

ΛΟΗΚΗ
Μ. ΒΕΡΟΙΑΣ
ΣΠΕΑΣ
ΣΟΥΠΕΛΗ
19

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

1200

Αριθ. εισ. 687

ΔΩΡΕΑ Άννα Τσούνη

155

GRVER-00191

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΩΝ

ΤΗΣ

ΠΑΛΑΙΑΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ,

ΒΙΒΛΙΑ Δ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΥΠΟ

τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχικοῦ Θρόνου,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΥΘΕΕ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ.

ΠΡΩΤΟΣ.

Handwritten: 50/1934

Handwritten signature: [Illegible]

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Π. Β. ΜΕΛΑΧΟΥΡΗ ΚΑΙ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΗ.

Ὁδὸς Ἁγίου Μάρκου.

ΩΜΛΑ.

1244

Αρ. Εισ. 687

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροῦ

« Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον,
δοκίμιον ἐν γῇ, κεκαθαρισμένον ἐπταπλάσιως » (Ψαλμ. 118, 7).
« Τούτων ἐκ τῆς Θεότητος οἰκονομηθείσης Ἑρμηνείας τῶν Ο, ἡξιώ-
θημεν » (Εὐσέβ. Εὐ. Προπ. η, ι). « Θεοῦ γὰρ ἦν βούλημα, μεμε-
λετημένον εἰς ἑλληνικὰς ἀκοάς. Οὐ δὲ ξένον, ἐπιπνοίᾳ Θεοῦ, τοῦ
τὴν Προφητείαν δεδοκῶτος, καὶ τὴν Ἑρμηνείαν, οἶονεῖ ἑλληνικὴν
Προφητείαν ἐνεργεῖσθαι ». (Κλήμ. Στρωμ. Α, κβ.).

ΤΗ ΜΙΑ, ΑΓΙΑ, ΚΑΘΟΛΙΚΗ,
ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ

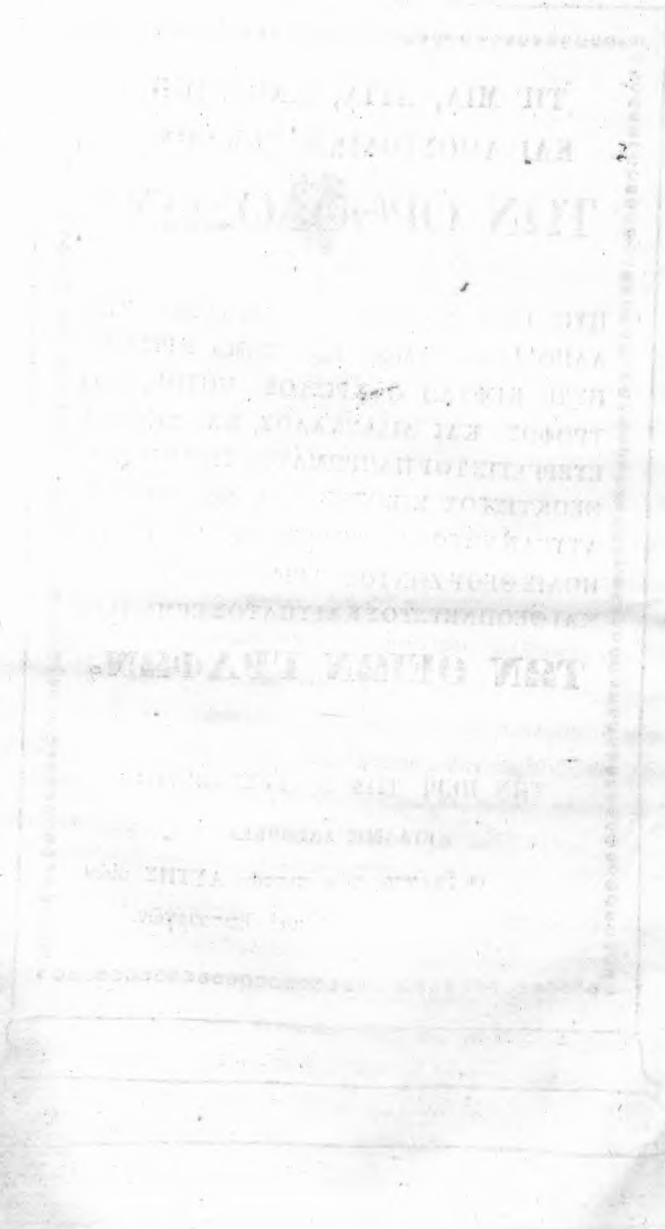
ΗΤΙΣ ΕΣΤΙ ΣΤΥΛΟΣ ΚΑΙ ΕΔΡΑΙΩΜΑ ΤΗΣ
ΑΛΗΘΕΙΑΣ. ΝΥΜΦΗ ΚΑΙ ΣΩΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΗΣ Η ΚΕΦΑΛΗ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ. ΜΗΤΗΡ, ΚΑΙ
ΤΡΟΦΟΣ, ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ, ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΟΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ.
ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΣ ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ.
ΑΤΥΡΑΝΝΗΤΟΣ, ΑΔΟΥΛΩΤΟΣ, ΑΗΤΤΗΤΟΣ
ΠΟΛΙΣ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΟΣ. ΔΕΙΦΡΟΥΡΟΣ ΦΙΛΑΞ,
ΚΑΙ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΑΤΟΣ ΕΡΜΗΝΕΥΣ

ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ.

ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ Ο, ΤΕΤΡΑΒΙΒΛΟΝ

ΕΥΛΑΒΩΣ ΑΝΕΘΗΚΕΝ

Ο ἑσχάτος τῶν πιστῶν ΑΥΤΗΣ υἱὼν
καὶ λειτουργῶν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

Ἡ μὲν ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔστηκεν ἀκράδαντος ἐπὶ τῆς ἀφθάρτου, καὶ στερῆρας, καὶ ρίζας αἰδίου καὶ βάρους ἀσάλευτον ἐχούσης πέτρας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐφ' ἧς αὐτὴν ὠκοδόμησεν ὁ αἰώνιος αὐτῆς Νυμφίος καὶ Βασιλεὺς. Οὐδὲ κατισχύουσιν οὐδέποτε κατ' αὐτῆς ἄθου πύλαι στογεραί, καὶ μικραὶ καὶ μεγάλαι, κατὰ καιροὺς καὶ τόπους συχνάκις ἀνοιγόμεναι, καὶ ταρτάρειον ἐκπνέουσαι ζόφον, καὶ ποικίλα πνεύματα πλάνης καὶ πονηρίας ἐξ ἀνηλίων βαράθρων ἀναφυσῶσαι, ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς εὐσεβείας. Αὐτὸς δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὁ κραταῖος δομήτωρ καὶ Κύριος παραγγέλλει διὰ τοῦ Ἀποστόλου ἐν ἑκάστῳ, καὶ πᾶσι τοῖς πιστοῖς τῆς Ἐκκλησίας υἱοῖς, ἀνθίστασθαι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, ἐνδεδυμένους τὴν πανοπλίαν τῆς θείας διδασκαλίας. α Οὐ γὰρ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος ταύτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ».

Πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων οὐσῶν τῶν τῆς πλάνης μεθοδεϊῶν, ἡ μάλιστα δυσφύλακτος καὶ κινδυνώδης τοῖς ἀπλουστέροις, ἡ κατὰ τῶν θείων ἐστὶ Γραφῶν, ἐξ ὧν ἡμῖν ἀνατέλλει τὸ τῆς εὐσεβείας πηγαῖον καὶ φερέσδιον φῶς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν ταῖς ἀκτῖσι τῆς θεογνωσίας ἀυγάζει, καὶ λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν ὁ Θεός, α ὡς εἰ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον ». Πρὸς ταύτας οὖν τὰς ἀκηράτους πυξίδας τοῦ θείου Πνεύματος ἀκέραικτον καὶ βαρὺν ὁ τοῦ σκότους ἄρχων τινάσσει τὸν πόλεμον. Νῦν μὲν γὰρ τὴν θειότητα τῶν ἁγιωτάτων βιβλίων ἀρνεῖσθαι τινὰς ἀνέδην παρασκυᾶζει, καὶ ταύτας ποικίλως συκοφαντεῖν· νῦν δὲ πάλιν

διαστρεβλοῦν αὐτάς καὶ παρερμηνεύειν, τὸ πανάχραντον νόημα κιβδηλεύοντας· καὶ τοὺς μὲν θεσπεσίους αὐτῶν ἑρμηνεῖς καὶ θεοφάντορας διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ὀλιγώρως ἀθετεῖν ἐν ὑπερηφάνειᾳ καὶ ἐξουδενώσει· πρὸς ἄλλα δὲ τινὰ καινοτόμου διδασκαλίας πλάνα φῶτα θαυμάζοντας ἀποβλέπειν καὶ παντοιοτρόπως ὁ δόλιος τῶν ζιζανίων σπορεὺς κατασοφίζεται τὴν ἀλήθειαν, μηχανώμενος ὅπως ἐξαπατήσει, καὶ τῶν πατρῶων διδαγμάτων καὶ παραδόσεων ἀποβουκολήσει τοὺς υἱοὺς τῆς ὁδοδοξίας.

Τοιαύτη τις ἀπατηλὴ περὶ τὰς Γραφὰς διδασκαλία, ὡς ἂν ἄστρου πλανωμένου καὶ διάττοντος ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ψευδόφωτον σέλας, ἐφάνη πρό τινων χρόνων καὶ εἰς τὴν δι' αἰῶνος εὐσεβοῦσαν Ἑλλάδα. Διδάσκει δὲ αὕτη τοὺς Ἕλληνας, ἵνα τὴν μὲν κατὰ τοὺς Ο, θεοπρεπῆ καὶ πατροπαράδοτον Ἑρμηνείαν τῆς παλαιᾶς θείας Γραφῆς ἀθετήσωσιν, ἀσπασθῶσι δὲ μᾶλλον καὶ προτιμήσωσι καινὴν τινὰ μετάρρασιν ἐκ τοῦ νῦν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις φερομένου ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Καὶ λόγους πρὸς τοῦτο πειστικούς ἢ ξενόφωνος ἐπιφέρει διδασκαλία, διακηρύττουσα τὴν μὲν τῶν Ο, Ἑρμηνείαν παντοίων ἀτοπημάτων γέμουσαν καὶ ψευσμάτων, ὡς ὑπὸ τινων ἀγνώστων ἀνθρώπων καὶ ἀσυνέτων, καὶ τῆς τε καθ' Ἑλληνας καὶ αὐτῆς τῆς ἑβραϊδος γλώσσης ἀμαθῶν, συγκεκατωμένην, τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἑβραϊκὸν κείμενον μόνον δῆθεν ἄσφαλές, καὶ γνήσιον ἐν πᾶσι, καὶ καθαρὸν διαλάμπον. Ἐκ τούτου (λέγει) καὶ πολλαὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην μεγάλων καὶ περιουόντων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ἀκριβῶς ἐφιλοπόνησαν τὰς παρ' αὐταῖς δεδημοσιευμένας μεταφράσεις τῆς παλαιᾶς ἀγίας Γραφῆς.

Ἀλλ' ἡμεῖς περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν οὐδὲν πολυπραγμονοῦμεν, οὐδ' ἐξετάζομεν, εἰ καλῶς καὶ δικαίως καὶ διὰ τίνος λόγους ἔδοξεν ἢ ἔδοξε παρ' αὐταῖς. Ἄλλα παρ' ἄλλοις καλὰ καὶ κρατεῖται τὰ δεδογμένα, μηδενὸς τῶν ἐξωθεν ἀντινομοθετοῦντος, ἢ ἐπικρίνοντος. «*Σὺν τίς εἰ ὁ κριτὴρ ἀλλότριον οἰκέτην;*». Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς Ἀνατολικοῖς μία καὶ μόνη πεπίστευται, καὶ κεκράτηκε, καὶ δι' αἰῶνος κρατήσει ἑρμηνεία, αὕτη ἡ τῶν Ο· πᾶσα δὲ ἄλλη νεω-

τέρα ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μετάφρασις ἄθεσμος δοκεῖ καὶ ἀνίερος, καὶ τοῖς πατράσις ἡμῶν διδάγμασιν ἀντιβαίνει, καὶ τὰς συνειδήσεις ταρασσει, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην θορυβεῖ, καὶ τοῦτ' αὐτὸ, σκάνδαλον τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀποβαίνει, τῶν παρ' ἡμῖν καλλίστων καὶ θειοτάτων δικαίων ἀπτόμενον. Διὰ ταῦτα καὶ τὴν εἰς τὴν χυδαίαν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον πρό τινων ἐτῶν ἀναφανείσαν, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐκ τοῦ νῦν ἑβραϊκοῦ διὰ τοὺς ὀρθοδόξους γινομένην μεταγλώττισιν ἀπεκήρυξεν ἡ καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ τῶν ἱερῶν περιβόλων παντὸς τοῦ τῆς ὀρθοδοξίας πληρώματος εἰρξέ τε καὶ ἐξήλασε. Μόνην δὲ κυρίαν, καὶ γνησίαν, καὶ τοῖς πᾶσιν εὐσεβέσιν ἀείποτε σεβαστὴν καὶ ἀποδεκτὴν ἐθέσπισεν, ἣν παρέλαβε παρὰ τῶν Ἀποστόλων Ἑρμηνείαν τῶν Ο.

Μετὰ τοῦτο τῆς βασιλίδος μητρὸς Ἐκκλησίας τὸ θέσπισμα, ἔπρεπεν, ἴσως, ἵνα καὶ πραγματεία τις ἰδίως ἐπακολουθήσῃ, κατεξέλεγχουσα τὰς εἰς τοὺς Ο, ξενικὰς βλασφημίας, οὕτως ἱταμῶς ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος ἐκραγείσας, ὥς ὧν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων τὰ ὦτα διεθρυλλήθησαν, καὶ βομβοῦσιν εἰσέτι τούτων αἱ ἀκοαί. Καὶ μακάριοι μὲν πάντως ὅσοι, τῇ πατροπαραδότῃ διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐρρίζωμένοι, μηδὲν πάσχουσι σάλον ἐκ τῆς τῶν ἀντιδοξούντων κενῆς ἀπάτης, καὶ τῶν ῥαγδαίων κομπορρημοσυνῶν, ἀλλ' ἐστήκασι τούτων ὑψηλότεροι καὶ ἀτάραχοι, παραπλησίως ἐδραίου καὶ ἀτινάκτου σκοπέλου, πρὸς ὃν τὰ κύματα ῥόθια προσαρᾶσσοντα κατακερματίζονται, συντριβόμενα εἰς ἀφροὺς διακένους καὶ ψεκάδας λεπτὰς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τινες ὑπάρχουσι, τυχόν, ὑπόχουνοι, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ διὰ μικροψυχίαν εὐκλόνητοι, καὶ πολλὴ δὲ νεότης, ἄκακος καὶ ἀκέραιος, ἅμα δὲ καὶ πρὸς φιλομάθειαν, ὡς οἱ ἄπτεροι τῶν νεοσσῶν, ἐπιχαίνουσα, διὸ καὶ εὐαπάτητος, καὶ ῥαδίως καταπίνουσα τῆς πονηρᾶς διδασκαλίας τὸ δέλεαρ διὰ ταῦτα προσῆκεν, ἴσως, ὡς εἵπομεν, ἵνα καὶ τις ἰδίως ἐκδοθῇ συγγραφή, τὰ κατὰ τῶν παρ' ἡμῖν ἁγίων Γραφῶν ἐπιχειρήματα τῶν ἐναντίων εὐσταθῶς ἀνακρίνουσα, καὶ ταῦτα σαθρὰ καὶ ἀνεμώλια οὐχ ἦττον, ἢ δόλια καὶ ὑπουλα παραδειγματίζουσα κατέναντι τοῦ

ἡλίου τῆς ἀληθείας· ἵνα καὶ τοῖς ἐρρωμένοις εἰς τὰ πάτρια φρονήματα καὶ σταθεροῖς πρὸς ἐδραιωτέραν ἐποικοδόμησιν συντελέσῃ, καὶ τοῖς καρδαινομένοις, εἰ τύχοι, καὶ ὑποσκελισθῇναι κινδυνεύουσιν, ὡς ὑπέρεισμα καὶ διάζωσμα χρήσιμος ἀποδῇ. Οὕτω γὰρ φυλάσσονται αὐτοὺς συνταράσσοντας τὰς τρίβους τῶν ποδῶν αὐτῶν, καὶ φεύξονται τὴν ὀλεθρίαν ἐπίκλυσιν, ἣν οἱ καινοτόμοι κατεργάζονται, αὐτὰ καταποντισμοῦ δοῦναι γλώσση » ἐξερευγόμενοι καὶ ἀναστομοῦντες.

Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτην ἐμβριθῆ πραγματείαν μεγάλης ἔδει καὶ φωνῆς καὶ ψυχῆς, καὶ διανοίας ἐπτερωμένης. Εὐγενίαν τὸ ἔργον, καὶ Νικηφόρων, καὶ τῶν τοιούτων διδασκάλων, ὅσοι τὴν σοφίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν αἰοιδίμων Φωτίων, καὶ Γεναδίων, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Πατέρων ἐπαξίως διαδεξάμενοι, κατηγάλασαν καὶ καθ' ἡμᾶς τὸ σφαιρόμα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, « ὡς γωστήρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες ». Καὶ νῦν δέ τινες καὶ ἄλλοι, δοῦλοι Κυρίου, θεία τε καὶ ἀνθρωπίνη σοφία πλουσίως κομῶντες, τὸ ἡμέτερον γένος κατακοσμοῦσιν. « Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης », ὁμολογῶ, καὶ τὴν διάνοιαν οὐχ ἤττον, ἢ τὴν γλῶσσαν ἀμβλύς καὶ βραδύς. Εἰ δὲ ποτέ τινες καὶ ἦμεν ἐν λόγοις, καὶ τούτων τὸ μικρόν καὶ χαμαιζήτηλον ἄνθος τὸ γῆρας ἐπελθὼν ἀπεμάρανεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πρῶτον ὁ κλῆρος ἔπεσεν ἐπ' ἐμέ, φίλων τε θεοφιλῶν ὑπείκων προτροπαῖς, καὶ τὸ παρ' ἐμοὶ λεπτόν συνεισφέρων εἰς τὸ πάμπλουτον καὶ μέγα τῆς Ἐκκλησίας γαζοφυλάκιον, ἐπεχείρησα τῷ παρόντι συντάγματι. Καὶ ὅτι μὲν τὸ πόνημα πολὺ τῆς ἀπαιτουμένης ἀξίας ἀπολείπεται, δῆλον αὐτόθεν· κατετόλμησα δ' οὖν τῆς ἐκδόσεως, οἷον ἀτελὲς σκιαγράφημα, προτιθεὶς αὐτὸ τοῖς ὁμογενέσι, τήν τε παρούσαν ἔλλειψιν τῶν τοιούτων βιβλίων ὁπωσδήποτε παραμυθοῦν, καὶ ἅμα προκαλούμενον ἀκριβεστέρας καὶ λαμπράς τῆς μεγάλης ἀληθείας εἰκόνας, ἅς, Θεοῦ διδόντος, ἐφεξῆς ἄνδρες καλλιγράφοι φιλοκαλήσουσιν, ἀξιοπρεπέστερον καὶ τορώτερον ὑπερασπίζοντες καὶ διεκδικοῦντες τὰ πάτρια. Περὶ τούτου πρῶτον ἔκρινα τὸν ἀναγνώστην ὑπομνηστέον, ἵνα μὴ, τυχόν, παρὰ τοῖς φρονίμοις ἀλαζονικώτερον τὸ ἐγγείσηται φανῇ.

Κακείνῳ δὲ προσθετέον. Ἐν ᾧ πρὸς τὰς τῶν Εὐρωπαίων σοφῶν κατὰ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Ο, ποιήσας καταφοράς ἀπαντῶμεν, οὐδόλως ἀποβλέπομεν πρὸς αὐτοὺς, τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ παντοῖα περικλεσεστάτους ἄνδρας, ἵνα τούτους τὰ καθ' ἡμᾶς ἀναδιδάξωμεν δικαιώματα. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Εἰ γὰρ οὐδὲ Πλάτων ἐθάρρησε « Κυρηναίοις γράψαι νόμους, οἷσι πλουσίοις ». πολλῶ δὴ μᾶλλον ἡμεῖς, μήτε Πλάτωνές τινες ὄντες, καὶ μόνον εἰς τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς γνώσεως ἐξαρκούμενοι, ἀφεξόμεθα τοῦ πρὸς ἄνδρας ἀβροῦς καὶ τρυφῶντας ἐν λόγοις ἐπιδείξασθαι τὴν ἀπέριττον καὶ πενιχρὰν ἡμῶν ἀγροικίαν. Οὐτε γὰρ ἐκείνοις ἡδεῖα δόξει, καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀστείως ἀπ' αὐτῶν ἀπαλλάξομεν.

« Ἀγλασσίᾳ γὰρ πολλῆς λιπθεὶς ἀνὴρ,
Δίκαια λήξας, ἥσαν ἐν γλώσσῃ φέροι ».

Καὶ ὑπάρχουσι μὲν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἄνδρες ἐπὶ σοφίᾳ καὶ κριτικῇ δυνάμει περιφανέστατοι, τὰ δίκαια τῆς ἡμετέρας Ἑκκλησίας σεβάζόμενοι καὶ τιμῶντες, οὓς καὶ ἡμεῖς συμμάχους ἐν τῇ παρόντι συντάγματι παρελάβομεν ἀσμένως καὶ εὐγνωμόνως. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον σύστημα τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἐπιμένουσι δόξαις ἰδίαις, ὅσας θάσσαντες ἐξέδωκαν καὶ ἐκράτυναν καὶ ταύτας, ὡς ἀναγκαίως ἀρχάς, πρεσβεύουσιν ἀραρότως, μήτε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμηνείας μηδ' ἀκοῦσαι γοῦν ὑπομένοντες, μήτ' αὐτὴν ἀποδεχόμενοι τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ο, (καὶ τοὶ ταύτῃ χρώμενοι μυριάκις ἐν ταῖς Γραφικαῖς αὐτῶν μελέταις καὶ θεωρίαις). Οἱ δὲ τινες καὶ λίαν ἀγανακτοῦσιν, εἴ τις ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ ἡμῶν τὰ δίκαια λέγοι. Οὕτω τὸν κλεινότερον Ούόσσιον, ἐπειδὴ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμηνείας ὡς γνησίαν ἀπεδέξατο, καὶ αὐτὴν τὴν θεσπεσίαν Ἑρμηνείαν τῶν Ο, προτιμητέαν ἔκρινε τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐβραϊκοῦ πρωτοτύπου, ἀναστὰς τις τῶν πολυσόφων ἐλοιδύρησεν, ἀποκαλέσας « ἀναιδέστατον καὶ φλύαρον Γραικύλον » (α) (ὡς τῶν Γραικύλων δῆθεν

(α) « Graeculus in loquendo multus et ineptus est ad summam impudentiam ». M. G. Meier de versione, quam vocant LXX. virali interpretumena, Isacio Vossio potissimum opposita. §. XXVII. Witteberg. 1690.

ἴδιον ὃν τὸ μύθοις πιστεύειν, καὶ ληρεῖν ἀναιδῶς!). Ἄλλοι δὲ τινες κριτικοί, διομολογοῦντες, ὅτι ὁ Ῥωμαῖος Δεμάγιστρος ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν Ο, Ἀπολογία οὐκ ἀναξίως οὐδ' ἀγενῶς καθήφατο τῶν καταδραμόντων τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ο, καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἱστορίαν (λέγουσι δὲ τὸν Ὀδίων καὶ τὸν Βανδάλην), ἔπειτα ἀποφαίνονται οἱ ἄνδρες ἀφοριστικώτερον, ὅτι διὰ ταύτης ὁμοῦς τῆς Ἀπολογίας ὁ Δεμάγιστρος οὐκ ἔσχυσε πιστὴν ἀποδείξαι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμηνείας. Τὰ δ' αὐτὰ κρίνουν καὶ περὶ τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως τῆς Ἀριστέου Διεκδικήσεως (α), καὶ περὶ τινων ἄλλων σοφῶν αὐτοῖς ὁμογενῶν· καὶ τὴν μὲν ἦτταν τῶν ἀντιπάλων ὁμολογοῦσιν, ἀπαναίνονται δὲ τὰ δίκαια τῶν νικητῶν. Οὕτως οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἀπρίξ ἔχονται τῶν παρ' αὐτοῖς φιλολογικῶς κεκριμένων, ἅτινα καὶ ἄλλως συστοιχοῦσι τοῖς ἀξιώμασι τῆς κατ' αὐτοὺς σκεπτικῆς φιλοσοφίας· συμβάλλουσι δ' οὐκ ὀλίγον καὶ πρὸς τὰ δόγματα τῶν κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησιῶν. Πρὸς τοιοῦτον λοιπὸν πάμμουσον καὶ πάμφωνον ὅμιλον ἀκομψὰ τὰ ἡμέτερα φαίνονται καὶ ἀρχαῖα· καθὼς πάλιν καὶ τάνειων, παρὰ πολὺ σοφώτερα καὶ ὑψηλότερα τῆς ἡμετέρας διανοίας καὶ παραδοχῆς. Διὰ ταῦτα οὐδὲν ἡμῖν κἀκείνοις κοινόν.

Πρὸς ὑμᾶς ἀφορᾷ τοῦ παρόντος συγγράμματος ὁ σκοπός, ὃ παῖδες *Γραικύλων*! ἐκείνων δηλονότι τῶν μεγάλων ἡμῶν πατέρων, παρ' ὧν οἱ νεώτεροι οὗτοι σοφοὶ καὶ τὴν θείαν Γραφὴν καὶ τὰ κάλλιστα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας παραλαβόντες, ἐξυθρίζουσιν ἔπειτα καὶ τοὺς πατέρας διὰ τοὺς υἱούς, καὶ τοὺς υἱούς διὰ τοὺς πατέρας. Ὁμολογοῦσι τὰ σεπτὰ πρεσβεῖα τῆς (ὡς λέγουσιν) ἀρχαίας καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἔπειτα ἀποδιοπομποῦνται τὴν κατὰ τοὺς Ο, τῶν θείων Γραφῶν Ἑρμηνείαν, ἣν ἡ Ἐκκλησία παρέδωκε πᾶσι τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσιν ἔθνεσιν ἐξ ἀρχῆς, καὶ μέχρι σήμερον αὐτὴ διακρατεῖ καὶ διαφυλάττει. Ἡδὴ δὲ καὶ παρ' ἡμῖν εἰσεκώμασεν ἡ κατ' αὐτοὺς καινότερα διδασκαλία. Ἡμεῖς

(α) Bl. Fabric. Biblioth. Graec. vol. 3 p. 664. Harl.

δὲ ταύτην ἀποπέμποντες ὡς ἀλλοτριάζουσιν καὶ ἀσύμφυλον, « *Μέρομεν ἐν οἷς ἐμάθομεν καὶ ἐπιστάθημεν* ». Καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν « *ἔχομεν βεβαιώτερον τὸν προφητικὸν λόγον* », ὃν παρελάβομεν καὶ διετηρήσαμεν, « *ὃ καὶ προσέχοντες, καλῶς ποιοῦμεν* » (φησὶν ὁ Ἀπόστολος), « *ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀρχιερῶ τόπῳ* ». Τοῦτον παρὰ τῶν μακρῶν ἡμῶν Πατέρων ἐδεξάμεθα, τοῦτον παρὰ τῶν Ἀποστόλων, τοῦτον παρὰ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ ταύτας τὰς Προφητικὰς Γραφὰς « *ἐγνώρισαν ἡμῖν τὸ Εὐαγγέλιον οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι*, « *Καὶ παρέδωκαν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφὰς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς Γραφὰς* ». Ταύτας οὖν τὰς Γραφὰς κατέχομεν ἀκριβῶς. « *Καὶ ἔτοιμοί ἐσμεν αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραότητος καὶ φόβου* ».

Ψέγουσι τοὺς Ο, ἑρμηνεῖς ὡς μήτε νοήσαντας μήτε μεθερμηνεύσαντας ὀρθῶς καὶ γνησίως τὰς θείας Γραφὰς. Ἀλλὰ τὸ γνήσιον καὶ ὅσιον κύρος τῆς Ἑρμηνείας ταύτης βεβαιοῦσι πάντες οἱ μεταξὺ τῶν Ο, καὶ τῆς ἐσχάτης τῶν Ἱεροσολύμων καταστροφῆς ἀκμάσαντες Ἰουδαῖοι σοφοί, Ἀριστόβουλος, Εὐδόλεμος, Φίλων, Ἰώσηπος, καὶ πᾶσα μετ' αὐτῶν ἡ ἀρχαία Συναγωγὴ. Βεβαιοῦσιν οἱ θεόπνευστοι Ἀπόστολοι, ἐκ ταύτης λαβόντες ἀπάσας τὰς προφητικὰς μαρτυρίας καὶ φράσεις ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν θείων Εὐαγγελίων, καὶ ταύτην μετ' αὐτῶν παραδόντες τῷ πληρώματι τῶν πιστῶν. Βεβαιοῦσι πᾶσαι αἱ ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίαι, αἵτινες κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος ἀνεγίνωσκον κατὰ τὰς διαφοροὺς τῶν ἐθνῶν γλώσσας τὴν παλαιὰν Γραφὴν, μεθερμηνευμένην ἀπὸ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Ο. Ἐκ ταύτης ἐξεχύθησαν αἱ προφητεῖαι εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην, ὡς ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ πάντες ποταμοί, καὶ πᾶσαι κρήναι, καὶ φρεῖατα μακρὰ γάουσι ». Βεβαιοῦσι πάντες οἱ θεοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πᾶσαι αἱ θεοσύλλεκτοι Σύνοδοι, αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ τοπικαί. Πᾶσα ἐν γένει

ἡ μία, καὶ ἁγία καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, διὰ τοσοῦτων αἰώνων μίαν καὶ μόνην ἑρμηνείαν τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀποδεχομένη καὶ τιμῶσα, ὡς ἐκ θείας ἐπιπνοίας γενομένην, τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ο. Καὶ αὕτῃ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, καὶ μετὰ τὸ μὴ ποτ' ὀφειλόμενον σχίσμα, ὡσαύτως καὶ ἄλλαι κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν ἐτερόδοξοι ἐκκλησίαι (οἷον ἡ τῶν Ἀβυσσηνῶν, καὶ τῶν Ἀρμενίων, κτλ.) ἐπιγινώσκουσι τὸ κύρος τῆς Ἑρμηνείας τῶν Ο. Ταύτην, τέλος, βεβαιοῦσι καὶ πολλαὶ μαρτυρίαι τοῦ Σαμαρειτικοῦ κειμένου, τὰ χρονικὰ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, οἷον Σύρων, Αἰγυπτίων, Βαβυλωνίων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικαὶ μαρτυρίαι καὶ λέξεις καὶ φράσεις, ὅσας ἐξ αὐτῆς ἐδανείσθησαν, ὡς ὀφόμεθα ἐν τῷ παρόντι συντάγματι.

Τοιούτου δὲ ὄντος τοῦ τῆς Ἑρμηνείας ἀξιώματος, « τίς μὴ θαυμάσει (λέγει πάλιν ὁ σοφὸς καὶ κριτικὸς Οὐόσσιος), πῶς εὐρέθησαν ἄνθρωποι κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα, οἵτινες εἰς τοσοῦτον θράσος κατήντησαν, ὥστε γράφουσι καὶ κηρύττουσιν ἀνευθριάστως μύθους ἀκράτους εἶναι πάντα τὰ περὶ τῶν Ο, ἱστορούμενα, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἱερὰν Ἑρμηνείαν πολλαχῶς συκοφαντοῦσι καὶ παντάπασιν ἀθετοῦσι; » (α). Τὸ νῦν περιφερόμενον ἐβραϊκὸν πρωτότυπον συνίστασιν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἀσφαλὲς καὶ ἀδιάψευστον ὥσανει ὑπῆρχεν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐξελθὼν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν θεοπνεύστων προφητῶν! Ἀλλὰ ποῖον μὲν ἐστὶ τοῦτο, καὶ πόσον ἐν πολλοῖς διεφθαρμένον, καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Μασσοριτῶν ῥαββίνων παρεξηγημένον, πόσον δὲ διαφωνεῖ πρὸς τε τοὺς θεῖους Εὐαγγελιστάς, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τὰς παλαιὰς μεταφράσεις, καὶ πόσον ἐν γένει παραλλάσσει ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ γνησιότητος, φανήσεται ἐν τῷ Γ. βιβλίῳ τοῦ παρόντος συντάγματος· ὁμολογοῦσι δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κριτικῶν ἄνδρες σοφώτατοι καὶ εὐκρινέστατοι. — Ἀλλὰ τοῦτο (λέγουσι) τὰ νῦν τοσαῦται Ἐκκλησίαι εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν γλώσσας μεταφράζουσι. — Μεταφραζέτωσαν τὰ θεῖα λό-

(α) Βλ. Is. Vossij de LXX. p. 2, 3, ad Lector. καὶ ἄλλαχθὺ πολλαχθὺ.

για ὅπως ἂν καὶ ὅθεν κρίνωσι καλόν. Τί πρὸς ἡμᾶς; Αὐτὴ δὲ ἡ τὸν κώδικα τῶν θείων Γραφῶν παρ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων παραλαβοῦσα, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην, ὡς ἀειλαμπῆς θεόκτιστος ἐστία, φρυκτωρήσασα τῶν προφητικῶν λόγιων τὸ φῶς, καὶ διὰ τοσοῦτων μὲν αἰώνων καὶ τόπων, διὰ τοσοῦτων δὲ καὶ τηλικούτων διδασκάλων, ἀγώνων, αἱμάτων μαρτυρικῶν, ἄχραντον ἀπὸ τῶν αἱρέσεων καὶ ἀκήρατον διατηρήσασα τὸν ἀποστολικὸν τοῦτον κώδικα, τοῦτον καὶ νῦν διακρατεῖ, καὶ μέχρι συντελείας κρατῆσει πιστῶς, ὡς ἀναφαίρετον παρακαταθήκην τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἡ μήπως αἱ μὲν ἄλλαι Ἐκκλησίαι δύνανται τὰ δοκοῦντα ποιεῖν, ἡ δὲ πρεσβυτάτη καὶ ἀρχέγονος μήτηρ τῶν Ὀρθοδόξων, ἡ ἀμώμητος παρθένος καὶ νύμφη Χριστοῦ, ἐξ ἧς ἐξηλθε νόμος καὶ λόγος Κυρίου εἰς πάντα τὰ ἔθνη, παραβλέψει τὸ θεῖον αὐτῆς ἀξίωμα, καὶ ὑπεῖξει εἰς ἀνθρωπίνους καινοτομίας; « Μὴ ἐπιλήσεται νύμφη τοῦ κόσμου ἑαυτῆς, ἡ παρθένος τῆς στηθοδεσμίδος αὐτῆς; » — Ἄπαγε!

« Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω », παραγγέλλει ὁ θεὸς λόγος· καὶ ἡμεῖς « ἐὰν καυχώμεθα (κατὰ τὸν Ἀπόστολον), οὐκ ἐσόμεθα ἄφρονες· ἀλήθειαν γὰρ ἐροῦμεν ». Πάντων τῶν ἐθνῶν Θεός, ὁ παντοκράτωρ Θεός. « Οὐ γὰρ ἔστι προσωποληψία παρ' αὐτῷ »· καὶ πᾶσα λογικῶν ἀνθρώπων γλῶσσα δύναται « ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ ». Ἄλλ' εἰς τὸ πρῶτον καὶ ζωήρετον κήρυγμα τῆς ἐναρμονίου διδαχῆς τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, μίαν καὶ μόνην ἐξελέξατο γλῶσσαν ὁ Παντοκράτωρ, τὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν. Ἑβραϊστὶ τὸ πρῶτον συνεγράφη ἡ Παλαιὰ τοῦ Θεοῦ Διαθήκη, καὶ διέμεινε παρ' ἐνὶ μόνῳ ἔθνει, τῷ Ἑβραϊκῷ, μέχρι καιρῶν καὶ χρόνων ὠρισμένων πεφυλαγμένη· καὶ μόνον ἐν μιᾷ τῆς Παλαιστίνης γωνίᾳ, τῇ Ἰουδαίᾳ, ὑπῆρχε γνωστὸς ὁ ἐν Προφῆταις λαλήσας Θεός. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ καιρὸς, ὁ διὰ τοῦ Προφήτου Δανιὴλ προῤῥηθείς, καὶ οἷον πρόδρομος προορισθεὶς καὶ προάγγελος τοῦ μεγάλου τῶν χρόνων πληρώματος, τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας, τότε ἀναβαίνει ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ μονόκερως καὶ μόναρχος Μακεδὼν, καὶ καταπατεῖ τὴν βασι-

λείαν Περσῶν, καὶ μεγαλύνεται ἕως σφόδρα. Καὶ ἀφ' οὗ συνετρίβη τὸ μέγα κέρας αὐτοῦ θανόντος, ἀναβαίνουνσι πάλιν τῶν τεσσάρων αὐτοῦ διαδόχων τὰ κράτη, καὶ τὸ μάλιστα ἰσχυρὸν καὶ πρὸς νότον καὶ δύσιν περισσῶς μεγαλυνθὲν, τὸ τοῦ Λάγου Πτολεμαίου, τοῦ βασιλεύσαντος τῆς Αἰγύπτου. Αἶαν ἐναργῶς καὶ ζωτικῶς εἰκονογραφεῖ ταῦτα, καὶ διερμηνεύει δὲ ῥητῶς ἡ θεόπνευστος προφητεία (Δαν. η'). Ὡσαύτως καὶ ἡ κοσμικὴ ἱστορία διαγράφει τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατορθώματα τοῦ μεγαλόφρονος Ἀλεξάνδρου. Τούτων δὲ τὸ μέγιστον ὁμολογεῖται καὶ κράτιστον, ὅτι συνῆψε λογικῶς τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀσίας, καὶ μετ' αὐτῶν τοὺς Λιβύας διὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ κατέσπειρε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν πανταχοῦ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν, ἐξημερῶν ὅπωςδήποτε καὶ ῥυθμίζων ἀνόμων, ἢ κακονόμων ἀνθρώπων ἄγρια φύλα, διὰ παιδείας καὶ πολιτείας ἐλληνικῆς. Τότε καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀβραάμ, οἱ μόνοι ἐπὶ γῆς τοῦ θείου νόμου λάτρευσι καὶ φύλakes Ἰουδαῖοι, « γλῶσσαι ἦν οὐκ ἔγνωσαν ἤκουσαν, » καὶ ἔμαθον. Καὶ γίνεται ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνάβασις, καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ διαδόχων ἡ ἐγκατάστασις, μεγάλη καὶ σοφωτάτη Ἀκαδημία, ἐξ ἧς ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων διεδόθη παλλαχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης, καὶ γέγονεν εἰς τοὺς πλείστους λαοὺς τῶν μεγάλων τούτων χωρῶν « χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία πᾶσιν », ἡ ἐλληνίζουσα. Καὶ τοῦτο διὰ τί; διότι αὕτη προωρίσθη ὑπὸ τοῦ Παντοκράτορος γραπτὴ καὶ πρωτότυπος γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ δι' αὐτῆς ἔμελλον ἐνωθῆσθαι πάμπολλα ἔθνη, διάφορα κατὰ τε διαλέκτους καὶ ἥθη καὶ βίους, εἰς μίαν συγκερασθέντα κοινωνίαν, εἰς ἓνα νόμον, εἰς ἓν θρησκευμα λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τίς οὐ βλέπει προφανῶς ἐνταῦθα τὴν πάνσοφον τῆς θείας Προνοίας βουλὴν; (α).

(α) Ὅθεν καὶ ὁ σεμνὸς Ῥολλῖνος πάνυ χαριέντως καὶ ἀληθῶς ἐξέφρασεν ὡς ὑπὸ Θεοῦ προωρισμένον καὶ κάλλιστον καρπὸν τῆς Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως, τὴν ἐλληνικὴν Ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· λέγει δὲ ταῦτα· « Cette version (ἡ τῶν Ο), qui ouvrait l'intelligence des Ecritures de l'ancien Testament à un infini »

τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀρχέγονος, καὶ παντοδαπή. Σοφὴ δὲ λίαν καὶ ἡ τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἡ τῶν πάλαι Περσῶν, καὶ εἴ τις ἄλλη τῶν διαπεπονημένων ἀρχαίων τῆς Ἀσίας γλώσσων· ἀλλ' οὐκ ἠυδόκησεν ἐν αὐταῖς ὁ Κύριος. Μόνην τὴν Ἑλληνικὴν ἐξελέξατο φωνὴν, ἐκφρανορικώτατον καὶ παγκόσμιον ἐρμηνέα τῶν θεῶν αὐτοῦ Διαθηκῶν, καὶ βλάστημα ζώφυτον καὶ καρπογόνον τῶν ψυχотρόφων καὶ σωτηρίων ἐννοιῶν τῆς θεογνωσίας. Καὶ γίνεται τῷ ὄντι καὶ πραγματικῶς ὅ,τι φιλογενέστερον μᾶλλον ἔγραψε μὲν ὁ Πλάτων, ἐπανάλαβε δὲ καὶ Φίλων αὐτός, ὅτι « Μόνη ἡ Ἑλλάς ἀψευδῶς — ἀποτίκτει φυτὸν οὐράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον, ἡκριβωμένον λογισμὸν, οἰκειούμενον ἐπιστήμῃ ». Ἄγε τοίνυν Ἕλλην βασιλεῦ, Φιλάδελφε, πλήθυνε τὰς βιβλιοθήκας τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἐτοιμάζων ἐν αὐταῖς τὸν ὕψιστον καὶ ἐπιφανέστατον τόπον διὰ τὴν μέχρι τότε μίαν καὶ μόνην ἐπὶ γῆς βίβλον τοῦ Θεοῦ! Δεῦτε ἐκ τῶν ἱεροσολύμων οἱ ἐρμηνεῖς, ἐξαγάγετε ἐκ τῶν ἀδύτων τοῦ ἱεροῦ τὰς ἐξ αἰῶνος μακροῦ ὑπὸ τὴν πάτριον ὑμῶν γλῶσσαν κεκαλυμμένας φωνὰς τῶν θεῶν Προφητῶν, καὶ μεταβάλλετε τὰς Ἑβραϊκὰς εἰς Ἑλληνίδας Γραφάς· Θεὸς κελεύει, αὐτὸς ὁ τῶν Γραφῶν χορηγός. Ἐνδύσατε τὰ θεῖα νοήματα στολὴν Ἑλληνικὴν, ἵνα διαυγάσῃσι τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνας εἰς πάντα τὰ ἔθνη, προπαρασκευαζόμενα δι' αὐτῆς πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ προφητευθέντος Σωτῆρος τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ὅτι « ἐν αὐτῷ εὐλογηθήσονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· καὶ πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτὸν », καὶ πρὸ πάντων

des peuples, fut un des plus considérables fruits des conquêtes des Grecs; et l'on voit clairement qu'elle entroit dans le principal dessein que Dieu avoit eu en livrant tout l'Orient aux Grecs, et les y maintenant malgré leurs divisions. — Dieu préparoit ainsi une voie aisée à la prédication de l'Evangile qui étoit proche, et il facilitoit la reunion de tant de peuples differens de langages et de mœurs dans une seule société, un même culte, et une même doctrine, par une seule langue, la plus belle, la plus féconde, la plus correcte, qui fut dans l'univers, et qui devint commune à tous les pays qu' Alexandre avoit conquis ». Rollin Histoire ancienne T. VII. p. 392. Paris, 1738.

οί, ὡς ἀκροτάτη καὶ πάγκαρπος ἀπαρχὴ τῶν ἐθνῶν, προορισθέν-
 τες Ἕλληνες. Καὶ γίνονται λοιπὸν οἱ Ο, θεσπιθεοὶ καὶ ιεροφάνται
 τῶν προφητικῶν τῆς ἀληθείας χρησμῶν, καὶ πρόπομποι τῶν Ἀπο-
 στόλων, καὶ οἷον ὀργιασταὶ καὶ προτελεσταὶ τῶν μυστηρίων τῆς
 Εὐαγγελικῆς πίστεως. Καὶ καθαγιαίζεται ἡ γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου καὶ
 τοῦ Πλάτωνος, δι' ἧς τὸ πρῶτον, καὶ πρῶτοι πάντων ἐθνικῶν,
 ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες τὴν φωνὴν τοῦ ζώντος Θεοῦ! Εἶχεν ἡ Ἑλλάς
 τὰς ἐπιγείους Μούσας καὶ Χάριτας τῶν πολλῶν αὐτῆς συγγραφέων,
 δι' ὧν μετέδιδεν εἰς τὴν Οἰκουμένην τὰ διδάγματα τῆς, καὶ ταύ-
 τες θεόθεν αὐτῇ δοθείσης, ἀνθρωπίνης σοφίας· «*Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς
 σοφίας οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν*», ἔπρεπεν ἵνα πλουτήσῃ καὶ τὴν θεό-
 πνευστον βίβλον τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ Διαθήκης, ἥτις οὐ λόγους τὸ
 πλέον, ἢ νοήματα φθέγγεται, καὶ μᾶλλον διὰ θεοπρεποῦς πραγμα-
 τολογίας, ἢ διὰ κενασόφου καλλιπειείας καταγγέλλει τῷ γένει τῶν
 ἀνθρώπων τὰ πάγκαλα τοῦ Θεοῦ διατάγματα, καὶ χειραγωγεῖ πρὸς
 τὸ Εὐαγγέλιον τῆς αἰωνίου βασιλείας. Εἰσῆλθον λοιπὸν ἐκ τῆς Ἰου-
 δαίας ἐπὶ πρόσωπόν πάσης τῆς γῆς οἱ θεοὶ Προφῆται γλῶσσαν
 λαλοῦντες ἑλληνικὴν, καὶ διανοίγοντες τὰς πρότερον κεκλεισμένας
 τῆς προφητείας ὁδοὺς· ἵνα βαδίσωσι τὰ ἔθνη πρὸς τὸν ἐρχόμενον
 βασιλεῖα τῶν Προφητῶν, καὶ ἴδωσι τὴν δόξαν αὐτοῦ πανταχοῦ, «*καὶ
 εἰς τὴν Ἑλλάδα*» (κατὰ τὴν Ἠσαίου προφῆσιν), καὶ ὑποδεχθῶσι
 τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. Καὶ τοῦτο δὲ πάλιν μετὰ τὴν
 ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος, ἑλληνιστί, κατὰ τὴν διάλεκτον τῆς πα-
 λαιᾶς Διαθήκης, συνέγραψαν θεόθεν ἐμπνευσθέντες, οἱ πασῶν τῶν
 γλωσσῶν τὸ χάρισμα λαβόντες θεορρόημονες Ἀπόστολοι. Οὕτως
 ὁ παντοκράτωρ τοῦ κόσμου Δεσπότης, καὶ ὕψιστος ταμίας αἰῶνων
 καὶ βασιλεὺς καὶ ἐθνῶν, τὴν ἑλληνικὴν πρὸ τῶν ἄλλων πασῶν
 τῆς οἰκουμένης ἐξελέξατο γλῶσσαν εἰς τὴν συναρμοσθῆναι τῶν
 δύο Διαθηκῶν τοῦ κηρύγματος τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων.
 Καὶ καθὼς ἐπὶ τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου ὑπὸ μίαν βασιλείαν, τὴν
 τῶν Ῥωμαίων, ὑπέταξε τὰ ἔθνη, προευντρεπίζων τοῖς Ἀπостоλοις
 τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ σαρκωθέντος μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ

Θεοῦ (« ἵνα μὴ, προφάσει τῶν πολλῶν βασιλειῶν, ἀμίκτων τῶν ἔθνων πρὸς ἄλληλα ὄντων, χαλεπώτερον γένηται τοῖς μαθηταῖς τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἀπορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη »). Ὡσαύτως καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως, προπαρασκευάζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ κηρύγματος, συνῆψε τὰ μέγιστα καὶ ἀπώτατα τῶν ἔθνων εἰς μίαν γλῶσσαν, τὴν Ἑλληνικὴν, δι' ἧς ἔμελλον τρανώτερον ἐπιγνώσεσθαι τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης τὸν ἕνα Νομοθέτην καὶ Κύριον καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων.

Τοιαύτην ἔχομεν, ὦ φίλοι ὁμογενεῖς, τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Ο, θεῖαν μὲν καὶ καθ' ἑαυτὴν, ὡς λόγια Θεοῦ περιέχουσαν, καὶ σύμφωνον μετὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης οὐ μόνον ἐν τοῖς νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φράσιν, καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου· θεῖαν δὲ καὶ διὰ τὴν βουλὴν καὶ νύμῃατι θεῷ γενομένην αὐτῆς ἑλληνικὴν μεταγλώττισιν· θεῖαν δὲ καὶ ὡς ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ τῶν Θεοπνευστῶν Εὐαγγελίων παραδεδομένην τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἅμα στέφανον ἀμάραντον τῆς ἐν Χριστῷ καυχήσεως, ἐμπρέπουσαν, ὡς ἐκ τῆς γλώσσης, ἰδίᾳ τοῖς ὀρθοδόξοις Ἕλλησιν. Ἡ μήτηρ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία φέρουσα τὰς ἑλληνίζοντας δύω τοῦ Θεοῦ Διαθήκας, ὡς δύω ζωηρότους μαζοὺς, ποτίζει καὶ τρέφει τοὺς πιστοὺς αὐτῆς λαοὺς, καὶ ἔθρεψεν ἐξ ἀρχῆς πάντα τὰ ἔθνη, τὸ γάλα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀπὸ θηλῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἑλληνικῶν. Καὶ μάτην ἄρα προσεδόκησαν ὅσοι ἤλπισαν, ὅτι ἀποστήσονται οἱ Ἕλληνες τῆς, ὑφ' ἧς ἐτρέφησαν διὰ τοσοῦτων αἰώνων, καὶ τοσαύτας ἐτροφοφόρησαν μυριάδας, ἁγίας Ἑρμηνείας τῶν Προφητῶν, ἀνταλλάξαντες ἀντ' αὐτῆς ἄλλην οἰανδῆποτε. « Αὕτη ἡ Διαθήκη, ἣν διέθετο ἡμῖν Κύριος, προκεκυρωμένην εἰς Χριστὸν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ μεσίτην τῆς Καινῆς Διαθήκης ». Καὶ ἐν ταύταις ταῖς δυοῖ Διαθήκαις πορευόμεθα, καὶ ζήσομεν, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. « Τὸ πνεῦμα τὸ ἐμὸν (λέγει Κύριος), ὃ ἐστὶν ἐπὶ σοί, καὶ τὰ ῥήματα, ἃ ἔδωκα εἰς τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλίπῃ ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σπέρματός σου, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα » (Ψαλ. νθ).

Εἰ δὲ καὶ παραινοῦσιν ἡμᾶς ἑτερόδοξοι καταλιπεῖν τὰ ῥήματα τῆς ἑρμηνείας τῶν προφητικῶν Γραφῶν, ἀπλῆ ἢ ἀπάντησις. Ὅτι, ὦ ἄνδρες, « Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμῶν μᾶλλον ἀκούειν, ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε ». Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ ἐμάθομεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ λαλεῖν, καὶ πρεσβεύειν, καὶ διὰ τέλους ἄχραντα διατηρεῖν. Οὐδὲ γινόμεθα (ἅπασι) μητραλοῖαι, καταξαινοντες τὸν ἕνα τῶν ψυχοτρόφων μαζῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Μητρὸς, καὶ διαλύοντες ἀπρόνως τὴν παναρμόνιον καὶ θεοῦφαντον συμφωνίαν τῶν προφητικῶν καὶ ἀποστολικῶν φωνῶν, καὶ καθιστῶντες ἑτερόφθαλμον τὴν ἀειλαμπῆ καὶ παγκόσμιον εὐκλειαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τῶν Ο, τὴν Ἑρμηνείαν μετὰ τῶν θείων Εὐαγγελίων οἱ Πατέρες ἡμῶν λαβόντες παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ὧν καὶ τὴν θείαν ἀποστολὴν διεδέξαντο, ἐξῆλθον εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον συνεχίζοντες τὸν φθόγον τὸν Ἀποστολικόν, καὶ τὰ ῥήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς διαγγέλλοντες εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν καθ' ἡμᾶς τῆς Εὐρώπης ἐθνῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβον καὶ τὰ κάλλιστα παιδεύματα καὶ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, καὶ τὰ θεϊότατα καὶ ἀάμφωτα διδάγματα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἐκ τούτων τῶν Ἑλληνικῶν θείων Γραφῶν ὅλος τῶν θεσπεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ὁ θίασος ἐμυσταγωγῶει τὰ δόγματα τῆς Θεολογίας, καὶ ἐδίδασκε, καὶ διδάσκει μέχρι σήμερον διὰ τῶν συγγραφῶν τοὺς χριστεπωνύμους λαούς. Ἐκ τούτων τῶν Γραφῶν ἐξ ἀρχῆς καὶ οἱ ἱεράρχαι τὰς ἀχράντους ἐτέλουν τῶν θείων μυστηρίων ἱερουργίας καὶ προσευχάς, καὶ οἱ ὅσιοι πρὸς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας ἐνισχυόμενοι κατεκόσμου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οἱ ὕμνωδοι ἐμελώδουν τὰς θεοπροπεῖς τῆς Ἐκκλησίας ᾠδὰς, καὶ οἱ Μάρτυρες ἐρρώνυντο πρὸς τοὺς νικηφόρους ἄθλους τῆς πίστεως. Διὰ τούτων τῶν θείων Γραφῶν οἱ θεοφιλεῖς ἡμῶν γενάρχαι πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν, καὶ νήσους ἐπλήρωσαν, καὶ ἡπείρους, ἐκ τῶν ἀειμνήστων τροπαίων τῆς εὐσεβείας. Ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων μυρίων ἀλαστόρων ἐπιδρομαὶ καὶ ποιναί. Καὶ καταιγίδες ἐπῆλθον αἵρετικῶν, καὶ πρηστῆρες ψευδαδέλφων ἐπῆλθον, καὶ

βραγδαῖοι λαίλαπες διωγμῶν, καὶ χεῖμαρροι λάβροι βρβραροφώνων δορυκτητόρων. Καὶ τὸ καλὸν τῆς εὐσεβοῦς Ἑλλάδος πρόσωπον ἐπελάγισαν εἰσβολαὶ παντοίων ἑτεροδόξων ἐθνῶν, σεβομένων τὰ πάτρια κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους, πρὸς ἃ συνήλανον καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ βία, καὶ πειθοῖ, καὶ ξίφει, καὶ λόγοις, καὶ δωρεαῖς, καὶ πυρὶ. Ἀλλὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τὸ ἔθνος οὐδὲν τῶν ξενικῶν ἐπιτηδευμάτων ἐζήλωσεν (ὅπερ ἄλλοις πολλοῖς δημοσίᾳ συνέβη παθεῖν). Ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῇ θεοκτίστῃ τῆς Ἐκκλησίας κιβωτῷ, τρεφόμενον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς, καὶ δι' αὐτῶν ἀδούλωτον τὸ φρόνημα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διασφύζον, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κοσμικῇ κακοπραγίᾳ νικῶν καὶ στεφανούμενον. Ὡς θριάμβων ἀπάντων σεμνοτέρους ἀράμενοι τάφους, αἰοίδιμοι μάρτυρες τῆς ἀγνῆς διατηρήσεως τῶν θείων Γραφῶν. Ὡς κρείττους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νικήσαντες νίκας, Πατέρες θεσπέσιοι, οἱ διὰ τῆς πανοπλίας τοῦ Πνεύματος καταστρώσαντες τὰ στίφη τῶν τὰ θεῖα λόγια παραχαραττόντων. Ὡς μῆτερ τῶν Ὀρθοδόξων, ἀγία καὶ ἀμωμος Ἐκκλησία, ἡ νύμφη τοῦ ἀνρίου, ἡ οὐ τινος ἐκ τοῦ στόματος, ἡ ὡς ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα, ὁ θεὸς ἐκπορεύεται λόγος, «ζῶν καὶ ἐνεργὸς, καὶ διῖκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν — καὶ ἐννοιῶν καρδίας». Τοῦτον τὸν λόγον, ὃν ἡμᾶς ἐδίδαξας, κατέχομεν, ἀπλανῶς ἀκολουθοῦντες τὰ ἵχνη τῶν μακαρίων ἡμῶν Πατέρων. Μετ' αὐτῶν, μετὰ τῶν Μαρτύρων, μετὰ τῶν Ἀποστόλων, μετὰ πάντων σου τῶν ἁγίων, ἐκ τῶν αὐτῶν θείων Γραφῶν ἐν μέσῳ σου προσευχόμεθα, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεόν. Ἄλλην δὲ καινοφανῆ γραφικὴν διδασκαλίαν οὐ γινώσκουμεν. «Οὐδὲ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσομεν» πώποτε. «Εἰς τὸν αἰῶνα ἐκκληρονομήσαμεν τὰ μαρτύρια τοῦ Κυρίου»· καὶ ταύτης τῆς πατρῴας κληρονομίας τὸ δικαίωμα καὶ τὸ σέβας ἀνέπαφον καὶ ἄσυλον αἰωνίως διατηρήσομεν, ἡ ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποστολικόν σου καύχημα, ἀλλὰ τρέχῃ καὶ δοξάζεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ».

Ταῦτα, γνησιώτατοι καὶ φιλομαθέστατοι ἐν εὐσεβείᾳ ἀδελφοί,

διελέχθην πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, οἵτινες « τὸ καλὸν τοῦ Θεοῦ γευσάμενοι ῥήμα », ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχετε ἐκ τῶν πατρο-
 παραδότων ἁγίων Γραφῶν, ἐν αἷς καὶ ἐστήκατε, καὶ σώζεσθε. « Ὁ
 Πατέρων ὑπᾶτων γόνος », υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας, « σοφώτατα
 νοήματα ἐπὶ προτέρων ἀνδρῶν δεδεγμένοι », μένετε ἀκλόνητοι
 πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ αἰδίου φωτός, ἐν χειλος, μίαν φωνήν,
 μίαν δι᾿ ἁπλῆς θείας ἔχοντες τῆς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀραιομένης
 ὀρθοδόξιας· ἐν ταύτῃ τῇ διαλέκτῳ στερεοὶ τηρεῖσθε καὶ ἀκίνητοι,
 πάντοτε βλέποντες πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ἀδούτου φωτός τῆς φερωνύ-
 μου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅσοι δὲ « κινήσωσιν ἀπὸ ἀνατολῶν », κατὰ
 τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους πλανήτας, περὶ ὧν ἡ θεία λέγει Γραφή
 (Γενέσ. ΙΑ), εὐρίσκουσι πεδῖον ἐν γῇ Σενναάρ (ὅπερ ἐρμηνεύεται
 ὁδόντων ἐκτιναγμός, σύμβολον τῆς στερήσεως τῶν πρὸς τροφήν
 πνευματικὴν ἀναγκαίων μέσων, ὡς ῥιγένης φησί· καὶ κεὶ πλιν-
 θεύουσι πλίνθους ὕλης χαμαιζήλου, καὶ πηλὸς δούλοφροσύνης·
 καὶ κτίζουσιν ἀλαζόνα πύργον ὑψωμάτων, ἐπαιρομένων κατὰ τῆς
 γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ συγχέονται τὰς γλώσσας περὶ τὸ θεῖον
 φρόνημα, ἀποβάλλοντες τὴν σωτήριον ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν τῶν
 εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ὧν τὸ γινώρισμα « ἡ ψυχὴ μία »· καὶ
 σκορπίζονται, ὡς τέκνα Βαβυλῶνος, εἰς χώρας ἀνηλίου, καὶ θίνας
 ἀνύδρους καὶ θηριώδεις, ὅπου οὐκ ἐπισκοπεῖ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ
 αἰωνίου φωτός τῆς ἀληθείας.

Τελευταῖον, παρκαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας, ἵνα μετὰ συγγνώ-
 μης ἐντυγχάνωσι τῇ παρούσῃ συγγραφῇ· μηδ' ἀγανακτῶσιν, ὅταν
 προσκρούωσιν εἰς σφάλματα καὶ παραπτώματα, τυχόν, οὐκ ὀλίγα.
 ἀλλ' ἀποδεχόμενοι τὸν κόπον τοῦ πονήσαντος, ἀντιμετρῶσι τὴν
 ἐπιείκειαν. Χαλεπὸν, ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτεῖν, καὶ ταῦτα
 περὶ πραγματείαν ἐργώδη, καὶ πολὺπλοκον, καὶ ὀλισθηράν, ἐν ᾗ καὶ
 ἡ ποικιλία καὶ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν θεωρημάτων δυσέφικτόν
 ποιεῖ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐρρωμένοις, καὶ ἀνδρικοῖς, καὶ
 γυνώσεων πλουτοῦσι παντοδαπῶν· μή τι γε πρὸς βύτη λιτῶ καὶ
 ἁσθενεῖ. Ἀλλὰ γὰρ, « Εἰ καὶ γέρον ἐγὼ κυρῶ,

« Τὸ τῆς δε χώρας οὐ γεγήρακε σθένος ».

ἔχει, καὶ ἔξει, σὺν Θεῷ, ἡ Ἑλλάς πολλῶν κάρηνας καὶ δραστη-
τέρους ὑπηρετάς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· οἵτινες φερεπόντως μα-
στεύοντες καὶ φιλοκρινούντες, καὶ γινώσιν ἔχοντες οὐ τὴν φυσιοῦσαν,
ἀλλὰ τὴν τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγάπης Χριστοῦ, τοῦ πρίου καὶ
ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ, καὶ μήτε τῶν μωμοσκόπων φροντίζοντες (ἂν,
τυχὸν, τινές που φανῶσιν ὑπὸ σκαιότητος, ὡς ἡλιοτακεῖς πάχναι,
καὶ τὰ γενναῖα τῶν βλαστημάτων ἐξ ἐπιπολῆς σπουδάζοντες ἐπι-
καῦσαι), μήτε τῶν ἀντιδοξούντων καθαρπτόμενοι φορτικώτερον, ἐν
λόγοις πικροῖς καὶ θυμοδακέσι καὶ τραχυτέροις ὑπὲρ τὸ δέον, δια-
τρανύσουσιν ἐναργέστερα καὶ φανώτερα τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας
τὰ θεσπέσια δικαιώματα περὶ τὴν ἀπλανῆ καὶ ἀδιάψευστον χρῆσιν
τῶν θείων Γραφῶν, εὐστίθεῖς καὶ λείας τὰς τρίβους τοῦ Κυρίου τοῖς
πᾶσι παρασκευάζοντες. Αὕτη μοι σύνεστι καὶ συνδιδαιτᾶται γηρο-
τρόφος ἐλπίς γλυκεῖα. Καὶ πέποιθα ἐπὶ τῷ ποιήσαντι τὰ ἀμφοτέρη
ἐν, παρ' οὗ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως ἐξαιτεῖται
καὶ ἐλπίζει ἡ Ἐκκλησία, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν Θεόδοτον Ἑρμηνείαν
τῶν Ο, καταλιπόντες (ἦν καὶ νῦν ὁμολογοῦσι λίαν ὠφέλιμον ταῖς
ἁπανταχοῦ ἐκκλησίαις, καὶ ἀνεκτίμητον θησαυρὸν), ταύτην πάλιν,
ὡς καὶ πρότερον, ἐγκολπώσονται καὶ τιμήσουσι πιστῶς, ὡς ἀδιά-
σπαστον καὶ ἀχώριστον ἀπὸ τῶν θείων Εὐαγγελίων. ἵνα καὶ ἐν
χεῖλεσιν ἐτέροις, καὶ ἐν γλώσσαις ἄλλοφώνοις, μία παρὰ πάντων
ἁποτελῇται πνευματικὴ συμφωνία, καὶ δοξάζεται ἐν ἐνὶ στόματι
καὶ μιᾷ καρδίᾳ ὁ Θεὸς τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, καὶ Σωτὴρ
πάντων ἀνθρώπων· « Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτοῦ ».

Ἐγγραφον Ἀθήνησι, τῇ κζ', ἰουλίου. αωμδ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΟΥ Α. ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ	Σελ.	1.
BIBΛ. Α'.		
ΚΕΦΑΛ. Α. Σύντομος ἔκθεσις τῆς ἱστορίας		6.
ΚΕΦΑΛ. Β. Περὶ τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, εἰ γνησία ἡ καθ' ἡμᾶς περιφερομένη, καὶ εἰ μυθώδης ὅλως καὶ ψευδὴς ἡ τοῦ Ἀριστέου περὶ τῶν Ο, ἱστορία· καὶ ποῖος τις οὗτος ὁ Ἀριστεύς.		10.
ΚΕΦΑΛ. Γ. Εἰ διάφορος τῆς κοινῆς τοῦ Ἀριστέου ἱστορίας ἡ περὶ τῶν Ο, ἱστορία, ἥπερ ἐχρήσατο Ἐπιφάνιος		39.
ΚΕΦΑΛ. Δ. Περὶ τῆς Ἑρμίππου μαρτυρίας, ἣν ἐπιφέρουσι κατὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀριστέου		60.
ΚΕΦΑΛ. Ε. Παράθεσις τοῦ Ἑρμιππείου χωρίου πρὸς τὰ τοῦ Ἀριστέου περὶ τοῦ Φαληρέως		88.
ΚΕΦΑΛ. ΣΤ. Πότε μετέφρασαν οἱ Ο, τὰς θείας Γράφας, καὶ εἰ πρὸς τὸν ὠρισμένον τῆς μεταφράσεως χρόνον ἀντιφάσκει ὁ Ἀριστεύς		125.
ΚΕΦΑΛ. Ζ. Ἐπιτομὴ τῶν κατὰ τὴν Ἀρσινόην, καὶ τῶν συνημμένων, ὅσα συντελοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας γενομένης ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν.		196.
ΚΕΦΑΛ. Η. Ἄλλα τῶν κριτικῶν ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστεύαν, ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν ἐγένετο ὀψέποτε τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου		225.

ΚΕΦΑΛ. Θ.	Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης· ἐν ᾧ καὶ γινῶμαι διάφοροι περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν	241.
ΚΕΦΑΛ. Ι.	Ἀμφιβολίαι τῶν κριτικῶν. — Καὶ Λύσεις. Α. Ἀμφιβολία. Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ μνημονευομένου ἀρχιερέως τῶν Ἱεροσολύμων Ἐλεαζάρου, καὶ τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρειαν τότε παρατυχόντος Μενεδήμου τοῦ φιλοσόφου	295.
ΚΕΦΑΛ. ΙΑ.	Β. Ἀμφιβολία. Εἰ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐγένετο βιβλιοφύλαξ τῆς Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης. — ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς, καὶ περὶ τοῦ Μουσείου, παροδικὴ διάληψις	319.
ΚΕΦΑΛ. ΙΒ.	Τὰ κατὰ τὸν Ἀριστάβουλον	385.
ΚΕΦΑΛ. ΙΓ.	Ζητεῖται περὶ τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίας καὶ νίκης Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου	449.
ΚΕΦΑΛ. ΙΔ.	Εἰ Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης ἐστρατήγει κατὰ τὴν στρατείαν ἐκείνης, ὑφ' ἧς δέκα μυριάδες Ἰουδαίων ἀπῆχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Αἴγυπτον	465.
ΚΕΦΑΛ. ΙΕ.	Ποικίλαι περὶ τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ λυτρωθέντων αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ἀμφιβολίαι τῶν κριτικῶν	484.
ΚΕΦΑΛ. ΙΣ.	Περὶ τῆς εἰς τὸν βασιλέα, τὸν Φιλάδελφον, εἰσδόσεως Δημητρίου τοῦ Φαληρέως	497.
ΚΕΦΑΛ. ΙΖ.	Περὶ ἀπογράφων τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων, εἶπερ οὐδόλως ὑπῆρχον ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ο, μεταφράσεως τῶν Γραφῶν καὶ περὶ τινων ἄλλων χωρίων τοῦ Ἀρι-	

	στέου, εἴπερ ἐκ τούτων καταφωρᾶται (καθὼς λέγουσιν) Ἰουδαῖος ὢν ὁ συγγραφεὺς	516.
ΚΕΦΑΛ. ΙΙΙ.	Περὶ τῶν διαταγῇ τοῦ Δημητρίου δημο- σίως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐκφωνηθεῖσων ἀρῶν εἰς ἀμετάβλητον συντήρησιν τῶν ἡρμηνευμένων Γραφῶν	523.
ΚΕΦΑΛ. ΙΘ.	Περὶ τῆς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἕνεκα τῆς ἐρ- μηνείας τῶν Γραφῶν, μεγαλοδωρίας τοῦ Φιλαδέλφου	541.
ΚΕΦΑΛ. Κ.	Περὶ πολλῶν τινων καὶ ἄλλων τεκμηρίων, ὧν ἐπάγουσιν οἱ κριτικοὶ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι Ἰουδαίου τινος ὄζει συγγραφῆς ἡ ἱστο- ρία τοῦ Ἀριστέου	572.
ΚΕΦΑΛ. ΚΑ.	Περὶ τινων ἄλλων κατ' Ἀριστέου προβαλ- λομένων ἀντιρρήσεων, αἵτινες προτείνον- ται ὡς ἀμφίβολοι	611.
ΚΕΦΑΛ. ΚΒ.	Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέῳ Ἑπτασταδίου. ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Φάρον πύργου, καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς	640.
ΚΕΦΑΛ. ΚΓ.	Περὶ τινος φράσεως ὑπὸ χριστιανοῦ τινος (ὡς λέγουσι) παρεγγεγραμμένης εἰς τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, ἥτις ἄλλως φαίνεται πρὸ Χριστοῦ συντεταγμένη	651.
ΚΕΦΑΛ. ΚΔ.	Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ Α. Βιβλίου	655.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

Ο, ΕΡΜΗΝΕΥΤΩΝ

ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ.

ΒΙΒΛΙΑ Δ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

§. α. **Τ**ὴν ὑπὸ τῶν Ο, πρεσβυτέρων ἑλληνικὴν ἐρμηνείαν τῆς παλαιᾶς τοῦ Θεοῦ Διαθήκης παρ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἡ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παραλαβοῦσα διακρατεῖ βεβαίως καὶ ἀρρότως, ὡς ἀσφαλῆ καὶ κυρίαν τῶν θείων λογίων μετάφρασιν, ἐκ θείας ἐπιπνοίας ἐνεργηθεῖσαν καὶ ταύτην τιμᾷ καὶ γεραίρει χρωμένη διηνεκῶς, « ἀφ' οὗ καὶ μέχρις οὗ καταγράφεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ » (α). Τῶν δὲ νεωτέρων ἐτεροδόξων (καὶ μάλιστα τῶν περὶ Λούθηρον καὶ Καλβίνον) ἄνδρες πολλοὶ τε καὶ σοφοὶ κατὰ κόσμον, πολλὰ καὶ ἄλλα καινοτομοῦντες περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς διδασκαλίας καὶ παραδόσεις, ἀπέβαλον καὶ ταύτην τὴν ἀρχαίαν καὶ πανσέβαστον ἐρμηνείαν, ὡς ὄψιν ἀτελῆ καὶ πολλαχῶς ἡμαρτημένην· αὐτοὶ δὲ μετεγλώττισαν ἕκαστος εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν διαλέκτους τὴν παλαιὰν Διαθήκην ἀμέσως

(α) « Πανταχόθεν τοιγαροῦν τῆς τῶν Ο, ἐρμηνείας ἐκ παλαιᾶς, ὡς εἶπαι, καὶ ἀδιασπρόφου [τῶν] Ἑβραίων Γραφῆς μεταβιβασθαι συνισταμένης, εἰκότως ταύτη ἡμεῖς κεκτήμεθα κατὰ τὴν παρούσαν χρονογραφίαν. Ὅτε μάλιστα καὶ ἡ καθ' ἑλπίς τῆς οἰκουμένης ἡπλωμένη Χριστοῦ Ἐκκλησία ταύτη μόνη προσέχει, τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἀρχῇθεν αὐτῇ χρῆσθαι παραδεδοκότων. Εὐσεβ. Χρονικ. Α. κεφ. ις. σελ. 67. ἐκδ. Maij. Mediolan. 1818.

ΤΟΜ. Α.

1

ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου, κατὰ τὰ νῦν παρ' Ἰουδαίοις σφύζομενα ἀντίγραφα, καὶ ταύτην μεταχειρίζονται τὴν μετάφρασιν ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν Ἐκκλησίαις. Τῆς δὲ τοιαύτης καινοτομίας ἀρχηγὸν καὶ καθηγεμόνα προβάλλονται ἄνδρα παλαιόν, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀγιότητι ἐν τοῖς μάλιστα διαπρέποντα, τὸν μακάριον Ἰερώνυμον, ὅστις πρῶτος παριδὼν τὴν ἐκ τῆς τῶν Ο, ἑρμηνείας παλαιὰν λατινίδα μετάφρασιν τῶν Γραφῶν (ὡς ὑπ' ἀντιγραφῶν μάλιστα διεφθαρμένην) ἐπεχείρησε νέαν ἀμέσως ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ λατινικὴν μετάφρασιν, περὶ ἧς λέγομεν ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ.

§. β'. Ἐπειδὴ δὲ μόνον τὸ παράδειγμα τῆς Ἰερωνύμου μετάφράσεως πολλὰς καὶ μεγάλας ἔχει τὰς ἀντιρρήσεις (οὔτε γὰρ ἡ Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ταύτην ἀπεδέξατο, καὶ αὕτη δὲ πάλιν ἡ Δυτικὴ σέβεται καὶ νῦν οὐχ ἥττον καὶ τιμᾷ ὡς αὐθεντικὴν καὶ ἀγίαν τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ο,), ὥρμησαν οἱ νεωτερισταὶ πρὸς πολλὰ πολέμων εἶδη, κατατρέχοντες πάσας τὰς ἀποδείξεις τῆς θεοκυρώτου καὶ γνησίας αὐθεντίας τῶν Ο. Τὴν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἀρισταίου παλαιὰν ἱστορίαν τῆς ἑρμηνείας ὡς μῦθον ἀντικυρὸς ἐκσυρίττουσιν Ἰουδαϊκόν, καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων ἀφειδῶς ἀπορρίπτουσι, πολλὰ δὲ καὶ μυρία ὅσα σφάλματα καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὕφος τῶν Γραφῶν ἐξελέγγειν ἐπιχειροῦσι, παραβάλλοντες τὴν φράσιν πρὸς τὸ νῦν ἑβραϊκόν· καὶ ὅλως ἐξανθρωπίζουσι καὶ βεβηλοῦσι παντάπασιν ἐκφραλίζοντες τὸ θεσπέσιον ἀξίωμα τῆς ἑρμηνείας. Ἄλλας δὲ τινὰς αὐτῆς ἀναπλάττουσιν αὐτοὶ τὰς αἰτίας, καὶ τινὰς ἄλλους εἰσάγουσι τοὺς ἑρμηνεῖς, μὴδ' αὐτοὶ τινὰς τούτους ἔχοντες εἰπεῖν, ἀγνώστους καὶ ἀνωνύμους, καὶ τούτους πάλιν ἀμαθεῖς εὐρίσκουσι καὶ διαφόρους, ἐν διαφόροις καιροῖς τὰ τεύχη τῆς Γραφῆς ἐξελληνίσαντας, ἄλλους ἄλλοτε ἄλλα.

§. γ'. Τούτων οὖν τῶν εἰς τοὺς Ο, καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς ἑρμηνείαν ποικίλων καὶ παντοδαπῶν βλασφημιῶν, ὅσας οἱ νεωτερίζοντες κριτικοὶ κατὰ καιροὺς καὶ τόπους τῆς Εὐρώπης συγγράψαντες ἐν βίβλοις καὶ γλώσσαις παντοδαύτως ἐξέδωκαν, μόνη

ἡ Ἑλλάς μέχρι χθές καὶ πρῶτην ἔπασχε σοφὴν καὶ μακαρίαν ἄνοιαν, διατηροῦσα καὶ ἐν τούτῳ τὴν πάτριον διδασκαλίαν διηνεκῶς ἀναλλοιώτου καὶ ἀπαράχαρακτον. Ἐπειδὴ δὲ ἤδη καὶ παρ' Ἑλλήσι ματαίως μὲν καὶ ἄκαρπος καὶ ἀτελεσφόρητος, ἀλλ' ὅμως περιλαλεῖται διαβρυλλομένη δημοσίως ἡ τοιαύτη ξενικὴ καὶ νόθος ἐτεροδιδασκαλία, πρὸ τινων ὀλίγων ἐνιαυτῶν εἰσρυσῖσα παρ' ἀνθρώπων ἀλλογενῶν (α), καὶ νέα δὲ μετάφρασις τῶν Γραφῶν ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ εἰς τὴν χυδαίαν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐξωθέν ποθεν εἰσεκυλίσθη, λόγῳ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ φωτισμῷ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἔργῳ δὲ πρὸς ἐκφραλισμὸν τῆς ἡς παρελάβομεν παρὰ τῶν Πατέρων ἱερᾶς τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνείας, διὰ ταῦτα ἱερὸν ἐνόμισα καθῆκον, καὶ χρέος ὀφειλόμενον πρὸς τε τὴν μητέρα καὶ τροφὸν Ἐκκλησίαν καὶ κατὰ μέρος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Ἑλληνας, ἂν διευκρινήσω, τό γ' ἐπ' ἐμοί, τὰ περὶ τῆς καινοθρόου ταύτης διδασκαλίας, περὶ ἧς καὶ πρότερον ἀκριβοῶς καὶ ἐμπαρόδως ἐν ἄλλῳ πονήματι διελάβομεν (β). Ἦδη δὲ συντάττομεν ἰδίως τὴν ἀνὰ χεῖρας περὶ τῆς τῶν Ο, μεταφράσεως οἰανδήποτε συγγραφὴν καὶ τὰ μὲν τελειότερα καταλείπομεν τοῖς σοφωτέροις, πολλοῖς γε καὶ ἀγαθοῖς καὶ οὔσι καὶ ἐσομένοις τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἡμεῖς δὲ μόνον τὴν ἐνοῦσαν καὶ ταύτην ταχεῖαν ἐπικουρίαν προσάγομεν ἐξαιρέτως πρὸς τὴν ὀρθόδοξον νεολαίαν καὶ τοὺς ἀπλουστέρους ὁμογενεῖς· περὶ τούτων γὰρ μάλιστα φροντίζομεν, ἵνα μὴ πτύρωνται μανθάνοντες ἐξαίφνης καινοφανεῖς ὡς πρὸς αὐτοὺς δοξασίας, καὶ ξενήκουστα θρυλλήματα παρ' ἀνθρώπων ματαιοσόφων, οἵτινες οὕτως ἰταμῶς ἀναστάντες διαβάλλουσιν ἐν μέσῳ τῆς ὀρθοδοξούσης Ἑλλάδος τὴν ἀγνωτάτην, καὶ χρόνῳ πρεσβυτάτην, καὶ πίστει κυριωτάτην, καὶ δόξῃ κλεινοτάτην ἐρμηνείαν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης.

(α) Βλ. Ἐφημ. Ἐποχ. ἀριθ. 18, ἔτ. 1834. Σωτῆρ. ἀριθ. 38, ἔτ. 1834. π. 6λ. καὶ ἀριθ. 58. σελ. 244.

(β) Βλ. Ἐπίκρισιν εἰς τὴν περὶ Νεοελληνικῆς Ἐκκλησίας σύντομον. Ἀπάντησιν σελ. 131—135.

§. δ'. Πρὸς τοῦτον καὶ μόνον τὸν σκοπὸν ἀφορῶντες, καὶ μὴτε φιλομαχοῦντες ἐριστικῶς, μὴτε παντάπασιν ἐξετάζοντες ἂν ἄλλοι τινες, καὶ ἂν ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς ἀπεδέξαντο τὴν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐβραϊκοῦ μεταγλώττισιν τῶν Γραφῶν, ἐκφράζομεν ἀπλῶς, ὅση δύναμις, τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κύρος καὶ τὴν θεόδοτον αὐθεντίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐρμηνείας τῶν Ο. Καὶ τὰς τε κατ' αὐτῆς ἐκτοξεύσεις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον λουδορίας τῶν ἀλλοδόξων κριτικῶν ἀνακρίνομεν, αὐταῖς λέξεσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μνημονεύοντες, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὀνόματα τῶν γενναίων τοξευτῶν προστιθέντες, καὶ μάλιστα τῶν ἐπὶ σοφία καὶ λόγοις εὐκλεεστάτων. Πρὸς δὲ τούτους πάλιν ἀντιτάττομεν οὐ μόνον τὰς ἀρχαίας τῆς Ἑκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν σοφῶν ἀποφάνσεις, ἀλλὰ καὶ νεωτέρων πάλιν ἄλλων κριτικῶν, οὐχ ἥττον ἐπὶ σοφία περικλεῶν, ἀποδείξεις καὶ γνώμας, πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀληθείας.

§. ε'. Διακροῦμεν δὲ τὸ σύνταγμα εἰς βιβλία τέσσαρα. Καὶ Α, μὲν ἐξετάζομεν τὰ περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐβδομήκοντα. Ἐν δὲ τῷ Β, βιβλίῳ ἐκτιθέμεθα τὰς τε περὶ ταύτης ὑπολήψεις τῶν ἐναντίων, ποίους τινες αὐτοὶ νομίζουσιν ἀληθεῖς ἐρμηνευτάς τῶν Ἑλληνίδων Γραφῶν, καὶ τοὺς καιριωτάτους τῶν τῆς ἐρμηνείας σφαλμάτων ἐλέγχους, οὓς ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς περισπῶντος ἐβραϊκοῦ κειμένου. Ἐν τῷ Γ, διαλαμβάνομεν περὶ τούτου δὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐβραϊκοῦ κειμένου τῆς Γραφῆς, ὅπως ἔχει κατὰ φύσιν, καὶ οἷον κέκριται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις· παρενείρομεν δὲ τὰ εἰκότα καὶ περὶ τοῦ Σαμαρειτικοῦ, καὶ τῶν Χαλδαϊκῶν παραφράσεων. Ἐν δὲ, τέλος, τῷ Δ, θεωροῦμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κύρος καὶ τὰς ἐκδόσεις τὰς ἐρμηνείας τῶν Ο· καταλέγομεν δὲ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς μεταφράσεις. Ἐπειδὴ δὲ συχνάκις ἐν τῷ συντάγματι μνημονεύομεν τὰς τε τῶν Πατέρων καὶ τῶν θύραθεν ἀρχαίας περὶ τῶν Ο μαρτυρίας, προστιθέμεθα, τέλος, ἐν εἰδῇ παραρτήματος, αὐτὴν τε τὴν Ἀρισταίου ἱστορίαν ὁλόκληρον ἐκδιδόντες (ὡς ἦδη σπανιωτάτην, καὶ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ὁμογενῶν ἄγνωστον ἀποθεῶσαν), καὶ τὴν

παρὰ Φίλωνι, καὶ μάλιστα παρὰ τῷ Ἰωσήφῳ σύνοφιν αὐτῆς, ὡσαύτως καὶ τὴν παρὰ τῷ ἱστορικῷ Εὐσεβίῳ καὶ τῷ ἱερῷ Ἐπιφανίῳ σύντομον αὐτῆς περιοχὴν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν θείων Πατέρων καὶ ἱστορικῶν πᾶς περὶ τῶν Ο, ῥήσεις καὶ μαρτυρίας, ἀθρόας ἀπάσας ὑπ' ὅφιν τοῦ ἀναγνώστου παρατιθέντες. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ πρόθεσις τοῦ συντάγματος, ἡγεῖσθω δὲ τοῦ ἔργου Θεός, « ο διδάσκων ἄνθρωποι γράσιν, καὶ διδοὺς σύγεις τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ ».

BIBΛION A'.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ Ο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Σύντομος έκθεσις τῆς ιστορίας.

§. α. **ΑΡΙΣΤΕΑΣ** ἡ Ἀρισταῖος (διότι καὶ ἀμφοτέρωτερά ὀνομάζεται) Ἕλληγ' τὸ γένος, ὑπερασπιστὴς ἡ ἀρχισωματοφύλαξ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, πρῶτος φέρεται ἱστορήσας τὴν ὑπὸ τῶν Ο, γενομένην ἐρμηνείαν τῆς παλαιᾶς γραφῆς, αὐτὸς τε παρὼν, καὶ αὐτὸς καθυπουργήσας εἰς τὴν περὶ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον βασιλικὴν τοῦ Φιλαδέλφου φιλοτιμίαν. Ἐγραψε δὲ τὴν ἱστορίαν ὁ Ἀριστεάς ἐν εἰδὲι ἐπιστολῆς πρὸς Φιλοκράτη τὸν ἀδελφὸν ἐπιγραφομένης, οὕτως · *Ἀριστεάς Φιλοκράτει* ·. Ἡ δὲ περίληψις τῆς ιστορίας, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοιαύτη.

§. β'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἐπονομαζόμενος, υἱὸς Πτολεμαίου τοῦ Λάγου (τοῦ καὶ Σωτῆρος ἐπικληθέντος), τρίτος ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλεύσας Αἰγύπτου, φιλομουσάτατος ἐγένετο καὶ βιβλιακώτατος ἡγεμὼν, καὶ τῆς Πτολεμαίων οἰκίας ὁ μεγαλοπρεπέστατος, ὡς ἄλλοι τε, καὶ φίλων ἱστόρησεν ὁ Ἀλεξανδρεὺς (ἐν βίῳ Μωσέως B, 5). Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ μεγαλουργιῶν ἐφιλοτιμεῖτο καὶ πρὸς αὔξησιν καὶ πλουτισμὸν τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὸ πρῶτον (ὡς πολλοὶ θέλουσι) συσταθείσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης, συναθροίζων πανταχόθεν τῆς Οἰκουμένης παντοίας σοφῶν ἀνδρῶν συγγραφεῖς, ἐπιστατοῦντος Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τούτου ἔμαθεν ὅτι καὶ παρ' Ἰουδαίοις εὕρισκονται πολλὰ τῶν ἱερῶν καὶ αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα σπουδαιότατα, καὶ τῆς βασι-

λικῆς ἄξια βιβλιοθήκης, ζῆλον καὶ πόθον τούτων λαβὼν, ἐπεμψεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν τότε τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα Ἠλεάζαρον ἄνδρας τῶν ἐπιφανῶν, αὐτόν τε τὸν Ἀριστέα καὶ Ἀνδρέαν (ἄλλον καὶ τοῦτον ἀρχισωματοφύλακα), βασιλικὰς κομιζοντας ἐπιστολάς, δι' ὧν ὁ Πτολεμαῖος ἐζήτει τὰ τε βιβλία καὶ τοὺς ἀκριβῶς ἐξελληνίσοντας. Καὶ δῶρα δὲ διὰ τούτων ἐπεμπε πρὸς τὸν Ἠλεάζαρον, ἀναθήματα προσφέρων εἰς τὸν ναόν. Καὶ τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ δουλεύοντας Ἰουδαίους, εἰς δέκα περίπου μυριάδας ἀριθμουμένους, ἀπέλυσεν, αὐτὸς τὰ λύτρα καταβαλὼν (ὡς ἂν μεγάλην καὶ ταύτην τὴν χάριν ἐσομένην εἰς ἅπαν τὸ Ἰουδαϊκόν). Ὁ γοῦν ἀρχιερεὺς ἄσμενος ἀπεδέξατο τὴν ἀξίωσιν τοῦ βασιλέως, καὶ πέμπει πρὸς αὐτὸν τὰ τε βιβλία τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ τοὺς ἐρμηνεύοντας, ἐβδομήκοντα καὶ δύο (συνήθως δὲ διὰ τὸ συντομώτερον ἐβδομήκοντα λεγομένους) πρεσβυτέρους (ἥτοι νομοδιδασκάλους) ἱεροσολυμίτας, ἐξ ἑκάστης τῶν δώδεκα φυλῶν ἐκλεξάμενος, τοὺς μάλιστα δοκιμωτάτους, οἵτινες πρὸς τῇ πατρίῳ παιδείᾳ ἦσαν πεπαιδευμένοι καὶ τὴν ἑλληνικὴν.

§. γ'. Ὡς οὖν ἦλθον οὗτοι οἱ Ὁ πρεσβύτεροι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, φέροντες μετ' ἑαυτῶν καὶ τὰς διφθέρας τῶν θείων Γραφῶν, πάσης τε φιλοφροσύνης ἔτυχον παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ τὰς βίβλους, τέλος, ἀπάσας ἡρμήνευσαν ἐν ἡμέραις ἐβδομήκοντα καὶ δύο. Ἐφιλοπόνουν δὲ τὴν ἐρμηνείαν διατρίβοντες κατὰ τὴν Φάρον, νῆσον πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας κειμένην, καὶ συνημμένην μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ ἐπτασταδίου λεγομένου χώματος. Εἰς ταύτην τὴν νῆσον, ὡς χωρίον ἥσυχον καὶ ἀθάρυντον καὶ μακρὰν τῆς ἐν τῇ πόλει τύρβης ἀπωκτισμένον, ἐρχόμενοι καθ' ἑκάστην οἱ πεμφθέντες ἱεροφάνται, εἰσῆσαν εἰς οἰκίαν μεγάλην παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κατεσκευασμένην, καὶ καθήμενοι καθεὶς κατ' ἰδίαν εἰς οἶκημα χωριστὸν, ἡρμήνευον ἅπαντες συμφώνως ἐκτιθέντες τὴν ἐρμηνείαν, ὡς ὕφ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμπνεόμενοι. Τὰ δὲ καθ' ἑκάστην μεταφραζόμενα μέρη τῆς Γραφῆς, παραβαλλόμενα καὶ πρὸς τὸ κείμενον τὸ ἑβραϊκόν, ἀντεγράφοντο ἔπειτα διὰ τῆς ἐπιστασίας

Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Οὕτω δὲ καθ' ἐκάστην ἐργαζόμενοι μέχρι τῆς ἐνάτης ὥρας, ἐπέστρεφον εἰς τὴν πόλιν, τὸ σῶμα διαναπαύοντες· καὶ πάλιν πρωίας εἰς τὸν συνήθη τόπον ἐπανήρχοντο καὶ κόπον, ἕως ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον ἐξελληνίσαντες ἅπαντα τὰ τεύχη τῆς Θείας Γραφῆς.

§. δ'. Ἦδη δὲ διαπερανθείσης τῆς ἐρμηνείας, συναγαγὼν ὁ Δημήτριος τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ προσεστώτων τοῦ πολιτεύματος, ἀνέγνω τὰς βίβλους εἰς ἐπήκοον πάντων κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν τόπον ἐν ᾧ μεθηρμηνεύθησαν, παρόντων καὶ αὐτῶν τῶν ἐρμηνευτῶν. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἀπεδέξαντο τὴν μετάφρασιν, ὡς ἀκριβῶς καὶ πιστῶς γεγεννημένην, παρεκάλεισαν τὸν Δημήτριον, ἵνα μεταγράψας ἅπασαν τὴν ἐξελληνισθεῖσαν Γραφὴν μεταδώσῃ πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, οἱ ἐρμηνεῖς, καὶ τοῦ πολιτεύματος οἱ προσεσηκότες παρεκάλεισαν τὸν Δημήτριον, ἵνα διαμένωσιν ἀμετάβλητα καὶ ἀδιασκεύαστα τὰ βιβλία εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, ὡς καλῶς καὶ ὁσίως ἡρμηνευμένα. Καὶ πανδήμους ἐξεφώνησαν ἄρας, κατὰ παντός, ὅστις ἂν τολμήσῃ μεταβαλεῖν, ἢ προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν τι τῶν γεγραμμένων.

§. ε'. Οὕτω δὲ πιστὴν καὶ βεβαίαν καὶ ὁσίαν ἀνωμολογημένην, καὶ παμφηρεῖ κεκυρωμένην τὴν ἐλληνικὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν παραλαβὼν ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος παρὰ τοῦ Δημητρίου μεγάλως ἐχάρη, καὶ μάλιστα ὡς ἤκουσε τὴν τοῦ Μωσέως Νομοθεσίαν ἀναγινωσκόμενην. Καὶ προσκυνήσας ὡς ἱερὰ τὰ βιβλία ἐκέλευσεν, ἵνα μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἀγνά καὶ ἀκιδόηλευτα διατηρῶνται. Καὶ ἀπετέθη τὸ χειρόγραφον τῆς ἐρμηνείας ἐν τῇ κατὰ τὸ Βρούχιον τῆς Ἀλεξανδρείας Βιβλιοθήκῃ. Τοῦτο δὲ, ἢ τοῦτου γούν (κατὰ τινας) ἀντίγραφον ἐσφίζετο καὶ ὕστερον ἐν τῇ κατὰ τὸ Σεράπειον τῆς Ἀλεξανδρείας Βιβλιοθήκῃ μέχρι καὶ τοῦ Χρυσόστομου (τῷ 409, μ. Χ.), ὡς λέγομεν ἐφεξῆς.

§. ζ'. Οὕτως ἡ παλαιὰ τοῦ Θεοῦ Διαθήκη θεία βουλὴ καὶ

ἐπιπνοία μεθρμηνεύθη ἐκ τῆς ἐβραϊδος εἰς τὴν ἐλλάδα γλῶσσαν ὑπὸ τῶν Ο, περὶ τὸ 283: π. Χ. οἷόν τις θύρα τοῖς ἔθνεσιν ἀνοίγεισα καὶ θαυμαστὸν προπύλαιον τῆς μελλούσης εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἐν ταύτῃ πρώτῃ μετέσχον θειοτέρας παιδείας οὐ μόνον οἱ ἐλληνίζοντες Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔθνηκοι, τοὺς θεῖους ἀναγινώσκοντες νόμους καὶ τοὺς χρησμούς τῶν Προφητῶν· καὶ ταύτην τὴν ἐλληνίζουσαν παλαιὰν Γραφὴν οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τῆς καινῆς Διαθήκης παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλη δέ τις ὀλοσχερὴς ἐλληνικὴ τοῦ ἐβραϊκοῦ κώδικος ἐρμηνεία οὐδεμία φαίνεται γεγεννημένη οὔτε πρὸ τῶν Ο, οὔτε μετὰ τούτους, μέχρι καὶ τοῦ β, αἰῶνος μετὰ Χριστὸν (περὶ δὲ τῶν τότε γενομένων, ποῖαί τινες καὶ παρὰ ποίων καὶ τίνων ἐγένοντο, λέγομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ).

§. ζ'. Τοιαύτη συντόμως ἡ ἱστορία τῆς ὑπὸ τῶν Ο, μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, ἣν συνέγραψεν εἰς πλάτος ὁ Ἀριστέας, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ Ἰώσηπος, καὶ οἱ λοιποὶ, ὧν ἔχει τὰ χωρία πρόχειρα πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ παραρτήματι τοῦδε τοῦ συντάγματος. Ταύτης μέντοι τῆς ἱστορίας οὐδὲν σχεδὸν μέρος κατέλιπον ἄθικτον καὶ ἀσυκοφάντητον οἱ πλείστοι τῶν καινοτόμων κριτικῶν, ἀλλὰ πάσαις δυνάμεσιν ἐπειράθησαν ἀποδείξαι μῦθον τὴν διήγησιν, ἐξελέγχοντες πολλαχῶς καὶ τὸ πραγματικὸν αὐτῆς καὶ τὸ λεκτικόν. Ἐπειδὴ δὲ ταύτην συνέγραψε πρῶτος, ὡς προείπομεν, ὁ σύγχρονος τοῦ πράγματος Ἀριστέας, εἰς ὃν ἀναφέρονται καὶ οἱ μετέπειτα διαλαβόντες περὶ τῶν Ο, πρὸς τὸν Ἀριστέα λοιπὸν πρῶτον ἀπευθύνουσι τὰ βέλη τῆς ἀναιρέσεως οἱ πολέμιοι, μὴ μόνον ὡς φλύαρον ἐν πολλοῖς καὶ μυθῶδι στηλιτεύοντες τὴν Ἀριστηίδα συγγραφὴν, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἐκσυρίττοντες, ὡς σκότιον καὶ νόθον Ἰουδαίου τινος πλάσμα· καὶ τοῦτο μετὰ τὴν σωτήριον ἐποχὴν, ἥ μόλις ὀλίγῳ πρότερον πρὸς ἀκμίονα ψεῦδους κεχάλευμένον! Διότι νομίζουσιν οἱ ἄνδρες ὅτι, τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς καταρράγειστος, συγκαταπίπτει καὶ πᾶσα ἡ αὐθεντία καὶ τὸ κύρος τῆς ἱστορίας τῶν Ο, καθὼς καὶ ὅταν στύλος τις θεμελιώδης ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ συντριβῇ,

πραυτικά συγκαταρρέει καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ καθιδρυμένον οἰκοδόμημα.

§. ή. Ποίους δὲ καὶ πόσους λόγους προβάλλουσιν οἱ σοφοὶ οὗτοι συντιθέντες τὰ κατὰ τῆς ἱστορίας ἐπιχειρήματα, πάντας τούτους καταγράφομεν ἀκριβῶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς κεφαλαίοις, προστιθέντες παρὰ πόδας καὶ τὴν ἀναίρεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς, εἰ γνησίᾳ ἢ καθ' ἡμῶς περιφερομένη, καὶ εἰ μυθώδης ὅλως καὶ ψευδῆς ἢ τοῦ Ἀριστεύου περὶ τῶν Ο, ἱστορία· καὶ ποῖός τις οὗτος ὁ Ἀριστεύς.

§. α. Πᾶσα ἡ ἀρχαιότης ἀπεδέχετο ὡς ἀληθινὴν καὶ γνησίαν τὴν Ἀριστεύου περὶ τῶν Ο, συγγραφὴν, μηδενὸς μηδέποτε μήτε Ἰουδαίου μήτε Χριστιανοῦ νοθεῖαν ὑπονοήσαντος κατὰ τοῦ συγγράμματος, ἢ ψεύδος κατὰ τῆς ἱστορίας. Καὶ Ἰωσήπος μετὰ πάσης τῆς ἀρχαίας Συναγωγῆς, καὶ ὅσοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας λογάδες ἐμνημόνευσαν ἐξ ὀνόματος τὴν Ἀριστεύου ἱστορίαν, οἷον ὅ,τε ἱστορικὸς Εὐσέβιος καὶ ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος καὶ Ἰερώνυμος καὶ Ὀλυμπιόδωρος, εἶτα δὲ καὶ Γεώργιος ὁ Σύγκελλος καὶ ὁ Ζωναρᾶς, καὶ εἴ τις ἕτερος, ἀπαξάπαντες ὡς γνησίαν καὶ πραγματικὴν ἀποδέχονται τὴν Ἀριστεύου συγγραφὴν (ἐκτιθέμεθα δὲ τούτων τὰς ῥήσεις ἐν τῷ παραρτήματι). Ὅψὲ δὲ ποτε καὶ μόλις κατὰ τὸν ις, αἰῶνα (τῷ 1522: μ. Χ.) πρῶτος Λουδοβίκος Βίβης, τὸ γένος Ἰσπανός, ἀγνοῶ τί ποτε παθὼν, ἢ τί μαθὼν, ὑπώπτευσεν τὸ βιβλίον ὡς ἄλλου τινος πόνημα μεταγενεστέρου παρὰ τὸν ἐπιγραφόμενον Ἀριστεά (α). Τίνος δὲ καὶ πότε γενομένου, οὔτε

(α) «Circumfertur libellus ejus (Aristaei) nomine confectus, ut puto, ab aliquo recentiore». Lud. Vives in not. ad S. Augustin, de Civit. Dei XVIII, 42, Henrico VII Regi Angliae dicatis, 1522. Καὶ ταῦτας μὲν τὰς εἰς τὸν ἱερὸν Λύγουττινον τοῦ Βίβου σημειώσεις πολλοὶ καὶ νοσοῦσας ἐξαλείφουσιν εἰ

διώρισεν ὁ καχύποπτος Βίβης, οὐτ' εἶχεν ὅλως εἰπεῖν ἄλλως δὲ καὶ λόγου πάρεργον ἐξέφρασε τὴν ἐπελθοῦσαν γνώμην. ὡς δόκησιν ἀπλὴν ἐξενεγκών. Πρὸς τοῦτο τὸ λεπτόν τῆς ὑποψίας τοῦ Βίβου σύριγμα, οἶον «πολεμίου κόχλου φυσηθέντος», συνήχθησαν, ὡς ἐκ συνθήματος, πολλοὶ καὶ ἄλλοι μετὰ ταῦτα συγγραφεῖς, διάφοροι τὰς ἔξεις, καὶ ἀπόλεμοι καὶ ἐμπειροπόλεμοι,

« ἡμὲν κακοὶ ἡδὲ καὶ ἐσθλοὶ »,

μάχην τινάσσοντες κρατερὰν κατὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀριστέου. Πολεμοῦσι δὲ ταύτην διχῶς, εἰς δύο τάξεις διηρημένοι καὶ διαφερόμενοι πρὸς ἀλλήλους (ὡς εἰώθασιν συνήθως οἱ περὶ τὰς καινοτομίας ἄγαν ἐπτοημένοι). Οἱ μὲν γὰρ (ὡς ὁ Κάστριος καὶ ὁ Σαλμέρων) ἀποδέχονται μὲν ὅτι καὶ Ἀριστεύς ὑπῆρξε, καὶ ἱστορία παλαιὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο, οὐδ' ἀμφιβάλλουσι περὶ ταύτης οὐδ' ὁπωσοῦν, κατατρέχουσι δὲ μόνον τὴν ἡλικίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀριστῆδος συγγραφῆς, ὡς τῶν Ἀριστεύου χρόνων νεωτέραν. Οἱ δὲ πάλιν ἀναιροῦσι καθόλου τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, ὡς μῦθον ἀνυπόκτου καὶ πεπλασμένου πράγματος. Οἱ πρῶτοι λέγουσιν, ὅτι ἡ νῦν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀριστεύου περιφερομένη βίβλος διάφορόν ἐστι σύγγραμμα παρ' ἐκείνην τὴν γνησίαν Ἀριστεύου συγγραφὴν, ἥ περ Ἰώσηπος ἐχρήσατο καὶ Εὐσέβιος καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων, ὑπὸ τινος νεωτέρου συμπληθὲν καὶ συρράφην ἀπὸ τε τῶν Ἰωσήπου

Θεολόγοι τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (βλ. Wharton Append. ad Hist. liter. Scr. Eccles. G. Cave Genev. 1693. p. 130). Ἐκεῖνο δὲ μάλιστα σημειωτέον, ὅτι αὕτη τοῦ Βίβου ἡ μαρτυρία οὐδὲν ἀποδείκνυσιν τὸν ἄνδρα ἀμφιβάλλοντα καθόλου περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ο, (καθὼς ὑπέλαβον πολλοὶ κριτικοί). Μόνον περὶ τοῦ κοινῶς περιφερομένου συνταγματίου τοῦ Ἀριστεύου ὑπώπτευσεν ὁ Βίβης, μήπως συνεγράφη ὑπὸ τινος (καθὼς λέγει) νεωτέρου παρὰ τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον Ἀριστεύ, ὡς ἀμφέβαλον ὕστερον καὶ Κάστριος καὶ Σαλμέρων (βλ. παρακατιών), εἴτινες ὁμῶς οὐδ' οὔτοι οὐδὲν εἰδίσαζον ὅτι συνεγράφη ἀπ' ἀρχῆς ἱστορία τῆς ἐρμηνείας ὑπὸ τινος Ἀριστεύ αἰθινεῦ. Πρῶτος καὶ κυρίως ἀρχηγὸς τῶν πολεμίων τῆς περὶ τῶν Ο, ἱστορίας (καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱστερουμένου πράγματος) ἐφάνη ὁ Σαυλίμερος (βλ. ἐφεξῆς §. δ.). Καὶ ταῦτα καλῶς ποίων ἐσημείωσεν ὁ κριτικὸς Ἑρψης (J. G. Herbst, historisch-kritische Einleit. in die heilig. Schriften des Alt. Test. I. Th. pag. 146. Karlsruhe. 1840.)

χωρίων, καὶ τῶν αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς Ἀριστέου, καὶ ἄλλων τινων. Οἱ δὲ δεῦτεροι πάλιν (οἱ ὀριμύτατοι καὶ σοφώτατοι) διατείνονται καὶ περιδίδουσιν (ἢ στοιχηματίζουσι) πᾶν ὅ,τι ἂν θέλῃς, ὅτι ἡ τοῦ Ἀριστέου περιφερομένη ἱστορία ὑπάρχει μὲν αὐτῇ ἐκείνῃ ἦν καὶ Ἰώσηπος ἀνέγνω καὶ συνώψισε, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων, ἔστι δὲ ὅμως λογοποιοῦ τινος Ἰουδαίου πλάσμα μυθῶδες, ψευδῶς ἐπιγεγραμμένον εἰς ἓνα τινα Ἀριστέα, καὶ τοῦτον κεκεραμουργημένον ἀρχισωματοφύλακα δῆθεν τοῦ Φιλαδέλφου· δεῖξεις δὲ προτείνουσιν ἐκότερος τὰς ἐφεξῆς.

§. β'. Οἱ πρῶτοι λογογνώμονες, ὅ,τε Λέων ὁ Κάστριος (α), καὶ Ἀλφόνσος ὁ Σαλμέρων (β), καὶ εἴ τις ἕτερος, ἐπιχειροῦσι α) ἐκ τῆς τοῦ ὀνόματος γραφῆς. Ὁ καθ' ἡμᾶς περιφερόμενος Ἀριστέας (λέγουσι) γράφεται τὴν παραλήγουσαν διὰ τοῦ ε, ψιλῷ (οὕτως ἐπιγράφει αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Φιλοκράτην ἐπιστολῇ), τὸν δὲ παλαιὸν οἱ πατέρες, Ἰουστίνος καὶ Εὐσέβιος καὶ Ἐπιφάνιος, καὶ αὐτὸς Ἰώσηπος ὁ Ἰουδαῖος γράφουσι διὰ τῆς αἰ, Ἀρισταῖον· καὶ πρὸς τούτοις (λέγει Σαλμέρων), παρὰ μὲν ταῖς παλαιαῖς ἢ εὐθεῖα τοῦ ὀνόματος λήγει εἰς οὐς (Ἀρισταῖους!!), νῦν δὲ παρ' ἡμῖν εἰς ας (Ἀριστέας)· β) Λέγουσι, τὰ παρ' Ἐπιφάνιῳ καὶ παρ' ἄλλοις τῶν Πατέρων ὡς ἐκ τοῦ Ἀρισταίου μνημονευόμενα χωρία περὶ τῶν Ο, οὐδόλως εὐρίσκονται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συγγραφῇ· γ) τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Πατράσι μνημονευόμενα ἐβδομήκοντα δύο οἰκήματα, ἐν οἷς οἱ οὐ μετρημένους τὴν Γραφὴν (ἕκαστος καθήμενος κατ' ἰδίαν), καὶ ὅτι συμφῶνως ἡρμήνευσαν, ὡς θεόπνευστοι, ταῦτα οὐ μόνον λείπουσιν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀριστέου, ἀλλ' ἱστορεῖται μάλιστα καὶ πᾶν τοῦναντίον, ὅτι σύμπαντες ἄθροοι διεπέρασαν τὴν ἐρμηνείαν. δ) Λέγουσι, τὸ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἑπταστάδιον, οὗτινος ὁ καθ' ἡμᾶς Ἀριστέας μνημονεύει, κατεσκευάσθη ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας, πολλοὺς

(α) Leo Castrius (a Castro) Proleg. in Esai. c. 35.

(β) Alph. Salmeron Prolegom. Bibl. sext.

χρόνους ὕστερον μετὰ τὸν Φιλάδελφον, τὸν Ἀριστεά σύγχρονον (α).
 ε) Διατείνεται, τέλος, ὁ Σεράριος ὅτι καὶ αὐτός ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος
 (περὶ πόλεως Θεοῦ ιη, 4) ἀρνεῖται ῥητῶς μὴ γνήσιον εἶναι μὴδ'
 εἰλικρινές τὸ μέχρι καὶ τῆς σήμερον περιφερόμενον βιβλίον τοῦ
 Ἀρισταίου (β).

ς. γ'. Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα ἀπαντῶμεν α) Τὸ ὄνομα Ἀριστεάς
 (καὶ ἰωνικῶς Ἀριστεύς, καὶ Ἀριστεύης) γράφεται ἀδιαφόρως καὶ
 Ἀρισταῖος καὶ Ἀριστεύς. Οὕτως Ἀριστεάς ὁ Ἀδαιμάντου παρὰ
 μὲν Ἡροδότῃ γράφεται Ἀριστεύης, παρὰ δὲ τῷ Θουκυδίδῃ Ἀρι-
 στεύς· καὶ πάλιν Ἀρισταῖος οἰκιστὴς Σαρδουῆς (γ), καὶ Ἀρισταῖος
 ποιητής (Σουίδ.) κτλ. Ὅθεν καὶ τὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνήθως
 Ἀριστεά (τὸν Προκορνήσιον) ἔγραψαν ὕστερον καὶ Ἀρισταῖον (δ).
 καὶ αὐτὸν δὲ, τέλος, τὸν ἡμέτερον ὁ Ἰώσηπος Ἀρισταῖον γράφων
 συνηθέστερον, ἔγραψεν ὁμῶς καὶ κατ' αἰτιατικὴν Ἀριστεά, ὡς ἐκ
 τοῦ Ἀριστεύς (ε). Ὁ δὲ μάρτυς Ἰουστίνος οὗτ' Ἀρισταῖον ἔγρα-

(α) J. Gregorius in posthūmo de LXX interpret. tract.

(β) Serar. Proleg. Bibl. Bl. πάντας τούτους παρὰ Hodio de Bibl. Textib.
 περὶ οὗ ἐφεξῆς.

(γ) Παισ. Ι. ιζ.

(δ) Κλήμ. Ἀλεξ. πρὸς Ἑλλ. — Γρηγ. Ναζ. Σηλιτ. α, σελ. 73. τ. α, Col. —
 Εὐσταθ. εἰς Ἰλιάδ. Β. πρὸς καὶ Διονύσ. Ἀλικαρν. περὶ τοῦ Θουκυδίδ. χαρκατῆρος
 κτλ. σελ. 146. ἐκδ. Sylburg. Lipsiae 1691.

(ε) Ἰωσήφ. κατὰ Ἀπίων. Βιβλ. Β. πρὸς καὶ Ἀρχ. ΙΒ. 6. Καὶ παρὰ Λατίνους
 ὡσαύτως γράφεται καὶ Aristaeus (Tertul. Apol. c. 18 ed. Rig.) καὶ Aristaeas
 (Hieron. Praef. in Pentat. καὶ Apolog. c. Ruffin. 11, 7, κτλ.) καὶ Aristeus
 (Ἀριστεύς) (Hier. com. in Ezech. 5). Συγχέονται δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα πολλάκις
 καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν (οἷον ὁ Ἀριστεάς ὁ Προκορνήσιος παρὰ Ησαΐα, ἐν μὲν
 α, 24 γράφεται ὁρθῶς Ἀριστεάς, ἐν δὲ ε, 7, Ἀρισταῖος). Διὰ τοῦτο
 καὶ Σουίδας (λ. Ἀρισταῖος) διέκρινεν ἐκ τῆς κλίσεως τὰ ὀνόματα· Ἀρισταῖος εἰς
 τῶν γηγένων — Ἀριστεύς δὲ Ἀριστεύς (ἢ γενικὴ) καὶ Ἀριστεύων (ἢ πληθυντ.
 γινικὴ, ἔπου ἴσ. γρ. Ἀριστεών, ἐστὶ δὲ καὶ τὸ Ἀριστεών ἰωνικ. ὡς βασιλεὺς
 βασιλείας — λέων καὶ ἰωνικ. βασιλῆων). Ὁ σοφώτατος Ὀδῖος (περὶ οὗ λέγομεν
 παρακατιόντες) προσέτιθεν ὅτι γράφεται τ' ὄνομα καὶ Ἀρισταῖας, ὡς λέγει,
 παρὰ τῷ Συγγέλλῳ (Χρονογρ. τόμ. α, σελ. 518 Bon.), ἀλλ' ἠπατήθη διότι κακῶς γέ-
 γραπταὶ Ἀρισταῖας, οὐδὲ γράφουσιν οἱ Ἕλληες οὐδέποτε τὰ τοιαῦτα (τὰ εἰς ε ας)
 διὰ τῆς α. ι. καὶ ἡ δεξιὴ πρόχειρος. Τὰ εἰς ε ας (κατὰ διάλεκτον) ἐκφέρονται καὶ

ψεν, οὐτ' ἄλλως πως τὸ ὄνομα οὐδαμοῦ φαίνεται μνημονεύσας, εἰ μὴ μόνον τὴν ἱστορίαν. Οὐδὲν λοιπὸν ὠφέλησε τοὺς ἄνδρας ἢ περὶ τὸ ὄνομα μειρακιώδης μικρολογία· ὅτι δὲ ἐφαντάσθησαν καὶ ἑλληνικὴν τοῦ ὀνόματος κατάληξιν εἰς οὓς (κατὰ τὸ λατινικὸν *Aristæus*), περὶ τούτου καὶ μνημονεύοντες ἐρυθριῶμεν (ἀγανακτεῖ δὲ καὶ Ὀδῖος). Εἰ δ' ἐβλεπέ ποθεν αὐτὸς ὁ Ἀριστέας ὁποῖα καὶ πόσα καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τερατολογουῖσιν, ἴσως ἂν μειδιάσας ἔλεγε πρὸς τοὺς Κριτικούς, ὅτι, ὦ ἄνδρες, μὴ μου κρίνετε τὸ σύγγραμμα, πρὶν μάθῃτε πρῶτον γράφειν τὸ ὄνομά μου καὶ σχηματίζειν ὀρθῶς καὶ ἑλληνικῶς! — β) Τίνες παρὰ τὸν Ἐπιφάνιον ἄλλοι πατέρες περιέχουσι χωρία μὴ σφύζομενα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀριστηίδι συγγραφῇ; Ὅσα περὶ τῶν Ο, μνημονεύουσιν ὁ Εὐσέβιος καὶ αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος καὶ εἴ τις ἕτερος, ὀνομαστί καὶ ῥητῶς ἀπηνθισμένα, πάντα ταῦτα σφύζονται καὶ καθ' ἡμᾶς ἐν

εἰς εὐς, Πρωτεύς καὶ Πρωτέας (ὁ αὐτὸς Ἀριστοφ. *Θισμοφ.* 876, καὶ 881), καὶ πάλιν ἄλλος Πρωτέας (Πλούταρχ. *Ἀλεξ.* §. 28. ἐκδ. Κορ. πρβλ. καὶ σημ. αὐτ.) καὶ Πρωτεύς (Ἀθην. γ. 258). Αὐχέας καὶ Αὐχεύς (παρὰ τῶν Ἀθηναίων δ, 128 καὶ γ 560). Ἀμοιέας (Ἀλιαν. π. ἱστορ. γ, 30) καὶ Ἀμοιεύς (Πολυαν. *Στρατηγ.* Δ. 5, 1). Παντέας (Πολύβ. ε, 37) καὶ Παντεύς (Πλούτ. *Κλεομ.* §. 38) κτλ. τοιοῦτο καὶ τὸ Κισεύς καὶ Κισσεάς καὶ συναίρ. Κισσῆς (Ἰλ. Δ. 223), ὡς καὶ τὸ Πατροκλῆς (Ὀμ.) ἐκ τοῦ Πατροκλέας (Πλούτ.), καὶ τὸ Ἡρακλῆς ἐκ τοῦ Ἡρακλέας (νε) (ἴδεν ἡ χύδην Συνήθ. καὶ ταῦτα τὰ εἰς νε καὶ τὰ εἰς ευς σχηματίζει πολλάκις εἰς εας, οἷον ὁ βασιλέας, ἱερέας, Ἀχιλλέας, καὶ πάλιν ὁ Ἡρακλέας, κτλ.). Οὕτω καὶ τὸ Ἀριστεύς καὶ Ἀριστέας· τὸ δὲ διφθογοπαράληκτον Ἀρισταῖος ἔχει τὴν λήγουσαν εἰς ος, ὡς καὶ τὸ δρομεύς καὶ Δρομείας (κύριον. Ἀθην. δ, 132), καὶ δρομαῖος, ἐπιθετικῶς, κτλ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι τούτου τοῦ ἐκ τοῦ Ἀριστος ὀνόματος σχηματισμοί, οἷον Ἀριστίων, Ἀρίστων, Ἀρίστας, Ἀριστί, Ἀρίστιος (Σουίδ. ὡς Ἀλεξίς καὶ Ἀλέξιος), Ἀριστίας (κατὰ τὸ δρομίας καὶ δρομίας καὶ δρομεύς) καὶ (ὑποκριστ.) Ἀριστύλλος. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος, ἐκ ψευδῶν ἴσως ἀναγνώσεων ἀπατηθεὶς, προσέθηκε καὶ ἄλλους ἀνυπάρχοντας, οἷον Ἀρισταίων, καὶ Ἀριστεύας, καὶ Ἀρισθος (Aristhus), καὶ τὸ ἔτι γελιότερον Ἀριστεῖος (ἐκ Πολυδ. Θ. 5, ὅπου γράφεται ἡ γενικὴ Ἀριστείου ὡς ἐξ εὐθείας τῆς ὁ Ἀριστεῖης (ἰωνικ. ἀντὶ Ἀριστίας)· ἀλλ' οἷμαι καὶ τοῦτο τὸ παρὰ Πολυδεύκη γραπτέον ὀρθότερον Ἀριστείου· ὁ δὲ σοφὸς ἑλληνιστὴς ἐπέλαθεν ἴσως ὅτι λέγεται καὶ ἀρσενικῶς ὁ Ἀριστεῖος, κατὰ τὸ οὐδέτερον ἀριστεῖον (τὸ ἐπ' ἀριστεῖα βραβεῖον, ἐκ τοῦ ἀριστεύω).

τῇ συγγραφῇ τέλεια καὶ ἀπαράλλακτα μέχρι καὶ λεπτοῦ (καθὼς καὶ αὐτὸς Ὁδῖος ὡμολόγησεν). Ὅσα δὲ διάφορα ἱστοροῦνται παρὰ τῷ ἱερῷ Ἐπιφανίῳ, οὗτ' ἐκ τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς ἀμέσως ἀντεγράφησαν, καὶ ταῦτα ὁ πατὴρ ἐξέφρασε κατὰ τὸν παρ' αὐτῷ συνήθη τοῦ λόγου χαρακτῆρα. Λέγομεν δὲ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ. Εἰ δὲ καὶ τις ψευδεπίγραφος πρὸς ἱερώνυμον τάχα παρὰ τοῦ Πάπα τάχα Δαμάσου, πολλοὺς αἰῶνας ὁμῶς μεταγενεστέρα, λατινικῆς ἐπιστολῇ, διαλαμβάνουσα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ο, περιέχει καὶ τινὰ τούτων ὀνόματα διάφορα τῶν καταγεγραμμένων παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ, τοῖς μὲν πλαστογράφοις ἐξεστὶ πάντως ἐν πᾶσι παραποιεῖν καὶ πλαστογραφεῖν, ἀλλὰ μήποτε διὰ τοῦτο καταργεῖται καὶ τῶν γνησίων σωζομένων συγγραμμάτων τὸ κύρος; Παρομοίως περιφέρεται καὶ χυδαῖον περὶ τῶν Ο, διηγημάτιον, παραλλάσσον ἐν τισὶ τῆς Ἀριστεύου ἱστορίας, ἐκδεδομένον ἐν τῇ *Νέα Συνόψει διαφόρων ἱστοριῶν* ὑπὸ Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου χυδαιογραικιστῆ (τῷ 1637). Ἄλλα δὲ τινὰ πάλιν νέα ἐπιστολία (λατινιστί) περιέχει τοῦ Κομέστορος ἡ ἀκριτος καὶ φερώνυμος *Σχολαστικὴ ἱστορία* (α). Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα καὶ ὀνομάζειν ὀχληρόν. Εἰ δὲ τινες καὶ ἐκ τῶν τοιούτων ἐπιχειροῦσι κατὰ τῆς γνησιότητος τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς, ποιοῦσι τὸ αὐτὸ, ὡς καὶ ἂν ἐξήλεγχον ὡς νόθους καὶ ψευδεπιγράφους τὰς ὑπὸ Πλουτάρχου, καὶ Ἀρρίανου, ἢ καὶ τοῦ Ῥωμαίου Κουρτίου βιογραφίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, διότι διαφωνοῦσι πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν χυδαῖστὶ περιφερόμενον Ἀλεξάνδρου βίον (σύγγραμμα τινος Ἰταλοῦ φλυάρου καὶ ἀργοῦ, ὅθεν ὑπ' ἄλλου τινος ὁμοίου μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν διάλεκτον τῶν παρ' ἡμῖν χυδαιοτάτων). — γ) Πρὸς τὰ οὗ, οἰκήματα, καὶ τὸ θεόπνευστον τῶν ἐρμηνευτῶν οὗθ' ὁ Ἀριστέας ἀντιλέγει τάναντία ῥητῶς ἱστορῶν, καὶ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν διὰ μακρῶν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις. — δ) Καὶ τὸ Ἐπταστάδιον ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ

(α) P. Comestoris Hist. Scholastica, sive Ecclesiastica apud Hody de Biblior. Textil. pag. 4.

Φιλαδέλφου, καθὼς ὁφόμεθα ἐν τοῖς ἐφεξῆς (Κεφ. κβ.). Ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Ἄγγλος οὔτε γρήγορος ἐφάνη φερωνύμως, οὔτ' ἀκριβῆς περὶ ταύτην τὴν παρατήρησιν. — ε) Ὀνειρον χειμερινὸν ὠνειρεῖσθαι καὶ ὁ Σεράριος, νομίσας ὅτι ἀνέγνω παρὰ τῷ ἱερῷ Αὐγουστίνῳ νοθείας καταδίκην κατὰ τοῦ παρ' ἡμῖν Ἀριστέου. Οὔτε ἐν τῷ περὶ πόλεως Θεοῦ, οὔτ' ἀλλαγῇ τῶν τοῦ πατρὸς συγγραμμάτων κατ' οὐδεμίαν αὐτῶν ἔκδοσιν οὐδὲν τοιοῦτο ἀναγινώσκεται, οὐδὲ γρῦ. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς νοθίζοντας τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Ἀριστέου συγγραφὴν. Τούτων δὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἐξεφάυλισεν, ὡς ἅμα τε λεγόμενα καὶ πίπτοντα παραχρῆμα· διὸ καὶ ταῦτα παρωμοίασε πρὸς τὴν λεγομένην Ἀμερικανίδα (Americanam) τὸ φυτὸν, οὗτινος ὅ,τι μέρος ἂν ψαύσης, ἐκεῖ παρευθὺς ἀποβάλλει τὴν ἰσχὺν, καὶ μαραίνεται, καὶ ἀπανθεῖ.

§. δ'. Ἡ δ' ἑτέρα τάξις τῶν Ἀριστέου πολέμιων, οἵτινες, ὡς προείπομεν (§. α.), πολемоῦσιν ἀπ' εὐθείας αὐτὸ τὸ κύρος τῆς ἱστορίας, Ἰουδαίου ταύτην πλάσμα μυθῶδες ἐξελέγγχειν ἐπιχειροῦντες, γενναῖοι τε φαίνονται καὶ κραταιοί, καὶ λόγων δυνάμει καὶ πλούτῳ πολυμαθείας οἱ πλεῖστοι περικλεέστατοι. Καὶ πρῶτος μὲν ἤρξε ταύτης τῆς γνώμης μέγιστος ἀνὴρ, Ἰώσηπος ὁ Σκαλίγερος, ἐν ταῖς εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Εὐσεβίου ἐπιστασίαις (α). Τούτῳ δὲ συμμάσκει καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ τῶν Δουτικῶν (οἱ φιλοκαινότεροι), καὶ μάλιστα τῶν Λουθηρανῶν καὶ Καλθινιστῶν· οἷον, ἐκ μὲν τῶν πρώτων Ἑρρίκος ὁ Οὐαλέσιος (β), καὶ Σίμων Ἐπισκόπιος (γ), καὶ Σιμώνιος (δ), καὶ Δουπῖνος (ε), καὶ Μενάγιος,

(α) Joseph. Scaliger in Animadversionib. ad Chronic. Eusebij Num. MDCCXXXIV. καὶ Epist. XIV. ad Seguin.

(β) Henr. Valesius in Histor. Ecces. Eusebij L. V. c. 9. Τούτῳ φαίνεται συγκαταφάσκων καὶ Βόνας ὁ Καρδινάλης (Notitia autorum in Operibus suis).

(γ) Sim. Episcopus Instit. Theolog. L. V. c. 21.

(δ) R. Simon. Crit. sacr. XI. 2. καὶ Opusc. critic. advers. J. Voss. Edimbourg. 1685.

(ε) Du-Pin Nouv. Biblioth. des aut. Eccles. Diss. prélim. §. III. Tom. 1. pag. 56. sq. Paris 1693.

καὶ Μοντεφαλκινίους (α), καὶ Α. Καλμέτης (β), καὶ Ἰωάννης ὁ Ἰάννης (γ), καὶ ἄλλοι σοφοί· ἐκ δὲ τῶν δευτέρων Ὀτιγγῆρος (δ), καὶ Λιχθόφωτος ὁ Ἄγγλος (ε), καὶ Δανιὴλ ὁ Ἐίνσιος (ζ), καὶ ἄλλοι συχνοὶ καὶ κριτικοὶ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος θεολογικοὶ, καὶ προγενέστεροι καὶ νεώτεροι, καὶ οὗτοι διασημότατοι (η). Τούτοις προστεθείσθω καὶ ὁ νεωστὶ προκύψας Ἰουδαῖος Φράγκελος, ἀρχιεραββίνος, λόγιος ἀνὴρ, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ πατέρων Ῥαββίνων, καὶ μάλιστα τοῦ Ἀζαρίου (περὶ οὗ λέγομεν εὐθὺς) παντάπασιν τὸ φρόνημα διάφορος (θ) (Τῶν δὲ παρὰ τούτους εἰσαγωγικῶν τινῶν συγγρα-

(α) Praelim. in Hexapl. c. III. §. 9.

(β) A. Calmet Diss. de versione septuag. interpret. καὶ Dictionnaire histor. crit. chron. de la Bible. Tom. 3. pag. 530—534.

(γ) Jahn Einleitung in die göttlichen Bücher des alten Bundes. 1. Th. §. 34.

(δ) Hottinger. Thesaur. Philolog. Libr. I. 3. pag. 294. Tiguri. 1649.

(ε) J. Lightfoot in Hor. Hebr. et Talmud. 7, et 11. in Epist. 1. ad Corinth. cap. IX. Tom. 2. Oper. pag. 936.

(ζ) Dan. Heinsius in Aristarch. c. x. B. καὶ Prideaux Histor. Judaic. P. II. Lib. 10. an. ant. Chr. N. 277.

(η) Οἶον, Wolf. Biblioth. Hebraic. P. II. Set. VI. p. 440. — J. G. Carpzov. Critica sacra p. 486. Lipsiae 1748. — Fabricij Bibl. Graec. Tom. 3. p. 664. Harl. — C. L. Runckel Diss. Quaestiones nonnullas criticas sist. Giessae. 1707. — J. Fr. Buddeus Hist. Eccles. V. Test. P. II. Tom. 2. pag. 1038. Isagoge hist. Theol. pag. 1516. — Lamb. Bos in prolegom. suae LXX Interpret. edit. praemissis. Franeq. 1709. — J. A. Starckius in Davidis carminib. vol. 1. p. 120. — Eichhorn, über die Quellen, aus denen die verschiedenen Erzählungen von der Entstehung der alexandrinischen Uebersetzung geflossen sind, im Repertor. Th. 1. p. 266, καὶ Einleit. in das Alt. Testam. T. 1. c. 3. Sect. 2. — G. Bauer, Entwurf einer historisch-kritischen Einleitung in die Schriften des alt. Testaments pag. 136. Nürnberg 1806. — Sturzium de Dialect. Macedonic. §. 1. pag. 4. — V. de Hanneraw, Manuel Biblique. vol. 1. p. 4. Bruxelles 1838. — Horne, An Introduction to the critical Study etc. vol. 2. p. 204. London 1839. — Herbst l. c. p. 144. πρὸς καὶ Harles Introduct. in Hist. Ling. Graec. T. 2. Part. II. pag. 5. sq. καὶ Rosenmüller Handbuch für die Literatur der bibl. Krit. und Exegese. T. 2. pag. 385. Götting. 1798, καὶ.

(θ) Frankel Historisch-kritische Studien zu der Septuaginta I. Bd. I. Abth. pag. 7. Leipzig 1841.

TOM. Α.

2

ρίσκων, ἡ κριτικῶν (criticastrum) τὸν πάμφυρτον καὶ πάγ-
 γλωσσον ὄχλον παραλείπομεν, ὡς ἄλλο μηδὲν, ἢ παρατραυλί-
 ζοντας τὰ τῶν σοφωτέρων). Προέχει δὲ πάντων τῶν πολεμίων,
 ὡς πρωτοστάτης καὶ φάλαγγάρχης, Οὐμφρεδος Ὀδίου, ἡ Ὀδύς,
 ὁ κλεινότερος, Ἀγγλος τὸ γένος, ἀρχιδιάκονος τὸ ἀξίωμα καὶ
 δημόσιος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς, διαπρέψας ἐν Ὀξωνίῳ.
 Οὗτος μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ πολυμαθῶν συγγραμμάτων ἐξέ-
 δωκε πρῶτον, ἔτι νέος ὢν τὴν ἡλικίαν, *διατριβὴν κατὰ τῆς*
Ἀριστειανῆς ἱστορίας (α)· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταύτην ἀπήντησεν
 ἐναντίους, ἀναλαβὼν πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἐξέδωκε μετὰ
 εἰκοσι περίπου ἐνιαυτοὺς τὴν πολύκροτον καὶ παχέαν αὐτοῦ συγ-
 γραφὴν τὴν, *περὶ τῶν ἀρχαιότων κειμένων τῆς παλαιᾶς*
Γραφῆς, καὶ τῶν ταύτης Ἑλληνικῶν μεταγραφῶν, καὶ τῆς
Λατινικῆς Βουλγάτας (Κοιῆς) βιβλίου, Α. Τούτων τὸ Α, *πραγματεύεται*
τὰ κατὰ Ἀριστείου (σελ. 1—89) (β). Τότε συγ-
 χρόνως κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν καὶ Ἀντώνιος ὁ Βάν-Δάλης
 (ἡ ἀπὸ Δάλης), Βατανὸς ἀνὴρ, Ὀδίῳ συμμαχῶν, ἐξέδωκε καὶ
 αὐτὸς « *Διατριβὴν εἰς Ἀριστεά περὶ τῶν Ο* » (γ). Συνεξέδωκαν
 ἀμφότεροι καὶ αὐτὴν τὴν Ἀριστείου συγγραφὴν ἑλληνιστὶ καὶ
 λατινιστὶ (δ). Ἀλλ' ὁ μὲν Βανδάλης (καὶ τοι καινὰ τινα συγγρά-

(α) Dissert. Contra Histor. Aristeanam. Oxon. 1685.

(β) Humf. Hodij de Bibliorum textibus originalibus, versionibus Graecis et Latina Vulgata. Libr. IV. Oxonij 1705.

(γ) Ant. Van Dale Dissert. super Aristea de LXX. interpretib. Amstelodami. 1705.

(δ) Ὁ μὲν Ὀδύς, ὡς προπύλαιον τοῦ ἐλοῦ συγγράμματος (pag. I—XXXVI), ὁ δὲ Βανδάλης, ὡς ἐπισδόμοιο, ἐν τῇ τέλει τῆς διατριβῆς. (σελ. 231—333). Καὶ οἱ παρ' ἀμφοτέρους οἱ χαρακτῆρες τοῦ κειμένου τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ φάσκει τὴν φύσιν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ κείμενον βρεθεῖ μυρίων σφαλμάτων, οὐ μόνον τυπογραφικῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ μεγάλων (οἷον ἐλλείψεων, μεταθέσεων, διαστρεφῶν), ὥστε παρεισέδυσαν ἑκαταὶ καὶ εἰς τοῦτο τὸ βιβλίον ἐκ τῆς μαθηρίας τῶν ἀρχαίων ἀντιγράφων. Καὶ ὥφειλον μὲν οἱ ἐκδοταί, καθὼς πολυμαθεῖς ἑλληνισταί, θεραπεύσαν τὰ γούν βαρεῖα καὶ προφανῆ· ἀλλ' ὥστε οἱ ἄνδρες, ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ἀνσίρεσιν τοῦ πραγματικοῦ, παρεῖδον ἀτημέλητον τὴν ἐκδοσὶν τοῦ βιβλιαρίου, ἵνα καὶ ἐκ τῶν σφαλμάτων, ὡς ἀπὸ σιγμάτων, καταφαίνηται τὸ αἶσχος τῆς νοθείας αὐτοῦ!

ψών καυχώμενος ἐν τῷ προλόγῳ), φαίνεται πολὺ κατώτερος Ὀδίου καὶ στεῖρος καὶ πενιχρός (α)· ἐκπίπτει δὲ πολλάκις καὶ εἰς ὕβρεις ἀναιδεῖς καὶ πικράς, ὡς εἰς τις καὶ αὐτὸς «ἐκ τῶν ἡττοχρηστών βλασφημίαις μολύνει τὸ στόμα. Πολὺ δὲ σεμνότερος καὶ χαριέστερος ὁ τοῦ Ὄξωνίου Ἀρχιδιάκονος (πλὴν, ἐὰν ἐξέλῃς καὶ τούτου τὴν κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστέου, καὶ τῶν ἐκείνου προμάχων, καὶ κατ' αὐτῆς δὲ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο, προπετέστερον ἐκζέουσιν ἐνίοτε πικρίαν καὶ χολήν). Ἄθρᾶ πολυμάθεια καὶ ποικίλη, καὶ παντοδαπῶν ἀναγνώσεων ἀνθη, καὶ λόγου δριμύτης, καὶ νοῦς ὀξύτης καὶ εὐφυΐα, καὶ Ῥωμαίας μούσης καλλιτέπεια, καὶ ἄλλαι πολλαὶ χάριτες (πλὴν μιᾶς καὶ μόνης, τῆς Ἀληθείας), ὥραίζουσι τὴν συγγραφὴν. Διὸ καὶ πρὸς ταύτην, ὡς πρὸς χρηστήριον, ἀνατρέχουσι πάντες καὶ προγενέστεροι καὶ νεώτεροι· οὐδ' ἔστιν οὐδεὶς τῶν νεωτεριστῶν κριτικῶν, ὅστις, ἀποσकुβαλίζων ὡς ψευδῇ τὴν Ἀριστειανὴν ἱστορίαν, οὐκ ἀποστέλλει τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὸν Ὀδίου, ὡς πρὸς ἄκρον ὑποφύτην, ἢ ἐξηγητὴν τῆς ἀκριβείας, καὶ ἀρχιδιδάσκαλον ἀξιόχρεων, καὶ οἷον πατριάρχην τῶν Ἀριστερομάχων (β). Οὕτως ὁ Ὀδίους πρῶτος ἀνθινὰ τὴν αἵρεσιν περιβαλὼν, ἀναρτήσας ἔχει πᾶν ὁμοῦ τὸ καινοτόμον φύλον τῶν κριτικῶν, εὐφυῶς συναρμόσας καὶ συγκεράσας τούτων τὰς γνώμας «καθάπερ ἐν λύρας ποικίλων φθόγγων ἐταρμονίᾳ συστάσει, πρὸς τὸ ἐντελὲς τῆς μουσικῆς» (γ).

§. ε. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων σοφῶν προστάται

(α) Αἰεὶ δὲ καὶ ὁ Scharfenbergius (παρὰ Φαβριῶ Bihl. Graec. vol. 3. pag. 66a Harl.) περὶ τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ Βαν-Δαλαίου. «Liber, qui se magis popularitate quam subtilitate et diligentia commendat» καὶ πολὺ πρὸ τοῦτου ἔκρινεν ὁ Οὐάλενθιος. «Van Dale-incoogitantly nonnulla scribens, neque, si species illius eruditionem atque in singulis rerum momentis examinandis diligentiam, cum Anglo Theologo (Hodio) facile aequiparandus» Valckenair. Diatrib. de Aristobulo Judaeo, p. 19. πρὸς. Sim. Demagistris Dissert. I, p. 315 in ed. Δανὴλ κατὰ τοὺς Ο.

(β) Βλ. Rosenmüller Handbuch für die Literat. der biblisch. Kritik, und Exegese 2. Bd. p. 411.

(γ) Βλ. Ἰουλιανὸς ἐπιστολ. 28. πρὸς Ἰάμβλιν. σελ. 405 Opp. ed. Spanh.

καὶ ὑπέρμαχοι τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, ἀληθινὴν καὶ γνησίαν τὴν ἱστορίαν ἀποδεικνύοντες, ἄνδρες εὐκλεέστατοι, καὶ τῆς Αὐτοκῆς Ἑκκλησίας καὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα τῶν Ἀναμορφωτῶν. Καὶ πρῶτος μὲν πάντων τετάχθω Ἰσαάκ Οὐόσσιος, ὁ περικλεῆς καὶ κριτικώτατος ἀνὴρ, ὅστις ἀντεῖπε πρὸς τὸν Ὀδίου, ὅποτε νέος οὗτος ἔτι τὴν πρῶτην ἦν προείπομεν ἐξέδωκε διατριβὴν (ὅθεν καὶ πολλάκις ἀνωνόμως Ὁξωριέα *reclariar* αὐτὸν ἐκάλεσεν ὁ τότε γηραιὸς, καὶ κάρα λευκανθίζων, καὶ παλαιὸς τῶν Μουσῶν ὑποφότης Οὐόσσιος), ὑπὲρ τε τοῦ Ἀριστέου καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο, γενναίως ὑπερμαχῶν (α). ἔστι δὲ λίαν ἀξιότιμος ὁ ἀνὴρ καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα, καθότι πρότερον καὶ αὐτὸς, ὑπὸ ψευδοῦς φαντασίας κεκρατημένος, ἐνόμιζε καὶ ὠνόμαζε *ψευδαριστέα* τὸν συγγραφέα τῆς ἱστορίας (β). Ὑπὲρ τῶν Ο, καὶ τοῦ Ἀριστέου ὑπερμαχοῦσι καὶ ἄλλοι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, καὶ παλαιότεροι καὶ νεώτεροι παντοδαποὶ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ὀδίου ὁμογενῶν. Ὅτε Βριανὸς ὁ Βάλτων, Ἄγγλος ἐπίσκοπος, ὁ θαυμάσιος (γ), καὶ ὁ τὴν σοφίαν οὐχ ἤττον περικλεῆς Ἰάκωβος Ὑσσέριος, Ἀρμανάχου πρόεδρος (δ), καὶ Βίστων (ε), καὶ Σιμφώνιος (ζ), καὶ Γεράρδος Οὐόσσιος (ὁ πατὴρ Ἰσαακίου) (η), καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν Ο, Ἀπολογίας ὁ ἀνώνυμος καὶ σοφὸς Ἄγγλος συγγραφεὺς, ὃν ἐξόχως *Ἐκδικον*

(α) I. Vossij Appendix ad Pomponium Melam p. 58. sq. Londini 1686. καὶ ἐν τῷ De Septuaginta interpretib. c. IV pag. 9. Hagae-Comit. 1661. καὶ in Append. ad libr. de LXX interpr. pag. 4—34. πρὸς καὶ ad Ant. Hulsii objection. responsio ibid. pag. 35—122.

(β) I. Voss. in not. ad c. 4. Epist. S. Barnab.

(γ) Brian. Walton Proleg. in Bibl. Polygl. cap IX. §. 2 καὶ 4.

(δ) Jac. Usserij Syntagm. de LXX interpr. c. I. et in Annal. V. T. vol. 1.

(ε) Guil. Whiston in Append. The literal Accomplishment of Scripture Prophetia etc. pag. 117—156. London. 1724.

(ζ) Edv. Simsonius Chronic. an. 3719.

(η) Ger. Vossij Hist. Graec. I. 12 p. 110 ed. Westermann. Lipsiae 1838 (καίτοι πάλιν ἐν I. 15 pag. 130 εὐκείπως ἀμφιβόλοντι περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς περιφερούμενου Ἀριστέου, κρίνων τὰ τοῦ Σκαλιγγίου μὴ παντάπασιν ἐλαφρά).

Ἀρισταίου καλοῦμεν (α), καὶ Λουδοβίκος ὁ Καπέλλιος (β), καὶ Ἐδ. Βερνάρδος (γ), καὶ Σπαρχέμιος (δ), καὶ Μαγγεὺς (ε), καὶ Βρέττος (ζ). Τούτοις προστεθείσθωσαν καὶ ἐκ τῶν Δυτικῶν ὁ κλεινὸς Βομφρέριος (η), καὶ Ἰάκωβος ὁ Παμέλιος (θ), καὶ Ἰωάννης ὁ Δεσπεριήσιος (ι), καὶ Π. ὁ Γαλησίνιος (κ), καὶ Βελλαρμίνος ὁ Καρδινάλιος (λ), καὶ Ἀντώνιος Ποσσεβίνος (μ), καὶ Γρεζζήρος, καὶ Πεζρώνιος, καὶ Νικόλαος ὁ Νοῦρρίς (ν), καὶ Μάσχιος (ξ), καὶ Λαυρέντιος ὁ Ρονδέρτος (ο), καὶ Ἀλέξιος Ἀκυλῆνος (π), καὶ Συμεὼν Δεμάγιστρος (ρ), καὶ ἄλλοι (σ), καὶ ὁ πολυμαθέστατος Δαμβίλης,

(α) A Vindication of the history of the Septuagint from the Misrepresentations of the learned Scaliger, Dupin, Dr. Hody, Dr. Prideaux, and other modern Criticks. London. 1736. Τούτου τοῦ βιβλίου συγγραφεὺς λέγεται ὁ Charles Hayes (Κάρολος Ἀῆς) βλ. Rosenmüller Handb. für die Liter. der bibl. Kritik etc. 2. Bd. p. 390.

(β) L. Capellij Crit. Sacr. L. IV. c. 15—17 καὶ Lib. V. c. 1—2.

(γ) Σημ. εἰς Ἰωσήπ. Ἀρχαιολ. πολλοῦ τοῦς οβ. γέροντας γεραίρων.

(δ) Spanhem. observation. ad Callimach. vol. 2. ed Ernest.

(ε) Mangey praefat. ad Philon. Tom. 1 pag. XV. XVI.

(ζ) Brett, Dissertation on the Septuagint, in Bishop Waston's Collection of Theological Tracts vol. 3. pag. 20. et seq.

(η) Bonfrerius in Praeloc. ad Pentat. Moys. comment. illustrat. Antwerp. 1625 fol. (θ) Jac. Pamelius in Tertulian.

(ι) Jo Despicius De LXX. intrepr. Dub. 1.

(κ) P. Galesinius de LXXII. interpr.

(λ) Rob. Bellarmin. de Scrip. Eccles. καὶ De verbo Dei. II. 2.

(μ) A. Possevinus Appar. S. voc. Aristeas et LXX.

(ν) Nicol. De Nourry Dissert. de Aristeae histor. in Appar. ad Bibliothec. maxim. vet. Patr. Tom. 1. Diss. XII. pag. 225. Paris, 1703.

(ξ) Maschius Praef. ad Bibliothec. sac. part. II. vol. 2. p. 10.

(ο) Laur. Etien. Rondet Examen impartial d'une dissertation nouvelle sur la version de LXX etc. Paris. 1783.

(π) Alex. a S. Aquilino Pentatenchi Hebraeo-Samaritani praestantia in illustrando et emendando textu masorethico etc. Coloniae. 1783.

(ρ) Ia Daniel secundum LXX (Δανιὴλ κατὰ τοὺς Ο). Romae. 1772.

(σ) Οἶον Margarinius Bignius (in Bibliothec. Patr.)—I Perionius (in Justin. martyr. Paraenes.)—Simon Schardius in Aristeam apud Fabric. in Joseph. ed. Haver. vol. 2. pag. 101, καὶ Hertelius epigram. in Aristeam ibid. 271) Τὸν δὲ παλαιὸν Βοβήριον (διχαρτυρητὴν) μετὰ τὸν Βίβλον ἀκμασάντα (περὶ τὸ 1600,

ὅστις φέρει τὸν Ἀριστέα μάρτυρα πιστὸν, διαλεγόμενος περὶ τοῦ μεγέθους τῆς Ἱερουσαλὴμων πόλεως (α), καὶ τελευταίως, οἷον κορωνὶς τοῦ καλοῦ τῶν φιλαριστέων θιάσου, Κασσωδῶν ἐκεῖνος, ἡ ἔμφυχος βιβλιοθήκη καὶ στάθμη τῆς τῶν ἐλλήνων συγγραφέων ἀξίας, ὅστις ἀνεκέρυξε διαρρήδην τὸν Ἀριστέα « γλαφυρὸν καὶ ἀρχαιότατον συγγραφέα, καὶ παρόντα τοῖς πράγμασι περὶ ὧν ἱστόρησεν » (β). Ὅτι δὲ καὶ τῶν νεωτέρων

ἀκοντα καὶ μὴ βουλόμενον ἐπίσπᾳται πρὸς ἑαυτὸν ὁ σοφὸς Ὀδισς ὡς ὁμόφρονα (σελ. 4. σημ.). διότι ὁ Βοβήριος ἀποδέχεται τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, πλὴν μόνον ὅτι « οὐδέποτε (λίγει) κοιμήσεται τοσούτον βαρὺν, ὥστ' ἀνίστασθαι πεισθῆναι μηδὲν ξένον ἢ ψευδὲς ἀναμείχθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἱστορίᾳ » Ἰδού αἱ λέξεις αὐτοῦ « Quorum (Aristaei et Josephi) narrationi facile fidem adhiberem, si tanti videretur. Numquam vero tam gravem mentiar somnium, ut persuaderi mihi patiar huic historiae nihil alieni aut falsi admixtum etc. J. Woweri Syntagm. c. 2. p. 27. Hamb. 1618 (πρὸς καὶ Hody I. c. pag. 5.) Ἄλλ' ἔσον μὲν περὶ τῶν τοιούτων, ὧν εὗρισκεν ἀναμεικτῶν ψευδολογιῶν, ἴσως ὠνευρέυστο καὶ ἔξυπνος ὁ σέμνως Βοβήριος! Ταύτην δὲ τοῦ Βοβήριου τὴν γνώμην, κατ' ἄλλην ὄψιν ἀντιστρέψαντες, ἐξήνεγκον καὶ τινες τῶν νεωτέρων φιλολόγων, νόθον μὲν καὶ ὑποβληματικὰν κρίνοντες τὴν Ἀριστέου συγγραφήν, ἀλλ' ὅμως περιήχουσιν καὶ πολλὰς ἀληθείας. Τοιούτος τις φαίνεται Ἰωάννης ὁ Φρίκκιος (J. Frickij Proleg. ad edit. vers. LXX. Interpr. Lipsiae 1697), καὶ Σχμουήλ ὁ Μύκκης (S. Mücke, de orig. vers. LXX. interp. p. 28), καὶ ὁ περιεχόμενος ἐπὶ κριτικῇ πολυμαθείᾳ Οὐαλκενῆρος (Valekenair Diatrib. de Aristobul. Judaeo pag. 49 sq. Lugd. 1806), καὶ Λεονάρδος Ἰγρος, ὁ θαυμασιός (Leon. Hug de Pentateuchi versione alexandrin. p. 2. Friburg. 1818), καὶ νεώτατος ὧν ἴσμεν, ὁ πολυμαθέστατος Ἑβραῖος ὁ Θήρσιος (ὁ Θερσίου τοῦ Φρεδερίκου υἱὸς) ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδομένῳ ἐγγχειρίδι Henr. Guil. Thiersij de Pentateuchi versione alexandrina Lib. I. §. 1—6. Erlang. 1841.

(α) Dissertat. sur l'étendue de l'ancienne Jerusalem par M. D'Anville ch. IV.

(β) Aristeam elegantem esse scriptorem, ejus antiquitatem tum phrasis arguit; tum Josephus, qui multa hinc descripsit—credimus admodum antiquum esse, et plane ejusmodi, quem non legisse poeniteat studiosos, aut Graecae linguae aut antiquitatis—nam antiquissimus est auctor. Non dubito eum esse qui rebus gestis interfuit, quae hic memorantur. Is. Casaubon in Hist. Aug. et in not. apud Walton. Proleg. IX. §. 4. Πρόσθετε καὶ τὸν ἱατροφιλόσοφον Σπρεγγέλιον, ὅστις ἱστορῶν τὰ περὶ τὴν ἱατρικὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολὴν, ἐμνημόνευσσε ῥῆσιν ὡς ἀπὸ γνησίου συγγραφέως τοῦ Ἀριστέου (Bl. K. Sprengel Histoir. de la Medicin. Tom. 1. p. 429. Paris 1815.)

Ιουδαίων ἡ συναγωγὴ γνωρίζει τὸν Ἀριστεάν, ὑπὸ τοῦ Γοριονίδου μνημονευόμενον, καὶ ὡς γνήσιον ὑπ' Ἀζαρίου τοῦ Ἰδορυμαίου βασιλεῖου μεταφρασθέντα, καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἐσημείωσαν (α).

§. 5'. Οὗτοι ταῖνυν οἱ ἄνδρες ἀντιλέγουσι πρὸς τοὺς Ἀριστεύου πολεμίους, ὑπερασπίζοντες τὴν περὶ τῶν Ο, ἱστορίαν δι' ἄλλων ἄλλοι ἐπιχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων, καὶ τούτων ἰσχυρῶν καὶ γενναίων, οὐδὲ παντελῶς συντετριμμένων, καθὼς τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπέλαβον κριτικῶν, στεφανοῦντες εὐκλόως τοὺς πρώτους ὡς νικητάς, καὶ τὴν ἱστορίαν Ἀριστεύου θεωροῦντες ὡς ἀπόβλητον ἤδη πρόπαλαι ριφθεῖσαν εἰς τὸ Κυνόσαργες, καὶ κατὰ στικτον καίμην καὶ παράσημον, καὶ πάσης ἱστορικῆς πίστεως ἔρημον (6)! Ἀλλὰ καὶ παντοῖοι καὶ πολλοὶ καὶ, ὅσον ἂν βούλῃ, σοφοὶ κριτικοὶ διὰ φιλοκαινοτομίαν κατέκριναν ὡς νόθον τὸν Ἀριστεάν, βασανίζοντες ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς σχολαῖς καὶ συνοικίαις· καὶ καὶ διαγράμματα πρὸς τοὺς φιλολόγους πολλάκις ἐξέδωκαν « εἶργειν πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ στέγης τὸν ἄνδρα », καὶ μηδὲ προσφρονεῖν μηδὲ χαίρειν αὐτὸν λέγειν, ὡς παραχαράκτην καὶ προδότην τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν ἀπαγυμνῶσαι τῆς φυσικῆς εὐγενείας καὶ γνησιότητος. Ἔτι πολιτεύεται καὶ τιμᾶται ὁ Ἀριστεύς ἐν τῇ τῶν Γραμμάτων πολιτείᾳ, συνοικῶν καὶ συνδιαιτώμενος ἄλλοις πάλιν οὐκ ὀλίγοις, οὐδὲ τοῖς τυχεύσει σοφοῖς. Γνωρίζει δὲ τοῦτον ὡς συγγραφέα τῆς ἱστορίας καὶ πᾶσα ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, οὐχὶ (καθὼς τινες ἐνόμισαν) ἀνεχομένη τῆς ἱστορίας σιωπηλῶς (γ) (τίνα γὰρ εἶχε χρεῖαν συστάσεως τῶν θείων Γραφῶν

(α) Walton Proleg. IX, §. 2. pag. 335 ed. Dathe. Lips. 1777. Hody l. c. p. 4. σημ. 4.—Frankel l. c. p. 7.

(6) Aristæana Historia—quæ a Ludov. Vives et Jos. Scaligero in dubio posita esset, atque ab Humf. Hodio—CL ab hinc annis victricibus armis impugnata, ab Js. Vossio frustra defensa: ineunte sæculo XVIII eruditorum magno consensu etiam Romanensium repudiata fidem historicam amisit». H. Thiersius de Pentat. version. alexandr. L. I. §. 1. p. 1.

(γ) Thierschius ibid. πρὸς τοῦτο τὸ ἁστέιον ἐπιχείρημα δύναται τις πάλιν ἀστέως ἀνταπαντήσασθαι τοῖς ἰταλικῶν « chi tace conferma » (ὁ σιγῶν βεβαιεῖ).

παρ' ἀνθρώπου ψευδολογούντος ἢ στέλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας ὑπάρχουσα Ἐκκλησία;), ἀλλὰ καὶ μάλα διασήμως αὐτὸν ἐπιγινώσκουσα καὶ κυροῦσα, καθ' ὅσον ἀποδέχεται κυρίας καὶ γνησίας ἀπάσας τὰς τὸν Ἀριστέα καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ἱστορίαν, εἴτε ἐξ ὀνόματος εἴτε καὶ ἀκατονομάστως (ὡς γνωστὴν), βεβαιούσας συγγραφὰς τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων. Ἡ μὴπως ἡ τούτων ὁμολογία περὶ πάσης ἀληθείας διδασκαλία καὶ παράδοσις οὐχ ὑπάρχει τῆς Ἐκκλησίας φωνῇ; Τὴν δὲ περὶ τῶν Ο, ἱστορίαν οὐκ ἀνεκήρυξαν εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην, κατὰ τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν καὶ Ἀφρικὴν, οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλῶν; (α). Καὶ ὅτε ἡ Ἐκκλησία παρελάβανε παρὰ τῶν θείων Ἀποστόλων

(Ε) Καὶ ὁ Montfaucon (Praelim. in Hexapl. c. III. §. 9. pag. 35) οὐκ ἀποδέχεται τὸ κύρος τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀριστείου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας μαρτυριῶν τῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. « Καὶ γὰρ (φησὶν) οἱ ἱεροὶ Πατέρες, Ἰουστίνος, Εἰρηναῖος, Κλήμης, Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, ἐκτείνον τὸ μέρος τῆς ἱστορίας ὑπερασπίζεσθαι δοκοῦσιν, ὅπερ ἀποβλέπει τὰ δωμάτια, καὶ τὴν ἐν τῷ ἔρμηνεύειν θαυμαστὴν τῶν Ο, συμφωνίαν, καὶ τὴν ὑπὸ πνεύματος ἁγίου ἔμπνευσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο (λέγει) τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, ὡς νόθον καὶ υποβολιμαῖον μετὰ τοῦ θείου Ἱερωνύμου καὶ ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν ἀπορρίπτουσι » κτλ. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ κλεινὸς Μοντεφαυκόνιος ἐξελέγχεται οὐχ ἀπᾶς ἡπατημένος. α) Περί Ἀριστείου τὸν λόγον ποιούμενος, ἔπειτα μεταπηδᾷ πρὸς τὸ παρ' Ἰουστίνου καὶ Ἐπιφανίου κτλ. θαυμαστὸν μέρος τῆς ἱστορίας, ὅπερ Ἀριστάριος κατὰ λέξιν οὐ περιέχει. β) Οἱ ἱεροὶ Πατέρες, οὓς ἐμνημόνευσεν ἐξ ὀνόματος, οὐ μόνον ὅπερ λέγει μέρος τῆς ἱστορίας ὑπερασπίζονται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐρμηνευτῶν, καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐρμηνείας, καὶ πᾶσαν τὴν βᾶσιν τῆς Ἀρισταρίδους ἱστορίας ἐπικυροῦσι. Καὶ τούτων αἱ ῥήσεις πρόκεινται προφανεῖς. γ) Εἰς ὀλίγον ἀριθμὸν συνέστειλε τοὺς Πατέρας. Ἀνατόλιον δὲ, καὶ Θεωνά, καὶ Εὐσέβιον, καὶ Χρυσόστομον, καὶ Ἐπιφάνιον, καὶ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρέα, καὶ Θεοδώρητον, καὶ Τερτυλλιανὸν τὸν ἀρχαῖον, καὶ Ἰλάριον, καὶ Λύγουστινον, καὶ εἰς τὶς ἑτεροί, πάντας τούτους παρήλθεν ἐν σιωπῇ, οὕτω τρανῶς ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦντας τὴν ἀληθεῖαν σύμπασαν τῆς ἱστορίας. δ) Ἀπορρίπτει (λέγει) μετὰ τοῦ Ἱερωνύμου τὸ παρ' αὐτῷ σεσημειωμένον μέρος· ἀλλ' ἐπιλάθετο, ὅτι μικρὸν ἀνωτέρω (σελ. 33) παρήγαγεν αὐτὸν τὸν Ξεῖον Ἱερωνύμου « ἀποδεχόμενον τὴν Ἀριστείου ἱστορίαν » (ἦν αὐτὸς μετὰ τῶν ὁμοφρόνων σοφῶν ὁλοκληρὸν ἐξενόησις). Τὸ δὲ μέρος πάλιν τῆς ἱστορίας ὅπερ αὐτὸς ἀπέρριψεν, εἰ καὶ Ἱερώνυμος ἀπέβαλε παντάπασιν, καὶ εἰ καλῶς ἐποίησεν ἀποβαλὼν, καὶ εἰ μόνου τοῦ Ἱερωνύμου ἡ γνώμη ὑπερισχύει τῆς γνώμης ἀπάντων τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, ὁφείμεθα ἐν τοῖς ἐρεξῆς.

τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ο, μήπως οὐ συναπεδέχετο λογικῶς παρακο-
λουθοῦσαν καὶ τὴν περὶ ταύτης ἱστορίαν, ἣν διὰ τοῦτο μάλιστα
πολεμοῦσιν οἱ καινοτόμοι, διότι βεβαίῳ τὴν παρ' αὐτοῖς ἐκφραζο-
μένην ἀποστολοπαράδοτον τῶν Ο, Γραφῇ; Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ θεο-
κήρυκες Ἀπόστολοι, παραδιδόντες ταύτην τῇ Ἐκκλησίᾳ, μήπως
ἄλλους τινες ἐνόμιζον τοὺς ἐρμηνεῖς, ἢ οὕς ὁμολόγει πᾶσα ἡ ἀρχαία
Συναγωγὴ, καὶ αὐτοὶ τῶν θείων Ἀποστόλων οἱ σύγχρονοι, Φίλων
καὶ Ἰώσηπος, οἱ τὰ τοῦ Ἀριστέου πιστῶς ἀνομολογοῦντες; Ἀλλὰ
περὶ τούτων οἱ μὲν φιλοκαινότεροι φρονεῖν τῶν τὰ δοκοῦντα ἡμεῖς
δὲ τοῖς τῶν μακαρίων ἡμῶν Πατέρων ἔχουσιν ἐπόμενοι, καὶ ἐξ
αὐτῶν δὲ τῶν σεβομένων καὶ τιμώντων τὴν ἱερὰν ἀρχαιότητα
νεωτέρων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν, συγγραφέων τὰ κράτιστα ἀπαν-
θίζοντες, προστιθέντες δὲ καὶ εἴ τινα τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας
νοήματα, ἀπαντῶμεν πρὸς τὰς κατ' Ἀριστέου κατηγορίας, ἀπο-
δεικνύντες (τό γ' ἐφ' ἡμῖν) τὸ γνήσιον τῆς ἱστορίας. Ἐπειδὴ δὲ,
καθὼς προείπομεν, ὕπατος τῶν κατηγορῶν καὶ κύδιστος, καὶ αὐτὸ
τὸ κεφάλαιον, παρ' ἐκείνοις ὁμολογεῖται ὁ σοφὸς Ὀδῖος, πρὸς
τούτου τὴν συγγραφὴν διαιροῦμεν καὶ ἡμεῖς τὰ κεφάλαια τῶν
ἀπαντήσεων, ἐπισυνάπτοντες καὶ εἴ τι μετ' αὐτὸν ἐπενόησαν ἐκ
περιουσίας οἱ μεταγενέστεροι τῆς πλάνης αὐτοῦ διάδοχοι.

§. ζ. Ὁ τοίνυν εὐκλεὲς τοῦ Ὄζωνίου ἀρχιδιάκονος ἀποδεχόμενος
ἄσμενος, καὶ προσεπιμελαινών δὲ μᾶλλον εἰς βάθος τὴν κατ' Ἀρι-
στέου μέλαιναν ψῆφον τοῦ Σκαλιγέρου, διακηρύττει τὴν συγγραφὴν
νόθον καὶ σκότιον ἀμβλωθρίδιον οὔτε βασιλικοῦ τινος ὑπασπιστοῦ
καὶ σωματοφύλακος, οὔτ' ἄλλου τινος Ἑλλήνος συγγραψάντος
Πτολεμαίῳ τῷ φιλαδέλφῳ, ἀλλὰ πολὺ μεταγενεστέρου τινὸς Ἰου-
δαίου ἑλληνιστοῦ ἀλεξανδρινοῦ, πλάνου καὶ γόνιτος πλαστογράφου,
ὅστις ἐβράψωδης τὴν παχυλὴν ταύτην μυθολογίαν, ἐξαίρων διὰ
τοῦ θαυμαστοῦ τὴν ἑλληνικὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, καὶ κύρος
αὐτῇ περιβάλλων καὶ αὐθεντίαν, πρὸς εὐδόξϊαν τῶν Ἰουδαίων (ἔστι
δὲ τούτων νόσημα κακότης καὶ παλαιὸν ἡ κενόδοξος ματαιοφρο-
σύνη). Ὅθεν καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο βρῦσι μὲν αὐχημάτων παλ-

λῶν καὶ ἀηδῶν καὶ αὐτόχρομα Ἰουδαϊκῶν, βρῦει δὲ πολλῶν μυθαρίων καὶ ψευσμάτων, ὅποια καὶ ἄλλα πολλὰ πολλάκις οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐδραματούργησαν (α), νομίσαντες τοὺς μεταγενεστέρους Μίδου ὧτα ἔχοντας, ὄρθια πρὸς λήρους ἀναιδεῖς ἀνεπεπταμένα, καὶ κεχρηνῶτα. Ἰνα δὲ καὶ τὸ πιθανὸν καὶ ἀξιόπιστον εἰς τὴν τετραγωδημένην μυθοπλαστίαν περιποιήσῃ ὁ σκότιος αὐτῆς πατήρ, ὑπεκρίθη τὸ πρόσωπον Ἀριστεύου τινος, σωματοφύλακος δῆθεν τοῦ φιλαδέλφου, συγγραφέα τὸν αὐτὸν καὶ πρόσωπον ἅμα τοῦ δράματος ἐνεργὸν παρειαγαγών. Ἀλλ' ὅμως « ὠσφράνθη » καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιδιάκονος (καθὼς αὐταῖς λέξεσι γράφει) « ὠσφράνθη καὶ αὐτὸς (ὡς πρῶτον ὁ Σκαλίγηρος) τοῦ κνισσώδους καπνοῦ τῆς τοσαύτης μυθολογίας, ἣν ἐκεῖνος ὁ φέναξ καὶ γόης Ἰουδαῖος (ὁ δῆθεν Ἀριστεύς) ἐπώλει διὰ τοσούτων αἰῶνων εἰς τοὺς εὐπίστους καὶ κουφόνας » (ὅποιοι ἦσαν δηλαδὴ οἱ περὶ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ Φίλιωνα καὶ Ἰώσηπον ἐβραῖοι ἐλληνισταί, καὶ πάντες οἱ πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας καὶ ἐφεξῆς ἱεροὶ Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πάντες οἱ πανταχοῦ φιλόλογοι χριστιανοί, μέχρι Βίβου καὶ Σκαλιγήρου!). « Διὰ ταῦτα (λέγει) τοῦτον δὴ τὸν καυχώμενον σωματοφύλακα τοῦ Πτολεμαίου καὶ ὑπερασπιστὴν ἐξελαύνει καὶ αὐτὸς (ὁ Ὀδῖος) ἐκ τῆς βασιλίδος αὐλῆς (τοῦ προσώπου) γυμνώσας καὶ τὴν σκευὴν ἀπορρήξας, καὶ ἀποπέμπει κλαίοντα εἰς τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καταγεῖους τῶν Ἰουδαίων φωλεάς, ὅθεν ἐξελθὼν εἰσῆρψεν ἀποτετριμμένῳ μετώπῳ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα. Καὶ λοιπὸν ὁ πρῶτον ἐν Σαραπείᾳ χώραν ἄσυλον ζητῶν (ὡς εἰς δηλαδὴ τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ βιβλιοθήκῃ γνησίῳν ἐλληνικῶν συγγραφέων), ἤδη κάθηται ἐν τῇ Συναγωγῇ, λήρους μηχανορραφῶν, καὶ κροτάλια τινα ἢ κροτοπαίγνια τοῖς εὐπίστοις (ὡς ἂν τισι παιδαρίοις) ἀπεμπωλὼν ». — Ταῦτα ὁ κλεινὸς Ὀδῖος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον προχωρῶν ἐξέβαλε παντάπασι τὸν δύστηνον

(α) Οἶον πολλὰ τῶν ἀποκρύφων, τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς νόθων ἀποκεκρηγμένων. Βλ. Van-Dale Diss. super Aristeo etc. pag. 7.

καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπογείου Συναγωγῆς, ῥαββίνους τινὰς ἐπαγαγὼν μάρτυρας, ἐξελέγχοντας τὸ ψεῦδος τῆς ἱστορίας τῶν Ο, (ὡς ὁφείμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ). Καὶ ἤδη (ὅσον γοῦν ἐκ τῆς ὁδοῦ ψήφου) πλανᾶται ῥεμβόμενος ὁ πάλας Ψευδαριστέας, ἄπατρις καὶ ἄστεγος·

α Καὶ ἔ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα διὰν ἐλαύνει·

Φοιτᾷ δ' οὔτε θεοὺς τετιημένους, οὔτε βροτοῖσιν » !

§. η. Ἀλλ' εἰ μὲν δικαίως οἱ περὶ τὸν Ὀδίου ἐψηφίσαντο ταῦτα κατ' Ἀριστέου, δείξουσιν ἅς ἐπάγουσιν ἐφεξῆς αἱ ἀποδείξεις. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, παρὰ τοὺς τοιούτους πρὸ τῆς νίκης παιᾶνας, καὶ τὰς πρὸς τὸ δοκοῦν διαπαιζόμενας μεταμορφώσεις τοῦ Ἀριστέου, πολὺν σεμνότερα καὶ λογικώτερα πρᾶσσιν ὅσαι σπουδάζουσιν εὐρεῖν ἐκ τῆς ἱστορίας, εἴ τις ἦν ποτε, καὶ ὅστις οὗτος ὁ Ἀριστέας. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Σίμηλον εἰκοτολογοῦντες ὑπέλαβον τὸν αὐτὸν καὶ τὸν Φιλαδέλφῳ σύγχρονον ἐκείνον Ἀριστέα, τὸ γένος ἑλληνα, ὅστις συνέγραψε « *Πράξεις Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου βασιλέως Αἰγύπτου* ». Ὁ δὲ Παμέλιος ἐθέλει πάντως ταύτην δὴ τὴν λεγομένην ἱστορίαν τῶν Φιλαδέλφου πράξεων μηδὲν ἕτερον οὔσαν, ἢ αὐτὴν τὴν Ἀριστῆϊδα διήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου πεπραγμένων πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων (α). Ταῦτα βούλεται καὶ Ὀδῖος, ὀρθῶς κρίνων καὶ σοφῶς. Οὐδὲ γὰρ ὠνόμασεν οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων τοιαύτην Ἀριστέου συγγραφὴν ἱστοροῦσαν πράξεις τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλόγλωσσος δὲ τις τῶν ἡμι-

(α) Jac. Pamelij in Tertull. Apolég. not. 270, καὶ Angelus Roccha in catalogo auctor. praefix. in Biblioth. Vaticana, καὶ Simlerns Epit. Bibl. Gesn. παρ' αὐτῷ τῷ Ὀδίῳ σελ. 2. Ἀλλ' ὁ Σίμηλος πρῶτον τὸν Ἀριστῆα νομίζων συγγραφεὴ καὶ ἄλλου βιβλίου τοῦ περὶ Μύθων, καὶ τρίτου τοῦ περὶ Θαύμασιών, συνέχεν εἰς ἓνα τρεῖς ὁμωνύμους συγγραφεῖς. Δρᾶματα ἢ Μύθους συνέγραψεν Ἀριστέας ὁ Φιλίσσιος· τὸ δὲ περὶ Θαύμασιών, ἂν ὑπάρχει (κατὰ τὴν Ὀδίου γνώμην) τὸ αὐτὸ καὶ τὰ Ἀριμάσπειαν ἔπη (ἱστορία τῶν ὑπερβορέων Ἀριμασπῶν, πλήρης θαυμασίων ἀκουσμάτων), ἔγραψεν ἄλλος Ἀριστέας ὁ Προικοννήσιος ἢ γινῆς ἀνὴρ, εἴ τις ἄλλος » (Στράβ. ιγ. 589). Τούτων τῶν ἔπων ἔχει τινὰ Δαγγίνος (π. Ὑψ. Ι. 4.). πρβ. καὶ Γέλλιον (Noct. Attic. IX.4). Εὐσεβ. Εὐαγγ. προπρ. σελ. 405. Πασσαν. Α, 24. καὶ ε, 7. Ἡρόδοτ. δ, 13—15· Σουΐδ. κτλ.

μαθῶν, ᾧ τινι κατηκολούθησε πιστεύσας ὁ Σίμλερος, τὴν εἰς ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν πράξιν τοῦ φιλαδέλφου, πράξεις ἡρμήνευσεν ἀπλῶς (gesta), καὶ οὕτως εἰσήγαγε τὸν Ἀριστεά ιστοροῦντα πάντα τῆς φιλαδέλφου βασιλείας τὰ πρακτικά (ὡς καὶ τις ἄλλος, ὁ Σχάρδιος, τὴν Ἀριστεύου ἱστορίαν ἀνέφερεν ἐκ τοῦ Καμεραρίου, ὡς δῆθεν ιστοροῦσαν συνδιαλέξεις τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ τῆς φάρου δωμάτια, κτλ.). Ταῦτα τοίνυν ὀρθῶς Ὁδῖος ἀπέρριψε. Καὶ τοι ἄλλως, ἐπικυρῶν τὸν παρὰ Σιμλέρω Ἀριστεά τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ τὸν ἡμέτερον, φαίνεται πως καθ' ἑαυτοῦ γνωματεύων. Εἰ γὰρ ὁ παρὰ τῷ Παμελίῳ καὶ Σιμλέρῳ φερόμενος Ἀριστεάς συνέγραψεν ἐπὶ *Φιλαδέλφου* τὰ παρ' αὐτοῦ πεπραγμένα πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν, ὁμολογεῖ λοιπὸν ἐκ προοιμίων ὁ Ἀρχιδιάκονος ὅσα πολέμων ἀνατρέπει δι' ὅλης τῆς συγγραφῆς (ἀπισχυριζόμενος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὅτι οὐδεὶς Ἀριστεάς συνέγραψεν ἐπὶ *Φιλαδέλφου* τὴν καθ' ἡμᾶς περιφερομένην ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο) (α). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἄλλη δέ τις φέρεται γνώμη περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀριστεύου, ἡ ἐφεξῆς. Ὅτι οὗτος ὑπῆρχε Κύπριος τὴν πατρίδα, καθὼς συμπεραίνεται πιθανότατα καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψεν ἐν τῇ συγγραφῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Φιλοκράτη, « προσφάτως (λέγων) αὐτὸν παραγεγεννημένον ἐκ τῆς νήσου » κτλ. (β). Ἡ δὲ (κατ' ἐξοχὴν, ἢ καὶ ὡς γνωστὴ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀνωνύμως μνημονευομένη) νῆσος, ἡ Κύπρος, ὑπῆρχε τότε τῶν Πτολεμαίων ὑπήκοος, ὑπὸ τοῦ α, Πτολεμαίου κυριευθεῖσα, καθὼς ἄλλοι τε καὶ Στράβων ἰστόρησε λέγων α Ἀφ' οὗ δ' οἱ Πτολεμαῖοι βασιλεῖς κύριοι τῆς Αἰγύπτου κατέστησαν, εἰς ἐκείνους καὶ ἡ Κύπρος περιέστη * (ΙΑ. σελ. 684). Καὶ τ' ὄνομα δὲ Ἀριστεάς καὶ Ἀριστος καὶ Ἀριστεύς κτλ. ὑπῆρχε σύνθετος καὶ παρὰ Κυπρίους οὐχ ἦττον,

(α) « Philadelphi gestorum historia, quam scriptit Aristeus sub Ptolemæo Philadelphi Aegypti rege, nihil aliud est quam descriptio hæc rerum a Philadelpho in legis interpretatione gestarum. » Hody Lib. I. c. 1. §. 3. pag. 2.

(β) Ἀριστ. ἐκδ. Hody pag. I. Κύπριον αὐτὸν τὸ γένος ὁμολογεῖ καὶ Fabriciu Bibl. Graec. vol. 3. pag. 660 ἐκδ. Harl.

ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις τῆς Ἑλλάδος λαοῖς· τοιοῦτοι Κύπριοι μεταξὺ τῶν ἄλλων μνημονεύονται Ἀριστῶς τε ὁ Σαλαμίνιος, ἐθνικός συγγραφεὺς (α), καὶ Ἀριστίων, Χριστοῦ μαθητῆς (β). Ὁ δὲ Θεόκριτος καὶ Ἀριστὶν τινα ἐπαινεῖ, ζῶντα κατ' αὐτόν (ἐπὶ Φιλαδέλφου).

« . . . οἶδεν Ἀριστίε,
'Εσθλὸς ἀνὴρ μέγ' ἄριστος· ὃν οὐδέκεν αὐτὸς αἰδεῖν
Φοῖβος σὺν φόρμιγγι παρὰ τριπόδεσσι μεγάροι » (γ).

Τοῦτον τοῖνυν ὁ σοφὸς Δεμᾶγιστρος νομίζει τὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἡμέτερον Ἀριστέα, κατὰ συγκοπὴν ποιητικὴν ἐξενεχθέντος τοῦ ὀνόματος (δ). Εἰ δὲ τὸν Ἀριστὶν τοῦτον οὐ μόνον *ισθλὸν ἄνδρα*, ἀλλὰ καὶ κιθαρωδὸν ἄριστον ἐξωγράφησεν ὁ Θεόκριτος (ὡς ἡρμηνεύσε καὶ ὁ σχολιαστής), ὁ δ' ἡμέτερος Ἀριστέας ὑπῆρχε κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπασπιστῆς καὶ πολεμικός, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι « *τόξων τε καὶ μάχης εὖ εἰδότες πάσης* », ἤσκουν καὶ Μουσικὴν, ὄντες οἱ αὐτοὶ « καὶ θεράποντες ἐνυαλίοιο ἀνακτος, καὶ μουσέων ἐρατῶν, δῶρον ἐπιστάμενοι » (ε)· καὶ αὐτὸς ὁ λεοντόθυμος Ἀχιλλεύς « *αἶεϊδε κλέα ἀνδρῶν ἐν φόρμιγγι λιλείη* ». Ἄν δέ τις, τέλος, αὐστηρότερον ἀντιτείνων ἄλλον πάντως ἐθέλῃ τὸν Ἀριστὶν τοῦτον, τοῦ Ἀριστεύου διάφορον, ἀλλ' ὅμως ὁμολογήσει καὶ ἄν (ὡς νομίζομεν) ὅ, περ καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδῖος φαίνεται πως συγχωρῶν, ὅτι ὁ ἡμέ-

(α) « Ἐκ Σαλαμίνος (τῆς ἐν Κύπρῳ) ἦν Ἀριστὸς ὁ συγγραφεὺς » (Στράβ. *ιδ.* σελ. 682)· ἴσως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παρὰ τῷ Ἀρρίανῳ « Ἀριστος, καὶ Ἀσκληπιάδης τῶν τὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀναγραφάντων » (Ἀλ. Ἀναβ. σελ. 294, *εκδ.* Gron.).

(β) Εὐσέβ. *ἐκκλ.* *ιστορ.* Γ. 39. καὶ Hieronym. *Script. Eccles.* v. Papias. *πρὸς*. καὶ Νεοφύτου Ῥωδινῷ Κυπρίου *περὶ τῶν ἐγδόξων ἀνδρῶν τῆς Κύπρου*, ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρ. Κυπριανοῦ *Χρονολογ. ιστορίᾳ* τῆς νήσου Κέπρου. σελ. 346. *Ἐνετίησ.* 1788. (γ) Θεόκρ. *Εἰδ.* ζ. 99.

(δ) S. Demagist. in *Δανιὴλ κατὰ τοὺς Ο.* σελ. 533. Ὁ δὲ σοφὸς Ῥεῖσκιος ἐν ταῖς εἰς Θεόκριτον ἐπιστολαῖς ὑποπτεύεται γραπτέαν παρὰ τῷ ποιητῇ Ἀριστῆς (συναίρεσις τοῦ Ἀριστέας), ἢ τοῦτο κατὰ συνίζησιν ἐκπερὶ μένον (J. Reiske *Animadv.* ad Theocr. *Idil.* VII. v. 99. pag. 192 Tom. 2. *Vien.* 1766.) Ἀλλ' οὔτε τὸ κατὰ συνίζησιν φαίνεται πιθανόν, καὶ τὸ πᾶμπαν ἀνήκουστον Ἀριστῆς ἐμριάζει τὸ Ἀριστέας (βλ. ὅπισθεν §. γ. σημ.). Ἐατέον τοῖνυν (εἰμαι) κατὰ χώραν τὸ Ἀριστίε, ὡς ἀποκοπὴν τοῦ Ἀριστέας, ἢ Ἀριστίων, καθὼς καὶ τὸ Ἀλέξιος, ἀποκοπὴ τοῦ Ἀλέξιος (καὶ Ἀλέξων. κτλ.), καὶ τὸ Λύσις, ἐκ τοῦ Λύσιος, Λύσιος, καὶ τὰ τοιαῦτα (*πρὸς*. καὶ Bentlei. *Epist.* ad J. Millium). (ε) Ἀρχιλόχ. *παρ' Ἀθην.* ΙΔ, 627.

τερος Ἀριστεάς, ἢ Ἀρισταῖος ὑπῆρχε γοῦν ὁ αὐτὸς καὶ Ἄριστος, ἢ Ἀρισταῖος ὁ Κύπριος, ὅστις μετ' ἄλλου πάλιν (ἐτέρου παρὰ τὸν φιλοκράτην) ἀδελφοῦ, τοῦ Θεμισωνος, διώκει τὴν βασιλείαν Ἀντιόχου, Συρίας βασιλέως, συγχρόνου καὶ γαμβροῦ τοῦ φιλαδέλφου (Μετέβη δὲ ἴσως εἰς τὴν Συρίαν ὁ Ἀρισταῖος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, συνοδεύων ὕστερον τῇ θυγατρὶ τοῦ φιλαδέλφου Βερονίκη, ἣν ὁ πατὴρ συνῆψεν εἰς γάμον πρὸς τὸν Ἀντίγονον, συνθηκῶν γενομένων εἰς κατάπαυσιν τοῦ μακροῦ πολέμου). «Καὶ Ἀντίοχον δὲ τὸν βασιλέα (λέγει ὁ Αἰλιανὸς) φασὶν οἰνεραστὴν γενέσθαι διὰ ταῦτά τοι καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ διώκουν Ἀρισταῖός τε καὶ Θεμισων οἱ Κύπριοι» κτλ. Καὶ πολὺ πρὸ τοῦ Αἰλιανοῦ τὰ αὐτὰ ἰστήρησεν ὁ φύλαρχος παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ, ὅστις καὶ Ἀριστοτὸς γράφει τὸν Ἀρισταῖον (α). Τοῦτον τοίνυν τὸν Ἀρισταῖον, τὸν Ἀντιόχου φίλον, οὐδὲν κωλύει ἂν τις ἐκλάβῃ τὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἡμέτερον Ἀρισταῖον· ὡμολόγησε δὲ καὶ Ὀδισ· πλὴν ἀλλὰ καὶ ὧδε, καθὼς εἴωθεν ὁ περινούστατος ἀνὴρ, ἐπλήρωσε τὰ πάντα καπνοῦ καὶ ἀσβόλης ὑπονοίων. α ἴσως (λέγει) μᾶλλον ἀνέκει ἐνταῦθα Ἀρισταῖος ἐκεῖνος ὁ Κύπριος, κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα φιλαδέλφῳ συνακμᾶσας, εἰς τῶν δύο πρώτων ἀρχόντων, οἵτινες ἐπ' Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τὴν Συρίας βασιλείαν διώκουν. Καὶ ἴσως ἂν ἐπέλθοι τισι προχείρως ὑπονοῆσαι, ὅτι ἐκεῖνου τοῦ Ἀρισταῖου ἡ φήμη παρέσχε λαβὴν εἰς τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, κατασκευάσαι τὸν ἴδιον αὐτοῦ μῦθον ὑπὸ τ' ὄνομα τοῦ Ἀρισταῖου διὰ τοῦτο καὶ παρέστησεν αὐτὸν ὁ μυθογράφος πᾶν τιμιον καὶ περισπούδαστον παρὰ τῷ φιλαδέλφῳ» (ἀντὶ τῷ Ἀντιόχῳ δηλονότι, συγχύσας ἐξ ἀμαθείας τοὺς βασιλεῖς). — Ἄν τις ταῦτα περὶ ἑαυτὸν, πρὸς τοῦτον (λέγει) οὐκ ἀντιλέγομεν» κτλ. (β). Οὕτως ὁ σοφὸς

(α) Ἀθην. Ι, 438. περὶ Αἰλιαν. π. ιστορ. β, 41.

(β) Hody ubi supr. I. α. §. 4. Ὁ Ὀδισ· (αὐτόθι) μνημονεύει ἐξ ἐπιγράμματος τοῦ Καλλιμάχου καὶ ἄλλον κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀκμᾶσαντα χρόνους οὐχὶ Ἀριστέαν (καθὼς αὐτὸς ἔγραφεν Aristeam) ἀλλ' Ἀρισταῖον, πατέρα Θήριδος δολιχοδρόμου τοῦ Κρητός. Ἰδὲ τὸ ἐπιγράμμα.

«Σύντομος ἦν ὁ ξεῖνος, καὶ ὁ τ' ἀφ' οὗ» (ιστ. γρη. ὁ καὶ τ' ἀφ' οὗ, τοῦτέστι,

ἀνὴρ διὰ τοῦ Ἰσως καὶ τοῦ Ἰσως ἀλλοκότους ὑποψίας ἐξυφίνων ἀντείσταται ταῦτας πολλάκις πρὸς ἀνείρεσιν πάσης πιθανότητος, καὶ αὐτῶν (ὅταν τύχη) τῶν ἱστορικῶν ἀληθειῶν.

§. θ'. Ἄλλ' ὅτι μὲν Ἀριστέας τις ὑπῆρχε, Κύπριος τὴν πατρίδα, ζῶν ἐπὶ φιλαδέλφου, τοῦτο γοῦν ἔχομεν προφανὲς ἐκ τῆς ἱστορίας (συναινούντος καὶ τοῦ Ὀδίου). Ὡσαύτως ἔχομεν ἐκ τοῦ Ἰωσήπου καὶ ὅτι ὁ Κύπριος οὗτος Ἀριστέας ὑπῆρχεν εἰς τῶν πρώτων τοῦ φιλαδέλφου σώματοφυλάκων, ἢ ὑπερασπιστῆς αὐτοῦ (καθὼς ἔγραψεν ὁ Ἰερώνυμος) (α), ὑπασπιστῆς δηλονότι (ὅποιοι μνημονεύονται οἱ περὶ τὸν Ἀδμητον Ἀλεξάνδρου ὑπασπισται (β), καὶ Νεοπτόλεμος τοῦ αὐτοῦ βασιλέως ἀρχυπασπιστής. Πλούταρχ. Εὐμέν. §. α'). Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδίου ἀμφιβάλλουσι καὶ περὶ τούτου τοῦ ἀξιώματος, διότι (λέγουσιν) οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἀριστέας ἀπένευμεν εἰς ἐαυτὸν τοῦτο τὸ ἀξίωμα· ἐν γὰρ τῇ παρ' αὐτῷ τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὸν ἀρχιερέα Ἐλεάζαρον ἐπιστολῇ, εἰσάγει τὸν βασιλέα γράφοντα

ὁ περ ἐπὶ καὶ ὁ τάφος, σύντομος δηλαδὴ καὶ μικρὸς (ἢ γρ. οὐ τὰ φος) « οὐ μακρὰ λέγω ».

« Θῆρις Ἀρισταίου, Κρής, ὑπ' ἔμοι δοличόν ».

(Ἑβραϊσ. Βιβλ. Γ. σελ. 285. ἐκδ. Βραδ.). Ἄλλ' οὗτος ὁ ξένος (Κρής τις ὢν καὶ αὐτὸς, ὡς καὶ Θῆρις ὁ υἱὸς) Ἀρισταίος, οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὸν προκείμενον. Ὡς οὐδὲ τοσοῦτοι ἄλλοι Ἀρισταίος, Ἀριστέας, Ἀριστεῖς διαφόρων χρόνων καὶ τόπων, Ἰβῆδαι, Ἀργεῖοι, Κροταίνεσται, οὓς ἐμνημόνευσεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐν ὑποσημειώσει (αὐτ. σελ. 2), λιπαρᾶς πολυαναγωγίας ἐπιδείξιν παρούμενος.

(α) Hieronym. Praef. ad Pentat. Τοῦτο τὸ ὑπερασπιστῆς οὐ πᾶν τι ἑλληνικῶς ἠρμῆνευσεν Οὐγων ὁ Καρδινάλιος λέγων, « λίαν πιστὸν », ἐτυμολογῶν ἐκ τῆς ὑπερ (id est valde) καὶ τοῦ πίστις (id est fides!) ἢ (προστίθουσιν) « ἐκ τῆς ὑπερ, id est super, καὶ τοῦ pistan (πίσταν!) ». Τοῦτο δὲ τὸ πίστα νῆρυμνεύεται παρ' αὐτῷ, ὑπογραφεὺς (Notarius), καὶ assistens, παρ-στῶς, ἢ ἑφεστῶς, ἐπιστάτης· ὅθεν φαίνεται ὅτι ἐπλάσεν ὁ Οὐγων τὸ Pistan. (Hugo Card. Annot. in S. Hieron. Pref.). Κατεγέλασε τὴν Οὐγωνος ἀμάθειαν ὁ Ἐρασμος (in Oper. Hieron. Tom. IV. pag. 6. πρὸς. καὶ Th. Ittigij proleg. in Edit. Josephi). Ἐπανέλαθε τὰ τοῦ Οὐγωνος καὶ Ὀδίου (L. 1. §. 1): ἀλλ' οὐδὲν παράδοξον εἶπερ ἑλληνιστῆς ξένος (καὶ μάλιστα εἰ πλείστοι τῶν κατὰ τοὺς Οὐγωνος χρόνους) οὐκ ἐξακριβῶσι τὰ ἑλληνικά. Παράδοξον φαίνεται ὅτι ταυτοῖς τινες ὄντες ἐπεχείρησαν διορθῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἑλλήνας συγγραφεῖς!

(β) Ἀρρίαν. Ἀλ. Ἀναβ. Β. σελ. 100. ἐκδ. Γροπον.

ταῦτα· α' Ἀπεστάλακαμεν δὲ περὶ τούτου Ἀνδρέαν τε τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ Ἀριστεάν τιμωμένους παρ' ἡμῶν » κτλ. Ἀλλ' ἀδίκως φαίνεται καὶ ταῦτα ὑπονοήσας ὁ μέγας ἀνὴρ· διότι αὐτὸς μὲν ὁ Ἀριστεάς οὐδὲν ἕτερον ἐπώνυμον ἑαυτοῦ ἔγραψεν, εἰ μὴ μόνον ἀπλῶς τὸ κύριον ὄνομα. Τὸ δὲ μνημονευόμενον χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως ἔχει τὸ ἐπιθετικόν, τὸ ἀρχισωματοφύλακα, τεταγμένον μεταξὺ τῶν ἐκατέρωθεν παρακειμένων ὀνομάτων, ὡς ἀνῆκον κατὰ ζεύγμα εἰς ἀμφοτέρους, Ἀνδρέαν τε καὶ Ἀριστεάν ὅθεν ἐπιφέρεται καὶ πληθυντικῶς ἡ μετοχὴ *α τιμωμένους παρ' ἡμῶν* . Οὕτως ἐξέλαβε τὴν φράσιν καὶ Ἰώσηπος λέγων, α' Ἀνδρέαν τε καὶ Ἀριστεάν τὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ φυλακὴν ἐγκεχειρισμένους » (α). Ὅτι δὲ ἦσαν καὶ ἄλλοι παρὰ τὸν Ἀνδρέαν ἀρχισωματοφύλακες τοῦ βασιλέως, τοῦτέστιν α' *ἄρχοντες τῶν σωματοφυλάκων* » (ὡς ἐξήγησε· πάλιν ὁ Ἰώσηπος Ἀρχ. IB. §. 6.), μαρτυρεῖ πάλιν αὐτὸς Ἀριστεάς (§. ε.) ὀνομάζων α' *Σωσίβιον τε τὸν Τάραντινον καὶ Ἀνδρέαν τοὺς ἀρχισωματοφύλακας* » (ἦσαν δὲ οἱ τοιοῦτοι ἄρχοντες, ἢ καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, παρακολουθοῦντες ταῖς βασιλεῦσι, καὶ παραμένοντες ἐν ταῖς βασιλείαις, ὡς οἱ παρὰ Ῥωμαίοις *praefecti satellitum*, οἷς ἂν τις παρεικάσειεν ὁπωσδήποτε καὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς *officiers de la garde*). ἀλλὰ περὶ τούτων μηκύνει τὸν λόγον φαίνεται περιττόν. Ὀλίγον ὥφελει τὸ γινώσκειν ἀκριβῶς τὴν Ἀριστείου πατρίδα καὶ τὴν ἀξίαν, τὸ δὲ τὴν ἐξιν καὶ τὸ ἦθος καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνδρὸς καταμαθεῖν διαφέρει παρὰ πολὺ· ταῦτα τοῖνυν πληροφορούμεθα ἐκ τῶν ἐφεξῆς.

§. ι. Ἀλέξανδρος ὁ Πολύστωρ (ἤκμαζε δὲ οὗτος Ὀλυμπ. ρο.) μνημονεύει παρ' Εὐσεβίῳ συγγράμματός τινος Ἀριστείου, ἐπιγεγραμένου περὶ Ἰουδαίων, ἐξ οὗ προστίθῃσι κατὰ λέξιν ὁ Πολύστωρ τὴν ἐφεξῆς περικοπὴν· α' Ἀριστεάς δὲ φησὶν ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων, τὸν Ἡσαῦ γήμαρτα Βασσάρας υἱὸν (γρφ. τῶν

(α) Ἰώσ. κ. Ἀπίων. Β. §. δ.

υἱὸν Ἠσαῦ υἱὸν γήμαντα Βοσσόραν' βλ. Ἰωβ μβ, 17), «ἐν Ἐδὼμ, γεννηθῆσαι υἱὸν (γρφ. Ἰωβ) κατοικεῖν δὲ τοῦτον ἐν τῇ Αὐσίτιδι χώρα, ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας» γενέσθαι δὲ αὐτὸν δίκαιον καὶ πολυέκτηνον — τοῦτον δὲ τὸν Ἰωβ πρότερον Ἰωδάμ (γρφ. Ἰωδάβ) ὀνομάζεσθαι » κτλ. (α). Ἐκ ταύτης τῆς λαμπρᾶς περικοπῆς, ἐν ᾗ τὰ κατὰ τὸν θεῖον Ἰωβ ἀκριβῶς ἱστοροῦνται, φαίνεται ὅτι τὸ περὶ Ἰουδαίων πόνημα τοῦ Ἀριστέου περιεῖχεν ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν, καὶ πᾶσαν τὴν ἱερὰν ἱστορίαν. Καὶ ἄλλο δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἀριστέου βιβλίον ὁ Εὐσέβιος μνημονεύει τὸ «περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου» (β), ἥγουν αὐτὴν τὴν μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς διασυνθεῖσαν περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο, συγγραφὴν (τὴν πρὸς τὸν Φιλοκράτην ἐπιστολὴν), ἣν ἐχαράκτῃρυσεν ὁ Εὐσέβιος ῥητῶς ὀνομάσας οὐχὶ «περὶ τῶν Ἰουδαίων», ἀλλὰ περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων (γ). Πρόσθετες, ὅτι καὶ αὐτὸς Ἀριστέας ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς μνημονεύει καὶ ἄλλης, ἣν διέπεμψε

(α) Παρ' Εὐσεβ. Εὐαγ. Προπαρ. Θ. σελ. 251, ἐκδ. Lutet. 1554. καὶ Ὀλυμπιάδ. Σαρ. εἰς Ἰωβ. Ταύτην τὴν Ἀριστέου περὶ τοῦ Ἰωβ ἱστορικὴν ἐκθεσιν ὀνομάσκει ὁ Ὀλυμπιόδωρος καὶ ὑπομνήματα τοῦ Ἀριστέου εἰς τὸν Ἰωβ μνημονεύει δὲ τοῦτο ὡς ἐκ τῆς Εὐσεβίου ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (εἰς τὴν εὐαγγελικὴν τοῦ Εὐσεβίου προπαρασκευὴν ἐννοῶν, εἴτε καὶ μνήμης ἀμαρτίαν τὴν ἐτέραν ὀνομάσας ἀντὶ τῆς ἐτέρας τοῦ Εὐσεβίου συγγραφῆς). Ὁ δὲ κλεινὸς Ὅδιος, ἄγχιον πλασάμενος, ὑποδάσκει τὸν Ὀλυμπιόδωρον λέγων «Μέμνηται Ὀλυμπιόδωρος ὡς ἐκ τῆς Εὐσεβίου ἐκκλησ. ἱστορίας καὶ τινῶν ὑπομνημάτων εἰς τὸν Ἰωβ ὑπ' Ἀριστέου συγγραμμάτων» ἀλλὰ τοιοῦτων ὑπομνημάτων μνήμην παρ' Εὐσεβίου ματαίως ζητήσεις (Hody II. §. 2.) Καὶ ὅμως ὁ τῶν αὐτῶν Ὀλυμπιόδωρου λέγων ἀκριβὲς κριτικὸς εἴτε ἄκων εἴθ' ἐκὼν ἐπελάθετε, οὐδ' ἐμνησεν αὐτοὶ κατὰ σειρὰν καὶ τὸ ἕτερον τὸ παρ' Εὐσεβίου τοῦ αὐτοῦ Ἀριστέου βιβλίον, τὸ περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου, περὶ οὗ λέγμεν εὐθὺς ἀνωτέρω.

(β) Εὐσεβ. Εὐαγ. Προπ. Θ. σελ. 266. Βλ. καὶ Fabric. Biblioth. Gr. L. IV c. VI.

(γ) Ὁ δὲ κλεινὸς Μοντεφαλκωνίος (Prælim. in Hexapl. C. III. §. IX), καὶ ἄλλοι τῶν ἀνωτέρων, κακῶς ἐξέλαβον ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ βιβλίον τότε περὶ Ἰουδαίων καὶ τὸ περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου. Οὕτως τὸ παρὰ τῷ Πολύστορῳ μνημονευόμενον ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀριστέου εὐρίσκεται, ἐν τῷ περὶ τῆς ἐρμηνείας καὶ μὲν ἢ ἐπιγραφὴ παρίσταισι τῶν δύο συγγραφεῶν τὴν διαφοράν.

ΤΟΜ. Α.

3

πρότερον πρὸς τὸν ἀδελφὸν Φιλοκράτην, ἰδίᾳς ἀναγραφῆς (τοῦτ. συγγραφῆς) « ἦν μετελάβομεν, λέγει, παρὰ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον λογιστάτων Ἀρχιερέων τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων ». Τοῦτο δὲ τὸ βιβλίον φαίνεται διάφορον τοῦ προμνημονευθέντος ἱστορικοῦ περὶ τῶν Ἰουδαίων συντάγματος (καὶ ὁ Ὀδῖος πειράται συγγεῖν ἀμφοτέρω)· διότι ταύτην μὲν τὴν ἀναγραφὴν (ὡς λέγει ῥητῶς) συνέγραψεν ὁ Ἀριστέας ἐξ ὧν μετέλαβε γνώσεων παρὰ τῶν Ἀρχιερέων. Τὸ δὲ περὶ τῶν Ἰουδαίων συνέταξεν ὕστερον, ἐξ αὐτῆς ἀναλεξάμενος τῆς ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὡς δείκνυσιν ἡ φράσις τοῦ παρὰ τῷ Πολύστορι προμνημονευθέντος ἐκ τοῦ Ἰωβ ἀποσπάσματος· καὶ περὶ τούτου μὲν λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Εὐσέβιος αὐτός τε καὶ ἐκ τοῦ Πολύστορος ἐμνημόνευσεν ἀνωτέρω, καταφαίνεται λαμπρῶς, ὅτι ὁ πατὴρ τῆς περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου συγγραφῆς (ἦν καὶ ταύτην πάντως μετὰ τὴν ἐρμηνείαν συνέγραψεν), ὁ Κύπριος Ἀριστέας ὁ τοῦ Φιλαδέλφου ὑπασπιστής, ἡ ἀρχισωματοφύλαξ, συνέγραψε καὶ ἱστορικά τινα περὶ τῶν Ἰουδαίων ὑπομνήματα, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ τε Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (περὶ οὗ λέγομεν ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ), καὶ Ἑκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου, ὅστις καὶ αὐτὸς συνέγραψεν Ἰουδαϊκὰ, τοὺς Ἰουδαίων νόμους καὶ τ' ἄλλα τὰ καλὰ τοῦ ἔθνους εἰλικρινῶς ἐπαινῶν (α). Καὶ Φίλων μὲν ὁ Ἐρέννιος, ὁ Βύβλιος (β), πικρότατος τῶν Ἰουδαίων ἐχθρὸς, ἔψευγε καὶ αὐτὸν τὸν Ἑκαταῖον, ὡς δῆθεν Ἰουδαίσαντα· « εἰκὸς γάρ (ἔλεγεν) αὐτὸν συνηρπάσθαι ὑπὸ τῆς παρ' Ἰουδαίοις πιθανότητος, καὶ συγκατατεθεῖσθαι αὐτῶν τῷ λόγῳ » (γ). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδῖον καὶ Βανδάλην, πολὺ δριμύτερον κατ' Ἀριστέου χολωθέντες, ἀπεργύμνωσαν τὸν ἄνδρα παντελῶς καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς φυσικῆς γενέθλης, ἰου-

(α) « Ἑκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης καὶ περὶ αὐτῶν Ἰουδαίων συνέγραψε βιβλίον » (Ἰώσηφ. κατὰ Ἀπίων. Α. §. 22. σελ. 455 Τόμ. Β. ἐκδ. Haverc.). Μνημονεύει δὲ τούτου καὶ Διόδωρος παρὰ Φωτίῳ (κωδ. σμδ.). Βλ. καὶ Εὐσέβ. Εὐαγ. Προπ. Θ, 4. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου ἐν ταῖς ἐμπροσθεν.

(β) Εὐσέβ. Εὐαγ. Προπ. Α. σελ. 20 καὶ 26. πρβλ. Σουίδ. λ. Φίλων.

(γ) Ἐρέννιος παρ' Ὀριγένη· κ. Κέλσου, α, 15. σελ. 334. τόμ. α. ἐκδ. Delarue.

δαίον ἀποφαίνοντες αὐτόχρομα, καὶ τοῦτον ἀπατεῶνα καὶ ψευδώνυμον, νόθα γράφοντα καὶ ὑποβολιμαῖα !

§. ια'. Ἐσκανδάλισε σφόδρα τοὺς κριτικούς, ἡ περὶ τὸν νόμον καὶ τὰς δόξας τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Ἀριστέου φαινομαίνη τιμῇ. Ὡς ἂν ὑπῆρχεν ἀδύνατον Ἑλληνά τε τὸ γένος εἶναι τὸν αὐτὸν, καὶ πολὺ τῆς εἰδωλοθρησκείας ὑψηλότερα καὶ σοφώτερα δοξάζειν περὶ Θεοῦ ! Καὶ ὅμως, « Πρῶτοι οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι φιλοσοφῆσαντες τῷ μὲν δοκεῖν τὰ πάτρια διεφύλαττον, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τῷ φιλοσοφεῖν ἐκείνῳ (τῷ Μωσεῖ) κατηκολούθησαν ὅμοια μὲν περὶ Θεοῦ φρονοῦντες, εὐτέλειαν δὲ βίου καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν διδάσκοντες », ὡς ἐκήρυττε δημοσίως εἰς ἐπήκοον τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰώσηπος, ἐξελέγχων τὸν κατήγορον Ἀπίωνα (α). Ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος οὐ μόνον ὁ Ἐκαταῖος ἐπήνεσε τὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς προείπομεν, ἀλλὰ καὶ Στράβων αὐτοῖς, ὁ ἀδεισιδαίμων εἶναι βουλόμενος, ἀνεκήρυξεν ὅμως τοὺς ἀρχαίους Ἰουδαίους « δικαιοπραγοῦντας καὶ θεοσεβεῖς ὡς ἀληθῶς δυνάτας » (β). Ἀλλὰ παραδείγματα παραλείπομεν ἀναβάλλοντες εἰς τὰ ἐφεξῆς. Τί θαυμαστόν λοιπὸν ἂν καὶ ὁ Ἀριστέας, καὶ Ἑλληγὼν τὸ γένος, καὶ πλατωνικαῖς ἴσως δόξαις ἐντεθραμμένος, ἠρέσκετο καὶ τοῖς Μωσείως θειοτέροις φιλοσοφήμασιν; Ὁ δὲ σοφὸς Δεμάγιστρος καὶ προσήλυτον ὑπέλαβε τὸν Ἀριστέα, ἴσως ἐκ τῶν θεοσεβῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀρνούμενοι τὴν ἐθνικὴν εἰδωλολατρειάν ἐσέβοντο τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς ἓνα καὶ μόνον Θεὸν ἀληθινόν, καὶ ἐπολιτεύοντο κατὰ τὰς (ὡς λέγουσιν οἱ Ῥαββίνοι) ἐπὶ τοῦ Νῶε ἔντολός (τὰς πλείστας τοῦ Δεκαλόγου), ἄλλως δὲ μῆτε περιτομὴν μῆτε βαπτισμοὺς μῆτε τὰς ἄλλας τῶν Ἰουδαίων ἱεροτελεστίας τηροῦντες· οὗτοι δὲ καὶ εὐλαβεῖς ἐλέγοντο (γ) καὶ

(α) Ἰώσηπ. κ. Ἀπίων. Β. §. λθ'. σελ. 494. Τοῦτον τὸν λόγον, καὶ πολλὰ κατὰ τῶν Ἰουδαίων μετὰ μεγάλου κροταυρύθου διακυμβαλίσαντα γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀπίωνα, Τιβερίος μὲν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπανάμαζε « τὸ μὲν πᾶν οὐ κόσμος » ὁ δὲ Πλίνιος « τὸ μὲν πᾶν οὐ τῆς δημοσίας φήμης » (Plin. Hist. Nat. VI). Βλ. καὶ Ittigij Proleg. ad Joseph. edit. p. 81. τόμ. β. ἐκδ. Haverc.

(β) Στράβ. Βιβλ. ις. σελ. 761. — (γ) Πράξ. β. 5: π. α.

σεβόμενοι (τὸν Θεόν), καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν (α), οἱ αὐτοὶ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις προσήλυτοι τῆς θύρας (ἢ θυραῖοι). Ἄλλοι δὲ τούτων ἦσαν οἱ λεγόμενοι προσήλυτοι δικαιοσύνης, ἢ δίκαιοι ἔθνηκοι τοῦ αἰῶνος (οἷος φαίνεται καὶ ὁ Κανδάκης εὐνοῦχος. Πράξ. η, 27), περιτομὴν τηροῦντες καὶ βαπτισμοὺς καὶ θυσίας, κτλ. (β). Ἐκ τοῦ πρώτου εἶδους τῶν Θουραίων προσηλύτων φαίνεται καὶ τὸν Ἀριστέα νομιζῶν ὁ Δεμαγίστρος (καί τοι μὴ διορίζων ρητῶς τὸ εἶδος τοῦ προσηλυτισμοῦ)· ἐπιφέρει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι πολλὰ καὶ πολυπληθεῖς ἀποικίαι τῶν Ἰουδαίων ἐκπαλαί γεγόνασιν εἰς τὴν Κύπρον (ἣν καὶ ἱερώνυμος οὐ μόνον ἴσως διὰ τὴν θέσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα τῆς Ἰουδαίας γεγενησάντων ὀνομάζει) (γ), ὅθεν ἦσαν ἐν τῇ νήσῳ καὶ διάσημοι Συναγωγαὶ (δ). Εἰσάγει δὲ ὁ Δεμαγίστρος καὶ αὐτὸν τὸν Ἀρισταῖον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς ὁμολογοῦντα μὲν περὶ ἑαυτοῦ τὰ ἐφεξῆς· «Ἐχοντες ἡμεῖς πρὸς τὸ περιέργως» (ἴσ. γρ. Ἐχοντες ἡμεῖς περιέργως πρὸς τὸ) τὰ θεῖα κατανοεῖν· κτλ., ἐπαινοῦντα δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν, ὡς «ἔχοντα πρόσκλησιν πρὸς τὴν σεμνότητα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων διάθεσιν, τῶν κατὰ τὴν σεμνὴν νομοθεσίαν (τοῦ Μωσέως) διεξαγόντων» (ἴσ. διαγόντων) κτλ. (ε). Ἀλλὰ καὶ ἐκ

(α) Πράξ. ι. 2: ιγ. 43. 50: ις. 14. κτλ. — (β) Περὶ τῶν εἰδῶν τῶν παρ' Ἰουδαίοις προσηλύτων βλ. Hotting. Thes. Philolog. p. 18. — Schleusn. Lex. N. T. λ. προσήλυτος καὶ εὐλαβής. — Bauer's Lehrbuch der hebraeisch. Alterthümer pag. 183. Leipzig. 1835.

(γ) Hieron. Com. εἰς ἱερμ. β. — (δ) Πράξ. ιγ. 5.

(ε) Demagistr. l. c. p. 532. Ὁ δὲ κλεινὸς Ῥοδομύλλερος (Rosenmüller Handbuch für die Literatur etc. vol. 2. p. 379) ἐπικρίνεται πολὺς κατὰ τοῦ Δεμαγίστρου, ὡς παντάπασιν ἀπίθανος συμπεραίνοντας τὸν Ἀριστέα προσήλυτον ἐκ τῆς ἀνωτέρω φράσεως τῆς «ἔχοντες πρὸς τὸ περιέργως κτλ.» (ἣν ὡσαύτως ἐσφαλμένην καὶ αὐτὸς ὁ σαφέστατος ἑλληνιστὴς ἀντιγράφει, καθὼς καί ται παρὰ τῷ Δεμαγίστρῳ, καὶ ἐν ταῖς κοιναῖς ἐκδόσεσι τοῦ Ἀριστέου). ἀλλὰ μήπως ἐκ ταύτης τῆς περιεκτικῆς ἀποδείκνυται τὸ προσηλυτικὸν ἢ θεοσεβὲς ἦθος τοῦ Ἀριστέου; οὐχὶ δὲ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν; ἢ ποῦον ἔχοντες γνώρισμα λογικὸν καὶ βέλαιον αὐτοὶ αἱ περὶ τὸν Ῥοδομύλλερον σοφοὶ διακρίναν τοὺς γνησίους Ἰουδαίους, ἀπὸ τῶν προσηλύτων, ἢ θεοσεβῶν, ἐν οἷς ἐλάλουν οὗτοι (καθὼς ὁ Ἀριστέας) περὶ Θεοῦ;

τούτων οὐκ ἐξήχεται ῥητῶς, ὅτι ὁ Ἀριστέας ὑπῆρχε δημοσίως προσήλυτος, δείκνυται δὲ ὁμῶς βεβαίως ὅτι γοῦν ὑπῆρχε θεοσεβῆς τὸ φρόνημα, τιμῶν τὰ θεῖα κατὰ τὴν Μωσείως θεοσοφίαν, καὶ «τοῖς λογιωτάτοις τῶν ἀρχιερέων» ἀσμένως συνὼν, καὶ περὶ τὰ νόμιμα συμφιλοσοφῶν. Ὁθεν καὶ ῥητῶς πρὸς τὸν βασιλέα παρῥησιάζεται μὲν ὡς Ἕλληνα «οὔτε γένει προσήκων (τοῖς Ἰουδαίοις) οὔτε ὁμόφυλος ὢν» (παρ' Ἰωσήφ. Ἀρχ. ΙΒ. β. 2)· ὁμολογεῖ δὲ καὶ ὅτι σέβεται «τὸν πάντων ἐπόπτην καὶ κτίστην Θεόν, ὃν καὶ οὗτοι (οἱ Ἰουδαῖοι) σέβονται, καὶ πάντες, ἡμεῖς δὲ μάλιστα (οἱ Ἕλληνες), προσνομαζόντες ἐτέρως Ζῆνα»· πρὸς δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁμῶς (ὡς οὐ μόνον κατὰ τὸ συγγενὲς ἀδελφὸν καθεστῶτα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τρόπον) σαφέστερον ὑμνεῖ τὰ τε ἄλλα τῆς θείας νομοθεσίας καλὰ, καὶ τὸ «γράμμασιν ἁγίοις (ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ πετάλου) γεγραμμένον δρομα τοῦ Θεοῦ»· καὶ αὐτὸν ἐκείνον (ὡς εἵπομεν) ἐπαινεῖ, «ὡς ἔχοντα πρόσκλισιν πρὸς τὴν σεμνὴν νομοθεσίαν» (α). Θεοσεβεῖς δὲ τινες ὡς ἐκ τῶν λόγων φαίνονται καὶ Ἀνδρέας καὶ μάλιστα Σωσίβιος οἱ ἀρχισωματοφύλακες (Ἀριστ. σελ. 3). Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ διέτριβον καὶ τοιοῦτοι θεοσεβεῖς Ἕλληνες τιμώμενοι δικαίως, ὅπου καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων κατέταξεν εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ὁ Φιλᾶδελφος «τοὺς ἀξιούς καὶ πιστοὺς περὶ αὐτὸν εἶναι δυναμένους», καθὼς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολῇ διακηρύττει (β).

§. ιβ'. Τούτους οὖν τοὺς Ἀριστέου λόγους εἰπερ ἀπαθέστερον ἀνεγίνωσκον οἱ χριτικοὶ καὶ μᾶλλον ἐπισταμένως, οὐκ ἂν κατεδίκαζον τὸν ἄνδρα ὡς Ἰουδαῖσκον (ἦ, καθὼς ὁ χρυσολόγος Βανδάλης σεμνοστομεῖ, *verpulum!*), γόητα καὶ μυθογράφον, διότι ἔγραψε περὶ τῶν Ἰουδαίων καλὰ! οὐδ' ἐκάθιζον αὐτὸν κλαίοντα καὶ ληροῦντα ἐν ταῖς Συναγωγαῖς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποσπάσαντες ἀπὸ τοῦ Σερατείου καὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν ἀνακτόρων, καὶ συνωθήσαντες βιαίᾳ χειρὶ καὶ γλώσση παχείᾳ (καθὼς ἐπλατυρῆρμήθησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων) οὐδ' ἐτόλμων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὰς ἰδίας

(α) Ἀριστέας σελ. 1, 2, 3, 13 κ.λ. ἐκδ. Hody. (β) Αὐτ. αὐτόθ. σελ. 6.

ἐαυτῶν ὑπονοίας ἱταμῶς θεσμοθετεῖν, σοφιστευόμενοι ποικίλως, καὶ πολλάκις ἐξυβρίζοντες καὶ καταπατοῦντες τὰς ἱστορικὰς περὶ τοῦ πράγματος διδασκαλίας καὶ παραδόσεις τῆς ἱερᾶς ἀρχαιότητος. Ἡ τί διαφέρουσι τούτων τῶν σοφῶν αἱ κατ' Ἀριστέου κρίσεις, παρὰ τὰς πικρὰς κακολογίας τοῦ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ αὐτῷ τῷ Ἀριστέῃ συγχρονίσαντος Μανέθωνος τοῦ Αἰγυπτίου, ὅσας ὁ δεισιδαίμων οὗτος ἀρχιερεὺς τῶν εἰδιώλων ἐξέδωκεν ἀνω-
νύμως κατ' Ἀριστέου; (ἀν τῷ ὄντι ὑπαινίττεται τοὺς περὶ τὸν Ἀριστέα, καθὼς ἔκρινεν οὐκ ἀπιθάνως ὁ Δεμάγιστρος). Ἴδου τὰ ἔπη τοῦ Μανέθωνος

« Σωματοφρουρητῆρας, ἰδ' ἔμπαλι σωματοφορβοῦς,
Πλατογράφους τεύχειτε (ἴσ. τὰ ὕχεςσι), καὶ ἐν ψεύσταις προφέροντας·
Καὶ θεολωβητᾶς, κακοεργᾶς, ἀφθιτομίους (ἴσ. ἀφθιτομισεῖς).
Καὶ κατονειδιστῆρας ἐν ἀλλοτρίῃσι βλάβητι,
Υἱκτας ἀνθρώπων, διαβλήτορας, οἷς τὸ τεχνασθὲν
Εἰς ἀπάτην δολέεσαν, ἀληθείας πέλας ἤξει » (α).

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ λέγει ρητῶς τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλικοῦ Σωματοφύλακος Ἀριστέου (ἐπιφέρει δὲ κατὰ παρωνυμίαν καὶ τὸ ὑδριστικὸν σωματοφορβόν). Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καταμωχᾶται τοῦ Ἀριστέου, ὡς πλαστὰ καὶ ψευδῆ γράφοντος ἐν τοῖς τεύχεσι, τὰς δύο δηλονότι νοῶν αὐτοῦ συγγραφὰς κατ' ἐξοχὴν, τό τε περὶ τῶν Ἰουδαίων ἱστορικόν, καὶ τὴν προτέραν πρὸς τὸν ἀδελφὸν Φιλοκράτην ἀναγραφὴν, περὶ ἧς προείπομεν (§. 1.) (διότι τὸ περὶ τῆς τοῦ νόμου ἐρμηνείας εἶχε μάρτυρας αὐτόπτας πάντας τοὺς τότε ζῶντας Ἀλεξανδρεῖς, καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀπασαν). Θεῶν δὲ λωβητῆν ὠνόμασεν αὐτὸν καὶ ἀφθιτομισῆ (τοῖς ἀφθιτοῖς ἢ ἀθανάτοις μισητόν, δηλονότι θεομισῆ), ὡς μὴ τιμῶντα τοὺς αἰγυπτίους καὶ πατέρας Θεοὺς, κτλ. Σημειῶσαι δὲ κἄμεινεν τοῦ Αἰγυπτίου τὴν κακοήθειαν, μεθ' ἧς ἀμφίβολον πειρᾶται δεικνύειν τὴν κοινῶς ὁμολογουμένην ἀλήθειαν τῶν ὧν ὠνόμασε ψευδῶν λόγων καὶ τευχῶν, ἢ συγγραφῶν « πρὸς αὐτῷ (λέγει) δολερὰν ἀπάτην ἐτεχνεύθησαν, ὥστε πλησιάζουσιν ὡς

(α) Μανέθ. Ἀποτελ. Α, 232—237. ed. Coloniae ad Rhem. 1832.

ἐγγιστα τῆς ἀληθείας» (α). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτωσαν ὅπως ἂν ἔχωσιν.

§. ιγ'. Ὡρα δὲ ἡμῖν ἤδη καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς κατ' Ἀριστέου ποικίλας τῶν πολεμίων ἀποδείξεις χωρεῖν, ἐξετάζοντας ἐκάστην, κατὰ τὴν παρ' Ὀδίου τάξιν τῶν ἐπιχειρημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Εἰ διάφορος τῆς κοινῆς τοῦ Ἀριστέου ἱστορίας, ἡ περὶ τῶν Ο, ἱστορία, ἣ περ ἐχρήσατο Ἐπιφάνιος.

§. α'. Δύω (λέγουσιν) ὑπῆρχον ἱστορίαι τὸ πάλαι, ἐπιγεγραμμένοι τὸν Ἀριστέα, μία μὲν ἡ κοινὴ καὶ μέχρι σήμερον περιφερομένη, καὶ ἄλλη ἡ παρὰ μόνῳ τῷ Ἱερῷ Ἐπιφανίῳ καθ' ἡμᾶς περισφεισά, καὶ φράσει καὶ διανοίᾳ παντάπασι διαφέρουσα τῆς ἐτέρας. Καὶ ὑπῆρξαν ἄρα (λέγουσιν) ἄνθρωποι ἐπὶ τοσοῦτον ἀργοί, οἵτινες ἐσπούδασαν, καὶ ἂν θέμις καὶ μὴ θέμις, αὐθεντίαν τε καὶ κύρος εἰς τὴν ἐλληνικὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνεῖαν περιποιῆσαι. Νεωτέραν δὲ κρίνουσιν οἱ ἄνδρες τὴν ἣν εὗρηκαν παρ' Ἐπιφανίῳ Ἀριστήϊον ἱστορίαν, δείξεις ἐπιφέροντες τὰς ἐφεξῆς. α) Ἡ τοῦ Πτολεμαίου δευτέρα πρὸς τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἐπιστολὴ προοιμιάζεται οὕτω· «Θησαυροῦ κεκρυμμένου, καὶ πηγῆς ἐσφραγισμένης, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; Τοῦτο δὲ (φασί) καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ γράφων ὑπῆρχεν οὐχὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἀλλ' ἐβραῖός τις ἐλληνιστής, καὶ οὗτος πολὺ τοῦ Πτολεμαίου νεώτερος, ὅστις ἀντέγραψεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ῥῆσιν ἀπὸ τῆς πολὺ μετὰ τοὺς Φιλαδέλφου χρόνου ἐπὶ τοῦ Σεραχίδου μεταφρασθείσης Σοφίας τοῦ Σεράχ, ὅπου γράφεται παρομοίως «Σοφία κεκρυμμένη, καὶ θησαυρὸς ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις;» (Σ. Σειρ. κ. 30, καὶ μα, 14)· τοῦτο δὲ καὶ Ὑσσέριος ὁ μέγας ἐν τοῖς χρονικοῖς (ἐτ. 3727) παρατήρησε. — β) Ἐν δὲ

(α) Βλ. Demagistr, I. c. p. 549.

τῇ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πρὸς τὸν Πτολεμαῖον συνδιαλέξει ἀναγινώσκονται καὶ τὰ ἐφεξῆς. « Ἀκούομεν δὲ ἔτι πολὺ πλῆθος (βιβλίων) ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχειν, παρὰ τε Αἰθίοφι καὶ Ἰνδοῖς, Πέρσαις τε καὶ Ἑλαμίταις καὶ Βαβυλωνίοις, Ἀσσυρίοις τε καὶ Χαλδαίοις, παρὰ Ῥωμαίοις τε καὶ Φοίνιξι, Σύροις τε καὶ τοῖς ἐν Ἑλλάδι, οὕτω Ῥωμαίοις καλουμένοις ἀκμὴν ἀλλὰ Λατίνοις ». — Εἰς τοῦτο δὲ τὸ χωρίον (λέγει Ὀδῖος) ἐσημείωσεν ὁ τοῦ Ἐπιφανίου ἐκδότης Πεταύιος « ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς (ἐπὶ τοῦ Φαληρέως) χρόνους οὕτω παρὰ Ῥωμαίοις ἤκμαζε τοσαύτη συγγραφῶν δόξα καὶ πληθὺς, ὥστε δύνασθαι καὶ περὶ τούτων τοιαῦτα λέγειν τὸν Φαληρέα· οὐδ' εἶχον ἔτι τότε οἱ Ῥωμαῖοι συγγράμματα ἄλλα, παρὰ τὴν Δωδεκάδελτον τῶν νόμων, καὶ τὰ Ποντιφικῶν χρονικά, καὶ ἄλλα τινα βιβλία σκοτεινὰ καὶ ἄσημα » (α). γ) Ἡ φράσις, ἥ ἐν κόσμῳ, φαίνεται συνήθως παρὰ μόνοις τοῖς ἐλληνισταῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς Χριστιανοῖς. Ὁ δὲ Φαληρέας, καὶ πᾶς τις ἄλλος αὐλικὸς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλέως εἶπεν ἂν ἐλληνικώτερον « ἐν τῇ οἰκουμένῃ. Οὕτω (λέγουσι) καὶ ὁ παλαιότερος συγγραφεὺς τῆς κοινῇ περιφερομένης Ἀριστῆδος Ἱστορίας ἔγραψεν « ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην βιβλία (καὶ ἀλλαχοῦ, « παρὶ βιβλῆν τὴν οἰκουμένην »)· τοιοῦτο (λέγουσι) νεωτερικὸν καὶ τὸ « τοῦ ἁγίου τόπου » (ὡς ὀνομάζει ὁ παρ' Ἐπιφανίῳ Πτολεμαῖος τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, κατὰ τὸ « ἐν τόπῳ ἁγίῳ ») (β). Καὶ ἀπὸ τῆς φράσεως λοιπὸν καὶ ἐκ τῶν νοημάτων οὗτος ὁ παρ' Ἐπιφανίῳ Ἀριστέας ἀποδείκνυται σύγγραμμα σχολαστικοῦ τινος ἐλληνιστοῦ Ἰουδαίου, ἢ καὶ (ἂν θέλῃς) Χριστιανοῦ » (γ).

§. β'. Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα πρῶτον μὲν, ὅσον περὶ τῆς φράσεως, ἀπαντῶμεν ἐν γένει μίαν καὶ καλὴν (ὡς νομίζομεν) ἀπάντησιν·

(α) Hody I. c. II §. 3. pag. 8—9 Ἀλλ' ὁ Πεταύιος κατὰ πλεον ἐσημείωσεν (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς §. η). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος παρέκλιψε καὶ τὴν σημείωσιν καὶ τὸ νόημα τοῦ Πεταύου! εἴτε λακωνικώτερον ἐκφραζόμενος, εἴτε καὶ διότι κατεφρόνησε καὶ ταῦτα ὡς λήρους (ineptias), καθὼς ὠνόμασε καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ Ἐπιφανίου!

(β) Ματθ. κδ. 15· Πράξ. ζ. 13. κκ. 28 κτλ.

(γ) Hody ibid. — Van Dale l. c. p. 45. sq.

ὅτι Ἀριστέου ἰδίᾳ καὶ κυρία συγγραφή οὐδεμία ὑπάρχει οὐδόλως οὐδαμοῦ παρὰ τῷ θεῷ Ἐπιφανίῳ, καθὼς ὠνευρέθησαν οἱ κριτικοί. Ὅσα δὲ παρεμβατικῶς καὶ συντόμως περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ο μεταφράσεως τῶν Γραφῶν ὁ πατὴρ ἱστορεῖ, πάντα ταῦτα αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ διηγείται, συντιθεὶς τῆς διηγήσεως τὴν ὑφὴν κατὰ τὸν ἰδιόζοντα παρ' αὐτῷ χαρακτῆρα τοῦ λόγου, καὶ μήτε παραφράζων μήτε κατὰ λέξιν ἀντιγράφων τὸν Ἀριστεά. Ταύτην τὴν ἀλλήθειαν αἰσθάνεται μὲν καὶ ἐκ πρώτης ὁμμάτων ἐπιβολῆς ὁ προσεκτικός ἀναγνώστης· διαλευκαίνουσι δὲ καὶ τὰ ἐρεξῆς. α) Λύτως ὁ Ἐπιφάνιος διακηρύττει ὅτι οἶκθ' ἐν διηγείται τὴν ἱστορίαν, ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ διακοπὰς αὐτὴν ἀναμιγνύς καὶ προσαρμόζων πρὸς τὰ φιλολογικὰ αὐτοῦ σύνταγμα (τὸ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν), καθὼς ἡ ῥύμη τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ. Γ' ὄνομα δὲ τοῦ Ἀριστέου μόνον ἅπαξ ἐμνημόνευσε, καὶ μόνον εἰς μαρτυρίαν τῆς ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν ἐκλογῆς τῶν ἐρμηνευτῶν (α). Ἰδοὺ τοῦ Πατρὸς αἱ λέξεις αὐταί. «Καὶ πρῶτοι μὲν ἐρμηνενται γεγονόσιν τῆς αὐτῆς θείας Γραφῆς ἀπὸ ἑβραϊκῆς διαλέκτου εἰς ἑλληνίδα ΟΒ, ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν, τὴν αὐτὴν πρώτην ἐρμηνείαν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἐρμηνεύσαντες· οἷτινες ἐξελέγησαν ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἔξ ἄνδρες κατὰ φυλὴν, ὡς ἐξέδωκεν Ἀρισταῖος ἐν τῷ αὐτοῦ συντάγματι, περὶ ὧν (τῶν ὁβ.) ἀνωτέρω διὰ τῶν ἀστερίσκων καὶ τῶν ὁβελῶν, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, τουτέστιν Ἀκύλα καὶ Συμμάχου καὶ λοιπῶν, ἀπὸ μέρους διηγησάμεθα» (σελ. 159—161), «ἐρταῦθα δὲ καὶ τὰς αἰτίας σοι δηλώσωμεν. Ὁ γὰρ μετὰ τὸν Πτολεμαῖον δεύτερος βασιλεύσας» κτλ. (β). Καὶ αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἐπιφάνιος ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτὸς

(α) Τοῦτο καὶ Ροδεμύλλερς ὁμολογεῖ, καὶ πάλιν Ὁδὶρ χαρίζεται (Rosenmüller. Handbuch für die Literatur. etc. p. 373—376.).

(β) Ἐπιφάν. περὶ μέτρ. §. 6. σελ. 166. τόμ. Β. ἐκδ. Petav. Ὁ δὲ σφόδρ Βανδάλης παρσπα καὶ περικόπτει τὴν Ἐπιφανίου φράσιν βανδαλικώτερον, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ὅσα γράφει ὁ Ἐπιφάνιος, ἀναφέρει εἰς Ἀρισταῖον, ὡς ἐξ αὐτοῦ μεταγράψας τὰ τε ἄλλα καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τοὺς ἱεροσολυμίτας ἐπιστολάς, ἵνα καὶ οὕτως ἐξελέγξῃ ὁ κριτικὸς ἀλλήν τὴν κοινὴν, καὶ ἄλλην

διηγείται καὶ δηλοῖ καὶ ἱστορεῖ τὰ κατὰ τοὺς *O*, ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν (οἷον ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐρμηνείας ἐκάστου τεύχους τῆς γραφῆς), ἀποδίδωσι τὸ διήγημα ῥητῶς εἰς τὴν φήμην, λέγων ἐπὶ λέξεως «ὥς ἄδεται λόγος»· τοῦτο δὲ καὶ αὐτοὶ, τέλος, οἱ περὶ τὸν Ὀδιδιον ὠμολόγησαν (βλ. ἐφεξ. βιβ. β. κεφ. ζ. §. γ.). — β) Ὡς τῆς διηγήσεως καὶ αὐτῶν τῶν δύο τοῦ Πτολεμαίου ἐπιστολῶν ἡ λεκτικὴ ἐρμηνεία διὰ πάσης συλλαβῆς καὶ κεραίας βοᾷ μεγαλὸν κηρύττουσα συντάκτῃ ἐαυτῆς καὶ συγγραφέα τὸν μακάριον Ἐπιφάνιον. — γ) Ὅλα τὰ μέχρι σήμερον ἐν ταῖς κατὰ τόπους βιβλιοθήκαις ἀποσφθέντα χειρόγραφα τοῦ Ἀριστέου, καὶ αἱ τούτων ἐκδόσεις, μίαν καὶ μόνην ὁμοφώνως ἀποδεικνύουσι πανταχοῦ τὴν Ἀριστῆιον συγγραφὴν, τὴν κοινὴν παρὰ τοῖς κριτικοῖς ὀνομαζομένην, καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς περιφερομένην. Ἔτερος δὲ κώδῃξ Ἀριστέου τοιοῦτος, ὅποιον ἐνόμισαν οἱ ἄνδρες ὅτι εὑρηκαν παρ' Ἐπιφανίῳ, οὐδαμοῦ οὐδόλως εὗρέθη, ἀλλ' οὐδ' ἂν εὑρεθείη πώποτε, ἐφ' ὅσον διακρίνονται τὰ τε πρόσωπα τοῦ Ἀριστέου καὶ τοῦ Ἐπιφανίου, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔζησαν ἐκάτερος ἐπὶ γῆς. Πῶς λοιπὸν οἱ Βανδάλαι μετὰ τῶν Ὀδιδίων διώρισαν δύο κώδικας Ἀριστειανούς, ἕνα τὸν κοινὸν καὶ συνήθη, καὶ ἕτερον ὃν λέγουσιν Ἐπιφανιανὸν (Epiphanianum), καὶ γράσει καὶ διαροίᾳ (et stylo et sententia) διαφέροντας ἀπ' ἀλλήλων, αὐτοὶ πάλιν ἂν εἶδεῖεν οἱ περὶ σοφοὶ παραδοξολόγοι.

§. γ. Ἐκ τούτων ἀναφαίνεται φωτὸς τηλαυγέστερον, ὅτι καὶ ὅσα περὶ γράσεως ἰδίως ἐσημείωσαν, οἷον τὸ, τοῦ ἀγίου καὶ ἱεροῦ τύπου

τὴν παρ' Ἐπιφανίῳ ἱστορίαν τοῦ Ἀρισταίου. «Ita enim (λέγει) loquitur (Epiphanius), dum simul provocat ad Aristaeum his verbis, ὥς ἐξέδωκεν Ἀρισταῖος ἐν τῷ συγγράμματι (γρ. συγγράμματι)», καὶ εὐθὺς ὑπερπηδήσας τὰ ἐν μέσῳ ὑποσυνάπτει μετὰ τῷ, ὥς φησὶν Ἀρισταῖος τὰ ἐφεξῆς τοῦ Ἐπιφανίου. «Ὁ γὰρ μετὰ τὸν Πτολεμαῖον δεύτερος κτλ. (Van Dale pag. 45). Οὕτως ὁ μὲν Ἐπιφάνιος φέρει μάρτυρα τὸν Ἀρισταῖον εἰς τὰ προηγηθέντα (καὶ μόνον περὶ τῆς ἐκ τῶν βιβλίων ἐκλογῆς)· ὁ δὲ Βανδάλης ἐφαρμόζει τὸ ὥς φησὶν Ἀρισταῖος, εἰς τὴν ἐπομένῃν μερίδα τῆς ἱστορίας, ἐν ᾗ περιέχονται αἱ διαφοραὶ τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέῳ φερομένων ἐπιστολῶν τοῦ Πτολεμαίου, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς.

(ὅπερ, ὅσον ἐκ τῆς φράσεως εἴθιστο καὶ παρ' ἑλλήσιν, ὡς τὸ « *χῶρος ἄγιος* » καὶ « *ἰερός* » Πικυσάν. κτλ.), καὶ τὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλο εἶτι τοιοῦτο συναρπάσαντες ἀποδεικνύουσι τὴν ἣν λέγουσι παρ' Ἐπιφανίῳ Ἀριστετεῖαν ἱστορίαν ἔργον ἑλληνιστοῦ τινος Ἰουδαίου, ἡ χριστιανοῦ μεταγενεστέρου, πάντα ταῦτα ἀφ' ἐαυτῶν πίπτουσι κωφά· διότι καὶ ταῦτα, καὶ αὐτῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Φαληρέως πρὸς τὸν βασιλέα τὸ πρῶτον γενομένης ἀναφορᾶς περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, καὶ αὐτῶν δὲ, τέλος, τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἐπιστολῶν ὁ λεκτικὸς χαρακτήρ, καὶ τινὰ τῶν νοημάτων ἀνήκουσιν ἰδίως εἰς τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον, αὐτοσχεδιάσαντα τὴν ἑκφρασιν τῶν ἐννοιῶν τῆς ἱστορίας ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατ' ἐπιτομὴν, ὡς λέγομεν εὐθὺς (α).

§. δ. Κατὰ τέσσαρας τινὰς ἐπιστήμους διαφορὰς παραλλάσσει τῆς Ἀριστείου ἱστορίας τὸ παρ' Ἐπιφανίῳ συνοπτικὸν διηγημάτιον (ὡς βλέπει καθαρώς πᾶς τις παραβάλλον ἀμφοτέρων τὰς ἐκθέσεις ἐν τῇ τέλει τοῦ παρόντος συντάγματος ἐκδεδομένης). α) Ὁ Ἐπιφάνιος εἰσάγει τοὺς οὗ, ἐρμηνεῖς ἀνὰ δύο κεκλεισμένους εἰς λς, δωμάτια, καὶ τοὺς πάντας συμφώνως μεταφράζοντας τὰς Γραφάς, ὅπερ ὁ Ἀριστέας οὐ φαίνεται ῥητῶς ἱστορῶν· β) Ὁ Ἐπιφάνιος διορίζει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μεθερμηνευμένων τευχῶν τῆς Γραφῆς, ὁ δ' Ἀριστέας εἶπεν ἀπλῶς καὶ μονολεκτικῶς τὸν νόμον ἐξελληνισθέντα. γ) Ὁ Ἐπιφάνιος ἔχει δύο Ἡτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἐπιστολάς ἐπιγε-

(α) Καὶ αὐτὸς ὁ κλεινὸς Ὁδῖος ὑποπτευόμενος τὸ πρᾶγμα, καὶ προλαμβάνων τὴν ἀντιρρῆσιν ὑπεσημείωσε (καθὼς εἶθε πολλάκις ἀποροχῶς καὶ συντόμως ἐν ὑποσημειώσεσι παραρρίπτειν καὶ διαφεύγειν, ἐκνεύων ἐπιθεξίως, ὅσα βλέπει πρὸς τὰς δόξας αὐτοῦ προφανῶς ἀντιβαίνοντα), λίγων ἐπὶ λέξεως ταῦτα. « Εἰσὶν οἱ νομίζοντες ταύτας τὰς ἐπιστολάς οὐκ ἀπὸ τινος Ἀριστετεῖαν ἱστορίας ληφθείσας (μεταγραφείσας), ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἐπιφάνιον συγγραφῆκα κεινημένης. ἵνα ἡ μία καὶ μόνη ἡ ἱστορία, ἡ τῇ Ἀριστείου ὀνόματι ἐπιγεγραμμένη. Ἀλλ' ἐμοὶ γε τοῦτο ἥτιον πιθανὸν δοκεῖ » (σελ. 8). Ταῦτα (εἰ δεῖ λέγειν τ' ἀληθὲς) οὐ πᾶν τοι πρέπειεν εἰς ἀνδρα φιλολόγον ἑλληνιστὴν, ἐξελέγχοντα τὸ νόθον γε καὶ γνήσιον τῶν συγγραμμάτων ἐκ τοῦ χαρακτήρος τοῦ λόγου, καὶ ἀπὸ λέξεων πολλάκις ὀλίγων, ὡς ποιήσει πολλάκις ὁ σοφὸς ἀρχιδιάκονος. Πόσω τούτου κριτικώτερον ἐγνώρισε τὸ ὄψος τοῦ Ἐπιφανίου ὁ σοφὸς Λύμπερος! (βλ. Lampert Histor. Theologico-critic. de vit. script. atq. doct. S. Patrum. vol. 7. pag. 456).

γραμμένας, τὴν μὲν « τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν Ἰουδαίων, τὴν δὲ « τοῖς τῆς εὐσεβείας διδασκάλοις τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις », οὐδεμίαν δὲ παρ' αὐτῶν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ δὲ Ἀριστέας ἔχει μίαν καὶ μόνην παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς Ἐλέζαρον τὸν Ἀρχιερέα ἰδίως ἐπιγεγραμμένην, καὶ ἄλλην παρὰ τούτου πρὸς ἐκείνον ἀποκριτικὴν. δ) Ὁ Ἐπιφάνιος εἰσάγει τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἀναφέροντα καθ' ἕκαστον ἔθνος ὀνομαστί, ὅθεν συνῆγεν ὁ Φαληρεὺς τὰ βιβλία ἐν τῇ τοῦ Φιλαδέλφου βιβλιοθήκῃ (βλ. ἀνωτέρω §. α. τὰς ὀνομασίας τῶν ἐθνῶν), καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ λέγει ὅτι ἦσαν συνηγμένα « πέντε μυριάδες βιβλίων καὶ τετρακισχίλια ὀκτακόσμιαι ». Ὁ δὲ Ἀριστέας οὔτε τὰ ἔθνη ὀνομάζει ὅθεν συνήγοντο τὰ βιβλία (εἰμὴ μόνον ἀπλῶς « τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην βιβλία »), καὶ τούτων ἀριθμὸν διορίζει ῥητῶς ὑπὲρ τὰς εἴκοσι μυριάδας». Ταῦτα κυρίως διαφέρει τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ἱστορίας, ἥ παρ' Ἐπιφανίῳ σύνοψις (πλὴν ὀλίγων τινῶν ἄλλων ἀσημάντων παραλλαγῶν, ὅσας ἀπερρίθμησεν ἀκριβολογούμενος ὁ πτωχὸς Βανδάλης (α)), τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ νόημα συμφωνεῖ πρὸς τὸν Ἀριστέαν ὁ Ἐπιφάνιος. Καὶ τὴν μὲν α, καὶ β, διαφορὰν ἐξετάζομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἀπαντῶντες πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ὀδίων, ἰδίᾳ περὶ τούτων ἐν χωριστοῖς κεφαλαίοις πραγματευσαμένου; (β). ἤδη δὲ θεωροῦμεν τὰς δύο τὰς ὑστέρους διαφωνίας.

§. ε. Τῶν παρ' Ἐπιφανίῳ δύο τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιστολῶν, ἡ μὲν πρώτη περιέχει τὴν αἵτησιν τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν, ἡ δὲ δευτέρα (πολὺ τῆς πρώτης συντομωτέρα) ζητεῖ καὶ τοὺς ἐρμηνεῖς αὐτῶν. Τὰς δύο ταύτας ἀξιώσεις συνάμα περιέχει παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ μία ἐπιστολή· ἥτις, ὅσον περὶ τῆς κυρίας ὑποθέσεως, κατ' οὐδὲν ἕτερον διαφέρει τῶν παρ' Ἐπιφανίῳ διττῶν, πλὴν ὅτι αὗται φέρουσι τὸν λεκτικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἐπιφανίου γραφίδος (ὡς

(α) βλ. Van Dale Diss. cap. VI. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ ἄλλων ὅσας ὁ Βανδάλης ἐσημείωσε τοῦ Ἀριστείου διαφορὰς πρὸς τὴν τὸν Φίλων καὶ Ἰωσήπον, καὶ Ἰουστίνον, καὶ Εἰρηναῖον, λέγομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀπαντῶντες κατὰ πλάτος πρὸς Ὀδίων, πολλὰ καὶ μακρὰ περὶ τῶν αὐτῶν διαλαβόντα.

(β) βλ. ἐφεξ., Β:β. Β. κεφ. 5. καὶ κεφ. 7.

προεῖρηται). Εἰς ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ μέγα εὑρημα τοῦ Ὑσσερίου, τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο ῥητόν, «Θησαυροῦ κεκλεισμένου» κτλ. διότι καὶ τοῦτο αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἔγραψεν ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος, ὡς προοίμιον τῆς ἡς ἐξέφραζε τὸ γνήσιον νόημα δευτέρας ἐπιστολῆς τοῦ Πτολεμαίου. Καὶ φαίνεται μὲν ἡ χρῆσις τοῦ προοιμίου μικρὸς ἀναχρονισμὸς (διότι ὁ Πτολεμαῖος ὑποτίθεται ἀνεγνώκως ἑλληνιστὶ τὰς Γραφάς, καὶ αὐτὴν τὴν Σοφίαν τοῦ Σειράχ, πρὶν ἔτι μεταφρασθῶσιν)· ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου παραβλάπτεται ἡ ἀλήθεια τῆς αἰτήσεως τῶν ἐρμηνευτῶν, περὶ ἧς πρὸς γαμὰτὸς συντόμως ἡ ἐπιστολὴ (α). Ἀντὶ δὲ, τέλος, τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέῃ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀποκρίσεως τοῦ ἀρχιερέως (ἐν ᾗ δηλοῦται καὶ τὸ ποσὸν τῶν πεμπομένων ὅς, πρεσβυτέρων ἐρμηνευτῶν, ἀνὰ ἕξ ἀφ' ἑκάστης ἐκλεγέντων φυλῆς, ὡς ἐζήτησε καὶ ὁ βασιλεὺς), ὁ Ἐπιφάνιος ἔγραψε διηγηματικῶς καὶ συντόμως τὸ ἐφεξῆς· «τότε τοὺς ὅς, ἐρμηνευτὰς ἐκλεξάμενοι οἱ τῶν Ἑβραίων διδάσκαλοι ἀποστέλλουσιν» (Εἶχε δὲ προηγουμένως ἱστορήσας ὁ Ἐπιφάνιος καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξελέγησαν οἱ ὅς, ἐρμηνεῖς, ἐπιφερόμενος μάρτυρα περὶ τούτου τὸν Ἀριστέα, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω §. 6.). Αὐτὴν δὲ τὴν πρὸς τοὺς ἱεροσολυμίτας μίαν τοῦ Πτολεμαίου ἐπιστολὴν, πῶς ἄρα διε-

(α) Τοιούτους ἀβλαβεῖς ἀναχρονισμοὺς εὐρίσκωμεν ἐνίοτε καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἱστορικοῖς καὶ συγγραφεύσιν. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ὁ Πλούταρχος ἔπεσεν εἰς παρόμοιον ἀναχρονισμόν, ἐν οἷς εἰσάγει τὸν Μιθριδάτην λέγοντα πρὸς τοὺς φίλους τὰ ἐφεξῆς, «Τί ὄητα προσταῖσι Σιρτώριος ἐν Παλατίῳ καθέξόμενος, εἰ μὴ εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν ἐξεισμενέας θάλασσαν, ὄρους ἡμῶν τῇ βασιλείᾳ τίθησι;» κτλ. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς Μιθριδάτους χρόνους (πρὶν 80 π. Χ.) οὔτε παλάτιον ὑπῆρχε κατὰ τὴν Ῥώμην, οὔτε Καίσαρες ὄνουν ἐν αὐτῇ μοναρχοῦντες (ὁποῖον ὁ Μιθριδάτης ὑποτίθεται νυμίζων ἐσεσθαι τὸν Σιρτώριον)· ἀλλ' οὐδ' ἡ τότε κυριεύουσα Σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων ἠθροίζετο ἐν τῇ Παλατίῳ. Μόλις ὕστερον, ἀφ' οὗ μετέπειτα εἰς μοναρχίαν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονία, καὶ Καίσαρες ἐγένοντο, καὶ τὸ παλάτιον αὐτῶν κατοικία (βλ. Πλούταρχ. Σεπτῶ. §. κδ.). Ὡστε ὁ Πλούταρχος ἐξίπριε τοὺς Μιθριδάτους λόγους ἀναχρονικῶς, ὡς ἂν ὁ Μιθριδάτης ἐλάλει περὶ πράγματος ὑπάρχοντος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔτε ἐκ τούτου παραβλάπτεται τὸ πραγματικὸν τῆς Πλουταρχικῆς ἱστορίας, οὐτ' ἐκ τοῦ παρ' Ἐπιφάνιῳ γραφικοῦ τῆς ἐπιστολῆς προοιμίου ἀναιρεῖται ἡ ἀλήθεια τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐρμηνευτῶν, οὗς ἐζήτησεν ὁ Πτολεμαῖος.

μέρισε·ν εἰς δύο ὁ Πατήρ, οὕτω προφανῶς διαφωνῶν πρὸς τὸν Ἀριστέα; Ὁ σοφὸς Δεμάγιστρος ὑπέλαβε τὸν Ἐπιφάνιον ὅτι περιέπεσε·ν εἰς ἀτελεῖς καὶ διεφθαρμένον ἀντίγραφον τοῦ Ἀριστέου (ὁποῖον παρὰδειγμα φέρει καὶ τὸ κατὰ τὴν Βαρβερίναν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκην σωζόμενον μικρὸν ἀπόσπασμα τῆς Ἀριστέου ἱστορίας· ὅθεν, λέγει, τὰς ἐλλείψεις ἐκείνου τοῦ κώδικος ἀνεπλήρωσεν ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ μνήμης αὐτὸς ὁ Ἐπιφάνιος (α). Ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἐπιφανίῳ (καθὼς προείπομεν) οὐδ' ἔχνος σφίζεται τῆς Ἀριστέου φράσεως· καὶ ὁ ἱερὸς Πατήρ ἤθελε τὰς ἐλλείψεις τοῦ τοιούτου κώδικος ἀναπληροῦν, εἶχε πρόχειρον τὸν Ἰώσηπον, ὅστις συνώψισεν ὅλην ἀκριβῶς τὴν Ἀριστῆιον ἱστορίαν. Ἄλλην (εἰ μήπως ἀπατώμεθα) πιθανωτέραν νομίζομεν αἰτίαν τῆς Ἐπιφανίου πρὸς τὸν Ἀριστέα περὶ τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἐν τισιν ἄλλαις φαινομένης διαφορᾶς· Ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος εἶχε πάντως πρότερον ἀναγνούς οὐ μόνον ὅλον τὸν Ἀριστέα καὶ τὸν Ἰώσηπον (καὶ αὐτὸν δὲ, ἴσως, τὸν ἐξ Ἀριστέου τὰ πλεῖστα μεταγράφαντα Εὐσέβιον), ἀλλὰ καὶ τὸν φιλόσοφον ἐν μάρτυσιν Ἰουστίνον (ὡς βλέπομεν εὐθὺς)· ἀλλ' ὅτε συνέγραφε τὸ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, οὐδένα τούτων τῶν συγγραφέων εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν· ἱστορήσε δὲ τὰ κατὰ τοὺς Ο, σποράδην ἐν τῷ συντάγματι καὶ κατ' ἐπιτομὴν (ἐν μόλις 60, στίχοις), ἐκφράζων ἐλευθέρως καὶ αὐτοσχεδίως τὰ κυριώτατα τῆς ἱστορίας, ὅσα παρέμειναν εἰς τὴν αὐτοῦ μνήμην ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν εἰρημένων συγγραφῶν. Καὶ τούτου δεῖξις ἡ ἐφεξῆς.

§. 5. Τὴν εἰς δύο τῆς μιᾶς τοῦ βασιλέως ἐπιστολῆς κατατομὴν πολὺ πρότερον (δύο καὶ ἡμισὺν αἰῶνας περίπου) πρὸ τοῦ Ἐπιφανίου, φαίνεται πρῶτος ἐκφράσας Ἰουστίνος ὁ μάρτυς καὶ φιλόσοφος· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως· « Πτολεμαῖος ὁ Αἴγυπτίων Βασιλεὺς . . . προσέπεμψε (τῷ τῶν Ἰουδαίων ἱερεῖ) ἀξίων διαπεμφοθῆναι αὐτῷ τὰς βίβλους τῶν προφητῶν. Καὶ ὁ μὲν . . . τῇ προειρημένῃ ἑβραϊδὶ αὐτῶν φωνῇ γεγραμμένης διεπέμψατο. Ἐπει-

(α) S. Demagistr. Diss. V. p. 549—550 in Δανιὴλ κατὰ τοὺς Ο.

δὲ οὐκ ἦν γνώριμα τὰ ἐν αὐταῖς γεγραμμένα τοῖς Αἰγυπτίοις, πάλιν αὐτὸν ἠξίωσε πέμψας, τοὺς μεταβαλοῦντας αὐτὰς εἰς τὴν ἐλλάδα φωνὴν ἀνθρώπους ἀποστεῖλαι κ κτλ. (α). Ταῦτα τὰ τοῦ Ἰουστίνου πάντως μεμνημένος ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος ἐξέφρασε σαφέστερον ἐξηγήσας καὶ τὸ νόημα τῶν διπλῶν τοῦ Πτολεμαίου ἐπιστολῶν, συμφώνως πρὸς ὅσα περιεῖχεν ἡ μία καὶ μόνη παρὰ τῷ Ἀριστέα. Αὐτὸς δὲ ὁ μάρτυς Ἰουστίνος πόθεν ἄρα γε μαθὼν ἐξελάμβανε διπλὰς τὰς ἀποστολάς; Περὶ τούτου λέγουσιν οὐδὲν οἱ σοφοὶ κριτικοί. (Καὶ πολλὴ χάρις εἰς τὴν αὐτῶν ὀλιγάρκειαν, ὅτι μὴ καὶ τρίτον ἐπλασεν Ἰουστίνῳ τινα κώδικα τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, ὁρμηθεῖσα ἐκ τῆς παρ' Ἰουστίνῳ διττῆς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπιστολῆς). Ὅσον δὲ τὸ ἐξ ἡμῶν, πιθανὴν αἰτίαν νομίζομεν τὴν ἐφεξῆς. Ἀνέγνω καὶ ὁ θεῖος Ἰουστίνος τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀριστέου, καὶ ἰδίως καὶ περὶ τούτου οὐδεμίαν ἐξ ὀνόματος ποιεῖται μνείαν, ἐν οἷς ἀναφέρει τοὺς ἱστορήσαντας τὰ περὶ τῶν Ο. « Ἄ δὲ (λέγει) καὶ παρ' ἐτέρων ἔξεστιν ὑμῖν μαθεῖναι, καὶ μάλιστα παρ' αὐτῶν τῶν περὶ τούτων ἱστορησάντων σοφῶν καὶ δοκίμων ἀνδρῶν, φίλωνός τε καὶ Ἰωσήπου καὶ ἐτέρων πλειόνων » (β). Ἀλλὰ καὶ διεξελθὼν ὁ μάρτυς τὸν Ἀριστέα, φαίνεται ὅμως μῆτε τούτον μῆτε τὸν Ἰώσηπον αὐτὸν ἔχων μετὰ χεῖρας, ὅτε συνέγραφε τὴν Α. Ἀπολογία. Ὅθεν διὰ σφάλμα μνήμης, ἴσως, συνέχευε τὰς παρὰ τῷ Ἀριστέα καὶ παρ' αὐτῷ δὲ τῷ Ἰωσήφῳ δύο φερομένας ἐπιστολάς (τὴν τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τὴν τούτων ἀπάντησιν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον) νομίσας ὅτι ἀμφοτέραι κατὰ μέρος ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἀξιοῦντος τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις διὰ μὲν τῆς πρώτης, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτῷ τὰς βίβλους, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας, καὶ τοὺς ἐρμηνεῖς τῶν Γραφῶν. Ἡ (τὸ μᾶλλον πιθαν-

(α) Ἰουστίν. Ἀπολογ. Α. σελ. 64. Venet. 1747. Ταῦτα τοῦ Ἰουστίνου ἀντίγραφε καὶ ὁ ἱερὸς Δούγουστινος, διττὴν καὶ αὐτὸς ἱστορῶν τὴν περὶ τῶν Γραφῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀποστολὴν καὶ αἵτησιν τοῦ Πτολεμαίου. Βλ. τὸ χωρίον τοῦ Δούγουστινου ἐν ταῖς ἐφεξῆς Βιβλ. Β. Κεφ. Δ. §. δ.

(β) Ἰουστίν. λόγος πρὸς Ἕλληνας. σελ. 17.

νώτερον), και φήμη τις ἴσως διέτρεχε τότε τοιαύτη (καθώς συνήθως συμβαίνει), δημώδης και μὴ ακριβής (α), προσελθούσα παρ' ἀνθρώπων ἀτελῶς εἰδόντων τὰ κατὰ τοὺς Ο, και ἡ μηδόλως, ἡ γοῦν ἐπιτολαιῶς ἀποσπάσματα τινα τῆς Ἀριστέου και Ἰωσήπου ἱστορίας ἀνεγνωκότων. Καὶ ὑποτεθεῖ, ὅτι τὴν τοιαύτην φήμην διέσπειραν και γραπταί τινες τότε περιφερόμεναι σημειώσεις, ἐκ τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς ἀτάκτως ἀπληθισμένα, ἡ και παρὰ χειρῶν ἀδῶν ἀντιγεγραμμένα (β), τίς λοιπὸν ὀρθά και δίκαια φρονῶν συμπεραίνει ἐκ τῶν τοιούτων και νέας ὁλοκλήρους Ἀριστηίδας ἱστορίας (ὅποιαν ἐνόμισαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ὅτι εὗρηξαν παρ' Ἐπιφανίῳ); πῶς δὲ πάλιν ἐκ τῶν τοιούτων μικρῶν παραλλαγῶν εἰσάγουσι πλαστογράφους Ἰουδαίους, ἄλλους ἄλλοτε τὰ κατὰ τοὺς Ο, μεταπλάττοντας ἐξεπίτηδες και μυθογραφούντας, ὅπως δῆθεν ὑπερψώσωσι τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ο; ἡ μεγάλως (οὐχ' ὀρεῖς;) και πολὺ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ὠφελήθησαν ἂν οἱ τοιοῦτοι, διαιροῦντες τὴν μίαν εἰς δύο τοῦ Πτολεμαίου ἐπιστολάς, και σιωπῶντες τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀρχιερέως, ἥτις μάλιστα τὴν ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας ἐπικυροῖ! Ἀλλὰ περὶ τούτου σκοπεῖτωσαν αὐτοὶ πάλιν οἱ ὀριμεῖς κριτικοί. Τὴν δ' οὖν περὶ τῆς διπλῆς τοῦ Πτολεμαίου ἀποστολῆς ἀδέσποτον φήμην ἀπεριέργως ἀνέμιξε και ὁ μακάριος Ἰουστίνος μετὰ τῶν ὅσα συντόμως (ἐν ὅκτῳ και μόλις στίχοις) ἀνέφερε περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν ἐν τῇ Α. Ἀπολογία. Ἐν δὲ τῷ πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὅμῳς (ὅπου πλατύτερον και ἀσφαλέστερον τὰ κατὰ

(α) Τοιούτων τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας ὑπὸ τῆς δημώδους φήμης μεταποίησεων και παραλλαγῶν ἔχομεν μυρία παραδείγματα και ἐκ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν. Οἷον αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων τὸ πλῆθος, παρ' οἷς ὁ Ἰππαρχος ἐρηνεύθη, τοῦτον ἐνόμισαν τύραννον εἶνα ἀποθανεῖν, και οὐκ ἴσταν ὅτι Ἰππίας (ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ) ἐτυράννει. Ἄλλοι τὸν Πιτανάτην λόγον ἐπλάττον παρὰ Λακεδαιμονίοις, ὅς οὐδ' ἐγένετο πώποτε. κτλ. κτλ. (Θουκυδ. Α. §. κ.).

(β) Βλ. Rosemüller ubi sup. p. 376. ὅπου και αὐτὸς φαίνεται νομίζων ὅτι ἴσως και ἐξ ἄλλων (παρὰ τὸν Ἀριστέα) πηγῶν ἠρύσατο τὴν διήγησιν ὁ ἱερός Ἐπιφάνιος, κτλ. πρβ. και Montfauc. Praelim. in Hexapl. c. III. §. 5 et 7. και Nicol. le Nourry Apparat. ad Biblioth. Patr. Tom. 1. p. 244.

τούς Ο, διηγείται φέρων μάρτυρας καὶ τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Ἰώσηπον, ὡς προείπομεν) οὐδὲν ὁ πατὴρ περὶ τῆς διπλῆς ἔγραψε τῶν ἀποστολῶν· ἀλλ' ἀπλῶς διέλαβεν, ὅτι « Πτολεμαῖος σοφὸς ἄνδρας ἐβδομήκοντα, τοὺς καὶ τὴν Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων διάλεκτον εἰδόμενος, ἐρμηνεύσαι αὐτοῖς τὰς βίβλους προσέταξεν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ μεταστελλόμενος » (σελ. 16). Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα νομιζόμεν, καὶ ἴσως πιθανώτερα παρὰ τοὺς πλάττοντας ποικίλους καὶ πολλοὺς Ἀριστηίδος ἱστορίας κώδικας. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν δύο παρ' Ἐπιφανίου ἐπιστολῶν, ἀφελέστερον καὶ ταύτας ἐπέγραψεν ὁ Πατὴρ, ἀπευθύνων οὐχὶ πρὸς μόνον τὸν ἀρχιερέα (καθὼς ἐπιγράφεται ἢ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ), ἀλλὰ καθολικώτερον « τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν Ἰουδαίων », καὶ « τοῖς Ἱεροσολύμοις διδασκάλοις », ἀναφερόμενος πρὸς ὅλον δηλαδὴ τὸ Συνέδριον, καὶ ἴσως ἔχων κατὰ νοῦν καὶ τὰς ἐν Β. Μακκαβαίων (κεφ. α) ἐπιγραφὰς τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων « Οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι » κτλ. καὶ « Οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ Γερουσία » κτλ. (α).

§. ζ. Τούτων οὕτω τεθέντων, ἔπεται λοιπὸν αὐτομάτῃ καὶ τοῦ τετάρτου ζητήματος ἡ ἐπίλυσις. Ὁ Ἀριστέας διηγούμενος τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον συνέντευξιν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ἔγραψεν, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ Δημήτριος ὑπὸ τοῦ βασιλέως « πόσαι τινες μυριάδες βιβλίων εἰσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ; ὑπὲρ εἴκοσιν ἀπεκρίνατο » (καὶ Ἰώσηπος ὡσαύτως ἔγραψε, « περὶ τὰς εἴκοσιν »)· ὁ δὲ μακάριος Ἐπιφάνιος ἔχει (καθὼς ἀναγινώσκεται τὴν σήμερον) « πέντε μυριάδες βιβλίων καὶ τετρακισχίλια καὶ ὀκτακόσιοι » (β). Καὶ τὴν μὲν προσθήκην (τὴν τετρακισχίλια καὶ ὀκτακόσιοι)

(α) Οὕτως εἶπε καὶ ὁ μακάριος Εἰρηναῖος « ᾗτήσατο παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν (ὁ Πτολεμαῖος) εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον σχεῖν αὐτῶν μεταβιβλημένας τὰς Γραφάς ». Εἰρην. κατὰ Αἰρέτ. βιβλ. γ. κε.

(β) Ἐν δὲ τῷ παρὰ Μοντεφalconίῳ (Hexapl. Orig. T. I. p. 86) ἀνεκδότῳ ἀποσπάσματι τῆς ἐπιτομῆς τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ τῶν Ο, ἐρμηνευτῶν, καὶ τῶν παρερμηνευσάντων « γράφεται ὁ ἀριθμὸς » τῶν συναγομένων βιβλίων « εἰς μὲν πέντε, καὶ δ, χιλιάδων ». Αὕτη δὲ ἡ ἐπιτομὴ φαίνεται συντάκτου τινος ἱεροῦ παρὰ τὸν Ἐπιφάνιον αὐτόν. βλ. Rosenmüller l. c. p. 412.

ἔγραψε κατὰ τὴν φήμην πάλιν ὁ Πατὴρ, ἥτις ἐφιλοτιμήθη μικροπεριέργως διορίσαι καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ἀδιόριστον ὑπὲρ («ὑπὲρ τὰς εἰκοσι»). Τὸ δὲ πέντε, ἀντὶ εἰκοσιν, οὐκ αὐτὸς ὁ Ἐπιφάνιος ἔγραψεν, ἀλλ' ἡ τῶν πρώτων ἀντιγραφῶν ἀπρόσεκτος ἀβλεψία (ἥτις παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ ὀπισθεν σημειωθέντι ἀποσπάσματι τῆς Ἐπιφανίου ἐπιτομῆς, «ἕως μυριάδες ε,»). Ὁ Ἐπιφάνιος ἐχάραξε τὸν ἀριθμὸν δι' ἀριθμητικοῦ στοιχείου οὐχὶ τοῦ ε, (=5, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ἀποσπάσματι), ἀλλὰ τοῦ κ (=20). ὁ δ' ἀπρόσεκτος ἀντιγραφεὺς ἔτρεψε τὸ κ εἰς ε, καὶ τις ἄλλος ἐφεξῆς μετέγραψεν ὁλόγραφον τὸν ἀριθμὸν, πέντε. Τούτου δεῖξις ἀναντιρρήτος καὶ ἄλλη πάλιν ἄλλων ἀριθμῶν γραφῇ, παρομοίως ἐσφαλμένῃ ἐν ἐτέρῳ χωρίῳ τῆς αὐτῆς τοῦ Πατρὸς συγγραφῆς· οἷον (ἐν σελ. 167) α καὶ ἀπέστειλαν ἡβ (ἀντὶ κβ) τὰς ἐνδιαθέτους (βιβλους), ἐβδομήκοτα δύο δὲ τὰς ἀποκρύφους». Ἀλλ' ὀλίγω πρότερον (σελ. 163) ἀντὶ τῆς ἐψευσμένης ἐβδομηκοταδύω ἀναγινώσκεται ἡ ἀληθὴς τοῦ Ἐπιφανίου γραφῇ. «Αὐται (λέγει) τοῖνυν (αἱ ἐνδιάθετοι βιβλοι), εικοσιδύο ἀριθμοῦμεναι, τὸν τρόπον ὃν εἵπομεν ἡρμηνεύθησαν, καὶ εἰκοσιδύο τῶν ἀποκρύφων» (α). Καὶ φαίνεται μὲν ἄπορον πῶς καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ σφάλματα διέφυγον τὴν ὀξύδερκεαν τοῦ σοφοῦ Πεταύτου περὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πατρὸς, ἅτινα παρέσχον εἰς αὐτὸν ἐνίοτε πράγματα καὶ δυσκολίας (β). Ὁ δὲ βαθύσοφος Βανδάλης ἀποβαίνει καὶ λίαν οἰκτρὸς, περισπώμενος ἄνω καὶ κάτω, μυκτηρίζων καὶ ἀσθμαίνων, ὥπως ἀφειδῶς ἐξελέγξῃ τὸν κατ' αὐτὸν ψευδαριστέα καὶ ἐκ τούτου δὴ τοῦ παρ' Ἐπιφανίῳ παρα-

(α) Ποίας ἀριθμαὶ τὰς εἰκοσιδύο ἀποκρύφους ὁ ἱερός Ἐπιφάνιος, λέγομεν ἐφεξῆς ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ (βλ. ἑμπρ. Βιβλ. Β. κεφ. α. §. π. καὶ σημ.).

(β) Οἷον τὸ ἀνωτέρω (σελ. 167) παράπτωμα τῶν σβ (καὶ ὁλόγραφον ἐβδομηκοταδύω γραφὴν ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν), δέον διορθῶν εἰς κβ (καθὼς αὐτὸς ἐξέδωκεν ὁ Πεταύτος καὶ ἐν σελ. 163), ὁ δὲ μᾶλλον ἐσημεῖον διαμαρτυρούμενος «ὅτι δυσκόλως ἂν πεισθῇ ταῦτα (περὶ τῶν 72 ἀποκρύφων) λέγοντι τῷ Ἐπιφανίῳ» (D. Petavij Animadv. ad Eriphan. vol. 2. p. 381). Εἰς κβ. διορθοῦ τὸ ἡμαρ. τημένον τοῦτο OB. καὶ ὁ Κατελείριος (PP. Apost. T. I. p. 346. Antverp. 1698.)

πτώματος τῶν ἀντιγραφῶν (α). Τοιαύτη πλάνη τῆς ἀντιγραφῆς μετέτρεψε καὶ τὸ ἀνωτέρω εἴκοσι (κ) εἰς τὸ πέντε (ε) (6). Καὶ ἄλλο δὲ σφάλμα τυπογραφικὸν ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ Ἐπιφανίου χωρίῳ μετέγραψε πιστῶς ὁ Βανδάλης, μὴδὲν μὴδόλως ὑπονοήσας, ἐν μέρει δὲ καὶ μεθρομήνευσε κακῶς. Πᾶς τις καὶ τῶν ἄκρῳ δακτύλῳ παιδείας ἐλληνικῆς γευσαμένων βλέπει καθαρῶς, ὅτι ἐν τῇ ἀνωτέρῳ (τῇ ἐν ἀρχῇ τοῦ παραγράφου) ῥῆσει τοῦ Ἐπιφανίου, οὐ μόνον τὸ πέντε διορθωτέον εἰς τὸ εἴκοσι, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐφεξῆς, ἢ τὸ βιβλίῳ τρεπτέον εἰς τὸ βιβλίῳ (θηλυκῶς), ἵνα συμφωνῇ πρὸς τὰ ἐπόμενα ἐπίθετα τετρακισχίλιαι, καὶ ὀκτακόσιαι (βίβλοι), ἢ (τὸ πιθανώτερον, καὶ μᾶλλον ἀρμόζον εἰς τὴν Ἐπιφανίου σύνθεσιν) αὐτὰ τὰ ἀριθμητικὰ τρεπτέον εἰς οὐδέτερα «τετρακισχίλια, ὀκτακόσια» (βιβλία), ἵνα συμφωνῶσι πρὸς τὸ προηγούμενον βιβλίῳ. Καθὼς δ' ἔχει νῦν ἡ ἔκδοσις, γίνεται τὸ νόημα γελοῖον καὶ παντάπασι ἀπίθανον· «μυριάδες (λέγει) πέντε βιβλίῳ, καὶ τετρακισχίλια ὀκτακόσια»! — μυριάδες δηλονότι καὶ αὐταὶ (ἢ τί ἄλλο δύναται τις συμβαλεῖν;). Καὶ ὁμοῦς ὁ Βανδάλης ἀντέγραψεν ἐπ' ἀκριβὲς καὶ τοῦτο τοῦ τυπογράφου τὸ σφάλμα (γ), καὶ οὕτως ἐπλήρωσε τῶν Πτολεμαίου βιβλίων

(α) Βλ. Van Dale Diss. pag. 55—58. Ὅπου ταύτας δὴ τὰς παρ' Ἐπιφανίῳ δῆθεν 72 ἀποκρύφους παραβάλλει πρὸς ἐν τι χωρίον τοῦ λατινιστῆ μόνον περιφερόμενον Δ, βιβλίου τοῦ Ἑσδρα (νόθου συγγράμματος), ἄλλα τε ληροῦντες, καὶ ὅτι τὰ τεύχη τῆς Γραφῆς εἰσὶ 204: δηλονότι 134, κανονικὰ (ἀντὶ τῶν 22), καὶ 70: τὰ ἀπόκρυφα! Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τὰ παρὰ τῷ Ψευδέσδρα, τὰ ἀπόκρυφα, οἱ περὶ Φραγκίσκον τὸν Ἰουῖνον (σοφώτατον, κατὰ τὸν Βανδάλην, θεολόγον) κρίνουσιν ὅτι ἦσαν τῆς τῶν χυμικῶν ἢ χρυσοποιῶν πλάνης ἀναπλάσματα, διατείνεται καὶ ὁ Βανδάλης ὅτι τοιαῦτα ἦσαν καὶ τὰ 72, ὧν ὁ κατ' αὐτὸν Ψευδαριστέας ἐμνημόνευσε παρ' Ἐπιφανίῳ. Βλ. καὶ τὰ τοῦ Ὀδίου ἐφεξῆς: Βιβλ. Β. κεφ. Ε. §. ζ. Οὗτος δὲ καὶ ἄλλα παρεξήγησε (Βλ. Βιβλ. Β. κεφ. Ε. §. γ. καὶ κεφ. Ζ. §. ιβ.).

(β) Τοιαύτη τις ἀντιγραφικὴ ἀβελψία καὶ παρὰ τῷ Συγγέλῳ μετέστρεψε τὸ κ (εἴκοσι) εἰς ι (δέκα): «Μυριάδας (λέγει) βιβλίων ι, ἀπέθετο (ὁ Φιλᾶδελφος) κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν» κτλ. καὶ πάλιν ἐφεξῆς (ἐν ὁλόγραφῳ) «δέκα μυριάδες βιβλίων ἦσαν» κτλ. (Συγγέλ. Χρονεργ. σελ. 516 καὶ 518 τμή. α. ἐκδ. Bonnae 1829). Βλ. καὶ ἐμπροσθεν κεφ. Θ. §. κα.

(γ) Van Dal p. 45 (τὸ δὲ παράδειχον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Rosenmüller, ubi sup. p. 370).

οὐ μόνον τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, συμφορήσας τόμων μυριάδας ὅλας πέντε καὶ ὀκτακοσίας καὶ τετρακισχίλιας (τουτέστι τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἑκατομμύρια, καὶ πενήκοντα χιλιάδας)! Ἑκλατινίζων δὲ τὸ χωρίον, τᾶλλα μὲν ἐξέφρασεν ὁρθῶς (ὁδηγούμενος ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως), πλὴν μόνον τὸ τετρακισχίλια (εἴτε φρίζας καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ ποσόν, εἴτε μὴ νοήσας τὴν λέξιν, εἴτε καὶ παραναγνοῦς), μετέπλασεν εἰς τὸ τρισχίλια! (α).

§. ἡ. Τελευταῖον, ὁ μὲν Ἀριστέας ἔγραψεν ὅτι ὁ Δημήτριος ἐσπούδαζε « συναγαγεῖν, εἰ δυνατόν, ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην βιβλία » (ὡσαύτως καὶ Ἰώσηπος), ὁ δὲ Ἰουστίνος « τὰ πάντων ἀνθρώπων συγγράμματα » (Ἀπολογ. α. σελ. 63). Τοῦτο τοῖνον ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος ἐκφράζων πλατυκώτερον (ὡς ἐξήγησε καὶ τὰ εἶδη τῶν συγγραμμάτων, α ποιητῶν, λέγων, καὶ λογογράφων, ρητόρων τε καὶ σοφιστῶν καὶ ἱατρῶν. κτλ.) (ε), ἀπηρίθμησε καὶ τὰ τότε τῶν ἐθνῶν ἐπισημότερα. « Ἀκούομεν δὲ ἔτι » (λέγει παρ' αὐτῷ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὁ Δημήτριος) « πολλὰ πλῆθος (βιβλίων) ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχειν, παρὰ τε Αἰθίοψι καὶ Ἰνδοῖς, Πέρσαις τε καὶ Ἑλαμίταις, καὶ Βαβυλωνίοις, Ἀσσυριοῖς τε καὶ Χαλδαίοις, παρὰ Ῥωμαίοις τε καὶ Φοίνιξι, Σύροις τε καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι, οὐπω Ῥωμαίοις καλουμένοις ἀκμῇ ἀλλὰ Λατίνοις ». Εἰς ταῦτα ὁ Πεταύτιος ἐσημείωσεν ὡς ἰδίαν ἑαυτοῦ εἰκασίαν, ὅτι τότε (ἐπὶ τοῦ Φαληρέως) οὐκ ἦσαν παρὰ Ῥωμαίοις ἔνδοξοι καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς (καὶ τ' ἄλλα, ὅσα μόνον ἐμνη-

(α) *Quinque myriades et ter mille atque octingentos (libros)*. Van Dale l. c. p. 48. Πολὺ συμφωνότερον πρὸς τὸ κείμενον ἔχει ἡ παρὰ τῷ Πιταυτῷ λατινικῇ μετάφρασις τοῦ Ἐπιφανίου *Quinquaginta et quatuor millia eum octingentis*, καὶ ταύτην ὁ Βανδάλης εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὅθεν ὁ αὐτὸς ἀλλαχού (σελ. 37) ἔγραψε, τέλος, ὁρθότερον διὰ χαρακτηριστῶν ἀραβικῶν (54800).

(ε) Ἐν τῷ προειρημένῳ (σελ. 49.) Ἀποσπάσματι τῆς Ἐπιφανίου Ἐπιτομῆς γράφεται ἀπλῶς « τὰς πανταχοῦ βίβλους ποιητῶν τε καὶ λογογράφων ». Πότερον ἄρα, ὁ Ἐπιτομὸς ἔγραψε μόνον τὰ γενικώτερα τῶν συγγραφέων εἶδη, παριδὼν τὰ εἰδικώτερα; ἢ καὶ ταῦτα προσετέθησαν ὕστερον ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Ἐπιφανίου;

μόνευσεν ὁδῖος ἀνωτέρω, §. α. σημ.) (α). Ὅθεν (προστίθῃσι συνε-
χίζων ὁ Πεταύσιος) τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ἀκαίρως ἐνταῦθα φαίνε-
ται παρεμβεβυσμένον, μάλιστα δὲ ξένον ἐπέχει τόπον μεταξὺ
τοῦ «Χαλδαίους καὶ Φοίνιξι». Ἀλλὰ καὶ τὸ, «Ὁὖπω Ῥω-
μαίοις καλουμένοις ἀκμὴν» κτλ. ἐν παρενθέσει (λέγει) κρίνομεν
ἐγκλειστέον, οὐ γὰρ νομίζομεν ὅτι ἔγραψε ταῦτα ὁ Ἐπιφάνιος ὡς
ἐκ προσώπου τοῦ Δημητρίου (σφόδρα γὰρ ἀπίθανον ἦν τὸ πρᾶγμα
καὶ κωφόν), ἀλλ' αὐτὸς αὐτὰ παρενέβυσεν ὁ Πατὴρ, τοῖς λόγοις
τοῦ Δημητρίου συνεξυφάνας. Καί τοι καὶ τοῦτο οὐχ ἤττον ἀπί-
θανον εἶναι δοκεῖ, τὸ λέγειν τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι (δηλαδὴ τοὺς Ἑλ-
ληνας) πρῶτον μὲν καλεῖσθαι Λατίνους, ἔπειτα δὲ Ῥωμαίους!
— Λατῖνοι δὲ οὐδέποτε ἤκουσαν, οὐτ' αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, οὔτε μὴν
οἱ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος Ἰταλιῶται λαοί. Ὑποπτεύω τοίνυν ὅτι
τοῦτο τὸ κῶλον (τὸ οὖπω Ῥωμαίοις καλουμένοις, κτλ.), ἐξέ-
στραπτται τῆς οἰκείας χώρας ἐξαρθρωθὲν, ὅθεν καὶ μεταθετέον
ἀνωτέρω παρ' αὐτοῦ μετὰ τὸ Ῥωμαίοις, ἢ γοῦν τοῦτο, τὸ παρὰ
Ῥωμαίοις, μᾶλλον μετατοπιστέον, καὶ τακτέον εὐθὺς μετὰ τὸ
τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι (γράφοντας οὕτω «τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ
παρὰ Ῥωμαίοις, οὖπω Ῥωμαίοις καλουμένοις» κτλ.)· διότι
(ὡς προείπομεν) ξένον οἱ Ῥωμαῖοι τόπον ἐπέχουσι μεταξὺ Χαλ-
δαίων καὶ Φοινίκων ἐντεθειμένοι» (β). Ταῦτα ὁ σοφὸς Ἰησοῦτης
ἐσημείωσεν ὀρθῶς καὶ ἐπισταμένως, ἀλλ' ὥφειλεν, ἴσως, καὶ τὸ
κείμενον ἐκδοῦναι κατὰ ταύτην τὴν διόρθωσιν, μεταθεῖς τὸ παρὰ

(α) Τὸ παρὰ Ῥωμαίοις εὐρίσκεται καὶ παρὰ τῷ Συγκέλλῳ, ἀντιγράφαντι
ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ἀρρικανοῦ. «Ὁς (Πτολεμαῖος) πάντων, Ἑλλήνων τε καὶ Χαλδαίων,
Αἰγυπτίων τε καὶ Ῥωμαίων τὰς βίβλους συλλεξάμενος καὶ μεταφράσας τὰς ἄλλο-
γλώσσους εἰς τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν κτλ. (Σύγκελ. Χρονογρ. σελ. 516 ἐκδ. Bon.). Ὅθεν
(ἐν ταῦτα πάντα ὑπάρχουσι τοῦ Ἀρρικανοῦ) φαίνεται, ὅτι τῶν ἀρχαίων πατέρων
τινες ἐξέφραζον καὶ κατ' ἔθνη ὀνομασί τὸ « πάντων ἀνθρώπων » διορίζοντες ἀπὸ
τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ἀρχαιότητος ἔθνων, οἷς προσετίθουν καὶ τοὺς Ῥωμαίους (διότι
καὶ οὗτοι εἶχον βίβλους, ὅσας ἂν ὀλίγας καὶ εἶχον τότε ἐπὶ τοῦ Φαληρέως, καθὼς
ἐσημείωσεν ὁ Πεταύσιος). τοῦτο καὶ ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος ἐποίησε πλατυκώτερον ἑρμη-
νεύσας.

(β) D. Petavij Animadvers. ad Epiphani. vol. 3. p. 330.

Ῥωμαίοις κτλ. εἰς τὸν προσήκοντα τόπον (κατόπιν τοῦ τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι), καὶ καθαρίσας τὸ χωρίον ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐξαρθρωμάτων καὶ στρεμμάτων, ὅσα χεῖρες ἀμαθῶν ἀντιγραφῶν διεστρέβλωσαν. Ὅ,τι μάλιστα βεβαίως τὴν ἄτοπον τοῦ κόμματος θέσιν ὑπάρχει χωρίον τι τοῦ χρονικοῦ Κανόνος τοῦ Εὐσεβίου (ὅπερ ἄπορον, πῶς διέλαθε τὸν σαρὸν Πεταύιον), ἐξ οὗ φαίνεται σχεδὸν μεταγεγραμμένον (ἂν μὴ πλανώμεθα) τοῦτο δὴ τὸ οὕτω Ῥωμαίοις. Εἰς τὸ ῥηθὲν τοῦ Κανόνος χωρίον, ἀριθμουμένων τῶν βασιλείων ὅθεν συνέλεξεν ὁ Εὐσεβίος τὰς τῶν χρόνων ἀναγραφὰς «*Χαλδαίων, Ἀσσυρίων, Μήδων, Περσῶν, Αὐδῶν, Ἑβραίων, Αἰγυπτίων, Ἀθηναίων, Ἀργείων, Σικωνίων, Λακεδαιμονίων, Κορινθίων, Θετταλῶν, Μακεδόνων* (προστίθεται τελευταῖον), *Λατίνων, οἷς ὕστερον γέγονεν ἐπικλήρη Ῥωμαῖοι* » (α). Τοῦτο λοιπὸν τὸ ὕστατον κῶλον μετεποίησεν εἰς τὸ οὕτω Ῥωμαίοις κτλ. ἔσχατον γράψας τὸ ἐπεξήγημα, εἴτ' αὐτὸς ὁ Ἐπιφανίης ἔγραψεν, εἴτε (τὸ πιθανώτατον), ἄλλος τις ὕστερον ἐν τοῖς Ἐπιφανίου προσθεῖς (β). Εἰ δὲ καὶ τοῦτ' ἀληθεύει (καθὼς νομίζομεν), ὥφειλε λοιπὸν ὁ Πεταύιος ἐκδοῦναι τὴν φράσιν καὶ εἰς τὸ κείμενον ἐγκλειστον διὰ παρενθέσεως (ἢ καὶ δι' ἀστερίσκων ἐκατέρωθεν σεσημασμένην), οὐχὶ καθὸ προσθήκην (ὡς εἶπεν) αὐτοῦ τοῦ Ἐπιφανίου, συνεξυφανθεῖσαν τοῖς λόγοις τοῦ Φαληρέως (καὶ τούτους γὰρ ὁ Πατὴρ ἔγραψεν οὐκ ἐξ Ἀριστέου, ἀλλ' αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ, χάριν σαφηνείας, εἰσάγων ἀφελῶς τὸν Φαληρέα λαλοῦντα, καθὼς ἂν ἐλάλησεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐπιφανίου), ἀλλ' ὡς φράσιν ὑποπτον, χειρὸς νεωτέρας ἐν τοῖς Ἐπιφανίου προσθήκην. Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ (εἴπερ αὐτὸς ἔγραψε τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐθνῶν) ἔγραψεν ἴσως μόνον τὸ «*καὶ παρὰ Ῥωμαίοις* » (καὶ τοῦτο μετὰ τὸ «*τότε*

(α) Βλ. Χρονικ. Κανόνων Εὐσεβ., σελ. 223 ἐκδ. Μαῖj. πρβλ. Συγκελ. Χρονογραφ. σελ. 123. Bon.

(β) Ἐν τῷ προῤῥηθέντι Ἀποσπάσματι τῆς Ἐπιφανίου Ἐπιτομῆς εὐδὲν ἀριθμεῖται ἔθνος· ἀλλὰ μόνον γράφεται «*τὰς ἀπανταχοῦ βίβλους* » κτλ. (βλ. ὑποσθ. σελ. 49.)

ἐν τῇ Ἑλλάδι») ἄλλος δὲ τις νεώτερος γραμματικὸς ἐσημείωσεν εἰς τὴν ὥαν, ἣ τὸ περισέλιδον, ὡς ἐπεξήγησιν, τὸ αὐτῷ Ῥωμαίοις καλουμένοις » κτλ. ὁ δὲ ῥεμβὸς μεταγραφεὺς παρενέβουσε καὶ τὴν σημείωσιν εἰς τὸ κείμενον εἰσκυλίσας ἀτάκτως· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὴ μάλιστα τῆς φράσεως ἡ ἀτοπος θέσις παρέχει ὑπονοεῖν (α). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτωσαν ὅπως ἂν ἔχουσιν· ἂν ὑποτεθῶσιν οἱ λόγοι γνήσιοι τοῦ Ἐπιφανίου, οὐδὲν εἶπεν ἐν τούτοις ἀνόητον ὁ Πατήρ· ἀλλ' ὅ,τι προεῖπε μὲν ὁ Εὐσέβιος, ἐπικυροῖ δὲ πᾶσα ἡ ἱστορία· τὸ Λατῖνος ὄνομα καὶ τὸ Λατίον ὑπῆρξαν

(α) Ὁμοίως παρασημειώσεις εἰς τὸ κείμενον παρείδουσιν φαίνεται καὶ ἐν ταῖς εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ἐπιγεγραμμέναις ῥήσεσι καὶ ἐρμηνείαις παρθολῶν κτλ. (ἐρωτ. σς. Τίμ. Β. σελ. 339. ἐκδ. Comel.) « Ἔθνη λέγει (ὁ ψαλμ. δ. Β. 1) τῶν Ῥωμαίων [ἡ γοὺν τῶν φράγγων] τὸ γένος, τῶν σταυρωσάντων τὸν Χριστόν ». Ὁ Κάβης (Cave Script. Eccles. Hist. Lit. p. 1. pag. 104. ὅστις κατὰ λάθος ἐκφέρει τὴν ῥῆσιν ὡς ἐκ τῶν πρὸς Ἀντίοχον Ζητημάτων, καὶ αὐτῶν εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ἐπιγεγραμμένων), καὶ ὁ Δουπῖνος (Du-Pin Nouv. Bibl. des aut. Eccles. vol. 2. p. 60. ὅπου γράφει τὴν ῥῆσιν κολλομένην), μνημονεύουσι καὶ τοῦτο τὸ χωρίον, ὡς ἀποδείξιν, ὅτι τὸ βιβλίον ὑπάρχει πολὺ μετὰ τὴν Μ. Ἀθανάσιον μεταγενεστέρου συγγραφῆς ἐπὶ τῶν νεωτέρων Ἑλληνῶν, ἀφ' οὗ τὸ Αὐτικὸν βασίλειον καθυπέταξαν οἱ Φράγγοι (Γάλλοι). Καὶ προστίθουσιν ὁ Φράγγος οὗτος, ὅτι « οἱ νεώτεροι Ἕλληνες συνεισέουσιν παρὰ τὸν ἄλλοις τοιαύτας Συλλογὰς ἐπιγράψαντες εἰς ἀρχαίους πατέρας »· Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ Αὐτικὸς σοφὸς κρίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῶν εἰκείων. Τὰ δὲ πρὸς Ἀντίοχον Ζητημάτων, καὶ αἱ ῥῆσεις φαίνονται μᾶλλον συντάγματα νεωτέρου τινος Ἀθανασίου (ἴσως τοῦ Πρεσβυτέρου Ἀλεξανδρείας, ἀκμάσας περὶ τὸ 450)· διὰ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν ἐπιγράφησαν κατὰ λάθος εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων· ἔχουσι δὲ καὶ τινα σημειώματα νεωτέρας χειρὸς ἐκ τῆς ὥας τοῦ βιβλίου εἰς τὸ κείμενον παραιοφρήσαντα· καὶ τοιοῦτο φαίνεται καὶ τὸ « ἡ γοὺν τῶν φράγγων » ὡς ὀνόμαζον οἱ νεώτεροι Ἕλληνες πάντας τοὺς Αὐτικούς, καὶ αὐτοὺς κύως Ῥωμαίους, ἀφ' οὗ ἐπωνομασθήσαν καὶ αὐτοὶ Ῥωμαῖοι. Οὕτω καὶ ὁ Τζέτζης διακρίνων τὸς κυρίως Ῥωμαίους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγράψεν ἐπεξήγησιν « Ῥωμαίων, τῶν Λατίνων » (Κιλ. Ε. 15). Οὕτω καὶ Γεώργιος ὁ Σόγκελλος· « Λατίνοι, οἱ καὶ Ῥωμαῖοι » (Χρονογρ. σελ. 93 Bon.). Ἄλλος δὲ τις καὶ πλέον διωρισμῆνας « Λατίνων τῶν ἀπὸ Λατίνου βασιλέως αὐτῶν, καὶ Ἰταλῶν, ἐκ τινος ἡγεμονεύσαντος αὐτῶν, καὶ ὑπερὶν ἐπικληθέντων Ῥωμαίων ἀπὸ Ῥώμου, » κτλ. (Γεώργ. Ἀμαρτωλ. Χρονικ. πρὸς σελ. Maij in Euseb. Chronic. II. pag. 224. ἐκδ. Mediolan.).

ἀρχαιότερα τοῦ *Ῥώμῃ* καὶ *Ῥωμαῖος*. Ἀρκεῖ μόνον ἡ βεβαιότης, ὅτι οὐκ ἀπὸ τινος Ἀριστέου, ἀλλ' αὐτὸς ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος ἐξέφρασεν ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον λόγους τοῦ Δημητρίου, πλατύνας τὴν ἔκφρασιν καὶ διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐθνῶν, ὅθεν συνήγεν ὁ Δημήτριος τὰ βιβλία. Καὶ ὁ μὲν Πεταύσιος εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐσημείωσε τὴν ἄλλως καὶ καθ' ἑαυτὴν φαινομένην τοῦ Ἐπιφανιακοῦ τοῦτου χωρίου παρὰ τῶν ἀντιγραφῶν διαφθοράν. Ἐμνημόνευσε καὶ Ὁδῖος παρακόψας τοῦ Πεταύσιου τὴν σημείωσιν. Ὁ δὲ καλὸς Βανδάλης, ἐκλατινίζων τὸ χωρίον, κατὰ πλεον ἐφιλοτιμήθη. Εἰς αὐτοὺς εἰσῶθεϊ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀναγνώστου προβάλλων μεγάλα καὶ τρανὰ (ἐν κεφαλαίοις γράμμασι κεχαραγμένα) τὰ κακοσύνθετα ταῦτα λόγια «*TOIS ἐν τῇ Ἑλλάδι, οὐπω Ῥωμαίοις καλουμένοις ΑΚΜΗΝ*» (καὶ τοῦτο τὸ ἀκμήν ἐρμηνεύει EXERTE, τουτέστιν ἐξαιρέτως!) κτλ. καὶ χαίρει λοιπὸν φυτεύσας αὐτὰ μεγάλῳ γράφῃ, ὡς ἂν τινας ὀφελίσκους καὶ στήλας, ἐν ὑπαίθρῳ στηλιτεύοντα τὴν γλοιώδη καὶ παχυλὴν ἀμάθειαν τῶν ψευδολογῶν τοῦ *Ψευδαριστέου*!

§. 6'. Μὴ ἀρκεσθεῖς δὲ μόνον εἰς ταύτας τὰς ἀποδείξεις ἐπιφέρει μάρτυρα (σελ. 63) καὶ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον, ὡς ἂν ἴδε τάχα καὶ ὁ Αὐγουστίνος ἰδίως καὶ αὐτοψεῖ (καθὼς δηλαδὴ καὶ ὁ Ἐπιφάνιος) τοῦτον δὴ τὸν νεώτερον ψευδαριστέα! Ὁ δὲ Αὐγουστίνος τί λέγει; ἄκουε· «*Ἡτήσατο (ὁ Πτολεμαῖος) παρὰ τοῦ τότε ἀρχιερέως Ἐλεαζάρου δοθῆναι αὐτῷ τὰς Γραφάς, ἃς τῷ ὄντι ἡκικῶς, τῆς φήμης κηρυττούσης, θείας (εἶναι)· διὸ καὶ ἐπεθύμησεν ἔχειν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ἣν ἐπισημοτάτην (nobilissimam) εἶχε κατασκευάσας. Ἐπειδὴ δὲ ταύτας ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπέστειλεν ἐβραίας (ἐβραϊκῇ φωνῇ γεγραμμένας), ἐζήτησεν ἔπειτα καὶ ἐρμηνεῖς (ὁ Πτολεμαῖος) καὶ ἐδόθησαν αὐτῷ 72, ἀφ' ἐκάστης τῶν 12, φυλῶν 6, ἄνδρες ἐκατέρων τῶν γλωσσῶν εἰδημονέστατοι, τῆς ἐβραϊδος δηλαδὴ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς» (α). Ὅστις παραβάλλει*

(α) S. August. de Civit. Dei. L. 18. c. 49. vol. 7. pag. 524. Paris. 1685.

ταῦτα τοῦ Αὐγουστίνου πρὸς τὰ ἀνωτέρω (§. 5) τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου, βλέπει φανερώς ὅτι, καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστίνος ἔγραψε περὶ τῶν Ο, ὅσα συνέλεξεν ἐκ τε τοῦ Ἰωσήπου καὶ ἐξ αὐτοῦ μάλιστα τοῦ Ἰουστίνου, παρ' οὗ κατὰ λέξιν σχεδὸν ἀντέγραψε καὶ τὰ περὶ τῆς διπλῆς τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Ἀρχιερέα ἀποστολῆς. Καὶ τίς οἶδεν ἂν, ἐν ᾧ συνέγραψε τὸ περὶ πόλεως Θεοῦ (περὶ τὸ 410—420), οὐκ εἶχεν ἤδη παρ' ἄλλων μαθὼν καὶ ὅσα πρὸ τριάκοντα (τούλάχιστον) ἐτῶν συνέγραψεν ἐν τῷ περὶ μύθων καὶ σταθμῶν ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος· καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

§. 6. Ἀλλ' ἔστω, δώμεν τοῖς ἀνδράσι πρὸς ὥραν ἀληθεύειν τὴν ἀλλόκοτον αὐτῶν ἐπίνοιαν, καὶ πολλαπλασιαζέσθωσαν οἱ τῆς Ἀριστέου ἱστορίας κώδικες, ἄλλος μὲν τις κείμενος παρ' Ἐπιφάνιῳ, ἄλλος δέ τις (ἂν θέλωσι) καὶ παρ' Αὐγουστίνῳ, καὶ τρίτος τις παρὰ τῷ μάρτυρι Ἰουστίνῳ, πάντες οὗτοι διαφέροντες ἐν ὀλίγοις, ἢ πολλοῖς περιστατικοῖς, καὶ παραλλάττοντες τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐκείνης, ἣν καὶ Ἰώσηπος μετέγραψε συνοψίας (ὡς αὐτὸς Ὀδῖος ὠμολόγησε), καὶ Εὐσέβιος, καὶ ἄλλοι (καθὼς ὀφόμεθα ἐν τοῖς ἐφεξῆς)· μήπως παρὰ τοῦτο ἐξελέγχεται ψευδὴς ἡ πρώτη ἐκείνη καὶ παλαιότερα ἱστορία τοῦ Ἀριστέου; Ἀλλ' ἐὰν οὕτω κρίνωμεν, ὥρα λοιπὸν καὶ ἄλλας πολλὰς συγγραφὰς ὡς νόθους καὶ μυθώδεις ἀποκηρύξαι, διὰ τὰς ἐν τισι τῶν ἀντιγράφων ἢ καὶ τῶν συγγραφέων ἀπαντώσας παραλλαγὰς! «Διάφοροι (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Βανδάλην, σελ. 5,8) καὶ πολλοὶ τινες ἐκόσμησαν τὸν περὶ τῶν Ο, μῦθον, πλάττοντες πρὸς τὸ δοκοῦν ἕκαστος ὑπὸ τ' ὄνομα τοῦ Ἀριστέου, πᾶν ὅ,τι τούτοις ὑπηγόρευε ζῆλος εὐσεβοῦς λεγομένης

καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Βανδάλῃ (σελ. 64)· ὅστις ἑμῶς καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐξέδωκεν ἡλειπῇ καὶ παρυστιγμένῃ. Ἄγτι τοῦ «*Quas profecto audierat, fama praedicante, divinas, et ideo concupiverat*» etc. Ὁ Βανδάλης ἔγραψε «*Quas profecto, FAMA PRAEDICANTE DIVINAS, concupiverat*» etc. Ὁ Αὐγουστίνος λέγει ὅτι «*ἤκουσε τῷ ὄντι*» (ὁ Πτολεμαῖος) *θείας* εἶναι τὰς Γραφάς, τῆς φήμης κηρυττούσης κτλ. Ὁ δὲ Βανδάλης ὅτι, τῷ ὄντι *ἐπεθύμησε* ἐν ὁ Πτολεμαῖος (ἔχιν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ) τὰς Γραφάς, ὡς τῆς φήμης αὐτὰς κηρυττούσης *θείας*!

ἀπάτης! — Ἀλλ' οἱ ταῦτα λέγοντες ὤφειλον (ὡς νομίζομεν), πρῶτον ἐναργῶς καὶ διὰ γραμμικῶν (οὕτως εἰπεῖν) καὶ ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων ἐξελέγξει μῦθον ὄντα τὰ ἱστορούμενα, καὶ πλάσμα σαφές· τὸ δὲ τοιαύτην κρίνειν τὴν ἱστορίαν, διότι πολλοὶ τινες (ὡς λέγουσι) καὶ διάφοροι συνέγραψαν τὰ κατὰ τοὺς Ο, κατὰ μὲν τὴν βᾶσιν τῆς ὑποθέσεως συμφωνοῦντες, διαφέροντες δὲ περὶ τινὰ περιστατικά, τοῦτο τῷ ὄντι φαίνεται παράλογον πρᾶγμα καὶ μυθολογικόν, εἰς πολλὰς καὶ ἄλλας ἀτοπίας ἐκτραχλίζον τοὺς δριμύεις ἡμῖν κριτικούς. Πολλοὶ τινες τῶν ἀρχαίων ἱστορήσαν τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, οἱ μὲν ἐν πραγματείαις ὁλοκλήρως (ὡς Ἀρρίανος, καὶ Πλούταρχος, καὶ ὁ Ῥωμαῖος Κόϊντος ὁ Κύρτιος κτλ.), οἱ δὲ παροδικῶς καὶ κατὰ μέρος ἐπιμνησθέντες ἐν ἄλλαις συγγραφαῖς (οἷον Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, καὶ Στράβων, καὶ Λουκιανός, καὶ Πausanias, καὶ Ἀθήναιος, καὶ εἴ τις ἕτερος). Πολλὰ δὲ οὗτοι διαφέρουσι πρὸς ἀλλήλους οὐ μόνον ἐν ὀνόμασι κυρίοις τε καὶ γεωγραφικοῖς, ἐτι δὲ καὶ ἐν ἀριθμοῖς καὶ χρονολογίαις, ἀλλὰ καὶ περὶ πράξεις ἐπισήμους, ἀποτελούσας μέρος τῆς ἱστορίας (α). Ἀλλὰ τίς τὰς φρένας ὑγιῆς ἐξεσύριξεν ὡς μῦθον τὴν

(α) Οἷον τὴν Δαρείου θυγατέρα, ἣν ἔγημεν Ἀλέξανδρος, ὁ μὲν Ἀρρίανος Παρσίηνην (οὕτω καὶ Πausanias Ο. ζ'), ὅθεν παραπληρώνεται καὶ Φαρσίηνη (Δέξ. ἐπ. ἐν Εὐσεβ. Χρονικ. Α. ἐκδ. Σαλινγέρ.), καὶ Μαρσίηνη (Πορφύρ. ἐν Εὐσεβ. Χρονικ. σελ. 172 ἐκδ. Maij), οἱ δ' ἄλλοι Στάτειραν ὀνομάζουσιν. Οἱ μὲν λέγουσιν ἐν Μαλλοῖς τρωθῆναι τὸν Ἀλέξανδρον (Ἀρρίαν. σ, 11. 6. Στράβ. ιε. σελ. 701. Πλούταρχ. περὶ Ἀλεξ. τύχης α, 2. καὶ β, 9), οἱ δὲ ἐν Ὁξυδράκαις (Διόδ. Σικελ. ιζ. 98. Πausan. α, 6. Λουκιαν. Νεαρ. Διαλ. ιδ, 5. Κύρτιος Θ, 4, 5. καὶ πάλιν ὁ Πλούταρχ. π. τ. Ἀλεξ. τύχης β. 12). Πλείεις ἐς τριάκοντα καὶ ἑπτὰ — καὶ κώμας πλῆθει πολλὰς, ἔδωκεν Ἀλέξανδρος τῷ Πῶρῳ κατὰ τὸν Ἀρρίανον (ε, 20 §. 3—6), κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα (ιε, 686) «πλόεις πεντακισχιλίας». Ὁ κτὼ μυριάδας ἵππων, εἴκοσι δὲ πεζῶν, ἄρματα δ' ὀκτακισχιλίας καὶ ἑλέφαντας ἑξακισχιλίου· ὁ Πλούταρχος ἀριθμεῖ (Ἀλεξ. βίω §. 62). ὁ δὲ Διόδωρος (ιζ, 93), Δισμυρίους μόνον ἵππους ἄρματα δὲ δισχιλίας καὶ ἑλέφαντας τετρακισχιλίου. Τὴν ἐπὶ τοῦ Κύρου τάφου μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἄλλως μὲν ὁ Ἀρρίανος (ς, 29) ἀναφέρει, πολὺ δὲ διαφόρως ὁ Πλούταρχος (Ἀλεξ. βίω §. 69), καὶ ἄλλως πάλιν ὁ Στράβων (ιε, 730) καὶ (ἵνα τ' ἄλλα παραλείπωμεν) τοὺς παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἀλεξ. §. 67) καὶ παρ' ἄλλοις κώμους καὶ πότους τοῦ Ἀλεξάν-

Ἀλεξάνδρου βιογραφίαν διὰ τὰς τοιαύτας διαφορίας τῶν ιστορικῶν; Ὁ δὲ Στράβων καὶ αὐτὸς « τοὺς (εἰς τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις) προστιθέντας πολὺ καὶ τὸ τῆς κολακείας εἶδος » ἐξέλεγχων, ὡμολόγησεν ὅμως ὅτι « ἐμφαίνουσι δέ τι καὶ πίστεως ἄξιον » (α). Ἡμεῖς δὲ, τέλος, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν οὐδὲ πολλοὶ τινες διεπραγματεύσαντο ποικίλως καὶ διαφορῶς, αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ κριτικοὶ παρέπλασαν ψευδωνύμων Ἀριστέων πληθύν, συναρπάσαντες ἐκ τῶν παρ' Ἐπιφανίῳ καὶ Ἰουστίνῳ μικρῶν τεμμαχίων τῆς ἱστορίας ὀλίγας τινας καὶ κούφας διαφοράς (αἵτινες οὔτε πρὸς ἀλλήλας, οὔτ' εἰς αὐτὴν τὴν Ἀριστέου διήγησιν ἀντιβαίνουσιν ἀπ' εὐθείας, ὡς ὀφόμεθα ἐν ταῖς ἐφεξῆς), τότε τοὺς μὲν Ὀδίου καὶ Βανδάλως καταλείπομεν εἰδωλοπλαστούντας τὸν ἐν λέγουσιν Ἀριστέου μῦθον, καὶ περιτριμῶντας ἐπ' αὐτοῦ πρὸς καλλωπισμὸν τὰ ποικίλα παραρτήματα τῆς ἥς λέγουσιν εὐλαβοῦς ἀπάτης (ἢ ἀπατηλῆς εὐλαθείας), ἢ καὶ τῆς γοητείας ἄλλων ψευδαριστέων· θαυμάζομεν δὲ μόνον, πῶς τοιοῦτους ἐμπαθεῖς κριτὰς πολλοὶ τῶν νεωτέρων (πολλῶ τῷ μέτρῳ καὶ σοφώτεροι καὶ φιλαληθέστεροι) παρεδέξαντο καὶ μνημονεύουσιν, ὡς λοξίας ἀψευδεῖς, ἐν ταῖς περὶ τῶν Ο, θεωρίαις! Καὶ περὶ μὲν τῆς Ἐπιφανιακῆς, καὶ εἴ τινας ἄλλης πλαττωμένης Ἀριστηίδος ἱστορίας, ὡς δῆθεν διαφοροῦ παρὰ τὴν κοινὴν καὶ γνησίαν Ἀριστέου συγγραφὴν, τσαῦτα εἴχομεν λέγειν.

ὅρου « οὔτε Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, οὔτε Ἀριστόβουλος ἀνέγραψαν », οὐτ' αὐτὸς ἀποδέχεται ὁ Ἀρρίανδς (ς. 28)· καὶ ἄλλα δὲ τινα παρ' ἄλλοις σιωπώμενα, ὑπ' ἄλλων ἱστοροῦνται. Τοιαύτας διαφοράς καὶ ἐν τῷ Καίσαρος βίῳ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐνρήσεις ἱστορικοῖς.

(α) Στράβ. ις, 813. πρὸλ. ιε, 698.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

*Περὶ τῆς Ἑρμίππου μαρτυρίας, ἣν ἐπιφέρουσι κατὰ τῆς
ἱστορίας τοῦ Ἀριστεύου.*

§. α'. Πρῶτον πάντων καὶ μέγα καὶ μόνον, σχεδὸν, ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα κατὰ τῆς Ἀριστεύου ἱστορίας προβάλλουσι περιθρυλοῦντες οἱ κριτικοὶ τὴν παρὰ τῷ Λαερτίῳ περὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως μαρτυρίαν Ἑρμίππου τοῦ βιογράφου. ἔχει δὲ αὕτη ἐπὶ λέξεως οὕτω· « Φησὶ δὲ αὐτὸν (τὸν Δημήτριον) Ἑρμιππος, μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον, φοβηθέντα Ἀντίγονον, παρὰ Πτολεμαῖον ἐλθεῖν τὸν Σωτῆρα. Κἀκεῖ χρόνον ἱκανὸν διατρίβοντα συμβουλεύειν τῷ Πτολεμαίῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν βασιλείαν τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης περιθεῖναι παισὶ. Τοῦ δὲ οὐ πεισθέντος, ἀλλὰ παραδόντος τὸ διάδημα τῷ ἐκ Βερενίκης, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀξιοθῆναι πρὸς τοῦτου παραφυλάττεσθαι ἐν τῇ χώρᾳ, μέχρι τι δοῖε περὶ αὐτοῦ· ἐνταῦθα ἀθυμότερον διῆγε. Καὶ πῶς (ἴσ. γραπ. καὶ ποθ') ὑπνώττων, ὑπ' ἀσπίδος τὴν χεῖρα δηχθεὶς, τὸν βίον μετέθηκε· καὶ θάπτεται ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῷ πλησίον Διοσπόλεως » (α).

§. β'. Ἐκ τούτου τοῦ Ἑρμιππείου χωρίου χαλεπὸς ἐξερράγη καὶ βαρὺς ὁ κατ' Ἀριστεύου πόλεμος, ὡς ἐκ τοῦ Δουρείου ἵππου ἡ μεγάλη καὶ κορυφαία τῶν κακῶν ἱλιάς. Εὗρε δὲ πρῶτος ἀνιχνεύσας τὴν ῥῆσιν ὁ σοφὸς Σκαλίγηρος (β), καὶ τοσοῦτον ἐθαυμάσθη παρὰ τοῖς Ἀριστεομάχοις, ὥστε καὶ μόνην ταύτην τὴν μαρτυρίαν ἐνόμισαν ἱκανὴν πρὸς ἐναργῆ τῆς Ἀριστεύου νοθείας ἔλεγχον. α Διότι (λέγουσιν) ὁ Ἑρμιππος ἱστορεῖ προφανῶς ὅτι ὁ Φιλάδελφος Πτολεμαῖος μισῶν τὸν Δημήτριον (διότι συνεβούλευε τὸν Πατέρα περιθεῖναι τὸ διάδημα τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης αὐτοῦ παισιν, ἀλλὰ μὴ τῷ Φιλα-

(α) Ἑρμιπ. παρὰ Διογ. Λαερτ. βίῳ Δημητρ. Φαληρ. §. η.

(β) J. Scalig. Animadv. ad Chronic. Euseb. N. MDCCXXXIV. p. 133. et Epist. XIV. ad Seguinum.

δέλφω), διὰ τοῦτο μισῶν τὸν Δημήτριον ὁ Φιλάδελφος, εὐθὺς ὡς ἐτελεύτησεν αὐτῷ ὁ πατήρ, ἐκέλευσεν ἵνα παραφυλάττηται ὁ Δημήτριος ἐν τινὶ χώρᾳ, ὅπου, τέλος, καὶ ἀπέθανε δηχθεὶς ὑπ' ἀσπίδος. Ἐκ δὲ τούτων συμπεραίνουσι πρᾶγμα βέβαιον καὶ πανάληθες, ὅτι ἄρα ὁ Φαλκρεὺς, οὕτως ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἅμα βασιλεύσαντος ἐξορισθεὶς καὶ τελευτήσας ἐν τῇ ἐξορίᾳ, οὔτε λοιπὸν τῆς Πτολεμαίου βιβλιοθήκης ἔφορος κατέστη, οὔτε τῆς ὑπὸ τῶν Ο, τῶν γραφῶν ἐρμηνείας ἐπιμελητής. Τοιαῦτα δὲ πῶς ἂν ἰστόρησεν ἐπίσημος ἀνὴρ, σύγχρονος γενόμενος τοῦ Πτολεμαίου καὶ αὐλικός καὶ ὑπασπιστής, ὁποῖος παρίσταται πρὸς ἡμᾶς ὁ λεγόμενος Ἀριστέας, ἀνύπαρκτα πρᾶγματα διηγούμενος καὶ μυθώδη; Ὁ ταῦτα ἄρα μυθαπλαστήσας ἐξελέγχεται μεταγενέστερός τις Ἰουδαῖος ἀλαζών καὶ τῆς ἱστορίας ἀμαθής, ὅστις ἐψεύσθη καὶ τὴν διήγησιν καὶ τ' ὄνομα τοῦ Ἀριστέου». Ταῦτα καὶ τοιαῦτα οἱ κριτικοὶ (α).

§. γ'. Ἐμβριθὲς ἡ τοῦ Ἑρμίππου φαίνεται μαρτυρία καὶ ἰσχυρά· δεινοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Σκαλίγηρον, καὶ Ῥίβετον, καὶ Δουπῖνον, καὶ Πριδὼν (Prideaux), καὶ Ἐπισκόπιον, καὶ Βήμψιον, καὶ Βανδάλην, καὶ, κατ' ἐξοχὴν, οἱ περὶ τὸν Ὀδιδιον δικασταὶ (β), καὶ βαρεῖα τούτων ἡ ψῆφος καὶ κρατερώς ἀπότομος, καὶ τοῦτ' αὐτὸ, «Τενέδιος πέλεκος». Πλὴν ἀλλ' ἀντεῖπον καὶ πρὸς αὐτὴν οἱ τῶν Ἀριστέου συνηγόρων τολμηρότεροι, ποικίλας συνείροντες ἀντιρρήσεις· «Ἄδικον (ἀνέκραξαν ὁ Σεράριος καὶ Γρεζῆρος καὶ ἄλλοι τῶν δυτικῶν), ἄδικον καὶ παράλογον τὸ προτιμᾶν ἐνός τινος (τοῦ Ἑρμίππου) τὴν μαρτυρίαν, καὶ τούτου ἐθνικοῦ, καὶ μόλις γνω-

(α) Βλ. Scaliger. l. c. καὶ Hody l. c. L. I. c. II, III, IV, V. — Van Dale cap. 3. etc.

(β) Βλ. Valesijad Histor. Eccles. Eusebij pag. 95. — Wowerij Syntagm. cap. 3. p. 37. — Carpvovij Critic. Sacr. pag. 488. — Mücke de origin. vers. LXX. interpr. pag. 21. — πρὸς καὶ τὸν σοφὸν Μενάγιον (Observ. εἰς Διγ. Λαίργ. Ε. ε. σελ. 211 τμή. 2. ἐκδ. Meib.), ὅστις φαίνεται καὶ οὗτος ἀσπαζόμενος τὴν περὶ τοῦ Δημητρίου γνώμην τοῦ Σκαλιγέρου. Βλ. καὶ Bonamy sur la vie de Demétrius de Phalère, dans les Mem. de l'Acad. des Inscr. et Bel. Lettr. V. VIII. p. 157.

στοῦ, καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων ἀμαθοῦς, παρὰ πάντας τοὺς τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἀρχαίους καὶ διασήμεους Ἰουδαίους τε καὶ χριστιανούς (τοὺς Πατέρας τῆς ἐκκλησίας)· ὁ δὲ νωτεριστὴς (ὁ Σκαλίγγηρος) ἐκ μόνης τραγώσης περὶ τὸ καινοτομεῖν ἀσελγείας προὔτίμησεν ἐκεῖνον! Ἀλλὰ τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν, ὅτι μᾶλλον πιστευτέος καὶ μόνος ὁ παρουσιάσας τοῖς πράγμασιν Ἀριστέας, παρὰ τὸν σκότιον τοῦτον Ἑρμιππον; » (α). Θαυμάζουσιν οἱ περὶ τὸν Ὑσσερίον καὶ Βάλτων καὶ ἄλλους τῶν Δικμαρτυρητῶν, πῶς ἠδύναντο ἀπατηθῆναι τοσοῦτοι καὶ τηλικούτοι ἄνδρες (οἷον Τερτυλλιανός, καὶ Κλήμης, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Αὐγυστῖνος, καὶ Ἰερώνυμος, καὶ Ἐπιφάνιος καὶ ἄλλοι, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰουδαῖος Ἰώσηπος, αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἀριστοβούλος), μνημονεύοντες ῥητῶς τῆς εἰς ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν ἐπιστασίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (β). Ὁ δὲ κλεινὸς Βάλτων (γ), καὶ ὁ Στλιγγίφλετος (Stillingleet), καὶ μόνην τὴν Ἀριστοβούλου μαρτυρίαν (ἣν γράφομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς) ἱκανὴν ἐνόμισαν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς Ἑρμιππείου περικοπῆς. Ἀλλ' οἱ κριτικοὶ ῥαδίως ἐξαμβλύνουσιν (ὡς ῥητῶς καυχῶνται) τὰ βέλη τῶν τοιούτων ἀντιρρήσεων, καὶ ταύτας ἀποπλύνοντες ἐξιτήλους ποιοῦσιν, ὡς ἀσθενεῖς καὶ πειρωμένας μᾶλλον διαφυγεῖν, ἢ ἀνασκευάσαι τῆς Ἑρμιππου μαρτυρίας τὸ κῦρος. Εὐθὺς οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον ἀνταποκρίνονται στρογγύλα καὶ ἰταμώτατα. « Πάντες οὗτοι (λέγουσιν) οἱ παλαιοὶ, καὶ χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, ἤρυσαντο τὰς γνώμας ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς, τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, μεταγγίζοντες εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν βίβλους τὰ θεληρὰ τοῦ μύθου νάματα. Καὶ ἄλλως δὲ (λέ-

(α) Serar. Proleg. Bibl. c. 17. Quaest. 5. — C. Jac. Gretzer. Deffens. Bellarmin. II. 6.

(β) Usser. de LXX. interpr. c. I. — Walton Proleg. c. IX. §. 4. Οὗτω καὶ G. Vossius Hist. Gr. I, 12. p. 110. — Salian. Annal. an. M. 3775. — καὶ ἄλλοι τὴν Ἰωσήπου, καὶ τὴν τῶν ἁγ. Πατέρων ἀθεντίαν προσβάλλοντες κατὰ τοῦ Ἑρμιππου (Hody. pag. 10. not.) πρὸς. καὶ Nic. de Nourri in Appar. ad Biblioth. PP. T. I. Dissert. XII. p. 238. sq. καὶ Whiston's Append. The literal accomplishm. etc. (γ) Walton. l. c.

γους) τοὺς ἀρχαίους χριστιανούς, καὶ ἄκοντας καὶ ἀνθεστηκότας, ἠνάγκαζε πάντως πρὸς ἀποδοχὴν ἢ κατ' Ἀρισταίων ἱστορίαν, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα χορηγοῦσα τούτοις ἐπιχειρήματα κατὰ τε τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων αὐτῶν (α). Κατὰ μὲν τῶν ἐθνικῶν, ὡς παριστώσα Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας θαυμαστὸν ὅσον τετιμηκότας καὶ σεβασθέντας τὰς ἀγίας Γραφάς· κατὰ δὲ τῶν Ἰουδαίων (ὅσοι πρὸς τοὺς χριστιανούς κατηγόρουν νενοθευμένας τὰς Γραφάς) συνέφερεν ἡ ἱστορία, ὡς διαζωγραφοῦσα καὶ καταγλαΐζουσα τὴν ἐλληνικὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, ἐκπονηθεῖσαν μὲν αὐθεντίᾳ καὶ βουλῇ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως καὶ τοῦ Συνεδρίου παντὸς ὑπὸ πρεσβυτέρων Ο, εἰς ἄκρον πεπεισμενῶν περὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν θείων Γραφῶν, δημοσίως δὲ δοκιμασθεῖσαν καὶ ψήφοις ὁμοφώνοις κυρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, καὶ φρικταῖς δὲ, τέλος, ἀραις προσόχυρωθεῖσαν κατὰ παντὸς, ὅστις ἂν ἠ ἀφελεῖν ἢ προσθεῖναι τι τολμήσῃ· καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. Μωρὸν δὲ (λέγουσι) κἄκεῖνο καὶ παντελῶς ἄκριτον, ὅπερ κατὰ τοῦ Ἑρμῆπου, ὡς ἐθνικοῦ καὶ εἰδωλοθρήσκου, ὀγκῶνται οἱ περὶ τὸν Γρεζῆρον Ἰησουῖται (β)· ὡς ἂν εἴπερ ἐθνικοὶ

(α) Τοιαῦτα λέγει καὶ ὁ Βοθέριος, οὗτινος τὰς γνώμας ἀσμενος πολλάκις Ὀδῖος ἀντιγράφει « Inducere vel renitentes (Ecclesiae Doctores) poterat (Historia), ut 70 interpretationem miraculose proditam assererent, qua adversus gentes et Judaeos uti cogerantur » (Wower. Syntagm. pag. 28). Ἀλλ' οὗτος μὲν ἀποδέχεται τὴν Ἀριστεύου ἱστορίαν γυμνὴν, χωρὶς τῶν εἴ τι ἔχει παράδοξον, ἢ υπερβολικόν (ὡς τὰ τοιαῦτα δῆθεν ὑπότινων Ἰουδαίων παρεμβεβυσμένα). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδῖον ἐφάνησαν μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων, ἀποκυελεύσαντες ἅλῃν ὡς νόθον τὴν συγγραφὴν!

(β) Οὕτως ἐπὶ λέξεως ὁ Ὀδῖος τιτλοφορεῖ τοὺς Ἰησουῖτας « Futile vero illud et ab omni recto judicio alienum, quod de Hermippi Gentilismo Jesuitae obganiant (Hody pag. 10). — « Εὐφῆμος ὢνῆρ, Καλλιόπης ἔχων στόμα » — Βόρδωνα δὲ πάλιν (τευτ. ἡμίονον) προσηγόρευσεν οὗτοι Ἰουδαίων τὸν Σκαλίγηρον (ὡς Διαμαρτυρητήν). « Quid porro sibi vellit Burdo non intelligo (Salianus Anal. an. 3775, διαπαίζων πρὸς τὸ ἂν Burden, ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας τοῦ Σκαλίγηρου). Οὕτω κατακοσμοῦνται ἀμειβαίως οἱ Λυτικοὶ πρὸς τοὺς Ἀναμορφωτάς διὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους ὀρησκειτικὸν μῖσος. Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τίνες τῶν περικλεσατάων φιλολόγων οὐ φεῖδονται τῶν τοιούτων κακοβήμεσυνών, ὅταν ἀντιλέγωσι πρὸς ἀλλή-

ιστορικοί μηδόλως ἦσαν ἀξιόπιστοι, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοί! Πῶς δὲ συνιστῶσι πιστευτέον τὸν Ἀριστέα καὶ διότι παρουσίᾳζεν ἐν τοῖς πράγμασι; Καλὸν τῇ ἀληθείᾳ τοῦτο τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι! ὥς ἂν μὴ περὶ τοῦτ' αὐτὸ περιστρέφετο πᾶσα ἡ συζήτησις, πότερον ἄρα, παρῆν ὁ Ἀριστέας οὗτος, ἢ μὴ; Τίνα δὲ γνώστην Ἀριστέου λαβόντες παρέχουσιν ἐχέγγυον, ὅτι διεβίωσεν ὁ Ἀριστέας ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Φιλαδέλφου; Σύντομος ὁ λόγος! Ἀποδεικνύουσιν (λέγουσι) τὸν συγγραφέα τοῦτον παρόντα καὶ αὐτόπτην ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας, καὶ σιωπήσομεν εἰς αἰῶνας! Ἀμαθῆ τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων λέγουσι τὸν Ἑρμιππον. Ἔστω, καὶ δεδόςθω τοῦτο, διότι θέλουσιν· ἀλλ' ὅμως οὐχ ὑπῆρχε καὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων ὁ Ἑρμιππος ἀμαθής, οὐδὲ τῶν ὑπὸ Πτολεμαίου πεπραγμένων, οὐδὲ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν βίον καὶ τὴν τελευτὴν Δημητρίου τοῦ φιλοσόφου καὶ Ἀθηναίων ἀρχοντος, οὐδὲ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην καὶ τοὺς ἐπιστάτας αὐτῆς. Τὸν Ἑρμιππον εἶπον μόλις γνωστὸν, καὶ σκοτίον. Ἀλλὰ τίς ποτε θνητὸς ὑπῆρξεν ἀσημότερος καὶ σκοτεινότερος Ἀριστέου; Δι' ὅλων τριακοσίων ἐτῶν οὐδεὶς οὐδέποτε ἐμνημόνευσε τὸν Ἀριστέα, εἴτε λευκός, εἴτε μέλας ἦν (τὸ τῆς παροιμίας). Ὁ δὲ Ἑρμιππος ὑπῆρχε τὴν πατρίδα Σμυρναῖος, τὴν σπουδὴν βιογράφος, ὀνόματι καὶ φήμῃ διασημότητος, καὶ προσέτι χρόνοις ἀρχαιότατος (α). Ἔστω οἱ τοῦτον ἄγνωστον ἀποκαλοῦντες αὐτοὶ

λευκοί. Οὕτω τις ἐξ αὐτῶν πρὸς ἄλλον ἀντειπὸντα, καὶ μάρτυρα τῆς ἰδίας γνώμης προσκαλεσάμενον τὸν Ἰσώχιον, ἐξεσφενδόνισεν ἐκεῖνο τὸ παροιμιώδες, « ὄνος ὄνον προστρίβει » (asinus asinum fricat)· παραλείπομεν ἄλλα δεινότερα (βλ. Blonfield ἐν ἐκδ. Καλλιμάχου. Londin. 1815). Οὕτω τὰ πάθη πολλάκις ἐκρηπίζουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑπαίθερον ἀσχημοσύνην. Καὶ ὅμως οἱ τοιοῦτοι Εὐρωπαϊαῖοι σοφοί, ὅταν ἰδῶσιν τινὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοιαύτας κακοστόμους κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκφράσεις παρεκτραπέντα, εὐθὺς περικροτοῦσι πολὺ τὸ « δυσανάγωγος καὶ ἀγροῖκος καὶ αὐθαδέστομος οἱ Ἕλληνες! » Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλως καὶ λόγῳ πάρεργον εἰρήσθωσαν.

(α) Δύω μόνους Ἑρμιππους ἐμνημόνευσαν οἱ περὶ τὸν Σεράριον ἐκ τοῦ Σουίδα· τὸν μὲν Ἀθηναῖον, κωμικὸν τῆς ἀρχαίας κωμωδίας ποιητὴν (Ἀθήν. ιε, 699), τὸν δὲ Βηρύτιον ἱστορικόν, φίλον τοῦ Βυελίου μαθητὴν, ἀμύσσαντα κατὰ τοὺς Ἀδρια-

τὴν ἑαυτῶν ἄγνοιαν καταβατρίζουσιν. Εἰ δ' ἦσαν οἱ τοιοῦτοι καὶ σωματικῶς τυφλοὶ, παρομοίως ἂν ἐκάλουν σκοτεινὸν καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον».

νοῦ χρόνους (τῷ 130 μ. Χ.). Ὅθεν καὶ ὀρθῶς ἐπέπληξε τοὺς περὶ τὸν Σεράριον ὁ Ὀδίας ἐπιλαθόμενους καὶ τρίτον ἄλλον ἀρχαιότερον Ἑρμιππον, Σμυρναῖον, βίῳ ἀναγραφέντα, ἀνθήσαντα τελευταίως τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, ἐπὶ Πτολεμαίου Εὐεργέτου, υἱοῦ τοῦ Φιλadelphou, (Gr. Voss. Gr. Hist. I. 12): ὅθεν καὶ Καλλιμάχεις ὀνομάζεται ὁ Ἑρμιππος οὗτος (ὡς Καλλιμάχου μαθητῆς) παρ' Ἀθηναίῳ (ε, 213, καὶ ιε, 696). Ὁ δ' ἱερώνυμος καὶ φιλόσοφος λέγει τούτον περιπατητικόν (Praefat. in Catal. script. Eccles.). Ἐκ τούτου τοῦ Ἑρμιππου ἔλαβεν ὁ Λαέρτιος τὴν ἀνωτέρω περὶ κημητρίου τοῦ Φαληρέως ἱστορικὴν περικοπὴν, ὡς Ὀδίας διατίνεται, προστιθεὶς καὶ ἡ ἐσφαλμένη ἐπεὶ Κασσιῶν καὶ οὗτος σύμφωνος Μενάχιος, τίθεντες τὸν Σμυρναῖον Ἑρμιππον Θεοφράστῳ σύγχρονον. [Ἀπλήντης δὲ πρὸς τὸν Ὀδίων ὁ Μενάχιος ἄλλα τε δικαιότερα λέγων, καὶ αὐτὸν εἰσάγων μάρτυρα, τὸν Ὀδίων, ἐμολογήσαντα « νέον ἔτι τὸν Ἑρμιππον ὄντα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Θεοφράστου τελευταίας » (τούτῃσι Θεοφράστῳ σύγχρονον!)· πρόσθετος (λέγει ὁ Μενάχιος) καὶ τὸν Γερ. Οὐόσσιον (Hist. Gr. I. 16) μαρτυροῦντα, ὅτι ὁ Σμυρναῖος Ἑρμιππος οὐδενὸς τῶν Θεοφράστου ναυτῶν ἰνδοξῶν ἀνδρῶν βιογραφίαν συνήγαγε. Βλ. Menagij Observat. in Laert. vol. 2. pag. 211. Καὶ ταῦτα μὲν ταῦτα]. Ὁ δὲ Γεράρδος Οὐόσσιος ἀπονέμει τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν εἰς τὸν Βηρύτιον Ἑρμιππον· διότι ὁ Λαέρτιος εἶπεν ἀπλῶς (χωρὶς τοῦ Καλλιμάχεις, ἢ ἄλλου τινὸς ἐπιθετικού γνωρίσματος) « Ἑρμιππος ἐν εἰσὶς » Ἀλλ' ὁ Ὀδίας φοβούμενος τοῦ Βηρυτίου τὴν νεότητα, δίσχυρίζεται ὅτι τὸν Σμυρναῖον Ἑρμιππον πάντως καὶ ὧδε νοεῖ ὁ Λαέρτιος, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ πολλοῦ (οἷον ἐν εἰσὶς Ὀμήλου, καὶ Ἀναξαγόρου, κτλ.). Τούτου (λέγει) ἐνόησε καὶ ὁ Ἰώσηπος « ἀνδρα περὶ πᾶσαν ἱστορίαν ἐπιμελέστατον » ὀνομάζων (κατὰ Ἀπίων α.). Ἀλλ' ὅμως καὶ σὺν πᾶσι τούτοις, πάλιν εὖ ἐν Βηρυτίῳ Ἑρμιππον θέλει πατέρα τῆς περικοπῆς ὁ τοῦ Ἀριστέου Ἐκδικίας (Vindication etc. pag. 44 sq.), συμφωνῶν πρὸς τὸν Γεράρδον Οὐόσσιον καὶ φέρει πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Βηρύτιος, πολυμαθέστατος γενόμενος, συνέγραψε περὶ διαφόρων (Σουῖδ.), καὶ ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐμνημονεύοντο τὰ τούτου συγγράμματα· ὁ Τερτυλλιανὸς (de anima c. 46. p. 299) ἀναφέρει τὸ περὶ ἐνυπνίων, καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τὸ περὶ τῆς ἐξιδουμείδου, ῥητῶς τὸν Βηρύτιον ὀνομάζων (Στρωματ. Ε, σελ. 686, ὡς καὶ Α, σελ. 306)· ὅθεν καὶ τὸ περὶ τῶν ἐπεὶ ἀσφαλῶν (ὅπερ ἐμνημόνευσεν ὁ Ἀθηναῖος I. 443) εἰς τὸν Βηρύτιον ἀπονεμνύται. Τούτου τοῦ Ἑρμιππου καὶ Ὠριγένους ἐμνήσθη (κατὰ Κέλσ. α. σελ. 13 Cantab. 1677.), ἄλλην αὐτοῦ συγγραφήν ἀναφέρον, τὴν περὶ Νομοθετικῶν, ἢ ἀπὸ μνημόνευσε καὶ Ἀθηναῖος (Α, 154: II, 555). Καὶ τούτων ἄρα τῶν Νομοθετικῶν τῶν τούτοις βίους ἐννοεῖ καὶ ὁ Λαέρτιος, ὅθεν ἔλαβε τὸ ἀνωτέρω χωρίον (ὅτι δὲ μεταξὺ τῶν νομοθετικῶν διέπρεψε καὶ ὁ Δημήτριος, φανερόν· Βλ. Στρωμ. Θ, 398. Cicero.

§. δ'. Ταῦτα συντόμως ἀπαντῶσι πρὸς τὰς εἰρημένους ἀντιρρήσεις οἱ κριτικοί. Εἰ μὲν οὖν ἐξαμβλύνουσιν αὐτάς, ἡ καὶ παντελῶς ἀποπλύνουσι κατακλύζοντες, κρινέτω ὁ δίκαιος ἀναγνώστης. Ὅσον ἡμεῖς αἰσθανόμεθα, πάλιν ὀξείας βλέπομεν καὶ τομὰς τῶν βελῶν τὰς αἰίδας, καὶ ἀνέκπλυτον τὸ χρῶμα τῆς ἐν ταῖς ἀντιρρήσεσιν ἀληθείας, σκοποῦμεν δὲ ὧδε. Εἰ καὶ ἀπὸ μῦθου τοῦ Ἀριστέου (καθὼς λέγουσιν) ἤρυσαντο τὴν ἱστορίαν ἀπαντες οἱ μετ' αὐτὸν ἐπιστημότατοι, μήπως παρὰ τοῦτο ἀποβαίνει μῦθος ἡ ἱστορία; Πᾶν τούναντίον μάλιστα, κρατύνεται καὶ κατοχυροῦται τὸ βέβαιον τοῦ πράγματος διὰ τῆς συγκαταθέσεως τοσούτων καὶ τηλικούτων μαρτύρων, οἵτινες ἀπεδέξαντο μηδὲν ἐνδοιάσαντες τὰ ἱστορημένα, καθὼς πιστὰ καὶ κύρια καὶ ἀνομολογούμενα παρὰ πάντων. Εἰ δὲ μὴ, οἷχεται λοιπὸν ἡμῖν ἅπανα πίστις ἱστορικῇ, καὶ οὔτε Ἴλιον (φέρ' εἶπεῖν) ὑπῆρξεν, οὔτε Τρῶες, ἀλλ' οὐδὲ γοῦν Σκάμανδρος, διότι ἐξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας πατρὸς ἐδιδάχθησαν καὶ ἱστόρησαν τὰ ἱλιακὰ πάντες οἱ μεθ' Ὀμηρον καὶ ποιηταί, καὶ ἱστορικοί, καὶ γεωγράφοι τῆς Ἑλλάδος συγγραφεῖς· ἀλλὰ περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἐν ταῖς ἐφεξῆς (κεφ. ε. §. η). Ἀστεία δὲ καὶ ἡ ἀνάγκη δι' ἣν πλάττουσιν τοὺς θεῖους πατέρας καὶ ἄκοντας ἀποδεχομένους τὴν ἱστορίαν! πάντως (οὐχ ὀρεῖς;) οὔτε γενναῖοι τοσούτον (ὅσον ὁ Σκαλίγηρος) ὑπῆρχον ἐκεῖνοι τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες καὶ ἐξετασταί, καὶ χωρὶς τῆς Ἀριστέου ἱστορίας οὐδεμίαν ἄλλην εἶχον δύναμιν, ἢ μαρτυρίαν εἰς

de legib. II. p. 477. vol. 2. Londin. 1681). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἑκδικος εἰστολογεῖ· ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡμεῖς ἄσμενοι χαρίζομεν τὸ ζητούμενον ὀδῶ τῷ σοφῷ (ἐπειδὴ σφύδρα καὶ τοῦτο βούλεται), καὶ τὸν Σμυρναῖον ἔρμιππον ἀποδεχόμεθα. Κἄν ἀπῆται συγγραφεὶς τοῦ χωρίου καὶ ἄλλον παλαιὸν κηκαῖνον ἔρμιππον (τὸν Κυζικηνὸν), παιάνων ποιητὴν (Ἀθῆν. ιε, 697), ἐν οὐδόπως ἐμνημόνευσεν ὁ Ὀδισ, ὡς οὐδὲ τὸν Ἀστρολογικὸν (Ἀθῆν. ια, 478), καὶ εἴτινα ἄλλον εἴηται, καὶ πρὸς τοῦτον ἂν εὐθέως (τοῦ χρόνου συγχωρεῖντος) συγκατενέομεν, παρέχοντες εὐκόλως, καὶ ὅπως τοῖς γεωμετέριστῶσι αἰτίμαστα. Τὸν Σμυρναῖον ἔρμιππον ὠμολόγησε συγγραφεὶς τῆς περικειμένης καὶ Ἰσακὴς ὁ Οὐδέσιος (De LXX. interpr. cap. 2).

τὸ πείσαι τοὺς ἐθνικοὺς περὶ τῆς θειότητος τῶν Γραφῶν! Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν οἱ μακάριοι καὶ στόμα καὶ σοφίαν εἶχον εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ προκηρυχθέντος διὰ τῶν προφητῶν· εἶχον δὲ καὶ παραδείγματα ἐθνικῶν, ἀποδεξαμένων ὡς θείας τὰς Γραφάς, ἄλλα καλὰ καὶ λαμπρά, καὶ ταῦτα πολὺ τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον νεαρώτερα καὶ πιστότερα, τοὺς Ἀρειοπαγίτας Διονυσίους, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Καίσαρος (καὶ τούτου Νέρωνος) οἰκίας, κτλ. Εἰ δέ ποτέ τινες (ὡς ὁ Ἀποστολικὸς ἀνὴρ Ἰουστίνος), διαλεγόμενοι πρὸς τοὺς ἑλληνίζοντας ἐθνικοὺς, ἤπτοντο καὶ τοῦ ἱστορήματος τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐβραϊδῶν Γραφῶν, ἐκ περιουσίας τοῦτο ἐποίουν, καὶ μετὰ πάσης πληροφορίας καὶ πεποιθήσεως, οὕτως διαστίζοντες, οὐτ' ἄλλο τι μὲν κεύθοντες ἐν φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζοντες· ἀκουσίως, (οἷους ἡμῖν ὑπέγραψεν, οὐχὶ πάντως μετὰ τῆς ὀφειλομένης αἰδοῦς, τοὺς θεοφόρους πατέρας ἢ σοφὴ τῶν ὁδίων λαλιά!). Ὅτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους αὐτοὺς οἱ Πατέρες μετεχειρίζοντο τὴν Ἀριστέου συγγραφὴν (ὡς ἐξαίρουσαν τὴν ἐλληνικὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν), τοῦτο καὶ παντάπασιν ἑαυτῶν ἐπιλαθόμενοι διεθρύλλησαν οἱ σοφοί. Αὐτοὶ (μικρὸν ἀνωτέρω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς) αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους ἄνω καὶ κάτω περιάγουσι δακτυλοδεικτοῦντες, ὡς πλαστουργήσαντας τὸν (ὡς λέγουσι) μῦθον τῆς ἐρμηνείας. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀρισταῖον ἀχραιφνῇ καὶ γνήσιον εὐρηκαν ἐβραῖον ἐξ ἐβραίων! Ὁμολογοῦσι δὲ καὶ ὅτι πᾶσα τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων ἡ συναγωγὴ τὰς ἐλληνίδας ἀνεγίνωσκε Γραφάς (ὡς θείας δηλονότι τιμῶσα καὶ θεοσόφως ἡρμηνευμένας)· ποίαν λοιπὸν οἱ Πατέρες εἶχον ἀνάγκην ἵνα προσβάλλωσι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὅ,τι μὴδ' αὐτοὶ οὗτοι ἤρνοῦντο, ἀλλὰ καὶ μάλιστα καυχώμενοι διεκήρυττον, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἰώσηπον, καὶ πρὸ τούτου δὲ ὁ Φίλων, θεοπνεύστους ἀντικρυς τοὺς ἐρμηνεῖς ἱστορῶν; Εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν Β, αἰῶνα οἱ σκληροτράχηλοι σταυρωταὶ ἀντέλεγον πρὸς τὴν στηλιτεύουσαν αὐτοὺς ἐρμηνείαν τῶν Ο, καὶ νέας ἐχάλκευον μεταφράσεις διὰ τοῦ Ἀκύλα καὶ τοῦ Συμμάχου, ἀλλ' ἤρουν ὅμως πρὸς ἔλεγχον τῆς πωρώσεως τῶν τοιούτων, αὐτοὶ αὐτῶν οἱ πρόην

διδάσκαλοι καὶ πατέρες, καὶ τοσαῦται σύγχρονοι μυριάδες ὁμογενῶν, πιστευσάντων εἰς τὴν ἀκήρατον ἐρμηνείαν τῶν Ο.

Ταῦτα τὰ τῶν κριτικῶν κυριώτερα. Τὰ δὲ λοιπὰ φαίνονται γελοῖα. Μετ' ἴτης ἐτοιμότητος εἶχεν ἂν καὶ ὁ Γρεζήρος ἀνταπαντῆται πρὸς τὸν Ὅδιον· « Σὺ δὲ πάλιν οὔτε τοὺς Ἰουδαίους οὔτε τοὺς Χριστιανούς, μόνους δὲ τοὺς ἐθνικούς νομίζεις ἀξιοπίστους; μήπως δὲ καὶ ἄγνοεῖς (ἦν τοσοῦτον ἐφεξῆς περισαλπίσσεις) τὴν πρὸς ἑκατέρους ἀντιπάθειαν τῶν ἐθνικῶν; » Ἡ ἀλήθεια πανταχοῦ τιμητέα καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις· μένει μόνον πρὸς ἐξέτασιν, εἴπερ ὁ ἐθνικὸς ἔρμιππος ἀληθεύει, ἢ καὶ ἀληθεύων μήποτε παρεξηγεῖται στρεβλῶς· βλέπομεν ἐφεξῆς περὶ τοῦτου. Τὸ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι ποῖον λόγον ἔχει πρὸς μηδὺλως δεχομένους ἀρχάς; Ὅσοι παρεδέξαντο τὴν ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἀρχαίων παραδοθεῖσαν, καὶ διὰ τοσοῦτων αἰώνων καὶ τόπων ἀναντιρρήτως κεκρατηκυῖαν ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο, θεωροῦσι καὶ τὸν πρῶτον αὐτῆς συγγραφέα, τὸν Ἀρισταῖον, ὡς παρουσιάσαντα τοῖς πράγμασι, καθὼς αὐτὸς ὁμολογεῖ. Οἱ δὲ χθιζοὶ νεωτερισταί, τὸ πᾶν τοῦ πράγματος ἀπαρνούμενοι, πῶς ἔπειτα ἀρκοῦνται εἰς μόνην τὴν ἀπόδειξιν τῆς εἰς τὴν ἐρμηνείαν παρουσίας τοῦ Ἀριστεύου; ποία δὲ πρὸς τοιοῦτους ἀποδείξεις ἔξει χώραν, οἵτινες πυρρῶνίζουσι καὶ πρὸς αὐτὰ τῶν τεκμηρίων τὰ ἐναργέστατα; Τοῦ μικροῦ μετὰ τὸν Ἀριστεά γενομένου φιλοσόφου Ἀριστοβούλου τὴν μαρτυρίαν νοθίζουσι (α). τοῦ Φιλωνος καὶ Ἰωσήπου τὰς ὁμολογίας καταπατοῦσιν· ἀθετοῦσι καὶ αὐτὸ τῆς ἱερᾶς τῶν Μακκαβαίων Β, Βίβλου τὸ προοίμιον (ὡς ὀφόμεθα), τ' ἄλλα παραλείπομεν· καὶ ἔπειτα ζητοῦσι καινότερας ἀποδείξεις, ἵνα σιγήσωσιν εἰς αἰῶνας, ἀλλὰ καὶ βοήσωσι καὶ κεκραξώσιν εἰς αἰῶνας, μήπως αὐτῶν ἡ σομφὴ καὶ γεηρὰ καὶ διερρώγυα κραυγὴ δύναται κατασβεῖσαι τὴν ἐρισμάραγον καὶ ἀειλαμπῇ καὶ ἀένναον τῆς ἀληθείας φωνήν; Παράδοξον δὲ ἀρκεῖνο, ὅτι α· τότε μόνον σιωπή-

(α) Hody L. I. cap. IX. — R. Simonius etc. (Βλ. ἐφεξῆς κεφ. ιβ.).

σουσιν, ὅταν ὁ Ἀριστέας ἀποδειχθῇ παρὼν εἰς τὴν ἐρμηνείαν » ὡς ἂν ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, ἢ τὸ ψεῦδος, ἐξήρτητο ἀπολύτως ἐκ μόνῃς τῆς παρουσίας, ἢ τῆς ἀπουσίας τῶν ιστορούντων ! Παρόντες ἦσαν ὅτε Κτησίας ὁ ἰατρός παρὰ τῷ Ἀρταξέρξει, πολεμοῦντι πρὸς Κύρον τὸν ἀδελφόν, καὶ ὁ ιστορικός Ἀριστόβουλος παρὰ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ ἀναβαίνοντι εἰς Ἀσίαν· ἀλλ' ὁ μὲν Κτησίας « ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία (τῆς κατ' αὐτὸν ιστορίας) μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφόρων παντοδαπὴν πυλαίαν » (α), τοῦ δὲ Ἀριστοβούλου χωρίον τι τῆς ἐαυτοῦ συγγραφῆς πρὸς αὐτὸν ἀναγινώσκοντος τὸν Ἀλέξανδρον, πλέοντα ἐν τῷ Ἰθάσπει ποταμῷ, λαβὼν τὸ βιβλίον ὁ Ἀλέξανδρος « ἔρριπεν ἐπὶ κεφαλὴν εἰς τὸ ὕδωρ, ἀγανακτήσας διὰ τὰ ψεύδη, καὶ ἐπειπὼν, « Καὶ σὲ δὲ οὕτως ἐχρῆν Ἀριστόβουλε » (β). Ἐξ ἐναντίας δὲ πάλιν ὁ Θουκυδίδης, καὶ ἀπὸν ἐξόριστος εἰς τὴν Σκαπτησύλῃν τῆς Θράκης, συνέγραψεν ἀκριδέστατα τὸν πόλεμον τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, « κτῆμα ἐς αἰεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν » (γ). Τελευταῖον· ἔστω λαμπρὸς ὁ Ἑρμιππος καὶ περικλεέστατος, ὅσον θέλει Ὀδῖος, ἀλλὰ διὰ τί θέλει τοῦτον καὶ ἀναμάρτητον ; ἐκ ποίου δὲ δικαιώματος ἀποφαίνεται τὸν μὲν Σμυρναῖον τὴν πατρίδα καὶ μηδέποτε ἴσως ἰδόντα τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἑρμιππον ἀληθεύοντα περὶ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ Φαληρέως, ψευδόμενον δὲ τοῦ Ἀριστέα ; (βλ. ἐφεξῆς κεφ. ε. §. η.)· ποίας ἔσχεν ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις ἰδίως περὶ τῆς Ἑρμιππίου περικοπῆς, ὡς πάντῃ πάντως ἀληθευούσης ; ποίας, τέλος, ἐγγύας ἀξιοχρέους, ὡς μὴ στρεβλῶς ἐφαρμοζομένης εἰς ἔλεγχον τοῦ Ἀριστέου ; Τοῦτου δὲ τοῦ (κατ' αὐτὸν) σκοτίου, καὶ δι' ὅλων τριακοσίων ἐτῶν ἀφανοῦς, καὶ θνητῶν ἀπάντων ἀσημοτάτου Ἀριστέου τὴν ἱστορίαν ἐπεκύρωσεν (ἀναγνούς ἐξάπαντος) ὁ Ἑρμιππου σύγχρονος, καὶ πολὺ περὶ τὴν ἱεράν ἱστορίαν ἀξιοπιστότερος Ἀριστόβουλος, καὶ ἄλλοι,

(α) Πλούταρχ. Εἰς Ἀρταξ. §. α. πρὸς. Φωτ. ἀναγν. σβ. : Λουκιαν. π. δεῖ ἱστ. συγγράφ. §. 39.

(β) Λουκιαν. πῶς δεῖ ἱστορ. συγγράφ. §. 12. — (γ) Θουκυδ. Α. §. κβ.

καὶ αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, ὅστις εἶχε μετὰ χειρὸς τὴν εἰς τὴν ἐπιστάτησιν μὲν αὐτὸς, ἰστόρησε δ' Ἀριστέας, ἐρμηνεῖαν τῶν Ο, καθὼς ὀψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ἡ δὲ προσαποδίδομεν καὶ ἄλλην τῶν φιλαριστέων ἀντίρρησην, ἥτις κατερείπει τὴν ἀξιοπιστίαν ταύτης δὴ τῆς κατ' Ἀριστέου μαρτυρίας τοῦ Ἑρμίππου.

§. ε. Ὁ σοφὸς Ι. Ουόσσιος ἀνακρίνων τὸ χωρίον ἐσημείωσεν ἐν αὐτῷ δύο σφάλματα, τὰ ἐφεξῆς. α) Ὁ Ἑρμιππος ἰστορεῖ τὸν Φαληρεῖα Δημήτριον ἐλθόντα πρὸς τὸν Πτολεμαῖον « μετὰ τῇρ Κασσάνδρου τελευτῇ ». Αὕτη δὲ ἡ γνώμη, λέγει, (ἣν καὶ Στράβων ἀντέγραψεν Θ, 389) ὑπάρχει ψευδής· Κασσάνδρος μὲν γὰρ ἀπέθανε τῷ β, ἔτει τῆς ρκ, Ὀλυμπιάδος (τῷ 296 π. Χ.), ὁ δὲ Δημήτριος ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον ὀκταετίαν ὄλην πρότερον, τῷ β, ἔτει τῆς ρη. Ὀλυμπ. (τῷ 304 π. Χ.). Ὡς γὰρ ἐξέπεσε τῶν Ἀθηναίων ὁ Δημήτριος, ἦλθεν εἰς Θήβας· ὅπου « ἀδοξῶν καὶ ταπεινὰ πράττων » (α) ἀνεχώρησε πιθανώτατα διὰ Μακεδονίας εἰς τὴν Θράκην (ὡς ἔγραψεν ὁ Πολύαινος, Στράτ. γ. ιε.), καὶ κειθὲν διεσώθη πρὸς Πτολεμαῖον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἐνιαυτὸν (τὸ β, τῆς ρη, Ὀλυμπ.), ὡς ὁ Σικελιώτης Διόδωρος (Κ. 45) ἰστορεῖ (β). — β) Ὁ Ἑρμιππος ἐψεύσθη περὶ τοῦ Δημητρίου καὶ ὅτι κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον (μετὰ τὴν Κασσάνδρου τελευτῇ), φρονηθεὶς Ἀντίγονον· ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος οὗτος ἐτελεύτησε τριετίαν ὄλην πρὸ τοῦ Κασσάνδρου. Ὅλος δὲ ὁ χρόνος, ὅσον ἐν Αἰγύπτῳ διέτριψεν ὁ Δημήτριος, ἐγένοντο ἔτη κδ, ἀπὸ τοῦ β, δηλαδὴ τῆς ρη, μέχρι τοῦ β, τῆς ρκδ Ὀλυμπιάδος, ὁπότε, τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου τελευτήσαντος, ἤρξατο μόνος ὁ Φιλάδελφος βασιλεύειν (ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἦλθον οἱ Ο, εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡς λέγομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς). Ταῦτα ὁ κλει-

(α) Πλούταρχ. π. τ. π. δ. τὸν κόλακα τοῦ φίλου.

(β) Ὁ δὲ Τζέτζης (Χιλ. Δ. 748) λέγει καὶ ὅτι ὁ Δημήτριος ἐξορισθεὶς τῶν Ἀθηναίων ἐδίδασκεν ἐν Κορίνθῳ γράμματα! ἀλλ' ἐσφαλε τὸν Τζέτζην ἡ μνήμη συγχύσασα τὸν Φαληρεῖα Δημήτριον πρὸς Διονύσιον τὸν Σικελίας τύραννον, περὶ οὗ συνήθως ᾄδεται τὸ παροιμιώδες « Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ » (Πλούταρχ.).

νός Ουόσσιος (α). ταύτας δὲ τὰς περὶ τὴν ἱστορίαν δύο πλάνας τοῦ Ἑρμίππου βεβαιοῦσι καὶ ἄλλοι τῶν σοφῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ περικλεῆς Βεντλήϊος (β).

§. 5'. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἀντέστησαν ὑπερασπιζόμενοι τὸν Ἑρμιππον. Καὶ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον λέγουσιν, ὅτι Δημήτριος Ἀθηνῶν ἐκπεσὼν κατέφυγεν εἰς Θήβας ὑπὸ τὴν Κασσάνδρου προστασίαν· μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὡς ὁ Στράβων, ἐμβριθέστατος συγγραφεὺς, Ἑρμίππῳ συμμαρτυρεῖ (γ). βεβαιοῖ δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ὁ ἐπιλογισμός. Ὁ Κάσσανδρος, λαβὼν ὑπήκοον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπέστησεν ἄρχοντα τῶν πολιτῶν Δημήτριον τὸν Φαληρέα (δ) (διὸ α καὶ στρατηγῶν Ἀθηναίων ὁ Φαληρεὺς ἐτύγχανε Κασσανδρίζων». Πολύαιν. Δ. ζ. ε.). Ἐπειδὴ δὲ ἀπροσδοκῆτως ἐπελθὼν ἄλλος Δημήτριος, υἱὸς Ἀντιγόνου τοῦ Μακεδόνος, ὁ Πολιορκητῆς, κατέσχε τὸν Πειραιᾶ, ὁ δὲ Φαληρεὺς διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας ἐφοδεῖτο μᾶλλον τοὺς πολίτας, ἢ τοὺς πολεμίους, οὐκ ἠμέλησεν αὐτοῦ ὁ ὁμώνυμος Δημήτριος (ὁ Πολιορκητῆς), ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδεσθεὶς καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, εἰς Θήβας αὐτὸν ὥσπερ ἠδούλετο, μετὰ ἀσφαλείας συνεξέπεμψε » (ε). Προσίλετο δὲ τὴν εἰς Θήβας μετάβαιναι, καταφεύγων πρὸς τὸν φίλον Κάσσανδρον (παρ' ᾧ καὶ κατέμεινε χρόνον ἱκανόν, δεκαετίαν περίπου). Παρ' αὐτοῦ δὲ, καθὼς φαίνεται, καὶ εἰς Θράκην ἀπεστάλη πρὸς Λυσίμαχον, φίλον ὄντα Κασσάνδρου, πράγματά τινα τῶν αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου πραγματευόμενος, ἴσως, πρὸς ἄλλον τῆς Θράκης ἐγχώριον

(α) I. Voss. de LXX. cap. 2. — (β) Bentlejus Dissert. de Epist. Socrat. pag. 68. πρὸς. καὶ L. Valckenair de Aristob. Iud. pag. 54, καὶ S. Demagistr. in Διανήλ. κατὰ τοὺς Ο, Apolog. IV. pag. 476 sq.

(γ) « Ἀλλ' οὕτως ὁ φθόνος ἴσχυσε καὶ ἡ πρὸς ὀλίγους ἀπείθεια, ὥστε μετὰ τὴν Κασσάνδρου τελευτὴν (ὁ Δημήτριος) ἠναγκάσθη φυγεῖν εἰς Αἴγυπτον ». Στράβ. Θ. 398. (δ) Στράβ. αὐτόθ. : Διοδ. Σικελ. κ. σελ. 439. Wes: Πausan. Α. 25. πρὸς Διονύσιον Ἀλικαρν. εἰς Δείναρχον: Φιλόχορ. παρὰ Σκαλίγ. in Anaglyph. Olymp. — Plin H. N. L. 34. 6.

(ε) Πλούταρχ. Δημ. τρ. §. Θ.

βασίλειά, πρὸς ὃν ὁ Λυσίμαχος συνεχῶς ἐπολέμει (α), καὶ οὐτινος ἀνωνύμως ὁ Πολύαινος ἐμνημόνευσεν (β). Ὑστερον δὲ μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, ὡς Ἑρμιππος ἱστορήσεν. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Διόδωρος λέγει ῥητῶς, ὅτι παρευθὺς ἐκ τῶν Θηβῶν ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον ὁ Φαληρεὺς· ἀλλ' ἀφ' οὗ διέγραψε, πῶς κατὰ τὸ β, τῆς ρητῆς Ὀλυμπιάδος ἐξέπεσε τῶν Ἀθηναίων, τοσοῦτον μόνον ὑποσυνῆψεν, ὅτι «*ἔφυγεν εἰς Θήβας, ὕστερον δὲ πρὸς Πτολεμαῖον εἰς Αἴγυπτον*» (γ). Ταῦτα μόνον προσέθηκεν ὁ Διόδωρος· τὸν δὲ μεταξὺ χρόνον τῆς Θήβης διατριβῆς τοῦ Φαληρέως, καὶ τὴν Κασσάνδρου τελευτὴν παρέδραμεν, ἐπιτέμνων τὸν λόγον· καθ' ὁμοίαν ἐπιτομὴν καὶ Πλούταρχος (ἀνωτέρω) τὴν εἰς Θήβας ἀναχώρησιν τοῦ Φαληρέως ἱστορήσας, ἀπεσιώπησε τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν. Ταῦτα συντόμως οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἀπαντῶσι πρὸς τὸ φαινόμενον πρῶτον σφάλμα τοῦ Ἑρμιππου, πάντα μὲν τ' ἄλλα λέγοντες τὰ περὶ, μηδὲν δὲ βέβαιον ἀποδεικνύντες περὶ τοῦ κυρίου πράγματος (ὅτι δηλαδὴ πάντως ὁ Φαληρεὺς ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον). Οὔτε γάρ τῶν μνημονευθέντων συγγραφέων οὐδεὶς ἐδήλωσεν, ὅτι κατέφυγεν εἰς τὴν Κασσάνδρου προστασίαν (ὡς ἡ Ὀδίου ῥητορεία διέγραψε), καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει κατὰ λέξιν ὅτι *διῆγεν ἐν Θήβαις ἀδοξῶν καὶ ταπεινὰ πράττων*· ταῦτα δ' οὐκ ἂν ἔπασχεν ὁ Δημήτριος,

(α) Jusin. XVI. 1.

(β) «*Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς συλλαμβάνεσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ Θρακῶν βασιλέως, κατακρύψας αὐτὸν εἰς ἀμαξαν χορτοφόρον, εἰς τὴν θύρον χώραν διεσώθη*» (Πολύαιν. Γ. 15. 1).

(γ) Διόδωρ. Κ. 45. σελ. 439. (πρὸς Πλούταρχ. Δημήτρ. §. θ. καὶ Ἱστορ. Συναγωγ. ἐν Scalig. Thesaur. Tempor. p. 330). Ὁ δὲ Βανδάλιος (c. IV. p. 25) τὸ ἀνωτέρω ὕστερον τοῦ Διοδώρου μεταφράσας *postea, ἐπεξηγεῖ καὶ posteris temporibus* (ὕστεροις χρόνοις), συμπεραίνει, ὅτι δηλοῖ χρόνον διάστημα οὐ σμικρὸν, ἀλλ' ἕκαστον μὲν. Ὁμοιοῦται ὁμοίως καὶ ἄλλως, ὅτι «*πότε ὁ Φαληρεὺς, εἴτ' ἐκ τῶν Θηβῶν, ἔπειτα τὸ πρῶτον ἀνεχώρησεν, εἴτε καὶ ἄλλοθεν ἀπῆλθε πρὸς τὸν Λάγον Πτολεμαῖον, ὑπάρχει πρᾶγμα ἀδελόν καὶ ἀβέβαιον*». Οὕτως ἄρα «*Σοφὸς ἀνὴρ, εἴα κύβος, πρὸς πάντ' ἐστὶν εὐπετής*»!

εἵπερ ἀπῆλθε τῆς προστασίας Κασσάνδρου (ὀλιγομένου τότε καὶ πολλὰ πάσχοντος ὑπὸ τοῦ πολεμίου Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ)· οὐδ' ἂν ἐφιλοχῶρει πάλιν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὰς Θῆβας τοιαῦτα πράττων. Ὅθεν οὐδ' ἐβράδυνε διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς Θράκην (κατὰ τὸν Πολύαινον) μεταβῆναι, σπεύδων πιθανώτατα πρὸς τὸν Κασσανδρίζοντα Πτολεμαῖον (τὴν δὲ πρὸς τῶν Θρακῶν βασιλέα παρὰ τοῦ Κασσάνδρου δῆθεν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ πρεσβείαν ἐφαντάθη πάλιν ἢ Ὀδίου πλαστική). Καὶ λοιπὸν ἡ τοῦ Διοδώρου χρονολογικὴ παράστασις (ἡ καταηκολούθησε καὶ Εὐσέβιος) (α) μένει πάλιν ὑπερῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν ὀρίζουσα χρόνον καὶ τὴν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν εἰς Θῆβας ἀναχώρησιν, καὶ τὴν ὕστερον ἐκείθεν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν τοῦ Φαληρέως. Οὐδ' ἀναφύεται ὁ τοῦ χρόνου διορισμός, διὰ τοῦ προβαλλεμένου προσχήματος τῆς συντομίας. Ὁ Πλούταρχος οὐδ' ἐχρονολόγει, καὶ μόνος τῆς ἐν Θῆβαις ταπεινῆς τοῦ Δημητρίου διατριβῆς εἶχε χρεῖαν πρὸς παράδειγμα, τὰ δ' ἄλλα τῆς ἱστορίας παρέλιπε. Καθὼς πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ Στράβων, ἐπιτέμνων τὸν λόγον (καὶ μὴδ' αὐτὸς χρονολογῶν), οὐδὴλως τῶν Θηβῶν

(α) Ὁλύμπ. ρη — Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, Ἀθηναῖος ἀποδοὺς τὴν δημοκρατίαν, ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον (Εὐσεβ. Κανον. ἐκδ. Scalig. pag. 179). Τὰ δ' αὐτὰ καὶ Σύγκελλος (Χρονολογ. σελ. 521 ἐκδ. Bon.). Ταύτην δὲ τὴν ἀπόδοσιν τῆς δημοκρατίας ὁ Ὀδιδος ἐπεξηγεῖται καὶ καταναγκασμένην, ὡς διὰ τῆς φυγῆς αὐτοῦ τὴν δημοκρατίαν Ἀθηναῖοις ἀποδόντος τοῦ Δημητρίου! (τὸ αὐτὸ, ὡς καὶ ἂν εἴλεγε, ἐπὶ καὶ Διονύσιος διωχθεὶς ἐκ τῆς Συκελίας ἀπέδωκε Συκελοῖς τὴν ἐλευθερίαν! οὕτω δὲ καὶ νόσος ἐξελαθεῖσα χαρίζεται τὴν ὑγίαν!). Ἀλλ' ὁ Σύγκελλος ἐννοεῖ ἢ τὰ τοῦ Στράβωνος, ὅτι, «Κασσάνδρου τὴν πόλιν (τῶν Ἀθηνῶν) ὑπήκουον λαβόντες, ὁ Δημήτριος, ἄρχων ὑπ' αὐτοῦ κατασταθεὶς, οὐ μόνον οὐ κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ νύκτωρ ὥς» (Θ. 398)· καὶ κατὰ ταῦτα τὸ τοῦ Συγκέλ. «Ἀθηναῖοις ἀποδοὺς τὴν δημοκρατίαν» ἐξηγεῖται ἀναφορικῶς («ὅστις ἀπέδωκε κτλ.») ἢ (τὸ μᾶλλον πιθανώτερον, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Συκελίηρος ἐσημείωσεν) ἐννοεῖ τὰ τοῦ Διοδώρου (κ. σελ. 439.), ἐν οἷς ὁ Φαληρεὺς ἱστορεῖται πρεσβεύσας πρὸς τὸν Ἀντιγόνου Δημήτριον ὑπὲρ τῆς Ἀθηναίων δημοκρατίας. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἱερώνυμος ἐν τῇ τῶν Εὐσεβίου χρονικῶν ἐρμηνείᾳ. (βιβλ. 6), ὅστις καὶ τοι συγχύσας τὸν Πτολεμαῖον πρὸς τὸν Δημήτριον κατὰ λάθος, ἔγραψεν ὁμοίως, ὅτι «Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, πρὸς Πτολεμαῖον (γρ. πρὸς Δημήτριον) ἔλθων, ἐξηπάτατο τὴν δημοκρατίαν ἀποδοῦναι τοῖς Ἀθηναῖοις» (Chron. num. MDCCIX. pag. 139. πρὸς Scalig. animadver. pag. 129).

ἐπεμνήσθη, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπέστειλε κατ' εὐθεΐαν εἰς Αἴγυπτον τὸν Δημήτριον. Τὸ δὲ « μετὰ τῇρ Κασσάνδρου τελευταίῃ » προσέθηκεν ὁ Στράβων εἴτ' ἐξ ἀκοῆς ἀβασανίστως παραλαβὼν, εἴτε καὶ προχείρως μεταγράψας ἐξ Ἑρμιππου (εἴπερ οὗτος ὑπῆρχεν ὁ Σμυρναῖος, καὶ μὴ ὁ Βηρύτιος). Ἀλλὰ, τέλος, καὶ τὴν Στράβωνος μαρτυρίαν ὡς αὐθεντικὴν καὶ κυρίαν ἐκλαβόντες μὴ διαφερώμεθα περὶ τούτου πρὸς τὸν Ἑρμιππον (ὡς κρίνει προτιμότερον καὶ ὁ Ἐκδικος τοῦ Ἀριστέου) (α), ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου πλέον κερδανούμεν, εἰ μὴ μόνον ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Φαληρέως διατριβῆς ἀντὶ τῶν 24, ἀποδίδεται 14, ἢ 15, ἐνιαυτῶν (β).

§. ζ. Πολλῶν πλέον προφανέστερον σφάλμα τοῦ Ἑρμιππου δείκνυται τὸ δεύτερον (τὸ περὶ τὸν Ἀντίγονον). Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδιδιον καὶ τούτῳ δικαιοῦσι τὸν Ἑρμιππον. « Ἀντίγονον (λέγουσιν) ὁ Ἑρμιππος ἐνόησεν οὐχὶ τὸν Μέγαν ἐπωνυμιούμενον, τὸν πατέρα τοῦ Πολιορκητοῦ, τὸν ἐν Ἰψῷ πεσόντα (μαχόμενον πρὸς Σέλευκον καὶ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς), μεθ' ὃν ἐπέζησε τριετίαν ὁ Κασσανδρος, οὗ τοῦτον λέγει τὸν Ἀντίγονον ὁ Ἑρμιππος, ἀλλὰ τὸν αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου υἱόν, τὸν κοινότερον καλούμενον καὶ Ἀντίπατρον (κατὰ διωνυμίαν) καὶ μάρτυς ὁ τοῦ Εὐσεβίου Κανὼν: « Μακεδόνων ἐβασίλευσαν καὶ (γ) Ἀντίγονος καὶ Ἀλέξανδρος Κασσάνδρου υἱοί, ἔτη δ. » (Χρον. β. σελ. 179. Scal.). Ὡσαύτως ἔχει καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἐρμηνείᾳ ὁ ἱερώνυμος (σελ. 139). Ἐν δὲ τῷ Α, τῶν Εὐσεβίου Χρονικῶν (οὗτινος τὰ πλεῖστα οὐκ εἰσὶ τοῦ Εὐσεβίου γνήσια), ὁ αὐτὸς Ἀντίγονος καλεῖται Ἀντίπατρος, « Μακεδόνων ἐβασίλευσαν καὶ, τρεῖς παῖδες Κασσάνδρου, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος, καὶ Ἀντίπατρος, ἔτη γ (δ): ἀλλ' ὅμως καὶ

(α) Vindication of the history of Septuag. etc. p. 46. Βλ. ἐφεξ. §. ι.

(β) I. Voss. Append. ad Pomp. Melam. p. 58. sq.

(γ) Τὸ καὶ (27) σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῆς σειρᾶς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ Καράνου πρώτον ἀρξαμένων. πρβλ. καὶ Σύγγελλ. Χρονογ. σελ. 498 Bon.

(δ) Εὐσέβ., Χρονικ. Α. ἐν Scalig. Thesaur. Tempor. pag. 64. Amstelod. 1658.

τούτου τοῦ Α, τῶν Χρονικῶν ἡ ὑπὸ Ἱερωνύμου λατινικὴ μετάφρασις συμφωνεῖ πρὸς τὸ Β, τὸν χρονικὸν κανόνα, Ἀντίγονον ἔχουσα οὐκ Ἀντίπατρον (α). Τούτοις δὲ πάλιν συμφωνοῦσι καὶ τὰ ὑπὸ Σκαλιγέρου ἐν τῷ τοῦ Εὐσεβίου Χρονικῇ συνυφασμένα διαφόρων ἀποσπάσματα, ἐν οἷς εἰς τὴν σειρὰν τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀριθμοῦνται Φίλιππος, Ἀριδαῖος, Κάσσανδρος, Ἀντίγονος, Δημήτριος καὶ οἱ ἐφεξῆς. Τοῦτον τοίνυν (λέγουσι) τὸν Ἀντίγονον τοῦ Κασσάνδρου, τὸν καὶ Ἀντίπατρον, φοβηθεὶς ὁ Φαληρεὺς ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐφοβήθη δὲ, διότι μετὰ τὴν Κασσάνδρου τελευτὴν ὁ υἱὸς Ἀντίγονος (ὁ καὶ Ἀντίπατρος), διαστασιάζων περὶ τῆς βασιλείας πρὸς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, ἀποκτείνει τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην, ὡς συμπράττουσαν Ἀλεξάνδρῳ· ταύτης δὲ τῷ μέρει προσέκειτο πάντως καὶ ὁ Φαληρεὺς, ὡς μνήμων τοῦ φίλου καὶ εὐεργέτου Κασσάνδρου. Ὡς οὖν ἴδε τὸν Ἀντίγονον εἰς τοσοῦτον ὀμότητος ἐλάσαντα, ὥστε μιάναι τὰς χεῖρας καὶ λύθρῳ μητρικοῦ αἵματος, φοβηθεὶς μὴ τι πάθῃ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ θηριώδους βασιλέως, ὡς σύμβουλος τῆς μητρὸς, ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀρχαῖον Κασσάνδρου φίλον. Οὕτως οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἐπαληθίζουσι τὸν Ἑρμιππον.

§. 4. Ἄλλ' ὁ κλεινὸς Οὐόσσιος ἀρνεῖται πρῶτον τὴν διωνυμίαν τοῦ Ἀντίπατρου, λέγων· «Εἴ περ ἦν διώνυμος ὁ Ἀντίπατρος, ἔπρεπεν ἵνα λέγῃται Ἀντίπατρος Κάσσανδρος (ἀπὸ τοῦ πατρὸς), οὐκ Ἀντίπατρος Ἀντίγονος. Διότι τὰ ἐπώνυμα προσετίθεντο παρ' Ἑλλήσιν ἢ ἀπὸ τῶν πατέρων (οἷον Ἀρρίδαῖος Φίλιππος, Θεόκρι-

(α) Macedonum (regnavit) XXVII. Antigonus et Alexander an. 4. (Scalig. ibid. pag. 139). Σημειῶσαι πῶς εἰς τὴν μετάφρασιν λείπει μὲν τὸ Φίλιππος, τὰ δὲ ἔτη γράφονται 4, ὡς καὶ ἐν τῷ Κανόνι ἀνωτέρω. Πλὴν ἀλλ' ὁ Σύγκελλος (χρον. σελ. 513) συμφωνῶν ἀκριβῶς πρὸς τὸ Α. τῶν χρονικῶν, γὰρ ἔτη γράφει (κυρίως γ, καὶ μὲν κς 6), καὶ Ἀντίπατρον (οὐκ Ἀντίγονον). «Μακεδόνων ἐβασίλευσαν παῖδες Κασσάνδρου, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος καὶ Ἀντίπατρος, ἔτη γ». Ὡστε καὶ ἐκ τούτου μόνου δεικνύται ἡ περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀντίγονος ἡμαρτημένη ἐν τῷ Κανόνι γραφὴ (λέγομεν περὶ ταύτης καὶ ἐφεξῆς §. 0.). Σημ. ἡμετ.

τος Συμμιγίδας, Εὐμήδης Κρατίδας, Πτολεμαῖος Λάγος, καὶ ἄλλα πάμπόλλα τῶν τοιούτων, ἃ καλοῦσιν Ἕλληνες «πατρωνυμικά ἀπαρᾶλλυκτῶς λεγόμενα»), ἣ ἀπὸ διδασκάλων (οἷον Ἀπολλώνιος Μόλων, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις Μανίλιος Ἀντίοχος, Ἀριστείδης Κυῖντιλιανός, καὶ ἄλλοι), ἣ τέλος, ἀπὸ τῶν δεσποτῶν (ὡς παρὰ Ῥωμαίοις μάλιστα) (α). Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἀντιπάτρου (λέγει Οὔοςσιος) οὐδὲν τούτων ἔχει χώραν· οὐδ' ἂν ἐπινοηθεῖν ἄλλη τις αἰτία, δι' ἣν αὐτῷ προσετέθη καὶ τὸ, Ἀντίγονος. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου Κανόνος ὁ Οὔοςσιος ἀποβάλλει διὰ μιᾶς, ὡς ἡμερτημένως καὶ πλημμελῶς ἐξ ἡμερτημένης τῆς ἱερῶ-

(α) Οὐ μόνον ἀπὸ πατέρων, καὶ θείων, ἢ πατραδέλφων (Πλούτ. Δημητρ. §. 6), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παλαιότερων πρόγονων, ἢ καὶ συγγενῶν ἐπισήμων, ἢ καὶ ἄλλως πως ἐπωνομάζοντο οἱ Ἕλληνες· ἀρχαία δὲ ἡ διωνυμία· οἷον ὁ τοῦ Ἀχιλλέως υἱὸς Νεοπτόλεμος, ὁ καὶ Πύρρος («ὅπερ ἦν αὐτῷ παιδικὸν ἐπωνύμιον». Πλούταρχ. Πύρρ. §. 1), καὶ ὁ παρ' Ὀμήρῳ Ἀλέξανδρος καὶ Πάρις [ἄλλα δὲ πολλὰ διώνυμα παρὰ τῷ ποιητῇ, τὰ μὲν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Θεῶν (δηλονότι τῶν ἀρχαιότερων καὶ παλαιγενῶν ἀνδράν), τὰ δὲ εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων (τῶν μεταγενεστέρων) ἀπονεμόμενα, παραλείπομεν· οἷον Ἰλ. α, 403: ε, 814: ε, 291: υ, 74: κτλ. πρὸς. καὶ Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. φύλ. 94]. Ὅθεν ὁ Ὀδῖος δικαίως ἀντίπε πάλιν πρὸς Οὔοςσιον φέρων παραδείγματα τὰ ἐφεξῆς, τὸ τοῦ Ἑρμοδόμαντος μὲν τὸ ὄνομα, Κρεωφύλου δὲ ἐπιλεγόμενου, αὖς ἐλέγετο Κρεωφύλου ἀπόγονος εἶναι, Ὀμήρου ξένου τοῦ ποιητοῦ (Ἰάμβλ. βίῳ Πυθαγόρ.), καὶ τὰ, Ἀλέξανδρος Ἀντίοχος, Δημήτριος Σέλευκος (Συρίας βασιλεῖς), Πτολεμαῖος Ἀλέξανδρος (Δελφίου βασιλεῖς, υἱὸς Πτολεμαίου τοῦ β, Εὐεργέτου), Δημήτριος Ἰζῆιον (γραμματικὸς) (Hody pag. 15): καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· Εἰς δὲ τὰ ἀπὸ διδασκάλων, τὰ ἃ παρὰ ἁλᾶ κτὼς λεγόμενα, παραδείγματα προστεθεῖσθαι (διὰ τὸ ἐπίσημον) καὶ Θάκιος Καϊκίλιος, ὁ μακάριος Κυπριανός, ἀπὸ τοῦ διδασκάλου τῆς εὐσεβείας αὐτῷ γενομένου Καϊκίλου (Cavcillij) παρνονομαθεῖς (ἄλλας δὲ πολλὰς, παρὰ Ῥωμαίοις μάλιστα, τριωνυμίας καὶ τετραωνυμίας ἀπὸ τε πατέρων, καὶ ἀπὸ γένους συγγενείας (οἰκογενειᾶν), καὶ ἀπὸ προσηγορικῶν ἐπιθέτων, πρὸς τὰς φύσεις, ἢ τὰς πράξεις, ἢ τὰ τοῦ σώματος εἶδη καὶ πάθη, ἢ καὶ σκωπτικῶς προστιθεμένων (Πλούταρχ. Κοριολ. §. ια: Γαῖ. Μαρ. §. α) παρασιωπῶμεν. Ὅτι δὲ καὶ εἰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων μάλιστα, συνειθίσθησαν τριωνυμίας, μαρτυρεῖ Τίτος Φλάβιος, Κλήμης, ὁ ἱερώτατος Ἀλέξανδρός· Ὁ δὲ Παμφίλου Εὐσεβίου (κατὰ γενικὴν, οὐκ ἃ παρὰ ἁλᾶ κτὼς διωνυμύμενος) προσηγορεύθη ἀπὸ τοῦ φίλου Παμφίλου (οἷον κατὰ πατρωνυμίαν, ἢ καὶ διδασκαλιωνυμίαν, ὡς λέγεται καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Μόλωνας, κατὰ γενικὴν). Ὀριγένης δὲ τῷ πάνυ προσετέθη τὸ Ἀδαμάντιος, οὐχ ὡς δευτέρου κύριον, ἀλλ' ὡς ἂν προσηγορικὸν παρηνύμιον, διὰ τὸ περὶ τοῦς ἀγῶνας ἀδάμαστον καὶ ἀκάματον, καθὼς καὶ τὸ χαλκέντερος. Καὶ ταῦτα λόγου πάρεργον, Ὀδῖῳ συμμαχοῦντα τῷ κλεινῷ.

νόμου μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Σκαλιγέρου προστεθειμένα (α). Ἀλλὰ πρὸς τὰς Οὐοσσίου ταύτας παρατηρήσεις ὁ Ὅδιος ἔμεινεν ἀμετάπειστος, ἀποδράσεις τινας, μηχανώμενος καὶ διεκδρομάς. Καὶ πρὸς μὲν τὴν Οὐοσσίου ἐρώτησιν, ἐκ ποίας αἰτίας ἄρα γε προστέθη τῷ Ἀντιπάτρει καὶ τὸ Ἀντίγονος ἐπωνύμιον; προφασίζεται λέγων ὅτι «πολλὰ τῶν κατὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κασσάνδρου διέμειναν ἀγνοούμενα· φαίνεται δὲ ὅμως ἐν αὐτῇ σύνηδες τ' ὄνομα τοῦ Ἀντιγόνου» — (πόθεν;) — «διότι (λέγει) καὶ θυγάτηρ τις τοῦ Κασσάνδρου (ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ πατραδέλφου Κασσάνδρου τοῦ βασιλέως) Ἀρτιγόνη καλεῖται (Σχολ. εἰς Θεοκριτ. εἰδ. ιζ.), καὶ ταύτης πάλιν ἡ θυγάτηρ, ἡ Βερενίκη, μίαν τῶν αὐτῆς θυγατέρων ὠνόμασεν Ἀρτιγόνην (ἥς καὶ Πλούταρχος ἐπεμνήσθη ἐν βίῳ Πύρρου §. δ)· ἴσως δὲ (προστίθῃσι) καὶ αὐτὸς ὁ περὶ οὗ λόγος Ἀντίγονος, τοῦτο κύριον ἔσχεν ὄνομα· τὸ δ' Ἀντίπατρος

(α) Τὸ τοῦ Εὐσεβίου Χρονικόν, εἰς δύο μέρη διηρημένον (τὸ μὲν α, «παντοδαπαπῆς ἱστορίας Χρονικὸν Λόγ. Α,» τὸ δὲ β. «Χρονικὸς Κανὼν,» εἰς τοῦ Α, ἐπιτομή) μετέφρασε λατινιστὴ οὐχὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας (ὡς ἐνίοτε συνείθεε περὶ τὰς μεταφράσεις) ὁ μυχάριος Ἱερώνυμος· διότι καὶ ἀφείλε τινὰ καὶ μετέβαλε, τινὰ δὲ καὶ προσέθηκε (καὶ μάλιστα εἰς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας), ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ (Praef. ad Chronic. Euseb.). Τὸ δ' ἑλληνικὸν τοῦ Εὐσεβίου κείμενον, ὑπὸ τοῦ χρόνου κατακρωτηριασμένον (καὶ μάλιστα τὸ Α, μέρος) ἐξέδωκε συνάμα μετὰ τῆς Ἱερωνύμου μεταφράσεως καὶ σημειώσεων κριτικῶν ὁ ἀκαμάτος Σκαλιγέρους (in Thesaur. Temporum. Lugd. Batav. 1606· ἔθεν καὶ ἡ ἐκδ. ἐν Amstelodami. 1658), ἀναπληρώσας τὰ μὲν ἐκ τῆς λατινικῆς ἐρμηνείας, τὰ δ' ἐκ τοῦ Συγγέλλου, καὶ Κεδρηνοῦ, καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ χρονικοῦ, καὶ εἶποθεν ἄλλοθεν ἀνθολογήσας, (ἴσως δὲ τινὰ καὶ αὐτὶς ἐκ τῶν Ἱερωνύμου λατινικῶν ἐξελληνίσας), καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα πλουσίᾳ χειρὶ συναθροίσας εἰς ἐν. Ἀλλ' ἐκ τούτου προέκυψεν ἄλλο τι σύνταγμα διάφορον ἐν πολλοῖς τοῦ πρωτοτύπου (βλ. Hanck. de Byzant. Script. Gr. P. I. c. 1. p. 90. sq.), καὶ δικαίως ἀμφισβῆται, εἰ πάντα τὰ περιεχόμενα παραδεχτέον ὡς γνήσια τῆς Εὐσεβίου χειρὸς (βλ. Cave Script. Eccles. Hist. vol. 1. p. 93 — Du-Pin Nouvel Biblioth. eccl. T. 2. p. 4)· περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ περὶ τὸν Ζόραξον καὶ τὸν εὐκλείστατον Ἀγγέλων τὸν Μαΐον, χειρογράφοι περιτυχόντες παλαιᾷ Ἀρμενικῇ μεταφράσει, καὶ ταύτην ἐκλατινίσαντες, καὶ τὰ σαφέστερα ἑλληνικὰ λείψανα προσθέντες, ἐξέδωκαν τὴν καλὴν ἐκδοσιν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου «Eusebij Pamphil. Chronicorum Canonum Libr. II. etc. Mediolani, 1818. βλ. καὶ editor. praef. p. 16.

ἐπωνύμιον εἶχεν ἀπὸ τοῦ Πάππου, τοῦ Κασσάνδρου πατρός » ταῦτα ὁ Ὀδῖος· ἐν οἷς ἂν τις εὐθὺς ἀπορήσῃ δικαίως, διὰ τί μὴ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πάππου πρῶτως καὶ κυρίως Ἀντίπατρος ὠνομάσθῃ; (κατὰ τὴν ἑκπαλαὶ καὶ μέχρι σήμερον παρ' Ἑλλήσιν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν τῆς τῶν ἐγγόνων πολλάκις ἐπὶ τῶν πάππων κυριωνυμίας). Ὅποῖον δὲ καὶ τὸ συνεπὲς τῆς εἰκασίας! ἐπειδὴ ἦσαν Ἀντιγόραι καλούμεναι ἐν τῇ Κασσάνδρου οἰκογενείᾳ, καὶ ὁ Κασσανδρίδης ἄρα Ἀντίπατρος, ὠνομάζετο κυρίως Ἀντίγονος! ἀλλ' οὕτως ἡμῖν Ὀδῖος ἠδύνατο καὶ τοὺς Οἰδίποδος υἱοὺς ἀφοτέρους, τὸν Ἐτεοκλῆν καὶ τὸν Πολυνείκην, ἐπονομάσαι καὶ Ἀντιγόνους, διότι ἀγκεινοὶ εἶχον ἀδελφὴν Ἀντιγόνην, « τέκνον τυφλοῦ γέροντος » (α). Τοῦ δὲ κατ' Εὐσέβιον δῆθεν Κανόνος ἔχεται πάλιν Ὀδῖος ἀπρίξ, ἀπὸ μίτου λεπτοῦ καὶ σαπροῦ (τὸ τοῦ λόγου) τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γνώμην ἀναρτῶν, καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἐξῆς.

§. θ'. Οὐδεὶς τῶν ἱστορικῶν ὅσοι τῶν Κασσάνδρου παιδῶν ἐμνημόνευσαν, οὐδὲ καὶ εἰς οὐδαμῶς τὸν Ἀντίπατρον ὠνόμασε καὶ Ἀντίγονον· ἅπαντες δ' ἀπαξᾶπλῶς καὶ ὁμοφώνως Ἀντίπατρον κυρίως καὶ μόνον τοῦτον καλοῦσιν. Οὕτω Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (β), καὶ Πλούταρχος (γ), καὶ Πausanias (δ), καὶ Πορφύριος, καὶ πολὺ πρὸ τούτου Δέξιππος (ε), καὶ ὁ ῥωμαῖος Ἰουστίνος (ζ), καὶ ὁ τὰ Δεξιππου κατὰ λέξιν ἀντιγράφας Σύγκελλος ὁ χρονογράφος (η). Καὶ αὐτὸς δὲ, τέλος, ὁ Εὐσέβιος Ἀντίπατρον ἔγραψεν ἐν τῷ Α, τῶν Χρονικῶν (σελ. 64. Scal.), ὡς φέρεται καὶ τὴν σήμερον, οὐκ Ἀντίγονον, συμφωνῶν δηλονότι πρὸς πάντας τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς, ἀφ' ὧν ἡρανίζετο τὴν χρονολογίαν (θ).

(α) Σοφοκλ. Ἀντιγόν. γ. (β) Διόδ. Βιβλ. κα. ἐκλογ. γ. σελ. 490.

(γ) Πλούτ. Πύρρ. §. γ. καὶ Δημητρ. §. λς. (δ) Πaus. Βοιωτ. κεφ. ζ.

(ε) Εὐσέβ. Χρονικ. Α. σελ. 58 καὶ 63 ἐκδ. Scalig. (ζ) Iustin. Lib. XVI. c. ι.

(η) Γ. Σύγκελ. Χρονογρ. σελ. 505 ἐκδ. Bon.

(θ) Ὁ δὲ Βανδάλης διατείνεται ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ὠνομάζετο Ἀντίγονος ἐν μόνον ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Διοξίππου « A Dioxiippo sicut et ab Eusebio in Chronico, Antigonus appellatur » (cap. III. p. 25). Ὁ δὲ Διοξίππος οὗτος τίς; καὶ ποθεν; Οὐτε πάντως ὁ Ὀλυμπιονίκης (Λαίρτ. σ. β,

Τίς οὖν ἀμφιβάλλει ὅτι παρομοίως ἔγραψε καὶ ἐν τῷ Κανόνι; Ἡ δὲ τῶν ἀντιγραφῶν ἀβλεψία, εἴτε παρὰ τὴν ταυτότητα τῶν ἐν τοῖς ὀνόμασι πρώτων συλλαβῶν ἀπατηθεῖσα ('Αντί- καὶ 'Αντί-), εἴτε καὶ (καθὼς ἄλλοι θέλουσιν), ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου κατὰ συγκοπὴν γεγραμμένον ἀπαντήσας τις τὸ ὄνομα (ΑΝΤΙΠ.), ἐξέλαβε τὸ Π, ἀντὶ τοῦ ὁμοιομόρφου Γ, καὶ ἀνεπλήρωσε τὰς ἐλλειπούσας συλλαβὰς, ΑΝΤΙΓόνον γράψας (ὡς καὶ τοῦτο συνηθέστατον παρὰ τοῖς Μακεδόσιν), ἀντὶ τοῦ ΑΝΤΙΠΑτρον (α). Καὶ τοιοῦτῳ χειρογράφῳ περιπεσὼν ὁ μακάριος Ἱερώνυμος ἀντέγραψε τὸ ἡμερτημένον (πλὴν εἰ μὴ πως αὐτὸς ὁ Δαλμάτης Πατὴρ πρῶτος παρανέγνω καὶ ὄρθην οὖσαν τὴν γραφὴν, ὡς παρηρμήνευσε καὶ ἄλλα παραναγνοῦς, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ)· ἢ, τέλος, ὅλον τὸ ἀμάρτημα ἀπορρίπτειν εἰς τοὺς Ἱερωνύμου ῥωμαίους ἀντιγραφεῖς (γράψαντας Antigonus, ἀντὶ Antipatrus) (β). Ἐντεῦθεν ἡ ψευδωνυμία μετεγράφη ὕστερον καὶ εἰς τὸ χάσμα τῶν διεσθαρμένων σελίδων τοῦ (κατὰ Σκαλίγηρον) ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Κανόνος. Τοῦτο φαίνεται πως μαρτυρῶν καὶ Σύγκελλος (ὅστις εἶχεν ἀείποτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλον ἀκραιφνὲς ἔτι τότε τοῦ Εὐσεβίου τὸ χρονικόν),

δ), οὔτε πάλιν ὁ Κωμικός (Ἀθῆν. γ, 100), ἢ τις ἕτερος, (Διωξίππου γὰρ μαρτυρίαν οὐδεὶς ἐμνημόνευσεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος· οὐδὲ σφάζεται παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων τοιοῦτο χωρίον Διωξίππειον). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸν Δέξιππον ὁ σφός ἑλληνιστὴς μετωνόμασε Διωξίππον· καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστόν. Μνήμης περὶ αὐτοῦ, ἡ παραδρομὴ γραφίδος, ἡ ἀβλεψία τυπογράφου προσεκάλλησεν εἰς τὴν καλὴν τοῦ Βυζαντίου διατριβὴν καὶ ταύτην τῆς ψευδωνυμίας τὴν κῆρα. (Ἐπειτα καὶ ἄλλως, ἀφ' οὗ τὸν Ἀντίπατρον μετέπλασεν εἰς Ἀντίγονον, τί παράδοξον εἰ μετέβαλε καὶ τὸν Δέξιππον εἰς Διωξίππον; παρὰ μίαν συλλαβὴν διαφέρειται τὰ ὀνόματα καὶ πῶς καὶ συνωνυμοῦσιν· εἴγε ὁ μὲν δέχεται, ὁ δὲ διώκει ἵππους!). Τὸ παραδοξότατον φαίνεται, πῶς πρὸς τὴν παρ' Εὐσεβίου γραφὴν φέρει συμφωνοῦντα καὶ τὸν Δέξιππον, ὅστις, πᾶν τούναντιον, Ἀντίπατρον, οὐκ Ἀντίγονον λέγει (βλ. τὴν ῥῆσιν ἐφεξῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ παραγράφου.)

(α) Βλ. *Vindication of the history of the Septuagint etc.* p. 47.

(β) Ἐκ τῆς παρ' Ἱερωνύμῳ ἡμερτημένης γραφῆς ἐπλανήθησαν καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων. • Ἡ ἐσφαλὴ ὁ Ἑρμιππος (λέγει ὁ Wesseling εἰς Διοδ. τ.μ. Β. σελ. 439), ἢ ὁ Ἀντίγονος· οὗτος νομιστὴς ὁ αὐτός καὶ Ἀντίπατρος ὁ Κασσάνδρου, καθὼς καὶ Ἰσάβριος εἰκασε.

Ἀντίπατρον γράψας, καθὼς προείπομεν (§. ζ. σημ.). Ἐπικυροῖ δὲ, τέλος, λαμπρῶς καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Κανόνος ὑπὸ τοῦ Μαΐου γενομένη ἔκδοσις, ὅπου γράφεται « Ἀλέξανδρος καὶ Ἀντίπατρος (ἐβασιλευσαν) ἔτη γ » (ὡς καὶ ἐν τῷ Α, τῶν χρονικῶν) (α). Εἰς τοιοῦτο προφανέστατον σφάλμα γραφικὸν ἐθεμελίωσεν ὅλην τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ὁ σοφὸς δόκτωρ (ἢ διδάκτωρ) Ὀδιος, καὶ προτιμήσας τὴν δύω συλλαβῶν, ἢ καὶ μόνον ἐνός γράμματος (τοῦ Π, ἀντὶ τοῦ Γ,) διεφυσμένην ὑπὸ τινων ἀντιγγραφέων μεταβολὴν, κατεπάτησε τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντίαν ὅλων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ τοῦ Εὐσεβίου αὐτοῦ! Ἀλλ' ἐὰν δέχεται ὡς μόνην ἀληθῆ καὶ γνησίαν τὴν ἣν ἐμνημόνευσε ῥῆσιν ἐκ τοῦ Σκαλιγγηρίου Κανόνος τοῦ Εὐσεβίου, τότε λοιπὸν (ὡς ὀρθῶς συλλογίζεται ὁ τοῦ Ἀριστέου Ἐκδικίας) (ε), ὀφείλει πάντως ὁ Ὀδιος εἶνα δεχθῆ ὡς ἀληθινὸν καὶ γνήσιον καὶ τὸν κατὰ τὴν αὐτὴν σελίδα, πρὸ τινων γραμμῶν κεχαραγμένον, διορισμὸν τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς τοῦ Φαληρέως, ὡς γενομένης κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον, ὁπότ' ἐξέπεσεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν (τὸ ε, τῆς ρη, Ὀλυμπιάδας, ὡς ἐχρονολόγησε καὶ Διόδωρος ἀνωτέρω §. ε.)· ἀλλὰ τοῦτο καταστρέφει ριζηδὸν τὴν τῆς Ἑρμίππου ῥήσεως αξιοπιστίαν, ἥς τὸ ἄπτωτον καὶ ἀκήρατον ἐκ παντὸς τρόπου προστατεύει γενναίως ὁ κριτικός.

Πόσον δὲ δυστυχῶς ἀπέβησαν αὐτῷ καὶ τ' ἄλλα τὰ φαντάσματα, ὅσα παρέπλανε περὶ τῆς αἰτίας, δι' ἣν τὸν παρ' αὐτῷ Ἀντίγονον (δηλονότι τὸν Ἀντίπατρον) ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐφύβηθη. Πρῶτον μὲν εἰσάγει τοῦτον αἰσχιστὰ συνωμοτοῦντα μετ' Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Ἀντιγόου, καὶ συνεξάπτοντα πολέμους ἀδελφῶν, καὶ τρέφοντα τὴν ἐμφύλιον νόσον τῆς οἰκίας ἐκείνης, εἰς ἣν ἐχρεώσται τὴν μεγίστην αὐτοῦ δόξαν καὶ σωτηρίαν! Ἐπειτα,

(α) Βλ. Euseb. Chronic. Canon. p. 256 ἐκδ. Maij. Πρόσθετε ὅτι καὶ ἡ παρὰ τοῦ Μαΐου ἐκλατινισθεῖσα παλαιὰ τοῦ Χρονικοῦ Ἀρμενικὴ μετάφρασις Ἀντίπατρον ἔχει (αὐτ. σελ. 173.), καὶ προσέτι περιέχει καὶ τοὺς τρεῖς υἱούς (Philippus, Alexander atque Antipater). Ὅθεν καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον φαίνεται προσθετὸν τὸ Ἀλέξανδρος, κατὰ λάθος ἐκπεπτωκός (« τοῦτον διαδέχεται Φίλιππος καὶ Ἀντίπατρος »). (ε) Vindication of the history etc. pag. 48.

αὐτὸν Ἑρμίππου οὔτε τοὺς υἱοὺς Κασσάνδρου μνημονεύει, οὔτε
 τὴν Ἀντιπάτρου μητροκτονίαν, οὔτε τὴν τοῦτου πρὸς τὸν ἀδελ-
 φὸν διαμάχην (διότι ἐνόει Ἀντίγονον, καὶ οὐχὶ Ἀντίπατρον),
 καὶ οὔτε τόπον τῆς τότε τοῦ Φαληρέως διατριβῆς, οὔτε χρόνον
 τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς ὀνομαστικῶς διορίζει, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀορί-
 στως διέλαβε μόνον, ὅτι μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον, φοβηθεὶς
 Ἀντίγονον (ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον), ὁ σοφὸς Ὀδίων συναγαγὼν τὰ
 κατὰ τὸν Κασσανδριδῆν Ἀντίπατρον περιστατικὰ προσανήρτησε
 πάντα, καὶ ἄκοντος Ἑρμίππου, εἰς τὸν παρ' αὐτῷ Ἀντίγονον,
 ὅπως Ἀντίπατρον ἐκεῖνον τὸν Ἑρμίππειον Ἀντίγονον καταστήσει!
 Τελευταῖον, δανεισάμενος ἐξ Ἑρμίππου τὸ κατ' Αἴγυπτον τῷ
 Δημητρίῳ συμβεβηκός, ἐπανελάθεν, ὡς ταῦτ' σχεδὸν καὶ πρότερον
 αὐτῷ συμβῆναι, ὅτε διέτριβεν ἐν Θήβαις, ἢ ἐν Μακεδονίᾳ (ἢ ὅπου
 ἀλλοχοῦ καθίζει τοῦτον Ὀδίων). Περὶ βασιλείας ἐν Αἰγύπτῳ
 (κατὰ τὸν Ἑρμίππον) συνέπραττεν ὁ Δημήτριος τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης
 τοῦ Πτολεμαίου παισὶ, τοῖς τὸν πατέρα συμβουλευσάντων περι-
 θεῖναι τὴν ἀρχήν· διὸ καὶ ἐξέπεσε περιορισθεὶς. Περὶ βασιλείας
 καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (κατὰ τὸν Ὀδίων) συνέπραττεν Ἀλεξάνδρῳ,
 συμβουλευσάντων τὴν μητέρα μετ' αὐτοῦ συμμαχεῖν· διὸ καὶ ἔφυγε
 φοβηθεὶς. Πανταχοῦ ὁ Φαληρεὺς εἰς τὰς περὶ βασιλείας τῶν δια-
 δόχων ἀντιζηλίας παρενέπλεκεν ἑαυτὸν, καὶ προσέκρουεν, ὡς κακός
 τις καὶ ἀδέξιός ἐν αὐλαῖς σκευωρός! Ἀλλ' ἐν μὲν Αἰγύπτῳ συνέ-
 πραττε τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης πρεσβυτέροις υἱοῖς τοῦ Πτολεμαίου
 (ὧν ὑπῆρχεν εἰς καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός), εὐλογῶν πῶς ῥαδιουργ-
 γῶν! διὰ τί καὶ παρὰ Μακεδόσιν οὐ συνεμάχει περὶ τῆς βασι-
 λείας μετὰ Ἀντιγόνου τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, συνέπραττε δὲ
 μᾶλλον Ἀλεξάνδρῳ τῷ νεωτέρῳ, παράνομα πολιτευόμενος καὶ
 παρὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν (κεφ. ζ. §. δ.), ὁ σοφώτατος γομα-
 θέτης; Εἰ δὲ καὶ τοῦτ' ἔπραττεν (οὕτω δόξαν), διὰ τί καὶ οὐ κατέ-
 φυγε πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀλεξάνδρον ἐκ τοῦ συνέγγους, εἴπερ ἐφαβήθη
 τὸν μητροκτόνον Ἀντίγονον, ἀλλ' ἀπέδρα θήρευσεν οὕτω μακρὰν
 καὶ διαπόντιον σωτηρίαν; Ἄδικα ταῦτα καὶ λίαν ἀπίθανα περὶ

§. ι. Καί λοιπόν ἐσφάλη μὲν ὁ Ὀδῖος παρεξηγῶν τὸν Ἑρμιππειον Ἀντίγονον· ἐσφάλη δὲ καὶ αὐτός ὁ Ἑρμιππος ἐκφοβίζων τὸν Δημήτριον ἐκ τοῦ Ἀντιγόνου. Ποῖον ἄρα τοῦτον ἐνόει τὸν Ἀντίγονον; Ὁ Οὐόσσιος ὑπέλαβεν, ὅτι τὸν μέγαν εἶχε κατὰ νοῦν ὁ Ἑρμιππος, τὸν πρὸ τοῦ Κασσάνδρου τελευτήσαντα (§. ε.). Ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ἀπίθανον. Ὁ Ἑρμιππος λέγει, ὅτι « ἐφοβήθη τὸν Ἀντίγονον ὁ Δημήτριος ». Ἀλλ' ὁ μέγας Ἀντίγονος, καὶ τοι φοβερώτατος γενόμενος τῶν τότε κατ' Ἀσίαν βασιλέων (α), ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ Κασσάνδρος ἐξῆ (ὑφ' οὗ καὶ κατεπολεμήθη, τέλος, ὁ Ἀντίγονος· Πaus. Α, ζ.), οὐδένα φόβον ἡδύνατο παρέχειν τῷ Δημητρίῳ, διάγοντι παρὰ τῷ Κασσάνδρῳ (τοῦτο γὰρ συνάγεται ἐκ τῶν Ἑρμιππου λόγων, ὅτι « μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον ἐφοβήθη »). Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ἕτερον λοιπὸν ὁ Ἑρμιππος Ἀντίγονον ἐνόει· τίνα τοῦτον; τὸν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἐγγονον, υἱὸν δὲ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τὸν ἐπικαλούμενον *Γορατῆν*. Καὶ παρεχρόνιζε μὲν ὁπωσδήποτε καὶ εἰς τοῦτον (ὡς λέγομεν εὐθύς), πλὴν ἀλλ' οὕτως ἐξηγεῖται πως ἡ τοῦ φόβου αἰτία. Ὁ Κασσάνδρος ἐτελεύτησε τὸ γ, ἔτος τῆς ρκ Ὀλυμπιάδος (Εὐσέβ. χρονικ.). τοῦτον διεδέξατο Φίλιππος ὁ υἱός, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀντίπατρος καὶ Ἀλέξανδρος οἱ διαστασιάσαντες ἀδελφοί· οὗτοι ἐβασίλευσαν ἔτη γ, ἢ δ. Μετὰ τούτους Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ἀποκτείνας Ἀλέξανδρον τὸν Κασσάνδρου (ε), βασιλεύει Μακεδονίας ἐπὶ ἔτη

Πόρρ. ζ. καὶ Δημητρ. §. λς. βλ. καὶ ἐφεξῆς §. ια). Ὡστε ὁ σοφὸς Διεμάχιστρος (αὐτόθι) ῥηθὼς τ' ἄλλα περὶ τούτου πρὸς Ὀδῖον ἀπαντῶν, οὐκ ἀκριβῶς ὅμως συνεπέρανεν ἐκ τῶν τοῦ Δεξιππου ὅτι « καὶ ὁ τοῦ Κασσάνδρου Ἀντίπατρος Ἀντίγονος ἐκαλεῖτο, οὗδ' οὕτως ἂν ὑπῆρχε πρὸς τὸν Δημήτριον φοβητέος « οὐδ' ἔγάρ ἐφ' ὁ α-σ-ε-β-α-σ-ι-λ-ε-υ-σ-α-ι ». Πολὺ προσεκτικώτερον Οὐόσσιος ἐξεφράσθη λέγων (ἐπὶ ἐφρα-νεύθη ὁ Ἀντίγονος οὗτος ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου) « πρὶν ἢ ἐπὶ τοῦ θρόνου στηριχθῇ » (antequam in solio confirmaretur). Append. ad Pomp. Mel. pag. 61.

(α) Σύγκριλ. Χρονογρ. σελ. 505 Bon. πρὸς Πausan. Α. ζ.

(ε) Ἐνταῦθα σημειοῦμεν ὡς διορθωτέον (εἰ δοκῇ τοῖς Κριτικαῖς) χωρίον τι τοῦ Παρφυρίου· ὅπου, πλὴν τῶν παρ' ἄπασιν ὁμολογημένων τριῶν υἱῶν τοῦ Κασσάνδρου (Φιλίππου καὶ Ἀντιπάτρου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ νεωτέρου), φαίνεται καὶ τις τέταρ-

ἔξ, εἴτα Πύρρος, ἔπειτα Λυσίμαχος ἔτη πέντε, μεθ' ὃν Πτολεμαῖος ὁ Κερραυνὸς καὶ Σωσθένης. Ὑστερον δὲ, τέλος, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ἐπελθὼν μετὰ ἔτη ιθ', ἀπὸ τῆς Κασσάνδρου τελευτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντίγονος οὗτος, καὶ πρὶν ἢ βασιλεύσῃ Μακεδονίᾳ, ἐβασίλευσεν ὅμως δι' ὧν δέκα, ἢ δώδεκα ἐτῶν εἰς ἄλλας χώρας τῆς Ἑλλάδος (Σύγγελλ. σελ. 514), ἐντεῦθεν ὁ Ἑρμιππος ἀπατηθείς παρεχρόνισεν, εἰσαγαγὼν αὐτὸν ἐπτά τοῦλάχιστον ἐνιαυτοὺς πρότερον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Μακεδόνων (ὅπου ἴσως, ἢ παρὰ Θηβαίους, Μακεδόνων φίλοις, ὑπελάμβανε τὸν Φαληρέα Δημήτριον διατρίβοντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου). Καὶ τοῦτον ἄρα τὸν Ἀντί-

τος, Πτολεμαῖος· « Φίλιππος μὲν (λέγει) ἐν ἑλατεῖα ἀπεθνήσκει. — Ἀντίπατρος δὲ Ἀλεξάνδρῳ τῷ παιδί συμπράττουσαν ἀνελὼν τὴν μητέρα — εἰς Λυσίμαχον ἔφυγε. — Ἀλεξάνδρος δὲ γαμει Λυσάνδραν τὴν τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τε τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον ἄδελφόν εἰς συμμαχίαν ἐπικαλεῖται Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου — ἀναιρεῖται τε ὑπ' αὐτοῦ » (Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σελ. 63 Scalig. καὶ ἐκδ. Maij σελ. 173). Ἀπαραλλάκτως ἔχει καὶ ἡ τοῦ Μαΐου ἐκλατινισθεῖσα Ἀρμενικὴ μετάφρασις, « νεώτερον ἄδελφόν (cum minore fratre)· τὸ δὲ Πτολεμαῖον ὁ Ἀρμενικὸς κώδικς εἶχεν εἰς τὴν φωνήν προσγεγραμμένον, ὅθεν οἱ ἐκδοταὶ εἰσήγαγον τοῦτα καὶ εἰς τὸ καίμενον τὸ Λατινικόν (βλ. Euseb. Chronic. Canon. L. I. p. 173). Ἀλλ' ἡ γραφὴ τοῦ Πορφυριανοῦ χωρίου φαίνεται τετραγραμμένη· καὶ τὸ μὲν δεύτερον Πτολεμαῖον ἐπανέλαβεν ἀναμφιβόλως ἡ ἀβελψία τοῦ ἀντιγραφέως ἐκ τοῦ σύνεργου Πτολεμαίου. Τὸ δὲ νεώτερον (ἀντὶ τοῦ πρεσβύτερου) ὡς ἔχει Παυσανίας, Πλούταρχος, κτλ.) φαίνεται σφάλμα παλαιῶν ἀντιγράφων, ἢ μνημονικὸν ἀμάρτυμα τοῦ Δεξιππου (ἐξ οὗ καὶ Πορφύριος ἀντέγραψεν ἴσως). Γραπτέον τοίνυν παρὰ τῷ Πορφυρίῳ — « Ἀλεξάνδρος δὲ γαμει Λυσάνδραν τὴν τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τε τὸν πρεσβύτερον ἄδελφόν εἰς συμμαχίαν ἐπικαλεῖται Δημήτριον, — ἀναιρεῖται τε ὑπ' αὐτοῦ ». Καὶ μαρτυρεῖ Δεξιππος γράφων σχεδὸν ταῦτα· « Ἀλεξάνδρος δὲ Λυσάνδραν τὴν Πτολεμαίου γαμει· παρὰ Δημητρίου δὲ (ἴσ. τε) ἀναιρεῖται τοῦ πολιορκητοῦ, συμμαχίᾳ (ἴσ. γρ. συμμαχίᾳ) κατὰ Ἀντίπατρον τοῦ νεωτέρου (ἀντὶ πρεσβύτερου) ἀδελφοῦ προσκαλεσάμενον (ἐν Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σελ. 58 ἐκδ. Σκαλιγέρ.), ὅπου γραπτέον προσκαλεσάμενος (ὡς ἔχει καὶ ὁ Σύγγελλος Χρονογραφ. σελ. 505 Bon.), προσθετον δὲ, ἴσως, καὶ τὸ αὐτόν. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδισς καταλιπὼν τὰ τοῦ Δεξιππου καὶ Πορφυρίου (ἀ τισάνκις ἀνέγνω παρὰ τῷ φίλῳ καὶ ὁμόφρονι Σκαλιγέρῳ), ψέγει ἔπειτα τὸν τῷ Δεξιππου μεταγράψαντα Σύγγελλον, ὅτι κοκῶς οὕτως εἶπε πρεσβύτερον τὸν νεώτερον Ἀλεξάνδρον (Hody pag. 16).

γονον τὸν Γονατᾶν ὁ Φαληρεὺς ἐφοβήθη κατὰ τὸν Ἑρμιππον, εἴτε καθὼ σύνοικος καὶ φίλος Θηβαίων, ὑπ' Ἀντιγόνου πολεμηθέντων, εἴτε καὶ ὡς φίλος Κασσάνδρου, καὶ τῆς Κασσάνδρου οἰκίας, οὗς ἐμίσουν οἱ τοῦ μεγάλου Ἀντιγόνου ἀπόγονοι, διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀχαριστίαν τοῦ Κασσάνδρου (Παυσ. Α. ζ). Τὸν Γονατᾶν Ἀντίγονον, τέλος, καὶ Οὐόσσιος ἀπέδωκεν ὕστερον παροδικῶς εἰς τὸν Ἑρμιππον. Ἀλλ' ὁ Ὀδῖος ἀντέκράξεν, ὅτι καὶ τοῦτο δεικνύται τρανὴς Οὐόσσίου παραχρονισμὸς (α). Καὶ ὅμως ὁ παραχρονισμὸς οὗτος ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν Ἑρμιππον αὐτόν.

§. ια'. Τελευταῖον, οἱ περὶ τὸν Ἀριστέου ἔκδικον ἀθωοῦσι παντάπασι τὸν Ἑρμιππον ἀπὸ τῶν δύο τούτων σφαλμάτων. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ α, παρὰ τὴν Διοδώρου χρονολογίαν προτιμῶσι μᾶλλον τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος « ὅτι ὁ Δημήτριος ἐφυγεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὴν Κασσάνδρου τελευτήν ». Τὸ δὲ δευτέρον θεραπεύουσιν οὕτως Ἀντίπατρος ὁ Κασσάνδρου πατήρ ἐτελεύτησε τὸ δ, ἔτος τῆς ριδ' Ὀλυμπιάδος (Διόδωρ. ΙΙΙ. σελ. 653), καταλιπὼν κυβερνήτην τῆς Μακεδόνων βασιλείας τὸν Πολυσπέρχοντα. Ὁ δὲ Κασσάνδρος ἀνελθὼν εἰς Ἀσίαν, καὶ βοήθειαν λαβὼν παρ' Ἀντιγόνου τοῦ μεγάλου, καὶ Πτολεμαίου (τοῦ Λάγου) ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ γ, τῆς ριε, Ὀλυμπ. (Διόδ. ιη, 667), καὶ καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας κατέστησε τῆς πόλεως ἐπιστάτην Δημήτριον τὸν Φαληρέα. Τῷ δ' ἐρεξῆς ἔτει διεσφάσατο τὴν πάτριον βασιλείαν τῶν Μακεδόνων. Κατὰ δὲ τὸ β, τῆς ριη, Ὀλυμπ. (ἀπὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς ἔτει ιζ) Δημήτριος Ἀντιγόνου ὁ Πολιορκητῆς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀσίας στόλῳ μεγάλῳ, ἀπέδωκε τὴν δημοκρατίαν τοῖς Ἀθηναίοις (Διόδ. Κ. 756), καὶ τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἐξέπεμψεν εἰς Θήβας (αὐτ. καὶ Πλούταρχ. Δημητρ. §. θ). Ὅπου καὶ διέτριψεν ὁ Φαληρεὺς χρόνους ἱκανοὺς (ε), ἀπολαύων

(α) Βλ. Vossij Append. ad Pomp. Mel. p. 61 καὶ Hody pag. 15.

(ε) Τοῦτο συμπεραίνει ὁ Ἑκδικος ἐκ τοῦ Πλούταρχου (π. τ. π. δ. τὸν κόλακα τοῦ φίλου) ὅπου καὶ παραπέμπει. Ἀλλὰ τὸ Πλούταρχεον τοῦτο χωρίον οὐδὲν οὐδὲν διαλαμβάνει περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐν Θήβαις τοῦ Φαληρείου διατριβῆς.

τῆς εὐνοίας Κασσάνδρου. Ὁ Κάσσανδρος ἐτελεύτησε τῷ γ, τῆς ρκ, Ὀλυμπιάδ. (α), καὶ τῷ κε, ἢ κς, ἔτει μετὰ τὴν Ἀλέξανδρου τελευτὴν (βασιλεύσας ἔτη 19). Τοῦτον διεδέξατο Φίλιππος ὁ πρῶτος τῶν υἱῶν, ὅστις καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον (ε). Μετ' αὐτὸν δὲ Ἀντίπατρος, διαστασιάζων πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν νεώτατον ἀδελφὸν περὶ τῆς βασιλείας, ἀπέκτεινε τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην (γ, ἢ δ, ἔτει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου). Ἀλέξανδρος δὲ βοηθούς ἐκάλει ἐκ μὲν Ἡπείρου Πύρρον, ἐκ δὲ Πελοποννήσου Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν (γ). Ἐφθασε πρότερος ὁ Πύρρος ἐλθὼν καὶ φεύγει μὲν Ἀντίπατρος πρὸς Λυσίμαχον εἰς τὴν Θράκην (δ). καθίσταται δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τότε ἦλθε παρ' αὐτῷ ὁ Πολιορκητὴς Δημήτριος βοηθήσων, μηκέτι δεομένη. Ὑποπτεύεται τοῦτον ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐπίβουλεύει· προφθάνει δὲ ὁμῶς ὁ Δημήτριος ἐννοήσας, καὶ κτείνει τὸ μειράκιον, καὶ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη Μακεδονίας τῷ β, τῆς ρκα, Ὀλυμπ. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει στρατεύει κατὰ Λυσίμαχου, προθυμουμένου βοηθεῖν Ἀντιπάτρει (τῷ πρόσφυγι καὶ γαμβρῷ αὐτοῦ γενομένῳ, κατὰ τὸν Δέξιππον· βλ. ὅπισθ. §. θ.). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοὺς Βοιωτοὺς ὁ Δημήτριος ὑποπτεύετο, πέμπει καὶ κατ' αὐτῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν (Πλούτ. Δημητ. §. λθ.). Τότε ὁ Φαληρεὺς, διατρίβων ἐτι

(α) Εὐσέβ. Χρονικ. Καν. ἀριθμ. 1719. σελ. 179. ἐκδ. Scalig.

(ε) Iustin. Libr. XVI. c. 1. Πausan. Βοιωτικ. ζ.

(γ) Iustin. ibid. Πλούταρχ. Βίω Πύρρ. §. 5. καὶ Δημητ. §. λς.

(δ) Ταύτην τὴν Ἀντιπάτρου διῶξιν ὁ Πausanίας ἐννοεῖ λέγων « Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπαγόμενος Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου » (μᾶλλον τὸν Πύρρον πρῶτον) « καθεῖλε δι' ἐκείνου καὶ ἐτιμωρήσατο τὸν ἀδελφὸν Ἀντίπατρον » (Πausan. Θ. ζ.). Οἱ δὲ περὶ τὸν σοφὸν Μάϊον ἐκδύται τῶν Εὐσεβίου Χρονικῶν, ἐκ τούτου τοῦ ἐτιμωρησάτο ὁρμηθέντες, οὐκ ὀρθῶς ἐπέλαβον ὅτι ὁ Πausanίας ἱστέρεϊ τὸν Ἀντίπατρον ὑπ' αὐτοῦ φανευθέντα τοῦ Ἀλέξανδρου (βλ. Not. in Euseb. Chronic. I. p. 173). Οἱ δ' αὐτοὶ (αὐτόθ.) καὶ τὸν Διοδώρον εἰσήγαγον ἱστέροντα δὴθεν τὸν Ἀντιπάτρον φονευθέντα ὑπὸ τοῦ Δημητρίου. Ἄλλ' ὁ Διοδώρος λέγει ῥητὸς « Ὅτι Ἀλέξανδρος, ἀδελφὸς Ἀντιπάτρου, προσκαλεσάμενος Δημήτριον εἰς βοήθειαν δολοφονεῖται ὑπ' αὐτοῦ » (Διοδώρ. Ἐκλογ. κα. 7. τόμ. Β. σελ. 490 Wessel.).

κατὰ τὰς Θήβας (δραστήριος ἀνὴρ, καὶ οἷός τε παρορμηθεῖσαι τοὺς Βοιωτοὺς Ἀντιπάτρω τῷ Κασσάνδρου συμμαχεῖν, ἔτι ζῶντι τότε καὶ διατρίβοντι ἐν Θράκῃ παρὰ τῷ Λυσιμάχῳ), ἔκρινεν ἀσφαλές-
 στερον ἐκ Θηβῶν εἰς Αἴγυπτον ἀπελθεῖν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα, ὅστις αὐτὸν μετὰ τιμῆς ὑπεδέχθη * (α). Οὕτως εὐφυῶς οἱ περὶ τὸν Ἀριστεύου Ἐκδικον ἀπολύουσι τὸν Ἑρμίππου ἀθωοῦντες ἀπὸ τῶν διπλῶν ἐγκλημάτων. Πλὴν ἀλλ' ἐτέρωθεν ἴσταται κεχο-
 λωμένος καὶ σκυθρωπάζων ὁ Διόδωρος (παρ' οὗ πᾶσαν σχεδὸν οἱ ἀπολογηταὶ τὴν χρονολογίαν ἐδανείσαντο, κατεσκευάζοντες τὴν ἀθώωσιν). Δυσκόλως δὲ καὶ Πλούταρχος συγκαταφάσκει, δια-
 γράφων μὲν τὰς Θήβας ὑπ' αὐτοῦ Δημητρίου τὸ πρῶτον ἀλούσας, μὴ παρόντος Ἀντιγόνου, σιωπῶν δὲ περὶ τοῦ Φαληρέως, μὴδ' ὀνομάζων καὶ τοῦτον μετὰ τῶν ἄλλων (ὧν ὠνόμασεν), ὡς παρόντα, μήτε κατὰ τὴν α, μήτε κατὰ τὴν β, πολιορκίαν τῶν Θηβῶν. Καὶ πρὸς ταῦτα μὲν, καὶ εἴ τι ἄλλο φαίνεται τραχυνόμενον, μὴδὲ πρῶτως δεχόμενον τὴν φιλίωσιν, κρινέτω τὸ δοκοῦν ὁ ἀναγνώστης. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τε διαλλαγὰς ἐτοίμως ἔχοντες, καὶ τοῦ γηραιοῦ Οὐοσσίου συγχωροῦντος, ἀπαιτοῦντος δὲ καὶ τοῦ σεμνοτάτου Στράβωνος, παραδεχόμεθα τὴν ἐκ τούτων γοῦν τῶν ἐγκλημάτων ἀθώωσιν τοῦ Ἑρμίππου (μέλλει γὰρ μετ' ὀλίγον ἐν ἄλλοις ἐξε-
 λεγχθῆσθαι ἀνθρώπινά τινα παθῶν καὶ αὐτὸς ὁ πολυμαθέ-
 στατος ἱστοριογράφος, οὐδ' ἄπρωτος ἐν πᾶσι διατελέσας, οἷον αὐτὸν ἐθέλουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων). Καὶ ἀπίτω λοιπὸν ἐκ τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Φαληρεὺς πέμπτῳ ἔτει μετὰ τὸν Κασ-
 σάνδρου θάνατον, φοβηθεὶς Ἀρτίγονον (τὸν Δημητρίου, τὸν Γονατᾶν). Ἦδη δὲ καταλιπόντες τὰ τοιαῦτα, ὡς ἔξω τοῦ ζητή-
 ματος, θεωροῦμεν τὴν Ἑρμίππου μαρτυρίαν ἐφηρμοσμένως ἐπ'

(α) Βλ. Vindication etc. pag. 49—50. πρὸς Vaillant Hist. Ptolem. Ae-
 gypt. Reg. pag. 19—20. Amstel. 1701. Ὁ δὲ σφίς Δεδούελλος (Dodwell),
 αἰτίποτε ἐνθουσιῶν περὶ τὰς υπερβολὰς, τίθησι τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν τοῦ Φαλη-
 ρέως ἔτι μεταγενεστέραν ἔλας ἔτιαν ἐκτὼ (Dodw. de aetate Dicaearch. pag.
 54), ὅπερ ὁ Ἐκδικος κατέκρινεν, ὡς ἄγαν ἡμαρτημένον (Vindicat. αὐτοῦ).

αὐτῶν τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ περὶ τοῦ Φαληρέως ἱστορουμένων, ὅπως ἴδωμεν, εἴ περ ἐξελέγχει ταῦτα ὅπωςδῆτοτε, ἥ καὶ ἀναιρεῖ παντάπασιν ἡ Ἑρμιππειος μαρτυρία, καθὼς ὑπέλαβον οἱ Σκαλιγνήζοντες κριτικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Παράθεσις τοῦ Ἑρμιππειοῦ χωρίου πρὸς τὰ τοῦ Ἀριστέου περὶ τοῦ Φαληρέως.

§. α. Ἐπαναλάβωμεν τὴν Ἑρμιππου ῥῆσιν (χάριν τῆς εὐκολίας τοῦ ἀναγνώστου). « Φησὶ δ' αὐτὸν Ἑρμιππος μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον, ῥοβηθέντα Ἀντίγονον, παρὰ Πτολεμαῖον ἐλθεῖν τὸν Σωτῆρα· καὶ κεῖ χρόνον ἱκανὸν διατρίβοντα συμβουλευεῖν τῷ Πτολεμαίῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν βασιλείαν τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης περιθεῖναι παισὶ. Τοῦ δὲ οὐ πεισθέντος, ἀλλὰ παραδόντος τὸ διάδημα τῷ ἐκ Βερενίκης, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀξιωθῆναι πρὸς ταύτου παραφυλάττεσθαι ἐν τῇ χώρᾳ, μέχρι τι δόξει περὶ αὐτοῦ· ἐνταῦθα ἀθυμότερον διῆγε. Καὶ πῶς (ἴσ. πόθ') ὑπνώττων, ὑπ' ἀσπίδος τὴν χεῖρα δηχθεὶς τὸν βίον μετέθηκε, καὶ θάπτεται ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῷ, πλησίον Διοσπύλως » (α).

(α) Ὁ κλεινὸς Ἰσσερίος (de LXX. inter. c. i.) ὑπερασπίζμενος τὸν Ἀριστέα, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων ἔκρινε καὶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἑρμιππου καταλήγει μέχρι τοῦ « δόξει περὶ αὐτοῦ »· καὶ τοῦτο (λέγει) δεικνυσιν ἡ πλαγία τοῦ λόγου σύνθεσις δι' ἀπαρεμφάτων ἱστορικῶν ἐκπερομένη. Τὰ δ' ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα καὶ ἐφεξῆς εὐχὴ ὁ Ἑρμιππος, ἀλλ' αὐτὸς προσέθηκεν ὁ Λακέρτιος ἐξ ἄλλου τινος ἀνωνύμου ἱστορικοῦ προσλαβών. Ὅθεν καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ λόγου μετέβαλεν ὀριστικῶς ἀπὸ πλαγίας εἰς ὀρθὴν (ὡς ἀπ' ἐαυτοῦ τὸ πρῶγμα διηγούμενος). Οὕτως ὁ σοφὸς ἀνὴρ φεβήθεις τὸν Ἑρμιππον, ὡς ἀμαχον καὶ ἀήτητον, ἄλλον εἰσήγαγεν ἀδοξότερον καὶ ἀνωνυμον ἀντίπαλον Ἀριστέου. Ἀλλ' εἰς μάτην, ὅτε Ἰσσερίος ἐφωβήθη, καὶ ὁ Ὀδισὸς ἀντεῖπεν, ὅλην σελίδα δαπανήσας πρὸς ἀπάντησιν ἀνωφελεῖ· τὸν τρόπον τοῦ θανάτου τοῦ Φαληρέως ἱστέρησαν καὶ ἄλλοι. Καὶ ὅστιςδῆτοτ' ἂν ὑποτεθῇ ὁ παρὰ Λακέρτιω ἱστοριογράφος οὗτος, λέγει πράγματα μὴ ἀναιρούμενα ῥητῶς ὑπ' ἄλλων ἐνδοξοτέρων, ἅτινα ὁμως οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀναφοράν πρὸς τὸν Ἀριστέα, καθὼς φανήσεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς.

§. β'. Πρὸς ταῦτα τοῦ Ἑρμιππου προστίθῃσιν ὁ Λαέρτιος περὶ τοῦ Φαληρέως καὶ ἄλλο παρόλληλον χωρίον τοῦ Ἡρακλείδου, συγγραφέως ἀρχαιοτέρου παρὰ τὸν Ἑρμιππον, καὶ οὐχ ἦπτον ἐνδόξου ἱστορικοῦ, ὅστις φαίνεται λαμπρῶς ἀντιφάσκων πρὸς τὴν Ἑρμιππου διήγησιν. Ἰδοὺ τὸ χωρίον. « Ἡρακλείδης δέ, ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Σωτίωνος διαδοχῶν (ἱστορεῖ), τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν θέλειν ἐκχωρῆσαι τὸν Πτολεμαῖον· τὸν δὲ (Δημήτριον) ἀποτρέπειν, φάσκοντα, "Ἄν' ἄλλῳ δῶς, σὺ οὐχ ἔξεις" (α). Ὡστε, κατὰ τὸν Ἡρακλείδην, ὁ Δημήτριος ἀπέτρεπε τὸν Πτολεμαῖον ἀπλῶς καὶ ὁλοσχερῶς ἄλλῳ τινι μηδενὶ (τῶν τέκνων δηλονότι) παραχωρῆσαι τὴν βασιλείαν, μήτε τῷ Φιλαδέλφῳ (τῷ ἐκ Βερενίκης), ὃν ὠνόμασε ῥητῶς ὁ Ἡρακλείδης, μήτε πάλιν τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης παισιν, οἷς τὴν βασιλείαν περιθεῖναι συμβούλευοντα τὸν Δημήτριον ἀνέγραψεν ὁ Ἑρμιππος. εἰ τοίνυν οὗτος ἐπεύσθη περὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Δημητρίου, δυσκόλως πιστευθήσεται ὡς ἀληθεύων περὶ τῆς ἐκ τούτου συμβάσεως αὐτῷ ἐξορίας, ἣν καὶ ταύτην ὁ Ἡρακλείδης φαίνεται παντάπασιν ἀγνοῶν· οὐδὲν γὰρ περὶ αὐτῆς ἔγραψε. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀόριστον « τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης » παρίσταισι τὸν Ἑρμιππον ἀμφιγοοῦντα καὶ διατάζοντα περὶ τὴν ἐκφρασιν τῆς τοῦ Δημητρίου συμβουλῆς. Ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος εἶχεν ἐκ τῆς Εὐρυδίκης παιδᾶς πλείονας ἐνός, οἷον τὸν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ἤδη βασιλεύοντος ἀποκτανθέντα (Πανσ.

(α) Παρὰ Λαερτ. Ε, ε. 8. Ταύτην τοῦ Ἡρακλείδου τὴν ῥῆσιν ἀποδεχόμενος ἀσμένως μνημονεύει καὶ ὁ σοφὸς Ὀδίας· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν « φύλης οὐ λήθετο τέχνης ». Ἀπέκρινε τὸ « Ἄν' ἄλλῳ δῶς, σὺ οὐχ ἔξεις », καὶ μετέφρασε μόνον τὸ πρῶτον κῶλον Demetrium Phal. Ptolemaeum Lagi hortatum fuisse, ne Philadelpho regno cederet (pag. 17), τουτέστιν « ὁ Δημήτριος ἀπέτρεπε τὸν Πτολεμαῖον ἐκχωρῆσαι τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν »· ἔως ὧδε καὶ πλεονοῦσι τὸν δὲ τῆς μὴ ἐκχωρήσεως λόγον, ὃν ἔλεγεν ὁ Δημήτριος πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀπεισιώπησεν ὁ Κριτικός (ὡς ἀσύμφωνον πρὸς τὰ τοῦ Ἑρμιππου). Ὁστὶς εὐχερῶς καὶ συντόμως συνέπιπεν ἐδράκιαν ὅλην τὴν Ἑρμιππου διήγησιν, ὑπερειδομένην, ὡς λέγει (suffulcitur), καὶ βεβηκυῖαν ἀσφαλῶς (ὡς ἂν ἐπ' ἀκρανδάτου τινος ἀντηρίδας, ἢ Καρυάτιδος) ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἡρακλείδου!

Α, ζ), καὶ Μελέαγρον (α), καὶ εἴ τινα ἄλλον, καὶ τὸν πρωτότοκον Πτολεμαῖον τὸν Κεραιυνόν. Εἰς ποῖον ἄρα τούτων τῶν παιδῶν ῥητῶς συνεβούλευεν ὁ Δημήτριος τὸν Πτολεμαῖον περιθεῖναι τὴν βασιλείαν; τοῦτον ὤφειλεν ἐξάπαντος ὁ Ἑρμιππος ὀνομάσαι διωρισμένως, ἀλλ' ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, καὶ μηδὲνα κυρίως ἔχων εἰπεῖν ἐξ ὀνόματος, μηδενὶ γὰρ τῶν παιδῶν ὁ Δημήτριος συνεβούλευε τῷ Πτολεμαίῳ παραδοῦναι τὴν βασιλείαν, κατὰ τὸν Ἡρακλείδην, ἐξέφερε λοιπὸν ὁ Ἑρμιππος ὅλους συλλήθδην τοὺς ἐξ Εὐρυδίκης παῖδας διὰ τὸ ἀσφαλέστερον! Ἢ μήπως εἰσάγει τὸν Δημήτριον παραινούντα τῷ Πτολεμαίῳ διαμερίσαι τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου κατὰ μοίρας καὶ νομοὺς ἰσαριθμούς τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης αὐτοῦ παισίν; (τοιούτο γὰρ τι νόημα προκύπτει κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς φράσεως « τὴν βασιλείαν τοῖς ἐξ Εὐρυδίκης περιθεῖναι παισίν »). Ἀλλ' οὔτε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἱστορεῖται φίλος πολυχρχίας καὶ πολυκοιρανίας (διὸ καὶ ἐν τῶν υἱῶν, τῷ Φιλιδέλῳ, καὶ ἤθελε κατὰ τὸν Ἡρακλείδην, καὶ περιέθηκε, τέλος, τὴν βασιλείαν), οὔτ' αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος· ὅστις ὑπὸ Κασσάνδρου κατασταθεὶς Ἀθηνῶν διοικητής, ἐπηνώρθου μὲν τὴν δημοκρατίαν, ὡς εἶπεν ὁ Στράβων (βλ. ὅπισθ. Κεφ. Α. §. 5. σημ.), ἀλλ' ὅμως ἡγάπα καὶ τὰ τῆς μοναρχίας καλὰ· διὸ πάλιν ἀνέγνωμεν « τὴν τότε κατάστασιν (τῆς πολιτείας) λόγῳ μὲν ὀλιγαρχικὴν, ἔργῳ δὲ μοναρχικὴν γενομένην, διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως δύναμιν » (Πλουτ. Δημητ. §. 10). Ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἑρμιππου, ὅτι καὶ πρὸς ἄλλους ἀντιφάσκει λέγομεν καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς· ἥδη δὲ προστιθέμεθα μόνον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Λαέρτιος ὑπηνίχαστο τὴν πρὸς τὸν Ἑρμιππον ἐναντιολογίαν τοῦ Ἡρακλείδου· προτάξας γὰρ πρῶτον τὸ τοῦ Ἑρμιππου χωρίον, καὶ τὸ ἴδιον εἰς τὸν Φαληρέα ἐπίγραμμα, ἔπειτα παρευθὺς ἐν τῷ ἐφεξῆς παραγράφῳ ὑποσυνάπτει καὶ τὴν Ἡρακλείδου ῥῆσιν, ἀρξάμενος διὰ τοῦ ἐναντιωματικοῦ δέ· « Ἡρακλείδης δέ », κτλ. Ταῦτα πρῶτον γράφομεν

(6) Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. κεφ. 30 σελ. 174 Maij.

περὶ τῆς Ἑρμίππου μαρτυρίας καθόλου, δεικνύοντες ἐκ προοιμίων μὴ τοι πάντα ἀναντιρρήτον αὐτὴν οὔσαν, μηδ' ἰσχυράν τινα καὶ ἀρραγῇ καὶ ἀνυπόστατον ἐλέποιν κατὰ τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, ὅποιαν φέροντες ἔστησαν αὐτὴν οἱ κριτικοί· ἤδη δὲ θεωροῦμεν καὶ πῶς ἐφαρμόζουσιν αὐτὴν κατὰ μέρος εἰς ἕλεγχον καὶ ἀνατροπὴν τῶν τοῦ Ἀριστέου.

§. γ. Α) Εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἑρμίππου οὐδένα χρόνον βλέπομεν ὠρισμένον, καθ' ὃν ἠξίωσεν ὁ Φιλάδελφος Πτολεμαῖος παραφυλάττεσθαι τὸν Δημήτριον ἐν τῇ χώρᾳ, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀορίστως ἔγραψεν ὁ Ἑρμιππος ὅτι, «μετὰ τῇρ ἐκείνου (τοῦ πατρὸς αὐτοῦ) τελευτῇ. Ὁ δὲ περικλητὸς Σκαλίγηρος ἐρμηνεύων τὰ τοῦ Ἑρμίππου γράφει κατὰ λέξιν, «ὁ Φαληρεὺς εὐθέως (statim) ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλείας ἀπώλετο· καὶ, ζῶντος ἔτι Πτολεμαίου τοῦ Αἰγίου, διὰ μεγίστου μίσους ἦν αἰέποτε παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ α(α). Τοῦτο τὸ εὐθέως (ἢ τὸ γάτιμ) τοῦ Σκαλιγήρου, ὡς ἐξ ἐνὸς συνθήματος ἐπανέλαβον ἅπαντες σχεδὸν οἱ τοῦτου ὁπαδοί· στάτιμ ἀνέκραξαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων καὶ Βανδάλην (β), στάτιμ οἱ περὶ τὸν Δουπῖνον (γ), καὶ Μύκκην (δ), καὶ πάντες (πλὴν ὀλίγων) τῆς ἀριστεομάχου χορείας οἱ θιασῶται, εἴτε λίαν ἀτμενιζόμενοι τὸ ἐπὶ ῥήμα, εἴτε καὶ ἀντιγράφοντες ἕτερος ἐξ ἑτέρου (καθὼς εἰώθασιν ἐνίοτε οὐκ ὀλίγοι μεγάλθυμοι παῖδες κριτικῶν!). Ἀλλὰ πόθεν ἔμαθον οἱ ἄνδρες τοῦτο δὴ τὸ στάτιμ; Ὁ Ἑρμιππος, οὔτε τῶν ἄλλων ἀρχαίων ἱστορικῶν οὐδεὶς εἶπεν, οὐδ' ἐνόησε τὸ, εὐθέως· τὸ δὲ λεξείδιον τοῦτο τὸ σμικρὸν τοσαύτην ἔχει δύναμιν ἐλλειπόν ἢ προστιθέμενον ἐν τῷ λόγῳ, ὅσην καὶ ὁ δι' αὐτοῦ σημανόμενος καιρὸς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν. Ἡθέλησαν οἱ περὶ τὸν Σκαλίγηρον ἀποδείξαι τὸν Δημήτριον ἀπολό-

(α) «Demetr. Phaler. statim initio Regni Philadelphi perierit, et maximo in odio ei semper sub Ptolemaeo Lagi fuit.» J. Scaliger Animadvers. in Chronic. Euseb. pag. 133.

(β) Hody pag. 16, 18, 19. — Van Dale pag. 24.

(γ) Du-Pin Nouvel Biblioth. etc. vol. 1. p. 58.

(δ) Mücke de orig. version. LXX. pag. 21.

μενον εὐθέως κατ' αὐτήν τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας τὴν πρώτην βαλβιδα, μηδὲνα χρόνον, μηδ' ὥραν γοῦν ἀφιέντες ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τὴν ὑπ' Ἀριστέου ἱστορουμένην ἐπὶ τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ἐπιστάσιαν τοῦ Δημητρίου. Τῆς δὲ ταχίστης ταύτης, εἴτε καθειρξέως, εἴτε (κατὰ τὸν Σκαλιγερὸν) ἀπωλείας τοῦ Δημητρίου μάρτυρα καὶ διηγήτορα φέρουσι τὸν Ἑρμιππον! Ἄλλ' ὁ Ἑρμιππος οὐκ ἐπέσπευσεν οὕτω ταχέως τὴν δυστυχίαν τοῦ Δημητρίου, οὐδὲ χρόνον ταύτης ἐδήλωσεν ὅλως, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀορίστως εἶπε «μετὰ τὴν ἐκείνου (τοῦ Λαγίδου) τελευτήν»· ὥστε καὶ βεβαία τηρηθῇ καὶ ἐκραιφνῆς ἡ περὶ τὸν Ἑρμιππον πίστις, ἡδύνατο πάντως ὁ Φιλάδελφος καὶ δύο ἢ καὶ πλείονας ἐνιαυτοὺς ὕστερον τιμωρήσασθαι τὸν Δημήτριον. Ἡ μὲν, ὁμολογοῦμεν, ὅτι

«Θυμός γε μέγας ἔστι διατρεφὸς βασιλῆος».

Ἄλλ' εὐρίσκεται καὶ βασιλεὺς ἀγανόφρων καὶ μεγαλόψυχος καὶ πραῦθυμος, καὶ εἴτε δι' ἐμβριθίαν συνέσεως, ἢ καὶ πολλὴν φιανθρωπίαν, ἀνεκτικὸς, εἴτε γοῦν εἰρωνίης καὶ ὑποκριτῆς, ὅστις καταπέττει καὶ συγχρύπτει πρὸς τὸ παρὸν τὴν ὀργήν, ἀναβάλλων κατόπιν τὴν ἐκδίκησιν, ὡς εἶπε πάλιν ὁ αὐλικώτατος Ὀδυσσεύς·

«Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,

Ἄλλὰ γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ».

Καὶ τοιοῦτος ἂν ἐφάνη πρὸς τὸν Φαληρέα καὶ ὁ Φιλάδελφος, οὐκ εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν, ἀλλὰ καὶ μῆνας ὕστερον πολλοὺς, ἢ καὶ περὶτελλομένους, ἔσως, ἐνιαυτοὺς ἐξορίσας τὸν ἄνδρα, προφάσεώς τινος δραξάμενος ἐπιτηδαιοτέρως. Καὶ ἄλλως δὲ συνέφερεν αὐτῷ τοιαύτη τις ἀναβολή, ἵνα μὴ λίαν ἄγριος καὶ φιλέκδικος ὁ χαρίεις καὶ φιλομουσώτατος Πτολεμαῖος πρὸς τὸν ἐπεξενωμένον Μουσῶν ὑποφήτην ἀναφανῇ, στέφων τὰ προοίμια τῆς μοναρχίας δι' οὕτως ὡμῆς εἰς φίλον πατρῶον καὶ τ' ἄλλα περιεκτεστάτον ἄνδρα καταδρομῆς. Ἀλλὰ παραλείποντες τὰς τοιαύτας εἰκοτολογίας παράγομεν εἰς μέσον ὡς συνήγορον αὐτὸν πάλιν τὸν Ἑρμιππον, ἄλλην τούτου φράσιν ὁμοίως καὶ ἀπαραλλάκτως ἀόριστον ἀναφέροντες, τὴν, «μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον».

Ταύτην καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀριστεομάχοι, καὶ αὐτὸς ὁ εὐγενὴς Ἑκδικος τοῦ Ἀριστεύου (τούτοις μάλιστα χαρίζομενος) ἐλαμβάνουσι πλατукώτερον, πέντε ὅλους (οἱ δὲ, καὶ πλείονας) ἐνιαυτοὺς προστιθέντες ὡς ὑπονοουμένους μετὰ τὴν Κασσάρδρου τελευτὴν, καὶ τότε διορίζοντες τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀναχώρησιν τοῦ Φαληρέως (α). Διατί μὴ παρομοίως ἐκδέχονται καὶ τὴν προκειμένην τοῦ Ἑρμίππου φράσιν, τὴν, μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν *; Εἰ δὲ πρὸς ταύτην προστιθέσκει τὸ εὐθέως (statim), προστεθείσθω λοιπὸν τὸ λεξείδιον ὁμοίως καὶ εἰς τὸ « μετὰ τὴν Κασσάρδρου τελευτὴν », καὶ τότε ζητήτωςαν οἱ φιλέρμιπποι παρὰ τῷ Ἑρμίππῳ ῥανίδα γούν, ἢ κόκκον ἱστορικῆς πίστεως!

§. δ. Β) Ὁ Ἑρμίππος οὐδὲν ἔγραψεν, οὐδὲ λέξιν περὶ τοῦ πῶς ποτε διέκειτο πρὸς τὸν Δημήτριον ὁ Φιλάδελφος, ἐτι ζῶντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σκαλίγηρον ἱστοροῦσιν (ὡς ἂν ἐξ Ἑρμίππου μαθόντες), ὅτι καὶ τότε « καὶ ἀεὶποτε διὰ μεγίστου μίσους εἶχεν ὁ Φιλάδελφος τὸν Δημήτριον ». Δεκαπέντε περὶ τοῦ ἐνιαυτοὺς διέτριψεν ὁ Δημήτριος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῷ Λαγίδῃ Πτολεμαίῳ (ὅσους ἤρξε καὶ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος (β)), τιμώμενος παρ' αὐτῷ καὶ ἀγαπώμενος, ὡς σύμβουλος καὶ τῶν γίλων πρῶτος. Τοῦτο καὶ Ἑρμίππος, καὶ Πλούταρχος (π. φυγῆς) ἱστοροῦσι, καὶ αὐτὸς ὁ τηλαυγὴς τῆς πολυμαθείας ἀστὴρ, ὁ Σκαλίγηρος, ἠπίστατο μαθὼν παρ' αὐτῶν. Ὅτι δὲ τὸν Δημήτριον ὁ Φιλάδελφος ἐξαισίως καὶ διὰ παντὸς ἀρενδῶτως ἐμίσει, πόθεν ἔμαθεν ὁ Σκαλίγηρος; Ἰσως τοῦτο συνῆξεν ὡς παρεπόμενον ἐκ τῆς πρὸς τὸν Πτο-

(α) Βλ. ἐπισθεν κεφ. Δ. §. ι. πρὸς. καὶ Vindication etc. p. 51 sq.

(β) Βλ. Πλούταρχ. Δημητρ. §. κβ. πρὸς. καὶ ἐπισθ. κεφ. Δ. §. ε, καὶ ια. Ἄλλὰ κατὰ τὸν Διόδωρον (Κ, 45) καὶ τὸν Λαέρτιον (Ε, 1, 2.) « δέκα μόνον ἔτη ἐξηγήσατο τῆς πόλεως ». Ὁ Σκαλίγηρος (Animadvers. in Chronic. Euseb. p. 129) εὕρισκει τὴν γνώμην τοῦ Πλούταρχου πρὸς τῇ χρονολογίᾳ συμφωνοτέραν. καὶ ταύτην ἐγράψαμεν ἀνωτέρω. Ἄλλ' ἐν ταῖς παρὰ τῷ Λαερτίῳ μνημονευομένοις συγγραμμάσι τοῦ Φαληρέως εὕρισκεται καὶ ἐν περὶ τῆς δεκαετίας· ἀρὰ γε οὐκ ἐπραγματεύετο ἐν τούτῳ ὁ Δημήτριος περὶ τῆς ἑαυτοῦ δεκαετοῦς ἐν Ἀθήναις ἐπιστάσις;

λεμαῖον, περὶ τῶν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτοῦ παίδων, οὐχ ὑπὲρ τοῦ φιλαδέλφου, συμβουλῆς τοῦ Δημητρίου. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ κατὰ τοῦ Δημητρίου τοῦτο ἔγκλημα ἡδύνατο εἶναι διαβολὴ καὶ συκοφαντία. Αὐλικὸς τις συκοφάντης κατατρέχων τὸν Δημήτριον (ὅποια συμβαίνουνσι συνήθως ἐν ταῖς αὐλαῖς), ὡς ἀπέθανεν ὁ φίλος αὐτοῦ καὶ προστάτης Πτολεμαῖος ὁ Α, εἰσήγγειλε πρὸς τὸν Φιλάδελφον, «ὅτι τοιαῦτά τινα συνεβούλευε τῷ πατρὶ κατὰ σοῦ ὁ Δημήτριος»· ὁ δὲ νέος βασιλεὺς τιμῶν τὸν φίλον τὸν πατρῶον καὶ θεραπεύων ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ μοναρχίας (καθὼς καὶ πρότερον), καὶ μῆτε μέγιστα μῆτ' ἐλάχιστα μισῶν, ἔπειτα μετὰ τινα χρόνον, τῇ συκοφαντίᾳ πιστεύσας, καὶ τοι μὴδὲν κακὸν παθὼν ἐξ αὐτῆς, ὅμως ἀποστραφεὶς τὸν Δημήτριον ἐξέβαλεν αὐτὸν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς αὐλῆς, ἀξιώσας παραφυλάττεσθαι ἐν τῇ χώρᾳ, μέχρι τι δόξει περὶ αὐτοῦ. Ταῦτα πιθανῶς εἶχε κατὰ νοῦν ἐν ᾧ ἔγραφεν ὁ Ἑρμιππος. Ἐκ δὲ τούτων οὐδεμία κατ' Ἀριστέου συνάγεται ἀντίφασις. Ἀλλ' ὁ Ὀδῖος ἀγανακτῶν ὑπὲρ ἧς ἀκριβῶς ἐγίνωσκεν ἀληθείας (ὡς ἂν εἰ παρῇν αὐτὸς ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Πτολεμαίων, ἀριθμούμενος μετὰ τῶν σοφῶν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς ἔπρεπε πάντως, εἴπερ ἐζῆ τότε) «*ληροῦσιν* (ἀνακράζει) οἱ λέγοντες τὸ πρᾶγμα συκοφαντίαν» (σελ. 18). Ἔστω λοιπὸν ἀληθὴς (Ὀδίου χάριν) ἡ περὶ τῶν ἐξ Εὐρυδίκης παίδων συμβουλὴ τοῦ Δημητρίου· ἡμεῖς (δὲ προσχαριζόμενοι τῷ σοφῷ) προστιθέμεθα καὶ τὴν ἄλλην, τὴν καθ' *Ἡρακλείδην* τοῦ Δημητρίου συμβουλὴν, δι' ἧς ἀπέτρεπε τὸν Πτολεμαῖον ἐθέλοντα τῷ φιλαδέλφῳ παραχωρῆσαι τὴν βασιλείαν. Πάντα (ταῦτα καὶ τοι μετὰ τῷ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ συμβούλου μόνου, καθὼς ἔπρεπεν, ἐν ἀποκρύφοις λεγόμενα) (α), τῶν τις αὐλικῶν ἡσυχῇ προσεργύσας πρὸς τοῦ βασιλικοῦ ταμείου τὰς θύρας, καὶ ὑπακούσας ἐξήνεγκε πρὸς τὸν Φιλάδελφον, εἴτε τυττον κολακεύων, εἴτε τῷ Δημητρίῳ φθονῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μυστήριον ἐξηνέχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς (οὐ γὰρ ἂν

(α) «*Secretissima de Haerede regni constituendo consilia cum eo (Demetrio Ptolemaeus) consociaverit*» αὐτὸς ὁ Ὀδῖος μαρτυρεῖ (Lib. I. c. 8. p. 42).

ἐτόλμησεν ὁ διαβολεὺς, ἔτι ζῶντος ἐκείνου), καὶ οὕτως οὐδὲν ἐκ τούτου πάλιν ἐπιχείρημα προκύπτει κατ' Ἀριστέου. Πλὴν ἀλλ' ἴσως ὁ ὠτακου-γῆς ἐκείνος οὐκ ἠπίσταντο « φυλάττειν μυστήριον βασιλείας ». οὐδ' εἶχε τοῦ κομικοῦ φιλιππίδου τὴν σύνεσιν, ὅστις ἐφοβεῖτο καὶ ἀπέφευγε « τῶν βασιλικῶν ἀπορήτων τὴν μετάδοσιν » (α). Θῶμεν τοίνυν, ὅτι, καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς, ἔμαθε τὸ ἀπόρρητον ὁ Φιλάδελφος· καὶ πληρούσθω λοιπὸν ἔκτοτε βαρεῖας ὀργῆς, καὶ μισεῖτω τὸν Δημήτριον ἀποστυγῶν ἴσα καὶ κηρὶ μαλατρῇ, ὁμῶς αἰθῶσ πύλῃσιν (ὡς κωλύοντα τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ). Ἀλλὰ πῶς ὁ Σωτὴρ, ὁ τοῦ Δημητρίου φίλος, οὐ διήλλαττε τοῦτον πρὸς τὸν υἱόν, ἀφ' οὗ μάλιστα παρέδωκε τούτῳ τὴν βασιλείαν, ἐναντίον τῆς αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου συμβουλῆς; (ἐπέζησε δὲ μετὰ ταῦτα διετίαν ὁ Λαγίδης). ἤ, τούτου μὴ γενομένου, διὰ τί μὴ πάλιν ὁ Δημήτριος ἐφρόντισεν ὠνήσασθαι τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν διὰ φυγῆς, ὡς ἐσώθη καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος; ἢ μήπως ὁ φίλος αὐτοῦ Λαγίδης, πρὸς ὃν κατέφυγεν, ἔμελλεν εἰς τοῦτο μᾶλλον ἀχρηστότερος αὐτῷ φανήσεσθαι παρὰ τὸν μέγιστον ἐχθρὸν αὐτοῦ τε Κασσανδρίζοντος, καὶ αὐτοῦ τοῦ Λαγίδου, Δημήτριον λέγων τὸν Πολιορκητὴν, αἰδεσθῆντα καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός; Ἀλλ' ἴσως εἴπη τις, ὅτι τὸ Σκαλιγέριον τοῦτο μέγιστον μῖσος ἐτήρει μυστικὸν ὁ Φιλάδελφος, ἐγκοτῶν καὶ μηνίων καὶ κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων. Ἔστω καὶ τοῦτο· παραχωροῦμεν. Ἀλλ' εἰ μὲν ἀπέκρυπτε τοὺς ἄλλους τὸ μῖσος, αὐτὸν ὁμῶς τὸν Δημήτριον οὐκ ἂν ἔλαθεν ὁ Φιλάδελφος ἕως τέλους. Ἐπῆλθεν ἡ θανατηφόρος ἐκείνη ἡμέρα, καθ' ἣν παραλαβόντος τοῦ Φιλαδέλφου τὴν βασιλείαν (ἔτι ζῶντος καὶ συμβασιλεύοντος τοῦ πατρὸς,) ἔφυγε μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἡ βασίλισσα Εὐρυδίκη προλαβοῦσα μετὰ τῶν τέκνων, ἀλλαχοῦ τε πλανωμένη καὶ εἰς Μίλητον τῆς Ἀσίας (Πλουτάρχ. Δημητρ. § μς), ἔφυγε δὲ, τέλος, καὶ ὁ πρωτότοκος αὐτῆς υἱός (ὡς ἀντιτιπιοῦμενος τῆς διαδοχῆς) Πτολε-

(α) Παρὰ Πλουτάρχ. Δημητρ. §. ιβ.

μαῖος ὁ Κεραινός, ἐλθὼν πρὸς Αυσίμαχον εἰς τὴν Θράκην, καὶ πάλιν πρὸς Σέλευκον εἰς Συρίαν (α). Ὁ δὲ Δημήτριος, ὁ τούτοις ὑπὲρ τῆς διαδοχῆς (κατὰ τὸν Ἑρμιππον) συμπράξας καὶ συνομωμοκῶς, ἐκάθητο ἄρα ἀνήκοος καὶ ἀναίσθητος τῆς μὴδὲ τῶν ὁμοπατρίων ἀδελφῶν φεισαμένης ὀργῆς τοῦ βασιλεύσαντος Φιλαδέλφου; ἢ τούτους μὲν ἐδίδωκεν ὁ νέος Βασιλεὺς, ὡς ἀντιζήλους τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ, δι' οὗ τὰ πάντα ἔπραττον ἐκεῖνοι πρὸς τὸν πατέρα, διετῆρει πάλιν παρ' αὐτῷ τῷ πατρὶ, συνήθως ἂν ῥαδιουργοῦντα καὶ μεταπειθόντα ὑπὲρ τῶν φυγάδων; ἡσμενίζετο δὲ τοῦτον βλέπουσα εἰς τὴν αὐλὴν καὶ αὐτὴ τῆς Εὐρυδίκης ἢ ἀντιζήλους Βερενίκη, ἡ μήτηρ τοῦ Φιλαδέλφου; Καὶ αὐτὸς δὲ, τέλος, ὁ πολιτικώτατος Δημήτριος, ὁ μὴδὲ τοῖς συμπολίταις τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν καταπιστεύσας αἰ.λ.λ.α. τούτους μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας βοθηθεὶς, ἔμενεν ἄρα ἡσυχος καὶ ἀτάραχος εἰς ξένην αὐλὴν, καραδοκῶν πότε, τελευτήσαντος τοῦ γηραιοῦ καὶ φίλου βασιλέως, ἀποβήσεται θυμῷ αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἀντεπολιτεύσατο, Φιλαδέλφου; Πρὸς ταῦτα, νομίζομεν, οὐδ' αὐτὸς ἂν ἐπένευσεν ὁ Βαγδάλης, ἢ καὶ ἄλλος τις θερμότατος τῶν Ἑρμιππου παρεξηγητῶν. ἴστε, ἐπειδὴ παρέμεινε εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Πτολεμαίων ὁ Δημήτριος τιμώμενος μέχρι τῆς Λαγίδου τελευτῆς, δυσὶν θάτερον, ἢ οὐδύλως ἐμίσησεν αὐτόν ὁ Φιλάδελφος, ἐτίμα δὲ μᾶλλον καὶ ἡγάπα τὸν ἄνδρα ὡς φίλον πατρῶον, ἀμελήσας παντάπασι, εἴ τι τῷ πατρὶ ματαίως ὑπὲρ τῶν ἐξ Εὐρυδίκης παιδῶν συνεβούλευσεν ἢ τάνάπαλιν, καὶ τοι σφοδρῶς αὐτὸν μισῶν ὁ Φιλάδελφος καὶ ἐχθίρων ἀείποτε (κατὰ τὸν Σκαλίγηρον), ἀλλ' ὅμως ἠναγκάζετο κρύπτειν στεγανώτατα τὸ μῖσος, πᾶσαν τιμὴν πρὸς αὐτὸν καὶ φιλίαν σχηματίζόμενος, διὰ τὸ σέβας τοῦ διετίαν ὄλην, ἅφ' οὗ παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ἐπιζήσαντος πατρός. Καὶ ἐν τούτῳ λοιπὸν τῷ μεταξύ εἴτε ὄντως, εἴτε δοκούντως, ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου τιμώμενος ὁ Δημήτριος ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν

(α) Ἀππιαν. Σύρ. πολ.μ. σελ. 128 ἐκδ. 1592. καὶ Μέμων παρὰ Φωτίω. Ἀναγνώστ. σελ. 714—715 ἐκδ. Schot. 1611.

Γραφῶν (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς). Οὐδὲ τοίνυν κατὰ τοῦτο ποτὶς ἀντιλέγει ὁ Ἑρμιππος πρὸς τὸν Ἀριστέα. Οἱ δὲ Σκαλιγῆριοι μάτην ἐπέσασαν εἰς τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἑρμιππου τὸ μέγιστον καὶ διηγεκὲς κατὰ τοῦ Δημητρίου μῦθος τοῦ Φιλαδέλφου (καθὼς ἀνωτέρω καὶ τὸ εὐθέως), ἀποκλείοντες πανταχόθεν, καὶ πρότερον καὶ ὕστερον τῆς τοῦ Λαγίδου τελευτῆς, τὴν ἐπὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν Γραφῶν ἐπιστάσιν τοῦ Φαληρέως.

§. ε. Γ) Ὁ Ἑρμιππος, λέγει, ὅτι ὁ φιλάδελφος αἰξίωσε παραφυλάττεσθαι τὸν Δημήτριον ἐν τῇ χώρᾳ, μέχρι τι δοῖε περὶ αὐτοῦ κτλ. Τοῦτο δὲ τὸ ἐν τῇ χώρᾳ πάλιν ὁ Σκαλιγῆρτος ἡρμήνευσεν ἀόριστως ἐν τινὶ χώρᾳ, τρέψας εἰς ἀόριστον τὸ ὠρισμένον ἄρθρον τοῦ ὀνόματος (α). Ἀλλὰ α τῷ μεταφράζοντι τοὺς Ἕλληνας, καθ' ἕκαστον χιλιостὸν λεπτὸν τῆς ὥρας προσεκτέον » (καθὼς ἔκρινεν ὁ βέλτιστος Οὐαλκενῆρος) (β). Ἀνδρῶν δὲ τηλικούτων (οἷος ὁ Σκαλιγῆρτος) καὶ τὰ σμικρότατα παραπτώματα λίαν ἀποξαινοῦσιν ἐπικίνδυνα ὅθεν οὐδὲ ταῦτα παροπτέα. Κατὰ τὴν Σκαλιγῆρειον ἑρμηνείαν στενοῦνται καὶ συστέλλονται παρὰ πολὺ τὰ ὅρια τῆς φυλακῆς τοῦ Δημητρίου, καθὼ παραφυλάττομένου οὐκ ἐν τῇ χώρᾳ ἀπολύτως (κατὰ τὸν Ἑρμιππον), ἀλλ' ἐν τινὶ χώρᾳ (χωρὶς δηλονότι οἰωδῆποτε, ἀγνώστῳ καὶ ἀσήμῳ, καὶ οἷον ἐν γωνίᾳ που καὶ παραδύστῳ περὶωρισμένῳ καὶ στενῷ), ὅπου καθειργμένος ὁ Δημήτριος οὐδεμίαν πρὸς οὐδένα σχέσιν εἶχε καὶ συνδιάλεξιν (διότι

(α) « Quadam regione ». Scalig. Animadvers. in Chron. Euseb. p. 133. Σημειώτεον δὲ ὅτι ὁ Σκαλιγῆρτος ἔγραψε τὸ κείμενον τὸ ἑλληνικὸν οὕτως « ἐν τῇ (τινὶ) χώρᾳ » (ἴσως ἐκ τινος ἐκδόσεως, ἥτις εἶχεν οὕτως ἐσφαλμένην τὴν γραφὴν), καὶ ἐπομένως ἔκρινεν ὀρθότατα, ὅτι « τὸ ἐν παρενθέσει γεγραμμένον (τὸ τινὶ) ἐξαλειπτέον » (virgulis inclusa delenda) ἀλλ' ἐπειτα πάλιν οὗτος αὐτὸς ἡρμήνευσεν κρατήσας ὡς ὀρθότερον τὸ ἀόριστον τινὶ (quadam)! Πλὴν ἀλλ' ἔμως αἱ ἐκδόσεις, αἷς ὅτε Βανδάλης καὶ Ὀδίας ἐχρήσαντο, εἶχον ἐν τῇ χώρᾳ (ὡς ἀντέγραψαν καὶ αὐτοί. Hody pag. 9. Van Dale p. 24). Οὕτως ἔχουσι καὶ παρ' ἡμῶν τὴν σήμερον. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος τοῦ Δακερίου μεταφραστῆς ἔγραψε χωρὶς τοῦ ἀόριστου (asservatum in provincia δηλ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ). Ὁ δὲ Ὀδίας (σελ. 9) μετέβαλεν in ditione sua (ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπικρατείᾳ).

(β) Valeken, de Aristobul. pag. 54.

τοῦτο μάλιστα συνέφερε τῷ Σκαλιγέρῳ κατ' Ἀριστέου!) διῆγε δὲ ἄρα πολὺ στενώτερον ὁ Φαληρεὺς παρὰ τὸν ὁμῶνυμον, καὶ πρῶτον αὐτῷ πολέμιον, καὶ παρομοίως, τέλος, δυστυχήσαντα, τὸν Πολιορκητὴν, (ὅστις ἀκκείνος, συγχρόνως σχεδὸν αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Σελεύκου, περιωρίσθη εἰς τὴν Συριακὴν Χερρόνησον, « *φυλάκης περὶ αὐτὸν ἐπισταθείσης ἰσχυρᾶς* » (α). Ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἑρμίππου σημαίνει καθόλου τὸ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, κατὰ φράσιν μάλιστα παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν εἰθισμένην (ὡς ἐσημείωσεν ὁ Οὐαλκενῆρος), ἥτις ἀντιδιαστέλλει πολλάκις τὴν βασιλεύουσαν Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐπικρατείας τῆς Αἰγύπτου, οὐ μόνον ὡς κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἥς οἶον προσθήκη τις (κατὰ Δίωνα τὸν Χρυσόστομον, λόγ. λθ') φαίνεται ἡ ἄλλη Αἴγυπτος (β). Ὅθεν ἔλεγε καὶ ὁ Φίλων « Ἀλεξανδρείαν τὴν πρὸς Αἴγυπτον » (γ). Οὕτως ἀναγινώσκωμεν καὶ ἀλλαχοῦ οἶον « Οὐ μόνον τοῖς κατ' Ἀλεξανδρείαν — ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ » (δ)· καὶ πάλιν « τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ κατὰ [τὸν] τόπον » (τὴν πόλιν δηλαδὴ τῆς Ἀλεξανδρείας) (ε), ὡς καὶ « κατὰ τὴν χώραν καὶ κατὰ τὸν τόπον » (ζ), τὸ αὐτὸ καὶ « ἐπ' Αἴγυπτόν τε καὶ Ἀλεξανδρείαν » (η). Οὕτω διαστέλλονται καὶ ἄλλων ἐπικρατειῶν αἱ πρωτεύουσαι· οἶον « οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἰουδαίας » (θ), καὶ πάλιν, « τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν » (ι). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ κλεινὸς Οὐαλ-

(α) Βλ. Πλούταρχ. Δημητρ. §. Ν.

(β) Οὕτω καὶ Ἀππιανὸς « ἡ μεγάλη πόλις τὴν Ἀλεξανδρεὺς ἔθηκε πρὸ Αἰγύπτου » (Ῥωμαϊκ. ἱστορ. προοίμ. §. α. σελ. 2. τόμ. α. ἐκδ. Schweigh.).

(γ) Φίλ. σελ. 884 καὶ 1028. Τ. Β. πρῆλ. καὶ Στράβ. α. 7, 58 κτλ.

(δ) Γ. Μακκλ. γ. §. 1. (ε) Αὐτ. §. 12. βλ. καὶ Ἰωάν. δ. 20: 12, 48: Πράξ. 5, 14 (ὅπου τὸ πος = πόλις, ἡ τῶν Ἱεροσολύμων). (ζ) Αὐτ. δ. 18.

(η) Ξενοφ. Ἑφέσ. ε, 66. 67. (θ) Β. Μακκ. α, 1.

(ι) Ζάλευκ. παρὰ Στοβ. σελ. 279. Βλ. Valckenauer l. c. p. 54, 55. Καὶ πρὸ τοῦ Οὐαλκενῆρου δὲ ἐσημείωσεν ὁ Γραΐκιος (Graev. ad Gloss. Isidori) χώραν λέγεσθαι μάλιστα τὴν ἀνωτέρω Αἴγυπτον (βλ. καὶ Reland. εἰς Ἰωσήφ. ἀρχ. ιβ. Β, §. 3). Πρόσθετε καὶ τὸ τοῦ Ἀριστέου « εἰς τε τὴν πόλιν (Ἀλεξανδρείαν) καὶ τὴν χώραν » (ἐκδ. Hod. pag. 1V). Τελευτὰ καὶ τὸ « Πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ

κεντρὸς ἡρμύνηςεν τὴν Ἑρμίππου ῥῆσιν οὕτω πως· ὅτι « τὸν
 Δημότριον ὁ Φιλάδελφος ἐξώρισεν ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως
 Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἵνα φυλάττηται ἐκεῖ, μέχρι
 ἂν ἄλλο τι δόξῃ τῷ βασιλεῖ περὶ αὐτοῦ. Τὸν δὲ τόπον (λέγει)
 τῆς ἐξορίας (ὅπου δηλαδὴ μονίμως ἐτηρεῖτο) οὐκ εἶχεν ὁ

Ἱεροσολυμίταις » (Μάρκ. α, 5). Καὶ μερικώτερον δὲ πολλάκις ἡ χώρα ἀντιδιατέλ-
 λεται πρὸς μίαν αὐτῆς οἰαζομένην προέχουσαν πόλιν (καὶ τοὶ μὴ βασιλεύουσιν
 τῆς ὅλης ἐπικρατείας), καθὼς δηλαδὴ πρωτεύουσιν μιᾶς τινος ἐπαρχίας, ἢ νομοῦ
 (οἷον μητροπόλιν), ἢ καὶ ἄλλως διὰ μίγεως ἐξέχουσιν περὶ τὴν περιουκίδα γῆν.
 Οἷον τό, τὸ ἀνωτέρω τοῦ Ζηλεῦκου, καὶ τὰ ἐφεξῆς· « τὴν πόλιν τε (τὸ Βυζάντιον)
 καὶ τὴν χώραν αὐτῆς Περιουκίαν ἐχρίσαντο » (Σεφιλ. γ.) — « Ἰμὴν (ὁ Ταρσὺς) παρ-
 εῖσεν (ὁ Καῖσαρ) χ ὡ ρ α ν » κτλ. (Δίων Χρυσ. λόγ. λδ. δηλονότι γῆν περὶ τὴν Ταρσόν,
 territorium civitatis, τουτ. χώραν πόλεως, ὡς λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι νομικοί,
 Pompon. πρὸς Salmas. Exercit. Plin. pag. 996: Schlenso. Lex. N. Test.
 ν. χώρα). Ἄλλα τε δὲ πάλιν ἡ χώρα, ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως (χωρὶς τῆς πρὸς τὸ π ὅ λ ι ε
 διαστολῆς) λεγομένη, σημαίνει καθολικώτερον πᾶσαν τὴν ἐπικρατείαν, καὶ αὐτῆς
 τῆς βασιλευούσης πόλεως ἐμπεριλαμβανόμενης. Οὕτως ὁ Φίλων πολλάκις εἶπε
 χ ὡ ρ α ν ἀπλῶς ὅλον τῆς Αἰγύπτου τὸ κράτος· οἷον, « τῷ τῆς χώρας ἐπιτρόπῳ »
 (δηλαδὴ τῷ Ἰωσήφ. τόμ. β. σελ. 67. Mang.), καὶ ὁ Στράβων ὁμοίως· « ἡ χώρα
 τὴν μὲν πρώτην διαίρειν εἰς νομοὺς ἔσχε » κτλ. (ιβ', 787.). Ἐντεῦθεν ἴσως
 κατὰ μετάληψιν καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεύουσα πόλις (καὶ πᾶσα πόλις ἐπομένως, ὡς
 μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς χώρας περιέχουσα) ὀνομάσθη καὶ αὐτὴ χ ὡ ρ α
 τῆς δὲ τριαύτης μεταλήψεως εὐρίσκουμεν σπάνια μὲν παραδείγματα παρὰ τοῖς
 Ἀλεξανδρινοῖς (ὡς καὶ τὸ συνώνυμον τὸ π ο ς ἐν τοῖς ἀνωτέρω παραδείγμασι),
 συνηθέστατα δὲ παρὰ τοῖς εἰσέπειτα καὶ παρ' ἡμῖν τὴν σήμερον· οἷον « ἀνεχώ-
 ρησε πᾶσα ἡ χώρα » (Ἱερμ. δ. 29, ὅπου τὸ ἑβραϊκὸν ἔχει π ὅ λ ι ε). Παρὰ δὲ
 τοῖς Ἀττικοῖς καὶ τοῖς ἀρχαίοις ἀμφιβάλλομεν εἰ περ ὅλος ὑπῆρξε τριαύτης τοῦ
 ὀνόματος ἐνδοχῇ. Ἐνομίσαντινες ὅτι εὐρηκαν ταύτης ἔχουσαν (καθὼς εἶπον) ἐν
 τῷ τοῦ Ἀριστοφάνους,

« Χώραν τε πᾶσαν Κέκροπος, ἢ μ' ἐδέξατο ».

(βλ. Ἀνάκτ. τόμ. Δ. σελ. 696). Ἀλλὰ καὶ ὥς τὸ χ ὡ ρ α Κέκροπος
 σημαίνει πᾶσαν τὴν Κεκροπίαν γῆν (ἢ τὴν Ἀττικὴν, τὴν περιέχοντων
 Ἀθηνῶν), ἔχει δὲ καὶ προφανῶς ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ ἀντιδιατελλόμενον
 τὸ « Π α λ λ ᾶ δ ο ς κ λ ε ι ν ὸ ν π ἑ ὶ δ α ν » (αὐτὸ τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν) (Ἀρι-
 στοφ. Πλούτ. 771 — 773). Οὕτως καὶ Εὐρύπιδης « εὐδαίμονα Θησέως
 χώραν » (Εὐρ. Τρωαδ. 309 — 319, πρὸς Μην. 826) πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν ὁμοῦ
 καὶ τὰς Ἀθῆνας.

Ἑρμιππος διορίσαι, μηδὲν περὶ τούτου μαθὼν ἐν 'Ἀλεξανδρείᾳ' (α). 'Ἄλλ' (ἔσως ἂν ἀπήντησε δικαίως πρὸς τὸν Οὐαλκενῆρον ὁ Σκαλίγηρος)· « ἄλλ' ἐάν ὁ Ἑρμιππος ἐννοῇ τόπον τῆς Αἰγύπτου τεταγμένον, ἀφῆκε δ' αὐτὸν ἀδιόριστον ἀγνοῶν, τί λοιπὸν, ὦ τέκνον, ἡμῖν ἐπιπλήττεις, ὅτι προσεθήκαμεν πρὸς τὸ *χώρα*, καὶ τὸ *τινί*; Μὴ γὰρ ἄλλο τι, εἰ μὴ *χώρα τις* ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὑπῆρχε καὶ ἦν Ἑρμιππος (ὡς λέγεις) ἀγνοῶν ἀφῆκεν *ἀδίστονον* »; Ταῦτ' ἂν εἶπεν ὁ Σκ. αλίγηρος· καὶ ἡμεῖς, ὅσον κατὰ τοῦτο, δικαιούμεν τὸν γηραιόν. Προσέχοντες δὲ ὅμως καὶ ταῖς λεπτοτάταις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων στιγμαῖς (κατὰ τὸ σοφὸν ἀπόφθεγμα τοῦ Οὐαλκενῆρου), ἀποδεχόμενοι δὲ (πρὸς γε τὸ παρὸν) καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐξήγησιν τῆς *χώρας*, ἀντὶ πάσης γῆς *Αἰγύπτου* (χωρὶς δηλαδὴ τῆς 'Ἀλεξανδρείας), νομίζομεν, ὅτι ὁ Ἑρμιππος ἐννοεῖ τὸν Δημήτριον ἐξωρισμένον ἐκ τῆς βασιλευούσης εἰς τὴν ἄλλην Αἰγύπτου, οὐχὶ κατὰ τινὰ διορισμένον μονίμου ἐξορίας τόπον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως, ὅπου ποτ' ἐθέλοι τῆς ἐπικρατείας, περιϊόντα, φυλαττόμενον δὲ ὅμως ὑπὸ παραμένοντος καὶ παρακολουθοῦντος αὐτῷ φύλακος στρατιώτου (τοῦτο φαίνεται σημαίνουσα καὶ ἡ *παρὰ* πρὸς τὸ *φυλάττεσθαι* συνημμένη· *παραφυλάττεται* γὰρ οὐ μόνον ὁ ἐν τόπῳ τινὶ μένων, ἢ καὶ ἐν εἰρκτῇ καθευγμένος, ἀλλὰ καὶ ὁ περιερχόμενος ἐλευθέρως, ὅταν ἔχῃ φύλακά τινα παρακολουθοῦντα (β)). Ὁ δὲ Δημήτριος οὐκ ἦν ἐν εἰρκτῇ δεδεμένος, (ὡς κηρύττει πάλιν αὐτὸ τὸ ἀπολύτως καὶ ἐνάρθρως εἰρημένον ἐν τῇ *χώρα*). Εἰ δὲ καὶ τὸ *χώρα* (κατὰ τὴν ἄλλην πάλιν τῆς λέξεως σημασίαν) σημαίνει μερικώτερον τὴν περὶ τὴν πόλιν τῆς 'Ἀλεξανδρείας' περιιοκίδα γῆν, ἢ δὲ πρόθεσις ἢ *παρὰ*, τὸ πλησίον αὐτῆς τῆς βασιλευούσης, τότε λοιπὸν ἔχει δίκαιον ὁ Λυδιάτης εἰκάζων τὸν Δημήτριον φυλαττόμενον παρ' αὐτῇ τῇ 'Ἀλεξανδρείᾳ' (ἐν τῷ νομῷ αὐτῆς), καὶ αἔσως (καθὼς λέγει) *πέριξ* αὐτῆς τῆς βιβλιο-

(α) Valckenaer. l. c. pag. 54.

(β) Οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἀγλαῖς δέλτοις βλέπομεν τὸν θεῖον Παῦλον ἐλευθερὸν ἐν τῇ μεγάλῃ 'Ρώμῃ' « μένοντα καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ » (Πράξ. κη, 16).

θήκης » (ὅπερ ἐσκανδάλισε μάλιστα τὸν Ὀδιον, ὡς παντάπασιν ἀντιφάσκον πρὸς τὸν Ἑρμιππον) (α). Τελευταίον· ἐπειδὴ ὁ Ἑρμιππος οὐδὲν ἔγραψεν οὐδόλως περὶ τῆς ἐκ τῆς βασιλευούσης ἐξορίας τοῦ Δημήτριου, λέγει δὲ μόνον ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως « παραφυλάττεσθαι ἐν τῇ χώρᾳ », τί βλάπτει, ἂν ἐκληφθῇ ἡ λέξις ὡς πάσης τῆς τοῦ Φιλαδέλφου ἐπικρατείας σημαντική; (καὶ αὐτῆς δηλαδὴ τῆς τοῦ κράτους μητροπόλεως συμπεριλαμβανομένης. βλ. ὅπισθ. σελ. 99. σημ.). Καὶ λοιπὸν κατὰ ταύτην τὴν (εἰ μὴ παντάπασιν ἀπατῶμεθα) πιθανωτάτην τῆς λέξεως ἐκδοχὴν, ὁ Ἑρμιππος λέγει, ὅτι ὁ Φιλάδελφος διέταξε περὶ τοῦ Φαληρέως, ἵνα παραφυλάττεται (ὑπό τινος, ἢ τινων φυλάκων παρεπομένων) ἐν τῇ ἐπικρατεῖα τῆς Αἰγύπτου (μήπως ἐκφύγῃ τοῦ κράτους), ἀκωλύτως δηλονότι, ὅπου ἂν ἐθέλοι, περινοσῶν, καὶ μηδ' αὐτῆς τῆς βασιλευούσης ἐκκεκλεισμένος. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Κικέρων, ἐν οἷς λέγει τὸν Δημήτριον ὑπ' ἀσπίδος ἀποθανεῖν, παρίστησι τοῦτον οὐχὶ κατὰ τινὰ τόπον μονίμως τηρούμενον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Αἰγύπτου (in Regno Aegypti) διατρίβοντα, λέγομεν ἐφεξῆς.

§. 5. Δ) Ὡς τὰ προηγούμενα, παρομοίως παρεξήγησαν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑρμιππειῦς ῥήσεως οἱ μισαρισταῖοι κριτικοί.

Πρῶτον· ὁ Ἑρμιππος λέγει « παραφυλάττεσθαι τὸν Δημήτριον ἐν τῇ χώρᾳ » μέχρι τι δόξει (τῇ βασιλείᾳ) περὶ αὐτοῦ ν. Τί δέ, τέλος, ἔδοξεν, ὁ μὲν Ἑρμιππος διώρισεν οὐδέν. Οἱ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Ἀριστεᾶ διαλλάττοντες τὸν Ἑρμιππον εἶπον, ὡς εὐλογον πρᾶγμα καὶ πιθανόν, ὅτι πάλιν ὁ Φιλάδελφος ἐφιλιώθη πρὸς τὸν Δημήτριον, τῆς παραφυλακῆς αὐτὸν ἀπαλλάξας, εἴτ' ἄθρων τοῦ

(α) Lydiati not. ad Chronic. Arund. apud Hody pag. 18. Ὁ δὲ σφόδρα Δεμάχιστρος (pag. 475) ἐλαμβάνων, ἴσως, τὸ χώρα ἀντὶ τοῦ πόλεως (αὐτὴ δηλονότι ἡ βασιλεύουσα Ἀλεξάνδρεια), οὐδ' ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Φιλαδέλφου ἐξάγει τὸν Δημήτριον, ἀλλ' αὐτοῦ φαίνεται νομίζων τοῦτον παραφυλάττομενον (ἢ τούλαχιστον, ἐν τῇ πόλει), καὶ φέρει παράδειγμα τὴν παρὰ τοῦ Σολομῶντος πρὸς τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ καθὼς ἐκεῖ, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ἐκεῖθεν οὐδαμῶς » (Γ. Βασιλ. γ, 36).

εγκλήματος εὐρών, εἴτε καὶ φιλανθρωπευόμενος διὰ τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ ἀνδρός (καὶ τούτου πατρὸς φίλου)· ὅποια καὶ συνήθως πολλὰκις συμβαίνουνσι παρὰ τοῖς βασιλεῦσι. Τοιαῦτα λέγει ὁ κλεινὸς Φρασσήνιος, Σεῖραρίῳ καὶ Σαλιανῶ συμμαχῶν (α). Ὁ δὲ Δεμάγιστρος (σελ. 476) καὶ τι συγγενὲς τῷ Φιλαδέλφῳ παρὰδεῖγμα προστιθησὶ, χάριεν ἔργον τοῦ Μάγα (ἦν δὲ οὗτος ὁμομήτριος, ἐξ ἄλλου δὲ πατὴρ, ἀδελφὸς τοῦ Φιλαδέλφου καὶ πολέμιος. Πaus. Α, ζ)· ὅστις, ἐπειδὴ Φιλήμων ὁ κωμωδοποιὸς ἐλοιδύρησεν αὐτὸν ἐν τῷ θεάτρῳ δημοσίως ὡς ἀγράμματον, λέγων

« Παρὰ τοῦ βασιλέως γράμμαθ' ἦκει σοι Μάγα,
Μάγα κακόδαιμον, γράμματ' οὐκ ἐπίστασαι ».

λαβὼν ὁ Μάγας τὸν λοιδορήσαντα ποιητὴν, « ὑπὸ χειμῶνος εἰς Παραιτόνιον (τῆς Αἰγύπτου) ἐξενεχθέντα, στρατιωτὴ μὲν ἐκέλευσε γυμνῇ τῇ μαχαίρᾳ θιγεῖν τοῦ τραχήλου μόνον, εἶτα κοσμίως ἀπελθεῖν. ἀστραγάλους δὲ καὶ σφαῖραν, ὡς παιδαρίῳ νοῦν οὐκ ἔχοντι, προσπέμψας ἀφῆκεν » (ε). Εἰ δὲ καὶ Μάγας ὁ ἄμυστος καὶ ἀγράμματος ἐπεδείξατο τοσαύτην ἐπιείκειαν πρὸς τὸν κωμωδοποιόν, πολλῶ μᾶλλον ἔμελλεν ὁ μουσικώτατος Πτολεμαῖος διαλλαχῆσθαι τῷ λαμπροτάτῳ φιλοσόφῳ καὶ νομοθέτῃ, χαρισάμενος τὸ ἐγκλημα, καὶ πάλιν ἀποκαταστήσας εἰς τὴν ἐπιστάσιν τῆς, περὶ ἣν θαυμαστῶς ἐφιλοτιμεῖτο, βιβλιοθήκης. Ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις οὐδὲ τὸν κιναιδολόγον Σωτᾶδην, οὕτως εἰς αὐτὸν πικρὰ βλαστημήσαντα κατὰ πρόσωπον, οὐδὲν ἐτιμώρησεν αὐτόν, ἀλλ' ἀφῆκεν· (ἄλλος δέ τις τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν, διὰ μῖσος ἴδιον, ἔσως, ἥ καὶ νομίζων ἀρεστὸν τῷ βασιλεῖ, κατεπόντωσεν ὕστερον τὸν Σωτᾶδην εἰς Καῦνον λαβὼν, μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας) (γ). Τοιαῦτα λέγουσιν οἱ ἄν-

(α) Frassenius Disquisit. Bibl. Libr. II. c. 3. καὶ παρ' Ὀδῖω σελ. 18.

(ε) Πλούταρχ. περὶ ἀοργησ. σελ. 796. τόμ. 7. Reisk.

(γ) « Ἐκπεύσαντα γὰρ αὐτὸν τῆς Ἀλεξανδρείας — καὶ δοκούντα διαπεφυγέναι τὸν κίνδυνον (εἰρήκει γὰρ εἰς τὸν βασιλεῖα Πτολεμαίου πολλὰ δεινὰ) — Πάτρακλος, ὁ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγός, λαβὼν αὐτόν, καὶ εἰς μολυβδῆν κεραμίδα ἐμβαλὼν, καὶ ἀναγκῶν εἰς τὸ πύλαρος, κατεπόντωσε » (Πηγήτανδρ. παρ' Ἀθην. ιδ, 621). Ὅθεν ὁ

δρες, καὶ συμπεραίνουσιν ὀρθά. Συμμαχεῖ δὲ τούτοις καὶ αὐτὸ τὸ κοῦφον τῆς ἐπιτεθείσης τῷ Δημητρίῳ ποινῆς παρὰ τοῦ βασιλέως· ὅστις ἐν τῇ χώρᾳ παραφυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα κελεύσας, φαίνεται οὐ μᾶλλον ἐκείνον τιμωρῶν, ἢ φοβούμενος αὐτὸς μήπως στερηθῇ τοῦ φιλοσόφου, φυγόντος ἂν, ἴσως, δι' ἀγανάκτησιν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας. Τούτου χάριν οὐδὲ ψῆφον κυρίαν καὶ τελείαν ἐξήνεγκε κατ' αὐτοῦ (τί γὰρ ἂν ἐκώλυε τὸν Φιλάδελφον ἢ παρευθὺς ἀποκτείνειν τὸν Δημήτριον, ἢ γοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβάλειν, ἢ καὶ εἰς σιδηρὰν γαλεάγραν, ὡς ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τὸν, ὡς ἐπίβουλον κατηγορηθέντα κἀκείνον, φιλόσοφον Καλλισθένην;) (α). Οὕτω δὲ μετέωρον τὴν περὶ τοῦ Δημητρίου κρίσιν ἀνασχάντος τοῦ Φιλάδελφου, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν αὐτὸν ἀξιώσαντος, σκληρὸν ἐπειτα πρᾶγμα φαίνεται καὶ κακόηθες, ἂν τις ἀποφαίνεται, ὅτι μέχρι τέλους ἔμεινε πρὸς τὸν πατρῷον φίλον ἀμείλικτος καὶ ἀδιάλλακτος ὁ βασιλεὺς. Ἡ μήπως ὁ Φιλάδελφος ὑπῆρχε πρὸς χάριτας καὶ μούσας ἀγνωμονέστερος παρὰ τὸν ἐν πολλοῖς πολλῷ κατώτερον αὐτοῦ τρισέγγονον, Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα; Καθότι καὶ οὗτος ὀργισθεὶς ποτε κατ' Ἀριστωνύμου τοῦ κωμικοποιῦ, τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τούτου τὴν προστασίαν (ὡς ὁ Δημήτριος) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πεπιστευμένου, καὶ περιπαθῆς γενόμενος (διότι διεσκευάσθη ὁ Ἀριστωνύμος, ἵνα φύγῃ κρυφίως πρὸς Εὐμένη τὸν τότε βασιλεύοντα τῆς Περγᾶμου), καθεῖρξε μὲν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ χρόνον τινα, ἀλλ' ὅμως πάλιν ἀπέλυσε ταχέως ἐξιλεωθεὶς (Σουίδ. λ. Ἀριστωνύμος). Ἡπου πολὺ ταχύτερον ἔμελλεν ὁ Φιλάδελφος ἀνακτῆσεσθαι τὸν ἀσυγκρίτως Ἀριστωνύμου ἐνδοξότερον Φαληρέα, ὄντινα μηδὲ καθεῖρξαι κἄν ἤξιωσε τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ὅμως οἱ κριτικοὶ τὰς μὲν τοιαύτας εἰκοτολογίας ἐκμυκτηρίζουσι, κρατοῦν-

Δεμάκιστρος (σελ. 476) κακίζει τὸν Φαθέρικιον εἰπόντα τὸν Σωτάδην καταποντισθῆναι κατὰ προστασίαν αὐτοῦ τοῦ Φιλάδελφου (Fabric. Bibl. Gr. vol. 2. p. 495 Harl.). Ὁ δὲ Πλούταρχος οὐδὲ φανεύεται τὸν Σωτάδην φρεῖν, ἀλλ' ὅτι « ἐν δεσμωτηρίῳ πολλοὺς κατεσάπη χρόνους, — ἵνα δὲ γέλωτα παράσχη τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πολὺν χρόνον ἔκλαυσε » (περὶ παιδ. ἀγωγ. σελ. 36. τόμ. 6. R.).

(α) Αἰέρτ. Ε. α, 6: Πλούταρχ. Ἀλεξάνδρ. §. 46.

τες τὰς ἐαυτῶν εἰκασίας, ὡς ἀληθείας ἐπιστημονικάς· καὶ τὸ « μέ-
χρι τι δόξει περὶ αὐτοῦ » παρασπῶντες, ἐκλαμβάνουσιν οὕτως,
ὡς εἴπερ ἂν ἐστήμινεν, ἀραρότως ἤδη δεδογμένα τὰ κάκιστα
κατὰ τοῦ Δημητρίου· διαλλαγὴν δὲ τούτου πρὸς τὸν φιλάδελφον
οὐδεμίαν στέργουσιν οὐδαμῇ οὐδαμῶς. Διὸ καὶ Ὁδῖος ἀστείως καὶ
χαριέντως κερτομεῖ τοὺς περὶ τὸν Σερρόριον λέγων, ὅτι τάχα
αἰσθανόμενοι ἐαυτοὺς εὐθέως ἐσομένους ὑποβρυχίους εἰς τὰ κύματα
τῆς ἀποδείξεως, ἤρπασαν πρὸς βοήθειαν, οἶόν τινα σχεδίαν ἐκ καλα-
μαίας (ἢ ψιθίου), τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον τοῦ φιλαδέλφου διαλ-
λαγὴν. Οὕτω, λέγει, λαμπρῶς ληροῦσιν οἱ ἄνθρωποι » (σελ. 18).
Αὐτοὶ δὲ ἄρα οἱ περὶ τὸν Ὁδῖον, ὡς ἂν εἰς Ἄργὸν πασιμέλουνται,
τὴν Ἑρμίππου ῥῆσιν, ἀσφαλῶς ἐπιβεβηκότες σεμνὰς τινὰς φθέγ-
γονται τῆς ἀληθείας φωνὰς, παριστῶντες τὸν Δημήτριον ἀποθα-
νόντα, πρὶν ἢ πρὸς τὸν φιλάδελφον διαλλαγῇ. Ἄκουε.

Δεύτερον (λέγουσιν)· α Ὁ Δημήτριος (ἐν τῇ χώρᾳ φυλακισθεὶς)
προσοχθῆσας τῇ ἐρημίᾳ, ἤρξατο ἀθυμεῖν καὶ κατενεχθεὶς εἰς ὕπνον
ὑπὸ χαννώσεως, δῆγματι ἀσπίδος ἀπώλετο, καὶ συνεχθὲς τὸν ὕπνον
τῷ θανάτῳ συνῆπεν » (α). Οὕτως ὁ Σκαλίγρος ἐρμηνεύει ἐκεῖνα·
« Ἐνταῦθα (ἐν τῇ χώρᾳ) ἀθυμότερον διῆγε. Καὶ πῶς (γρ. ποθ')
ὑπνώτων (β), ὑπ' ἀσπίδος τὴν χεῖρα δηχθεὶς τὸν βίον μετέθηκεν »

(α) « Quum ex taedio solitudinis animum deponere inciperet (Deme-
trius), et in somnum ex languore degravatus esset, morsu aspidis perie-
rit, et somnum cum morte continuavit ». Scalig. Animadv. in Chonic.
Euseb. p. 133.

(β) Τὸ « καὶ πῶς ὑπνώτων » (ὡς ἔχουσιν ἄσπαι, ὅσαις ἐντυγχόμεναι ἐκδύ-
σεις τοῦ Λαερτίου) φαίνεται κακόφραστον, καὶ πῶς καὶ ἀρύσκειν (διότι ὁ ὑπνώτων
οὐχὶ κατὰ τινὰ μὲν τρόπον ὑπνώττει, κατὰ τινὰ δ' οὐ, ἀλλ' ὑπνώττει κατὰ
φύσιν « ὕπνου ὡτῶν », (εἴψ' ὅσον ἂν κυρίως ὑπνώττει)· « πλὴν, εἰ μή που προσ-
ποιεῖται ὑπνώτων »· ἀλλὰ τότε οὐχ ὑπνώττει! ἢ μήπως ὁ Φαληρεὺς ὑπνώττειν
προσεποιεῖτο, προσπαίζων, ἢ καὶ δολιεύμενος πρὸς ἐπιούσαν τὴν ἀσπίδα; Ἄλλὰ
ταῦτο εὐδ' αὐτὸς ὁ Σκαλίγρος ἀπεδέχετο, μεταφράσας ἐντὼνότερον, ὅτι καὶ ὑπὸ
χαννώσεως εἰς ὕπνον κατεβαρύνθη! Ὁ δὲ παλαιὸς μεταφραστὴς
ἡρμήνευσεν ac forte dormiens (βλ. Δαέρτ. ε. τμημ. 78, ἐκδ. Menag. τόμ. α.
σελ. 309), ἀλλὰ τὸ πῶς οὐ σημαίνει forte (ἴσως). Ὁ δὲ χρυσὸς Βανδάλης

κτλ. Μανθάνεις λοιπόν ἀναγνώσα ὅτι ἡ εἰς ἐκείνη χώρα (ἐν ᾗ ὑπὸ τοῦ Σκαλίγῃρου ἐξωρίσθη ὁ Δημήτριος) ὑπῆρχεν ἐρημος· ὁ δὲ Ἑρμιππος ἄρα τοῦτο ἠγνόει! (διὰ τοῦτο προσετέθη τὸ προσοχθίσας τῇ ἐρημίᾳ). Τὸ δὲ πάλιν διῆγε (χρόνου παράτασιν δηλοῦν) ἐρρέθη πάντῃ περιττῶς παρὰ τῷ Ἑρμίππῳ! διὸ καὶ ἀπεσίγησε τὴν λῆξιν ὁ κριτικὸς (μία, ἴσως, ἢ δύο μόνας ἡμέρας χαρίζόμενος τῷ καθειργμένῳ Φαληρεῖ· διότι, καθὼς λέγει, προσοχθίσας ἐκοιμήθη· καὶ κοιμηθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς ἀσπίδος·· μόλις ἄρα νυχθήμερον αὐπνος διατέλεσε! Καὶ τοῦτο τὸ τοῦ κριτικοῦ σφόδρα σοφόν· μήποτε, διὰ τὸν πλείονα χρόνον εἰς τὴν εἰρηκτὴν, εὑρεθῇ ζῶν ὁ Δημήτριος, εἴπερ ἂν, ἴσως, κατὰ τύχην ἠθέλῃσεν διαλλαγήναι πρὸς αὐτὸν ὁ Φιλάδελφος). Οὕτω δὲ ταχέως τῇ ἐρημίᾳ προσοχθίσας, ἅμα τε εἰς ὕπνον ὑπὸ χυνώσεως κατηνέχθη, καὶ πάραυτα κατὰ τὸν πρῶτον ἐκείνον ὕπνον δηχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσπίδος οὐδ' ἤλγησεν, οὐδ' ἐξύπνωσεν ὡς αἰσθανθεὶς, ἀλλ' ἔτι καθεύδοντα καὶ ῥέχοντα « παρέθηκεν αὐτὸν ὁ ὕπνος τῷ ἀδελφῷ »! Καὶ οὕτως ὁ Δημήτριος ἀπόλωλεν εὐθὺς κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (καθὼς προεῖπεν ὁ Σκαλίγῃρος ἀνωτέρω §. γ.). Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάλιν ἀγνοεῖ ὁ τάλας Ἑρμιππος! Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος ὀξύτερον περαίνει τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ περιμένει καὶ μετὰ τῆς ἀσπίδος παραδοκῶν, ἕως ἂν ὑπνώσῃ ὁ Δημήτριος, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀγρυπνοῦντι προσῆψεν αὐτῷ τὸ θηρίον, εἰς ἄλλην ἡμῖν Κλεοπάτραν τὸν Φαληρέα μεταμορφῶν « πότερον (λέγει, σελ. 18), αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ὁ Δημήτριος, τὴν ἀσπίδα προσάψας, κατεψήφισατο τὸν θάνατον (α), ἢ τοῦ βασιλέως τοῦτο κελεύσαντος,

(σελ. 24) ἔγραψε *veluti*, ὥσπερ, ἢ οἷον· καὶ κοιμώμενος (ἢ γούν κοιμάσθαι προσποιούμενος)· αὐτὸ δὲ τὸ ἐγκλιτικὸν πῶς ἐν τῇ κειμένῳ τοῖσας περιέσπασε, πῶς! (ἴσως ἐρωτηματικὸν τὸ μόριον ἐκλαβὼν). Ἐμοὶ μὲν οὖν ἡ διόρθωσις, ἢ πῶθ', ἀναγκαῖα τε φαίνεται καὶ ὀρθή. Εἰ δὲ μή, « ὡς δ' ὅτι τοῖς κριτικοῖς.

(α) Τοῦτο ἐπανέλαβε καὶ ὁ Καλμῆνς (Diction. de la Bible, v. Septante), καὶ ἄλλοι, καὶ πρὸ τούτων ὁ Σκαλίγῃρος (ἐνθα ἀνωτ.), εἰσάγων τὸν Κικέρωνα τοῦτο λέγοντα, καθὼς αὐτὸς ἐξηγεῖ τὸ τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος « *aspide ad corpus* »

ἡ κατὰ τύχην (ὅπερ Ἑρμιππος φαίνεται νοῶν) ἐνέφω αὐτῷ ἡ ἀσπίς, τοῦτο πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν διαφέρει » (καλὴ ἀδιαφορία! τὸν μὲν νοῦν τοῦ συγγραφέως ὁμολογεῖν φανερόν, ἔπειτα τοῦτον παρερμηνεύειν καὶ διαφθερίζειν πρὸς τὸ δοκοῦν!) « Μόνον (λέγει) ἡ διαλλαγή μάχεται διόλου πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἑρμιππου. Οὗτος διαβεβαίωσεν, χωρὶς μηδεμιᾶς μῆτε περὶ τὴν ἔρροιαν μῆτε περὶ τὰς λέξεις ἀσαφείας καὶ σκοτεινότητος, ὅτι ὁ Δημήτριος εὐθὺς μετὰ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Ἀλάγου θάνατον ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου εἰς φυλακὴν ἐνεβλήθη, καὶ ἀπέθανεν ἐν ἐκεῇ τῇ φυλακῇ.

ad mota » (βλ. τὴν ῥῆσιν ἐφεξῆς §. ζ'). Ἀλλὰ τὸ Κικερώνειον ad mota (εἴπερ ἔξεστιν ἡμῖν περὶ Κικέρωνος πρὸς Σκαλίγηρον ἀντειπεῖν!) φαίνεται σημασιᾶν ἔχον οὐχὶ παθητικὴν (ὡς ἂν εἴπῃς « ἀσπίδος πρὸς τὸ σαφὲς μαρτυροῦσθαι », ἢ προσσφύσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου ἐκόντος), ἀλλὰ μέσσην, δηλαδὴ προσσφύσεως ἐαυτῇ τῆς ἀσπίδος, καὶ ἐλληνικώτερον, « προσφύσεως, ἢ ἐμφύσεως » ὡς εἶπε καὶ Πλούταρχος (Ἄντων. §. πς) « ὀρμήσαναν (τὴν ἀσπίδα) ἐμφῦναι τῷ βραχίονι (τῆς Κλεοπάτρας) κτλ.. Οὐδὲν δὲ ξένον εἰ καὶ Σκαλίγηρος ἠπατήθη περὶ τὴν λωτινικὴν ἀφαιρετικὴν (ablativum) πῶσιν (τὴν ad mota), περὶ ἣν καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων σοφῶν προσέκρουσαν, καὶ αὐτὸς ὁ σοφώτατος Σπρεγγέλιος διδοὶ καίκεινος τὸ παρὰ τῷ Πλινίῳ ἀπροσώπως εἰρημένον templo cremato (τοῦ ναοῦ ἐμπρησθέντος), ἐξέλαθεν ὡς παθητικόν, ἀναγόμενον εἰς τὸ προηγούμενον Ἰπποκράτης καὶ παρέστησε τὸν Κῶον γέροντα ἐμπρησθῆναι τοῦ ἐν Κῷ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (βλ. Ἰπποκράτ. περὶ ἀέρ. ὑδάτ. τόπ. προλεγόμ. σελ. κς. ἐκδ. Κορ. Παρισίους 1816). Οὕτω καὶ ὁ Σκαλίγηρος τὸ aspide ad mota ἐξέλαθε παθητικῶς (βλ. καὶ ἐφεξῆς Κεφ. ια. §. ις.). Αὐτοῦ δὲ τοῦ ὀδίου ἰδίου ἐστὶν ὁ προστίθηναι ἐφεξῆς, « τοῦ βασιλέως κελεύσαντος » (jussu Regis)! Τοιοῦτό τι φαίνεται φρονήσας καὶ ὁ θαυμασιὸς Περιζώνιος ὅστις, σκαλιγηρίζων καίκεινος, ἀμελλητὶ τὸν Δημήτριον ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου (ἅμα βασιλεύσαντος) ἐξορίζει, καὶ πρὸς τὸν ἐν δῆμῳ ἀσπίδος θάνατον ταχέως ἀπάγει. « Relegatum (λέγει) ab eo (Philadepho), ac ad mortem aspidis morsu adactum » (Jac. Perizon. εἰς Αἰλιαν. π. ις. γ. 17. σελ. 238). Καὶ ἐσφάλη ἄρα καὶ ὅδε ὁ φιλόλογος Περιζώνιος, καὶ πολὺ βαρύτερον, ἢ ὅσον προσέκρουσεν ἐφεξῆς (ἐν κεφ. ιδ'. βιβλ. ιγ'. αὐτ.), ὅπου τὼς Ἀλκινόου Ἀπολόγου ἐξέλαθε καὶ ἤρμηνευσεν ἀπλῶς λόγους αὐτοῦ τοῦ Ἀλκινόου (sermones Alcinoi!)· καίτοι σερμῶς προδιακηρύξας ὅτι « πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ ἀσφαῖ καὶ ἀγνούμενα τοῦ συγγραφέως ἀναπτύξει, φωτὶ καθαρῷ περιεχόμενος » (liquida perfundere luce!)· τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἐσημείωσαντο (βλ. Εὐγεν. τὰς καθ' Ὁμηρ. ἀρχαίοντι, σελ. 404—407. Μόσχ., 1804).

ὄθεν (λέγει) καταφαίνεται καὶ φωτὸς λαμπρότερον, ὅτι οὐκέτι ἐπανῆλθεν εἰς τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν αὐλὴν τοῦ φιλαδέλφου. — Ἀκούεις ἀναγνώστα, τί βεβαιοῖ τῆρως καὶ λαμπρῶς καὶ διαῤῥήδην ὁ Ἑρμιππος; παράβαλε ταῦτα πρὸς τὰ τοῦ Ἑρμίππου, καὶ μὴ θαυμάσης, ἂν δυνηθῇς, τὴν τόλμην τῶν τοιούτων κριτικῶν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐν τούτοις γνησίας ἐννοίας τοῦ ἱστορικοῦ λέγομεν εὐθὺς, τοσοῦτον μόνον προσθέντες· ὅτι αὐτὸς ὁ Ὀδῖος μικρὸν προχωρήσας (σελ. 42) ὑπεψιθύρισεν, ὑποτιθεὶς οὐκ ἀδύνατον τὴν ἐκ τῆς θανατηφόρου φυλακῆς ἀπαλλαγὴν τοῦ Φαληρέως, καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῆς τῶν βιβλιοθηκῶν προστασίας, εἰς ἣν καὶ μόνην ἄκοντα (ὡς εἰς ἔργον δῆθεν εὐτελές), καὶ ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν στέρξαντα παρίστησιν (ἄφ' οὗ δηλονότι, τῶν ἄλλων τῶν ἀρχαίων τιμῶν ἐγυμνώθη πρόσκρούσας τῷ φιλαδέλφῳ)· ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τὰ ῥήματα τοῦ δόκτωρος βλέπομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Τρίτον καὶ τελευταῖον, ὁ σοφὸς Ὀδῖος (αὐτόθ.) προστίθησιν ὅτι καὶ τὰ τελευταῖα τοῦ Ἑρμίππου ἐκεῖνα, « καὶ θάπτεται ἐν τῷ βουσιρέτῃ ρομῶ », κτλ. (ἄπειχε δὲ οὗτος ὁ νομὸς πολὺ μακρὰν τῆς Ἀλεξάνδρείας), δεικνύουσιν ἐναργῶς τὸν Δημήτριον ἐν ταύτῃ παραφυλαττόμενον τῇ χώρᾳ, ἐν ᾗ καὶ τὸν βίον μετήλλαξεν. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ Δημήτριος δηχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσπίδος ἀπέθανεν ἐν ᾗ χώρᾳ καὶ ἐτάφη, τοῦτο μὲν εἶχε τινα λόγον ὁ Ὀδῖος συμπεραίνων ὡς πιθανόν, καὶ τοι μὴδὲ τοῦτο παντελῶς ἀναντίρρητον ὄν (διότι πολλοὶ τινες τῶν ἐνδόξων, ἐν ἄλλῃ χώρᾳ θανόντες, ἐτάφησαν ἀλλαχοῦ διακομισθέντες· καὶ μαρτυροῦσιν Ἀγῃσίλαος, καὶ Κίμων, καὶ Ἀλέξανδρος αὐτὸς, καὶ Δημήτριος ὁ πολιορκητῆς ἄλλους παραλείπομεν) (α). πλὴν ἀλλ' ἔστω· συναινοῦμεν· καὶ

(α) α Κίμων περὶ Κίτιον τῆς Κύπρου τελευτήσας Ἀθήνησιν ἐτάφη (Πλούταρχ. Κίμ. §. 18). Ἀγῃσίλαος δὲ ἐν ἐρήμῳ χωρίῳ Λιβύης ἀποθανών εἰς Σπάρτην ἔκομισθη (αὐτ. Ἀγῃσίλ. §. μ.). Ἀλεξάνδρου δὲ τὸν νεκρὸν ἐκ Βαβυλῶνος καταγαγὼν ἔθαπτεν ἐν Μέμφει (ἢ μάλλον, ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ) Πτολεμαῖος ὁ Λάγος (Παυσαν. Α. 5· Στράβ. 15. 794· Διόδωρ. 17. 26—28· Δίλιαν. π. 1στορ. 16, 64). Τοῦ δὲ Πολιορκητοῦ Δημητρίου τὰ λείψανα μετακομισθέντα ἐκ τῆς Σεβρόνησου ἐκῆδευεν ἐν Δημητριάδι ὁ υἱὸς Ἀντίγονος (Πλούταρχ. Δημήτρ. §. 77). Ἀλλὰ καὶ τὸν φιλό-

τεθνάτω δὴ ὁ Φαληρεὺς ἐν ἧ καὶ τέθνηται χώρα. Ὅτι δὲ καὶ ζῶν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ παρεφυλάττετο, τοῦτο οὔτε πιθανὸν Ὀδῖος συνῆξε, καὶ παντάπασιν ἀντιφάσκων πρὸς τὸν Ἑρμιππον· ὅστις γράφει τὸν Δημήτριον παραφυλαττόμενον ἀπολύτως ἐν τῇ χώρᾳ, (τῇ τῆς Αἰγύπτου ἐπικρατεῖα). Εἰ δ' ὅπῃρχεν ὠρισμένος ὁ τόπος τῆς τοῦ Δημητρίου παραφυλακῆς (αὐτὸς δηλαδὴ τῆς Βουσίρεως ὁ νομός), πολὺ πάντως Ὀδῖε πρὸ σοῦ, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἔγραψεν ἂν ὁ Ἑρμιππος αὐτὸς ἐξ ὀνόματος εἰπὼν, « ἄξιῳσαι (τὸν φιλαδέλφον) παραφυλάττεσθαι τὸν Δημήτριον ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Βουσιρίτου ρομοῦ. — Ἀλλὰ (λέγεις) αὐτὴ τοῦ λόγου ἡ σύμπραξις τοιοῦτό τι παρέχει νοεῖν· διότι μετὰ τὸ « ἐν τῇ χώρᾳ », εὐθὺς ἐπάγει, « ἐνταῦθα ἀθυμότερον διῆγε, καί πως ὑπνώτων » κτλ. — Ἀλλ' ὦ σοφώτατε ἀνδρῶν, ἴσως πλανᾶσαι ἀμαρτάνων περὶ τὴν στίξιν. Σὺ δ' (ἂν θέλῃς) μετὰ τὸ διῆγε, στίξον στιγμὴν τελείαν, καὶ στήσον μετὰ τῆς διανοίας τὴν φωνήν· τὰ δ' ἐφρῆξῃς ἀνάγινωσ ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς, ὡς ἄσχετα πρὸς τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, νέαν ἀπαρτίζοντα περίοδον. « Καὶ ποθ' ὑπνώτων », κτλ. Οὕτω δ' ἀναγνούς εὐρήσεις πάντως τὸν ἀληθινὸν τοῦ συγγραφέως νοῦν, ἱστοροῦντος τὴν τοῦ Δημητρίου παραφυλακὴν μέχρι τοῦ « ἐνταῦθα (ἐν τῇ ἐπικρατεῖα) ἀθυμότερον διῆγε. Πόσον δὲ χρόνον διήγαγε παραφυλαττόμενος, καὶ τί τούτῳ μετὰ ταῦτα συνέβη μέχρις ὑπνώσε τὸ ἔσχατον, ὁ μὲν Ἑρμιππος ἀπεσιώπησεν· οὐδὲν δὲ παράδοξον, οὐδ' ἀπίθανον, ἀλλὰ καὶ λίαν πιθανόν, καὶ τοῖς τε πράγμασι καὶ τῷ καιρῷ καὶ τῷ τοῦ Φιλαδέλφου ἦθει πρέποντα λέγουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ διηλλάγη

σοφον φερελύδην, ἐν Ἑρέτῳ λειποψυχούντα, μεταβιβάσαντες ἔθαψαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαγνητῶν, ὡς αὐτὸς πάλιν ὁ Ἑρμιππος ἱστορεῖ (παρὰ Λαερτ. Α. ια, 4). Καὶ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς δὲ χρόνων αὐτῶν, ἔχομεν παραδείγματα βασιλείων μεγάλων καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἀλλαχοῦ μὲν τελευτησάντων, ἀλλαχοῦ δὲ ταφέντων. Παρομοίως ἡδύνατο καὶ ὁ Φαληρεὺς ἀλλαχοῦ τῆς Αἰγύπτου θανὼν ἐτέρωθεν ταφῆναι, διὰ τινὰ λόγον, ὃν ἠγνόουν, ἢ παρέλιπον οἱ ἱστορικοί. Εἰ δὲ παρσιώπων καὶ τούσ τοπούς, ὅπου Κίμων καὶ Ἀλέξανδρος ἀπέθανον καὶ οἱ λοιποὶ πόσον ἂν τις ἡμάρτανε τῆς ἀληθείας συμπεραίνειν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐτελεύτησαν ἐν οἷς τόποις ἐκηδεύθησαν;

πρὸς τοῦτον ὁ Φαληρεὺς, καὶ πάλιν ἐνεπιστεύθη τὴν τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν. Ὁ δὲ Ἑρμιππος ταῦτα συντεμὼν ἔσπευσε πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ τέλους τοῦ Φαληρέως. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα συντομίας παραδείγματα ἀπαντῶνται παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς. Καί μοι μὴ θορυβήσης, Ὀδιδε, παρακαλῶ. Αὐτόν σε μάρτυρα σοφώτα-
 ταν καὶ συνήγορον καλῶ· ὅστις ἀντιλέγων πρὸ μικροῦ πρὸς Ουόσ-
 σιον περὶ τῆς τοῦ Διοδώρου φράσεως (καὶ ταῦτα χρονολογοῦντος),
 ἔλεγε, ὅτι συνῆψεν ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ἱστορικός τὴν τε φυ-
 γὴν τὴν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀφίξιν τοῦ Φαληρέως,
 χάριν συντομίας, ὑπερπηδήσας τὸν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον τῆς
 Θήβης αὐτοῦ διατριβῆς καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου (βλ.
 ὀπισθ. Κεφ. Α. §. 5.). Πολλῷ δὲ πιθανώτερον ἐπέτεμε τὸν λόγον
 ὁ Ἑρμιππος, μῆτε χρονολογῶν, καὶ πρᾶγμα ποιῶν σύνθηες πολ-
 λάκις καὶ παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς. Μὴ γάρ οὐκ ἀπεσιώπησε καὶ
 ὁ Πλούταρχος ἄλλα τε ἄλλων ἐν τοῖς βίοις, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ
 Φαληρέως (ὡς καὶ σὺ παρετήρησας) ἐκ τῶν Θηβῶν εἰς Αἴγυπτον
 ἀναχώρησιν; Ὁ δὲ Στράβων πάλιν, τὴν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Θήβας
 παραπομπὴν αὐτοῦ καὶ διατριβήν; Καὶ οὗτοι δὲ καὶ ἄλλοι, τὸν ἐκ
 τοῦ Θρακῶν βασιλέως ἔσχατον αὐτοῦ κίνδυνον (ὃν ἔγραψεν ὁ
 Πολύαινος); Καὶ αὐτὸς δὲ, τέλος, ὁ Λαέρτιος καὶ τοῦτο καὶ ἄλλα
 τοσαῦτα τῆς τοῦ Δημητρίου ζωῆς περιστατικὰ, συντόμως βιο-
 γραφῶν; Διήγε λοιπὸν ὁ Δημήτριος ἀθυμότερον (ὅπως οὖν ἀθύμως)
 ἐν τῇ χώρᾳ (παραφυλαττόμενος). Ἐπειτα δὲ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν, φίλος παρὰ φίλῳ τῷ Φιλαδέλφῳ, τῆς βιβλιο-
 θήκης ἐπιστατῶν (ὡς Ἀριστέας ἰστόρησε· τὰ δὲ κατὰ τὸν Ἑρμιπ-
 πον περιστατικὰ τοῦ Φαληρέως παρέλιπεν οὗτος, ὡς μηδὲν αὐ-
 τῷ συμβάλλοντα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας· οὐδὲ γὰρ ἐβιο-
 γράφει τὸν Δημήτριον ὁ Ἀριστέας). Καί ποτε χρόνου πάλιν ἐξῆλ-
 θεν εἰς τὴν χώραν ὁ σοφώτατος Φαληρεὺς, οὔτε παραφυλαττό-
 μενος, οὔτ' ἐξόριστος, ἀλλὰ περιηγούμενος φιλοσοφῶν, καὶ φυσιο-
 λογῶν, ἢ καὶ ἀστρονομῶν, ὡς ἀξίος ἀξίου διδασκάλου μαθητῆς,
 τοῦ Θεοφράστου, τοῦ μεταξὺ μυρίων ἄλλων, καὶ ἀστρολογικῆν

συγγράψαντος ιστορίαν (Λαέρτ. Ε, β, 13). Ὅθεν καὶ Δημητρίου σκοπαὶ μνημονεύονται παρὰ τῷ Στράβωνι (ἱζ, 771) κατ' αὐτὰς τὰς πρὸς τὴν Ἀραβίαν ἐσχατίας τῆς Αἰγύπτου (ὡς καὶ κεῖ δὴλονότι τοῦ Δημητρίου, τούτου δὴ τοῦ Φαληρέως, χάριν ἱστορίας ἀφικομένου· βλ. Δεμάγιστρον σελ. 478). Τοιαῦται δὲ καὶ τοῦ Εὐδόξου σκοπαὶ, ἀλλαχοῦ τε κείμεναι καὶ πρὸ τῆς Ἡλιούπολως, « καθ' ἃς ἐσημειοῦτο ἐκεῖνος τῶν οὐρανίων σωμάτων τινὰς κινήσεις » (Στράβ. ἱζ, 806). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Θήβας τὰς ἐκατονταπόλους (τὴν μεγάλην Διὸς πόλιν), καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Ἡλιούπολιν ἄσμενος πάντως μετὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερογραμματέων συνδιδέτριβεν ὁ Φαληρεὺς « ἐν ταῖς ἐκεῖ Πλάτωνος καὶ Εὐδόξου διατριβαῖς » ἱστορῶν τινα φιλόσοφα θεωρήματα καὶ αὐτὸς, καθὼς ἐκεῖνοι (Στράβ. αὐτ.), ἢ καὶ διερευνῶν τὰ κατὰ τὴν Διόσπολιν τηρούμενα ποικίλα ὑπομνήματα (καθὼς ὕστερον ὁ Ἐρατοσθένης) (α). Ἐκεῖθεν δὲ ἄρα παρὰ τὴν μικρὰν κατέβη Διόσπολιν, καὶ εἰς Βούσιριν ἦλθεν (ἐνθα καὶ γενέβη καὶ τάφος Ὀσίριδος. Πλούταρχ. π. Ἰσιδ.) πανηγυρίζων, ἴσως, κατὰ τὸ μέγιστον ἐκεῖ τῆς Ἰσιδος ἱερὸν (β), καὶ τ' ἄλλα τὰ κατὰ τὸν Βουσιρίτην νομὴν ἱστορῶν, ἀκίνδυνος καὶ ἀσφαλής, ὅσον ἐκ τῶν Βουσιριτῶν· ὡς μῆτε τούτων σφόδρα μισοξένων (ὡς ἄδεσται) γενομένων (Στράβ. ἱζ, 802), μῆτε αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς σαλπικτῆς τις ὢν, ἢ Ναυκρατίτης αὐλητῆς, οὓς ἐμίσουν οἱ Βουσιρίται (γ), ἀλλ' ἐνδοξος τῶν βασιλέων φίλος, καὶ μουσῶν θεράπων λογιώτατος. Καὶ ποτε (κατὰ τὸν Βουσιρίτην τοῦτον νομὴν), *Καὶ ποθ' ὑπνώτων, ὑπ' ἀσπί-*

(α) Συγγέλ. Χρονογραφ. σελ. 279, καὶ 171. ἐκδ. Bon.

(β) Ἠρόδ. β, 59· Στέφ. Βυζ. λ. Βούσιρ.— Τὸ δὲ Βούσιρις ὄνομα, ἄλλως παρ' ἄλλοις μυθολογούμενον, φαίνεται τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν Πουσίρι (καὶ νῦν Ἀραβικ. Abusir)· ἐκ τοῦ πι (ἄρθρου = ὁ) καὶ Ὀσιρις· βλ. τοῦ σοφοῦ καὶ περιμελοῦς Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου, Κωνσταντίου τοῦ Α, τὰ Αἰγυπτιακά, σελ. 424.

(γ) « Βουσιρίται Ναυκρατίταις ἔγκαλοῦσιν, ὅτι χρῶνται τοῖς ἀνείοις ὀστέοις εἰς αὐλὴν· ἐκείνοις δὲ (τοῖς Βουσιρίταις) καὶ σάλπιγγος ἀκούειν ἀθέμιτον, ὡς ὅταν φθεγγομένης ὁμοίον· ἔθον δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων ἴσπε δῆπου διὰ Τυρῶνα προσηλαχίζομενον »· Πλούταρχ. Ἐπ. Σοφ. Συμπόσ. σελ. 572. τόμ. 6. R.

δος τὴν χεῖρα δηχθεὶς τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ θάπτεται πλησίον Διοσπόλεως». Νύκτα δὲ κοιμώμενον, ἡ μεσημβριάζοντα

« Ἀνέλεν ἀπὸ τῶν σοφῶν Δημήτριον » (Λαέρ. Ε. ε),

τοῦτο μαντεύουσιν οἱ Σκαλιγήρειοι εὐτυχέστερον, παρ' ὅσον ἡρμήνευσαν τὸ τοῦ Ἑρμίππου χωρίον, ἀντεξανιστάντες ἄκοντα, μὴδ' ἀντιλέγοντα μὴδὲν, τὸν Σμυρναῖον ἱστορικὸν ἐναντίον Ἀριστέου. Ἡμεῖς δὲ μόνον ἐν ἔτι θαρρόντως ὑπενθυμίζομεν τοὺς περὶ τὸν Ὀδίων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων μαρτύρων, ὅσους ἐπιφέρουσιν ἀποδεικνύοντες τὸν Ἑρμιππον εἶναι τὸν Σμυρναῖον ἱστορικὸν, ἀριθμοῦσιν ἀσμένως καὶ τὸν Ἰώσηππον. Καὶ ὅμως ὁ Ἀρχαιολόγος οὗτος οὐδὲν εὔρε τὸν Ἑρμιππον ἀντιλέγοντα πρὸς ὃν καὶ αὐτὸς ἀντέγραψεν Ἀριστέα (εἰ δ' ἀντέλεγε, πάντως ἂν ἐξήλεγχε τὴν ἀντιλογίαν ὁ φιλόπατρις Ἰώσηπος)· πᾶν δὲ τούναντίον, ἐπαινεῖ τὸν Ἑρμιππον « ὡς ἄνδρα περὶ πᾶσαν ἱστορίαν ἐπιμελῆ » (α). Ἐπειδὴ δὲ (καθὼς νομίζομεν) κατενόει τὸν Σμυρναῖον ἱστορικὸν ὁ Ἰουδαῖος ἀρχαιολόγος, ἐπίσης ἀκριβῶς, ὅσον καὶ ὁ Βαταυὸς Σκαλίγηρος (ἴσως δὲ τι καὶ ἀκριβέστερον, ὡς ἔχων ἀνὰ χεῖρας ὀλοκλήρους τότε σωζόμενας αὐτὰς τοῦ Ἑρμίππου τὰς συγγραφάς, ὧν σμικρὸν ἀπόσπασμα παρὰ τῷ Λαερτίῳ ὁ Σκαλίγηρος εὐρὼν ἤρπασε, θερμῆς ἀντιλογίας ζώπυρον), κείσθω δὴ καὶ Ἰώσηπος μαρτυρῶν, ὅτι ὁ Ἑρμιππος οὐδὲν οὐδόλως ἀντιλέγει πρὸς Ἀριστέα.

§. ζ'. Ε.) Ἀλλ' ἔστω, δώμεν πρὸς ὥραν τοῖς σοφοῖς, ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς Ἀριστέα περὶ τοῦ Φαληρέως περιφανῶς καὶ ἀδιαλλάκτως. Ἀλλ' ὁ Ἑρμιππος οὗτος, ὁ σοφὸς καὶ πολυῖστωρ, εἴτε Βηρύτιος εἴτε Σμυρναῖος, ἱστοριογράφος, ἀντιφάσκει περὶ τοῦ Φαληρέως καὶ πρὸς ἄλλον ἑαυτοῦ παλαιότερον ἱστορικὸν, τὸν Ἡρακλείδην· καὶ ταύτην τὴν ἀντίφασιν ὑπεσήμενε καὶ αὐτὸς ὁ Λαέρτιος, ὡς προσείδομεν (§. β.). Ἀντιφάσκει δὲ καὶ πρὸς τὸν Σικελιώτην Διόδωρον (κατὰ τὴν Οὐοσσίου παρατήρησιν), καὶ περὶ τὸν Ἀντίγονον παρεχρόνισε (κεφ. δ. §. ε. κτλ.). Ὁ Ἑρμιππος ἀντιφάσκει καὶ πρὸς τὸν Κικέρωνα. Πολλάκις ὁ Ῥωμαῖος οὗτος Δημο-

(α) Ἰώσηπ. κατὰ Ἀπίων. Α. §. κθ. σελ. 453. Haverc.

σθένης μνημονεύει τὸν Φαληρέα μετ' εὐφημίας ὡς πρωτεύσαντα « τῇ τε περὶ τὴν παιδείαν σπουδῇ, καὶ τῇ τῆς πόλεως διοικήσει » (α). Ἄπαξ δέ που τῶν συγγραμμάτων ὑπὲρ τινος ἀνδρὸς Ῥωμαίου, Ῥαβιρίου τοῦ Ποστούμου, ἀπολογούμενος (κατηγορηθέντος πρὸς Ῥωμαίους ὑπὸ τοῦ τότε τῆς Αἰγύπτου βασιλεύοντος Πτολεμαίου τοῦ Αὐλητοῦ), καὶ τὸν ἔλεον τῶν δικαστῶν ἐπισπώμενος, μνημονεύει πρῶτον ἄλλους τε σοφοὺς δυστυχία παρ' ἡγεμόσι περιπεσόντας (οἷον τὸν Πλάτωνα παρὰ τῷ τυράννῳ τῆς Σικελίας Διονυσίῳ, καὶ τὸν Καλλισθένη παρὰ τῷ μεγάλῳ Ἀλέξανδρῳ), καὶ ἔπειτα συνάπτει καὶ περὶ τῆς τελευταίας τοῦ Φαληρέως τὰ ἐφεξῆς: « Δημήτριον (παρελάβομεν), τὸν ἀπὸ τε τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ἣν ἀρίστα διώκησεν, ἀπὸ τε σοφίας ἐπίσημον καὶ λαμπρόν, ὃς ἐπεκαλεῖτο Φαληρεὺς, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ βασιλείῳ τῆς Αἰγύπτου, ἀσπίδος τῷ σώματι προσφύσης, στερηθῆναι τοῦ βίου » (α).

(α) Cicer. de Legib. III. c. 6. p. 557. vol. iv. ed. Orellij. Turici. 1828.

(β) Sed ego in hoc tamen Postumo non ignoscam, homini mediocriter docto, in quo videam sapientissimos homines esse lapsos? Virum unum totius Graeciae facile doctissimum, Platonem, iniquitate Dionysij, Siciliae tyranni, cui se ille commiserat, in maximis periculis, insidiis quae esse versatum accepimus: Callisthenem, doctum hominem, comitem magni Alexandri, ab Alexandro necatum: Demetrium, et ex republica Athenis [quam optime digesserat], et ex doctrina nobilem et clarum, qui Phalerens vocitatus est, in eodem isto Aegypti Regno, aspide ad corpus admotam, vita esse privatum. Cicer. pro C. Rabir. Postum. cap. IX. pag. 409. vol. 2. ed. Orell. Καὶ σημειῶσαι τὴν ὀριμότητα καὶ σύνεσιν τοῦ ρήτορος. Τὸν μὲν Διονύσιον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον διαβροχῇ ἀνέφερεν ἐξ ὀνόματος, ὡς κακώσαντας τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Καλλισθένη. Ἐπὶ δὲ τοῦ Φαληρέως, μεθόλως ἔχων ἀποδείξει μῆτε τὸν Σωτῆρα, μῆτε τὸν Φιλᾶδελφον Πτολεμαίου, μισήσαντας ἢ βλάψαντας τὸν παρ' αὐτοῖς ἥϊποτε τίμιον καὶ φίλον διατελέσαντα Δημήτριον, ἀπορρίπτει τῆς τούτου τελευταίας τὴν αἰτίαν καὶ μομφὴν εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα. Εἰ δ' ἐπίστευεν ὁ Κικέρων (κατὰ τὸν Ἑρμῖπου λόγον) τὸν Φιλᾶδελφον τιμωρὸν τοῦ Δημητρίου γιγνόμενα, πολὺ γ' ἂν πρὸ τῶν ἄλλων βασιλέων τοῦτον ὁ ρήτωρ ὀνόμαζεν, ὡς πρόγονον δηλονότι τοῦ (καθ' οὗ τῷ Ποστούμῳ συνηόρευεν) Αὐλητοῦ, οὗ ἂν ἐμέλλησεν δεῖξαι τὸν Αὐλητὴν ὡς γενέθλιον κληρονομήσαντα κῆρα, καὶ νόσημα προγονικόν, τὸ πρὸς τοὺς ἐνδόξους ἀνδρας μῖτος (βλ. καὶ Demagistr. pag. 478. πρῶτ. καὶ ὑποθ. σελ. 101 καὶ 105 σημ.).

Ὡς τούτοις οὖν ὁ Κικέρων οὔτε διωκόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου γνωρίζει τὸν Φαληρέα, οὔτε παραφυλαττόμενον ἐν τῇ χώρᾳ, καθὼς ἐστέρησεν ὁ Ἑρμιππος (ἔλεγε δ' ἂν ταῦτα πάντως ὁ ῥήτωρ, εἴ περ ἐνόμιζεν ἀληθινὴν τὴν δυσπραγίαν τοῦ Φαληρέως, ὡς ἐλεεινὰ καὶ χρήσιμα πρὸς τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν), ἀπλῶς δὲ μόνον ἐμνημόνευσε τὸν ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Αἰγύπτου θάνατον αὐτοῦ, δηχθέντος ὑπ' ἀσπίδος (α). Ὁ Ἑρμιππος ἀντιφάσκει καὶ πρὸς ἄλλον ἀρχαῖον καὶ ἀνώνυμον ἱστορικὸν παρὰ τῷ Σουῖδᾳ (λ. Δημήτριος), λέγοντα ταῦτα· « Δημήτριος ἐξελαθεῖς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἦλθεν

(α) ὡς ἀντιφάσκοντα πρὸς τὸν Δαέριον (τοῦτ. πρὸς τὸν Ἑρμιππον) παρίσται τὸν Κικέρωνα καὶ Βεθέρους (Wower. Syntagm. c. 3. p. 36). Καὶ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὁ Κικέρων (καὶ τοῦ λόγου προφανῶς ἀπαυτῶντος), ἀπαισίωνται τὴν παρὰ τοῦ Φιλαδέλφου λεγομένην βλάβην τοῦ Φαληρέως. Ἰδοὺ καὶ κείνη τοῦ ῥήτορος ἡ περιουσία. « Itaque multi, quum in potestate essent hostium, aut tyrannorum, multi in custodia, multi in exilio, dolorem summae doctrinae studiis levaverunt. Princeps hujus civitatis (Athenarum) Phalereus Demetrius, quum patria pulsus esset injuria, ad Ptolemaeum se regem Alexandriam contulit. Qui quum in hac ipsa philosophia, ad quam te hortamur, excelleret, Theophrasti que esset auditor; multa praeclara in illo calamitoso otio scripsit, non ad usum aliquem suum, quo erat orhatus: sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibus. (Cicero de Finib. Libr. V. c. 19 pag. 205. vol. 4. ed. Orellij) τοῦτέστι. « Τοιγάρτοι πολλοὶ μὲν δευξοῦσι πολέμους ἢ τυράννους γεγόνότες, πολλοὶ δὲ καθ' εἰρηκτὴν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐν φυγῇ, τοῖς περὶ τὴν σοφίαν σπουδάζουσιν ἀνεκούφιζον τὴν δούνην. Δημήτριος ὁ τῆς Ἀθηναίων πόλεως ἀρχὼν, ὁ Φαληρεὺς, ἀδίκως ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφίκετο παρὰ τὸν βασιλεῖα Πτολεμαῖον. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ταύτην τὴν (πολιτικὴν) φιλοσοφίαν, πρὸς ἣν καὶ σὲ παρορμῶμεν, ἐξόχως διέπρεπε, Θεοφράστου γενόμενος ἀκουστής, πολλὰ συνέγραψε καὶ λαμπρὰ κατ' ἐκείνην τὴν δεικνύσαν σχολήν » (τὴν ἀπὸ τῆς Ἀθηναίων δηλαδὴ πολιτείας, εἴρου ἢ ἐξέπασσε. πρβλ. καὶ Valckenaer. de Aristob. p. 56), « αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἰδίαν, ἢ ἀπεστέριτο » (ὡς ἡ δὴ ἰδιωτεῦσιν), « ἀλλ' ἔχων ἐκείνην τῆς διανοίας τὴν ἀσκήσιν οἶονεῖ τινα τροφὴν ἀνθρωπισμοῦ ». — Ταύτης τῆς Κικερωνεῖου περιουσίας μνημονεύει καὶ ὁ Βανδάλης (σελ. 26), τί βεβυλόμενος καὶ τί ἀποδεκνύων; εἶπε (φνέει) τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ἐξορίαν τοῦ Φαληρέως ἦν τε τοῦ δῆθεν καὶ ὁ Κικέρων διὰ τὴν « τῆς δεικνύσαν σχολῆς », καὶ τῆς « ἢ ἀπεστέριτο » χρησιμῶς! διὸ καὶ γράφει πάλιν ὁ Βανδάλης τὰς λέξεις ταύτας τῆς λατινικῆς, γράμμασι μὲν μεγάλαις καὶ κεφαλαίοις, οὐ δὲ κεφαλῆς μικρῇ.

ΤΟΜ. Α.

8

εἰς Αἴγυπτον. Καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρι Πτολεμαίῳ διατρίβων, δηλοῖς ὑπ' ἀσπίδος, ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῷ, πλησίον τῆς Διοσπόλεως, τῆς ἐν τοῖς Ἑλλεσι ». Καὶ ἴσως μὲν ὁ ἱστορικὸς οὗτος συνέχευε τὸν Σωτῆρα πρὸς τὸν Φιλάδελφον Πτολεμαῖον, ἐφ' οὗ βασιλεύοντος ἀπέθανεν ὁ Φαληρέας· ἴσως δὲ καὶ λίαν συντόμως εἰπὼν τὴν τοῦ Φαληρέως παρὰ τοῦ Σωτῆρι (πρὸς ὃν τὸ πρῶτον κατέφυγε) διατρίβην, ἔπειτα πάντα τὰ ἐν μέσῳ παραδραμῶν ἔγραψε μόνον τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ τελευτῆς καὶ τὸν τόπον τῆς ταφῆς. Ἀλλ' ὁποτέρως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἡγνοεῖ ἄρα καὶ οὗτος ὁ ἱστορικὸς, ἢ κατεφρόνει ὡς μῦθον τὴν (κατὰ τὸν Ἑρμιππον) ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καταδρομὴν τοῦ Φαληρέως, ἀκατακρίτως αὐτὸν ἀποθανόντα παριστῶν, καὶ οὐχ ὡς ἐξόριστον καὶ φυγάδα. Καὶ πρὸς τούτους μὲν ὁ Ἑρμιππος τοιαῦτα περὶ τοῦ Δημητρίου διαφωνεῖ· πρὸς ἄλλους δὲ περὶ ἄλλων ὅποια καὶ πόσα! Ἴδου καὶ τούτων ὀλίγα δείγματα.

Ὁ Ἑρμιππος ἱστορεῖ τὸν Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου θάνατον πάντῃ διαφόρως παρὰ τὸν Ἡρακλείδην, καὶ ἄλλους ἱστορικοὺς (Λαέρτ. Θ, ε, 5). Ὁ δ' αὐτὸς καὶ κεῖνο τὸ περίφημον γνωμάτευμα, τὸ, « τριῶν ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ » κτλ. ἀναφέρει εἰς τὸν Θαλῆν, ὅπερ ἄλλοι κοινῶς ἀπονέμουσιν εἰς Σωκράτην. Καὶ τὴν Ἀναξαγόρου δὲ καταδίκην κατ' ἄλλον μὲν τρόπον ὁ Ἑρμιππος διηγεῖται, κατ' ἄλλον δὲ πάλιν Ἰερώνυμος ὁ ἱστοριογράφος (Λαέρτ. Β, γ, 9). Ἄλλην αἰτίαν ἀπέδωκεν ἄλλοι, δι' ἣν ὁ Ἀριστοτέλης προσηγορεύθη περιπατητικὸς, ἄλλην δ' εἶπεν Ἑρμιππος (Αὐτ. Ε, α, 4). Κατὰ τὸν Ἑρμιππον, ὁ Μενέδημος, ἐπίσημος Ἑρετριεὺς φιλόσοφος, ἐν ὠρωπῷ διατρίβων, ἐν τῷ τοῦ Ἀμφικράου ἱερῷ, χρυσῶν ἐν αὐτῷ ποτηρίῳ ἀπαλομένων, ἐκελεύσθη δόγματι κοινῷ τῶν Βοιωτῶν ἀναχωρεῖν εἰς ἄλλον τόπον· ὅθεν καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀθυμίας. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλείδης καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος πᾶν τούναντίον ἱστοροῦσι περὶ τοῦ Μενεδήμου (Αὐτ. Β, ιη, 17). Ὁ Ἑρμιππος ἔγραψε περὶ τοῦ Πλάτωνος ὅτι ἐτελεύτησεν ἐν γάμοις δειπνῶν, ζήσας ἔτος ἐν πρὸς τοῖς 80 (Αὐτ. Γ, α, 2), ὁ δὲ Κικέρων, ὅτι ἀπέθανε γράφων

ἐν τῇ οἰκίᾳ (α') καὶ Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς (τῷ Φιλαδέλφῳ σύγχρονος), ὅτι ἔζησεν ὁ φιλόσοφος ἔτη 84 (Αὐτ. Γ, α, 2). τοῦ Νεάνθους τὴν γνώμην ἐπικυροῖ καὶ ὁ Μενάγιος (β). Τὸν Ἡρακλείδου θάνατον ὁ Ἑρμιππος ἀνέγραψε τερατώδη καὶ μυθιστορικόν· ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Μάγνης, καὶ ὁ Ἰππόβοτος, φυσικώτερον καὶ πάντῃ διάφορον, τοῦτοις δὲ καὶ Λαέρτιος συναινεῖ (Ε, ς, 6). Ὁ Ἑρμιππος ἱστορήσας τὸν Χρύσιππον, ἐπὶ θυσίας γλυκὺν ἄκρατον πίνοντα καὶ ἰλιγγιάσαντα, πέμπτην ὕστερον ἡμέραν ἀποθανεῖν. Ἄλλοι δὲ, ὅτι ἐτελεύτησας παρευθὺς, ὑπὸ σφοδροῦ γέλωτος· «Ὀνοῦ γὰρ τὰ σῦκα αὐτῷ φαγόντος» (ἐν τῇ οἰκίᾳ), «δὸς (εἶπε πρὸς τὴν γραῖαν ὑπερέτιν), δὸς καὶ ἄκρατον τῷ ὄνῃ ἐπιρρόφησαι· καὶ ὑπερκαυχάσας ἐτελεύτησας» (Λαέρ. Ζ, ζ, 7). Καὶ τὸν Πυθαγόραν ὁ Ἑρμιππος ἱστορήσας ὅτι ἀπέθανεν ἐν Σικελίᾳ, ὑπὸ Συρακουσίων ἀναιρεθεὶς. Ἡρακλείδης δὲ καὶ Σάτυρος (οὔτινος τῶν βίων ἐπιτομὴν ἔγραψεν ὁ Ἡρακλείδης) καὶ Δικαίταρχος ἔγραψαν τὸν φιλόσοπον οὐκ ἐν Σικελίᾳ ἀλλ' ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὸ Μεταπόντιον, ἀσιτία καταστρέψαι τὸν βίον, μὴ βουλόμενον περαιτέρω ζῆν (Λαέρ. Η, α, 21)· καὶ ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν λέγουσι τελευτῆσαι Πυθαγόραν, καὶ ἄλλως διαφωνοῦσι περὶ τοῦ τρόπου τῆς τελευτῆς (Αὐτ. αὐτόθ.). Ἀλλὰ μακροὶ γινόμεθα, καὶ τοῖς ἀναγνώσταις ἴσως ὀχληροί, καταλέγοντες τὰς Ἑρμιππου πρὸς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς περὶ πολλῶν ἀντιλογίας, ποικίλας οὔσας καὶ συχνάς (γ). Τοῦ γούν τοιοῦτου ἱστορικοῦ τὴν περὶ τοῦ Φαληρέως μαρτυρίαν πῶς ἂν τις ἀποδέξαιτο κυρίαν καὶ βεβαίαν καὶ πάντῃ πάντως ἀσφαλῆ; Καὶ ὑπάρχουσι μὲν, ὁμολογοῦμεν, ἱστορικαὶ τινες ἀντιφάσεις καὶ μεταξὺ τῶν ἐνδοξοτάτων τῆς ἀρχαιότητος συγγραφέων, ἐνίοτε πρὸς ἀλλήλους διαφωνούντων ἄλλα τε, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ θανάτου τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οὓς τινες πολλὰκις τραγικώτερον καὶ ῥητο-

(α) Cicer. de Senectute. — (β) Menag. εἰς Λαέρτ. αὐτόθ.

(γ) Λαέρτ. Η, α, 2: ζ, 4. Θ, α. §. 3. Ι. § 2. κτλ. Καὶ Ἀθην. βιβλ. Β. 58. πρβλ. Vindication of the history etc. pag. 58—60.

ρικῶς ἐπικοσμοῦσιν (α)· ὁθεν καὶ ὁ Κικέρων τὰς τοιαύτας ὑπερ-
βολὰς ἐκσυρίττων ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, εἰς τὸ τοῦ θεάτρου
λογεῖον καὶ τὴν ὀρχήστραν ἀποστέλλει, τὰς τῶν ἐπισημοτέρων γνώ-
μας δηλονότι καὶ συμφωνοτέρας προτιμῶν (β). Ἄλλ' ὅταν εἷς τις,
ὡς ὁ Ἑρμιππος, πολλάκις πρὸς πολλοὺς καὶ περὶ πολλῶν ἀντιλέγη,
καὶ ποτε καὶ ἀπίθανα τερατοποιῇ (ὡς τὰ κατὰ τὸν Ἡρακλείδου
θάνατον), πῶς λοιπὸν οἱ Σκαλιγῆρειοι προβάλλουσι τὸν τοιοῦτον
ὡς ἄπτωτον καὶ νημερτῇ, καὶ οἷον ἐκ τρίποδος ἀτρεκῶς ἀποθε-
σπιζόντα τάναντία πρὸς Ἀριστέα; Μὴ γὰρ οὐχ' ὑπέκειτο καὶ
Ἑρμιππος εἰς τὰς ἀπατηλὰς τῆς φήμης ἐξαγγελίας, καὶ πολλῶν ψευ-
δῶς πεπιςευμένων τὰ περιχόμενα θρυλλήματα; «Πολλὰ γε (ἔλε-
γεν ἐκεῖνος ὁ τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἄξιος συνδαιτυμὼν Αἰγύπτιος, παρὰ
Πλουτάρ. Συμπ.), πολλὰ γε, ὦ Διόκλεις, πιστεύεται ψευδῶς»
καὶ χαίρουσιν οἱ πολλοὶ λόγους ἀνεπιτηδεῖους περὶ σοφῶν ἀνδρῶν
αὐτοὶ τε πλάττοντες, καὶ δεχόμενοι παρ' ἐτέρων ἔτοιμοι· οἷα καὶ
πρὸς ἡμᾶς εἰς Αἴγυπτον ἀπηγγέλη περὶ Χίλωνος, ὡς ἄρα διαλύ-
σαιτο τὴν πρὸς Σόλωνα φιλίαν καὶ ξενίαν, ὅτι τοὺς νόμους ὁ Σόλων

(α) Οἷον· Θεμιστοκλῆν τὸν Ἀθηναῖον ὁ μὲν Θουκυδίδης, ὁ Ἀθηναῖος, καὶ μικρῶν
Θεμιστοκλείους μεταγενέστερος, ἱστέρησε νοσήσαντα (ὡς δὲ λέγουσι τινες, φάρμακον
λαβόντα) τελευτῆσαι τὸν εἶον, καὶ τούτου τὰ ἰσθ' ταφῆναι κ ρ ὁ φ α τ ὶ ν 'Α θ η-
ν α ἰ ὶ ν ἐν τῇ Ἀττικῇ (Θουκυδ. Α. 138). Κλειτόμαχος δὲ καὶ Στρατοκλῆς (παρὰ
Κικέρωνι de clar. Oratorib.) τραγικώτερον εἶπον, «αἷμα ταύριον πίνοντα» τελευ-
τῆσαι τὸν Θεμιστοκλῆν. τοῦτο δὲ κατ' ἄλλας διαφορὰς καὶ Πλούταρχος ἐμνημόνευσεν
(Θεμιστ. §. λα, λβ. πρὸς Παισαν. Α. α, 2. Corn. Nep. Themist. §. 10 καὶ
σολ.). Καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου θάνατον ἄλλοι ἄλλως διέγραφον (Πλούταρχ.
Ἀλεξ. §. αζ). Τὸν δὲ Περσάειον, Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως μαθητὴν, καὶ τοῦ Φαληρέως
σχεδὸν σύγχρονον, ἔγραψαν ὑπ' Ἀράτου τοῦ Σικυνίου φρονεθῆναι κατὰ τὸν Ἀκρο-
κόρινθον, ἐν ἐφρούρει (Παισαν. Ζ. η. §. 1). Ἄλλ' οὗτος, κατ' ἄλλους, μόνον ἐξηλάθη
καὶ τῆς ἄρας καὶ αὐτῆς τῆς Κορίνθου, διαφυγὼν (Πλούταρχ. Ἀράτ. §. κγ. Ἀθην.
Δ. 162). Περὶ τοῦ Σωτάδου προεῖπομεν ἀνωτέρω (§ 5. σημ.). Ἄλλα πάμπολλα
καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων (οἷον τοῦ Κοριολάνου καὶ Ἀτιλίου κτλ.) παραδείγματα
παραλείπομεν.

(β) Cicer ubi supr. πρὸς Palmer. Exercitat. ad. Appian. p. 181: Cleric.
comp. Hist. p. 67: Demagistr. I. c. pag. 478, 479.

ἔφη μετακινήτεον εἶναι π. Οὐκ ἠδύναντο ἄρα παρομοίως καὶ ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλαχοῦ τε τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν Σμύρνην, ἀπαγγελλθῆναι τοιαῦτα ψεύδη περὶ διαλύσεως τῆς τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Φαληρέα ξενίας τε καὶ φιλίας; Ἰδρῶτι πολλῶ περιρρέόμενος ὁ Ὀδῖος ἀπεδείκνυσεν ἀνωτέρω τοῦτον δὴ τὸν Ἑρμιππον οὐχ ἕτερον ὄντα πάντως, εἰ μὴ τὸν Σμυρναῖον (οἷόν τινα φοῖβον, ἢ καὶ ἄλλον Μέλητος υἱὸν ἐπισείων ἡμῖν τὸν ἱστορικόν): ἀλλὰ τοιοῦτόν τινα Ἑρμιππον, τὴν πατρίδα Βαταῦδον, εὔρε καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς ἐξαίφνης εἰς ἑαυτὸν πειραθείς! τίνα τοῦτον καὶ ποῖον; αὐτὸν ἐκείνον (πρᾶγμα. παράδοξον) αὐτότατον τὸν ἑαυτοῦ συνήγορον καὶ ὁμόφρονα Βανδάλην. Ζῶντα καὶ διδάσκοντα ἐν Ὄζωμφῳ, καὶ συγγράφοντα τὸν σοφὸν Ὀδῖον, ἐθρήνει κατὰ τὸ Ἀμστελόδαμον ὁ Βανδάλης μεμψιμοιρῶν, ὅτι οὐκ ἔφθασε περὶ τῶσαι τὴν μεγάλην κατ' Ἀριστέου συγγραφὴν, ὑπὸ θανάτου προαρπάζεις (α)! ἀλλὰ τοὺς Βανδαλείους ὀλοφυρμούς διεδέξατο κατόπιν γέλως πλατὺς, διότι μετ' ὀλίγον διεκήρυξεν ὁ Κλέρικος τὸν Βανδάλην ἡπατημένως τοιαῦτα γράψαντα περὶ τοῦ Ὀδίου, ὅστις εἶχεν ἤδη συντετελεσμένον τὸ σύγγραμμα, καὶ διὰ τύπων ἐκδεδωμένον, πρὶν ἔτι φανῇ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Βανδάλου διατριβὴ (β). Καὶ εὗρέθη ἄρα καὶ ὁ Ὀδῖος (ὅσον κατὰ τοῦτο τὸ περιστατικόν) παρόμοιος τοῦ Φαληρέως (καίτοι κατὰ τινα πρόθεσιν ἐναντίαν). Ἀμφοτέροι διεφημίσθησαν ὡς ἤδη τεθνηκότες, ζῶντες ἀμφοτέροι καὶ φιλοπονοῦντες, ὁ μὲν (ὁ Φαληρεὺς) βίβλους γράφων καὶ συνάγων, καὶ ἐπιστατῶν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν *Ο*, ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος, διδάσκων καὶ συγγράφων ἄλλα τε καὶ κατὰ τῶν *Ο*!

(α) « Multa is (Hody) atque egregia protulit: sed dolendum est, ipsum in morte praeventum illa non ulterius potuisse pertractare, quae in Ariateam pertractare conceperat. » Van Dale praef. in Dissert. etc.

(β) J. Cleric. Biblioth. Chois. VIII, 371. πρβλ. καὶ Demagistr. p. 479. φαίνεται δὲ πρότερον μὴνάς τινος πρὸ τῆς Βανδάλου διατριβῆς ἐκδοθεῖσα αὕτη τοῦ Ὀδίου ἢ (πρὸς ἣν ἤδη καὶ ἡμῖν ὁ λόγος) συγγραφὴ (de biblior textib.): διότι καὶ ταύτης καὶ τῆς τοῦ Βανδάλου διατριβῆς ἡ διὰ τύπων ἐκδοσις χρονολογεῖται κατὰ τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ (1705). βλ. ἐπισθ. σελ. 18.

Ὁ Κλέρικος προστίθῃσι καὶ ἄλλον ἄνδρα σοφὸν ψευδῶς φημισθέντα καὶ κείνῳ ὡς ἀποθανόντα, Ἀντώνιον τὸν Μαγλαμβέχιον, ἰταλὸν συγγραφέα, πλήρη (καθὼς λέγει) ζωῆς. Καί, τέλος, συμπεραίνει φρονίμως, α μεθ' οἷας καὶ πόσης βλάβης τῆς ἀληθείας ἀνατρέπεται πολλάκις ὑφ' ενός τινος καὶ δύο μαρτύρων ἢ τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων σειρά! ». Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἑρμιππον ταιαῦτα, παραβαλλόμενον πρὸς ἄλλους περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἱστορικούς.

§. γ. ε). Κἂν δὲ τοῦτον παραβάλλωμεν μόνον πρὸς μόνον τὸν Ἀριστέα, πότερος ἄρα τῶν δύο (καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος ἐξ ὧν φέρει γνωρισμάτων) φαίνεται μᾶλλον ἀξιοπίστος; Τὸ ζήτημα πρόκειται γνωστόν. Ἐμεσίτευσεν ἄρα Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς πρὸς τὸν Φιλάδελφον βασιλεύοντα; καὶ, τούτου διατάξαντος, ἐφρόντισεν ἄρα περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ο, μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, ὡς ἰστόρησεν Ἀριστέας; Ἢ ψεύδεται μὲν οὗτος, ἀληθεύει δὲ μᾶλλον ὁ Ἑρμιππος ἱστορῶν (κατὰ τὴν γνώμην τῶν κριτικῶν), ὅτι τὸν Δημήτριον ἅμα βασιλεύσας ὁ Φιλάδελφος, εὐθὺς ἐξήλασε τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τινα χώραν, ὅπου φυλαττόμενος ἀπέθανε, τέλος, δηχθεὶς ὑπ' ἀσπίδος; Σκεψώμεθα. Ὁ Ἀριστέας α), ἀνὴρ σοφὸς καὶ θεοσεβής, καὶ μάλιστα πιστὸς καὶ τίμιος ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Φιλαδέλφου, ὑπῆρξεν ὁ αὐτὸς καὶ μάρτυς αὐτόπτης, τοῖς πεπραγμένοις παρατυχῶν, καὶ τῷ βασιλεῖ περὶ τὴν ἑρμηνείαν ὑπηρετήσας, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν αὐτὸς ἰστόρησε συγγράψας κατὰ τὸν χρόνον τὸν αὐτόν. β) Τῆς πρὸς τοὺς Ο, συνδιαλέξεως τοῦ βασιλέως (καὶ ἐπομένως ὅλου τοῦ περὶ τῆς ἑρμηνείας ἱστορήματος) κυρωτικὴν ἀπόδειξιν καὶ πίστωσιν προβάλλεται ὁ Ἀριστέας αὐτὴν τὴν ἐν τοῖς δημοσίοις ἀρχείοις φυλαττομένην ἀναγραφὴν τῶν ἐκαστοτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως λαλουμένων καὶ πραττομένων. Περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς πλατύτερον. γ) Τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (ὡς ἐπιστατήσαντος εἰς τὴν ἑρμηνείαν) ἐμνημόνευσεν ὀνομαστὶ καὶ ὁ μόλις 80 ἔτη νεώτερος Ἀριστέου γενόμενος Ἀριστόβουλος (φιλόσοφος ἐπίσημος ἐν Ἀλε-

Ξανδρεία καὶ διδάσκαλος τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, τοῦ β. Εὐεργέτου) ἐν ταῖς εἰς τὸν Νόμον τοῦ Μωσέως ἐξηγήσεσιν, ἃς ἐξέδωκε δημοσίως προσφωνήσας πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Φιλομήτορα, τρισέγγονον τοῦ Φιλαδέλφου. δ) Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεὺς, φιλόσοφος ἀνὴρ καὶ πολιτικός, ἐν οἷς ἐδημοσίευσε συγγράμμασι τὴν διὰ τοῦ Φιλαδέλφου τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν ἱστορεῖ συμφωνότατα πρὸς τὸν Ἀριστέα, καὶ τοι μὴ τὸν Δημήτριον ἐξ ὀνόματος μνημονεύων. ε) Ἰώσηπος ὁ σοφώτατος ἀρχαιολόγος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκ γένους ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, αὐτὴν τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν ὀνομαστί συνοψίσας ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ, παρόρησίᾳ ταύτῃ κοινοποιῶν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις τότε διατελοῦσαν (ὡς ὁμολογούμενον δηλονότι καὶ ἀναντιρρήτον ἰστόρημα, καὶ γνωστὸν καθ' ὅλην τὴν ἐν τε Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Οἰκουμένης Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων). ς) Ἰουστίνος ὁ μάρτυς καὶ φιλόσοφος, διαλεγόμενος καὶ πρὸς Ἰουδαίους καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τὴν αὐτὴν ἐπανέλαβε τῆς μεταφράσεως ἱστορίαν. Παρομοίως δὲ καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ ὁ τούτου σύγχρονος Τερτυλλιανὸς, καὶ Εὐσέβιος ὁ ἱστορικός, καὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ἱερεῖς διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις παραλαβοῦσα τὴν ἐρμηνείαν τῶν θείων Γραφῶν συμπαραδέξατο πάντως καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἱστορίαν, ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν Πατέρων βεβαίαν διακηρυχθεῖσαν, καθὼς προείπομεν (Κεφ. Β. §. 5.) (α). Εἰ δέ τινες τῶν κριτικῶν πάντας τοὺς περὶ

(α) Ὁ σοφὸς Οὐαλκενῆρος ἀρκεῖται καὶ εἰς μόνους τοὺς τρεῖς, τὸν Ἀριστέα καὶ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ τὸν Φίωνα, ἢ καὶ μόνον εἰς τοὺς δύο (ἂν τινες ἀποβάλλωσι, λέγει, τὸν Ἀριστέα, ὡς μάρτυρας τοῦ πράγματος αὐθεντικούς, καὶ ὃν ἡ πίστις διακρίνει ἀκηλίδωτος καὶ ἀμώμητος. Οὗτοι, λέγει, οἱ δύο μαρτυροῦσιν, ὡς εἰδότες ἀκριβῶς τὰς ἱεράς τοῦ ἔθνους αὐτῶν βίβλους, ἐξελληνισθείσας ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ προσέτι (καθὼς ὁ Ἀριστόβουλος ὀνομαστί προστίθησι) διὰ Δ η μ η τ ρ ι σ ο υ τ ο υ Φ α λ η ρ ε ω ς (Valcken. de Arist. Jud. p. 54). Κάλλιστα ταῦτα καὶ θαυμαστῶς ὁ κριτικός! Μόνον περὶ τὸν Ἀριστέα φαίνεται πως πρὸς τοὺς ἐναντίους ἡπώτερος τοῦ δέοντος καὶ συγκαταβατικός· ἀποδεξάμενος γὰρ τὸν Φίωνα καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ὡς μάρτυρας τῆς ἱστορίας ἀναντιρρήτους, ὀφείλειν ὁμολογήσαι καὶ τὸν Ἀριστέα τοιοῦτον, ὡς τὴν αὐτὴν πραγματευσάμενον ἱστορίαν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτον ἐν τισι ψευ-

τῶν Ο, μετὰ τὸν Ἀριστέα μνημονεύσαντας παραγράφουσι τολμηρότερον λέγοντες, ὅτι πάντες οὗτοι δῆθεν ἠρύσαντο τὴν γνώμην ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ Ἀριστέου, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀδικον ταύτην παραγραφὴν ἀπηντήσαμεν καὶ προηγουμένως ἐπιτραχάδην (Κερ. Α. §. δ.), καὶ νῦν δὲ πάλιν ἀπαντῶμεν. Πόθεν ἄρα ἐπληροφορήθησαν οἱ ἄνδρες, ὅτι πάντες ἐξ Ἀριστέου μετέλαβον τὴν διήγησιν; Λέγει τοῦτο ῥητῶς ὁ Ἀριστόβουλος; οὐδαμῶς. ὁ δὲ Φίλων; οὐδ' αὐτός (τοῦτον μάλιστα καὶ πρεσβύτερον Ἀριστέου θέλουσιν οἱ περὶ τὸν Βανδάλην σοφοί!)· ἀλλ' ὁ Κλήμης;

δόμενον δῆθεν ἐξήλεξαν ἄνδρες κριτικοί, μήπως οὐκ ἐσυκοφάντησαν οἱ αὐτοὶ παρμοίως, ὡς λογοποιούς, καὶ τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Ἀριστόβουλον αὐτόν; «*Εγγὺς ὁ δ' ἔστιν ἂν ἡ ρ*»! Οὐδείς ἐλοιδόρησε τὸν Ἀριστόβουλον ἀκατέστερα, καὶ πικρότερα παρ' αὐτὸν τὸν Οὐαλκενῆρον ἐν τῇ αὐτῇ διατριβῇ! Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐφεξῆς πάντῃ παραδόξα διεγνομάτευσσε. «*Τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων (λέγει) ἐνταῦθα ἡ μαρτυρία, ὁμολογῶ, ὅτι οὐ μεγάλου λόγου (non magni momenti) ἐστὶν ἁξία, ὡς οὐδ' ἡ τοῦ Ἰωσήπου, ᾧ κατακολουθοῦσιν. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἔτερον, ἢ κρίσις ἀνδρῶν πεπαιδευμένων περὶ τῆς ἄλλου τινας, ᾧ παρίπονται, μαρτυρίας*» (αὐτόν). Πῶς, ὦ σοφώτατε ἀνδρῶν, ἡ τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήπου μαρτυρία μικροῦ σοι λόγου δοκεῖ, διότι, ἴσως, ἀπείχε μακρὰν τῶν χρόνων τῆς πράξεως; ἀλλ' οὕτω καὶ Φίλων ἀπείχεν· εἰ δὲ τοῦτον ἰσχυρότατον Ἀριστοβούλῳ κρίνεις, διὰ τί μὴ καὶ τὸν Ἰωσήπον; Πῶς δὲ πάλιν οἱ πατέρες, οἷον Ἰουστίνος καὶ Κλήμης καὶ Εὐσέβιος, ἀντέγραψαν ἀπλῶς ἐκ τοῦ Ἰωσήπου; τὸν δὲ Φίλωνα καὶ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ τὸν Ἀριστέα (ἐφ' ᾧ ἐκρίνας «*ἀναγομένην ἅπαντα τὴν ἀρχαιοσύνην τῆς περὶ τῶν Ο, ἱστορίας*» αὐτόν), τούτους οὐκ ἀναφέρουσιν οἱ πατέρες, ἄλλος ἄλλον ἐξ ὀνόματος; Πῶς δὲ καὶ τὴν κρίσιν τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν παρ' οὐδὲν τιθεὶς ἀποσυμβάλεις; Οὕτως ἄρα τυρλῶς καὶ ἀταλαιπώρως ἀπεδέχθησαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τὴν, ἥ κατὰ κοινὸν ἦσαν ἱστορίαν; Εἰ δὲ καὶ παραδόσει βεβαίᾳ, καὶ πίστει ἄλλαι, καὶ μαρτυρίαι ἀρχαιοτάται, πεισθίντες ἐξέτερον καὶ αὐτοὶ ὡς κυρίαν τὴν ἱστορίαν, οὐδὲν λοιπὸν ἢ τούτων κρίσις συμβάλλει πρὸς πίστιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἱστορικῆς τοῦ πράγματος βεβαιότητος; Καὶ διὰν λοιπὸν κρήνης περὶ τῆς ἀξιοπιστίας Ἐροδοτοῦ καὶ Θουκυδίδου καὶ τῶν τοιούτων, ἐν οἷς ἱστοροῦσι κα' αἰνοῦν τὰ παλαιότατα (εἰς τῶν τε Τρωϊκῶν τὰ βεβαιότερα, ἐκ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως παραλαβόντες, «*καὶ εἴτε ἄλλοι τῶν ἀρχαίων ἐλεγον τότε καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς σαφέστατα μὴ μὲν παρὰ τῶν πρότερον παραδεδογμένων*»), καὶ τούτων λέγει τῶν ἱστορικῶν τὴν μαρτυρίαν παρ' οὐδὲν, ὃ βέλτιστε, θέσεις, ὡς κρίσιν ἀπλὴν καὶ ἀνίσχυρον πρὸς ἀπόδειξιν; Σκληρὰ γε ταῦτα καὶ πυρρῶνικώτερα ἔκρινες, ὦ Οὐαλκενῆρε, καὶ πως καὶ ἀσύμφορα καὶ ὑμῖν τοῖς κριτικοῖς. Ὡσαύτως γὰρ καὶ περὶ τὰς κρίσεις τὰς ὑμετέρας, τὰς γε τοιαύτας, οὐδὲν ἀπολείπεται βάρους, οὐδ' ἀξιοπιστία πρὸς μαρτυρίαν!

ἢ ὁ Εἰρηναῖος; ἢ ὁ Κύριλλος; οὐδὲ τούτων οὐδείς οὐδαμοῦ! Ὁ δὲ μακάριος Ἰουστίνος, μνημονεύσας καθολικώτερον « τῶν (τὰ περὶ τῆς ἐρμηνείας) ἱστορησάντων σοφῶν καὶ δοκίμων ἀνδρῶν », καὶ μόνους ὀνομάσας τὸν Φίλωνα καὶ Ἰώσηπον, εὐθὺς ὑποσυνάπτει « καὶ ἑτέρων πλειόνων »· πλείονας δὲ λέγων ὁ φιλόσοφος μάρτυς, ἄλλο τι ποιεῖ, ἢ διακηρύττει μὴ μόνον Ἀριστέα καὶ Ἀριστοβούλον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τῆς αὐτῆς μνημονεύοντας ἱστορίας δοκίμους συγγραφεῖς; Ἢ μὴ πως κατ' ἐκείνους τοὺς Ἀριστοβούλου χρόνους οὐχ' ὑπῆρχον ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Πτολεμαίων οὐδ' αὐτὰ τὰ μικρὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα βασιλικά ὑπομνήματα, ἐξ ὧν καὶ Ἀριστοβούλος καὶ ἄλλοι τινές, ἴσως, ἀντέγραφαν τὸ συμβεβηκός;

Ἀλλ' ἀφέντες ταῦτα ἀρκούμεθα εἰς ἓν μόνον θεώρημα, μὴδ' αὐτοῖς, τυχόν, τοῖς ὑπερβάταις κριτικοῖς ὑπερπηδητόν. Δυσὶν θάτερον· ἢ ἀντέγραφεν ὁ ἀρχαιότατος Ἀριστοβούλος (παρалаίπομεν τοὺς ἄλλους), ἢ οὐκ ἀντέγραφεν ἐξ Ἀριστέου τὴν ἱστορίαν. Καὶ εἰ μὲν ἀντέγραψε (καθὼς θέλουσι), τοῦτο γίνεται λαμπρότατον τεκμήριον, ὅτι ἡ τοῦ Ἀριστέου ἱστορία ὑπῆρχε τότε κοινῶς ὑπὸ πάντων Ἰουδαίων κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν ὁμολογουμένη κυρία καὶ ἀληθὴς χωρὶς τινος ἀντιλογίας, ὥς ἱστοροῦσα πρᾶγμα πεπραγμένον δημοσίως ἐν τῇ πόλει τῇ αὐτῇ, καὶ συγγεγραμμένη παρὰ προσώπου ζήσαντος κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην ἐπισήμου καὶ γνωστοῦ. Εἰ δὲ πάλιν ὁ Ἀριστοβούλος οὐκ ἀντέγραφεν ἐξ Ἀριστέου, μὴ πως ὀλίγας εἶχε τότε καὶ ἄλλας τῆς ἱστορίας πηγάς; Πλὴν τῶν προειρημένων βασιλικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχείων, πόσοι καὶ ἄλλοι τότε παρῆσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μάρτυρες τῆς πράξεως ἀξιόπιστοι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοὶ, καὶ ἄσοφοι καὶ σοφοί! Ἐξῶν ἔτι τότε πολλοὶ παῖδες τῶν μετὰ Ἀριστέου καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαληρέως συναναστραφέντων. Αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοβούλου οἱ γονεῖς ἴσως, ἢ γοῦν οἱ πάπποι πάντως, ἐγνώρισαν ἀμφοτέρους, καὶ παρῆσαν κατ' ἐκείνην τὴν πᾶνδημον ἀνάγνωσιν καὶ πανηγυρικὴν ἐπικύρωσιν τῆς τῶν Ο, μεταφράσεως. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Φιλο-

μήτωρ (πρὸς ὃν ὁ Ἀριστόβουλος προσεφώνει τὰς τοῦ Νόμου ἐξηγήσεις) ἐγνώριζε πάντως τὰ κατὰ τὸν πρόγονον αὐτοῦ, τὸν Φιλῶδελφον, περὶ τὴν ἐρμηνείαν διαπραχθέντα, πολλαχόθεν μαθὼν καὶ βεβαιωθεὶς (βλ. ἐφεξ. Κεφ. ΙΒ. §. δ.). Τίς οἶδε καὶ πόσοι ἄλλοι τῶν τότε «κατὰ τὴν Αἴγυπτον λογιωτάτων ἀρχιερέων» (καθὼς ὁ Ἀριστέας ὁμολογεῖ), πόσοι δὲ καὶ τῶν περὶ Ἰουδαίων ἰδίως συγγεγραφότων (ὧν πολλοὺς ὁ Ἰώσηπος ἐν τοῖς κατὰ Ἀπίωνος ὀνομάζει) διεμνημόνευσαν τὰ τῆς ἐρμηνείας, ὡς διασηματάτου πράγματος, ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποθέσεως οὐδὲν τούτων ἐσφίζετο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλῶνος καὶ τοῦ Ἰωσήπου, τὰ γοῦν *Ἐξηγητικά* ὑπομνήματα τοῦ Ἀρισταβούλου (ὧν καὶ Κλήμης καὶ Ὠριγένης καὶ Εὐσέβιος ἐμνημόνευσαν) βεβαίως ὑπῆρχον. Ἰστε καὶ ὁ Ἰώσηπος ἀνέγνω ταῦτα, καθὼς καὶ οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς. Ἐκ δὲ τῆς τούτων ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ὁμοφώνως ἐν τε τοῖς ἱεροσολύμοις καὶ πανταχοῦ τῆς Παλαιστίνης τότε κρατούσης παραδόσεως ὁρμώμενος ὁ Ἰώσηπος, ἠδυνήθη πάντως ἐξακριβῶσαι τὴν Ἀριστέου συγγραφὴν διὸ καὶ ταύτην ἐδοκίμασε, καὶ συνώψισε, καὶ μετὰ τῆς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀπανθισθείσης ἀρχαιολογίας συνεσωμάτωσεν, ὡς κυρίαν καὶ γνησίαν τοῦ εἰς ὃν ἐπιγράφεται πραγματείαν, διαλαμβάνουσαν περὶ πραγμάτων ἀληθινῶν καὶ βεβαίων παρὰ πᾶσι πρεσβευομένων. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστέας τοιοῦτός τε καὶ τοσοῦτος.

Ὁ δὲ Ἑρμιππος, ὁ Συρναῖος, ὁ πολυμαθὴς ἱστορικὸς, ποῖός τις (ὡς πρὸς τὸ ζήτημα), καὶ πόσος; εἷς καὶ μόνος, μοιῶτατος! Μόνος αὐτὸς ἱστορεῖ ταιαῦτα τὰ κατὰ τὸν Δημήτριον (ἐξ ὧν οἱ Σκαλιγέρειοι κατεσκευάζουσι τὰς ἐαυτῶν δοξασίας). ἄλλος δέ τις τῶν ἀρχαίων, οὐδ' Ἑλλήνων, οὔτε βαρβάρων, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδ' ἔγραψε τούτων οὐδέν, οὔτε παλαιότερος οὔτε νεώτερος Ἑρμιππου (ὅτι δὲ ἐν ἄλλοις ἱστορήμασιν ἔχει καὶ πολλοὺς τοὺς ἀντιλέγοντας ὁ Ἑρμιππος, τοῦτο παραλείπομεν). Ποίαν τοίνυν ἰσχὺν καὶ κράτος ἢ τούτου ῥῆσις ἔχει κατ' Ἀριστέου; καὶ ποῖον δικαστήριον ψηφιεῖ τὸν μὲν Ἑρμιππον ἀληθεύοντα, ψευδόμενον δὲ

τὸν Ἀριστέα; Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως (Δευτερ. ιθ. 15.), καὶ κεκύρωται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ (α) ὅτι « ἐπὶ δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥήμα ». Ἐνὸς δέ τινος μαρτυρία οὐδαμοῦ οὐδόλως ἰσχύει πρὸς ἔλεγχον καὶ καταδίκην τοῦ ἀντιδίκου, καὶ τούτου περιστοιχουμένου ὑπὸ τοσούτου νέφους μαρτύρων ἐνδοξοτάτων (β). Ἀλλὰ καὶ μάρτυρας εἴπερ οὐδένας εἶχε περὶ τοῦ Φαληρέως ὁ Ἀριστέας, πάλιν ἔμενεν ἀκατάκριτος. Ὅταν δύο τινὲς ἀντιλέγωσι πρὸς ἀλλήλους περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἄλλος δὲ περὶ τούτου μάρτυς μὴδὲς εὐρίσκηται μὴδαμοῦ, μὴδὲ σημεῖον μὴδὲν ἢ τεκμήριον τοῦ πράγματος ἐναργές, πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀληθείας, ποῖος ἔπειτα νόμος, ἢ ποία Θέμις, ἀποδέχεται μὲν τὸν ἕτερον τῶν διαδίκων ὡς ἀληθῆ, κατακρίνει δὲ τὸν ἕτερον ὡς παντάπασι ψευδόμενον; Τί δ' ἄλλο παρὰ τοῦτο ποιοῦσιν οἱ περὶ τὸν Σκαλίγηρον κριτικοί; Ἀναστάντες ὀκτωκαίδεκα καὶ πλείονας ὅλους αἰῶνας μετὰ τὸν Ἀριστέα καὶ τὸν Ἑρμίππον, καὶ καθίσαντες λόγων δικαστήριον, παρέστησαν ἀμφοτέρους, ὡς ἂν διαδίκους κρινομένους, τοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἔπειτ' ἐπαφῆκαν τὸν ἕτερον κατὰ τοῦ ἐτέρου, μάρτυρα καὶ κατήγορον ἀποφαίνοντες τὸν αὐτὸν εἰς τὸν κοινὸν τῆς δίκης ἀγῶνα. Καὶ ἤρκεσε μία μόνη φράσις Ἑρμίππου (καὶ αὕτη ἀδιόριστος καὶ ἀσαφής, καὶ, τὸ χεῖριστον, ὑπ' αὐτῶν τῶν δικαστῶν παρηρμηνευμένη) πρὸς ἐσχάτην καταδίκην ὅλης τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀριστέου! Τοιαύτην δὲ δίκην δικάσαντες οἱ νεωτερίζοντες θιασῶται τῆς κριτικῆς, ἐξελέγχονται διπλῶς ἡμαρτηκότες. Πρῶτον μὲν γὰρ ἠθέτησαν τὸν νόμον τὸν κελεύοντα « τὰς δίκας τὰς δικασθείσας κυρίας εἶναι »· περὶ δὲ τῆς τοῦ Φαληρέως εἰς τὴν ἔρμηνειαν τῶν Γραφῶν ἐπιστάσις, καὶ συμπάσης δὲ τῆς Ἀριστέου ἱστορίας ἐπικρίναντες ἐψήφισαν ὁσίως καὶ δικαίως, ἀληθινὴν αὐτὴν καὶ κυρίαν εἶναι, μὴδενὸς ἀντιλέγοντος, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Ἑρμίππου (οὗ τινος καὶ τούτου μετὰ κρίσεως ἐξηκρίβωσαν

(α) Ματθ. ιη, 16. πρὸς. Ἰωάν. η, 17. Β. Κορινθ. ιγ. 1.

(β) Bl. Vindication of the history of the Septuagint etc. pag. 54—57.

τάς φωνάς), τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος δικασταί, καὶ πᾶσα τῶν γραμμάτων, τῶν τε ἱερῶν καὶ τῶν θύραθεν, ἡ σεμνοτάτη πολιτεία, ἣν αὐτοὶ νῦν ἐπελθόντες οἱ νεώτεροι διαφθείρουσιν (ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς) καὶ ἀναστατοῦσιν. « Οὐ γὰρ οἶόν τε ἔτι ἐκείνην τὴν πόλιν εἶναι, καὶ μὴ ἀνατετράφθαι, ἐν ᾗ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μὴδὲν ἰσχύωσιν, ἀλλ' ὑπὸ ἰδιωτῶν ἄκυροί τε γίνωνται, καὶ διεφθαρμένοι » (Πλάτ. Κρίτων. §. ια.). Δεύτερον, ἀδικοῦσι καὶ αὐτὸ τῆς κριτικῆς Θέμδος, ὃ περιβέβληνται, τὸ ἀξίωμα διότι λέγειν τε καὶ πείθειν ὄντες ἱκανοὶ λανθάνουσιν ἀδικούντες, καὶ πλανῶσι τοὺς ἀπλουστέρους, οἵτινες ἀκολουθοῦσιν ἐξοπίσω τῆς ἀβραῶς αὐτῶν πολυμαθείας, ὡς ἂν πρόβατα κατόπιν τοῦ θαλλόν, ἡ γλοερὸν κλαδίον, προσείοντος βοσκοῦ. Καὶ οὕτως ἔχουσιν οἱ ἄνδρες « τὴν τελευτάτην ἀδικίαν » ὡς ὁ θεὸς Πλάτων ὠνόμασε αὐτὸ δοκεῖν ἀληθῆ καὶ δίκαιον εἶναι, μὴ ὄντα » (Πολιτ. β. 4.).

§. θ. Ζ) Καὶ τελευταῖον. Ἀλλ' (ἵνα, τέλος, ἐκπεράνωμεν τὸν μακρὸν περὶ Ἑρμῖππου λόγον, ἐπὶ πολὺ μνηκυνθέντα διὰ τὰς πειλάς παρὰ πολλῶν καὶ ποικίλας ἀντιλογίας), ἀλλὰ δικαιούτωςπαν ἐξηγοῦντες ὅπως θέλουσι τὸν Ἑρμῖππον οἱ κριτικοί· καὶ ἐξελαυνέτω τὸν Δημήτριον ὁ Φιλάδελφος, ὡς ἐβασίλευσεν εὐθύς, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς (μὴδ' ὥραν γούν, μὴδὲ λεπτόν ἀναμείνας), παρῳάτῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀποπέμπων· καὶ καθειργύντω δὲ παραφυλαττόμενον ὑπὸ πολλῶν τετραδίων στρατιωτῶν κατ' αὐτὸν τὸν Βουσιρίτην νομόν· καὶ, τέλος, τελευτάτω μετ' ὀλίγον ὁ Δημήτριος ἐν τῇ φυλακῇ δηχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσπίδος, καὶ ταύτης μὴ κατὰ τύχην ἐμφύσης, ἀλλ' ἥτοι κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως ἐπαφεισθείσης, ἡ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου ἐκόντος τῇ χειρὶ προσαφεισθείσης· (εἶχε δὲ πού τὴν ἀσπίδα καὶ οὗτος, ἴσως, ἐν ὑδρίᾳ κεκλεισμένην, καθὼς ὕστερον καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἀγκείθεν ἐξεκάλεσε τὸ θηρίον ἐπὶ τῆς χειρὸς, διαγριάνας πρότερον διὰ τινος, ἴσως, γραφίδος αὐτῆς, ὡς ἐκείνη « δι' ἡλακότης χρυσῆς ». Πλουτ. Ἄντων. §. πς.). Πάντα ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὸν Ἀριστέα. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ο, μετὰφρασιν τῶν Γραφῶν, ἔτι ζώντος

Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, κατὰ τὴν διετίαν ἣν συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ υἱοῦ, τοῦ Φιλαδέλφου. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἀποδέχεται (καὶ ἄλλως καὶ περὶ τούτου σκιαμαχεῖ πρὸς τὸν Ἀριστέα), ὡς ὀφάμεθα ἐν τοῖς ἐφεξῆς (κεφ. 5, § β). πάντα δὲ ὅσα πρὸ μικροῦ δι' ὧν δὺς κεφαλαίων (τοῦ δ, καὶ ε) ὑπὲρ Ἑρμίππου κατ' Ἀριστέου τῷ Σκαλιγέρῳ συμμαχῶν κατεῤῥήτορεύσεν, ἐξαίφνης αὐτῷ ἀπεῤῥύησαν, ὑπ' ἀελλῶν ἀναρπαγέντα. Καὶ λοιπὸν, ἕως ἂν ἄλλο τι γενναιότερον ἀποδείξῃ, καθήσθω δὴ πρὸς τὸ παρὸν καὶ αὐτὰς ἐξελέγχων καὶ ἄκων τοὺς περὶ τὸν φίλον Σκαλιγήρον, ὅτι τε ματαίως ἐπήγειραν τὸν Ἑρμίππον κατ' Ἀριστέου, μηδὲν ἔχοντα κοινόν, καὶ ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν Ἑρμίππου ῥῆσιν σοφιστικώτερον παρεξήγησαν. Τοῦτο δ' ἀπαιτήσουσι πάντως καὶ ὅσοι τῶν νεωτέρων σοφῶν ἐξήλεγχαν τὸ πρᾶγμα, ἄλλοι τε, καὶ μάλιστα οἱ προμνημονεύοντες, ὅ, τε Ἑκδικος τοῦ Ἀριστέου, καὶ ὁ Δεμάγιστρος, καὶ αὐτὸς ὁ μὴ τι πᾶν φίλα τῷ Ἀριστέᾳ φρονῶν Οὐάλκενῆρος (α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Πότε μετέφρασαν οἱ Ο, τὰς θείας Γραφάς, καὶ εἰ πρὸς τὸν ὠρισμένον τῆς μεταφράσεως χρόνον ἀντιγράφει ὁ Ἀριστέας.

§. α. Ἡ περικλεῆς τῶν Οὔουσσίων δὺς, ὅ, τε Γεράρδος, ὁ πατήρ, καὶ ὁ υἱὸς Ἰσαάκιος, πάττουσι τὴν ἐποχὴν τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ἐπὶ τῆς διετίας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ συνεβασίλευε τῷ υἱῷ τῷ Φιλαδέλφῳ, παραχωρήσας αὐτῷ τῆς διοικήσεως, μετέχων δὲ καὶ αὐτὸς τῆς βασιλίδος τιμῆς. (βλ. ἐφεξ. §. δ. καὶ κεφ. θ, § γ. καὶ §. ιε). Ὁ δὲ χρόνος οὗτος συμπίπτει πρὸς τὸ δ' ἔτος τῆς ρκγ, Ὀλυμπιάδος καὶ τὸ α, τῆς ρκδ,

(α) Bl. Vindication of the history of the Septuagint etc. pag. 41—60. Demagistr. l. c. pag. 476—480. — Valckenaer de Aristob. Jud. p. 52—55.

(τῷ 284 καὶ 283 π. χ.) (α). Κατὰ ταύτην οὖν τὴν διετίαν ἐγένετο ἡ ἐρμηνεία τῶν θείων Γραφῶν. Οὕτω δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἑρμίππου πρὸς Ἀριστέα πλαστουργηθεῖσα διαφωνία διαλλαττέται πληρέστα· τότε γὰρ καὶ ὁ Δημήτριος, εὐδοκίμων παρὰ τῷ ἔτι ζῶντι Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι, καὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστατῶν, ἐπραγματεύσατο τὰ περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν θείων Γραφῶν κατ' ἀξίωσιν τοῦ ἡδὴ βασιλεύοντος Φιλαδέλφου. καὶ οὕτως ἀληθεύει ὁ Ἀριστέας. Καὶ πάλιν, εἴπερ εὐθύς (ὡς λέγουσι) μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ πατρὸς ἐξώρισεν ὁ Φιλαδέλφος τὸν Δημήτριον, ἡδύνατο καὶ οὗτος ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀνεπιστράφως, μηδὲως παραβλαπτομένου τοῦ ἔργου τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας (ὡς ἡδὴ τετελεσμένης), καὶ οὕτως ἀληθεύει καὶ ὁ Ἑρμιππος (καθὼς αὐτὸν ἐξήγησαν οἱ περὶ τὸν Σκαλίτην). Οὗτος ὁ χρονικὸς τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας διορισμὸς ἐπιστηρίζεται πρῶτιστα καὶ κράτιστα εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ κατ' Εὐσέβιον χρονικοῦ (περὶ οὗ λέγομεν ἐφεξῆς, κεφ. θ)· ἀπεδέξαντο δὲ τοῦτον καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων σοφῶν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Πεταύσιος (β), καὶ Ἑρρίκος Οὐαλῆσιος, καὶ Ἰάκωβος ὁ Περι-

(α) Ger. Joh. Vossij Hist. Gr. Lib. I. c. 12. p. 110, καὶ Is. Vossij de LXX. c. 2. p. 5 καὶ Canon Chronol. p. 222. Ταύτην τὴν γνώμην καὶ πρὸ τῶν Οὐεσσίων ἀπεδείξατο καὶ Ὀττιγῆρος, συμπεραίνων ἐκ τινος κανόνος Ἀεθίου τοῦ Πραιτωρίου, ἐν καὶ χ ρ υ σ ε υ ν ἐπωνυμῶν· λέγει δὲ Πραιτωρίος « In supputationibus annorum patris et filij, simul administrantium, nonnunquam de communi administratione, nonnunquam de propria textus loquitur » (Abdia Praetor. apud Hottinger. Thes. Philolog. Libr. I. c. 3. p. 286). « Ptolemaeus igitur (συμπεραίνει ὁ Ὀττιγῆρος) philadelphus in consortionem regni a patre, versionem Graecam suadente, assumptus, propterea solus translationem procurasse fertur » etc. Τὴν αὐτὴν τῆς διετίας ἐποχὴν ἀπεδείξατο καὶ ὁ σοφὸς Ἰσσίριος καὶ ἄλλοι (Carpzov. Crit. Sacr. p. 495). Ἀπέδειξε δὲ ἡδὴ καὶ κατ' ἡμᾶς ἐναργῶς ὁ περιεκλειστικὸς Χαμπολλιὼν « ἐπὶ ὁ Σωτὴρ παρεχώρησε τῷ υἱῷ τῆς ἀρχῆς 5, μηνὶ τοῦ δ, ἔτους τῆς ρκγ, Ὀλυμπ. (τῷ 284 π. Χ.), ἐτελεύτησε δὲ 5, μηνὶ τοῦ β, ἔτους τῆς ρκδ, Ὀλυμπ. (τῷ 282. π. Χ.). Champollion-Figeac, Annales des Lagides, T. 1. p. 399, καὶ T. 2. p. 10—12. Paris 1819.

(β) Petavij Animadver. in S. Epiphani. Tom. 2. p. 379· ἐν δὲ τῷ Χρονικῷ εἰθῆσιν ὁ Πεταύσιος τῷ 278 π. Χ. Οὕτω καὶ ὁ Humph. Prideaux, τῷ 277 ἐγγύτερον δὲ τῆς ἀληθείας ὁ Γρονόσιος, περὶ τὸ 280· π. Χ. κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βαρωνίου

ζώνιος, καὶ ὁ κλεινὸς Οὐαλκενῆρος (α), καὶ τῶν νεωτάτων δὲ συγχοί (ε).

§. 6'. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδῖος ἄσμενος ἀποδέχεται τὸν χρόνον τοῦτον (Ὀλυμπ. ρκγ, τὸ γ, καὶ δ), καὶ ἀληθές, ἢ πιθανόν, εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ συγχωρεῖ καὶ βεβαιοῖ (γ). Πλὴν ἀλλ' ἐτέρωθεν πάλιν, ἀμείλικτος πρὸς τὸν Ἀριστέα διατελῶν, ἐπιχειρεῖ πολυτρόπως αὐτὸν ἐξελέγξει ὡς παριζῶντα τὴν ἐρμηνείαν μὴ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν, ἀλλὰ πολὺ κατωτέρω τῶν χρόνων γεγεννημένην. α Οὗτος γὰρ (φησὶν) ὁ συγγραφεὺς κἀντεῦθεν τηλαυγῶς ἀποδειχθήσεται νόθος ὢν καὶ πεπλασμένος· καθότι διορίζει τὴν ἐρμηνείαν πολλὴν ἤδη χρόνον μετὰ τὸν τοῦ Λάγου Πτολεμαίου θάνατον γενομένην, καὶ ταύτην ἐπιστάσις Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (ὅστις ὅμως εὐθὺς μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν ἐξορισθεὶς τὸν βίον ἐτελεύτησε!). Πρὸς τοῦτου τοίνυν τὴν ἀπόδειξιν ἀτρόμητοι (λέγει) χωροῦμεν, πλείστοις καὶ πυκνοῖς ἐπιχειρήμασιν ὠπλισμένοι * (σελ. 19). Ταῦτα στεῦται καὶ ὑπόσχεται γενναίως ὁ σοφὸς Ἀρχιδιάκονος ἐναργῆ καταστῆσαι, μακρὰ βιβλῆς, καὶ προχωρῶν, ὡς εἶπεν, ἀτρόμητος (οἷα παμμάχος τις πανοπλίτης), ἵνα καὶ δεύτερον τοῦτο τρόπαιον, μετὰ τὸ Ἑρμίππειον, φυτεύσῃ κατ' Ἀριστέου. Ἰδοὺ τῶν ἐπιχειρημάτων πάντων ἡ τάξις καὶ τὸ νόημα, ἀκριβῶς ἐκτεθει-

(Annal.). Bl. J. F. Gronov. Thesaur. Graec. Antiqu. T. VIII. p. 2746 Venei. — πρξ. καὶ J. Baptist. Ricciolius Chronol. T. ι, p. 203.

(α) H. Vales. in Euseb. Hist. Eccl. V. c. 8. p. 223: — Perizon. in Aelian. V. H. lib. III, p. 238. — Valcken. De Aristob. Jud. p. 57: — 'Ἀλλ' εἰ τρεῖς οὗτοι θέλουσι τὴν ἐρμηνείαν ἀρξαμένην μὲν ἐπὶ τῆς ἀνω διατίτας, συντελεσθεῖσαν δὲ μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν ἐπὶ μόνου τοῦ Φιλαδέλφου· παρὰ δὲ ἄλλα θέλοντες. (βλ. ἐφεξ. κεφ. θ. §. κγ. ἀρθρ. 5). Ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἔσχε μὲν πρῶτος, ἀλλ' ἔπειτ' ἐγνωσιμάχησεν ὁ Ger. Vossius l. c. p. 110.

(ε) Ὀνομάζομεν δύο μόνον (καὶ τούτους οὐχὶ λίαν εὐμενεῖς πρὸς τὸν Ἀριστέα), πρῶτον τὸν περιελείστατον Ὅρνον (Th. Horne, An introduct. to the crit. Study of the Holy Script. vol. 2. P. I. pag. 206), καὶ ἕτερον τὸν Ἀννεράβιον, ὅστις καὶ αὐτὸς τίθησι τὴν ἐρμηνείαν περὶ τὸ 286, π. χ. (v. Hammeraw Manuel Biblique vol. 1. p. 3.) Bl. καὶ ἐφεξ. Κεφ. Θ. § γ. κτλ.

(γ) * Et verum id esse, sive probabile, concedimus et confirmamus. Hody Libr. I. cap. 6. p. 19. καὶ Libr. II. c. 11. p. 93.

μένων· πρὸς ἕκαστον δὲ τούτων ὑποσυνάπτομεν παρὰ πόδας καὶ τὴν ἀπάντησιν.

§. γ'. Α) « Ἄν τις (λέγει) κρίνη παραδεκτέον τὸ τοῦ Ἀριστέου ἀπόγραφον, ὅπερ Ἐπιφάνιος ἐχρήσατο, πρόχειρος ὁ ἐλεγχος καὶ λαμπρός. « *Ἐκ τῆς ὑφ' ἡμῶν* » (λέγει ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς, ὁ Φιλᾶδελφος, ἐν τῇ πρὸς Ἐλεάζαρον τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων ἐπιστολῇ), « *ἐκ τῆς ὑφ' ἡμῶν περὶ ὑμᾶς εὐνοίας ἀναμνησθέντες* εἴσασθε ». καὶ « *Μέμνησθέ* μου, ὡς αἰχμαλώτων πολλῶν ἐκ τῆς ὑμετέρας ληφέντων, καὶ εἰς Αἴγυπτον, τὴν ὑμετέραν πατρίδα, ἀχθέντων, ἀνῆκα » κτλ. Ἐνταῦθα (λέγει) τὸ « *ἀναμνησθέντες* » ἀποδεικνύουσι τρανώτατα τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους ἀπελευθερωθέντας (κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως) μακρῷ χρόνῳ πρότερον, πρὶν ἢ ζητηθῶσιν εἰς ἐρμηνείαν αἱ βίβλοι τῶν Γραφῶν. Ὁ δὲ Φιλᾶδελφος παρέλαβε τὸ στέμμα ἓνα ἢ δύο μόλις ἑνιαυτοὺς πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς ».

Ἀπαρτῶμεν.

Τὸ λεγόμενον ἐπιφανιανὸν ἀπόγραφον τοῦ Ἀριστέου αὐτὸς ὁ Ὄδιος κατεδίκασε πολλάκις προλαβὼν (α), « *ὡς φιλᾶρου τιτος σύγγραμμα, πολὺ μεταγενέστερον τῆς κοινῆς περιφερομένης τοῦ Ἀριστέου συγγραφῆς*. Ἦδη δὲ πειρᾶται καὶ ἐκ τούτου δὴ, τοῦ κατ' αὐτὸν φληνάφου, χαλκεύειν ἐπιχείρημα πρὸς ἀντίρρῃσιν. Ἀλλ' ὅτι μὲν Ἀριστέου κώδῃξ παρ' Ἐπιφανίῳ οὐδεὶς οὐδόλως ὑπάρχει, δέδεικται σαφῶς (Κεφ. Γ. §. β. γ). Ὁ δὲ γνήσιος Ἀριστέας (ὃν ὁ τεχνικός Ὄδιος περιφεύγων στρέφεται περὶ τὰ πέριξ), ἰδοὺ πῶς ἐκφέρει τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος φράσιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως: « *Καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν φιλανθρωπότερον ἀπαρτῶμεν τοῖς πᾶσι, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις, ὧν ὑπὲρ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἡλευθερώκαμεν* » κτλ. Ἐν τούτοις βλέπει πᾶς τις προφανῶς ὅτι οὔτε τὸ μεμνησθαι καὶ ἀναμνησθαι φαίνεται οὐδαμοῦ, καὶ τὸ « *παραλαβόντες τὴν*

(α) Hody Libr. I. c. 1. §. 11, §. 15 καὶ c. 2. p. 8.

βασίλειαν ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσιν • ἐμφαίνει τότε νεωστὶ βασιλεύσαντα τὸν Φιλάδελφον. Ὁ δὲ μακάριος Ἐπιφάνιος ἐκφράζων τὸ νόημα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸ κοινότερον ὕφος, καὶ κατὰ τὸν αὐτῷ συνήθη χαρακτῆρα τοῦ λόγου, προσέθηκε καὶ τὸ μέμνησθε ἀπλούστερον, ἀντὶ τοῦ ἐνθυμεῖσθε, τουτέστιν ἐννοεῖτε, γινώσκετε τὸ ἤδη γεγονός, καὶ τὸ « ἀναμνησθέντες » ἀντὶ τοῦ ἀναλογισάμενοι, διαποθέντες (α). Ἐπειτα καὶ ἄλλως λίαν φαίνεται θαυμαστόν, πῶς διέλαθε τὴν ἑλληνίδα τοῦ Ὀδίου μουσαν, ὅτι τὸ μεμνησθαι λέγεται παρ' Ἑλλήσιν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν πάλαι παρωχημένων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ περὶ τῶν οὐ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὑπόγειον ἐχόντων τὴν μνήμην, καὶ περὶ τῶν πρὸ μικροῦ πραχθέντων ἢ λεχθέντων, ὅταν ἐθέλωμεν περὶ τούτων ὑπομνήσαι τὸν προσδιαλεγόμενον. Αὐτίκα Πλάτων • Μέμνησαι οὖν, ὅτι οὐ τοῦτό σοι διεκελεύομην • ἢ οὐ μνημονεύεις; » (β). Τί λοιπὸν ἐκ τούτου συμπεράνωμεν; ὅτι μακρὸς παρήλας χρόνος καὶ πολὺς, ἅρ' οὐ εἶπεν ὁ Σωκράτης διαλεγόμενος πρὸς Εὐθύφρονα τὰ μικρὰ ἀνωτέρω εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν διάλογον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (καὶ ὦραν, ἴσως) εἰρημένα; Οὕτως εἶπε καὶ Πτολεμαῖος (κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον) πρὸς τοὺς Ἰουδαίους • μέμνησθε τῆς λύσεως τῶν αἰχμαλώτων», οὓς εἶχεν ἀπολύσας ὀλίγῳ πρότερον (μῆνᾱς τινὰς ἴσως) πρὸ τῆς μεταπέμψεως τῶν ἐρμηνευτῶν.

§. δ'. Β) « Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς (φησί) τῆς Ἀριεσίου συγγραφῆς οὐδὲν ἄλλο πρότερον ἀπαντᾷ, οὐδὲν ἄλλο φανώτερον. Περὶ τοῦ πατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος οὐδεμία γίνεται μνήμη, ὥς τότε ζῶντος. Πάντα πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρονται, τὸν Φιλάδελφον. Οὗτος καὶ

(α) Τοιοῦτο καὶ τὸ « μνήσθητι, ὅτι ὀργὴ οὐ χρονεῖο (Σειρ. ζ. 17. τουτ. ἐννόησον, βάλε κατὰ νοῦν, διανοήθητι). Οὕτω πάλιν τὸ ἐν θυμοῦμαι (ἐν θυμῷ τίθημι, ἐννοῶ) ἐλλαμβάνεται πολλάκις καὶ ὡς ταυτόσημον τοῦ μέμνημαι καὶ παρὰ τοῖς ἁρχαίοις (Θουκυδ. ε, 32. ζ, 18), καὶ πολλὸν πλέον εἰς τὴν Συνήθειαν (ἥτις καὶ ἐν ὑμῶσι λέγει τὴν μνήμην, καὶ τὸ μνημονικὸν ἐν θυμητικόν).

(β) Πλάτ. Εὐθύφρ. σελ. 13. τομ. α. Βίρ. Πρόσθετε καὶ τὸ « φίλων παρόντων καὶ ἀπόντων μέμνησο ». Γνωμικ. (= ἐν θυμῷ, ἔχε κατὰ νοῦν καὶ τοὺς παρόντας, ἔχε διὰ μνήμην; καὶ τῶς ἀπόντας φίλους).

νόμους και διαταγὰς εἰσάγεται ἀκυρῶν, χωρὶς φαινομένης συγκαταθέσεως τοῦ πατρὸς· βουλευομένῳ δὲ τῷ βασιλεῖ περὶ τούτων, Ἀνδρέαν τε καὶ Σωσίβιον καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Ἀριστέας παρακαθίζει συμβούλους. ὥστε κωφὸν ἂν εἴη πρᾶγμα καὶ λίαν ἄτοπον τὸ νομίζειν, ὅτι δι' ἄλλην αἰτίαν παρεσιώπησε τὸν Σωτήρα Πτολεμαῖον ὁ Ἀριστέας, εἰ μὴ διότι τοῦτον ὑπελάμβανε μηκέτι περιόντα τῷ βίῳ ».

Ἀπαντῶμεν.

Εἰ μὲν ὁ Ἀριστέας ἐφρόνει ζῶντας ἢ τεθνηκότας τοὺς Φιλάδελφου γονεῖς κατὰ τὸν χρόνον τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας, αὐτὸς ἡμῖν ὁμολογήσει ῥητῶς ἄλλαχού (βλ. ἔμπροσθ. Κεφ. η. §. ε, περὶ τὸ τέλος)· πρὸς δὲ τὰς ἀνωτέρω δῆθεν ἐξ αὐτοῦ συναγομένους εἰκασίας ἀποκρινόμεθα. Παντὸς πράγματος ἡ ἀκριβὴς καὶ ἀπέριτος ἱστορία μόνα τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἀπαιτεῖ· ἀργὰ δὲ καὶ κωφὰ δορυφορήματα, καὶ πράξεις ἐπεισοδιώδεις, καταλείπει εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὴν δραματοποιεῖν. Μόνος ὁ Φιλάδελφος, νέος καὶ δραστήριος καὶ μάλιστα περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης ἐνθουσιῶν, ἐφιλοτιμήθη καὶ περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν καὶ ὁ Φαληρεὺς ἐκοινολογεῖτο, καὶ τὰ λοιπὰ ἀνεφέροντο. Νόμους δὲ πατέρας ὁ Φιλάδελφος οὐδένας οὐδαμῶς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ φαίνεται κατηργηκώς. Καὶ ἴσως ὁ Ὀδῖος (ὑπερβολικώτερον καὶ ὧδε) νόμους καὶ διατάξεις ὠνόμασε τὴν εἰς δουλείαν τοῖς στρατιώταις ὑπὸ τοῦ Λάγου Πτολεμαίου παραχώρησιν τῶν πολλῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων, οὓς ἀπελύτρωσεν ὁ Φιλάδελφος, παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπασπιστῶν, Ἀνδρέου τε καὶ Σωσιβίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστέου. Ἀλλ' εἴπερ ἀπαθέστερον ἀνεγίνωσκε τὴν Ἀριστέα ὁ κριτικὸς, ἔβλεπεν ἂν φανερώς, ὅτι «τὸ χυῖμα τούτων τῶν αἰχμαλώτων εἴασεν εἰς οἰκετὶν ὁ Πτολεμαῖος — οὐχ οὕτω τῇ προαιρέσει κατὰ ψυχὴν ἔχων, ὥς κατακρατοῦμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν » (Ἀριστέας σελ. 3). Ὅθεν καὶ ὁ υἱὸς, ὁ Φιλάδελφος, ἐκδιδοὺς τὸ διάταγμα τῆς ἀπολυτρώσεως ἀνεκλήρυξε, «καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἡμῶν βούλησιν, καὶ παρὰ τὸ καλῶς ἔχον ἡχμαλωτῆσθαι αὐτοὺς » (Αὐτ. σελ. 4). Καὶ τῷ πατρὶ λοιπὸν ὁ Φιλάδελφος,

ζῶντι καὶ ὄρωντι, λίαν ἔπραττε κεχαρισμένα, καταργῶν τὸ παρὰ τὴν γνώμην καὶ τὴν θέλησιν αὐτοῦ γεγονός, ὅπερ ὁ κλεινὸς Ὀδῖος *Nómos* ἀντικρὺς ἀποκαλεῖ. Ἦθελε δὲ ἄρα ὁ κριτικὸς ἵνα καὶ νέεν περὶ τούτου διατάξιν τοῦ μηκέτι τὸ κράτος διοικοῦντος πατρὸς ἀναφέρῃ ὁ Ἀριστέας, ὅπως ἂν ἐκ τούτου φανῇ ζῶντα τότε νομίζων καὶ περιόντα τὸν Σωτῆρα! Ἄλλ' ἄτοπα ταῦτα καὶ παράδοξα ἠξίωσεν ὁ σοφός. Ἐπειτα πόθεν αἶδεν ὅτι περὶ τούτων οὐδόλως ἐκοίνωσεν οὐδὲν ὁ φιλάδελφος τῷ πατρὶ κατὰ τὰς οἰκιακὰς συναναστροφάς, καὶ τὰς περὶ πολλῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων συσκέψεις καὶ ιδιολογίας; ἢ μήπως ὥφειλε καὶ ταύτας ἀναγράφαι διηγούμενος καταλεπτῶς ὁ Ἀριστέας, ὡς ἂν συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς κατὰ τὴν διετίαν ἐκείνην συμβιώσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ φιλαδέλφου; Τελευταῖον, ὁ φιλάδελφος, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς « παραλαβὼν τὸ διάδημα », διώκει τὰ τῆς βασιλείας αὐτεξουσίως, οὐδ' εἶχεν ἐπὶ πᾶσι τὸν πατέρα παιδαγωγὸν ἐφεστῶτα. Καὶ τὰ περὶ τὴν ἐρμηνείαν λοιπὸν τῶν Γραφῶν ὡς μόνον αὐτὸν κατορθωκότα παρέστησεν ὁ Ἀριστέας, μηδὲν τοῦ πατρὸς μνημονεύσας (καὶ τοι συνειδότος τὸ πρᾶγμα, καὶ τῷ υἱῷ καταπιστεύσαντος· βλ. ἐφεξῆς Κεφ. Θ. §. κγ. ἀρθρ. ιβ.). Εἰ δ' ἐκ τούτου τὸν ἱστορικὸν ὡς νόθον ἐξελέγχουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον, τί λοιπὸν βραδύνουσι καὶ οὐκ ἐκσυρίττουσι παρομοίως καὶ ἄλλους ἐνδόξους συγγραφείς; Ζῶν ἔτι καὶ Ἀντίγονος προτεῖπε τὸν υἱὸν Δημήτριον βασιλεῖα καὶ τὸ διάδημα περιέθηκεν, οὐχὶ παραχωρήσας αὐτῷ ἢ ὅλης (ὡς ὁ πατὴρ τῷ Φιλαδέλφῳ), ἢ γοῦν τοῦ πλείστου τῆς βασιλείας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος αὐθαίρετως κυριαρχῶν καὶ διοικῶν τὴν Ἀσίαν. Καὶ ὅμως ὁ Δημήτριος ἔπραττε μυρία αὐτογνωμόνως, τὰ τε περὶ τὰς δυνάμεις παρασκευάζων, « ὡς πάντα ἐκ περιουσίας ὑπάρχων βουλόμενος εἰς τὰς χρείας, καὶ τῆς περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰς μηχανὰς μεγαλουργίας ἀπλήτως ἔχων », καὶ πόλεμον, ἢ συνθήκας καὶ εἰρήνην (ὡς πρὸς τοὺς Ῥοδίους) διαπεραίνων, καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερῶν. Ὄθεν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, Κασσάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκούντος, « τὸν Δημήτριον ἐκάλουν »· (ἔτι δὲ καὶ πρέσβεις

αἱ πόλεις πρὸς αὐτὸν οὐκ ἔπεμπον, ἀλλὰ θεωροῦς [ὡς πρὸς θεόν], καὶ τὰς ἀποκρίσεις χρησμοῦς ὠνόμαζον, καὶ τὰ τοιαῦτα κάταισχυρα, κολακεύματα παραλείπομεν). Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ μετὰ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν καὶ ὁ Χαιρωνεύς ὡς ἔργα διηγεῖται τοῦ Δημητρίου, μηδὲν ἔν γε τούτοις Ἀντιγόνου, ζῶντος ἔτι καὶ βασιλεύοντος-μεμνημένος (α). Ἀλλὰ μήποτε παρὰ τοῦτο φανήσεται καὶ οὗτος νομίζων μηκέτι τότε ζῶντα τὸν πατέρα τοῦ Δημητρίου; Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Τοῦ δὲ φιλαδέλφου ποία τις ὑπῆρξεν ἢ μετὰ τοῦ πατρὸς συμβασιλεία; ζητεῖται γάρ καὶ περὶ τούτου. Ὁ μὲν οὖν Ὀδῖος διατείνεται ὅτι οὐδέποτε ἐπαύσατο ὁ πατὴρ διέπων τὸ βασιλείον κράτος (σελ. 20. σημ.). Ὁ δὲ Οὐδόσιος ἀπήντησεν, ὅτι καὶ ἄλλους μὲν τινὰς ἐνιαυτοὺς συνεβασίλευσεν ὁ Φιλάδελφος τῷ πατρὶ (ὑπερβολικώτερον, ἴσως, τοῦτο λέγων, πρὸς δὲ δικαίως ἀντίπεπεν Ὀδῖος), κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν τοῦ πατρὸς διετίαν παντάπασιν ἐγένετο τῆς βασιλείας ἐγκρατὴς, παραχωρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς (β). Καὶ ὅτι μὲν συνεβασίλευσεν ὁ Φιλάδελφος τῷ πατρὶ διετίαν, μαρτυροῦσι πολλοί· α) Ὁ Λουκιανὸς (ὅστις, ἄπορον, πῶς διέλαθε τὸν Ὀδῖον) « Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάγου ζῶν παρέδωκε τὴν ἀρχὴν πρὸ δυοῖν ἐτοῶν τῆς τελευτῆς τῷ Πτολεμαίῳ τῷ υἱῷ, Φιλαδέλφῳ δὲ ἐπικλησιν, ὅστις διεδέξατο τὴν πατρῶαν βασιλείαν » (γ). — β) Ὁ Πορφύριος· « Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Φιλάδελφος ζῶντος μὲν ἔτι τοῦ πατρὸς δύο πληροῖ τῆς βασιλείας ἔτη, ἀποθανόντος δὲ, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα » (δ) — γ) Ὁ Παισανίας (Α, 5. §. 8.) « Ὁ δὲ Πτολεμαῖος (ὁ Λάγου) — ὡς ἦν οἱ πλησίον ἢ τελευτῇ » (δηλονότι πρὸ δύο ἐτῶν) « Πτολεμαῖον ἀπέλιπεν Αἰγύπτου βασιλεύειν, γεγονότα ἐκ Βερνίκης » κτλ. — δ) Ὁ τοῦ Θεοκρίτου Σχολιαστῆς (εἰς Εἰδύλ. ιζ. 41) « ζῶν γὰρ ἔτι ὁ Σωτὴρ ἐκοινοποίησε

(α) Βλ. Πλούταρχ. Δημητρ. §. ιη, κη. πρὸς. καὶ § ιγ. καὶ περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχ. ἢ ἀρετ. λόγ. Β. καὶ Διοδ. Σικελ. Κ. 784. — (β) J. Voss. Append. ad Pomp. Mel. p. 61. — (γ) Λουκιαν. Μακροβ. σελ. 216. τόμ. 3. ἐκδ. Reitz. — (δ) Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. χρονικ. Α. κη. κβ. σελ. 115. ἐκδ. Mediol.

τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν » κτλ. Ἀλλὰ μέχρι πόσου τάχα ἡ κοινοποίησις ἐπετείνετο; Τὸ τοῦ Λουκιανοῦ « *παρέδωκε τὴν ἀρχὴν* », καὶ τὸ τοῦ Ἑρμίππου « *παραδοῦναι τὸ διάδημα* τῷ ἐκ Βερενίκης », καὶ τὸ τοῦ Ἡρακλείδου, τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν *θέλειν ἐκχωρῆσαι τὸν Πτολεμαῖον* (βλ. ὅπισθ. κεφ. ε. §. α, β.), καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Πορφυρίου « *δύο πληροὶ τῆς βασιλείας ἔτη* » (καὶ ἀλλαχοῦ, « *τῆς ἀρχῆς παρεχώρησε τῷ υἱῷ* »), ταῦτα δεικνύουσι τὸν Φιλάδελφον ὅλης τῆς βασιλείας ἐγκρατῇ, μοναρχικῶς διοικοῦντα τὸ κράτος· τοῦτο δὲ λαμπρῶς καὶ ἰουστινὸς ὁ ἱστορικὸς μαρτυρεῖ λέγων, « Πτολεμαῖος, — παρὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν, τῷ νεωτάτῳ τῶν υἱῶν, πρὶν ἢ νοσήσῃ (πρὸς θάνατον), — παρέδωκε τὴν βασιλείαν. — Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις δείγμασι τῆς τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν φιλοστοργίας, καὶ τοῦτο μάλιστα τὴν τοῦ λαοῦ εὐνοίαν περιεποίησε τῷ νέῳ (τῷ Φιλαδέλφῳ). Ὁ γὰρ πατὴρ, παραδούς αὐτῷ δημοσίᾳ τὴν βασιλείαν, μεταξὺ τῶν δορυφόρων ὡς ἰδιώτης ὑπηρετεῖ τῷ βασιλεῖ, κρεῖττον βασιλείας ἀπάσης τιθεὶς τὸ βασιλέως εἶναι πατὴρ » (α). Καὶ κατὰ ταῦτα τοίνυν ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος φαίνεται πᾶσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τῷ υἱῷ παρεχώρησας (β). Ἄλλ' ἐτέρωθεν πάλιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Πορφύριος, καὶ Δέξιππος, καὶ Ἀφρικανὸς παρ' Εὐσεβίου (γ) τεσσαράκοντα ἔτη τὸν πάντα χρόνον βασιλεῦσαι λέγουσι τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον (συνεπιλογιζόμενοι δηλονότι καὶ τὴν διετίαν, καθ' ἣν συνεβασίλευσε τῷ υἱῷ), φαίνεται ὅτι τὸ μὲν σχῆμα καὶ τὴν τιμὴν τῆς

(α) Justin. Libr. XVI. c. 2. πρὸλ. Champoll. Annal. des Lagid. T. I. p. 386.

(β) « Οὗτος καὶ Ἀριαράθης (Καππαδοκῶν βασιλεὺς) ἐξίστατο τῆς ὅλης ἀρχῆς τῷ παιδί » (Διόδωρ. ἐκλογ. βιβλ. λα. τόμ. β. σελ. 518. Wess.). Ἄλλος δὲ πάλιν Καππαδόξ ἀρχαιότερος, ὁ Ἀριάμνης, « ζῶν ἐτι περιέθετο τῷ παιδί (Ἀριαράθῃ τῷ α) τὸ διάδημα, καὶ συνάρχειν πάντων τῶν τῆς βασιλείας προτερημάτων ἐπίσης μετέδωκε » (αὐτόθ.).

(γ) Εὐσεβ. Χρονικ. Α. κβ. ἐκδ. Mediol. πρὸλ. καὶ ἐκδ. Scalig. Χρονικ. α. σελ. 58 κτλ. Πρόσθετε καὶ τὸν Ἰώσηπον (Ἀρχαίολ. IB. β. §. 1) ὁ δὲ Ὀδῖος τοῦτον παραλείψας ἐμνημόνευσεν (ἐκ τοῦ Κορινθίου Νέπωτος) τὸ παρὰ τινι ἀλογώτατα καὶ ψευδῶς πιστευθὲν, ὅτι ἄρα ὁ Φιλάδελφος φαρμάκῳ ἀπέκτεινε τὸν πατέρα, τῆς βασιλείας ἐπιθυμῶν (Hody pag. 20.)

βασιλείας διετήρησεν ὁ Λαγίδης· καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἐλέγετο συμβασιλεύειν τῷ υἱῷ (ὅστις ἠπίστατο καὶ ἄλλως θεραπεύειν καὶ τιμᾶν βασιλικῶς τὸν πατέρα) (α). Ἄλλως δέ, τὸ κράτος ὅλον διετίπεν ὁ φιλάδελφος αὐτοτελῶς καὶ αὐτεξουσίως καθ' ὅλην τὴν διετίαν. Τοῦτο βεβαιοῦσιν οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες, Ἡρακλείδης, Ἑρμῖππος, αὐτὸς ὁ τὰ τούτων μεταγράφων Λαέρτιος, Παισανίας, Πορφύριος, Ἰουστίνος. Τούτοις πρόσθε καὶ τὸν Πλούταρχον, ὅστις παραβάλλει τὸν φιλάδελφον πρὸς τὸν Σελεύκου Ἀντίοχον, καὶ τὸν Δαρσίου Ἀρταξέργη (τὸν τοῦ Κύρου Ἀδελφόν), οὔτινες, ζώντων τῶν Πατέρων, παρέλαβον τὴν βασιλείαν (βλ. ἐφεξῆς §. 5. ἀπαντ. σημ.), καὶ τὸν Ἀππιανόν (Συριακ. γ.) « ὅτι τῷ νεωτάτῳ παιδί ὁ Πτολεμαῖος τὴν ἀρχὴν ἐπέδοκε δοῦναι », καὶ τὸν Ἡρωδιανόν (Α, 6) ἱστοροῦντα τὸν φιλάδελφον ἐν νεότητι *τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν*· αὐτὸν πρὸ πάντων τὸν παρὰ τῷ νεωστὶ βασιλεύσαντι φιλαδέλφῳ διατρίψαντα Θεόκριτον (12, 40), κηρύττοντα σαφῶς, ὅτι ὁ Σωτὴρ « *ὧδὲ κε παισὶ* » (τῷ φιλαδέλφῳ καὶ τῇ ἀδελφῇ καὶ βασσιλίσσῃ Ἀρσινόῃ)

« *Θαρήσας σφετέροις ἐπιτρέποι οἷκον ἅπαντα.* » (βλ. ἐφεξ. §. 15).

αὐτὸν τελευταῖον τὸν φιλάδελφον, ὅστις (ἐν τῇ πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολῇ) λέγει καθαρώς, ὅτι « *παρέλαβε* (παρὰ τοῦ πατρὸς) *τὴν βασιλείαν* ». Καὶ αὐτὸς λοιπὸν αὐταρχικῶς τὰ τε ἄλλα διώκει καὶ τὰ περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτο· μετέλθωμεν δὲ ἥδη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τῶν ἀντιρρήσεων.

§. 6. Γ) Ἄλλο. « Τὸ προοίμιον (λέγει) τῆς Ἐλεάζαρου τοῦ Ἀρχιερέως πρὸς φιλάδελφον ἐπιστολῆς ἀρχεται οὕτως. « *Αὐτός τε ἔρρωσθ, καὶ ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη ἡ ἀδελφὴ, καὶ τὰ τέκνα,*

(α) Τοιοῦτό τι συμπεραίνεται καὶ ἐξ ὧν ὁ Μίμων ἱστορεῖ (παρὰ Φωτ. ἀναγν. ρηδ. κεφ. 13). ὅτι ἄρα ὁ Σίλευκος (πρὸς ὃν κατέφυγεν ἐκπεσὼν τῆς Αἰγύπτου ὁ Κεραινὸς) ὑποσχέσεις αὐτῷ παρεῖχεν, « *εἰ τελευτήσῃεν ὁ γεννᾶμενος* » (ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος) « *εἰς τὴν Αἰγύπτου, πατρῶαν οὔσαν ἀρχὴν, αὐτὸν καταταγεῖν* » (ὡς ἔτι δηλαδὴ τιμωμένον καὶ φόβον παρέχοντος τοῦ ζώντος Πτολεμαίου, καὶ ἂν οὐ παρέδωκε τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν).

καλῶς ἂν ἔχοι » (α). Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ προκύπτουσιν ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόδειξιν. Καὶ πρῶτιστον, ὅτι κατὰ τὴν προσαγορεύσιν ἀναφέρεται μὲν ἡ βασιλίσσα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Φιλαδέλφου, τῶν δὲ γονέων οὐδεμία γίνεται μνήμη· διότι τούτους ὡς οὐκέτι τότε ζῶντας ὑπελάμβανε πάντως ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς. Τοῦτ' αὐτὸ πορίζεται καὶ ἐκ τῆς εὐχῆς ἐνός τινος τῶν οὐ, πρεσβυτέρων, ὃν εἰσήγαγεν ἐν τῷ συμποσίῳ πρὸς εὐλογίαν τῆς τραπέζης λέγοντα τὰδε· « Πληρώσαι σε, βασιλεῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ὧν ἔκτισεν ὁ παντοκράτωρ θεός· καὶ δῶν σοι ταῦτ' ἔχειν καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὁμοιοῦσιν ἀνέκλειπτα » κτλ.

Ἀπαρτῶμεν.

Ὁ Ἐλεάζαρος, παρὰ μόνου τοῦ Φιλαδέλφου τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενος καὶ τὰ δῶρα, πρὸς τοῦτον καὶ μόνον ὤφειλεν ἀπαντῆσαι. Προσαγορεύων δὲ τὸν βασιλέα συνῆψε καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν βασιλίσσαν, πάντως κατὰ τὸν τότε συνῆθη τύπον τῶν πολιτικῶν ἐπιστολῶν, ἀλλαχοῦ τε κρατοῦντα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν αὐλὴν

(α) Οὕτως ἐξέδωκεν Ὀδίας τὸ προσίμιον τοῦτο, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἀριστεύου συγγραφὴν (σελ. VII), ὡσαύτως καὶ ὁ λογιώτατος Βανδάλης (σελ. 247), ἐξ ἡμαρτημένων πάντως παλαιῶν ἀπογράφων ἀμφοτέρωι πληνθέντες ἐξ ἀγνοίας (ὡς καὶ ὁ Rosenmüller Handbuch für die Literatur etc. 2 Bd. p. 381). Ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρῳ χωρίῳ ὁ Ὀδίας (σελ. 20) γράφας πάλιν τὴν κακὴν γραφὴν ἀπαρραλλάκτως, ἔπειτα προσέθηκε διὰ παρενθέσεως καὶ ταῦτα (vel, ut melius legitur apud Eusebium, Εἰ αὐτός τε ἔρρωσθαι), καλὴν δὲ δηλονότι καὶ τὴν πρῶτην φράσιν εὐρίσκων, (τὴν διόλου βάρβαρον καὶ ἀνανταπόδον), κρείττονα δὲ ἔμωσ τὴν παρ' Εὐσεβίῳ (τὴν μόνην δηλαδὴ ὀρθὴν καὶ ἑλληνικὴν, ἣν ὤφειλε πάντως καὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀριστεύου εἰσαγαγεῖν, καὶ αὐτὸς μεταγράφειν ὡσαύτως ἦθελεν). Οὐ μόνον δὲ παρ' Εὐσεβίου, ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν ὁ σοφὸς ἑλληνιστὴς ἠδύνατο μαθεῖν τὸ μόνον ὀρθῶς ἔχειν τῆς γραφῆς. οἶον, Β. Μακκ. Θ, 20. « Εἰ ἔρρωσθαι, καὶ τὰ τέκνα » κτλ. καὶ « Εἰ ἔρρωσαι, εὖ ἂν ἔχοι » (Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. IB. γ. §. δ, Τοιοῦτο καὶ τὸ παρὰ λατίνοις, οἶον τῷ Κικέρωνι, συνηθέστατον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς « Si vales, bene est. ego quoque valeo. »)· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ βλέπει τις τὸν ἀρχαῖον τοῦτον τύπον τοῦ προσμίμου τῆς ἐπιστολῆς· ὡσαύτως δὲ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἀριστεύᾳ ἀναγνούς ὁ Ἰώσηπος ἐξέφειρεν αὐτὸς τὴν φράσιν συνεπτυγμένην « Ἐρρωμένω σοὺ τε καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀρσινόης καὶ τῶν τέκνων, καλῶς ἑμὶν ἔχει πάντα » (Ἀρχαιολ. IB. 6. §. ε).

τῶν Πτολεμαίων, καὶ πρῶτιστα τοῦ Φιλαδέλφου (ὅστις ἔχαιρε πανταχοῦ συνάπτων μετὰ τοῦ ἰδίου καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας καὶ ἀδελφῆς Ἀρσινόης, οἷον κοινωνοῦ τῆς βασιλείας, ὡς ἄλλαι τε δηλοῦσιν ἐπιγραφαί, καὶ νομίσματα προσέτι, καὶ ζῶντος αὐτοῦ καὶ τεθνηκότος κεκομμένα, φέροντα τὸ « Ἀδελφῶν », ἢ « Θεῶν ἀδελφῶν ») (α). Ὁ δὲ κριτικὸς ἤθελεν ἄρα καὶ τῶν γονέων (τί δ' οὐχὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντων τῶν οἰκείων;) τὴν ἐπίσημον προσαγόρευσιν ἀπούσης δὲ ταύτης, ἀποδείκνυσιν λοιπὸν τὸν συγγραφέα, τεθνηκότας ἤδη νομίζοντα τοὺς σιωπηθέντας γεννήτορας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλ' οὕτω κινδυνεύουσι καὶ πάντες οἱ καθ' ἡμᾶς βασιλεῖς ὄρφανοὶ γονέων τε καὶ τέκνων, καὶ χηρεύοντες βασιλισσῶν ἀποδείκνυσθαι, ὡς ἐκ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐλαῖς ἐπικρατοῦντος τύπου τῶν ἐπιστολῶν, ἐν αἷς οὔτε γεννητόρων, οὔτε

(α) Καὶ ἐν τῷ Ἀδουλιτανῷ, ἢ Ἀδουλαίῳ λεγόμενῳ μνημεῖῳ (monumentum Adulitanum, ἀπὸ Ἀδούλης, πόλεως Αἰθιοπικῆς, ὅπου εὗρέθη κεχαρμαγμένον ἐπὶ δίφρῳ μαρμαρίνου) ἀναγινώσκεται ἡ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου) ἐφεξῆς ἐπιγραφή « Βασιλεὺς μέγας Πτολεμαῖος, υἱὸς βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλισσῆς Ἀρσινόης, Θεῶν ἀδελφῶν, τῶν » (ὑπάκουε τῆς ἐκων) « βασιλέων (ἰ. γρ. Βασιλέω) Πτολεμαίου καὶ βασιλισσῆς Βερενίκης, Θεῶν Σωτήρων » κτλ. (βλ. Κοσμ. Ἰνδικοπλ. Χριστιαν. τοπογρ. ἐν Montfaucon Collect. Nov. PP. Tom. 2. p. 141 καὶ, Demagistr. l. c. p. 425)· πρβλ. Eckel Doctr. Num. P. I. Tom. IV. p. 9 sq. — Ed. Chishul. Antiquit. Asiat. p. 73—80. Londin. 1728. — Wolf und Buttmann Museum der Alterthums-Wissenschaft. vol. 2. p. 105. — Annal. de l'Institut de Correspond. Archéolog. T. XII. p. 262. Roma 1841. κτλ. Τοῦτο δὲ τὸ ἀξιολογώτατον μνημεῖον νόθον ἐνόμισαν τινες τῶν καχυπόπτων Κριτικῶν (οἷον Beyer in Thes. Brandeb. vol. 3. καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ πάντων μάλιστα δριμύτατος Οὐαλκενῆρος. Valcken. Elegiar. fragm. Callimach. p. 90), προπηλακίζοντες τὸν πρῶτον τὴν ἐπιγραφὴν ἀνακαλύψαντα Κοσμῶν ὡς εὐπιστον, ἢ καὶ πλάνον γόητα· ἀλλ' ἀντίπερὸς αὐτοὺς ἄλλοι τε καὶ ὁ Βυτμάννος (Buttman. l. c.) καὶ ὁ καιρὸς ἀπέδειξε τὸ εἶναι καὶ γνήσιον τοῦ μνημεῖου. Μόνον τὸ δεύτερον μέρος τοῦτου ὑπέλαβον οἱ περὶ τὸν Σακῶν (Annales des voyages, Memoir. de m. de Sacy T. XII. p. 330), ὡς ἀνῆκον εἰς ἕτερον τοῦ Α, Εὐεργέτου βασιλέα. βλ. Champol. Annal. des Lagides T. 2. p. 49, 55. πρβλ. Saxe Onomast. Liter. p. 212—216. — Fabric. Bibl. Graec. vol. 4. p. 251. Harl. Schoell. Hist. de la litt. Gr. T. 3. p. 53, 59. βλ. καὶ ἐφεξῆς § η. καὶ κεφ. ζ, § λη.

βασίλισσας, ἡ τέκνων, γίνεται μνεία. Καὶ καθόλου δὲ θεωρουμένου τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπιστολῶν, πολλῆς ἀτοπίας ἐμπλεως φαίνεται ἡ ἀντίρρησης. Καλὰ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ βέβαια συνάγει τις τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀπέθανόν τινος οἱ γονεῖς, συμπεραίνων ἐκ τινος πρὸς τοῦτον παρὰ φίλου πεμφθείσης ἐπιστολῆς, ἥτις προσαγορεύουσα τὴν αὐτοῦ γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα παρέλιπεν ἀπροσαγορεύτους ἐκείνους! Πόσης δὲ ἀδικίας γέμει κἀκείνο. Ὁ Ἐλεάζαρος γράφει τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φιλάδελφον, καὶ ὁ Ἀριστέας ὑπέχει λόγον περὶ τῆς μὴ προσαγορεύσεως τῶν ἐκείνου γονέων. Ἀλλ' ὥφειλε (νομίζομεν) ὁ κριτικός, εἴπερ ἤθελεν, αὐτὸν κἄν λαιδορεῖν τὸν ἀρχιερέα « περὶ τοῦ (κατ' αὐτὸν) ἐν τῇ προσαγορεύσει τούτου πταίσματος » (καινότεραν ταύτην ἐκείνου τοῦ Λουκιανείου σφάλματος μομφὴν ἀνακινῶν). Ὁ δὲ, τὸν Ἐλεάζαρον ἀφείς, ἀγχει τὸν παραδόντα καὶ αὐτῷ καὶ πάσῃ τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τὴν καλὴν ἐπιστολὴν, ὡς σκότιον πατέρα καὶ νόθον νόθου γεννήματος. — Τοιαῦτα καὶ περὶ τῆς εὐχῆς τοῦ γέροντος ἀπαντῶμεν. Ὁ Φιλάδελφος μόνος παρουσίαζεν ἐν τῷ συμποσίῳ φιλοξενῶν τοὺς νεήλυδας πρεσβυτέρους ἐρμηνευτάς· καὶ πρὸς τοῦτον μόνον ὁ ἱερεὺς Ἐλεάζαρος ἀπεύθυνε τὴν εὐχὴν, ἅμα καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων (κατὰ τὸν τύπον πάλιν) ἐπιμνησθεῖς (α).

(α) Ὁ Ὀδῖος λέγει τὴν εὐχὴν γενομένην « ἐπ' εὐλογίᾳ (ἡ καθιερωσει) τῆς τραπεζῆς (ad mensam consecrandam. pag. 20), ἵσως καταμωκώμενος καὶ τούτου, καθὼς καὶ ἄλλων τῆς Ἀριστηίδος ἱστορίας πολλῶν (ἡ διὰ τί « τραπεζῆς εὐλογίαν, ἡ καθιέρωσιν, ὀνομάζει τὴν πρὸ τῆς τραπέζης ἀπλῆν τῶν ἐσπιωμένων εὐχὴν;). Ἀλλὰ τὸ καὶ πρότερον καὶ ὕστερον μάλιστα τῆς τραπέζης εὐχεσθαι πρὸς θεὸν ὑπῆρχε σύνηθες ἐξ ἀρχῆς (ὡς ἐπίσταται καὶ Ὀδῖος), οὐ μόνον παρ' Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ παρ' ἔθνοισι. Οὕτω κατ' αὐτὴν τὴν τράπεζαν τοῦ Φιλάρου παρῆσαν καὶ « ἱεροκήρυκες καὶ θῦται, οἱς ἔθος ἦν τὰς κατευχὰς ποιῆσθαι. » (οὗ ἐκώλυσε τότε ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης Λαρόθιος. Ἀριστέας σελ. 21 ἐκδ. Hod.). Καὶ Ἕλληνες δὲ ἤρχοντο πρῶτον ἐπὶ τῶν θυσιῶν, μετ' αὐτὴν εὐχαῶντο· καὶ ἀπὸ τῆς τραπέζης πάλιν ἐξανιστάμενοι ἐσπενδον (ὡς περὶ τούτων ἡ ἀρχαιολογία διδάσκει, καὶ πᾶμπολλα χωρία συγγραφέων καὶ ποιητῶν). « πᾶσα γὰρ συμποσίου συναγωγὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν αἰτίαν εἰς θεὸν ἀνέφερε, καὶ στεφάνους ἐχρῶντο τοῖς οἰκείοις τῶν θεῶν, καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς » (Ἀθὴν. Β. 19α. πρὸς αὐτ., 179. κτλ.).

Ὁ δὲ πατὴρ, ὁ Λαγίδης, οὐτ' ἐπὶ τῆς ἐστιάσεως παρῆν, οὔτε μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἱστορεῖται (καθὼς ὁ Φιλάδελφος) πρότερον συνδιαλεχθεῖς· ἢ μήπως ἡ σύντομος ἐκείνη εὐχὴ ἔπρεπεν ἵνα ἐκφωνηθῇ καὶ ὡς γενεαλογία τοῦ Φιλαδέλφου, μεμνημένη πάντων τῶν συγγενῶν ἐξ ὀνόματος; Ἐπειτα καὶ ἄλλως, μὴ οὐ συμπεριέχονται καὶ οἱ γονεῖς μετὰ τῶν ὁμοροσούντων, ὧν ἐμνημόνευσεν ἡ εὐχὴ περιληπτικῶς; Τελευταῖον, τὸ μήτ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μήτε κατὰ τὴν εὐχὴν, μνημονεύεσθαι τὸν Λαγίδην, τοῦτο δείκνυσιν αὐτὸν πεπαισμένον οὐχὶ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τῶν φροντιδίων τῆς βασιλείας, ἣν εἶχεν ἤδη παραχωρήσας τῷ υἱῷ, τῷ Φιλαδέλφῳ. Καὶ βεβαιούται ἄρα καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ περὶ τὴν μετὰφρασιν τῶν Γραφῶν πραγματεία, καὶ ἡ τῶν Ο, ἐρμηνευτῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀφίξις ἐγένετο κατὰ τὸν α, ἢ τὸν β, ἐνιαυτὸν τῆς τελευταίας διετίας τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου, καθ' ἣν τῷ υἱῷ συνεβασίλευεν, ὡς προεῖπομεν.

§. 5'. Δ) « Καὶ ἡ ἐπιστολὴ καὶ ἡ εὐχὴ μνημονεύουσι (λέγει) βασιλλοσύνης καὶ τέκνων τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλὰ πόθεν τότε βασιλίσσα καὶ τέκνα τῷ Φιλαδέλφῳ, ὅστις παρέλαβε τὴν βασιλείαν νεώτατος; « Νέον » αὐτὸν ὀνομάζει ὁ ἱστορικὸς Ἰουστίνος (ιβ'. 6). « Ἐν νεότητι τὴν βασιλείαν αὐτὸν παραλαβεῖν » εἶπε καὶ Ἡρωδιανὸς (Α, 6), καὶ ὅτι, « διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας, οὕτω διεφθάρη τὰ ἔθη, ὥστε καὶ ἀδελφικοῖς ἔρωσιν ἐμπλακῆναι » (α). Συμφωνεῖ καὶ ὁ Περφύριος ἐν τῷ περὶ Πτολεμαίων (παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. ι) λέγων « τῷ υἱῷ Πτολεμαίῳ, τῷ παιδί τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένῳ » (ε). Τούτοις (εἴ τις χρεῖα βεβαιώσεως) προστε-

(α) Τοῦτο τὸ « διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας » κτλ. οὐκ οἶδεν Ἡρωδιανὸς (βλ. τὴν τεύτου ῥῆσιν ἐφεξῆς §. ΙΒ. ἀρθρ. ζ.), καὶ δικαίως ὁ Οὐόσσιος ἐξήλεγε τὸν Ὀδιν, ὡς κακῶς ἐρμηνεύσαντα τὸ χωρίον τοῦ Ἡρωδιανοῦ (Voss. Append. ad P. Mel. p. 63). Σημ. ἡμετ.

(ε) Ἰδοὺ τοῦ Περφυρίου ἡ φράσις ἐλόκληρος: « Πτολεμαῖος ὁ Ἀγίου καὶ Ἀρσινόης υἱὸς σατραπεύει μὲν τὰ πρῶτα ἔτη ἑπτὰ καὶ δέκα· βασιλεύει δὲ τρία καὶ εἴκοσι· ὥστε πάντα μὲν λογίζεσθαι αὐτῷ ἄχρι τῆς τελευταίας. Ἐπεὶ δὲ ζῶν ἔτι τῆς ἀρχῆς

Οἴτω καὶ ὅτι, Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς (υἱὸς Λαγίδου καὶ αὐτὸς ἐξ Εὐρυδίκης), Μακεδόνων βασιλεὺς, τοῦ Φιλαδέλφου πρεσβύτερος, ὅποτε πρὸς Γαλάτας ἐπολέμησεν, ὑπῆρχε κατὰ τὸν Ἰουστινόν (κδ, 4)· « ἄωρος νεαρίας » (immaturus juvenis), καὶ « τὴν ἡλικίαν νέος παντελῶς », κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (Ἔκλογ. κβ). Ἐπολέμησε δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας τὸ δ, ἔτος περίπου μετὰ τὴν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου τελευτήν, καὶ ἐπομένως, ε, ἔτος, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσεν ὁ Φιλάδελφος (ὁ μὲν γὰρ Λαγίδης ἀπέθανε περὶ τὸ τέλος τῆς ρκγ, Ὀλυμπ. ὁ δὲ Κεραυνὸς ἀπώλετο ἐν τῷ Γαλατικῷ πολέμῳ περὶ τὸ τέλος τῆς ρκδ, Ὀλυμπ. ἡ ἀρχομένης τῆς ρκε. τὴν δὲ τοῦ Κεραυνοῦ βασιλείαν τίθησιν ὁ Εὐσέβιος τῷ γ, τῆς ρκδ, ὅπερ ἦν γ, ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαγίδου). Εἰ δὲ νέος παντελῶς ἦν ὁ τοῦ Φιλαδέλφου προγενέστερος Κεραυνὸς (ἀπέθανε δὲ οὗτος 28 ἢ 30 ἐτῶν), πόσω μᾶλλον ὑπῆρχε νεώτατος ὁ ὑστερογενὴς Φιλάδελφος; Τελευταῖον καὶ ὁ Πλούταρχος (ἐν τῷ Β, περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης) ἐμπαρόδως ἀναφέρει τὸν Φιλάδελφον « ἐγγηράσαντα τῇ βασιλείᾳ », ὅπερ καὶ αὐτὸ συμφωνεῖ τοῖς προηγουμένοις. Ἐβασίλευσε καὶ γὰρ ὁ Φιλάδελφος ἔτη περίπου τεσσαράκοντα· δοθέντος τοίνυν, ὅτι, πρὶν ἢ παραλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἦγεν ἡλικίαν ἐτῶν 18, ἢ 20, ἔπεται λοιπὸν ὅτι ἔζησεν ἔτη τὰ πάντα 60. Κἂν, εἰπωμεν, ὅτι παραλαμβάνων τὴν βασιλείαν ἦγεν ἔτη 16 (ὁ καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν Πορφυρίου φράσιν ἀρμόζει, τὴν, « παιδὶ παραλαβόντι τὴν βασιλείαν »), καὶ οὕτω πάλιν ὁρθῶς λέγεται ἐγγηράσας τῇ βασιλείᾳ, ζήσας ὅλους ἐνιαυτούς 56 ».

Ἀπαντῶμεν.

- α) Περὶ τῆς σημασίας τοῦ παις καὶ νέος συνεβούλευσεν ὁ γηραιὸς

παρεχώρησε τῷ υἱῷ Πτολεμαίῳ, τῷ παιδί τὴν ἀρχὴν διαδεξάμενῳ, εὐαίετι δὴ τεσσαράκοντα, τριάκοντα δὲ καὶ ὀκτώ τὰ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, ἐν Σωτήρῳ ἀπεκάλουν, λογίζονται » (παρ' Εὐσεβ. Χρον. α. σελ. 115. Med. καὶ ἐκδ. Sealig. p. 59. πρὸς. ἔφεξ. Ἀπαντήσ. ἀριθρ. γ.). Σημ. ἡμετ.

Οὐόσιος τὸν Ὀδιον, ὅτι ταῦτα τὰ ὀνόματα οὐκ ἀείποτε βεβαίαν καὶ σταθεράν ὀρίζουσιν ἡλικίαν. Καὶ γὰρ καὶ *τριακοτούτεις* λέγονται *νεανῖαι* (adolescentes, αἰζήοι), καὶ μέχρι δὲ τοῦ τεσσαρακοστοῦ καὶ ἔκτου ἐνιαυτοῦ, *νέοι* (juvenes) πολλάκις μὲν παρ' Ἑλλήσι, πάντοτε δὲ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. » — Ἀλλ' Ὀδιος ἐπέμεινε, λέγων, ὅτι καὶ τούτου δοθέντος, τὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ὅμως ἐν *νεότητι*, καὶ μάλιστα τοῦ Πορφυρίου τὸ παιδί, σημαίνει σταθερῶς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ φιλαδέλφου· ἡ γελοῖος δὲ ἦν ὁ Πορφύριος προστιθεὶς τὸ παῖδα τοῦτον ὄντα βασιλεῦσαι, εἰ μὴ ἤθελε σημαίνειν τὸ τοῦ πράγματος ἀσύνηθες καὶ ἀξιοσημείωτον (α). Μάρτυς δὲ (λέγει) πάλιν αὐτὸς ὁ Πορφύριος, χρησάμενος καὶ ἀλλαγῇ τῷ παῖς ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ κυρίου σηματομένου τῆς ἡλικίας (β). — Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ματαίως ἀντεῖπεν Ὀδιος. Αὐτὸς οὗτος χρονογραφῶν τὸν Φιλάδελφον ὡς οὐ μόνον 16, ἀλλὰ καὶ 20 ἐτῶν, ἄλλο τι ποιεῖ, ἢ ὁμολογεῖ καὶ ἐκλαμβάνει τὸ παῖς τοῦ Πορφυρίου ἀντὶ τοῦ ἔφηθος καὶ νέος; Καὶ γὰρ « οἱ ταῖς ἐβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας » (Ἀριστοτ. Πολιτ. ζ), παῖδα μὲν λέγουσιν ἀπὸ τοῦ 7, μέχρι τοῦ 14 ἔτους· τὴν δ' ἐφεξῆς ἐβδομάδα τῶν ἐτῶν, ἔφηθοι καὶ μειράκια, ἢ *μειρακες*, καὶ *πάλληκες* (συνήθως παλληκάρια) καὶ κοῦ-

(α) Οὐδ' οὕτω πάλιν ἀσύνηθες (ὅσον Ὀδιος παρίστησιν) ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἢ τῶν νεῶν βασιλεία. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐβασίλευσε νέος παντελῶς (Πολύβ. ἐκλογ. σελ. 22, τόμ. 3, ἐκδ. Vindob. 1763. καὶ Διδ. Συκελ. ΙΖ, 162), καὶ μόλις εἰκοσαετῆς, κατὰ τὸν Δέξιππον καὶ Πλούταρχον (Ἀλεξ. §. ια). Ἐτῶν δὲ 24, ὁ τοῦ Φιλαδέλφου υἱός, Πτολεμ. ὁ Εὐεργέτης. Πολὺ δὲ τούτου νεώτερος, Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ (Πλούταρχ. Κλεομ. §. λγ. Πολύβ. Ε, 34). Ὁ δὲ Φίλομαχῆς, ἦν παιδίσκος (Ἀθην. ε, 195). Ἀντίοχον δὲ τὸν τοῦ Σελεύκου παραλείπομεν (Πολύβ. αὐτ.). Τὸν δὲ Πύρρον ὁ Γλαυκίας (Ἰλλυριῶν βασιλεὺς), 17 ἐτῶν γενόμενον καταγαγὼν εἰς τὴν Ἰπείρον, βασιλεῖα κατέστησε. (Πλούταρχ. Πύρρ. §. γ, καὶ δ). Καὶ Ἀριαράθης Καππαδοκῶν βασιλεὺς κατέλιπε τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν νηπίῳ παντελῶς ὄντι (Διδ. ἐκλ. βιβλ. λα. τόμ. Ε. σελ. 518 Weess. καὶ Φωτ. κωδ. ρμδ). κτλ. κτλ. Σημ. ἡμετ.

(β) « Παῖδα μὲν οὖν ὄντα ἐπεμπεν εἰς κιθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου καὶ ζωγράφου, νεανίαν δὲ γενόμενον, εἰς Μίλητον πρὸς Ἀναξίμανδρον, μπιθσόμενον τὰ γεωμετρικὰ καὶ ἀστρονομικὰ » (ἐν βίῳ Πυθαγ.).

ροι καὶ ρεαρίσκοι καὶ ρεαρίαι ἡ ρέοι καλοῦνται καὶ τὰ τοιαῦτα, μέχρι καὶ τοῦ 28, ἢ καὶ τοῦ 30 πολλάκις ἔτους ἐπεκτεινόμενα (α). Τούτων δὲ παραδείγματα, καὶ Οὔσσιος ἀπεσιώπησεν (ὡς γνωστά καὶ συνήθη), ἀλλ' αὐτὸς πάλιν ὁ κριτικὸς ἠδύνατο καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τῷ τοῦ Πορφύριου προσθεῖναι· ὅποιον, φέρ' εἰπεῖν, τὸ τοῦ ἐπιγράμματος ἐκείνου· «*Εἰκοσέτη τὸν παῖδα θοῇ κατενήρατο μοῖρα*» (β). (Ὦθεν καὶ ὁ Γαληνὸς τὸν δεκαπενταέτη παῖδα ὠνόμασεν ὑποκοριστικῶς παιδάριον, ὡς τοῦ θετικοῦ μερίζονα πολλάκις ἡλικίαν δηλοῦντος· περὶ Συνθ. φαρμ. Α. ζ). Ὁ δὲ Φίλων τὸν ἰωσήφ τριακοντούτη διορίσας (ὅτε τὴν ἀρχὴν παρέλαβε τῆς Αἰγύπτου), ρεαρίαν τὸν αὐτὸν καὶ ρεαρίσκον καλεῖ (τόμ. β. σελ. 56, 58, 77.). καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ τὴν Γαίου τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεψιὸν καὶ διάδοχον μευράκιον διορίσας, ἔπειτα προσεῖπε καὶ ρήπιον κομυδῇ (γ). Καὶ Ἀντίγονος ὁ μέγας τὸν υἱὸν Δημήτριον εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ὄντα, καὶ στρατεύσαντα κατὰ Πτολεμαίου (γεγενητήν· τότε πάντως, ἢ γοῦν ὑπηγήτην), ἀπεκάλεσεν ἀγέλειον (Πλουτ. Δημητ. §. ε, ς), ὁ δὲ Διόδωρος (ιβ, 381) καὶ ρέον παντελῶς. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος υἱὸν Δαρεῖον ὁ Πλούταρχος ἱστορήσας α πεντηκοστὸν ἔτος ἤδη γεγονότα (ὅπότε τοῦτον ὁ πατήρ ἀνέδειξε βασιλέα), ἔπειτα ρεαρίσκον αὐτὸν (διὰ τὸ ζηλότυπον) ἐπωνόμασεν (Ἀρταξ. §. κς, κη). Τί λοιπὸν παράδοξον, εἰ καὶ ὁ Πορφύριος, τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ Φιλαδέλφου σημαίνων, προσεῖπεν αὐτὸν τὸ γενικώτερον ὄνομα, παῖδα; ἴσως

(α) Βλ. Πολυδ. Β. κεφ. α. §. 1 καὶ κεφ. β. §. 2—6. πρὸς ἱπποκράτους, καὶ Σόλωνος ἐπίγραμμα· παρὰ Φίλων. περὶ Κοσμοπ. Τ. α. σελ. 25. ἐκδ. Mang. καὶ Κλήμ. Στρωμ. σ. σελ. 494. ἐκδ. Heins. καὶ Πλούταρχ. περὶ τοῦ Εἰ τοῦ ἐν Δελφ. §. 18.

(β) Ἀνθολογ. η. 124. Βλ. καὶ Delect. Epigram. Graec. ὑπὸ Fr. Jacobs. p. 313. Οὕτω καὶ Εὐσέβιος τὸν εἰκοσάτη ὠριγένην, εἶπε πταίσαντα ἐν παίδι (ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ς. κεφ. η. πρὸς. καὶ κεφ. γ). «*παῖς καὶ ὁ τῇ ἡλικίᾳ νέος*» (Πλούτ.). Ἐνίστα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, ὡς καὶ τὸ ἱβραϊκὸν B à p (Schleusn. Lex. N. T. Α. παῖς). Ὦθεν παῖδ' εἰς τινος καὶ τὰ τέκνα (ὅποιον ἀπὸ τοῦ ἄνδρος ἡλικίας), κτλ.

(γ) Φιλ. περὶ Ἀρετῶν Τόμ. Β. σελ. 549. ἐκδ. Mang. Ὁ δὲ Δίων τὸν αὐτὸν ἐπωνόμασε παῖδ' ἐόν (Δίων Κάσσ. Εἰβλ. νθ. §. 2. σελ. 902 Hamb. 1702.)

δὲ ταῦτα γράφων εἶχε κατὰ νοῦν καὶ τὴν φράσιν τοῦ Πολυβίου (Ε, 34), ὅστις εἶπε τοὺς υἱοὺς Ἀντιγόρου καὶ Σελεύκου, τὸν Ἀντίοχον καὶ Φίλιππον, « διαδεδεγμένους τὰς ἀρχὰς πατρίδας ἡμετέρας καὶ μονοῦ παιδὸς ». Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν τὸ παῖς ἀκριβέστερον ἴσως ἐρρήθη, παρὰ δὲ τῷ Πορφυρίῳ περὶ τοῦ Φιλαδέλφου ἐτέθη (εἴ γε καὶ ὅλως ἐτέθη) ἐπεκτατικῶς καὶ πλατυκώτερον (α).

β) Ὁ Κερραυνὸς Πτολεμαῖος, ὁ (κατὰ τὸν Ἰουστῖνον) « ἄωρος νεαρίας » καὶ (κατὰ τὸν Διόδωρον) « νέος παρτελῶς », ἀπέθνηκεν ἐν τῷ πρὸς Γαλάτας πολέμῳ, ἔχων ἡλικίαν 28, ἢ 30 ἐτῶν, καθὼς Ὀδῖος αὐτὸς διορίζει (καὶ σημειῶσαι ὅτι τὸ ἄωρος, καὶ τὸ παρτελῶς νέος, ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς Κερραυνοῦ λεγόμενα, παρῆλθε μεμυκόσιν ὅμμασιν ὁ κριτικὸς, ἐξινιάζει δὲ καὶ λεπτολογεῖ τὸ, ἐν νεότητι, καὶ τὸ παῖς, μόνον ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου!). Ὁ δ' αὐτὸς Κερραυνὸς εἶχε καὶ θυγατέρα καὶ ταύτην ᾗδῃ Μακεδόνων βασιλεύσας ἐμνήστευσε Πύρρῳ τῷ Ἰππειώτῃ (Ἰουστῖν. ΙΖ, 2: κδ, 1), νεωτάτην οὖσαν ἔτι κορίσκη, (γίνονται δὲ, λέγει Ὀδῖος, καὶ

(α) λέγομεν εἰ καὶ ὅλως ἐτέθη, διότι ἡ τοῦ πατρὸς Εὐσεβίου Πορφυριανοῦ χωρίου ἐκλατινοθεῖσα Ἀρμενικὴ μετάφρασις, ἀντὶ τοῦ « τῷ παιδὶ τὴν ἀρχὴν διαδεξάμενος », γράφει « τῷ ἐπικληθέντι Φιλαδέλφῳ » ἰδοὺ τὴν μετάφρασιν « Hic tamen adhuc superstes in filium suum Ptolemaeum cognomento Philadelphum transtulit imperium, biennioque vitam produxit cum filio regnante. Quare jam haud quadraginta etc. » τοῦτ. « Ζῶν ἔτι τῷ υἱῷ Πτολεμαίῳ, τῷ Φιλαδέλφῳ ἐπικληθέντι, παρεχώρησε τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐπὶ διετίαν τὸν θῖον παρτέεινε μετὰ τοῦ βασιλεύοντος υἱοῦ, οὕτως γὰρ τεσσαράκοντα » κτλ. (Εὐσεβ. Χρονικ. σελ. 115 Mediol.). Τὴν Ἀρμενικὴν γραφὴν ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἐφεξῆς ἀκολουθία τοῦ καίμένου τοῦ Πορφυρίου « Τούτων (λέγει) διαδέχεται Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς, ὁ ἐπικληθεὶς, ΩΣ ΕΦΑΜΕΝ, Φιλαδέλφος κτλ. (αὐτόθι). Ἀλλὰ τὸ Φιλαδέλφος οὐδαμῶς τῶν προηγουμένων ἀναφέρεται. Ὡστε καὶ ὁ Πορφυρίος κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἔγραψεν, ὡς μετέφρασεν ὁ Ἀρμένιος, καὶ ἴσως ἡ ποικίλη σύγχυσις τῶν Εὐσεβίου χρονικῶν παραισῆνεγκε τὴν φράσιν, « τῷ παιδί, » κτλ. Αὕτη δὲ καὶ ἄλλως μετὰ τὸ τῷ υἱῷ προστιθεμένη φαίνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀνάρμοστος εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ Πορφυριανοῦ λόγον. Εἰ γὰρ ἔγραφε τοιοῦτό τι ὁ Πορφυρίος, ἐξέφραζεν ἂν εὐφραδέστερον, οἷον « τῷ υἱῷ Πτολεμ., ὅντι νῦν παντάπασιν καὶ μονοῦ παιδί » (καθὼς εἶπε καὶ Πολύβιος), ἢ καὶ, ὡς περὶ τίνος ὁμοίας περιστάσεως ἔγραψε Παισωνίας (Α. 5. §. 5) « Παραδοὺς (τὰς πόλεις) Δημητρίῳ τῷ παιδί, ἡλικίαν μὲν νέον » κτλ.

τοιαῦται πρόωροι μνηστεῖαι, οἷον ἐνέχυρα φιλίας πολιτικῆς), ἴσως ἐπταετῇ, ἢ δεκαετῇ (κατὰ τὸν Ὀδίων) (α). Ἐτέκνωσε λοιπὸν τὴν κόρην ὁ Κεραινὸς, ἄγων ἔτος ἥδη περίπου κβ, ἢ γοῦν κγ, ἀλλ' εἰκοσαετῇ (τὸν ἔσχατον ὄρον) ὥρισεν Ὀδῖος καὶ αὐτὸν τὸν Φιλᾶδελφον ἐν τῷ παραλαμβάνειν, ἢ καὶ (καθὼς λέγει) *πρὶν ἢ παραλάβῃ τὴν ἀρχήν*· ποίαν οὖν ἐπίσημον διαφορὰν εὐρίσκει μεταξὺ τῶν δύν τούτων ἡλικιῶν, ἐξ ἧς συμπεραίνει τὸν Φιλᾶδελφον νεώτατον παιδάριον, ὡς πρὸς τὸν *ἄωρον νεανίαν*, καὶ *νεόν παρτελῶς* ἱστορούμενον Κεραινόν; Τὸ δὲ παραδοξότερον, ὅτι μετ' ὀλίγον καὶ αὐτὴν τῆς διετίας τὴν διαφορὰν ἐξήλειψεν ὁ κριτικὸς, *προβιβάσας* εἰς τὸν θρόνον τὸν Φιλᾶδελφον ἐτῶν 22 (ὡς βλέπομεν ἐφεξῆς). Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα ἄλλις ἀσυλλόγιστον δοκεῖ. Πολὺ δὲ δικαιότερος φαίνεται Οὐόσσιος, πολλῷ πλέον ἢ 30 ἐτῶν ὑπολαβὼν ἀποθανόντα τὸν Κεραινόν, καὶ ὡς ἐγγιστα *τεσσαρακοιτούτη*, « εἴ περ ἦν (φησί) καὶ οὗτος μεταξὺ τῶν πρώτων τέκνων, ἅπερ ἔσχεν ὁ Πτολεμαῖος ἐξ Εὐρυδίκης ». Ὁ δὲ Ὀδῖος καὶ πρεσβύτερον ἀπάντων ἐκείνων τῶν τέκνων ἐθέλει τὸν Κεραινόν. οὐκ ἀπίθانون τοῦτο θέλων. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐδὲν ὁ δόκτωρ ὠφελήθη πρὸς τὸν σκοπόν. Ὁ μὲν γὰρ Φιλᾶδελφος ἐξ ἄλλης μητρὸς, τῆς Βερενίκης, γεννηθεὶς ἦγε, τοῦλάχιστον, ἔτος 24, ὅτε παρέλαθε τὴν βασιλείαν (βλ. ἐφεξῆς §. ζ.). Ὁ δὲ Κεραινὸς τῷ γ,

(α) Τὸ ἐπταετές πιθανώτερον. Ὁ γὰρ Κεραινὸς ἔφυγεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου « διὰ τὸ δέος », ἐπότε παρέλαθε τὴν βασιλείαν ὁ Φιλᾶδελφος, δηλαδὴ τὸ δ, τῆς ρχῆ Ὀλυμπιάδος (βλ. §. α). ἐτελεύτησε δὲ (κατὰ τὸν Ὀδίων) ἕκτον ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Φιλᾶδελφου. Παιδὼν δὲ πατὴρ ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος ὁ Κεραινὸς ὑπ' αὐθενὸς ἱσθόρται. Καὶ ἔφημεν ἄρα, καὶ τὴν κόρην ἐτίκνωσε μετὰ τὴν ἀναχώρησιν· ὥστε κινδυνεύει ἡ θυγάτηρ νεωτέρα καὶ τῆς ἐπταετίας φανῆναι· πλὴν ἀλλ' ἔστω καὶ ἐπταετίς· δεκάτες δὲ τὸ θυγάτριον οὐκ ἂν ἀποδειχθεῖν ἔρῳδιως. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ὁ μὲν Ἰουστίνος λέγει κατὰ λέξιν, ὅτι ὁ Κεραινὸς « συγγένειαν συνῆψε μετὰ τοῦ Πύρρου, δούς αὐτῷ πρὸς γάμον τὴν θυγατέρα » (affinitatem que cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit). Εἰ δὲ ταῦτα μνηστεῖαν σημαίνουσιν ἀπλῆν, ὡς Ὀδῖος ἐξέφρασε (filiam in sponsalia tradidit. p. 21), περὶ τούτων ἡμεῖς οὐδὲν πολυπραγμανοῦμεν.

ἔτει τῆς φιλαδέλφου βασιλείας ἀποθανών, ὑπερεῖχε τοῦτον ἔτη περίπου ἑξῶς· ἐτελεύτησε γὰρ ἑτῶν εἰ καὶ μὴ 40 (κατὰ τὸν Οὐόσσιον), ἀλλὰ γοῦν 36, ἢ 38· καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς νέος *παρτελῶς* ὠνομάσθη παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι, καθὼς ὁ Φιλάδελφος *παῖς*. Δείκνυται δὲ τοῦ Κεραυνοῦ ἡ ἡλικία μάλιστα ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος ἔσχε τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀρχὴν τῷ δ, τῆς ριγ, ἢ τῷ α, ἔτει τῆς ριδ, Ὀλυμπιάδος· καὶ μετὰ ἔτη τρία (Ὀλυμπ. ριδ, τὸ δ) ἐνυμφεύθη τὴν Εὐρυδίκην (ἑτῶν οὖσαν περίπου 16), θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου (Παυσ. Α, 5). Ἐγεννήθη τοίνυν ὁ Κεραυνὸς κατὰ τὴν ἐφεξῆς Ὀλυμπιάδα (τὸ β, ἢ γ, τῆς ριε)· ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανε τὸ δ, τῆς ρκδ (α), ἦγεν ἄρα τότε ἡλικίαν μετὰξὺ τῶν 36 καὶ 38 ἐτῶν. Ἀλλ' ἐνίσταται ὁ Ὀδῖος λέγων, ὅτι ἡ Εὐρυδίκη οὐκ ἐνυμφεύθη τὸν Πτολεμαῖον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ὅτε γὰρ ἔφυγεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου (περὶ τὸ δ, τῆς ρκδ Ὀλυμπ.), ὑπῆρχε τοσοῦτον νέα ἡ Εὐρυδίκη, ὥστε, καθ' ὃν χρόνον καταβᾶσα εἰς τὴν Μίλητον ἐξέδοτο τὴν θυγατέρα Πτολεμαῖδα Δημητρίῳ τῷ Πολιορκητῇ, ἔσχε καὶ αὐτὴ τέκνον ἐξ αὐτοῦ συμφθαρῆσα, καθὼς ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. §. νγ.) μαρτυρεῖ· «Λέγεται δὲ καὶ Κόρραθον υἱὸν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτῷ γενέσθαι». — Ἀλλ' εἰ περ ἐνέκυπτεν ἡσυχώτερον ὁ κριτικὸς εἰς οὓς εἶχε μετὰ χεῖρας συγγραφεῖς, ἔβλεπεν ἂν, αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ κατανοήσας, ὅτι καὶ ὧδε ἐσφάλη διττῶς. Ὁ μὲν γὰρ Ἀντίπατρος, ὅστις ἀπέστειλε ζῶν ἔτι τὴν Εὐρυδίκην πρὸς τὸν Λαγίδην, ἀπέθανε τῷ δ, ριδ Ὀλυμπιάδος (ὡς ὁ Διόδωρος μαρτυρεῖ)· ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον δύναται παραταθῆναι κατωτέρω τούτου τοῦ ἔτους ἢ τοῦ Λαγίδου μετὰ τῆς Εὐρυδίκης συνοικήσις. Ὁ δὲ Πλούταρχος πάλιν Εὐρυδίκην ἐννοεῖ οὐχὶ τὴν Ἀντιπάτρου, ἀλλὰ α τὴν Μιλτιάδου μὲν ἀπόγονον, συνοικήσασαν δ' Ὀφέλτῃ, τῷ Κυρήνης ἀρξάντι, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφι-

(α) Βλ. Wesseling in Διοδ. Ἑκλογ. κβ. Τόμ. Β. σελ. 562. πρὸς καὶ τὴν ἐφεξῆς τοῦ Πολυβίου ῥῆσιν. — Ὁ δὲ Champollion (Annal. des Lagid. T. 2. p. 17.) τίθησι τὸν Κεραυνὸν θάνατον τῷ ια, μηνὶ τοῦ α, ἔτους τῆς ρκε. Ὀλυμπ. (278 π. χ.). Βλ. καὶ ἐφεξῆς κ.φ. ζ. § 3, καὶ κη.

κομένην πάλιν εἰς Ἀθήνας β, ἐνθα χρεώουσαν ἔγνημεν ὁ Δημήτριος (Δημ. §. ιδ). Ἡ δὲ τοῦ Ἀντιπάτρου θυγάτηρ, τῇ Λαγίδῃ συνοικη-
σασα 34, περίπου ἐνιαυτοὺς (ἀπὸ τοῦ δ, τῆς ριδ, Ὀλυμπιάδος μέχρι
τοῦ γ, ἡ δ, τῆς ρκγ, ὅποτε ἔφυγεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου), ὑπῆρχε τότε
τούλάχιστον πεντηκονταετίας, καὶ πρὸς τεκνογονίαν ἀσθενῆς (ὥστε
ματαίως ἤδη μετὰ τοσοῦτους αἰῶνας συκοφαντεῖται). Καὶ ταῦτα
μὲν περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Κεραινοῦ (βλ. καὶ ἐφεξ. κεφ. ζ). Περὶ
δὲ τοῦ, εἰ ὑπῆρχεν οὗτος τοῦ Φιλαδέλφου πρεσβύτερος, ἀδίκως
μὲν ἀμφέβαλεν ὕστερον Οὐάσσιος, εὐλογα δὲ πάλιν πρὸς τοῦτον
ἀντίειπεν Ὀδριος, ἐξελέγξας τὸ λάθος ἐκ τῶν Ἀππιανῶν (Συριακ. γ),
καὶ Πausaniῶν (Α, ε), καὶ Ἰουστίνου (ις, θ).

γ) Ἀλλ' ὅμως (ἵνα διέλθωμεν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀντιρρήσεως)
ἐπλανήθη πάλιν Ὀδριος τιθεὶς τὴν Λαγίδου τελευταίην περὶ τὸ τέλος
τῆς ρκγ, Ὀλυμπιάδος. Ὁ Λάγου Πτολεμαῖος ἐτελεύτησε τῇ 6
μηνί τοῦ β, ἔτους τῆς ρκδ Ὀλυμπ. (τῷ 282. μ. χ.). Καὶ μαρτυ-
ρεῖ λαμπρῶς τὴν Ὀλυμπιάδα μετὰ τοῦ Διοδώρου καὶ ἄλλων ἐπι-
σήμεων ὁ ἐπιστημότατος Πολύβιος (Β, 41). « Ὀλυμπιάς μὲν ἦν
εἰκοστή τετάρτη πρὸς ταῖς ἑκατόν. — Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καὶ
Λυσίμαχος, ἔτι δὲ Σέλευκος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραινός — πάντες
οὗτοι περὶ τὴν προειρημένην Ὀλυμπιάδα τὸ ἔτη ἐξέλειπον ».
Ἐπικυροῖ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὴ, τέλος, ἡ κοινῶς παρὰ πᾶσιν ἀνωμο-
λογημένη διάρκεια τῆς τεσσαρακονταετοῦς τοῦ Λάγου βασιλείας (α).

δ) Τελευταῖον· Ὁ Πλούταρχος λέγει τὸν Φιλάδελφον ὅτι ἐγῆ-

(α) Ὁ Πτολεμαῖος ἤρξα τῆς Αἰγύπτου Ὀλυμπ. ργ, τὸ δ, (5, Ἰουν. 323, π. χ.).
τῷ δὲ 40, ἔτι τῆς βασιλείας παρεχώρησεν αὐτὴν τῷ Φιλαδέλφῳ (τῇ α, Νοεμβ.
284. π. χ.). Ἐκασίλευσε τοίνυν ἔτη 39 καὶ μῆνας 5, καθ' ἑαυτὸν, καὶ διατίαν ὅλην
μετὰ τοῦ υἱοῦ, τελευτήσας τῷ 282. π. χ. (βλ. ἐπισθεν σελ. 126.). Ὦθεν ἐν τῷ Κλαυ-
δίῳ Πτολεμαίου κανόνι τῶν βασιλείων, διορίζεται ἡ βασιλεία τοῦ Λαγί-
δου ἔτη 20. (Κλαυδ. Πτολ. Κανὼν. Βασ. σελ. 4. ἐκδ. Halma. Paris 1819) χωρὶς
τῆς διατίας· κατὰ δὲ τὸν Πορφύριον μετὰ τῆς διατίας, ἔτη 40. (βλ. ἐπισθ. σελ. 138).
Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἐκ τῶν ἀρχαίων χρονολόγων διερευνᾷ ὁ Champoll. *Annal.
des Lagid. T. 1. p. 243, 246, 396*; καὶ T. 2. p. 10.—12, πρὸς Voss. de
LXX. in Canon Chronol. p. 222; Petav. Animad. in S. Epiroph. T. 2 p. 382.
βλ. καὶ ἐφεξ. κεφ ζ, §. κγ, κδ.

ρασει· ἐν τῇ βασιλείᾳ » (α). γέροντα δὲ τοῦτον καὶ Ὀδῖος νομίζει, καί τοι τελευτήσαντα ἐτῶν 56. Ἀντεῖπε δὲ Οὐόσσῖος καὶ περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν, ὑπενθυμίζων τὸ τοῦ Ἀλικαρνασσέως Διονυσίου (βίῳ Δεινάρχ.). « Τίθεμεν δὴ αὐτὸν (τὸν Δειναρχόν) ἐβδομηκοστὸν ἔχοντα ἔτος ἀπὸ τῆς φυγῆς καταληλυθέναι, ὡς καὶ αὐτὸς φησι, γέροντα αὐτὸν ἀποκαλῶν· ἂν οὐ χρόνου καὶ καλεῖν τοὺς ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ μάλιστα εἰώθαμεν ». Ἀλλ' ὁ κριτικὸς ἀνθίσταται πάλιν, ἀντιτιθεῖς ἐξ Ἰαμβλίχου (βίῳ Πυθαγόρ. ε.) τὸν Πυθαγόραν, ὅστις ἄγων ἔτος 56, ἔλεγεν ὅτι τὰς μαθήσεις (ἃς εἶχεν ἐκ νέου προσειληφώς) ἀπέμαθεν ἤδη, « διὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν ἐκ τούτου ἀμνημοσύνην »· καὶ Λουκιανὸς εἶπε « τὸν ὑπὲρ ἐξήκοῦτα ἔτη ἤδη γηρῶντα » (περὶ τῆς Περρεγρ. τελευτ. §. 10). Καὶ Πλούταρχος (Πομπ. §. ογ, θ.) τὸν Πομπήϊον « ἐν γῆρα » λέγει τὸ πρῶτον πειραθέντα φυγῆς (ἀπέθανε δὲ ὁ Πομπήϊος ἐτῶν 59). Τοσούτων ἐτῶν ὄντα καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀντωνῖνον γηραιὸν προσεῖπεν ὁ Ἡρωδιανὸς (Α. 3.). Καὶ ἄλλα δὲ παραδείγματα ὁ Ὀδῖος ἐκ Λατίνων μνημονεύει καὶ σοφὰ καὶ μάταια! Ὁ Φιλάδελφος ἐνεγῆρασεν ἐν τῇ βασιλείᾳ, τελευτήσας ἐτῶν 64· ἐβασίλευσε μὲν γὰρ ἔτη 38, καθ' ἑαυτὸν, καὶ διετίαν μετὰ τοῦ πατρὸς, παρέλαβε δὲ τὸ πρῶτον τὴν βασιλείαν ἄγων ἔτος κδ, ἢ κε (βλ. ἐφεξ. §. ζ.)· τότε δὲ πάντως ἠδύνατο καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας ἔχειν· συγκατανεύσει δὲ πάντως καὶ Ὀδῖος αὐτὸς, ὅστις μικρὸν ἀνωτέρω τὸν Κεραυνὸν 28, ἢ 30, ἐτῶν τιθεῖς ἀποθανόντα, καὶ γυναικὸς ἄνδρα τοῦτον εἰσῆγαγε, καὶ πατέρα θυγατρὸς ἐπταετοῦς ἢ δεκαετοῦς, γεννηθείσης δηλονότι κατὰ τὸ 23, ἢ κατὰ τὸ 20 ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Κεραυνοῦ.

(α) Ἰδοὺ τοῦ Πλουτάρχου ὅλη ἡ περικοπὴ « Ἀπὸ πρὸς Ἀντίχου τὸν Σελεύκου, πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν Κύρου ἀδελφόν· ἀπῆλθε πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον· ἐκείνους ζῶντας οἱ πατέρες βασιλεῖς ἀνηγόρευσαν —. Ἐκείνων ἕκαστος δι' εὐτυχίαν βασιλεύων ἐγήρασε » (Πλούταρχ. περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχ. ἢ ἀρετ. λόγ. Β. σελ. 344. τόμ. 7. R.). Ὁ Ἀρταξέρξης ἐτελεύτησεν ἐτῶν 94, βασιλεύσας 62, ὅστις καὶ αὐτὸς τὸν υἱὸν Δαρεῖον ἔτι ζῶν ἀνηγόρευσε βασιλέα (Πλούτ. Ἀρταξ. κε, λ.). Καὶ περὶ τοῦ Ἀντίχου, καὶ ὅπως ὑπὸ Σελεύκου τοῦ πατρὸς ἀπεδείχθη βασιλεὺς τῶν ἁνω πᾶντων, βλ. Πλούταρχ. Δημ. §. 3η, καὶ ὁπισθ. §. δ. σελ. 134.

§. ζ'. Ε) Ο Ὀδῖος προδιβάσας ἡρέμα τὸν Φιλάδελφον ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους μέχρι τοῦ 20, τελευταῖον, ἀναγορεύει τοῦτον βασιλέα δυοκαιεικοσαετῆ. Καὶ κυμαίνεται μὲν ὁ εὐκλεὴς ἀνὴρ ἀστατῶν καὶ ἀντιπεριπίπτων εἰς ἑαυτὸν, τείνει δὲ ὁμῶς ἐξιεπαίνως ἐγγυτέρω πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἰδοὺ πῶς συλλογίζεται· «Ἦδη τὸν Φιλάδελφον διορίζω εἰκοσιδύω μὲν ἔτων, ὅποτε τῷ πατρὶ τῆς βασιλείας ἐγένετο κοινωνός, εἰκοσιτεσσάρων δὲ πάλιν, ὅτε μόνος ἐβασίλευσε, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἐγεννήθη Ὀλυμ. ριζ, τὸ δ, τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ τὸ τελευταῖον ἔτος συμπέπτει πρὸς τὸ δ, τῆς ριγ, Ὀλυμπιάδος· καὶ ἰδοὺ ἡ δεξις. Ὁ Φιλάδελφος ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Κῶ· καὶ μαρτυρεῖ Καλλίμαχος ὁ ποιητὴς (ὑμν. εἰς Δῆλον, στίχ. 165), ποιῶν τὸν Ἀπόλλωνα προφοιβάζοντα περὶ τῆς Κῶ τὰ ἔπη ταῦτα·

« Ἀλλὰ οἱ ἐκ μοιρέων τίς ὀφειλόμενος θεὸς ἄλλος
Ἔστι, Σαωτήρων ὑπατόν γένος ». κτλ.

ὅπου ὁ Σχολιαστὴς « Διὰ τὸ ἐκεῖσε ἀνατραφῆναι τὸν Φιλάδελφον Πτολεμαῖον ἐν τῇ Κῶ ». (ὅτι δὲ ὁμῶς ὁ ποιητὴς οὐκ ἀνατραφῆναι, ἀλλὰ γεννηθῆναι νοεῖ τὸν Φιλάδελφον ἐν Κῶ, φανερόν). Τοῦτο κηρύττει καὶ ὁ Θεόκριτος (Εἰδυλ. ιζ. 58.).

Καὶ σε Κόως ἀτίταλλε, βρέφος νεογιλὸν ἐόντα,
Δεξαμένη παρὰ ματρὸς, ὅτε πρώταν ἴδες αἶω.

καὶ ὁ Σχολιαστὴς « Ὁ Φιλάδελφος ἐν τῇ Κῶ τῇ νήσῳ ἐγεννήθη ὑπὸ Βερενίκης ». Ὁ δὲ τοῦ Φιλαδέλφου πατὴρ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κῶ (συμπαρακολουθούσης καὶ τῆς Βερενίκης), καὶ χρόνον τινὰ διέτριψεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐπὶ ἄρχοντος μὲν Ἀθηναίων Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ὑπατευόντων δὲ Ῥώμης Κ. Φαβίου καὶ Γ. Μαρκίου (τουτέστιν Ὀλυμπιάδος ριζ, τὸ δ). Μάρτυς ἀξιοπίστος, ὁ Σικελιώτης Διόδωρος (βιβλ. κ. §. κζ) ».

Ἀπαρτῶμεν.

Ὁ Φιλάδελφος καὶ ἐγεννήθη καὶ ἐτράφη πάντως ἐν τῇ νήσῳ Κῶ· ἀλλ' Ὀδῖος κἀνταῦθα παραχρονίζει. Ὁ Φιλάδελφος ἐγεννήθη

τὸ δ, τῆς ριζ, Ὀλυμπιάδος (τῷ 308. π. χ.). ἐγένετο δὲ τῆς βασιλείας κοινῶν τὸ δ, τῆς ρκγ (τῷ 284, π. χ.), ἤγε τότε τοίνυν ἔτος οὐχὶ 22, ἀλλὰ πάντως 24, ὡς ἀπέδειξε καὶ ὁ περικλητὸς Χαμπολλιῶν (α). (τοσαῦτα δῆπου καὶ αὐτὸς Ὀδῖος, καὶ πᾶς τις ἄλλος ἀριθμήσει τὰ ἔτη τῶν ἐξ Ὀλυμπιάδων, ὅσα διέδραμον ἀπὸ τοῦ δ, τῆς ριζ, μέχρι τοῦ δ, τῆς ρκγ) ὅτε δὲ μόνος ἐβασίλευσε, μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ διετίαν ὄλην συμβασιλεύσαντος πατρὸς, ἦν ἐτῶν κς. Πάλιν, ὁ Διόδωρος διορίζων ἐπὶ τίνων τῆς Ῥώμης ὑπάτων κατέπλευσεν ὁ Λαγίδης εἰς τὴν Κῶ, περὶ τῆς τότε τοῦ Φιλάδελφου γεννήσεως οὐδὲν λέγει. Ἔδοξεν ὅμως τοῖς πλείστοις ἀποδεκτὸν, ὅτι τότε ἐγεννήθη καὶ ὁ Φιλάδελφος « ἐπὶ Κ. Φαβίου καὶ Γ. Μαρκίου ὑπατεούντων ». Ἀλλ' ἡ τούτων πάλιν ὑπατεία παρ' Εὐσεβίῳ τίθεται ῥητῶς οὐχὶ τὸ δ, ἀλλὰ τὸ γ, τῆς ριζ, Ὀλυμπιάδος, ὡς ἐξέδωκεν ὁ Σκαλίγηρος (β). Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ ἔτος ἄγων κε (γ) ὥς· καὶ τότε, καὶ τῷ ἐφεξῆς τῆς διετίας ἔτει (ὅποτε ἐλάβε τὴν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπιστολήν) ἄγων ἔτος κς, καὶ πολὺ δὲ πρότερον (ἀπὸ τοῦ 20, τοῦλάχιστον ἔτους καὶ ἐφεξῆς), ἡδύνατο πάντως ὁ Φιλάδελφος καὶ γυναικὸς ἀνὴρ εἶναι καὶ τέκνων πατήρ.

§. ἡ. Γ. « Ἀλλ' ὅτι τότε (προστίθῃσιν Ὀδῖος) οὕτε τέκνα, οὕτε γυναῖκα εἶχεν ὁ Φιλάδελφος, φαίνεται σαφῶς καὶ ἐκ τῆς πομπῆς, ἣν αὐτὸς ἐτέλεσε μεγαλοπρεπέστατα, καθ' ὃν χρόνον συνεβασίλευε τῷ πατρὶ ». Διαγράφει δὲ ταύτην Καλλιξενος ὁ Ῥόδιος κατὰ πλάτος παρ' Ἀθηναίῳ (Βιβλ. Ε. 196—203). Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ πομπῇ παραδίδωσιν ὁ Καλλιξενος ὅτι « Καὶ στεφάνοις χρυσοῖς ἐστεφανώθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι, αὐτὸς μὲν ὁ Φιλάδελφος εἴκοσι » (στεφάνοις). Πτολεμαῖος δὲ ὁ πρῶτος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εἴκοσι καὶ αὐτὸς ἢ δὲ μήτηρ, ἢ Βερενίκη, εἰκοσιτρισὶν, ἐποχοιμένοις ἐφ' »

(α) Champollion—Figeac Annales des Lagides T. 2. p. 13.

(β) Βλ. Scalig. in Thes. Tempor. Εὐσεβ. χρονικ. καν. σελ. 178· τὸ δὲ δ, τῆς ριζ, Ὀλυμπιάδ. ἐπιγράφεται « ἀνεὺ ὑπάτων » (αὐτόθ).

(γ) Τούτο φρονεῖ καὶ Fr. Ritschl, Die Alexandrinischen Bibliotheken etc. pag. 82. Breslau. 1838.

ἡρμάτων χρυσῶν » (α). Περὶ δὲ γυναικὸς τοῦ Φιλαδέλφου λόγος οὐδεὶς· εἰ δ' εἶχε τότε γυναῖκα, πάντως ἂν ἐμμένητο καὶ ταύτης ὁ συγγραφεὺς, ὅστις οὐ μόνον τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς μητρὸς ἐπεμνήσθη, καὶ μάλιστα ἐν ᾧ φιλοτιμεῖται πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ κατ' ἐξέστην τὴν πομπὴν μυριάριθμου πλούτου καὶ τῶν χρυσῶν στεφάνων· ταύτοις δὲ πάντως ἂν ἐστεφανοῦτο καὶ ἡ σύζυγος (εἴπερ ἦν), ὡς καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Φιλαδέλφου ».

Ἀπαρτῶμεν.

Πρὸς ταῦτα (εἴπερ εἶχον ὅλως ἀναφορὰν τινὰ πρὸς τὸ ζητούμενον) ἀπλῇ τις ἂν ὑπῆρχε καὶ πρόχειρος ἀπάντησις, ἡ ἐφεξῆς. Ὁ Φιλάδελφος ἐστεφανοῦ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ γονεῖς· τὸν δὲ Φιλάδελφον, ἄλλοι τινές, Αἰγύπτιοι ἴσως, ἡ καὶ πρέσβεις ἄλλων πόλεων συνελθόντες εἰς τὴν πανηγυρίν· (οὐδὲ γὰρ αὐτὸς Ὀδῖος ἀνέξεται τὸν Φιλάδελφον οὕτως ἀλαζδὸνα καὶ σαλᾶκωνα γενέσθαι καὶ φορτικόν, ὥστε αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν σύζυγον στεφανοῦν). Οἱ δὲ τὸν Φιλάδελφον στεφανοῦντες οὐκ ἔκριναν στεφανῶσαι καὶ τὴν βασιλίσαν. Ἀλλ' ἐκ τούτου πάντως οὐτ' ἐκεῖνοι κατεκρίθησαν, οὔτε ὁ Φιλάδελφος ἀποδείκνυται τότε ἄγαμος ὢν· πλὴν εἰ μήπου καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἄγαμον ἔτι κατὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι τελευταίαν αὐτοῦ διατριβὴν ἐθέλουσιν οἱ Ὀδιακοί, διότι μετὰ τὴν τῶν στεφάνων, οἷς αὐτὸν ἐστεφανοῦν οἱ παντοίων ἐθνῶν πρέσβεις (Διόδωρ. ιζ, 249), οὐ μνημονεύεται στεφανωθείσα παρομοίως καὶ ἡ τότε ζῶσα καὶ πρὸ πολλοῦ νόμιμος αὐτοῦ γαμετὴ Ῥωξάνη (Πλούταρχ. Ἀλέξ. §. μζ). Ἡ καὶ, τἀνάπαλιν, ὡς ἂν ὁ Γέλων ὁ Συρακούσιος ἐκινδύνευεν ἄγαμος ἀναφανῆναι καθ' ὃν χρόνον ἐπολέμει Καρχηδονίοις, εἰ μὴ τούτου τὴν γυναῖκα Δημαρέτην οἱ Καρχηδονιοί, νικηθέντες, ἐστεφανοῦν ἀφ' ἑκατὸν ταλάντων χρυσίου! (β). Ἀλλὰ παραλείποντες

(α) Athenaeus — ex Callixeno tradit « Coronis aureis in agone coronatus fuisse, Philadelphum ipsum, 20: Ptolemaeum primum, ejus patrem, etiam 20: et Berenice[m] ejus matrem, 23: advectis super aureis curribus ». Hody L. I. c. 6. §. 7. pag. 23.

(β) Διόδωρ. ΙΑ, 424 — Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐέσσιος, (Appendic. ad P. Mel. p. 83)

τὰ τοιαῦτα, ὡς πόρρωθεν συναγόμενα, καὶ περίξ τοῦ πράγματος ὄντα, λέγομεν πολὺ βεβαιότερα καὶ ἀπλούστερα.

Α) Ὁ σοφὸς Ὀδῖος ἐσφάλη μεγάλως προβαλὼν ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης καὶ ταύτην τοῦ Καλλιζένου τὴν μαρτυρίαν, ἣτις αὐτὸν ἐξελέγχει λαμπρῶς. Αὐτὸς ὁ Καλλιζένος διαγράφων τὰ μέρη, ἧ τὰς τάξεις, τῆς πομπῆς λέγει ῥητῶς, ὅτι κατόπιν τῆς πρώτης τάξεως ἐβάδιζεν « ἡ τοῖς *ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ* *γονεῦσι κατωρομασμένη* » (σελ. 197). δῆλον δὲ καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι, *βασιλέων* λέγων πληθυντικῶς, ἐννοεῖ τὸ ζεῦγος τῶν τότε βασιλευνόντων *ἀδελφῶν* (τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης), ὧν ἦσαν γονεῖς Πτολεμαῖος ὁ Α, καὶ Βερενίκη (οἱ Θεοὶ οἱ Σωτήρες), καὶ ὧν ἔφερε τὸ ὄνομα ἡ δευτέρα τάξις τῆς πομπῆς (α). ἴστε τοῦ Ὀδίου ἡ ἐπίνοια πίπτει παραχρῆμα, α μὴς ἐν πίσση » (τὸ τοῦ λόγου) εὐρεθεῖσα, καὶ σαγηνευθεῖσα εἰς τὸ ἴδιον αὐτῆς ἀμφιβληστρον. Β) ὁ σοφὸς ἀνὴρ (ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν) ἠπατήθη (καθὼς νομίζομεν) ἐκλαθὼν τὴν πομπὴν τελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου, ζώντων αὐτῶ τῶν γονέων, ὁπότε συνεβασίλευε μετὰ τοῦ πατρὸς (β). Καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ἐννοίας

ἀπαντᾷ πρὸς Ὀδῖον, «ὡς οὐδὲν παράδοξον, εἴπερ ἐν τῇ παρὰ τῷ Καλλιζένῳ πομπῇ οὐδεμία γίνεται μνεία τῆς (ἣν ἀναφέρει καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως ἐπιστολῇ) Ἀρσινόης, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Φιλαδέλφου, (ἣν εἶχε μὴ κατὰ νόμον), ἐν ᾗ μηδὲ τῆς νομίμου αὐτοῦ συζύγου, Ἀρσινόης κἀκείνης, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς, μηδὲ ταύτης λέγω μηδαμοῦ φαίνεται τὸ ὄνομα » κτλ. — Ἀλλ' ὅσον περὶ τούτων (εἰ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν) λίαν ἀσθενῶς καὶ συγκεχυμένως, καὶ εἶον ἐν παρέργῳ, ἀπότηνησεν ὁ γηραιός. Βλ. περὶ τῆς Ἀρσινόης ἐφεξῆς Κεφ. Ζ. §. ι'.

(α) *Regina Arsinoë erat, uxor eadem que soror Ptolemaei Philadelphi: parentes, Ptolemaeus primus, cognomine Soter, et Berenice; qui tum adhuc in vivis erant* » διακηρύττει καὶ ὁ σοφὸς Σβείγαυσῆρος ἐν ταῖς εἰς Ἀθήναιον πολυμαθεστάταις ἐπιστάσεσιν (*Schweighaeus Animadvers. in Athen. vol. 3 pag. 92*).

(β) Οὐ μόνον ὁ Σβείγαυσῆρος (ἐνθ' ἀνωτέρω). ἀλλὰ καὶ πάντες ὅσοι τῶν φιλολόγων ἐσχολήθησαν περὶ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Καλλιζένου, ζώντας τότε θελοῦσι τοὺς ἐν αὐτῷ μνημονευμένους τοῦ Φιλαδέλφου γονεῖς. Καὶ οἱ περὶ τὸν Λεβὼν αἰτίαν τῆς πομπῆς νομίζουσι τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας ἀναγόμενιν τοῦ Φιλαδέλφου (*Lebeau in Hist. del' Académie des Inscript. T. XXXI. p. 99. sq.*). Ἀλλ' αἰτία τῆς πομπῆς φαίνεται

κεκρατῆμένος ὁ Ὀδῖος διέστρεψε πρὸς αὐτὴν συνταράξας καὶ τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως. Ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ἀναπόδεικτα λέγειν, ἐξετάσωμεν πρῶτον αὐτὸ τὸ τοῦ Ἀθηναίου χωρίον, εἴπερ ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ τάξιν, καθ' ἣν αὐτὸ παρέστησεν Ὀδῖος. Ἀφ' οὗ ὁ γραφικώτατος Καλλιξένος ἐξωγράφησε τὰ κατὰ τὴν πομπήν, ἄλλα τε μυρία πρόσωπα, καὶ σκευὴ παντοῖα, καὶ χρυσώματα ποικίλα, καὶ πλῆθος στεφάνων χρυσῶν, καὶ ἄλλων ἐπιχρυσῶν χιλιάδας πολλὰς (σελ. 197, 200, 202), κατακλείει τέλος τὴν πομπὴν ἐσχάτας ἀριθμῶν τὰς ἐπακολουθούσας ἵππικὰς καὶ πεζικὰς δυνάμεις (57600 πεζοὺς, καὶ 23000, ἵππεις). Ἔπειτα ἐπιφέρει καὶ τὰ ἐφεξῆς (ὅσα Ὀδῖος ἡρμήνευσε) «*Ἐσπερανῶθησαν δ' ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ στεφάνοις χρυσοῖς εἰκοσι. Πτολεμαῖος δὲ ὁ πρῶτος καὶ Βερενίκη εἰκοσιτρισὶν, ἐφ' ἁρμάτων χρυσῶν, καὶ τεμένεσιν ἐν Δωδώνῃ.*— Ὁ δὲ Φιλάδελφος Πτολεμαῖος, υἱὸς αὐτῶν, εἰκοσι χρυσαῖς (γρ. χρυσοῖς), θυσι μὲν ἐφ' ἁρμάτων χρυσῶν, ἐπὶ δὲ κιδῶν, ἐξαπῆχεσι μᾶ, πενταπῆχεσι πάντες, τετραπῆχεσιν ἑξ» (Ἀθῆν. ε, 203). Λέγει τοίνυν ὁ Καλλιξένος, ὅτι «*Ἐν τῷ ἀγῶνι*» (τῷ γενομένῳ μετὰ τὴν πομπὴν ἐφεξῆς, κατὰ τὰς θέας τῆς πανηγύρεως, ἥς ἀρχὴ ὑπῆρξεν ἡ πομπεὶα (α),

σαφῶς ἡ ἐορτὴ τῆς πενταετηρίδος (ἦν καὶ γυνὴ πομπεύουσα ἐξαικονῆς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν πομπὴν ὑπῆρχον ἀναγεγραμμένα «ἐν ταῖς τῶν Πενταετηρίδων γραφαῖς» Ἀθην. Ε. 197, 198 καὶ Κασωθ. αὐτ.)· Εἰ δ' ὑπῆρχεν ἄλλη τις αἰτία, οὐκ ἂν ἐσιώπησεν αὐτὴν ὁ Καλλιξένος, ἢ αὐτὸς ὁ Ἀθήναιος, ὅστις καὶ ἀλλαχοῦ (Θ. 387) τῆς αὐτῆς πανηγυρικῆς τελετῆς μνημονεύων, «τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, λέγει, γενομένην πομπὴν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου», μὴδὲν ἕτερον προστιθείς). Τελευταῖον (ἵνα παραλείπωμεν τοὺς ἄλλους), καὶ αὐτὸς ὁ καθ' ἡμᾶς περικλειστάτος Χαμπολλιὼν ἐν τῷ στεφανοφόρῳ αὐτοῦ συγγράμματι, τῷ Annales des Lagides (T. I. p. 398) εἰς τὴν παρὰ τῷ Καλλιξένῳ ταύτῃ πομπείᾳ ἐνόμισεν ὅτι εὖρα ζωγραφουμένην καὶ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τότε πρῶτον ὁ Φιλάδελφος ἐπέβη τῆς βασιλείας (τῷ 284. π. χ. Νοεμβ. 2). Ἀλλὰ τοῦτον μὲν τὸν χρόνον ὀρθῶς συνείκασε καὶ ἑξ ἄλλων θεωρημάτων ὁ τὰ πλείστα τῶν Λαγιδῶν (καὶ μάλιστα τῆς κατ' αὐτοὺς χρονολογίας) θαυμαστῶς ἐξακριβώσας φιλοποννάτωρ ἀνὴρ. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ χρόνου τῆς Καλλιξένου πομπῆς, οὐκ εἴσχετο (ὡς νομίζομεν) τοῦ σκοποῦ, ἡ πομπὴ πάντως (ὡς λέγει) ἦρχη κατὰ μέσον χειμῶνα (Ἀθῆν. Ε 197.)· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτα καὶ ὁ χειμὼν ἐκεῖνος ὑπῆρχεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Φιλαδέλφου.

(α) Οὕτω καὶ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς, Συρίας βασιλεὺς, τελέσας πανηγυριν ἀγῶνων

καὶ καθ' ἣν ἐπόμεπυον καὶ « ἄβλα διωρισμένα τοῖς (ἐσομένοις) τῶν ἀθλητῶν χορηγοῖς » σελ. 198), ἐν τούτῳ δὴ τῷ ἀγῶνι ἐστεφανώθησαν καὶ στεφάνοις χρυσοῖς εἴκοσι. — τίνες; — εἴκοσι δηλονότι ἀγωνισταί, τοῖς στεφάνοις ἰσάριθμοι (τοῦτο γὰρ τὸ πρόσωπον ὑπακούεται εἰς τὸ, ἐστεφανώθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι). Πτολεμαῖος δὲ ὁ πρῶτος (ὁ Λαγίδης αὐτός), καὶ ἡ Βερσνίκη ἐστεφανώθησαν καὶ οὗτοι χρυσοῖς στεφάνοις εἰκοσιτρισι (ποῦ δὲ τυχάνοντες οὗτοι ἐστεφανώθησαν, λέγομεν ἐφεξῆς) καὶ οὗτοι μὲν οἱ στέφανοι, οἱ εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἀνέκειντο ἐφ' ἀρμάτων χρυσῶν. Πρὸς δὲ ταῖς χρυσοῖς στεφάνοις οἱ γονεῖς τοῦ Φιλαδέλφου ἐστεφανώθησαν (τουτέστιν, ἐτιμῆθησαν) καὶ τεμένεσιν (ὀρισθεῖσιν εἰς τιμὴν αὐτῶν) ἐν Δωδώνῃ (α). Αὐτὸς δὲ ὁ υἱὸς αὐτῶν ἐστεφα-

ἐπὶ Δάφνης (προκατείου δηλαδὴ τῆς Ἀντιοχείας, α ὅπου πανηγυρίζειν ἔθος ἦν τοῖς Ἀντιοχεῖσι, Στράβ. ΙΓ. 750, ἢ, κατ' ἄλλους, εἰς τιμὴν τῆς Δάφνης καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος) « ἀρχὴν τῆς πανηγύρεως ἐποίησατο τὴν πομπείαν », ἣν ὁ αὐτὸς Ἀθήναιος διαγράφει (βιβλ. Ε, σελ. 194, κτλ.).

(α) Τὸ στέφειν ἢ στεφανῶν τίθεται καὶ ἐπὶ τοῦ γεραίρειν, βραβεύειν, κοσμεῖν, τιμᾶν (ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν νικούντων καὶ στεφανουμένων)· οἶον « Τύμβον στεφανοῦν αἵματι χλωρῷ » (Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 128, Τρωάδ. 1030), καὶ « Καί σε παγχρυστοῖς στέψω λαφύροις » (Σοφοκλ. Αἰαντ. 92), καὶ « Θεὸς μορρὴν ἔπεισε στέφειν » (Οδυσ. Θ. 170, τουτ. κοσμεῖν), πρβ. Πλουτ. Δίων. §. λα. Ὡστε τὸ ἐστεφανῶν ὡς σπαν ἐνταῦθα ἐπὶ μὲν τοῦ χρυσοῦς στεφάνοις λέγεται κυριώτερον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στεφανούμενοι Θεοὶ Σωτῆρες οὐκ ἦσαν ἐν ταῖς ζωαῖς (ὡς ἐροῦμεν ἐφεξῆς), ἐκλαμβάνεται τὸ ῥῆμα ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ τε μένει, κατὰ μεταφορικὴν σημασίαν (τουτ. ἐτιμῆθησαν διὰ τῶν αὐτοῖς καθιερωθέντων χρυσῶν στεφάνων καὶ τῶν ἐν Δωδώνῃ τεμενῶν· λέγεται δὲ καὶ χρυσοῖς τινα στεφάνοις τιμᾶν· Διόδωρ. εἰς. 177· τοιοῦτό τι καὶ τὸ « στεφανοῦν τινα χρυσοῖς τρισχιλίοις (στεφάνοις), καὶ μυριάσις πανοπλίας, καὶ τοῖς ἴσοις καταπέλταις » Ἀθῆν. εἰς. 538). Ὁ δὲ Καλλιξένος εὐθὺς μετὰ τὸ τε μένει σοὶ προστίθει καὶ τὰ ἐφεξῆς. « Καὶ ἐγένετο τὸ δαπάνημα τοῦ νομισματός » (τοῦ δαπανηθέντος εἰς τοὺς στεφάνους, καὶ εἰς τὴν διορισθεῖσαν ὥνῃ τῶν τεμενῶν) « τά-λαντα 2239, μυαὶ 50, καὶ ταῦτ' ἡριθμήθη πάντα παρὰ τοῖς οἰκονόμοις » (τοῖς βασιλικοῖς δηλονότι) « διὰ τὴν τῶν στεφανούντων προθυμίαν, πρὸ τοῦ τῆς θείας » (τῆς πανηγύρεως) « παρελθεῖν » (αὐτ. σελ. 203). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ σοφὸς Παλμέριος καὶ λίαν φαίνεται παράδοξος νομίζων, ὅτι πάντες οἱ πομπεύσαντες στέφανοι οὐκ ἦσαν χρυσοὶ ἀληθινοί, ἀλλ' ἐκ ξύλου, ἢ παπύρου Αἰγυπτίου κατεσκευασμένα στεφάνων ὁμοιώματα κεχρησμένα· (Οὕτω καὶ ὁ Ζοήγας, ἀπίθα-

νώθη και οὗτος (ὑπὸ τῶν φίλων, ἴσως, τῶν χορηγῶν, ἢ καὶ τῶν συνελθόντων ἐκ τῶν πόλεων θεωρῶν) χρυσοῖς στεφάνοις εἰκασιν ὧν δύο μὲν ἐπέκειντο ἐφ' ἀρμάτων χρυσῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν ἀνατεθειμένοι ἐπὶ κίωνων αὐταῖ. δὲ αἱ κίονες ἦσαν δώδεκα (α).

νον εὐρίσκων τοσοῦτον ἄρατον καὶ ἀμύθητον χρυσοῦ πληθος, ἀντὶ ἐπὶ χρυσῶν ἐκκλητίον νομίζει τὰ πλεῖστα γούν τῶν ἐν τῇ χωρίᾳ τούτῳ λεγομένων χρυσῶν σκευῶν. Zoëga Bassiril. Ant. T. I. p. 36). Καὶ ἐξηλεγε μὲν τὴν γνώμην ταύτην ὁ Σθειγανσῆρος (καὶ πολὺ πρὸ τούτου αὐτὸς, ὅτι Καλλιθένος λέγων, ὅτι διηγείται μόνον ἐν οἷς χρυσὸς ἦν καὶ ἁργυρὸς. σελ. 201), ἀληθινὸς ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἡχυτοῦς, ἢ (διὰ τὸ κουρότερον) ἐλατοῦς ἐκδεχόμενος τοὺς στεφάνους. Προστίθεται δὲ καὶ ὅτι « τοὺς χρυσοὺς στεφάνους οὐκ ἔπειτα ὡς ἀληθινούς ἐκδεκτέον· διότι καὶ γέρας ἐπίσημον εἰσδηκόπε, τιμῆς ἕνεκα προσηρόμενον, στέφανος παρ' Ἑλλήσι καὶ Corona παρὰ Λατίνοις ἐλέγγο. (ὅθεν καὶ τὸ « ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀντίοχον πεντακοσίαις ταλάντοις » Πολύβ. ΙΓ 9 τούτ. ἐπὶ λόγῳ καὶ ὀνόματι στεφάνου ἐδωρήσαντο » Schweighaenus. Animadvers. in Athen. vol. 3. p. 127) » καὶ ταῦτα μὲν ἀληθῆ· πρὸς τοὺς προκειμένους ὁμοίως ἀληθινούς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης κτλ. στέφανος οὐδὲν ἔχουσι κοινόν. Αὐτὰ δὲ τὰ τε μένη (οἷς ἐστεφάνωθησαν οἱ Θεοὶ οἱ Σωτῆρες) διωρίσθησαν ἐν τῇ Δαδωνῇ, πόλει τῆς Ἠπείρου (ὅπου καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἤθελε κτίσαι ναόν, ὡς καὶ ἐν Δήλῳ, καὶ ἄλλαχού. Διοδώρ. ιη, 260), διὰ τε τὸ σεμνότερον καὶ ἀρχαιότερον τοῦ Δαδωναίου μαντείου (Στράβ. Ζ, 328), καὶ μάλιστα διότι Πύρρος, ὁ τῆς Ἠπείρου βασιλεὺς, Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι φίλτατος ἦν, καὶ γαμβρὸς τῆς Βερενίκης (Πλούταρχ. Πύρρ. §. 8), « μεμνημένος Βερενίκης καὶ Πτολεμαίου » (αὐτ. §. 5.). Ὅθεν πάντως καὶ οἱ Ἠπειρώται ἐτίμων τὴν μνήμην τῶν Σωτῆρων Θεῶν. Καὶ ἄλλως δὲ οἱ ἂν Ἀλέξανδρον τῆς Αἰγύπτου βασιλεῖς (οἵτινες ἔχαιρον καλούμενοι Μακεδόνες, καὶ μάλιστα ὁ Δαγίσης, « Μακεδὼνα γράφων ἑαυτὸν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς » Πausan. Γ. 3, καὶ Ι. 7. διὸ καὶ ὁ Καλλιμαχος, Ἑμν. εἰς Δῆλον, Μακεδὼνα τὸν Φιλάδελφον ὠνόμασεν), οἱ τῆς Αἰγύπτου, λέγω, Μακεδόνες βασιλεῖς εἶχον καὶ τινα φιλοτιμίαν οἰκειότητος πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας· ὁ γὰρ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος « Ἠπειρώτης ἦν καὶ τῶν Αἰακιδῶν τὰ πρὸς μητρός » (Pausan. α. 9.). Ταύτης μόνος τῆς τελευταίας αἰτίας ἀκροθιγῶς ἤφατο ὁ Παλμέριος εἰπὼν « ὅτι οἱ τῆς Αἰγύπτου βασιλεῖς, ὡς Μακεδόνες τὸ γένος, ἀντεποιοῦντο τιμῶν ἐλληνικῶν, καὶ τὴν Κύπρον εἶχον καὶ Κιλικίαν, ὅπου πολλαὶ πόλεις ἦσαν Ἑλληνίδες » καὶ αὐτὸς ὁ Β. Πτολεμαῖος Ἀραιοῦν πόλιν ἔκτισεν ἐν Αἰτωλίᾳ » (βλ. Schweighaenus. ibid. p. 125). Ἄλλ' ἐν τούτοις, τί κοινὸν Κύπρῳ καὶ Κιλικίᾳ καὶ Αἰτωλίᾳ πρὸς Δαδωνήν; Παράδοξον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Κασσῶδον οὐδὲν εἶπε περὶ τούτου πιθανόν, μὴδ' αὐτὸς τῆς πρὸς τὸν Πύρρον συγγενείας τοῦ Φιλαδέλφου ἐπιμνησθεῖς (βλ. τὰ τοῦ Κασσῶδωνος παρὰ Schweighaenus. ibid.).

(α) Ὁ κίων, καὶ ἡ κίων, θηλυκ. « κίονα μ. α. κ. ῥ. ἡ ν » (Ὀμπερ. Ὀδυσ. α, 127. p. 29) κτλ. καὶ « μ. α. κ. ῥ. ἡ ν » (Ὀδυσ. θ. 66, 473, κτλ.). Ὁ δὲ Willebrun ἀντὶ κ. ι. ὁ

μία μὲν ἐξάπηχς, πέντε δὲ πενταπήχεις, καὶ ἄλλαι τετραπήχεις ἐξ· ταῦτα λέγει (νομίζομεν) ὁ Καλλιζένος. Ὁ δὲ σοφὸς Ὄδιος πολ-
λαχῶς συνετάραξε τὸ νόημα τῆς ἡς ἀνέφερε περικοπῆς (βλ. σελ. 148).
Καὶ α) μὲν, μὴ κατανοήσας, ἴσως, τὸ πρῶτον κῶλον (τὸ ἐστεφανώ-
θησαν ἐν τῷ ἀγῶνι κτλ.) ἀφεῖλεν ἐκ τῆς τελευταίας περιόδου τὸ
ὄνομα τοῦ φιλαδέλφου (ἀποσχίσας ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν συνημ-
μένων φωνῶν), καὶ προσεκόλλησε πρὸς τὸ πρῶτον κῶλον (διότι
εὔρε καὶ ἐκεῖ 20, στεφάνους). β) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς μεταθέσεως
διέφθειρε καὶ ἄλλως τὸ νόημα τοῦ κειμένου. Ἐξ ὧν γὰρ αὐτὸς
ἔγραψε, φαίνεται καὶ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος ἀναμῖξ μετὰ τῶν ἄλ-
λων ἀγωνιστῶν στεφανωθείς, ὡς ἐκεῖνοι, καὶ φέρων λοιπὸν καὶ
αὐτὸς κατὰ κεφαλῆς οὐχ ἓνα (καθὼς ἐκείνων ἕκαστος), ἀλλ' εἰκο-
σιν ὅλους στεφάνους χρυσούς! γ) προσέθηκεν ὡς παρόντας εἰς
τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν Α, Πτολεμαῖον καὶ τὴν Βερενίκην αὐτὴν
(οἷον ἀγωνίστριαν τινα φερώνυμον, φερενίκην!). Καὶ τὸν μὲν Πτο-
λεμαῖον στεφανοῖ κατ' ἰδίαν στεφάνοις εἰκοσι· τὴν δὲ Βερενίκην,
ἔτι φιλοτιμότερον, 23· τούτους ὅμως τοὺς στεφάνους ἀφῆκεν ἐπο-
χομένους ἐφ' ἁρμάτων χρυσῶν, ὡς φέρονται καὶ παρὰ τῷ συγ-
γραφεῖ (α)· δ) Ἀπέκοψε, τέλος, καὶ τὸ συνημμένον * καὶ τεμέ-

νω ν, διορθῶν ἢ μ. ὁ νων (βλ. Schweighaenus. *ibid.*)· ἀλλ' ἡμίονοι τεσσάρων, καὶ 5,
καὶ 6, πηχῶν τὸ μήκος τοῦ ἡκούσθησαν;

(α) Παρὰ τῷ συγγραφεῖ λείπει τὸ ῥῆμα (κατ' ἑλληνιστὶν συνήθη παρ' Ἑλλήσι) « χρυ-
σοῖς στεφάνοις ἐφ' ἁρμάτων, — ἐπὶ κιόνων, » κτλ. Οἱ Λατίνοι
μεταφρασταὶ ἐξέφρασαν τὸ ῥῆμα διὰ τοῦ *adversis* (ἐποχομένοις: *Hody*
etc.), κινούμενα δηλαδὴ (καὶ τρέχοντα ἴσως) ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ταῦτα τὰ χρυσᾶ (ἐφ'
ὧν εἰ στεφανοὶ ὠκαῦντο), ἄρματα ἐκλαμβάνοντες (οἱ δὲ τινες, τοὺς κήρυκας ἱσταμέ-
νους ἐπὶ τῶν ἁρμάτων ὑπέλαβον, ἀναγορεύοντας τοὺς στεφάνους· ἄλλοι δὲ τινες
ἐπιτροπικῶς ἀγωνισθέντας ὡς ἐκ προσώπων τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης. βλ.
Schweighaenus. *ibid.* ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς (ὡς νομίζομεν) ἐννοεῖ κειμένους, ἀνα-
κειμένους, ἢ ἐστικότητας, βεβηκότητας, τοὺς στεφάνους ἐπὶ τῶν χρυσῶν (καὶ τού-
των ἐστικώτων) ἁρμάτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κιόνων, κτλ. Οὕτω καὶ τὸ « χρυ-
σᾶς εἰκόνας ἐφ' ἁρματος στήσαι » (Διοδωρ. Κ, 439). Τοιαῦτα διεικόνες ἦσαν
καὶ ἐπὶ χαλκῶν ἁρμάτων ἀνακείμεναι καὶ συνωρίδων (Πausan. Σ. §. 12. §. 1.
καὶ 3. Ὁλ. καὶ Λαέρτ. Ε, 1. §. 2. κτλ.).

ρεσιν ἐν Δωδώνῃ», διὰ τὸ δυσνόητον. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολλὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων χωρία (ἐν οἷς καὶ τοῦτο μάλιστα τὸ τοῦ Καλλιξένου, καθὼς ὠμολόγηται καὶ παρ' ἄλλοις) δυσνόητα συναντῶσι καὶ δυσεξήγητα καὶ ὑπόζοφα· ἀλλὰ τὸ μεταπλάττειν τὰ τοιαῦτα καὶ περικόπτειν, καὶ τὰς περιόδους ἀναποδίζειν, καὶ τὴν ὅλην σύνθεσιν συνταράττειν πρὸς κατασκευὴν σπουδαζομένης τινὸς μαρτυρίας, ταῦτα πάντως οὐ πρὸς τῆς μούσης ὀδίου! (α). Ὁ δ' αὐτὸς καὶ ζῶντας ἔτι τότε τὸν Α, Πτολεμαῖον καὶ τὴν Βερενίκην ὑπέλαθεν (ὡς καὶ ἄλλοι τῶν φιλολόγων, βλ. ὀπισθ. σελ. 150), καὶ τὸν χρόνον τῆς πομπῆς ἔταξε κατὰ τὴν διε-

(α) Πολὺ πρὸ τοῦ ὀδίου καὶ ἄλλος σοφὸς, ὁ Δαλκεάμπης (δοσις, ἰσως, ἑσφαλε καὶ τὸν ὀδίου) μὴ κατανοήσας μὴδ' αὐτὸς τὸ «ἐστὲ φανώθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι στεφαν. χρυσ. εἴκοσιν» ἀφείλε τὸν ἐν τῷ καιμένῳ παρακολουθούντα μεταβατικὸν δὲ (Πτολεμαῖος ΔΕ, κτλ.), καὶ συνῆψε τὸ εἴκοσι πρὸς τὴν ἐφεξῆς περίδον, ἐρμηνεύσας οὕτω: «Ludis quidem publicis aureis coronis viginti Ptolemaeus primus» (καὶ εἰς τὴν φαν. τοῦ ἐθελίου παρασημείωσεν «ab Aegypti populis. Lagi filius, maritus Berenices») «donatus est. Berenice vero tribus et viginti, super aureis curribus advectis, et luco (καὶ παρασημειῶ αὐρεο, nisi fallor) «Dodonae. — Ptolemaeus Philadelphus, illis genitus,» etc. (ὡς ἀνείπερ ἐγγράφητο παρὰ τῷ συγγραφεῖ «ἔστι φανώθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι στεφ. χρυσ. εἴκοσι Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος Βερενίκη δ' εἰκοστρίσιν, ἐποχουμένοις ἐφ' ἀρμάτων, καὶ τεμένει ἐν Δωδώνῃ. — Ὁ δὲ Φιλάδελφος Πτολεμαῖος» κτλ. Ἐπεξήγησε δὲ καὶ ὑπὸ τίνος οὗτοι ἐστὲ φανώθησαν, παρασημειώσας, ὅτι ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Αἰγύπτου· καὶ τὸ τεμένει δὲ, ἐνικῶς ἐρμηνεύσας, ὑπέλαθε καὶ τοῦτο, καθὼς παρασημείωσε, χρυσοῦν! (ἄλλος δὲ τις τὸ τεμένεισιν ἐξηλατίνισε, lignis ex luco Dodonae. Demag. l. c. p. 415.: «ξύλοις ἐκ τοῦ δρυμῶς τῆς Δωδώνης». Ἄλλ' οὐ πάντι καλὸν στεφάνωμα τὸ ξύλον!). Ἄλλ' ὅμως ὁ Δαλκεάμπης διετήρησε καὶ ἀσύγχυτον τὴν τάξιν τῶν περιόδων, ἀφείς κατὰ χώραν τὸ «ὁ Φιλάδελφος Πτολεμαῖος» κτλ. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος καὶ τοῦτο μετέστησεν ἀνώτατον μεταγίγας, καὶ προσέψαε εἰς αὐτὸν τὸν Φιλάδεφον τοὺς πρώτους εἴκοσι στεφάνους (τῶν εἰκοσιν ἀγωνιστῶν)· καὶ ταῦτα, ἐν ᾗ εἶχε πάντως πρὸ ἐφθαλμῶν τὸν ἐπιφανέστατον Κασσιῶνα, ὅστις καὶ τοῦ Δαλκεάμπου κατέκρινε τὴν μετάφρασιν, καὶ αὐτὸς ἡμενίσανεν ὁρθῶς «Coronati sunt in certamine coronis aureis viginti e victoribus» (εἰκοσιν ἐκ τῶν νικητῶν)· ὁ δὲ κλεινὸς Σθειγασῆρος ὁρθότερον ἐξέλαθε τὸ εἴκοσι ἐκ τοῦ κοινῶς ἐπὶ τε τῶν στεφάνων, καὶ τῶν ἱσπίθων στεφανωθέντων ἀγωνιστῶν. Bl. Schweighaeus. Animadv. in Aithen. vol. 3. p. 123 — 124.

τίαν τῆς τοῦ φιλαδέλφου μετὰ τοῦ πατρὸς συμβασιλείας. Ἀλλὰ τίνα φέρει τούτου βεβαίαν ἀπόδειξιν; Ὅλον μάλιστα τὸνναντίον συμπεραίνεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Καλλιζένου, ὅτι ὁ πατήρ καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ φιλαδέλφου ὑπῆρχον ἤδη τεθνηκότες (ὡς δεί-
 ζομεν εὐθὺς). Καὶ φέρονται μὲν παραδείγματα πολλῶν ἰσοθέοις τιμαῖς ἔτι ζώντων τιμηθέντων, οὐ μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἄλ-
 λων ἐθνῶν. Οὕτως οἱ Αἰγύπτιοι (πρὸ τῆς ἐπικρατείας τῶν Μακε-
 δόνων) Δαρεῖον τὸν Ξέρξου πατέρα ζῶντα θεὸν προσηγόρευσαν, μόνον
 τῶν ἄλλων βασιλέων (Διόδωρ. Α, §. 95). Αὐτὸν (ἵνα παραλίπωμεν
 ἄλλους) αὐτὸν τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον οἱ Ῥόδιοι δι' εὐγνωμο-
 σύνην θεὸν μὲν οὐ προσηγόρευσαν, ἀλλ' ὅμως ἐτίμησαν ὡς θεόν
 (συμβουλευθέντες πρῶτον τὸ τοῦ Ἀμμωνος χρηστήριον) (α). Ετίμη-
 σαν δὲ πῶς; «τέμενος ἀνῆκαν ἐν τῇ πόλει τετράγωνον, οἰκοδο-
 μήσαντες παρ' ἐκάστην στοὰν πλευρὰν (ἴσ. γρ. πλευρὰν στοὰν)
 σταδιαίαν, ὃ προσηγόρευσαν Πτολεμαῖον» (Διόδ. Κ. §. 100. σελ.
 478). Τότε καὶ Σωτήρα τοῦτον ἐπωνόμασαν (Παυσ. Α, η, 6). καὶ
 παιᾶνα δὲ ᾗδον εἰς αὐτόν (β). Ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ὁ Λαγίδης οὐδαμῶς
 φαίνεται θεὸν ἑαυτὸν ἔτι ζῶντα ἀνακηρύξας (ὡς οὐδ' Ἀντίγονος, οὐδ'
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος, εἰς οὓς ἡ τότε τῶν Ἀθηναίων ἀσελγαίνου-
 σα κολακεία συνεσώρευσε τοσαύτας θείας τιμὰς) (γ), οὔτε ἐν νομί-

(α) Οὕτω καὶ τὸν Λυκούργον τὸ πάλαι χρησμός τις προσεῖπε θεόν, τιμῆς χάριν.
 «Δίξω, ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὃ
 Λυκούργε» (Ἡρόδ. Α. 65). Ἀλλ' ὅμως οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Λυκούργον οὐδέποτε
 προσεῖπον θεὸν διὰ τὸν χρησμόν.

(β) Ἀθῆν. ΙΕ. 696. Ἀλλὰ τοιοῦτους παιᾶνας ᾗδον καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλους θνητοὺς
 (αὐτ. αὐτόθ.). «Πρῶτον δὲ τῶν Ἑλλήνων Λυσάνδρῳ (τῷ Λακεδαιμονίῳ) βωμοὺς αἱ
 πόλεις ἀνέστησαν, ὡς Θ ε ῶ, καὶ θυσίας ἔθυσαν· εἰς δὲ πρῶτον παιᾶνες ᾗσθησαν»
 (κτ.) (Πλούτ. Λυσάνδ. §. ιη.). Καὶ αὐτὸς ὁ χρηστὸς Ἀρατος ἐκάθητο «Ἀντιγόνεια
 θύων, καὶ πα ἰ ἄ ν α ς ᾠ δ ῶ ν αὐτὸς ἐστεφανωμένος εἰς ἄνθρωπον (τὸν Ἀντίγονον),
 ὑπὸ φθόγῃ κατασηπόμενον» (Πλούταρχ. Κλεομ. §. ις.).

(γ) Πλούταρχ. Δημητρ. §. ι — ιδ, καὶ Διόδωρ. Κ. τόμ. Β. σελ. 439 Wess.
 ὅστις προστίθισιν, ὅτι καὶ βωμὸν οἱ Ἀθηναῖοι προσηγόρευσαν Σωτήρῳ (τοῦ
 Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου) καὶ Σικυνίοι δὲ θυσίας καὶ πανηγύρεις καὶ ἀγῶνας
 συντελεῖν κατ' ἐνιαυτὸν τῷ Δημητρίῳ ἐψηφίσαντο (Διόδωρ. Κ. σελ. 480). παρὰ δὲ τοῖς

σμασιν, οὔτε ἀλλαχοῦ (α). Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος (α ὅστις καὶ τοῖς Ἑλλησι μετρίως ἑαυτὸν ἐξεθείαζε β. Πλούτ. Ἀλέξανδρ.

Δακεδαμονίαις, ὁ μέγιστα τοὺτους εὐεργέτας Ἀντίγονος «Εὐεργέτης ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἀλλὰ μεταλλάξας, Σωτήρ» (Πολύβ. Ε, 9).

(α) Μεταξὺ τῶν ἀποσπασθέντων νομισμάτων, ἡ μεταλλοσύμων (médaillies) τῶν πρώτων Πτολεμαίων εὐρίσκεται καὶ αὐτὸ τοῦ διασημοτάτου, ὅπερ ἔνθεν μὲν φέρει παραλλήλους τὰς κεφαλὰς Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Βερενίκης, μετ' ἐπιγραφῆς ΘΕΩΝ, ἐτίρωθεν δὲ τὰς τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης, μετ' ἐπιγραφῆς ΑΔΕΛΦΩΝ (χωρὶς τοῦ Θ ε ω ν). τοῦτο πιθανώτατα ἐκόπη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου βασιλεύοντος, εἰς μνήμην τῶν μετὰ τὴν τελευταίαν ἀποθεωθέντων γονίων αὐτοῦ, καὶ τῆς συμβασιλευούσης ἀδελφῆς. (οἱ δὲ τινες καὶ εἰς τὸν γ, Πτολεμαῖον καταγοῦσι τοῦ μεταλλοσύμου τὴν τύπωσιν, οὐ πᾶν τι εἰκότα ὑποπτεύοντες). ΘΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΑΣ ὠνόμασε τοὺς προπάτορας, καὶ ΘΕΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ τοὺς ἰδίους γονεῖς, ἤδη τετελειωκότας, καὶ ὁ γ, Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ἐν τῇ εἰρημένῳ Ἀδουλαίῳ μνηματι (ἐπισθ. σελ. 136.) πρὸς καὶ Annal. de l'Institut. de Correspond. Archéolog. Tom. XII. p. 264· βλέπε ἐφεξῆς § 16, καὶ τὴν ἐν Κανώβῳ εὐρεθείσαν τοῦ αὐτοῦ Εὐεργέτου ἐπιγραφὴν). Εἰς τοῦτου τοῦ Εὐεργέτου τοὺς χρόνους ἀνάγεται δικαίως καὶ ἡ τύπωσις ἄλλου σωζομένου χρυσοῦ μεταλλοσύμου (παρὰ Demagistr. I. c. p. 419), φέροντος ἔνθεν μὲν τὰς κεφαλὰς τοῦ Α, Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης ἀνεπιγράψους, ἐτίρωθεν δὲ τὰς τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης, μετ' ἐπιγραφῆς «Θ ε ω ν ἁ δ ε λ φ ω ν» (ἥδη τεθνηκότων δηλονότι· ζῶντες γὰρ ἐπιγράφοντο μόνον ἁ δ ε λ φ ω ν). Εἰς δὲ πάλιν τὴν Ῥοσσέτειον λεγομένην ἐπιγραφὴν ἀναγνώσκειται καὶ Θ ε ω ν Εὐεργετῶν, ὡς ὠνομάσθησαν μετὰ θάνατον αὐτοῖς τε ὁ Εὐεργέτης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Βερενίκη (Visconti Iconog. Gr. T. 3 p. 222). Αὐτὸς δὲ ὁ Εὐεργέτης οὔτε ἐν τῇ Ἀδουλαίᾳ ἐπιγραφῇ, οὔτε ἐν τοῖς νομίσμασιν ἀπέδωκεν εἰς ἑαυτὸν τὴν θεωνομίαν. Ἀλλ' οὐδ' ὁ Ε, Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς ἐπιγράφεται ἄλλως, ἢ ἀπλῶς βασιλεὺς («Π τ ο λ. βασιλεὺς») (τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλων Πτολεμαίων νομίσμασιν εἴθισται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) καὶ τοὶ κατὰ τὴν ἀναγόμευσιν, ἢ ἐν τοῖς ἀνακλητηρίοις, ἔτι παῖς ὁ Ἐπιφανὴς, μὴδὲ τὴν νόμιμον ἐτι ηλικίαν ἔχων (Πολύβ. ις, 36) ἐπωνομάσθη καὶ Θ ε δ σ Ἐ π ι φ α ν ῆς, εὐχάρις τ ο σ (βλ. καὶ τὴν Ῥοσσέτειον ἐπιγραφὴν ἐν Eclairc. sur l'inscript. Grec. trouvée à Rosette par M. Ameilhorn. Paris. 1803, καὶ Champol. Annal. T. 2 p. 119, 405). Τοιαύτη δὲ καὶ τοῦ Δ, Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος εὐρήσεται ἐν μαρμαρῷ θεωνομίας ἐπιγραφῇ· «Πτολ. καὶ Κλεοπ. Θ ε ω ν Φ ι λ ο π α τ ὁ ρ ω ν» (βλ. Κωνστ. τοῦ Πατριάρχου Αἰγυπτιακ. σελ. 116.), καὶ ἄλλη δὲ τις ἰδίᾳ τῆς Ἀρσινόης, τῆς ἀδελφῆς καὶ συζύγου τοῦ Φιλοπάτορος· «Ἀ ρ σ ι ν ὄ η Σ (γρρ. ἈρσινόηΝ) Θ ε ἄ ν Φ ι λ ο π ᾶ τ ο ρ α κτλ. (ἦν ὀρθῶς ἀνεπλήρωσεν ὁ Droysen, in Rheinisches Museum p. 539. 3 Jahrg. Bonn. 1829. ἐσφαλμένως ἐκδοσμένην ὑπὸ Letronne ἐν Journal des Savans. 1828, p. 260). Πρῶτον ἐκ τῶν Αγκιδῶν, ὅτον ἡμεῖς οἶδαμεν, τοῦ ε, Πτολεμαίου νόμισμα φέρεται

§. 28), οὐδ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φίλιππος (καὶ τοι τυραννικώτερον ὑπὸ τύφου μετὰ τῶν δώδεκα θεῶν τρισκαιδέκατος πομπεύσας αὐτὸς, καὶ τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ ἐν τῷ θεάτρῳ κατασφαγεῖς), (α'),

« βασιλέως Πτολεμαίου Θεοῦ Φιλομήτορος »· σφύζονται δὲ καὶ ἐπιγραφαὶ « θεῶν Φιλομήτορων » τοῦ Σ, Πτολεμαίου καὶ τῆς ἀδελφῆς καὶ γυναικὸς Κλεοπάτρας (βλ. Viscont. I. c. p. 235 καὶ Ez. Spanhem. De usu etc. nomismat. Dissert. VII. καὶ Observat. in Καλλιμάχ. ὕμν. εἰς Δία στίχ. 79. πρὸς Wessel. εἰς Διόδωρ. τόμ. Α. σελ. 106). Οὕτω καὶ τῶν Σελευκιδῶν, τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλέων τῆς Συρίας, ἐθεωνυμήθησαν ὡς τινὲς ἐτι ζῶντες, Ἄντιοχος ὁ Θεός, ὑπὸ Μιλησίων πρῶτον ἀναγορευθεὶς (Ἀπαι. Συριακ. §. Ξε), καὶ ὑπερον, Δημήτριος ὁ γ', καὶ εἰς ἄλλος ἀλλαχοῦ, κωνεῖον δεόμενος. Καὶ ὁρθῶς λοιπὸν ἔκριναν ὅσοι ὑπέλαβον ὅτι οὕτε Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ, οὕτε ὁ Φιλιάδελφος ἐτι ζῶντες ἀναγορεύθησαν θεοί· διὸ καὶ οὐδ' ἐν τοῖς νομισμασιν ἡ ἐπιγραφαὶς τῶν ἐτι ζῶντων Λαγιδῶν ἀπαντᾷται τὸ Θεός μέχρι τοῦ Δ, καὶ τοῦ Ε, Πτολεμαίου. Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Δεμάστιρος ἀντιλέγων τοῖς περὶ τὸν Ἀρδούττον ἐπιφέρει, (α) « Ὅτι τὸν Δ, Πτολεμαῖον ἐτι ζῶντα ἀνηγόρευσαν οἱ Ῥόδιοι Σωτήρα. — Ἀλλὰ τὸ Σωτήρ διαφέρει τοῦ Θεός. περὶ τούτου λέγομεν καὶ εἰς ἄλλην ἐφεξῆς σημειώσιν. β'.) λέγει ὅτι καὶ τὸ, « Θεοὶ Σωτήρσι » ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὸν ἐν τῇ Φάροι πύργῳ, τὸν Δ, Πτολεμαῖον καὶ τὴν Βερενίκην ἔννοεῖ, καὶ ζῶντων αὐτῶν ἐπεγράφη ». — Λέγομεν καὶ περὶ τούτου ἐφεξῆς ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ, τοσοῦτον μόνον ἐνταῦθα παρενέειρατες, ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Σωτήρ ἐτι ζῶν ὠνομάσθη Θεός, μή τι γὰρ Βερενίκη! γ'). Ἐπιφέρει πρὸς ἀπόδειξιν καὶ τὸ εἰς τὸν Ἄρατον ἐπιγράμμα τῶν Σικωνίων, ὅπου (λέγει) « ὁ Σωτήρ καὶ ἡ Βερενίκη καλοῦνται Σωτήρες Θεοί, ἐν τοῖς ἔπεισι τοῖς ἐφεξῆς. « Ἀμμες δ' εἰκόμ', Ἀρατε, τεάν, νόσσοισι τυχόντες, Στάσαμεν, ἄντ' ἀρετᾶς ἡδὲ δικαιοσύνης, Σωτήρος, Σωτήρσι Θεοῖς, ὅτι πατρίδι τῇ τῆς τῆς » κτλ. (βλ. Πλούταρχ. Ἀράτ. §. ιδ.). — Ἀλλ' ἐαράλη καὶ περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπιγράμματος ὁ Δεμάστιρος, διχῶς α) Σωτήρες θεοὶ λέγονται ἐνταῦθα οὐχ οἱ περὶ τὸν Δ, Πτολεμαῖον, ἀλλ' οἱ ἐπουράνιοι θεοί, οἱ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς φυγάδας σφάσαντες δι' Ἀράτου, ὃν καὶ τούτων καλοῦσι Σωτήρα. « Ἡμεῖς δὲ (λέγουσιν) Ἀρατε, τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου τυχόντες, εἰς μνήμην τῆς σῆς ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης ἱστήσαμεν (ἀνεθήκαμεν) τὴν εἰκόνα σου (τεάν) τοῦ Σωτήρος, τοῖς Σωτήρσι θεοῖς » κτλ. (βλ. Πλούταρχ. Ἀράτ. §. ιδ. σελ. 244 καὶ 440 ἐκδ. Κορ.). β) Ὁ Ἄρατος ἐτυχὲ γενναίας συνδρομῆς εἰς ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος οὐχὶ παρὰ τοῦ Σωτήρος (ἡδὴ προτελευταίου), ἀλλὰ παρὰ τοῦ υἱοῦ, τοῦ Φιλιάδελφου (ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Δεμάστιρος ἐμολογεῖ). Ἐπὶ λοιπὸν (καθὼς ὑπέλαβε) τὸ Σωτήρσι Θεοῖς τοῦ ἐπιγράμματος ἀνεφέρετο εἰς τὸν α, Πτολεμαῖον, τί ἂν ἕτερον ὑπῆρχε καὶ τούτου, εἰμὴ λαμπρὰ πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀποδείξεις, ὅτι τὸ ἐπώνυμον ἀπεδόθη τοῖς γονεῦσι τοῦ Φιλιάδελφου μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτήν;

(α) « Τῆς πομπῆς γενομένης, — εἰδῶτα τῶν δώδεκα Θεῶν ἐπόμενε » — σὺν δὲ

οὐδ' αὐτοὶ (λέγομεν) πανδήμους ἀπεθεώθησαν παρὰ τοῖς οἰκείοις, εἰ μὴ μετὰ τὴν τελευταίην (α).

Τοιοῦτοι μετὰ θάνατον ἀποτεθεωμένοι φαίνονται καὶ κατὰ τὴν Καλλιζένου πομπὴν οἱ τοῦ Φιλαδέλφου γονεῖς, καὶ τοῦτο (εἰ μὴ παντελῶς ἀπατώμεθα) ἀποδείκνυται ἐκ τῶν ἐφεξῆς· Α) ἡ ἱερὰ αὐτῇ παράταξις, ἡ πανηγυρική πομπή καὶ πρόοδος, ἤγετο διὰ τοῦ σταδίου (τοῦ καὶ ἐπισταδίου) τῆς Ἀλεξανδρείας· ἐτελέσθη δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς πενταετηρίδος, ἀρχαμένη ἀπὸ τῆς πρωϊνῆς αὐγῆς τοῦ ἑωσφόρου, καὶ διαρκέσασα μέχρι τῆς ὥψιας ἐπιφάνσεως τοῦ Ἑσπέρου (βλ. σελ. 197, 198). Ληρεῖτο δὲ εἰς μερικωτέρας ἄλλας πομπάς, ἡ τάξεις (β). Πρώτη ἐβάδιζεν ἡ εἰς τιμὴν τοῦ Ἑωσφόρου. Ἔπειτα, ἡ τοῖς τῶν βασιλέων γονεῦσι κατωνομασμένη. Μετὰ ταύτας αἱ τῶν θεῶν ἀπάντων (διάφοροι δὲ ἦσαν τάξεις, ὑποδιαιρούμεναι κατὰ τὴν διασκευὴν τῆς περὶ ἐκάστου τῶν Θεῶν ἱστορίας· διέγραψε δὲ μόνον ὁ Καλλιζένος ἐξαιρέτως τὴν τάξιν ἡ πομπὴν τοῦ Διονύσου, ὡς μάλιστα μεγαλοπρεπῶς γενομένην, ἵσως διότι ὁ Φιλαδέλφος ἀνῆγε τὸ γένος οὐ μόνον εἰς Ἡρακλῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Διόνυσον. (βλ. ἐφεξ. Κεφ. Ζ. §. λη. σημ.). καὶ τελευταία τάξις ἐπηκολούθει ἡ τοῦ Ἑσπέρου (σελ. 197). Βλέπομεν λοιπὸν καὶ τοὺς γονεῖς τῶν βασιλέων (αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου δηλαδὴ καὶ τῆς Ἀρσινόης), ὅτι εἶχον κάκεινοι μετα-

τούτοις αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου τρισκαίδεκατον ἐπομπεὺς θεοπρεπῆς εἰδῶλον, σύνθρονον ἑαυτὸν ἀποδεικνύοντος τοῦ βασιλέως τοῖς δώδεκα Θεοῖς. (Διόδωρ. βιβλ. ις. σελ. 153 τόμ. β. ἐκδ. Wess. πρὸς Στοιχ. τίτ. ηζ. σελ. 524). Ταῦτα ὁ Φίλιππος! ὅστις ἄλλοτε Μενεράτην τὸν ἱατρὸν, Δία ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα, χαριέντως ἐπέσκηψεν ἐπιστείλας « Φίλιππος Μενεράται υἱοῦ ἐαίνεον » (ἀντὶ τοῦ χαίρειν). Αἰλ. π. ἱστορ. ΙΒ, 51.

(α) Βλ. Διόδωρ. ἐη, σελ. 278, 303, καὶ ἐθ, 334 κτλ. πρὸς Πλούταρχ. Εὐμέν. §. γγ. καὶ Πολύαιν. Δ, η. 2. καὶ Ἀρρίαν. Βιβλ. ζ. — Θεμιστ. λόγ. ὑπατικῆς. — Κλήμεντ. πρὸς τοὺς Ἕλληνας, σελ. 27, 45. Heins.

(β) Πομπαὶ ὀνομάζονται συνωνύμως καὶ τὰ καθ' ἑκάστα διωρισμένα μέρη, ἡ αἱ τάξεις, εἰς ἃς ὑπῆρχε διηρημένη ἡ ὅλη πομπή. Οὕτω καὶ ἱστορίαν πρῶτην, ἡ δευτέραν λέγουσιν οἱ Ἕλληνες (καὶ οἱ Λατίνοι primam vel secundam historiam) τὸ πρῶτον, ἡ δευτέρον μέρος τῆς ἱστορίας. (βλ. Κανωδών. εἰς Ἀθήν. αὐτόθ.).

ζὺ τῶν Θεῶν ἰδίαν πομπὴν αὐτοῖς καταγομασμένην (δηλονότι κατὰ τὸ κοινὸν ἀμοτερίων ὄνομα, « Θεῶν Σωτήρων »). Οὕτω δὲ μόνον μετὰ θάνατον κοινῶς ὠνομάσθησαν ἀποθεωθέντες (διὸ καὶ προηγούντι τῶν εἰς τοὺς θεοὺς ἀναφερομένων τάξεων, προπομποί τινες καὶ πρόπολοι τῶν Θεῶν). Εἰ δὲ καὶ ζῶντα τὸν Πτολεμαῖον ἐτίμησαν ἰσοθέοις τιμαῖς οἱ Ῥόδιοι, πρῶτοι Σωτῆρα προσαγορεύσαντες, ἀλλ' οὐχὶ καὶ θεὸν ἀνεκήρυξαν, οὐδ' αὐτὸς θεὸς ἐπωνομάζετο ζῶν (α). τὸ δὲ « Θεῶν Σωτήρων » ἀπεδόθη μετὰ

(α) Τὸ Σωτήρ ἐπίθετον ὁ Κικέρων « Οὕτω μέγα (λέγει), ὥστε διὰ μιᾶς λέξεως παρὰ Λατίνους οὐκ ἂν ἐξηγηθεῖται Σωτήρ γὰρ ἐστὶν ὁ δὲ οὗς σωτηρίαν (qui salutem dedit. Cicer. Lib. II. in Verr. §. 63). Ἐντεῦθεν τινες ἑρμηνεύοντες ἡρμηνεύσαν πολὺ σφοδρότερον τὴν λέξιν γαλλιστί, Θεὸν Σωτήρα (Dieu Sauveur. Viscont. l. c. p. 195). Ἄλλ' ὅτι μὲν καὶ θεοῖς (ὡς καὶ θνητοῖς, τοῖς μεγίστοις εὐεργέταις) ἀπενέμετο τὸ σωτήρ, καὶ μεγάλην ἔμφασιν ἔχει, καὶ πλείον τι σημαίνει παρὰ τὸ ἀντίστοιχον λατινικὸν (servator, ἢ salvator), καλῶς συνείδων ὁ Κικέρων ἀλλ' ὅμως οὗτος οὐκ εἶπεν ὅτι σημαίνει καὶ τὸ Θεός, οὐδ' αὐτὸς ἐξελάτυνε τὸ Soter (Σωτήρ) deus servator, ἀλλ' ἀπλῶς σωτηρία εἰς δὲ σωτήρ. Καταραίνεται δὲ τὸ ἄτοπον τῆς προσθεθείσης ἐκδοχῆς, καὶ μόνον ἂν τις ἐξελληνίσῃ τὴν γαλλικὴν τοῦ ὀνόματος μετάφρασιν λέγων, ὅτι τὸ « σωτήρ, σημαίνει τὸ, Θεός σωτήρ » (ἔχουν σημαίνει καὶ αὐτὸς αὐτὸς, καὶ τὸ θεός!). Εἰ δ' εἶχε καὶ τὴν θεοῦ σημασίαν ἀχώριστον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι τὸ σωτήρ, οὐτ' ἐκεῖνος ὁ ἐξώλης Δημήτριος ὁ γ', ὁ Φιλαπάτωρ (Συρίας βασιλεὺς) ἐπικαλούμενος καὶ κεῖνος Σωτήρ, προσετίθει καὶ τὸ Θεός (βλ. Visconti Iconogr. Gr. planch. p. 47), οὐτ' αὐτοὺς τοὺς Φιλαδέλφου γονεῖς, Σωτήρας καλουμένους, ἐπωνόμαζον ἔπειτα καὶ Θεούς, οἱ μετὰ θάνατον αὐτοὺς ἐλθεώσαντες. Ὡστε καὶ τὸ σπανίως (ἄπαξ ἴσως) ἐπὶ νομίσματος τοῦ Α, Πτολεμαίου ἐπιγεγραμμένον « ΠΤΟΛ. ΣΩΤΗΡΟΣ » (εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἐλόπη μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν διότι τὰ ζῶντος αὐτοῦ χαρραχθέντα φέρουσιν τὸ σύνθημα, ΠΤΟΛ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ) καὶ τοῦτο, λέγομεν, τὸ Σωτήρ ος σημαίνει οὐχὶ τὴν αὐτοῦ ζῶντος ὡς (ὑπέλαβόν τινες) ἀποθέωσιν, ἀλλὰ τὴν (οὕτως εἶπεν) ἀποσωτήρωσιν, πρῶτον ὑπὸ Ῥοδίων Σωτήρος ἐπικληθέντος. Οὕτω καὶ Γέλων πολὺ πρότερον ὑπὸ Συρακουσίων Σωτήρ καὶ εὐεργέτης ἐπωνομάσθη (Διόδωρ. βλ. ια, 425), « καὶ Αὐτοὶ τὸν βασιλεύοντα Σωτῆρα στίβιν » (οὐ θέν) « ἐπίστευσαν εἶναι » (Στοβ. μ. σελ. 323), περὶ δὲ τοῦ Ἀντιγόνου εἶπομεν (σελ. 157). Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἥρωας μετὰ θάνατον κυρίως ὑπένεμον οἱ Ἕλληνες τὴν ἀποθείωσιν

« Ὅταν δὲ κάμψης, καὶ τελευτήσης βίον,

Θεὸς κεκλήσῃ » (ἔλεγον πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην ἄνωθεν ἐπιφανέντες οἱ οὗτοι Σωτήρες Διόσκουροι. Εὐριπ. Ἑλέν. 1682. πρβλ. Δουκιαν. Ἀλεξ. §. 4. σελ. 410. R καὶ Σέξτ. κατ. Μαθημ. σελ. 325).

θάνατον εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συζύγους, ὡς προείπομεν. — Β) Ἐπὶ τετρακύκλου (ἀπηνής) ἤγετο Διόνυσος καὶ Ἥρα, κτλ. καὶ πρὸς τούτοις Ἀλεξάνδρου καὶ Πτολεμαίου ἀγάλματα, — καὶ Ἀρστέης ἀγάλμα παρῆστος τῷ Πτολεμαίῳ, — καὶ Κόρινθος ἡ πόλις αὐτῷ παρεστῶσα (σελ. 201), ὡς ὑποταγεῖσα τῷ Λαγίδῃ (Πολύαιν. η, 58: Διόδωρ. Κ. σελ. 432). Καὶ ταῦτα δηλοῦσιν ἤδη τετελεσμένην τὴν ἀποθέωσιν (α). — Γ) Μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πομπὴν (ὅστις ἐφέρετο χρυσοῦς ἐφ' ἄρματος ἐλκομένου ὑπὸ ἐλεφάντων ἀληθινῶν), ἐπόμπευσαν καὶ θρόνοι πολλοὶ (θεῶν ἴσως, ἢ καὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Μακεδονίας βασιλέων, προγόνων τῶν Λαγιδῶν· οὐδεὶς ὅμως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Φιλαδέλφου)· ἐν δὲ τούτοις καὶ ὁ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνος, ἐφ' ὃν ἐπέκειτο στέφανος ἐκ μυριάων κατεσκευασμένος χρυσῶν (σελ. 202). Ἐπόμπευσεν δὲ κατόπιν καὶ θυμιατήρια χρυσᾶ, καὶ ἐσχάραι, καὶ βωμοὶ ἐπὶ χρυσοῖς, καὶ δᾶδες ἐφ' ἐνὶ τούτων πεπηγμέναι χρυσᾶ « κτλ. (5). Καὶ ταῦτα δεικνύουσι τὸν Πτολεμαῖον ἀποθανόντα (αὐτὸς δὲ καὶ ἰδίως, ἴσως,

(α) Τοιαύτην τινὰ εἰκόνα τοῦ ἀποτεθεωμένου Πτολεμαίου « Ἀλεξάνδρω παρ' ἐδρεῦοντος ἐν Διὶς οἴῳ, καὶ Θεοῖς ὁμοτίμῳ » διέγραψε καὶ Θεόκριτος ὁ πεικτής (Εἰδυλ. ιζ. 16 κτλ. βλ. τὰ ἐπη ἐφεξῆς ἀρθρ. 5), ἔπειτα ὁ Σχολιαστὴς « τὸν Σωτῆρα φησὶ Πτολεμαῖον τοῦ Ἀλέγου, καθὼ ἐξεθεώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ». Οὕτω καὶ τὴν Βερενίκην ἀποθεωθεῖσαν παραστήσει μετ' ὀλίγον ὁ Θεόκριτος. Ἐνομάσθη δὲ καὶ αὕτη μετὰ θάνατον Σωτῆρα Θεᾶ, ὡς ἀναγινώσκειται ἐν ἐπιγραφῇ « ΘΕΑΝ (ἴσ. ΘΕΑ) ΣΩΤΕΙΡΑ », ὅπερ ἐσφαλμένως ἀναγνώσθην ἐν ἐπιγραφῇ OKAN ΣΩΤΕΙΡΑ· τοῦτο δὲ τὸ OKAN ὁ πολὺ Σκαλίγηρος (Animadv. in Euseb. Chonic.) διώρθω δι' ἄλλης οὐχ ἥττον ἐσφαλμένης γραφῆς, Ὡσαν σῶταιρα· ὁ δὲ πάλιν Λεμόνος ἐπανορθῶν τοῦτο τὸ Ὡσαν σφάλμα τοῦ ἡλίου τῶν κριτικῶν (καθὼς ὠνόμασε τὸν Σκαλίγηρον), καὶ τρέπων εἰς τὸ γνήσιον Θεᾶν, ἔγραψεν αὐτὸς τὸ Σωτῆρα κατὰ γένος ἡμαρτημένον, Σωτῆρα· « διότι, λέγει, καὶ ἡ Βερενίκη ὠνομάζετο Σωτῆρα »! (βλ. Le Moyen Var. Sacr. vol. 1. pag. 130).

(6) Οὕτω καὶ ἐν τῇ σκηνῇ (εἰς ἣν συνιόντες ἐβουλεύοντο οἱ ἡγεμόνες μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν) ἀνέκειτο Ἀλεξάνδρω « θρόνος χρυσοῦς, καὶ στέφανος ἐπὶ τούτου χρυσοῦς, — καὶ πρὸ τοῦ θρόνου τράπεζα χρυτὴ ἐπὶ δὲ ταύτης ἐσχαρὶς καὶ λιθωναντὶς χρυσῇ, καὶ λιθωναντὲς καὶ θυμιάματα ἐνῶδη » κτλ. Πολύαιν. Δ. η, 2. Διόδωρ. ιθ. 434, κτλ.

ἐφέρετο χρυσοὺς μετὰ τῆς Βερενίκης εἰς τὴν αὐτοῖς κατανομα-
σμένην πομπήν, ἣν, καθὼς καὶ ἄλλας, ἐμνημόνευσε μὲν, ἀλλ' οὐ
καὶ κατὰ μέρος διέγραψεν ὁ Καλλιξένος). Δ) Ἐφεξῆς ἐφέρετο
« μυστικὸς » (ἐν μυστηρίοις χρήσιμος) στέφανος χρυσοῦς, ὁ γδοηκον-
τάπηχς, « ὃς περιετίθετο τῷ τοῦ Βερενικείου θυρώματι » (σελ.
202). Ἰδοὺ καὶ ναὸς τῆς Βερενίκης (τὸ Βερενίκειον), οὗτινος ἴσως
(ἢ ἄλλου τινὸς ναοῦ πρὸς τιμὴν ἀμφοτέρων τῶν γονέων ὑπὸ τοῦ
υἱοῦ καθιδρυμένου) τυπικὸν ἀφομοίωμα ἐπόμεπευε τότε καὶ αὐτὸ
(ὡς παρέχει νοεῖν ὁ μικρὸν ἀνωτέρω μνημονευόμενος ἀνωνύμαστος
« ναὸς ἐπὶ χρυσοῦς » αὐτόθι). Ὅτι δὲ ὁ Φιλάδελφος ἀποθανοῦσιν ἤδη
τοῖς γονεῦσιν ἰδρυσεν ναοὺς, βλέπομεν εὐθὺς. Ε) Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ
« στεφανοῦσθαι τούτους τεμένεσιν ἐν Δαδῶνι » ἀποδείκνυσιν
ὅτι καὶ τὰ τεμένη καθιερώθησαν αὐτοῖς ἀμφοτέροις, ὡς ἤδη μετ'
ἀθανάτων νενομισμένοις Θεοῖς Σωτῆρσι (α). Τοὺς δὲ χρυσοὺς στε-
φάνους ἀνεκέρυζαν ἐν τῷ ἀγῶνι, οὐχ ὡς ἀνίχοντας εἰς ζῶντας τότε
(καθὼς ὑπέλαβον) τοὺς ἤδη ἐκτεθεωμένους βασιλεῖς, ἀλλ' ἀπλῶς
καὶ λόγῳ μόνον ἐπ' αὐτοῖς κατανομασμένους, εἰς γέρας καὶ τιμὴν
τῶν εὐκλεεστάτων ἀγώνων καὶ τῶν νικῶν, ἃς ὁ Λαγίδης ἐνίκησεν
ἐτι ζῶν, καὶ συζῶν μετὰ τῆς Βερενίκης (ὅθεν οὐδὲ διηρημένως, ἀλλὰ
συνάμα στεφανοῦνται ἀμφοτέροις στεφάνοις 23 : καὶ ἴσως ὁ ἀριθμὸς
τῶν στεφάνων, ὅστις εἶχε καὶ τινα σημασίαν, ἐσήμαιναν ἢ τὰς νίκας,
ἢ καὶ τὰ ἔτη, ὅσα συνέζησε μετὰ τῆς Βερενίκης ὁ πρὸ αὐτῆς τελευ-
τήσας σύζυγος Πτολεμαῖος. βλ. ἐφεξ. Κεφ. Ζ. §. ι, καὶ §. κγ.).
Αὐτοῦ δὲ τοῦ Φιλαδέλφου οἱ στέφανοι ἦσαν 20, νίκας ἴσως καὶ

(α) Τέμενη (χώραι ἀποτετμημέναι) ἦσαν καὶ ἥρωσι καὶ θεοῖς καθιερωμένα (βλ. Ὅμηρ. Ἰλιάδ. Β. 696. Θ. 48, κτλ.). Σημαίνει δὲ τὸ τέμενος καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν, ἢ τὸν σηκὸν (τὸ εἰδωλεῖον), « ἐνθα καθιδρύνονται οἱ Θεοί » (Πολυδεύκ.). Τοιοῦτο τέμενος καὶ Ἀλεξάνδρῳ κατισκεύασεν ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος, ἐν ᾧ τοῦτον ἐκήδευσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, θυσίαις τιμῆσας ἡρωϊκαῖς· κτλ. (Διόδωρ. ιη, 278). κτλ. τοιοῦτό τι καὶ τὸ Ῥοδίων εἰς Λαγίδην ἐτι ζῶντα ἀνεβὰν τέμενος (βλ. ἐπισθ. σελ. 156). ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν εἰς μόνον ἐκένον· τὰ δὲ ἐν Δαδῶνι εἰς ἀμφοτέρους, δι' ὃν εἰρημὸν ἀνωτέρω λόγον. Ἀλλὰ δὲ τεμένη, ἢ χώραι ἀπετεμένοντο τοῖς ζῶσι βασιλεῦσιν ὡς γέρας, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν (Ἰλιάδ. Μ. 314). « Τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἡγεμόσι τεμένη καὶ χώρας ἐξαιροῦσι » (Ἀριστείδ. λόγ. εἰς Ἀθηναίους).

τούτου δηλοῦντες τινὰς, ἢ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν στεφανούντων ἐθνῶν, ἢ τύπον τινα τηρούμενον ἴσως ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς καὶ μεγαλοπρεπέσι στεφανώμασιν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν κείσθωσαν ὡς ἀπλάι τινες εἰκασίαι. Τοὺς δ' οὖν χρυσοὺς τῶν γονέων στεφάνους σὺν αὐτοῖς τοῖς χρυσοῖς ἄρμασι μετὰ τὴν πομπὴν ἀνέθηκεν, ἴσως, ὁ φιλάδελφος εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν πάλιν τῶν Σωτῆρων Θεῶν, ἐν οἷς ἴσταντο καὶ αὐτοὶ α χρυσῷ περικαλλέες ἡδ' ἐλέφαντι ἰδρυμένοι » (Θεόκριτ.). Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως ἐστεφάνουν οἱ ἀρχαῖοι τὰ τῶν Θεῶν ἀγάλματα καὶ ἰδίᾳ καὶ κατὰ τὰς πανδημούς εορτάς καὶ πομπάς, καὶ ταῦτα τὰ στέμματα ἢ στεφανώματα ἀνέκειντο εἰς τοὺς ναοὺς, φανερόν (α). Ἐστεφάνουν δὲ πολλὰκις καὶ τοὺς ἀπόντας, ὡς ἄλλους ἄλλοι, καὶ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀντίγονον, ἀπόντα εἰς Ἀσίαν (μετὰ τοῦ παρόντος Ἀθήνησι Δημητρίου), ὁπότε τούτους ἐτίμησαν ἰσοθέοις τιμαῖς (β). — Γ) Καὶ τελευταῖον· ὁ τοῦ Καλλιζένου προγενέστερος, καὶ τῷ Φιλαδέλφῳ φίλος καὶ σύγχρονος Θεόκριτος (ὅστις ἶδεν, ἴσως, αὐτοῦσι τὴν ὕστερον ὑπὸ Καλλιζένου ζωγραφηθεῖσαν πομπήν) διακηρύττει ῥητῶς, ὅτι τὰς ἰσοθέους τιμὰς ἀπένευμεν εἰς τοὺς γονεῖς ὁ φιλάδελφος μετὰ τὴν τελευταίην ἐκθειασθέντας. « Πολλὰ (λέγει πρὸς τὸν Φιλάδελφον)

« Πολλὰ τοι, ὦ Πτολεμαῖε, πεποήται καλὰ ἔργα,

Ἐξ ὧ ἐρ' ἀθαράτοις ὁ τεκὼρ » (Εἰδύλ. ιε, 46),

(α) Βλ. Πausan. Β. ιζ. §. 4, 6. Θουκυδίδ. Δ. ι33. πρὸλ. Car. Paschalij de coronis Libr. IV.

(β) « Ἐψηφίσαντο χρυσὰς μὲν εἰκόνας ἐφ' ἅρματός στήσαι τοῦ τε Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου. — στεφανώσαι δὲ ἀμφοτέρους ἀπὸ τάλαντων διακοσίων, καὶ βωμὸν ἰδρυσμένους προσαγορεύσαι Σωτήρων (Διόδωρ. Κ. 439). Καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἀριστεύοντα κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐστεφάνουν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος αἱ σύνοδρος τῶν Ἑλλήνων, ψηφισάμενοι πρέσβεις πέμπειν στέφανον φέροντας χρυσῶν, ἀριστεῖον Ἀλεξάνδρῳ παρὰ τῆς Ἑλλάδος » (Διόδωρ. ιζ. 197, πρὸλ. 249). Τὸν δὲ Ῥωμαῖον δῆμον ὁ Ἀριάρχης ἐσταφεν ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ τὸν στέφανον ἐπεμπεν εἰς τὴν Σύγκλητον ἀπὸ χρυσῶν μυρίων· καὶ Δημήτριος (ὁ Σωτὴρ) ὡσαύτως. (Διόδωρ. ἐκλογ. π. πρεσβειῶν κδ, κε). Ὅτι δὲ καὶ δῆμοι δῆμους ἐστεφάνουν, φανερόν.

* Ἐξ οὗ (λέγει ὁ Σχολιαστής, ἤγουν ἀφ' οὗ χρόνου) ὁ πατήρ σου ἀπεθεώθη, ὁ Σωτήρ Πτολεμαῖος· ὃς ἦν πατήρ τοῦ Φιλαδέλφου *. Ἀπεθεώθη δὲ πάντως μετὰ θάνατον. Τότε * *Τῆνον καὶ μακάρεσσι πατὴρ* (Ζεὺς) *ὁμότιμον ἔθηκεν Ἀθανάτοις· καὶ οἱ χροῦσεος δόμος ἐν Διὸς οἴκῳ Δέδμηται.* παρὰ δ' αὐτὸν Ἀλέξανδρος — ἐδριάει· Ἀρτία δ' Ἡρακλῆος ἔδρα σφίσι *· κτλ. (ὡς ἀμφοτέροις Ἡρακλέους ἀπογόνους· ἐλέγετο δ' ὁ Σωτήρ καὶ ὁμοπάτριος Ἀλεξάνδρου ἀδελφός, ἀπὸ Φιλίππου, ὃς ἐγκυμονοῦσαν ἐξ αὐτοῦ τὴν Ἀρσινόην, Μελεάγρου θυγατέρα, μητέρα δὲ τοῦ Σωτήρος, ἐξέδοτο Πτολεμαίῳ τινί, τοῦπικλὴν Λάγῳ, ὅθεν ἡ ἐπωνυμία τῶν Λαγιδῶν. Πaus. Α, 5. §. 2 : Σουῖδ. λ. Λάγος : Χαμπολλ. τ. α. σελ. 202. Βλ. καὶ ἐφεξ. Κεφ. Ζ, §. λη. σημ.). Ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρ (ὡς καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος) * Ἀθάνatoi καλοῦνται — ὅττι σφέων Κρονίδας μελέων ἐξείλετο γῆρας * (Εἰδυλ. ιζ, 16—24). Καὶ ταῦτα πάλιν ὁ Σχολιαστής ἐξηγῶν * Καθὼ (λέγει) ὁ Πτολεμαῖος ἐξεθεώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ *. Οὐ μόνον δὲ τὸν πατέρα μετὰ τὴν τελευτὴν ἐξεθέωσεν ὁ Φιλάδελφος, ἀλλὰ καὶ τὴν μητέρα, τὴν Βερενίκην, ὕστερον ἀποθανοῦσαν. Ὅθεν πάλιν ὁ Θεόκριτος·

* Εὐειδῆς (Βερενίκα) *Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέραςεν,*
Ἀλλά μιν ἀρπάξασα (ᾧ Ἀφροδίτῃ), *πάρειθ' ἐπὶ νᾶμα κατενθῆν*
κυάνεον, — ἐς ναὸν κατέθηκας, *ἑᾶς δ' ἀπεδάσσαο τιμᾶς* (α). *
 κτλ. (Εἰδυλ. ιζ. 47—50). Διὸ καὶ * *Μοῦνος ὄδε προτέρων*
 (ὁ Φιλάδελφος),

Μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ, θυώδεις εἶσατο ρηῶς * (6).

(α) Τὸ * *ἑᾶς ἀπεδάσσαο τιμᾶς* * σημαίνει μὲν κυρίως ὅτι σύνναεν καὶ πάρεδρον αὐτὴν ἀνέδειξεν ἡ Ἀφροδίτη· ἴσως δὲ πῶς συνυπονοεῖ καὶ τὸ Σώτειρα τῆς Βερενίκης ἐπώνυμον. Ἐτιμᾶτο δὲ καὶ Κύπρις Σώτειρα (Εὐριπ. Μήδ. 528), ὡς καὶ Ἀθηναῖα παρ' Ἀθηναίους (Ἀριστοφ. Βατρχ. 376, καὶ Ἡσύχ.). καὶ Ἀρτεμὶς (Ὀρφ. Ἔμν. α). πρβλ. Spanhem. Observ. in Καλλίμαχ. ὕμνῳ εἰς Ἀρτεμ. 129.

(6) Εἰς τοῦτον τὸν στίχον ὁ πολλὸς Οὐαλκενῆρος ἐξίδωκε καὶ ἄλλο σχολίον ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου ἰαβῶν, * ἄλλοις (καθὼς λέγει) προτιθεῖς τῶν ἐν

καὶ τούτους ἐν αὐτοῖς ἵδρυσεν χρυσοῦς, « πάντεσσιν ἐπιχθορίοισιν ἀρωγούς » (ὡς ἐπικαλουμένων τούτους πολλῶν· καθὰ καὶ Μακεδόνες Ἀλέξανδρον καὶ Φίλιππον ὡς θεοὺς ἐπεκαλοῦντο. Ἰουστίν. κδ, 5). Οὕτω δὲ τοὺς μετὰ θάνατον ἐκθειασθέντας τοῦ Φιλὰδέλφου γονεῖς ὑμνήσας ὁ Θεόκριτος, εἶπε, τέλος, καὶ αὐτὸν ἴσον καὶ ἡμιθέοις (κατὰ τοὺς ἐκ Θεῶν δηλονότι γεγεννημένους ἥρωας)· « Σέθεν δ' ἐγὼ ἴσα καὶ ἄλλων μνάσσομαι ἡμιθέων » (Εἰδυλ. ἰζ. στίχ. 133)· καὶ θύων τούτοις ὁ Φιλάδελφος μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἔκαιε κατὰ μῆνα α πολλὰ πιανθέντα μηρία βοῶν » (αὐτ. σχ. 121). Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἄρα καὶ τὸ κατὰ τὴν διαγραφὴν τῆς πομπῆς μνημονευόμενον *Βερενίκειον*, καὶ τὰ πομπεύοντα θυμιατήρια, καὶ οἱ βωμοὶ, καὶ αὐτὰ τὰ ἐν Δωδώνῃ τεμένη μαρτυροῦσι τὸν Φιλὰδελφον οὐχὶ ζῶντας, ἀλλὰ τετελευτηκότας ἤδη τοὺς γονεῖς ἐκθειάζοντα, καὶ γεραίροντα τιμαῖς ἰσοθέοις. Εἰ δέ τις χρεῖα καὶ ἄλλης παρὰ ταῦτα μαρτυρίας ἐπισήμου, παρίτω καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἐπικυρῶν, ὡς πρᾶγμα « *συνεστηκός* » καὶ βέβαιον, « ὅτι ὁ Α,

αὐτῷ σφαλμάτων τὴν διόρθωσιν » (Valeken. adnot. in Adoniaz. Theocr. p. 355). Λέγει δὲ τὸ σχολιον ταῦτα « Ὅτι πολλοὺς ναοὺς ἰδρύσατο καὶ Ἀύκως δὲ ἐν τῷ περὶ Νέστορος, ἐποίησεν ὁ Φιλὰδελφος, φησὶν. Οὕτως ὠκοδόμησε δὲ καὶ τῶν γονέων ἀμφοτέρων παμμεγέθη ναὸν, καὶ ταῖς ἀδελφαῖς Ἀρσινόῃ καὶ φωτῆρα » (ὅπου ὁ Οὐαλκενῆρος διορθοῖ μόνον, τῇ ἀδελφῇ, τὸ δὲ φωτῆρα, λέγει, ἄν εἰς τὸ φωστῆρα τραπῇ, ὡδὴν ὀφείας). Ἀλλὰ τὸ Σχολιον φαίνεται τεταραγμένον ὑπὸ τῆς ἀδελφείας τοῦ μεταγραφέντος, γράψαντος τὰς λέξεις προθυστέρως (ὡς ἔμαι γε δοκεῖ). Ὁ Σχολιαστὴς ἴσως ἔγραψεν οὕτως· « Ὅτι πολλοὺς ναοὺς ἰδρύσατο καὶ ἐποίησεν ὁ Φιλὰδελφος » καὶ Ἀύκων δὲ ἐν τῇ περὶ Νέστορος οὕτω φησὶν· ὠκοδόμησε δὲ καὶ τῶν γονέων ἀμφοτέρων παμμεγέθη ναὸν καὶ τῆς ἀδελφῆς » (κατὰ γενικὴν, ὡς καὶ τὸ τῶν γονέων) « Ἀρσινόῃς » Ἀφροδίτης (εἰς ταῦτα νομίζω τραπτέον τὸ ἀδιανόντων Ἀρσινόῃ καὶ φωτῆρα). Ὅτι δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων ναῶν, ὧν εἰς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς ἀποθανούσης ἰδρύσατο ὁ Φιλὰδελφος, ὑπῆρχε καὶ ὁ ἐπωνομαζόμενος Ἀρσινόης Ἀφροδίτης (Κύπριδος), μαρτυρεῖ Ποσειδῖππος ἐν ἐπιγράμματι·

« Τοῦτο καὶ ἐν ποταμῷ, καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς Φιλὰδέλφου »

Κύπριδος ἐλάσκεισθ' ἱερὸν Ἀρσινόης· κτλ. (παρ' Ἀθην. ζ, 318. πρὸς Valeken. l. c. Περὶ τῶν ἐπιθέρων τῆς Ἀρσινόης βλ. Turnebi Adversar. l. I. c. γ. p. 5. Aureliopolis 16α.

Πτολεμαῖος καὶ ἡ Βερενίκη μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐξεθελιάσθησαν, Θεοὶ Σωτῆρες ὀνομασθέντες » (α).

Ἐκ τούτων τοίνυν ἀπάντων φαίνεται σαφῶς (καθὼς νομίζομεν) ὅτι πολύχρυσος τοῦ Φιλαδέλφου πομπὴ μετὰ τὸν θάνατον οὐ μόνον τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ γεγενημένη (β). Καὶ ματαίως ἄρα ὁ σοφὸς Ὀδίας ἠγωνίσθη καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκπομπεῦσαι τὸν Φιλάδελφον ὡς ἄγαμον καὶ ἀγόναικα, καθ' ὃν χρόνον παρέλαβε τὴν ἀρχήν· ἐν ᾧ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πομπῆς (καὶ τεθῆ καὶ ζώντων αὐτῶ τῶν γονέων συντελεσθεῖσα) πᾶν ἀποδείκνυται τούναντίον, ὡς ῥητῶς

(α) Quos constat post mortem ab Aegyptijs habitos fuisse in Deorum numero, nominatos que fuisse Θεοὺς Σωτῆρας » Hody Libr. I. c. 19, p. 87. Τοῦτο συνομολογεῖ καὶ ὁ νεώτατος Θεοκρίτου ἐκδότης Wuestemann. Theocr. Reliq. (Σημ. εἰς εἰδ. ιζ', 16.) pag. 262. Gothae. 1830.

(β) Ἰσως κατὰ τὸ 5, ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (μετὰ θάνατον δηλ. καὶ τῆς μητρὸς οὗτοῦ Βερενίκης, εἴπερ ἀπέθανεν αὐτὴ οὐ πολὺ μετὰ τὸν οὐζυγον), ὅπερ ὑπῆρχε τὸ 45, ἥτοι ἡ ἐνάτη πενταετηρὶς τῶν Λαγιδῶν. (οἱ δὲ πενταετηρικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀγῶνες ἠριθμοῦντο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐποχῆς τῶν Λαγιδῶν ἀρξαμένης τῷ 323 : π. χ. πρώτῳ ἔτει τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας Πτολεμαίου τοῦ Αἰγυπλίεως δὲ παρὰ τισι καὶ ἐποχὴ τοῦ Φιλίππου, τοῦ Ἀρριδιαίου δηλαδὴ, ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀλεξάνδρου). Ἦγε δὲ καὶ ἡ Ἀλεξανδρεῖα, καθὼς καὶ ἄλλαι πόλεις ἐπίσημοι, πενταετηριδας, ἡ πενταετηρικὸς ἀγῶνας, κατὰ μίμησιν τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελουμένων (βλ. Schweighaeus. Animadv. in Athen. vol. 3. pag. 93 καὶ 94). Ἀλλ' ὁ μὲν Λαγίδης ὁ Σωτὴρ ἐτελεύτησε τῷ 282. Πόσον δ' ἐπέζησεν ἡ Βερενίκη ἄδηλον. Οἱ μὲν γὰρ παρατείνουσι τὴν ζωὴν αὐτῆς μέχρι καὶ τοῦ 12 ἔτους τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (βλ. κεφ. ζ. §. κγ), ἀλλ' ὀρθότερον ὁ Χαμπολλίων (T. 2. p. 427.) ἐξέλαβεν αὐτὴν τελευτήσασαν οὐ πολὺ μετὰ τὸν Σωτῆρα. Τοῦτο φαίνεται πιθανώτατον καὶ ὡς ἐκ τῆς χρονολογίας αὐτοῦ τούτου τοῦ ιζ', Εἰδυλλίου, ὅπερ ὁ Θεοκρίτος ἐποίησε διατρίβων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὶ τοῦ 275. π. χ. (βλ. ἐφεξ. § 16, ἄρθρ. ΙΓ σημ.). Καὶ κατὰ ταῦτα ἄρα ἡ Πενταετηρὶς, καθ' ἣν ἐτέλεσεν ὁ Φιλάδελφος τὴν πομπὴν φαίνεται πιθανώτατα ἡ πρώτη λαχοῦσα ἐπὶ τούτου μόνου βασιλεύοντος. Διὸ καὶ λαμβανόμενα πρὸς τὴν ἐορτήν. Ἰσως δὲ καὶ διότι κατ' αὐτὴν τὸ πρῶτον ἐπεδείχθητο πανηγυρικῶς διακηρύξας καὶ τὴν ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἀποθείωσιν. Ταῦτα εἰκάζομεν ἡμεῖς, καὶ ἴσως οὐκ ἀλόγως ἄλλοι δ' ἄλλα λεγέτωσαν τελειότερα. Περὶ τῆς πενταετηριδος βλ. καὶ ὅσα ἐσημείωσεν ὁ ἡμέτερος I. Πετρετίνης, ἀνὴρ ἐπὶ φιλολογίᾳ διασημώτατος, ἐν ᾗ πρῶτος ἐδωροφόρησεν εἰς τοὺς Ἱταλούς Ἑλληνικῇ τῶν καλῶν τεχνῶν βιβλιοθήκη. Bibliotheca Graeca delle belle Arti T. 2. p. 266. Milano, 1840.

ὑπὸ τοῦ Καλλιζένου κηρυττομένης τῆς συνωρίδος τῶν βασιλέων (καθὼς ἀνωτέρω προεξετέθη).

§. Θ'. Ζ.) « Ἄλλ' εἶπερ εἶχε τότε γυναῖκα (λέγουσιν) ὁ Φιλάδελφος, οὐκ ἂν ἄλλη τις ἦν, εἰμὴ ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Ἀρσινόη, θυγάτηρ τοῦ Λυσιμάχου βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ ταύτην ὁψέ ποτε ἐνυμφεύθη· οὐδ' ὑπῆρχε κατ' ἀρχάς τῆς βασιλείας ὁ Φιλάδελφος δεσμῷ συγγενείας ψκνωμένος πρὸς Λυσίμαχον· καὶ τοῦτο συνάγεται διχόθεν. Πρῶτον· ὁ Σωτάδης, αἰσχρολόγος ποιητής, «κακῶς μὲν εἶπε Λυσίμαχον τὸν βασιλέα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Πτολεμαῖον δὲ τὸν Φιλάδελφον παρὰ Λυσιμάχῳ, καὶ ἄλλους τῶν βασιλέων ἐν ἄλλαις τῶν πόλεων » (Ἀθην. ιδ', 620). Ἐκ δὲ τούτου φανερόν, ὅτι οἱ δύο βασιλεῖς οὗτοι ἄλλοτρίως τότε διέκειντο πρὸς ἀλλήλους καὶ δυσμενῶς. Δεύτερον· Πτολεμαῖος ὁ προειρημένος, ὁ Κεραυνός, ἐκπεσὼν τῆς Αἰγύπτου κατέφυγε πρὸς Λυσίμαχον (Μέμων π. Φωτ. ἀναγν. σκδ. κεφ. 13—14. καὶ Πανσ. Α, 10, 16). Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἐποίησεν, εἶπερ ὁ Φιλάδελφος συνώκει τότε μετὰ τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς. Ἡ ποίαν ἤλπιζε προστασίαν ὁ Κεραυνός παρὰ Λυσιμάχου, δριμύτατος τυγχάνων ἐχθρὸς τῆς τε θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ (τοῦ Φιλαδέλφου), οὗς ἤθελεν ἀποστερῆσαι τῆς βασιλείας; Καὶ ὅτε δὲ πρὸς Σέλευκον, τὸν Λυσιμάχου πολέμιον, μετέστη μετὰ ταῦτα ὁ Κεραυνός (ἐν ἔτει β, μὲν ἀπὸ τῆς Λαγίδου τελευτῆς, δ, δὲ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου), διὰ τοῦτο πιθανώτατα ἤτομόλησε, διότι τότε ὁ Λυσίμαχος ἐξέδωκε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ Φιλαδέλφῳ ».

Ἀπακτώμεν.

Ἀληθῶς, ὦ φίλ' Ὀδισ, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας οὕτω πάντως ἦν νυμφευθεὶς τὴν Λυσιμάχου κόρην ὁ Φιλάδελφος (τότε γὰρ εἶχε σύζυγον τὴν ἰδίαν αὐταδέλφην Ἀρσινόην. Τὴν δὲ Λυσιμάχειον θυγατέρα ὕστερον ἔγημεν, ὡς φανήσεται λαμπρῶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς τοῦ κεφαλαίου). Καὶ ἀπίτω λοιπὸν ὅσον θέλεις ἄφοβος ἰκέτης ὁ Κεραυνός πρὸς τὸν Λυσίμαχον (ὡς μὴπω τότε πενθερὸν).

τυγχάνοντα τοῦ Φιλαδέλφου). Κακολογείτω δὲ καὶ Σωτάδης τοὺς βασιλεῖς, τὸν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον, ὡς δῆθεν ἀλλοτρίως τότε (καθὼς λέγεις) καὶ μήπω συγγενικῶς πρὸς ἀλλήλους διακειμένους καὶ διὰ ταύτης δὴ τῆς ἐπιγαμίας, ἢ κηδεστίας (ἄλλως γάρ, αὐτὸς τε πάλιν ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ τούτου παῖς Ἀγαθοκλῆς ἦσαν τοῦ Φιλαδέλφου γαμβροὶ ἐπὶ δυσὶν αὐτοῦ ὁμοπατρίοις ἀδελφαῖς, ὡς λέγομεν εὐθύς). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς (ἐξ ὑποθέσεως) ἐτύγχανε τότε τοῦ Λυσιμάχου γαμβρὸς, οὐδ' οὕτως ἂν ἠλήθευον ἀμφοτέρω σου τὰ συμπεράσματα. Ὁ Σωτάδης, Μαρωνίτης τὴν πατρίδα, κιναιδολόγος ποιητῆς (α), ἐλοιδόρει τοὺς βασιλεῖς οὐ μόνον ἄλλον πρὸς ἄλλον ἀπόντα, ἀλλὰ καὶ κατὰ πρόσωπον. Οὕτως ὕβρισε τελευταίαν ὕβριν εἰς αὐτὸν τὸν Φιλάδελφον παρόντα παρῶν (σελ. 102). Ἀπὸ τοιούτων οὖν στομάργων καὶ παραφρόνων ἀνθρώπων, οἵτινες βλασφημοῦσι πολλάκις καὶ φίλους καὶ οἰκείους καὶ ἐχθρούς, ὅπως ἂν καὶ ὅπου τούτους ἐπιλαβοῦσα τινάξῃ τῆς γλωσσαλγίας ἢ σύννοικος νόσος, τίς φιλαλήθης καὶ σωφρονῶν συμπεραίνει τὰς πρὸς ἀλλήλους διαθέσεις τῶν κατὰ τύχην ἀκούοντων τὰς γλωσσαλγίας; Ἕπειτα, καὶ ὑποθεθῶσι δυσμενεῖνόντες πρὸς ἀλλήλους οἱ βασιλεῖς, ὅτε τούτους ἐλοιδόρει Σωτάδης, τὸν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον, μὴ καὶ μετὰ τὴν ἐπιγαμβρίαν οὐδέποτε συμβαίνουσι δυσμένειν καὶ μίσην πολλάκις μεταξὺ γαμβροῦ καὶ πενθεροῦ; Τοιού-

(α) « Ἦρξε δὲ Σωτάδης μὲν πρῶτος τοῦ κιναιδολογεῖν ἔπειτα Ἀλέξανδρος ὁ Λίταιλος· ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐν ψιλῷ λόγῳ μετὰ μέλους δὲ, Λύσις, καὶ ἐτι πρότερος τούτου ὁ Σίμος » (Στράβ. ιδ', 648). Τοῦτο δὲ τὸ ψιλῷ λόγῳ τοῦ Στράβωνος, σημαίνει, ἴσως, οὐχὶ « λέξεν ψιλῇ » (Δ. Ἀλικαρ. π. Συνθ. κε), ἤτοι φράσεν περὶ τῆς καὶ δίχως μέτρων, ἀλλ' ἔστι τὸ αὐτὸ καὶ ψιλομετρία, ψιλῇ ποιήσεις (ἀνευ ὥδης, ὅποια ἡ ἡρωϊκὴ καὶ ἱαμβικὴ), ἀντιδιασταλμένους πρὸς τὸ ὡδὴ, καὶ μελοποιεῖα, ὡς ἡ διθυραμβικὴ καὶ πᾶσα λυρικὴ ποιήσις (Ἀριστοτ. Ποιητ. §. α. καὶ β.—Πλάτ. Φαίδρ. 388.Bip.). Ὁ Σωτάδης ἔγραψε κατὰ ψιλομετρίαν ἱαμβικὴν, ἐξ οὗ τὸ Σωτάδειον, μέτρον ἀνακεκλασμένον (Ἠρακλ. 7), εἰς ὃ καὶ Ἄρειος ἐνέτεινε τὰς αὐτοῦ βλασφημίας ὡδᾶς (Μ. Ἀθανάσ. ἀπολογ. β). Καὶ ὁ Σουίδας (λξ. Σωτάδης) δαιμονῶντα ἱαμβογράφον λέγει τὸν Σωτάδην, γράψαντα φλύακας (κιναιδολογίας) ἰωνιστί, ὅθεν καὶ ἰωνικὸς ὁ λόγος, καὶ ἰωνικὰ ποιεήματα τὰ τούτου καὶ τινων αὐτοῦ προτέρων καὶ ὁμοίων αὐτῷ (ἐλ. Ἀθῆν. ιδ', 620).

του, τάχα, συμβάντος και φιλαδέλφῳ πρὸς τὸν πενθερὸν Λυσίμαχον, εἶχεν ἂν πρὸς τοῦτον ἀσφαλῆ καταφυγὴν ὁ Κεραυνός. Οὗτος δὲ (τὸ μέγιστον) εἶχεν, ὡς προείπομεν, καὶ συγγένειαν πρὸς ἐκείνον· Λυσάνδρα, ἀδελφὴ τοῦ Κεραυνοῦ ὁμομήτριος καὶ ὁμοπάτριος, ὑπῆρχε τότε σύζυγος Ἀγαθοκλέους, υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου, καὶ παῖδα εἶχεν ἐξ αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ Λυσίμαχος εἶχε γαμετὴν ἄλλην αὐταδέλφην τοῦ Κεραυνοῦ, τὴν Ἀρσινόην, καὶ υἱούς ἐξ αὐτῆς (Παυσ. Α, ι, §. 3). Πρὸς τὰς ἀδελφὰς τοιγαροῦν, πρὸς τοὺς ἀνεψίους, πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους γαμβρούς, ὡς εἰς τρὶς κολπον λιμένα, καταφυγὼν ἰκέτης ὁ Κεραυνός ὑπῆρχεν ἱκανῶς ἀσφαλῆς· οὐδ' ἂν ἐξέδωκε τῷ γαμβρῷ, τῷ Φιλαδέλφῳ, ὁ Λυσίμαχος τὸν πρόσφυγα, διπλοῦν ὄντα κηδεστήν. Ὡστε, ὅσον ἀπὸ τούτου, ὀλίγον ἢ οὐδόλως πιθανὰ συμπεραίνουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων. Ἀλλὰ καταλιμπάνοντες τὰς πιθανουργίας θεωροῦμεν, ὅτι οἱ Ὀδιακοὶ λέγουσι πράγματα ἀπ' εὐθείας ἀντικείμενα πρὸς τὴν ἱστορίαν. α) Ὁ Κεραυνός ἐκ τῆς Αἰγύπτου κατέφυγε πρῶτον οὐχὶ πρὸς Λυσίμαχον, ἀλλὰ πρὸς τὸν Σέλευκον, βασιλέα Συρίας· «Καὶ γὰρ αὐτὸν ἐκπεσόντα Αἰγύπτου, διὰ δέος, ὅτι [τῷ] νεωτάτῳ παιδί ὁ Πτολεμαῖος τὴν ἀρχὴν ἐπενόει δοῦναι, ὁ Σέλευκος, οἷα φίλου παῖδα ἀτυχοῦντα, ὑπεδέξατο καὶ ἔφερθε», καθὼς λαμπρῶς ἱστορεῖ ὁ Ἀππιανός (α): χρόνῳ δ' ὕστερον παρὰ τοῦ Σελεύκου μετέβη πρὸς τὸν γαμβρὸν Λυσίμαχον εἰς τὴν Θράκην, ὅθεν πάλιν καὶ δευτέρον κατέφυγε πρὸς Σέλευκον. β) Ταύτης τῆς δευτέρας πρὸς τὸν Σέλευκον τοῦ Κεραυνοῦ καταφυγῆς αἰτίαν οἱ κριτικοὶ πιθανοπλαστοῦσι τὴν ἐπὶ τῇ Λυσιμάχου θυγατρὶ ἐπιγαμβρίαν τοῦ Φιλαδέλφου· ἀλλ' οἱ ἱστορικοὶ (οὗς πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδίων ἀντέγραψε σελ. 24) ὁμολογοῦσιν ὁμοφώνως, ὅτι ὁ Κεραυνός κατέφυγε πρὸς Σέλευκον, διότι ἀπέκτεινεν Ἀγαθοκλέα, τὸν ἐκ τῆς προτέρας γυ-

(α) Συριακ. §. 62, τόμ. α. σελ. 631. Schw. καὶ παρ' Ὀδίων σελ. 22. Οὕτω καὶ Δέξιππος (παρὰ τῷ Συγγέλλῳ Χρονογρ. σελ. 507, τόμ. α. ἐκδ. Bon.) «ὅτι ὁ Κεραυνός ἀνέβη Σέλευκον, εὐεργέτην τι ὄντα αὐτοῦ, καὶ ἐκ φυγῆς ὑποδεξάμενον» (β), ἔφεξ. Κεφ. Ζ. §. xy, καὶ κς).

ναϊκὸς υἱὸν τοῦ Λυσιμάχου (κατ' ἐπιβουλὴν τῆς Ἀρσινόης), αὐτόχειρ γεγόμενος τοῦ μιάσματος *. Καὶ Λυσάνδρα δὲ τότε ἡ σύζυγος Ἀγαθοκλέους * παρὰ Σέλευκον ἐκδιδράσκει, τοὺς τε παῖδας ἅμα ἀγομένη, καὶ τοὺς ἀδελφούς τοὺς αὐτῆς, οἱ, περιελθὼν τοῦτο ἐς Πτολεμαῖον, καταφύγουσιν » (α). Ὁ δὲ Ὀδισ, ταῦτα πάντα παραδραμὼν, ἄλλην τῆς πρὸς Σέλευκον τοῦ Κεραυνοῦ φυγῆς ἐπενόησεν αἰτίαν, ὡς δῆθεν ἰσχυροτέραν, τὴν πρὸς τὸν Φιλάδελφον κηδεστίαν τοῦ Λυσιμάχου!

Τελευταῖον (εἰ δεῖ καὶ τοῦτο προσθεῖναι), καὶ (ἐξ ὑποθέσεως) ὁ Φιλάδελφος εἶχε γυναῖκα πρῶτην, οὗ τὴν αὐταδέλφην ἀλλὰ τὴν Λυσιμάχειον Ἀρσινόην, πάλιν καὶ ταύτην ὁ Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὀρθῶς ὠνόμασεν ἀδελφήν, καὶ οὕτως ὤφειλεν αὐτὴν ὀνομάσαι. Ἀνεψιὴν (ἐξ ἀδελφῆς ὁμοπατρίου) εἶχεν ὁ Φιλάδελφος τὴν Λυσιμαχίδα ταύτην Ἀρσινόην, ὡς προείπομεν (§. β). Ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς ἀνεψιάς καὶ τὰς ἐξαδέλφους ἀδελφὰς ἔλεγον πολλὰκις οἱ Ἀλεξανδρεῖς, δεῖγματα λαμπρότατα τὰ ἐφεξῆς. α) Ἐν τῷ προμνημονευθέντι Ἀδουλαίῳ μνηματίῳ ὁ Εὐεργέτης ὀνομάζεται υἱὸς Θεῶν ἀδελφῶν (τοῦ Φιλადέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης). Ἀλλ' αὐτὸς εἶχε μητέρα οὐχὶ τὴν αὐταδέλφην, ἀλλὰ τὴν ἀνεψιάν τοῦ Φιλადέλφου, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν Λυσιμαχίδα Ἀρσινόην (βλ. ἐφεξ. κεφ.

(α) Πausan. A, I, 4, (Τόμ. α. σελ. 37 ἐκδ. Lipsiae, 1794)· ἔπου ἀντὶ τοῦ κατὰ φύγον σι. ἰσ. γραπτ. ἅμα φύγον σι. (πρὸς. Πausan. A, 15, καὶ Μίμωνα παρὰ Φωτ. κώδ. σκδ. κεφ. 5—7). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὑπὸ E. Βεγκήρου (T. α, σελ. 20 Berolin. 1826) Ἑλληνικῇ ἐκδ. τοῦ Πausanίου, καὶ τῇ παρὰ Κλαυδίου (Clavier) ἑλληνογαλλικῇ (Paris 1810) ὡσαύτως γράφεται, κατὰ φύγον σι. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὑστέρᾳ καὶ ἀντὶ τοῦ Ἐς Πτολεμαῖον γράφεται ἀλόγως, ὡς Πτολεμ. καὶ ἐτι ἀλογώτερον ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει ὁ Πτολεμαῖος εὗτος ἐξελήφθη ἐπὶ τοῦ Λάγου ἀντὶ τοῦ Κεραυνοῦ. Οἱ δὲ τινες καὶ ἔλυν τὴν φράσιν τὴν, περιελθὼν τοῦτο (τὸ δῖον δὴ τὸ φόνου) εἰς Πτολεμαῖον, παρανοήσαντες ἐξήλεξαν ἀδίκως τὸν Μίμωνα, ὡς δῆθεν ἐναντία τῷ Πausanίᾳ ἱστοροῦντα. Bl. Visconti Iconogr. Gr. vol. 2. p. 100). Ὁ δὲ Λουκιανὸς λέγων, « Λυσιμάχου τὸν υἱὸν Ἀγαθοκλέα ἐπιβουλεύοντα » (Ἰκαρομέν. §. 15.), ἔγραψε πάντως κατὰ τὴν περιφημισθεῖσαν συκοφαντίαν. Περὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους φόνου βλ. καὶ Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ., χρονικ. A. κεφ. 38.—Ἀππιαν. Συριακ. σελ. 631. Schw.—Justin XVII, etc.

ζ, §. λη). β) Ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Κανώβου, πρὸ τινων ἐτῶν (τῷ 1818) εὗρέθη πλάξ χρυσῇ, φέρουσα τὴν ἐφεξῆς ἐπιγραφὴν, «Βασίλεὺς Πτολεμαῖος, Πτολεμαίου καὶ Ἀρσινόης, Θεῶν ἀδελφῶν, καὶ Βασίλισσα Βερενίκη, ἡ ἀδελφὴ καὶ γυνὴ αὐτοῦ, τὸ τέμενος Ὀσίρει» (βλ. Κωνσταντ. τοῦ Πατριάρχ. Αἰγυπτιακ. σελ. 459). αὕτη δὲ ἡ Βερενίκη, ἡ τοῦ Α, Εὐεργέτου σύζυγος, ἦν αὐτοῦ ἐξαδέλφη, Μάγα θυγάτηρ, ὁμομητρίου τῷ Φιλαδέλφῳ ἀδελφοῦ (σελ. 102). γ) Οὕτω καὶ Καλλίμαχος ἐν τῷ ποιήματι, τῷ, *Βερενίκης Πλόκαμος*, ἐπιγεγραμμένῳ, τὸν αὐτὸν Εὐεργέτην ὠνόμασε τῆς συζύγου Βερενίκης ἀδελφόν (βλ. κεφ. ζ. §. λη). Ἵστε καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ ἐπιστολῇ δικαίως ὤφειλεν ἀδελφὴν τοῦ Φιλαδέλφου προσεῖπεῖν τὴν ἀνεψιὰν Ἀρσινόην, εἴπερ ἦν αὕτη πρώτη σύζυγος τοῦ Φιλαδέλφου. Ἄλλ' ὅτι ἐπῆρχεν αὐτῇ ἡ αὐταδέλφη, δέδεικται, καὶ δειχθήσεται τρανώτερον εὐθὺς (§. ιβ). Ἡμεῖς δὲ μεταβαίνομεν ἤδη καὶ εἰς τὴν πλέον ἢ δεκαετῇ ἀτεκνίαν, εἰς ἣν αὐτογνωμόνως ὁ Ὀῦδιος κατεδίκασε τὸν Φιλάδελφον, καὶ ἀφ' οὗ, τέλος, συνῆψεν αὐτὸν εἰς γάμον μετὰ τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς, ἥδη προβεβηκυίας τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ὥς γάρ ποτε, καὶ μόλις κατὰ τὸ δέκατον ἔτος, εὕρισκε τὸ πρῶτον αὐτῷ παῖδας γεννηθέντας, καὶ παππάσαντας ἐν γούνασιν· ὡς εἰκοτολογεῖ ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

§. ι. Η) «Ὅτι δὲ (φησὶν) οὐδὲ τέκνα κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας εἶχεν ὁ Φιλάδελφος, ὥς δὲ ποτε καὶ μετὰ χρόνους ἐπαυδοποίησεν, δεῖξις ἡ ἐφεξῆς. Ὅτι μετὰ τεσσαρακοντούτιν βασιλείαν ἀποθανὼν κατέλιπε παῖδας νέους τὴν ἡλικίαν. Ὁ γὰρ Εὐεργέτης, ὁ πάντων πρεσβύτατος (καὶ διάδοχος γενόμενος τῆς ἀρχῆς) ἡγάγετο κατὰ πρῶτον γυναῖκα, μόλις ἥδη τελευτήσαντος, ἢ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου πλησιάζοντος, τοῦ πατρὸς. Ἡ δὲ Βερενίκη, ἀδελφὴ τοῦ Εὐεργέτου, ἐνυμφεῦθη τὸν Ἀντίοχον, τὸν ἐπὶ κλην Θεόν, Συρίας βασιλέα, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν ἑσχατον ἐνιαυτὸν, ἀλλὰ πλέον ἢ τριάκοντα, ἢ γούν εἰκοσιτεσσάρων, παρελθόν-

των ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (α). Καὶ τρίτος δέ τις φέρεται Φιλαδέλφου παῖς, Λυσίμαχος, περὶ οὗ οὐδὲν ἔχομεν ἐξηκριβωμένον (β). Ὅσον δὲ (λέγει) περὶ τοῦ Εὐεργέτου, ὅτι πρῶτον γάμον ἔγημε (Βερενίκην τὴν τοῦ Μάγα, Κυρήνης βασιλέως, θυγατέρα νυμφευθεῖς), οὐ πολλῶ πρότερον (εἰμὴ καὶ ὕστερον) τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς, συνάγεται πρῶτον ἐκ τοῦ Ἰουστίνου, ὅστις τοὺς Εὐεργέτου γάμους ἱστορήσας περὶ τὸ τέλος τοῦ καὶ βιβλίου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐφεξῆς βιβλίου (τοῦ κζ') παρίστησιν αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλέα. — Δεύτερον· ὁ Εὐεργέτης ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, ὅτε πρὸς Σέλευκον τὸν Καλλίνικον, Βασιλέα τῆς Συρίας, ἐκίνει τὸν πόλεμον (γ). ἀλλὰ μὴν τότε νεωστὶ τοῦτον νυμφευθέντα παρίστηται Καλλιμάχος ὁ ποιητὴς ἐκ τῶ *Berenike Plókamos* ἐπιγεγραμμένῳ εἰδυλλίῳ (οὐτινος μόνον, ἢ ὑπὸ τοῦ Κατούλλου μετὰφρασις σφύζεται καθ' ἡμᾶς). λέγει δ' ἐκεῖ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ὁ Ῥωμαῖος ποιητὴς (ἢ Ῥωμαΐζων ὁ Καλλιμάχος).

« Τὸν χρόνον ὧναξ τόνδε, νέφ θαλέθων ὑμεναίῳ,

Ἦῖε πορθήσων τέρματ' ἐς Ἀσσυρίων » (δ).

(α) Βλ. Simson Chronol. — πρὸς S. Hieronym. Comment. in Daniel. c. II.

(β) Ἔχομεν ὁμῶς ἐκ τοῦ Πολυβίου, ὅτι « Ψωθίσις, ὁ Πτολεμαίου (τοῦ Φιλοπάτορος) ψευδεπίτροπος, ἐδόκει γεγονέναι σκευὸς ἀγχίνου καὶ πολυχρόνιον, ἔτι δὲ καὶ κακοποιὸν ἐν βασιλείᾳ, καὶ πρῶτον μὲν ἀρτύεται φόνον Λυσιμάχου, δεῦτε οὖν ἰδὼς Ἀρσινόης τῆς Λυσιμάχου, καὶ Πτολεμαίου (τοῦ Φιλαδέλφου) » κτλ. Πολύβ. *λεῖψαν*, ἐκ τοῦ ιε, βιβλ. τόμ. 3. σελ. 52 ἐκδ. Vind. Ταῦτα θαυμαστὸν πῶς ἐνταῦθα παρέλιπεν ὁ Ὅδιος! τὸν Λυσίμαχον τοῦτον μνημονεύει καὶ ὁ Σχολιαστὴς Θεοκρίτου (Εἰδυλ. ιε' 128). βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. η' §. 5. — Σημ. ἡμεν.

(γ) Ἀππ. Συριακ. — Ἰουστίνος κζ. — Ἰερώνυμ. ἐνθ. ἀνωτέρ.

(δ) « Qua rex tempestate novo auctus hymenaeo

Vastatum fines iyerat Assyrios. »

Catul. Carmen de Berenices Coma, ἐκδ. I. Vossij. (ἀλλ. πληθυντ. *novis auctus hymenaeis*, ἐκδ. Ernesti). Τούτου τοῦ Καλλιμαχείου ποιήματος μνημονεύουσιν ἄλλοι τε καὶ Γεμίνος ('Ἀστρ. 2.) λέγων « Καὶ ὁ ὕστερον κατηστερισμένος ὑπὸ Καλλιμάχου Βερενίκης Πλόκαμος » (κατέγραψε δὲ τοῦτον εἰς τοὺς ἀστερισμοὺς οὐχ ὁ Καλλιμάχος αὐτός, ἀλλὰ Κόνων, Σάμιος μαθηματικός. βλ. ἐφεξ. κεφ. ζ' § 3η). Ὁ δὲ κλεινὸς Βεντλῆιος (Bentley) ἐξέδωκε καὶ τινὰ τοῦ Καλλιμαχείου καίμινον λείψανον συναγαγὼν, ἐν οἷς ὁμῶς τὸ ἀνωτέρω διόστιχον οὐχ εὐρίσκεται· (διό καὶ τοὺς στίχους ἐξελληνίσκαμεν, ὅσον κατὰ λέξιν μετρίως, ὡς δὲ πρὸς ῥυθμὸν, ἐπίσης μουσι-

Νέον δὲ λέγων ὑμέναιον ὁ ποιητής, οὐ πρὸ πολλοῦ τελεσθέντα τὸν γάμον δηλοῖ. Φαίνεται τοίνυν ἐκ τούτων, ὅτι μετὰ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας ἐγένοντο τὰ τέκνα τῷ Φιλαδέλφῳ. Οὐδ' ὑπάρχει πρᾶγμα πιθανὸν καὶ πιστευτὸν, ἢ ὅτι ὁ Εὐεργέτης, τοσούτου βασιλέως διάδοχος, ὑπερήλασε τὸ 30, καὶ ἐπέκεινα τῆς ἡλικίας ἔτος, ὅτε τὸ πρῶτον ἔγημεν ἢ ὅτι Βερενίκη, ἡ τοῦ Εὐεργέτου ἀδελφή, οὐκ ἐνυμφεύθη νέα καὶ αὐτὴ καὶ πρόσθετος, οὕτω πλουσίῳ καὶ ἰσχυροῦ βασιλέως θυγάτηρ, καὶ τὴν ὄψιν δὲ καλίστη· διὰ καὶ ταύτην ἔγημεν ἐξ ἔρωτος (ὡς λέγουσιν) ὁ Ἀντίοχος*.

Ἀπαρτῶμεν

Πότε ἐγεννήθησαν καὶ ἐνυμφεύθησαν τὰ τοῦ Φιλαδέλφου ταῦτα τέκνα, ὁρθῶς συνῆξεν Ὀδίας (βλ. ἐφεξ. § 16, καὶ κεφ. ζ. § 17.), ἀλλ' ἡ μέθοδος τῶν παρ' αὐτῷ συλλογισμῶν οὐ πάντοι φαίνεται ἀσφαλής. Ἀπιθανον, εἶπεν, εἴ τις νομίζει τὸν Εὐεργέτην περίπου τριακοντούτη γεγαμηκότα. Ἀλλὰ τί ἄλλο παρὰ τοῦτο τὸ ἀπιθανον κατασκευάζει καὶ αὐτός, τιθεὶς τὸν μὲν γάμον τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τῷ τέλει, τὴν δὲ γέννησιν, περὶ τὸ δέκατον ἔτος τῆς τεσσαρακονταετοῦς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου; (τοῦτο οὐ τριακοντούτίζει;). Καὶ τῶν Ἰουζίνου βιβλίων ἡ ἀκολουθία ποῖον ἔχει κράτος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔγημεν ὁ Εὐεργέτης; Μὴ γὰρ ἠγνῶει καὶ αὐτός ὁ κριτικώτατος ἀνὴρ, ὅτι πολλάκις ὁ συγγραφεὺς οὐ μόνον ἐν βιβλίοις καὶ κεφαλαίοις, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπλῆς πολλάκις ἐν περιόδοις μεταβάσεως, ὑπερπηδῶν τὰ μεταξὺ, παρίστησι τὸν πρὸ μικροῦ νήπιον, ἤδη γενειῶντα· στέλλει καὶ τὸν Φαληρέα κατ' εὐθείαν ἐκ μὲν τῶν Ἀθηνῶν εἰς Αἴγυπτον, ἐκ δὲ τῆς Πτολεμαϊκῆς αὐλῆς αὐθωρὸν εἰς τῆς Βουσιρίτιδος ἀσπίδος τὸ δῆγμα; (κεφ. Δ. σελ. 72,

κῶς, ὡς καὶ ὁ Σαλβίνιος ἐφείη, ἀνανεοῦντες ἐπὶ τὴν Καλλιμαχίαν!). Βλέπε Καλλιμάχου τομ. α. σελ. 371, 610 Lugdun. Batav. 1761. ἐκδ. Ἐνρίστου, ἐν ᾗ καὶ τὸ τοῦ Κατούλλου ποίημα, καὶ τοῦτο ἑλληνικῇ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Φλωρεντινοῦ Antonij M. Salvini; ἔστι, εἰ καὶ μὴ Καλλιμαχίζει περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ἐπῶν, συγνωστίως, ὡς ξένος ἑλληνιστής· τὰ δ' ἀνωτέρω ἔπη μεθρημῆνευσεν οὕτως·

* Ὅπως ἀναξ γαίαν ἱερατοῖς τε νέοις θ' ὑμεναίοις

Περθήσων γαῖαν ἱκετ' ἐς Ἀσσυρίων —. (Σημ. ἡμετ.).

καὶ κεφ. Ε, σελ. 109). Οὐδὲν παράδοξον ἔκρινεν Οὐόσσιος, εἴπερ ὁ Εὐεργέτης ἔγημεν ὀψὲ τῆς ἡλικίας, καὶ περίπου τριακοντούτης. « Πολλάκις γὰρ (φησὶν) οἱ καχύποπτοι ἡγεμόνες ἀπέχονται νομίμων γάμων μέχρι καὶ προθεβηκυίας τῆς ἡλικίας, φοβούμενοι τὴν ἐκ τῶν παιδῶν περὶ τὸ σκῆπτρον ἐπιβουλήν, ἀνδρυνθέντων, ὅταν τούτους γεννήσωσι νέοι ». Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον ἀνανεύουσι πρὸς ταῦτα καὶ ἡμεῖς συμφωνοῦμεν. Ἐστω νέος, νεώτατος, ὅσον ἐγγωρεῖ, νυμφευθεὶς ὁ Εὐεργέτης (καθὼς θέλουσιν)· ἀλλὰ τί μὴ παρομοίως ἐπιφέρουσιν οἱ κριτικοὶ τὴν αὐτὴν καὶ περὶ τοῦ Φιλαδέλφου κρίσιν; θέλουσι δὲ τοῦτον ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἄγαμον καὶ ἀτεκνον, εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν νεανίαν, καὶ πρὸς πρεσβύτερον; Μὴ γὰρ ὑπῆρχε μικροτέρου βασιλέως, τοῦ Σωτῆρος, υἱὸς ὁ Φιλάδελφος; καὶ ταῦτα λάγνος ἄνθρωπος (ὡς λέγεται) καὶ κατωφερῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς (ὡς τοῦτον αὐτοὶ ζωγραφίσουσι μετ' ὀλίγον) διαφθαρεὶς; Ἢ μήπως πάλιν ἔχουσιν ἀκριβῶς ἀποδεῖξαι πρωτότοκον τῶν Φιλαδέλφου παιδῶν τὸν Εὐεργέτην; ἄλλα δὲ τέκνα πρότερον οὐδόλως αὐτῷ γεγόνاسι, νήπια τελευτήσαντα; ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτων τεκμήριον παρέχουσιν ἐναργῆς (ὡς ὀψομεθα ἐφεξῆς). Ὡρα τοίνυν τοῖς περὶ τὸν Ὀδῖον σοφοῖς, ὅπως ἀποδῶσι καὶ τῷ τοῦ Εὐεργέτου πατρὶ ἔγκαιρον καὶ ὠριμον γαμοστολίαν τε, καὶ τεκνογονίαν· μὴδὲ καταλιμπανέντωσαν τὸν Φιλάδελφον βασιλεύοντα δι' ὅλης ὀκταετίας ἀνυμφον καὶ ἀνυμέναιον, καὶ στεῖρον δὲ καὶ ἄγονον, μήτε Ζητὸς καὶ Ἡρας τελείας (καθὼς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι), μήτε μογοστόκου Εὐλειθυίας διὰ τοσούτων ἐτῶν εἰς τοὺς βασιλείους αὐτοῦ θαλάμους ἐπεισελθούσης. Ταῦτα πρὸς γε τὸ παρὸν ἀπαντῶμεν πρὸς τὰς εἰκασίας τῶν κριτικῶν, αὐταῖς αὐτοὺς ἰδίαις ψήφοις ἀνθοβολοῦντες! Ἰδωμεν δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς.

§. ια. Θ) « Ἄλλις ταῦτα (λέγει, Ὀδῖος) περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἀγαμίας καὶ ἀτεκνίας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἡ δὲ παρὰ τῷ Ἀριστέῃ τοῦ ἀρχιερέως πρὸς φιλάδελφον ἐπιστολὴ προσαγορεύει
* καὶ τὴν βασίλισσαν καὶ ἀδελφὴν αὐτοῦ, τὴν Ἀρσινόην, καὶ

τὰ τέκνα *. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἔγνημε τὴν ἀδελφὴν ὁ φιλάδελφος, μαρτυροῦσι πάμπολλοι (α). πότε δὲ καὶ ἔγνημε; Τὴν Ἀρσινόην ταύτην ἐνυμφεῦθη πρῶτον ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος, ὡς μαρτυροῦσι Μένων καὶ Ἰουστίνος καὶ Πausanías (A. 1.)· μετὰ δὲ τὴν Λυσιμάχου τελευτὴν Πτολεμαῖος ἔγνημεν, ὁ Κεραιυνός (β)· καὶ, τέλος, τούτου τελευτήσαντος, ὁ Φιλάδελφος. Καὶ ὁ μὲν Κεραιυνός ἀπέθανεν ἕκτον περίπου ἑνιαυτὸν μετὰ τὸ βασιλεῦσαι τὸν Φιλάδελφον (ὡς προεῖρηται)· πότος δὲ χρόνος παρήλθεν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Κεραιυνοῦ μέχρι τῆς μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου συναικῆσεως τῆς Ἀρσινόης, ἄδελφον· διέδραμον δὲ ὅμως ἔξ τοῦλάχιστον ἔτη, καθὼς εἰκάζεται ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν τοῦ Φιλαδέλφου παίδων, ὧν ὁ πρεσβύτατος φαίνεται οὐ πρὸ τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς πατρῴας βασιλείας γεννηθεῖς. Καὶ πιθανῶς λοιπὸν ὁ Φιλάδελφος ἡγάγετο τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἥδη βασιλεύων δωδέκατον, ἴσως, ἑνιαυτὸν (γ). Βάβαιοι γάρ, ὅτι ἐκ τῆς ἀδελφῆς οὐκ ἐγένοντο παῖδες τῷ Φιλαδέλφῳ· τοὺς δὲ προεῖρημένους τρεῖς ἔσχεν ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς, Ἀρσινόης καλουμένης κἀκείνης, τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς, ὡς ὁ τοῦ Θεοκρίτου (Εἰδ. ἱ. 128) Σχολιαστὴς τρανῶς μαρτυρεῖ. Ἐκ τούτων τοίνυν ἀπάντων φαίνεται ἐναργῶς, ὅτι τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην, ἣν ἡ τοῦ Ἀρχιερέως πρὸς Φιλάδελφον ἐπιστολὴ ὡς τούτου σύζυγον μνημονεύει, οὐκ ἔγνημεν ὁ Φιλάδελφος, εἰμὴ μετὰ τινος ἑνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. Καὶ οἶδα μὲν (προστιθῆσιν), ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ἄλλην Ἀρσινόην εἶναι ταύτην δὴ τὴν ἀδελφὴν ἅμα καὶ γυναῖκα τοῦ Φιλαδέλφου, ἐτέραν δὲ πάλιν, ἣν ἔγνημε πρῶτον ὁ Λυσίμαχος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κεραιυνός· ἀλλ' εἰκαίως τοῦτο καὶ μάτην ἐφαντάσθησαν, εἰς μηδεμίαν ἀπόδειξιν βεβηκότες. Εἰ δὲ καὶ ἡ τοῦ Λυσιμάχου καὶ ὕστερον τοῦ Κεραιυνοῦ σύζυγος Ἀρσινόη φαίνεται παρήλιξ ἥδη (καθ' ὃν γὰρ ἀπέθανε χρόνον ὁ Κεραιυνός, εἶχεν ἥδη

(α) Pausan. A. 1. Στέφ. Βυζάντ. λ. Ἀρσινόη: Πλούταρχ. παῖδ. ἀγογῆς: Ἀθήν. εἰδ. 621: Plin. Hist. Nat. 36, 9, κτλ. — (β) Μένων. παρὰ Φωτ. ἀναγν. σκδ: Justin. XVII 7 καὶ XXIV. 2, 3. — (γ) Ἐντὸς ἄρα 2, ἐτῶν ἐγεννήθησαν 3, τέκνα τῷ Φιλ. δέλφῳ, ἐξωρίσθη δὲ καὶ ἡ α, γαμετὴ (§ 16)! Σχῆμα γοργόν! — Σημ. ἡμετ.

ἐκκαίδεκαέτη υἱὸν ἐκ τοῦ Λυσιμάχου, καὶ ἐπομένως οὐκ ἦν τότε νεωτέρα τῶν 32 ἐτῶν) (α), ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως οὐδὲν ἐκώλυε τὸν φιλάδελφον νυμφευθῆναι γυναῖκα τοσούτοις ἔτεσιν αὐτοῦ πρεσβυτέραν (β)· διὰ ταύτην ἴσως ἐν μέρει τὴν αἰτίαν οὐδὲν ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Φιλαδέλφου τέκνον ἢ Ἀρσινόη, ὡς ἤδη γεραύτερα τὴν ἡλικίαν π.

Ἀπαρτῶμεν.

§. ιβ'. Οὔτε τὴν ἀτοπίαν τῶν ὀδιακῶν εἰκασιῶν ἐπὶ πλέον φιλοκρινοῦμεν, οὔτε τὴν Οὐόσσίου γνώμην ἀποδεχόμεθα λέγοντος, « ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἔχων ἤδη γυναῖκα νόμιμον, τὴν Λυσιμάχου θυγατέρα Ἀρσινόην, συνεφθείρετο καὶ μετὰ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς Ἀρσινόης, ἀθέσμως αὐτῆς ἐρῶν, καὶ πρότερον, καὶ ἀπ' οὗ συνώκησεν αὕτη μετὰ τοῦ Λυσιμάχου π. δυσχερῇ καὶ δυσδιάλλακτα ταῦτα, καὶ μῆτε πρὸς τὴν ἱστορίαν, μῆτε πρὸς τοὺς χρόνους συμφωνοῦντα διεγνομάτευσεν ὁ γεραρὸς Οὐόσσιος. Ὅθεν καὶ δικαίως ἀντέ-

(α) Λάθος τοῦ Ὀδίου μικρὸν· οὐχὶ καὶ ὁ ἐν χρόνον ἐτελεύτησεν, ἀλλ' ὅτε ἔγνηεν ὁ Κεραυνὸς τὴν Ἀρσινόην (ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὅτε καὶ ἀπέκτεινεν αὐτῆς τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δύο παῖδας) τότε ταύτῃν ὁ πρεσβύτερος ἦν ἐκκαίδεκαέτης, ὡς μαρτυρεῖ τρανῶς ὁ Ἰουστίνος βιβλ. κδ. 2 (καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ὀδίῳ σελ. 24. σημ.). Εἰ δὲ καὶ ὁ Κεραυνὸς ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη δύο, ἢ καὶ ἔτος ἐν καὶ μῆνας πέντε (Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. ἐκδ. Μεδιολ. σελ. 175, καὶ 350 — Μέν. π. Φωτ. ἀναγν. σκδ. — Ἀππιανὸς, κτλ.), ὥφειλεν ἄρα καὶ οὗτος ὁ χρόνος προστεθῆναι πρὸς τὴν ἡλικίαν τῆς Ἀρσινόης· ἀλλὰ τότε φαίνεται μείζων ἢ 34 ἐτῶν νυμφευθεῖσα τὸν Φιλάδελφον· καὶ τοῦτο ἴσως οἰκονομῶν ὁ δόκτωρ παρτίεινε τὴν ἐκκαίδεκαετίαν τοῦ παιδὸς τῆς Ἀρσινόης μέχρι καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Κεραυνοῦ! Πλὴν ἀλλ' ἐτέρωθεν ἐξέπεσεν εἰς ἄλλον ἀριθμητικὸν παραλογισμόν, ἐπιλαθόμενος ἴσως ὅτι διώρισε μικρὸν ἀνωτέρω εἰς τοῦλάχιστον ἐνιαυτοὺς διαδραμόντας μετὰ τῆς τοῦ Κεραυνοῦ τελευτῆς καὶ τῆς μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου συνοικίσεως τῆς Ἀρσινόης π. Προσθεθείσης οὖν καὶ ταύτης τῆς ἔξαιτίας, εὐρεθήσεται ἡ Ἀρσινόη τεσσαράκοντος ἔτη ἤδη, καὶ προσέτι τριγὰς μὲν νόμῳ εἰς τοῦ ξανθοκόμοιο Φιλᾶδελφοῦ τὸν χρυσόγραφον παστὸν! Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐόσσιος καὶ 46, ἢ 48, ἐτῶν ὑπέλαβε τὴν Ἀρσινόην (Append. p. 63)· ἀλλὰ περὶ τῆς πιθανωτέρας αὐτῆς ἡλικίας λέγομεν ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ. — Σημ. ἡμετ.

(β) Καὶ πόσα ἦσαν ταῦτα τὰ ἔτη; ἔν, οὐδὲ ἔν! (κατ' αὐτὴν ὁπλαδὴ τὴν σειρὰν τοῦ Ὀδιακοῦ ὑπολογισμοῦ)· ἐκεῖνη (καθὼς λέγει) ὑπῆρχεν ἐτῶν 32· ἀλλὰ τοσούτων ἦν τότε καὶ ὁ Φιλάδελφος· βασιλεύσας μὲν ἐτῶν 20 (κατ' αὐτὸν τὸν Ὀδίον), γήμας δὲ τὴν Ἀρσινόην τῷ 12 ἔτει τῆς βασιλείας (ὡς διώρισε μικρὸν ἀνωτέρω). Εἰ δὲ πάλιν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν Ὀδίου χρονομετρίαν (βλ. ἐπιθ. σελ. 147) ἐβασίλευσε 22, ἐτῶν ὁ Φιλάδελφος, ὑπῆρχε λοιπὸν καὶ πρεσβύτερος τῆς νύμφης ἔτη 2. — Σημ. ἡμετ.

ταξεν ὁ Ὄδιος ἀντὶρρήσιν πρὸς ταῦτα μακρὰν (σελ. 24). Ἄλλη τις φαίνεται λύσις τῶν περὶ τὸν Ἀρσινοῖτην τοῦτον δεσμὸν ἐμφαινομένων πυλυπλόκων δυσκολιῶν, λύσις πάντῃ φυσικὴ (καθὼς νομιζομεν), καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Φιλαδέλφου. Τρεῖς ἐγένοντο ἐπ' αὐτοῦ Ἀρσινόαι, μία μὲν, ἡ Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου καὶ τῆς Εὐρυδίκης θυγάτηρ (διὸ καὶ μόνον ὁμοπάτριος ἀδελφὴ τοῦ Φιλαδέλφου), ἣν ἔγημε Λυσίμαχος ὁ τῆς Θράκης βασιλεὺς. Ταύτην τὴν τοῦ Λυσιμάχου σύζυγον Ἀρσινόην ἔγημεν ὕστερον καὶ ὁ Κεραιυνός (καὶ ταύτην οἱ περὶ τὸν Ὄδιον θέλουσι καὶ τοῦ Φιλαδέλφου, τελευταίον, γυναικα γενέσθαι, καὶ τοι μῆδαμῶς μὴδέποτε γενομένην). Δευτέραν δὲ Ἀρσινόην, θυγατέρα Λυσιμάχου καὶ τῆς εἰρημένης Ἀρσινόης, ἔγημεν ὁμολογουμένως ὁ Φιλιάδελφος (καὶ ἐπομένως ἑαυτοῦ ἀνεψιάν ἐξ ἑτεροθαλοῦς, ἢ ἀμφιμήτορος, καὶ μόνον ὁμοπάτορος ἀδελφῆς)· ἠγάγετο δὲ ταύτην οὐ πρότερον (ὡς θέλουσιν οἱ περὶ τὸν Ὄδιον), ἀλλ' ὕστερον, ἀφ' οὗ ἔγημε τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν (ὡς φανήσεται ἐφεξῆς). Τρίτη, τέλος, Ἀρσινόη, θυγάτηρ τοῦ Λαγίδου ἐκ τῆς Βερενίκης (διὸ καὶ ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος αὐταδέλφη τοῦ Φιλαδέλφου). Ταύτην κατὰ πρῶτον (καὶ ἄκοντος Ὀδίου) ἔγημεν ὁ Φιλιάδελφος, καὶ μετ' αὐτῆς συνώκησεν ἀδιαλείπτως μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. Μάρτυρες·

Α) Ὁ Πausanias. «Οὗτος (λέγει) ὁ Πτολεμαῖος Ἀρσινόης, ἀδελφῆς ἀμφοτέρωθεν, ἐρασθεὶς ἔγημεν αὐτήν, Μακεδόσιν οὐδαμῶς ποιῶν νομιζόμενα, Αἰγυπτίοις δὲ, ὧν ἦρχε». (Α. ζ.).

Β) Ὁ αὐτὸς Πausanias διακρίνει ταύτης τῆς Ἀρσινόης τὴν ἐτέραν (ἣν ἔγημε Λυσίμαχος), ὀνομάζων ἐκείνην *Λυσάνδρας* ἀδελφὴν (Α. ι.). αὐτὴν δὲ τὴν Λυσάνδραν διώρισε πρότερον ὀνομάσας «Πτολεμαίου τε τοῦ Λάγου καὶ Εὐρυδίκης» (Αὐτ. Α. ζ.). Λυσάνδρας ἀδελφὸν εἶπεν ὁ αὐτὸς καὶ τὸν Κεραιυνόν (ὡς ὁμομήτριον αὐτῆς καὶ ὁμοπάτριον. Α. ι. καὶ ις). Οὕτω τοὺς ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὺς διακρίνει πολλὰκις ὁ Πausanias, προστιθεὶς καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τὰς διαφορὰς (α).

(α) Τοιαῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς. «Πτολεμαῖος (ὁ Λάγου) γυναικα τῷ Πύρρῳ ἐτέδωκεν

Γ) Καὶ ὁ Μέμνων προνομίως τὴν Ἀρσινόην (τὴν Λυσιμάχου γαμετὴν) ὀνομάζει ἀδελφὴν Πτολεμαίου τοῦ Κεραινοῦ, προστιθεὶς καὶ ὅτι ταύτην ἔγημεν ὁ Κεραινὸς, ὡς πάντων τοῦτο τοῖς Αἰγυπτίοις « (τὸ λαμβάνειν εἰς γυναῖκα δηλονότι τὴν ἀμφοτέρωθεν ἀδελφὴν, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω καὶ ὁ Πausanias περὶ τοῦ Φιλαδέλφου) (α).

Δ) Καὶ αὐτὸς ὁ Θεόκριτος τὴν Φιλαδέλφου σύζυγον καὶ ἀδελφὴν Ἀρσινόην Βερενίκης θυγατέρα καλεῖ « Ἄ Βερενικεῖα θυγάτηρ, Ἐλένα εἰκυῖα, Ἀρσινόα » (Εἰδυλ. ιε, 110). Ἐτέρα λοιπὸν ταύτης ὑπῆρχεν ἡ ἐξ Εὐρυδίκης Ἀρσινόη, ἣν ἔγημε Λυσιμάχος. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐκ τῶν μητέρων ἐκατέρων τῶν Ἀρσινόων· ἡ δὲ Βερενικεῖα θυγάτηρ δέικνυται τῆς ἐτέρας διαφέρουσα καὶ ἐξ ἄλλων περιστατικῶν, καὶ ἐκ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔγημεν αὐτὴν ὁ Φιλαδέλφος. Ἄκουε.

Ε) « Οἱ δὲ οἱ (τῷ Φιλαδέλφῳ) παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης, οὐ τῆς ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς· τὴν δὲ οἱ συνοικήσασαν ἀδελφὴν κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα » (Πausanias Α. ζ.). Περὶ τοῦ « ἀπαιδα » λέγομεν ἐφεξῆς. Τοῦ δὲ « κατέλαβεν ἔτι πρότερον » ὁ νοῦς ἐξάπαντος ἀποδοτέος εἰς τὴ προηγούμενον κῶλον· ἡγουν, ἡ τῷ Φιλαδέλφῳ συνοικήσασα ἀδελφὴ ἀπέθανεν ἔτι πρότερον, πρὶν αὐτῷ γενέσθαι τοὺς παῖδας ἐκ τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς. Καὶ βεβαιωμένη μὲν ἡ τοῦ λόγου σύνθεσις δοκεῖ· ἀλλὰ τὸ ἔτι πρότερον σημαίνει τι πάντως, οὐδ' ἐτέθη μάτην ἐν τῷ λόγῳ. Καὶ εἰ μὴ τοὺς Ὀδριακοὺς ἐφοβοῦμεθα, μήποτε παροξυνθέντες λοιδορήσωσιν ἡμᾶς ὡς τοῦ Πausanias καίμενου θρασεῖς

ἀδελφὴν ὁμομητρίαν τῶν αὐτοῦ παιδων » (Α. ια), τευτίστοι τὴν Ἀντιγόνην, θυγατέρα τῆς Βερενίκης καὶ τοῦ (προτέρου ταύτης ἀνδρός) Φιλίππου (Πλούταρχ. Πύρρ. §. δ) Καὶ πάλιν ὁ Πausanias (Α. ζ.). « Μάγας δὲ, ἀδελφὸς ὁ μ ο μ ή τ ρ ι ο ς Π τ ο λ ε μ α ι ο υ (τοῦ Φιλαδέλφου) — ἐγενόνη δὲ ἐκ Φιλίππου τῇ Βερενίκῃ, Μακεδόνης μὲν » κτλ.

(α) Μίμν. παρὰ Φωτ. ἄναγν. σκδ. κεφ. 15. πρὸλ. καὶ κεφ. 5. ὅπου εἴτε διὰ μνημονικὸν τοῦ συγγραφέως ἀμάρτημα, εἴτε καὶ ἐκ πλάνης τῶν ἀντιγραφείων γράφεται ἡ Ἀρσινόη (ἣν ἔγημε Λυσιμάχος) « θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου » (ἀντὶ τοῦ Λάγου).

παράβιαστας, εἵπομεν ἂν, ὅτι τὸ ἔτι πρότερον ἐγράψεν ὁ Παυσανίας μετὰ τὸ *συνοικήσασαν* (« τὴν δὲ οἱ συνοικήσασαν ἔτι πρότερον ἀδελφὴν κατέλαβεν ἀποθάνειν » κτλ.)· ἡ δὲ τῶν πρώτων ἀντιγραφέων ἀβλεψία συνετάραξε τῶν λέξεων τὴν τοποθεσίαν· (Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἑκδικος ἐξέλαβε τὸ νόημα τῆς περικοπῆς, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς λατινικῆς αὐτοῦ ἐρμηνείας. βλ. ἔμπροσθ. κεφ. Ζ. §. κγ). Ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχει νῦν τὸ κείμενον οὐδὲν ἄλλο δύναται σημαίνειν, εἰ μὴ ὅτι ἡ Ἀρσινόη, ἡ ἀδελφὴ, συνώκει τῷ Πτολεμαίῳ, πρὶν οὗτος τεκνοποιήσῃ (τὰ ἱστορούμενα τέκνα), καὶ ἐπομένως πρὶν ἢ συνοικήσῃ μετ' αὐτοῦ ἢ τοῦ Λυσιμάχου θυγάτηρ Ἀρσινόη.

Γ) Ὁ Λουκιανὸς ζωγραφῶν τὸν ἱκαρομένειππον αἰωρούμενον εἰς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος, καὶ τὰ κατὰ γῆν ἐπισκοποῦντα, λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐβλεπεν « οὐ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅποσα οἰκοὶ ἔπραττον *εἰδόμενοι λαμβάνειν, Πτολεμαίων μὲν συνόντια τῇ ἀδελφῇ* » κτλ. (α)· ὅπου καὶ ὁ Σχολιαστὴς· « Πτολεμαῖος, ὁ ἐπὶ κλην Φιλάδελφος, Στρατονίκην (γρ. Ἀρσινόην) τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν εἶχε γυναῖκα » (β). Ἐφράνει τοιγαροῦν ὁ Λουκιανὸς, ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος συνεφθείρετο λαθραίως μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης, καὶ πρὶν ἢ ταύτην δημοσίως (κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων νόμους) νυμφευθῇ. Ἀλλὰ τότε (κατὰ τὴν νεανικὴν ἀκρασίαν τοῦ Φιλάδεلفου) ἡ ἐξ Εὐρυδίκης Ἀρσινόη ἀπῆν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Θράκην, πρὸ χρόνων συνοικοῦσα τῷ Λυσιμάχῳ· κατὰ γὰρ τὴν

(α) Λουκιαν. Ἱκαρομενιπ. §. 15 σελ. 769, τόμ. 2. ἐκδ. Reitz. — (β) Τὸ Στ ρ α τ ο ν ι κ ῆ ἀντὶ τοῦ Ἀρσινόης, ἐπερῆν εἰς τὸ σχόλιον ἐκ τῆς ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφῶν, συγχυσάντων ἐν τῷ κειμένῳ τὰ ἐφεξῆς ἐπακολουθοῦντα « τὸν Σελεύκου δὲ Ἀντίοχον Στ ρ α τ ο ν ι κ ῆ διαυένοντα » κτλ. Τὰς ἐν τούτῳ τῇ μέρει προσθήκας τῶν ἀντιγραφῶν μαρτυρεῖ καὶ ὁ σοφὸς ἐκδότης· ἀλλ' οὗτος ἔπειτα καὶ τὸ σχόλιον ἐκδίδου, καὶ τὰ κατὰ τοὺς Πτολεμαίους πολλάκις ἀναγνοὺς, ἀγνοῶ τίποτε παθόν, ἐσημείωσε (σελ. 768) τὰ ἐφεξῆς « Πτολεμαῖον ἔνοκε τὸν Εὐ ρ γ ῆ τ η ν, καὶ τοι οὗτος δημοσίως ἔγνηεν ἔρασεως τὴν ἀδελφὴν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Ἡρωδιανὸς βιβλ. Α. ». Ἀλλ' οὗτος ὁ Εὐεργέτης ἔγνηεν ἰδίαν ἀδελφὴν, καὶ ὁ Λουκιανὸς ἐνταῦθα καὶ οἱ λοιποὶ ἱστορικοὶ τὸν Φιλάδεلفον ἔννοουσιν· τοῦτον δὲ καὶ Ἡρωδιανὸς μαρτυρεῖ μετ' ὀλίγου. Ὁ δὲ κλεινὸς Πρίξιος ἔπαθε παράπτωμα μνημονικόν.

Λυσίμαχου τελευταίην εἶχεν ἤδη ἐξ αὐτοῦ υἱὸν ἐκκαίδεκαετῆ (ὅπισθ. σελ. 176)· αὐτὸς δὲ ὁ φιλάδελφος ἦγεν ἔτος τότε 26. Καὶ ὅτε λοιπὸν ἡ Ἀρσινόη ἐκείνη ἐνυμφεύθη τὸν Λυσίμαχον, μόλις ὁ φιλάδελφος ὑπῆρχε δεκαετῆς, ἢ μᾶλλον, ἐνναετῆς (εἰ μὴ καὶ νεώτερος).

Ζ) Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ Ἡρωδιανὸς, λέγων· ὅτι τὸν Αὐτοκράτορα Ἀντωνίνον ἀποθνήσκοντα ἤδη, καὶ πρὸς τὴν νεότητα Κορμόδου τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου ἀποσκοποῦντα, ἐλύπουν ἄλλων τε νέων βασιλευσάντων αἱ ἀταξίαι, * οἷον Διονυσίου τοῦ τυράννου Σικελίας, καὶ τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων εἰς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατήσχυαν. *Πτολεμαῖος μὲν καὶ μέχρις ἀδελφῆς ιδίας ἔρωτος προχωρήσας, παρὰ τε τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους· Ἀντίγονος δὲ, Διόνυσον μιμούμενος* » κτλ. (Ἡρωδιαν. Α. κεφ. γ.). Κατανεύει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ὀδίας (δῶρον ἄδωρον, ὡς λέγει κατὰ λέξιν, ταύτην τὴν κατάνευσιν ὑποχωρῶν, σελ. 25), καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι νέον ἔτι τὸν φιλάδελφον τῇ ἀδελφῇ συνοικοῦντα ὑπέλαβεν ὁ Ἡρωδιανὸς, ἀλλὰ τὴν τούτου μαρτυρίαν ὡς ἄκυρον παραγράφει· διότι (λέγει) « προδίδωσιν αὐτὴ ἐξ ἑαυτῆς παχεῖαν περὶ τὰ Πτολεμαϊκά καὶ λίαν ἐπαισχυρτὴν ἀμάθειαν τούτου τοῦ ἱστορικοῦ· ὅστις τὸν Πτολεμαῖον τοῦτον νομίζει οὐχὶ τὸν φιλάδελφον, ἀλλὰ τὸν τούτου πατέρα τὸν Λαγίδην! καὶ ἡ δεξις (λέγει) προφανής· α) Διότι τὰ ὀνόματα Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίγονον, ἐκφέρει χωρὶς ἐπωνυμιῶν (ὡς ἐκφέρονται δηλονότι οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι καὶ ἄμεσοι τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι, οἵτινες ὅμως οὐ παρέλαβον νέοι τὰς ἀρχάς). β) Διότι τούτους ὀνομάζει καὶ διαδόχους, ὡς προσαγορεύουσιν οἱ ἐνδοξοὶ συγγραφεῖς τοὺς ἀμέσως διαδεξαμένους τὸν Ἀλεξάνδρον. Οὕτω Νύμφις ὁ Ἡρακλεώτης συνέγραψε, περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων » (παρὰ Σοῦδα). — Ἀλλ' ἀδίκως παρωξύνθη τοσοῦτον ἡ χαρίεσσα Ὀδίου μουσα κατὰ τοῦ γέροντος Ἡρωδιανοῦ. Παρομοίαν γὰρ καὶ τὴν αὐτὴν ἐπαισχυρτὴν ἀμάθειαν ἔπασχε καὶ ἐκεῖνος ὁ μαμμιάκουθος Λουκιανός! ὅστις (ὡς ἀνωτέρω προείδομεν) ἀπλῶς καὶ χωρὶς ἐπωνυμίας Πτολεμαῖον μόνον ὠνόμασε

τὸν Φιλάδελφον (α)· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Η) Ὁ Σωτάδης (παρ' Ἀθηναίῳ καὶ τῷ Πλουτάρχῳ) λοιδορῶν τὸν

(α) Καὶ μήπως ὁ Λουκιανὸς μόνον; τί δ' οὐχὶ καὶ Πανυσανίας; (Α. ιζ. §. 2), καὶ Πολύβιος (B, 74); καὶ ἵνα παραλίπωμεν ἄλλους (ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀριστοῖα, τὸν Ἰουστίνον, τὸν Εὐσέβιον, τὸν Χρυσόστομον, κτλ.), αὐτὸς, τέλος, ὁ Θεόκριτος Πτολεμαῖον ἀπλῶς πολλῶς ἀνόμασε τὸν Φιλάδελφον (Εἰδ. ιζ. καὶ Εἰδ. ιδ. 89). ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν Λαγίδην (Εἰδ. ιζ, 56: ιε, 46). Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μόνον κυριωνυμικῶς διαφόρους ἐκφέρουσι Πτολεμαίους. Οὕτως ὁ Πλούταρχος οὐ μόνον τὸν Α, Πτολεμαῖον (περὶ φυγ.), ἀλλὰ καὶ τὸν Β, ('Δράτ §. ιβ καὶ ιε), καὶ τὸν Αὐλῆτιν (βίῳ Κάτων. §. 35), καὶ τὸν Εὐεργέτην (Κλεομ. §. 22), καὶ τὸν Φιλοπάτορα (αὐτ. §. 33). Καὶ Διόδωρος, τὸν Φιλομήτορα, καὶ τὸν Ἐπιφανή, καὶ τὸν Φύσκωνα, καὶ ἄλλους (Διοδῶρ. τόμ. Β. σελ. 495, 562, 573, 579, 583, 588. Wess. κτλ.). Καὶ Πολύβιος πάλιν, τὸν Φιλοπάτορα, καὶ τὸν Φιλάδελφον, καὶ τὸν Εὐεργέτην (B, 31, 34: καὶ τόμ. 3. σελ. 52. Vindobon.). Καὶ ἡ Α. Μακκαβ. τὸν Φιλομήτορα. (1, 51). Καὶ Ἀλκιανὸς τὸν τοῦ Λάγου (Ποικ. ἱστ. α, 30 γ, 17: ιβ, 16), καὶ τὸν Εὐεργέτην (ιδ. 13). Καὶ ἄλλους ὁ Πολύαιος, κτλ. Οὐ μόνον δὲ τοὺς Πτολεμαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὁμωνύμους τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων (οἷον τοὺς Σελεύκους, καὶ Ἀντιόχους, καὶ Ἀντιγόνους, κτλ.) ἐκ μόνης κυριωνυμίας οἱ ἀρχαῖοι πολλῶς ἀποκαλοῦσι. Καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τῶν πλείστων Πτολεμαίων τὰ νομίσματα, οἷον τοῦ Σωτήρος, τοῦ Φιλάδελφου, τοῦ Εὐεργέτου κτλ., μίαν (ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον) βλέπομεν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (Bλ. Viscont. Iconogr. Grecq. planch. 52 — 54). Πολλὰς δὲ πάλιν διακρίνουσι τοὺς Πτολεμαίους οἱ συγγραφεῖς ἢ δι' ἀριθμητικῶν ἐπιθέτων, οἷον Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος, ὁ δεύτερος, κτλ., ἢ προστιθέντες τὴν ἐκάστου προσωνομίαν, οἷον, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου (ἢ ὁ Σωτήρ), ὁ Φιλάδελφος, ὁ Εὐεργέτης, κτλ. ὡς ἄλλοι τε καὶ Στράβων μάλιστα ὁ τῆς ἀκριβοῦς ἐραστῆς (ιζ, 795, 801 κτλ. πρβλ. Πανυσαν. Α, η. καὶ Ἀθῆν. πολλαχού). ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ μόνῃς τῆς ἐπωνυμίας (χωρὶς τοῦ κυρίου ὀνόματος) οἷον ὁ Φιλάδελφος, ὁ Εὐεργέτης κτλ. (Στράβ. ιζ, 789, 815, Α, 98, 99, 103, κτλ. πρβλ. Πανυσαν. Α, η). Μετὰ δὲ τῶν ἐπιθέτων ἀναγινώσκονται καὶ ἐν τοῖς νομίσμασιν ἐνίοτε ὡς ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος καὶ τοῦ Φιλομήτορος (Viscont. l. c.). Καὶ ταῦτα μὲν πέραν ὧς τοῦ ματρῖου περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ προσωνομίας τοῦ Πτολεμαίου.—Διαδοχοὺς δὲ πάλιν ἔλεγον οὐ μόνον τοὺς Ἀλεξάνδρου στρατηγούς, τοὺς ἐξαίρετως διαδοχοὺς ὀνομαζόμενους καὶ διαδοξάμενους (Πολύβ. Θ, 28, πρβ. Διόδ. ιη, 621: Διον. Ἀλιπ. τ. α. σελ. 17 ἐκδ. R.), ἀλλὰ (κατὰ τὴν συνθηστέραν τῆς φωνῆς ἐκδοχὴν) καὶ πάντας τοὺς ἐφεξῆς διαδοξαμένους τὴν Ἀλεξάνδρου πολυμέριστον βρασιλείαν καὶ ἀρκεῖται ἐντὶ πάντων εἰς καὶ μόνος μάρτυς ὀνομασθεῖς, ὁ Ἀλεξανδρινὸς καὶ Πλατωνίζων Φίλων, λέγων· «Πῶν Πτολεμαίων οἰκία, καὶ ἡ καθ' ἑκάστην τῶν διαδοχῶν ἐπεφάσκει» (Φιλ. π. Ἰωσ. τόμ. 2. σελ. 60 Mang. πρβλ. καὶ Justin. I. XVII. κτλ.). πρόσθε, καὶ τὸν Ἀνδρωνα, ὅστις ἐν τοῖς Χρονικοῖς «Ἀλεξάνδρου διαδοχοὺς» εἶπεν ἅπαντας τοὺς μέχρι Πτολεμαίου τοῦ Ζ (παρ' Ἀθῆν. Α. 181). Ὡστε δικαίως καὶ ὁ Ἡρωδιανὸς ἀνόμασε διαδοχοὺς τοὺς τῶν πρώτων καὶ κυρίως

Φιλάδελφον παρόρσεια κατὰ πρόσωπον, «ὅτε τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἐγεγαμῆκει», ὡς ἀνοσίως καὶ ἀθέσμως αὐτῇ συνοικούντα, ἐλοιδορεῖ τοῦτον καὶ πρὸς Λυσίμαχον. Ἐκ δὲ τούτου καταφαίνονται δύο ἀλήθειαι ἤδη ἀναντίρρητοι. α) Ὅτι τότε λοιπὸν ἔζη ὁ Λυσίμαχος, καὶ εἶχε σύζυγον τὴν ἐξ Εὐρυδικῆς Ἀρσινόην, ἣν ἐγάμεν, ἔτι παιδὸς ὄντος τοῦ Φιλάδελφου (α). Ἄλλην ἄρα ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἐγάμεν ὁ Φιλάδελφος, ὁμομήτριον δηλαδὴ, τὴν ἐκ Βερνίκης. Οὐδ' ὑπῆρχε δυνατὸν ἵνα τὴν αὐτὴν (τὴν ἐξ Εὐρυδικῆς) ἔχωσιν ἀμφοτέροι οἱ βασιλεῖς, ὁ μὲν κατὰ τὴν Θράκην, ὁ δὲ κατ' Ἀλεξάνδρειαν βασιλεύων. β) Ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐγεγαμῆκει γάμον ἀνόσιον (κατὰ τοὺς ἑλληνικὸν νόμους) συνοικήσας μετ' ἀδελφῆς ὁμοπατρὸς καὶ ὁμογά-

διαδόχων υἱῶς, τοὺς καὶ Ἐπιγόνους εἰδικώτερον λεγομένους (ἐν οἷς ἦσαν Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Δ, Πτολεμαῖος, καὶ Ἀντίγονος ὁ τοῦ Δ, Σελεύκος). Ὁ δὲ Ὀδισ καὶ αὐτὸ τὸ Ἐπιγόνους (ὅπερ ἐμνημόνευσεν ἐκ τοῦ Νύμφιδος) παρηρμήνευσεν (ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ), καθολικώτερον ἐπεκτείνας εἰς πάντας ἐφεξῆς τοὺς μετὰ γενεστέρους ἀπογόνους τῶν πρώτων διαδόχων (de successoribus eorumque posteris). Ἀλλ' ἐπίγονοι κυρίως ὠνομάζοντο οἱ τῶν πρώτων διαδόχων υἱοὶ (ὡς καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἐπτά ἀπὲι Θήβας στρατευσαμένων καὶ ἀπολομένων [Ἀπολλοδ. Γ. 7. Στράβ. ζ. 501. Διόδ. δ, 310]· τούτων δὲ τῶν ἐπιγόνων καὶ Αἰσχύλος ἔγραψε τραγωδίαν, ὡς καὶ τὴν σωζομένην τῶν ἐπτά ἀπὲι Θήβας. Σχ. Πινδ. Ἰσθμ. ζ.). Μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ παρὰ Σουῖδα χωρίον (ὅπερ ἀντέγραψεν ἐξ ἡμιτείας ὁ Ὀδισ) «Νύμφης Ξεναγόρου Ἡρακλεώτης συνέγραψε περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Δαδάρχων καὶ Ἐπιγόνων Βιβλ. κδ. — Ἐχει δὲ καὶ μέχρι τῆς καθαιρέσεως τῶν τυράννων τὰ μετὰ τοὺς Ἐπιγόνους, καὶ μέχρι τοῦ γ. Πτολεμαίου» (Σουῖδ. λ. Νύμφης). Γράψας οὖν ὁ Νύμφης τὰ μετὰ τοὺς Ἐπιγόνους (ἐν οἷς καὶ Πτολεμαῖος ὁ γ), Ἐπιγόνους εὐτε μόνους τοὺς υἱοὺς τῶν πρώτων καὶ κυρίως διαδόχων (οἷον, Πτολεμ. τὸν Β. κτλ.). Καὶ Ἀππιανός· «πολλὰ τῶν ἄλλων σατραπῶν (τῶν ἀμείσως διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου) εἰς τοὺς Ἐπιγόνους αὐτῶν συνετρίβη» κτλ. Ἀππιαν. Ῥωμαϊκ. ἱστορ. προοίμ. §. 10 σελ. 14. Schweigh.

(α) Ταύτην τῆς Λυσιμάχου σύζυγον Ἀρσινόην, εἰς τις τῶν αὐτοῦ ὑπάρχων, τ' ὄνομα Τελεσφόρος, ἔσκαψεν ἐν συμποσίῳ, ὡς ἐμετινὴν οὖσαν, εἰπών, «Κακῶν κατάρχεις τήνδ' ἐμούσαν εἰσάγων» (τὸ δὲ σκῶμμα κατὰ παρήχχιν· ὡς ἀνείπερ ἔλεγε «τὴν δὲ μοῦσαν»). Διὸ καὶ ἐτιμωρήθη ὑπὸ Λυσιμάχου ὁ Τελεσφόρος εἰς γαλεάριον βληθείς καὶ περιφερόμενος, ὡς θηρίον, καὶ τρεφόμενος καὶ κολαζόμενος, ἕως ἀπέθανεν (Ἀθῆν. δδ. 616). Τοιαῦτά τινα καὶ Σωτάδης ἴσως ἔλεγε κακῶματα πρὸς Πτολεμαῖον κατὰ Λυσιμάχον καὶ τῆς ἐκείνου γυναίκας, ὡς πάλιν πρὸς Λυσίμαχον κατὰ Πτολεμαῖον καὶ τῆς τούτου ἀθεμιτογαμίας.

στορος. Οἱ δὲ νόμοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων τοιοῦτον αὐτά-
 δελφον γάμον οὐδέποτε συνεχώρουν· καὶ τοῦτο νοῶν ὁ Σωτᾶδης
 ἔσκωπτε τὸ αἰς οὐχ ὁσίην *τρυμαλίην*· (ἄλλως δέ, πῶς ἂν ἡδύ-
 νατο λέγειν ἀνόσιοι τὴν καθ' Ἑλληνας νόμιμον σύζυγον;) (α).
 Ἄλλη τοῖνον ὑπῆρχεν ἡ τῷ Φιλαδέλφῳ συνοικήσασα, διάφορος τῆς
 μόνον ἐκ πατρὸς αὐτοῦ ἀδελφῆς, ἣν ἐγγημεν ὁ Λυσίμαχος.

Θ) Οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων (ὅσον ἡμεῖς οἶδαμεν), ὅποσοι τὰ κατὰ
 τὸν Φιλάδελφον ἐμνημόνευσαν, οὐδεὶς διέλαθε περὶ τῆς ἀδελφῆς
 αὐτοῦ καὶ γυναικὸς Ἀρσινόης, ὡς ἂν οὗσης αὐτῆς ἐκείνης, ἥτις
 καὶ τῷ Λυσιμάχῳ συνώκησε καὶ τῷ Κεραινωῖ· πάντες δὲ ὅσοι τι
 περὶ τούτου λέγουσι περιστατικώτερον, διακεκριμένας ἐκφέρουσιν
 ἑκατέρας τὰς Ἀρσινόας, οὐδὲ ταυτίζουσιν αὐτάς οὐδαμοῦ (καθὼς
 ἔδομεν ἄνωτέρῳ τὸν Μέμνονα καὶ Παυσανίαν καὶ Πλούταρχον καὶ
 Ἀθήναιον). Τούτοις, εἰ δοκεῖ, προστεθείσθω καὶ Στράβων, τὴν μὲν
 λέγων· «*Ἀρσινόην Πτολεμαίου τοῦ δευτέρου γυναῖκα ἅμα καὶ
 ἀδελφὴν* (I. 460), τὴν δ' ἄλλην ἀπλῶς, «*Ἀρσινόην γυναῖκα
 τοῦ Λυσιμάχου*» (II. 623).

I) Καὶ αὕτη ἡ ὁμωνυμία (ἥτις ἀπέβη παρὰ τοῖς πλείστοις αἰτίᾳ
 συγχύσεως τῶν δύο μάλιστα Ἀρσινοῶν), μαρτυρεῖ καὶ αὕτη δύο

(α) «*Ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος Σόλων, δημοπατέριους ἐπιείκῃς ἀγεσθαι, τὰς δὲ μομφη-
 τήριους ἐκάλυπεν. Ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς δημο-
 στρίαις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς δημοπατέριους ἀπέπειν. Ὁ δὲ τῶν
 Αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμέτεργα διατατομέων, — παρέσχεν
 αἰδεῖαν ἀπάσας ἀδελφὰς ἀγεσθαι, τὰς τε ἰδίας τοῦ ἐτέρου τῶν γονέων — καὶ τὰς
 ἐξ ἁμφοτέρων κτλ. (Φίλ. π. τ. ἐν εἰδεί Νόμων σελ. 303 τόμ. β, Mang. πρβ.
 Διοδ. Α, 16). Καὶ Πέρσαις τοιοῦτος ἐπίσημος γάμων ἐτίθη νόμος ὑπὸ τοῦ ὧμοῦ
 Καμβύσου, τοῦ πρώτου γήμαντος ἰδίαν ἀμφοτέρωθεν ἀδελφὴν πρότερον δὲ οὐδα-
 μῶς εἰσώθεισαν οἱ Πέρσαι ἀδελφαὶς συνοικεῖν (Ἡρόδοτ. Γ. 31. πρβλ. Πλάτων. περὶ
 Νομ. ια, 914. Λαέρτ. Ζ. ζ, 12. Κλήμ. Στρωμ. β, 308. Παυσαν. α. ζ. Ἀθῆν. ιγ.
 κτλ.). Τοὺς Πέρσας ἐμιμήθη καὶ Μαύσωλος σὺν Ἀρτεμισίᾳ (Ἀρρίαν). καὶ Διονύσιος
 ὁ νεώτερος, Σικελίας λάνγος τύραννος, ἐγγημε τὴν ἀδελφὴν Σωφροσύνην (Cornel.
 Nep. Dione, c. 1). Παρὰ δὲ τοῖς Συρίας βασιλεῦσιν Ἀντίοχος ὁ Σωτήρ ἱσοροεῖται
 τὴν ἀνταδελφὴν ἐπιγῆμας κτλ. Οἱ δὲ Φοινίκες (παρ' ὧν ἴσως ἔμαθον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι),
 μόνας ἤγοντο τὰς δημοπατέριους (Ἀχιλλ. Τάτ. α). Οὕτω καὶ οἱ Χαλδαῖοι (βλ. Γεν. x.
 12 : πρβ. Schulz Schol. in h. 1.). βλ. καὶ Demagistr. l. c. p. 421. καὶ Irmisch.
 not. εἰς Ἡρόδοτον. Α. κεφ. 3. τόμ. α. σελ. 70.*»

κόρας τοῦ Λαγίδου διαφόρους Ἀρσινόας. Ἡ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου μήτηρ ἐκαλεῖτο Ἀρσινόη. Κατὰ δὲ τὴν ἑλληνων μάλιστα συνήθειαν (ἥτις καὶ ἀπὸ πατέρων καὶ ἀδελφῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ πάππων καὶ μαμμῶν ὀνομάζει τοὺς ἐγγόνους), ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος δὴ τῶν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτοῦ τέκνων ὠνόμασε, τὸν μὲν (ἐξ ἑαυτοῦ) Πτολεμαῖον (τὸν Κεραινόν), τὴν δὲ (ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ) Ἀρσινόην (τὴν συνοικήσασαν Λυσιμάχῳ). Παρομοίως ὠνόμασε καὶ ἄλλα δὴ τῶν ἐκ τῆς Βερενίκης, τὸν μὲν Πτολεμαῖον (τὸν Φιλάδελφον), τὴν δὲ Ἀρσινόην (τὴν τούτῳ συνοικήσασαν αὐτὰδέλφην).

ΙΑ) Οὐδαμῶθεν ἀπέδειξαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, ὅτι ἡ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Κεραινοῦ γυνὴ Ἀρσινόη κατέφυγε, τέλος, εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Φιλάδελφον. Πᾶν δὲ τούναντίον μανθάνομεν, παρὰ μὲν τοῦ Μέμνονος, ὅτι ταύτην νυμφευθεὶς ὁ Κεραινὸς «τῆς βασιλείας ἐξεκέρυξεν» (ἀποκτείνας καὶ τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὴ τὴν παῖδας αὐτῆς), παρὰ δὲ τοῦ Ἰουστίνου (κδ, 3. σελ. 508, 509) καὶ πολὺ σαφέστερον· «Ὅτι καὶ τῆς πόλεως Κασσανδρείας (ὡς καὶ νῦν καλεῖται καθ' ἡμᾶς ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ποτίδαια) ἀποσπάσας αὐτὴν ὁ Κεραινὸς, ἀπλεκτον τὴν κόμην, καὶ τὸν πέπλον διεβρύχμεν, ἀπέστειλεν ἐξόριστον εἰς Σαμοθράκην μετὰ δὴ τὴν θεραπείαν αὐτῆς, καὶ τοῦτο μάλιστα ἀθλίαν καὶ δυσπαθαῦσαν, ὅτι καὶ συναποθανεῖν τοῖς τέκνοις οὐκ ἠδυνήθη». Εἰ δὲ, τέλος, ἐξῆλθε τῆς Σαμοθράκης (ἐπιζήσασα μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Κεραινοῦ), καὶ εἵπερ, ἐξελθοῦσα, κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Φιλάδελφον, ταῦτα Ὀδῖος ἐξ οὐθενὸς ἀπέδειξε τῶν ἱστορικῶν. Προσέθηκε δὲ μόνον ἐκ Πολυαίνου στρατήγημά τι τῆς Ἀρσινόης, ὅπερ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν (α). τοῦτο γὰρ ἐστρατηγήθη παρευ-

(α) «Ἀρσινόη, Λυσιμάχου τοῦ ἀνδρὸς τελευτήσας (ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον μάχῃ), μεγάλης ταραχῆς οὕσης ἐν Ἑρέσῳ, καὶ τῶν Σελευκιδῶν τὰ τείχη καταβαλλόντων, καὶ τὰς πύλας ἀνοιγόντων, εἰς μὲν τὸ φορεῖον τὸ βασιλικὸν κατέκλινε θεράπαιναν, σπολὴν περιθεῖσα βασιλικήν. — αὐτὴ δὲ περιβαλομένη ῥάκιᾳ, καὶ προσωπεῖον ἐβρύκωμένον, καθ' ἑτέραν θύραν ἐξῆλθε μόνη, καὶ δραμοῦσα ἐπὶ τὰς ναῦς, ἀπέπλευσε.» κτλ. Πολύαινος, η, 57.

θὺς μετὰ τὸν Λυσιμάχου θάνατον, ζῶντος ἔτι Σελεύκου, παρ' ᾧ διέτριβεν ὁ Κεραυνός· τὸν δὲ Σέλευκον οὕτως ἔπειτα (μετὰ μῆνας ἑπτὰ ἀπὸ τῆς Λυσιμάχου τελευτῆς. 'Ιουστίν. βιβλ. ιζ.) δολοφονήσας, ἅμα τε κατέστη βασιλεὺς Μακεδονίας, καὶ τὴν Ἀρσινόην γήμας κατέστρεψε (α). Πρῶτον οὖν ὤφειλον οἱ ἄνδρες ἀποδείξαι ταύτην τὴν Ἀρσινόην σώαν ἐκ τῆς ἐξορίας προσφυγοῦσαν πρὸς τὸν Φιλάδελφον, καὶ τότε μετ' αὐτοῦ καὶ γραῖαν οὔσαν ἤδη, καὶ δυσκλεᾶ, καὶ ἐμετικὴν, καὶ δίγαμον, νυμφεύειν τὸ τρίτον αὐτὴν πειρᾶσθαι, καὶ βασιλίσσαν τῆς Αἰγύπτου ἀναγορεύειν (β). Τοιοῦτο δέ τι οὐδ' αὐτὸς ἐδήλωσεν ὁ τοῦ Θεοκρίτου Σχολιαστῆς (περὶ οὗ λέγομεν εὐθύς). Λέγει δὲ μόνον, ὅτι ὁ Φιλάδελφος πρῶτον ἔγχευεν Ἀρσινόην τὴν Λυσάνδρου θυγατέρα, καὶ ἔπειτα (ἀπλῶς καὶ ἀδιορίστως) «τὴν οἰκείαν ἀδελφὴν Ἀρσινόην».

IB) Ὁ Φιλάδελφος ἔγχευε πάντως καὶ βεβαίως τὴν Λυσιμαχίδα Ἀρσινόην. Ταύτην δὲ ἐτέκνωσεν ὁ Λυσίμαχος ἐκ τῆς Πτολεμαίου καὶ Εὐρυδίκης Ἀρσινόης (ἦν ἐπέγχευε διαζεύξας τὴν πρώτην γυναῖκα Ἄμαστρον). Πρόδηλον δὲ τὸ πρᾶγμα· διότι, καὶ μὴ ῥητῶς ὀνομάζωσιν οἱ ἱστορικοὶ τὴν μητέρα τῆς Λυσιμαχίδος Ἀρσινόης (ἦν ἐτέγγμεν ὁ Φιλάδελφος), ἀλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ ὄνομα, Ἀρσινόη, λαμ-

(α) Justin. XVII. 2. XXIV. 3: Μέμων ἐνθ. ἀνωτ.: Παυσαν. Α. 15. I. 10. Στραβ. 17. 623: Ἀππιαν. Συριακ. (σελ. 631 Τομ. α, ἐκδ. Schweigh): Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. κεφ. λη. §. 5. ἐκδ. Mediol.

(β) Ὁ σφόδρ. Βισκόντης λέγει «La mort de Ptolemée Ceraunus lui rendit la liberté, et l'amour de Philadelphie son frere mit fin à tous ses malheurs. Il l'appelle à Alexandrie, et, en l'épousant, il lui fit occuper sur son trône la place de la fille de Lysimaque» (Viscont. Icon. Gr. vol. 3. p. 214). Πόθεν ταῦτα μαθών;—Τοιαῦτα φρονεῖ καὶ ὁ περικλητὸς Champollion (Anal. des Lagid. t. 2. p. 18) μάρτυρα καλῶν τὸν Πλούταρχον (ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλων. παρ. α. μυθ. καὶ ἐν τῷ π. παρ. δ. ἀγωγ.). Ἀλλ' ἐν ταύταις Ἀρσινόη μὲν βασιλίσσα φέρεται, καὶ Ἀρσινόη ἀδελφὴ τοῦ Φιλάδελφου (ἐμνημονεύσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἀλλαχοῦ τὰ χωρία)· ἀλλ' ἐπὶ αὐτῇ ἦν ἡ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Κερανοῦ γυνή, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ὁ Φιλάδελφος μετεκατέσχετο ἐκ τῆς Σαμοθράκης (τῷ 278 π. Χ.) διὰ τοῦ Σωσθένους (βασιλεύοντος τότε Μακεδονίας), αὐδὲν τούτων οὐδόλως εἰρήσεις οὔτε παρὰ Πλευτάρχῃ, οὔτε παρὰ οὐδενὶ τῶν Σωσθένους ἐμνημονεύοντων ἱστορικῶν.

πρῶς μαρτυρεῖ τυγχάνον τῆς οἰκίας τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου (βλ. ἀνωτέρω σελ. 154). Θέλουσι λοιπὸν οἱ κριτικοί, ὅτι πρῶτον ὁ Φιλάδελφος ἐνυμφεῦθη τὴν θυγατέρα, καὶ μετέπειτα τὴν ἐκείνης μητέρα, ἑαυτοῦ δὲ πενθεράν, τὴν Εὐρυδικεῖαν Ἀρσινόην (ἥτις ἦν ἡ αὐτὴ καὶ ὁμοπάτριος αὐτοῦ ἀδελφῆ)! Ἀλλ' εἰς τοιαύτην διπλὴν ἀθεμιτογαμίαν (νομίζομεν) οὐκ ἂν ἐξέπεσε, καίτοι κατωφερῆς, ὁ Φιλάδελφος, οὔτε κατὰ τοὺς Ἑλλήνων, οὔτε κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων νόμους· εἰ δὲ μὴ, καὶ *Φιλοπένθερος* ἐξαίφνης ἂν ἀπέβαινεν ἡμῖν ὁ *Φιλάδελφος*! Πόσον δὲ καὶ ἄλλως ἄτοπον φαίνεται καὶ γελοῖον, εἴ τις πιστεύει, ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἔγνηε τὴν μητέρα (περιβόηταν ἤδη διὰ τὴν κατὰ Ἀγαθοκλέους, τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ αὐτῆς, ἐπιβουλὴν· σελ. 169), ἀφ' οὗ ἐξώρισε τὴν θυγατέρα (τὴν Λυσιμάχειον Ἀρσινόην) εἰς Κοπτὸν τῆς Θηβαΐδος, ἐπιβουλεύουσαν αὐτὴν εὐρών (βλ. ἐφεξῆς ἀρθρ. ιδ').

II) Τελευταῖον. Ὁ τῷ Φιλάδεلفῳ σύγχρονος, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διατρίψας, Θεόκριτος ὁ ποιητῆς (α), οὐδεμίαν ἀφῆκεν ἀμφισβολίαν, ὅτι καὶ νέαν ἤδη τὴν αὐταδέλ-

(α) Κατὰ τοὺς περὶ τὸν σφῶν Βυσταμάννον, ὁ Θεόκριτος ἦλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν οὐ πολὺ μετὰ τὸ 284 π. Χ. (ἴσ. τῷ 282, Ὀλυμπ. ρκδ, τὸ γ.) ἀνεχώρησε δ' ἐκεῖθεν εἰς Συράκουσας, τῷ 275 : π. Χ. (ἔτε καὶ Ἱέρων ἀνηγορεύθη τὸ πρῶτον ἐν Σικελίᾳ στρατηγός). Ἐκ τῶν τριῶν Εἰδυλλίων, λέγω δὲ τοῦ ΙΔ (ἐν ᾧ τὸν Φιλάδελφον ἐπαινεῖ περὶ τὸ τέλος), καὶ τοῦ ΙΕ (ἐν ᾧ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ σύζυγον Ἀρσινόην), καὶ τοῦ ΙΖ (ὅπερ ἰδίως ἐγὼ καὶ ὡμῖον εἰς Πτολεμαῖον ἐπιγέγραπται), τὸ μὲν πρῶτον πιθανῶς ἐποίησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸ δὲ β, ὅστερον ἐν Σικελίᾳ διατρίβων (περὶ τὸ 273—270, π. Χ.)· τὸ δὲ τέλος, ΙΖ, πολλῷ χρόνῳ πρότερον, ὡς ἦλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν (Wuestemann Theocr. Reliquiae p. 260. πρβ. p. 109, 201, 215, 244). Καὶ πίπτει λοιπὸν ὁ χρόνος τῆς ποιήσεως τοῦ ΙΖ, Εἰδυλλίου καθ' ἣν διέτριψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Θεόκριτος αὐτ' ἐνναετίαν, εἴτε ἐπταετίαν (282—275), καὶ τὸ μέσον αὐτῆς ἔτος τελοῦν, καὶ τὸ τελευταῖον (276), ὅπερ ἦν τὸ 8, τῆς βασιλείας τῶν Φιλαδέλφων (Πτολεμ. καὶ Ἀρσινόης), ἥδη καὶ τῆς Βερνίκης, τῆς μητρὸς αὐτοῖς ἀποθανάσεως, οὐ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου· φαίνεται δὲ τοῦτο μάχιστα ἐκ τοῦ (στίχ. 121) « Τονέων (ἀμφοτέρων) κανίη θερμὰ (ταυτ. νεκρὰ) ποδῶν ἔχνη στείβομένος ἐκμάσσεται (ἢ Πτολεμαῖος). » Τότε (καὶ ἴσως πρὸ τοῦ ΙΖ, Εἰδυλλ.) ἐποίησεν Θεόκριτος καὶ τὸ Βερνίκη ἐπιγεγραμμένον αὐτοῦ ποίημα, οὗτινος ὀλίγους στίχους (μόνον 25) διέσωσε καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Ἀθήναιος (Ζ. 284), ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ Εὐστάθιος (εἰς ἱ. 1, σελ. 1067· ἐξέδωκε δὲ

φην ἔγχε, καὶ πρώτην, καὶ ζώντων ἔτι τῶν γεννητόρων. Παραλεί-
πομεν ὅτι (Εἰδουλ. ιε) « *Ἐλένη εἰκυῖαν* » ἐπονομάζει ταύτην τὴν
Ἀρσινόην (τοῦτο δ' οὐκ ἂν ἤρμοζεν εἰς ἐξωρον ἤδη γυναῖκα καὶ
πλέον ἢ τεσσαρακοντοῦτιν, καὶ δὴ καὶ πολυπαθεστάτην, τὴν Λυσι-
μάχου σύζυγον καὶ τοῦ Κεραινοῦ). Ἄλλ' ἐν τῷ ιζ, Εἰδυλλίῳ (σχ.
128—134) τρυνῶς ὁ Θεόκριτος διαγράφει τὴν Ἀρσινόην, ὅτι « περι-
βάλλετ' ἄγοσπφ — νυμφίον ἐν μεγάροισι — *κασίγητόν τε πόσειν*
τε » καὶ τὸν γάμον αὐτῶν παραβάλλει πρὸς τὸν αὐτάδελλον κἀκεί-
νον τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας (α). Καὶ τέλος μαρτυρεῖ λαμπρῶς ὁ

τούτους καὶ ὁ Wuestem. l c. p. 400). Ἐποίησε δὲ τοῦτο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου
ἀποθώσιν τῆς ἀποθανούσης μητρὸς, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ 3. στίχ. ὅπου θ ε ὦν αὐτὴν
ὀνομάζει, τοῖς ἐπικαλουμένοις ἱεσιν. Εἰ δὲ καὶ ἡ τοῦ Καλλιξένου πομπὴ ἐγένετο κα-
τὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου μοναρχοῦντος πρώτην λαχοῦσαν, ἐννάτην δὲ, ἴσως, τὸν
ἀριθμὸν πεντατηρίδα τῶν Λατρίων (σελ. 166), ἥτοι τῷ 5, ἔτι τῆς αὐτοῦ βασιλείας,
καὶ 279, μ. χ. (εἶγε ἐπὶ μὲν τοῦ Σωτῆρος, βασιλεύσαντος ἔτη 40, ἤλθον 8, πεντα-
τηρίδες. Ὁ δὲ Φιλάδελφος, βασιλεύσας τῷ 284, πρώτην λοιπὸν ἀπῆντησε πενταετη-
ρίδα τῷ 279. μ. χ., τοῦ Σωτῆρος τελευτήσαντος τῷ 282) κατ' ἐκείνην δὲ τὴν
πομπὴν ἐπανηγύρισεν ὁ Φιλάδελφος καὶ τῶν γονέων τὴν ἀποθώσιν (ὡς ὑποπτεύσα-
μεν σελ. 166), φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ Σώτειρα Βερενίκη ἐτελεύτησε μετὰ τὸν 282
καὶ 279 π. χ. καὶ ἡ Θεοκρίτειος Β ε ρ ε ν ῖ κ η ἐξεδόθη οὐ πολλὴ μετὰ τὴν παρὰ τῷ
Καλλιξένῳ πομπήν. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελευτῆς τῆς Βερενίκης εἴπομεν καὶ ὀπισθεν
σελ. 166, βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. ζ. § κγ.

(σ) Εἰς ταύτης, ἴσως, τῆς Φιλαδέλφου Ἀρσινόης τὸν γάμον καὶ Καλλιμάχος ὁ
ποιητὴς (νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν) ἐποίησεν ἐπιθάλᾶμιον, εὐτινος ἓνα καὶ μόνον
στίχον ἔσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου (εἰς Νεμ. β.), τὸν ἐφεξῆς.

« *Ἀρσινόης, ὧ ξεῖνε, γάμον καταβάλλεμ' αἰδεῖν* ».

(Καλλιμάχ. λείψαν. 195. τόμ. α. σελ. 514 Ernest). Καὶ Στράτων ὁ Λαμ-
ψακνός, καὶ διδάσκαλος τοῦ Φιλαδέλφου, ἐπέστειλεν (εἰς Ἀθηνῶν ἴσως) « *Στρά-
των Ἀρσινόῃ εὖ πρᾶττειν* » (Λαέρτ. Ε, γ, §. 4). Αὕτη δὲ ὑπῆρ-
κεν αὐτῇ ἡ τοῦ Φιλαδέλφου αὐταδέλφη καὶ γυνὴ, ὡς ἔκριναν ὀρθῶς οἱ περὶ
τὸν Μενάγειον (βλ. Aldobr. not. καὶ Menag. observ. in Isert. T. 2. p. 217.).
Ὁ γὰρ Στράτων διεδίδετο τὸν Θεόφραστον ἐν Ἀθήναις Ὀλυμ. ρκγ, (καὶ καθηγή-
σατο τῇ γολῇ, ἔτη 18). Συγχρόνως δὲ καὶ Φιλάδελφος ἐβασιλεύσεν. Ὁ δὲ Στράτων
διατερίψας τοῖς Βασιλείαις τοῦ Πτολεμαίου, πάντως ὑπῆρχεν καὶ τῇ Βερενίκῃ. Ἀρ-
σινόῃ γνωστὴ καὶ συνήθης. Καὶ πρὸς ταύτην λοιπὸν ἔγραψε καὶ κατ' ἄλλα μὲν ἴσως
ἔτη, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ μάλιστα τὰ πρῶτα τῆς οὐτωδεκαετοῦς αὐτοῦ σχολαρχίας. ἵστα
καὶ ἐκ τούτου φανερὸν ὅτι καὶ πρώτην γάμος ὁ Φιλάδελφος τὴν ἀδελφὴν.

ποιητής, ὅτι ζῶν ἔτι ὁ πατὴρ παρεχώρησε τούτοις (ὡς * Σαωτήρων ὑπάτω γένει *, κατὰ τὸν Καλλίμαχον) ἅπασαν τῆς Πτολεμαϊκῆς οἰκίας τὴν βασιλείαν ἀρχήν, « ἐπιτρέψας οἶκον ἅπαντα ». Ἀξίον δὲ παραθέσθαι καὶ ὅλην τὴν σύμφρασιν τῶν θεοκριτείων ἐπῶν, ἐξ ἧς λαμβάνει μέγα φῶς ἡ τοῦ ζητήματος ἱστορία.

« Τῷ οὐκω τινὰ φαντὶ ἄδειν τόσον ἀνδρὶ γυναῖκα,

Ὅσον περ Πτολεμαῖος ἔαν ἐφίλαπεν ἄκοιτιν »

Ἡ μὲν ἀντεριλεῖτο πολὺ πλεον. ὠδὲ κε παῖσι

Θαρσήσας σφετέροισιν ἐπιτρέποι οἶκον ἅπαντα,

Ὅπότε κεν φιλέων βαῖνεν (ἄλλ. βαίνουσι, ἢ, βαίνῃ) λίχος ἐς φιλοῖσας.

Ἀστόργω δὲ γυναῖκός ἐπ' ἄλλοτρίῳ νόος αἰέν,

Ῥήϊδιαι δὲ γυναῖ, τέκνα δ' οὐ ποτ' εὐκότα πατρὶ » (Εἰδ. ιζ. 38—44).

Ἐν τούτοις βλέπομεν, ὅτι πρῶτον διαγράφει τὴν πολλὴν τοῦ Λαγίδου πρὸς τὴν Βερενίκην στοργήν, καὶ τὴν ταύτης ἔτι πλείονα πρὸς ἐκείνον, καὶ ἔπειτα ἐπιφέρει, ὅτι « Οὕτως οὖν (ὠδὲ κε), καὶ διὰ τοῦτο θαρσήσας ὁ Λαγίδης, ἐπέτρεψε τὴν βασιλείαν τοῖς ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ παισὶ (« παισὶ σφετέροισι » ὡς μὴδὲνα δηλονότι φόβον ἔχων ἐπιβουλῆς)· ἐπειδὴ (« ὁππότε ») εἶχεν ὁμόλεκτρον, γιγῶν φιλοῦσαν, τὴν Βερενίκην, τὴν μητέρα τούτων τῶν παίδων, οἷς ἐπέτρεψε τὴν ἀρχήν (α). Ἀστόργου δὲ (λέγει) γυναικὸς

(α) Ὁ δὲ σοφὸς Βυστεμάννος (Wuestemann. Theocr. Reliquiae p. 265. σημ. εἰς εἰδ. ιζ. στιχ. 40) οὐδεμίαν εὐρίσκει τούτων τῶν ἐπῶν ἀναφορὰν πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Λαγίδου εἰς τὸν υἱόν, τὸν Φιλᾶδελφον, παραχώρησιν τῆς ἀρχῆς.—« Τὸ παῖσι (λέγει), πλὴν τοῦ τι κὼς ἐκφερόμενον, οὐκ ἂν οὕτως ἐξηγηθῇ (καὶ δημοῖς καὶ αὐτὸς εἰς στιχ. 42, ἐξέλαβε τὸ παῖσι ἐνικῶς· Εἰλ. ἐφεξῆς). Ἐπειτα (λέγει) ὁ ποιητής ἐνταῦθα διαλέγεται περὶ τῶν οἰκῶν τοῦ Λαγίδου πραγμάτων, καὶ τῆς πρὸς τὴν σύζυγον εὐρηγῆς, καὶ τῆς ἀφ' οὗου πρὸς τὰ τέκνα πεποιθήσεως.—Ὦθεν καὶ ἐξηγεῖ τὸ χωρίον οὕτως. « Ὁ Λαγίδης, ὁπότε περὶ τὸν ἔρωτα (τῆς συζύγου) σχολάζει, πᾶσαν τοῦ οἴκου τὴν φροντίδα ἐπέτρεπεν ἀφ' οὗου τοῖς παισὶ » (4, δὲ παιδᾶς ἔσχεν ἐκ Βερενίκης, τὸν Φιλᾶδελφον, τὸν Ἀργαῖον, τὴν Ἀρσινόην, τὴν Φιλωτέραν). Καὶ πάλιν (εἰς στίχ. 42) « πρὸς τοῦ οἴκου τὴν φροντίδα παρεδίδου τῷ υἱῷ (filio ἐνικῶς), ὡς αἰεὶ ἐπεθόρυτο τῷ υἱῷ » (quoties torum presserit cum conjunge!). « Ἀλλ' οὕτως αἱ παῖδες τῶν Λαγίδου φαίνονται, ὡς ἂν τινες ἰδιολόγοι (Λογοθέται τῶν οἰκιακῶν), ἢ καὶ οἰκονόμοι τῶν ἰδίων τοῦ Λαγίδου κτημάτων καθεστῶτες· καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τὸν ἔρωτα (quorū torum. etc. πόσον δὲ καὶ τῷτο ἄταπον!) τὴν δὲ φροντίδα τῆς βασιλείας τίποτε τάχα ἐπέτρεπεν ὁ Λαγίδης; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἴσχεται αὐτὴν γνῶμην ὁ φιλόλογος οὗτος (νομίζομεν),

(ὑπαινιττόμενος ὀριμώτερον, ἴσως, τὴν Εὐρυδίκην) εἰς ἀλλότριον ὁ νοῦς ἀποβλέπει (καθὼς ἐκείνης· ἥτις καταλιποῦσα τὸν σύζυγον ἔφυγε πρὸς Σέλευκον, ἀφ' οὗ τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς ἡ ψῆφος ἐπέβρεψεν εἰς τὸν Φιλάδελφον). Καὶ τὴν εὐτοκίαν αὐτῆς καὶ πολυτεκνίαν εὐφύεστατα διὰ τοῦ ῥηίδιοι γοναὶ στιγματίζει (ἔσχε δ' ἐκ τοῦ Πτολεμαίου τέκνα πλείονα παρὰ τὴν Βερενίκην ἢ Εὐρυδίκην· καὶ τὰ τέκνα δὲ ταύτης ὠνόμασεν οὐχ ὁμοία τῷ πατρί, «οἷος ἦν ἀνομοιότατος ἐκεῖνος ὁ Κεραυνὸς ἐπονομασθεῖς, διὰ σκαιότητα καὶ ἀπόροιαν, καὶ ὡς πρόχειρος εἰς τὸ τολμῆσαι») (α). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Θεόκριτος.

ΙΑ) Ὁ δὲ τούτου Σχολιαστὴς (ἀνώνυμος τῶν κάτω χρόνων γραμματικὸς, ἐπὶ τοῦ ιβ, ἴσως καὶ τοῦ ιγ, αἰῶνος γεγονώς, ὡς συμπεραίνεται μάλιστα ἐκ τῆς χρήσεως λέξεων τινων μεταγενεστέρων), κατὰ μὲν τὸν 41, στίχον τοῦ ιζ, Εἰδυλλίου ἐρμηνεύων τὸ «*παισὶν ἐπιτρέψας οἶκον ἅπαντα*», ἐσημείωσεν ὁρθῶς, ὅτι «*ῥῶν ἔτι ὁ Σωτὴρ ἐκοινοποίησε τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν*» — (καὶ μετ' ὀλίγα) «*ὅτις (ὁ Φιλαδέλφος) εἶχε γυναῖκα τὴν Ἀρσινόην*» (αὐτὴν αὐτοῦ δηλονότι τὴν ἀδελφὴν ἐννοῶν, ὡς ἐξηγῶν τὸ *παισὶ* τοῦ ποιητοῦ). Ἀλλ' ἔπειτα καταντήσας ὁ Σχολιαστὴς εἰς τὸ τέλος τοῦ Εἰδυλλίου, ἐσημείωσε τὰ ἐφεξῆς· «*Πτολεμαῖον τῷ Φιλαδέλφῳ συνώκει πρότερον Ἀρσινόη ἢ τοῦ Λυσιμάχου, ἀφ' ἧς καὶ τοὺς παῖδας ἐγέννησε, Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον καὶ Βερενίκην. Ἐπιβουλεύουσιν δὲ ταύτην εὐρών, καὶ σὺν αὐτῇ Ἀμύνταν καὶ Χρύ-*

εῖπερ ἐξελάμβανε τὸ μὲν «*ὁ πότις*», ὡς τὸ *ὅτι* (αἰτιολογικῶς = ἐπειδὴ· σύνθετος δὲ τοῖς Ἀττικαῖς μάλιστα)· τὸ δὲ *βαῖν* ἐλέγος ἀπολύτως = εἶχεν ὁμόλεκτρον, κατὰ τὸ, «*γυναῖκα, ἥ κέν τοι ὁμὸν λέγος εἰσαναβαίνοι*». βλ. θ. 291: = ἄλοχον, ἄκοιτιν, σύννευνον, κτλ.)· τὸ δὲ *παισὶν*, ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης, οἷς ἐπετρέψεν οἶκον ἅπαντα, πᾶσαν τὴν Σωτήρων τὴν αἰκίαν τὴν βασιλεύουσιν· εἰς ταύτην ἐφήρμοσεν ὁ Θεόκριτος τὸ ὁμηρικὸν ἐκεῖνο ἔπος «*(Μέντορι Ὀδυσσεύς) ἰὼν ἐν νηυσὶν, ἐπέτρεπεν οἶκον ἅπαντα*» κτλ. Ὁδ. Β. 226.

(α) Πανυσαν. Α, ις. βλ. καὶ Μίμν. (παρὰ Φωτίῳ)· παρῳδεῖ δὲ ἅμα καὶ τὸ τοῦ Ἡσιόδου ὁ Θεόκριτος «*τίκτουσι δὲ καὶ γυναῖκες ἐοικῶτα τέκνα γονεῦσι*» (Ἐργ.). βλ. καὶ I. Casaubon. Lection. in Theocr. T. 2. p. 128. ἐκδ. Reiske.

σιππον τὸν Ῥόδιον ἱατρὸν, τούτους μὲν ἀνείλεν· αὐτὴν δ' ἐξέπεμψεν εἰς Κοπτὸν, * ἢ εἰς * τόπον τῆς Θηβαΐδος, καὶ τὴν οἰκίαν ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἔγημε· καὶ εἰσεποιήσατο αὐτῇ τοὺς ἐκ τῆς προτέρας Ἀρσινόης γεννηθέντας παῖδας· ἡ γὰρ ἀδελφὴ καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἄτεκνος ἀπέθανε » (α). Ταῦτα, τέλος, ἐσημείωσεν ὁ Σχολιαστής, ἐπιλαθόμενος ὅσα πρότερον ἔγραψε· καὶ μόνος αὐτὸς τῶν ἀρχαίων ἀπάντων εἰσάγει τὸν Φιλάδελλον πρῶτον γήμαντα τὴν Λυσιμάχου θυγατέρα, μετέπειτα δὲ τὴν οἰκίαν ἀδελφὴν Ἀρσινόην· καὶ εἰς τοῦτου μόνου τὴν μαρτυρίαν ἐπερίδεται Ὀδῖος, καθὼς ἴδομεν (ὁπισθ. σελ. 175) (β). Ἀλλὰ τὸ ἔρρισμα τοῦτο φαίνεται (τὸ τοῦ λόγου) « *συκίνη ἐπικουρία* »· διότι ὁ μάρτυς οὐ μόνον περὶ τοῦ ζητήματος ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀλλαχοῦ φαίνεται ἀσύστατά τινα λέγων, εἴτ' αὐτὸς ταῦτα γράψας, καὶ συγχύσας τὰς ἐννοίας τῶν ἱστορικῶν, ἀφ' ὧν ἀπὴνθίζε τὰ σχόλια, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων πολλὰκις διατρυφεῖς (γ). Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, παρὰ

(α) Θεόκριτ. τόμ. α. σελ. 216. ἐκδ. Reiske. Τὸ δὲ ἢ εἰς ἐσημείωσαμεν δι' ἀστερίσκων, κρίναντες ὀφελιστίον ἴσως, ὡς περιττόν· ὁ Σχολιαστής πιθανότερον ἔγραψεν, « *εἰς Κοπτὸν, τόπον τῆς Θηβαΐδος* ».

(β) Ταύτην ἔχουσι τὴν γνώμην καὶ τῶν νεωτέρων συγχοί, ἐν αἷς καὶ τινες τῶν διασημοτάτων ἀρχαιολόγων. Οὕτως ὁ κλεινὸς Βισκόντης τὰ δῶα μνημονεύων τὰ λιθογλυφῇ προτομῶν ἀνάγλυφον, ἢ καμαῖα (Camées) τοῦ Β. Πτολεμαίου, τὸ μὲν τὸ (κάλιστον) ἀνακείμενον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Πετροπόλεως, τὸ δὲ ἕτερον ἐν τῷ τῆς Βιέννης, ἐκεῖνο μὲν (λέγει) παρίστησι τὸν Β. Πτολεμαῖον μετὰ τῆς Α·, Ἀρσινόης (τῆς, ὡς νομίζει, Λυσιμάχου θυγατρὸς)· τὸ δὲ Βιενναῖον, αὐτὸν πάλιν τὸν Β. Πτολεμαῖον, πρεσβύτερον τὴν ἡλικίαν μετὰ τῆς Β, (λέγει) Ἀρσινόης (τῆς ἀδελφῆς) κτλ. Περῶνται δὲ οἱ σοφοὶ καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ προσώπου χαρακτῆρων, καὶ ἀπὸ τῶν καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς κτλ. τὰς ὁμοιότητας ἢ ταυτότητας αὐτῶν διακρίνειν, κάλλιστον τοῦτο ποιοῦντες (ἐφ' ὅσον ἔξεστι καὶ δύνανται). Ἐλ. Viscont. Iconogr. Grecq. vol. 3. p. 209, 211. Ἀλλ' ἔχουσι καὶ ταῦτα τινὰς ἀντιρρήσεις. Βλ. τὴν Μυλλέρου (Müller) διατριβὴν ἐν Annal. de l'Institut. etc. Tom. XII. p. 262.

(γ) Οἷον, κατ' αὐτὸ τοῦ 41, στίχου τὸ σχόλιον λέγει· « *Τρεῖς δὲ ἐγένοντο Πτολεμαῖοι· ὁ Ἀγαθός, ἐγέννησε δὲ οὗτος Πτολεμαῖον τὸν Σωτήρα, ὅστις εἶχε τὴν Βερενίκην γυναῖκα. Οὗτος δὲ πάλιν ἐγέννησε Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελλον, ὅστις εἶχε γυναῖκα τὴν Ἀρσινόην* ». — Καὶ ὧδε τελευτᾷ τὸ Σχόλιον, *τρεῖς* ἐπαγγελλόμενον, καὶ *δύο* μόνους ἀριθμητῶν Πτολεμαίους· (ἴσως ὁ Σχολιαστὴς ἔγραψε)· « *Τρεῖς δὲ [ᾧ μ κ] ἐγένοντο Πτολεμαῖοι. Ὁ Ἀγός ἐγέννησε τὸν*

τὸν Σχολιαστὴν πολὺ πιστότερός ἐστιν αὐτός ὁ Θεόκριτος καὶ οἱ
τούτῳ συμφωνοῦντες ἱστορικοὶ, οἳ τε ἄλλοι οὐς ἐμνημονεύσαμεν, καὶ

Πτολεμαῖον τὸν Σωτήρα, ὅστις εἶχε τὴν Βερ. γυν. Οὗτος δὲ πάλιν ἐγέννησε
Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, ὅστις εἶχε γυναῖκα τὴν Ἀρσινόην, ΚΑΙ ΠΤΟ-
ΛΕΜΑΙΟΝ ΤΟΝ ΚΕΡΑΥΝΟΝ ». — Πάλιν εἰς μὲν τὸν 61, στίχον ἐσημείωσαν ὁρθῶς
« Πᾶρ Βερενίκη, θυγάτηρ Ἀντιγόνος τῆς Κασσάνδρου, τοῦ Ἀντιπά-
τρου ἀδελφοῦ », (εἶχε δὲ καὶ ἀδελφὸν Κάσσανδρον, ὁ Ἀντίπατρος, ὡς εἶχε
καὶ υἱὸν ὁμώνυμον τοῦ θείου. βλ. ἐπισθ. σελ. 77), « [τοῦ] ἐποικιστοῦ [εἰς] τὴν
ἐν Τριοπίῳ τῶν Δωριέων Σύνδον » κτλ. (Τὸ δὲ Τριοπίον, ἀκριτότερον τῆς Κνίδου,
ἔγγιστα καίμενον τῆς Κωῦ ὅπου ἦσαν ἀγῶνες τῶν ἐπισημοτάτων πέντε πόλεων
τῶν Δωριέων· βλ. Boeckh ad Schol. Pind. Pyth. 11, 27. l. 2. p. 34. καὶ
Ot. Müller über die Dorier t. 2. p. 105, 262). Ἄλλ' ἐν τῷ σχολίῳ τοῦ 34,
αὐτοῦ λέγει « Βερενίκη τὴν Ἀγαθοῦ μὲν θυγατέρα, γυναῖκα δὲ Πτολε-
μαίου τοῦ Σωτήρος » κτλ. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Σχολιαστὴς πάντως ἔγραψε καὶ ἄλλο
« τὴν Ἀντιγόνος μὲν θυγάτηρα » κτλ. Ὁ δὲ σοφώτατος Βισκόντης ἐλαβὼν τὸ
σφάλμα τῶν μεταγραφῶν (τὸ Ἀάγου, ἀντὶ τῆς Ἀντιγόνος), ὡς κυρίαν
γνώμην τοῦ Σχολιαστοῦ, παρεξέταρπεν εἰς πολὺ μῶρον ἀτοπίαν. Πρὸς τὸ ἀνωτέρω
σχόλιον τοῦ 61, στίχου (τὸ « ἡ γὰρ Βερενίκη » κτλ.) προσέβραβε καὶ ἄλλο
σύντομον, ἀνήκον εἰς τὸν 58, στίχον, τὸ ἐφεξῆς, « Ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐν Κῷ τῇ νήσῳ
ἐγεννήθη ὑπὸ Βερενίκης ». Καὶ τοίνυν ἀναγινώσκει καὶ γράφει οὕτως· « Ὅτι
ὁ Φιλάδελφος ἐν Κῷ τῇ νήσῳ ἐγεννήθη ὑπὸ Βερενίκης (ἡ γὰρ
Βερενίκη θυγάτηρ Ἀντιγόνος τοῦ Κασσάνδρου τοῦ Ἀντιπάτρου), ἀδελφοῦ
ἐσποῦ δ' ἀκότος τὴν ἐν Τριοπίῳ » κτλ. Ἄλλ' ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτόπου συμ-
φύρσεως δύο σχολίων, εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο χωρίον ἀνηκόντων, προέκυψαν αἱ ἐφεξῆς
ἀτοπιαί. α) Τὰ ἐν παρενθέσει παρ' αὐτῷ σημειωθέντα (« ἡ γὰρ Βερενίκη »
κτλ. μέχρι τοῦ Ἀντιπάτρου) θεωρῶν ὁ Βισκόντης ὡς παρεμβυστον φράσει
εἰσχυλισθεῖσαν ἐξ ἄλλου τινος σχολίου, ἀποδεκκυῖαν ἐν αὐτοῖς τὴν Ἀντιγόνου θυγα-
τέρα τοῦ Κασσάνδρου οὐχὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου.
β) Αὐτὸ δὲ τὸ λειπομένον ἀδελφοῦ κτλ. ἀναφέρει πρὸς τὸ Βερενίκης, ὡς
ἂν εἰ ἐγγράφτο « ἐγεννήθη (ὁ φιλάδελφος ἐν Κῷ) ὑπὸ Βερενίκης, ἀδελφοῦ
ἐσποῦ δ' ἀκότος », κτλ. Καὶ εἰσάγει λοιπὸν τὸν Σχολιαστὴν ὡς δηλοῦντα ὅθεν
διὰ τούτων, ὅτι, ἡ Βερενίκη ἐγέννησεν ἐν Κῷ τὸν Φιλάδελφον, ἀδελφοῦ αὐτῆς
(καὶ τοῦτο ἀνάρθως, λατινικώτερον! ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ), αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ
ἀνδρὸς αὐτῆς, τοῦ Σωτήρος, προεδρεύοντος (lorsqu'il présidoit)
τῶν ἐν Τριοπίῳ ἀγῶνων » κτλ. (Καὶ τοι τοιαύτην τότε τοῦ Σωτήρος ἐν τῷ Τριοπίῳ
προεδρίαν, οὔτε Θεόκριτος εἶπεν, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεὶς. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν παρ-
καίμενον, τὸν ἐσποῦ δ' ἀκότος, ἄλλο τι σημαίνοντα παρὰ προεδρίαν, ἐξέλαθεν
ὁ Βισκόντης καὶ ὡς παρατατικόν, ἐσποῦ δ' ἀζοντος, ὅπως ἐξαμύση πρὸς τὴν
ἰδίαν ἔνοιαν). α' Ἀδελφὸν δὲ (προστίθησι) τῆς Βερενίκης, τὸν ἄνδρα Πτολεμαῖον
ἐνόμειζεν ἐπαρμένους ὁ Σχολιαστὴς, ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τῶν πατρωνυμικῶν.
διότι Ἀάγος ὠνομάζετο καὶ ὁ τοῦ Πτολεμαίου καὶ ὁ τῆς Βερενίκης

ὁ Πausανίας, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Σχολιαστὴς κατὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν (σελ. 189) σημείωσιν. Πάντες οὗτοι ὁμολογοῦσιν ὅτι κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας εἶχε σύζυγον ὁ Φιλάδελφος τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην καὶ ἐπομένως, ὕστερον μετὰ χρόνους (ἔτος ἄγων ἡλικίας περίπου 38, καὶ περὶ τὸ 15 ἔτος τῆς βασιλείας) ἐπέγημε τὴν Λυσιμάχειον θυγατέρα, ἐξ ἧς ἔσχε καὶ τοὺς μνημονευμένους παῖδας· ἐκ δὲ τούτου σαφῶς ἐξηγεῖται καὶ ὅ,τι ὁ σοφὸς Ὀδισιὸς ὁρθῶς παρετήρησε (βλ. ὀπισθ. κεφ. 5. σελ. 173), ὅτι νέα δηλαδὴ τὰ τέκνα τοῦ Φιλάδελφου ἐνυμφεύθησαν, καὶ αὐτὸς ὁ πρεσβύτερος καὶ διάρχος, μόλις ὢν ἐτῶν 24. (βλ. καὶ ἐφεξ. κεφ. Ζ. §. λγ.) (α).

πατήρ» (καθὼς δηλαδὴ ἐπατρωνύμησεν αὐτὴν ὁ Σχολιαστὴς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ, εἰς τὸν 34, στίχον, ἐσφαλμένῳ σχολίῳ!). Τοιαῦτα ἐσφαλῆ ὁ παρὰ τὰ τοιαῦτα μηδὲν ἦτον μεγίστος καὶ περικλεῆς Ἀρχαιολόγος, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν τῇ χωρίῳ κακογραφίᾳ τῶν Σχολίων τοῦ Θεοκρίτου (Bl. Viscont. Iconogr. Gr. vol. 3. p. 198). Ἄλλ' ἐπ' αὐτῇ ἐπὶ τὸν Σχολιαστὴν. Τὸ ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ φράσει Λαγοῦ (ἀντὶ Λ α γ ο υ) ἀναγινώσκεται καὶ ἀλλαχού παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τρίς, ὡς ἐκ ὀνομαστικῆς Λ α γ δ ε (ὅπερ ἀπαξ παρ' αὐτῷ γέγραπται καὶ Λ α γ ο υ δ ε !). ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντως ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ μεταγραφέως (ἦν ἔκρινεν ἴσως ἀναγκαῖον δημοσιεῖσθαι καὶ ὁ σοφὸς Πρίγκις, ἀπαρallάκτως τὸ παράττονον τῶν λέξεων ἐκδοῦς!). Διωρόμενος ὁ σοφὸς Οὐαλκενῆρος τὸ Λ α γ ο υ εἰς τὸ Λ α γ ο υ (Valcken. ad. Adoniaz. p. 355), ἀλλὰ παρέλιπε τὸ Λαγώδ· (ὡς καὶ ὁ Βυστεμάννος ἐν τῇ Θεοκρίτου βιογραφίᾳ, σελ. 3). Διωρόμενος καὶ τοῦτο ὁ νεώτατος ὃν εἶδομεν ἐκδότης τοῦ Θεοκρίτου μετὰ Σχολίων Γῆλος, ἀλλ' ἀντὶ Λ α γ ο υ ε ἔγραψε πάλιν καὶ οὗτος Λ α γ δ ε, προσθεὶς καὶ τὴν γυνικὴν Λ α γ ο υ (βλ. Theocrit. Carmina p. 333. ed. J. Geel, Amstelod. 1820). Ἄλλα τοῦ Σχολιαστοῦ ἀσύστατα παραλείπομεν.

(α) Ὁ Οὐόσιος προβάλλει καὶ αὐτὸ τὸ Φιλάδελφος ὡς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγάπης τοῦ νεανίου Πτολεμαίου. Ὁ δὲ Ὀδισιὸς ἀντιλέγει, ὅτι τὸ ἐπ' αὐτὸν πολὺ ὕστερον ἔλαθεν ὁ Φιλάδελφος, ὡς καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ τὸ Σωτήρ, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὸ Εὐεργέτης (Hody pag. 24). Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ Φιλάδελφος νεώτατος ἀγαπήσας ἔρωσαν τὴν ἀδελφὴν, εἰτα δὲ καὶ δημοσίᾳ νυμφευθεὶς, ἐπαινομάσθη· συγχρόνως καὶ Φιλάδελφος καὶ οὗτος, ὡς καὶ κείνη, νυμφεραίνεται σαφῶς (νομίζομεν) ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων. Παρὰ δὲ τὸν Ὀδισιὸν πολὺ παραδοξότεροι δοκοῦσιν ὅσοι τῶν νεωτέρων ἐξέλαθον τὸ Φιλάδελφος ὡς κατ' ἀντίφρασιν εἰρημένον (οἶον μετὰ Φιλάδελφους, οἷοι ἀπέτεινε δὲ αὐτὸν ἀδελφούς, ἐπιβουλίουτας αἰσθόμενος. Πausan. Α. 5), καθὼς δηλαδὴ καὶ τῶν κατὰ Πτολεμαίων, ὁ φιλομήτωρ (ἀντὶ μεσομήτωρ), καὶ ὁ Β, Εὐεργέτης (ὁ καὶ Κακεργέτης). Ἀλλ' οἱ σοφοὶ οὗτοι ἐπελάθοντο, ἴσως, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος ἔχαιρεν ἐπιγάρων ἐν τοῖς νομί-

§. ιγ'. Μένει ἤδη πρὸς ἐξέτασιν, εἰ ἡ πρώτη τοῦ Φιλαδέλφου γυνὴ καὶ αὐταδέλφη Ἀρσινόη ἀπέθανεν ἄτεκρος, καθὼς στεῖρα δηλαδὴ, μηδέποτε τεκνογονήσασα. ὡς ὁ Σχολιαστὴς ἀνωτέρω, οὕτω καὶ ὁ Πausanías βεβαιοῖ (καθὼς προεῖδομεν σελ. 178) ὅτι αὐτὴν οἱ (αὐτῷ τῷ Φιλαδέλφῳ) συνοικήσασαν ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἔτι πρότερον, κατέλαβεν ἀποθανεῖν ἄπαιδα. Τοῦτο δὲ τὸ ἄπαις καὶ τὸ ἄτεκρος σημαίνουσιν οὐχὶ κυρίως τὸν στεῖρον καὶ τὴν στεῖραν, ἢ στέρησιν καὶ ἄγονον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ καθόλου τὸν μὴ ἔχοντα τέκνα (Ἠσύχ.). «Ὁ γὰρ οὐκ ἔχων παῖδας ἄπαις καὶ ἄτεκρος ὀνομάζεται» (Πολυδ.). Τοιοῦτος δὲ τις ἂν εἴη τετραχῶς· ἢ ὁ μήπω παιδοποιήσας (ὡς ὁ νέος, καὶ νεόγαμος, ἢ εἰσέτι ἄγαμος, κατὰ τὸ, «παρθένος ἄγαμος καὶ ἄπαις οἰχομένη») (α), ἢ ὁ μηκέτι (διὰ γῆρας, ἢ νόσον), ἢ ὁ μηδέποτε μηδὲ ὅλως τεκνογόνων (ἔστι γὰρ πολλάκις «καὶ τὸ ἄτεκρος, ὡς τὸ ἄτοκος, κοινὸν ὄνομα τῆς τε μηκέτι τικτούσης, καὶ τῆς μηδὲ ὅλως». Πολυδ. Γ, β, 2), ἢ (τέλος) κατὰ στέρησιν, ὡς ὁ τῶν γεννηθέντων αὐτῷ παίδων ὀρφανισθεὶς, ἀπάντων ἀποθανόντων. Καὶ ταύτην τὴν σημασίαν μαρτυροῦσιν ἢ τε πρόφην εὐπαις καὶ πολύτεκνος Ἐκάβη, «γραῦς ἄπαις» ἀκούουσα παρὰ τῷ τραγικῷ (ε), καὶ ὁ Πηλεὺς ἄπαις (φονευθέντος τοῦ παιδός) καὶ ἄτεκρος, ὁ αὐτός (γ). Οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ αἱ τοιαῦται λέγονται καὶ περιφραστικώτερον «παίδων ἄπαιδες», ἢ «ἄπαιδες τέκνων» (δ). (Ὅτι δὲ τὸ παῖδες παρ' Ἑλλήσιν ἐκλαμβάνεται, ὡς καὶ τὸ τέκνα, ἐπὶ τε ἀρρένων καὶ θηλέων ἐπίσης, πρόδηλον). Τοιαύτη τοίνυν ἄπαις καὶ

σμεσι τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς, «Ἀρσινόης Φιλαδέλφου», καὶ οἱ ποιεῖται ἐτίμων τὸν ἱερὸν τῆς Φιλαδέλφου Κύπριδος Ἀρσινόης (Ποσειδ. παρ' Ἀθην. Ζ, 318, βλ. καὶ ἐπεξ. κερ. Ζ. §. κγ.). Πρόφθεις, ἂν θέλῃ, καὶ τὸν Πλούταρχον, ὅστις καὶ αὐτὸς τὸ Φιλαδέλφος ἐπ' εὐφημίᾳ καὶ ἀρετῆς ἐπαίνῳ θεοιζόμενον ἱερόναι, λέγων «Ἕλληνες ἐτίθεντο πράξεως μὲν ἐπάνωμον, τὸν Σωτῆρα καὶ τὸν Καλλίνικον· ἰδίας δὲ, τὸν Φύστικον καὶ τὸν Γρυπὸν· ἀρετῆς δὲ, τὸν Εὐεργέτην καὶ τὸν Φιλάδελφον (Πλούταρχ. Κοριολάν. §. ια).

(α) Πλούταρχ. παραμυθ. πρὸς τὴν ἰδ. γυναῖκα. τόμ. 8. σελ. 410. Reisk.

(ε) Εὐριπ. Ἐκάβ. 495, 669: — (γ) Εὐριπ. Ἀνδρ. 1207, 1217. πρὸς. καὶ Ἰων 919: — (δ) «παίδων τ' ἄπαιδας γραῦς ἔθνη»: Εὐριπ. Ἀνδρ. 613, καὶ 710.

ἄτεκρος ἐτελεύτησε καὶ ἡ Ἀρσινόη, νηπίων, ἥ καὶ παιδαρίων αὐτῇ τῶν τέκνων ἀποθανόντων· καὶ πρὸς ταύτην πιθανώτατα τὴν βασίλισσαν Ἀρσινόην, τὸν ἔσχατον ἴσως πενθοῦσαν υἱόν, εἰσιὼν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος φιλόσοφος, ἔλεγεν εἰς παραμυθίαν τὸν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ συνετὸν ἐκείνον καὶ φιλόσοφον μῦθον (α), ὡς καὶ ἄλλος πρὸ ἡμῶν ἐσαμείωσε (βλ. ἐφεξ. κεφ. ζ. §. κγ). Εἰ δὲ καὶ ῥητῶς περὶ τοῦ θανάτου τῶν παιδίων τῆς Ἀρσινόης οὐδὲν ἐμνημόνευσαν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς (ὡς τὰ κατὰ μέρος καὶ μικρὰ τῶν μεγάλων οἰκιῶν περιστατικὰ πολλάκις παρασιωπῶντες), ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἀμφιβόλῃ, ὅτι, καθὼς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἰδιωτῶν τε καὶ βασιλέων, παιδία τελευτῶσι πολλάκις ἀνήλικα, παρομοίως καὶ τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας βασιλέων ἀνακτες παῖδες ἀπέθνησκον· καὶ ἔμμενον καὶ παρ' ἐκείνοις βασίλισσαι τινες μητέρες παιδίων ἄπαιδες καὶ ἄτεκροι, ἥ μέχρι τινός, ἥ καὶ μέχρι θανάτου, καθὼς ἡ Ἀρσινόη τοῦ Φιλαδέλφου. Ἐν τῇ τῶν ἐπιγραμμάτων Ἀνθολογίᾳ σφύζεται Ἀντιπάτρου Σιδωνίου ἐπίγραμμα ἐπιτάφιον εἰς τινὰ μικρὸν βασιλόπαιδα Πτολεμαῖον, ἄγνωστον διόλου παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις τίνος τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου γέγονεν υἱός. (β). Πόσοι καὶ ἄλλοι

(α) Πλουτάρχ. παραμυθ. πρὸς Ἀπολλών. (σελ 425 T. 6 : R) : « Φασὶ γάρ τινες τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων εἰσιόντα πρὸς Ἀρσινόην τὴν βασίλισσαν, πενθοῦσαν τὸν υἱόν, τοιοῦτον χρῆσασθαι λόγῳ » κτλ.

- (β) « Μυρία σοι, Πτολεμαῖε, πατὴρ ἔπι, μυρία μάτηρ
Τειρομένα θαλεροῦς ἤλυστο πλοκάμους.
Πολλὰ τιθηνητὴρ ὀλοφύρατο, χερσὶν ἀμήσας
Ἀνδρομάχοις ὄνοφερὰν κρατὸς ὑπερθε κόνιν.
Ἄ μεγάλα δ' Αἴγυπτος ἔην ὠλόφατο χαίταν,
Καὶ πλατὺς Εὐρώπης ἔστονάχησε δῶμος.
Καὶ δ' αὐτὰ διὰ πένθος ἀμαυρωθεῖσα Σελάνα,
Ἄστρα καὶ οὐρανίας ἀτραπιτοὺς ἔλειπεν.
Ὡλεο γὰρ διὰ λοιμὸν, ὅλας θοιητόρα χέρσου,
Πρὶν πατέρων νεαρᾷ σκᾶπτρον εἶλεν παλάμῃ.
Οὐδὲ σε νῦν ἐκ νυκτὸς εἰδέξατο· δὴ γὰρ ἀνaktas
Τοιοὺς οὐκ Αἰδᾶς, Ζεὺς δ' ἴς Ὀλυμπον ἄγει ».

Ἐπιγραμμ. Βιβλ. Γ. σελ. 319. Brod. καὶ Jacobs Delect. Epigram. Graec. p. 310.
ἔπου καὶ ὁ φιλόλογος οὗτος ἄγνωστον ἐμολογεῖ καὶ τὸν βασιλεῖδην τοῦτον Πτολεμαῖον,
καὶ τὸν πατέρα τὸν βασιλεύοντα.

ἄλλων Αἰγυπτίων βασιλέων παῖδες ἐτάφησαν ἀνεπίγραφοι (ὡς πρὸς ἡμᾶς), καὶ παντάπασιν ἀνιστόρητοι!

Ἀλλὰ τοὺς παῖδας τῆς τοῦ Φιλαδέλφου γυναικὸς καὶ ἀδελφῆς Ἀρσινόης, ἀρκεῖ καὶ μόνον ἐν μνημεῖον μαρτυροῦν (καὶ ὁ Ὀδῖος μὴ θέλη), πολὺ τοῦ Ἀντιπατρίου ἐπιγράμματος ἀξιοπιστότερον, αὐτὴ δηλαδὴ τοῦ ἀρχιερέως ἢ πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἐπιστολὴ, προσαγορεύουσα αὐτὴν βασίλισσαν καὶ ἀδελφὴν Ἀρσινόην, καὶ τὰ τέκνα. Καὶ εἶχε λοιπὸν ὁ Φιλάδελφος ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην γυναῖκα, καὶ παιδίᾳ ἐξ αὐτῆς, ὡς ἔγραψεν ὁ ἀρχιερεὺς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ. Μαρτυρεῖ δὲ παρ' αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος, ὅστις διαλεγόμενος πρὸς τὸν ὀβ, τῶν πρεσβυτέρων, ἠρώτησε « πῶς ἂν ἀκέραια συντηρήσας ἅπαντα, τοῖς ἐγγόνοις τὴν αὐτὴν παραδιδοῖ διαθήσιν ἐπὶ τέλει; ὁ δὲ εἶπεν ἄλλα τε καλὰ καὶ, τοῖς ἐγγόνοις παρακελεύεσθαι μὴ ἐκπλήττεσθαι τῇ δόξῃ » κτλ. (α). Ὅτι δὲ τὸ ἐγγόνοις πολλάκις σημαίνει τὰ αὐτὰ καὶ ἐκγόνοις, τέκνοις, ἀπογόνοις, φανερόν.

§. ιδ'. Ἄλλις ταῦτα, νομίζομεν, πρὸς τὰ τοῦ Ὀδίου περὶ τε τῆς Ἀρσινόης, καὶ τῆς δῆθεν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἀγαμίας τε καὶ ἀτεκνίας τοῦ Φιλαδέλφου· καὶ ἔπρεπεν ἵνα στήσωμεν ἐνταῦθα τὸν λόγον, πέραν, ἴσως, τοῦ μετρίου παρατείναντες τὸ κεφάλαιον. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ δεύτερον προστιθέμεθα τὸ ἐφεξῆς, ἀπανθίσαντες ἐπιτεμνημένως ἐξ ὧν ὁ φιλογλώττος Ἐκδικὸς ἔγραψε πρὸς Ὀδῖον ἀπαντήσεων, τὰ κατὰ τὴν Βερενικεῖαν Ἀρσινόην διαλευκαίνων. Ἐκτίθησι δὲ οὗτος κατὰ τάξιν χρονολογικὴν ἅπαντα τὰ συναγόμενα ἐκ τῆς ἱστορίας πρὸς εὔρεσιν αὐτοῦ τε τοῦ ζητήματος, καὶ τινων ἄλλων ἀνηκόντων καθόλου πρὸς ἣν Ἀριστέας ἱστόρησεν ἐρμηνεῖαν τῶν Γραφῶν (6). Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα μεγάλῃν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τε τὰ παρ' ἡμῶν εἰρημένα, καὶ πρὸς τὰ ῥηθησόμενα, καλὸν ἐνομίσαμεν, οἷον τούτων σύνοψιν, προσθεῖναι τὸ ἐφεξῆς κεφάλαιον μῆτε τὴν

(α) Ἀριστέας· σελ. κβ. ἐκδ. Hody.

(6) Bl. Vindication of the history of the Septuagint, etc. pag. 80—120.
13'

ἐν πολλοῖς ἀπαντῶσαν παλιλλογίαν φοβηθέντες, καὶ χρήσιμον νομίσαντες, οὐδὲ πάντα ἀηδῆ, τοῖς φιλομαθέσιν ἀναγνώσταις ἐσομένην τὴν ὁλοσχερῇ τῶν πραγμάτων συγκεφαλαίωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ἐπιτομή τῶν κατὰ τὴν Ἀρσινόην, καὶ τῶν συνημμένων, ὅσα συντελοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας γενομένης ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν.

§. α'. Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου τελευτήσαντος κατὰ τὸ α, ἔτος τῆς ριδ, Ὀλυμπιάδος, Περδίκκας παραλαβὼν τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν (ὡς ἐπιμελητῆς τῆς βασιλείας), ἐν κοινῷ συνεδρίῳ μετὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν διανέμει τούτοις τὰς σατραπείας· τότε Πτολεμαῖος ὁ Λάγου (ὁ καὶ Σωτὴρ μετὰ ταῦτα), παρέλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Αἰγύπτου, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ β, ἔτους τῆς ριδ, Ὀλυμπιάδος (Διόδωρ. Σικελ. βιβλ. ιη. σελ. 628) (α).

§. β'. Τὸ αὐτὸ ἔτος [κατὰ τὸν Χαμπολ. τῷ α, τῆς ριδ. Ὀλ. τῷ 322. π. Χ.] ὁ Πτολεμαῖος, προνοῶν ὅτι πολεμηθήσεται ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, συνέθετο κοινοπραγίαν καὶ συμμαχίαν μετὰ Ἀντιπάτρου (παραλαβόντος τὴν Μακεδόνων ἡγεμονίαν)· τότε καὶ ὁ Κρατερὸς, Ἀντιπάτρῳ συμμαχῶν, ἔγημε Φίλαν τὴν πρεσβυτάτην τῶν Ἀντιπάτρου θυγατέρων (ἄγουσαν, ὡς ἂν τις εἰκάσειε πρὸς τὸ πιθανώτατον, ἔτος 18). βλ. Διόδωρ. ιη. σελ. 634, 637.

(α) Κατὰ τὸν Διόδωρον κτλ. ὁ θάνατος Ἀλεξάνδρου τίθεται τῷ α, τῆς ριδ, Ὀλ. (οὗτω καὶ Ἀρριανός· «δεκάτῃ καὶ τετάρτῃ καὶ ἑκατοστῇ, Ὀλυμ.» Ἀλεξ. Ἀναβ. Ζ. 28: σελ. 309). Κατὰ δὲ τὸν Δημήτριον τὸν Μάγνην, Πλούταρχον, Διον. Ἀλικαρνασσία, καὶ τοὺς νεωτέρους τοῦ Χαμπολλιωνὸς ὑπελογισμοὺς, ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐτελεύτησε τῷ δ, τῆς ριγ, Ὀλυμπ. (323, π. Χ. Μαΐου 30). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (323: π. Χ. Ἰουνίου 5) καὶ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου διωρίσθη σατραπῆς τῆς Αἰγύπτου. Ὅπου καὶ ἦλθε τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ, Ὀκτωβρ. μηνί. (Champol. Annal. des Lagides T. I, p. 68. 79. 156. πρὸλ. T. 2. p. 387—390). Ἐκτοτε ἄρχειται ἡ βασιλεία τοῦ Λαγίδου, βασιλεύσαντος ἔτη 39, μην. 5. ὅποτε παρτήθη τῆς ἀρχῆς (τῷ 284 π. Χ. νοεμβρ. 2), καὶ μετὰ τὴν διετίαν, τελευτήσαντος τῷ 281 π. Χ. Ὀλυμ. ριδ, τὸ β. (βλ. ἐπισθ. σελ. 145.). Σημ. ἡμετ.

§. γ'. Όλυμπ. ριδ, τὸ γ, στρατεύει Περδίκκας εἰς Αἴγυπτον κατὰ Πτολεμαίου. Ἀναβαίνει πρὸς τοῦτου βοήθειαν ὁ Ἀντίπατρος, ἐπαγόμενος συμμάχους καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἀντίγονον καὶ Κρατερὸν καὶ τοῦτον μὲν κατέλιπεν ἀντιπαρταζόμενον πρὸς Εὐμένη (Περδίκκου σύμμαχον)· αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίπατρος μετ' ἄλλης στρατιᾶς ἐσπευδεν εἰς Αἴγυπτον. Πίπτει Κρατερὸς μαχόμενος πρὸς Εὐμένη. Σφάζεται δὲ καὶ Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατηγῶν, μὴ δυνθεὶς περᾶσαι τὸν Νεῖλον. Ἀντίπατρος δὲ διεμοίρασεν ἐκ νέου τὰς σατραπείας. Καὶ δίδωσιν ἄλλοις ἄλλας, τὴν δὲ Βαβυλωνίαν Σελεύκῳ, Καρίαν δὲ Κασσάνδρῳ, Ἀντιγόνῳ δὲ Φρυγίαν καὶ Λυκίαν (ὅς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς), καὶ στρατηγὸν αὐτὸν πάσης τῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀποδείξας, ὅστις ἐμελλε διαπολεμεῖν πρὸς Εὐμένη. Κατὰ δὲ τὴν Αἴγυπτον ἐπεκύρωσε πάλιν ἡγεμόνα τὸν Πτολεμαῖον. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίπατρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν (Διόδωρ. ιη, σελ. 644—648). Τοῦτο τὸ ἔτος πιθανώτατα Πτολεμαῖος ὁ Λάγου μνηστεύεται τὴν Εὐρυδίκην, θυγατέρα τοῦ συμμάχου καὶ εὐεργέτου Ἀντιπάτρου.

§. δ'. Όλυμπ. ριδ, τὸ δ (ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἔτους). Νυμφεύεται τὴν Εὐρυδίκην ὁ Πτολεμαῖος, εἰς Αἴγυπτον ἐλθοῦσαν, ἐκκαιδεκαετῇ περίπου τὴν ἡλικίαν. Συνέπεμψε δὲ μετ' αὐτῆς ὁ Ἀντίπατρος καὶ τὴν Βερενίκην μικρὰν (ἀπ' ἐξαδέλφης) ἀνεψιᾶν τῆς Εὐρυδίκης (ὡς θυγατέρα Ἀντιγόνου τῆς Κασσάνδρου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου)· ἦν δὲ τότε ἡ Βερενίκη οὐχὶ πάντως νεωτέρα τῶν 18, ἐτῶν, ὡς οὐσα τότε χήρα, καὶ μήτηρ υἱοῦ, Μάγα καλουμένου, καὶ δύο θυγατέρων ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀνδρός, Φιλίππου τινός (Παυσ. Α, 5. ζ). Τούτῳ τῷ ἔτει προσεκτήσατο καὶ τὴν Φοινίκην καὶ Συρίαν ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος, διὰ Νικάνορος τοῦ στρατηγοῦ (Διόδ. ιη, σελ. 650. πρβλ. Παυσαν. Α. 5. καὶ Ἀππιαν. Συριακ. σελ. 121). Καὶ αὐτὸς δὲ στρατεύσας ὁ Πτολεμαῖος ἐκ Παλαιστίνης εἴλε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, καὶ λαβὼν ἑκατὸν περίπου χιλιάδας αἰχμαλώτων Ἑβραίων κατήγαγεν εἰς Αἴγυπτον· τοὺς δὲ

μετώκισε καὶ εἰς τὴν Λιβύην καὶ τὴν Κυρήνην (Ἰώσηπ. Ἀρχ. ιβ. α, β. — Εὐσεβ. Χρονικ.).

§. ε. Ὀλυμπ. ριε. τὸ β, δύναται τεθῆναι (κατὰ τὰς πιθανώτατας εἰκασίας) ἡ γέννησις Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, πρεσβυτάτου υἱοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου καὶ τῆς Εὐρυδίκης. Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος, ἡ γέννησις τοῦ Πύρρου, υἱοῦ τοῦ Λιακίδου βασιλέως Ἰπείρου. Κατὰ δὲ τὸ δ, τῆς αὐτῆς Ὀλυμπ. ἡ γέννησις Ἀρσινόης, αὐταδέλφης τοῦ Κεραυνοῦ, καὶ θυγατρὸς τοῦ Λαγίδου καὶ τῆς Εὐρυδίκης. Τοῦτο τὸ ἔτος καὶ Δημήτριος ὁ Ἀντιγόνου (ὁ καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκητῆς) ἐτῶν περίπου 19, νυμφεύεται τὴν Ἀντιπάτρου θυγατέρα Φίλαν, χήραν τοῦ Κρατεροῦ (Πλούταρχ. Δημητρ. §. ιδ.), ἔτος ἄγουσαν περίπου 24.

§. ς'. Ὀλυμπ. ρις. τὸ α, Κάσσανδρος, Ἀντιπάτρου τοῦ πατρὸς ἤδη προκαποθάνοντος, ἀνεκτήσατο τὴν ἀρχὴν τῆς Μακεδονίας (ὑπ' Ἀντιγόνου βοηθούμενος), καὶ νυμφεύεται Θεσσαλονικὴν θυγατέρα Φιλίππου τοῦ βασιλέως, καὶ ὁμοπάτριον ἀδελφὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (τότε καὶ τὰς Θήβας συνώκισεν ἀνεγείρας, εἰκοστῷ ἔτει μετὰ τὴν ὑπ' Ἀλεξάνδρου κατασκαφὴν. Διόδωρ. ιθ, 699, 700). Ἀντίγονος δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἰσχυρότατος ἀποβαίνει, κυριαρχήσας ἀπ' Ἑλλησπόντου μέχρι Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Σέλευκος δὲ, καταπολεμήσει ὑπ' αὐτοῦ, κατέφυγεν ἐκ τῆς Βαβυλώνης εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Παρὶ τὸ τέλος τούτου τοῦ ἔτους τίθεται πιθανῶς ἡ γέννησις Φιλίππου, πρεσβυτάτου υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἡ γέννησις τῆς Στρατονίκης, θυγατρὸς Δημητρίου καὶ Φίλας.

§. ζ'. Ὀλυμπ. ρις. τὸ β, ἐγεννήθη πιθανώτατα Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, υἱὸς Δημητρίου καὶ Φίλας, καὶ Ἀντίπατρος, ὁ δευτέρος υἱὸς Κασσάνδρου καὶ Θεσσαλονίκης.

§. η. Ὀλυμπ. ρις. τὸ γ, περὶ τὰ μέσα τούτου τοῦ ἔτους Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς, ἄγων ἔτος 22 (Διόδ. ιθ, 710: Πλούταρχ. Δημητρ. §. ε), πέμπεται παρὰ τοῦ πατρὸς Ἀντιγόνου εἰς τὴν Συρίαν, ἐνεδρεύων τοῖς περὶ Πτολεμαῖον. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος

τὴν ἄλλην δύναμιν παραλαβὼν, μετέβη εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ὡς κωλύσων τὴν Κασσάνδρου εἰσβολὴν (Διόδ. ιθ, 709). Τοῦτο τὸ ἔτος τίθεται ἡ γέννησις Ἀλεξάνδρου, τρίτου υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει πιθανῶς ἐγεννήθη Λυσάνδρα, θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγίου καὶ τῆς Εὐρυδίκης.

§. θ'. Ὀλυμπ. ριζ, τὸ α. Πτολεμαῖος καὶ Σέλευκος συγκροτοῦσι μάχην πρὸς Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου κατὰ τὴν παλαιὰν Γάζαν τῆς Συρίας, καὶ καταστρέφουσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν ὀλοτελῶς (Διόδ. ιθ, 715—718). Μετὰ ταῦτα, μαθὼν ὁ Πτολεμαῖος τὸν Ἀντίγονον ἐπερχόμενον δυνάμει πολλῇ, καταλ εἰπεῖ τὴν Συρίαν, κατασκάψας Ἄγκην, πόλιν Συροφονίης, καὶ Ἰόππην καὶ Σαμάρειαν καὶ Γάζαν· καὶ τῶν ἐν αὐταῖς χρημάτων πλῆθος, ὅσον ἦν δυνατόν, ἀναλαβὼν ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Αἴγυπτον (Διόδ. ιθ, 721) (α). Τότε παρηκολούθησαν τῷ Πτολεμαίῳ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ πολλοὶ τῶν τῆς Συρίας κατοίκων, ἀγαπῶντες αὐτοῦ τὴν πραότητα καὶ φιλανθρωπίαν. Ἐν δὲ τούτοις ἦν καὶ Ἐξεκίας, εἰς τῶν Ἰουδαίων Ἀρχιερέων (Ἐκαταῖος, παρ' Ἰωσήφ. κ. Ἀππίων. Α. §. κβ.). Ὁ δὲ Σέλευκος εὐθὺς μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Δημητρίου κατέλαβε τὴν Βαβυλῶνα, Νικάτωρ προσαγορευθεὶς. Καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἀριθμεῖται πρῶτον τῆς ἐποχῆς τῶν Σελευκιδῶν (Εὐσέβ. Χρονικ.). Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει, ἢ τῷ ἐφεξῆς, τίθεται καὶ ἡ γέννησις τῆς Πτολεμαίδος, τρίτης θυγατρὸς Πτολεμαίου καὶ Εὐρυδίκης.

§. ι. Ὀλυμπ. ριζ, τὸ γ. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπέγημε καὶ τὴν Βερνίκην ἐρασθεὶς, ἄγουσαν ἔτος ἤδη 29· (ἐκ τούτου, ἴσως, καὶ ὁ Κασσάνδρος, ἀδελφὸς τῆς Εὐρυδίκης, ἀπέβη πρὸς αὐτὸν ὑπόψυχρος).

§. ια. Ὀλυμπ. ριζ, τὸ δ. Τοῦτο τὸ ἔτος ὁ Πτολεμαῖος πλεύσας μετὰ δυνάμεως παρέλαβε τὴν Φασηλίδαν, πόλιν τῆς Κιλικίας, καὶ Ἐάνθον, Λυκίας πόλιν, καὶ τὴν Καῦνον (τῆς Καρίας)· ἔπειτα κατέ-

(α) Πρὸς. Κάτωρα, παρ' Ἰωσήφ. κ. Ἀππίων. Α. §. κβ. Ὁ δὲ Χαμπολλίων (Annal. des Lagid. Tom. I. p. 323 καὶ T. 2. 388) τίθηται αὐτὰ τὰ περιστατικὰ τῷ γ, τῆς ριζ, Ὀλυμπ. — Σημ. ἡμετ.

πλευσεν εἰς Κῶν (Διόδωρ. κ. 746). Ἐπηρεολοῦται δὲ καὶ Βερενίκη τῷ Πτολεμαίῳ κατὰ τὰς ἐκστρατείας· καὶ τοῦτο τὸ ἔτος (ἢ τὸ ἐφεξῆς) τίθεται ἡ γέννησις τοῦ Πτολεμαίου (τοῦ μετέπειτα Φιλαδέλφου), υἱοῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Βερενίκης, γεννηθέντος ἐν τῇ νήσῳ Κῶ [βλ. ὅπισθ. σελ. 147].

§. ιβ'. Ὀλυμπ. ριη, τὸ α. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἔπλευσεν ἐκ τῆς Μύνδου μεγάλῳ στόλῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα (ὡς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἐκ τῆς Μακεδόνων δυναστείας ἐλευθερώσων). Καὶ τὴν Ἄνδρον ἡλευθέρωσεν ἐν τῷ παράπλῳ. Κομισθεῖς δὲ καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν παρέλαβε Σικυῶνα καὶ Κόρινθον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πελοποννήσιοι, χρήματα καὶ σῖτον ὑποσχεθέντες, οὐδὲν τῶν ὁμολογηθέντων ἐξετέλουν, ἀγανακτήσας ὁ Πτολεμαῖος, πρὸς μὲν τὸν Κάσσανδρον εἰρήνην ἐποιήσατο· τὴν δὲ Κόρινθον καὶ Σικυῶνα διὰ φρουρᾶς ἀσφαλισάμενος, ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον (Διόδωρ. κ. 751) (α).

§. ιγ'. Ὀλυμπ. ριη, τὸ β. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς, δύναμιν παρὰ τοῦ πατρὸς Ἀντιγόνου μεγάλην λαβὼν, ἔπλευσεν ἐκ τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Ἑλλάδα πάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ πατρὸς, ἐλευθερώσων, καὶ πρώτην τὴν Ἀθηναίων, φρουρουμένην ὑπὸ Κασσάνδρου. Καὶ ταύτην ἐλευθεροῖ, ἐκβαλὼν Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ὃν ὁ Κάσσανδρος εἶχε καταστήσας ἐπιμελετήν τῆς πόλεως· ἐπεστάτησε δὲ ταύτης ὁ Φαληρεὺς δι' ὅλης δεκαετίας. (Διόδ. 756). Τότε τὸν Πολιορκητὴν Δημήτριον οἱ Ἀθηναῖοι τιμαῖς ἐτίμησαν ἰσοθέοις. Αὐτὸς δὲ διατρέψων ἐν Ἀθήναις νυμφεύεται Εὐρυδίκην, τὴν χήραν Ὀφέλλα, Κυρήνης ἡγεμονεύσαντος (Πλούταρχ. Δημητρ. βλ. καὶ ὅπισθ. σελ. 145). Μετὰ ταῦτα στρατεύει εἰς Κύπρον, καὶ νικήσας τὰς ἐκεῖ δυνάμεις Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, κατέσχε τὴν νῆσον. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ νίκῃ ἐπαρθεὶς ὁ Ἀντίγονος ἀνέλαβε διάδημα, καὶ ὠνομάσθη βασιλεὺς· καὶ τὸν υἱὸν

(α) Κατὰ τὸν Champol. (Annal. T. ι. p. 318) ὁ Πτολεμ. ἔπλευσε μὲν τῷ δ, τῆς ριγ', ἐπανῆλθε δὲ εἰς Αἴγυπτον τῷ α, τῆς ριη'.

Δημήτριον ὡσαύτως ἀνηγόρευσε βασιλέα. Πρὸς τούτων τὸ παράδειγμα παρευθὺς καὶ οἱ λοιποὶ δυνάσται, ἢ σατράπαι, Σέλευκος, Λυσίμαχος, Κάσσανδρος, ἀνηγορεύθησαν καὶ αὐτοὶ βασιλεῖς (Διόδ. κ, 756, 761. Πλούταρχ. Δημητρ.). Τοῦτο τὸ ἔτος καὶ Μάγας υἱὸς Βερνίκης, μεσιτεῖα τῆς μητρὸς, κατέστη ὑπὸ Πτολεμαίου Κυρήνης ἡγεμῶν.

§. ιδ'. Ὀλυμπ. ρη, τὸ γ. Ἀντίγονος καὶ Δημήτριος ὁ υἱὸς στρατεύουσι μετὰ δυνάμεως πολλῆς εἰς Αἴγυπτον κατὰ Πτολεμαίου, καὶ μάτην πειραθέντες τῆς εἰς Αἴγυπτον εἰσβολῆς ἐπανῆλθον ἄπρακτοι εἰς Συρίαν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολεμείων περιχαρὴς γενόμενος, καὶ θύσας τοῖς Θεοῖς χαριστήρια, τοὺς φίλους εἰστία λαμπρῶς (Διόδωρ. κ. 772). Κατὰ δὲ τὸ προσεχὲς ἔτος ὁ Δημήτριος πολιορκεῖ τὴν Ῥόδον ματαίως [ἐβούθει δὲ Ῥοδίοις ὁ Πτολεμαῖος. Τότε καὶ Σωτῆρ ὑπ' αὐτῶν ἐπιαναμάσθη τιμηθεὶς. βλ. ὁπισθ. σελ. 156]. Ἐπὶ τοῦτου τοῦ ἔτους (Ὀλυμπ. ρη, τὸ δ) δύναται τεθῆναι καὶ ἡ γέννησις τῆς ἐτέρας Ἀρσινόης, θυγατρὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Βερνίκης, ἣν καὶ ταύτην Ἀρσινόην ὠνόμασεν ὁ πατήρ, ὡς καὶ τὴν ἐξ Εὐρυδίκης. Οὕτω καὶ υἱὸν Πτολεμαῖον ἐξ Εὐρυδίκης ὀνομάσας (τὸν Κεραιυνόν), ὠνόμασε καὶ ἄλλον Πτολεμαῖον ἐκ Βερνίκης (τὸν Φιλάδελφον).

§. ιε'. Ὀλυμπ. ριθ. τὸ β. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς νυμφεύεται Δηιδάμειαν τὴν Πύρρου ἀδελφὴν (Πλούταρχ. Δημητρ.). τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατέσχε καὶ πόλεις τινὰς τῆς Πελοποννήσου· παρέλαβε δὲ καὶ τὴν Σικυῶνα καὶ τὴν Κόρινθον (α). Καὶ ἀναγορεύεται ἡγεμῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρόην ὁ Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος (Πλούταρχ. Ἀλεξ. §. κε. — Διόδωρ. κ, 786). Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει συμμαχίᾳ τῶν ἄλλων βασιλέων συνίσταται κατὰ Ἀντιγόνου ἰσχυρὰ (Διόδ. κ. 787, 788)· καὶ ὁ Δημήτριος εἰρήνην πρὸς Κάσσανδρον πρόσκαιρον ποιεῖται, καὶ διαπεραιουταὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, τῷ πατρὶ βοηθήσων ἐναντίον Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, καὶ

(α) Κατὰ τὸν Champol. Ὀλυμπ. — ριθ. τὸ α.

αὐτοῦ Κασσάνδρου, συμμαχοῦντος ἐκείνοις (Διόδ. κ. 789—792) (α).

§. ις'. Ὀλυμπ. ριβ, τὸ α. Συγκροτεῖται μάχη ἐν Ἰφῶ τῆς Φρυγίας (Ἀρρίαν. Ζ: — Πλούταρχ. Πύρρ: — Ἀππιαν. Συριακ:), καὶ νικῶσιν οἱ τέσσαρες βασιλεῖς, καὶ πίπτει μαχόμενος ὁ Ἀντίγονος, ἐτῶν 81 (Λουκιαν. Μακροβ.), ἢ 86 (Πορφύρ.) (6). φεύγει δὲ ὁ Δημήτριος μετὰ τῆς μητρὸς Στρατονίκης καὶ τῶν θησαυρῶν εἰς Σαλαμίνα τῆς Κύπρου (Διόδ. ἐκλογ. τοῦ κα βιβλ. §. α). Ἐπὶ ταύτης τῆς μάχης Ἀντίγονος ὁ Σελεύκου (ὅστις διώκει τὸ ἱππικόν), ἦγεν ἔτος περίπου 22, γεννηθεὶς ἐκ τῆς περσίδος Ἀπάμας, Ἀρταβάζου θυγατρὸς, ἣν Ἀλέξανδρος ὁ μέγας συνώκισε μετὰ τοῦ Σελεύκου, ὅτε συνῆπτεν εἰς γάμον τοὺς ἰδίους ἐταίρους καὶ Στρατηγούς μετὰ γυναικῶν περσίδων. (Πλούταρχ. ἐν Δημητρ. §. κθ, λα, καὶ ἐν Εὐμέν. §. α. πρβλ. Ἀρρίαν. ζ. 4. Στράβ. 578). Ὁ δὲ Πύρρος (ἐκπεσὼν τῆς Ἠπείρου, καὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου καταφυγὼν) ἦγε τότε ἔτος περίπου 17 [ἴσ. 19], διατρίβων ἐν Ἑλλάδι, καὶ φυλάττων τὰς πόλεις, ὅσας αὐτῷ κατεπίστευσεν ὁ Δημήτριος, εἰς τὴν Ἀσίαν ἀναχωρῶν (Πλούταρχ. Πύρ. §. δ).

§. ιζ'. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ β. τῆς ριβ, Ὀλυμ. ὁ Αὐσίμαχος ἔγημεν Ἀρσινόην, τὴν ἐξ Εὐρυδίκης θυγατέρα τοῦ Σωτῆρος, ἄγουσαν ἔτος 17 (γ). Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ Σέλευκος, μιμούμενος Αὐσίμαχον, ἔπεμψε πρὸς Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου, ζητῶν εἰς γυναικα

(α) Κατὰ τὸν Champol. Ὀλυμπ. ριβ. τὸ β. — (6) Ὁ Champol. τὴν ἐν Ἰφῶ μάχην τίθει τῷ δ, τῆς ριβ. (Annal. des Lagid. T. 1. p. 370 καὶ Tom. 2. p. 389.)

(γ) Οὕτω καὶ Ἰσσερίος (Uszer. Annal. V. T. ad. an. period. Julian. 4414. p. 462) καὶ Βαλλάντης (Vaillant Hist. Regum Syriae p. 18) ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ Ἀρσινόη αὕτη θυγάτηρ ἦν Πτολεμαίου καὶ Εὐρυδίκης (ὡς καὶ Μίμων, παρὰ Φωτ. κώδικ. 224, καὶ Ἰουστίνος ιζ, 2. καὶ κς, 2). διὸ καὶ ὁμομήτριος καὶ ὁμοπατρὶς αὐταδέλφη τοῦ Κεραυνοῦ. Βεβαιεῦται δὲ τοῦτο πᾶσιθεν· ὅτι ταύτην ἔγημεν ὕστερον, οὐχὶ κατὰ τοὺς Ἑλλήνων νόμους, οἵτινες ἀπαγορεύουσι τὸν μετ' ἀδελφῆς ὁμομητρικοῦ γάμον, συγχωρῶντες μόνον τὸν μετ' ὁμοπατρικοῦ (Cornel. Nep. praef. not. 3. ed. Paris 1675. καὶ Potters Archaeol. Graec. L. I. c. 26), ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτριον τοῖς Αἰγυπτίοις (Μίμων. αὐτὸς.), οἵτινες συνοικίζουσιν εἰς γάμον καὶ τοὺς ἀμοφτέρωθεν ἀδελφοὺς (Δίων Κασσ. MB. σελ. 201. εκδ. Hapoy. 1606: Παυσαν. Ἀττικ.). (ἐλ. καὶ ὁπισθ. σελ. 178).

τὴν ἐκ τῆς Φίλας αὐτοῦ θυγατέρα Στρατονίκην, ἐκκαίδεκαετη περίπου τὴν ἡλικίαν· καὶ ὁ δυστυχῶν Δημήτριος, ἀνέλπιστον εὐτυχίαν νομίζων τὴν μετὰ Σελεύκου κηδεστίαν, ἀναλαβὼν τὴν κόρην ἐπλευσεν εἰς Συρίαν, ὅπου ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Σέλευκος περὶ πόλιν Ῥωσόν, καὶ κεῖ ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι. Ὁ δὲ Δημήτριος κατέσχε τὴν Κιλικίαν, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα ἔπεμψε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Κάσσανδρον, ἀπολύσουσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν τοῦ Πλειστάρχου (καὶ τούτου ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου· εἶχε δὲ τὴν Κιλικίαν ὁ Πλειστάρχος, γέρας αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην). Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Δηϊδάμεια πρὸς τὸν Δημήτριον ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἥτις καὶ μετ' ὀλίγον τελευτᾷ (Πλούταρχ. Δημήτρ. §. λβ'). Ἐπειτα δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ Σελεύκου πρὸς τὸν Δημήτριον διαλλαγῆς ὑπέσχετο δώσειν αὐτῷ γυναῖκα τὴν Πτολεμαίδα, νεωτάτην τῶν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτοῦ θυγατέρων, ἐνδεκαετὴ τότε περίπου τὴν ἡλικίαν (Πλούταρχ. Δημήτρ. §. λβ, καὶ Πύρρ. §. δ).

§. ιγ'. Ὀλυμπ. ρκ, τὸ γ. Ἀποθνήσκει Κάσσανδρος (α), τρεῖς υἱοὺς ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης καταλιπὼν (Φίλιππον ἐτῶν 18, καὶ Ἀντίπατρον ἐτῶν 17, καὶ Ἀλέξανδρον ἐτῶν 16. Ἰουστίν. βιβλ. ιζ. 1. — Πausan. Θ, 7). Καὶ Φίλιππος μὲν διαδεχθεὶς τὴν βασιλείαν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον. Οἱ δὲ λοιποὶ δύο ἀδελφοὶ διαστασιάζουσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς διαδοχῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ Πύρρος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι διατρίβων, νυμφεύεται Ἀντιγόνην, μίαν τῶν ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς θυγατέρων τῆς Βερενίκης· καὶ χρήματα λαβὼν καὶ δύνανται παρὰ Πτολεμαίου κατὰγεται εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Ἡπείρου (Πλούταρχ. Πύρρ. §. ε. Pausan. A. 10).

§. ιδ'. Ὀλυμπ. ρκ, τὸ δ. Ἀντίπατρος (ὁ Κασσάνδρου) νυμφεύει-

(α) Pausan. Θ. ζ. σελ. 575. ἐκδ. Bekker. « (Κάσσανδρος) τὸν εἶον κατέστρεψεν. Ἐπελήφθη γὰρ ὑδέρῳ, καὶ ἰ ἀ π' αὐτοῦ ζῶντι ἐγένοντο εὐλαί » κτλ. ὅπου γραπτὴν (οἶμαι), καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐφεξῆς (αὐτῶν) ἀντὶ τοῦ Κασσάνδρου μὲν » ὡς γρ. — Καὶ Κασσάνδρου μὲν κτλ. Σημ. ἡμετ.

ται Εὐρυδίκην θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου. Ἀλέξανδρος δὲ Λυσάνδραν, τὴν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος καὶ Εὐρυδίκης, ἣν ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν Μενελάου τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ (α). Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ Σέλευκος ἐκ τῆς Στρατονίκης Φίλαν ἐγέννησεν, ἣν ἔγημεν ὕστερον Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς (β). Κατὰ δὲ τὸ α, τῆς ρκα, Ὁλυμπ. ὁ Πύρρος ἀσφαλίσθεις εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ μεμνημένος, Πτολεμαίου καὶ Βερενίκης, τό, τε παιδίον τὸ γεννηθὲν ἐκ τῆς Ἀντιγόνης Πτολεμαῖον ὠνόμασε, καὶ πόλιν οἰκίσας ἐν τῇ Χερρόνησφ τῆς Ἠπείρου Βερενικίδα προσηγόρευσε (Πλούταρχ. Πύρ. §. 5).

§. κ'. Ὁλυμπ. ρκα, τὸ β. Ὁ Ἀντίπατρος ἀποκτείνει τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην. Ἀλέξανδρος δὲ Πύρρον προσκαλεῖται βοῦθόν καὶ Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν. Φεύγει πρὸς Λυσίμαχον ὁ Ἀντίπατρος. Ἀποκτείνει δὲ τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Δημήτριος, καὶ γίνεται κύριος τῆς Μακεδόνων βασιλείας (ἰουστίν. ιζ. Πλούταρχ. Πύρ. κτλ. βλ. καὶ ὁπισθ. Κεφ. Δ. §. θ—(γ)). Τότε καὶ Λυσάνδρα, ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου χήρα, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λυσιμάχου παρὰ τὴν αὐταδέλφην αὐτῆς Ἀρσινόην. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ τὴν Κύπρον ἀνακτησάμενος, καὶ τὴν μητέρα τοῦ Δημητρίου (τὴν Στρατονίκην) καὶ τὰ τέκνα λαβὼν ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου, πέμπει πρὸς αὐτὸν ἐλευθέρους, δῶρα προσθεὶς καὶ τιμᾶς (Πλούταρχ. Δημητρ. §. λη.) (δ).

(α) Vaillant. Hist. Ptolemaeor. p. 19. (Βλ. Πορφυρ. παρ' Εὐσεβ. Χρον. Α. σελ. 173. Mediol.). — (β) Vaillant. Hist. Reg. Syriae p. 19. — (γ) Πρόσθετε καὶ Διοδώρ. Ἑκλογ. (Τ. β. σελ. 490. Wess). Ὅπου ὁ Ἑκλογεὺς μεταγράψας ὁρθῶς ἐκ τοῦ Διοδώρου «ὅτι Ἀλέξανδρος δολοφονεῖται ὑπὸ τοῦ Δημητρίου» — προστίθαι καὶ «ὁμοίως καὶ Ἀντίπατρον τὸν μητρολοῖαν» — καὶ αὐτὸν «δολοφόνησεν» (ὁ Δημήτριος δηλαδὴ) κτλ. Οὕτω συνεγάραιε τὴν ἱστορίαν, Δημήτριον εἰπὼν φονεῖα τοῦ Ἀντιπάτρου, ἀντὶ Λυσίμαχον (ὡς ἔγραψε πάντως ὁ Διοδώρος. Ἐλ. ὁπισθ. σελ. 83.). Σημ. ἡμετ.

(δ) Ὁ Champol. (Τ. 2. p. 389) τὴν ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος ἀνάκτησιν τῆς Κύπρου τίθησι μεταξὺ τοῦ β, καὶ δ, τῆς ρκ, Ὁλυμπ. Τότε καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν Φάρω τοῦ πύργου οἰκοδομῆς καὶ τὸν Δημήτριον ἀναλαβόντα τὴν Μακεδ. βασιλείαν τῷ δ, τῆς ρκ.

§. κβ. Ὀλυμπ. ρκα, τὸ γ. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς πέμπτει τὸν υἱὸν Ἀντίγονον (τὸν ὕστερον ἐπικληθέντα Γονατᾶν) κατὰ τῶν Βοιωτῶν, ἔτος ἄγοντα τότε 21. (α). Αὐτὸς δὲ ἐξώρμησεν εἰς Θράκην, ὡς ἔρημον καταληψόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Λυσίμαχου, ζωγρηθέντος ὑπὸ Δρομιχαίτου, Γετῶν βασιλέως, πρὸς θν ἐπολέμει. Ἐπειδὴ δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Δρομιχαίτης ἀπέλυσε τὸν Λυσίμαχον, φιλανθρώπως ξενίσας καὶ φιλίαν συνθέμενος (Στράβ. Ζ. 302, 305), τοῦτο καθ' ὁδὸν ἀκούσας ὁ Πολιορκητὴς ἐπανῆλθε πάλιν κατὰ τάχος εἰς τὰ οἰκεία, καὶ τὴν Βοιωτίαν καθυπέταξε καὶ τὰς Θήβας (Πλούταρχ. Δημητρ.). Τοῦτο τὸ ἔτος πιθανῶς καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Θηβῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα (βλ. ὀπισθ. Κεφ. Α. §. ια) (β). Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει (Ὀλυμπ. ρκα, τὸ δ) Ἀγαθοκλῆς ὁ Λυσίμαχου νυμφεύεται Λυσάνδραν, τὴν Ἀλεξάνδρου χήραν (§. κ), καὶ θυγατέρα τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Εὐρυδίκης (γ). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τίθεται πιθαν-

(α) Vaillant Hist. Ptolem. p. 19, 20: — (β) ὁ δὲ Champol. τίθησι τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀφίξιν τοῦ Φαληρέως, τῷ 6, τῆς ριη, ὡς καὶ Διόδωρος, καὶ Εὐσέβιος (βλ. ὀπισθεν σελ. 82.) — Σημ. ἡμετ.

(γ) Πausan. Α. θ. «Ὡς δὲ ἐπανῆλθεν» (ὁ Λυσίμαχος ἀφελθεὶς ὑπὸ Δρομιχαίτου), «Ἀγαθοκλεῖ Λυσάνδραν γυναῖκα ἡγάγετο, Πτολεμαίου τε τοῦ Λάγου καὶ Εὐρυδίκης οὗσαν». — «Ὅτι δὲ ἡ Λυσάνδρα αὕτη ᾗν ἡ χήρα τοῦ Κασσανδρίδου Ἀλεξάνδρου μαρτυρεῖ Πορφύριος. «Ἀλέξανδρος δὲ (ὁ Κασσάνδρου) γαμεῖ Λυσάνδραν τὴν τοῦ Πτολεμαίου» κτλ. (παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σελ. 173 Mediol.). Ἀλλ' ἐφεξῆς ὁ Πausanias (Α. 1.) λέγει: «Λυσίμαχος ἡλικία τε ἤδη προήκων, καὶ ἐς τοὺς παῖδας αὐτὸς τε νομιζόμενος εὐδαίμων, καὶ Ἀγαθοκλεῖ παῖδων ἐν τῶν Λυσάνδρας, Ἀρσινόην ἔγχευεν ἀδελφὴν Λυσάνδρας». — τίθησι λοιπὸν ὁ Πausanias τὸν Λυσίμαχον μετ' Ἀρσινόης γάμον ὕστερον (τρία τουλάχιστον ἔτη, τούτ. τῷ γ. τῆς ρκβ.) μετὰ τὴν συνοίκησιν Ἀγαθοκλείου καὶ Λυσάνδρας. Ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται πολὺς μεταχρονισμὸς. Καὶ γὰρ α) ὁ Λυσίμαχος ἀπέθανε τὸ δ. τῆς ρκδ. (ἔχουν ἔτι σχεδὸν ὁ γ δ' ον, ἀφ' οὗ ἔγχευε τὴν Ἀρσινόην, κατὰ τὸν Πausan.). ἢ ἢ Ἀρσινόη τότε εἶχε τὸν προσθῦτατον τῶν ἐξ αὐτοῦ παίδων ἐκαδέκαετη (Justin. 243). — β) Ὁ Μέμνων ἱστορεῖ σαφῶς ὅτι ὁ Λυσίμαχος ἔγχευε τὴν Ἀρσινόην διαζυγίᾳ τῆς πρώτης γυναίκης Ἀμάστριδος, πρὶν ἔτι κτεῖναι αὐτὴν τὴν ἐπάνυμνον πόλιν Ἀμαστριν, ἧς ἔρχετο Κλέαρχος ὁ υἱὸς αὐτῆς, καὶ πολὺ πρὶν ἢ ζωγρηθῆ τοῖς Γέταις πολεμῶν ὁ Λυσίμαχος, ὅποτε καὶ αὐτὸς ὁ Κλέαρχος συστρατευόμενος ἐάλω (Μέμν. κεφ. ε. παρὰ Φωτ. ἀναγ. σελ.) τὴν δὲ Λυσάνδραν ἡγάγετο τῷ Ἀγαθοκλεῖ ἤδη τῶν Γετῶν ἀπολυθείς ὁ ὁ Λυσίμαχος. Ἀλλὰς ἐποδείξει τοῦ κατὰ Πausaniam τούτου μεταχρονισμοῦ παραλείπομεν. Τούτον δὲ παρεδείχθησαν

νῶς καὶ ἡ γέννησις τῆς Ἀρσινόης, θυγατρὸς Λυσιμάχου καὶ Ἀρσινόης, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐξ Εὐρυδίκης (§. ιζ). (Ταύτην τὴν Λυσιμάχου Ἀρσινόην ἐπέγγμεν ὕστερον ὁ Φιλάδελφος. βλ. ἐφεξῆς §. λγ.).

§. κβ'. Ὀλυμπ. ρκγ. τὸ α. Ἐλεάζαρος ὁ Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως ἀδελφὸς διαδέχεται τοῦτον εἰς τὴν ἀρχιερατείαν τῶν Ἰουδαίων, ἀρχιερατεύσας ἐπὶ ἔτη τριάκοντα δύο (Εὐσέβ. Χρονικ. Καν.). Τοῦ τῷ τῷ ἔτει καὶ Δημήτριος, στόλον καὶ δυνάμεις μεγάλας ἀθροίζων, ὡς ἀνankησόμενος πᾶσαν τὴν πατρῶαν βασιλείαν, ἀποβάλλει καὶ τὴν Μακεδονίαν, συστάντων ἐπ' αὐτὸν τῶν βασιλέων, Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου καὶ Λυσιμάχου καὶ Πύρρου, καὶ καταφεύγει εἰς Κασσάνδρειαν· ὅπου ἡ γυνὴ Φίλα, μὴ φέρουσα βλέπειν αὐτὸν πάλιν ἰδιωτεύοντα καὶ φυγάδα, πίνει φάρμακον, καὶ ἀποθνήσκει ἐτῶν 53 (Πλούταρχ. Δημητρ. καὶ Πύρρ.). Αὐτὸς δὲ διελθὼν δι' Ἀθηῶν καὶ Θηβῶν, καὶ τὰς ὑποληφθείσας δυνάμεις συναγαγὼν, ἐπλευσεν εἰς Ἀσίαν. Ἐκεῖ περὶ τὴν Μίλητον δέχεται τοῦτον ἡ Εὐρυδίκη (ἡ Ἀντιπάτρου θυγάτηρ, Φίλας ἀδελφὴ, καὶ πρώτη Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος γυνὴ, φυγοῦσα ἤδη ἐκ τῆς Αἰγύπτου), ἔχουσα μεθ' ἐκυτῆς καὶ τὴν κόρην Πτολεμαίδα, τὴν ἤδη πρὸ πολλοῦ τῷ Δημητρίῳ μεμνηστευμένην (§. ιζ) καὶ νυμφεύεται ταύτην ὁ Δημήτριος ἄγουσαν ἔτος 23. Αὕτη δὲ ἡ Εὐρυδίκη ὑπῆρχε τότε 49, ἢ 50 ἐτῶν. (Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος ἠπατήθη, συγχύσας ταύτην τὴν Εὐρυδικὴν πρὸς τὴν χήραν τοῦ Ὀφέλλου. βλ. §. ιγ. καὶ σελ. 144: (α)). Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει (Ὀλυμπ. ρκγ, τὸ β) γεννᾶται τῷ Δημητρίῳ ἐκ τῆς Πτολεμαίδος υἱὸς Δημήτριος, ὅστις ὕστερον « ἦρξε Κυρήνης » (Πλούταρχ. Δημητρ. §. νγ) (β). Αὐτὸς δὲ ὁ Πολιορ-

ἄταλαιπώρως καὶ οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων. (Bl. Visconti Iconogr. Grec. vol. 3. p. 213. etc.) — Σημ. ἡμετ.

(α) Ὁ φέλλας γράφεται παρὰ Διοδώρου (κ, 41, καὶ ιη, 631 T. 6. σελ. 274 Wessell.), καὶ παρὰ τῷ Ἀρρίανῳ (Φωτ. ἀναγ. ηθ. σελ. 217), καὶ Ἰουστίν. (XXII 7). Παρὰ δὲ τῷ Πλούταρχῳ Ὁ φέλλας (Δημητρ. §. ιδ). Οὕτω καὶ παρὰ Πausan. (B, 15: Θ. 5) ἐπ' ἄλλων αὐτῶ καλουμένων. — Σημ. ἡμετ.

(β) Ἄλλ' ὁ Ἰουστίνος ἀντιλέγει Πλούταρχῳ, ἱστορῶν τὸν Δημήτριον τοῦτον πρὶν ἢ ἄρξῃ Κυρήνης δουτυχῆσαντα κατ' αὐτὴν καὶ ρουεθίντα (Bl. ἐφεξ. §. λε.). Σημ. ἡμετ.

κητῆς ἐν Ἀσίᾳ πρὸς Σέλευκον πολεμῶν ζωγρεῖται, καὶ ἐγκλείε-
ται εἰς Χερσόνησον τῆς Συρίας, φυλακῆς ἐπισταθείσης ἰσχυράς·
καὶ αὐτοῦ μετὰ ἔτη τρία τὸν βίον τελευτᾷ (Πλούταρχ. Δημητρ.
§. ν — νβ).

§. κγ'. Ὀλυμπ. ρκγ. τὸ δ. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ὁ καὶ Σωτῆρ,
μοναρχήσας τῆς Αἰγύπτου δι' ἐτῶν 38, (βλ. ὁπισθ. §. α. σημ.)·
παραχωρεῖ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης υἱὸν Πτολε-
μαῖον, τὸν ὕστερον Φιλάδελφον ἐπικληθέντα· ἦγε δὲ τότε ὁ νέος
Πτολεμαῖος ἔτος 24. Ταύτης δὲ τῆς παραιτήσεως ἥδη ψηφισθεῖσης,
ἀπελπισθεῖς τῆς διαδοχῆς ὁ ἐκ τῆς Εὐρυδίκης υἱὸς τοῦ Σωτῆρος,
Πτολεμαῖος ὁ Κεραινός, ἔφυγεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, σφῶζων ἑαυτὸν
πρὸς τὸν Σέλευκον εἰς Συρίαν (πρὸς τοῦτον δὲ κατέφυγε τὸ πρῶτον
καὶ αὐτὴ ἡ Εὐρυδίκη, τρεῖς [ἴσ. δύο] περίπου πρότερον ἐνιαυτοῦς,
προαισθημένη ἴσως τὴν προτίμησιν τοῦ ἐκ τῆς Βερενίκης Πτολε-
μαίου. βλ. §. κβ). Καὶ τὸν Κεραινὸν ὁ Σέλευκος ὑπεδέξατο φιλαν-
θρώπως (Ἀππιαν. Συριακ. σελ. 128), καὶ κατὰξιν αὐτὸν εἰς τὴν
πατρῴαν βασιλείαν ὑπέσχετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς· [ταύτην
δὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Μένων ὕστερον ἱστορεῖ δοθεῖσαν τῷ Κεραινωῖ
παρὰ τοῦ Σελεύκου, ὁπότε τὸ δεύτερον κατέφυγε πρὸς αὐτὸν μετὰ
τὸν Ἀγαθοκλέους θάνατον. Μένων. παρὰ Φωτ. κώδ. σκδ.]. Τοῦτο τὸ
ἔτος, καὶ ἴσως ἀπ' οὗ παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ὁ Φιλάδελφος ἐγγιμε
δημοσίως (κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων νόμους) Ἀρσινόην τὴν ὁμοπάτριον
καὶ ὁμομήτριον αὐταδέλφην, ἄγουσαν ἔτος ἥδη περίπου εἰκοστὸν
(βλ. §. ιδ). Ὅσον ἂν γογγύσωσι κατὰ τῆς Ἀρσινόης ταύτης οἱ
πολέμιοι τοῦ Ἀριστέου, οὐδεμίαν οὔτε μαρτυρίαν ἀρχαίαν, οὔτε
σκιάν τινα πιθανότητος ἔχουσιν ἐπενεγκεῖν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ
Φιλάδελφος ἐνυμφεύθη τὴν μόνον ἐκ πατρὸς ἀδελφὴν Ἀρσινόην,
τὴν ἐξ Εὐρυδίκης, τὴν χήραν τοῦ Λυσιμάχου· πλὴν ἂν ἐξέλης ἕνα
μόνον μωρὸν, τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Θεοκρίτου, σκότιον ἄνθρωπον,
καὶ παντελῶς ἀγνωστον καὶ τ' ὄνομα καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐζῆ (α).

(α) Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοκρίτου Σχολιαστὴς διορίζει ῥητῶς ταύτην τὴν

Παραλείπομεν τὸ παντελῶς ἀπίθανον τοῦ πράγματος· πῶς ἂν ἔγρημεν ὁ Πτολεμαῖος ἐρασθεὶς γυναῖκα, ἥτις ἔβαψε τὰς χεῖρας εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ (τῇ Λυσάνδρᾳ) γαμβροῦ αὐτῆς (Ἀγαθοκλέους τοῦ Λυσιμάχου); ἥτις συνώμοσε μετὰ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ (τοῦ τὸν Ἀγαθοκλῆν ἀποκτείναντος Κερραυνοῦ), ἀμειλίχτου ἐχθροῦ τοῦ Φιλαδέλφου; ἥτις, τέλος, ὑπῆρχεν ὀκταετίαν ὄλην πρεσβυτέρα τοῦ Φιλαδέλφου; (α).

Ἀλλὰ παραλείποντες τὰ τοιαῦτα, λέγομεν· α) Ὅτι ἡ τῷ Λυσιμάχῳ συνοικήσασα Ἀρσινόη ὑπῆρχε μόνον ὁμοπάτριος ἀδελφῇ τοῦ Φιλαδέλφου· ἡ δ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου γυνὴ Ἀρσινόη ὑπῆρχεν ἐκατέρωθεν αὐτῷ ἀδελφῇ (Πausan. Α. ζ.) — β) Ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἔσχε δύω γυναῖκας Ἀρσινόας, μίαν τὴν αὐταδέλφην, καὶ ἄλλην τὴν Λυσιμάχου θυγατέρα· Πausanίας πάλιν βεβαίῳ, καὶ προστίθῃσιν (ἐναντίον τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου), ὅτι πρώτην ἔγρημε τὴν ἀδελφὴν ὁ Φιλάδελφος· ἀτέκνου δὲ ταύτης ἀποθανούσης, ἐπέγρημε δευτέραν τὴν θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου. Ἰδοὺ τὸ χωρίον τοῦ Πausanίου· «Οἱ δὲ οἱ παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης οὐ τῆς ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς· τὴν δὲ οἱ συνοικήσασαν ἀδελφὴν κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα» (Α. ζ.). Οἱ δὲ κριτικοί, παρανοήσαντες ἴσως τὸ χωρίον, καὶ προσδιέφθειραν ἐξεπίτηδες· τὸ μὲν γὰρ παῖδες ἡρμήνευσαν διὰ τοῦ λατινικοῦ filij (υἱοί), ἐν ᾧ τὸ παῖδες κυρίως σημαίνει τέκνα (liberi, ἄρρενα καὶ θήλεα δηλονότι)· τὸ δὲ «ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα» μετεποίησαν εἰς τὸ «πρὶν ἢ τέκνη ἐτελεότῃσεν»· ἐν ᾧ τὸ μὲν ἔτι πρότερον ἀνάγεται εἰς τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, τὸ δὲ λοιπὸν

* Ἀρσινόην ὡς οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἐξ Εὐρυδίκης, τὴν χήραν τοῦ Λυσιμάχου· λίγαι δὲ μόνον ἡπλῶς (καὶ τοι κατὰ χρόνον ἡπατημένως), ὅτι τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην ἔγρημεν ὁ Φιλάδελφος μετὰ τὴν θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου (βλ. ὅπισθ. Κερ. Γ. §. 16. ἄρθρ. 16). ὥστε πολὺ τοῦ θάοντος αὐστηρότερον ἐπέκληξεν ὁ σφοδρὸς Ἑκδικὸς τὸν Σχολιαστὴν. — Σημ. ἡμετ.

(α) βλ. ὅπισθ. Κερ. Γ. §. 1α. σελ. 176. Πρόσθετε καὶ ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἱστορικῶν μνημονεύεται ἡ τῆς Ἀρσινόης ταύτης εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς ἑξορίας ἐπιστροφή (αὐτ. §. 16. ἄρθρ. 1α). — Σημ. ἡμετ.

τῆς φράσεως σημαίνει ὅτι ἀπέθχενεν ἄτεκνος, τουτέστι μὴ καταλιποῦσα παῖδας· καθότι τὸ ἄπαις σημαίνει κυρίως οὐχὶ τὴν μὴ τίκτουςαν παῖδας, ἥτις ὀνομάζεται στερίγη (Πολυδεύκ.), ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀορίστως τὴν ἀνευ παιδῶν, τὴν ἄτεκνον· (Πολυδ.) (α). Καὶ πιστεύομεν ἄρα μετ' Ἀριστέου καὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἑλεαζάρου, ὅτι ὁ Φιλάδελφος εἶχε τότε παῖδας ἐκ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης, οἵτινες ὅμως ἐτελεύτησαν ἐτι ζώσης τῆς μητρός. Ταύτην τὴν βασίλισσαν Ἀρσινόην, πενθοῦσαν τὸν υἱὸν (καὶ ἴσως τὸν ἔσχατον), παρεμύθει καὶ ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος διὰ μύθου εὐφροῦς, ὡς ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ (Παραμυθ. πρὸς Ἀπολλίων.) Ἄλλην δὲ παρὰ ταύτην οὐδεμίαν γνωρίζω βασίλισσαν Ἀρσινόην τοιαύτην, εἰς ἣν ἂν ἐφαρμόσοι τὸ διήγημα καταλλήλως καὶ ἀκριβῶς. (βλ. σελ. 194). — γ) Ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐνυμφεύθη τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, ἐτι ζώντος τοῦ Λυσιμάχου· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Σωτάδης κακολογῶν τὸν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον (βλ. σελ. 168). Εἰ γοῦν ὁ Φιλάδελφος ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην, πρὶν ἢ Λυσίμαχος ἀποθάνῃ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτου πρᾶγμα ἀναντιρρήτον, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶχε δύο θυγατέρας Ἀρσινόας, τὴν μὲν ἐξ Εὐρυδίκης, ἣ συνώκει Λυσίμαχος, τὴν δὲ ἐκ Βερενίκης, ἣν ἔγημεν ὁ Φιλάδελφος, ἐτι νέος τὴν ἡλικίαν, ὡς ἐμβριθὴς ἱσθρικός, ὁ Ἡρωδιανὸς μαρτυρεῖ· (Α. σελ. 3—4). — δ) Ἄλλος μάρτυς ἀναντιρρήτων αὐθεντίαν καὶ ἀρχαιότητα παριβεβλημένος, ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, ἐν Εἰδυλ. ιζ' (ὅπερ ἐποίησεν

(α) Ἰδοὺ πῶς ἐξελατίνισαν τὸ χωρίον· Huic filij ex Arsinoe, non sane sorore, sed ea quae Lysimachi filia fuit, nati sunt. Nam soror, quam sibi matrimonio junxerat, antequam paret, diem suum obiit (ὡς ἂν εἴπῃ ἐγραψεν ὁ Παυσανίας· «Οἱ δὲ οἱ υἱοὶ ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης, ἐν δ' ἡ πόσι τῆς ἀδελφῆς, ὁ Λυσίμαχος· θυγατὴρ — ἢ γὰρ οἱ συνοικήσασα ἀδελφῇ, πρὶν ἢ τεκεῖν, ἐτελεύτησεν»). Ἀλλ' ἰδοὺ (λέγει ὁ Ἐκδικός) ὁ γνήσιος νοῦς τοῦ χωρίου τοῦ Παυσανίου· Huic liberi superstites existerunt ex Arsinoe, non sorore, sed Lysimachi filia. Nam ita contigit, quod soror ejus, quae illi prius matrimonio juncta fuit, decesserat, nullis post se liberis relictis. Τουτ'. Οἱ δὲ οἱ περιλαμβανόμενοι παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης, ἐν τῇ ἀδελφῇ, Λυσίμαχου δὲ θυγατρός. Συνέβη γὰρ τὴν πρότερον αὐτῇ συνοικήσασαν ἀδελφὴν ἀποθάνειν, μηδένα παῖδα καταλιποῦσαν. Βλ. ἐπισθ. κειμ. 5. §. 16. ἀριθμ. 2.

TOM. Α.

14

Παραλείπομεν τὸ παντελῶς ἀπίθανον τοῦ πράγματος· πῶς ἂν ἐγήμεν ὁ Πτολεμαῖος ἐρασθεὶς γυναῖκα, ἥτις ἔβαψε τὰς χεῖρας εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ (τῇ Λυσάνδρᾳ) γαμβροῦ αὐτῆς (Ἀγαθοκλέους τοῦ Λυσιμάχου); ἥτις συνώμοσε μετὰ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ (τοῦ τὸν Ἀγαθοκλῆν ἀποκτείναντος Κεραυνοῦ), ἀμειλίχτου ἐχθροῦ τοῦ Φιλαδέλφου; ἥτις, τέλος, ὑπῆρχεν ὀκταετίαν ὄλην πρεσβυτέρα τοῦ Φιλαδέλφου; (α).

Ἀλλὰ παραλείποντες τὰ τοιαῦτα, λέγομεν α) ὅτι ἡ τῷ Λυσιμάχῳ συνοικήσασα Ἀρσινόη ὑπῆρχε μόνον ὁμοπάτριος ἀδελφῇ τοῦ Φιλαδέλφου· ἡ δ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου γυνὴ Ἀρσινόη ὑπῆρχεν ἐκατέρωθεν αὐτῷ ἀδελφῇ (Παυσαν. Α. ζ.)—β) ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἔσχε δύο γυναῖκας Ἀρσινόας, μίαν τὴν αὐταδέλφην, καὶ ἄλλην τὴν Λυσιμάχου θυγατέρα· Παυσανίας πάλιν βεβαιοῖ, καὶ προστίθῃσιν (ἐναντίον τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου), ὅτι πρῶτην ἐγήμε τὴν ἀδελφὴν ὁ Φιλάδελφος· ἀτέκνου δὲ ταύτης ἀποθανούσης, ἐπέγήμε δευτέραν τὴν θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου. Ἰδοὺ τὸ χωρίον τοῦ Παυσανίου· «Οἱ δὲ οἱ παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης οὐ τῆς ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς· τὴν δὲ οἱ συνοικήσασαν ἀδελφὴν κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα» (Α. ζ.). Οἱ δὲ κριτικοί, παρανοήσαντες ἴσως τὸ χωρίον, καὶ προσδιέφθιραν ἐξεπίτηδες· τὸ μὲν γὰρ παῖδες ἡρμήνευσαν διὰ τοῦ λατινικοῦ filij (υἱοί), ἐν ᾧ τὸ παῖδες κυρίως σημαίνει τέκνα (liberi, ἄρρενα καὶ θήλεα δηλονότι)· τὸ δὲ «ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαιδα» μετεποίησαν εἰς τὸ «πρὶν ἢ τέκνη ἐτελεύτησεν»· ἐν ᾧ τὸ μὲν ἔτι πρότερον ἀνάγεται εἰς τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, τὸ δὲ λοιπὸν

* Ἀρσινόη ὡς οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἐξ Εὐρυδίκης, τὴν χήραν τοῦ Λυσιμάχου· λέγει δὲ μόνον ἀπλῶς (καὶ τοι κατὰ χρόνον ἡπατημένως), ὅτι τὴν ἀδελφὴν * Ἀρσινόην ἐγήμεν ὁ Φιλάδελφος μετὰ τὴν θυγατέρα τοῦ Λυσιμάχου (βλ. ὅπισθ. Κερ. Γ. §. 16. ἄρθρ. 16). ὥστε πολὺ τοῦ δέοντος αὐστηρότερον ἐπιπλήξεν ὁ σοφὸς * Εὐδίκης τὸν Σχολιαστὴν. — Σημ. ἡμετ.

(α) βλ. ὅπισθ. Κερ. Γ. §. 1α. σελ. 176. Πρόσθετε καὶ ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἱστορικῶν μνημονεύεται ἡ τῆς Ἀρσινόης ταύτης εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστροφή (αὐτ. §. 16. ἄρθρ. 1α). — Σημ. ἡμετ.

τῆς φράσεως σημαίνει ὅτι ἀπέθικεν ἀτεκνος, τουτέστι μὴ καταλιπούσα παῖδας· καθότι τὸ ἄπαις σημαίνει κυρίως οὐχὶ τὴν μὴ τίκτουςαν παῖδας, ἥτις ὀνομάζεται στερίγη (Πολυδεύκ.), ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀορίστως τὴν ἀνευ παιδων, τὴν ἀτεκνον· (Πολυδ.) (α). Καὶ πιστεύομεν ἄρα μετ' Ἀριστέου καὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἐλεάζαρου, ὅτι ὁ Φιλάδελφος εἶχε τότε παῖδας ἐκ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης, οἵτινες ὅμως ἐτελεύτησαν ἔτι ζώσης τῆς μητρός. Ταύτην τὴν βασιλίσσαν Ἀρσινόην, πενθοῦσαν τὸν υἱὸν (καὶ ἴσως τὸν ἑσχατον), παρεμύθει καὶ ὁ φιλόσοφος ἐκείνος διὰ μύθου εὐφροδύς, ὡς ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ (Παρχμυθ. πρὸς Ἀπολλών.) Ἄλλην δὲ παρὰ ταύτην οὐδεμίαν γνωρίζω βασιλίσσαν Ἀρσινόην τοιαύτην, εἰς ἣν ἂν ἐφαρμόσοι τὸ διήγημα καταλλήλως καὶ ἀκριβῶς. (βλ. σελ. 194). — γ) Ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐνυμφεύθη τὴν ἰδίαν ἀδελφήν, ἔτι ζώντος τοῦ Λυσιμάχου· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Σωτάδης κακολογῶν τὸν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον (βλ. σελ. 168). Εἰ γοῦν ὁ Φιλάδελφος ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν Ἀρσινόην, πρὶν ἢ Λυσίμαχος ἀποθάνῃ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτου πρᾶγμα ἀναντιρρήτον, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶχε δύο θυγατέρας Ἀρσινόας, τὴν μὲν ἐξ Εὐρυδίκης, ἣ συνώκει Λυσίμαχος, τὴν δὲ ἐκ Βερενίκης, ἣν ἔγημεν ὁ Φιλάδελφος, ἔτι νέος τὴν ἡλικίαν, ὡς ἐμβριθῆς ἱστορικός, ὁ Ἡρώδιανός μαρτυρεῖ· (Α. σελ. 3—4). — δ) Ἄλλος μάρτυς ἀναντιρρήταν αὐθεντίαν καὶ ἀρχαιότητα περιβεβλημένος, ὁ ποιητής Θεόκριτος, ἐν Εἰδυλ. ιζ' (ὑπερ ἐποίησεν

(α) Ἴδου πῶς ἐξελατίνισαν τὸ χωρίον. Huic filij ex Arsinoe, non sane sorore, sed ea quae Lysimachi filia fuit, nati sunt. Nam soror, quam sibi matrimonio junxerat, antequam pareret, diem suum obiit (ὡς ἂν εἴπερ ἐγραψεν ὁ Παισανίας· Ὁ δὲ αἱ υἱοὶ ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης, ἐν δ' ἡ πόσι τῆς ἀδελφῆς, ἀλλὰ τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς — Ἡ γὰρ αἱ συνοικήσαντο ἀδελφῇ, πρὶν ἢ τελεθῇ, ἐτελεύτησιν). Ἄλλ' ἰδού (λέγει ὁ ἔκδικος) ὁ γνήσιος νοῦς τοῦ χωρίου τοῦ Παισανίου. Huic liberi superstites existerunt ex Arsinoe, non sorore, sed Lysimachi filia. Nam ita contigit, quod soror ejus, quae illi prius matrimonio juncta fuit, decesserat, nullis post se liberis relictis. Τούτ. Οἱ δὲ αἱ περιηφρόντιες παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης, ἐν τῇ ἀδελφῇ, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς. Συνέβη γὰρ τὴν πρότερον αὐτῇ συνοικήσανσαν ἀδελφήν ἀποθάνειν, μηδεὶα παῖδας καὶ καταλιπούσαν. Βλ. ἐπισθ. κεφ. 5. §. 16. ἀριθμ. 1.

εἰς ἐγκώμιον τοῦ Φιλადέλφου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς, ἔτι δὲ τότε ζώσης τῆς ἀδελφῆς καὶ γυναῖκος Ἀρσινόης), ἐν τούτῳ δὲ τῷ Εἰδυλλίῳ ὁ Θεόκριτος (στίχ. 38 — 42) ἐπαινῶν τὸν Σωτῆρα Πτολεμαῖον, καὶ τὴν τούτου πρὸς τὴν σύζυγον Βερενίκην στοργήν, προστίθῃσιν ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τοῖς (ἐξ αὐτῆς) αὐτοῦ παισὶν ἐπιτρέπει οἶκον ἅπαντα » (βλ. ὁπισθ. σελίδι 188). Ἐκ δὲ τούτου δεικνύται σαφῶς οὐ μόνον ὅτι ζῶντος τοῦ πατρὸς παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Φιλάδελφος, ἀλλ' ὅτι καὶ κοινῶν πῶς τῆς βασιλείας ἔσχε τὴν ὁμόγνιον ἀδελφὴν καὶ σύζυγον Ἀρσινόην, καὶ πρὶν ἔτι τελευτήσῃ ὁ γέρων βασιλεὺς. Ἀλλὰ καὶ τῶν γεννητόρων ἀποθανόντων, ἡ Ἀρσινόη συνάμα τῷ Φιλάδελφῳ πελεῖ τὰς εἰς μνήμην αὐτῶν ὁσίας τιμὰς. Ναοὺς τε γὰρ ἱδρυσε τοῖς γονεῦσιν ὁ Φιλάδελφος, καὶ θυσίας αὐτοῖς προσέφερεν, « αὐτὸς, καὶ ἡ ἱερθίμη ἄλοχος, ἐκ θυμῷ στέργουσα κασίγνητόν τε πόσιρ τε » (αὐτ. στίχ. 127 — 130). Τίς ἂν μετὰ ταῦτα ἀμφιβάλλοι δικαίως, εἰ πρῶτην ὁ Φιλάδελφος ἔσχε γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν Ἀρσινόην, καὶ εἰ ταύτην ἐνυμφεύθη ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς; Ὅτι δὲ καὶ συνέζησεν εὐδαιμόνως μετ' αὐτοῦ χρόνον ἱκανὸν ἡ Ἀρσινόη, δεικνύται πάλιν ἰδίως ἐκ τοῦ ιε, Εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου, ὅπερ εἰς τιμὴν αὐτῆς ἐκείνος ἐποίησεν· ἐποίησε δὲ καὶ τοῦτο πάντως μετὰ τινος ἐνιαυτοῦ, ἀποθανόντος ἤδη τοῦ Σωτῆρος. Αὐτὴν μὲν γὰρ τὴν Ἀρσινόην *Βερενικεῖαν* θυγατέρα ῥητῶς ὀνομάζει, « *Ἐλένα εἰκυῖαν* » (κατὰ τὸ κάλλος). Πρὸς δὲ τὸν Φιλάδελφον λέγει· « *Πολλὰ τοι ὦ Πτολεμαῖε πεποιήται καλὰ ἔργα, ἐξ ὧ ἐν ἀθανάτοις ὁ τεκὼν* » (στίχ. 46). Ταῦτα δὲ τὰ ἔργα τὰ καλὰ καὶ πολλὰ κατώρθωσεν οὐχὶ πάντως διὰ μιᾶς. Ἦστε καὶ ἐκ τούτων φαίνεται πιθανώτατον, ὅτι συνέζησε καὶ χρόνους ἱκανοὺς μετὰ τῆς αὐταδελφῆς Ἀρσινόης, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτὴν νυμφευθεῖς. — ε) Τὴν πρὸς τοὺς τελευτήσαντας γονεῖς εὐσέβειαν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς ἀδελφῆς ἀποδεικνύουσι καὶ τινὰ πῶν περισφθέντων μεταλλοσήμεων καὶ νομισμάτων. Δύω τούτων φέρουσιν ἔνθεν μὲν δύο κεφαλαὶς συνημμένας, μετ' ἐπιγραφῆς ΘΕΩΝ (τοῦ

Α. Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερνίκης)· ἐτέρωθεν δὲ δύο ἄλλας, μετ' ἐπιγραφῆς ΑΔΕΑΦΩΝ (τοῦ Φιλαδέλφου δηλαδὴ καὶ τῆς Ἀρσινόης). Ταῦτα δὲ φανερὰν ὅτι ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν βασιλευνόντων συζύγων ἀδελφῶν εἰς μνήμην τῆς ἀποθεώσεως τῶν τετελευτηκότων γονέων. Τοῦτ' αὐτὸ συμπεραίνεται καὶ ἐξ ἄλλων νομισμάτων ἐξητασμένων παρὰ τοῖς σοφοῖς ἀρχαιολόγοις (α). — ς). Πόσον χρόνον ἐπέζησεν ἡ Βερνίκη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος, πόσον δὲ πάλιν ἡ Ἀρσινόη μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς, ἀμφότερα ταῦτα φαίνονται σημεῖα τινα δυσεπίτευκτα διὰ τοῦ χρόνου τὴν ἀπόστασιν, καὶ μόλις εἰκασμοὶς τισιν ἐπιλυτά. Ὁ Βαλλάντης (β) νομίζει τὴν Βερνίκην ζῶσαν ἔτι κατὰ τὸν ια, ἐνικυτὸν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, τιθεὶς τὸν θάνατον αὐτῆς τῷ γ, τῆς ραϛ, Ὀλυμπ. [βλ. ὁπισθ. σελ. 166, 187]. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθεύει, ἡ Ἀρσινόη λοιπὸν ἐπέζησε πιθανῶς ἔτη τέσσαρα μετὰ τὴν μητέρα. Τοῦτο πιθανολογεῖται ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Σφίζεται μεταλλόσημον παρὰ τῷ Ἀρδουίνῳ (γ), φέρον ἔνθεν μὲν γυναικείαν κεφαλὴν μετὰ στεφάνης καὶ καλύπτρας, ἐξόπισθεν κατιούσης, ἐτέρωθεν δὲ, δίκερας, ἡ διπλοῦν ρυτὸν, εἶδος ποτηρίου, ὡς κέρας Ἀμαλθείας διπλοῦν, μετὰ ταινιῶν (δ)· καὶ γύρωθεν μὲν τούτου ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἐκατέρωθεν δὲ παρὰ πλευράν, δεξιόθεν μὲν, τὸ ΠΑ (σύνθηες πολλὰκις ἐν τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς νομίσμασι), ἀριστερόθεν δὲ, Λ ΑΓ (ε). Τὸ

(α) Βλ. Spanhem. de usu et praest. Numism. t. 1 p. 422, 423 (London 1707) — Seguin. Select. numism. antiq. p. 54—57 (Paris, 1684). — Beger Thesaur. Brandenburg. vol. 3. p. 30—32. — Vaillant Hist. Ptolemaeor. p. 40. [πρὸς καὶ Havercamp. notas in tabulas duas numismatic. (N. 8 et 9) εἰς Ἰωσήφ. Ἰουδαϊκ. ἀρχ. τόμ. α. praef.] p. 18].

(β) Vaillant ubi supr. p. 30—38

(γ) Harduin. ad Plin. Libr. XXXVI c. 14. not. 19. p. 736. vol. 2. Paris 1723. [πρὸς Demagistr. Διαιτὴ κατὰ τοῦ; O, pag. 419. etc.]

(δ) « Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ ρυτὸν πρότερον κέρας. Δολεῖ δὲ σκευοποιηθῆναι ὑπὸ πρώτου τοῦ Φιλαδέλφου Πτολεμαίου βασιλέως, φορήματα (ἰ. π ὁ ρ η μ α) γενέσθαι τῶν Ἀρσινόης εἰκόνας » κτλ. Ἀθῆν. Βιβλ. ια. σελ. 498.

(ε) Τὸ Λ, ὑπῆρχε παρ' Ἑλλήνων (ὡς ἔμεινε καὶ παρὰ Λατίνοις) ἀρχαιοτάτη τοῦ Α μερὴν· μεταχειρίζοντο δὲ ταύτην ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων νομισμάτων κατὰ παλαιότητα.

μεταλλόσημον ἐκόπη πάντως, εἰς τιμὴν τῆς Ἀρσινόης, ἀδελφῆς καὶ γυναικὸς τοῦ Φιλαδέλφου, ἥδη τεθνηκυίας· ἐκ δὲ τῶν γραμμάτων ΛΓ, οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀρδουῖνον συμπεραίνουσιν ὅτι ἐχαράχθη τῷ 33, ἔτσι τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, ἐγὼ δὲ (λέγει ὁ ἔκδικος) ὑπολαμβάνω πιθανώτερον, ὅτι τοῦ πρώτου γράμματος, τοῦ Λ, ἡ ἀκεραιότης ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐκολοθώθη· τὸ δὲ τέλειον κατ' ἀρχὰς ἐχαράχθη ΝΓ, σημαῖνον τὸ 53 ἔτος τῶν Λαγιδῶν, ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸ 15 (ἴσ. γρ. 13) ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ὅτι δὲ ὁ Φιλάδελφος μέχρι τινὸς [δηλαδὴ μέχρι τοῦ 18, ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας] συνῆπτε πρὸς τοὺς ἔτεσι τῆς αὐτοῦ καὶ τὰ 40, τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς, ἀφ' οὗ ἤρξατο ἡ ἐποχὴ τῶν Λαγιδῶν, μαρτυρεῖ ἄλλο τοῦ Φιλαδέλφου μεταλλόσημον, φέρον ἔτος ΜΘ. (α). Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου (καθὼς καὶ περὶ τῆς ἀνωτέρω

φύλαν, σημαίνοντες δι' αὐτοῦ τὸ Λ υ κ α β α ς (ἐκαυτὸς), ἵνα μὴ, γραφόμενον κατὰ τὴν συνήθη μορφήν Α, συγχύζεται πρὸς τὰ παρεπόμενα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα (κακῶς ἢ χαρᾶσσομένα διὰ γραμμάτων). Βλ. Viscont. Iconogr. Gr. vol. 3. p. 197. Τὸ αὐτὸ Λ, πολλῶς (ἐνίοτε δὲ τὸ ξ τ ο υ ς, ἢ ξ τ α ι) εὐρχεται γεγραμμένον καὶ ἐν παύροις τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Κυρήνης. Βλ. Letronne Fragm. inedita d'ancien. poët. Grecs etc. pag. 16. Paris 1838. — Σμ. ἡμετ.

(σ) Σφύζονται καὶ ἄλλα μέχρι καὶ τοῦ 56 ἔτους (Champol. Ann. des Lag. T. 2. p. 32 — 40). Ἄλλ' ὅτι αἱ ἐπιγραφαί, τὰ μέγιστα πρὸς ἱστορίαν συμβάλλουσαι, σπανίως ὠφελοῦσιν εἰς βεβαίαν γνώσιν τῶν χρόνων, ἢ ἐποχῶν (καὶ μάλιστα αἱ ἐπὶ τῶν μεταλλοσημῶν τῶν Λαγιδῶν) σημειώται παρὰ τοῖς σφοῖς (Champol. T. 1. p. 14. seq.) ἡμεῖς δὲ προστιθέμεθα, ὅτι κατὰ τὸ ἀνωτέρω νόμισμα τῆς Ἀρσινόης (τὸ φέρον ἔτος ΛΓ) ἐκδίδεται παρὰ τῷ Δεμαγίστῳ (l. c. pag. 421) καὶ ἄλλο παρόμοιον, χωρὶς ὅμως τῶν ἀριθμητικῶν στοιχείων· μόνον ὑποκάτω τ ο υ β υ τ ο υ φέρεται μόνόγραμμα Κ· ἔπειρ οἱ μὲν ἐκλαβόντες, ὡς Κ, Κ υ π ρ ῖ ο ν ἀνέγνωσαν, ἢ Κ α γ ω θ ε ι τ ῶ ν, εἰ δὲ ὡς Α, Ἀ ρ σ ι ν ο ῖ τ ῶ ν (Demagistr. l. c.). Καὶ τίς εἶδεν εἰ μὴ καὶ τοῦτο ὑπάρχει πάλιν αὐτὸ τὸ ΛΓ, συμπεπωκὸς εἰς ἐν Α. ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων σκοπεύσας οἱ δεινοὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. Ὅσον δὲ περὶ τῆς κολοθώσεως τοῦ γράμματος Α, περιττῶς (νομίζομεν) ὁ σφοῖς ἔκδικος ὑποπετεύσαστο· διότι τὸ νόμισμα ἠδύνατο ὁ Φιλάδελφος ἐκδοῦναι καὶ τῷ λγ, ἔτσι τῆς αὐτοῦ βασιλείας εἰς μνήμην τῆς ἥδη πρὸ πολλοῦ τετελευτηκυίας Ἀρσινόης, διὰ τινὰ τότε τυχεύσαν περίστασιν. Ὁ Βισκόντης ἀνέγνω καὶ ΑΕ (35) ἔτος εἰς ἕτερον παρόμοιον μεταλλόσημον. Σφύζονται δὲ καὶ ζώσης ἐπὶ τῆς Ἀρσινόης νομίσματα, χαραγμένα τῷ υ, καὶ β, ἔτσι τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (ἀπὲρ ὅμως ὁ ἀρχαιολόγος, ὡς κἀπὸς ἐκ τῆς ψευδοῦς ἐκείνης ἐκδοῖς, ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας ὁ Φιλάδελφος εἶχε σύγγονον τὴν αὐτὴν δέξασθαι, ἀλλὰ τὴν Λυσισάχειον Ἀρσινόην, ἀποδιδῶσιν

ἔργα δεικνύουσι τὸν Πτολεμαῖον ἀκμάζοντα ἔτι καὶ σφριγῶντα περὶ τὰ καλὰ τῆς μεγαλουργίας, ἀλλ' οὐχὶ τετραμμένον ἤδη πρὸς βίου δυσμάς (α). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Φιλαδέλφου Ἀρσινόης. Ἐπ' ἀναιμειν δὲ καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς, εἰς ἣν ὑπάγεται πᾶσα ἡ τοῦ ζητήματος ἱστορία.

§. κδ'. Ὀλυμπ. ρκδ. τὸ α. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς τελευτᾷ κατὰ τὴν Χερσόννησον τῆς Συρίας, ὅπου περιωρίσθη ὑπὸ Σελεύκου (§. κβ). Καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα [γράφει μᾶλλον τὸ ἐφεξῆς ἔτος, δηλαδὴ τὸ β, τῆς ρκδ, Ὀλυμπ. βλ. ὅπισθ. Κεφ. Γ. §. ε. σελίδι 145], καὶ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἐτελεύτησεν ἐν Αἰγύπτῳ βαθύγηρως, ἔτων 84 (Λουκιαν. Μακροβ.), συμβασιλεύσας μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐπὶ διετίαν (ε)· καὶ κατέλιπε τὸν Φιλάδελφον ὁ Σωτὴρ κυριεύοντα πάσης Αἰγύπτου, Φοινίκης, Ἀραβίας, Συρίας, Λιβύης, Αἰθιοπίας, Παμφυλίας, Κιλικίας, Καρίας, καὶ νήσων δὲ Κυκλάδων (Θεόκριτ. Εἰδ. ιζ). Ἢδη δὲ περὶ τὸ τέλος τούτου τοῦ ἔτους (τοῦ α, τῆς ρκδ) Πτολεμαῖος ὁ Κεραινὸς μετεχώρησεν ἐκ τοῦ Σελεύκου πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ἐλπίζων ἴσως ὅτι τεύξεται δι' αὐτοῦ τῆς εἰς τὴν πατρῴαν βασιλείαν καθόδου, ἣν ματαίως ἐκαρὰδόκησε παρὰ τοῦ Σελεύκου.

§. κε. Ὀλυμπ. ρκδ, τὸ β. Ἀρσινόη, ἡ Λυσιμάχου γυνή, συνώ-

(α) Ὅτι μὲν ἡ Βερενίκη πιθανῶς ἐτελεύτησεν, οὐ πολὺ μετὰ τὸν Σωτῆρα, προσσημεῖται (σελ. 166). Ὅτι δὲ ἡ Ἀρσινόη (καὶ χωρὶς τῆς Βερενίκης θεωρουμένη) παρίστανε τὸν βίον μέχρι τοῦ 14, ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, πρὸς ταῖς ἀνωτέρω πιθανολογίαις πρόσθετος ἀναγκῶστα καὶ ἄλλην (εἰ δοκίμ.) τὴν ἐφεξῆς αὐτὴν δηλονότι τὴν ἡλικίαν τῶν ἐκ τῆς Λυσιμαχίδος Ἀρσινόης (ἣν ἐπέγμειν ἐΦιλαδέλφου ὕστερον) γενομένων αὐτῶν παιδῶν· τούτων γὰρ ὁ πρεσβύτερος ὁ Εὐεργέτης διεδέξατο τὴν βασιλείαν, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς, ἅγων ἔτος α 4· ὥστε ἡ τούτου γέννησις συμπίπτει κατὰ τὸ 16, ἔτος τοῦ δι' ὧν 40 (μετὰ τῆς διετίας) βασιλεύσαντος Φιλαδέλφου, καὶ ἐπομένως περὶ τὸ 15, ἔτος ὁ μετὰ τῆς Λυσιμαχίδος Ἀρσινόης γήμους αὐτοῦ· τότε τοίνυν, ἢ κατὰ τὸ 14, τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ ἡ αὐταδέλφη Ἀρσινόη φαίνεται τελευτήσασα. Βλ. ἐφεξῆς §. λγ. καὶ λδ. — Σημ. ἡμῶν.

(ε) Περὶ τὸ β, ἔτος τῆς διετίας ταύτης (Ὀλυμπ. ρκγ, τὸ δ) τίθεται ἡ ὑπὸ τῶν Ὁ, ἑρμηνεία τῶν Γραφῶν, καθὼς προείπομεν (κεφ. ε. §. α). Ὁ δὲ Ἐκδοκὸς ἐνταῦθα σιωπᾷ περὶ αὐτῆς, διότι (καθὼς ἐνόμισεν εὐλογώτερον) τίθησι τὴν ἑρμηνείαν τῶ α, τῆς ρκς, Ὀλυμπ. (βλ. ἐφεξῆς §. λ), ζῶντα πάντως μέχρι τότε τὸν Φαληρέα Δημήτριον ὑποτιθεῖς. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἐξετάζομεν πλατύτερον ἐν κεφ. Θ. — Σημ. ἡμῶν.

ισε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, τοῦ Κεραυνοῦ, κατὰ Ἀγαθοκλέους, (υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς, καὶ συζύγου τῆς Λυσάνδρας, αὐταδέλφης τῆς αὐτῆς Ἀρσινόης. §. ιζ. καὶ §. κα.). Ἐπεβούλευσε δὲ τῷ προγόνῳ Ἀγαθοκλεῖ ἡ Ἀρσινόη, εἴτε δι' ἔρωτα, ἀποτυγχάνουσα, εἴτε διότι ἐφοβήθη, μὴ ποτε τοὺς ἐκ Λυσιμάχου παῖδας αὐτῆς ἀποκτείνῃ βασιλεύσας αὐτὸς, ἀποθανόντος ἐκείνου (Παυσαν. Α. 10). Καὶ τοῖνυν διαβάλλει τὸν ἄριστον Ἀγαθοκλῆν ἢ μητρυιὰ πρὸς τὸν Λυσίμαχον ὡς ἐπίβουλον, κἄκείνος αὐτῇ πιστεύσας, πρῶτον μὲν ἐπειράθη λαθραίως φαρμάκῳ τὸν υἱὸν ἀνελεῖν· ἐξεμεθέντος δὲ τοῦ δηλητηρίου, φανερῶς αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐν δεσμοτηρίῳ κατὰκοπῆναι· καὶ γίνεται τοῦ μιάσματος αὐτόχειρ ὁ Κεραυνός, ὑπηρετῶν Ἀρσινόῃ (Μέμν. παρὰ Φωτ.). Ἡμεῖς δὲ κατὰ πάροδον ἀσμένως ἀνῆρωτήσαμεν τοὺς τὴν Ἀρσινόην ταύτην συνοικίζοντας ὕστερον μετὰ χρόνους τῷ Φιλαδέλφῳ. Πότερον ἄρα, μόνος ὁ Φιλάδελφος ἡγνῶει παντελῶς τὸ διὰ τε χρόνων καὶ τόπων διαβεβοημένον μιὰρὸν καὶ κακοῦργον ἦθος τῆς γυναικὸς (καὶ ταύτης συγγενοῦς); ἢ καὶ μαθὼν καὶ ἐπιστάμενος, ἐνυμφεύθη ὅμως ἄσμενος τοιαύτην ἐριννύν;

§. κς'. Τελευτήσαντος Ἀγαθοκλέους, ἡ Λυσάνδρα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν κατέφυγεν εἰς Βαβυλῶνα πρὸς τὸν Σέλευκον, ἱκετεύουσα τιμωρίας κατὰ τοῦ Λυσιμάχου τυχεῖν. Διέβη δὲ καὶ Λυσίμαχος εἰς Ἀσίαν· καὶ πρῶτος ἄρξας πολέμου νικᾶται, καὶ τελευτᾷ κατὰ τὴν μάχην (Παυσαν. Α. 10. Ἰους. ιζ. 1, 2; ἴσως ἀρχομένου τοῦ δ, τῆς ρκδ. Ὀλυμπ.). Ὁ δὲ Σέλευκος ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῇ νίκῃ, μετὰ ἑπτὰ περίπου μῆνας κατέβαινεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὡς καταστρέψων τὸν βίον ἐν τῇ πατρίδι Μακεδονίᾳ· καὶ καθ' ὁδὸν δολοφονεῖται ὑπὸ τοῦ Κεραυνοῦ. Ὅστις εὐθὺς διάδημα περιθέμενος ἀφικνεῖται εἰς τὸν στρατὸν, δεχομένων αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀναγαρεύεται βασιλεὺς· καὶ τὸν Δημητρίου Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, ἐπελθόντα δυνάμει πολλῇ, νικᾷ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ κατέσχε βεβαίως τὴν βασιλείαν τῆς Μακεδονίας· αὐτίκα δὲ καὶ τὴν αὐταδέλφην Ἀρσινόην δολίως

νυμφευθείς, ἀναιρεῖ τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δ'ύω παῖδας αὐτῆς (ὡς διαδόχους τῆς βασιλείας), καὶ ταύτην ἐξόριστον εἰς Σαμοθράκην ἀποπέμπει (Μέμν. παρὰ Φωτ. καὶ Ἰουστίν.).

§. κζ'. Περὶ τὰ μέσα τοῦ α, τῆς ρκε, Ὀλυμπ. Πύρρος ὁ βασιλεὺς Ἰπείρου προσκληθεὶς ὑπὸ Ταραντίνων στρατεύει εἰς Ἰταλίαν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐνυμφεύθη [ἢ ἐμνηστεύσατο, βλ. σελ. 142] τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὑπερχόμενος ὡς γείτονα τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον ἐχθρόν. Ἐπιστάτην δὲ τῆς Ἰπείρου κατέλιπε τὸν υἱὸν Πτολεμαῖον ὁ Πύρρος ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νέου πενθεροῦ.

§. κη'. Ἀρχομένου δὲ τοῦ β, τῆς ρκε, Ὀλυμπ. εἰσβάλλουσιν εἰς Μακεδονίαν οἱ Γαλάται· καὶ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς ἐν τῇ μάχῃ ζωγρηθεὶς ὑπ' αὐτῶν κατασφάζεται (Ἰουστίν. κδ. 4, 5. — Μέμνων. — Πausan. I. ιθ). Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους στρατεύουσιν οἱ Γαλάται καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πολλὰ κακὰ δράσαντες καὶ παθόντες ἐξωλοθρεύθησαν, τέλος, ἐν Δελφοῖς (Πausan. I. κγ. Ἰουστίν. κδ. 6—8. Πόλύβ. Θ. κθ).

§. κθ'. Τοῦ δὲ δ, τῆς ρκε, Ὀλυμπ. ἀρχομένου, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἀνεκτήσατο τὴν βασιλείαν τῶν Μακεδόνων, βασιλεύσας πρότερον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔτη δέκα (ἀριθμούμενα, ἀφ' οὗ Δημήτριος ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἡγματούχισθη ὑπὸ Σελεύκου). Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατέστρεψεν ἄλλον πολὺν στρατὸν Γαλατῶν εἰσβάλλοντα τὴν Μακεδονίαν. Τούτου δὲ διασημισθέντος, οὐκέτι τῶν βαρβάρων γειτόνων οὐδένες ἐτόλμησαν αὐτῷ παρενοχλεῖν (Ἰουστίν. κε, 1, 2).

§. λ. Κατὰ δὲ τὸ α, τῆς ρκε, Ὀλυμπ. (ὅπερ ἦν τὸ 47 [ἴσ. γρ. 49], τῶν Λαγιδῶν, καὶ θ, τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου). Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, κατέχων ἴσως πόλεις τινὰς τῆς Πελοποννήσου, ἐπεχείρησε καὶ τὴν Σπάρτην ἐλεῖν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι προσκαλοῦνται τὸν Φιλαδέλφον εἰς βοήθειαν· καὶ οὗτος πέμπει πρὸς αὐτοὺς στόλον ἰσχυρόν, ὅστις συμπεσὼν πρὸς τὸν Ἀντιγόνου κατέστρεψεν αὐτὸν ὀλοτελῶς. Τοῦτο τὸ συμβεβηκὸς οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἱστορικοὶ παρσεύωπῃσαν· μόνος ὁ Ἰουστίνος ἀχροθιγῶς ἐπεμνήσθη, τοσοῦτον εἰπὼν ὅτι « ὁ Ἀντίγονος πολυειδεῖ πολέμῳ

ὑπὸ τε Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν Σπαρτιατῶν συνεβλήθη • (Ιουστίν. κς. 2). Καὶ αὕτη φαίνεται ἡ ναυμαχία, περὶ ἧς μνημονεύει ὁ Ἀριστέας, ἱστορῶν τὸν Φιλάδελφον εἰπόντα πρὸς τοὺς τότε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους ΟΒ, τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνεῖς, ὅτι • *Συρέτυχεν* (ἡ ἀφίξις ὑμῶν) καὶ κατὰ τὴν *ρίκην* ἡμῖν προσπεπτώκεναι τῆς πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίας • [βλ. ἐφεξ. Κεφ. ΙΓ. §. α, γγ.]. Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ ἔτος φαίνεται πιθανόν ὅτι μεθρημηνεύθησαν αἱ Γραφαί. Καί τοι ὁ σοφὸς Ὑσσέριος (α) ἐνόμισεν, ὅτι ταύτης τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέα μνημονευομένης ναυμαχίας οὐδεμία παρ' οὐδενὶ εὕρεσκειται μνήμη, • *διὰ τὴν ἑλλειψιν τῶν κατ' ἐκείνους τῶν χρόνων ἱστοριῶν* • [βλ. ὅπισθ. §. κδ. σημ. καὶ ἐφεξῆς Κεφ. ΙΓ. §. ε.].

§. λά. Τελευτῶντος τοῦ β, τῆς ρκς, Ὀλυμπ., ὁ Πύρρος [*ἐξαστῇ χρόνον ἀναλώσας* • Πλούτ. Πύρρ. §. κς] ἐπανέρχεται ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας, καὶ εἰσβαλὼν εἰς Μακεδονίαν κυριεύει τῆς χώρας· ὁ δ' Ἀντίγονος ἡττηθεὶς ἔφυγεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐπανελθὼν δὲ πάλιν μετὰ μισθωτῶν Γαλατῶν, νικᾶται κατὰ κράτος ὑπὸ Πτολεμαίου υἱοῦ τοῦ Πύρρου, καὶ φεύγει μεθ' ἑπτὰ μόνον ὁπαδῶν ὁ Ἀντίγονος, ὠνούμενος φυγῇ σωτηρίαν (Ιουστίν. κς, 3. Πλούταρχ. Πύρρ. §. κς). Τῷ δὲ γ, τῆς ρκς. Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος πέμπει πρέσβεις καὶ δῶρα μεγάλα Ῥωμαίοις, εἰς φιλίαν καλῶν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι λίαν ἡσθέντες, ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος βασιλεὺς ἡγάπησε συμμάχους αὐτοὺς ἔχειν, ἀντέπεμψαν ἄλλους πρέσβεις πρὸς αὐτὸν, ἀποδεχόμενοι καὶ βεβαιοῦντες τὴν συμμαχίαν (ε).

§. λβ'. Τῷ δ, τῆς ρκς, Ὀλυμπ. Πύρρος στρατεύει πρὸς Λακεδαιμονίους, Κλεωνύμφ βοθητήσων. Καὶ, τούτου ἀπόντος, ὁ Ἀντίγονος ἀνακτᾶται πόλεις τινὰς τῆς Μακεδονίας· διέβη δὲ καὶ αὐτὸς μετ' ἄλλης στρατιᾶς εἰς Πελοπόννησον. Καὶ Πύρρος μὲν φονεύεται ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἄργους, ἀφ' οὗ πρότερον ἶδε τὸν υἱὸν Πτολεμαῖον

(α) Usser. Annal. Vet. T. ad ann. Per. Julian. 447.

(ε) Liv. Lib. XIV. — Eutrop. I, II. — Valer. Maxim. I. IV. c. 3.

γενναίως πεσόντα. Ὁ δ' Ἀντίγονος τιμήσας βασιλικῶς τὸν τοῦ Πύρρου νεκρὸν, καὶ κοσμήσας ἔκαυσεν. Ἐλενον δέ, ἄλλον τοῦ Πύρρου παῖδα, φιλοφρονησάμενος γενναίως ἀπέστειλε μετὰ τῶν πατρῶων λειψάνων εἰς Ἰππειρον πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν ἀδελφόν· καὶ τότε πάλιν ἀνεσώσατο τὴν βασιλείαν τῆς Μακεδονίας ὁ Ἀντίγονος (Ἰουστίν. κε, 4, 5. — Πλούταρχ. Πύρρ. — Οὐαλ. Μάξιμ. ε, ι). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ Μάγας, ὡς ἤκουσε τὸν θάνατον τῆς μητρὸς Βερνίκης, ἀποστατεῖ, καὶ στρατεύει κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου δυνάμει πολλῇ. Πλὴν ἄλλ' ἀνεπανῆλθε ταχέως, ἀγγελθέντος αὐτῷ καθ' ὁδόν, ὅτι ἀπεσπάτησαν ἀπ' αὐτοῦ Μαρμαρίδαι (φύλον τῆς Λιβύας νομαδικόν). Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος, Ὁλ. ρκζ', τὸ α, ὠρμημένον τὸν Φιλάδελφον κατὰ τοῦ Μάγα στρατεύειν ἐκώλυσε ἡ τῶν Γαλατῶν ἐπανάστασις (οὗς εἶχε μισθώσας μετ' ἄλλων ξένων ἐπὶ τὴν στρατείαν)· τούτους τοὺς Γαλάτας, λαβὼν ὁ Πτολεμαῖος ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ κατὰ σχεσιν τῆς Αἰγύπτου, ἀνήγαγεν εἰς νῆσον ἔρημον, ὅπου πάντες ἀπώλοντο ὑπ' ἀλλήλων καὶ τοῦ λιμοῦ (Παυσαν. Α. ζ. Καλίμαχ. ὕμνῳ εἰς Δῆλ. 173—186, καὶ Σχολ.).

§. λγ'. Τῷ δὲ γ, τῆς ρκζ', Ὀλυμπ. δυνάμεθα τάξει τὸν θάνατον τῆς αὐταδέλφης καὶ γυναικὸς τοῦ Φιλαδέλφου Ἀρσινόης, ἥτις ἐτελεύτησεν ἄτεκνος (βλ. σελ. 193). Κατὰ δὲ τὸ προσεχές ἔτος δύναται τεθῆναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ Φιλάδελφος τὴν δευτέραν ἐγνημὲν Ἀρσινόην, θυγατέρα Λυσιμάχου καὶ Ἀρσινόης τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐξ Εὐρυδίκης, ἄγουσαν τότε περίπου ἔτη 24 (§. κ).

§. λδ'. Τῷ α, τῆς ρκη, Ὀλυμπ. τίθενται πιθανῶς, α) ὁ γάμος τοῦ Μάγα, βασιλέως Κυρήνης, καὶ τῆς Ἀπάμης (κατὰ δὲ τὸν Ἰουστίνον, ἴσως ἐσφαλμένως, Ἀρσινόης), θυγατρὸς Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος (Συρίας βασιλέως). β) ἡ γέννησις Πτολεμαίου (τοῦ ὕστερον Εὐεργέτου), υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Β. Ἀρσινόης, τῆς Λυσιμάχου θυγατρὸς. Κατὰ δὲ τὸ ἐφεξῆς ἔτος (τὸ β, τῆς ρκη) ἡ γέννησις τῆς Βερνίκης, θυγατρὸς τοῦ Μάγα καὶ τῆς Ἀπάμης, καὶ τῆς ἄλλης Βερνίκης, θυγατρὸς τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Β. Ἀρσινόης. Κατὰ δὲ τὰ δύο τὰ λοιπὰ (τὸ γ, καὶ τὸ δ, τῆς ρκη)

τίθεται ὁ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ πόλεμος πρὸς τε τοὺς Ἀσιανούς Γαλάτας (τοὺς ἐν τῇ Γαλλογαυκίᾳ), καὶ πρὸς τὸν Ἰπείρου βασιλέα Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Πύρρου, καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους, οἷς συνεμάχει καὶ ὁ Φιλάδελφος (Ιουστίν. κς. 2. πρὸ βλ. Πausan. Α. α, καὶ Γ, ς). Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Μάγας ἐπήγειρε τὸν πενθερόν, Ἀντίοχον τὸν Σωτῆρα, πολέμιον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῷ συμμάχου Φιλαδέλφου. Ὁ δὲ Φιλάδελφος διὰ συχνῶν ἐπιδρομῶν κατέφθειρε τὰς Ἀντιόχου ἐπαρχίας.

§. λε'. Κατὰ δὲ τὸ γ, τῆς ρκθ, Ὀλυμπ. ἐτελεύτησεν Ἀντίοχος ὁ Σωτῆρ, καὶ βασιλεύει Συρίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίοχος, ὁ μετὰ ταῦτα ἐπικληθεὶς Θεός· τῷ δὲ δ, τῆς ρλ, Ὀλυμπ. ἀποθνήσκει Μάγας (ἀποπνιγείς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πάχους), βασιλεύσας Κυρήνης ἔτη 50 (Ἀθῆν. ΙΒ, 550). Πρὶν ἢ δὲ τελευτήσῃ, βουλόμενος διαλύσασθαι τὴν πρὸς τὸν Φιλάδελλον ἔριν, ὡμολόγησε τὴν θυγατέρα Βερενίκην εἰς μνηστῆν τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου· ἡ δὲ τοῦ Μάγα σύζυγος Ἀπάμη μὴ συγκαταθεμένη, προσκαλεῖται (μετὰ τὴν Μάγα τελευτὴν) Δημήτριον, τὸν υἱὸν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ τῆς Πτολεμαίδος (§. κβ), καὶ ἀδελφὸν Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, βασιλέως Μακεδονίας, ὅπως νυμφεύει τὴν κόρην ἀναγορευθῇ καὶ βασιλεὺς Κυρήνης. Ἐλθόντα δὲ τὸν ἀγέρωχον Δημήτριον ἀπεστράφη μὲν ἡ νεᾶνις, ἐμίσησε δὲ τὸ στρατιωτικόν, καὶ τέλος, φονεύεται, ἐπ' αὐτοφύρῳ ληφθεὶς ἐν τῇ κοίτῃ τῆς μελλούσης πενθερᾶς· αὕτη δὲ, τοῦ θανάτου ἀπολυθεῖσα, μετέβη πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἀντίγονον τὸν Θεὸν εἰς Συρίαν, μεσιτεία τῆς θυγατρὸς· ἡ δὲ Βερενίκη μετεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν περὶ τὸ γ, τῆς ρλα, Ὀλυμπ. (ὡς ἂν τις ὑπολάβῃ πιθανώτατα).

§. λς'. Ὀλυμ. ρλγ, τὸ α. Ἀντίοχος ὁ Θεός, μετὰ μακρὸν πόλεμον νικηθεὶς, συνέθετο πρὸς τὸν Φιλάδελλον εἰρήνην [κατὰ τὸν Χαμπολλ. τῷ γ, τῆς ρκθ, Ὀλυμ. καὶ 261. π. χ.]. Καὶ παριδὼν τὴν πρώτην αὐτοῦ σύζυγον καὶ ὁμοπάτριον ἀδελφὴν Λαοδίκην (ἐξ ἧς εἶχε δύο υἱοὺς, Σέλευκον καὶ Ἀντίοχον) νυμφεύεται τὴν Φιλαδέλφου θυγατέρα Βερενίκην, ἥδη 19, ἔτος ἄγουσαν, ἥτις ἔφερε παρὰ τοῦ πατρὸς

πρὸς τὸν νυμφίον μεγάλην καὶ μυριόπλουτον φερνὴν, ἣ προῖκα (ὅθεν καὶ *φεργοφόρος* ἐπωνομάσθη. *Ἱερώνυμ.* εἰς *Δαν.* ια, 6) συνώδευσε δὲ τῇ Βερενίκῃ συμπροπέμπων καὶ ὁ πατὴρ μετὰ πολλῆς μεγαλοπρεπειᾶς μέχρι τοῦ Πηλουσίου. Περί δὲ τὸ δ, τῆς ρλγ, Ὀλυμ. (τῷ 244 π. χ.) ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ Φιλάδελφος βασιλεύσας ἐνδόξως ἔτη (μετὰ τῆς διετίας) τεσσαράκοντα [ὁ δὲ Χαμπολλ. τίθησι τὸν Φιλαδέλφου θάνατον τῷ β, τῆς ρλγ, Ὀλ. καὶ 246. π. χ. Ἄλλ' ἢ μετὰ τῆς διετίας τεσσαρακονταετῆς αὐτοῦ βασιλεία, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 284, π. χ., καταλήγει πάντως εἰς τὸ 244].

§. λζ'. Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης διαδέχεται τὸν πατέρα, καὶ νυμφεύεται Βερενίκην, τὴν θυγατέρα τοῦ Μάγα βασιλέως Κυρήνης, καὶ πρώτην αὐτοῦ ἐξαδέλφην, ἔτος ἄγουςαν περίπου 22 (ἰουστίν. κζ 1. Οὐαλ. Μάξιμ. Θ. 10. 14, Ἀππιαν. Συριακ. σελ. 130). Ἄλλὰ μόλις ἐωρτάσθησαν οἱ γάμοι, καὶ ὁ νυμφίος, ὁ Εὐεργέτης, ἔδραμεν εἰς Συρίαν πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνεύουσας ἀδελφῆς Βερενίκης. Ἡ γὰρ Λαοδίκη μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Σελεύκου κτείνασα φαρμάκῳ Ἀντίοχον τὸν Θεόν, ἐπολιόρκει καὶ τὴν σύννυμφον Βερενίκην, καταφυγοῦσαν εἰς Δάφνην (ὄχυρόν προάστειον τῆς Ἀντιοχείας), βουλομένη καὶ ταύτην ἀποκτεῖναι μετὰ τῶν ἐξ Ἀντιόχου παίδων αὐτῆς. Ταῦτα μαθὼν ὁ Εὐεργέτης ἤλαυσε κατὰ τάχος, σφύσων τὴν ἀδελφὴν· ἀλλ' εὗρεν αὐτὴν ἤδη ἀνηρημένην. Ὅθεν ἐκδικούμενος τὸν φόνον τῆς ἀδελφῆς, φονεῦει συλλαβὼν τὴν Λαοδίκην, καὶ καταφθεῖρει τὰς Συριακὰς ἐπαρχίας ἐπιδραμῶν, ἀπὸ Ταύρου ὅρους μέχρις Ἰνδοῦ ποταμοῦ (ἰουστίν. κζ. 1. *Ἱερών.* εἰς *Δαν.* ια, 7. Ἀππιαν. Συριακ. σελ. 150, ἢ ἐκδ. Schweigh. σελ. 635) (α).

§. λη. Ἡ μέχρι τῶν τελευταίων τούτων παράτασις τῆς ιστορίας (λέγει ὁ ἔκδικος) ὑπῆρχεν ἂν παντάπασι ξένη πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, εἰ μὴ καὶ δι' αὐτῆς ἤθελον ἀποδειξαι δύο τινά· α) ὅτι ὁ Εὐεργέτης ἐνυμφεύθη τὴν Βερενίκην ὀλίγῳ μετὰ τὴν ἀναγό-

(α) *Προβλ. καὶ Πολύαιν.* Η. ν. ὅπου καὶ στρατήγημα τοῦ Εὐεργέτου ιστορεῖ ὁ Πολύαινος. Ἄλλ' οὗτος ὁμως σφάλλεται λέγων πατέρα τῆς Βερενίκης τὸν ἑδελφὸν Εὐεργέτην. — *Ἐσμ.* ἡμετ.

ρυσιν αὐτοῦ, καὶ πρὶν ἢ στρατεύσῃ κατὰ Συρίας, ὡς ὁ Κάτουλ-
λος (ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ, *Βερενίκης πλόκαμος*, ποιήματος τοῦ
Καλλιμάχου) σαφῶς μαρτυρεῖ, νεόνυμφον λέγων τὸν Εὐεργέτην
στρατεύσαντα κατὰ τῆς Συρίας (βλ. τὰ ἔπη, κεφ. ζ. §. η, σελ. 172).
— β) Ὁ Κάτουλλος (ἦτοι ὁ Καλλιμάχος αὐτόθ.) τὸν Εὐεργέτην
ὀνομάζει τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Βερενίκης ἀδελφόν (α). Ἄλλ' ἡ
Βερενίκη ἀδελφὴ μὲν οὐκ ἦν, ἐξαδέλφη δὲ τοῦ Εὐεργέτου (ὡς θυ-
γάτηρ τοῦ Μάγα, ὁμομητρίου ἀδελφοῦ τοῦ Φιλαδέλφου). φαίνε-
ται λοιπὸν, ὅτι τὰ ὀνόματα ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ συμπεριεῖχον
καὶ τῶν ἐξαδέλφων τὴν σημασίαν, καὶ τῶν πατραδέλφων πρὸς
τούτοις, ἡ μητραδέλφων, καὶ τῶν ἀδελφιδῶν (β). Καὶ ἐπλανήθη-

(α) At tu non orbum luxti deserta cubile,

Sed fratris cari flebile dissidium.

Quum penitus moestas exedit cura medullas.

(De coma Berenices γ. 21—23 ἐν Καλλιμάχου τόμ. β. σελ. 372. Ernest.)
Ἰδοὺ καὶ τούτων τῶν ἐπῶν ἡ ὑπὸ Σαλδινίου μετάφρασις « Καὶ περ φης, οὐκ ἄνδρὸς
ιδάκρυν ὄρρανα λέετρα, Ἄλλὰ πᾶν (γρ. κ α σ ι ν) φίλον, ἧλε καθεζόμενον. Σὸν
θυμὸν κατέει φροντίς θαλίθυμος ἐς αἰ ». Ἐν Καλλιμ. τ. 1. σελ. 614. Ernest. (βλ.
δπισθ. σελ. 173).

(β) Συνήθη ταῦτα φαίνονται παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν· ὅθεν καὶ τὰ τῆς ἐν Κανώ-
θῳ Ἐπιγραφῆς, « Βερενίκη ἡ ἀδελφὴ. κτλ. βλ. σελ. 181. Πρόσθετε καὶ
ἄλλην· « Βασίλ. Πτολ. καὶ βασιλ. Κλεοπάτρας, τῆς ἀδελφῆς,
κτλ. » (τουτ. ἀνεψιάς· θυγατρὸς τοῦ Φιλομήτορος, ἀδελφοῦ τοῦ β. Εὐεργέτου. βλ.
Κ. Π. Αἰγυπτιακ. σελ. 20 — 22· καὶ Champol An. des Lag. τ. 2. p. 171). Παρὰ
δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀρχαίοις ἑλλήσιν οὐδὲν τῆς πλατείας ταύτης τοῦ ἀδελφοῦ σημασίας
ἀπαντᾷται παράδειγμα, ὡς διατείνεται ὁ σοφὸς Wesseling εἰς Διόδωρ. (Βιβλ. εἰς 2
τομ. Β. σελ. 161). Ἐκ δὲ τῶν Λατίνων ὁ Κύρτιος εἶπε (fratrem) ἀδελφὸν Ἀλε-
ξάνδρου, τὸν πατράδελφον Ἀμύνταν (Curt. VI. 10 24. πρὸς καὶ Schleusn.
Lex. N. T. γ. ἀδελφός). Καὶ φαίνεται μὲν ἐπισημον μάλιστα τὸ καὶ ταῖς Ἐπιγραφαῖς
συμπρανοῦν παράδειγμα τοῦτο τοῦ Καλλιμάχου πρὸς ἀποδείξιν, ὅτι τότε κατ' αὐτὸν
παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι (καὶ μάλιστα τοῖς βασιλεῦσι), καὶ παρὰ τοῖς Κυρηναίοις
ἰσως ἑλλήσιν, εἶχε τὴν ἐπενεστέραν ταύτην σημασίαν τὸ ἀδελφός· οὗτω καὶ παρὰ τοῖς
ἑλλήνιζουσιν Ἀλεξανδρῶσι· Ἰουδαίοις (ὅθεν καὶ οἱ Ο, μεταχειρίζεσθαι τὴν λέξιν
ὡσαύτως καὶ ἐπὶ ἀδελφιδῶν, καὶ ἀπλῶς ἐπὶ συγγενούς· ἡ δὲ χρῆσις, συνήθη καὶ εἰς τὴν
Ἑβραϊκὰ γλῶσσαν· ἀπαντᾷται δὲ οὐχ' ἅπαξ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ). Πλὴν εἰ μὴ τις
ὑποκτεύσῃ, μήπως ὁ μὲν Καλλιμάχος, μᾶλλον ἑλλήνιζων, ἔγραψεν οὐκ ἀδελφός,
ἀλλ' ὁ δὲ τι πικτωκώτερον, οἷον ἐγγονός, ἢ ὁ μαίμων (ὁ ἀδελφός καὶ ὁ συγ-
γνής), ὁ δὲ Κάτουλλος· εἰδικώτερον ἡρμηνεύει frater. — Σημ. ἡμετ.

θησαν ἄρα οἱ περὶ τὸν Ὑγῖνον (καὶ τὸν Γάλλον τοῦ Κατούλλου ἐκδότην) συγχύσαντες ταύτην τὴν τοῦ Μάγα Βερενίκην τὴν νομ-
φρυσμένην τὸν Εὐεργέτην, πρὸς τὴν τούτου ἀδελφὴν, τὴν Φιλα-
δέλφου Βερενίκην, ἥτις συνώκησε μετὰ Ἀντιόχου, καὶ ἐτελεύτη-
σεν ἐν τῇ Δάφνῃ (α). — γ) Τελευταῖον αἱρεται τοιοῦτοτρόπως ἐκ
τοῦ μέσου τὸ μέγα σκάνδαλον πολλῶν ἀρχαιολόγων, οἵτινες κατε-
δίκασαν νοθείας τὸ Ἀδουλαῖον μνημεῖον (βλ. σελ. 136) διὰ τοῦτο
καὶ μόνον, διότι ὁ Εὐεργέτης ὀνομάζεται ἐν αὐτῷ υἱὸς ΘΕΩΝ
ΛΕΩΦΩΝ (τοῦ Φιλαδέλφου δηλαδὴ καὶ τῆς Α, Ἀρσινόης), ἐνῶ
αὕτη μὲν ἐτελεύτησεν ἄτεκνος, ὁ δὲ Εὐεργέτης ἐγεννήθη ἐκ τῆς
Β, Ἀρσινόης, τῆς Λυσιμάχου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνωτέρω τοῦ ἀδελ-
φροῦ σημασίαν, καὶ ἡ Β, ἄρα Ἀρσινόη ἐλέγετο ἀδελφὴ τοῦ Φιλα-
δέλφου, καθὼς ἀδελφιδῇ, ἢ ἀνεψιά, (θυγάτηρ δηλαδὴ τῆς ὁμοπα-
τρίου καὶ ἀμμιμήτορος ἀδελφῆς Ἀρσινόης, ἢ συνώκησεν ὁ Λυσι-
μαχος). Ὅτι δὲ ταύτην τὴν Λυσιμαχίδα Ἀρσινόην ἔννοεῖ τὸ Ἀδου-
λαῖον ἐπιγράμμα φανερόν ἐκ τῶν ἐφεξῆς, ἐν οἷς ὁ Εὐεργέτης γενεα-
λογεῖται « ἀπόγονος τὰ μὲν ἀπὸ πατρὸς, Ἡρακλέους τοῦ Αἰῶς,
τὰ δὲ ἀπὸ μητρὸς, Διονύσου τοῦ Αἰῶς. Καὶ φαίνεται ἄρα καὶ
ἐκ τῆς αὐθεντίας τούτου τοῦ ἐπιγράμματος ὅτι καὶ ἡ Β, Ἀρσι-
νόη, ἢ Λυσιμάχης, συνέζησε μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου ἐν εἰρήνῃ καὶ
ὁμονοίᾳ μέχρι τελευτῆς (καθὼς ἡ Α, ἢ αὐτάδελφος αὐτοῦ, καὶ
ὁμόγυνος Ἀρσινόη). Οἱ δὲ τοῦ Ἀριστέου πολέμοι λίαν ἐπλανή-
θησαν πιστεύσαντες τῷ Θεοκρίτου Σχολιαστῇ (6).

(α) Βλ. Ὑγῖν. Ἀστρονομ. 2. 24 κτλ. [πρβλ. Viscont. Iconog. Gr. T. 3. p. 220].

(6) Ψευδῶς πάντως ὁ Σχολιαστὴς, ἐναντίον καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοκρίτου (καθὼς προα-
πεδείχθη) διέταξε τὸν μετὰ τῆς κυταδέλφης Ἀρσινόης γάμον τοῦ Φιλαδέλφου μετα-
γενέστερον τοῦ μετὰ τῆς Λυσιμαχίδος. Ὅτι ὁμοῦ καὶ μετὰ ταύτης ὁ Φιλαδέλφος
ἔζησε διὰ τέλους ἀγαπητῶς, καθὼς μετὰ τῆς πρώτης, τοῦτο (νομίζομεν) οὔτε ἐκ τοῦ
Ἀδουλαίου μνημείου ἀνίσταται συμπεραίνεται, καὶ οὐτὲς ὁ Σχολιαστὴς, ἱστορῶν αὐτοῖς
ἐμπεριστάτως τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ τὴν εἰς Κοπτὸν ἐξορίαν τῆς Λυσιμαχίδος Ἀρσινόης,
φαίνεται λέγων οὐχὶ μυθώδη πράγματα καὶ ἀπίθανα. Πάλιν, ὁ σχολιαστὴς προστί-
θισιν, « ὅτι τοὺς ἐκ τῆς προτέρας (τῆς Λυσιμαχίδος) Ἀρσινόης γεννηθέντας παῖδας
ὁ Πτολεμαῖος εἰσποιήσατο τῇ οἰκίᾳ ἀδελφῆς (Ἀρσινόης) »· οὐδὲ τοῦτο φαίνεται παν-
τάκασιν ἀπόβλητον. Σφάλλεται μὲν γὰρ καὶ διὰ ὁ Σχολιαστὴς νομίζων καὶ προτέ-
ραν τὴν Β. Ἀρσινόην· ἀλλὰ μήποτε περὶ τὴν εἰσποίησιν ἐπωσθήποτε ἀληθεύει; Ἰσως

§. 70'. Ὅσον δὲ περὶ τῆς αὐτοκασιγνήτου καὶ πρώτης γενομένης τοῦ Φιλαδέλφου γυναικὸς Ἀρσινόης ἱκανῶς ἐν τοῖς προηγου-

γάρ ὁ Φιλάδελφος, τὴν ἐξοριθεῖσαν ἐπίδουλον γυναῖκα μισῶν, διέταξεν ἵνα τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα (ἔτι παιδικὴν ἡλικίαν ἔχοντα) λογίζωνται τῆς Α, Ἀρσινόης, καὶ τοὶ θανούσης, εἰσποίων ἐλαίην κατὰ θέσιν τὰ κατὰ φύσιν ἔκγονα τῆς ἀποβληθείσης. Ἰσως δὲ καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα, φεύγοντα τὸ μητρώον θνείδος, τὴν Α, Ἀρσινόην ἐπεγράφοντα μητέρα (ὅθεν προήλθεν ἡ φήμη τῆς εἰσποιήσεως). Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Εὐεργέτης ἐν τῷ Ἀδουλαίῳ γράμματι λέγεται παῖς ΘΕΩΝ ΔΔΕΛΦΩΝ, ὡς φύσει μὲν υἱὸς τοῦ Φιλαδέλφου, θέσει δὲ καὶ τῆς αὐταδέλφης αὐτοῦ Ἀρσινόης. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ γενεαλογίαν ὁ Εὐεργέτης ἀνάγει πατρώθεν μὲν εἰς Ἡρακλῆν, τὰ δ' ἐκ μητρὸς εἰς τὴν Διδούσαν, πρῶτον μὲν, οὐδὲν αἰ ὑπῆρχε παράδοξον, εἴγε πρὸς πλείονα μεγαλοπρεπείας ἐπιδείξειν ἀνεμνήσκτο, κατὰ τοῦτο γοῦν, καὶ τὸν γενάρχην τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῦ μητρὸς· [Ὁ μὲν γάρ Φιλάδελφος, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ Σωτήρ, ἐγενεαλογούντο Ἡρακλέους ἀπόγονοι καὶ καθόλου δὲ α τὸ πρῶτον τῶν Μακεδόνων βασιλείων γένος εἰς Ἡρακλίαν ἀναφέρεται] (σελ. 165. βλ. καὶ Συγκελ. Χρονολογ. σελ. 497, καὶ Ἀντιπάτρου ἐπίγραμ. ἐν Ἐπιγραμ. Βιβλ. ζ. σελ. 560. Brod.). Ὁ δὲ Λυσίμαχος, ὁ πατὴρ τῆς Β. Ἀρσινόης ἀνήγγε τὸ γένος εἰς Διδούσαν, ὡς θέλουσιν οἱ Ἀρχαιολόγοι, ἐξ αὐτῆς πάλιν ὁραώμενοι τῆς Ἀδουλαίτιδος ἐπιγραφῆς, καὶ τῶν ἐν τισὶ τῶν Λυσίμαχείων νομισμάτων ἐμφαινομένων ἐπὶ τῆς Λυσίμαχου κεφαλῆς κεράτων, ὁμοίων πρὸς τὰ τοῦ Βάκχου. βλ. Viscont. Iconogr. Grec. T. 2, p. 104 καὶ T. 3, p. 318]. Ἄλλ' ὅμως, ὅσον κρίνομεν ἡμεῖς, ἐπιθέτερον νομίζομεν τὸ ἐφεξῆς. Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Ἀρσινόη, ἡ μήτηρ τοῦ Σωτήρος, καὶ τοῦ τε Φιλαδέλφου καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης προμήτωρ, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Λυσίμαχίδος Ἀρσινόης προμάμη (ὡς τοὶ ταύτης ἐχούσης μητέρα τὴν ἐξ Εὐρυδίκης θυγατέρα τοῦ Σωτήρος Ἀρσινόην), ἀνήγγε τὸ γένος εἰς Διδούσαν· ὅθεν καὶ ὁ διατέγγωνος Εὐεργέτης, δις α ὡς ἄρ ν ὑ μ ε ν ο ὡς τ ι μ ἄς, ἔλεγεν ἑαυτὸν πατρώθεν μὲν Ἡρακλέους, μητρώθεν δὲ Διδούσου ἔκγονον. Ὅτι δὲ τῆς μητρὸς τοῦ Σωτήρος τὸ γένος ἀνήγγετο πρῶτον εἰς Διδούσαν, εἴτα δὲ καὶ εἰς Ἡρακλίαν, μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ ἱστορικὸς Σάτωρ, οὕτω γενεαλογῶν· « Δ ι ο ν ὡ σ ο υ καὶ Ἀλθίας τῆς Θεοτίου γεγεννησθαι Δηνίανειραν, τῆς δὲ καὶ Ἡ ρ α κ λ έ ο υς τοῦ Διὸς, οἶμαι, Ὑλλων τοῦ δὲ Κλειόδημον, τοῦ δὲ . . . τοῦ δὲ . . . κτλ. τοῦ δὲ Ἀμύνταν, τοῦ δὲ Βάκρον, τοῦ δὲ Μελέαγρον, τοῦ δὲ Ἀ ρ σ ι ν ό η ν, τῆς δὲ καὶ Λάγου, Πτολεμαῖον τὸν Σωτήρα, τοῦ δὲ καὶ Βερενίκης, Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον » κτλ. (Σάτωρ. παρὰ τῷ ἀγ. Θεοφίλ. Ἀντιοχ. ἐν τῷ πρὸς Αὐτόλκον. βιβλ. β. §. 8. βλ. καὶ ἐφεξῆς περ. η. §. 8, σημ.). Πρόσθετε τοῖς καὶ ὅτι ὁ Εὐεργέτης μετὰ τῆς γυναικὸς τῆς Βερενίκης, ἐπὶ τοσοῦτον ἐτίμησεν τὴν Α, Ἀρσινόην, τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγον τοῦ Φιλαδέλφου, ὥστε καὶ τὸν ἑαυτῆς πλόκαμον ἡ Βερενίκη καθιέρωσεν εἰς τὸν πᾶν τῆς Ζεφυρίτιδος Ἀρσινόης (τῆς Φιλαδέλφου), ὅν ἐκτίσεν αὐτὸς ὁ Εὐεργέτης εἰς τιμὴν τῆς Φιλαδέλφου Κυπρίδος (τῆς Α, Ἀρσινόης) διὰ τοῦ Καλλικράτους (Ἀθῆν. Ζ. σελ. 318), ἐπὶ τοῦ Ζεφυρίου, τῆς Διῆς ἀκρωτηρίου (ὅθεν καὶ Φιλοξέφυρος καὶ Ζεφυρίτις ἐπωνομάσθη ἡ Ἀρσινόη)· ἐκ δὲ τοῦ ναοῦ μετέπειτα ἀφανισθέντα τὸν πλόκαμον κατηπείρειται ὁ Κόνων (βλ. Στρέβ. Α,

μένους τὴν ἀλήθειαν ἀπεδείξαμεν διὰ τοσούτων ἐπισήμων μαρτυριῶν. Αἱ δὲ δειξίς αἱ αὐταὶ βεβαιοῦσιν καὶ τὴν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλεάζαρου, ἥτις μνημονεύει τὴν Φιλὰδελφου βασιλίσσαν καὶ ἀδελφὴν Ἀρσινόην, καὶ τὰ ζῶντα ἐξ αὐτῆς Φιλὰδελφεια παῖδις. Οἱ δὲ κριτικοὶ ματαίως ἤρπασαν καὶ τοῦτο πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δῆθεν ψευδοσύνης τοῦ Ἀριστέου! Ἀλλὰ πότερος ἄρα χρῆζει κύρους καὶ ἀξιοπιστίας; ὁ Ἀριστέας, ὅστις οὐδὲν ἄλλο παρέδωκε τοῖς ἐπερχομένοις, εἰ μὴ πᾶν ὅ,τι διερευνώμενον εὐρίσκεται σύμφωνον καὶ ὁμολογόν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν καθ' οὓς ἐκεῖνος ἔγραφε χρόνων; ἢ αὐτοὶ οὗτοι οἱ νεώτεροι κριτικοὶ; αὐτὶνες οἴκοθεν ἀναστάντες εὐσσωρεύουσι τοσαῦτα πεπλασμένα ψεύδη, σφαδάζοντες κατὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ καταβοῶντες, ὡς ἂν εἴπερ ἦν ἀπάντων τῶν πρόποτε γενομένων ῥαδιουργῶν καὶ πλαστογραφῶν ὁ ἀτιμότερος;

§. μ'. Καὶ τοσαῦτα μὲν ἐν κεφαλαίῳ, καὶ τοιαῦτα τὰ τοῦ Ἐκδίκου. Ἡμεῖς δὲ, τέλος, ἀπαλλάττοντες τὸν ὑπομονητικὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τῆς σχολιοτενοῦς περὶ τῶν Ἀρσινῶν πραγματείας, μεταβαίνομεν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς κατ' Ἀριστέου κατηγορίας τῶν κριτικῶν.

3:— Καλλιμάχ. καὶ Ποσειδ. ἐπιγράμματα περ' Ἀθην. Ζ. 318: Στέρ. Βουζαντ. λ Ζεφύριον: Catul. de Com. Beren: καὶ Viscont. Iconogr. Grec. T. 3. p. 214 καὶ 221). Ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀδουλαίῳ μνημείῳ τὴν Α, Ἀρσινόην, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Φιλὰδέλφου, ἐνοεῖ πιθανώτατα, ὡς αὐτοῦ θετὴν μητέρα, ὁ Εὐεργέτης, ἀνομαζόμενος υἱὸς Θ ε ω ν α δ ε λ φ ω ν. Ἐν δὲ παρατηρήσωμεν, ὅτι τῆς μὲν Λυσισαχίδος Ἀρσινόης οὐδαμῶς οὐδεμία γίνεται μνεία ὡς ἐλθούσης μετὰ θάνατον, μόνη δὲ τὴν Α, τὴν Φιλὰδέλφου Ἀρσινόην βλέπομεν πανταχοῦ θεῖων παρὰ τοῦ ἀνδρὸς τυχούσαν τιμῶν, ὑποπτεύω μάλιστα οὐδεμία μείνῃ ἀμφισβηλεῖται, ὅτι καὶ τὸ τοῦ μνημείου Θ ε ω ν α δ ε λ φ ω ν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ προειρημένου νομίσματος. βλ. σελ. 157, σημ.), ὅπερ εἰς τιμὴν τοῦ Φιλὰδέλφου καὶ τῆς Α, Ἀρσινόης ἔκοψεν ὁ αὐτὸς Εὐεργέτης: ὡς ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ τῶν νομισματικῶν οἱ ἐπισημότατοι. Ἀλλὰ τούτων πάλιν ἔργον, οὐχ ἡμέτερον καὶ τῆς παρούσης πραγματείας, τὸ τὰ τοιαῦτα ἐξακριβοῦν. Ἐν μόνον προστιθέμεθα, ὅτι καὶ ταῦτα φανώσιν οὕτως ἔχοντα, ὅτι ὅμως τὸ α δ ε λ φ ω ν καὶ α δ ε λ φ η ἐξήμαινε καὶ τὸν α δ ε λ φ ε ι δ ο υ ν καὶ τὴν ἀδελφίδην καὶ τοὺς ἐξαδέλφους (ὡς εἶπεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὁ Ἐκδικς) ὑπάρχει πρῶγμα βίβριον (βλ. ἐπισθ. κερ. σ. §. ιγ, σελ. 193). Σμ. ἡμετ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Ἀλλὰ τῶν κριτικῶν ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστέα, ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν ἐγένετο ὁγέποτε τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου.

§. α. « Σπεύδωμεν (λέγουσιν οἱ πρὸς τὸν Ὀδίων, σελ. 27) πρὸς ἐξύφρανσιν τῆς ἡς ἀνεξώσμεθα πραγματείας, στεγανὴν αὐτὴν ἰστοουργοῦντες, ὅσον οἶόν τε, καὶ πυκνήν· καὶ δὴ καὶ δι' ἄλλων ἐπιχειρημάτων ἐρχόμεθ' ἀποδείξοντες τὸν Ἀριστέα φρονούντα τὴν μετὰφρασιν γεγεννημένην οὐκ ἐπὶ τῆς διετίας, καθ' ἣν ὁ Φιλάδελφος συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ, ἀλλὰ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ὕστερον, ἂν οὐ καθ' ἑαυτὸν ἐβασίλευσεν. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως οὐ μόνον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βεβαιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ νέας ἄλλης ἐφόδου κατ' Ἀριστέου καταβληθήσεται ἀφορμὴ. — Ὑφαίν', ὑφαίνει, σιλ' Ὀδιδε, κρέκων τὸν ἱστόν, ἂν ὑφαίνης ἀγλαὰ καὶ στεγανὰ δῶρα τῆς Ἐργάνης· ἀλλ' ὑπονοοῦμεν, μήπως κάλλιον ἂν ἐπραττες, ἢ μηδόλως τὸ πηγίον τοῦτο διασθεις, ἢ καὶ, εἴπερ εὐθὺς ἀνέλυε τὸ ὕφασμα αὐτῇ σου· πάλιν ἡ πολυμάθεια, κατὰ τὴν περίφρονα Πηνελόπην, ἥτις· ἡματιή μὲν ὕφαινε μέγαν ἱστόν,

Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο ».

Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἴδωμεν καὶ τὴν ἐφεξῆς πολύμοιτον ἐργασίαν τῆς καλλικελάδου ταύτης κερκίδος, ἐξετάζοντες πότερον ἄρα, τοσαύτας· πλανηθεῖσα παλιμθάμορας ὁδοὺς, Παλλάδος ὕφανε πέπλον, ἢ ἀράχνης ἱστόν.

§. β'. Α) « Ὁ Ἀριστέας εἶπε αὐτὴν Πτολεμαίδα πόλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τοῦ Φιλαδέλφου, ἐκτισμένην ». Ἀλλὰ ταύτην τὴν ἐν ἐσχαιαίς τῆς Συρίας (ἢ τῆς Συροφονίκης) κειμένην πόλιν (παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς Ἀραβῶν Ἀκην, παρὰ δ' Ἑβραίοις Ἀκὼν, καὶ συνήθως ἤδη Ἀκρι καλουμένην) (α), ταύτην τὴν πόλιν κατὰ

(α) Καὶ Διοδώρος αὐτὴν Ἀκην ἐνομαζέει (ιβ', 93. πρβλ. καὶ ιε, 41. τόμ. β'. σελ. 34, Weess.), καὶ Στράβων (ις', 758), καὶ Πάλλαντες (Γ', θ, 56), καὶ Πλίνιος (V. 19).

θυγατέρα Πτολεμαΐδα· βλ. Κεφ. Ζ. §. θ και κβ). Αλλά μήπως παρὰ τοῦτο κροταλίσουσι τὰς χεῖρας οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, ὡς οὕτως ἐξελεγχόμενου ψεύστου τοῦ Ἀριστέου, κτίστην τῆς Πτολεμαΐδος λέγοντος ὀνομαστὶ τὸν *Φιλάδελφον*; κενὸν τὸ κροτάλισμα! Διότι γ) ὁ Ἀριστέας πρῶτον μὲν οὐδὲν ὠνόμασε ῥητῶς τὸν *Φιλάδελφον* (ὡς ἐπεξήγησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων), εἶπε δὲ μόνον ἀπλῶς καὶ ἀνώνυμος τὴν Πτολεμαΐδα ἐκτισμένην ὑπὸ τοῦ βασιλέως· καὶ ἴσως ἐνδεὶς τὸν ἔτι τότε ζῶντα καὶ τῷ Φιλαδέλφῳ συμβασιλεύοντα Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα. Ἐπειτα, κἄν αὐτὸν ὑπελάμβανε τὸν Φιλαδέλφον ὁ Ἀριστέας (ὡς φαίνεται καὶ τοῦτο πιθανόν· διότι καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις τοῦτον ἀπλῶς βασιλέα καλεῖ)· ἀλλ' οὐδὲν παραδόξον, εἰ καὶ ὁ Φιλαδέλφος ὠνομάσθη κτίστης τῆς πόλεως, προσοχυρώσας αὐτὴν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας εὐθὺς (ἢ μήπως πρὸς ἐπισκευὴν καὶ μεταρρύθμισιν τῆς πόλεως ὑπῆρχε χρεια μακρῶν ἐνιαυτῶν), καὶ παντοίως ἐπισκευάσας καὶ κοσμήσας, ὡς «*πόλιν μεγάλην*», κατὰ τὸν Στράβωνα (ιβ, 758). Κἄν δὲ δῶμεν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Πτολεμαΐς ἡ Ἄκη μετωνομάσθη, καὶ οὕτως ἀληθεύσει ὁ Ἀριστέας· ἡδύνατο γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἐπισκευάσας τὴν πόλιν, ἐπονομάσαι καὶ Πτολεμαΐδα συγχρόνως, εἴτε πρὸς τιμὴν τοῦ ζῶντος ἔτι τότε πατρός, εἴτε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ (καθὼς καὶ ἄλλη Πτολεμαΐς ὕστερον ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀραβίαν ἐπεκλήθη. Στράβ. ιβ, σελ. 770). Ὅτι δὲ καὶ οἱ τειχοποιούντες καὶ μεγεθύνοντες, ἢ ἄλλως πῶς ἐπὶ τὸ κρεῖττον βελτιοῦντες ἀρχαίας πόλεις ἡγεμόνες ὠνομάζοντο καὶ κτίσται τούτων πολλάκις, καὶ αὗται δὲ αἱ πόλεις ἐγίνοντο τούτων ἐπώνυμοι, μαρτυροῦσιν ἄλλα τε πολλὰ τῆς ἱστορίας καὶ οἱ Σικυώνιοι, οἵτινες πεισθέντες

ἢ τῆς Συρίας, ἢ Φοινίκης Πτολεμαΐς (ὣν φαίνεται νοῦν ὁ βιογράφος) ὠνομάζετο τότε Ἄκη (ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰφικράτους, Πολύαιν. Γ. θ. 56)· θθεν ὁ Ἀκαίος τότε Αἰθίωψ μετωνομάσται ἴσως παρὰ τοῖς ὁστέρον ἀπὸ τῆς μετωνομαθείσης αὐτοῦ πατρίδος. Καὶ ἄλλον δὲ φιλόσοφον Διογένη Πτολεμαΐα, Ζήνωνος, ἢ Χρυσίππου μαθητὴν ἀνέφερεν ὁ Διόρτιος (Ζ. α, 33), ὅπως πάντως ὑπῆρχεν ἡ Πτολεμαΐς μετωνομασμένη. Περὶ ἄλλων Πτολεμαΐδων, μεταγινεστέων τῆς Ἄκης, βλ. Στράβ. ιδ, 667, ις, 70, ιζ, 813, 837.

ὑπὸ τοῦ Πολιορκητοῦ Δημητρίου εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετοικῆσαι, καὶ περὶ τὰς οἰκοδομίας ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθέντες, *Δημητριάδα* τε τὴν Σικυῶνα μετωνόμασαν εὐθύς, καὶ τιμὰς τῷ Δημητρίῳ ἀπένειμαν, ὡς κτίστη (Διοδ. Κ, σελ. 480). Οὕτω πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος τὰ *Πάταρα*, πόλιν ἀρχαίαν, ἐπισκευάσας μετωνόμασεν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς καὶ γυναικὸς Ἀρσινόῃς (Στράβ. ιδ. σελ. 666). Καὶ ὁρθῶς ἄρα ὑπέμνησεν ὁ γηραιὸς Οὐόσσιος τὸν Ὀδίων, ὅτι «Καὶ ὁ πατὴρ ὁ Πτολεμαῖος, ἅφ' οὗ τὸ πρῶτον ἡ πόλις ἐπωνομάσθη, καὶ ὁ ταύτην αὐξήσας καὶ κοσμήσας υἱὸς, ὁ Φιλάδελφος, καὶ τούτων οἱ διαδοχοὶ βασιλεῖς, ἐφ' ὧν ἐπὶ μείζον ἠύξησεν ἡ Πτολεμαῖς, πάντες οὗτοι δικαίως ἂν αὐτῆς λέγοντο κτίσται (διότι τὸ κτίζειν ἐκλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπισκευάζειν καὶ παντοίως ἐπικοσμεῖν. Βλ. καὶ Ἰωσήφ. Ἀρχ. ιε, 8). Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδῖος παρήκουσε· καὶ τὸ τοῦ Ἀριστέου ἀπλοῦν καὶ εὐληπτότατον ῥημάτιον, τὸ « ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκτισμένην », ἐκλαθὼν ὡς δῆθεν συνυπεμφαῖνον καὶ χρόνους εἰς τὴν κτίσιν δαπανηθέντας πολλούς, ἐκίνησε καὶ περὶ τῆς Πτολεμαίδος αὐτὴν ἐκείνην αὐτόχρημα τὴν *Πτολεμαίδα δίκην*» (α).

§. γ'. Β) «Τοῦ Φιλαδέλφου (λέγει) τὴν ἀρετὴν ὁ Ἀριστέας βασιλικὴν σαφῶς καὶ ἡρωϊκὴν διαγράφει, καὶ τὴν πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους εὐνοίαν καὶ φιλοφροσύνην, καὶ τὸ μετ' ἐπιμελείας τοὺς ποιούτους ἀνευρίσκειν, καὶ τὴν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐμπειρίαν. Ταῦτα δὲ τὰ τοῦ Φιλαδέλφου περιάλλητα παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ περιαδόμενα παρίστησιν ὁ Ἀριστέας καὶ πρὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν. Καὶ ὅμως ὁ Φιλάδελφος ὑπῆρχε νέος κομιδῆ, ἀπότε συνεθασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός. Τελευταῖον αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἑλεάζαρον ἐπιστολῇ λέγει ῥητῶς, ὅτι *χαριστήρια* προσφέροντες τῷ Θεῷ, «ὅς ἡμῖν τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δόξῃ κρατίστη παρ' ὅλην τὴν οἰκουμένην διατετήρηκε». (Σημείωσαι τὸ διατετήρηκε, πολυχρόνιον ἤδη τὴν βασιλείαν δηλοῦν)».

(α) «Πτολεμαῖς δίκη» ἐπὶ παροιμία. «Πρεσβύτερος ἢ ἡ Πτολεμαῖς ἀρχαία, ἄχρις οὗ ἀπέθανε δίκας λίγαυσα, διὰ τὸ αἰεὶ ὑπερτίθεσθαι, καὶ μὴ ποτε βούλεσθαι ἀπαλλαγῆναι τοῦ δικάζεσθαι». Σκυλδ.

Ἀπαντῶμεν.

Περὶ μὲν τῆς φιλαδέλφου νεότητος ἱκανὰ προείπομεν (Κεφ. V, σελ. 139, κτλ.). Ἡρωϊκῇ δὲ τὴν φιλαδέλφου ἀρετὴν οὐδαμοῦ οὐδόλως ἐνόμασεν ὁ σεμνότατος Ἀριστέας (καὶ τοι καὶ ὀνομάσας, οὐδὲν ἂν ἔλεγεν ἄλλότριον • αἰχμητοῦ βασιλέως, καὶ δόρυ πάλλειν ἐπισταμένου, καθὼς ὕμνησεν αὐτὸν ὁ Θεόκριτος. Εἰδ. ιζ. 103). Περὶ δὲ τῶν βασιλικῶν τοῦ φιλαδέλφου ἀρετῶν, ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωσιν Ὀδιοί, συμμαρτυρεῖ τῷ Ἀριστέᾳ πρῶτος αὐτὸς ὁ τοῦ φιλαδέλφου πατὴρ, ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος, ὅστις • *γρησὶν ἐγκατετίθετο βουλὰν, ἀν οὐκ ἄλλος ἀνὴρ οἶός τε ροῆσαι* » (Θεόκ. ιζ. 15). Ὁ δὲ τοιοῦτος συνετώτατος βασιλεὺς ἀξιώτατον τῆς βασιλείας εὔρε καὶ τοι νέον τὸν υἱόν • ὅθεν καὶ • *ἐπέτρεψεν οἶκον ἅπαντα* •. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἰδίως ὁ Θεόκριτος, ὅστις (συγχρόνως, σχεδὸν μετὰ Ἀριστέου) καὶ τὸ φιλόμουσον καὶ φιλοτιμότατον ἦθος τοῦ φιλαδέλφου διεζωγράφησεν (ἔτι νέου, καὶ συνοικοῦντος μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀρσινόης) (α), καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ βασιλεύοντος βαθεῖαν τῆς ἐπικρατείας εἰρήνην ἐξύμνησε (Εἰδ. ιζ. 97—101), προστιθεὶς (στχ. 117) καὶ • *τὸ κλέος τὸ ἐσθλόν* », ὅπερ ἤρατο παρ' ἀνθρώποις ὁ βασιλεὺς, « *τὴν δόξαν δηλαδὴ τὴν κρατίστην* (ὡς εἶπε παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ αὐτὸς ὁ φιλαδέλφος), « *ἦν ὁ θεὸς αὐτῷ διατετήρηκε παρ' ὅλῃν τὴν οἰκονμένην* ». Φανερόν δὲ, ὅτι διῆλθε ταχέως διὰ τῶν ἐθνῶν ἡ φήμη τοῦ φιλαδέλφου, βασιλεύοντος ἤδη δεύτερον ἔτος (ἀπότε μεταφράσθησαν αἱ Γραφαί), καὶ μητρόπολιν τοῦ κράτους ἔχοντος Ἀλεξάνδρειαν, πόλιν εὐδαιμονεστάτην, εἰς ἣν κατέπλεον καὶ συνέβρεον ἄνθρωποι πανταχόθεν τῆς Οἰκουμένης. Ἐπὶ δὲ τοῦ διατηρεῖν ὅτι ἡ διὰ σημαίνει χρόνου παράτασιν ἀδιόριστον, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ πολυετίας καὶ διετίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μιᾷ ὅλης ἡμέρας τίθε-

(α) « Πτολεμαῖος, ἐλευθέρῳ ὅστις ἄριστος,
 Εὐγνώμων, φιλόμουσος, ἱρωτικός, εἰς ἄκρον ἀδύς,
 Εἰδὼς τὸν φιλέοντα, τὸν οὐ φιλέοντ' ἐτι μᾶλλον,
 Πολλοῖς πολλὰ διδούς, αἰταύμενος οὐκ ἀνανεύων,
 Οἷα χρὴ βασιλεῖα » κτλ. Θεόκριτ. Εἰδ. ιδ, 60—64 (πρὸς βλ. ιζ. 115).

ται τὸ ῥῆμα πολλάκις, περιττὸν ἂν εἴη λέγειν, καὶ σφόδρα σχολαστικόν! Ὅταν δὲ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι καὶ διὰ πολλῶν πρότερον ἐνιαυτῶν εἰρηρεύουσιν τὴν βασιλείαν παρέλαβε παρὰ τοῦ ζώντος ἔτι τότε πατρὸς ὁ Φιλάδελφος, τότε φανήσεται πολὺ παραδοξότερα ἢ περὶ τοῦ • διατετήρηκεν μικρολόγος σημείωσις τοῦ ὁδίου.

§. δ'. Γ) • Ἀλλὰ (λέγει) καὶ Σωσίβιος, πείθων τὸν βασιλέα πρὸς λύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων, ὀνομάζει τοῦτον παρὰ τῷ Ἀριστέα, «μεγίστως τετιμημένον καὶ δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς προγόνους» κτλ. Ταῦτα δὲ δεικνύουσι τὸν Φιλάδελφον εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἤδη καὶ δοξῆς ἐληλακότα. Οὐδὲ γὰρ ὅλως πιστευτὸν, ὅτι ὁ Φιλάδελφος κατὰ τοὺς πρώτους τῆς βασιλείας ἐνιαυτοὺς ὑπερέβη τὸν πατέρα, τὸν Λαγίδην, ἄνδρα συνετώτατον ἅμα καὶ κραταιώτατον γεγονότα καὶ πλουσιώτατον, καὶ τοσαῦτα κατωρθωκότα, ὅσα μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ ὁ μακάριος Ἱερώνυμος διηγεῖται (Ἰπομνήμ. εἰς Δανιήλ, κεφ. ια)· διὰ τοῦτον καὶ Λουκιανὸς (ἐν Μακροβίοις) • πάντων εἶπε, βασιλέων εὐδαιμονέστατον • ὁ δὲ Ἰουστίνος καὶ μέγαν αὐτὸν ἐπωνόμασε. Περὶ δὲ τοῦ Φιλάδελφου εἶπον μὲν καὶ ἄλλοι τινές, ὡς ὁ Ἀριστέας, ὅτι τὸν πατέρα κατὰ τὴν δόξαν ὑπερῆκόντισεν, ἀλλ' ὅμως, ἀφ' οὗ διήλθε βασιλεύων χρόνον μακρόν, καὶ τινὰς ἐνίκησε νίκας, καὶ ἄλλας ἔπραξε μεγαλουργίας, δι' ἧς καὶ διεφημίσθη. Καθὼς δὲ ὁ Ἀριστέας, οὕτω καὶ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος (ἐν βίῳ Μωσ. Β.) ἐννοεῖ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν γενομένην, ἀφ' οὗ ἐπάτησεν ὁ Φιλάδελφος τὸν ὕψιστον τῆς κατ' αὐτὸν μεγαλειότητος κολοφῶνα, • γενόμενος, καθάπερ ἐν ζῳῇ, τὸ ἡγεμονεῦον, κεφαλὴν τρόπον τινὰ τῶν βασιλέων • κτλ.

Ἀπαντῶμεν.

Ὁ Σωσίβιος εἶπε τὸν νέον Φιλάδελφον δεδοξασμένον ὑπὲρ τοὺς προγόνους, οὐχὶ ὑπὲρ τὸν πατέρα (καθὼς Ὀδῖος παρερμήνευσεν)· ὅτι δὲ τῶν προγόνων διαφέρουσιν οἱ γονεῖς (ὡς καὶ τῶν πατέρων οἱ προπάτορες), πρόδηλον· καὶ ὁ Πλάτων διακρίνει «πατὴρ», ἢ μητὴρ τοὺς τούτων ἔτι προγόνους. Οὗτοι δὲ οἱ τῶν Φιλαδέλφου πατέρων πατέρες ἀνάγουσι τὸ γένος εἰς Κάρανον καὶ Κοῖνον.

καὶ Τυρίμμαν καὶ Περδίκκαν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀφ' Ἡρακλέους καὶ Διονύσου γενεαλογουμένους ἀρχαίους βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ὡς ἱστορήσῃ Σάτυρος ἀνωτέρω (Κεφ. Ζ. §. λη. σημ.) (α). Τούτους οὖν τοὺς προγόνους, ἐν γωνίᾳ που τῆς Ἑλλάδος ἀκλεῶς βεβασίλευκότες, ὑπερέβη κατὰ τὴν δόξαν ὅ,τε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ, κρατήσας πάσης Αἰγύπτου καὶ τοσούτων ἄλλων χωρῶν, καὶ γενόμενος βασιλέων εὐδαιμονέστατος, καὶ πολλῶ δὴ μᾶλλον ὁ τὴν εὐδαιμονα τοῦ πατρὸς βασιλείαν διαδεξάμενος Φιλάδελφος. Ταῦτα λέγει ὁ Σωσίβιος (6). Εἰ δὲ τοῦτον ἔλεγε καὶ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐνδοξότερον (καθὼς ἔπλασαν οἱ περὶ τὸν Ὅδιον), αὐδ' οὕτως ἀν' ἡμέραν τῆς ἀληθείας (ὅσον κατὰ τὰ περιστατικά τῆς εὐδαιμονεστάτης τοῦ Φιλκδέλφου διαδοχῆς). Ὁ γὰρ πατὴρ, ὁ Πτολεμαῖος, οὔτε πατρὸς βασιλεύοντος ἐγεννήθη, οὔτε κράτος μυριάδων πόλεων καὶ κωμῶν ἐκληρονόμησε, περιβλεπτος ἐν πορφύρᾳ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς, οὔτε τὸ σκῆπτρον ἐγχειριζόμενος ἐνώπιον πολυαρίθμων λαῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος πατρὸς ὑπηρετήθη, σχῆμα δορυφόρου λαβόντος, καθὼς ὁ Φιλάδελφος. Καὶ, «εἰ πατέρ' αἰρουσιν εὐδαί-

(α) Βλ. τὰ τοῦ Σάτυρου καὶ ἐν Ἱστορίῳν Συναγωγῇ (ἐν Scaliger. Thesaur. Tempor. p. 368), καὶ Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σελ. 170 ἐκδ. Mediol. καὶ Συγκρίλλ. Χρονogr. σελ. 498 τόμ. α. ἐκδ. Bon. Καί τι παρὰ πᾶσι σχεδὸν ταῖς ἀρχαίαις ἡ γενεαλογία αὕτη φαίνεται ἐν μέρει τετραγαμμένη. πρβλ. Διόδωρ. Ἑκλογ. Θ. σελ. 637. τόμ. β. καὶ σημ. Wessel. — καὶ Goar. Annotat. in Syngel. T. 2. p. 509. Bon.

(6) Ἰδοὺ ἡ φράσις δὴν τοῦ Ἀριστέου «Σωσίβιος δὲ καὶ τῶν παρόντων τινές, «Τούτο, εἶπον, καὶ γὰρ ἀξιόν ἐστι τῆς σῆς μεγαλοψυχίας, ὅπως χαριστήριον ἀναθῇ (ἰ. γρ. ἀνὰ θ) τῷ μεγίστῳ Θεῷ τὴν τούτων ἀπόλυσιν· μεγίστος γὰρ τιμημένος ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος τὰ πάντα, καὶ δεδοξασμένος ὑπὲρ τοῦς προγόνους, εἰ καὶ μέγιστα ποιήσεις χαριστήρια, καθήκον ἐστὶ σοι» (ἐκδ. Hody pag. 3). Οὔτε φυσικώτερα, οὔτε ἐμβριθέστερα παρὰ ταῦτα ἡδυνάτεις εἰπεῖν πρὸς φιλότιμον καὶ θεοσεβῆ βασιλέα, εἰς μεγίστην εὐεργεσίαν παρακαλῶν, νεωστὶ βεβασίλευκὸν μετὰ εὐδίας πολλῆς. Σημειώσαι δὲ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ χαριστήρια, πρὸς ἅπαν τοὺς περὶ τὸν Σωσίβιον προτρέπονται τὸν βασιλέα τότε πρῶτον τῷ Θεῷ προσευκνέον, καὶ ταῦτα δηλοῦσι τὴν οὐ πρὸ πολλοῦ καθίδρυσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Καὶ δεῖκνυται λοιπὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας πάντων τούτων, ὅτι προσηλάσσαν εἴπερ τὸν Ὅδιον.

μονες υἱοί, * παλὸν μᾶλλον καὶ αὐτοὶ πανευκλεῶς αἰνοῦνται καὶ μακαρίζονται, ὅταν τὴν ἐνδοξον τῶν πατέρων εὐδαμονίαν ἀξίως διαδεχθῶσιν. Ἐπειτα καὶ ὡς ἐκ τοῦ κλέους τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἐκ ποίων ἄρα σφίζομένων τῆς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλείας χρονικῶν ἀπομνημονευμάτων ἐπληροφορήθησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδιον, ὅτι ὁ τοσαῦτον ὑπὸ τοῦ πατρὸς δεδοχασμένος Φιλάδελφος διήγαγε τὴν διατίαν τῆς ἐπὶ ζῶντος τοῦ γεννήτορος βασιλείας ἀπρακτος καὶ ἀργός, ὡς ἄλλος Ἡρακλῆς θαλαμευόμενος παρ' Ὀμφάῃ (τῇ Ἀρσινόῃ), καὶ μήτε τῶν Φιλαδελφείων κλειζομένων οἰκοδομῶν, μήτε πῶν ἄλλων αὐτοῦ μεγαλουργιῶν μηδεμίαν καταρωθῶκώς; Περὶ τούτων αὐτοὶ πάλιν ἐπίστανται οἱ κριτικοί· ἡμεῖς δὲ παρ' αὐτοὺς παλὸν πιστότερον νομιζομεν αὐτὸν ἐκείνον, ὃν ἐμνημόνευσαν, τὸν μακάριον ἱερώνυμον, ὅστις, μεθ' ὃν ἀνέγνω πάντως παλαιῶν ἱστορικῶν, συμφώνως ἀνεκήρυξεν εἰς τοσαύτην δύναμιν ἐλάσαντα τὸν Φιλάδελφον, ὥστε καὶ τὸν πατέρα Πτολεμαῖον ὑπερτερῆσαι (α). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Φίλωνος οὐδὲν πρὸς ἔπος συνεπέραναν ὁ κριτικός. Ὁ Φίλων ἐπαινῶν τὸν Πτολεμαῖον, ὡς καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν βασιλείαν * δοκιμώτατον τῶν βασιλέων γενόμενον *, οὐδεμίαν τῶν αὐτοῦ μεγαλουργιῶν χρονικῶς, κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, διακρίνει· λέγει δὲ μόνον ἀπλῶς, ὅτι * Ἀρεταῖς τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ πάντων, οὐχὶ τῶν καθ' αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάλαι πρόποτε γεγεννημένων ἀριστός (ἦν)· οὐ καὶ μέχρι νῦν τοσαύταις ὕστερον γενεαῖς ἄδεται τὸ κλέος, πολλὰ δειγμάτων καὶ μνημεῖα τῆς μεγαλοφροσύνης κατὰ πόλεις καὶ χώρας ἀπολιπόντος *. Παραβάλλει δὲ τοῦτον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Πτολεμαῖους, ὡς ἑξοχον, λέγων· « Συνόλως μὲν οὖν ἡ τῶν Πτολεμαίων οἰκία διαφέροντως παρὰ τὰς ἄλλας βασιλείας ἤκμασεν, ἐν δὲ τοῖς Πτολεμαίοις ὁ Φιλάδελφος. Ὅσα γὰρ εἰς ἔδρασεν οὗτος ἐπαινετὰ, μόλις ἐκείνους πάντες ἀθρόοι διεπράξαντο, γενόμενος, καθάπερ ἐν ζῳῇ τῇ ἡγεμονεῦον, κεφαλὴν τρόπον τινα τῶν βασιλέων » (Τ. β. σελ. 139). Οὕτω δὲ τὸν

(α) * Tantae quae potentiae fuisset narratur, ut Ptolemaeum patrem vinceret ». S. Hieron. Comm. in Daniel c. XI. 5.

φιλάδελφον βασιλικώτατον, καὶ, ὡς εἰπεῖν, Πτολεμαϊκώτατον διαγράψας (ἵνα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιχλεσστάτου φροντιστοῦ μᾶλλον ἐνδοξότερον ἀναφανῇ τὸ ἔργον τῆς ἐρμηνείας), εὐθύς ἐπιφέρει· «Ὁ δὴ τοιοῦτος, ζῆλον καὶ πόθον λαβὼν τῆς νομοθεσίας» κτλ. Πῶς λοιπὸν ὁ Φίλων ἐν τούτοις, ἢ κατὰ λέξιν, ἢ κατ' ἐννοιαν φαίνεται φρονῶν τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν γενομένην (ὡς εἶπεν Ὀδῖος) «ἐπὶ τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ κολοφῶνος τῆς δόξης τοῦ Φιλάδελφου;»

§. ε. Δ) «Ἀλλὰ (προστίθῃσι) καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ΟΒ, πρεσβυτέρων, (ὁπότε, κατὰ τὸν Ἀριστέα, διελέγοντο πρὸς τὸν βασιλέα) ὁ μὲν ξδ, εἶπεν, ὅτι «Κατακολουθῶν τοῖς νόμοις (ὃ βασιλεῦ) ἀέντατον μνήμην προσεκτίσω» (α). Καὶ πάλιν ὁ οε· «Δικαίως δὲ τὰ πάντα κυβερνῶν ἀένναον τὴν περὶ σεαυτὸν δόξαν κατεσκεύασας». Ἰκ δὲ τούτων τίς οὐ συνορᾷ, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀριστέα, πολλοὺς ἤδη χρόνους βασιλεύων ὁ Φιλάδελφος, καὶ μακράν δικαιοσύνης πείραν παρασχόμενος τοῖς ὑπηκόοις, ἀποβεβήκει περιώνυμος, ὅτε συνῆλθον πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Γραφῶν ἐρμηνεῖς; Πάλιν, ὁ ι, τούτων ἐρωτηθεὶς «Τί πέρας ἀνδρείας ἐστίν; εἶπεν· εἰ τὸ βουλευθὲν ὀρθῶς ἐν ταῖς τῶν κινδύνων πράξεσιν ἐπιτελεῖτο κατὰ πρόθεσιν», καὶ προσέθηκε· «τελειοῦται δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντα σοι, καλῶς βουλομένῳ [ἴσ. γρ. βουλευομένῳ]». Ἰκ δὲ τούτων συμπεραίνεται ὅτι καὶ πολέμους τινας ὁ Φιλάδελφος εἶχεν ἤδη πάλαι πολεμήσας εὐτυχῶς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος παρὰ τῷ Ἀριστέα πρὸς τοὺς Φιλαδέλφου πρέσβεις ἔλεγεν αἰδέσθαι, ὅτι φιλάγαθος ὢν ὁ βασιλεὺς, πάντων μέγιστον

(α) Τὸ κείμενον ἔχει· «ἀένναον μνήμην κατὰ θεῖον ἔβλησεν» κτλ. (ἀπὸ μεταφοράς τῆς πρώτης δηλονότι τῶν θεμελίων καταβολῆς). Ὁ δὲ Λατίνος τὸ κατὰ θεῖον ἔβλησεν μεθερμηνεύσας *ad eptus es* (προσεκτίσω), ἢ κατὰ λέξιν, προσήψω, προσήρμωσας σεαυτῷ (ἐκ τοῦ *adipiscor* παρὰ τὸ *apto* = ἄπτω, προσάπτω). Τοῦτο καὶ Ὀδῖος μετέγραψεν ἄσμενος· Οὕτω γὰρ ὁ Φιλάδελφος φανήσεται οὐχ ὅπως ἐνόησεν ὁ Ἀριστέας, ὅτι τότε τὰ θεμέλια τῆς ἀενάου μνήμης κατὰ θεῖον ἔβλητο (ὡς νεωστὶ βασιλεύσας), ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλοῦ τὴν μνήμην ἐξ ημετέρου καὶ περιθεῖν ἔβλητο; ὡς βούλεται Ὀδῖος! — Σημ. ἡμῶν.

ἡγείται τὸ μεταπέμπεσθαι, καθ' ὃν ἂν τόπον ὠνομάσθητις ἄνθρωπος διαφέρων ἀγωγῇ καὶ φρονήσει παρ' ἐτέρους· μετείληφα γὰρ καλῶς αὐτὸν λέγειν » (καὶ τούτους μάλιστα τοὺς ἀρχιερεῖς λόγους σημειῶ) αὐτοὶ περὶ ἑαυτὸν ἔχων ἄνδρας δικαίους καὶ σώφρονας, τὴν μεγίστην ἀν. φυλακὴν τῆς βασιλείας ἔξειν » κτλ. [ὥστε καὶ ἐκ τούτων ὁ Φιλάδελφος φαίνεται τότε πρόπαλαι βασιλεύων!!]. Τελευταῖον (λέγει) καὶ ὁ ξη, πρεσβύτερος ἔλεγε πρὸς Φιλάδελφον ὅτι « Ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι καὶ ἐν ταῖς τῶν πρεσβειῶν ἀπογραφαῖς διατρίβων, οὐκ ἐφικτὸν ἄλλοις δοῖαν κέκτησθαι, θεοῦ σοὶ τὰ βουλήματα συντελοῦντος ». Ταῦτα δὲ παριστῶσι τὸν Φιλάδελφον πρὸς γῆρας ἤδη κεκλιμένον· καὶ τοιοῦτον αὐτὸν ὑπελάμβανε, τοῦτο τὸ χωρίον ἐκλατινίζων, καὶ ὁ τοῦ Ἀριστέου λατίνος μεταφραστῆς, Ματθίας ὁ Γαρβίτιος, ὡς ἐδειξεν εὐθύς. Μεταβάς γὰρ εἰς τὰ τοῦ ξθ, πρεσβυτέρου ἐκεῖνα « Σὺ δὲ πᾶσαν ἡσκηκῶς καταστολὴν διὰ τῶν ἐνεργειῶν, φιλοσοφεῖς διὰ καλοκάγαθίαν » κτλ., ἰδοὺ πῶς αὐτὰ μετέφρασεν ὁ Γαρβίτιος· « Σὺ δὲ γήρᾳ τε καὶ χρήσει βίου καὶ πράξεων ἐγγεγυμνασμένος, φιλοσοφεῖς ἐν τῇ σπουδῇ καὶ τοῖς ἔργοις τῆς τελείας ἀρετῆς » κτλ. (α). Καὶ τὸ γήρᾳ μὲν οὐ κεῖται ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Ἀριστέου, ἀλλ' ὅμως ἐν τοῖς ἄλλοις λόγοις ἐμφαίνεται σαφῶς ἡλικία ἐκ πόνων εἰς σχολὴν ἀποκλίνασθαι. Καὶ φαίνεται ἄρα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ὁ Φιλάδελφος, ἀνέσει τε καὶ σχολῇ καὶ σπουδάζμασιν ὅλον ἑαυτὸν δεδωκώς. Ἀπέβη δὲ τοιοῦτος, ὅτε τὴν ἡλικίαν ἤδη προβεβηκώς ὑπὸ νόσων κατετρώχετο πολλῶν, ὡς Αἰλιανὸς (Ποικ. Ιστ. Α, ις) ἰστόρησε λέγων· « Μουσικώτατον δὲ λέγουσι καὶ Πτολεμαῖον γενέσθαι τὸν δεῦτερον, καὶ αὐτὸν νοσήσαντα ».

Ἀπαντῶμεν.

Καὶ χωρὶς τῆς ἡμετέρας ἀπαντήσεως βλέπετε, φίλε ἀναγνώστα,

(α) « Tu vero, cum senio usuque vitae et actionum sis exercitatus, philosopharis in studio et actionibus virtutis perfectae » etc. M. Garbit. παρ' Ὁξ. σελ. 29 καὶ λατίν. ἐρμην. Ἀριστέου, ἐκδ. Hody, p. 32.

ταῦτα τὰ Ὀδιακὰ, πόσον βεβιασμένα πρόκεινται καὶ παράμορφα πεπλαστουργημένα· ἔκεινα τὰ, « τοῖς νόμοις κατακολουθῶν, καὶ δικαίως τὰ πάντα κυβερνῶν καταβέβληται αὐτοῦ ἀέγναον μνήμη », εἰρημένα παρὰ τῶν γερόντων πρὸς τὸν Φιλάδελφον οὐ μᾶλλον ἐγκωμιαστικῶς, ἢ συμβουλευτικῶς ἐν ἐπαίνῳ προσχέματι, ταῦτα λέγομεν παριστῶσι τοῦτον τὸν βασιλέα (καθὼς Ὀδῖος ἐμάντευσε) γηραλέαν ἤδη καὶ χρονιωτάτην δικαιοσύνην ἐξησκημένον! (ὡς δῆθεν ἀδύνατον ὄν, μὴ τοι γε διετοῦς βασιλείας πείρα, ἀλλὰ καὶ δι' ὀλίγων μηνῶν βασιλικὴ καὶ δραστήριος περὶ τὴν τοῦ κράτους εὐνομίαν φροντίς καὶ ἐπιστάσια περιώνυμον εὐθὺς ἀναδειξαι τὸν βασιλέα, καὶ τῆς παρὰ τοῖς εἰσέπειτα ἀεγνάδῳ μνήμῃς θεμέλια καταβέβλημένον). Τὸ δὲ πάλιν « ἐν τοῖς κινδύνοις ὀρθῶς τε βουλευέσθαι καὶ τὰ βεβουλευμένα ἐπιτελεῖν », καὶ τοῦτο τάχα παρὰ τὸν Φιλάδελφον πάλαι ποτε γεγευμένον πολέμων, καὶ αὐτόχρημα παλαίστρατον! Ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς (ἵνα τ' ἄλλα παραλίπωμεν) ὁ πολλὰκις περὶ τὴν λατινικὴν τοῦ Ἀριστέου ἐρμηνεῖαν ἡτυχηκῶς πτωχελληνιστὴς Γαρβίτιος, εἰσάγεται καὶ οὗτος μάρτυς ἀξίопιστος, καὶ φρονῶν καὶ βεβαιῶν, ὅτι τὸ « πᾶσαι ἡσκηκῶς καταστολῇ » (δηλονότι συστολῇ, κοσμιότητα) διὰ τῶν ἐνεργειῶν, κτλ. σημαίνει τὸ « γήρα τε καὶ χρήσει βίου καὶ πράξεων ἐγγεγνημασμένος », καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Γαρβιτείου φλυαρίας παραγεμίσματα (διότι, κατ' αὐτόν, κόσμιος νέος, καταστολῇ ἐν πράξεσιν ἡσκημένος, οὐκ ἂν γένοιτο πώποτε! γέρων δὲ μόνον· καὶ οὗτος ἤδη περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ βίου κατεσκληκῶς, καὶ, ὡς πολύθυρον τριβῶνιον, κατατετριμμένος!). Τελευταῖον, καὶ αὐτὸς ὁ Αἰλιανὸς ὡμολόγησεν (Ὀδίου χάριν), ὅτι δῆθεν ὁ Φιλάδελφος ἤδη πολὺς καὶ γηράσκων, καὶ νόσοις πολλαῖς συντετελεσμένος, ἐγένετο μουσικώτατος, ὡς ὅλος ἄνετος τότε περὶ βίβλους σχολάσας καὶ σπουδᾶς, καὶ κρεμάσας ὑπὲρ καπνοῦ τὸ πηδάλιον τῆς βασιλείας! Ἀλλὰ τοῦ μὲν Αἰλιανοῦ τὴν ῥῆσιν ἐξετάζομεν ἐφεξῆς (κεφ. θ, §. 5, καὶ ιζ'). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδῖον σοφοὶ μάτην παρεβίασαν τὰ πάντα πρὸς τὴν ἑαυτῶν δοξασίαν, συνάγοντες ἐξ αὐκ

όντων ἐπιχειρήματα, καὶ (τοῦτ' αὐτὸ τὸ τῆς παροιμίας) « ἀμελ-
γοντες ἀπὸ τράγου γάλα », ἡ ἀτρυγῶντες ἐκ βάτου σταφυλᾶς,
καὶ ἐξ ἀκαρθῶν σῦκα ».

Ἀλλ' εἴπερ ἤθελον οἱ ἄνδρες, εἶχον ἂν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν φιλα-
δέλφου πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἐρωτήσεων, καὶ τῶν παρὰ τούτων
ἀποκρίσεων, πολλὰς καὶ τρανὰς ἀποδείξεις, ὅτι τότε νέος οὗτος
ὑπῆρχε, καὶ νεωστὶ βασιλεύσας. Αὐτίκα τὸν Α, πρεσβύτερον εὐθὺς
ἠρώτησε: « Πῶς ἂν τὴν βασιλείαν μέχρι τέλους ἀπταιστον ἔχω
διατελοῖ »; Ὁ δὲ εἶπε — « μιμούμενος τὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιεικὲς »
κτλ. Καὶ τὸν Β, « Πῶς ἂν ἕκαστα πράττοι »; κτλ. Καὶ τὸν Γ,
« Πῶς ἂν ὁμόνους ἑαυτῷ ἔχοι τοὺς φίλους »; Καὶ τὸν Δ, « Πῶς
ἂν ἐν τοῖς χρηματισμοῖς καὶ διακρίσειςιν εὐφημίας τυγχάνοι
καὶ ὑπὸ τῶν ἀποτυγχανόντων »; Καὶ τὸν Ε, « Πῶς ἂν ἐν
ταῖς πολεμικαῖς χρδαῖαις ἀήττητος εἴη »; Καὶ τὸν Σ, « Πῶς ἂν
φοβερὸς εἴη τοῖς ἐχθροῖς »; κτλ. Τί ἄλλο ταῦτα δηλοῦσιν, εἰ μὴ
φύσει βασιλευτάτον καὶ ἅμα πρῶτόπειρον βασιλέα, μαθητιῶντα
φρονίμως περὶ τε τῆς εὐσταθείας καὶ ἀσφαλείας τῆς ἥς οὐ πρὸ
πολλοῦ παρέλαβεν ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς εὐτυχοῦς τῶν βασιλικῶν
πραγμάτων διαχειρίσεως, καὶ ὅπως μὲν τὴν παρὰ τῶν φίλων
εὐνοίαν διατήρῃ, μὴδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τὰς αἰτήσεις καὶ
δίκας ἀποτυγχανόντων ἀποστεργόμενος, ὅπως δὲ πάλιν φοβερὸς
εἴη τοῖς ἐχθροῖς, καὶ, ἂν ποτε πόλεμος ἐπέλθῃ, ἀνίκητος διαμένει;
Ποῦ λοιπὸν οἱ ῥυσοὶ καὶ γηραιοὶ χαρακτῆρες τῆς Φιλαδέλφου
βασιλείας, οὓς ἐκ τῶν ἀνώτέρω λόγων τῶν πρεσβυτέρων συνείδον
οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον; Εἰ δὲ καὶ ταῦτα τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέα παρεῖ-
δον, ἀλλ' ὥφειλον καὶ οἱ ἄνδρες, ἵνα, μυρίοις Γαρθιτίοις χαίρειν
εἰπόντες, ἐγκύψωσιν ἐπιμελέστερον εἰς τὸν παλαιὸν Ἰώσηπον
ὅστις τὰς εἰρημένους παρὰ τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τοὺς πρῶτους
μάλιστα πρεσβυτέρους ἐρωτήσεις, καὶ τὰς τούτων ἀποκρίσεις δια-
σταθμήσας, καὶ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων συνάψας καὶ συγκεφαλαιώσας,
εἰσέγαγεν εἰσαπαῆς τὸν βασιλέα ὁμολογοῦντα, « ὠφελῆσθαι παρ'

αὐτῶν (τῶν πρεσβυτέρων), μεμαθηκότα πῶς δεῖ βασιλεύειν » (α). ἔϊστε καὶ ὁ Ἰώσηπος εθεώρει παρὰ τῷ Ἀριστέα τὸν Φιλάδελφον νέον ἔτι περὶ τὴν βασιλείαν, ὡς ἀρτιμαθῆ. Ἀλλὰ τί τὰ πολλὰ; Αὐτός, Ὅδιε, ὁ Φιλάδελφος ἐν αὐταῖς ταῖς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους συνδιαλέξεσιν (ἐξ ὧν καὶ σὺ τὴν Ἀριστείου γνώμην πειρᾶσαι μαντεύειν), ἐκεῖνος αὐτότατος ὑπεσήμενε τὸν χρόνον, καθ' ὃν διελέγετο πρὸς αὐτούς. Μεταξὺ γὰρ τῶν ἄλλων ἠρώτησε τὸν λγ, πρεσβύτερον λέγων, « Πῶς ἂν γορευοῖσι τὰς ἀξίας ἀποδῶ χάριτας »; ὁ δὲ εἶπε, « μηδὲν αὐτοὺς λυπῆσαι » (ἴσ. γρ. λυπήσας) κτλ. Ἐξῶν λοιπὸν οἱ τοῦ Φιλადέλφου γονεῖς (πρὸς οὓς αὐτὸς ἐμερίμνα τὰς ἀξίας χάριτας ἀποδοῦναι) κατὰ τὸν χρόνον τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας· ὁ δὲ χρόνος οὗτος ὑπῆρξε πάντως ἡ διετία, καθ' ἣν ἐβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός. Προσμαρτυροῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ OB, γέροντες, μηδέποτε λυπῆσαι (ζῶντας δῆπου τότε) τοὺς γονεῖς αὐτὸν παραινούντες· καὶ ταύτην λοιπὸν εἶχε τὴν γνώμην ὁ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀκριβῶς ἱστορήσας Ἀριστέας.

§. 5. E) Ἐφεξῆς ὁ Ὀδῖος καὶ ἀλλαχόθεν ἐπιχειρεῖ λέγων· « Σωσίβιος ὁ Ταραντίνος (οὗ μέμνηται Ἀριστέας, ὡς μάλιστα τετιμημένου παρὰ τῷ Φιλადέλφῳ) φαίνεται ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Σωσίβιος ἐκεῖνος, ὁ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τοῦ A, Εὐεργέτου (υἱοῦ τοῦ Φιλადέλφου) ἀκμάσας, ἐπὶ δὲ τοῦ Φιλοπάτορος (ἐγγόνου τοῦ Φιλადέλφου, παιδὸς ἔτι βασιλεύσαντος) τῶν ὄλων πραγμάτων τῆς βασιλείας προστάς, ὡς ἱστόρησεν ὁ Πολύβιος (ε, 63), ἐκ δὲ τούτου καὶ Πλούταρχος (Κλεομέν. §. λγ, λδ), καὶ Σουΐδας « σκεῦος ἀγχιρύνει καὶ πολυχρόνιον » αὐτὸν ὀνομάζων (λ. Σωσίβιος). Ὁ δὲ τοιοῦτος Σωσίβιος, ὅσον συνάγεται ἐκ τῆς ἡλικίας, οὐκ

(α) Ἰώσηπ. Ἀρχ. IB, 6, §. 12. Ταῦτα τὰ τοῦ Ἰωσήπου καὶ ὁ κλεινὸς Σπαρχέμιος ἀξίως τῆς αὐτοῦ πολυμαθείας ἐσημείωσατο (Spanhem. Observat. in Καλλιμάχ. ὕμν. εἰς Δία, στίχ. 87. τόμ. β. σελ. 67). Εἰσὶ δὲ καὶ ταῦτα ἐκ τοῦ Ἀριστοῦ μεταγραμμένα· « Ἐπὶ πᾶσι δὲ εἶπεν (ὁ βασιλεὺς) τὰ μέγιστα μοι γέγονεν ἀγαθὰ, παραγεννηθέντων ὑμῶν· πολλὰ γὰρ ὠφέλημα, καταβελλομένων ὑμῶν διδασκῶν ἐμοὶ πρὸς τὴν βασιλεύειν » (Ἀριστ. σελ. XXXIII. ed. Hody).

ἂν ἡδύνατο συναριθμεῖσθαι μετὰ τῶν Φιλαδέλφου συμβούλων, εἰ μὴ προβεβηκότες ἢ δὴ τούτου καὶ γηράσκοντος· μεταξύ γὰρ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαίου διέδραμον ἔτη 24, ἐν οἷς ἐβασίλευσεν ὁ Εὐεργέτης ».

Ἀπαρτῶμεν.

α) Ὁ μὲν Ἀριστέας λέγει Ταραντῖνον τὸν ἀρχισωματοφύλακα τοῦ Φιλαδέλφου, Σωσίβιον· τὸν δὲ τοῦ Φιλοπάτορος ἐπίτροπον Σωσίβιον οὔτε Πολύβιος, οὔτε Πλούταρχος, οὔτε Σουίδας ἐπωνόμασαν *Ταραντῖνον*· ἀπλῶς δὲ μόνον ἐκ τῆς κυριωνυμίας *Σωσίβιον* αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν· ἄλλος οὖν ὑπῆρξεν ὁ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ, καὶ ἄλλος ὁ παρὰ τῷ Πολυβίῳ Σωσίβιος· ὅσον γοῦν εἰκάζεται ἐκ τοῦ τῆς πατρίδος ἐπωνυμίου. Καὶ ἴσως οὗτος ὁ τοῦ Πολυβίου ὑπῆρχεν Ἀλεξανδρεὺς (πολλάκις γὰρ αὐτὸν ὁ ἱστορικός ὀνομάσας, οὐδαμοῦ τοῦτον ἐμνημόνευσεν ὡς ξένον, προσθεὶς καὶ τὸ τῆς πατρίδος ἐπωνύμιον. Εἶχε δὲ καὶ *Πτολεμαῖον* υἱὸν ὁ Σωσίβιος οὗτος, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς, ὄνομα τότε σύνηθες μάλιστα παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν). Ἐπειτα δὲ καὶ ἄλλως, ὁ τοῦ Πολυβίου Σωσίβιος φαίνεται πως ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ στρατιωτικὸς, ἡσκημένος ἐν ὅπλοις καὶ τόλμῃ πολεμικῇ (καθὸ σωματοφύλαξ), ἀλλὰ μᾶλλον πολιτικῶν πραγμάτων χειριστὴς, καὶ περὶ τὴν αὐλικὴν ἀγχίνουσαν καὶ κακοπραγμοσύνην γεγυμνασμένος. Ἰστέ καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἥθους διακρίνεται τῶν δύο τούτων Σωσίβιων ἡ διαφορά. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ, θεοφιλὴς τις φαίνεται καὶ φιλόανθρωπος (καὶ εἰς ἴσως τῶν φοβουμένων τὸν θεόν, περὶ ὧν προείπομεν κεφ. β. §. ια), προτρέπων τὸν Φιλάδελφον χαριστήριον ἀναθεῖναι τῷ θεῷ, τὴν λύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. αὐτὸν δὲ τὸν τοῦ Φιλοπάτορος ἐπίτροπον Σωσίβιον εἶδομεν ὅποιον ὁ Πολύβιος ἱστορεῖ, σκεῦος ἀγχίνου (πανούργον) καὶ κακοποιόν (α). Κἂν δὲ καὶ τοῦτον Ταραντῖνον ἔλεγον (ἐξ ὑποθέσεως)

(α) Οὗτος ὁ Σωσίβιος (κατὰ τὸν Πολύβιον) ἤρπυσε καὶ τὸν φόνον τοῦ Λοσιμάχου, ἀδελφοῦ τοῦ Εὐεργέτου, καὶ υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῆς Β. Ἀραϊνῆς, περὶ οὗ

οἱ ἱστορικοὶ, τί παρὰ τοῦτο; μὴ γὰρ ἓνα Σωσίβιον ἐγέννησεν ὁ Τάρας δι' ὧν ἐζήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν; (ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δηλαδὴ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας μέχρι τοῦ Φιλοπάτορος). — 6) Ἄλλ' ἔστω, δώμεν Ὀδίῳ πρὸς ὦραν, ὅτι ὁ τοῦ Ἀριστέου Σωσίβιος ὁ Ταραντίνος ὑπῆρξε καὶ παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ ἀρχισωματοφύλαξ ἅμα καὶ αὐλικός, καὶ, τέλος, ὁ αὐτὸς ἐπίτροπος τῆς βασιλείας ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος· ἄνθρωπος « ἐν αὐλικῇ ἀρχινοίᾳ καὶ κακοπραγμοσύνῃ καταβιώσας, ὡς καὶ ἄλλοι κατὰ συνεχρῆ διαδοχὴν βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζόμενοι » (Πολύβ. ιε, §. 32). Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος οὐκ ἠδύνατο ἀμύζειν ἐτι κατὰ τὰς ἀρχάς, βίᾳ δὲ καὶ μόλις εἰσάγεται πρὸς τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου; Ἄν κατὰ τὸ β, ἔτος τῆς τούτου βασιλείας ὁ Σωσίβιος ὑποτεθῇ νέος ἀνδράδης, ἐτῶν περίπου ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν, ἔπειτα λοιπὸν μετὰ ἔτη 62 (38, μὲν τὰ λοιπὰ τοῦ Φιλαδέλφου, 24, δὲ τὰ τοῦ Εὐεργέτου) εὐρεθῇσεται περίπου ἐννενηκοντούτης, ἐπιτροπεύων τοῦ Φιλοπάτορος. Τί δὲ ἄλλο παρὰ τοῦτο τοῦ Σωσίβιου τὸ γῆρας ἐννοῶν ὁ Πολύβιος ὠνόμασεν αὐτὸς σκεῶς πολυχρόνιον; (α), Πρόσθετε καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Σωσίβιος εἶχε καὶ υἱοὺς ἡλικιωμένους, τὸν μὲν Σωσί-

προεῖπομεν (κεφ. ε, §. 2). Εἰ δὲ ζῶντος ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, ἢ ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου βασιλεύοντος ἐρρονέθη ὁ Λυσιμάχος οὗτος, ἄδελφον. Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Πολυβίου. « Σωσίβιος ὁ ψευδὲς ἐπίτροπος Πτολεμαίου, ἐδόκει γεγονέναι σκεῶς ἀγχίνου καὶ πολυχρόνιον, ἐπὶ δὲ καὶ κακοποιὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ πρώτῳ μὲν ἀρτύσαι φόνον Λυσιμάχου, ὅς ἦν υἱὸς Ἀρσινόης τῆς Λυσιμάχου, καὶ Πτολεμαίου· δευτέρῳ δὲ Μάγᾳ, τῷ Πτολεμαίου (τοῦ Εὐεργέτου) καὶ Βερνίκης τῆς Μάγας· τρίτῳ δὲ Βερνίκῃ, τῇ Πτολεμαίου μητρὶ τοῦ Φιλοπάτορος· τετάρτῳ, Κλεομένην τῇ Σπαρτιάτῃ πέμπτῃ, θυγατρὶ Βερνίκης Ἀρσινόης (Πολύβ. ἐκλογ. τοῦ 11 Βιβλ. Τόμ. 3. σελ. 52). Εἰς τοῦτον (ὡς νομίζουσι τινες) τὸν Σωσίβιον ἐπέστησεν ὁ Καλλιμάχος καὶ τὸ μνημονεύμενον ἐλπίστικόν ἐπινίκιον (Ἀθην. δ. 144. βλ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 819 Harl.).

(α) Οὕτω καὶ ἱερὸν ὁ Συρακούσιος (Πολύβ. ἐκλογ. τοῦ 7. βιβλ. τόμ. 3. σελ. 12), « ἔτη μὲν ἐβίωσε πλείω [ἤ] ἐννεμήκοντα, διεφύλαξε δὲ τὰς αἰσθήσεις ἀπάσας, διατήρησε δὲ πάντα καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀβλαβῆ » κτλ. Μασσανάσσην δὲ ὁ Πολύβιος ἰστέρησεν ἐννεμήκοντα μὲν ἐτῶν ἀποθανεῖν, τετράετες καταλιπόντα παῖδάριον, ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον, ὅλιγῳ δὲ ἔμπροσθεν τῆς τελευτῆς μάχῃ νικησάντια Καρχηδονίους » κτλ. (παρὰ Πλυν-

βιον, αὐτοῦ τοῦ φιλομήτορος (ἔτι παιδοβασιλείως) σωματοφύλακα, (ὅστις ἔπειτα καὶ τὴν σφραγίδα τὴν βασιλικὴν ἐνεπιστεύθη), ἕτερον δὲ, Πτολεμαῖον, ἄνθρωπον τετυφωμένον διὰ τὴν προγενομένην εὐδαιμονίαν τοῦ πατρὸς (Πολύβ. ιε §. 30, καὶ Ἐκλογ. Τ. Γ. σελίδ. 67). — γ) Τελευταῖον· καὶ οἱ περὶ τὸν Ἐκδικὸν διακρίνουσι τὸν παρὰ τῷ Πολυβίῳ ψευδεπίτροπον Σωσίβιον, ὡς ἕτερον τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέα. Καὶ τοῦτον δὲ τὸν Ἀριστέου θέλουσιν (οὗτι πάνυ πιθανῶς) τὸν αὐτὸν καὶ τὸν παρ' Ἀθηναίῳ (ια, 493) καλούμενον « θαυμάσιον Ἰουτικόν », ἓνα τῶν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας γραμματικῶν, οἰκείον τῷ Φιλαδέλφῳ (α). Ταῦτα καὶ περὶ Σωσιβίου.

§. ζ'. Ἐντεῦθεν ἀπάραντες οἱ περὶ τὸν Ὄδιον ἐτράπησαν ἐπ' ἄλλο σπουδαιότερον ἐπιχείρημα, δεικνύοντες καὶ ὡς ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Φιλάδελφος κατεσκεύασε τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην, ὅτι ἄρα οὐχὶ περὶ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ πολλοὺς ἤδη χρόνους βασιλεύοντος τοῦ Φιλαδέλφου, μεθρημνηνέθησαν αἱ θείαι Γραφαί. Θεωροῦμεν δὲ καὶ τούτους αὐτῶν τοὺς λόγους ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ, τῷ ἑφεξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης· ἐν ᾧ καὶ γινώμει διάφοροι περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐρμηγείας τῶν Γραφῶν.

§. α'. « Ὅτι (λέγουσιν) ὁ Φιλάδελφος κατεσκεύασε, μᾶλλον δὲ (προκατηργμένην) κοσμηῆσαι ἐπεχείρησε τὴν Ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην (δι' ἣν καὶ αἱ Γραφαί μετεφράσθησαν) πολλοὺς ὕστε-

τάρχ. εἰ πρὸς πρ. πολ. σελ. 163. τόμ. 9. R.). Ἄλλα περιττήμων ἀνδρῶν μακροβίων παραδείγματα ἀπηρέμησεν ὁ Λουκιανός, ἐν οἷς καὶ τὸν Πολύβιον αὐτὸν, « ἐτῶν δύο καὶ ὀγδοήκοντα ἀπὸ θανάτου »· καὶ τότε, « διοτι ἀγρόθεν ἀνελθὼν ἀφ' ἵππου κατέπεσε, καὶ ἐκ τούτου νοσήσας ἰταλεύτησι » (Λουκιαν. Μακροβ.).

(α) Βλ. Vindication of the history of the Sept. etc. p. 163. καὶ Demagist. Diss. IV. p. 492. Ἄλλ' ὁ Ἰουτικὸς οὗτος Σωσίβιος οὐ Ταραντίνος ἦν, ἀλλὰ Ἀθηναῖος (Ἀθην. γ, 78· Σουίδ. λ. Σωσίβ. — Περὶ Σωσιβίου βλ. καὶ Φαβρίκιον Bibl. Graec.

ρον ἐνικυτοὺς ἀφ' οὗτου ἐβασίλευσε, δεικνύται εὐκόλως ἐκ δύο μάλιστα θεωρημάτων, τῶν ἐφεξῆς.

§. β'. Α) Ἐκ τοῦ χρονικοῦ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι διορισμοῦ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν. Ὑπάρχουσιν ἄνδρες ἐκ τῶν νεωτέρων σοφῶν, οἵτινες ἀνάγοντες εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης ἅμα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν, οἱ μὲν εἶπον, ὅτι ἡρμηνεύθησαν 300 χρόνους, π. Χ. οἱ δὲ, καὶ πολὺ πλείονας (α). Ἀλλὰ πάντες οὗτοι περὶ τὴν χρονολογίαν ἐπλανήθησαν· ὁ γὰρ Φιλάδελφος ἐβασίλευσε περὶ τὸ 285, ἢ (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) τὸ 283 [γρ. 284] π. Χ.

§. γ'. « Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχαίων εἰς καὶ μόνος, ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ τούτῳ κατακολουθήσας συγγραφεὺς τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ χρονικοῦ, καὶ Μαριανὸς ὁ Σκότος ὡσαύτως, ἀναφέρουσι τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, κατὰ πόστον δὲ κυρίως ἔτος, φαίνεται ἀβέβαιον. Πᾶσαι αἱ πρὸ τῆς Σκαλιγηρείας ἐκδόσεως τοῦ χρονικοῦ, ὅσας εἶδον ἐγὼ (λέγει Ὁδίδιος), τάττουσι τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ τρίτον ἔτος μετὰ τὴν Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου τελευτήν. Ὁ δὲ Σαβελλικός, εἰς τὸ τέταρτον ἔτος ὀρίζει τὴν ἐρμηνείαν, ἐξ Εὐσεβίου· καὶ ὁ Σεράριος, εἰς τὸ τέταρτον, ἢ τὸ πέμπτον (ε). Αὕτῃ δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Σκαλιγῆρου ἐκδοσις τοῦ χρονικοῦ, τὸ δεύτερον τίθησιν ἔτος τὴν αὐτὴν ἀνάγνωσιν ἐτήρησε καὶ τὸ

vol. 3. p. 819. Harl. ὅστις καὶ αὐτὸς φαίνεται διακρίνων τὸν παρὰ τῷ Ἀριστέῳ Ταραντινῷ Σωσίβιον ἀπὸ τοῦ παρὰ τῷ Πελοπίῳ ψευδεπιτρόπου, καὶ τοὺς παραπέμπων τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ προκείμενον χωρίον τοῦ Ὁδίου.

(α) Ὁ Magalianus (praef. Comm. in Josuam §. 4) τίθησι σ χ ε δ ὃ ν 300. Ὁ Willetus (Synopsis. Papismi), 300 (τελείους). Ὁ Fenardentius (Not. in Irinaeum III. 25), καὶ ὁ Chamierus (Panstrat. XII. 1), 300 π λ ε ο ν, ἢ ε λ α σ σ ο ν. Ὁ Salmeron (Proleg. 5), καὶ ὁ Galesinius (de LXX. int.) π λ ε ο ν ἢ 300. Ὁ Possevinus (Biblioth. Select. II. 8) 301. Ὁ Sixt. Senens. (Biblioth. Saneta.) 350! Ὡσαύτως καὶ Barrius ὁ τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἐκδότης (Not. in Tertul. Apolog. c. 18), καὶ τοὺς οὗτος συγχρονίζων καὶ τὴν ρηδ., Ὀλυμπ. (ἀφ' ἧς ἔμως μέχρι Χριστοῦ ἀριθμοῦνται ἔτη μόνον 283)· ἄλλος δὲ τις, ἔτι θηριωδέστερον πλανηθεὶς, ἔταξε τὴν ἐρμηνείαν τῷ 361. π. Χ. (Hody pag. 30).

(ε) Sabellie Ennead. 4. 8. — Serarij Proleg. c. 17. Quest. 9.

Ἀλεξανδρινὸν χρονικόν, καὶ ὁ Σκότος (ὡς προείρηται). Κατὰ δὲ τὴν τοῦ Ποντάκου μαρτυρίαν, ὑπάρχουσιν ἀπόγραφα τοῦ κατ' Εὐσέβιον χρονικοῦ, διορίζοντα τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ α'. ἔτος (μετὰ τὸν Λαγίδου θάνατον, ἦτοι τὸ α'. ἔτος τῆς μοναρχίας τοῦ Φιλαδέλφου). Καὶ ταύτην ἐγὼ τὴν ἀνάγνωσιν νομίζω ἀληθεστέραν (ὁδὸς φησὶν). Αὐτὸς δὲ ὁ Εὐσέβιος ἀνέφερεν, ὡς φαίνεται, τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, οὐχὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, εἰ μὴ διότι οὐδ' αὐτὸς ἐγίνωσκεν ἐπ' ἀκριβὲς, πόστον ἄρα ἔτος βασιλεύοντος τοῦ Φιλαδέλφου μετεφράσθησαν αἱ Γραφαί ».

§. δ'. « Ἄλλ' ὅτι μὲν ὁ Φιλάδελφος, ἀρχόμενος τῆς βασιλείας, αὐθόρως ἐπεμελήθη περὶ κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης, ἀποδείκνυται πιθανώτατον καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς τότε νεότητος, δι' ἣν εἰς ἄλλας οἰασθῆποτε πράξεις ἡσχολεῖτο μᾶλλον, ἢ περὶ βιβλίων συναγωγῇ (ὅθεν οὐδ' ἡ ἐρμηνεία γέγονε τότε). ἔχομεν δὲ περὶ τούτου καὶ μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων. Αὐτίκα ὁ Ἐπιφάνιος (π. Μέτρ. κεφ. ιβ') τίθησι τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ 17, ἔτος μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν, καὶ τὸ 19, ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Φιλάδελφος· ἢ (τούλάχιστον) εἰς τὸ 7, μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν, καὶ τὸ 9, τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Λέγομεν δὲ τοῦτο, διότι φαίνεται τις ἀμφιβολία περὶ τοῦ γνησίου κατ' Ἐπιφάνιον ὑπολογισμοῦ. Ἐν γὰρ ταῖς λατινικαῖς ἐκδόσεσι τοῦ Ἐπιφάνιου διορίζεται ἀκριβῶς ὁ 17, ἐνιαυτὸς μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν, καὶ ταύτῃ παρηκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν πεπαιδευμένων (α). Ἄλλοι δὲ πάλιν ἀντὶ 17, ἀναγινώσκουσι μόνον 7, κατὰ τὸ

(α) Lipsius (de Biblioth. c. 2), Bundingus (Chronic. I. p. 77), Codomannus (Annal. an. 3873), Temporarius (Chronic. Demonstr. I), Beroaldus (Chron. S. Ser.), Functius (Chronic.), Bellarminus (de Script. Eccles.), Dosma (de Script. S. auctorit. II, 5), Kimedoncius (De Scripto Dei verbo, V, 2), Calvisius (Chronic. an. 3681), Episcopus (Institut. 4, Sect. I. c. 21). Ταῦταις προσθεταῖς καὶ Woverius (De interpr. Bibl. c. 1), καὶ Matthias (Theat. Hist.) οἵτινες τάττουσι τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ 16, τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, καὶ ὁ Ghytraeus (Ser. Tempor. Mundi), ὅστις τίθησιν αὐτὴν εἰς τὸ 15.

ἐλληνικὸν κείμενον τοῦ Ἐπιφανίου (α). Ὁ δὲ Βομφρέριος ἀμφιβάλ-
λει, πότερον 7, ἢ 17, ἔγραψεν Ἐπιφάνιος (β). Καὶ τῷ ὄντι, ἄν-
τις αὐτὸ τὸ κείμενον ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, ὁ 7, ἀριθμὸς οὐδόλως συμ-
φωνεῖ πρὸς τὰ καθέκαστα τῶν Πτολεμαίων ἔτη, καὶ τὸ ὀλικὸν
κεφάλαιον αὐτῶν, κατὰ τὴν Ἐπιφανίου χρονογραφίαν ».

§. ε. « Ἀλλ' ὅ,τι δὴ ποτ' ἂν τεθῇ φρονῶν ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ 17 ἀριθ-
μὸς ὑπάρχει πρὸς τὴν ἀλήθειαν πλησιέστερος. Εἰ δ' ἔξεστι καὶ
συγγραφεῖς Ἀραβας εἰς μαρτυρίαν εἰσενεγκεῖν, ἔχομεν δύο· τὸν
Ἄρμιον, ἐπὶ χρονολογίᾳ γνωστὸν, ὅστις τίθησι τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸ
19 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ τὸν Βατρικίδην Εὐτύ-
χιον (Said ibni Batric), τιθέντα τὸ 20. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐκ
τοῦ πρώτου θεωρήματος ».

§. ζ'. Β) « Ἐὰν δὲ (λέγουσι) καὶ τοὺς δοκιμωτάτους συγγρα-
φεῖς ἐρευνήσωμεν περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Φιλάδελφος κατε-
σκεύασε τὴν βιβλιοθήκην, βεβαιωθήσεται δι' ἀποδείξεων καὶ τεκ-
μηρίων οὐ φαύλων καὶ ἀσθενῶν, ὅτι μόλις ἡσχολήθη περὶ τοῦτο τὸ
ἔργον, ἂν οὐ διήλθεν ἤδη τὸ πλεῖστον τῆς κατ' αὐτὸν βασιλείας.
Καὶ τοῦτο πρῶτον συνάγεται πιθανώτατον ἐκ τοῦ Γεωγράφου Στρά-
βωνος, ὅστις μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτι πρὸς τὰς περισπου-
δάστους ἐκείνας μεγαλουργίας, ἐξ ὧν ἀπέβη περικλεέστατος, τότε
προσέσχε τὸν νοῦν, ὅποτε διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἐζήτει
πάντοτε καινῆς τιнос τέρψεως ἀφορμὴν. Λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως
ὁ Στράβων (βιβλ. ιζ'). « Οὗτοι γάρ (οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου)
ἐφρόντισαν τῶν τοιούτων (πελωρίων ἔργων)· διαφερόντως δὲ ὁ Φι-
λάδελφος ἐπικληθεὶς, φιλοσοφῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος
διαγωγὰς αἰετῖνας καὶ τέρψεις ζητῶν καινότερας ». Ὅτι δὲ ὁ Φιλά-
δελφος οὐκ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ὑπῆρχεν ἀρρώστ-

(α) Οὕτως ἀνέγνωσεν J. Scaliger. (In Euseb. nrm. MDCCXXIV), Labbeus
Chron. part. 2). Salianus (Annal. an. 3775). Bibliander (Tempor. Supput.).
Serarius (Proleg. c. 17. Q. 9). Usserius (Annal. an. 3727). Walton (Proleg.
Bibl. Polygl. g. c. 5).

(β) Bonfrerius Prolegom. Bibl. c. 16. Sect. I.

κός, ἀλλ' ἐκ τρυφεροῦ καὶ φιληδόνου βίου τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν ἐπεσπάσατο, συνάγεται ἐκ τῶν τοῦ Φιλάρχου, ἱστοροῦντος παρ' Ἀθηναίων (ιβ', 536) « διαφθαρῆναι τοῦτον ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς »· ἐνόσει δὲ νόσον ποδάγραν (αὐτόθ.). Πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην (λέγει Ὀδριος) συμφωνεῖ καὶ Λουδοβίκος ὁ Β΄, κριτικώτατος ἀνὴρ, λέγων· « ὅτι ὁ Φιλάδελφος, ἤδη τὴν ἡλικίαν προβέβηκώς, ἐπειδὴ κατατρυχόμενος ὑπὸ νόσου ἀπείργετο πολέμων καὶ φροντίδων πολιτικῶν, ἐδόθη ὅλος εἰς σπουδὰς, πανταχόθεν ἀνδρας μεγαλοφυεῖς προσκλούμενος, καὶ τὴν βιβλιοθήκην κατεσκευάζων » (α). Μαρτυρεῖ δὲ λαμπρῶς καὶ ὁ Αἰλιανὸς τότε σπουδάζσαι περὶ τὰ γράμματα τὸν Φιλάδελφον, καὶ γενέσθαι πεπαιδευμένον, ὅτε, πρὸς γῆρας ἤδη τοῖς χρόνοις ἀποκλίνων, εἶχεν ὑγίαν εἰς νόσους ἐπισφαλῆ. Πολλῶν γὰρ καὶ ἄλλων παραδείγματα μνημονεύσας ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικός, πρότερον μὲν ἀμούσων καὶ ἀπαιδευτῶν ἐπὶ μακρὸν, ἔπειτα δὲ, διὰ τὴν ἐξ ἀβρώστιας σχολὴν, εἰς γραμματικὰς ἐπιδοθέντων σπουδὰς, καὶ θαυμαστῶς εὐδοκιμησάντων, ἐπιφέρει καὶ τὰ ἐφεξῆς « Μουσικώτατον δὲ λέγουσι καὶ Πτολεμαῖον γενέσθαι τὸν δεύτερον, καὶ αὐτὸν νοσήσαντα » (Ποικ. ἱστ. Δ. κεφ. 15). Τίς οὖν ἀμφιβάλλει ποσῶς, ὅτι τότε καὶ τὴν βιβλιοθήκην κατεσκεύασεν ὁ Φιλάδελφος, ὅτε περὶ τὰς μούσας ὁλοθύμως ἐσπούδασε; »

§. ζ'. « Πρόσθε (λέγουσι) καὶ τοῦ Γαληνοῦ μαρτυρίαν, ἐξ ἧς συνάγομεν, ὅτι ὁ Φιλάδελφος, μόλις ἐγχειρήσας τῇ κατασκευῇ τῆς βιβλιοθήκης, ἐτελεύτησε, καταλιπὼν τοῦ ἔργου τὴν ἐκτέλεσιν τῷ υἱῷ Πτολεμαίῳ, τῷ Εὐεργέτῃ. Οὗτος δὲ τοσοῦτον ἐφιλοτιμήσατο, πανταχόθεν βιβλίου συνάγων, ὥστε ὁ Γαληνὸς ἐπωνόμασε τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην οὐχὶ τοῦ Φιλαδέλφου, τοῦ δ' Εὐεργέτου (εἰ δ' ἀπ' ἀρχῆς τῆς βασιλείας, οὕτως εὐδαίμονος καὶ μακρᾶς γενομένης, ἐπεβάλλετο προθύμως ὁ Φιλάδελφος εἰς κατα-

(α) Lud. Vives Not. in S. August. de Civit. Dei L. 18. c. 42. Τὴν γνώμην τοῦ Β΄ τοῦ πειθανοπάτην ἀνεκέρυξε καὶ ὁ Torniiellus (Chronic. an. 3798). Hody.

σκευήν τῆς βιβλιοθήκης, τοσούτους ἂν συνεφόρησε τόμους, ὥστε εἰς οὐδένα ἄλλον ἐπεγράφετ' ἂν ἡ βιβλιοθήκη, εἰ μὴ πάντως εἰς αὐτόν). Τὸ τοῦ Γαληνοῦ χωρίον κεῖται ἐν τῷ β, τῶν αὐτοῦ Ἱπομνημάτων εἰς τὸ γ, τῶν Ἱπποκράτους Ἐπιδημιῶν. Ὅπου διαλεγόμενος περὶ τινων χαρακτήρων διεσκευασμένων ἐν τινι τῆς ῥηθείσης συγγραφῆς ἀπογράφω, λέγει, ὅτι τὰ ἀπόγραφον εὑρέθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (τουτ. τῇ Ἀλεξανδρινῇ). Ἰδοὺ τοῦ Γαληνοῦ αἱ λέξεις αὐταί· « Εὐρεθῆναι τε βιβλίον τι τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Εὐεργέτου κληθέντος, ἔχον αὐτοὺς (τοὺς χαρακτῆρας) διεσκευασμένους ὑπὸ τινος ἱατροῦ Παμφίλου » — (καὶ μετὰ τινα μεσολαβοῦντα) « Καὶ φιλότιμον (λέγει) περὶ βιβλία τὸν τε (ἴσ. τὸν) βασιλέα τῆς Αἰγύπτου οὕτω γενέσθαι φασίν, ὡς καὶ τῶν καταπλεόντων ἀπάντων τὰ βιβλία κελεῦσαι πρὸς αὐτὸν κομιῆσθαι ». Καὶ πάλιν παρκακατιῶν ὑποσυνάπτει· « Ὅτι δ' οὕτως ἐσπούδαζε περὶ τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων κτήσιν Πτολεμαῖος ἐκεῖνος, οὐ μικρὸν εἶναι μαρτύριόν φασιν, δὲ πρὸς Ἀθηναίους ἔπραξε· δούς γὰρ αὐτοῖς ἐνέχυρα πεντεκαίδεκα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ λαβὼν τὰ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ Αἰσχύλου βιβλία χάριν τοῦ γράψαι μόνον ἐξ αὐτῶν, εἴτ' εὐθέως ἀποδοῦναι σῶα » — κτλ. (α). Λέγει δὲ ὁ Γαληνός ὅτι ταῦτα μετέγραψεν ἐκ τῶν τοῦ ἀρχαίου Ζεύξιδος εἰς τὸ α, τοῦ Ἱπποκράτους βιβλίον Ἱπομνημάτων. Σημειωτέον δὲ ὅμως ἐν τούτοις, ὅτι τὰς βίβλους ταύτας οὐχὶ τὸν Εὐεργέτην, ἀλλὰ τὸν Φιλάδελφον λαβόντα ἰστόρησεν ὁ Ἀθήναιος λέγων· « Παρ' οὗ (τοῦ Νηλέως) πάντα — πριάμενος ὁ ἡμεδαπὸς βασιλεὺς Πτολεμαῖος, Φιλάδελφος δ' ἐπέκλην, μετὰ τῶν Ἀθήνηθεν, καὶ τῶν ἀπὸ Ῥόδου εἰς τὴν καλὴν Ἀλεξάνδρειαν μετήγαγε » (Ἀθην. Α. 2—3). Ταῦτα δὲ τὰ Ἀθήνηθεν ἦσαν (καθὼς φαίνεται) τὰ αὐτὰ καὶ ἅπερ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Γαληνός (β). Ἄλλως γὰρ, ἀπιθانون

(α) Γαλην. β. ὑπομνήμ. εἰς τὸ Γ, Ἱπποκρ. Ἐπιδημ. σελ. 239, 240. τόμ. θ. Letet. Paris.

(β) Ἰδοὺ (ἀναγνώστῃ) τὸ παρ' Ἀθηναίῳ χωρίον ἐλόκληρον· « Ἦν δὲ καὶ βιβλίον κτῆσι παρ' αὐτῷ (τῷ Ἀαρρησίῳ) ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τοσαύτη, ὡς ὑπερβάλλειν

ἂν εἴη, εἴ τις νομίζοι τὸν Φιλάδελφον, ὥς οὐδὲ τοὺς ἐνδοξοτάτους τρεῖς τῶν Ἀθηνῶν τραγωδοποιούς ἐπεθύμησεν ἔχειν παρ' αὐτῷ· καὶ ταῦτα δυνάμενος ῥᾶστα τὰς βιβλους λαβεῖν, αἰτήσας παρ' Ἀθηναίων, οἵτινες οὕτως αὐτὸν ἐτίμων, ὥστε καὶ ἀνδριάντας εἰς αὐτὸν ἀναστῆσαι, καὶ μίαν τῶν φυλῶν ἀπ' αὐτοῦ παρονομάσαι *Πτολεμαῖδα* (Παυσ. Α, ε καὶ η). Τούτων οὕτω τεθέντων, δυοῖν θάτερον ἔσεται, ἢ ὅτι ὁ Γαληνὸς ἐσφάλη, τὸν Εὐεργέτην ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου τιθεῖς (ὅπερ ἀπιράδεκτον), ἢ ὅτι τὰ ῥηθέντα βιβλία ἐζητήθησαν μὲν παρ' Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου, μεταγραφέντα δὲ πάλιν ἀπεστάλησαν (ὡς ἰστόρησεν ὁ Γαληνὸς) ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου, τελευτήσαντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πατρός. Καὶ συνάγεται λοιπὸν ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ *Φιλάδελφος* ἐσπούδαζε περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης *δλίῳ* πρὸ τῆς τελευτῆς ».

§. η'. « Ἄλλ' ἔσως (λέγουσιν) ἐναντίον πρὸς ταῦτα δόξει τὰ

πάντας τοὺς ἐπὶ συναγωγῇ θεαυμασμένους, Πολυκράτην τε τὸν Σάμιον, καὶ Πεισίφρατον τὸν Ἀθηναίων τυραννήσαντα, Εὐκλείδην τε τὸν καὶ αὐτὸν Ἀθηναῖον, καὶ Νικοκράτην τὸν Κύπριον, εἶτι δὲ τοὺς Περγᾶμου βασιλέας, Εὐριπίδην τε τὸν ποιητὴν, Ἀριστοτέλην τε τὸν φιλόσοφον, καὶ τὸν τὰ τούτων (ὁ Κασσιγρ. τοῦτου) δι᾿ ἑτηρήσαντα βιβλία Νηλέα, παρ' οὗ πάντα, φησί, πριάμενος ὁ ἡμεδαπὸς βασιλεὺς — (πρόσθετε καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἑνωτέρω). Ἐν τούτοις σημείωσαι α) ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐπρίατο παρὰ τοῦ Νηλέως τὰ βιβλία τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, αὐτῶν τούτων δηλαδὴ συγγράμματα (βλ. ἐφεξ. σελ. 250), καὶ ἄλλων συγγραφέων, ὅσα τούτων ἐκάτερος εἶχε συνηθροισμένα ἐν τῇ κατ' αὐτὸν συναγωγῇ (βιβλιοθήκῃ): ἄλλα δὲ πάλιν βιβλία μετέφερεν ὁ βασιλεὺς Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ἀπὸ Ῥόδου, κτλ. Ὅστε ταῦτα τὰ παρὰ τοῦ Νηλέως ὠνηθέντα (κατὰ τὸν Ἀθηναῖον) ἦσαν ἑξωτερικῶν παρὰ τῷ Γαληνῷ χειρογράφων ποιημάτων τῶν πρῶν τραγωδοποιῶν. β) Ὁ Ἀθηναῖος λέγει ῥητῶς, ὅτι « ἐπρίατα πάντα παρὰ τοῦ Νηλέως ὁ βασιλεὺς ». Ὁ δὲ Γαληνὸς, ὅτι παρὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ μόνον πρὸς ἀπογραφὴν ὁ Πτολεμαῖος ἔλαβε μόνον τὰ τῶν τριῶν τραγωδοποιῶν, καὶ ἐπὶ ἐνεχυρῶ 15, ταλάντων, ἵνα πάλιν ἀποστείλῃ τοὺς κώδικας· (ὅτι δὲ καὶ ὁ Πτολεμαῖος οὕτος ὁ παρὰ τῷ Γαληνῷ οὐκ ἔστιν ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Φιλάδελφος, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ Εὐεργέτης, θεωροῦμεν πλατύτερον ἐν τῇ ἀπαντήσεϊ). Ὅταν ταῦτα παραβῇ, βλέπει καθαρῶς, πόσον συγκροεῖ τὰς ῥήσεις τῶν συγγραφέων ὁ κλεινὸς Ὀδισιός, παρακόντων καὶ συνάπτων καὶ διαιρῶν, ἵνα κατασκευάσῃ τὸ πόρισμα, ὅπερ ἀναγνώσεις ἐφεξῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος παραγράφου. Τοιαῦτα περὶ τούτου παρὰ πόδας· τὰ λοιπὰ εἰς τὴν ἀπάντησιν — Σημ. ἡμετ.

ποριζόμενον ἐκ τοῦ παρ' Ἀθηναίων διηγήματος • ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐπρίατο τὰς Ἀριστοτέλους βιβλους παρὰ Νηλέως ». Καθότι ὁ Νηλεὺς, ἀκροατὴς Ἀριστοτέλους γενόμενος, οὐκ ἠδύνατο ζῆν μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων τῆς βασιλείας τοῦ Φιλχδέλφου. Ἀπὸ γὰρ τῆς Ἀριστοτέλους μέχρι τῆς Φιλαδέλφου τελευτῆς παρήλθον ἔτη σχεδὸν ὀγδοήκοντα (α). Ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖος (λέγουσι) σφάλλεται προφανῶς κατὰ τοῦτο (ὅτι δηλαδὴ παρὰ τοῦ Νηλέως ὁ Φιλάδελφος ἐπρίατο τὰ βιβλία). Καὶ μάρτυς ἀξιώχρεως ὁ Στράβων, λέγων • Νηλεὺς ὁ Σκήψιος, ἀνὴρ Ἀριστοτέλους ἠεροαμένους καὶ Θεοφράστου, διαδεδεγμένος δὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Θεοφράστου, ἐν ᾗ ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους (ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης τὴν ἐαυτοῦ Θεοφράστῳ παρέδωκεν) — εἰς Σκῆψιν κομίσας (τὴν βιβλιοθήκην), τοῖς μετ' αὐτὸν παρέδωκεν ιδιώταις ἀνθρώποις, οἱ κατὰκλειστα εἶχον τὰ βιβλία. — Ἐπειδὴ δὲ ἦσθοντο τὴν σπουδὴν τῶν Ἀτταλικῶν βασιλέων, ὑφ' οἷς ἦν ἡ πόλις, ζητούντων βιβλία εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ἐν Περγᾶμῳ βιβλιοθήκης, κατὰ γῆς ἐκρυψαν ἐν διώρυγί τινι ὑπὸ δὲ νοτίας καὶ σιγῶν κακωθέντα, ὁψέποτε ἀπέδοντο οἱ ἀπὸ τοῦ γένους Ἀπελλίων — τῷ Τηῳ πολλῶν ἀργυρίων τὰ τε Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου βιβλία. — Σύλλας δὲ ἤρε τὴν Ἀπελλικόντος βιβλιοθήκην, ὁ τὰς Ἀθήνας ἐλὼν, δεῦρο δὲ (εἰς Ῥώμην) κομισθεῖσαν διεχειρίσατο Τυρηνίων », κτλ. (Στράβ. ιγ, 608—609). Ταῦτα καὶ Πλούταρχος μαρτυρεῖ λέγων • Οἱ δὲ πρεσβύτεροι Περιπατητικοὶ φαίνονται — τῶν Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου γραμμάτων οὔτε πολλοῖς οὔτ' ἀκριβῶς ἐντετυχηκόις, διὰ τὸν τοῦ Νηλέως τοῦ Σκῆψίου κλῆρον, ᾧ τὰ βιβλία κατέλιπε Θεόφραστος, εἰς ἀφιλοτίμους καὶ ιδιώτας ἀνθρώπους », κτλ. (βίβ. Σύλλα §. κς). Ὅτι δὲ καὶ ἰδίως εἰς τοῦ Φιλαδέλφου τὰς χεῖρας οὐκ ἦλθεν ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους βιβλιοθήκη, καταφαίνεται ἐκ τῶν Ἀμμωνίου εἰς τὰς Ἀριστοτέλους Κατηγορίας σχολίων, γράψαντος (ἐν τῷ προοιμ.) ταῦτα • Πτο-

(α) Ἄρα, ἐπεὶ ὁ Φιλάδελφος ἐπρίατο παρὰ τοῦ Νηλέως τὰ βιβλία πρὸ 40, σχεδὸν ἑτῶν, ἤγουν κατ' ἀρχὰς τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ τότε λοιπὸν κατεσκεύασε τὴν βιβλιοθήκην. Βλ. καὶ τὴν ἐφεξῆς σημείωσιν εἰς §. θ. σελ. 250. — Σημ. ἡμετ.

λεμαῖον τὸν φιλάδελφον πάνυ ἐσπουδακέναι φασὶ περὶ τὰ ἄριστο-
τελικά συγγράμματα, ὡς καὶ περὶ τὰ λοιπὰ, καὶ χρήματα διδόναι
τοῖς προσφέρουσιν αὐτῷ βιβλούς τοῦ φιλοσόφου. Ὅθεν τινὲς χρη-
ματίσασθαι βουλόμενοι, ἐπιγράφοντες συγγράμματα τῷ τοῦ
φιλοσόφου ὀνόματι προσῆγον. Ἀμέλει, φασὶν ἐν τῇ μεγάλῃ (τῆς
Ἀλεξανδρείας) βιβλιοθήκῃ εὑρησθαι Ἀναλυτικῶν μὲν 40 βιβλούς,
Κατηγοριῶν δὲ δύο. Ἐκρίθη δὲ ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν, Κατη-
γοριῶν μὲν ἓν εἶναι γνήσιον τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἀναλυτικῶν
δὲ 4, « κτλ. (α). Εἰ δὲ καὶ τὴν Ἀριστοτέλους βιβλιοθήκην μετὰ
τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἀπεθυσάριζεν ὁ Φιλάδελφος ἐν τῇ
βιβλιοθήκῃ (παρὰ τοῦ Νηλεὺς ἀγοράσας, κατὰ τὸν Ἀθήναιον).
ποῖαν ἔπειτα χρεῖαν εἶχε συνάγειν πάντα τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ
Ἀριστοτέλους φερόμενα; »

§. 6'. « Ἀλλὰ τί βλάβει (λέγουσιν), ἐὰν πλάσωμεν (καὶ τοι
ἄλλως ἀσυγχώρητον ὄν), ὅτι ὁ Νηλεὺς (αὐτὸς) ἐπώλησε τῷ φιλα-
δέλφῳ τὰ βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους; Πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ ἂν
ἐγένετο πρότερον, εἰ μὴ μετὰ τὸ ἥμισυ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλα-
δέλφου, εἴπερ ἀληθεύει τὸ κοινῶς παραδεδομένον, ὅτι ὁ Θεόφραστος
ἔζησεν ἔτη 107 (ὡς ὁ Ἰερώνυμος διώρισε· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεόφρα-
στος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Χαρακτήρων λέγει τότε ἑαυτὸν ὄντα
ἐτῶν 99) (β). Εἰ δὲ καὶ παρέτεινε τὸν βίον ἐπὶ τοσοῦτον, ἔτε-

(α) Πρόβλ. καὶ Φιλόπονον εἰς Δ, τῶν Ἀναλυτικ., σελ. 4· οὕτω καὶ Σιμπλίσιος·
« Ἐγράφη δὲ πολλὰ βιβλία κατ' ἐκεῖνον μάλιστα τὸν χρόνον, ὅτε πολλοὶ τῶν βασι-
λέων (τῆς Αἰγύπτου καὶ Περσῶν) περὶ τὰς βιβλιοθήκας σπουδάζοντες, πολλοὺ χρυ-
σοῦ τὰ ἐπεξενωμένα τῶν βιβλίων δύνοντο » (προλόγ. εἰς τὰς Κατηγορ. τοῦ Ἀριστο-
τέλ.). Ὁ δὲ σοφὸς Βίβλης (εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐν παρόδῳ ἐπιμνησθῆναι), λεπτότερόν τι
καὶ ὡς ἐπινοήσας, τὸς Ἀριστοτέλους Κατηγορίας ἔκρινε σύγγραμμά τινας τῶν Πυθα-
γορικῶν, ἡ τῶν Πλατωνικῶν (Lud Vives de caus. corrupt. artium L. 3. p. 99).
ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ἐξηλέγχθη ὀνειρώττων (Bl. Voss. de natur. Logie). —
Σημ. ἡμετ.

(β) Ὁ Δαέρτιος λέγει, ὅτι ἔζησεν ἔτη 85· ὅπερ ὁ Εἰσωδὸς διορθοῖ εἰς 107.
(κατὰ τὸν Ἰερώνυμον [epist. ad Nepot.], καὶ ἵνα μᾶλλον συμφωνῇ πρὸς τὰ 99,
τοῦ προοιμίου τῶν χαρακτήρων). Ἄλλοι τὰνάπαλιν ἐκ τοῦ Δαέρτιου διορθοῦσι καὶ
τὰ τοῦ προοιμίου εἰς 79 (οἱ δὲ τινες νεανικώτερον, καὶ ὅλον τῶν χαρακτήρων τὸ
προοίμιον ὡς νόθον ἐξέλαθον. Bl. Menagij observation. εἰς Δαέρτ. τόμ. B.

λεύτησεν ἄρα ὁ Θεόφραστος περὶ μεσάζουσιν τὴν Φιλαδέλφου βασιλείαν, ὡς πολὺ νεώτερος τοῦ διδασκάλου Ἀριστοτέλους. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι μέτης τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἀριθμοῦνται ἔτη 138· τῶσαῦτα παρήλθον ἀπὸ τοῦ α, τῆς 99, Ὀλυμπ. (ὅποτε τίθησι τὴν Ἀριστοτέλους γέννησιν ὁ Ἀπολλόδωρος παρὰ Λαερτίῳ, E, α §. 7) μέχρι τοῦ β, τῆς 128, Ὀλυμπιάδος, ὅπερ ἦν τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ 18, μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτὴν (α) «.

σελ. 211. καὶ Fabric. Biblioth. Graec. vol. 3. p. 412 Harl.). Ἀλλὰ τὰ περὶ Θεοφράστου, πλατύτερον ἐκτεθειμένα, βλ. ἐν ἐκδ. Θεοφράστ. Χαρακτήρ. μετὰ Γαλλικ. ἐρμην. par Coray. Discours prelim. §. XVI. — Σημ. ἡμετ.

(α) Διαπίπτει, ὅτι ἐκτεθειμένα, περὶ τὸν ὑπολογισμόν, συμπεπλεγμένα χρονολογήσας, καὶ συμπαιδισθεὶς εἰς τὴν συγκεφαλαιώσιν καὶ τὸν συμπηρισμὸν τῶν ἐτῶν. Ἀλλ' (ἵνα παρὰ πόδας ἀπαντήσωμεν) ἰδοῦ σοι βραχυτέρος καὶ σαφέστερος ὁ λογισμὸς, καὶ (τὸ τῆς παροιμίας) « ἐν ψήφοις, ἢ κυάμοις, ἐπ' ἄβακίου καὶ θαρσοῦ ». Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη τῇ 99 Ὀλυμπιάδι, τὸ α, καὶ ἀπέθανε περὶ τὰ μέσα τῆς 115, « ζήσας ἔτη 63 », κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (Λαέρτ. E, α §. 7). Ὁ δὲ Θεόφραστος ἐτελεύτα κατὰ τὴν 123, Ὀλυμπιάδα· ὁ γὰρ τούτου μαθητὴς καὶ ἄμεσος διάδοχος Στράτων διεδέξατο τελευτήσαντος τοῦ Θεοφράστου τὴν σχολὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς 123, Ὀλυμπιάδος, ὡς αὐτὸς πάλιν ὁ Ἀπολλόδωρος ἐδήλωσεν ἐν τοῖς χρονικοῖς (Λαέρτ. E, γ. 1—3. — Τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων διορίζουσι καὶ τῇ α, τῆς 123, Ὀλυμπ. ἤτοι 3, ἔτει πρὸ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας γενομένην τὴν Θεοφράστου τελευτὴν. Βλ. Simson Chronic. catholic. pag. 1023—1102). Κατὰ τὴν αὐτὴν λοιπὴν Ὀλυμπιάδα καὶ ὁ Νηλεὺς παρέλαβε τὴν Θεοφράστου βιβλιοθήκην (ἐν ᾗ ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους), ὡς ὁ Θεόφραστος διέταξεν ἐν ταῖς διαθήκαις (Λαέρτ. E, β. 14). Τῆς δ' αὐτῆς 123, Ὀλυμπιάδος τὸ δ, καὶ ὁ Φιλᾶδελφος παρέλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ Φιλᾶδελφος ἐπύρατο παρὰ τοῦ Νηλεῶς (κατὰ τὸν Ἀθήναιον) τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδου βιβλία (δηλονότι κατὰ τὴν διείκην, ἣν ἐβασίλευσε ζῶντος τοῦ πατρὸς, καὶ καθ' ἣν ἡρμηνεύθησαν αἱ Γραφαί). Ἀλλὰ (λέγεις) ποῦ θῆσομεν τὰ τοῦ Στράβωνος, ὅτι « ὁ Νηλεὺς παρὲδωκε τὴν Θεοφράστου βιβλιοθήκην τοῖς τοῖς μετ' αὐτὸν ἰδούσι; κτλ. Εὐκόλος ἡ θεραπεία τῆς ἐναντιοφρανείας; Δ) Δυσὸν θάτερον. Ἡ δὲ αὐτῆς, τῆς ἐν τῇ Θεοφράστου βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπώλησε μέρος ὁ Νηλεὺς τῷ Φιλαδέλφῳ (τούτου δὲ καὶ οὐ παρεδίξω ἀνωτέρω, κἂν ἀνέβαλες τὴν πώλησιν κατὰ λάθος, εἰς τὰ μέσα τῆς βασιλείας). Αὐτὰ δὲ τοῦ τοῦ (βλ. ἐπισθ. σελ. 217) τοῦ Ἀριστοτέλους τὰ συγγράμματα, καὶ τὰ τοῦ Θεοφράστου, διετήρησεν ὡς κειμήλια, καὶ παρέδωκε τοῖς μετ' αὐτὸν (ἐπισθ. σελ. 348. πρβλ. καὶ Schweighl. Animadv. εἰς Ἀθῆν. T. α. σελ. 36). Ἐπιτομήθη δ' ἂν πάντος ὁ Ἀριστοτελικὸς Νηλεὺς ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους βιβλιοθήκης ἀποδοῦναι τῷ Φιλαδέλφῳ, μεμνημένος εὐνομένων

§. 6. « Ἀλλὰ ταῦτα (λέγουσιν) ἀφέντες, ἴδωμεν, εἰ καὶ ἄλλοθεν ποθεν εὐκρινέστερον βεβαιούται, ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐπεχείρησε τῇ

τοῦ διδασκάλου. Καὶ γὰρ, « πρῶτος ἦν Ἀριστοτέλης βιβλία συν-
 γαγών, καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας » (καὶ πρῶτον, τὸν
 Α, Πτολεμαῖον) « βιβλιοθήκης σύνταξιν » (Στράβ. γ. 608). Ἡ αὐτὸς δ'
 Νηλεὺς, ὡς Ἀριστοτέλους ἀκροατὴς, εἶχεν Ἀριστοτέλους βιβλία, καὶ ἐκτὸς τῆς Θεο-
 φράστου βιβλιοθήκης, διαφυλάτταν, καθὼς καὶ τοῦ Εὐριπίδου (κατὰ τὸν Ἀθήναιον) καὶ
 ταῦτα πάντα λοιπὸν ἐπρίετο παρὰ τοῦ Νηλεῖος ὁ Φιλάδελφος. Ὅτι δὲ καὶ ζῶντος
 Ἀριστοτέλους ἦσαν ἐκδεδομένα τούτου συγγράμματα, μαρτυρεῖ πάλιν αὐτὸς ὁ Ἀριστο-
 τέλης, τοὺς ἀκροαταῖς τῶν λόγων ὀνομάζων ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον
 ἐπιστολῇ· δηλονότι τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ (Πλούταρχ. Βίω Ἀλεξάνδρ. § 5), ὁμο-
 λογοῦσι δὲ καὶ Στράβων (αὐτόθ.), καὶ Πλούταρχος (Σύλλ. §. κς) γνωστὰ καὶ τοῖς μετὰ
 Θεόφραστον ὄντα τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ μὴ πάντα, μηδὲ πολλὰ, πιθανώτατον δὲ
 πάντως τὰ λεγόμενα ἐξ ὧς τερικὰ (ὡς κοινότερα καὶ μᾶλλον δημώδη, populariter scripta. Cic. de Finib. V. 5), καὶ διαφέροντα τῶν ἀκροαταῖς τῶν
 (βλ. Πλούταρχ. Ἀλεξ. §. 5. Γαλν. περί φυσικ. δυναμ. Fabric. Bibl. Gr. Libr. III. c. 5. p. 374. Harl.). — B) Μιὰ ταῦτα τὴν Θεοφράστου βιβλιοθήκην (καὶ ὅσα
 ἦμεναν ἐν αὐτῇ τοῦ Ἀριστοτέλους) παρέδωκεν ὁ Σπάρτιος Νηλεὺς τοῖς οἰκείοις καὶ
 ταύτης οὗτοι τὰ βιβλία ἐπώλησαν ὑπερὸν « τῷ Τίτῳ Ἀπελλικῶντι, πολίτῃ δὲ γενο-
 μένῳ Ἀθηναίῳ, ὅστις συνηγόραζε καὶ κεῖνος τὰ περιπατητικὰ (τοῦ. β. β. λ. α), καὶ
 τὴν Ἀριστοτέλους βιβλιοθήκην, καὶ ἄλλας συχνάς » (Ἀθῆν. E, 215). — F) Ὁ δὲ Φιλά-
 δελφος οὐχί (καθὼς συναίπτει ἐκ τοῦ Γαληνοῦ), ἀλλ' ὁ B, Εὐεργέτης (ὡς φανίσεται ἐκ
 τῶν ἐφεξῆς §. 1η) ἐξῆτει καὶ ἡγόραζε καὶ ἄλλα τῶν Ἀριστοτέλους, εἴτε μέχρι τότε
 ἀνεκδότων καὶ καινοφανῶν, εἴτε καὶ ὡς πληρεστέρων καὶ ἀκριβεστέρων σημειωμένων
 συγγραμμάτων· καὶ τότε οἱ φιλοκερδεῖς ἐπώλουν καὶ ψευδελίγραφα, καθὼς ἐσημαίνουσιν
 ὁ Ἀμμόνιος. Ἀδίκως τοίνυν, Ὅδεις, ψευδίζεις τὸν Ἀθηναῖον, καὶ μηδὲ σεαυτὸν συμπε-
 ρόντως· ἂν γὰρ ὑποτεθῶσιν ἐσφαλμένα τὰ τοῦ Δεικνυσοριτοῦ, οἴχεταί σοι λοιπὸν, ἰδίαις
 σου χερσὶν ἐκ θεμελίων ἀνακραπὲν, τὰ προηγηθὲν ἐπιχείρημα, δὲ οὐ συμπλέκων τὰ τοῦ
 Γαληνοῦ πρὸς τὰ τοῦ Ἀθηναίου (βέβαια ταῦτα τιθεὶς καὶ ἀληθινὰ), συνεπείραινες τὴν
 περὶ βίου δυσμάς τοῦ Φιλὰδελφου σπουδὴν εἰς κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης (§. 5).
 Τοῦτο δὲ ἄρα καὶ αὐτὸς συναποθανθεὶς, καὶ πάλιν ὑποκρύπτων, συγκατέθηκε εἰς τὴν ὀψέ-
 ποτε παρ' αὐτοῦ τοῦ Νηλεῖος πρὸς τὸν Φιλάδελφον πράσιν τῶν Ἀριστοτελικῶν. Ἀλλ'
 ἔστω, Ὅδεις, καὶ ταῦτα συγχωροῦμεν (καὶ τοι τῷ ὄντι παρὰ τῆς χρονολογίας ἀσυν-
 χῶρον τὸν δν)· καὶ πιπρασκέτω τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Νηλεὺς πρὸς τὸν Φιλάδελφον,
 ᾗδη μεσοποροῦντα τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ τίς σοι εἶπε, καὶ ὅτι ταῦτα τὰ βιβλία
 ὑπῆρξαν καταρχαίτινες, ἢ πρῶτιστα προσίμια καὶ θεμέλια τῆς βιβλιοθήκης, ἅπερ
 ὁ Φιλάδελφος πριάμενος παρὰ τοῦ Νηλεῖος, ὅσον αἰσίαν καὶ εὐσιώνιστον εὐαρχίαν
 τῆς τῶν βιβλίων ἀγορᾶς, ἐστὶ χεῖρα ἐν ἐπ' αὐτῶν τὴν μεγάλην τῆς πολυ-
 μνήτου βιβλιοθήκης κατασκευὴν; Ἀλλ' αὕτη προὔπηρχεν ᾗδη τεθεμελιωμένη καὶ
 πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Φιλὰδελφου βασιλείας, ἔτι ἐπὶ τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου (ὡς
 ἔροῦμεν ἀλλοτρυ, καὶ οὐ δὲ συνομολογήσεις). Ἀλλὰ καὶ νῦν, ὦ βιβλιοτε, συμφωνο-

ζάρου οὐ διήρκεσε μέχρι τῆς ρλβ Ὀλυμπ. (α)· ἀλλ' ὁμως ὁ Σκαλίγηρος (εἰς Εὐσέβ. Ν. 1734) παραδίδωσιν, ὅτι καὶ Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανὸς, ἐνδοξότατος χρονολόγος, τὴν τῆς Φιλαδελφείου βιβλιοθήκης κατασκευὴν εἰς τὴν ρλβ, Ὀλυμπιάδα καὶ αὐτὸς ἀναφέρει· προστίθῃσι δὲ καὶ τὴν οἰκίαν ψῆφον καὶ αὐτὸς ὁ Σκαλίγηρος· συνομολογοῦσι καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων σοφῶν (β). Ἡρύσατο δὲ τὴν Ἀφρικανοῦ γνώμην, ἣ παράδοσιν, ὁ Σκαλίγηρος ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος χωρίου τοῦ Συγκέλλου, ὅστις καὶ ὧδε (καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) φαίνεται τῷ Ἀφρικανῷ παρακολουθῶν. Πρὸς ταύτην πλησιάζει τὴν γνώμην καὶ τις Εὐτρόπιος, ἀναφέρων τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης εἰς τὸν λ, σχεδὸν ἐνιαυτὸν, ἀφ' οὗ συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός (γ). Τελευταῖον, καὶ αὐτὸς Ἰώσηπος ὁ Φιλάβιος ὑπὲρ ἡμῶν ἵστασθαι δοκεῖ, τιθεὶς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν εἰς τὸ ἔσχατον ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, δηλονότι τὸ 40 (συνυπολογιζομένης καὶ τῆς διετίας, καθ' ἣν συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρός)· ἀναφέρει δὲ τὴν ἐρμηνείαν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἔτος, οὐχὶ δ' ἄλλην αἰτίαν, ὡς φαίνεται, εἰ μὴ διότι ὑπελάμβανε τὸν Φιλάδελφον κατὰ τὰ ἔσχατα τῆς βασιλείας φροντίσαντα περὶ τῆς βιβλιοθήκης. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Ἰώσηπος. «Ἐπειτα τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου παραλαβὼν ὁ Φιλάδελφος, καὶ κατασχὼν αὐτὴν ἐπὶ ἔτη ἐνὸς δέοντα τεσσαράκοντα, τὸν νόμον ἡρμήνευσε» (Ἀρχ. ιβ. β). Καὶ ὅτι μὲν οὐδεὶς ἕτερος τῶν συγγραφέων εἶπε τὴν Φιλαδέλφου βασιλείαν ἐτῶν 39 (πάντες δὲ ἢ 38, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, ἢ 40, ἀπ' ἀρχῆς, μετὰ τῆς διετίας), τοῦτο σιωπῶμεν· παρατρέχομεν δὲ καὶ ὅτι ὁ Ἰώσηπος οὐδόλως εἴωθεν ἀριθμεῖν καὶ πόσους ἐνιαυτοὺς ἐβασί-

(α) Αὕτη ἡ περὶ τοῦ Γοάρου εἰσακκία τοῦ Ὀδίου φαίνεται ἀπίθανος. Ὁ Γοάρος οὐδὲν ἕτερον ἐσημείωσεν εἰς τὸ περιεχόμενον, εἰμὴ ὅτι εὗρεκεν ἐν τισιν ἀντιγράφοις τῆς τοῦ Συγκέλλου Χρονογραφίας (βλ. τὴν ἐν Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σελ. 223, ἐκδ. Mediol. σημ. τοῦ ἐκδότου). — Σημ. ἡμετ.

(β) Βλέπε τούτων τὰ ὀνόματα παρ' Ὀδίου, σελ. 35. σημ.

(γ) Apud Sabellicum, Ennead. IV. 8.

λευσε τῶν ἄλλων Πτολεμαίων ἕκαστος· ἡ δὲ τοῦ Φιλαδέλφου βασιλεία πάντως οὐ διήρκεσεν ἐπὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον, ἵνα ταύτης τὰ ἔτη κατ' ἐξάρεσιν μνημονεύωνται πρὸ τῶν ἄλλων ἀπασῶν. Αὐτὸς αὐτοῦ ὁ πατὴρ ἐπὶ τοσοῦτον κἀκείνος, μᾶλλον δὲ καὶ μακρότερον, διώκησε τὴν βασιλείαν (α). Ἀλλὰ ταῦτα παραλείπομεν τοῦ δ' οὖν Ἰωσηπείου χωρίου τὸ γνήσιον νόημα φαίνεται τὸ ἐξῆς. Ὅτι ὁ φιλάδελφος ἔπειτα, ἀφ' οὗ παρέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ διώκησεν αὐτὴν ἐπὶ ἔτη 39, ἐφρόντισεν ἐξεληγνισθῆναι τὸν νόμον (β). Καὶ περὶ τούτων μὲν τῶν τοῦ Ἰωσήπου ἀπλῶς ὑπομιμνήσκομεν τοὺς λογίους ἀναγνώστας, οὐ βεβαιούντες εὐθέως τὸ παριστάμενον ».

§. ιγ'. « Κἀκεῖνο δὲ (λέγουσι) προσθετέον· Ἐν τῇ πρὸς Ἑλεάζαρον ἐπιστολῇ τοῦ Φιλαδέλφου γέγραπται καὶ ταῦτα. « Καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν, φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις, ὧν ὑπὲρ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἠλευθερώκαμεν ». κτλ. Ἐκ τούτων ἐνόμισαν οἱ περὶ τὸν Σαλιανὸν (γ), ὅτι μεθρημνηύθησαν αἱ γραφαὶ κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (ὡς τότε λυτρωθέντων τῶν αἰχμαλώτων). Ἀλλὰ ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἐμφαίνουσι τὸν βασιλέα λύσαντα τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους εὐθὺς, ὡς παρέλαβε τὴν ἀρχὴν, ἀπλῶς δὲ μόνον δηλοῦσιν, ὅτι πάντοτε συνήθως πρὸς τε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐχρήτο πλείστη φιλαν-

(α) Διὰ τοῦτο καὶ ταύτης, Ὅδισ, τὰ ἔτη (οὗ δ' ἐπὶ λάθου) κατέγραψεν ὁ Ἰωσηπος. « Βασιλεύσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου ἔτη δώδεκα, καὶ μετ' αὐτὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ἔτη τεσσαράκοντα, ἔπειτα » κτλ. (Ἀρχ. IB. β. §. 1). Τῆς δὲ Φιλαδέλφου βασιλείας τὰ ἔτη καὶ φιλοτιμότερον ἐσημείωσεν ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς, διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γενομένην τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, ἣν δι' ἑλίου τοῦ κεφαλαίου ἐξιστορεῖ. Μόνων τῶν μετὰ Φιλαδέλφον βασιλευσάντων Πτολεμαίων (ἄλλους ἐν τῇ σειρά τῆς ἱστορίας ἀναφέρει) τὰ ἔτη οὐκ ἐμνημόνευσε. Τοῦτο δὲ παρατήρησε καὶ Champol. An. des Lagid. T. 1, p. 387. — Σημ. ἡμετ.

(β) « Philadelphus postea, regno Aegypti assumpto, et annis 39 administrato, Legem in Graecam linguam transferri curavit. » Hody, pag. 35.

(γ) Salian. Annal. an. 3775. καὶ Ricciol. Chron. t. 1.

θραυπία μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἰώσηπος οὕτως ἀναγνούς· « Τὴν δ' ἀρχὴν ἐγὼ παραλαβὼν πᾶσι μὲν φιλανθρωπῶς ἐχρησάμην, μάλιστα δὲ τοῖς σοῖς πολίταις » κτλ.

§. ιδ'. « Ἐξ ἀπάντων τοίνυν τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων ἐναργέστατα καταφαίνεται, ταύτην εἶναι τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστέου. Ὅτι ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν ἐγένετο πολλοὺς ὕστερον ἐνιαυτοὺς, ἂν οὐ ἐβασίλευσεν ὁ Φιλάδελφος· καὶ ὁμως αὐτὸς πάλιν ὁ Ἀριστέας ἱστορήσας καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα κατ' ἐκείνους τὸν χρόνον ἐπιστατοῦντα τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων τὸ ἕτερον πάντως ἐστὶ ψευδές· ὁ γὰρ Φαληρεὺς ἐτελεύτησε τὸν βίον εὐθὺς ἀρχομένης τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρα τρανῶς ἀποδείκνυται, ὅτι ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεὺς (ὁ λεγόμενος Ἀριστέας) οὔτε κατὰ τὴν πραγματείαν τῆς ἐρμηνείας παρῆν, οὔτε διέπρεψεν ὅλως εἰς τοῦ Φιλαδέλφου τὴν αὐλήν· ἡ δὲ ἱστορία πέπλασται ψευδῶς ὑπὸ τινος ἀπατεῶνος γόητος » ὅπερ ἔδει δεῖξαι ».

Ἀπαντῶμεν.

§. ιε'. Α) (§. α—ε). Τὸ ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, καθ' ὃ γέγονεν ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν, ὁ μὲν Ἀριστέας οὐ διώρισε ῥητῶς. Τὴν δὲ περὶ τούτου πιθανωτάτην γνώμην τῶν νεωτέρων προσεγράψαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι (κεφ. ζ'. §. α), δεῖξομεν δὲ τρανώτερον ἐφεξῆς (§. κγ). Ὅσον δὲ πορίζεται ἐκ τῆς τῶν Πτολεμαϊκῶν ἐτῶν ἀναγραφῆς, ὑπάρχει σαφὲς ἡ μεταξὺ τῆς Εὐσεβίου, καὶ τῆς Ἐπιφανίου χρονολογίας διαφορά. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος (π. Μέτρ. τ. β. σελ. 168) ἀντέγραψε τῶν Πτολεμαϊκῶν βασιλέων τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐκ τοῦ Εὐσεβίου, καὶ τινὰς αὐτῶν ψηφισμοὺς ἐξέδωκεν ἐσφαλμένως, οὐκ αὐτὸς ἴσως ὁ πατήρ, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ τῶν τυπογράφων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀντιγραφῶν ἀβλεψία (καθὼς ἐσφαλὴ καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ πατρὸς χωρίοις, καὶ μάλιστα περὶ τοὺς ἀριθμοὺς), ἀπέδειξε λαμπρῶς ὁ σοφὸς Πεταύιος. Ὁ δ' αὐτὸς συνάμα μετὰ Σκαλιγέρων καὶ Βαλτώνων καὶ Ὑσσερίων, καὶ τοσούτων ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν, κατέκρινε

δικαίως τὴν ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει γραφὴν τοῦ 17 ἔτους (ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ μόνον ἐβδόμου), καὶ ταύτην τρανῶς ἀπεκλήρου-
 ξεν ὡς ἀμάρτημα τοῦ παλαιοῦ Ῥωμαίου μεταφραστοῦ (α). Τὸ
 κείμενον τοῦ Ἐπιφανίου (καθὼς φέρεται καὶ εἰς ἡμᾶς) λέγει· « Ἀπὸ
 δὲ τοῦ ἐβδόμου ἔτους Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἐφ' οὗ, τῷ αὐτῷ
 ἔτει, οἱ ΟΒ, ἡρμήνευσαν, μέχρι Κλεοπάτρας, 249 ». Ἐπειδὴ δὲ
 οὗτος ὁ ἀριθμὸς ἐλλείπει κατὰ μίαν δεκάδα πρὸς συμπλήρωσιν
 τοῦ παρ' Ἐπιφανίῳ κεφαλαίου τῶν 306, ἐτῶν (ὅσα κατὰ τὴν
 Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Α, Πτολεμαίου μέχρι τῆς ἐσχάτης Κλεοπά-
 τρας ἐβασίλευσαν οἱ Λαγίδαι), ταύτην τὴν δεκάδα ἢ τοῦ Λατίνου
 μεταφραστοῦ ἀκρισία προσθετέαν ἔκρινεν εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς
 ἐρμηνείας· ὅθεν ἀντὶ 7 ἔγραψε 17 ! Ἀλλ' ἀντὶ προσθέσεως ὠφείλε
 μᾶλλον δι' ἀφαιρέσεως θεραπεῦσαι τὴν διαφωνίαν, γράφων τὰ
 ἔτη τῆς Κλεοπάτρας 22, ἀντὶ τῶν 32 (ὡς ἔχει ἐσφαλμένως τὸ
 κείμενον τοῦ Ἐπιφανίου), καὶ συνάγων κεφάλαιον οὐχὶ 306 (ὡς
 ἐσφαλταὶ πάλιν ἐν τῷ κειμένῳ), ἀλλὰ 296, ὡς ἔχει καὶ ὁ Εὐσέ-
 βιος ἐν τῷ Β, τῶν χρονικῶν. Συνεῖδον ταῦτα καὶ σεσημειώκασιν
 ἄλλοι τε τῶν νεωτέρων καὶ ὁ Πεταύιος, ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἐπιφάνιον
 ἐπιστasiais (σελ. 381). Ἰσως δὲ καὶ (ὡς ἡμεῖς ὑπονοοῦμεν) οὐδὲ
 ἐβδόμου ἀλλὰ μᾶλλον δευτέρου ἔτους ἔγραψεν ὁ ἱερός Ἐπιφά-
 νιος, παρακολουθῶν καὶ τούτῳ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ψηφίζων οὕτως·
 « Ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους . . . μέχρι Κλεοπάτρας, ἔτη 255 ».
 Ἄν γὰρ ἀφέλῃς ἀπὸ τοῦ 296, κεφαλαίου τὰ 40, ἔτη τῆς τοῦ
 Σωτῆρος βασιλείας, καὶ τὸ ἐν τῶν 38, τῆς βασιλείας τοῦ Φιλα-
 δέλφου (ὡς καὶ Ἐπιφάνιος κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἀναγράφει), μένουσι
 μέχρι τοῦ τελευταίου τῆς ἐσχάτης τῶν Λαγιδῶν Κλεοπάτρας
 ἔτη 255· Μαρτυρεῖ δὲ πῶς τῇ ταιαύτῃ γραφῇ καὶ ἡ σιωπὴ
 τῶν ἀρχαίων, ὧν οὐδεὶς φαίνεται παρακολουθήσας τὸν καθ' ἡμᾶς.

(α) Bl. Petav. Animadvers. in S. Epiphani. T. 2. p. 381—382. Colon.
 1682. πρὸς Scalig. Isagog. in prolog. — Serar. Proleg. 4. 17. 9. — Wall.
 Prol. IX. 5. — Usser. Annal. An. 3727. — Vindication of the history of the
 Septuagint etc. p. 173. κτλ.

φερόμενον παρ' Ἐπιφανίῳ διορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν· οὐδὲ γὰρ ἀνέγνω τοῦτον ἐν τοῖς τότε σοφισμένοις ἀσφαλεστέροις ἀπογράφοις τοῦ πατρός. Ὅτι δὲ εἰσέβησαν πολλά περὶ τοὺς ἀριθμοὺς σφάλματα εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν Λαγιδῶν οὐ μόνον παρ' Ἐπιφανίῳ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ἱερῷ Κλήμεντι (Στρωμ. α), καὶ παρὰ τῷ ῥωμαίῳ Τερτυλλιανῷ (κατὰ Ἰουδ. κερ. 8), καὶ παρὰ τῷ Κεδρηνῷ, καὶ τῷ Μαλαλᾷ, κτλ., πρόδηλον τοῖς ἐν-τυγχάνουσι. Καὶ κατ' αὐτὸ δὲ τὸ Α, τῶν Εὐσεβίου χρονικῶν (σελ. 123, ἐκδ. Μεδιολ.) τὰ ἔτη τινῶν Λαγιδῶν ἀριθμοῦνται μετὰ τινων ἐν μέρει προσθαφαιρέσεων, ἀσυμφώνων πρὸς τὴν ἐν τῷ Β, τῶν χρονικῶν ἀκριβεστάτην ἀναγραφὴν. Ἐκ δὲ ταύτης, καὶ ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος, καὶ ἄλλων, συνάγων καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς περικλεῆς Χαμπολλιὼν διώρισε τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπικράτειαν τῆς οἰκίας τῶν Λαγιδῶν ἐπὶ ἔτη 294, (τόμ. α. σελ. 190—198). Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἐπιφανίου χρονολογίαν τοιαῦτα.

Τὴν δὲ κατ' Εὐσεβιον, ἀκριβέστερον περισφθεῖσαν, ἥ τε ἀρχαιότης τῶν ταύτῃ χρησαμένων περιφανῶς μαρτυρεῖ, συνομολογοῦσι δὲ καὶ τῶν νεωτέρων ἄνδρες ἐπιστημότατοι (α) Καὶ ποίας μὲν καὶ πόσας προσκαληγηρείους ἐκδόσεις ἐξήτασεν Ὀδῖος, ὅπως δὲ πάλιν ἔγραψαν Σαβελλικοί καὶ Πόντακοὶ καὶ Σεράριοι (βλ. σελ. 242), ἀδιαφοροῦμεν. Οἱ τοῦ Εὐσεβίου κώδικες, ὅσους ἐμνημόνευσεν ὁ κριτικὸς ὡς διαφέροντας περὶ τὴν γραφὴν, πάντως καὶ βεβαίως οὐκ ἦσαν ἀρχαιότεροι τῶν οἷς παρηκολούθησεν ὁ, τε μακάριος Ἱερώνυμος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Β, τῶν χρονικῶν καὶ αὐτὸ τὸ Ἀλεξανδρινὸν χρονικόν, καὶ αὐτὸς ὁ ὕστερον (τῷ 1059 μ. Χ.) ἀκμάσας Μαριανὸς ὁ Σκότος. Πάντες οὗτοι οἱ ἀρχαῖοι, καὶ ὅσοι δὲ τὴν ἐρμηνείαν ἀναφέρουσιν ἀπλῶς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (ὡς ὁ Σύγκελλος, καὶ ἄλλοι), ἅπαντες ἀνέγνωσαν παρ'

(α) Βλ. J. Voss. Canon. Chronol. in Diss. de LXX. p. 222. — Petav. Animad. in S. Epiph. T. 2. p. 283 etc. Ὁ δὲ Βάλτων (Prol. IX. 5.) πρὸς τὸ παρ' Ἐπιφανίῳ 7, ἔτος ἀπέλινε μᾶλλον καὶ ὁ ἔκδιχο· πρὸς τὸ 9, ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (βλ. ἐπισθ. σελ. 217), ἀμφότεροι (καθὼς νομίζομεν) ἐσφαλμένως·

Εὐσεβίῳ εἰς τὸ β, ἔτος βασιλεύσαντος τοῦ Φιλαδέλφου τεταγμένην τὴν ἐρμηνείαν. Ὡσαύτως καὶ Σκαλίγηρος ἐξέδωκεν. Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος, ἀπορον, πῶς τὴν ὑπὸ τοῦ φίλου ταξιάρχου καὶ πρωτοεἰσάγου ἐκδοσὶν τοῦ χρονικοῦ παριδῶν, ἔκρινε μᾶλλον ἀξιολύτους ἄλλας τε παντοίας πλάνας, καὶ τοὺς λήρους τοὺς Ἀραδικούς! Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ· ἐν δὲ μόνον ἤδη προστιθέμεθα, θαυμάζοντες τοῦ κριτικοῦ τὸ παράτολμον. Εἴπερ ὁ Εὐσεβῖος ἡγνῶει πᾶσιν ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἡρμηνεύθησαν αἱ Γραφαί, διὰ τί διώρισε τὴν τούτων ἐρμηνείαν εὐθὺς καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς; διὰ τί μὴ μᾶλλον περὶ τὰ μέσα τῆς βασιλείας, ἢ καὶ τὰ ἔσχατα, παραβρίψας ὅπουδ' ἴποτε τὸ συμβεβηκὸς ἀλλαχοῦ τῶν Φιλαδελφείων ἐνιαυτῶν; διὰ τί καὶ ὅλως οὐχ ὡμολόγησε τὴν ἄγνοιαν εἰλικρινῶς; Πῶς; ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρονολογίας Εὐσεβῖος ἡγνῶει τὸ ἔτος, οὐδ' εἶχε τοῦτο μαθεῖν οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, κατενόησαν δὲ τοῦτο καὶ κατέμαθον οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον; (α). Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὰς τοιαύτας θρασυτομίας εὐσολογισθῶ. Ἐκεῖνο δὲ μάλιστα σημειωτέον (ὃ διέφυγε τοὺς περὶ τὸν Ὀδῖον). Ὅτι ὁ Εὐσεβῖος, ἀναγράψας τὴν Φιλαδέλφου βασιλείαν ἐτῶν 38, εἰς τούτων τὸ β, ἔταξε τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν. Τοῦτο δὲ φαίνεται πως ἐναντίον πρὸς τοὺς τάττοντας αὐτὴν ἐπὶ τῆς διετίας τῆς μετὰ τοῦ πατρὸς συμβασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (βλ. ὀπισθ. σελ. 125). Ἀλλ' ἡ ἐναντιοφάνεια θεωρεῖται, ὅταν ἐνθυ-

(α) Οὐχ Ὀδῖος πρῶτος (ῥητέον γὰρ καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀδικῶμεν τὸν ἄνδρα), ἀλλ' αὐτὸς ὁ Σκαλίγηρος ἐξεῦρε καὶ ταύτην τὴν κατ' Εὐσεβίου ἐπαρίστηρον καὶ πυρρῶνακην ἐπίνοιαν (ἦν καὶ Ὀδῖος ἀνεμάχησε, μὴ μνημονεύσας τὸν διδάσκαλον). Ἐν γὰρ ταῖς εἰς τὸ Χρονικὸν ἐπιστάσεσιν ἐσημείωσεν ὁ Σκαλίγηρος, ὅτι « ἐξ εἰκασίας ὁ Εὐσεβῖος ἀνέφερε τὴν ἐρμηνείαν εἰς τῆς Φιλαδελφείου βασιλείας τὰς ἀρχάς. — Εἴθιστα δὲ (λέγει) τοῦτο παρ' Εὐσεβίου τε καὶ ἱερωνύμου » (ὡς ἂν εἰ ὁ ἱερωνύμος ἐχρονολογεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ, μὴδ' ἀντιέγραψε καὶ μετέφραξε τὰ τοῦ Εὐσεβίου!). « εἰσινδύησθε (λέγει) περὶ αὐτῶν, ὅς ὁ χρόνος οὐ διώρισται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἀκριβῶς, ταύτην ἀναγράφουσιν εἰς τὰς ἀρχάς τῆς βασιλείας ἐκείνου, πρὸς δὲ ἡ πράξις ἀποπέμπεται! κτλ. (Animadv. ad Chronic. p. 135). Ἀλλὰ τοὺς τοιοῦτους εἰσμούς τοῦ Εὐσεβίου, μόνος αὐτὸς πιστάται πάλιν ὁ δεινὸς ἀπεικαστὴς Σκαλίγηρος, μὴν καὶ μὴν ἐν τούτοις φέρων ἀναντιρρήτων δεῖξιν, τὴν « αὐτὸς ἔφα »!

μνηθῶμεν, ὅτι ὁ Εὐσέβιος ὀρίσας τὴν τοῦ Σωτῆρος βασιλείαν εἰς ἔτη 40, κατὰ τὸν Πορφύριον, συμπεριέλαβεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν διετίαν, ὡς καὶ ὁ Πορφύριος ὥρισε ῥητῶς (βλ. ὀπισθ. σελ. 138). Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐρμηνείας τελεσιουργὸν ἔκρινε τὸν Φιλάδελφον ὁ Εὐσέβιος, τῆς δὲ διετίας τὸν χρόνον οὐ διεΐλεν εἰς στήλην ἰδίαν (ὡς ἀσύνηθες ὂν εἰς τὴν παρ' αὐτῷ μέθοδον τῆς τῶν χρονικῶν πινάκων ἀναγραφῆς), ἔταξε τὴν ἐρμηνείαν εὐθὺς εἰς τὴν πρώτην διετίαν τῆς ἰδίας βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, παριδὼν τὸν μικρὸν μεταχρονισμόν (α).

Ἀλλὰ, τέλος, μετὰ τοσαύτας δεῖξεις τῆς ἀληθείας, ἔστω, καὶ δῶμεν τοῖς περὶ τὸν Ὀδίων (πρὸς ὦραν καὶ δωρεάν), ὅτι κατὰ τὸ ζ, ἔτος βασιλεύοντος τοῦ Φιλαδέλφου μετεφράσθησαν αἱ Γραφαί· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς ἀσυστάτου ταύτης ὑποθέσεως κερδανοῦσιν οἱ ἄνδρες οὐδὲ τρίχα πρὸς τὸν σκοπόν. Αὐτοὶ σπουδάζουσιν ἀποδείξει ψεύστην τὸν Ἀριστέα, ὡς ἐκ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ὃν ὁ μὲν ἱστορικὸς εἰσάγει περὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐπιστατοῦντα, αὐτοὶ δὲ τοῦτον ἀποκτείνουσιν εὐθὺς τὸ α, ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, φυλακίζοντες εἰς τὴν ἐξορίαν κατὰ τὸν Ἑρμιππον (ὡς λέγουσιν). Ἄλλ' ὁ Ἑρμιππος οὗτος (ὡς ἴδομεν) οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὸν Ἀριστέα· ἀλλ' οὐδὲ διώρισεν, οὔτε πότε ἐξωρίσθη, οὔτε πότε ἀπέθανεν, οὐδὲ ὅπως εἰ ἀπέθανεν ἐξόριστος καὶ μισούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὁ Φαληρεύς· ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις τῶν ἀρχαίων ἱστορήσας τὸν χρόνον τῆς τοῦ Φαληρέως τελευτῆς. Ὡστε, καὶ ἡ ἐρμηνεία κατὰ τὸ ζ, ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας τεθῇ, πάλιν ὁ Φαληρεύς ἠδύνατο συμπαρεῖναι καὶ συνεργεῖν, διαλλαγῆς πρὸς τὸν Φιλάδελφον, καὶ μέχρι τοῦ ζ, ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἢ καὶ ἐπέκεινα ἐπιζήσας. Ἄν γὰρ ὑποτεθῇ 45, ἔτος ἄγων, ἢ καὶ 48 (τὸ πλεῖστον) ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διέτριψε δὲ παρὰ ζῶντι τῷ Λαγίδῃ καὶ ἔτη 14, κατὰ τὴν ἐπταετίαν ἅρα τῆς Φιλαδέλ-

(α) Βλ. Σαλιγ. ἐκδ. Εὐσεβ. Χρον. σελ. 140· πρὸβλ. 177, καὶ 181· καὶ ἐκδ. Μεδιολ. σελ. 347· 350.

φου βασιλείας ἦγεν ἔτος 66, ἢ 69, ὑγιαίνων (καὶ ὁ Ὀδισ μὴ θέλῃ), καὶ μάλα δυνάμενος καὶ τότε περὶ τὴν βιβλιοθήκην ἐπιστατεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπερεκπερισσοῦ. Ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἐνταῦθα παραλείψομεν ἀμνημονεύοντες τὸν εὐκλεέστατον Χαμπολλιῶνα, ὅστις ἐν τῇ φιλοπόνῳ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι, καὶ δημοσίᾳ στεφανωθέντι συγγράμματι, τοῖς Χρονικοῖς τῶν Λαγιδῶν (τόμ. β. σελ. 20—22), ὥρμησε μὲν εἰς τὸ ζ', ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἀναγράψαι τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν, ἀνέφερε δὲ καὶ τινος Σαμαρείτου χρονικόν, ἐν ᾧ τίθεται ὁ θάνατος ἐκ τοῦ Σαμαρειτικοῦ γενομένη ἡ ἐρμηνεία τῷ 10, ἔτει τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλ' ὅμως ἐτέρωθεν πάλιν, μνημονεύσας εὐφήμεως τὸν Ἀριστέα καὶ τὸν Ἰώσηπον, ἰσχυροῦντας τὴν ἐρμηνείαν γενομένην ἐπιστάσι Διμητηρίου τοῦ Φαληρέως, ἀπέκλινε μᾶλλον καὶ αὐτὸς πρὸς τοὺς τιθέντας αὐτὴν ἐπὶ τῆς μετὰ τοῦ πατρὸς συμβασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, τῷ 283—282. π. Χ.

§. 15. Β) Ἐρχόμεθα καὶ πρὸς τὰς ῥήσεις τῶν συγγραφέων, ὅσας ἐμνημόνευσαν οἱ περὶ τὸν Ὀδισ εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ὁψέποτε τῆς βασιλείας κατεσκευάσεν ὁ Φιλάδελφος τὴν βιβλιοθήκην. Ἀλλὰ καὶ τούτων τῶν μαρτυριῶν οὐδεμίαν (πρᾶγμα παραδόξον!), οὐδεμίαν μετεχειρίσθησαν οἱ ἄνδρες ἀραρότως καὶ προσφυῶς πρὸς τὸν σκοπόν. Ἄλλο λέγουσιν αἱ ῥήσεις, ἄλλο δὲ ταύτας λέγειν ἀναγκάζουσιν αὐτοὶ, παρασπῶντες, περικόπτοντες, παρεξηγοῦντες, παρόμοια ποιοῦντες κατὰ τοὺς ὀργίλους γραμματοδιδασκάλους ἐκείνους, ὅσοι βασανίζουσι τὰ παιδιὰ, ἀνατείνοντες αὐτῶν τὰ ὦτα, καὶ ῥαπίζοντες, ἕως ἂν ἐκφέρωσι τραυλίζοντα καὶ κλαίοντα τὴν ἦν αὐτοὶ διδάσκουσι δυσπρόφορον φωνήν. Αὐτίκα πρῶτος ὁ Στράβων, ὃν εἰσάγουσιν εἰς ἀπόδειξιν (§. 5), οὐδὲν αὐτοῖς οἷον λέγουσι μαρτυρεῖ. Ἴδου τοῦ Γεωγράφου αἱ λέξεις αὐταί. «Τοῦτο δὲ» (ὅτι «πληροῦται ὁ Νεῖλος ὑπὸ ὄμβρων θερινῶν παυσαμένων δὲ τῶν ὁμβρῶν, παύεται καὶ ἡ πλημμυρίς») «ὑπῆρξε μάλιστα δῆλον τοῖς πλείουσι τὸν Ἀράβιον κόλπον μέχρι τῆς Κινναμαμοφόρου, καὶ τοῖς ἐκπεμπομένοις ἐπὶ τὴν τῶν ἐλεφάντων θήραν, καὶ εἴτινες ἄλλαι χρεῖται παρῶνουν ἐκεῖσε ἄνδρας προχειρίζεσθαι τοὺς,

τῆς Αἰγύπτου βασιλέας τοὺς Πτολεμαῖκούς. Οὗτοι γὰρ ἐφρόντισαν τῶν τοιούτων· διαφερόντως δ' ὁ Φιλάδελφος ἐπικληθεὶς, φιλοστοργῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος διαγωγὰς αἰετίνων καὶ τέρψεις ζητῶν καινοτέρας. Οἱ πάλαι δὲ βασιλεῖς οὐ πᾶν ἐφρόντισαν τῶν τοιούτων· καίπερ οἰκεῖοι σοφίας γεγονότες καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἱερεῖς, μεθ' ὧν ἦν αὐτοῖς ὁ πλείων βίος * κτλ. (Στράβ. ΙΖ, 789). Ἐν τούτοις βλέπεις ἀναγνώστα τὸν Γεωγράφον, ὅτι διαλέγεται σαφῶς περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς τοῦ Νείλου πλημμύρας, προστιθεὶς καὶ ὅτι περὶ τὴν ἔρευναν τῶν τοιούτων φυσικῶν φαινομένων ἐφρόντισε διαφερόντως τῶν ἄλλων Πτολεμαίων ὁ Φιλάδελφος, ὅστις καὶ εἰς θήραν ἐλεφάντων καὶ ἄλλων ἀλκιμωτάτων θηρίων ἄνδρας ἐξέπεμπεν (α). Ἐφρόντιζε δὲ περὶ τὰ τοιαῦτα φύσει τε φιλοστοργῶν (ιστορεῖν δηλονότι καὶ μανθάνειν τὰς αἰτίας ἐπιθυμῶν), καὶ διὰ τὸ φιλάσθενον τοῦ σώματος αἰετίνων καινοτέρας τέρψεις ἐπιζητῶν (τάς ἐκ τῆς ἡδίστης δηλαδὴ καὶ τερψινοῦς παρατηρήσεως τῶν τοιούτων). Ποῦ λοιπόν, ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας! ποῦ τὰ ἔργα τὰ μεγάλα καὶ πελώρια τοῦ νοσηροῦ

(α) « Ὁ γὰρ δευτέρως Πτολεμαῖος περὶ τὴν ἐλεφάντων θήραν φιλοτιμηθεὶς, καὶ τοὺς τὰς παραδόξους θήρας τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων πεινυμένους μεγάλως ἀπονέμων δωρεάς, πολλὰ δὲ πᾶν χρήματα δαπανήσας εἰς ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, ἐλεφάντας τε συχνὰς πολεμιστὰς περιποιήσατο, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἀθεωρήτους καὶ παραδόξους φύσεις ἐποίησεν εἰς γνῶσιν ἔλθειν τοῖς Ἕλλησι » κτλ. Διδ. γ. §. 36. σελ. 202. Wessel. ὅπου ὁ σοφὸς ἐκδότης παραβάλλει καὶ τὸ ἀνωτέρω τοῦ Στράβωνος χωρίον (τὸ « οὗτοι γὰρ . . . διαφερόντως δὲ ὁ Φιλάδελφος, κτλ.) ἐπεξηγῶν οὕτως· « Insigne ejus (Philadelphī) in vestigandis naturae miraculis studium fuit: imbecillo enim corpore cum esset, semper novae alicujus oblectationis materiam querebat ». Ὅτι δὲ πρῶτος ὁ Φιλάδελφος οὐ μόνον ἐλεφάντων συνιστάσας θήρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐμιοτρόπων, μαρτυρεῖ καὶ Ἀγαθαρχίδης (περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, Ἑκλεγ. λόγ. Α. περὶ Αἰθιοπ. Ζ. ἱστορ. γ. 34). Ὅθεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ Πτολεμαῖς, πόλις ἐν Ἀραβίᾳ, πρὸς τὴν θήραν τῶν ἐλεφάντων κτισθεῖσα, καὶ ἄλλη πάλιν ἐπὶ τούτῳ Φιλωτέρα, « ἀπὸ τῆς ἀδείφης (αὐτοῦ) τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου προσαγορευθεῖσα » (Στράβ. ΙΖ σελ. 769—770). περὶ καὶ Demag. l. c. p. 383, καὶ F. S. Schmidt. Opuscula quib. res Aegypt. explau. p. 216 (Carlsruhe 1765)· ὅστις καὶ διὰ ταῦτα τὰ φροντισματα τὸν Φιλάδελφον ἐπαινεῖ, ὡς βασιλεῖα πολιτικώτατον, ἀφορῶντα πρὸς μέγιστον εὖφελος τοῦ κοινοῦ, καὶ κλέος τῆς βασιλείας.

Φιλαδέλφου (ἐν οἷς συνυπονοεῖται καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς βιβλιοθήκης), ἅπερ ἔμαθον οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἐκ τούτου δὴ τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος; (βλ. ὅπισθ. σελ. 244). Καὶ πῶς αὐτὸν εἰσάγουσι δημοσίως ἐπὶ ψεύδεσι μαρτυροῦντα; τοῦτο πάλιν αὐτοὶ γνωρίζουσιν. Ἐκαστος δέ τις τῶν εὐγνωμόνων ἀθυμεῖ (νομίζω), καὶ σκυθρωπάζει διενθυμούμενος, πόσους ἀναγνώστας ἐξηπάτησεν ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν παρ' Ὀδίων μαρτυριῶν, πιστεύσαντας ἀταλαιπώρως ὡς ἀληθινὰ καὶ βέβαια τὰ δῆθεν ὡς ἐκ τοῦ Στράβωνος, ἢ καὶ ἄλλων συγγραφέων ἐνδόξων προβαλλόμενα. — Πάλιν, λέγει μὲν ὁ Φύλαρχος περὶ τῆς ἀκαίρου (δηλαδὴ τῆς ἀμέτρου) τρυφῆς τοῦ Φιλαδέλφου· προσίθῃσι δὲ καὶ ὅτι ἐνόσησεν ὑπὸ ποδάγρας ἐπὶ πλείους ἡμέρας· ἀλλ' οὔτε καὶ ὑπὸ γήρως αὐτὸν συγχρόνως τρυχόμενον ἱστορεῖ, οὔτε ὅτι τότε πρῶτον τοιαῦτα πάσχων ἐδόθη περὶ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης, ὡς Ὀδῖος εἰκοτολογεῖ, συνεπαγόμενος καὶ μάρτυρα βαρὺν (τὸν παρ' αὐτῷ κριτικώτατον Βίβην! σελ. 245). Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Φύλαρχος παρ' Ἀθηναίῳ (IB. 536); ἀκουσον ἀναγνώστα· «Πτολεμαῖον, φησί, τὸν Β, Αἰγύπτου βασιλεύσαντα, πάντων σεμνότατον γενόμενον τῶν δυναστῶν, καὶ παιδείας, εἴ τινα καὶ ἄλλον, καὶ αὐτὸν ἐπιμεληθέντα, οὕτως ἐξαπατηθῆναι *ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑΝ* καὶ διφθαρῆναι ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς, ὥστε τὸν πάντα χρόνον ὑπολαβεῖν βιώσεσθαι, καὶ λέγειν, ὅτι μόνος εὔροι τὴν ἀθανασίαν. Κατατεινόμενος οὖν ὑπὸ ποδάγρας ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ὥς ποτ' οὖν ἐρράϊσε, καὶ κατείδε διὰ τινων ὑπολαμπάδων τοὺς Αἰγυπτίους παρὰ τὸν ποταμὸν ἀριστοποιουμένους — εἶπεν, ὦ τάλας ἐγὼ, τὸ μὴδὲ τούτων ἓνα γενέσθαι». Ταῦτα λέγει ὁ Φύλαρχος. Ὁ δὲ κριτικός, ἀποκόψας ἐκ τῆς ῥήσεως τὸ πρῶτον κῶλον, τὸ ἐξαπατηθῆναι τὴν διάνοιαν (ὅπερ ὅμως ἀλλαχοῦ καὶ αὐτὸς προσέθηκε, δι' ἄλλην αἰτίαν πάλιν τῆς ῥήσεως μνημονεύσας· βλ. ἐφεξῆς Κεφ. κα. §. γ.), ἔγραψε μόνον τὸ διαφθαρῆναι ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς (τοῦτο δὲ φανερόν, ὅτι σημαίνει ψυχικὴν διαφθοράν, προσγενομένην ἐκ τῆς ἀμέτρου, καὶ διὰ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀπολύτου τρυφῆς καὶ ἀπο-

λαύσεως τῶν ἐπιθυμιῶν, ὅφ' ἥς ὁ Φιλάδελφος ἡπατήθη καὶ διε-
φθάρη τὴν διάνοιαν, φαντασθεὶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ εἰς οἴ-
σιν ἀθανασίας ἐμπέσειν. Πρὸς δὲ τὸ σωματικὸν νόσημα τῆς πο-
δάγρας, ὅπερ ὁ ἱστορικὸς προσέθηκεν ὡς ἀφορμὴν τῆς ἀνανήψεως
καὶ συμφρονήσεως τοῦ Φιλαδέλφου, οὐδὲν ἔχει κοινὸν τὸ διαφθα-
ρῆναι ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς. Ὁ δ' οὖν κριτικὸς, ἀποσπάσας
τὸ κῶλον ἀπὸ τῆς συμφράσεως καὶ τῆς γνησίας σημασίας, μεθέρ-
μοσεν ἐπὶ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ νοσοτροφίαν τοῦ τάχα
δι' αὐτὴν βιβλιοθηκιῶντος Φιλαδέλφου! Καλὰ ταῦτα; καὶ πρέ-
ποντα εἰς ἀληθείας ἐραστήν; (α). Ὅτι δὲ καὶ τὸν Φύλαρχον αὐ-
τὸν, οὗτινος ἤδη χράται τῇ μαρτυρίᾳ, ψεύστην πάλιν τὸν αὐτὸν,
καὶ διὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν, ἐξήλεγξεν ὡς ἐκ τοῦ Πλουτάρχου,
ὁψόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (Κεφ. κγ. §. γ).

§. ιζ'. Ποῖα δὲ καὶ τὰ τοῦ Αἰλιανοῦ; Πολλῶν παραδείγματα
(*multorum exempla*), πρότερον μὲν ἀμούσων, ἔπειτα δὲ διὰ νόσον
ἐκπαιδευθέντων, ἱστοροῦντα τάχα τὸν Αἰλιανὸν εἰσέγαγεν ὁ Ὀδῖος!
Ἀλλ' ἓνα καὶ μόνον τοιοῦτον ὁ Αἰλιανὸς ἱστορεῖ, τὸν Ἰέρωνα, τύραν-
νον τῆς Σικελίας, « τὰ πρῶτα μὲν ἰδιώτην, καὶ ἀνθρώπων ἀμουσά-
τατον, καὶ τὴν ἀγροικίαν ἀλλὰ μετὰ κατ' ὀλίγον διαφέροντα τοῦ
Γέλωνος· ἐπεὶ δὲ αὐτῷ συνηγάθη νοσήσαι, μουσικώτατος ἀνθρώπων

(α) Ὁ περιλαέστατος Βεντλῆιος ἐπήνεσε τὸν Ὀδῖον διὰ τὴν κατ' Ἀριστέου συγ-
γραφὴν, « ὡς πάντων μάλιστα σοφώτατα καὶ πληρέστατα κατεξέλεγκτα τὸ
ψεῦδος τῆς ὑποβολιμαίας ἱστορίας τοῦ Ἀριστέου· διὸ
(λέγει) καὶ μεγάλας ποτὲ χάριτας ὀφλήσει πρὸς αὐτὸν ἡ ἐκ-
κλησιαστικὴ ἱστορία ». Ἀλλ' ἄρά γε παρετήρησεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ καὶ τὰ
τοιαῦτα Ὀδῖα καὶ παίγνια; καὶ ταῦτα ἐνέριεν, ὡς ὀρθὰ καὶ ἀστραβῆ καὶ τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς ἱστορίας φωτιστικά; ἢ παρῆναι τὰ γε τοιαῦτα, χαριζόμενος καὶ στεφανῶν
τὸν φίλον καὶ συμπολίτην, διότι καὶ οὗτος μετὰ ζήλου κατεξάνεσθαι κατὰ τῆς ἱερᾶς
ἄρχαιότητος, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἐνδοξότατος φιλόλογος; Καθότι καὶ αὐτὸς ἐπίσης
τολμηρῶς (εἰ καὶ μετὰ πλείονος πολυμαθείας) ἐπεχείρησεν ἐξ εἰκότων καὶ σημείων
νεύσαι τοὺς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πατέρεσιν (Ἰουστίνῳ καὶ Κλήμεντι καὶ Ἀθηναγόρᾳ)
φερομένους στίχους τοῦ Σοφοκλέους, προστιθεὶς, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παρ' Ἰωσήφου καὶ
ἄλλοις μνημονευόμενον βεβλῖον Ἐκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου ψευδεπιγραφὸν ἔστι πλάσμα
Ἰουδαίου τινος Ἑλληνιστοῦ! (Bentleij Epist. ad Millium, in addendis). Ἀλλὲ
περὶ τούτου λέγομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

ἐγένετο, τὴν σχολὴν τὴν ἐκ τῆς ἀρρώστιας εἰς ἀκούσματα πεπαι-
 δευμένα καταθέμενος » κτλ. Εἰς δὲ τὸν ἐφεξῆς παράγραφον ἀμέσως
 μετὰ τὸν Ἱέρωνα προστίθῃσιν ὁ Αἰλιανὸς καὶ τὰ περὶ τοῦ φιλα-
 δέλφου· « Μουσικώτατον δὲ λέγουσι καὶ Πτολεμαῖον γενέσθαι τὸν
 δεύτερον, καὶ αὐτὸν νοσήσαντα » (Ποικ. ἱστ. Α. 15). Τοσαῦτα περὶ
 τούτου μόνον εἶπε κατὰ λέξιν ὁ ἱστορικὸς, καὶ οὐτ' ἀνθρώπων
 ἀμουσώτατον (κατὰ τὸν Ἱέρωνα), καὶ παντάπασιν ἰδιώτην καὶ
 ἀγροῖκον πρὸ τῆς νόσου διέγραψε τὸν Φιλάδελφον, οὔτε διαρ-
 κῶς νοσέρον καὶ φιλάρρωστον διάγοντα βίον ὑπὸ τῆς ἀκαίρου
 τρυφῆς! (καὶ ἔπασχε μὲν ὑπὸ ποδάγρας, κατὰ τὸν Φυλάρχον, ἦν
 ἴσως καὶ ὁ Στράβων εἶπεν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, ὡς νόσον
 οἰκουρὸν καὶ ἐμφιλοχωροῦσαν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐρράδειε πάλιν καὶ
 ἀνελάμβανε, κατὰ τὸ σύνθησις τῶν ποδαγρικών). Ὅθεν τοῦτον
 ὁ Αἰλιανὸς ἀπλῶς καὶ ἀορίστως εἶπε νοσήσαντα (νοῶν ἴσως τὸ
 τοῦ Φυλάρχου, « ἐνόσησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ». βλ. ἀνωτ. §. 15).
 Ἐκ δὲ τούτου (λέγει) καὶ μουσικώτατος ἀπέβη (μουσικὸς δηλαδὴ
 καὶ πρότερον ὢν), καθότι προσεπηύξανε τὰς γνώσεις, φιλοσοφῶν,
 καὶ καιροτέρας (ὡς εἶπεν ὁ Στράβων) εὐφροσύνας καὶ θυμηδίας
 (ἀπὸ τινων νεοφανῶν θεωρημάτων) φιλοτίμως ἐπιζητῶν, ὁ καὶ
 ἄλλως πολυγράμματος καὶ μεμουσωμένος Φιλάδελφος. Ταῦτα
 λέγει καὶ νοεῖ (νομίζομεν) ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς. Προστίθῃσι δὲ ἐκ
 τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸν Θεάγην, οὐκ ἀγροῖκον (κατὰ τὸν Ἱέρωνα),
 ἀλλὰ πολιτικὸν ἄνδρα, ὅστις ἐφιλοσόφησε διὰ νοσοτροφίαν· « εἰρ-
 γουσα γὰρ αὐτὸν ἐκείνη τῶν πολιτικῶν, συνήλασεν εἰς τὸν τῆς
 σοφίας ἔρωτα » (ὡς εἶθε, λέγει, ἐνόσησε καὶ Ἀλκιβιάδης, καὶ Κρι-
 τίας καὶ ἄλλοι, ἵνα μὴ, ἀποδράντες Σωκράτους, ὕβρισται γένωνται
 καὶ φονεῖοι *). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος συνεπέρανεν ἴσως καὶ ἀπὸ τούτων
 πλῆθος ἀπαιδευτῶν, καὶ ἀγραμμάτων, διὰ νόσον ἐκπαιδευθέντων! ἐν
 δὲ τούτοις φέρων ἐστήσε καὶ τὸν Φιλάδελφον, ἀγροικίας θρέμμα
 πρὸ τῆς νόσου παχὺ παριστῶν ἡμῖν τὸν μουσοτραφῆ βασιλέα, ἴσως
 καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγραμμάτου Γέλωνος ἀμουσώτερον!

Ἀλλ' ἡμεῖς τὴν περὶ τοῦ Φιλάδελφου τοσοῦτον ἄδικον κρίσιν

πρὸς αὐτὸν πάλιν τὸν Ὀδίων ἐκκαλοῦμεν. Ἠπίστατο γὰρ πάντως ὁ πολυτίδρις ἀνὴρ, καὶ ὡμολόγησεν ἀλλαχοῦ (βλ. ἐφεξ. κεφ. ια, §. ζ) πολυγράμματον (literatum) γενόμενον καὶ σπουδαῖον τὸν Φιλαδέλφου πατέρα. Πολὺ δὲ πρὸ τοῦ Ὀδίου καὶ ἄλλος ἐμαρτύρησεν, ὅτι « Ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος, καὶ τοι πολεμιστὴς γενόμενος ἐτοιμώτατος, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τῶν εἰρηνικῶν τεχνῶν μάλλον, ἢ ἀπὸ τῆς στρατείας, μεγαλειότερος ἀπέβη καὶ εὐκλείεστερος » (α). Ὅθεν καὶ τὸν λόγον ἐξήσκει, συγγράφων ἄλλα τε καὶ *ιστορίας* Ἀλεξάνδρου (Πλούτ. Ἀλεξ. §. μς, ἐξ ἧς συντάττει τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀρρίανδρος, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῷ Προοιμίῳ)* καὶ *τεῦχος* δὲ τῶν αὐτοῦ *Ἐπιστολῶν* ἐξεδόθη (Λουκιαν. π. τ. ἐν προσαγ. πταίσμ.). Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπισημοτάτους ἐπὶ σοφίᾳ ἐτίμα, καὶ μετεκαλεῖτο, καὶ συνῆν μετὰ τούτων, ὡς φιλόλογος καὶ φιλομαθής, καὶ πολλοὺς εἶχε τῶν φιλοσόφων κατακοσμοῦντας τὴν περιφανῆ καὶ φιλόμουσον αὐλήν (β). Διὸ καὶ τοὺς παῖδας, καὶ μάλιστα τὸν φίλτατον Φιλαδέλφον, ἐξεπαίδευσεν· παρέδωκε δ' ἡμῖν ἡ ἱστορία καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων τοῦ Φιλαδέλφου· « Ζηνόδοτος ἐφέσιος ἐποποιὸς καὶ γραμματικὸς, μαθητὴς τοῦ Φιλητᾶ ἐπὶ Πτολεμαίου γεροντὸς τοῦ πρώτου· ὃς καὶ πρῶτος Ὁμήρου διορθωτὴς ἐγένετο καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθηκῶν προὔστη, καὶ τοὺς παῖδας Πτολεμαίου ἐπαίδευσεν » (Σουῖδ. λ. Ζηνόδοτ.). Καὶ Στράτων ὁ Λαμψακηνὸς φιλόσοφος (μαθητὴς καὶ μετὰ ταῦτα διάδοχος τοῦ Θεοφράστου), ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος καὶ φυσικὸς ἐπικληθεὶς καὶ διαπρέψας ἐν παντὶ λόγων εἶδει, — *καθηγήσατο Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τάλαντα ὀγδοήκοντα* (Λαέρτ. Ε, γ.

(α) Ptolemaeus Lagus — qui promptissimus licet bellator esset, pacis tamen artibus quam militiae major fuit et clarior ». Curt. Hist. M. Alex. L. IX. c. 18.

(β) Οἷον Ἀρίστιππον τὸν Κυρηναῖον, Στράτωνα τὸν Λαμψακηνόν, Μενέδημον τὸν Ἐριτρίαν, Διοδώρον τὸν Κρόνον, Θεόδωρον, κτλ. Καὶ Στίλπωνα δι' τὸν Μεγαρέα προσεκαλέσατο, καὶ Θεόφραστον (βλ. Λαέρτ. Β. η. §. 16 : ια. §. 1 : ιβ. §. 1 : ιγ. §. 16 : Ε, Ε. §. 5 κτλ.). πρὸς καὶ Heynij Opuscul. academ. vol. 1. p. 89. Gotting. 1785.

§. 1—4 : καὶ §. 8. καὶ Σουίδ.). Καὶ αὐτὸς ὁ Φιλητᾶς ὁ Κῶος (διὸ καὶ συμπολίτης τοῦ ἐν Κῷ γεννηθέντος Φιλαδέλφου) ἐνδοξος ἀνὴρ γραμματικὸς, καὶ « ἅμα ποιητῆς καὶ κριτικὸς » (Στράβ. ἰδ., 652) « ἐγένετο καὶ αὐτὸς διδάσκαλος Πτολεμαίου καὶ Φιλαδέλφου » (α). Ὅτι δὲ οὗτοι παῖδα τὸν Φιλάδεφον ἔτι καὶ μεираκιον ἐξεπαίδευσαν, φανερόν· διότι καὶ κατὰ τὴν αὐλὴν ἔτι βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διέτριβον οἱ τε ἄλλοι, καὶ Στράτων αὐτός· ὅς τις ὕστερον διαδεχθεὶς τὴν Ἀθήνησι τοῦ Θεοφράστου σχολὴν κατὰ τὴν ρηγ, Ὀλυμπιάδα, οὐκέτι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ κατεβίωσεν ἐν Ἀθήναις, μέχρι τελευτῆς ἀφηγησάμενος τῆς σχολῆς ἔτη ὀκτωκαίδεκα (Λάερτ. αὐτ. §. 3. §. 7. πρβλ. ὅπισθ. σελ. 187). Ταῦτα περὶ τῆς ἐκ παιδῶν μουσοτροφίας τοῦ Φιλαδέλφου. Καὶ τοιαύτην παιδομαθεῖαν ἀναγκαίως ἔχειν ὤφειλεν « ὁ πάντων σεμνότετος γερόμενος τῶν δυναστῶν, καὶ παιδείας, εἴ τις καὶ ἄλλος, ἐπιμεληθεὶς » (ὡς εἶπεν ὁ Φύλαρχος ἀνωτέρω, §. 15, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν φράσιν, ἐξ ἧς ὁ κριτικὸς ἀπεψαλίδισε τὸ διαφθαρηταὶ ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς/).

Σὺ δὲ, φίλε ἀναγνώστα, τί ποτε μετ' ὀλίγον ἐρεῖς, ὅταν ἀκούσῃς καὶ αὐτὸν τὸν Ὀδίων ὁμολογοῦντα τοὺς ἀνωτέρω διδασκάλους τοῦ Φιλαδέλφου καὶ πρῶτιστα τὸν Ζηνόδοτον; (βλ. ἐφεξ. κεφ. ια, §. ζ). Καὶ ὅμως ἐνταῦθα, συμφωνήσας μῆτε μετὰ τοῦ Στράβωνος καὶ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ Λαερτίου, μῆτε μετὰ τοῦ Φυλάρχου καὶ τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ τοῦ Βίβου, παρέστησεν ἡμῖν τὸν Φιλάδεφον ἀσχοληθέντα τὸ πρῶτον εἰς τὴν παιδείαν, οὐ μόνον ἐξωρον ἥδη καὶ παρηγήσαντα, ἀλλὰ καὶ παντελῶς παρηκμακότα καὶ γηραιὸν (ἐπομένως δὲ καὶ τὰς ὄψεις ἀμβλύν ἥδη, καὶ ὁδονταλγῶντα, ἢ νωδόν, καὶ τὸ φθέγμα πρὸς ἀσάφειαν συγκεχυμένον, καὶ κωφεύοντα, καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ γήρως πάθη φωλεύουσιν εἰς ἄνθρωπον μάλιστα ἐκ νέου διεφθαρμένον ὑπὸ τρυφῆς, καὶ ποδαγριῶντα)· τοιοῦτος δὲ ὢν ἄρα ἐκάθητο κρατῶν μετὰ χεῖρας γραμματικὴν, ἢ ἄλλο τι στοιχειῶδες βιβλίον, καὶ μελετῶν κεκυφώς αὐτὴν περτά-

(α) Σουίδ. πρβλ. J. Gronov. Thes. antiquit. Graec. vol. VIII. p. 2761.

στιχον κατάρα» ἐν γωνίᾳ που τινὸς σπουδαστηρίου, ὅπου συνήλασεν αὐτὸν ἡ νοσοτροπία. Οὕτω δὲ διακείμενος καὶ θανατῶν, τότε μάλιστα καὶ πρῶτον συνέλαβεν ἔρωτα καὶ φιλοτιμίαν πρὸς κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης! (α).

§. ιη. Μεταβαίνομεν εἰς τὸν Γαληνόν (§. ζ. θ). Καὶ ὅτι μὲν καὶ τούτου τὴν μαρτυρίαν συνέκρουσε πρὸς τὰ τοῦ Ἀθηναίου καὶ Ἀμμωνίου, σεσημειώται παρὰ πόδας (§. ζ, η, θ). Ἦδη δὲ μόνον ἐξετάζομεν ἰδίως αὐτὰ τὰ τοῦ Γαληνοῦ. «*Εὐρεθῆναι τε βιβλίον Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου κληθέντος*» εἶπεν ὁ Γαληνός, διότι τὸ βιβλίον εἶχεν ἐπιγεγραμμένον τοῦ Εὐεργέτου τὸν ὄνομα, καθὰ τούτου μελέτημα φίλον, καὶ μάλιστα ἐν χρήσει γεγονός, καὶ τινὰς, ἴσως, ἰδίως αὐτοῦ σημειώσεις ἔχον προσηγεγραμμένας (ἐπέγραφον δὲ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ δοκοῦντα παρασημειοῦντες, καὶ διορθοῦντες ἐν τοῖς βιβλίοις (β)). εἶτε καὶ, τὸ πιθα-

(α) Ὅτι ταῦτα, οὐχ' ὑπερβολαὶ λόγων, ἀλλὰ σύμφωνα καὶ παρεπόμενα ταῖς ὁδοῦ ῥήσεσιν, ἀμολογήσει καὶ αὐτὸς Ὀδισ. Αὐτὸς εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι περὶ τὴν βιβλιοθήκην ὁ Φιλάδελφος ἠσχολήθη ὁλίγω πρὸ τῆς τελευτῆς (§. ζ, καὶ ιβ), καὶ (ὡς δὴθεν ἐκ τοῦ Ἰωσήπου) περὶ τὸ ἔσχατον ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Εἰ τοίνυν ἐβασίλευσεν ἄγων ἔτος 24, (η, κατὰ τὸν Ὀδισ., 22), ἐβασίλευσε δὲ δι' ὧν ἐτῶν 40, ἄρα ἐσπούδαζε περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης πλέον ἤδη, ἢ ἐξήκοντος ὧν, καὶ οὗτος οὐκ εὐγρησ, ἀλλ' ἐκτετιναγμένος ὑπὸ τῆς συνόκου ἀρρώστιας! Ἀλλὰ τοσοῦτον ὀφίμαθός οὐδ' αὐτὴ φαίνεται ἡ ἱεροπολίτις Εὐρυδίκη, «*ἥτις, ἰλλυρίε σῦτα καὶ τρισδάρβαρος, ὅμως ἐπὶ τῇ μαθήσει τῶν τέκνων ὤψε τῆς ἡλικίας ἤψατο παιδείας, καυχούμενη ὅτι, γράμματα, μνημεῖα λόγων, καὶ μέτηρ γεγαυῖα παίδων ἡρώων, ἐξεπόνησε μαθεῖν*» (Πλούταρχ. π. παιδ. ἀγωγ. σελ. 48. Reisk.).

(β) Οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκῃ, εὑρεται τὸ γ, τῶν Ἱπποκράτους Ἐπιδημιῶν ἐπιγεγραμμένον «*τῶν ἐκ πλοίων (ἀνηθέντων βιβλίων δηλαδὴ) κατὰ διορθωτὴν Μνήμονα Σιδήτην· ἐνιοὶ δ' οὐ κατὰ διορθωτὴν γεγράφθαι φασίν, ἀλλ' ἀπλῶς τοῦ ὀνόματος τοῦ Μνήμονος*» (Γαλην. Β. ὑπομνήμ. εἰς τὸ γ, τῶν Ἱπποκρ. Ἐπιδημ. τόμ. θ. σελ. 239). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀπόγραφον τοῦ Ἱπποκράτους ἔφερεν, ἴσως, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱατροῦ Πικμφίου τοῦ διεσκευασκότος τοὺς χαρακτῆρας (πρβλ. καὶ J. Wower. de Polymathia c. 16. p. 169. Lips. 1665). Ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν κτητόρων ὀνόματα ἐπεγράφοντο πολλάκις ἐν τοῖς βιβλίοις (αὐτ. αὐτόθ.). Ἀντίκα πάλιν ὁ Γαληνός (αὐτόθ.). «*Καὶ πάντων τῶν καταπλευσάντων (εἰς Ἀλεξανδρείαν) ἅμα βιβλίοις ἐπιγράφον οἱ τοῦ βασιλέως ὑπηρεταὶ τὸ ὄνομα*».

νώτατον, διότι καὶ τοῦτο ὑπῆρχεν ἐκ τῶν βιβλίων ἐκείνων, ὅσα Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ἠγόρασεν ὕστερον, ἐπαυξάνων τὰς βιβλιοθήκας (ὡς ἐροῦμεν παρὸς αὐτόν). Ὁ δὲ Ὀδισιὸς ἐκ τούτου δὴ τοῦ παρὰ τῷ Γαληνῷ μνημονευομένου τινὸς βιβλίου τοῦ Εὐεργέτου εἰδοποίησεν ὁλόκληρον τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην, ἐπιγράψας εἰς αὐτὴν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐεργέτου· ὡς ἂν εἴπερ ἔγραφεν ὁ Γαληνός, « βιβλίον τῆς Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου κληθείσης βιβλιοθήκης! Ἀλλὰ Φιλαδέλφειος μὲν κατασκευὰς ἐμάθομεν παρὰ Φίλωνος (βίβλ. Μωσ. β.), ἀπὸ τῆς φιλαδέλφου μεγαλουργίας ὠνομασμένας πάσας ἐν γένει τὰς μεγάλας καὶ ὑπερόγκους, ἐν αἷς ἂν ἀριθμοῖτο δικαίως καὶ ἡ βιβλιοθήκη (βλ. κεφ. ια. §. ζ)· καὶ τοι μῆδαμὺ μῆδ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου εὕρηται ἰδίως παρονομασθεῖσα Φιλαδέλφειος. Εὐεργέτιον δὲ, ἢ Εὐεργετινὴν βιβλιοθήκην (τὴν Ἀλεξανδρινὴν) οὔτε Γαληνός, οὔτε Φίλων, οὔτ' ἄλλος εἶπε τῶν ἀρχαίων οὔδεις, οὐδ' ἔσχεν ἡ Ἀλεξάνδρεια πώποτε τὴν ἐαυτῆς βιβλιοθήκην (μᾶλλον δὲ τὰς βιβλιοθήκας), ἀπὸ τινος ἐπωνυμίου τῶν Πτολεμαϊκῶν ἐπικληθείσας. Πάλιν, ἐπισυνάπτων καὶ τὰς ἄλλας τοῦ Γαληνοῦ ῥήσεις, (σελ. 247) ἐκλαμβάνει τὸν ἐν αὐταῖς μνημονευόμενον Πτολεμαῖον ἀντὶ τοῦ Α, Εὐεργέτου (τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου), προστιθεὶς καὶ ὅτι, « ἂν τις εἴπῃ τὸν Γαληνὸν κατὰ λάθος ὀνομάσαντα τὸν Εὐεργέτην ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου, λέγει πρᾶγμα ἀπαράδεκτον ». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ὁ Γαληνός οὔτε Φιλάδελφον ἐπωνόμασεν, οὔτ' Εὐεργέτην, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπε « Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα Αἰγύπτου », καὶ « Πτολεμαῖος ἐκεῖνος ». Εἰ δὲ καὶ τούτοις δηλοῦται (καθὼς φαίνεται πιθανώτατον) ὁ αὐτὸς Πτολεμαῖος, ὃν εἶπε καὶ ἀνωτέρω ῥητῶς Εὐεργέτην, οὔτε ἀπαράδεκτον ἢ ἀπίστευτον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνθρώπινον καὶ ῥᾶστον ἂν ἐπάθαινε συμβεβηκὸς ὁ Γαληνός, εἴπερ ἐπλανᾶτο περὶ τὰς τῶν ὁμωνύμων βασιλείων ἐπωνυμίας, ἐκλαβὼν τὸν Εὐεργέτην ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου. Πολλοὶ καὶ ἄλλοι παρὰ τὸν Γαληνόν, τὴν μὲν ἱατρικὴν σοφίαν ἀμαθέστεροι, τὴν δ' ἱστορικὴν φιλολογίαν μᾶλλον ἴσως ἐντριβεῖς, ἐσφάλησαν ἐνίοτε περὶ τὰς τοιαύτας ἐπω-

νομίας (α). Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα φαίνεται παντάπασιν ἄλλως ἔχον, καὶ οὐθ' ὁ Γαληνὸς ἠπατήθη περὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Πτολεμαίου, οὔτε Ὀδῖος ἐνόησε τὸν Εὐεργέτην τοῦ Γαληνοῦ. Οὗτος γὰρ «Πτολεμαίου βιβλίον, λέγων, τοῦ Εὐεργέτου», ἐνόει πιθανώτατα τὸν μὲν Α, οὐχί (τὸν υἱὸν τοῦ Φιλαδέλφου), τὸν δὲ Β, Εὐεργέτην, τὸν καὶ Φύσκωνα (τρὶς ἐγγονοὺς τοῦ Α, Εὐεργέτου, καὶ Ζ, τῶν Πτολεμαίων ἀριθμούμενον). Τοῦτον ἐννοεῖ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δυσὶ χωρίοις. Οὗτος γὰρ ὁ Εὐεργέτης, καὶ τοὶ ἄλλα καὶ ὧν καὶ καλούμενος *Κακεργέτης* (Ἀθῆν. δ, 184 : ιβ. 549), εἶχεν ὅμως μεγάλην φιλοτιμίαν περὶ τὴν αὐξήσει τῶν βιβλιοθηκῶν, ἀμιλλώμενος πρὸς τοὺς Ἀτταλικούς βασιλεῖς, καὶ μάλιστα τὸν τότε σύγχρονον Εὐμένην, τὸν δεύτερον (ὅθεν καὶ *φιλολόγος* ἐπωνομάζετο. Ἐπιφ. π. Μέτρ. §. ιβ)· καὶ ὑπομνήματα δὲ συνέγραψε ποικίλης πολυμαθείας, Ἀριστάρχου γενόμενος μαθητῆς (Ἀθῆν. β, 61, 71. ι, 438 κτλ.). «Διὰ τὴν τοιαύτην (λέγει Οὐάριον) περὶ τὰς βιβλιοθήκας ἀμιλλαν τῶν βασιλέων, Πτολεμαίου (τοῦ Ζ) καὶ Εὐμένους (τοῦ Β), κατείργοντος (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ) τοὺς χάριτας τοῦ Πτολεμαίου, ἐφευρέθησαν

(α) Οὕτως ὁ ἱστορικὸς Μέμων εἶπε Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀντὶ τοῦ Α ἄγου (βλ. ὁπισθ. σελ. 178). Παρὰ δὲ τῇ Παισαβία ἀναγινώσκεται Πτολεμαῖος ὁ Α ἄγου, ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου (Α, α, §. ι. ὅπου διορθῶσι, Πτολεμαῖος, ὁ Πτολεμαίου τοῦ Α ἄγου). Τὸν δὲ πάλιν Φιλαδέλφον ἀντὶ τοῦ Εὐεργέτου εἶπεν ὁ Πολύαινος (Βιβ. Η, κεφ. ν.). Καὶ τὸν Πτολεμαίον Ἀθηναῖον ἀντὶ τοῦ Φαληρέως ὁ Αἰλιανὸς (Παικ. ἱστ. Θ, θ. βλ. καὶ ἔμπρ. κεφ. ια. §. β. σημ.). Περὶ δὲ τοῦ σφοδρῶτα Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως λέγουμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς (Κεφ. ΙΒ, §. ε). Παραλείπομεν καὶ τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον, ὀνομάσαντα τὸν Φιλοπάτορα ἀντὶ τοῦ Φιλομήτορος (περὶ μέτρ. §. ιβ). Οὐδὲ τὸν Βιτρούβιον, συγχύσαντα τὸν Α, πρὸς τὸν Β, Εὐμένην (§. ια), οὐδ' ἄλλους τινάς, οὐδὲ γοῦν τὸν Ἀθηναῖον μνημονεύμεν, ὃν αὐτὸς ἡμῖν ὁ κριτικὸς ὀλίγω πρότερον (§. η), ἀδίκως εἰσήγε σφαλέντα περὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Φιλαδέλφου (ὁ δὲ Στράβων ἄλλο τι πέπονθε, μακρότερον αὐτὸν Δαρεῖον εἰπὼν, ἀντὶ τοῦ Ἀρταξέρξου. ΙΕ, 735). Ἀλλὰ τὸν ἐν τοῖς νεωτέροις περιφημώτατον Δοδούλλον αὐ παρασιωπήσαμεν· ὅστις διὰ παρενομίαν μνήμης ἀμαρτίαν εἰπὼν τὸν Ἑρατοσθένην σύγχρονον τοῦ Φιλαδέλφου (ἀντὶ τοῦ Εὐεργέτου), ἐκάλεσε τούτου μάρτυρα καὶ αὐτὸν τὸν Ὀδῖον (Dodwell Append. Dissert. in S. Irinaeum, p. 507). Ἄλλ' Ὀδῖος ὕστερον ἠρνήσατο τὴν μαρτυρίαν, καὶ διώρθωσε κασιγιῶς τὸν Δοδούλλον (Hody l. c. Libr. I. pag. 47).

ἐν Περγᾶμῳ αἱ μεμβράναι » (α). Ὅθεν, καθὼς ὁ Β, Εὐμένης « κατασκευάσας τὴν πόλιν, καὶ τὸ Νικηφόριον ἄλσος καταφυτεύσας, καὶ ἀναθήματα καὶ βιβλιοθήκας προσεφιλοκάλησε » (Στοάδ. ΙΓ. σελ. 624 καὶ 609). ὡσαύτως ἐτέρωθεν καὶ ὁ Ζ, Πτολεμαῖος ἀναμιλλώμενος, τοσαύτην κατέβαλλεν εἰς κτήσιν βιβλίων φιλοτιμίαν, ὡς καὶ τῶν καταπλεόντων ἀπάντων τὰ βιβλία κελεῦσαι πρὸς αὐτὸν κομίζεσθαι, καὶ ταῦτα εἰς καινοὺς χάρτας γράφοντα, διδόναι μὲν τὰ γραφέντα τοῖς δεσπótαις, — εἰς δὲ τὰς βιβλιοθήκας ἀποτίθεσθαι τὰ κομισθέντα· καὶ εἶναι τὰς ἐπιγραφὰς αὐτοῖς « τῶν ἐκ πολλοῖω » (Γαλην. ἐνθ. ἀνωτ.). Οὕτω δὲ σπουδαζὼν περὶ τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων κτήσιν οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, μετεκόμισεν ἐκ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰ προμνημονευθέντα (§. ζ) βιβλία τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ Αἰσχύλου χάριν τοῦ ἀπογράψαι — « καὶ κατασκευάσας πολυτελῶς ἐν χάρταις καλλίστοις, ἃ μὲν ἔλαβε παρ' Ἀθηναίων κατέσχευεν, ἃ δ' αὐτὸς κατασκεύασεν, ἐπεμψεν αὐτοῖς, παρακαλῶν ἔχειν καὶ τὰ 15 τάλαντα » (ἅπερ εἶχε δοὺς αὐτοῖς εἰς ἐνέχυρον· αὐτόθ.). (β). Τὴν δὲ ταιαύτην περὶ τὰ βιβλία σπουδὴν

(α) Varro apud Plin. XIII, 11. πρὸς Demagist. l. c. p. 559.

(β) Ἐκ τούτων ὁρμηθεὶς ὁ βασιλεὺς Βανδάλης, ἐπεχείρησε κατὰ τοῦ Ἀριστίου καὶ τὰ ἐρεῖς. « Πόσον (λέγει) μεγαλοπρεπὲς ὑπῆρξε, καὶ εὐγενὲς ἡλικίος ὁ Πτολεμαῖος » (νομίζει δὲ τὸν Φιλᾶδελφόν), « ἄρκει πρὸς ἀπόδειξιν εἰς καὶ μόνος μάρτυς, ὁ ἡμέτερος » (διότι ὁ Βανδάλης ὑπῆρχε καὶ ἱατρός). « Γαλήνης ὁ Περγαμῆς ». (καὶ γράφας τὰ ἀνωτέρω, τὰ περὶ τῶν τραγωδοποιῶν καὶ τῶν 15, τάλαντων, ἐπιφέρει). « Ἐκ ταύτης ἐξερρύησαν τῆς πηγῆς τὰ ἡμέτερά τοις προσταταῖς τῆς νομιζομένης τῶν Ο, μεταφράσεως, ὡς ἐπιχείρημα, προβαλλόμενα ὄψα, ἅτινα (κατὰ τὸν Ἀριστίου μῦθον) ἀπέστειλε δὴθεν ὁ Πτολεμαῖος τοῖς Ἰουδαίοις: Ἀλλὰ ποῖα σύγκρισις τῶν ὧν ἐκ φήμης ἤκουσεν ὁ Φιλᾶδελφός ἐν Παλαιστίνῃ κειμένων βιβλίων, περὶ κοσμογονίας, καὶ τινος Θεοῦ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀγνώστου (καὶ μάλιστα μισουμένου) πραγματευομένων, ἅτινα μὴ αὐτὸς εἶχεν ἰδὼν ὁ Φαληρεὺς, ποῖα σύγκρισις λέγει τούτων τῶν βιβλίων πρὸς τὰ τοῦ Σοφοκλέους καὶ Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, παρ' ἀνδρὶ (τῷ Φιλᾶδελφῷ) τοσαύτην κλίαν ἔχοντι πρὸς τοὺς ποιητάς; Ποῖα σύγκρισις τῶν 15, τάλαντων ὧν διὰ τούτους ἐχαρίσατο τοῖς Ἀθηναίοις, πρὸς τὰ πλέον ἢ 1000, ὅσα, κατὰ τὸν μῦθον, ἰδαπάνησεν εἰς τῶν Ἑβραίων βιβλίων τὴν ἑρμηνείαν; » (καὶ συνεχίζει ὁ Βανδάλης τὰρῶς ἐξυμνῶν τὴν ἀξίαν, καὶ τὸ κάλλος, καὶ δὴ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν δραμάτων τῶν τριῶν τραγωδοποιῶν! κερ. Θ. σελ. 69—74). — Ἄλλ' ὁ μὲν ἰθνηκὸς (ἀπαντῶμεν) καὶ μυθολάτρης

καὶ ἀμιλλαν τῶν ἐν Περγάμῳ πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασι-
 λεῖς μαρτυρεῖ, τέλος, ὁ Γαληνὸς καὶ ἀλλαχού λέγων « Πρὶν γάρ
 τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ Περγάμῳ γενέσθαι βασιλεῖς, ἐπὶ κτή-
 σει παλαιῶν βιβλίων φιλοτιμηθέντας, οὐδέπω ψευδῶς ἐπεγέγρα-
 πτο σύγγραμμα λαμβάνειν δὲ ἀρξαμένων μισθόν, τῶν κομιζόντων
 αὐτοῖς παλαιῶν τινος ἀνδρῶς, οὕτως ἤδη πολλὰ ψευδῶς ἐπιγράφον-
 τες ἐκόμιζον » (α). Εὐκόλως δὲ ἐλάνθανον οἱ κακουργοῦντες περὶ
 τὰς ἐπιγραφὰς διὰ τὴν μὴ πλήρη μήθ' ὀλόκληρον ἐκδοσιν τῶν
 ἐνός τινος καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραμμάτων (ἄλλων ἄλλοτε παρ'
 ἄλλοις ἀποκειμένων), καὶ μάλιστα διὰ τὴν ὁμωνυμίαν εἴτε τῶν
 συγγραφέων, εἴτε καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀμ-
 μώνιος (προομ. εἰς τὰς Κατηγορ.). Ὅθεν καὶ μᾶλλον εἰς τὸν Β,
 Εὐεργέτην ἀνέγκουσιν ἴσως καὶ ὅσα ὁ αὐτὸς Ἀμμώνιος ἀνωτέρω
 (§. η) ἀνέφερεν εἰς τὸν *Φιλάδελφον*, ἀπατηθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ
 τῆς ὁμωνυμίας τῶν Πτολεμαίων. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ περὶ τὸν Β,
 Εὐεργέτην ἐφιλοτιμοῦντο μάλιστα καὶ πρώτιστα περὶ τὴν κτήσιν
 τῶν αὐτογράφων, ἥ καὶ τῶν τελειοτέρων καὶ πληρεστέρων, καὶ
 μάλιστα τῶν ἀρχαιοτάτων, καὶ (κατὰ τὸν Γαληνόν) τῶν παλαιῶν
 βιβλίων τῶν συγγραφέων· καὶ τοῦτο μάλιστα παρέχει νοεῖν αὐτοῦ
 τοῦ Εὐεργέτου ἡ φροντίς, ὅστις λαμβάνων τὰ βιβλία, καὶ ἀπογρά-
 φων, ἀπεδίδου μὲν τοῖς δεσπόταις τὰ ἀπόγραφα, ἐκράτει δὲ παρ'

Φιλάδελφος ἐτίμησε, καθὼς φαίνεται, τὰς θείας Γραφάς, πολὺ πλέον παρὰ σέ,
 Βανθάλη! καὶ τὸ πρᾶγμα γέγονεν ἤδη. Σὺ δὲ τίτλαθι καὶ ὑπόμεινον! Εἰ δὲ δυσ-
 ναχηταίς, ὡ σοφώτατε ἀνδρῶν, ἀνάγκως πάλιν τὸν αὐτὸν Γαληνὸν (ἀκριβέ-
 στερον αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν μαθὼν), ἴσως εὐρήσεις παρ' αὐτοῦ φάρμακον τοῦ πάθους
 ἀκεσώδυνον.

(α) Γαλην. Α. Ὑπόμ. εἰς Ἱπποκρ. π. φύσ. ἀνθρώπου ρήσ. μβ. (σελ. 126. τόμ. 3.
 Luet.). Ταῦτα τοῦ Γαληνοῦ οὐδ' ἐμνημόνευσεν ὅλως Ὀδῖος· εἰ δὲ τούτοις προσέ-
 χεν, ἔβλεπεν ἂν, ὅτι ὁ παρὰ τῷ Γαληνῷ ρητῶς ἀνωτέρω ὀνομασθεὶς Πτολε-
 μαῖος ὁ Εὐεργέτης, οὐχ' ὁ Α, ὑπῆρχεν (ὡς εἶπεν Ὀδῖος, καὶ μετ' ὀλίγον
 πάλιν ἔρει), ἀλλ' ὁ Β, Εὐεργέτης. Εἰ γὰρ ὁ τῆν ἐν Περγάμῳ βιβλιοθήκην πρῶτος
 κατασκευάσας Εὐμένης ὑπῆρχεν ὁ Β, (ὡς καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἀμολόγησεν ἀνωτέρω
 §. α), ἀλλ' οὗτος ἐβασίλευεν ἐπὶ τοῦ Β, Εὐεργέτου, καὶ πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἡμιόλιον
 περὶ τὴν κτήσιν τῶν βιβλίων.

ἐαυτῷ τὰ πρωτότυπα, οἷον ἐποίησε καὶ τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ γελοῖον ἂν εἴη τὸ νομίζειν, ὅτι μέχρι τότε οὐχ ὑπῆρχον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τὰ ποιήματα τῶν ἐπισημοτάτων τραγωδῶν, οὐδ' ἐν τῇ Μουσείῳ τοῖς ἐχρῆτο ἢ ἐπὶ τοῦ φιλαδέλφου διασημοτάτῃ πληθὺς τῶν ποιητῶν, οὐδ' αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος αὐτῶν ἐπεθύμησεν (ὅπερ ὡμολόγησε καὶ Ὀδισ. §. ζ'). Ὅτι δὲ καὶ τὰ Εὐριπίδου βιβλία εἶχε παρὰ τοῦ Νηλέως λαβὼν ὁ Φιλάδελφος εἶδομεν ἐκ τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ (§. θ'). Καὶ φαίνονται ἄρα παντελῶς ἀσύστατοι καὶ κεινὸι τοῦ Ὀδίου οἱ συλλογισμοί. — Ὅτι, « εἴπερ ἐξ ἀρχῆς τῆς βασιλείας ἡσχολεῖτο περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης ὁ Φιλάδελφος, πλείστους δὲ συνεφόρησε τόμους, ὥστε καὶ τὴν βιβλιοθήκην ἔπρεπεν ἀπ' αὐτοῦ παρονομασθῆναι » (§. ζ'). Καί, ὅτι « ὁ παρὰ τῷ Γαληνῷ Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ὁ Α, ἐστίν, οὐχ ὁ Β, Εὐεργέτης » τοσαῦτα γὰρ βιβλία συναγαγόντων αὐτοῦ τε τοῦ φιλαδέλφου καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐφεξῆς βασιλέων, οὐκ ἂν ἔμενον ἐπὶ τοῦ Β. Εὐεργέτου συνακτέαι τοσοῦτοι τόμοι πολυπληθεῖς, δι' οὓς καὶ ἡ βιβλιοθήκη ἀπ' αὐτοῦ παρονομασθῇ ». (Ὀδισ., σελ. 33). Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἀνυπάρκτου ταύτης παρονομασίας εἵπομεν (σελ. 269). Εἶδομεν δ' ἀνωτέρω, καὶ ὅτι τὸν Β, οὐχὶ τὸν Α, Εὐεργέτην λέγει ὁ Γαληνός. Ὁ δὲ Φιλάδελφος πολλὰς πάντως μυριάδας βιβλίων συνήγαγε, φιλοτιμησάμενος ἀπ' ἀρχῆς καὶ δι' ὅλης δὲ τῆς βασιλείας ἐπλούτιζε τὴν βιβλιοθήκην (ἥς τινος τὰ θεμέλια κατέβαλε πρῶτος ὁ πατήρ, ὁ Λαγίδης, ὡς ὡμολογήσει καὶ ὁ Ὀδισ. ἐφεξῆς (κεφ. ια, §. ζ)· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐφεξῆς διαδόχοις ὁ Φιλάδελφος ἀπέκλεισε τὰς θύρας τῆς ἀχανεστάτης βιβλιοθήκης εἰς ἀποθησαυρίσιν καὶ ἄλλων βιβλίων, εἴτε νεωτέρων συγγραφέων (ἢ μῆπως μετὰ τὸν Φιλάδελφον ἔπαθε στείρωσιν συγγραφέων ἢ ἑλλὰς;), εἴτε καὶ παλαιῶν τινῶν ἀγνώστων εἰσέτι καὶ λανθανόντων, εἴτε γοῦν καὶ τῶν αὐτῶν οἷς εἶχεν ἡ βιβλιοθήκη, κατ' ἄλλους κώδικας, ἢ πληρεστέους, ἢ ἐπισημοτέρους καὶ ἀρχαιοτέρους, ἀθροίζομένων (ὡς εἵπομεν ἐπὶ τοῦ Β, Εὐεργέτου) (α). Ὅθεν ἡ μεγάλη ἐκείνη βιβλιοθήκη ἀνέβη, τέλος,

(α) Βλ. Demagium: I. c. p. 560. — Van Dale I. c. cap. 9 p. 69.

εἰς τοσοῦτον ὑπερφυῆ βιβλίῳ ἀριθμὸν, ἐπαυξήθησα καὶ καθέξῃς ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Φιλαδέλφου, ὡς καὶ τοῦτο πάλιν Ὁδῖος ἐσημείωσε (σελ. 32).

§. ιθ. ὥς εὖ παρέστη καὶ ὁ ποιητὴς Θεόκριτος (§. ι), αὐτόπτης μάρτυς καὶ αἰοιδὸς τῶν ἀρετῶν τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλὰ πῶς καὶ οὗτος εἰσάγεται μὴδὲν περὶ τῆς τούτου παιδείας μαρτυρῶν; Μὴ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεόκριτος οὐκ ὠνόμασε τὸν Φιλάδελφον «*φιλόμωσον*»; (Εἰδυλ. ιδ. 61)· ἢ μήπως τὸ *φιλόμωσον* οὐ σημαίνει καὶ τὸν μουσόληπτον καὶ πεπαιδευμένον, «*ὅν τινα Μοῦσαι φιλεῦνται*; Οἱ δὲ πάλιν ἕτεροι τοσοῦτοι «*Μουσάων ὑποφῆται, αἰέδοιτες Πτολεμαῖον, ἀντ' εὐεργεσίας*» (Εἰδ. ιζ. 115), μήπως ὕμνουν ἀγροίκον ἄνθρωπον καὶ ἀγράμματον, καὶ οὐχὶ τὸν «*ἀριστον βασιλέων*», καὶ «*προφερέστατον ἀνδρῶν*»; (αὐτ. στίχ. 4—12). Ἀλλὰ τὸ περὶ τούτου μνησκύνει τὸν λόγον ὀχληρόν. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὁδῖος ᾗθελεν ἴσως, ἵνα καὶ τὴν *βιβλιοθήκην* ὁ Θεόκριτος ῥητῶς καὶ ἐξ ἀνόματος μνημονεύσῃ! Καὶ ἡδύνατο μὲν πάντως, εἴπερ ᾗθελεν ὁ ποιητὴς, χρῆσασθαι τῇ λέξει (καὶ τοι καὶ πεζοτέρᾳ, καὶ τινα καὶ ἄλλην ἰδίως σημασίαν ἐχούσῃ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις (α)). ὕπῃρχε δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων διάλεκτον ἡ λέξις ἐπὶ τοῦ Θεοκρί-

(α) «*Ἐν δὲ τῶν κοινῶν*» (δημοσίων μερῶν) «*καὶ αἱ βιβλιοθήκαι, ὡς Εὐπολὶς φησὶν, οὗ τὰ βιβλία ὦνι α*» (Πολυδ. βιβλ. Θ. κεφ. ε. πρβλ. καὶ Ζ. λγ), δηλονότι θῆναι φέρουσαι βιβλία εἰς πώλησιν δημοσίως ἐκτεθειμένα, ὡς εἰς τὰ δημόσια βιβλιοπωλεῖα. Κατὰ δὲ τὴν συνήθη σημασίαν (ἐπὶ τῆς συλλογῆς τῶν κατὰ τόπους μονίμως τεθησαυρισμένων βιβλίων) κεῖται μάλιστα παρὰ τοῖς ὑστεροῦν συγγραφεῦσι καθὼς ἴδομεν (Στράβωνι, Πλουτάρχῳ, Γαληνῷ, Ἀθηναίῳ κτλ. πρβλ. καὶ Φρόνιχ. καὶ Θ. Μάγιστρ.). Κεῖται δὲ ὁμοῦ καὶ τοῦ ἀρχαιότερου παρὰ τοῖς Θεοκρίτῳ συγχρόνοις Ο. (Ἐσθρ. Γ. 1, καὶ Ἐσθρ. Β. 23, ἐπὶ τῶν δημοσίων ἀρχείων, ἡ χαρτοφυλακείων, τῶν καὶ γραμματοφυλακείων. πρβλ. καὶ Β. Μακ. Β. 13), καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἀριστοῖ (Ἐπιστ. Πτολεμ. πρὸς Ἐλεάζ.). παρὰ δὲ τῷ ἱερῷ Κλήμεντι λέγεται καὶ διηρημένως «*καὶ θηκαὶ τῶν βιβλίων*» (Στρωμ. η. σελ. 560 ἐκδ. Heins. Lugd. Batav. 1616). Ὁ δὲ Λουκιανὸς «*τὰς ἀποθήκας*, εἶπε, τῶν βιβλίων» (πρὸς ἀπαίδ. καὶ πολ. βιβλ. ὀνόμ. §. 5). Ὡς ἐκ ταύτης τῆς σημασίας ἐπεγράφσαν βιβλιοθήκαι καὶ συγγράμματα παντοδαπῆς ἱστορίας, ἡ μυθολογίας, ἡ φιλολογικῆς καὶ κριτικῆς θεωρίας περικειμένη, οἷον ἡ Διοδώρου βιβλιοθήκη, Ἀπολλοδώρου, Φωτίου, κτλ. παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις καὶ ἡ συλλογὴ Συγγραμμάτων δημοιδῶν, οἷον βιβλιοθήκη τῶν Πατέρων, κτλ. βλ. καὶ ἔμπρ. κεφ. ια. §. 5. σημ.

του γνωστή, ταττομένη και ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς συνήθους ἐκδοχῆς. Ἡδύνατο δὲ μάλιστα καὶ δι' ἄλλων φράσεων ποικίλων ὁ ποιητὴς ἐπαινέσαι τὴν περὶ τὰ βιβλία φιλοτιμίαν τοῦ Φιλαδέλφου (πῶς δ' οὐχί;· ἀλλ' οὐδ' οὕτως ὑγιαίνει τὸ ὀδιακὸν ἐπιχείρημα. Ὁ Θεόκριτος ἐνεκωμίαςεν οὐχὶ κατ' ἀπαρίθμησιν, ἀλλ' ἐν γένει καὶ περιληπτικῶς ἅπερ εἶπε καὶ ἄλλαχού (Εἰδ. ιε, 46) *πολλὰ καὶ καλὰ τοῦ Φιλαδέλφου ἔργα*. Οὐδὲ τὸ *Μουσεῖον*, οὐδὲ τὸν *Φάρον*, οὐδ' ὅσας ἔκτισε πόλεις, οὐδὲ τὰς ἄλλας, ἃς φίλων εἶπε *Φιλαδέλφους κατασκευὰς* εὐρίσκωμεν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ· ἀλλὰ μὴ παρὰ τοῦτο μὴδ' ἐκείναι παντάπασιν ἐγένοντο; ἢ μήπως καὶ κατ' αὐτὰς ὁ Φιλάδελφος ἡσχολήθη νοσῶν ἤδη, καὶ ποδαγριῶν, καὶ γεγηρακῶς (ὡς εἶπεν ὁ κριτικὸς περὶ τῆς βιβλιοθήκης); Ἀλλ' ὁ μὲν Θεόκριτος ἐγκωμιάζων τὸν Φιλάδελφον μετὰ τῆς Ἀρσινόης περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὅποτε καὶ αὐτὸ τὸ ἐγκώμιον ἐποίησε (βλ. ἔπισθ. σελ 186), ἀποδείκνυσιν αὐτὸν ἔκτοτε *φιλόμουσον*· διὸ (κατὰ συνέπειαν) καὶ περὶ τὸ *καλλίστον καταγώγιον τῶν Μουσῶν* (τὴν βιβλιοθήκην), καὶ εἰς αὐτὸ δὲ τὸ *Μουσεῖον* εὐκλεέστατα πεφιλοτιμημένον. Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος ἔλαθε καλέσας καὶ τὸν Θεόκριτον μάρτυρα καθ' ἑαυτοῦ βαρὺν καὶ ἀπαραίτητον.

§. κ'. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Βιτρουβίου (§. ια.), ἐπανοῦμεν τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ κριτικοῦ, μεθ' ἧς ὡμολόγησε σφαλέντα περὶ τὴν χρονολογίαν πολλάκις τὸν Ῥωμαῖον τῆς ἀρχαιότητος ἀρχιτέκτανα· καὶ ἄλλοι δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα τούτου σφάλματα ἐξεφώρασαν (α). Ὁ δὲ Ὀδῖος ἐξελέγχων ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ τὰς τοῦ Βιτρουβίου πλάνας, συνεξελέγχει σιωπηλῶς καὶ τὸν μέγαν *Σκαλίηρον*, καὶ τὸν μικρὸν *Βαρδάλην*, οἵτινες καὶ αὐτοὶ τὴν (ὅσον κατὰ τοῦτο) *ἄδικον στάθμην* τοῦ Βιτρουβίου μετεχειρίσθησαν, τὸν Α, Εὐμένη νομίσαντες ἰδρυτὴν τῆς ἐν Περγάμῳ βιβλιοθήκης (β). Κατὰ δὲ ταῦτα

(α) Βλ. Jo. Meursium de Athen. Attic. II. 9. πρῶλ. καὶ Lipsij Syntagm. de Bibliothec. cap. 4. in ej. Oper. vol. 2. p. 894 Lugd. 1613. καὶ Heynii Opuscul. Academ. vol. 1. p. 97, 127, 130.

(β) Scalig. Animadvers. ad Euseb. πρῶλ. καὶ Van Dale cap. IV. p. 28-35.

ἐπαινετέος ὁ Ὀδῖος, μνημονεύσας τὰ τοῦ Βιτρούβιου· ἄλλως γὰρ, ὡς πρὸς τὸν προκειμένον αὐτῷ σκοπὸν, φαίνεται παντάπασι περιττῶς, οἷον Ἀβυδηνὸν ἐπιφθόρημα, καὶ πρόσωπον κωφὸν εἰσαγαγῶν καὶ τὸν Βιτρούβιον· ἢ τί τῆς προκειμένης γνώμης ὁ Ὀδῖος ἐξελεύκανε δι' ἧς καὶ αὐτὸς ἐξήλεγξε πλάνης τοῦ Ῥωμαίου τεκτονικοῦ;

§. κβ. Καντηντήσαμεν, τέλος, καὶ εἰς τὰς κατ' ἐξοχὴν λαμπρὰς καὶ καθαρὰς μαρτυρίας (§. ιβ); καὶ πρώτην τὴν τοῦ Συγκέλλου, μᾶλλον δὲ τοῦ παλαιοῦ Ἀφρικανοῦ (ἐξ οὗ ταύτην, ὡς ὁμολογοῦσιν, ἀντέγραψε καὶ Σύγκελλος). Ἐκ ταύτης οὖν καὶ Ὀδῖος, καὶ πρότερος ὁ Σκαλιγῆρος, (ἐκ δὲ τούτου πάλιν καὶ ὁ Βανδάλης), ἐνόμισαν ὅτι ἀπέδειξαν τὸν Φιλάδελφον περὶ τὸ 32, ἢ 33, τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀσχοληθέντα περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης! Τί δὲ ἄρα καὶ λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἀφρικανὸν καὶ Σύγκελλον; «Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, κτλ. (βλ. σελ. 253). Ἦγουν (περιφραστικώτερον) ὅτι ὁ Φιλάδελφος καθίστησι, τουτέστι κατέστησε (κατ' ἀντιχρονισμόν ἱστορικόν, ὡς καὶ ἐφεξῆς τὸ *τελευτᾷ* ἀντὶ τοῦ, *ἐτελευτήσῃ*), καὶ κατήρτισε τὴν (ἣν αὐξάνειν ἐξ ἀρχῆς ἐπεχείρησε, καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου καθίστη) *βιβλιοθήκην* (α), συμπληρώσας αὐτὴν τῇ ρλβ, Ὀλυμπιάδι. Ταύτης δὲ τῆς τῶν βιβλίων συλλογῆς πληρωθείσης (κατὰ τὸν ἔσχατον εὑρεθέντα τῶν βιβλίων ἀριθμὸν), ὁ μὲν Φιλάδελφος *τελευτᾷ*, — πίπτει δὲ κωφὸν καὶ τὸ Σκαλιγῆρειον ἐπιχείρημα! (β). Θέλεις ἀναγνώστα περὶ τούτου σα-

δοσις ἀγωνιζόμενος ἀποδείξει τὴν Περιγρηνην βιβλιοθήκην οὐχὶ μεταγενεστέραν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ προτέραν τῆς Ἀλεξανδρινῆς, καὶ μεταπίπτων ἐκ παραλογισμῶν εἰς παραλογισμοὺς, τελευταῖον συμπεραίνει ὅτι «ματαίως τὸν Βιτρούβιον ἐξήλεγξαν πεπλανημένον ὁ, τε Αἰψίος καὶ Ὀδῖος»! κτλ. Τὴν ἀπάντην τοῦ Βιτρούβιου ἐξελέγχει καὶ Gronov. Thesaur. Antiquit. Graec. vol. 8. p. 2746.

(α) «Si tamen tale quid (λέγει Οὐόσσιος) scripserit Africanus, ita hoc accipiendum est, quod ut toto vitae spatio, ita quoque illo quem signarit anno locupletandae operam dederit Bibliothecae». J. Voss. App. ad P. Melam p. 65.

(β) Οὕτε παράλογον, ἀλλὰ καὶ μάλιστα πιθανώτατον (ὡς ἐκ τῆς φράσεως) φαίνεται ὅτι ὁ Σύγκελλος ἔγραψε «Πτολεμαῖος . . . τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην

φεστέραν ἀπόδειξιν ; ἄκουσον ὁλόκληρον τὸ παρὰ τῷ Συγκέλλῳ τοῦ Ἀφρικανοῦ χωρίον· οὗτινος τὰ μὲν ἡγούμενα παρέλιπον (ὡς ἀσύμφωνα πρὸς τὸν σκοπὸν), μόνον δὲ τὰ κράσπεδα περικόψαντες, ὡς χρυσοῦ νομίσματος γύρον, ἢ ὡς χρυσοπνήνητον ὑφάσματος ὦαν, ἐπέδειξαν ἡμῖν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων. Λέγει ταῖνυν ὁ Ἀφρικανός· « Πτολεμαῖος οὗτος ὁ Φιλάδελφος, πᾶσαν πανταχόθεν, ὡς εἰπεῖν, συμφορήσας βιβλὸν τῆς Οἰκουμένης, σπουδῇ τοῦ Φαληρέως Δημητρίου, τρίτου νομοθέτου Ἀθηναίων » (ἀκούεις πότε, καὶ διὰ τίνος ἤρξατο τὰς βιβλούς συμφορεῖν ;), « ἀνδρὸς παρ' Ἑλλήσι σπουδαίου· ἐν οἷς (ἴσ. γρ. ΑΙΣ, δηλαδὴ βιβλούς) καὶ τὴν Ἑβραίων Γραφὴν, ὡς προτίταται, τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην καθίστησιν, ρλβ, Ὀλυμπιάδι· ἧς πληρουμένης, τελευτᾷ· δέκα (ἴσ. γρ. εἴκοσι· βλ. ὁπισθ. σελ. 51) μυριάδες βιβλίων ἦσαν, ὡς τινὲς φασι » (α). Ταῦτα γράφουσι καὶ Ἀφρικανός, καὶ Σύγκελλος (Χρονογρ. τ. α. σελ. 518. ἐκδ. Bon.). Οἱ δ' αὐτοὶ προεῖπον μικρὸν ἔμπροσθεν (σελ. 516—518) καὶ τὰ ἐφεξῆς· « Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἀνὴρ τὰ πάντα σοφὸς καὶ φιλοπονώτατος· ὃς πάντων Ἑλλήνων τε καὶ Χαλδαίων, Αἰγυπτίων τε καὶ Ῥωμαίων τὰς βιβλούς συλλεξάμενος, καὶ μεταφράσας τὰς ἀλλογλώσσους εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, μυριάδας βιβλίων ι, (τουτ. δέκα· ἀλλὰ καὶ ὧδε γρ. κ, εἴκοσι), ἀπέθετο κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ συστάσαις βιβλιοθήκαις ». Καὶ ταύτην τοῦ Φιλαδέλφου τὴν πράξιν τάττουσι πρῶτην εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ἐφεξῆς δὲ καὶ τῆς Φάρου τὴν κατασκευὴν ἱστοροῦσι, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ο, τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, πάντα ταῦτα τιθέντες (ὡς ὁ Εὐσέβιος) εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς

καθίστησιν· ἧς πληρουμένης, Ὀλυμπιάδι ρλγ, τελευτᾷ. κτλ. Τῆς Ὀλυμπιάδος, δηλονότι δηλούσης τὴν ἐποχὴν οὐχὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς βιβλιοθήκης, ἀλλὰ τὴν τῆς τελευτῆς τοῦ Φιλαδέλφου. Οἱ δὲ μεταγραφαῖς συνετάραξαν τὴν ράσιν, συγχύσαντες καὶ τὸ ἴσχατον τῆς Ὀλυμπ. ἀριθμητικὴν στοιχείου, καὶ γράψαντες οἱ μὲν ρλβ, οἱ δὲ (κατὰ τὸν Γοάρου) ρλα. Ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδὲν φιλονεικοῦμεν· κείσθω καὶ ὡς ἔχει (ἀν' αὐτῷ δόξῃ) τὸ χωρίον· διότι καὶ οὕτως ἐξελέγχει τὴν πλάνην τῶν Σκαληηρικῶν !

τοῦ φιλαδέλφου βασιλείας (·ὅν μὴ καὶ βῆτω· τὸν χρόνον ὀρίζουσι· βλ. ὁπισθ. σελ. 258). Ὡστε οἱ Σκαλιγῆρειοι, καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, ἀποδεχόμενοι καὶ τιμῶντες τὴν Ἀφρικανοῦ καὶ Συγκέλλου μαρτυρίαν, ὡς ἐνδοξον καὶ λαμπρὰν, ὀφείλουσιν ἐξ ἀνάγκης καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ προθύμως ὁμολογῆσαι, τὴν τε τοῦ φιλαδέλφου σοφίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸν *Φα.ληρέα Δημήτριον*, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ (δηλονότι κατ' αὐτὰς τῆς βασιλείας τὰς ἀρχάς) ὑπὸ τοῦ φιλαδέλφου σπουδαζομένην σύστασιν τῆς βιβλιοθήκης. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Ὅποια δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἰωσήπου; Λέγει οὗτος ὅτι «Ἐπειτα τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου παραλαβὼν ὁ Φιλάδελφος, καὶ κατασχὼν αὐτὴν ἐπὶ ἔτη εἰδὸς δέοντα 40, τὸν τε νόμον ἡρμήνευσε» κτλ. ὡς ἂν εἴελεγε κατ' ἄλλην σύνθεσιν ἀναλυτικῶς· «Ἐπειτα ὁ Φιλάδελφος, δε παρέλαβε τὴν βασιλείαν, καὶ κατέσχευεν αὐτὴν ἐπὶ ἔτη 39, τὸν τε νόμον ἡρμήνευσε». — ἢ, καὶ (κατ' ἀνάλυσιν τῆς δευτέρας μόνον μετοχῆς) «Ἐπειτα ὁ Φιλάδελφος, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, δε καὶ κατέσχευεν αὐτὴν (ἢ, ἢ καὶ κατέσχευεν) ἐπὶ ἔτη —, τὸν τε νόμον, κτλ. (α)· ταῦτα λέγει ὁ ἱστορικός. Καὶ φαίνεται μὲν ἡ Ἰωσήπειος αὐτῇ φράσις περὶ τὴν σύνθεσιν ἰδιότροπος, καὶ τῇ τάξει τῶν κημμάτων πρωθυπεριζούσα, ἀπαντᾷται δὲ ὅμως σπανίως καὶ παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς (β). Ἐπειτα καὶ τῷ μικρὸν προσ-

(α) Οὕτω καὶ ὁ παλαιὸς Λατίος μεταφραστὴς ἡρμήνευσε τὴν β, μετοχὴν (ἐγκλείσει· μάλιστα καὶ διὰ παρενθέσεως) «*Tam demum Aegypti regnum adeptus Philadelphus (quod quidem tenuit annos undequadragesinta) et legem Judaicam curavit transferendam*», etc.

(β) Τοιαύτης φαίνεται καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Θουκυδίδου· «Ἀπανίστανται ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀφικόμενοι εἰς Βιβρόσιαν, καὶ κεῖθεν ἐπιστρέψαντες, καὶ περὶ ῥάσαντες πρῶτον τοῦ Χωρίου, καὶ οὐχ ἐλθόντες, ἐπορεύοντο κατὰ γῆν πρὸς τὴν Ποτίδαϊαν» (ἀντὶ «καὶ περὶ ῥάσαντες... καὶ οὐχ ἐλθόντες, καὶ κεῖθεν ἐπιστρέψαντες, ἐπορεύοντο» κτλ. Θουκυδ. Α, 61, σελ. 83. τόμ. α. Bipont.) Πρόσθετε καὶ ἄλλην τοῦ Διεξήπου φράσιν, τὴν αὐτὴν σχεδὸν καὶ συγγενεστέτην τῆς Ἰωσήπου. «Πτολεμαῖος ὁ Ἀγών, πρῶτος τῆς Αἰγύπτου μετ' Ἀλέξανδρον βασιλεύσας ἔτη μ, ἐλθὼν εἰς Παλαίραζαν συνάπτει μάχην

χόντι τὸν νοῦν γίνεται καταφανές τὸ νόημα τοῦ συγγραφέως, διὰ τὴν προκύπτουσαν ἐξάισιον ἀτοπίαν, ἃν ἡ σύνθεσις τοῦ λόγου μὴ ἐκληφθῇ καθὼς προείπομεν· ἡ γὰρ ὑστερόχρονος ἐκδοχὴ τῶν μετοχῶν ποιεῖ τὸν Ἰώσηπον λέγοντα, ὅτι «ὁ Φιλάδελφος, ἀφ' οὗ παρέλαβε τὴν βασιλείαν, καὶ ἀφ' οὗ κατέσχευεν αὐτὴν ἐπὶ ἔτη 39, τότε τὸν νόμον ἡρμήνευσεν»· ἡγοῦν ἀφ' οὗ, τέλος, ἐπαύσατο καὶ κατέχων τὴν βασιλείαν καὶ ζῶν! (διότι τὸ *τέρμα τῆς κατοχῆς τῆς βασιλείας* ὑπῆρξε πάντως τὸ αὐτὸ καὶ *τέρμα τῆς Φιλαδέλφου ζωῆς*, ὅποσονδήποτε τοῦτο τὸ ἔτος ὑποτεθῇ, εἴτε 39, εἴτε 38, εἴτε καὶ 40). Καὶ εἰς ταύτην τὴν παράλογον ἀτοπίαν ἐμπέπτωκεν Ὀδῖος, ἐρμηνεύσας, ὡς ἡρμήνευσε τὸ χωρίον (§. 16). Καὶ ὥφειλε μὲν ὁ σοφὸς ἀνὴρ, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλ' ὅμως αὐτῷ καὶ ἀκολουθήσαι τῷ παλαιῷ ῥωμαίῳ μεταφραστῇ, ἀποδόντι τὸν γνήσιον τοῦ Ἰωσήπου νοῦν· ἀλλ' αὐτὸς μηδὲν ἄλλο βλέπων, εἰ μὴ πανταχοῦ τρανὰς ἀναιρέσεις καὶ ἀνατροπὰς τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς, εἰσήγαγε κατ' αὐτῆς μαρτυροῦντα καὶ αὐτὸν αὐτῆς τὸν πιστὸν ἀντιγραφέα καὶ συνοψιστὴν Ἰώσηπον (α). Ἐπειτα, λέγει μὲν ὁ κριτικὸς ὅτι γράφει δοξασίαν ἀβέβαιον, προτιθεὶς εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλ' ὅμως ἐν ταυτῇ καὶ τεχνεύεται περὶ τὴν ἐξήγησιν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰώσηπος ἱστορεῖ ῥητῶς τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον βασιλεύσαντα ἔτη τεσσαράκοντα (ἀνάγων δηλονότι εἰς αὐτὸν καὶ τὴν *διετίαν*,

Δημητρίῳ, κτλ. Διέξην. παρ' Εὐσεβ. Χρον. ἐκδ. Scaliger. p. 58, καὶ Mediol. p. 184 (ἡ δὲ μάχη γέγονεν Ὀλυμπ. ρις, τὸ γ, τῷ 11, ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Λαγίδου). Ἰπαγε νῦν Ὀδῖε καὶ λογίζου καὶ τὸν Λαγίδην ὑπὸ τῆς φράσεως, ὅτι τὴν πρὸς Δημητρίον μάχην συνῆψεν, ἀφ' οὗ ἔδωκεν εἰς τὴν 40.

(α) «Ὁ, πόσον (λέγει Οὐόσιος), πόσον ἂν γελοιὸς ὑπῆρχεν ὁ Ἰώσηπος, εἴπερ ἔγραφεν, ὅτι τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας κατεσκεύασε τὴν βιβλιοθήκην ὁ Φιλάδελφος, καὶ ταύτην ἐπιστάτοστος Δημητρίου τοῦ Φαληρέως»! (Append. p. 65). Ὁ δὲ Ὀδῖος τί πρὸς ταῦτα; — «Πῶς ἂν ᾖ γελοιὸς ὁ Ἰώσηπος, ἰγὼ μὲν οὐκ ἔρω. Πότε δὲ ἀπέθανεν ὁ Φαληρεὺς, ἡμεῖς μὲν οἶδαμεν, ἡγνοῖ δὲ Ἰώσηπος· ἡγνοῖ καὶ Ἀριστεύς· ἡγνοῦν καὶ οἱ παλαιοὶ Πατέρες· καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν πάντα γὰρ ἐπίστανον εὐχερῶς, μηδὲν ἀνακρίνοντες» κτλ. (βλ. Hody p. 35. not.). Ἠγνοῦν δὲ οὗτοι πάντες δηλονότι, ἐπεὶ οὐκ ἀνέγνωσαν, ἢ οὐ κατενόησαν τὸν Ἑρμιππον, ὡς ὁ Σκαλίηρος καὶ Ὀδῖος! — Βαβαί! τίς ἂν προσεδόχηεν ὑπὸ σοφοῦ καὶ σεμνοῦ καλῶμον τοιαύτας Ἀετιυάμαντι πρεπούσας φωνάς;

ἦν συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ υἱοῦ)· αὐτὸν δὲ πάλιν τὸν φιλάδελφον (ὅστις ἐβασίλευσε καθ' ἑαυτὸν ἔτη 38, ὡς κοινῶς παρ' ἅπασιν τοῖς δοκιμωτάτοις ὁμολογεῖται) λέγει κατασχόντα τὴν βασιλείαν ἔτη 39 (α). Ὁ δὲ Ὀδιδος δραξάμενος τοῦ 39 ἀριθμοῦ, τὴν μὲν τοῦ Λαγίδου βασιλείαν, τεσσαρακονταετὴ σαφῶς παρ' ἰωσήφω ἀριθμουμένην, ἀπεσιώπησε· προστιθεὶς δὲ τὴν διετίαν πρὸς τῇ τοῦ φιλαδέλφου, συνήγαγεν ἐπὶ λέξεως, ὅτι « ὁ ἰωσήπος τίθησι τὴν ἐρμηνείαν » (ἐπομένως δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης) « εἰς τὸν ἔσχατον, δηλονότι τὸν 40 ἐνιαυτὸν τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας » κτλ. (καὶ τοι τοῦ ἰωσήπου μὴ τὸ 40, ἀλλὰ τὸ 39, τρανῶς ἀριθμοῦντος ἔσχατον τῆς βασιλείας ἔτος « ἐνὸς θέοντα 40 »!). Οὕτως ὁ κλεινὸς ἀνὴρ, ἀφ' οὗ παρέστησε τὸν φιλάδελφον ἀσχοληθέντα περὶ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης νῦν μὲν ἀορίστως « μετὰ τὰ μέσα τῆς βασιλείας », νῦν δὲ μᾶλλον ἐκπεφασμένως « ἡδη προβεβηκότα καὶ γηράσκοιτα καὶ γυλάρῳστοι », καὶ πάλιν ἐτι διωρισμένως, κατὰ τὸ 30 τῆς βασιλείας ἔτος, ἢ 32, ἢ 33, ἢ 34 (ἐκτον δηλονότι πρὶν ἀποθάνῃ), καὶ (ἐτι γενναιότερον) « ὀλίγω πρὸ τῆς τελευταίας », τελευταῖον εἰσάγει τοῦτον ἐξ ἰωσήπου σπουδάζοντα περὶ τὴν βιβλιοθήκην, α καὶ ἀφ' οὗ κατέσχευεν (ὅσα δὴ καὶ κατέσχευεν ἔτη) τὴν βασιλείαν » (ἔχουν ἤδη τεθνηκότα, καὶ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τοῦ βίου, τὰ λοιπὰ πνέοντα! ἢ πῶς ἂν τις ἀτοπίωτερον ἐκφράσῃ τὴν ἀτοπωτάτην ἐρμηνείαν τῶν λόγων τοῦ ἰωσήπου;). Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων καὶ ἐν εἵδει κορωνίδος ἀπιτεθειμένων λαμπρῶν μαρτυριῶν!

§. κβ'. Περὶ δὲ τοῦ « Καὶ ἡμεῖς παραλαβόντες τὴν βασιλείαν » κτλ. ὅπερ Ὀδιδος προστίθησι (§. ιγ), τί ποτε ἄρα καὶ τοῦτο σημαίνει, λέγομεν εὐθύς (§. κγ. ἄρθρ. Α). Ἐνταῦθα δὲ καταπαύομεν τὰς

(α) Τοῦτον τὸν παρ' ἰωσήπου μόνον φερόμενον 39, ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας καὶ ὁ σοφὸς Χαμπολλιῶν ὡς παράδοξον ἐμνημόνευσε, καὶ πῶς περιᾶται δικαιοῦν (Annal. des Lag. T. I. p. 387,). Ἀλλὰ μήπως ὁ μὲν ἰωσήπος ἔγραψε διὰ στοιχείου, « Β, θ έ ο υ τ α » (δυο τινι θέοντα)· ὁ δ' ἀντιγραφεὺς ἐλλαβὼν τὸ β, ὡς α, ἔγραψεν ὀλόγραφον « ε υ ν θ ε θ έ ο υ τ α ; » κτλ.

πρὸς ἕκαστον τῶν Ὀδιακῶν ἐπιχειρημάτων ἀκριβῶς καὶ κατὰ μέρος ἀντιστοιχοῦσας ἀπαντήσεις, ἐξ ὧν (ὡς νομίζομεν) ἐξελέγχεται ψευδὲς καὶ τὸ ἐπενεχθὲν συμπέρασμα (§. ιδ). Καὶ τοίνυν συμπεραίνομεν τὴν ἀπάντησιν. Ὅτι οὐδαμοῦ οὐδόλως φαίνεται ὁ Ἀριστέας φρονῶν τὴν ἐρμηνείαν γενομένην μετὰ πολλοὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἐνιαυτούς. Καὶ ἐπομένως ἀληθεύουσιν ἑκάτερα τὰ παρακολουθοῦντα τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι τε κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας γέγονεν ἡ ἐρμηνεία, καὶ ὅτι διὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδίας, οἰηθεὶς ὅτι πάνπαν ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως καὶ γεωμετρικῶς ἐπραγματεύσατο τὴν ὑπόθεσιν, ἐπήγαγεν ἐπὶ τέλους καὶ τὴν γεωμετρικὴν κατακλειδα, γράμμασι γράψας ἑλληνικοῖς « ὅπερ ἔδει δεῖξαι » !

§. κγ. Μόλις, τέλος, ἀναγνώστα, καὶ γὰρ καὶ σὺ ἀσθμαίνοντες καὶ κεκηνηκότες διήλθομεν τὸν μακρὸν, καὶ δὴ καὶ πολυέλικτον, καὶ σπαραγγώδη τῶν Ὀδιακῶν ἀντιβλήσεων παρθμὸν, διὰ σκαφιδίου μικροῦ καὶ εὐπεριτρίπτου « τὴν ὅλην ἀναμετρήσαντες χάρινδιν ». Ἦδη δὲ τὸν κίνδυνον ἄσμενοι διαφυγόντες, ἀναλάβωμεν ἐν περιλήψει καὶ συντόμως τὰς ἀποδείξεις, ὅτι ἡ μετάφρασις ἐγένετο περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, ὁπότε συνεβασίλευε μετὰ τοῦ πατρὸς.

Α) Αὐτός ὁ Φιλάδελφος, ἐρωτῶν τοὺς πρεσβυτέρους τὰ τε ἄλλα, καὶ « Πῶς ἂν τοῖς γονεῦσι τὰς ἀξίας ἀποδῶ χάριτας » ; καὶ οὗτοι πάλιν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπαντῶντες « εἰ μηδέποτε αὐτοὺς λυπήσει », μαρτυροῦσι τρανῶς ἔτι τότε ζῶντας τοὺς γονεῖς τοῦ Φιλαδέλφου (βλ. Κεφ. η. §. ε). Τοῦτ' αὐτὸ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς Φιλαδέλφου πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολῆς, ὅπου γράφει « Καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν, φιλάνθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι » κτλ. ὡς ὀρθῶς οἱ περὶ τὸν Σαλιανὸν παρετήρησαν (βλ. §. ιγ). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδίας ἀπατηθεὶς, παρηρμήνευσεν καὶ τοῦτο τὸ χωρίον (βλ. §. ιγ) ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολή « Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ ὅτου παρελάβομεν τὴν ἀρχὴν, αἰείποτε εἰώθαμεν φιλάνθρωπότερον χρῆσθαι τοῖς Ἰουδαίοις » κτλ. Ὅτι δὲ πάντῃ διάφορός ἐστὶν ὁ τῆς

ρήσεως νού, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δείξει. Ἀναλάβωμεν τὰ τῆς ἐπιστολῆς ἄνωθεν ἐξ ἀρχῆς. * Ἐπειδὴ συμβαίνει (ἴσ. γρ. *συνέβη, ἢ συμβέβηκε*) πλείονας τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν κατοικεῖσθαι (ἴσ. γρ. *κατοικισθαι*), γεννηθέντας ἀναστάτους ἐκ τῶν Ἰεροσολύμων ὑπὸ Περσῶν, καθ' ὃν ἐπεκράτουν χρόνον· ἔτι δὲ καὶ συνεληλυθέναι τῷ πατρὶ ἡμῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον αἰχμαλώτους, ἀφ' ὧν πλείονας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα κατεχώρισεν ἐπὶ μείζοσι μισθοφορίαις· ὁμοίως δὲ καὶ, τοὺς προόντας κρίνας πιστοὺς, φρούρια κτίσας ἀπέδωκεν αὐτοῖς, — καὶ ἡμεῖς δὲ (ἴσ. γρ. δὴ) *παραλαβόντες τὴν βασιλείαν, φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι* πολὺ δὲ *μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις*, ὧν ὑπερὶ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἠλευθερώκαμεν » κτλ. Ἐκ τῆς ὅλης ταύτης συμφράσεως βλέπομεν ὅτι ὁ Φιλᾶδελφος, αἰτιολογήσας τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς Αἴγυπτον κατοικίαν, ἐπιδείξας δὲ καὶ τὴν πρὸς τούτους παρὰ τοῦ πατρὸς εὐμένειαν καὶ τιμὴν, ἐπιφέρει πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ λόγου παρευθὺς τὸ, * *καὶ ἡμεῖς δὴ* (= οὖν, ἦ, ἥδη, ἄρτι) *παραλαβόντες τὴν βασιλείαν, φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι* » κτλ. Τοῦτο δὲ τί ἄλλο δηλοῖ, εἰ μὴ ὅτι τότε νωστὶ παρέλαβε τὴν βασιλείαν, καὶ παραλαβὼν, ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους; ἢ πρὸς τί προσέθηκε καὶ τὸ *παραλαβόντες τὴν βασιλείαν*, εἴπερ ἐβασίλευεν ἥδη πάλαι πρὸ χρόνων πολλῶν; ὁ δὲ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἐκφράζει, μεθ' ἧς ἀπαντᾷ, δηλαδὴ προσφέρεται καὶ ἐμφανίζεται πρὸς πάντας τοὺς ὑπηκόους (ὡς εἰώθασιν μάλιστα οἱ νωστὶ βασιλεύοντες ἀνακηρύττειν πρὸς τοὺς λαοὺς), συγχρόνως δὲ καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς τούτοις *φιλανθρωπότερον* (ἢ ὁ πατὴρ) ἀπαντήσας· ἐπεξηγῶν δὲ ταύτην τὴν διαφέρουσαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους φιλανθρωπίαν ἐπιφέρει * ὧν ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας ἠλευθερώκαμεν ». Ταῦτα πρὸς τὸν ἀρχιερέα ὁ Φιλᾶδελφος ἀναγγέλλων, φαίνεται κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας ἐλευθερώσας τοὺς αἰχμαλώτους. Τοῦτο δὲ καὶ Ματθίας ὁ Παλμέριος (ἀρχαῖος Ἀριστέου μεταφραστῆς) συνιδὼν, ἡρμήνευσε τὴν φράσιν οὕτως * *Καὶ ἡμεῖς, ἀφ' οὗ τὸ πηδάλιον τῆς βασι-*

λείας παρελάβομεν, φιλανθρωπία χρώμενοι πρὸς ἅπαντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς σοὺς πολίτας, τούτων ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας ἡλευθερώκαμεν » (α). Τὰ δ' αὐτὰ λέγει καὶ ἡ παρ' Ἰωσήφ τοῦ Φιλαδέλφου ἐπιστολὴ· οὐδ' ὠφελῆθη Ὀδισς οὐδ' ὅπως οὖν ἐξ ἧς προβάλλει περὶ τὴν φράσιν διαφορᾶς (§. ιγ). Διότι καὶ Ἰώσηπος ἀπαρallάκτως, ὡς ἔχουσι καὶ τὴν σήμερον τὰ τοῦ Ἀριστέου (καὶ οὐκ ἄλλως πως, ὡς ὑπαινίττεται Ὀδισς) ἀναγνούς, καὶ συνοψίσας τὴν ἱστορίαν ἐξέφερεν, ὡς τ' ἄλλα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν συντομώτερον, λέγων· « Πολλῶν ἐν τῇ ἐμῇ βασιλείᾳ κωτωκισμένων Ἰουδαίων, οὓς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ Περσῶν, ὅτ' ἐκράτουν, ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐτίμησε, — τὴν ἀρχὴν ἐγὼ παραλαβὼν, πᾶσι μὲν φιlanθρωπῶς ἐχρησάμην, μάλιστα δὲ τοῖς σοῖς πολίταις, ὧν ὑπὲρ δέκα μὲν μυριάδας αἰχμαλώτων ἀπέλυσα » κτλ. (Ἰώσ. Ἀρχ. ιβ. Β. §. 4). Ὥστε καὶ ἐν τούτοις τοῖς παρωχημένοις χρόνοις οὐδὲν ἄλλο λέγει ὁ Φιλαδέλφους, εἰ μὴ ὅτι, αὐτὸς παρέλαβε τὴν ἀρχὴν, πᾶσι μὲν ἐχρήσατο φιlanθρωπῶς (ἀμέσως δηλαδὴ καὶ παρ' αὐτοῦ ἀρχόμενος τῆς βασιλείας· ἢ μήπως ὕστερον, ἀφ' οὗ πολλοὺς ἐβασίλευσε χρόνους, τότε ἐχρήσατο τῇ φιlanθρωπίᾳ;), πολὺ δὲ μᾶλλον καὶ ἐξαι-

(α) « Nos ubi regni gubernacula cepimus, benignitate erga omnes, tum maxime erga cives tuos affecti, eorum supra 100000. libertate donavimus » etc. (Hist. Arist. παρ' αὐτῷ Hody pag. 36). Ὁ δὲ ἕτερος Μαθίας ὁ Γαρβτίος (ὃ καὶ Ὀδισς παρ' αὐτοῦ ἐκλήθη) κολοῦσιν καὶ ταῦτα μνησθέντες οὕτως· « Nos vero consecuti regni administrationem, cum alijs omnibus exhibemus nos humaniores, tum vero praecipue civibus tuis etc (βλ. Ἀριστέα ἐν τοῖς Ἰωσήφ. τόμ. β. σελ. 106, ἐκδ. Hav.)· τουτ'. « Ἡμεῖς δὲ διαδεξάμενοι τὴν διαίκασιν τῆς βασιλείας, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν φιlanθρωπώτερον προσφερόμεθα, μάλιστα δὲ τοῖς σοῖς πολίταις, κτλ. Τὸ δὲ χεῖρον, ὅτι ὁ καλὸς Γαρβτίος (ἐκδ. αὐτ. Hav.) λατινῶν ἐν τούτοις ἰσχυρίζεται· ἢ γὰρ ἐπιστολὴ, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἰπερδὴ, ἔχει τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ, « Καὶ ἡμεῖς δὲ (ὅπου φανερώς ἐλέγχεται ἡ ψευδὴς τοῦ δὲ γραφὴ διορθωτέα εἰς τὸ δὲ)· ὡς αὐτὸς καὶ Γαρβτίος ἱρηναῖος· ἐξ ἀρχῆς Quoniam evenit, et quia... ἔπειτα ἀκολουθῶν καὶ τὸ ἰσχυρῶς ἑλληνικὸν δὲ, ἐπιφέρει· nos vero, δέον χωρὶς τοῦ νερο τὴν ἀπόδοσιν ἐξενεργεῖν, ὡς ὁρθῶς ἔγραψεν ἀνωτέρω καὶ ὁ Παλμύριος· « Nos ubi etc. Πλὴν ἄλλ' ὅμως ἐν τῇ παρ' Ὀδίῳ (p. VI) ἐκδόσει τῆς Γαρβτίου ἱρηναίου τοῦ Ἀριστέου ἀπὸ τοῦ νερο, κίτται ὁρθότερον τὸ etia m.

ρέτως ἐφίλανθρωπέυσατο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φιλάδελφος παρέλαβε τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ πατρὸς, διετίαν ὅλην ἐπιζήσαντος· ἅμα δὲ παραλαβὼν ἀπελύτρωσε τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἰουδαίων· ἐλύτρωσε δὲ τοὺτους ἀφ' οὗ πρῶτον ἐδογματίσε μετακαλέσασθαι παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τοὺς τῶν Γραφῶν ἐρμηνεῖς· ἄρα κατ' ἐκείνην ἔτι τὴν διετίαν ἐπικρατοῦσαν καὶ πρὸς Ἑλεάζαρον ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τὴν ἐρμηνείαν κατώρθωσε τῶν Γραφῶν.

Β) Ὅθεν καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἐπιστολὴ, μνημονεύουσα τῆς βασιλείσης καὶ ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἀρσινόης (ἦν πρώτην ἔγημεν ὁ Φιλάδελφος, ἔτι ζῶντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς, βλ. ὁπισθ. σελ. 177. κτλ), καὶ αὕτη λοιπὸν ἡ ἐπιστολὴ κατ' ἐκείνην τὴν διετίαν ἐγράφη, καὶ προσηνέχθη τῷ Φιλαδέλφῳ παρὰ τῶν ΟΒ, ἐρμηνευτῶν.

Γ) Διὰ τὴν ἐπὶ τῆς διετίας ταύτης γενομένην τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θείων Πατέρων οἱ ἀρχαιότατοι, οἱ μὲν ἀπονέμουσι τὴν πρᾶξιν εἰς ἀμοτέρους τοὺς Πτολεμαίους (τὸν Λαγίδην καὶ τὸν Φιλάδελφον), οἱ δὲ πάλιν πρὸς τὸν Λαγίδην (ὡς κοινοποιήσαντα τῷ υἱῷ τῷ Φιλαδέλφῳ τὴν βασιλείαν), οἱ δὲ καὶ ἐπαμφοτερίζουσιν, οἱ δὲ πλεῖστοι, τέλος, εἰς τὸν Φιλάδελφον (ὡς διέποντα τὴν ἀρχὴν, καὶ περὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐνεργότατον γενόμενον) (α). Αὐτίκα πρῶτος ὁ ἱερός Ἀνατόλιος ὁ Λαοδικεῖας

(α) Ταῦτα σσημείωκεν ὁ σοφὸς Πεταύιος (D. Petav. animad. in S. Epiphani. T. 2. p. 380). Πρόσθεαι καὶ πέμπτον εἶδος, καθ' ὃ τινὲς τῶν θείων πατέρων ἐκφέρουσι τὸν Πτολεμαῖον (ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ ἐρμηνεία) χωρὶς τινος ἐπωνυμίας γνωριστικῆς. Οὕτως ὁ μακάριος Ἰουστίνος λέγει «Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς» (παρατρεπτ. πρὸς τοὺς Ἕλληνας. §. ιγ. καὶ Ἀπολογ. Α. §. λα. καὶ Διαλ. πρὸς Τρύφ. §. α. βλ. καὶ ἐφεξ. Βιβλ. Β. κεφ. Α. §. δ, καὶ ιγ), καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (κατὰ Ἰουλιαν. Α. τόμ. δ. σελ. 12 Paris), καὶ Ὀλυμπιδωρος (προοίμ. εἰς Ἰωῆ), καὶ Hilari. Pictav. (Prol. ad libr. Psalm. καὶ Tract. in Psalm. 4), καὶ εἴ τις ἕτερος. Οἱ δὲ τεινέται ἄδελγον πότερον τῶν Πτολεμαίων ἐνόουν, τὸν Φιλάδελφον, ἢ μᾶλλον τὸν Λαγίδην (ἔστις καὶ παρ' Ἕλλησι πολλὰκις ἀπλῶς Πτολεμαῖος ὀνομάζεται). Ἀλλ' ἐπότερον ἐνόουν, ἀληθεύουσι, διὰ τὴν διετίαν. Ὅσοι δὲ τῶν νεωτέρων ὑπῆλθεν

λέγει « τοὺς ἑβδομήκοντα τὰς ἱερὰς τῶν ἑβραίων ἐρμηνεύσαντας Γραφὰς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ τούτῳ πατρί » (παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. ις. Ζ, 32. βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. ιβ, §. 5).

Δ) Ὁ δὲ θεῖος Εἰρηναῖος, ὁ μάρτυς Χριστοῦ καὶ Λουγδούνων ἐπίσκοπος (κατὰ Αἰρέσ. γ. 25. βλ. καὶ Εὐσεβ. Ἐκ. ις. Ε, 8) « Πτολεμαῖος (φησὶν) ὁ Λάγου, φιλοτιμούμενος τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοσμήσαι τοῖς πάντων ἀνθρώπων συγγράμμασιν, ὅσα γε σπουδαῖα ὑπῆρχεν, ἤτήσατο παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν διάλεκτον σχεῖν αὐτῶν μεταβεβλημένας τὰς Γραφὰς ».

Ε) Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωμ. Α. σελ. 259. Heins.). « Ἐρμηνευθῆναι δὲ (λέγει) τὰς Γραφὰς, τὰς τε τοῦ νόμου καὶ τὰς προφητικὰς, ἐκ τῆς τῶν ἑβραίων διαλέκτου εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶτταν φασὶν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ἥ, ὡς τινες, ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου ».

Σ) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος λέγει μὲν ἐπὶ Φιλαδέλφου γενομένην τὴν ἐρμηνείαν, τοὺς δ' οὖν χρόνους ἀριθμῶν, οὐχ ὁμοίως πανταχοῦ διορίζει. Νῦν μὲν λέγει « πρὸ ἑκατὸν, ἢ καὶ πλείονων ἐτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας » (ὁμιλ. εἰς Ματθ. ε, 32), ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἀορίστως, « οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας » (εἰς Γένεσ. ὁμιλ. δ). ἀλλ' ὁ αὐτὸς εἶπε καὶ πρὸ τριακοσίων ἐτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως Αἰγυπτίων » (τόμ. 5. σελ. 183, ἔνετ.). Ὁ δὲ 300, οὗτος ἐνιαυτὸς συμπίπτει τῷ 23 ἔτει τῆς Λαγίδου βασιλείας (καὶ περιττεύουσι 17, περίπου ἔτη πλείονα τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τάσσεται ἡ ἐρμηνεία· βλ. ὅπισθ. §. ιε, καὶ σελ. 126)· ἀλλ' ὁ Πατὴρ ἀπολυπραγμονήτως ἔλαβε τὸν ἑγγίστατον ἀλόκληρον ἀριθμὸν (τὸν 300). Ἰστέ καὶ τὸ πρῶτον, τὸ « πρὸ ἑκατὸν » (ἢ καὶ « πλείονων » κτλ.) φαίνεται

ἐπὶ τοῦ Α, Πτολεμαίου μὲν ἀρχαμένην τὴν ἐρμηνείαν, συντελεσθεῖσαν δὲ ἐπὶ Φιλαδέλφῳ (βλ. ὅπισθ. σελ. 127), οὐ διὰ τὴν διετίαν ἔκριναν τοῦτο τὸ παράλογον, ἀλλὰ διότι ἠπατήθησαν ἐκ τῆς ψευδῶς πλασθείσης ἐξουρίας τοῦ Φαληγρέως. Ὁ δὲ Μύκης προσέθηκε καὶ διὰ τὸ δυσχερὲς καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δυσκατόρθωτον τῆς ἐρμηνείας!! Mücke. De orig. vers. Sept. interpr. p. 64.

οὐ μᾶλλον μνημονικὸν ἀμάρτημα τοῦ Χρυσορρήμονος, ἢ τῶν ἀντιγραφέων· ἴσως γὰρ ἐγράφετο κῆχει διὰ τοῦ στοιχείου τ, (τριακοσίων)· ὁ δ' ἀντιγραφεὺς ἔτρεψε τὸ τ, εἰς ρ (ἐκατόν). Τὸ δὲ τρίτον, τὸ, « οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν » εἶπεν ὁ πατὴρ σχετικῶς, ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα τῶν « πεπελαιωμένων » πρωτοτύπων ἐβραϊκῶν Γραφῶν, ἃς εἶπε πρὸ ὀλίγου (αὐτόθ.). « ἐξ ἀρχῆς ἐβραῖσι γεγραμμένης » (α). Ἐν δὲ τῇ εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ἐπιγραφομένη *Συνόψει τῆς θείας Γραφῆς* καταγράφεται ἡ ἐρμηνεία « πρὸ 230· ἐνιαυτῶν π. Χ. (Μ. Ἀθανάσ. τ. β. σελ. 135. ἐκδ. Κομμ.). Ἄλλ' οὐδ' οὗτος ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀσφαλής· ἄλλος κώδῃξ παρ' Ὀδῖω (σελ. 95) ἔχει πρὸ τοῦ τα, (301) ἐνιαυτοῦ ».

Ζ) Ὁ Κύρου δὲ ποιμὴν καὶ γραφικώτατος διδάσκαλος Θεοδώρητος (Προσιμ. εἰς τοὺς Ψαλμ.) λέγει· « Ἐμοὶ δοκεῖ τοιμηρὸν εἶναι τὰς ἀνέκθην ἐμφερομένας ἐπὶ Πτολεμαίου, τοῦ τῆς Αἰγύπτου μετ' Ἀλέξανδρον βασιλεύσαντος, ἀνατρέπειν (τῶν ψαλμῶν) ἐπιγραφάς, ἃς οἱ Ο, πάντες πρεσβύτεροι μετέθηκαν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, ὡς καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν θείαν Γραφήν » κτλ. Πτολεμαῖον δὲ λέγων τὸν μετ' Ἀλέξανδρον βασιλεύσαντα, φανερόν ὅτι τὸν ἄμεσαν Ἀλεξάνδρου διάδοχον, τὸν τοῦ Λάγου νοεῖ.

(α) Τοῦτο τὸ Χρυσοστόμειον, τὸ « οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν » παραβῆλκε τις ἂν καὶ πρὸς, τὸ « νεωστὶ » τοῦ Πλάτωνος, ὅστις εἶπε· « Θεμιστοκλέα, καὶ Κίμωνα, καὶ Περικλέα τουτονί, τὸν νεωστὶ τετελευτηκότα » (Γοργ. σελ. 122). Ἐψέξε τὸν Πλάτωνα διὰ τοῦτο, ὡς ἀμαρτύνοντα παρὰ τοὺς χρόνους, ὁ τοῦ Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστῆς (Ε, 217)· « πρὸ πολλοῦ γὰρ πᾶν χρόνον (πρὸ τοῦ Πλάτωνος) ἀπέθανε Περικλῆς » — Ἀλλ' ἡ συνήθης παρ' Ἑλλήσι χρησις διδάσκει, καὶ ὁ πολὺς Κάτωθ' ἡ μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι χρονικοὶ διορισμοὶ (« νεωστὶ, πρὸ μικροῦ, οὐ πρὸ πολλοῦ, κτλ.) πολλὰκις ἐμφαίνουσιν, ὡς τὰ πρὸς τι, μείζον ἢ ἕλαστον διάστημα χρόνου σχετικῶς, ὡς πρὸς ἄλλο τι προηγούμενον· οὕτω Περικλῆς λέγεται νεωστὶ ἀποθανόντα ἀναφορικῶς, ὡς πρὸς τοὺς προηγούμενους, τὸν Κίμωνα, καὶ Θεμιστοκλέα. — Ἐμφαίνει δὲ ποῖς τὸ νεωστὶ καὶ τὴν μέχρι Πλάτωνος, καὶ ἐρεξῆς νεαρά « εἰσέτι θάλλουσιν δόξαν καὶ μνήμην τοῦ Περικλέους (Casaub. παρὰ Schweighaeus. Animadv. in Athen. T. 3. p. 235). Καὶ τὸ τοῦ Χρυσορρήμονος ἄρα « οὐ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου » παρομοίως ἂν ἐμφανίη καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα νεαρὸν καὶ ἀγήραντον κλέος τῆς τῆς Κ. αὐτῆς Δ. αὐτῆς ἡ συνεξυγμένης ἑλληνικῆς ἐρμηνείας τῶν θείων Γραφῶν.

Η) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Ἡρακλείας (προοιμ. Σειρ. τῶν Πατ. εἰς τοὺς Ψαλμ.) ἱστορεῖ τοὺς Ο, μεταφράσαντας τὴν Γραφὴν, « ὅτε μετ' Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος κατ' Αἴγυπτον ἐβασίλευσε, πρὸ τριακοσιοστοῦ καὶ τριακοστοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας ». Ἀλλὰ τὸ μὲν ἔτος φαίνεται προφανῶς ἐσφαλμένον (τότε γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὁ Λαγίδης εἶχε πω βασιλεύσας, ὡς ἔτι ζῶντος Ἀλεξάνδρου). Ἄλλος δέ τις τοῦτο τὸ 330, μετέβαλεν ἔτι τραγικώτερον εἰς 430 : (βλ. κάτωθι τὴν σημείωσιν). Ἀλλ' ἴσως ὁ Νικήτας ἔγραψεν ἢ μόνον τριακοσιοστοῦ (κατὰ τὸν Χρυσόστομον), ἢ 200, καὶ 30 (κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, εἴπερ οὕτω καὶ αὐτὸς ἀνέγνω ἐν τῇ Συνόψει). Καὶ Πτολεμαῖον δὲ λέγων τὸν ἀμέσως μετ' Ἀλέξανδρον βασιλεύσαντα, τὸν Λαγίδην εἶχε κατὰ νοῦν (ὡς καὶ ὁ Θεοδώρητος)· ἔπειτα, εἴτε δι' αὐτοῦ μνημονικὸν παράπτωμα, εἴτε καὶ διὰ πλάνην τῶν βιβλιογράφων, ἐτέθη καὶ ὧδε τὸ Φιλάδελφος ἀντὶ τοῦ Λαγίδου· οὐδ' οὕτω κακῶς, ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρμηνείας (α).

Θ) Οὕτω καὶ Ἰωάννης ὁ Μαλαλάς· « Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Λάγου, ἡρμηνεύθησαν αἱ βίβλοι

(α) Οὕτω καὶ Κοσμῶς ὁ Αἰγύπτιος (προλογ. εἰς Ψαλμ. παρὰ Δεμαγίστ. σελ. 646)· « Πρὸ χρόνων γὰρ τριάκοντα σὺν τοῖς τετρακοσίοις. — Ὁ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον Αἰγύπτου βασιλεύσας, Φιλάδελφος » (ἀντὶ Λαγίδης) « καλούμενος τὴν κλησιν, Πτολεμαῖος ». κτλ. — Καὶ τις ἄλλος ἀνώνυμος (παρ' Ὁδῖν σελ. 92) ἐν προοιμίῳ Σχολίων εἰς τοὺς ψαλμοὺς (ἅπερ ἐξεδόθησαν λατινιστὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μ. Βασιλείου), λέγει τοὺς ψαλμοὺς καὶ πᾶσαν τὴν γραφὴν ἐρμηνευθεῖναι τὸ πρῶτον « ἐπὶ τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ἀλέξανδρον Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου » (ἀντὶ τοῦ Λαγίδου) « υἱοῦ τοῦ Φιλίππου ». Τοῦτο δὲ τὸ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, φαίνεται μεταθεστέον ἐκ τοῦ οἰκείου αὐτοῦ τόπου· καὶ ὁ μὲν συγγραφεὺς ἴσως ἔγραψε « διαδεξαμένου τὸν Ἀλέξανδρον υἱὸν τοῦ Φιλίππου »· ὁ δ' ἀθελπτὴν ἀντιγραφεὺς διασπᾶσας τὰς λέξεις ἐξεκύλισε μετὰ τὸ, Φιλαδέλφου· πλὴν εἰ μή που ὁ συγγραφεὺς ἐξιφράσθη, κατ' ἐκεῖνο τὸ παρὰ Παυσανίᾳ (Α. γ. βλ. ἐπισθ. σελ. 164), ὅτι « Πτολεμαῖον Μακεδόνης Φιλίππου παῖδα τοῦ καὶ Ἀμύντου, λόγῳ δὲ Λάγου νομίζουσι » κτλ. (οὕτως ὑπέλαβεν Ὁδῖος I. c. p. 92)· ὅπερ ὁμοίως οὐ πάνυ τι φαίνεται πιθανόν, οὔτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, οὔτε καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, οἵτινες πανταχοῦ οὐχὶ τοῦ Φιλίππου (κατὰ τὴν φήμην), ἀλλὰ τοῦ Λάγου συνήθως οὕτω ὀνομάζουσι τὸν Α, Πτολεμαῖον.

τῶν Ἰουδαίων ἐλληνιστὶ παρά τῶν οβ, διδασκάλων δι' ἡμε-
ρῶν οβ » (α).

1) Καὶ ἐκ τῶν Λατίνων δὲ ὁ Φιλάστριος ἱστορήσεν ὅτι ἡ θεία
Γραφή μετεφράσθη ἐπὶ Πτολεμαίου, τοῦ μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον
βασιλεύσαντος Αἰγυπτίων » (β). Ὁ δὲ ἱερὸς Λυγουστίνος, καίτοι
τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν Φιλάδελφον (ὡς καὶ Ἰερώνυμος) ῥητῶς ἀνα-
γράφων (γ), λέγει δὲ πού ὅμως ὅτι ἡρμηνεύθησαν αἱ Γραφαὶ μετὰ
ἔτος ἐξηκοστὸν ἀπὸ τῆς Πλάτωνος τελευτῆς (δ). Τοῦτο δὲ τὸ ἔτος

(α) ἢ Μακλ. Χρονογραφ. η. σελ. 196. Bon. 'Ο δ' αὐτὸς Μακλαῆς μικρὸν ἀνωτέρας
λέγει τὸν τοῦ Λάγου Πτολεμαίου καὶ 'Αστρονόμον, συγχέων δηλονότι (καθὼς
εἰώθησι καὶ οἱ 'Αραβεῖς) τὸν Ἀγρίδην Πτολεμαίου (τὸν Αἰγύπτου βασιλέα, καὶ θελήσας,
καὶ Ἰστορικόν), πρὸς τὸν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἀκμάσαντα Κλαύδιον Πτολεμαίον,
τὸν φιλόσοφον καὶ 'Αστρονόμον (οὗ τινος σφύζεται καὶ καθ' ἡμᾶς ἡ Μεγάλη
Σύνταξις, καὶ Γεωγραφία, κτλ.). ἦν γὰρ καὶ οὗτος Αἰγύπτιος, Πηλουσιώτης. 'Ως
ὁ Μακλαῆς, παρομοίως ἠπατήθη καὶ ὁ 'Ρωμαῖος 'Ισιδώρος (Orig. III. 25), καὶ ἄλλοι
τοιούτοι. Βλ. καὶ Holy (l. c. p. 93), καὶ τὰς αὐτοῦ τούτου σημειώσεις εἰς αὐτὸν,
ὅν ἐξέδωκε, τὸν Μακλαῆν (σελ. 668. ἐκδ. Bon.). 'Εν τούτοις δὲ τοῖς ἄλλως πολυ-
μαθεῖσι σημειώματιν (εἰ δεῖ καὶ τοῦτο ὁδοῦ πέραργον εἰπεῖν) διέφυγον τὸν ἀνδρα
τὸν σοφὸν καὶ τινὰ κοῦφα παραπτώματα, καὶ μάλιστα ὅσα παρ' ἄλλων ἀντέγραφεν
ἀκριβῶς· οἷον (ἐκ τοῦ Γαλιλαίου) « ἄστυφυλάκτος » (γρ. ἀστυφίλιτος)· καὶ,
« βωμὼν ἡμετέρων » (γρ. βωμοῦ ἡμετέροιο) (Append. ad annot. p.
665). κτλ. Καὶ τὸ ἐπιθετὸν δὲ τὸ μέγας (προσθετέμενον συνήθως ἐπὶ τῶν Αὐτοκρα-
τόρων μάλιστα, ὡς, Θεοδόσιος, Λέων, Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας, κτλ.)· κρίνει μάλλον
ἐκλατινιστέον οὐχὶ magnus, ἀλλὰ senior (πρεσβύτερος), ὡς ἔδοξε (λέγει) καὶ τῷ
κλειντατάτῳ Δοδουέλλῳ (Dodwell). 'Αλλὰ καὶ τοῦτο (καθολικῶς δηλονότι ἐλαμβανόμενον)
ἔδοξε κακῶς. Ὑπάρχουσι περιστάσεις, ἐν αἷς τὸ μέγας, ἀντιδιακτιλλόμενον
πρὸς τὸ μικρὸς, ἐρμηνευτέον, ἐκείνο μὲν senior, τοῦτο δὲ junior, τουτέστι
πρεσβύτερος, καὶ νεώτερος (ὡς τὰ Θεοδόσιος ὁ μέγας, καὶ Θεοδόσιος
ὁ μικρὸς, κτλ. κατὰ τὰ, Κάτω, Σκιπίων, Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος,
καὶ ὁ νεώτερος, κτλ.). 'Αλλ' ἐνίοτε παρ' Ἑλλήσι τὸ μέγας προστίθεται καὶ χάριν
ἐξαιρέτου τιμῆς, σημαίνον αὐτὸ τὸ λατινικὸν magnus (κατὰ τὸ, Πομπήϊος
ὁ μάγνος· βλ. Πλούταρχ. Πομπ. §. 17. κτλ.). Οὕτως καὶ Μέγας ὁ Ἀλέξανδρος
ὠνομάσθη (ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄλλος τις μικρὸς), καὶ Ἀντίοχος ὁ μέγας (Πολυβ. β. 2),
καὶ εἰ τις ἕτερος, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

(β) Philastr. Brixien. de Haer. Haer. 90.

(γ) S. Aug. de Civ. Dei XVIII. c. 42.

(δ) « Ab anno mortis eius (Platonis) usque ad id tempus, quo Ptolemaeus
Rex Aegypti Scripturas propheticas gentis Hebraeorum de Judaea popo-
sit, et per septuaginta viros Hebraeos, qui etiam graecam linguam noverant,

(Ὀλυμπ. 108, τὸ α, ἦτοι π. χ. 348) συμπίπτει πρὸς τὸ 35, ἔτος τῆς ἀπὸ τοῦ 323: π. χ. ἀρξαμένης τοῦ Λαγίδου βασιλείας (ἦτοι πρὸς τὸ 288, π. χ. τέσσαρα περίπου ἔτη πλείονα τῆς ἀκριβείας ἀριθμήσαντος τοῦ πατρός· βλ. ὀπισθ. σελ. 126). Εἰ δὲ καὶ ὁ Λύγουστίνος ἐτίθει τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος τῷ δ, τῆς 108. Ὀλυμπ., κατὰ τὸν Εὐσέβιον (βλ. ἐφεξῆς κεφ. I. §. δ), ἡ ἐξηκονταετία λοιπὸν συμπίπτει πρὸς αὐτὸ σχεδὸν τὸ α, ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (τῷ 284. π. χ.). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδῖος (σελ. 93), ἀναγνούς ἐσπευσμένως καὶ σφαλερῶς παρὰ τῷ ἱερῷ Λύγουστίνῳ 40, ἔτη (*annos ferme 40*), ἀντὶ 60 (ὡς ἔχει τὸ κείμενον), ψευδῶς εἰσάγει τὸν Λύγουστίνον τιθέντα δῆθεν τὴν ἑρμηνείαν τῷ 17, ἔτει τῆς Λαγίδου βασιλείας. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐκ δὲ τούτων τῶν μαρτυριῶν (ὧν τὰς πλείστας καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδῖος ἐμνημόνευσε, βιβλ. β. κεφ. 6) λαμπρῶς ἀποδείκνυται, ὅτι καὶ αὕτη ἡ φαινομένη τῶν ἱστορικῶν διαφωνία (τῶν μὲν εἰς τὸν Λαγίδην, τῶν δὲ πάλιν εἰς τὸν Φιλαδέλφον ἀναγραφόντων τὴν ἑρμηνείαν) μαρτυρεῖ τὰς θείας Γραφὰς ἐρμηνευθείσας ἐντὸς τῆς διετίας, καθ' ἣν ἐβασίλευσεν ὁ Φιλάδελφος, ἔτι ζῶντος τοῦ πατρός· ὅθεν καὶ οἱ ἱστορικοὶ οἱ μὲν πρὸς τοῦτον ἀπέκλινον, οἱ δὲ πάλιν συνήθως πρὸς τὸν Φιλαδέλφον (καθὸ τὴν βασιλείαν ἤδη διέποντα, καὶ μάλιστα σπουδάζαντα περὶ τὴν ἑρμηνείαν). Οὕτως Ἀριστέας, καὶ Ἀριστόβουλος, καὶ Φίλων, καὶ Ἰώσηπος, καὶ οἱ πλείστοι τῶν Πατέρων.

ΙΑ) Ὅτι δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, τὴν διετίαν ἐννοῶν, ἐτάξε τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὸ β, ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου ἐν τῷ β, τῶν χρονικῶν (κατὰ τὴν Σκαλιγῆρου ἑκδόσιν), συνεπιμαρτυροῦντος λαμπρῶς τὴν τοῦ Κώδικος ὁρθότητα καὶ τοῦ Ἱερωνύμου, καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ χρονικοῦ, καὶ τοῦ Μαριανοῦ, κτλ., εἶπομεν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν (§. ιε. σελ. 259)· παράβαλε καὶ τοὺς Εὐσεβίου καὶ τοῖς σιωπηλῶς παρηκολουθηκότας, τὸν Σύγκελλον, καὶ

interpretandas habendas que curavit, anni ferme reperiuntur *e x a g i n t a.
S. August. de Civitat. Dei. L. VIII. c. XL. vol. 2. p. 379. Parisiis, 1835.

τὸν Κεδρηνὸν, καὶ Νικηφόρον τὸν Πατριάρχην (χρονολογ.), καὶ τὸν Ζωναρᾶν (Χρον. Δ. ιη. ἐκδ. Δουκαγ.), καὶ τὴν Αὐγούστην Εὐδοκίαν (ἐν Ἰωνιᾷ).

ΙΒ) Εἰ δέ τις καὶ παρὰ τῶν ἐξω σοφῶν φαίνεται μαρτυρία πιθανολογοῦσα τὸν χρόνον τῆς μεταφράσεως, τοιαύτη τις ἂν εἴη ἡ τοῦ Αἰλιανοῦ, λέγοντος ὅτι « Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, — ἐν Αἰγύπτῳ συνὼν τῷ Πτολεμαίῳ, νομοθεσίας ἤρξε » (Ποικ. ις. γ. 17). Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων νομοθετημάτων (ἐν οἷς ὁ Φαληρεὺς ἡσχολεῖτο) ἦσαν πάντως καὶ τὰ Ἰουδαίων νόμιμα, ἅτινα μετεφράσθησαν διὰ τοῦ Φαληρέως, συνόντος ἔτι ζῶντι (κατὰ τὴν διετίαν) Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι (διότι τοῦτον πάντως τὸν Πτολεμαῖον ὁ Αἰλιανὸς ἐννοεῖ). Ὁ δὲ Σωτὴρ μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων τῆς βασιλείας καὶ τοῦτο παρέδωκε τῷ υἱῷ (βλ. ὅπισθ. κεφ. ζ. σελ. 130).

ΙΓ) Πρὸς τοῦτο φέρει καὶ τὸ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ περὶ τοῦ Φαληρέως ἱστορούμενον ὅτι « Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς Πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ » (δηλονότι τῷ Σωτῆρι) « παρήνει τὰ περὶ βασιλείας καὶ ἡγεμονίας βιβλία κτᾶσθαι καὶ ἀναγινώσκειν· ἃ γὰρ οἱ φίλοι τοῖς βασιλεῦσιν οὐ θαρρόουσι παραινεῖν, ταῦτα ἐν τοῖς βιβλίοις γέγραπται » (Πλούταρχ. Ἀποφθ.). Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν περὶ βασιλείας βιβλίων, ὅσα διὰ τοῦ Δημητρίου συνῆγε μὲν ὁ Σωτὴρ, συνῆγε δὲ μάλιστα ὁ Φιλάδελφος (ὡς φανήσεται ἐφεξῆς), ἦσαν πάντως καὶ αἱ Βασιλεῖαι, καὶ τὰ Παραλειπόμενα (ὡς ἱστορικὰ καὶ χρονικὰ τῶν ἐν Ἰουδαίοις βασιλευσάντων· περὶ τούτων δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Δημήτριος συνέταξεν ἱστορίαν, ὡς ἐροῦμεν ἀλλαχοῦ).

ΙΔ) Καὶ φίλων δὲ φαίνεται νομίζων τὸν Φιλάδελφον σπουδάζαντα περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς, ἔτι ζῶντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς· ἢ οὐ τοῦτο δηλοῦσιν αἱ τούτου λέξεις, αἱ ἐφεξῆς; « Τὸ δ' ἔργον (τῆς ἐρμηνείας), ἐπεὶ καὶ μέγα ἦν καὶ κοινωφελές, οὐκ ιδιώταις, οὐδ' ἄρχουσιν, ὧν οὐ πολλὸς ἀριθμὸς, ἀλλὰ βασιλεῦσι, καὶ βασιλέων ἀνετέθη τῷ δοκιμωτάτῳ » (α). Βασιλεῦσι δὲ λέγων

(α) Φιλ. Βίβλ. Μειν. Β. σελ. 138. τόμ. β. Mang. Ὁ Φίλων (αὐτόθ.) συνεχίζων τὴν

(πληθυντικῶς) ἀμφοτέρους ἔννοεῖ τοὺς βασιλεῖς, τὸν Ἀγγίδην καὶ τὸν Φιλᾶδελφον, ὃν καὶ δοκιμώτατον ἐξαίρετως ὠνόμασεν, ὡς κράτιστον τοῦ ἔργου κατορθωτὴν. Ἡ διὰ τί προσέθηκε καὶ τὸ βασιλεῦσαι; ἡδύνατο γὰρ κατασκευάσαι τὸν λόγον καὶ χωρὶς τούτου ἢ καὶ πολὺ μᾶλλον ὥφειλεν εἰπεῖν ἐνικῶς, α ἁλλὰ βασιλεῖ, καὶ βασιλέων ἀνετίθη τῷ δοκιμωτάτῳ ν (α).

ἱστορίαν λέγει α Πτολεμαῖος ὁ Φιλᾶδελφος ἐπικληθεῖς, τρίτος μὲν ἦν τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου τὴν Αἴγυπτον παραλαβόντων » κτλ. Ἐὰ δὲ τούτου τοῦ, α τ ρ ί τ ο ς μ ἔ ν ἦ ν Τ Π Ν ἔ π' Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ο υ », συνῆξεν ὁ σοφὸς Ὅδιος, ὅτι ὁ Φίλων, καὶ τοὶ τὸν Φιλᾶδελφον ῥητικῶς ὀνομάτας, φαίνεται πάλιν νομίζων τὴν ἐρμηνείαν γενομένην ἐ π ί τ ο ῦ τ ρ ί τ ο υ τ ῶ ν Π τ ο λ ε μ α ί ω ν (τοῦ Εὐεργέτου) κτλ. (Hody Lib. II. c. 2. p. 95). Ἀλλ' εὖφαλε τὸν κριτικὸν ἢ διεφθαρμένην γραφὴν καὶ μικρὸν εἰ προσέτιχεν, εὐκόλως ἂν ἐνόησεν, ὅτι ὁ Φίλων (ἄφ' οὗ ῥητικῶς καὶ ἐκπεφρασμένως ἐπὶ τῇ αὐτῇ περιόδῳ διακήρυξεν ὅτι α Πτολεμαῖος οὗτος ἦν ὁ Φι λ ᾶ δ ε λ φ ο ς »), οὕτως διὰ μνήμης λοιπὸν ἁμαρτίαν ἐξεφράσθη τοιοῦτοτρόπως, οὕτε κατ' ἄκρῳ λαξίαν, οὕτε ὤθεν ὡς ἀριθμῶν μετὰ ξὺ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Φίλιππων τὸν Ἀριδαῖον (ἀδελφὸν Ἀλεξάνδρου καὶ διάδοχον ἐπὶ τῆς ὅλης βασιλείας), ὡς ὑπέλαβεν ὁ κριτικὸς. Ἀλλ' ἡ γνησία τοῦ Φίλωνος γραφὴ ὑπάρχει αὕτη α Τρίτος μὲν ἦν ἀπ' Ἀλεξάνδρου ΤΟΥ τὴν Αἴγυπτον παραλαβόντος » (καὶ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Mangey). Οὐ γὰρ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου (διὰ τοῦ ὅχων), ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου (τοῦ πρώτου παραλαβόντος καὶ κατασχόντος τὴν Αἴγυπτον) τρίτος ἦν ὁ Φιλᾶδελφος. Καὶ τάττουσι μὲν οἱ συγγραφεῖς ἐνίοτε καὶ τὸν Ἀριδαῖον, ὡς διάδοχον τῆς ὅλης Ἀλεξάνδρου βασιλείας (βλ. Παροφ. παρ' Εὐσεβ. Χρονικ. Α. σιλ. 114. ἐκδ. Mediol.)· ἀλλ' ὅταν ἰδίως τοὺς Αἰγύπτου βασιλεῖς καταγράφωσι, μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρον τάττουσιν ἐφεξῆς τὸν Λάγου Πτολεμαῖον, εἴτα τὸν Φιλᾶδελφον (Εὐσεβ. αὐτόθ. σελ. 123. — Ἰωσήφ. Ἀρχ. ΙΒ. β, κτλ.)· τοῦτο καὶ Φίλων ἵκνησεν, κατὰ βάθος συμπεριλαβὼν καὶ τὸν κτιστὴν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ πρῶτον κατασχόντα τὴν Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρον, μετ' ὃν δευτέρως μὲν ἔρχεται ὁ Ἀγγίδης (ὁ α, τῶν Πτολεμαίων), τρίτος δὲ ὁ Φιλᾶδελφος (ὁ τῶν Πτολεμαίων δευτέρως). Ἐνίοτε δὲ καὶ μνημονεύσαντες ἀπλῶς τὸν Ἀλεξάνδρον οἱ συγγραφεῖς, οὐ συμπεριλαμβάνουσιν αὐτὸν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων (διὰ τὸ καθολικώτερον τῆς βασιλείας), ἀλλ' αὐτοὺς ἀρχονται ἀπὸ τοῦ Α, τῶν Πτολεμαίων. Αὐτίκα Ἀππιανὸς (ἀκριβεῖας οὐχ ἤττον Φίλωνος φρονειστῆς) λέγει τὸν Φιλᾶδελφον α Δ ε ῦ τ ε ρ ο ν Α ἰ γ ῡ π τ ο υ βασιλέα μετ' Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ο ν (Ἀπ. Γωμ. ἱστορ. προειμ. §. ι. σελ. 13. τόμ. α. ἐκδ. Schw.). Οὕτω καὶ Εὐσέβιος (Χρονικ. β. σελ. 347), καὶ Σύγκαιλος (Χρον. σελ. 506, Bon.) καὶ Ἐπιφάνιος (περὶ Μίτρο.) κτλ.

(α) Οὕτως καὶ ἐκ τῶν Ῥαββίνων Ἰωσήφος ὁ Γοριουίδης, καὶ τῶν τούτου ἱστορίων ἢ Σύνοψις, καὶ τινες Ἀραβικὴ ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μετάφρασις τῆς β. τῶν Μακκαβαίων, εἰς τὸν πρῶτον Πτολεμαῖον (τὸν Λάγου) τὴν ἐρμηνείαν ἀποδιδούσιν, ὡς Ὅδιος ἀποδείκνυσιν (Libr. II. p. 91). Ἐντὶ δὲ καὶ τινες ἀποπώτατος μύθος Ῥαββινικὸς,

IE) Ἐρχεται τελευταῖος μάρτυς ἀξιόπιστος, ἐνδοξότατος ἀνὴρ, ἅπαντα ταῦτα βεβαιῶν καὶ κυρῶν τίς οὗτος; αὐτὸς ὁ σοφὸς Ὁδῖος. Ἐννέα ὅλας διπλᾶς σελίδας μεγάλου μεγέθους ἐπλήρωσε συντάξας τὸ κατ' αὐτὸν ἔκτον τοῦ Α. βιβλίου κεφάλαιον, ἐκ πολλῶν ὠχυρωμένον μαρτυριῶν καὶ παντοδαπῶν ἐπιχειρημάτων (ἅπερ ἅπαντα καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ζ, μέχρι μέσου τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐξεθέμεθα, μετὰ πάσης ἀκριθείας πληρέστατα συνοψίσαντες), καὶ ἀπέδειξεν (ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ) ψευδῆ τῶν Οὐροσίων καὶ ἄλλων νεωτέρων τὴν γνώμην, ἀπισχυρισθεῖς, ὅτι ἡ τῶν Γραφῶν ἐρμηνεία οὐκ ἐγένετο κατὰ τὴν διετίαν τῆς ἐπὶ ζῶντος τοῦ πατρὸς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλὰ μετέπειτα πολὺ μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτήν· ταῦτο δὲ φρονοῦντα καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστέα παρέστησε καὶ μὴ θέλοντα. Ἀλλὰ (τίς ἂν ἠλπίζεν;) αὐτὸς οὗτος πάλιν ὁ σοφώτατος Ὁδῖος, μεταβάς εἰς τὸ β, κεφάλαιον τοῦ Β, βιβλίου τῆς Συγγραφῆς (ἐν ᾧ καταστρωννύει νέαν ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, πρὸς τὸ πιθανώτατον δῆθεν ἐξυφασμένην, ἣν ὀφόμεθα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ βιβλ. Β. κεφ. α), ἄσμενος ἐξαίφνης ἀπέδεξάτο τὴν διετίαν ἐκείνην, ἣν καὶ πρότερον εἶχεν ὁμολογήσας ἐν τοῖς προηγηθεῖσι (βλ. ὀπισθ. σελ. 127), ὡς ἐποχὴν καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις πιθανωτάτην, καὶ λίαν εὐάριστον καὶ προσφευστάτην εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν (α). Οὕτω δὲ ταχέως ἀλλοιω-

λέγων περὶ τῶν Ο, ὅτι ἐν Λευίτ. ια, 16, ἀντὶ λαγοῦ, ἔγραψαν δ α σ ὁ σ δ α, διὰ τοῦτο καὶ μόνον, ἵνα μὴ προσκρούσῃ πρὸς τὴν γυναικα τοῦ βασιλέως, ἥτις ἐκαλεῖτο Λ α γ ὁ ς! ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης μωρολογίας ἀποδείκνυται σαφῶς ἡ φήμη, ὅτι οἱ Ο, μετάφραζον ἐπὶ τοῦ Λάγου ζῶντος ἔτι, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου.

(α) Ἰδοὺ αἱ λέξεις τοῦ Ὁδίου αὐταί « Mihi maxime placet intervallum illud temporis, quo una cum patre suo Ptolemaeo Lagi regnavit Philadelphus, in imperij consortium assumptus; quod biennium circiter fuit et incidit in annos Olympiadis 123, tertium et quartum, hoc est, etc. (Hody l. c. l. II. c. 11. §. 2. p. 91) » Ἐν δὲ τῷ πέλει τοῦ κεφαλαίου (§. 12. pag. 97), οἷον ἀσφαλιζόμενος καὶ προσέχων, μήποτε οὕτω φανῇ σύμφωνος ὁ Ἀριστέας μετὰ τοῦ Ἑρμίππου, προστίθαι καὶ τὰ ἐφεξῆς, « Nos, quamvis fatemur verissimile ob alias rationes videri, elucubratam fuisse versionem quo tempore una cum Patre

θέντα τὸν κλεινὸν Ἀρχιδιάκονον, κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπαινοῦμεν, ὡς μεταβαλόντα παντάπασιν (ὡς πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον) γνώμην καὶ λόγου μορφήν, οὐχὶ κατὰ τὸν κακόσχολον ἐκείνον Πρωτέα, ἀλλὰ μάλιστα κατὰ τὸν φρόνιμον Ὀδυσσεά, ὅστις, ῥάβδῳ χρυσῇ τῆς Ἀθηνᾶς ἐφαψαμένης,

« Ἄλλοιός φάνη νέον, ἢ παραιοῖον (Ὀδυσ. Π. 181) ».

§. κδ'. Ταύτης δὲ τῆς ἐποχῆς οὕτω πανηγυρικῶς ἀνακηρυχθείσης, ποῦ λοιπὸν ἔμειναν ἄλλοι τε τοσοῦτοι συγγραφεῖς, καὶ τῶν τοῦς λόγους ἑναυλον ἐνηχῶντας ἔτι φέρομεν ἐν ταῖς ἀκοαῖς, Αἰλιανοὶ τε, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Γαληνοί, καὶ Στράβωνες, καὶ Θεόκριτοι, μετ' αὐτῶν Ἰωσήπων, καὶ Ἀφρικανῶν, καὶ Συγκέλλων, καὶ τῶν Ἐπιφανίων; Ἡ οὐ διώριζον οὗτοι παρ' αὐτῷ πρὸ μικροῦ τὴν κατασκευὴν τῆς Βιβλιοθήκης (ἐπομένως δὲ, κατ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν) γενομένην δῆθεν ἀκριβῶς μετὰ τὰ μέσα, καὶ κατ' αὐτὰς σχεδὸν τὰς δυσμὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου; Ποῦ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος, σπουδάζων περὶ τὰ γράμματα, καὶ τὴν βιβλιοθήκην κατασκευάζων φιλάσθενος ἤδη, καὶ γῆρα βαρὺς, καὶ ποδαγρικός, καὶ αὐτόχρημα τυμβογέρων;

regnaverit Philadelphus, et fieri potuisse, ut Demetrius Phalereus tunc temporis negotio versionis interesset, negamus tamen concordiam hoc modo posse instaurari inter Aristeam et Hermippum; si quidem ab Aristea, ut abunde demonstravimus (!) collocatur versio longe post mortem Ptolemaei Lagi, ad partem posteriorem, vel saltem circiter mediam regni Philadelphi. — 'Ἄλλ' οὕτω περιέπεσεν εἰς ἄλλην ἀντίφασιν ὁ Κριτικός. Διότι, ἂν ὁ Ἀριστεὺς τίθησι τὴν ἐρμηνείαν περὶ τὰ ὕστερα, ἢ τὰ μέσα τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδισ ἀπέδειξεν ἰσχυρῶς καὶ φιλοτιμῶς, ὡς ἀληθινόν, ἀπὸ τε τῶν χρονογράφων καὶ τοσούτων ἄλλων ἐνδοξῶν συγγραφέων, ὅσους ἐμνημόνευσε, πραγματευόμενος περὶ τῆς κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης (βλ. ὅπισθ. §. ι — ιδ'), πῶς λοιπὸν ἤδη εὐηρεστήθη τὰ μέγιστα, ὡς εἰς πιθανωτάτην τῆς ἐρμηνείας ἐποχὴν, τὴν διετίαν τῆς ἐπὶ ζῶντος τοῦ πατρὸς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου; πότερον ἄρα τοὺς μετ' Ἀριστείου συμφωνοῦντας τοσοῦτους συγγραφεῖς κατεδίχασεν ὡς ψεύστας; ἢ αὐτὸς ἐξαίφνης ἤδη μεταβληθεὶς ἐψεύσθη τὴν κρίσιν, γνωρίσας μὲν τὰ κρείττονα, προτιμήσας δὲ τὰ χείρονα; κἀκεῖνο βαρὺ, καὶ τοῦτο δεινόν. Τὰς δ' οὖν παραδόξους τοῦ Ὀδίου ταύτας ἀντιφάσεις ὑπεθαύμασε σημειώσας ἐν παρῶν καὶ ἐκδοκίῳ (Vindication of the history of the Septuagint etc. 70, 71).

« Ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ; καὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα; »

Οἴχονται πάντα, καὶ ἠφανίσθησαν ἐκεῖνα τῆς φαντασίας τὰ παίγνια, κοῦφα καὶ ἀνεμώλια διασκεδασθέντα. Τῶν δὲ τοσούτων καὶ τηλικούτων συγγραφέων αἱ μαρτυρίαι, ψευδῶς παρεξηγηθεῖσαι, πρὸς οὐδὲν λοιπὸν καλὸν ἐχρησίμευσαν, εἰ μὴ μόνον ὡς κοσμήματα χρυσᾶ, καὶ πορφυρᾶ παράσημα, ψευδεῖς ἐννοίας καὶ πλαστές, ὡς ἂν τινας πλαγγόνας, ἢ πιθήκους, περιπέττοντα καὶ περικοσμούντα. Ἐπειδὴ δὲ, τέλος, ἀνεφάνη ἡ ἀλήθεια, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλυφθεῖσα τῶν κοροπλάθων, πάντα ἤδη ἔχουσι κατὰ χώραν. Καὶ οἱ τε ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέλαβον τὰς ἐαυτῶν ῥήσεις κατὰ τὸν γνήσιον αὐτῶν νοῦν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστέας (ὅσον πρὸς τὸ παρὸν) ἡσυχάζει, τῶν ἔρμυπείων καὶ τῶν ἄλλων κροτοβορύων ἀπαλλαγείς. Διότι, δυοῖν θάτερον, ἢ ὁ Ἀριστέας μετὰ τοσούτων ἐπὶ μαρτυρίᾳ συνεισαχθέντων συγγραφέων ἀληθεύει, βραδέως καὶ ὀψέποτε τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας γενομένην τὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν ἱστορῶν (ὡς δι' ὀχυρίσθησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων), ἢ ψεύδεται μὲν αὐτὸς τε Ἀριστέας καὶ πᾶς ὁ μετ' αὐτοῦ βαρὺς τῶν συγγραφέων ὄμιλος, ἀληθεύει δὲ μόνῃ ἡ γνώμη τῶν ἀναγραφόντων τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (ὅπερ ἤδη καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ὡμολόγησαν). Ἐπειδὴ δὲ μήτε οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς εἰσέυσθησαν (εἰσήχθησαν δὲ ἄλλως παρερμηνευθέντες τὴν ἐννοιαν, ὡς προαπεδείχθη), καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστέας οὐδὲν ἱστόρησεν ἐναντίον, ἀλλὰ καὶ πάντα σύμφωνα πρὸς τὴν γνώμην τῶν τιθέντων τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὰ προοίμια τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, ἄρα οἱ ταύτην ἤδη τὴν γνώμην ἀποδεξάμενοι κριτικοὶ συναποδέχονται καὶ τὴν Ἀριστεύου διήγησιν, ὡς γνησίαν καὶ ἀληθινήν! Καὶ ἐφάνη ἄρα περὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον ὁ δριμύς καὶ ὀξυγράφος τοῦ Ὀδίου κάλαμος παρόμοιος ἐκεῖνου τοῦ Τηλεφείου δόρατος, διπλῆν ἔχων καὶ αὐτὸς καὶ τεραστίαν δύναμιν· διότι καὶ οὗτος, καθὼς ἐκείνο, « τρώσας ἰόσατο »!

§. κέ. Καὶ συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ τῶν προεκτεθέντων ἀπάντων συμπέρασμα σαφές καὶ ἀναντίρρητον, καὶ αὐτοῦ τοῦ περικλεοῦς Ὀδίου μετὰ τῶν ἄλλων Σκαλιγηρείων συμφάσκοντος ἤδη καὶ συνομολο-

γούντος· ὅτι ὁ Ἀριστέας συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς τῶν Ο, μεταφράσεως, ὡς μάρτυς αὐτόπτης παρὼν, καὶ ὑπηρετῶν τῷ βασιλεῖ Φιλαδέλφῳ, καθ' ὃν χρόνον καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἤχμαζεν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπιστατῶν ταῖς βιβλιοθήκαις· « Ἀρισταῖος γράφει ταῦτα (λέγει πάλιν ὁ Εὐσέβιος), ἀνὴρ λόγιος μὲν [καὶ] ἄλλως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρατυχῶν τοῖς πραχθεῖσι κατὰ τὸν Β. Πτολεμαῖον τὸν ἐπικληθέντα Φιλάδελφον, καθ' ὃν τὰ τῆς [θεόθεν οἰκονομηθείσης] ἐρμηνείας τῶν ἰουδαϊκῶν Γραφῶν, διὰ σπουδῆς τοῦ βασιλεῶς γεγόμενα, τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βιβλιοθηκῶν ἠξιώθη » (α). Ὡστε ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστέου ὑπάρχει κυρία καὶ γνησία καὶ ἀληθινή. ὍΠΕΡ ἘΔΕΙ ΔΕΪΞΑΙ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Ἀμφιβολίαι ποικίλαι τῶν Κριτικῶν. — Καὶ Λύσεις.

Α) Ἀμφιβολία. Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ μνημονευομένου ἀρχιερέως τῶν Ἱεροσολύμων Ἐλεαζάρου, καὶ τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρειαν τότε παρατυχόντος Μενεδήμου τοῦ φιλοσόφου.

§. α. Καθὼς μετὰ ῥαγδαίαν λάθρων ὑετῶν, ἡ χαλάζης, καταφορὰν, ἐπιπίπτει πολλάκις καὶ βαθεῖά τις ὁμίχλη,

α Ποιμέσιν οὐ τι φίλη, κλέπτῃ δέ τε νυκτὸς ἀμείνων ».

οὕτω μετὰ τὴν λώφῃσιν τῶν ἐκκενωθέντων πυκνῶν ἐπιχειρημάτων, ὅσα ῥάγδην ἔβρεξε κατὰ τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς, ἀπὸ βελοπληθοῦς τοξεύουσα φαρέτρας, ἡ πολυμήχανος καὶ βαρεῖα τῶν πολεμίων ὀργή, ἄλλην ἔπειτα μετεχειρίσθη μέθοδον καταδρομῆς. Κατέχευεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἱστορίας παχυλὴν ἀμφιβολίας ὁμίχλην, ἡ μᾶλλον Κιμμέριόν τι σκότος, ὅπως ἐν αὐτῷ κατακρύψῃ, ὅσον δυνήθῃ βαθύτερον, τὴν ἀλήθειαν καὶ πίστιν τῶν ἱστορουμένων. Ἀλλ' εἰσέλθωμεν, ἀναγνώστα, καὶ τοῦτον τὸν γνόφον, ἐκτρίψαντες φῶς ἐκ τινῶν πυρείων (ἂν που εὔρωμεν), καὶ δαδῖον ἄψαντες, ἡ λυχνά-

(α) Εὐσεβ. Εὐαγγ. Προπαρασχ. 66β. Η. κειφ. α. σελ. 206. Lutet. 1544.

ριον, ὁδηγόν. Καὶ ἐπειδὴ διέβημεν τὰ ἐρμηνὰ καὶ ἀδαμάντινα τεῖχη τῶν βεβαίων τάχα παρ' αὐτοῖς καὶ τρανῶν, καὶ ἐδραίων, καὶ τοῦτ' αὐτὸ γεωμετρικῶν προβεβλημένων ἀποδείξεων, ἐξετάσωμεν θαρρόντως καὶ ὅσα μὴδ' αὐτοὶ τολμῶντες ἀπ' εὐθείας ὡς ἐπιχειρήματα προβαλεῖν, ὠνόμασαν ἀμφιβολίας καὶ ὑπονοίας!

§. 6'. Α) Λέγουσιν (α) α ἀμφιβάλλεται περὶ τοῦ Ἐλεάζαρου, εἰπερ οὗτος ἦν ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὅποτε κατασκευάζεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν βιβλιοθήκην ὁ Φιλάδελφος. Ὁ Ἀριστέας καὶ οἱ τοῦτου ὀπαδοί, Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΒ, β, 2), Εὐσέβιος, (Εὐαγ. Προπαρ. Η, 2), Αὐγουστίνος (ε), Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, (Κατηχ. ε), Ἰσίδωρος ὁ Ἰσπάλων (γ), Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας (Ἱστορ. εἰς Σοφον. α), ὁ Πατριάρχης Νικηφόρος (Χρονογρ.), Ἄδων ὁ Βιέννης (δ), Γεώργιος ὁ Σύγκελλος (Χρονογρ.), Ἰω. ὁ Ζωναρᾶς (ε), καὶ ἄλλοι παρέδωκαν τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν γενομένην ἐπὶ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων Ἐλεάζαρου. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἠδύνατο γενέσθαι· διότι, καθὼς ἀνωτέρω ἐξ αὐτοῦ τοῦ Συγγέλλου, ἢ τοῦ Ἀφρικανοῦ, προαπεδείξαμεν, ὁ Φιλάδελφος ἤρξατο κατασκευάζειν τὴν βιβλιοθήκην οὐ πρότερον τῆς ρλθ, Ὀλυμπιάδος. Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, ὁ τελευταῖος τῆς Ἐλεάζαρου ἀρχιερατείας ἐνιαυτὸς πίπτει εἰς τὸ β, τῆς ρλα, Ὀλυμπιάδος ὃ [ἔχουν ὁ Ἐλεάζαρος ἀπέθανε μίαν τοῦλάχιστον διε-
-τὴν πρὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν].

Ἀπαντῶμεν.

Περὶ μὲν τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλადέλφου κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης ὅ,τι λέγουσιν ὁ Σύγκελλος καὶ ὁ Ἀφρικανὸς, καὶ ὅπως ἡ ῥῆσις παρηρμηνεύθη, δέδεικται τρανῶς ἐν τοῖς προηγηθεῖσι (κεφ. Θ. §. κα). Ἡ δὲ συλλογιστικὴ τοῦ Ὀδίου συμπλοχὴ φαίνεται παράδοξος. Ἡ

(α) Hody L. I. cap. VII. — (ε) De Civ. Dei XVIII, 42, 43. — (γ) Isid. Hispal. Chronic. — (δ) Ado Vienn. Chronic. — (ε) Χρονικ. τόμ. α. [πρόσθε: ἀναγνώστα, καὶ Κύριλλ. Ἀλεξ. κατὰ Ἰουλιαν. Α (ἐκδ. Παρις. 1638 τόμ. 4. σελ. 12), καὶ τὸν Ἱερώνυμον (S. Hieron, Comm. in Daniel c. XI. §. 24 p. 1070. τόμ. 6. Paris 1609), καὶ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον (περὶ εὐ. ἐφεξῆς), καὶ Κοσμ. Ἰνδικοπλιύστ. Τοπογραφ. εἰσλ. ιβ. (in Collect. Patr. Montfaucon, vol. 2. p. 344. Paris, 1766) κατὰ τῶν δὲ νεωτέρων τὸ πλεῖστον παραλείπουμεν. — Σημ. ἡμετ.]

βιβλιοθήκη συνεπληρώθη κατὰ τὴν ρλγ. Ὡλ. (βλ. ὁπισθ. σελ. 276). Ὁ δὲ Ἐλεάζαρος ἐτελεύτησε τῷ β, τῆς ρλα. Ἐγένετο δ' ἀρχιερεὺς τῷ α, τῆς ρκγ, (286. π. X.). Ἡ δὲ ἐρμηνεία γέγονε καθ' ἣν καὶ Ὀδίας ἀπεδέξατο διετίαν τοῦ φιλαδέλφου (τῷ 284—282, π. X.), ἄρα — τί; — ἡ ἐρμηνεία οὐκ ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας Ἐλεαζάρου; Τί δὲ περὶ τούτου λέγουσι μετὰ τῶν ἄλλων (τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων) καὶ οἱ περὶ τὸν Σύγκελλον καὶ τὸν Ἀφρικανόν; « Ἰουδαίων ἀρχιεράτευσεν θ, Ἐλεάζαρ (Σίμωνος ἀδελφός, ἀντ' Ὀνίου παιδὸς Σίμωνος, νηπίου καταλειφθέντος), ἐφ' οὗ καὶ αἱ Γραφαὶ ἐρμηνεύονται », (ἀρχιεράτευσεν) « ἔτη λβ. τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος ςσι » (ὅποτε δηλαδὴ παρέλαβε τὸ πρῶτον ὁ Ἐλεάζαρος τὴν ἀρχιερατείαν) (α). Ταῦτα δὲ φρονούντες καὶ γράφοντες οἱ περὶ τὸν Σύγκελλον, ἄρα καὶ τὸν Φιλάδελλον ἐφρόνουν ἀπ' ἀρχῆς τῆς βασιλείας (ὅποτε καὶ Ἐλεάζαρος ἦν ἀρχιερατεύων) καθιστώμενα καὶ κατασκευάζοντα τὴν βιβλιοθήκην. Οἱ δὲ Ὀδιακοὶ μάτην συγκρούουσι τοὺς περὶ τὸν Σύγκελλον, νῦν μὲν ὡς ἀληθεύοντας αὐτοὺς εἰσάγοντες περὶ τῆς ὑστεροχρόνου δῆθεν κατασκευῆς τῆς βιβλιοθήκης, νῦν δὲ πάλιν ἀδύνατα τοὺς αὐτοὺς εὐρίσκοντας ἱστοροῦντας περὶ τῆς ἐπ' Ἐλεαζάρου μεταφράσεως τῶν Γραφῶν!

(α) Γ. Συγγέλ. Χρονογρ. σελ. 512 τόμ. α. Bon. 1829. 'Εκ τούτου τοῦ Συγκελλικοῦ χωρίου διορθώσασαν καὶ τὰ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Πασχάλιου ἐκείνα: « Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος — ἀναθίματα τε βασιλικά ἐν Ἱερουσολύμοις Ὀνίας Σίμωνος ἀρχιερεῖς, ἀδελφοὶ Ἐλεαζάρου διαπεμφθέντες » κτλ. (Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 326. ἐκδ. Bonnæ 1832: καὶ παρ' Ὀδίου σελ. 93: σμμ.) γραπτίον γὰρ (οἶμαι) « Ἀναθίματα τε... ΤΩ ΑΝΤ Ὀνίου Σίμωνος ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΙ ἀδελφῷ ΣΙΜΩΝΟΣ ΕΛΕΑΖΑΡΩ », κτλ. οὔτε γὰρ Ὀνίας ἦν ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, οὔτε τοῦ Ὀνίου, τοῦ δὲ Σίμωνος ἀδελφός, ἢ ὁ Ἐλεάζαρος, ὡς Ἰωσήφος λαμπρῶς μαρτυρεῖ. « Τελειωθέντος Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως, ὁ παῖς αὐτοῦ Σίμων γίνεται διὰδοχος, ὁ καὶ θίσιος ἐπικληθεὶς. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, καὶ νηπίου υἱὸν καταλειπόντος τὸν Ὀνίαν, ὁ ἀδελφός Ἐλεάζαρος τὴν ἀρχιερωσύνην παρέλαβεν » (Ἀρχ. ΙΒ. κεφ. β. §. 4. καὶ κεφ. δ. §. 1. Παγ.). Πρόσθετε καὶ αὐτὸ τὸ Πασχάλιον ἀλλαχοῦ λέγον: « Ἐλεάζαρος καθ' οὗ οἱ Ο, τὸς θείας γραφῆς ἠρμήνευσαν » (σελ. 357. Bon.). Σημειώσιον δὲ δεῖ ἐν τῷ Πασχάλιῳ καὶ ἡ τάξις τῶν ἀρχιερέων. Ἐνίστατε συγκέχυται, διὰ τὴν ἀπροσεξίαν τῶν ἀντιγραφῶν (βλ. καὶ ἐφεξ. βιβ. β. κεφ. θ. §. κα).

θαυμαστοί δὲ τῆς τόλμης οἱ ἄνδρες, ὅτι καὶ τοὺς ἄλλους (οὓς ἡρίθμησαν) τοσοῦτους συγγραφεῖς, ὡς ἀδύνατα καὶ τούτους ἱστοροῦντας, συνάμα τοῖς περὶ τὸν Σύγκελλον λαβόντες ἀθρόους ἀπεσχυβά-λυσαν, μὴδ' αὐτοῦ γοῦν Ἰωσήπου φεισθέντες· ὅστις Ἰουδαῖος ὢν, καὶ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐγίνωσκε πάντως ἀκριβῶς καὶ τὰς τῶν ἀρχιερέων διαδοχάς· (τούτου δὲ τὴν αὐθεντίαν ἐπηκολούθησαν καὶ τῶν νεωτέρων ἄνδρες ἐπισημότατοι, καὶ μάλιστα περὶ τὰς διαδοχάς τῶν μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον Ἰουδαϊκῶν ἀρχιερέων) (α). Ἄλλ' ἢ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ὁμόφωνος μαρτυρία, προτιμητέα πάντως τῆς Ὀδιακῆς ὑπονοίας (καὶ ταύτης ἀλόγου, καὶ ψιλῆς, καὶ μὴδὲν ἐχούσης πραγματικὸν ῥίζωμα)· καὶ ὁ Ἀριστέας ἀληθεύει βεβαίως καὶ περὶ τὸν Ἐλεάζαρον (ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ ἐρμηνεία), μὴδαμοῦ μὴδεμιᾶς φαινομένης ἀμφιβολίας, μὴδ' ὅση σκιά τριχός!

§. γ. Β) « Ὁ Ἀριστέας (λέγουσι) παραχρονίζει καὶ κατὰ τὸ ἐφεξῆς. Ἐν ᾧ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν ἱστορεῖ γενομένην περὶ τὴν τελευτήν, ἣ πολλὰ γοῦν ἔτη μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, ἔπειτα γράφει καὶ Μενέδημον, τὸν Ἐρετρίεα φιλόσοφον, διατρέποντα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Φιλαδέλφου. Ἄλλ' οὗτος ὁ Μενέδημος φαίνεται ἤδη προτετελευτηκῶς περὶ τὸ 7, ἔτος μοναρχοῦντος τοῦ Φιλαδέλφου (β). Καὶ ὁ μὲν Εὐσέβιος ἐχρονολόγησε τὸν Μενέδημον ἀνθοῦντα συνάμα μετὰ Σπευσίππου, κατὰ τὸ α, τῆς 116, Ὀλυμ. (ὅπερ ἦν 32, ἔτος πρὸ τῆς Πτολεμαίου

(α) Bl. Sigonij de Republic. Hebraeor. L. v. c. 2. p. 306. Medioburg. 1678. — Selden de Success. in Pontif. Hebraeor. c. VI. etc.

(β) Σημειῶσαι παρὰ πόδας, ἀναγνώστα, τὸ σαθρὸν καὶ μάταιον τοῦ ἐπιχειρήματος. Ὁ Ἀριστέας (ὡς ἀπεδείχθη προηγουμένως), φαίνεται σαφῶς ἱστορῶν τὴν ἐρμηνείαν γενομένην οὐχὶ περὶ τὴν τελευτήν, ἀλλὰ κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχάς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς)· τότε δὲ ὁ Μενέδημος ἔζη (καθὼς καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἀνωτέρω ὁμολογεῖ). Ὡστε πίπτει παρηνθὺς τὸ ἐπιχείρημα, κτισθὲν εἰς ὑπόθεσιν ψευδῆ. Πλὴν ἄλλ' ἀκολουθῶμεν τοῦ πολυμαθοῦς Ὀδίου τὴν ἐφοδον, χάριν περιεργείας, καὶ μάλιστα διότι ἐξελέγχει δι' αὐτῆς καὶ τὸν φίλον Σκαλίγηρον, ἔτι βαρύτερον σφαλέντα περὶ τὴν Μενεδήμου χρονοθεσίαν. — Σημ. ἡμετ.

τοῦ Λάγου τελευτῆς [τουτέστι 30, πρὶν ἢ βασιλεύσῃ ὁ Φιλάδελφος]. Ὁ δὲ σοφὸς Σκαλίγηρος (μηδούλως ἔσως ἐνθυμηθεῖς, ὅτι τοῦ Μενεδήμου καὶ Ἀριστέας ἐμνημόνευσεν), εἰς ἀνωτέρους ἐτι χρόνους ἀνάγει τὸν φιλόσοφον, προβάλλων πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι Πλάτωνος ὑπῆρξε μαθητῆς· ὅθεν αὐτὸν ἐνόμιζεν ὡς μὴ φθάσαντα μηδὲ τὸν παρ' Εὐσέβιου σεσημειωμένον ἐνιαυτόν. Ἀλλ' ἐγὼ (φησιν Ὁδριος) λέγω καὶ ὁμολογῶ, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὸ ἔτος τὸ προειρημένον, ἀλλὰ καὶ μακρὸν ἐπέκεινα παρέτεινε τὸν βίον ὁ Μενέδημος· καὶ ἰδοὺ ἡ δεξις.

§. δ'. « Ὁ Μενέδημος ἐμαθήτευσε παρὰ Πλάτωνι, ἥδη τὴν ἡλικίαν ἀκμάζων, ὡς ἱστορεῖ Λαέρτιος (β, ιη, 2)· « Περμφεῖς γὰρ φρουρὸς... ὑπὸ τῶν Ἑρετριέων εἰς Μέγαρα, ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πρὸς Πλάτωνα, καὶ θηραθεὶς κατέλιπε τὴν στρατείαν ». Ταυτὰ λέγει καὶ Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος· διδάσκει δὲ καὶ Πλούταρχος (πρὸς Κολώτ.), ὅτι καὶ Πλάτων αὐτὸς « ἐκ τῶν ἐταίρων ἐξάπεσσειεν Ἀρκάσι μὲν Ἀριστάνυμον διακοσμήσαντα τὴν πολιτείαν, Ἡλείοις δὲ Φορμίωνα, Μενέδημον δὲ Πυρρῶαιος ». Ὅθεν καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας Πυρρῶαιον ἐπωνόμασε τὸν Πλατωνικὸν Μενέδημον (κατὰ Ἰουλιαν. ζ). Πόσα δὲ ἔτη παρὰ Πλάτωνι διέτριψε μαθητεύων, ἄδηλον· ὅσον ὅμως συμπεραίνεται ἐκ τῆς στρατευτικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, οὐκ ἦν νεώτερος τῶν 24, ἐτῶν ἐπὶ τῆς Πλάτωνος τελευτῆς· ἐτελεύτησε δὲ Πλάτων Ὀλυμ. 108, τὸ α, [βιούς ἐτη 80], ὡς ὁ Ἑρμιππος μαρτυρεῖ (Λαέρτ. γ. §. 2. πρὸβλ. καὶ I. §. 9), συμφωνοῦντος καὶ Πλουτάρχου (βίαις Ῥητόρ.), καὶ τοῦ Ἀθηναίου (ε, 217), καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς (ἐπις. πρὸς Ἀμμων.). καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀληθές· (κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, τὸ δ, τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος) (α). Τότε τοίνυν 24, ἐτῶν ὑποθεθεὶς ὁ Μενέδημος, ἔζησε λοιπὸν μέχρι τοῦ α, τῆς 123, Ὀλυμπιάδος· τουτέστιν ἄλλα

(α) Οὐχὶ μόνος ὁ Εὐσέβιος, Ὅδριε, ἀλλὰ καὶ « Νεάνθης (ὁ Κυζικηνὸς) φησὶν αὐτὸν τεττάρων καὶ ὀγδοήκοντα τελευτῆσαι ἐτῶν » (Λαέρτ. γ. §. 2). Ὁ δὲ Ἀθήναιος, 80, καὶ 80. Δουκιανὸς δὲ, 81 (Μακροβ.). Τόσα καὶ Κικέρων λέγει (de senect.), καὶ Λύγουστιν, (de Civ. Dei VIII, 9), βλ. καὶ Ὑπισθ. σελ. 288. πρὸβλ. Menag. εἰς Λαέρτ. τ. 2. σελ. 135. — Σημ. ἡμετ.

60 ἔτη· κατὰ γὰρ τὸν Ἡρακλείδην, ἐτελεύτησεν ἐτῶν 84 (α)· καὶ κατὰ ταῦτα ἄρα ἡ τοῦ Μενεδήμου τελευτὴ συνέβη, ἐν ἣ δὺω ἔτη πρὶν ἢ παραλάβῃ τὴν βασιλείαν ὁ Φιλάδελφος (Ὀλυμπ. 123, τὸ γ, ἢ τὸ δ). Ἀλλ' ὅσον ἂν φαίνεται πιθανὴ αὕτη ἡ ἀπόδειξις, ὁμολογητέον ὅμως, ὅτι ὁ καθ' Ἡρακλείδην ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν τοῦ Μενεδήμου διορίζεται οὐκ ὀρθῶς. Ἐμβριθέστατοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ Μενέδημος ἐζήσῃ μέχρις οὗ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς (ὁ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ), Μακεδόνων βασιλεὺς, κατεπολέμησε τοὺς Γαλάτας· τοῦτο δὲ συνέβη βασιλεύοντος ἤδη τοῦ Φιλαδέλφου ποσούς τινας ἐνιαυτούς· τοσούτους ὅμως μόνον, ὅσον ἐξ αὐτῶν συνάγεσθαι τὸν Μενεδήμου θάνατον συμβάναται περὶ τὸ 9, ἔτος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, καὶ 7, ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. Αὐτίκα ὁ Λαέρτιος (αὐτόθι)· « Ἠγάπα δὲ αὐτὸν καὶ Ἀντίγονος — καὶ ἦνίκα τοὺς βαρβάρους (Γαλάτας) ἐνίκα περὶ Λυσιμαχίαν, γράφει ψήφισμα αὐτῷ Μενέδημος ἀπλοῦν τε καὶ ἀκόλακον, οὗ ἡ ἀρχή· Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ πρόβουλοι εἶπον· Ἐπειδὴ » κτλ. Αὕτη δὲ τῶν Γαλατῶν ἡ ἥττα πότε συνέβη, συνάγεται ἐκ τοῦ Ἰουστίνου· ὅστις, ἱστορήσας τὴν ἐν Δελφοῖς ἀπώλειαν τῶν περὶ τὸν Βρέννον Γαλατῶν, ἔπειτα παρευθὺς ἐπιφέρει, ὅτι « τῷ Ἀντιγόνῳ εἰς Μακεδονίαν ἐπανελθόντι νέος ἐξαίφνης πολέμιος ἐξανέτειλε. Γαλάται γάρ, οὓς ὁ Βρέννος, στρατεύων κατὰ τῆς Ἑλλάδος, κατέλιπε τὰ ὅρια τῆς οἰκείας χώρας φρουρεῖν, ἵνα μὴ μόνοι φαίνωνται φυγοπόλεμοι, καθώπλισαν πεζοὺς μὲν 15000, ἵππεῖς δὲ 3000· καὶ τῶν Γετῶν καὶ Τριβαλλῶν φυγαδεύσαντες τὰς δυνάμεις,

(α) Ἐτελεύτα δὲ, κατὰ τὸν Ἡρακλείδην, « τέταρτον καὶ ἑβδόμηκοστόν » ἔτος βίου· λέγει ὁ Λαέρτιος ἐν τῇ Meibomij ἐκδόσει, Amstelodam. 1692, ὅπου μόνον Ἑβρῆκος ὁ Στέφανος σημειοῖ (γράφεται ὁ γδοηκοστόν), καὶ ἐν τῇ ἐκδ. Lips. 1759. (74, ἔχει καὶ ἡ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι λατινικὴ μετάφρασις). Ἀλλ' ὁ Μενάχιος γράφει, 84 (βλ. Menag. Observ. τ. 2. 133). Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ ἔτος φαίνεται ἐσφαλμένον ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν. Ὁ Λαέρτιος ἔγραψεν ἴσως τέταρτον καὶ ἐννενηκοστόν (ὥς καὶ αὐτὸς Ὀδισ μετ' ὀλίγον ἔρει· συμφωνεῖ δὲ καὶ Μενάχιος (αὐτόθι), ἢ μάλλον, τέταρτον καὶ ἑκατοστόν (βλ. ἔμπροσθ. §. ζ). — Σημ. ἡμετ.

ἐπιστρατεύουσι μετέωροι παρὰ τῇ Μακεδονίᾳ φανέντες, καὶ πρέσβεις πέμπουσι πρὸς τὸν βασιλέα», κτλ. (Ιουστίν. κε, 1). Καὶ Βρέννος μὲν εἰσέβαλεν εἰς τοὺς Δελφοὺς Ὀλυμπ. 125 τὸ 6, (Παυσαν. I. 23). Ὀλίγῳ δ' ὕστερον καὶ οἱ παρ' Ἰουστίνῳ Γαλάται, στρατεύσαντες εἰς Μακεδονίαν, ἐνίκηθησαν ὑπ' Ἀντιγόνου, περὶ τὰ τέλη ἔσως τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἢ ἀρχομένου τοῦ ἐφεξῆς. Τοῦτον δὲ τὸν ψηφισμὸν βεβαίῳ καὶ ὁ Παυσανίας λέγων, ὅτι μετὰ τὴν Βρέννου τελευτὴν, Δημοκλέους Ἀθήνησιν ἀρχοντας, καὶ ἄλλην στρατείαν εἰσέβαλον οἱ Γαλάται εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῷ ἔτει τῷ αὐτῷ διέβησαν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν (α). Ὁ δὲ Μενέδημος ἐτελευτήσεν εὐθύς μετὰ τὴν κατὰ τῶν Γαλατῶν νίκην τοῦ Ἀντιγόνου, ὡς Ἡρακλείδης πάλιν καὶ Ἑρμιππος καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος μαρτυροῦσι παρὰ Λαερτίῳ (αὐτόθι), συμμαρτυροῦντος καὶ Ἡσυχίου τοῦ Μιλησίου. Καὶ φαίνεται λοιπὸν ὁ Μενέδημος ἀποθανὼν Ὀλυμπ. 125, τὸ γ, 8 συμπίπτει πρὸς τὸ 7, μὲν ἀπὸ τῆς Λαγίδου τελευτῆς, 9, δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ὁ δ' αὐτὸς ἐνιαυτὸς ὑπῆρχε καὶ 70 ἀπὸ τῆς Πλάτωνος τελευτῆς (Ὀλυμπ. 108, τὸ α). Δοθέντος τοίνυν ὅτι ὁ Μενέδημος ἦγε τότε ἔτος 24, συμποσοῦνται λοιπὸν ὅλα τὰ ἔτη τῆς τούτου ζωῆς 94: οὐχὶ δὲ 84 (ἢ 74), καθὼς ἔγραψεν ἐξ Ἡρακλείδου ὁ Λαέρτιος. Ἰστέ, εἰ δόξει τοῖς υἱοῖς τῶν κριτικῶν, γραπτέον νομίζω καὶ παρὰ τῷ Λαερτίῳ « τέταρτον καὶ ἐννενηκοστὸν ».

§. ε. « Τούτων οὕτως ἐχόντων, φαίνεται λοιπὸν ὁ Μενέδημος ὅτι

(α) « Τῷ δ' ἔτει τῷ ἐφεξῆς, Δημοκλέους Ἀθήνησιν ἀρχοντας, οἱ δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν Ἀσίαν διαβαίνουσιν, οἱ Κελταί » (Παυσαν. I, 23). Ταῦτα καὶ μόνον λέγει, ἀναγνώστα, ὁ Παυσανίας. Ἀλλὰ τὴν δὲ στρατείαν τῶν Κελτῶν εἰσεβάλαλον τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα (alia se expeditione in Graecos immisisse) πῶς ἀνέγνωσεν ὁ διος παρὰ Παυσανίαν, μόνος οἶδεν αὐτός. Ὅσον ἔμως συμπεραίνεται ἐκ τῆς στοργυλωτέρας τῶν στοιχείων γραφῆς, προσέθηκε τὴν φράσιν αὐτὸς, ἔσως, ἐξηγῶν τὸ ΑΥΘΙΣ τοῦ Παυσανίου (!). Ἀλλὰ τοῦτο (νομίζομεν) τὸ αὐθις ὁ Παυσανίας ἀπικτιζὼν ἀναφέρει εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν τῶν Κελτῶν (ὡς καὶ πάλιν τούτους ἐνομαζών)· ὁ δ' αὐτὸς (ἢ, ἵνα καὶ ἡμεῖς παυσανιάσωμεν), ὁ δ' αὐθις, ὁ Παυσανίας, καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάσεως τῶν Κελτῶν (Ζ. κεφ. 5). Βλ. καὶ ἐφεξῆς §. ζ. — Σμ. ἡμετ.

μετὰ τὸ 6, ἔτος ἀπὸ τῆς Λαγίδου τελευτῆς οὐκέτι κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ διῆγεν ἐν τῇ πατρίδι μέχρις ἀπέθανεν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐὰν δ' ἐπιμελέστερον ἐρευνήσωμεν, οὐδ' ἦλθεν ὅλως εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Μενέδης, ἀφ' οὗ παρέλαβεν ὁ Φιλάδελφος τὴν βασιλείαν. Καὶ « ἐπρέσβευσε μὲν ὁ φιλόσοφος πρὸς τὸν *Πτολεμαῖον* καὶ πρὸς *Λυσίμαχον*, τιμώμενος πανταχοῦ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς Δημήτριον, — πρὸς ὃν καὶ διεβλήθη ὡς τὴν πόλιν (τὴν Ἐρέτριαν) ἐγγχειρίζων *Πτολεμαίῳ* » (Λαέρτ. β. ιη, 16), ἀλλ' ὁ *Πτολεμαῖος* οὗτος ἦν ὁ τοῦ Λάγου (διότι ὁ Φιλάδελφος οὐπω τὴν βασιλείαν εἶχε παραλαβὼν, ἐν ᾧ ἔβασίλευεν ὁ Δημήτριος). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τοῦ λόγου σειρᾶς φαίνεται πρῶτον πρὸς *Πτολεμαῖον* πρεσβεύσας, ἔπειτα πρὸς *Λυσίμαχον*, καὶ ὕστατα πρὸς Δημήτριον· ὥστε φανερόν, ὅτι τὴν πρὸς *Πτολεμαῖον* πρεσβείαν ἐστάλη, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα πολὺ πρότερον, πρὶν ἢ Φιλάδελφος βασιλεύσῃ. Καθότι καὶ αὐτὸς ὁ Δημήτριος πρὸ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ὑπὸ Λυσιμάχου ἐκβλήθεις τῆς Μακεδονίας, ἔφυγεν εἰς Ἀσίαν, ὅπου, τέλος, ὑπὸ Σελεύκου Ζωγρηθεὶς ἐφυλακίσθη, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ χερσονήσῳ. Οὐδ' ἂν εἴποι τις πιθανολογῶν, ὅτι καὶ πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἦλθεν ὕστερον ὁ Μενέδης. Εἰ γάρ τι τοιοῦτο συνέβαιναν ἐξιόλογον περὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ συμβεβηκός, οὐκ ἂν τοῦτο παρεσιώπησαν οἱ παρὰ τῷ Λαερτίῳ ἐν βίῳ Μενεδήμου μνημονευθέντες συγγραφεῖς, Εὐφάντος, Ἐρμιππος, Ἡρακλείδης, αὐτὸς Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, ὅστις ἀκμάσας περὶ τοὺς ἐσχάτους χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου, συνέγραψε καὶ βίον τοῦ Μενεδήμου (Ἀθῆν. I. 419). Τὴν δὲ τοσαύτην τῶν ἱστορικῶν σιωπὴν ἰσχυροποιεῖ καὶ ἡ κρίσις τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Πῶς ἂν εἴη πιθανόν, ἢ τίς ἂν πιστεύσειεν ὅλως, ὅτι ἄνθρωπος ἐννενηκοντούτης ἤδη ὁ Μενέδης, εἰς οὕτως ὑπέργηρων ἡλικίαν ἐληλακώς, ἐπεχείρησεν οὕτω μακρὰν καὶ χαλεπὴν ποντοπορείαν, « *Αἴγυπτον δ' ἵεσθαι δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε* »; (Ὀδυσ. δ. 483). Καὶ φαίνεται ἄρα ἄλλις ἐναργῶς, ὅτι ὁ καλὸς ἡμῖν Ἀριστέας συνέχευε τὸν Λαγίδην πρὸς τὸν Φιλάδελφον *Πτολεμαῖον* μετὰ τῆς αὐτῆς χασιμῶδους ἀκηδίας, μεθ' ἧς καὶ τὸν Φιληρέα Δημήτριον,

καί κεινον παρὰ τῷ *Λαγίδῃ διατρέψαντα Πτολεμαίῳ*, μετέφερεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου ». — Τοιαῦτα ὁ Ὀδῖος (α). Τὰ δ' αὐτὰ καὶ Βανδάλης ἀναπεμπάζει μετ' εὐμουσίας μὲν βραχυτέρας, λαμπροτέρας δὲ ὅμως θρασύτητος· καὶ, τέλος, ἀποφαίνεται· « τίς ἂν καὶ κατὰ νοῦν τολμήσῃ λαβεῖν, ὅτι ὁ Μενέδημος παρῆν ἐπὶ ταύτης δὴ τῆς λεγομένης ἐρμηνείας τῶν Ο ; » (σελ. 130). Ἄλλ' ἡμεῖς, καὶ Βανδάλου ἀπαγορεύοντος, διενθυμούμεθα πάλιν ὅσα παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι· καὶ δὴ καὶ παραβάλλοντες αὐτὰ πρὸς τὰς τῆς καινῆς σοφίας εὐρέσεις,

Ἀπαντῶμεν.

§. ζ'. Ἐπαινοῦμεν τὴν Ὀδίου κριτικὴν φιλοπονίαν, μετ' ἧς ἐξηκριβώσεν, ὡς ἔγγιστα τῆς ἀληθείας, τοὺς Μενεδήμου χρόνους, διορθῶν ἐν τούτοις πλανηθέντα καὶ αὐτὸν τὸν καθηγεμόνα Σκαλίγηρον· ἀλλ' οὐδόλως ἐπαινοῦμεν καὶ τὴν ἐμπαθεῖ περιφλαυτίαν, δι' ἣν ἀποθέμενος τὴν στάθμην τῆς κριτικῆς, ἀνέλαθεν ἐξαίφνης τὴν σοφιστικὴν τορύνην, συγκυκλῶν τὰ πράγματα, καὶ τυρεύων ἐφευρέσεις κατ' Ἀριστεύου. Καὶ ὅτι μὲν τὸ περὶ τοῦ Μενεδήμου ἐπιχείρημα τοῦ κριτικοῦ πίπτει παρευθὺς ἐκ προαιμιῶν, ὡς ἐπερειδόμενον εἰς βάσιν ὄνειρώδη καὶ ψευδῇ, προεῖπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παραγράφου (§. γ. σημ.). « Ὁ Ὄξωνιεύς νεανίας (ἀπῆντησεν Οὐόσσιος) θέλει τὸν Μενέδημον ἐπταστῖαν μόνον ἐπιζήσαντα μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καθ' ἑαυτὴν βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲ μίαν γοῦν ἡμέραν ἐπέζη, τίς οὐ συνορᾷ, ὅτι πάντα παρὰ τῷ Ἀριστέῳ καὶ Ἰωσήπῳ ἔχουσιν ὀρθῶς ; ἡ γὰρ ἐρμηνεία συνετελέσθη ζῶντος ἔτι τοῦ Λαγίδου, καὶ τοι παραδόντος ἤδη τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν ». — Καὶ μενέτω λοιπὸν ὁ Μενέδημος, Ὀδίου χάριν, ἐγκλειστος εἰς τὴν ἐπίνοσον (οἷα καὶ νῦν φαίνεται καθ' ἡμᾶς) Ἑρέτριαν οἰκουρῶν, ἀπὸ τοῦ 6, τῆς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλείας ἔτους, μέχρι καὶ τῆς τελευτῆς· καὶ τελευτάτῳ συγχρόνως μετὰ τῶν ὑπ' Ἀντιγόνου κατὰ τὴν

(α) Ταῦτα καὶ Wowerius (Syntagm. c. 3. p. 40), οὕτως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰς χείρονας γνώμας ὁ κλεινὸς Ὀδῖος ἀπανθίζειν φιλεῖ. — Σημ. ἡμετ.

Μακεδονίαν σφαγέντων Γαλατῶν! (§. δ, ε). Ἀλλ' ἐντεῦθεν ὁ κριτικός μετέβη καὶ πολλὸν περαιτέρω. Ἐπειράθη καὶ ἐξ εἰκασμῶν τινων ἀποδείξαι, ὅτι μὴδ' ἦλθεν ὅλως εἰς Αἴγυπτον ὁ Μενέδημος, ἀφ' οὗ καθ' ἑαυτὸν ἐβασίλευσεν ὁ φιλάδελφος. Καὶ ταύτας ἤδη τὰς εἰκασίας θεωροῦμεν εὐθὺς, ἀποδεικνύοντες τῶν Ὀδιακῶν σκευμάτων τὰ ὀλισθήματα.

§. ζ'. Α) Ἐσφάλη ὁ κριτικός· διότι τὴν παρὰ τῷ Λαερτίῳ νίκην τοῦ Ἀντιγόνου, δευτέραν κατὰ τῶν Γαλατῶν γενομένην, συνέχεε ταυτίσας πρὸς τὴν παρ' Ἰουστίνῳ πρώτην ἱστορουμένην. Ὁ Ἰουστίνος ἀληθῶς ἱστορεῖ τοὺς Γαλάτας στρατεύσαντας εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ καταστραφέντας ὑπ' Ἀντιγόνου οὐ πολλὸν ὕστερον μετὰ τὴν εἰς Λελφοὺς εἰσβολὴν καὶ ἀπώλειαν τῶν περὶ τὸν Βρέννον (Ὀλυμ. 125, τὸ γ). Ὁ δὲ Λαέρτιος ἄλλην μνημονεύει δευτέραν κατὰ Γαλατῶν νικηφόρον Ἀντιγόνου μάχην, ἣν καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Ἰουστίνος ἱστόρησεν ἐφεξῆς (κς, 2), συμβῆσαν ἔτει δεκάτῳ περίπου μετὰ τὴν προτέραν (Ὀλυμπ. 127, τὸ δ. ἢ κατ' ἄλλους τὸ γ, τῆς 128. βλ. ὀπισθ. κεφ. Ζ, §. λδ). Εἰς τὴν πρώτην μάχην ὁ Ἀντίγονος ἐνίκησε τοὺς διὰ Γετῶν καὶ Τριβαλλῶν εἰσβαλόντας εἰς τὴν Μακεδονίαν Γαλάτας, ὠρμημένους ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς (περὶ τὴν Παννονίαν) ἰδίης αὐτῶν χώρας· καὶ ἡ μάχη καὶ ἡ νίκη συνετελέσθη κατ' αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν· ἡ δὲ δευτέρα γέγονε κατὰ τῶν Ἀσιανῶν Γαλατῶν, ὠρμημένων κατ' Ἀντιγόνου ἐκ τε τῆς ἐν Ἀσίᾳ Γαλατίας, ἢ Γαλλογραικίας (ὡς εἶπεν Ἰουστίνος), καὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἣν ἔτι κατεῖχον μετὰ τῆς Αὑσιμαχίας οἱ Βρέννου ἀποστάται Γαλάται, καθὼς ὁ Δίβιος μαρτυρεῖ (α). Τούτους τοὺς Γαλάτας ἐπιδραμὼν ὁ Ἀντίγονος νικᾷ περὶ τῆς Αὑσιμαχίας, ὡς ὀνομαστί διώρισεν ὁ Λαέρτιος. (Τὴν δὲ Αὑσιμαχίαν ὠκίσσε Αὐτίμαχος· ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Θρακίας χερσονήσου, ἀνελὼν τὴν Καρδιανῶν

(α) « Ibi seditio orta, et ad 20 millia hominum cum Lonnorio et Lutario Regulis secessionem facta a Brenno, in Thraciam iter averterunt . . . et Lysimachia fraude capta, Chersonesoque omni armis possessa, ad Hellespontum descenderunt ». (Liv. XXXVIII. πρὸς Demagistr. Diss. IV, p. 488).

πόλιν) (α). Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ὑπερορίου στρατείας ἐπιστρέφοντα τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν *ιδίαν* (χώραν), ἐτίμησε διὰ τοῦ ψηφίσματος ὁ Μενέδημος, ὡς αὐτὸς οὗτος διακηρύττει λέγων « Ἐπειδὴ βασιλεὺς Ἀντίγονος μάχῃ νικήσας τοὺς βαρβάρους, *παράγινεται εἰς τὴν ιδίαν* » κτλ. (Λαέρτ. αὐτ. §. 17). Ταύτην τὴν ἐν Λυσιμαχίᾳ νίκην τοῦ Ἀντιγόνου παριδὼν ὁ κριτικός, οὕτω σαφῶς διακεκριμένην, εἰσέγαγεν ἀντ' αὐτῆς τὴν πρώτην, τὴν ἐν Μακεδονίᾳ (καὶ τοῦτο ἴσως, κατασπεύδων τὸν, ὃν τίθησιν εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ταύτην νίκην, θάνατον τοῦ Μενεδήμου· μῆπως οὗτος, μακρότερον ἐπιζήσας, ἐπανεῖλθῃ πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν!). Ὅθεν κατέβιασε πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ τὴν Παισανίου ῥῆσιν, ὡς ἀνωτέρω (§. δ) προσεσημείωται (β). ἐπειδὴ δὲ μέχρι τῆς ἐν Λυσιμαχίᾳ ταύτης νίκης ἔζη ὁ Μενέδημος, κἂν ὑποτεθῇ μετ' οὐ πολὺ τελευτήσας (Ὀλυμπ. 128, τὸ α), ἐξελέγχεται πολὺ πλέον ἐσφαλμένος ὁ καθ' Ἡρακλείδην τῶν ἐτῶν αὐτοῦ διορισμός, καθὼς ἤδη φέρεται παρὰ Λαερτίω· καὶ λοιπὸν ἀντὶ 4 καὶ ἐννενημοστοῦ (ὡς εἰκάζει Ὀδῖος διορθωτέον τὸ 80^{ον}) γραπτέον, ἴσως μᾶλλον, 4, καὶ ἑκατοστοῦ (βλ. §. δ. σημ.), εἰ μή τις ἐπὶ πλέον αὐξάνοι τὸν ἀριθμὸν (γ).

(α) Παισ. Α. 9. πρὸς. Στράβ. 33α, καὶ Διόδωρ. κ. 425. Wess. καὶ Ἀππιαν. Συριακ. Α. (τόμ. α, σελ. 534; Schweigh.), ὅστις καὶ Λυσιμαχίαν (προπαροξύνων) τὴν πόλιν καλεῖ, ὡς καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, λέγων εἶναι « τὴν αὐτὴν καὶ τὴν πρότερον Καρδίαν ». Βλ. Σχόλ. εἰς Στέφ. Βυζ. λ. Λυσιμαχία σελ. 523. ἐκδ. Berkel.

(β) Βλ. καὶ Demagist. 1. c. καὶ Vindication of the history etc. p. 167.

(γ) Ὁ Μενέδημος φαίνεται παρατείνας τὸν βίον καὶ μέχρι τῆς 130, Ὀλυμπ. (ἐπερ δῖεφυγε τὸν Ὀδῖον). « Μόνω δὲ Περσῶν (λέγει ὁ Λαέρτ. Β, ιη, 17) διαπρῦσιν εἶχε πόλεμον (ὁ Μενέδημος)· ἐδόκει γὰρ, Ἀντιγόνου βουλομένου τὴν δημοκρατίαν ἀποκαταστήσαι τοῖς Ἑρετριεῦσι χάριν Μενεδήμου, καλύσαι » κτλ. Ὁ δὲ Περσῶν τοῦ Ζήνωνος ἦν μαθητὴς, « Καὶ ἡμεῖς » κατὰ τὴν 130, Ὀλυμπ., ἤδη γέροντος ὄντος τοῦ Ζήνωνος (αὐτ. Ζ. α. § 8). Ὅθεν (ὡς ὁ ἑκδικὸς παρατήρησε, Vindication etc. p. 167, 168) ὁ Μενέδημος ἔζη καὶ μέχρι τοῦ 28 ἔτους τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (ἐπερ συμπίπτει τῇ 130, Ὀλυμπ.). Ἀλλ' ὁ Περσῶν καὶ πρὸ τῆς 130, Ὀλυμπ., ὑπῆρχεν οὐκ ἄσκητος, ὡς συμπεραίνεται πάλιν ἐκ τοῦ Λαερτίου, λέγοντος, ἐτι « Τοῦ

§. 4. Β) Ὁ Ὀδιδος ἐσφάλη περὶ τὴν χρονολογίαν τῆς τοῦ Μενεδήμου πρὸς Πτολεμαῖον πρεσβείας. Ὁρθῶς εἶπεν, ὅτι ὁ παρὰ τῷ Λαερτίῳ Πτολεμαῖος πρὸς ὃν ὁ Μενέδημος ἐπρέσβευσεν, ὑπῆρχε πάντως ὁ Λαγίδης· κείσθω τοῦτο· καὶ συμφωνοῦμεν· (οἱ δὲ τὸν Πτολεμαῖον τοῦτον ἐκλαβόντες ἐπὶ τοῦ Κεραυνοῦ, πλανῶνται περὶ τὴν ἱστορίαν). Ἀλλ' εἰς ποίαν ἄρα πιθανότητα ἐπεριδόμενος ὁ κριτικὸς chrono-

Περσαίου καὶ Φιλωνίδου « (οὗς ἀμφοτέρους ἀπέστειλεν ὁ Ζήνων πρὸς Ἀντίγονον), « μνημονεύει καὶ Ἐπίκουρος, ὡς συνόντων Ἀντιγόνῳ » (αὐτ. Ζ. α, 8). Ὁ δ' Ἐπίκουρος ἐτελεύτησεν Ὀλυμπ. 127, τὸ β (αὐτ. Ι. §. 9). Πρόσθετε καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν Περσαῖον ἄλλοι ἰσότησαν καὶ ὡς « οἰκέτην, ἕνα τῶν εἰς βιβλιογραφίαν πεμπομένων τῷ Ζήνωνι παρ' Ἀντιγόνου, οὗ καὶ τροφεὺς ἦν τοῦ παιδὸς Ἀλκυονέως » (Λαέρτ. Ζ. α. §. 31· ἔθεν καὶ τοῦ Ζήνωνος οἰκέτην ἄλλοι τοῦτον εἶπον· καὶ Βίων ὁ Βορυσθενίτης ἀναγνώσκων ἐπὶ τῆς εἰκότος αὐτοῦ ἐπιγραφῆς « Περσέα Ζήνωνος Κιτιεῖα, ἔτρεψεν εἰς τὸ Οἰκιτιεῖα, τοῦτο οἰκέτην. Ἀθῆν. δ. 162 : Gell. II. 18 : Ἡριγέν. κ. Κέλσ. Γ. σελ. 483). Καὶ φαίνεται ἄρα δυσὶν ἄντικρυν, ἢ ὅτι ὁ Περσαῖος (καὶ πρὶν αὐτὸν ὁ Ζήνων συστάσῃ πρὸς Ἀντίγονον) διέτριβε κατὰ καιροὺς ἐρχόμενος ἀπὸ τῆς Ζήνωνος σχολῆς εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀντιγόνου (ὡς ἐκπαλαί γωνιστὸς καὶ εἰκείος), καὶ τότε πρὸς τὸν Μενέδημον ἀντεπολιτεύετο· ἢ (τὸ πιθανώτατον) ἔτι τὸν Περσαῖον μετὰ τοῦ Φιλωνίδου συνέστασεν ὁ Ζήνων διὰ τῆς παρὰ τῷ Λαερτίῳ ἐπιστολῆς πολὺ πρότερον πρὸ τῆς 130, Ὀλυμπ. (ἐπειδὴ ὁ Ἐπίκουρος ἐμαρτύρησε τούτους Ἀντιγόνῳ συνόντας ἤδη κατὰ τὴν 127, Ὀλυμπ.). Καὶ ἀρκείτω λοιπὸν ὁ βίος τοῦ Μενέδημου μέχρις ἀρχομένης τῆς 128, Ὀλυμπ. παρατεινόμενος, ὡς ἐκ τῶν πιθανωτάτων συναγεται γνωρισμάτων. Καὶ τοι περὶ τὰς ἐν ταῖς βιογραφίαις μάλιστα χρονολογίας τῶν ἀρχαίων (ὡς φέρονται παρ' ἡμῖν τὴν σήμερον) ἀπαντῶνται πολλάκις διαφοραὶ τινες ἐπίσημοι καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Λαερτίῳ. Αὐτίκα καὶ περὶ τοῦ Ζήνωνος αὐτοῦ· « Ὀκτώ (λέγει) πρὸς τοῖς 90, βιούς ἔτισι, κατέστρεψε » (αὐτῶν καὶ Λευκιανὸς περὶ Μακροβ.) « Περσαῖος δὲ φησὶν ἐν ταῖς ἡθικαῖς σχολαῖς, δ' ὅο καὶ 70, ἐτῶν τελευτήσας αὐτόν » (Ζ. α, §. 25). Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ζήνων ἐν τῇ πρὸς Ἀντίγονον ἐπιστολῇ γράφει περὶ ἑαυτοῦ « ἐτῶν γὰρ εἰμὶ ὁ γ' 80 ἡκοντα » (αὐτ. §. 8). Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Κασαυδὸν (αὐστηρότερον ἐπικρίνας) ψευδῇ τὴν πρὸς Ἀντίγονον τοῦ Ζήνωνος ἐπιστολὴν καὶ νῆσον ὑπέλαθε (Casaub. εἰς Λαέρτ. Ζ. σελ. 382. τόμ. α. Meib.). Ὁ δ' Ἀλδοβρανδίνος ἠπιώτερον (καὶ ἀλπιώτερον) κρίνων, ὑπέλαθε μᾶλλον τὸν Περσαῖον πλανηθέντα (Aldobrand. ibid.), Ἀλλὰ (τὸ γ' ἐμοὶ δοκοῦν) πιθανώτερον ἂν τις ἀποδοίη τὴν πλάνην μὴ εἰς τὸν ὁμόχρονον καὶ μαθητὴν τοῦ Ζήνωνος Περσαῖον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς αὐτὸ τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς τὸ ἀπόγραφον, ἐν ᾧ ἀνέγνω ὁ Λαέρτιος ἡμαρτημένον ὑπὸ τοῦ μεταγραφέως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν. Βλ. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 579. Harl.

λογεῖ καὶ τὰς Μενεδήμου πρὸς τοὺς τρεῖς βασιλεῖς πρεσβείας κατὰ τὴν παρὰ τῷ Λαερτίῳ τάξιν τῶν ὀνομάτων, πρῶτην μὲν καὶ παλαιοτάτην τάχα τὴν πρὸς τὸν Λαγίδην τιθεῖς, δευτέραν δὲ τὴν πρὸς Λυσίμαχον, καὶ τρίτην ὕστερον τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον; Μὴ γὰρ εἶπέ τι ῥητῶς περὶ τῆς τοιαύτης τάξεως τῶν πρεσβειῶν ὁ ἱστορικός; ἢ μήπως ἠδυνάτει μνημονεῦσαι ταύτας καὶ πρωθυστερώς, ὥς ἔταξε πολλὰ καὶ ἄλλα καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι τασούτοι συγγραφεῖς; Τοῦτο φαίνεται πιθανώτατον· καὶ πρῶτην ὁ Μενέδημος πρεσβείαν ἐστάλη πρὸς τὸν Δημήτριον, ὥς συνάγεται ἐκ τῆς ὅλης συμφράσεως τοῦ Λαερτίου. Ἀναλάβωμεν τὴν περιοχὴν τοῦ ις. παραγράφου, ἐξ ἀρχῆς. «Τὰ μὲν οὖν πρῶτα καταφρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἑρετριέων ἀκούων ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσασθαι. Ἐπρέσβευσε δὲ καὶ πρὸς Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον, τιμώμενος πανταχοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς Δημήτριον· καὶ τῆς πόλεως 200, τάλαντα τελοῦσης πρὸς ἔτος αὐτῷ, τὰ 50 ἀφείλε. Πρὸς ὃν διαβληθεὶς, ὥς τὴν πόλιν ἐγχειρίζων Πτολεμαίῳ, ἀπαλογεῖται δι' ἐπιστολῆς, ἧς ἡ ἀρχή» κτλ. Τούτων οὕτω κεμένων, ἐξετάσωμεν, πότε πιθανῶς τὴν πρὸς Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον ἐστάλη πρεσβείαν, ἀρά γε εὐθὺς ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος, καὶ πρὶν ἢ καταστήσῃ τὴν Ἑρέτριαν φόρου ὑποτελῆ; οὐχὶ πάντως· τότε γὰρ εἰς τὴν πόλιν βουλευτῆς παραμένων, ἔσωξεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν προδοτῶν, ὥς μαρτυρεῖ λαμπρῶς ὁ Ἡρακλείδης (παρὰ Λαερτ. αὐτ. §. ιζ') λέγων· «Πρόβουλον αὐτὸν γενόμενον τῶν Ἑρετριέων, πολλὰκις ἐλευθερῶσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν ἐπαγομένων τὸν Δημήτριον». Ὁ δὲ Δημήτριος ὑπεζύγωσε τὴν Ἑρέτριαν εἰς φόρον βαρὺν οὐχὶ πρὸ τῆς 121, Ὀλυμπιάδος, ὅσον ἐξάγεται πιθανῶς ἐκ τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὸν Κασσάνδρου θάνατον (Ὀλυμπ. 120, τὸ γ), ὁ Δημήτριος ὅλην κατασχὼν τὴν Μακεδονίαν (Ὀλυμπ. 121 τὸ β), ὑπέταξε καὶ τὴν Θετταλίαν, καὶ Πελοποννήσου τὰ πλεῖστα, καὶ Μέγαρον, καὶ Ἀθήνας, καὶ Βοιωτίαν (Πλούτ. Δημ. τρ. §. 70). Τότε φαίνεται καὶ τὴν Ἑρέτριαν εἰς φόρον ὑπαγαγόν, καὶ καταθλίβων τὸν ὠριπόν. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ Μενέδημος ἐπρέσ-

θευσε πρὸς Δημήτριον, τὸν φόρον τῆς πατρίδος ἐλαττώων· καὶ πάλιν « πρὸς αὐτὸν ἐπρέσβευσεν ἐμβριθέστατα καὶ ὑπὲρ τοῦ Ὠρωποῦ » (Λαέρτ. αὐτ. §. ις). Τῷ δὲ α, τῆς 123: Ὀλυμπ. Σέλευκος καὶ Πτολεμαῖος καὶ Λυσίμαχος συμμαχοῦσι κατὰ τοῦ Δημητρίου· καὶ περιέστη πόλεμος πολὺς τὸν Δημήτριον. « Ἄμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεύσας στόλῳ μεγάλῳ Πτολεμαῖος ἀφίστη, Μακεδονίαν δὲ Λυσίμαχος ἐκ Θράκης » (Πλούτ. Δημητ. §. μδ). Καὶ τότε λοιπὸν ὁ Μενέδημος διεβλήθη πρὸς τὸν ἐγκρατῆ τῆς Ἐρετρίας Δημήτριον, « ὡς τὴν πόλιν ἐγγειρίζων Πτολεμαίῳ ». Τῷ δ' αὐτῷ ἔτι ἐξεβλήθη, τέλος, τῆς Μακεδονίας ὁ Δημήτριος, καὶ ἔφυγεν εἰς Ἀσίαν ἀνεπιστρεπτή. Γίνεται δὲ τῆς Μακεδονίας κύριος ὁ Λυσίμαχος πρῶτον μετὰ Πύρρου, ὀλίγῳ δ' ὕστερον καὶ μόνος αὐτός (Ὀλυμπ. 123, τὸ 6). Ὁ δὲ τοῦ Δημητρίου υἱὸς Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἔμεινεν ὀλίγων πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονεύων. Καὶ τότε πιθανώτατα ὁ Μενέδημος ἐπρέσβευσεν πρὸς τοὺς νικητὰς Λυσίμαχον καὶ Πτολεμαῖον, ὑπὲρ ἀσφαλείας τῆς πατρίδος· (ἥτις ὕστερον ἐάλω, τέλος, ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα σκώψαντος τὸν Μενέδημον « περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἐρετρίας ». Λαέρτ. αὐτόθ. §. γ). Εἰ δὲ καὶ ἦλθεν ὁ Μενέδημος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον περὶ τὰ τέλη τοῦ γ, ἔτους τῆς 123, Ὀλυμπ. παρῆν λοιπὸν καὶ τῷ δ, τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος, ὁπότε παρέδωκεν ὁ Πτολεμαῖος τὴν βασιλείαν τῷ υἱῷ, τῷ φιλαδέλφῳ· παρέμεινε δὲ καὶ μετὰ ταῦτα χρόνον ἴσως ἱκανόν, διατρίβων παρὰ τοῖς φιλομούσοις βασιλεῦσαι μετὰ Λυκόφρονος, καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ φίλων. Ταῦτα νομίζομεν πιθανώτερα παρὰ τὴν ἀρέσκουσαν Ὀδίῳ χρονολογικὴν διάταξιν τῶν Μενεδήμεου πρεσβειῶν. Ἀλλὰ καὶ ὑποτεθεῖ, τέλος, ὁ Μενέδημος πρεσβεύσας πρὸς Πτολεμαῖον πρὸ τοῦ δ, τῆς 123, Ὀλυμπ. οὗτος μὲν ἠδύνατο καὶ αὖθις ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς φιλαδέλφου βασιλείας (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς)· αὐτοῦ δὲ τοῦ Ὀδίου ἡ περὶ τῶν πρεσβειῶν χρονολογία οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Λαερτίου (καθὼς ὑπέλαθεν), ἐξελέγχεται δὲ μάλλον ὑπὸνέμιος εἰκασία.

§. θ'. γ) Καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας εἰκασίας ἐξώλισθεν ὁ κριτικός. Ἀπίθκνον εὐρίσκει καὶ δεύτερον ἐπὶ Φιλαδέλφου βασιλεύοντος εἰς Αἴγυπτον ἀπόπλουν τοῦ Μενεδήμου· διότι περὶ τοῦτου ἐσιώπησαν μετὰ τοῦ Λαερτίου καὶ οἱ παρ' αὐτῷ μνημονευόμενοι βιογράφοι τοῦ Μενεδήμου! Καὶ ποῦ ποτε ἄρα τούτους εὐρὼν ἐμελέτησεν Ὀδῖος; ἢ καὶ παρὰ τίνος ἄλλου κατέμαθεν ἀκριβῶς, ὥς οὐδὲν οὐδόλως ἔγραψε περὶ τοῦτου οὐτ' αὐτὸς Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεὶς, ὧν μόνον τὰ ὀνόματα, καὶ συνοπτικὸν ἀπάνθισμα τῆς Μενεδήμου βιογραφίας (ὥς καὶ τοῦ Φαληρέως, καὶ πολλῶν ἄλλων) διέσωσεν ὁ Λαέρτιος καὶ εἰς ἡμᾶς; Ἄρα γε μήπως ἐβάδιζεν ἀσφαλέστερον ὁ σοφὸς ἀνὴρ, εἴπερ ἐπείθετο μᾶλλον τοῖς περὶ τὸν Ἰώσηπον, οὔτινες καὶ τὸν Καρύστιον Ἀντίγονον, καὶ τὸν Ἑρμιππον, καὶ τοὺς ἄλλους τότε σφῳζομένους ἀνεγίνωσκον συγγραφεῖς, καὶ πάλιν μετὰ Ἀριστεύου καὶ αὐτοὶ τὸν Μενέδημον ἱστορήσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρόντα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου; Ἡ καλὴν ἂν πρὸς τὰ κρείττω προκοπὴν ἐλάμβανε τῆς παλαιᾶς ἱστορίας ἡ γνῶσις, εἴπερ οἱ νεώτεροι παρακαλουθῶντες, ὥς κανόνα, ἕνα τινὰ καὶ δύο τῶν καθ' ἡμᾶς ἀποσωθέντων τῆς ἱστορίας συνοψιστῶν, ἀπεύριπτον ἔπειτ' ἀφειδῶς, ὥς ἂν ψεῦδος, πᾶν ἐν γένει, εἴ τι φέρεται παρ' ἄλλῳ τινὶ παλαιῷ ἀκρίειν, τῆς ἱστορίας συνοψιστῇ, διὰ μόνον ἕνα λόγον, ὅτι τοῦτο παρέδραμον οἱ ἄλλοι. Ἀπὸ τοιαύτης ὁρμώμενοι ἀρχῆς οἱ περὶ τὸν Λαμπῖνον, καὶ ἄλλοι, τὸν δριμύν ἐπαγγελλόμενοι κριτικόν, ἐξήλεγχον (οἱ δὲ καὶ διώρθουν πρὸς τὸ δοκοῦν) τὸν Διόδωρον, διότι ἱστορήσε τὴν εἰς Κύπρον στρατηγίαν τοῦ Φωκίωνος, ἣν ὁ Πλούταρχος ἀπεσιώπησεν ἐν τῷ Φωκίωνος βίῳ (α). Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον τὸν ὁρθὸν ἐναντίον εὐρίσκει τὸν ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου βασιλεύοντος εἰς Αἴγυπτον τοῦ Μενεδήμου πλοῦν, ὥς ἤδη τριγέροντος καὶ ἀσθενεστάτου πρὸς οὕτω χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδοιοποιίαν. Ἄλλ' αὐτὸς μᾶλλον ὁ κριτικὸς φαίνεται καὶ πρὸς

(α) Βλ. Wesseling. not. iς Διόδ. Σικελ. 15, τόμ. β. σελ. 114.

τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἀντιλέγων, καὶ πρὸς πίστεις ἱστορικῆς. Εἰ γὰρ ὁ Μενέλαος, ἐν Φάρῳ τῇ νήσῳ διατρίβων, εὗρισκε πρᾶγμα βαρὺ τὸ, « Αἴγυπτον δ' ἰεῖται δολερὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε » (Ὀδ. δ, 354—483), ἀλλ' οὐ καὶ Μενέδημος ἔκρινε τοιαύτην τὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ναυστολίαν, ἀπερχόμενος πρὸς φίλον ἄνδρα καὶ φιλόμουςον, τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τοὺς περὶ τοῦτον ἄλλους αὐτοῦ φίλους (περὶ ὧν ἐφεξῆς), καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὅποτε καὶ συχνὴ τῶν Ἀλεξανδρέων πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὑπῆρχεν ἐπιμιξία, καὶ νῆες ἰδιωτικαί, καὶ στόλοι ὅλοι τοῦ Λαγίδου καὶ Φιλαδέλφου κατέπλεον ἄλλοτε πρὸς ἄλλους εἰς τὴν Ἑλλάδα βοηθοί· ὥστε ὁ Μενέδημος (ἄνθρωπος καὶ ἄλλως νησιώτης, καὶ ναυτικῆς) ἠδύνατο καὶ λίαν εὐκόλως, καὶ κοιμώμενος, ἂν θέλης, ἐπὶ τῆς γεροντικῆς αὐτοῦ στρωμνῆς, διαβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον

« Νηυσὶν ἐπὶ γλαφυρῇσιν, ἀγαλλομέναις Διὸς οὐρῳ ».

Ἐπειτα καὶ ἄλλως, οὐδὲ χαλεπῇ τῇ γέροντι καὶ δύσφορος ἐφαίνετο ἡ διαπόντιος αὕτη πορεία, καθὼς ἐκπαλαί συνήθης αὐτῷ καὶ γνωστή. Καὶ ἄλλοτε διεμέτρησεν ὁ Μενέδημος τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος, νέος ἔτι (πρὶν ἄψῃται πολιτικῶν πραγμάτων καὶ πρεσβειῶν), ὅποτε μετὰ τοῦ φίλου Ἀσκληπιάδου συνέπλευσαν καὶ συνεκινδύνευσαν εἰς τὴν Κύπρον παρὰ τῷ Νικοκρέοντι, διὰ τὸ τοῦ Μενεδήμου παρῤῥησιαστικόν (α). Καὶ τίς οἶδεν, εἰ μὴ καὶ κατ' ἐκείνους τὸν πλοῦν συναπῆλθε μετὰ τοῦ φίλου μέχρι καὶ τῆς γείτονος Ἀλεξανδρείας ὁ Μενέδημος, οὐχὶ πρεσβεύων, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἱστορῶν καὶ φιλοσοφῶν, πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου Πλάτωνος καὶ τοῦ Σόλωνος; Πρόσθετε τελευταῖον, ὅτι ὁ Μενέδημος οὗτος, « καὶ κατὰ τὴν ἔξιν τὴν σωματικὴν, ἤδη καὶ

(α) Λαέρτ. αὐτ. §. 4. Σὺ δὲ σημείωσαι ἀναγνώστη, πῶς τὴν ἐν Κύπρῳ πρὸς τὸν τύραννον Νικοκρέοντα συνέντευξιν τοῦ Μενεδήμου, πρὸ 30, σχεδὸν ἐτῶν γενομένην, ἀτάκτως ἔγραψεν ὁ Λαέρτις, ἐξαίφνης ἡμῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ χρόνων, εἰς τὴν Κύπρον ἐπὶ τοῦ πολὺ προγενεστέρου Νικοκρέοντος παραστήσας. Ἐπειτα ὁ Ὀδῖος χρονολογεῖ ἀσφαλῶς τὰς πρεσβείας, ὡς ἐκ τῆς παρὰ τῷ Λαερτίῳ τάξεως τῶν ὀνομάτων!

πρεσβύτερης ὑπάρχων, οὐδὲν ἦττον ἀθλητοῦ σερρός τε (ἦν), καὶ ἐπικεκαυμένος τὸ εἶδος, πίων τε καὶ τετριμμένος » (δηλονότι, τὸ δέρμα σαλιπρὸς, ὅποια τὰ τῶν τριβομένων ἐν ταῖς παλαίστραις) (α). Ὁ δὲ Ὀδιος, πᾶν τούναντίον, τριπέμπελον ἡμῖν καὶ σαπρόγηρον (decrepita aetate), « ὡς σαπρὸν οἰκίας σάρον », ἢ ῥάκος αὐτόχρημα κατατετριμμένον εἰσήγαγε τὸν ἐννενηκοντούτη Μενέδημον, ἀπείργων αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον θαλασσοπολείας! Ἀλλ' ὁ μὲν Φωκίων, Ὀδιε, καὶ τοι ἤδη ὑπὲρ τὰ 80 ἔτη γεγονώς, ἐστρατήγει » (Πλούτ. εἰ πρεσβ. πολιτευτ. §. ιε). Καὶ Ἀντίγονος ἐμάχετο, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ 80 ἔτη γεγονώς (Ἀππιαν. Συριακ. §. ν)ε. καὶ Σόλων δὲ σφόδρα γέρων ἤδη « καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπέπλευσε καὶ εἰς Κύπρον (ὅπου καὶ ἐτελεύτησε, κατὰ τὸν Λαέρτιον, Α, β, §. 4—15)· ἄλλα παραδείγματα παραλείπομεν διὰ τί μὴ παρομοίως καὶ τὸν Μενέδημον, ῥωμαλέον ἀνδρογέροντα, συγχωρεῖς καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον (ἂν οὕτω τύχη) εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀποπλεύσαι, καὶ πρεσβεῦσαι δὲ, ἴσως, καὶ πάλιν πρὸς αὐτὸν τὸν Λαγίδην, καὶ τὸν νεωστὶ συμβασιλεύσαντα υἱὸν, ὑπὲρ τῆς πατρίδος; Τελευταῖον. Ἐκ ποίων τεκμηρίων ἐγνώρισας τὴν ἦν εἴπας (σελ. 302), καὶ πάλιν ἐρεῖς ἐφεξῆς (κεφ. ια, §. η) χάσμην καὶ ἀκηδίαν τοῦ Ἀριστέου, μεθ' ἧς ὁ κατὰ σέ δόλιος πλάστογράφος οὗτος συνέχευε δῆθεν τοὺς Πτολεμαίους; « Ἄρα γε (λέγει σοι δριμύτερον ὁ Δεμάγιστρος, σελ. 491) οὐ μετενόησας, Ὀδιε, ταιαύτην ἀναζωσάμενος συγγραφὴν, δι' ἧς ἐπεχείρησας καταστρέφαι

(α) Λαέρτ. Β. ιη, §. θ. καὶ Menag. τ. 2. p. 130. Ὅτι δὲ καὶ μέχρι τέλους εὐρωστος διήγαγε, μαρτυρεῖ καὶ ὁ τρόπος τῆς αὐτοῦ τελειότητος. « Καὶ γὰρ ὅτ' αὐθυμίας ἄσ ι τ ῆ σ α ε (δι' ὅλων) ἐ π τ ᾶ ἡ μ ε ρ ω ν, (μόλις) μετέλλαξε τὸν βίον, ὡς ἰατὸρ ῥησεν Ἡρακλείδης » (αὐτ. §. ιη). Καὶ νέου δὲ τοῦ Μενέδημου τὴν εὐεξίαν ἐθαύμασαν οἱ Ἀριοπαῖται. « Μενέδημον γοῦν καὶ Ἀσκληπιάδην τοὺς φιλοσόφους, νέους ὄντας καὶ πενομένους, μεταπεμφόμενοι ἠρώτησαν, πῶς ὅλας τὰς ἡμέρας τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες, κεκτημένοι δὲ μηδὲν, εὐεκτεῦσιν οὕτω τοῖς σώμασι; καὶ οἱ ἐκέλευσαν μεταπεμφθῆναι τινα τῶν μυλωνῶν. — Καὶ τούτου ἐπιδόντος, ὅτι νυκτὸς ἐκάστης κατιόντες εἰς τὸν μύλονα, καὶ ἀλόντες, δύο δραχμὰς ἀμφότεροι λαμβάνουσι, θαυμάσαντες οἱ Ἀριοπαῖται, 200, δραχμαῖς ἐτίμησαν αὐτούς » (Ἀθῆν. δ, 168).

πᾶσαν τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ταῦτα πάσῃων τοσαύτην πενίαν οὐ μόνον λόγων ὑγιῶν, ἀλλὰ καὶ πλασμάτων πιθανῶν »;

§. ι. Ἀλλὰ συμπεραίνομεν καὶ τὰ περὶ Μενεδήμου, προστιθέντες ἐξ αὐτῆς τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας καὶ πρῶτον τοὺς μάρτυρας.

α) Αὐτὸς ὁ Ἑρμιππος, ἢ ὁ Εὐφαντος, Μενεδήμου σύγχρονος (Λαέρτ. Β, 10, §. 6), ἢ ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἀχμάτας Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, ἢ ὅστις ἄλλος ἐστὶ τῶν ἀρχαίων, ἐξ οὗ μετέγραψε τὸ χωρίον ἐν τῷ Μενεδήμου βίῳ ὁ Λαέρτιος, μαρτυρεῖ, ὅτι « Καὶ πρὸς Πτολεμαῖον ἐπρέσβευσεν, ὁ Μενέδημος ». Πότε δὲ καὶ ἐπρέσβευσεν, ἐπιθανολογήσαμεν ἀνωτέρω (§. η). Κἄν πάλιν ἀντιβαίνωσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, ἐκεῖνος μὲν (ὡς εἵπομεν) ἡδύνατο καὶ δεύτερον καὶ τρίτον πρεσβεῦσαι. Τὴν δ' οὖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ιστορικοῖς πρὸς Πτολεμαῖον πρεσβείαν τοῦ Μενεδήμου, ὡς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλείας γενομένην ἐξέλαβον καὶ ἄλλοι, πολὺ παρὰ πολλοὺς Ὀδίους καὶ Σκαλιγήρους καλλιώτερον (ὅσῳ καὶ τοῖς χρόνοις πλησιέστερον) μεμελητηκότες, καὶ κατανοήσαντες σφῆζομένους ἐκείνους τοὺς ιστορικούς.

β) Ὁ μὴ μόνον τῆς Ἰουδαϊκῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ἐγχαρτέστατος, καὶ τῶν μάλιστα κατὰ τοὺς Πτολεμαίων χρόνους συγγραφέων εἰδημονέστατος Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΒ, β. §. 12) ὁμολογεῖ τὸν Μενέδημον παρόντα μετὰ τῶν Ο, πρεσβυτέρων εἰς τοῦ Φιλαδέλφου τὴν αὐλὴν, καθὼς ἱστόρησεν Ἀριστέας. (Εἰ δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἱστόρημα τοῦ Ἀριστεύου εὕρισκεν ὁ Ἰώσηπος ἐναντίον πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἄλλων ἀρχαίων ιστορικών, οὐκ ἂν τοῦτο καὶ αὐτὸς ὡς ἀναντιρρήτον ἐμνημόνευεν).

γ) Ὁ παλαιὸς Ἀφρικανὸς (ἐξ οὗ θέλουσι καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Σκαλιγήρον ὅτι τὰ πλεῖστα τῆς χρονολογίας ἠνθολόγησεν ὁ Σύγκελλος) μετ' αὐτοῦ Συγκέλλου (Χρονογρ. σελ. 517, Bon.) συναποδέχεται παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ μετὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ ἐτέρων σοφῶν « ἀνθούντα καὶ Μενέδημον τὸν φιλόσοφον. (Καὶ σημείωσαι, ὅτι τὴν φράσιν ταύτην περιέχει ἐκεῖνο τὸ τοῦ Συγκέλ-

λου χώριον, ὅθεν ἐξήνεγκαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων τὰς περὶ τῆς βιβλιοθήκης λαμπρὰς καὶ καθαρὰς ἀποδείξεις, ὡς ὠμολόγησαν ἐν τοῖς προηγουμένοις (κεφ. θ. §. 16).

δ) Ὡσαύτως μνημονεύει τοῦ Μενεδήμου καὶ ὁ γηραιὸς Τερτυλλιανὸς (Ἀπολογ. κεφ. 18).

ε) Πρόσθετε καὶ τὸν Κεδρηνόν, ἱστοροῦντα « παρόντα τὸν Μενεδήμον » μετὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐρμηνείας (Συνόψ. ἱστορ. τ. α, σελ. 165, ἐκδ. Παρίσι. 1645).

ς) Εἰ δὲ καὶ ὁ Δεμάγιστρος συνείκασεν ὀρθῶς, ἔχομεν μάρτυρα καὶ ἄλλον πολλῶ πλεόν ἄρχαιότερον, καὶ σύγχρονον Μενεδήμου καὶ Φιλαδέλφου, καὶ τοῦτον Αἰγύπτιον, τὸν Μανέθωνα, ὅστις ἀνωνώμως ἐν τοῖς Ἀποτελεσματικοῖς ὑπογράφει τοὺς ἠθικοὺς καὶ σωματικούς χαρακτήρας τοῦ Μενεδήμου, καθὼς αὐτὸν ἐγνώρισεν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Φιλαδέλφου (α).

ζ) Εἰ δὲ πρὸς τοὺς Μανεθωνεῖους τούτους χαρακτηρισμοὺς ἐπιμεδιάσουσιν οἱ Ὀδιακοί, ἀλλ' ὅμως αἰδεσθήσονται (νομίζομεν) τὴν ταυτότητα τῶν χαρακτήρων τοῦ τε παρὰ τῷ Ἀρίστει, καὶ τοῦ παρὰ Λαερτίῳ βιογραφουμένου Μενεδήμου, θεωρουμένην ἀπὸ τινων φρονημάτων τοῦ φιλοσόφου καὶ λόγων καὶ περιστατικῶν. Καὶ πρῶτον ὁ Λαέρτιος (αὐτ.) οὐ μόνον τῆς Μεγαρικῆς Σχολῆς ἀκροατὴν ἱστώρησε τὸν Ἐρετρίεα Μενέδημον (ἀφ' οὗ καὶ οἱ ἄλλοι συσχολασταὶ Ἐρετριακοὶ ἐπεκλήθησαν· πρβλ. Στράβ. Θ: Ἀθίν. Β. 55), ἀλλὰ καὶ « πλατωνικὸν τοῖς δόγμασιν αὐτὸν εἶπε » (6). Τῶν δὲ

(α) Ἰδοὺ οἱ εἰσὶ αὐτοὶ (Μανέθων. ἀποτελεσμ. ε).

« Τραυλὸν ἐν γλώσσει, χαρίεστατον, ἡθὰδ' ἰόντα,

Ταῖς ἀκοαῖσι βερὺν, καὶ τοῖς ποσὶν, ἧδ' καὶ ἄρθροισι,

Ἀστρολόγον πινυτὸν, καὶ ῥήτορα, καὶ φιλόμουσον,

Ῥυθμοῖς καὶ μέτρων ποιήμασιν εὐστοχὸν ἄνδρα » κτλ.

καὶ τοὺς τοὺς χαρακτήρας ὁ σοφὸς Δεμάγιστρος (σελ. 488) ἐφαρμόζει εἰς τὸν Μενέδημον, ἐπεξηγῶν, καὶ (ὅσον δύναται) δικαιολογῶν ἀπὸ τῶν παρὰ Λαερτίῳ ἱστορουμένων ιδιοτήτων καὶ περιστατικῶν τοῦ Μενεδήμου. Οὕτως εὖρα καὶ τὸν Φαληρεῖα βιογραφούμενον παρὰ τῷ Μανέθωνι (καθὼς λέγομεν ἑρμῆς)· ἀλλὰ περὶ τούτων κρινέτω τὸ δοκοῦν ὁ ἀναγνώστης.

(6) Λαερτ. Β, ιη, §. 3, καὶ 12 (πρβ. καὶ Fabr. Bibl. Gr. vol. 3. p. 179. Harl.).

Πλάτωνος καλλίστων δογμάτων ὑπῆρχε καὶ τὸ τῆς θείας προνοίας, καὶ « ὅτι οἱ θεοὶ ἐφορῶσι τὰ ἀνθρώπινα » (Λαέρτ. γ. §. 62)· καὶ ὅτι « ἀρετὴ θεία μοῖρα παραγίνεται (τοῖς) πτωμένοις »· καὶ ὅτι θεοεικέλος ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰκὼν θεοῦ (α). Ἄκουε καὶ τὸν παρὰ τῷ Ἀριστέα « τῆς προνοίας ὑπέρμαχον » (ὡς ὁ γηραιὸς Τερτυλλιανὸς αὐτὸν ἐπονομάζει) Μενέδημον· « Προνοία γὰρ τῶν ὅλων διοικουμένων, καὶ (ἡμῶν) ὑπειληφόντων ὀρθῶς τοῦτο, ὅτι θεόπιστον ἴδωρ ὁ ἄνθρωπος, ἀκολουθεῖ, πᾶσαι δυναστείαι καὶ λόγον καλλοιήν ἀπὸ θεοῦ κατάρχεσθαι » (ἴσ. γρ. κατέρχεσθαι) (α). Πάλιν, « σεμνὸν ἱκανῶς » διέγραψε τὸν Μενέδημον ὁ Λαέρτιος (αὐτ.). ἔτι δὲ καὶ δεισιδαιμονέστερον ἡρέμα. « Σὺν γοῦν Ἀσκληπιάδῃ κατ' ἄγνοιαν ἐν πανδοκείᾳ ποτὲ κρεάτων ριπτομένων φαγὼν, ἐπειδὴ μάθοι, ἐναυτία τε καὶ ὥχρεια » κτλ. (§. 8). Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ φιλόσοφος, ἄσμενος λοιπὸν καὶ συνδιελέγετο καὶ συνεσιτῶτο μετὰ τῶν Ο, οἵτινες ἐπὶ γίνον μὲν καὶ ἤσκουν « σεμνότητα καὶ καταστολήν » (βλ. ὅπισθ. σελ. 235), « ἀκαθάρτου δὲ οὐχ ἥπτοιο » (κατὰ τὸν νόμον)· διὰ καὶ προλαβὼν ἐφρόντισεν ὁ βασιλεὺς ὅπως παρασκευασθῶσιν αὐτοῖς πάντα (τὰ βρωτὰ καὶ τὰ ποτὰ) « κατὰ τὸν ἐθισμόν αὐτοῖς » (Ἀριστέας). Πρεσβεῦσαι πρὸς Πτολεμαῖον ἱστόρησαν τὸν Μενέδημον οἱ περὶ τὸν Λαέρτιον. Πρέσβεις τότε (ἐπὶ τῶν Ο) τυχόντας, παρὰ βασιλέων καὶ πόλεων

Μετὰ Πλάτωνος καὶ Σπενσίππου συναριθμεῖ τὸν Μενέδημον καὶ Ἐπικράτης (παρ' Ἀθην. β, 59). Ὁ δὲ Βανδάλης (pag. 127) ἀκρατὸν ἡμῖν κυνικὸν (philosophum cynicum) ἔκρινε τὸν Μενέδημον, ἀγαπήσας πάντως τὴν εὐστομίαν τῶν χυδαίων Ἐρετριέων ἐκείνων, παρ' ὧν κατεργονεῖτο ὁ φιλόσοφος « κύων καὶ λῆρος ἀκούων » (Λαέρτ.)! Ἡ μήπως ὁ κριτικὸς συνέχευε τὸν Ἐρετριέα Μενέδημον πρὸς ἄλλον ὁμώνυμον νεώτερον, κυνικόν, Κολώτου τοῦ Λαμψακηνοῦ μυητήν; (Λαέρτ. γ. κεφ. θ.).

(α) « Οὐδὲ τὸν ἄριστον τῶν φιλοσόφων (τὸν Πλάτωνα) ἡμύναντο, εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον εἰκόντα εἶναι » (Λουκιαν. ὑπὲρ τῶν Εἰκόν. §. 28. βλ. καὶ Πλάτ. Πολιτ. γ. σελ. 476). Οἱ δέ τινες (οὐκ ὀρθῶς) τὸ « τὸν ἄριστον τῶν φιλοσόφων » ἐξέλαβον ἐπὶ τοῦ Διογένητος, ὅστις « τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, Θεῶν ἔλεγον εἰκόνας εἶναι » (Λαέρτ. γ, β. §. 6). Βλ. Σχολ. εἰς Λουκιαν. αὐτόθ. σελ. 506. τόμ. β. Reitz.

(β) Παρὰ τῷ Ἀριστέα σελ. XXIII. ἐκδ. Hody.

ἀπεσταλμένους ἀναγινώσκωμεν καὶ παρὰ τῷ Ἀριστέα. Εἰς δὲ τούτων πάντως ὑπῆρχε καὶ Μενέδημος, ὃν μάλιστα διὰ τὴν σοφίαν τιμῶν ὁ Φιλάδελφος, εἰσήγαγε καὶ σύνδειπνον τοῖς Θ, καθὼς καὶ ἄλλους τῶν παρ' αὐτῷ φιλοσόφων (« οὐκ ὀλίγοι γὰρ παρήσαν », ὡς Ἀριστέας φησί). Τελευταῖον ὁ Λαέρτιος (αὐτ. §. 10) μεταξὺ τῶν Μενεδήμου φίλων ἀριθμεῖ οὐ μόνον τὸν Ἀσκληπιάδην, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν Ἄρατον (α), ἀλλὰ καὶ Λυκόφωνα, τὸν τραγωδίας ποιητήν. Ὁ δὲ Λυκόφων οὗτος εἰς ἡν τῶν ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου γενομένων ἀρίστων ἑπτὰ τραγικῶν, οὗς Πλειάδα ἐκάλεσαν (καθὸ λαμπροὺς ἐν τῇ τραγικῇ, ὥσπερ ἄστρα τὰ ἐν τῇ πλειάδι) (6). Ἦνθει δὲ ἡ Πλειὰς αὕτη ἐν τοῖς χρόνοις Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ

(α) Τὸν Σόλλα δηλονότι, ἡ ἀπὸ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας Ἄρατον, οὗτινας σφῶνται καὶ παρ' ἡμῶν μόνον τὰ Φαίνόμενα καὶ αἱ Διοσημεΐαι (βλ. Ἀθῆν. ια, 489, κτλ.), ὅστις καὶ μαθητὴς ἐπίσημος ἐγένετο Μενεδήμου (Σουίδ. λ. Ἄρατος). « Συνήμασε δὲ Ἄρατος Ἀλεξάνδρῳ τῷ Αἰτωλῷ, καὶ Καλλιμάχῳ, καὶ Μενάνδρῳ, καὶ Φιληγῷ » (βλ. Ἀράτ. πρῶλ. καὶ Καλλιμάχ. τόμ. α. σελ. 590 ἐκδ. Ern.), καὶ κατεβίωσε παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἀντιγόνῳ (αὐτόθ. βλ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 4. p. 88. Harl.). Εἰ δὲ καὶ παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ διέτριψεν, ἄδῃ μὲν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν συντόμου βιογραφίας· πιθανώτατον δὲ ὅμως ὡς ἐκ τῆς ἐν Κῷ (φίλῃ τῷ Λαγίδῃ νήσῳ, καὶ γενέθλιῳ τοῦ Φιλαδέλφου) χρονίας αὐτοῦ διατριβῆς, ὅπου τοῦτον φίλον ἔσχε καὶ Θιόκριτος· διὸ καὶ τοῦτον μνημονεύει (Εἰδ. ζ, 2· καὶ ζ, 102), ὡς καὶ τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον Φιληγῶν, καὶ τὸν Σικελίδαν Ἀσκληπιάδην, καὶ ἄλλους (Εἰδ. ζ. βλ. Wustemann Theocr. Reliq. p. 107—109). Τοῦτον δ' αὖν τὸν Ἄρατον κακὸς συνιχνότινες (βλ. Demagist. σελ. 492) μετὰ τοῦ Σικωνίου Ἀράτου τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπρέσβευσε παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὀφρεῖν 150, τάλαντα πρὸς βοήθειαν τῆς πατρίδος. Καὶ ἰδίως δὲ τῷ Ἀράτῳ σύνταξιν λαμπράν ὁ Πτολεμαῖος, « ἔξ τάλαντα κατ' ἑνιαυτὸν ἀπέστελλε » (Πλούταρχ. Ἀράτ. §. ιγ. καὶ μα). Καὶ τούτου μὲν τοῦ Ἀράτου μνημονεύονται μόνον ὑπομνήματα (Πλούταρχ. Κλεομ. §. ις. καὶ Ἀράτ. §. λη). Εἰς δὲ τὸν ποιητὴν Ἄρατον καὶ ἐπιγράμμῳ ποιῆσαι τὸν Φιλάδελφον Πτολεμαῖον ἐνόμισεν ὁ Βισκόντης (Iconogr. Grec. tom. 1. p. 93), τὸ ἐκδομένον ἐν Ἀνακρίτ. τόμ. Β. σελ. 66, (καὶ ἐν Ἀνθολογ. Ἐπιγραμ. βιβλ. α. σελ. 96. Brod.). Ἀλλὰ μήπως ἠπατήθη ὁ περικληὺς ἀρχαιολόγος; διότι τὸ ἐπιγράμμῳ ἐπιγράφεται μὲν Πτολεμαίου, καὶ πορείας ἀστρων θεωρεῖ (οἷα καὶ τὰ φαίνόμενα τοῦ Ἀράτου), ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν Ἄρατον ἀναφέρεται, οὔτε ὑπὸ τίνος Πτολεμαίου ἐποίηθη δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή.

(6) Βλ. Σχολ. Ἡρακλ. καὶ Τζέτζ. προλὸγ. εἰς Λυκόφρον. Ἀλεξάνδ. Oxon. 1697. πρῶλ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 2. p. 317. Harl.

Ἀρσινόης (α), περὶ τὴν ρκθ. Ὀλυμπιάδα (ε) (ἔχουν κατ' αὐτάς τῆς Φιλαδελφείου βασιλείας τὰς ἀρχάς). Ὁ δὲ Λυκόφρων εὐδοκίμει καὶ ἀπὸ τῶν ἀναγραμματισμῶν, μεταγραμματιζῶν (ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Φιλαδέλφου δηλαδὴ) τὸ μὲν *Πτολεμαῖος*, εἰς τὸ « ἀπὸ μέλιτος », τὸ δὲ Ἀρσινόη, εἰς τὸ « Ἡρας ἔον » (γ). Καὶ εἰς αὐτὸν δὲ τὸν φίλτατον Μενέδημον ὁ συνηγισνύτης Λυκόφρων (καθὸ καὶ αὐτὸς Εὐβοεύς, ἐκ τῆς Χαλκίδος) ἔγραψεν ἀστείον δρᾶμα σατυρικόν, ἐγκώμιον τοῦ φιλοσόφου (δ). Πρὸς τούτους τοίνυν, Ὀδιδε, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς μνημονευομένους περὶ τὸν Φιλάδελφον σοφοὺς παράβαλε τοὺς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ οὐκ ὀλίγους φιλοσόφους, πρὸς οὓς ἐπήνεσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς Ο, ἄνδρας, « ὡς διαφέροντας ἀρετῇ καὶ συνέσει ». Καὶ μὴ σκαρδαμύττης τοὺς ὀρθολογικοὺς ἐκουσίως, ὅψι πάντως ἐν τούτοις συμπαρόντα καὶ τὸν Μενέδημον κατὰ τὴν ρκθ, Ὀλυμπιάδα ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Φιλα-

(α) Τζέτζ. αὐτ. ὅπου ἀντὶ Ἀρσινόης γράφεται ἱσραμλμένος Βερενίκης· καὶ ἐφεξῆς, Λαγωῦ, ἀντὶ Λάγου (βλ. ἑπισθ. σελ. 192).

(ε) Σουῖδ. λ. Ὀμηρος Ἀνδρομάχης (γρ. Ἀνδρομάχοι), ὅστις εἶπε τὴν καὶ αὐτὸς τῆς Πλειάδος, ἀκμάζων Ὀλυμπ. ρκθ. »

(γ) Τζέτζ. αὐτ. Ὁ δὲ σοφὸς Ἐδ. Δικκινσὼν (Ed. Dickins. in Delph. Phoenic.) καὶ ἑβραϊκὰ μαθόντα λέγει τὸν Λυκόφρον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, παρ' ὧν ἐμιμήθη καὶ τὸν ἀναγραμματισμόν (πρβλ. καὶ Fabr. Bibl. Gr. T. 3. p. 751 Harl.). Ἀλλ' ὅτι μὲν ἔμαθε καὶ ἑβραϊκὰ ὁ Λυκόφρων, πρᾶγμα πιθανώτατον· ὅτι δὲ καὶ τὸν ἀναγραμματισμόν παρ' Ἑβραίων ἔμαθε, τοῦτο λίαν ἀμφίβολον ἐδόξαsen ὁ Δικκινσὼν· ἢ μήπως ἑβραϊζὼν καὶ ὁ Πλάτων ἀνεγραμμάτιζεν, ἐν οἷς ἀστείως ἡτυμολόγει τὸ Ἡραπαράτδῃρ; (Κρατύλ. σελ. 272).

(δ) Τούτου στίχους διέσωσε καὶ εἰς ἡμᾶς ὅτε Λαέρτιος καὶ ὁ Ἀθήνσιος· ἀφράζουσι δὲ πάντες σχεδὸν τὸ περὶ τὰ δεῖπνα ἀπείριτον καὶ λιτὸν τοῦ φιλοσόφου (« ἦν γὰρ καὶ φιλοπόδοχος, καὶ, διὰ τὸ νοσῶδες τῆς Ἑρετρίας, πλείω συνάγων δεῖπνα »).

« Ὡς ἐκ βραχείας δαιτὸς ἢ βατὰ κύλιξ

Αὐτοῖς κυκλεῖται πρὸς μέτρον, τράχημα δὲ

Ὁ σωφρονιστὴς τοῖς φιλικόις λόγος » (Λαέρτ. αὐτ.).

« Καὶ δημόκοινος ἐπιχόρευσε δαψιλῆς

Θέρμος, πενήτων καὶ τρικλίνου συμπότης » (Ἀθῆν. Β. καὶ Ι).

« Θέρμος γὰρ ἦν τράχημα, ἢ κύαμος » (Λαέρτ. αὐτ.).

Καὶ ταῦτα μὲν κείσθωσαν ὁδοῦ πάρεργον, ἱλαρύνοντα μεταξὺ καὶ διαβρίπιζοντα τὸ πνιγρὸν τῶν ἀντιλογιῶν!

δέλφου καὶ τῆς Ἀρσινόης, καὶ συμμεταγραμματίζοντα (τί δ' οὐχί;) χαριέντως μετὰ Λυκόφρονος, συμμετέχοντα δὲ τάχα καὶ τῶν συντάξεων (Ἀθῆν. ια, 493), καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν, δι' ὧν ἐγένετο ὁ Φιλάδελφος τοὺς παρ' αὐτῷ Μουσάων ὑποφῆτας (Θεόκρ. Εἰδυλ. ιζ). Οὕτως ἐτίμησε καὶ τοὺς Ο, «ἐκάστω τρία τάλαντα ἀργυρίου» κελεύσας δοθῆναι τὸ πρῶτον, καὶ πάλιν, ὁπότ' ἀνεχώρουν, «ἐκάστω στολὰς τρεῖς τῶν κρατίστων, καὶ χρυσίου τάλαντα δύο, καὶ κυλίκιον τάλαντου», κτλ. (Ἀριστέας). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ζῶν εἰσέτι τότε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἐτίμα πάντως καὶ τὸν Μενέδημον οὐχ ἥττον, ἢ τὸν ἐκ Μεγάρων διδάσκαλον αὐτοῦ Στίλπωνα, «ὃν ἀπεδέχετο μεγάλως, ὁπότε τῶν Μεγάρων ἐγκρατὴς ἐγένετο (Ὀλυμπ. ριη, τὸ α), ἀργύριον αὐτῷ διδούς, καὶ παρακαλῶν εἰς Αἴγυπτον συμπλεῖν». Εἰ δ' ἐκεῖνος «μέτριον μὲν τι προσήκατο τ' ἀργυρίου, τὴν δ' ὁδὸν ἠρήσατο» φιλοχωρῶν (α), ἀλλ' ὅμως ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Μενέδημος, ὡς ἀποδημητικὸς, ἀπέπλευσε μετὰ ταῦτα (μὴ διστάσης Ὅδιε) πρὸς τὸν ἤδη ζῶντα σὺν υἱῷ καὶ διαδόχῳ φιλομούσῳ φιλόμουσον πατέρα καὶ βασιλέα, πρεσβεύων μάλιστα ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

§. ζ'. Ἄν δέ, τέλος, θεωρήσωμεν καὶ ποῖον ἐπέχει τόπον ὁ Μενέδημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀριστέου, φανήσεται καὶ ἀπὸ τούτου καθαρώς ἡ ἀδολογία καὶ ἀπλαστογία διάνοια τοῦ ἱστορικοῦ, διηγουμένου τὰ πράγματα, καθὼς συνέβησαν. Οὔτε πρόσωπον τῆς πράξεως ἐνεργὸν εἰσάγεται ὁ φιλόσοφος οὗτος, οὔτ' ἄλλο τι παρίσταται συνεργῶν ἢ συμβουλευῶν, γνῶμην δὲ λέγει μόνον ἐπεισοδιώδη καὶ ἀπλὴν, συμπαρατυχῶν καὶ αὐτὸς μετ' ἄλλων σοφῶν

(α) Λαέρτ. Β, ιθ, §. 4. 'Ἄλλ' ὁ αὐτὸς Λαέρτιος (Β, ια, §. 1) εἰσάγει καὶ τὸν Στίλπωνα διατρέχοντα παρὰ Πτολεμαίῳ, ἐν οἷς ἱστορεῖ περὶ Διοδώρου τοῦ Κρόνου, ὅτι «Ὁὗτος παρὰ Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι διατρίβων, λόγους τινὰς διαλεκτικούς ἠρωτήθη πρὸς Στίλπωνα» καὶ παρὰ χρῆμα μὴ δυνάμενος διαλύσασθαι, ὑπὸ τοῦ βασιλέως — Κρόνος ἤκουσεν ἐν σκόμματος μέρει» κτλ. Πότερον ἄρα κατὰ τὴν Ἑλλάδα παρηκολούθει καὶ Διοδώρος τῷ Σωτῆρι, ὁπότε τῶν Μεγάρων κρατήσας ἀπεδίξατο τὸν Στίλπωνα; ἢ ὁ Στίλπων ὑστερον μεταβαλὼν γνώμην ἀπῆλθε καὶ εἰς Αἴγυπτον παρὰ τὸν Σωτῆρα;

ἐν τῇ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς Ο, συντυχίᾳ. Καὶ ἡδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀριστέας τὴν γνώμην αὐτὴν παντάπασι παρασιωπῆσαι, ὡς μηδὲν συντελοῦσαν περὶ τὴν ἱστορίαν, εἰ μὴ βεβαίως ἡπίστατο παρόντα τότε καὶ γνωμολογήσαντα τὸν Ἑρετριέα σοφόν. Εἰ δὲ καὶ ὁ (κατὰ τὸν Ὀδίων) δόλιος συρράπτῃς τῆς ἱστορίας ταύτης ἤθελε τὴν συντυχίαν ἐκείνην ἐπιλαμπρύναι καὶ διὰ τινος ὀνόματος ἐπισήμου Ἑλλήνος σοφοῦ, μήπως οὐκ εἶχεν ὀνομάσαι παμπόλλους ἄλλους ἀναντιρρήτως διατρίψαντας παρὰ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Φιλαδέλφῳ, καὶ ξένους καὶ Ἀλεξανδρεῖς, καὶ οὐχ ἦττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τοῦ Μενεδήμου ἐπιφανεῖς; Ἐπομεν τὴν Πλειάδα τῶν ποιητῶν· προστίθει καὶ Ζηνοδότον τὸν Ἐφέσιον, καὶ Στράτιωνα τὸν Λαμψακηνόν, καὶ τὸν Κῶνον Φιλητᾶν, καὶ Θεόκριτον αὐτὸν (τὸν δ' αἰσχρὸν Σωτᾶδην, καὶ τὸν σιλλογράφον Τίμωνα τὸν Φλιάσιον παραλείπομεν) (α). Πρόσθεε καὶ τὸν ὁμώνυμον Ξενοκράτους τοῦ φιλοσόφου καὶ συγγενῆ καὶ συμπολίτην Ξενοκράτην (β), Καλλίμαχον τὸν Κυρηναῖον, Σωσιγένην, Ἀπόλλωνα, Δίωνα, (Ἀθῆν. ια, 493), τοσοῦτους ἄλλους Μουσῶν ὑποφήτας, χρονίσαντας διὰ μακροῦ, τοὺς δὲ καὶ καταβιῶσαντας ἀπ' ἀρχῆς τῆς βασιλείας παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ, γνωστοὺς καὶ παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς Ἀλεξανδρεῦσι. (Τοὺτους δὲ καὶ Ἀριστέας ἀνέφερεν ἀθρόως καὶ ἀνώνυμως, οὐκ ὀλίγους φιλοσόφους εἰπὼν)· διὰ τί ἄρα γε ὁ γόης οὗτος ψευδιστοριογράφος οὐδένα ἄλλον τῶν τοσοῦτων ἐμνημόνευσε σοφῶν, ἀλλ' ἐξήρψακεν οὐδὲν χωρὶς ἀνάγκης ὅλον τὸ πλάσμα τῆς ἱστορίας, προτιμήσας τὸν πρόπαλαι παροδικῶς πρεσβεύσαντα Μενέδημον, μετὰ χρόνον αὐτὸν οὕτως ἀτόπως εἰσαγαγὼν, ὡς πολὺ (κατὰ τὸν Ὀδίων) προχρονίσαντα; Πότερον ἄρα τοσοῦτον ἀναίσθητος ἦν καὶ παχύδερμος ὁ πανοῦργος οὗτος πλαστογράφος, ἢ τοσοῦτον ἀμαθὴς μὲν τῆς ἱστορίας αὐτὸς, ἀσέλτερον δὲ

(α) « Ἐγνώσθη δὲ (ὁ Τίμων) καὶ Ἀντιγόνῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ἱαμβείοις αὐτοῦ μαρτυρεῖ » Λαίρτ. Θ. 16. §. 1.

(β) « Τοῦτου τοῦ Ξενοκράτους φέρεται λόγος Ἀρσινόῃ τῇ θυγατρὶ, γεγραμμένος περὶ Ἀρσινόης ἀποθανούσης » (τῆς τοῦ Φιλαδέλφου θηλονότι, παρ' ᾧ διέτριψε). Λαίρτ. Δ. β. §. 13.

τινες καὶ αὐτοὶ οἱ τότε παρευθὺς καὶ ὕστερον ἀναγνόντες τὴν αὐτοῦ συγγραφὴν, καὶ μνημονεύσαντες συμφώνως μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Μενέδημον; Μὴ δῆτα, ὦ σοφοὶ Ὀδριακοί, μὴ κατασκεδάζετε τοσαύτης ὕβρεως ἐωλοκρασίαν κατ' ἐκείνων τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν. Πονηρὰ τελεῖτε τούτοις διδασκάλια, οὕτως ἀμούσους ἐξελέγχοντες καὶ πλημμελεῖς εἰς τὰ προφανέστατα τῆς ἀρχαίας ιστορίας, περὶ ἧς πολλὰ καὶ καλὰ παρ' αὐτῶν καὶ ὑμεῖς ἐδιδάχθητε. Ἀλλ' εὐφημεῖτε, μιμηθέντες καὶ ἐξ αὐτῶν τινες τῶν ὑμετέρων, τοὺς γε μετριωτέρους (οἷον τοὺς περὶ τὸν Βοβέριον. Συντάγμ. 7, σελ. 61), οἵτινες, καὶ τοὶ περὶ τινὰ τῶν Ο, δυσπιστοῦντες, ἀλλὰ τὸν Μενέδημον ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Β) Ἀμφιβολία. Εἰ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐγένετο βιβλιοφύλαξ τῆς Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης. — Ἐν δὲ καὶ περὶ τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς, καὶ περὶ τοῦ Μουσείου παροδικῇ διάληψις.

§. α. Ἰωάννης ὁ Βοβέριος ἀπίθανον εὑρηκε παρὰ τῷ Ἀριστέῳ καὶ τοῦτο ὅτι τὸν Φαληρεὺς Δημήτριον εἰσάγει βιβλιοφύλακα τῆς Πτολεμαίου βιβλιοθήκης. Ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς (Ἄπολογ.) καὶ γραμματικῶν δοκιμώτατος εἶπε τὸν Δημήτριον. Ἀλλὰ ταῦτα (λέγει) πῶς ἂν ἀρμόσειεν ἀνδρὶ διὰ πολλῶν καὶ μεγίστων διεληθάντι τιμῶν, καὶ εἰς ἄκραν δυνάμειος καὶ δόξης ἐλεληλακότες; Φαίνεται λοιπὸν ὁ Ἀριστέας (Ἰουδαῖος ἐλληνιστής), ὅτι δι' ἀνιστορησίαν συνέχεε τοὺς Πτολεμαίους, καὶ τὸν παρὰ τῷ Σωτῆρι διατρίψαντα Δημήτριον τὸν Φαληρεὺς πρὸς ἄλλον ὁμώνυμον Δημήτριον (ἄλλου Πτολεμαίου σύγχρονον γραμματικόν) (α). Ἐπειδὴ δὲ τῶν βιβλιο-

(α) Οὗτοι καὶ Δοδωέλλες (H. Dodwell) ὁ πολυμαθὴς πολέμιος καὶ τῶν Ο, καὶ τοῦ Ἀριστείου, κατάγων τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν εἰς τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (1), ἐπειράθη παραστήσαι καὶ τούτῳ σύγχρονον Δημήτριον, Φαληρεὺς τάχα κἀκείνον γραμματικόν, ἐξάγων δὲ θεὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος καὶ τοῦ Ἰωσήπου (βλ. Fabric. Bibl. Gr. vol. 3, p. 660 Harl.). Οὕτως οἱ σοφοὶ οὗτοι σπεύδοντες ἐξελέγχει τὸν Ἀριστέα συγχρόνον τοὺς Πτολεμαίους καὶ Δημητρίους,

θηκῶν ἐπεστάτουν συνήθως γραμματικοί, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς ἀναγκοῦς παρ' ἄλλοις τὸν Φαληρέα βιβλιοθήκης ἐπιμελητὴν, προσεῖπεν αὐτὸν καὶ γραμματικόν (α).

§. Ε. Τοῦτο δὴ τὸ εὔρημα τοῦ Βοβερίου καὶ Ὀδίου παραλαβὼν ἐπεκτείνει, καὶ τανύει πανταχόθεν, πλημμυρῶν καὶ ῥέων σφοδρὸς μετὰ πλατυσμῷ καὶ τῆς συνήθους πολυμαθείας. « Αἱ ὅλης (λέγει) δεκαετίας ὑπῆρξεν ὁ Δημήτριος Ἀθηνῶν, λαμπροτάτης πόλεως, εἴτ' ἐπιμελητῆς, κατὰ τὸν Διόδωρον, εἴτε δημαγωγός, κατὰ τὸν Σουῖδαν, εἴτε, κατὰ Φαῖδρον, τύραννος (β), ἡγεμὼν δηλονότι, καὶ μονονουχὶ βασιλεύς. Χίλια διακόσια τάλαντα πρόσδοτον εἶχεν ἐτήσιον, ὡς μαρτυρεῖ Δοῦρις (γ). Ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας σειρᾶς μετὰ Φιλίππου τοῦ βασιλέως καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου κατέταξεν αὐτὸν Ἀντωνῖνος ὁ αὐτοκράτωρ (δ). Ἀνδρα παρ' Ἑλλήσι

συγχύζονσι καὶ μεταπλάττουσι τούτους αὐτοὶ καὶ γίνεται τὸ τῆς παροιμίας: « τοῦνομά μου παρὰ σοί ». Ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν παραδόξων τούτων ἐξελιγχναι πολλαχῶς καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς. — Σημ. ἡμετ.

(α) I. Wower. Syntagm. c. 3. pag. 38.

(β) Φαῖδρ. Μῦθ. Ε, α. [πρόσθετος καὶ Παισαν. Α, 25 « τύραννον Ἀθηναίως ἔπραξε γενέσθαι Δημήτριον — ὁ Κάσσανδρος ». — Σημ. ἡμετ.].

(γ) Παρ' Ἀθην. ΙΕ. 542. [Αὐτὰ ταῦτα τὰ τοῦ Δοῦριδος, ἴσως, καὶ Αἰλιανὸς ἀπανθίζει (ποικ. ις. Θ. 0). Ἀλλὰ διὰ μνήμης ἀμικρτίαν ἀντὶ τοῦ Φαληρέως Δημητρίου ἐξέλαβε τὸν Πολιορκητὴν. Σημ. ἡμετ.].

(δ) « Ἦπαγε νῦν, καὶ Ἀλεξάνδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε » Μάρκ. Ἀντων. τ. εἰς αὐτ. βιβλ. θ. §. 29. [Συνῆψεν, Ὀδῖε, τοῖς βασιλεύσιν ὁ Ἀντωνῖνος καὶ τὸν Φαληρέα Δημήτριον, οὗ ὡς ἡμίτιμον ἐκείνους καὶ ἰσχυράμιον, ἀλλ' ὡς ἐνδοξὸς καὶ αὐτὸν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πολιτεύσασθαι. Ἀλλὰ καὶ δὲ πάλιν ὅμως ὁ αὐτὸς Ἀντωνῖνος συνῆψε τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς σειρᾶς καὶ μετὰ τῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων. « Οἱ δὲ δριμυεῖς ἐκείναι προγενωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, ποῦ ; οἷον, δριμυεῖς μὲν, Χιφραξ (γρ. Χάραξ, ἢ Ἰέραξ), καὶ Δημήτριος ὁ Πλατωνικός, καὶ Εὐδαίμων, καὶ εἴτις τοιοῦτος ». (βιβλ. Η. §. 25. σελ. 74. πρὸς. καὶ σελ. 305 ἐκδ. Gataker. ὅπου ὁ σοφὸς ἐκδότης Ἰέρακα μὲν ἐλαττωσάναι τὸν παρὰ Στοβαίου σοφόν (βιβλ. περὶ Δικαιοσύνης), ἢ Χάρακα τὸν Περγαμηνὸν φιλόσοφον (Σουῖδ.) Δημήτριον δὲ Πλατωνικὸν αὐτὸν μάλιστα τὸν Φαληρέα (ὡς Θεοφράστου μαθητὴν), Εὐδαίμονα, δὲ, τέλος, Ἀστρολόγον τινὰ διάσημον (Vitruv.). Καὶ λοιποὶ κατ' οὐτὴν τὴν Ἀντωνῖνου κρίσιν, οὗτε Φιλίππου καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἰσότητος ἀπίθη καὶ ἰσχυρατῆς ὁ Φαληρέας, διότι παρεβλήθη πρὸς αὐτοὺς,

σπουδαῖον, καὶ τρίτον νομοθέτην Ἀθηναίων ἐπωνόμασεν αὐτὸν ὁ Σύγκελλος (α). Ἄνδρα καὶ ἀπὸ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ἣν ἄριστα διώκησε, καὶ ἀπὸ τῆς σοφίας ἐνδοξον καὶ λαμπρὸν » ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ὁ Κικέρων (β). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Αἰλιανόν, « ἐπιφανέστατα ἐπολιτεύσατο » (Ποικιλ. ἱστορ.). Κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα, ἔνιοι (καὶ τῶν Ἀθηναίων) ἔλεγον, ὅτι « βέλτεστα τότε ἐπολιτεύσαντο κατὰ τὸν δεκαετῆ χρόνον, ὃν, ἄρχων Μακεδόνων ὁ Κῆσσανδρος, ἐπέστησε τῶν πολιτῶν Δημήτριον τὸν Φαληρέα » (Στράβ. θ, 398). Καὶ Πausanias (Α, κε) τοῦτον ἱστορήσας « τὰ πρὸς δόξαν εὐληφότα ἐπὶ σοφία ». Ὁ δὲ Πλούταρχος καὶ αὐτοῦς, εἶπε, τοὺς ἐχθροὺς « τὴν δόξαν αἰδεσθῆναι καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός » (Δημητρ. §. θ). Τελευταῖον, κατὰ τὸν Λαέρτιον (Ε, ε. §. 2), οὕτω λαμπρὸς ἀπέβη τῆς πόλεως ἐξηγούμενος ὁ Δημήτριος, « ὥστε καὶ εἰκόνων ἡξιώθη χαλκῶν 60, πρὸς ταῖς 300, ὧν αἱ πλείους ἐφ' ἵππων ἦσαν καὶ ἀρμάτων καὶ συνωρίδων, συντελεσθεῖσαι ἐν οὐδὲ 300, ἡμέραις ». Τοῦ δὲ τοσούτου καὶ τηλικούτου ἀνδρός οὐ μόνον Ἑρμιππος καὶ Λαέρτιος τὸν βίον συνέγραψαν,

ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἣν ἔσχε καὶ αὐτός, ἐξουσίας οὔτε πάλιν ἠτιμάσθη καὶ ἐξέπρεσε τῆς εὐλείας τῆς πολιτικῆς, διότι ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατ' ἐὶς θεῖαν σείρας παρασυνεβλήθη καὶ πρὸς τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς ἀστολόγους, ὡς ἐκ τῆς παιδείας αὐτοῦ καὶ φιλολογίας. Ἦστε καὶ αὐτὸς ὁ καλούμενος εἰς μαρτυρίαν Ἀντιωνίνος (οὐ μᾶλλον ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας, ἢ ἀπὸ φιλοσοφίας καὶ οὕτως ἐπιφανῆς) ἐγέλασεν ἂν πάντως καὶ ἠπόρησεν, εἰποδὲν ἦκεν περὶ τὸν Ὀδίων σοφῶς ἀναξίαν τοῦ τῶν Ἀθηναίων ἀρχοντος εὐρίσκοντος τὴν εἰς κατασκευὴν βιβλιοθήκης, ἐατρείου ψυχῶν, εὐκλεσεστῆν ἐπιστάσιαν. [Σημ. ἡμετ.]

(α) Σύγκελ. χρονογραφ. [Ἰδού τὸ χωρίον ἐν Ἀλέξανδρῳ — Πτολεμαῖος — πᾶσαν πανταχρῶν συμφορὰς βίβλον τῆς Οἰκουμένης, σπουδῆς τοῦ Φαληρέως Δημητρίου, τρίτου νομοθέτου Ἀθηναίων, ἀνδρὸς παρ' Ἕλλησι σπουδαίου, — τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην κατέστησε » κτλ. (βλ. Κεφ. θ. §. κα). Σὺ δὲ, Ὀδίων, τοὺς ἐπαίνους τοῦ Φαληρέως ἐκ τοῦ Συγγέλλου ἐκλέγων, ἔπειτα τὴν μετ' αὐτῶν συνειρμένην ἐπιστάσιαν εἰς κατασκευὴν βιβλιοθήκης σιωπᾷ; Ἐν τῇ δὲ ταύτῃ πάλιν ὡς ἀναξίαν τοῦ Φαληρέως ψευδίζεις, φέρεις ἔπειτα μάρτυρα τὸν Σύγκελλον, ὅστις διὰ ταύτην μάλιστα προσέθηκε καὶ τοὺς ἐπαίνους τοῦ Δημητρίου; Σημ. ἡμετ.]

(β) Cicer. Orat. pro Rabirio, καὶ Libr. 1. de Legib. (βλ. ἐπισθ. σελ. 112).

ἀλλὰ καὶ σύγγραμμα περὶ αὐτοῦ ὀλόκληρον Ἀσκληπιάδης ἐξέδωκεν ὁ τοῦ Ἀρείου (Ἀθῆν. ιγ, 567) ».

§. γ. α. Εἰ δὲ καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς γραμματικῶν δοκιμώτατον προσεῖπε τὸν Φαληρέα (ὡς εἶπερ ἂν ἐγένετο μόνον τῆς γραμματικῆς καθηγητής!), τοῦτο προήλθεν ἐκ τῆς συνηθείας τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων, οἵτινες τὴν ἐπιστάσιν τῶν βιβλιοθηκῶν ἐνεχειρίζον ἀνθρώποις γραμματικοῖς· πλὴν εἰ μήπως ὁ Τερτυλλιανὸς ἠπατήθη ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἄλλων Δημητρίων ἐπισήμων γραμματικῶν, οἷος ἦν ὁ Ἀδραμυτηνὸς, καὶ ὁ Κυρηναῖος, καὶ ὁ Ἐρυθραῖος, καὶ ἄλλος Σκῆψιος, « πλούσιος καὶ εὐγενὴς ἄνθρωπος, καὶ φιλόλογος ἄκρως » (α). Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ὅτι ἡ τοῦ γραμματικοῦ ἐπωνυμία παντάπασιν ἐστὶν ἀναξία καὶ ἀπρεπής, ἄλλις ἀπέδειξαν τὰ περὶ τούτου προειρημένα. Πρόσθετε καὶ τὸ τοῦ Ἱερωνύμου κύρος, εἰπόντος· « Δημήτριον τὸν Φαληρέα, τὸν αὐτὸν παρ' Ἑλλήσι καὶ ῥήτορα καὶ φιλόσοφον » (β). Καὶ Κικέρων δὲ τοῦτον ἄνδρα πολεμικὸν ὀνομάζων (ὡς προείπομεν), ἐκόσμησεν ἀλλαχοῦ καὶ διὰ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ῥήτορος (γ)· διὰ δὲ τῆς τοῦ γραμματικοῦ προσηγορίας οὐδέποτε τὸν Φαληρέα ἠτίμασεν ὁ Κικέρων. Δηλοῦσι δὲ καὶ αὐτὰ τοῦ Φαληρέως τὰ συγγράμματα, φιλοσοφικὰ τὰ πλεῖστα ὄντα καὶ πολιτικὰ καὶ

(α) Διόγ. ἐνθ. ἀνωτ. — Στράβ. ιγ, 609. καὶ ἀλλαχοῦ πολυχῶς.

(β) S. Hieron. Com. in Daniel c. 11. [ἄκουε τὴν Ἱερωνύμου ῥῆσιν ὀλόκληρον, ἀναγνώστα, « Cujus (Ptolemaei Philadelphi) Bibliothecae praefuit Demetrius Phaler. idem apud Graecos orator et philosophus (S. Hieron. Com. in Dan. XI. §. 5. p. 1080. Paris, 1609). Ταῦτα λέγει τὸ κύρος τοῦ Ἱερωνύμου! Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδισ ἐπαῖξε καὶ ὧδε τὴν αὐτὴν ἀσάειαν παιδίαν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐν τῇ τοῦ Σουγέλλου χωρίῳ· ἀπανθίσας ἐκ τῆς φράσεως τὰς λαμπρὰς ἐπωνυμίας τοῦ Φαληρέως, ἀπεισιώπησε τὴν δι' ἣν ἐμνημονεύθησαν ἐπιστάσιν τῆς βιβλιοθηκῆς. Σημ. ἡμετ.]

(γ) « Demetr. Phaler. disputator subtilis, orator parum vehemens, sed dulcis tamen » etc. Cicero de offic. Libr. 1. [τοῦτ. διαλεκτικὸς λεπτοχόρος, ῥήτορ ὀλίγον σφοδρὸς, ἀλλ' ὥμως ἡδύς· κτλ. (πρὸς Brut. §. 37, καὶ in Orator. §. 91). Ἄλλὰ μήπως, Ὀδισ, ταῦτα τὰ τοῦ Κικέρωνος δοκοῦσιν ἐπιτιμῶντα πλεονεχῶς τὸ « γ. γραμματικῶν δοκιμώτατος; » Σημ. ἡμετ.]

ιστορικά (οὐχὶ δὲ καὶ γραμματικά), ὡν τὸν κατάλογον ἐκτίθησιν ὁ Λαέρτιος (α), προστιθείς καὶ ὅτι « πλῆθει βιβλίων παρελήλακε σχεδὸν ἅπαντας τοὺς κατ' αὐτὸν περιπατητικοὺς » (οὐχὶ γραμματικούς). Καὶ γνωρίζω μὲν (φησὶν ὁδῖος) ὅτι ὁ Δημήτριος ἐνίστοε σχολάζων ἀπὸ τῶν φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν σπουδασμάτων, ἐπαίξε καὶ περὶ τινὰς ὑποθέσεις, οὐχὶ πάντῃ ἀλλοτρίας τῆς γραμματικῆς, συγγράφας, κατὰ τὸν Λαέρτιον, περὶ Ἰλιάδος βιβλία β, καὶ περὶ Ὀδυσσεύς, δ, καὶ ἓνα (λόγον) Ὀμηρικόν· (ἡγάπα δὲ τὸν Ὀμηρον μάλιστα, α καὶ τοὺς Ὀμηριστὰς ὀνομασθέντας πρῶτος εἰς τὰ θεάτρα παρήγαγεν ». Ἀθην. ιδ. 620). Ἀλλ' εἶπερ ἄρα διὰ ταῦτα τὸν Φαληρέα γραμματικὸν ἐκάλεσεν ὁ Τερτυλλιανός, ἡδύνατο παρομοίως ἐπονομάσαι καὶ τὸν Καίσαρα τὸν Δικτάτωρα, διότι κακεῖνος ἐξέδωκε βιβλίον περὶ φωνῶν Ἀραλογίας (ε).

(α) « Ἦν (βιβλίων τοῦ Δημητρίου) τὰ μὲν εἰσὶν ἱστορικά, τὰ δὲ, πολιτικά, τὰ δὲ, περὶ ποιητῶν, τὰ δὲ, ῥητορικά· δημηγοριῶν τε καὶ πρεσβειῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ λόγων Δίσιωπέων συναγωγαί· καὶ ἄλλα πλείω » (Λαέρτ. Ε. ε. §. η). [Ἦστοε ἐλέπεις ἐν τούτοις, ἀναγνώστα, τὸν Φαληρέα συγγράψαντα καὶ γραμματικά. Εἶγε « τῆς γραμματικῆς τὸ μὲν εἰσὶν ἱστορικόν, τὸ δὲ τεχνικόν, τὸ δὲ ἰδιαίτερον, δι' οὗ τὰ κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς μεθοδεύεται » (Σίξτ. πρὸς μαθηματικά). Ὁμολογήσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁδῖος εὐθύς τὸν Δημήτριον καὶ περὶ τὰ γραμματικά ἀσχοληθέντα. Ὅθεν ἄριστα καὶ Μενάχιος ἐν ταῖς εἰς Λαέρτιον ἐπιστολαῖς, σημειῶν τὸ τοῦ Λαερτίου « τὰ δὲ (συνέγραψεν ὁ Δημήτριος) περὶ ποιητῶν », ἐπιφέρει τὴν ἀνωτέρω τοῦ Τερτυλλιανοῦ μαρτυρίαν « Grammaticorum probatissimus ». (Ὁλ. Menag. observ. in Laert. Ε. 5. segm. 80 p. 222). Ἀλλὰ περὶ γραμματικῶν λέγομεν ἐφεξῆς §. ιε κτλ. — Σημ. ἡμετ.

(ε) Βλ. Sueton. Vit. Caesar. c. 56. καὶ Charisij Instit. Gram. I. 1. [Ἀλλὰ μὴ πως καὶ πᾶς τις ἄλλος, καὶ σὺ αὐτὸς, Ὅδῖς, οὐκ ἐνομάζεις τὸν Καίσαρα καὶ γραμματικόν, κατὰ γε ταύτην τὴν γραμματικὴν συγγραφὴν, καὶ ἱστορικόν, δὲ πάλιν τὸν αὐτὸν (ὡς ἐξ ὧν συνέγραψεν ὑπομνημάτων) : Ἄλλος δὲ τις πάλιν καίσαρ (κακῇ μείρα) κηκεῖνος καὶ αὐτοκράτωρ, ὁ Ἰουλιανὸς (περὶ Καισ. σελ. 485, 506) ἠρίθμησε τὸν Αὐγουστον καὶ μεταξὺ τῶν Στωϊκῶν (Ὁλ. Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. pag. 644. Harl.). Ὡσαύτως λέγε τοῦτον (ὡν ὄλεσε) καὶ σὺ καὶ Μάρκον δὲ τὸν Ἀντωνίνον ἡμοίως ἐρεῖς, αὐτοκράτορα μὲν, ἤ αὐτοκράτορα, φιλόσοφον δὲ πάλιν καὶ συγγραφέα, καθὼς τοιοῦτον καὶ Πτολεμαῖον τὸν Β, Εὐεργέτην (οὗ καὶ σὺ μνημονεύεις) καὶ Βασιλέα τὸν αὐτὸν, καὶ φιλολόγον (ὡς καὶ συνήθως ἐπονομάζετε). Ὁμοίως καὶ Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα, πρῶτον τῆς Αἰγύπτου Βασιλέα τὸν

ὡσαύτως καὶ τοὺς μεγίστους τῶν φιλοσόφων, οἵτινες καὶ διὰ τοιούτων γραμματικῶν (ὡς καὶ δι' ἐρωτικῶν) τινῶν συγγραφῶν (α) ἡγάπων διαναπαύειν τὴν διάνοιαν, κεκμηκυῖαν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θεωριῶν. Τοιαῦτα, κατὰ τὸν Λαέρτιον, συνέγραψαν οἱ Σωκρατικοί, κρίτων ὁ Ἀθηναῖος, διάλογον γράψας περὶ γραμμάτων, καὶ Σίμων Ἀθηναῖος καὶ οὗτος, καὶ Σιμυλίας ὁ Θηβαῖος (ἀμφότεροι περὶ ποιήσεως). Ἐκ δὲ τῶν περιπατητικῶν, Ἡρακλείδης Ἡρακλειώτης (β),

αὐτὸν, καὶ ἱστορικῶν (μνημονεύσεις δὲ καὶ σὺ μετ' ὀλίγων τῆν περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως αὐτοῦ συγγραφῆν). Πρόσθετε καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅστις « ἦν μὲν καὶ φύσει φιλόλογος καὶ φιλομαθὴς καὶ φιλαναγνώστης » (Πλούταρχ. Ἀλεξ. §. η), « διήγε δὲ κυνηγῶν, ἢ συντάττων, ἢ δικάζων τι τῶν πολεμικῶν, ἢ ἀναγνώσκων (Πλούταρχ. αὐτ. §. κγ) καὶ συνέταττε λοιπὸν καὶ τινα τῆς στρατείας ὑπομνήματα, καὶ τὰ τῶν ἄλλων πρὶς τὸ ἀκριθέστερον διωρθεύοντα (Στράβ. β. 69). Καὶ διήγημα δὲ τούτου ἐφέρετο περὶ τοῦ θείου τῶν Ἰνδῶν (Παλλᾶδ. περὶ Βραχμ. σελ. 2. πρῶτ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 28 Harl.). Ἰστε καὶ Ἀλέξανδρος ἐγένετο, καὶ λέγοιτο ἂν δικαίως καὶ μέγας μενάρχης καὶ συγγραφεὺς ἱστορικός, ἢ ἐπογράφος γραμματικός, ὡς καὶ Καλλιμάχος ὁ Κυρηναῖος, ἄλλων παραδείγματα παραλείπομεν τὰ αὐτὰ ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὸν ἐκ Φαληρέου ἄρχοντα τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μὴπως μόνος οὗτος ὁ Φαληρεὺς, ὡς μὲν ἐκ τῆς πολιτείας καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων δύναται πάντως καλεῖσθαι πολιτικός, καὶ ῥήτωρ δὲ καὶ φιλόσοφος, ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἔξεων καὶ συγγραφῶν, γραμματικός δὲ μόνον οὐκ ἂν ποτ' εὐδύλως ὀνομασθεῖν, καὶ τοι γραμματικός καὶ Ὀμηρικός (οἷός καὶ εἰ γραμματικὴ τῆς Ἀλεξανδρείας) πραγματευσάμενος ὑποθέσεις, ὡς « εὐπαίδευτος καὶ πολυπείρος γενόμενος παρ' ἐντιανδρῶν » (Λαέρτ. αὐτ.). Παράδοξος ἡ τοσαύτη περὶ τοῦ Φαληρέως γραμματικοφροσύνη! ὡς ἂν εἰπερ ἡ γραμματικὸς ἐπωνυμία τοσοῦτον ἦν ἐπενειδιστος καὶ παντοίας στερήσεως καὶ κακίας ἐκφραστικῆς, ὥστε, κατηγορουμένη καὶ αὕτη κατὰ τοῦ Φαληρέως, εὐθὺς ἂν αὐτὸν ἀπεγύμνου πάσης εὐκλείας καὶ φιλοσοφίης καὶ πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς! Σημ. ἡμετ.).

(α) Ἄλλ' εἴπερ οἱ φιλοσοφούντες ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην, ἐμπαταῖζον συγγράφοντες καὶ παίγνια ἐρωτικὰ, ψευτὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις (βλ. Ἀθην. δ, 162: α, 220. πρῶ. Λαέρτ. Ζ. 34), ἄρα γε παρομοίως ἔπαιζον καὶ ὅσοι συνέγραφον περὶ ὁνομάτων ὁρθότητος, καὶ περὶ λόγου, καὶ ποιητικῆς ἀκροάσεως, κτλ. δι' ἃν κατεσκευάζον καὶ διεπλάττον τὸν λόγον, τὸ τῶν ἐνοσίων θεϊοτάτου ὄργανον; Παράδοξον ταύτην παγγιογραφίαν τῶν φιλοσόφων, εἶπεν Ὀδισ. — Σημ. ἡμετ.).

(β) Ἐγράφε πολλὰ γραμματικά. Περὶ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου ἡλικίας. Περὶ Ἀρχιλόχου καὶ Ὀμήρου καὶ τῶν παρ' Εὐριπίδῃ καὶ Σοφοκλεῖ. Λύσεις Ὀμηρικῆς. Περὶ τῶν ποιῶν τραγωδοποιῶν. Περὶ ποιητικῆς καὶ τῶν ποιητῶν. Λαέρτ.

καὶ ὁ Θεόφραστος (α) ὅθεν τοῦτον ὁ Λαέρτιος οὐ μόνον φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ *φιλόλογον* ὀνομάζει. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Κυνικῶν Μένιππος (β), καὶ Ἀντισθένης αὐτὸς, ὁ τῆς αἰρέσεως πατήρ (γ). Ἐκ δὲ τῶν Στωϊκῶν, Κλεάνθης (δ), καὶ Χρύσιππος (ε). Τούτοις προσθετέον καὶ Δημόκριτον (ζ), καὶ αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, ὅστις « πρῶτος ἐθεώρησε τὴν δύναμιν τῆς γραμματικῆς » (Λαέρτ. γ, §. 19)· καὶ τὸν Ἀριστοτέλην, « ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικὴν τε καὶ γραμματικὴν ἀρχὴν λαβεῖν (η). Ἐκ τούτων οὖν τῶν παραδειγμάτων ἀποδείκνυται τρανῶς, ὅτι μὴδὲ τὸν ἡμέτερον Δημήτριον τὸν Φαληρεὺς τακτέον εἰς τὸν κατάλογον τῶν γραμματικῶν, μὴδ' ἐλάττονος τιμῆς ἀξιώτεον, διότι συνέγραψε καὶ τινα περὶ Ὁμήρου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ».

§. δ'. « Ἀλλ' ἐν τούτοις (λέγει Ὀδιδος) οὐδόλως ἐγὼ συμφωνῶ μετὰ Βυθερίου, νομίσαντος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βιβλιοφύλακος ἀνάξιον φιλοσόφων ἀνδρῶν. Ἀθηνόδωρος, Στωϊκὸς φιλόσοφος, προέστη τῆς ἐν Περγᾶμῳ βιβλιοθήκης (θ). Εὐφορίων δὲ, φιλόσοφος καὶ ποιητῆς, ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς βιβλιοφύλαξ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, Συρίας βασιλέως (Σουῖδ). Ὁ δὲ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης προστάς Ἐρατοσθένης ἦνθε καὶ ὡς γραμματικὸς καὶ ὡς φιλόσοφος. Ὡσαύτως καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἀκροατῆς γενόμενος καὶ διάδοχος (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ) Χαιρήμονος τοῦ φιλοσόφου (Σουῖδ.). Καὶ παράδοξον οὐδέν, εἰ καὶ φιλόσοφοι ἄνδρες, μὴ μόνον περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων σπουδάζοντες συγγραμμάτων, ἐγίνοντο καὶ βιβλιοθηκῶν ἐπιστάται καὶ φροντισταί. Κατὰ ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔν ἀρνηθεῖν, ὅτι καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἄνθρωπος πολυμαθέστατος (κατὰ τὸν Κι-

(α) Περὶ ἱστορίας, περὶ μέτρων καὶ ποιητικῆς, περὶ σολοικισμῶν. αὐτ.

(β) Ἐπιστολὴν πρὸς Γραμματικούς. αὐτ. — (γ) Περὶ Ὀδυσσεΐας. αὐτ.

(δ) Περὶ τοῦ ποιητοῦ. — (ε) Περὶ τῶν σολοικιζόντων λόγων, καὶ ἄλλα. αὐτ.

(ζ) Περὶ Ὁμήρου, ἢ ἑρμειπείης, καὶ γλωσσέων. Περὶ εὐφώνων καὶ δυσφώνων γραμμάτων. Περὶ ῥημάτων. Ὀνοματικὸν κτλ. αὐτ.

(η) Δίον Χρυσόστομ. λόγ. νγ. τόμ. β. σελ. 274. Reisk. — (θ) Λαέρτ. Ζήνων. Ζ. 34. §. κθ. [πρὸβλ. Στράβ. ιθ, 674, καὶ Πλούταρχ. Κάτων. §. ι].

κέρωνα), καὶ (κατὰ Λαέρτιον) πολύπειρος καὶ εὐπαιδευτος, ἡδύ-
νατο γενέσθαι καὶ βιβλιοθήκης προστάτης. Ἄλλ' ὅμως ἐτέρωθεν
πάλιν οὐκ εὐμοιρῶ τοσαύτης εὐπιστίας, ὥστε καρτερῆσαι καὶ
πιστεῦσαι, ὅτι τοσοῦτος καὶ τηλικούτος ἀνὴρ, νομοθέτης ἐπιφα-
νέστατος, καὶ μέγιστος Ἀθήνησι γενόμενος ἄρχων, κατασχύνθη
ἐν Αἰγύπτῳ τοιοιτοτρόπως, καταταχθεὶς εἰς ἐπάγγελμα πιστευό-
μενον συνήθως εἰς ἀνθρώπους οἰουσδήποτενας τοὺς τυχόντας, καὶ τῆς
μοίρας τῆς ἐσχάτης, ἂν μόνον ὧσιν ὅπως οὖν πεπαιδευμένοι. Οὐδὲ
γὰρ ὅλως φαίνεται πιθανόν, ἢ ὅτι Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς οὕτως
ἀναξίως προσηνέχθη καὶ ἀεικῶς πρὸς τὸν ἱκέτην ἡγεμόνα, ἢ ὅτι
πάλιν οὗτος κατεδέξατο προσφερομένην τοιαύτην ἀκλεῆ καὶ ἐαυ-
τοῦ ἀναξίαν ἐπαγγελίαν ».

§. ε'. « Ἀπήντησεν Οὐόσσιος λέγων· « ὅτι τὸ τοῦ Φαληρέως
ἦττον φαίνεται θαυμαστὸν παρὰ τὸ τοῦ τυράννου Διονυσίου, ὅς τις
ἐκπεσὼν τῆς βασιλείας ἐδίδασκε τοὺς παῖδας γράμματα ». Ἀλλὰ
ταῦτα (φησὶν Ὀδῖος) μάταια, καὶ μηδὲν πρὸς ἔπος. Ὁ μὲν γὰρ
Διονύσιος ὑπὸ πάντων ἐμισεῖτο· καὶ γυμνωθεὶς τῆς τυραννίας,
ἠναγκάζετο πορίζεσθαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς γραμματοδιδά-
σκαλίας. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς, ἐτιμᾶτο μεγάλως
παρὰ πᾶσι, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ διῆγεν ἐν ἀφθονίᾳ, « πρῶτος γε-
νόμενος τῶν Πτολεμαίων (τοῦ Λαγίδου) φίλων », ὡς ὁ Πλούταρ-
χος μαρτυρεῖ (περὶ φυγῆς)· καὶ ἀφ' οὗ « Ἀθῆνησιν ἐπιφανέ-
στατα ἐπολιτεύσατο, ἔστ' ἂν αὐτὸν ὁ συνήθης Ἀθηναῖος θρό-
νος ἐξέωσεν, ἔπειτα, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ συνὼν τῷ Πτολεμαίῳ,
νομοθεσίας ἤρξε (Λίλιαν. Π. ις. γ. 17). Τὴν δὲ κατ' Αἰγυπτὸν
εὐημερίαν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ Φαληρέως ἐμαρτύρησε πάλιν ὁ
Πλούταρχος λέγων, ὅτι « οὐ μόνον αὐτὸς ἐν ἀφθόνοις διῆγεν,
ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις δωρεὰς ἔπεμπε » (Πλούταρχ. αὐτ.).
Ὅτι δὲ τοῦτον ὁ Πτολεμαῖος περὶ πλείστου ἐποίητο, δῆλον καὶ κεῖ-
θεν· σύμβουλον γὰρ εἶχεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων, καὶ αὐτὰ
τὰ περὶ διαδόχου τῆς βασιλείας ἀπόκρυφα διακονούμενος, ὡς
Ἑρμιππος ἰστόρησε καὶ Πρακλείδης (ὁπισθ. κεφ. Β. §. α, β). Ὡστε

φαίνεται παντάπασιν ἀπίθανον ὅτι, μέχρις ἔξῃ Πτολεμαῖος ὁ
 Λαγίδης, ὑπέστη ὁ Φαληρέως τοιαύτην ἀναρσίαν ἐπαγγελίαν.
 Εἰ δέ τις λέγοι μετ' Ἀριστεύου, ὅτι τὴν φροντίδα τῆς βιβλιοθήκης
 ὕστερον ἐπέθηκε τῷ Δημητρίῳ ὁ Φιλάδελφος (ἀποθανόντος τοῦ
 πατρὸς), ἀλλὰ δυοῖν θάτερον (ἀπαντῶμεν), ἢ καὶ ὁ Φιλάδελφος,
 ὡς ὁ πατήρ, ἐπίσης ἐτίμα τὸν Δημήτριον· ὅθεν οὐδ' αὐτὸς ἂν κα-
 τεφρόνησε τὸν ἄνδρα προπηλακίσας διὰ τοιαύτης ἐπιστάσεως
 ἢ τῷ Φιλαδέλφῳ προσκρούσας ὁ Δημήτριος, τῶν μὲν προτέρων
 ἐγυμνώθη τιμῶν, νύχαριστήθη δὲ κατηναγκασμένως εἰς τὴν ἐπι-
 μέλειαν τῆς βιβλιοθήκης· ἀλλὰ καὶ τοῦτο (ἂν πρὸς ὥραν πλάσω-
 μεν τὸν ἔρμιππον ψευδόμενον περὶ τῆς ἀμέσου ἐξορίας καὶ τελευ-
 τῆς τοῦ Φαληρέως) φαίνεται παντελῶς ἀπίθανον· διότι κατ'
 οὐδένα λόγον ὁ Δημήτριος ἠνέσχετ' ἂν διατρίβειν πλησίον βασι-
 λέως ὠργισμένου καὶ ἐχθαίροντος, οὐδ' ὑπέμενε μετὰ τοσαύτην
 δόξαν οὕτως ἀτιμαζόμενος· πρὸς ἄλλους δ' ἂν μᾶλλον ἀπῆρχετο
 βασιλεῖς, ὧν ἕκαστος μέγιστον ἐνόμιζε κέρδος, τοσοῦτον ἄνδρα
 καὶ οὕτω σοφὸν σύμβουλον ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. Οὐδ' ἂν πιστεύ-
 σαιεν οὐδεὶς, ὅτι τοσαῦτον ὁ Δημήτριος ἐταπεινώθη, χαυνωθείς τὴν
 ψυχὴν, καὶ τοῦ φρονήματος ἐκπεσὼν, ὥστε ὅποιονδ' ἔπαγγ-
 γελμα εἶου στέρεξαι παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ. Τὸ δὲ βασιλικὸν καὶ
 ὑψηλόνουν τοῦ Φαληρέως φρόνημα καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς περὶ
 τοῦ δαπανᾶν πολυτελείας, ἣν ἰστόρησαν περὶ αὐτοῦ *Ἀντίγονός τε*
ὁ Καρύστιος » [γράφει μᾶλλον, *Καρύστιος ὁ Περραγηνός*] « καὶ
 Δουρις παρ' Ἀθηναίῳ (βιβλ. ιβ'. 542) λέγων, ὅτι (ὅτε ἦρχεν Ἀθη-
 ναίων) « θοίνας καθ' ἐκάστην λαμπράς ἐπετέλει· καὶ ταῖς μὲν
 δαπάναις ταῖς εἰς τὰ δεῖπνα τοὺς Μακεδόνας ὑπερέβαλε, τῇ δὲ
 καθαρότητι Κυπρίους καὶ φοίνικας ». Ἐδήλωσε δὲ καὶ αὐτὸς τὴν
 αὐτοῦ μεγαλοφροσύνην, ὅποτε τῆς πατρίδος ἐκπεσὼν, ἐπειδὴ ἔμα-
 θεν ὅτι τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας οἱ Ἀθηναῖοι κατέστρεψαν, εἶπεν·
 « ἀλλ' οὐ καὶ τὴν ἀρετὴν, δι' ἣν ἐκείνας ἀνέστησαν » (Λαέρτ.
 Ε. ε. 10).

§. 5. « Καὶ μὴ νομίση τις (συνείρουν οἱ περὶ τὸν Ὀδιον), ὅτι ἡ

τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσις ὑπῆρχε παρὰ Πτολεμαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀρχαίοις ἐντιμότερον ἐπάγγελμα παρὰ τὴν σήμερον. Τὰ ἐπαγόμενα παραδείγματα παλαιῶν τινῶν ἐπὶ βιβλιοθήκαις προστάντων ἀποδεικνύουσι τὸ ἔργον, πόσον ἦν ἀνάξιον τοῦ ἀρχοντος τῶν Ἀθηναίων. Τῆς γὰρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης πρόεστη Ζηνόδοτος ὁ Ἐφέσιος· τοῦτον ὁ Σουῖδας λέγει γραμματικόν, καὶ ὅτι ἐπαίδευσεν τοὺς παῖδας τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου (τοῦ Αἰγίου). Ἄλλος, Ἐρατοσθένης· τῆς αὐτῆς ἕξως ὦν καὶ αὐτὸς, καὶ μαθητῶν διδάσκαλος γραμματικῶν, ἄλλων τε πολλῶν, καὶ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου. Περὶ δὲ τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ἐρατοσθένη Ἀπολλωνίου τοσοῦτον μόνον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Σουῖδα καὶ δύο τινῶν ἀνωνύμων αὐτοῦ βιογράφων, ὅτι τὸ γένος ἦν Ἀλεξανδρεὺς, καὶ Καλλιμάχου τοῦ γραμματικοῦ μαθητῆς· ὅστις τὰ πρῶτον κακῶς ἀκούων ἐν τῇ πατρίδι, μετέβη εἰς Ῥόδον, καὶ ἐκεῖ ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν (ὅθεν καὶ Ἰσόδιος ἐπεκλήθη)· ἐπανελθὼν δ' ἐκείθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν, ἐνεπιστεύθη τὴν τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιν. Μετὰ τὸν Ἀπολλώνιον Ἀριστάνυμος ἐπεστάτει ὁ κωμικός (α). Καὶ Ἀριστοφάνης δὲ ὁ προστάς τῆς βιβλιοθήκης (οὐχί, κατὰ τὸν Βιτρούβιον, ἐπὶ φιλαδέλφου, ἀλλ' εἰς τῶν μετὰ ταῦτα Πτολεμαίων τοὺς χρόνους), καὶ οὗτος ἦν γραμματικός· καὶ πάλιν ἄλλος γραμματικός, ὁ Ἀρίσταρχος (β).

(α) « Ἀριστάνυμος—βασιλεύοντος Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν, τοῦ Φιλοπάτορος, πρόεστη τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης μετὰ Ἀπολλωνίου, ἔτος αἰών ἑδ. » κτλ. (Σουῖδ.). Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ τὸ Φιλοπάτορος τραπεζίον εἰς τὸ Εὐεργέτου (τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Φιλαδέλφου), καὶ τότε ὁ Ἀριστάνυμος ἤκμαζε πρὸ τοῦ Ἀπολλωνίου, καὶ πρὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, συγχρονισαντος Εὐεργέτη (ὅθεν ὁ Γρονόσιος πρὸ τοῦ Ἐρατοσθένους ἔταξε τὸν Ἀριστάνυμον· ἀφ' οὗ ὅμως ὅπως ἔχει τὸ ἄτοπον Φιλοπάτορος. Γρονον. Thes. antiq. Gr. vol. 8. p. 2762), ἢ μᾶλλον τὸ Φιλαδέλφου τραπεζίον εἰς τὸ Εὐεργέτου (πατὴρ τοῦ Φιλοπάτορος), ἵνα τοῖς χρόνοις ὁμολογῇ (βλ. καὶ ἐφεξῆς §. θ. σημ.). — Σημ. ἡμετ.

(β) Σουῖδ. λ. Ἀρίσταρχος· μνημονεύει δὲ τούτου καὶ Τζέτζης (XII. IB, 405)

• Γραμματικὸς Ἀρίσταρχος ὑπάρχων Πτολεμαίου,

Ἐπεισε πρῶτος γράμματα χάριται εἰς Ῥώμην πέμψαι.

Ὁ τοῦ Ἀντάλου [δ'] ἔπειτα γραμματικὸς ἐφευρεν,

Ἐκ τούτου τάχα ὁρμηθεὶς, τὰς χάριτας τὰς μεμεράνας ».

Τοῦτο τοῦ Τζέτζου τὸ γράμματικὸς ἀρπάσας ὁ σοφὸς Ὀδισιὰς ἠρμήνευσεν ἀνῆ-

ἂν δ' ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς Ῥώμην μεταβῶμεν, καὶ καὶ παρευ-
θὺς ἡμῖν ἀπαντήσῃ προσετῶς τῆς ἐν Παλατίῳ τοῦ Καίσαρος Αὐ-
γούστου βιβλιοθήκης Ιούλιος Ἰγνίος, « γραμματικὸς ἄλλης πέντης,
καὶ Αὐγούστου ἀπελευθερός », κατὰ Συστόνιον (περὶ ἐνδόξ. γραμ-
ματ.)· ὅστις προστίθῃσι καὶ Γάϊον Μέλισσον, καὶ τοῦτον γραμ-
ματικόν, καὶ ἀπὸ δούλων χειράφετον (ἢ ἀπελευθερόν), ἐπιστατή-
σαντα τῶν ἐν τῇ στοᾷ τῆς Ὀκταβίας βιβλιοθηκῶν. Εἰς μόνος με-
ταξὺ τῶν τοιούτων φαίνεται φθάσας εἰς ἀξίωμα μέγιστον, Διονύ-
σιος Ἀλεξανδρεὺς, « ὅστις ἀπὸ Νέρωνος συνῆν καὶ τοῖς μέχρι Τραϊά-
νου, καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν προὔστη, καὶ τῶν (ἴσ. γρ. καὶ ἐπὶ τῶν)
ἐπιστολῶν καὶ πρεσβειῶν ἐγένετο καὶ ἀποκριμάτων » (Σουῖδ.)· φαί-
νεται δὲ καὶ οὗτος ἀναβῆς εἰς ταύτας τὰς ὑπουργίας, ἀφ' οὗ πρῶτον
προέστη τῶν βιβλιοθηκῶν· πλὴν ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου,
γραμματικὸς τε ἦν καὶ αὐτός, καὶ γραμματικόν αὐτὸν ὠνόμασεν
ὁ Σουῖδας, καὶ γραμματικοῦ διδάσκαλος ὑπῆρξε, τοῦ Παρθενίου ».

§. ζ. « Ἐκ τίνος δὲ (λέγουσιν) αἰτίας ὀφυνθεῖς ὁ Ἀριστέας κατέ-
στησε τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἐπιμελητὴν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
βιβλιοθήκης, εὐκόλως συμπερανοῦμεν, ἂν πρῶτον ἐξετάσωμεν τίς
τῶν Πτολεμαίων πρῶτος κατεσκεύασε βιβλιοθήκην. Ἄπαντες οἱ τοῦ
Ἀριστέου ὀπαδοί, καὶ παλαιοὶ καὶ νεώτεροι (βλ. §. ι) συμφωνοῦ-
σιν, ὅτι πρῶτος ὁ Φιλάδελφος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς Ἀλεξαν-

κουστον ἐρμηνεῖαν, λέγων ὅτι « Τοσοῦτον ἦν τοῖς γραμματικοῖς ἰδιόζων τὸ ταῖς βιβλιο-
θήκαις ἐπιστατεῖν, ὥστε τὸ γραμματικὸς ἐπέβη καταχρηστικώτερον καὶ συνώνυμον
τοῦ βιβλιοφύλαξ. Τοιοῦτος (λέγει) γραμματικὸς (τουτ. βιβλιοφύλαξ, ὡς ἐ γ ὦ, λέγει,
ἐ ρ μ η ν εὐ ὦ) Παλαιολόγος τοῦ αυτοκράτορος ἦν καὶ Ἰωάννης ἐκεῖνος, πρὸς ὃν
φίρεται ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφυλάκτου « Ἰωάννη γραμματικῷ » (Hody, p. 43).
Ἄλλ' ἠπατήθη καὶ ὡς Ὀδῖος· τὸ γραμματικὸς καὶ παρὰ τῷ Τζέτζη καὶ τῷ Θεο-
φυλάκτῳ ἐξεληφθῇ καταχρηστικῶς (ὡς καὶ παρὰ τοῖς νεώτεροις, καὶ νῦν κοινῶς ἐν
τῇ συνηθείᾳ) ἀντὶ τοῦ γραμματικῶς, ὁ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν τοιοῦτος γραμ-
ματικὸς (οἷος φανίσσεται μετὰ μικρὸν ἀνωτέρω καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς)
ἐγένετο, κατὰ τὸν Τζέτζη, καὶ Ἀρίσταρχος, γραμματεὺς παρὰ τῷ Φιλομήτορι
Πτολεμαίῳ, τῷ πέμπτῳ πρῶτον (ὡς ὁ Τζέτζης ἐνόμειεν) ἐπιστολὴν πρὸς Ῥωμαίους
γυγραμμένην ἐν χάρταις (τουτ. ἐκ παπύρου), ἀνθ' ὧν πάλιν ὁ τοῦ Ἀττίλου γραμ-
ματεὺς ἐφεύρε χάρτας ἄλλους κατασκευάσας ἐκ μεμβράνης (βλ. ἐπισθ. κεφ. θ. §. ιη).
Σημ. ἡμετ.

δρινῆς βιβλιοθήκης (α). Ἀλλὰ τοῦτο ψευδές· καὶ διδάσκει Σουΐδας σαφῶς, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου (τοῦ Λαγίδου) Πτολεμαίου ὑπῆρχεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη, λέγων· « Ζηνόδοτος ὁ Ἐφέσιος — ἐπὶ Πτολεμαίου γεγονώς τοῦ πρώτου — τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθηκῶν προὔστη, καὶ τοὺς παῖδας Πτολεμαίου ἐπαίδευσεν ». Κάκειθεν δὲ τὸ πρᾶγμα δείκνυται πιθανόν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος ἐγένετο πολυγράμματος ἀνὴρ, καὶ σπουδαῖος περὶ τὰς φιλολογικὰς τέχνας, ὡς δείκνυσιν οὐ μόνον τὸ μνημονευόμενον τεῦχος τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως ἱστορία, ἐξ ἧς μάλιστα καὶ Ἀρρίανος τὴν ἑαυτοῦ συντάξεν ἱστορίαν, σφωζομένην καὶ καθ' ἡμᾶς (βλ. ὅπισθ. σελ. 206). Καὶ τοὺς σοφοὺς δὲ καὶ πεπαιδευμένους μεγάλως ὁ Λαγίδης ἐτίμα, καὶ τούτων πολλοὺς ἐθεράπευεν ἐν τοῖς βασιλείοις, οἷον Θεόδωρον, καὶ Στίλπωνα τὸν Μεγαρέα, καὶ Διόδωρον τὸν Κρόνον, καὶ Στράτωνα τὸν περιπατητικόν, ὡς ἐκ τοῦ Λαερτίου συνάγεται, καὶ αὐτὸν δὲ προσεκαλέσατο τὸν Θεόφραστον (βλ. σελ. 206). Ὅθεν πιθανὸν δοκεῖ καὶ πιστόν, ὅτι πρῶτος ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος κατέστησε τὸ περι-

(α) Ἀπαγε, Ὅδιε, (καὶ συγχώρησον, εἰ διακόπτομεν πυκνῶς τῶν λόγων σου τὴν σειρὰν, ἀντιλέγοντες παρὰ πόδας)· οὔτε παλαιὸι οὔτε νεώτεροι τῶν Ἀριστέα παρακολουθοῦντες, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀριστέας ἐδίδαξε τι τοιοῦτο. Πῶς, ὦ βέλτιστε, ὅστις γράφει ῥητῶς καὶ κατὰ λέξιν, ὅτι « Κατασταθεὶς ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἐχρηματίσθη », κτλ. ; Ὑπῆρχε λοιπὸν βασιλικὴ βιβλιοθήκη, ἐν ᾗ οὗτος κατεστάθη φροντιστής, ἐπισυνάγων αὐτὸς μάλιστα πανταχόθεν βιβλία πολλὰ καὶ διάφορα· μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς ἐν τῇ πρὸς Πτολεμαῖον ἐπιστολῇ λέγων· « Προστάξαντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειπόντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης, ὅπως ἐπισυναχθῇ, καὶ τὰ διαπεπτωκότα τύχη τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς » κτλ. Ταῦτα γράφει καὶ Ἰώσηπος καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι. Καὶ ὅταν λέγωσιν ὅτι βιβλιοθήκην κατέστησεν ὁ Φιλάδελφος, τὴν εἰς μέγεθος καὶ πλῆθος αὐξήσιν, καὶ πρὸς τὸ πληρέστερον κατασκευῇ αὐτῆς ἐνοοῦσιν. Ὅθεν ἐπῆνεσε καὶ Ἀθήναιος τὸν Φιλάδελλον « περὶ βιβλίων πλήθους καὶ βιβλιοθηκῶν κατασκευῆς » (βλ. ἐφεξῆς §. ι. καὶ §. ιε). Σὺ δὲ, σοφώτατε, καὶ ἀναγνούς, καὶ τύποις ἐλθούς τὰ τοῦ Ἀριστέου, ἔπειτα καὶ τούτων καὶ τοὺς ὁπαδοὺς ἐπλαστούργησας νομίζοντας τὸν Φιλάδελλον πρῶτον ἰδρυτὴν τῆς βιβλιοθήκης! Πλὴν ἀλλ' ἐφεξῆς σὺ πάλιν ἐπανορθώσῃς αὐτοῦ (βλ. §. ι. καὶ §. ιη). — Σημ. ἡμετ-

κλείστατον ἐκεῖνο τῆς Ἀλεξανδρείας Μουσείου, ὅπου ἦν Σύλλογος ἐνδοξῶν σοφῶν ἀνδρῶν (α). Εἰς τὸ Μουσεῖον ἀνῆκε καὶ ἡ μεγάλη

(α) α τῶν οὐ βασιλευσάντων (τῆς Ἀλεξανδρείας) μέρος ἔστι καὶ τὰ Μουσείων· ἔχον περίπαιτον, καὶ ἐξέδραν, καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συστήριον τῶν μετεχόντων τοῦ μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν. Ἔστι δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ χρήματα κοινά, καὶ ἱερεῖς ὁ ἐπὶ τοῦ Μουσείου τεταγμένος » (Στράβ. βί. 793). Σημαίνει δὲ τὸ Μοῦσεϊον αὐτὸ τε τὸ οἰκοδόμημα (οἶον Μου σ α ῶ ν Ι ε ρ ό ν· ὅθεν καὶ ἱερεῖς ἐπ' αὐτοῦ τεταγμένοι), καὶ τὸν σύλλογον τῶν ἐγκαταλεγμένων, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ σιτήσεως μετεχόντων σοφῶν (πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν τροφομένων ἐν τῷ πρυτανείῳ τῶν Ἀθηνῶν). Ὅθεν καὶ α ἡ ἐν Μου σ α ῶ ν σ ί τ η σ ι ς » (Ἀθην. βί. 677. πρβλ. καὶ Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσ. ι. στich. 84); καὶ Φιλόστρατος (βίους Σοιστ. σελ. 524) εἶπε τὸ Μοῦσεϊον ἠ τράπεζαν Αἰγυπτίων, ἐνυκαλούσαν τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἑλλογίμους· οἷο καὶ α τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν καταγωγήον· Ἀμμιανὸς αὐτὸ προσέτιπεν ὁ Μαρκελλίνος. Ὁ δὲ Τίμων ὁ σιλογράφος α τ ά λ α ρ ο ν Μου σ α ῶ ν ν ὤνόμασε τὸ Μοῦσεϊον (σκολητικώτερον), ἐν ᾧ « πολλοὶ βόσκονται—ἀπειρεῖστα θηρεύοντες »· οἷον « ἐν πανάρῳ (τοῦτ. κλωβῷ, τοῦτο γὰρ τὸ τ ά λ α ρ ο ν) σιτοῦμενοι, καθάπερ αἱ πολυτιμότατοι ὄρνιθες ». (Ἀθην. α. 22. Schw.). Λέγεται καὶ α Μου σε ῖ ο ν σ υ ν ά γ ε ι ν » (συγκάλειν, καὶ κατατάσσειν, καθιστᾶν ἐν τῷ Μουσείῳ σύλλογον σοφῶν), καὶ α ἡ ἐν Μου σ ε ῖ ω σ υ ν α γ ω γ ῇ (συνέλευσις, καὶ ἡ τῶν συγκυλισμένων ἐγκατάστασις). Καὶ α Κ ύ κ λ ο ς Μου σε ῖ ο ν ο ὁ σύλλογος οὗτος ἐκαλεῖτο (οἷον κυκλικὸς χορὸς καὶ στίφηνα οἷα, ὥς ἐν κύκλῳ καθημένους τῶν σοφῶν ἐν τοῖς συνόδοις, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ κυκλοτερεῖς χωρίου, ἐν ᾧ συνεδρίαζον, ὥς τὸ α ἰ ε ρ ῶ ἔ ν ι κ ý κ λ ω · ἰλ. σ.—βλ. Φιλόστρ. ἐν Βίοις σελ. 514. καὶ 532. καὶ σημ. Olearij. έκδ. Lips. 1709). Φέρονται δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα Μοῦσεΐα, οἷον τὸ Κ λ α ῦ δ ι ο ν (Ἀθην. ζ'. 240), ὅπερ Κλαύδιος ὁ αὐτοκράτωρ προσέθηκε, συνάψας πρὸς τὸ προτέρω κατὰ τὴν Ἀλεξανδρίαν (Sueton. Claud. 4^a καὶ not. Casaubon), καὶ τὸ ἐν Ἀντιστείλῳ ὑπὸ Μάρκου τοῦ Ἀντωνίου κτισθὲν (Μαλάκ. βιβλ. ια, σελ. 282 Bon.). καὶ τὸ τ ο ῦ Φ ο ἶ ν ι κ α ς ἡ τ ῆ ς Ε π ι - κ ῆ τ η ς (βλ. Museum Veronens. XIV. καὶ Demag. p. 555), καὶ τὸ Φ ι λ α - δ ἔ λ φ ι ο ν, ὅπερ ὕστερον ἐν Βυζαντίῳ κατέστησε Μουσήλιος (Ἀνδρόλου· Ἐπιγραφή Δ. 28. καὶ Bandur. Antiqua Constantin. p. 856). Τὸ δ' Ἀθηνησί Μου σε ῖ ο ν, διδάσκον (α τόπος, ἐν ᾧ Μοῦσεϊον ᾔδειν καὶ τραγεῖναι λέγουσι ο. Παυσαν. Α. κε.). Ἀλλὰ δὲ Μοῦσεΐα, ἣσαν νοοὶ Μουσῶν (ὡς τὸ ἐν Τροίῃσιν, καὶ τὸ ἐν Ἑλικῶνι, κτλ.) Τὸ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας Μοῦσεϊον μέχρι πόσου μετὰ τοῦ Β, αἰῶνα διήρκειεν, ἀθλον ἐκ τῆς ἱστορίας. Ὁ Σοῦιδας (λ. Θέων) μνημονεύει Θέωνα τ ὸ ν ἐ κ τοῦ Μου σε ῖ ο ν, φιλόσοφον Αἰγυπτίον ἐπὶ τοῦ Α, Θεοδοσίῳ (τῷ 380 μ. Χ.): ἀλλ' εἵπεν ἔμεινεν ἕως τότε, ἵαν ἀμαυρόν ὑπῆρχε πάντας καὶ πτωχόν· διότι ὁ βάργβαρος Καρακάλλας (τῷ 215 μ. Χ.) « τὰ συσταία α ἐν Ἀλεξανδρίᾳ εἶχον » (οἱ Ἀριστοτελικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι σοφοί) « καὶ τὰς λοιπάς ἀρελείας, δοῖα; ἐκαρπούντο, ἀρίλειτο ». (Δίων Κάσ. Μισλ. σ5. §. 7. τόμ. β. σελ. 1293 καὶ Σκηκιεύς. Ρεισμαγ.). Καθώς πάλιν ἄλλος Καρακάλλου μικροτέρως, Δέων ὁ Ἱσπαρίας, ὁ εἰκονομάχος, κατέκαινε τὸ Μοῦσεϊον τῆς Ὠνωσταπινουπόλεως, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ τροφομένους σοφοὺς θεολόγους μετὰ τοῦ

τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκη, ἡ αἰ βιβλιοθήκη τοῦ Μουσείου (α).
Καὶ ἔστι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἀξίως ἐκλείσθη διὰ τὰς περὶ

οἰκουμένης τοῦ προσαγορευμένου δ' ἰδασκάλου, καὶ τῆς θαυμαστῆς βιβλιο-
θήκης, ὡς τιμῶντας τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ζωναρ. γ. σελ. 88. βλ. καὶ Κ. Μανασσῆ
Σύνοψ. Χρονικ. στίχ. 257—4303. [Ὁ δὲ σοφὸς Εὐμάνος (Heumann) μῦθον ἀποτόμως
ἔκρινε τὴν ἱστορίαν, ἵσως διότι οἱ ἱστοροῦντες ἐτίμων καὶ αὐτοὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας·
αὐτὸς δὲ ὁ κριτικὸς, ὡς ὁμόφρων Ἰσαύρου, θέλει τοῦτον ἀθῶον! Οὕτω πολλὰς
γίνεται τὸ πάθος κριτῆς τῆς ἱστορίας! βλ. Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 50.
Harl. καὶ ταῦτα λόγου πάρεργον]. Τοῦ δ' οὖν Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας μέμνηται
καὶ Δουκιανὸς (Συμπόσι. ἢ Λαπίθ.), καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς (ἐπιστολ. λδ'), καὶ Δίων
ὁ Χρυσόστομος (λόγ. λδ'), καὶ Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἐφέσιος, καὶ Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης
(ἐν Ἐπιτομ. τοῦ ια. βιβλ. τοῦ γεωγράφ. τοῦ αὐτοῦ Ἀρτεμίδωρου. βλ. Συλλογ. τῶν
κατ' ἐπιτομ. Γεωγράφ. τομ. α. σελ. 444. Βιέν. 1807. καὶ Σουίδ. λ. Θείων)· καὶ Καλλι-
μαχος ὁ ποιητὴς συνέγραψε Μουσείον (περιγραφὴν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας.
Σουίδ. λ. Καλλιμαχος). Καὶ Ἀριστόνικος, περὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μουσείου (Φώτ.
ἀναγ. ρξα). «Τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ σιτουμένων ἀτελῶν φιλοσό-
φων» μνημονεύει καὶ ἀρχαία τις ἐπιγραφή (ἦν ἐν Ῥώμῃ ἐξέδοκεν ἐν τοῖς
Ἀθλητικῶν Octav. Falconer. βλ. Gronov. Thes. antiq. Graec. Tom. 8. p.
2762). Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων βλ. Lipsij de bibliothec. Synt. c. XI. — Prideaux
hiss. T. 2. Lib. 1. p. 1. — Gronov. Thes. antiq. Graec. vol. VIII. p. 2742—
2777. — Lud. Kuster Diss. de Mus. Alexandr. — Memoir. de l'Acad. des
Inscr. Tom. XIII. — Alexand. Genischer Diss. de Mus. Alexand. etc. 1752.
— Cave. Hist. Liter. Ser. Eccles. P. II. p. 20. — Demagist. l. c. p. 553. —
Heynij Opuscul. Academ. vol. 1. p. 117. — Valcken. de Aristob. Jud. p.
45. κτλ. — Σημ. ἡμετ.

(α) Ἀνώνυμ. ἐν βίῳ Ἀπολλ. τοῦ Ῥοδίου. — Ὁ Στράβων (ἀνωτέρω) διαγράφων
καὶ τὸ Μουσεῖον ὡς μέρος τῶν βασιλείων τῆς Ἀλεξανδρείας, οὐδὲν προσέθηκε περὶ
τῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλ' ὡσαύτως μνημονεύων καὶ τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Καίσαριον
(ιβ', 74), τὸ καὶ ἄλλως Σεβάσιον («ἐπιβατηρίου Καίσαρος νεῶν, περιβεβλη-
μένων τέμενος εὐρύτατον, στοαὶς καὶ βιβλιοθήκαις» — ἡσκημένον», Φίλων περὶ
ἀρετ. σελ. 867. τόμ. β. Mung.), ἀπεισιώπησε διὰ βραχυλογίαν ὁ Στράβων καὶ
ταύτην τὴν ἐν τῷ Καίσαριῳ κατασκευασθεῖσαν βιβλιοθήκην. Φαίνεται δὲ ὅμως, ὅτι
ἡ ἀρχαία τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκη ἐκεῖ που ἦν παρὰ τὸ Μουσεῖον, καὶ ἴσως
ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν τέταρτον ἢ τρίτον τοῦ παντὸς τῆς πόλεως
περιβάλλου ἐπεχόντων βασιλείων (Στράβ. αὐτ.). Ὅλον δὲ τοῦτο τὸ κλίμα, ἡ τμήμα
τῆς πόλεως, Βρούχιον ὁ Ἀμμιανὸς (κε. 14) καὶ ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος ὀνομάζει.
«Πτολεμαῖος — βιβλιοθήκας καταστήσας ἐπὶ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ
Βρούχιῳ καλουμένῳ» κλίμα δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως («π. Μίτρ.), ὅπου ὁ σοφὸς
Μοντεφελκίνιος ἀντὶ Βρουχίου ἀνέγνω Ἀρχεῖον (Montfaucon Hexapl. I. p. 86),
καὶ τινες τοῦτο μᾶλλον προτιμῶσι, νομίζοντες καὶ ὅτι τὸ ἀρχεῖον, θαυότερον

τὸ Μουσεῖον καὶ τὴν Βιβλιοθήκην *εὐεργεσίας* ὡς ἰστόρησε καὶ Καλλιξενος παρ' Ἀθηναίῳ (ε, 202), τὴν Φιλαδέλφου μεγαλοπρέπειαν ἀποθαυμάζων «περὶ δὲ βιβλίων τιμῶν καὶ βιβλιοθηκῶν κατασκευῆς, καὶ τῆς εἰς τὸ Μουσεῖον ἀναγνώσεως, καὶ τῆς καὶ λέγειν» κτλ. Ἐκ δὲ τούτων οὐ συναγεται, ὅτι πρῶτος ὁ Καλλιξένος κατε-

ἡκερρόμενον βαρχεῖον, ἐγέννησε τὸ Βρούχιον (Demagistr. l. c. p. 564). Παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ (Ἐκκλ. ἱστορ. ζ.), καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου ἀναγινώσκεται Πυρουχίῳ (ὡς ἐκ τοῦ Πυρουχίου, οἷον πυροταμείου), ὅθεν εἶπον πρῶτοι χεῖον καὶ βρούχιον (Salmas. ad Spartian. in Adrian.). Ἄλλ' ὅπως ἂν ἔχη τὸ περὶ τούτου, αὐτὴ ἡ ἐν τῷ Βρούχῳ βιβλιοθήκη ὑπῆρχεν ἡ πρώτη τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκης, δευτέρα δὲ ἡ ἐν Σεραπίῳ (Ἐπιφάν. αὐτ.). Τὴν ἐν Βρούχῳ βιβλιοθήκην καὶ Ἀφθόνιος ἐμνημόνευσεν (ἐν Προγυμνάσμ.), ἐκφράζων τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ἀλεξανδρείας (ἦτις ἦν ἰσως αὐτὸ τοῦ Βρούχιον). «Παρακοδομῶνται δὲ σὺν αἱ τῶν ἐσθῶν ἔνδοθεν, οἱ μὲν ταμεῖα γεγεννημένοι ταῖς βίβλοις, τοῖς φιλοπονοῦσιν ἀναγνῶνται φιλοσοφεῖν, καὶ [τὴν] πόλιν ἄπασαν εἰς ἐξουσίαν τῆς σοφίας ἐπαίροντες» κτλ. Διὰ τοὺς σὺν τοῖς μάλιστα, τούτοις τὰ μικρότερα οἰκοδομήματα, εἰς ἃ ὑπάρχει διηρημένη μεγάλη τις βιβλιοθήκη, λέγεται καὶ βιβλιοθήκαι πληθυντ. Ὅθεν καὶ κατὰ σκευὴ βιβλιοθηκῶν οὐ μόνον ἡ κτίσις τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἐν αὐτοῖς βιβλίων ἡ διάθεσις, καὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον διάταξις, ἡ σύνταξις, καὶ ἡ ὅλη τοῦ κατασκευάσματος διακόσμησις, ἣν ὁ Κικέρων εἶπε *librorum dissignationem* (Epist. L. IV. ad Attic. ep. 6). Λέγεται δὲ καὶ πολλάκις ἀδιαφύρως καὶ τὸ ἐνικὸν καὶ τὸ πληθυντικὸν (βιβλιοθήκαι). Βλ. Στράβ. ιγ, 608, 624, 646. Ἀλλὰ τὸ περὶ τούτων μακρότερα λέγειν, εὐ τοῦ παρόντος σκοποῦ. Βλ. Demagistr. l. c. Gronov. Thes. antiq. Gr. vol. 8. p. 2772. — Beckij Specim. histor. Bibliothec. Alexandr. Lips. 1779. — Heynii Opuscul. Acad. vol. 1. p. 126—129 καὶ 6. p. 418. — Bonamy Dissert. sur la Biblioth. d'Alexandre dans les Memoir. de l'Academ. des Inscript. Tom. VII. — Ritachl Die Alexandrinischen Bibliotheken etc. pag. 8—35. — Matter, Essai histor. sur l'Ecole d'Alexandr. Tom. 1. Paris 1840. κτλ. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων, Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὁ ἱατρὸς, καὶ παντοίας Μούσης ἐργάτης, συνέγραψε *παρεκβολὴν* εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην, καὶ ἄλλην ὁμοίαν περὶ τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων. Ἐχὲ δὲ καὶ ἄλλα ποιήσας καὶ χρησίμου πολυμαθείας συντάγματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐπιγραφόμενον «Γεῦμα κριτικόν τε καὶ ἱστορικὸν τοῦ Θεοῦ Γράμματος» (οὗ καὶ αὐτὸς μνημονεύει, ὡς καὶ τῆς παρεκβολῆς, ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ Κριτικῇ ἐπιστάσει εἰς ἑρμῶν λόγιον» σελ. 7, καὶ 9, ἐκδ. Κωνσταντινουπ. 1840). Ἀποδίδουνσι δ' ἐν τούτῳ τραγῶς τῆς κατὰ τοὺς Ὁ, ἑρμηνείας τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοῦ Ἐδωρᾶκου κειμένου τὴν ἐν πολλοῖς διαφθοράν. Ἄλλ' ὅγε δὴ, φιλόφρων ἐστιότηρ, γένοιαι τοῦς ὁμογενεῖς καὶ τοῦ ψυχοτρόφου τούτου Γεύματος, καὶ τῆς ἄλλης περικυπίας, τὰ χροῖον τὴν ποίησιν ἐκδούς. — Σημ. ἡμετ.

τεσκεύασε τὸ Μουσεῖον (ὡς ὑπέλαθεν ὁ Δαλεκαμπιος) (α), ἀλλὰ μόνον, ὅτι τὴν βιβλιοθήκην ἐπὶ μέγιστον ἡξήσῃ, καὶ τὸ Μουσεῖον ἐξαίρετως κατεκύσμησε, συνάγων πανταχόθεν τοὺς ἀρίστους ἐπὶ σοφίᾳ. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Πλούταρχος εἰς τὸν πρῶτον Πτολεμαῖον τὴν συναγωγὴν τοῦ Μουσείου ἀποδιδούσιν: « Εἰ δὲ (λέγει) καὶ Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος, συναγαγὼν τὸ Μουσεῖον, τούτοις συνέτυχε τοῖς καλοῖς καὶ βασιλικοῖς παραγγέλμασι » κτλ. (β). Ἀλλ' (ἵνα τὸ Μουσεῖον παραλίπωμεν) ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης εἶχε πολλῶν βιβλίων συναγωγὴν, πανταχόθεν ταῦτα συνάγων εἰς ἣν ἐκόσμησεν Ἀλεξάνδρειαν, οὐδεμία μένει ἀμφιβολία. Ὑπῆρχον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀνέκαθεν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν συγγράμματα καὶ βιβλιοθήκαι, ὅποια ἱστορεῖται ἢ τοῦ παλαιοῦ βασιλέως Ὀσυμανδύου, ἱατροῦ ὧν ἐπιγεγραμμένα (Διόδωρ. α. 45). Νυκράτης δὲ τις παρ' Εὐσταθίῳ (προοίμ. εἰς Ὀδύσ.) καὶ γυναικὰ τινα λέγει τοῦνομα Φαντασίαν, Νικάρχου θυγατέρα, σοφίας ὑποφῆτιν, ἐν Μέμφει τῆς Αἰγύπτου γεννηθεῖσαν, ἣτις ποιήσασα τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ἀπεθησαύρισεν ἀμφοτέρω τὰ τεύχη εἰς τὸ κατὰ τὴν Μέμφιν ἄδυτον τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ

(α) Dalecamp. not. in Athen. I. c. [Καὶ ἄλλοι δὲ, ὡς ὁ Γρονόσιος, καὶ Δεμάγιστρος (I. c.) κτλ. εἰς τὸν Φιλάδελφον πρῶτον ἀπέδωκαν, τὴν τοῦ Μουσείου, οὐχὶ κτίσιν ἀπλῶς καὶ εἰκοδομήν (structuram, ὡς ψευδῶς ἡρμήνευσεν ὁ Δαλεκαμπιος), ἀλλὰ συναγωγὴν (τὴν ἐν τῷ Μουσεῖῳ δηλονότι συναξιν καὶ συναθροισιν παντοίων σοφῶν), συμπεραίνοντες ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοῦ Καλλιξένου λόγων. Ἀλλὰ τούτους ὁ Ὀδισιὸς ἑρῶς ἡρμήνευσεν ἀνωτέρω. Καὶ τὸ Μουσεῖον ὑπῆρχε τὸ πρῶτον ὑπὸ Λαγίδου συνηγμένον (κατὰ τοῦ Πλουτάρχου τὴν μαρτυρίαν). — Σημ. ἡμετ.

(β) Συγχώρησεν Ὀδισιὸς, στίξεις κακῶς, καὶ κάκῳ ἡρμήνευσι. Ὁ Πλούταρχος (ἐν τῷ « εἰ τι οὐδὲ ζῆν... κατ' Ἐπίκουρον ») γράφει. « Πτολεμαῖος, ὁ πρῶτος συναγαγὼν τὸ Μουσεῖον » (qui primus Museum instituit οὗτω δὲ καὶ οὐ παρακατιῶν ἡρμήνευσας τὸ χωρίον)· ὡς δὲ νῦν ἐξέλαβες, σόλωνικον ἐξέλαβες, καὶ πρὸς ἑλλήνα λόγον ἀκατάλληλον (ὅταν γὰρ τὸ ὁ πρῶτος εἰς τὸ Πτολεμαῖος ἀποδεθῇ, μένει ἀναρθεὶς ἢ τὸ ἀρθρον ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖσα μετοχὴ συναγαγὼν)· Πλὴν ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῆς τοιαύτης διαστροφῆς τοῦ πρῶτος, τὸν πρῶτον πάλιν Πτολεμαῖον ὁ Πλούταρχος πιθανώτατα ἐννοεῖ, ὡς ἐνομάζεται πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ Λαγίδης ἀπὸ τοῦ κυρίου ὀνόματος χωρὶς ἄλλου τινὸς ἐπωνυμίου (βλ. ἐπισθ. κερ. σ, σελ. 180). πρὸς βλ. καὶ I. Perizon. in Aelian. V. II. III. c. 13 p. 238. — Σημ. ἡμετ.

δὲ Ὀμηρος ὕστερον εἰς Αἴγυπτον ἐλθὼν, καὶ παρὰ τινος τῶν ἱερο-
 γραμματέων ἀπόγραφα τῶν ποιημάτων λαβὼν, ἐξέδωκεν, εἰς τὸ
 ἴδιον ὄνομα ἐπιγράψας. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἡ τοῦ Ναοκράτους φαντασία
 ψεύδεται καὶ παραληρεῖ, φανερόν (α)· φαίνεται δ' οὖν ὅμως καὶ ἐκ
 τούτου, ὅτι εἶχον ἔκπαλαι οἱ Αἰγύπτιοι βιβλιοθήκας ἐν τοῖς ναοῖς
 (ὡς εἰώθεισαν ὕστερον καὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι) (β). Ἐκ δὲ τῶν
 Αἰγυπτίων τούτων βιβλιοθηκῶν καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ἀάγου πιθανώ-
 τατα πολλὰ βιβλία συνήγαγεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· πρόσθε καὶ
 ὅτι μεταξὺ τῶν ἐπὶ κατασκευῇ βιβλιοθηκῶν φημιζομένων ἀρχαίων
 ἀνδρῶν, οὓς ἠρίθμησεν ὁ Ἀθήναιος (βιβλ. α. 3. βλ. καὶ ὅπισθ. κεφ.
 Θ, §. ζ), προστίθῃσι καὶ τὸν Κύπρου βασιλεύοντα Νικοκράτην. Τὴν
 δὲ Κύπρον ὑπέταξεν ὁ Λαγίδης (ὡς ἄλλοι τε καὶ Διόδωρος ἱστοροῦσι),
 καὶ τοῦ Νικοκράτους λοιπὸν ἡ βιβλιοθήκη περιήλθεν ἀναμφιβόλως
 εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Εἴπε δὲ καὶ Στράβων (ιγ, 608), ὅτι Ἀρι-
 στοτέλης ἦν « ὁ πρῶτος ὢν ἔσμεν συναγαγὼν βιβλία, καὶ διδάξας
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν ». Ὅθεν πάλιν ὁ
 Λαγίδης φαίνεται πρῶτος τῶν Πτολεμαίων κατασκευῇ βιβλιοθηκῶν
 ἐπιχειρήσας (τούτου δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας ἐτελεύτησεν ὁ
 Ἀριστοτέλης). Πλὴν εἰ μὴ ὁ Στράβων ἐννοεῖ, ὅτι διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγ-
 ματος ἐδίδαξεν ὁ Ἀριστοτέλης· καὶ τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον » (γ).

(α) Ὅθεν καὶ Τωβίας ὁ Δάμμις, καὶ τοὶ τὸν Ὀμηρον Αἰγύπτιον ἐκ γένους βα-
 σιλικοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἄλλων ὁμοίως ἔκπαλαι παραδοξολογούντων ὑπολαβὼν, ἀπῆλ-
 λαξεν ὅμως ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἀπὸ τῆς τοιαύτης λογοκλοπίας τὸν μέγαν ποιητὴν, γνήσια
 τούτου τὰ ποιήματα καθεμολογῶν (C. Tob. Damm, Lexic. Nov. Graec. etymol.
 et real. λ. Ὀμηρος). — Σημ. ἡμέτ.

(β) Βλ. Lipsij Syntagm. de Bibliothec. cap. 1.

(γ) Ὁρῶς! οὕτω κρίνει καὶ Βοβήριος λέγων « Ἀριστοτέλης τὰ βιβλία Σπau-
 σίππου τριῶν ταλάντων ὠνήσατο » (Λαέρτ. Δ. α, 12)· καὶ συνέγραψε δὲ καὶ
 περὶ βιβλιοθηκῶν (ὡς καὶ Οὐάβρων παρὰ Ῥωμαίοις), καθὼς (λέγει) παρέδωκεν ὁ
 Λαέρτιος. Ἡ τοίνυν διὰ ταύτης ὁ Ἀριστοτέλης τῆς συγγραφῆς, ἢ διὰ τοῦ ἰδίου
 παραδείγματος ἐδίδαξε τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεῖς βιβλιοθήκης σύνταξιν » (Wover.
 de Polymath. c. 16. p. 172). Ὁ δὲ Στράβων πρῶτον λέγει τὸν Ἀριστο-
 τέλην βιβλία συναγαγεῖν, ὡς πλεῖστα καὶ τὰ κάλλιστα συναγαγόντα, καὶ μᾶ-
 λιστα ἐξακριβώσαντα σύνταξιν βιβλιοθήκης (διότι καὶ ἄλλοι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ,

§. 4. « Οὕτω τοίνυν (συνεχίζει λέγων Ὀδιος) ἀποδείξαντες πρῶτον τὸν Λαγίδην κατασκευάσαντα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην, εἴαν ὑποσυνάψωμεν καὶ τινα ῥῆσιν τοῦ Πλουτάρχου, φανήσεται πόθεν ὁ Ἀριστέας ἀπατηθεὶς, ἐξέλαβε τὸν Φαληρεὺς Δημήτριον ἐπιμελητὴν τῆς βιβλιοθήκης. Λέγει τοίνυν ὁ Πλουτάρχος (βασιλ. ἀποφθέγμ.) ὅτι « Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς Πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ παρήνει τὰ περὶ βασιλείας καὶ ἡγεμονίας βιβλία κτᾶσθαι καὶ ἀναγινώσκειν » κτλ. (βλ. ὅπισθ. κεφ. θ. §. κγ. ἄρθρ. ιγ). Τοῦτων οὕτω τεθέντων, ὁ Ἀριστέας (ὡς εἰκάζομεν) ἔχων ἐκ παραδόσεως, ὅτι ὁ Φαληρεὺς διέτριβε παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ ἐκεῖνῳ, ὅστις πρῶτος κατασκευάσε βιβλιοθήκην, ἡπατήθη πρῶτον περὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὑπολαβὼν ὅτι διῆγε τὸν βίον ὁ Φαληρεὺς παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ Πτολεμαίῳ, τοῦτον γὰρ ἤκουσε μάλιστα κλειζόμενον ἀπὸ τῆς τῶν βιβλίων συναγωγῆς. Ὅτι δὲ πάλιν καὶ ἐπιστάτης τῆς Φιλαδέλφου βιβλιοθήκης ὑπῆρξεν ὁ Φαληρεὺς ἐπίστευσεν ὁ Ἀριστέας, διότι περιέπεσεν εἰς τινα τῶν συγγραφέων ἰστοροῦντα ὅ,τι εἶπε καὶ Πλουτάρχος ἀνωτέρω, ὅτι δηλ. ὁ Δημήτριος συνήργει τῷ Πτολεμαίῳ εἰς βιβλίων συναγωγὴν (α). Καὶ φαίνεται μὲν πιθανὸν ὅτι

οἶον Πολυκράτης, καὶ Πεισίστρατος, συνήγαγον βιβλία). Οὕτω καὶ Πλάτων λέγεται πρῶτος γράψας διαλόγους, ἐν ᾧ πολὺ πρὸ αὐτοῦ « Ζήνων ὁ Ἐλεάτης πρῶτος ἔγραψε διαλόγους (Λαέρτ.), — ἡ Ἀλεξαμένης ὁ Τύτιος (Ἀθην. ια, 505) « Ὁ δὲ Πλάτων ἀκριβέως τὸ εἶδος, καὶ τὰ πρωτεῖα δικαίως, ὥσπερ τοῦ κάλλους, οὕτω καὶ τῆς εὐρείας φέρεται » (Λαέρτ. γ. 3α). — Σημ. ἡμετ.

(α) Ταύτης τῆς ἐφόδου τῶν Ὀδιακῶν συλλογισμῶν ἐλέπετε, ἀναγνώστα, σαφῶς, ὅτι θάσις καὶ θεμέλιον ὑπόκειται ἡ τῶν Πτολεμαίων ἐμωνομία! Καὶ ἔπαθε λοιπὸν καὶ ὁ δύστηνος Ἀριστέας τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἀπάτην, ἣν πρῶτον ἡπατήθη καὶ ὁ κρονολόγος Ἡρωδιανός, ὅστις ἐξέλαβε τὰν ἀπάλιν ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον! (βλ. κεφ. 5. §. 16. ἄρθρ. 7). Ἄλλ' ἴσως ἐρωτήσεαι ἀπορῶν! Καὶ πῶς ὁ πλάστογράφος οὗτος Ἀριστέας, ὁ Ἀλεξανδρινός, οὐκ ἐξηκρίβωσε τίς τῶν Πτολεμαίων πρῶτος καθίδρυσε τὴν Ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην, παρ' ᾧ διέτριβε καὶ ὁ Φαληρεὺς; Καὶ πόθεν Ὀδιος συνεῖδεν, ὅτι παρ' αὐτῷ ἀνόνημος ἐκαῖνος συγγραφεὺς, εἰς ὃν ἐνέπεσεν ὁ Ἀριστέας, οὐ διώριζε καὶ δι' ἐπωνύμου τοῦτον τὸν Πτολεμαῖον; κτλ. κτλ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μὴτ' ἀπορεῖ, φίλε, μὴτ' ἐρώτα. Ὁ Ὀδιος ἔφα! Καὶ ὥδε μὲν εἰκάζει, ἐν δὲ τοῖς προσηρηθεῖσι (σελ. 302) καὶ ἐναργῶς καταδεῖ τὴν ἐκ τῆς ἡμωνυμίας τῶν Πτολεμαίων χάσμεν τοῦ Ἀρι-

ὁ Λαγίδης παρέδωκε τῷ Δημήτριῳ τὴν φροντίδα τῆς τῶν βιβλίων ἀγορᾶς καὶ συλλογῆς εἰς κατὰσκευὴν τῆς βιβλιοθήκης· εἰ δὲ τοῦτο μόνον ἔγραφεν ὁ Ἀριστέας, οὐδὲν ἀντελέγομεν· ἡδύνατο γὰρ πάντως ὁ Λαγίδης πεῖσαι τὸν Δημήτριον, ἵνα, καθὼς πολυμαθὴς καὶ βιβλικώτατος ἀνὴρ, ἀναλάβῃ τὴν τοιαύτην φροντίδα, τοὺς τε βιβλιοφύλακας διὰ παραινέσεων διοικῶν, καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις πέμπων τοὺς ἀγοράσοντας βιβλία, καὶ πρὸς τοὺς ἐν αὐταῖς πεπαιδευμένους ἐπιστέλλων περὶ βιβλίων συναγωγῆς. Ἄλλ' ἤδη ὁ ἡμέτερος Ἀριστέας οὐ μόνον ταύτην τὴν φροντίδα περιέθηκε τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν φανερώς καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῶν κοινῶν φυλάκων τῶν βιβλιοθηκῶν, λέγων « Καταταχθεῖς » (α) « ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς » κτλ. Ἐν δὲ τῇ πεπλασμένη παρὰ τοῦ Δημητρίου τάχα πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολῇ, εἰσάγει τὸν Δημήτριον οὐ μόνον ἀγοράζοντα βιβλία, ὥπως ἀποτεθῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἤδη τεθησαυρισμένων φροντίζοντα, μὴ τις αὐτοῖς βλάβη συμβῇ (β), καὶ τὰ βεβλαμμένα δὲ καὶ τετριμμένα ἐπισκευάζοντα, καθὼς εἰδῶσιν οἱ τυχόντες φύλακες τῶν βιβλιοθηκῶν. « Προσταξάμενός σου (λέγει) βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολιπόντων (ἴσ. γρ. ἀπολειπόντων) εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων ὅπως ἐπισυναχθῇ, καὶ τὰ διαπεπωκότα τύχη τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς, πεποιημένος οὐ παρέργως τὴν ἐν τούτοις ἐπιμέλειαν, προσαναφέρῃ σοι τάδε » κτλ.

στίου. Ἡ οὐκ ἔστι σοφίς ἀνδράσι περὶ πάντων ἐμῶς ἀποφαίνεσθαι, δεξάζειν, ὑπονοεῖν, αὐτοκράδιστα λαθεσπικεῖν; — Σημ. ἡμετ.

(α) Γράφε, Ὅδισ, κατασταθεῖς ὡς καὶ σὺ αὐτὸς ἐξέδωκας ἐν τῷ Ἀριστέῳ σελ. 2. (Ὅστι καὶ ὁ πρὸς Βανδάλου ἐξέδωκε σελ. 233, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἐκδότης τοῦ Ἀριστέου). Σὺ δὲ σπουδάζων πανταχόθεν ἀποδεῖξαι τὸν Φαληρεῖα τεταγμένον ἐν μοίρᾳ τῶν τυχόντων βιβλιοφυλάκων, ἐλαβε γράψας καὶ καταταχθεῖς τὸ κατασταθεῖς! — Σημ. ἡμετ.

(β) Ταῦτα οὐ καίτοι παρὰ τῷ Ἀριστέῳ (βλ. τὴν ῥῆσιν ἀνωτέρω εὐθύς) οἰκτιρὴν διὰ προσέθηκεν αὐτὰ Ὅδισ, ἵνα πανταχόθεν ἡμῖν ζωγραφῇ τὸν Φαληρεῖα πανομειότατος τοῖς ἐκ τοῦ κοινῆς πάτου φύλαξι καὶ ὑπερέταις τῶν βιβλιοθηκῶν! — Σημ. ἡμετ.

§. θ'. «Κάκεινο δὲ (προστίθῃσιν Ὀδῖος) ἄξιον προσοχῆς. Ὅτι τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης προϊστάμενον ἐπὶ τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου (καθ' ὃν χρόνον ἦσαν ἔτι παῖδες οἱ τούτου υἱοί, ὅτε καὶ Δημήτριος διέτρεβεν ἐν τοῖς βασιλείοις) ὁ Σουίδας εἶπεν (§. ζ') οὐχὶ τὸν Δημήτριον αὐτὸν, ἀλλὰ Ζηνόδοτον τὸν Ἐφεσίον γραμματικόν. Τοῦτο δὲ προφανῶς ἀντιμάχεται πρὸς τοὺς θέλοντας τὸν Δημήτριον προστάντα τῆς βιβλιοθήκης καθ' ὃν χρόνον συνεβασίλευεν ὁ Φιλάδελφος μετὰ τοῦ πατρός. Ὁ δὲ Ζηνόδοτος οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὕστερον προϊστάτο τῆς βιβλιοθήκης, ὡς παρατείνας τὸν βίον μέχρι καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ἢ καὶ μέχρι τέλους τῆς Φιλαδέλφου. Καὶ τοῦτο δεικνύται ἐκ τῶν ἐφεξῆς. α) Ὅτι καὶ Ἀριστοφάνους Βυζαντίου τοῦ γραμματικοῦ, παιδὸς ἔτι, διδάσκαλος ὁ Ζηνόδοτος ἐγένετο, κατὰ τὸν Σουίδαν (λ. Ἀριστοφάνους) ἤκουσε δὲ ὁ Ἀριστοφάνης Ὀλυμπ. ρμε. (αὐτ.). β) Ὅτι, πάλιν κατὰ τὸν Σουίδαν (λεξ. Πτολεμαῖος) α Πτολεμαῖος, γραμματικός· ὁ ἐπιθέτης κληθεὶς, διότι εἶπετο τῷ Ἀριστάρχῳ διήκουσε δὲ σταθερῶς Ἑλλαντίκου τοῦ γραμματικοῦ, ἢ τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἢ Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου». Ὁ δ' Ἀρίσταρχος οὗτος, ὁ Πτολεμαῖος τῷ Ζηνοδότῳ μαθητῇ σύγχρονος, ἤκουζε Ὀλυμπ. ρνς. καὶ τοῦ ῥηθέντος Ἀριστοφάνους ἐγένετο μαθητῆς (α). Πρὸς τοῖς εἰρημένους

(α) α Πτολεμαῖος γραμματικός· ὁ ἐπιθέτης κληθεὶς, διότι εἶπετο τῷ Ἀριστάρχῳ διήκουσε δὲ Ἑλλαντίκου τοῦ γραμματικοῦ, ὁ δὲ τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὁ δὲ Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου». Ταῦτα λέγει ὁ Σουίδας· ὁ δὲ Λατῖνος μεταφραστὴς ἀντὶ τῶν, ὁ δὲ (τοῦ Ἀγαθοκ.), ὁ δὲ (Ζηνοδότου) μετηρμήνευσε v e l, v e l (ἦ, ἦ), ὡς ἀνωτέρω γέγραπται (βλ. Σουίδ., σελ. 646. Colon 1619). Ταύτην τὴν λατινικὴν ἐρμηνείαν ἀντέγραψε κατὰ λέξιν καὶ Ὀδῖος, μηδεμίαν ὀφθαλμοῦ βολὴν ἐπιβαλὼν εἰς τὸ πλαγίως παρακείμενον ἑλληνικόν. Καὶ οὕτως ἀπέδειξεν ἡμῖν τὸν ἐπιθέτην Πτολεμαῖον καὶ τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τοῦ Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου μαθητὴν! καὶ ἐπομένως τὸν Ζηνόδοτον, Ἀριστάρχῳ σύγχρονον, ἤκουσαντα ἀπὸ τῶν μέσων τῆς τοῦ Λάγου βασιλείας (οὐ τοὺς παῖδας ἐπαίδευσεν) μέχρι οὐ μόνον (ὡς λέγει) τοῦ Εὐεργέτου, ἀλλ' εἰ καὶ μὴ τοῦ Φιλομήτορος (ἐφ' οὗ ἤκουζεν ὁ Ἀρίσταρχος, Ὀλυμπ. ρνς'), ἐξάπαντος ὅμως μέχρι τοῦ Ἐπιφανούς (Ὀλυμπ. ρμε' ἐφ' οὗ νεώτατος ἦν Ἀρίσταρχος), ἐγγόνου τοῦ Εὐεργέτου, καὶ τρισεγγόνου τοῦ Λαγίδου, ἢ δισεγγόνου τοῦ Φιλαδέλφου (ὃν ἐπαίδευσεν ὁ Ζηνόδοτος). Καὶ λοιπὸν ἐπὶ τοῦ Ζηνοδότου τούτου «ἐφ' οὗ α τ α» οὐχὶ δὲ ὡ (καθὼς ἐπὶ τοῦ παλαιῦ τριγέροντος Νέστορος), ἀλλὰ τ έ σ σ α ρ ε ς γ ε ν ε α ἰ μ ε ρ ὀ π ω ν ἄν-

περί τοῦ Ζηνοδότου (ὅτι παρέτεινε τὸν βίον μέχρις Εὐεργέτου) συμφωνεῖ καὶ τὸ παραδεδομένον περί Ἐρατοσθένους τοῦ Κυρηναίου, ὅτι μετὰ πεμπτος εἰς Ἀλεξάνδρειαν γενόμενος ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου, καὶ τῆς βιβλιοθήκης προστάς ὁ Ἐρατοσθένης, ἐπωνομάσθη τὰ Βῆτα καθὼς δηλονότι δεύτερος ἐπιστάτης τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου, καὶ διάδοχος τοῦ πρώτου προστάντος Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι Σουίδας καὶ Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος ἔγραψαν, ὅτι α διὰ τὸ δευτερεύειν ἐν παντὶ εἶδει παιδείας, τοῖς ἄλλοις ἐγγίσχαι (ἕσ. γρ. ἐγγίσας), διὰ τοῦτο τὰ βήματα (γρ. τὰ βῆτα) ἐπεκλήθη. Οἱ δὲ καὶ δεύτερον, ἢ νέον Πλάτωνα τὸν Ἐρατοσθένειν ἐκάλεσαν». Σουίδ. (οἶον τοῦ μὲν Πλάτωνος Ἀλφα, ἢ πρώτου λογιζομένου, τοῦ δ' Ἐρατοσθένους, Βῆτα, τουτέστι δευτέρου). Τούτοις ἀρέσκεται καὶ Γεράρδος Οὐόσσιος ὁ σφώτατος, ὅστις καὶ ἄλλο τι παρόμοιον παρέβαλεν ἐκ τοῦ ῥωμαίου Μαρτιαλίου (α). Ἀλλ' ἐμὲ (φησὶν Ὀδῖος) οὐδόλως ταῦτα παραπείθουσιν, ὥστε μὴ νομίζω πιθανώτερον, ὅτι τὰ ἐπώνυμον ἔσχεν ὁ Ἐρατοσθένης ἀπὸ τῆς τάξεως, ἣν ἐπέσχευ ἐπὶ τῶν τοῦ Μουσείου βιβλιοθηκῶν, δεύτερος αὐτῶν προστάς. Ἐλαβε δὲ θρώπων» (βασιλείων καὶ γραμματικῶν) αὐτὸς δὲ «μετὰ πεμπτάτοισιν ἀνασσε!

(α) G. Voss. Hist. Gr. I. 17. Ἰδὲ καὶ τὸ Μαρτιάλιον ἐπιγράμμα.

+ Quod Alpha dixi, Codre, paenulatorum

Te nuper, aliqua cum jocularer in charta;

Si forte bilem movit hic tibi versus,

Dicas licebit Beta me togatorum» (Mart. Epigr. 27 Lib. V).

τουτέστιν, « Ἄρτι γράφων ἐπαίζον ἐν χαρτῇ, Κόδρε,

Καὶ σε προσεῖπον Ἄλφα παυνολόφων.

Ἐάν ταραξῇ τὴν χολήν σου ὁ στίχος,

Κάλει με καὶ σὺ Βῆτα τιθενοφόρων».

[Ἰπῆρχε δὲ ἡ τέθνητος, toga, Ῥωμαίων ἐξαιρέτως ἔνδυμα, καὶ μάλιστα τῶν ἀστυκῶν, καὶ τῶν τοῖς ἀρχαῖσι παρακολουθούντων, καὶ προσόντων θεραπείας χάριν (Mart. L. 10. epigr. 47). ὁ δὲ φαινόλης, ἢ φαλόνης, χειμῶνος καὶ ὀδοιπορίας ἐπίπλασμα, πτυχὴ καὶ στεγανόν. Καὶ περὶ τούτων μὲν βλ. Salmas. καὶ Casaubon. not. ad Spartian. καὶ Lipsij Elect. L. I. c. 13, 25 in ejus. Oper. vol. 1. p. 601. 620. Ὅσοι δὲ τὸν Ἐρατοσθένειν ὑπέλαβον καὶ ἐπὶ ψόγῳ δῆθεν (ὡς βᾶταλον) ἐπωνομάσθητα Βῆτα, ψεύδονται προφανέστατα· ἀλλὰ περὶ Ἐρατοσθένους καὶ ἐφεξῆς § 15. — Σημ. ἡμετέρ.]

τὴν ἐπωνυμίαν παρὰ τῶν ἀκολουθῶν γενομένων προσπατῶν τῆς βιβλιοθήκης, ἢ προέδρων τοῦ Μουσείου καὶ ταύτην μου τὴν εἰκασίαν κρατύνουσιν ἐκεῖνα τὰ Μαρκιανοῦ τοῦ Ἡρακλεώτου (περίπλ. σελ. 444). « Ἐρατοσθένης, ὃν βῆτα ἐκάλεσαν οἱ τοῦ Μουσείου προστάτες ». (ὅθεν συνάγεται ῥαδίως, ὅτι ἐπωνομάσθη οὕτω, διότι εἶχε τινα πρὸς τὸ Μουσεῖον ἀναφοράν) (α). Καὶ μάχεται μὲν πρὸς ταῦτα τὸ παρὰ τισι περὶ Καλλιμάχου τοῦ ποιητοῦ λεγόμενον, ὅτι ἄρα καὶ οὗτος τῆς βιβλιοθήκης προσέστη (πρὸ τοῦ Ἐρατοσθένους). Ἀλλὰ τοῦτο παρ' οὐδενὶ τῶν προσφῶρων εὐρίσκομεν συγγραφῶν. Ὁ δὲ Στράβων (ὃν μαρτύρουνται) οὐδὲν εἶπεν ἕτερον, εἰ μὴ « Κυρηναῖος δὲ ἐστὶ καὶ ὁ Καλλιμάχος καὶ ὁ Ἐρατοσθένης, ἀμφοτέροι τετιμη-

(α) Ἀλλὰ (ἀπαντῶμεν), α) Τὸ Μουσεῖον διέφερε πολὺ τῆς Βιβλιοθήκης· ὅθεν β) οὐδ' οἱ αὐτοὶ προΐσταντο τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου (καθὼς ἐνόμισε καὶ ὁ Prêtreux Hist. Jud. An. A. C. 284)· καὶ μαρτυρεῖ Στράβων « Ἐρ έ α, λέγων, ἐπὶ τοῦ Μουσείου τεταγμένοι ». γ) Ὁ Μαρκιανὸς οὐκ εἶπεν ὅτι τὸν Ἐρατοσθένην ὠνόμασαν Βῆτα οἱ ἀκολουθῶντες γενόμενοι (Sequentes) κτλ. Τοῦτο προσέθηκεν Ὁδῖος· ἀλλ' ὥφειλε προσθεῖναι καὶ τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ Ἐπακόλουθοι· καὶ τίνα πρῶτον οὗτοι ὠνόμασαν Ἀλφά· δ) Τοῦ Μαρκιανοῦ τὸ προστάτης οὐ σημαίνει τοὺς προέδρους (praesides), ἀλλὰ τοὺς ἐξόχους καὶ ἀρίστους τῶν ἄλλων, καὶ ὅσον χοράρχας τινὰς γενομένων καὶ προσεστώτας τοῦ κύκλου τῶν ἑταίρων τοῦ Μουσείου (ὡς τὸ ταυτοφώνον καὶ ταυτοσημαντὸν λατινικὸν Praestantes). ε) Τελευταῖον, καὶ αὐτὸς ὁ πολλὰ τῶν Ὁδῖου ἐπειρῶν Φαβρίκιος (Bibl. Graec. vol. 4. p. 118 Harl.), ταύτην ὁμῶς οὐκ ἐπήνεσε τὴν γνώμην (καὶ τοὶ καὶ ταύτην οὐχ Ὁδῖος πρῶτος ἐξηγήκεν, ἀλλ' ὁ Marsham. Chron. Can. p. 3)· « Ἀθηνῶν (λέγει) εἰ μὴ καὶ ἄλλος τις ὑπῆρξε τῆς βιβλιοθήκης προστάτης, ἢ πρὸ τοῦ Ζηνοδότου, ἢ τούτου μεταξὺ καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους [ὡς ὑπῆρξε πιθανώτατα ὁ Καλλιμάχος]. Οὐδαμῶς δ' ἀνέγνωμεν οὔτε τὸν Ζηνοδότου ἐπικληθέντα Ἀλφά, οὔτε τὸν (Ἐρατοσθένης διάδοχον) Ἀπολλώνιον, Γάμμα, οὔτε τὸν (Ἀπολλωνίου διάδοχον) Ἀριστάνουμον, Δέλτα κτλ. ». — Ὁ δὲ Τατιανὸς (λόγ. πρὸς τοὺς Ἕλληνας) τοὺς σεφοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπαριθμῶν, μεταξὺ Ζηνοδότου καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους οὐ μόνον τὸν Καλλιμάχον ἑταξεν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀριστάνουμον. Ἐκεῖνο δὲ σημειωτέον, ὅτι, οὐ μόνον ἀριθμητικῶς καὶ τακτικῶς, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἐπωνομάσθησαν τινες τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τινων γραμμάτων τοῦ Ἀλφάβητου· ὅσον ὁ Ἀντήνωρ ἐκαλεῖτο Δέλτα, ὡς ἀγαθός· οἱ γὰρ Κρήτες Δέλτα οὐ λέγουσι τὸ ἀγαθόν. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ ἀστρονόμος (ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος) Ἐφίλον· διότι τὸ σῆμα τοῦ Εἰσορίζει τῇ τῆς σελήνης, περὶ ἣν ἐκεῖνος μάλιστα ἐσπούδαζε. Σάτυρος δὲ, Ἀριστάρχου γνώριμος, Ζήτα, ὡς ζητητικός, κτλ. βλ. Ἡρακλ. παρὰ Φωτ. Ἀναγν. σφ. πρῆ. καὶ Σωζόμ. Γ 13· Παλλάδ. Λαυσαικ. σελ. 90. κτλ. — Σημ. ἡμετ.

μένοι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίων βυσιλευσι » (ιζ, 838). Εἰς τῆς ἐταιρείας τοῦ Μουσείου μόνον φαίνεται γεγονώς ὁ Καλλιμάχος, ἐπειδὴ συντάξας καὶ ποίημα « Μουσείον » ἐπιγεγραμμένον, « καὶ πίνακας τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμβάντων, καὶ ὧν συνέγραψαν, ἐν βιβλίοις κ, καὶ ρ. » (Σουλδ.). Τοῦτο δὲ τὸ σύγγραμμα « πίνακα παντοδαπῶν συγγραμμάτων » ὀνομάζει ὁ Ἀθήναιος (δ, 244, ιδ, 613) (α).

§. θ. « Εἰ δὲ καὶ τοῦ Ἰουδαίου (προστίθῃσιν Ὀδῖος) Ἰωσήπου τοῦ Γοριονίδου ἐπιμνησθῆναι ἄξιον, τὴν περὶ τὴν συλλογὴν τῶν βιβλίων ἐπιστάσιαν, ἣν ὁ Ἀριστέας ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Φαληρέα Δημήτριον,

(α) * Τοὺς πίνακας τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ » κτλ. ἁρθέτερον δὲ Βοερίος ἔκρινε μέρος τοῦ πίνακος τῶν παντοδαπῶν συγγραμμάτων, εἰς δὲ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν Καλλιμάχου ἀνέρευν δ' Ψυγέλιος (βλ. Wower. de Polymath. XVI. p. 170 καὶ Ruhnken. in Callimach. vol. 1. p. 470. Ern. πρβλ. καὶ Fabr. Bibl. Graec. vol. 3. p. 822 Harl.). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ Καλλιμάχος ἐκ τούτων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων (τοῦ Μουσείου καὶ τῶν Πινάκων) ἀποδείκνυται μὴ μόνον (ὡς εἶπεν Ὀδῖος) ἐταῖρος τοῦ Μουσείου, ἀλλὰ καὶ τῆς βιβλιοθήκης προστάς· ἢ τίς ἄλλος παρὰ τὸν ἐπιστάτην τῆς βιβλιοθήκης (καὶ τοῦτον Καλλιμάχον!) ἀκρίβειότερον ἠδύνατο καὶ τελειότερον γνωρίζειν τὰ συγγράμματα καὶ ὀνόματα τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμβάντων; Εἰ δ' ὁ Στράβων οὐ μαρτυρεῖ προστάτην τῆς βιβλιοθήκης τὸν Καλλιμάχον, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ Ἐρατοσθένους τοῦτο μαρτυρεῖ. Λέγει δὲ κοινῶς περὶ ἀμφοτέρων, ὅτι ἦσαν τε τιμημένοι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίων βασιλεῦσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἐρατοσθένης ἐπὶ τοῦ γ, Πτολεμαίου ἐτιμήθη, προστάς τῆς βιβλιοθήκης, τὴν αὐτὴν εἰκότως ἔλαβε τιμὴν καὶ ὁ Καλλιμάχος, συσταθεὶς τῷ βασιλεῖ (Φιλαδέλφῳ), κατὰ τὸν Σουλδαν. (λ. Καλλιμάχος). Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ μὲν Ἰόνσιος (Script. Hist. Philosoph. L. 1. c. 18), καὶ ὅσοι τούτῳ κατηκολούθησαν (Demagistr. Diss. IV. etc) οὐκ ἔταξαν καὶ τὸν Καλλιμάχον εἰς τὴν σειρὰν τῶν προστατῶν τῆς βιβλιοθήκης, διότι, λέγουσιν, οὐκ εἶπε τοῦτο Σουλδαν. Ἀλλ' οὗτος οὐδὲ τὸν Ἐρατοσθένην βιογραφῶν εἶπε καὶ τῆς βιβλιοθήκης προστάτην. Παροδικῶς δὲ μόνον, ἐν λέξει Ἀπολλωνίου, ἰστένησε τοῦτον * Ἐρατοσθένης δὲ ἰσχυρὸν ἐν τῇ προστάσει τῆς βιβλιοθήκης. Ἄλλοι δὲ μὲν ἄνδρες σοφοὶ καταλέγουσι καὶ τὸν Καλλιμάχον δεύτερον μετὰ Ζηνόδοτον ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης, οὐ μόνον Genebrand. (in Chron.), καὶ Frischlin (praef. ad Callimachi Hymn.), οὐδὲ Ὀδῖος ἱμνημένους, ἀλλὰ καὶ Raph. Volaterranus (L. XIV. Comment. urbanor.), καὶ ὁ Morhofius (Polyhist. L. 1. p. 43), καὶ ὁ κλεινὸς Spanhemius (Observ. in Callimach. Hymn. in Jov. v. 31. et in Apollin. v. 29, p. 41, 94) κτλ. πρβλ. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 814 Harl.

ταύτην ὁ Γοριωνίδης ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν Ἀριστέα καὶ τὸν Ἀνδρέαν, μηδεμίαν τοῦ Φαληρέως μνήμην πεποιημένος » (α).

§. ι. « Καὶ τοῦτο δὲ (λέγουσι) σημειωτέον. Ὅτι μὲν ὁ Φιλαδέλφος ὅλον ἑαυτὸν ποτε ἐπέδωκεν εἰς κατασκευὴν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης, καὶ ταύτην ἐξαίρετως ἐκόσμησε, μαρτυροῦσιν οὐ μόνον Ἀριστέας καὶ Φίλων καὶ Ἰώσηπος, καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ Βιτρούβιος καὶ Ἀμμώνιος καὶ Ἀθήναιος πολυλαγῶ, καὶ τούτων τὰς μαρτυρίας ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ὅτι δὲ καὶ οὐχὶ πρῶτος ὁ Φιλαδέλφος ἐγένετο τῆς βιβλιοθήκης ἰδρυτῆς (καθὼς λέγουσι συνήθως οἱ τοῦ Ἀριστέου ὁπαδοί), καὶ τοῦτο καταφαίνεται λαμπρῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω προειρημένων. πρόσθετες καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὸς Ἀριστέας οὐδαμῶς τοιοῦτό τι περὶ φιλαδέλφου σαφῶς καὶ ἐπὶ λέξεως βεβαιοῖ· ἀλλὰ καὶ ὅταν λέγῃ « κατασταθέντα ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως », φαίνεται μάλιστα καὶ αὐτὸς ὑποδηλῶν, ὅτι προὔπῃρχεν ἤδη πρότερον βιβλιοθήκη τις βασιλική. Τοῦτο δὲ σημαίνεται τρανώτερον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολῆς, ὅταν λέγῃ· « περὶ τῶν ἀπολειπόντων » (ὡς καὶ ἄλλων δηλονότι ἤδη συνηγμένων) « εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων » καὶ « περὶ τῶν »

(α) Jos. Gorionid. Histor. Jud. III. 2. [Σύγγραμμα ἑβραϊκὸν, καὶ εἰς Εὐρωπαϊκὰς τινὰς γλώσσας ἡρμηνευμένον, καὶ ψευδεπίγραφον, ὡς ἂν πόνημα δῆθεν Ἰωσήπου Φλαβίου, τοῦ γνωστοῦ ἱστορικοῦ. Ἔστι δὲ σύνοψις τῆς τοῦ ἀληθοῦς Ἰωσήπου συγγραφῆς μετὰ παρενθήκης μύθων καὶ ψευσμάτων πολλῶν, μόλις κατὰ τὸν 5, αἰῶνα συντεθειμένον ὑπὸ τινος ἑβραίου πλαστογράφου γόητος, καλοῦντος ἑαυτὸν Ἰώσηπον Ματθαθίου παῖδα τοῦ Γορίωνος (Ben Gorion). βλ. Fabr. Bibl. Gr. vol. 5. p. 56. ἐκδ. Harl. Τοῦτον καὶ αὐτὸς Ὅδιος ἀλλαχοῦ μὲν ὡς ψεύστην ἀπορρίπτει, ὅταν μὴ πρὸς τὰς αὐτοῦ γνώμας συμφωνῇ· ἐνίοτε δὲ πάλιν (ὡς ἀνωτέρω), ὅταν ἀντιλέγῃ μάλιστα πρὸς τὸν Ἀριστέα, φέρει τοῦτον μάρτυρα (θρυπτόμενος ὁμοῦ καὶ μέλις δῆθεν ἐπιμνήσεως τὸν ἄνθρωπον ἀξίων!). Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα παρὰ πόδας ἀπαντῶντες ὑπομινύσκομεν τὸν Ὅδιον ὅ,τι ἔκρινε περὶ τινος ἄλλου μνημονεύοντος μάρτυρας ψευδεῖς ὁ ἡμέτερος Στράβων, λέγων· « Οὐδὲ τοῦτο εὖ (ποιεῖ) ὅτι ἄνδρων οὐκ ἀξίων μνήμης ἐπὶ πλέον μέμνηται, τὰ μὲν ἐλλέγων, τὰ δὲ πιστεύων, καὶ μάρτυσι χρώμενος αὐτοῖς. — Καὶ γὰρ, εἴ τι λέγουσιν ἀληθεῖς, οὐ μάρτυσι γε ἐκείνοις χρηστέον περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν μόνων τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ χρηστέον ». Στράβ. Α. 47. — [Σημ. ἡμετ.]

διαπεπτωκότων ὅπως τύχῃσι τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς κτλ. ».
 Ἀλλ' οἱ τοῦ Ἀριστέου ἀκόλουθοι ἄλλως περὶ τούτου ἐφρόνησαν.
 Αὐτίκα Κωνσταντῖνος ὁ Μανασσῆς ψάλλει περὶ τοῦ Φιλαδέλφου
 (Χρονικ. Ε. 950).

— — — « Ὁς πρῶτος βασιλέων

Τὴν Ἀλεξάνδρου τέθεικε βιβλίων πολλῶν μητέρα ».

καὶ Τερτυλλιανός. « Ὁ πολυμαθέστατος τῶν Πτολεμαίων (ᾧ Φιλά-
 δελφος τὸ ἐπώνυμον) καὶ πάσης φιλολογίας ἐμπειρότατος, περὶ τὴν
 εἰς τὰς βιβλιοθήκας σπουδὴν τὸν Πεισίστρατον (οἶμαι) ζηλώσας,
 μεταξύ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων, οἷς ἡ ἀρχαιότης, ἢ καὶ περιέρ-
 γειά τις εἰς φήμην συνηγόρει, κατ' εἰσήγησιν Δημητρίου τοῦ Φαλη-
 ρεύς, δοκιμωτάτου τῶν τότε γραμματικῶν (ᾧ καὶ τὴν ἐπιστάσιν
 ἐπεπιστεύκει), ῥητήσατο καὶ παρ' Ἰουδαίων βιβλία » κτλ. (α).
 Τούτοις ἠκολούθησε καὶ Ἰερώνυμος λέγων· « Πάμφιλος ὁ μάρτυς
 περὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἱερᾶς βιβλιοθήκης ἠθέλησεν ἐξισωθῆναι
 Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ καὶ τῷ Πεισιστράτῳ » (β). Καὶ ὁ ἱερὸς
 Αὐγουστίνος τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον (ἀπλῶς) μνημονεύσας, ἐπειτα
 ὑποσυνάπτει περὶ τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτι « ἐπεθύμησεν ἔχειν καὶ τὰς
 βιβλούς τῆς ἀγ. Γραφῆς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ἣν διασημοτάτην κατε-
 σκεύασε » κτλ. (γ). Ὡσαύτως καὶ Ἰουστίνος, ὁ μάρτυς καὶ φιλόσο-
 φος, τότε λέγει τὸν Φιλάδελφον φροντίσαι περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν
 Γραφῶν, « ὅτε βιβλιοθήκην κατεσκεύασε, καὶ τὰ πάντων ἀνθρώπων
 συγγράμματα συναγαγεῖν ἐπειράθη » (Ἀπολογ. β') καὶ ἀλλαχοῦ.

(α) Tertull. Apolog. c. 18. — (β) S. Hieron. Epist. 141 ad Marcel. πρὸς
 καὶ Ruffin. Invectiv. ad Hieron. L. II.

(γ) S. August. de civ. Dei 18, 42. ὅπου τὸ τελευταῖον κῶλον ἔχει κατὰ λέ-
 ξιν οὕτω « in Bibliotheca, quam nobilissimam fecerat » etc. τοῦτο δὲ Ὅδιος
 ἐξηγεῖ λέγων « τοῦτέστι, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην bibliotheca nobilissima, quam
 fecerat » (Hody p. 48) « ἐν τῇ ὁμοειδέσει βιβλιοθήκῃ, ἣν κα-
 τέσκευάσεν ! Οὕτως ὁ κριτικὸς κλάμος διορθοῖ, μὴδὲν δέον, καὶ τὸν Αὐγου-
 στίνου, ἵνα καὶ οὗτος τραυλὲς καὶ λίαν σαφῶς λέγῃ τὸν Φιλάδελφον ἰδρυτὴν τῆς
 βιβλιοθήκης : ἐπειδὴ πάντες οἱ τοῦ Ἀριστέου (ὡς λέγει) ὁπαδοὶ διεφρόνησαν πρὸς αὐτὸν
 (ὅσον περὶ τοῦ πρώτου θεμελιωτοῦ τῆς βιβλιοθήκης) Ἀλλὰ περὶ τούτου βλ.
 ἐφεξῆς §. 17.

« Βιβλιοθήκην ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ (κατασκευάσας ὁ Πτολεμαῖος), καὶ πανταχόθεν συναγαγὼν βιβλία, καὶ πληρώσας αὐτὴν » κτλ. Ὁμοίως καὶ Ἐπιφάνιος « Βιβλιοθήκην (ὁ Φιλάδελφος) κατασκευάσεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρου πόλεως, ἐν τῷ Βρουχίῳ καλουμένῳ κλίματι » κτλ. (π. Μέτρ.). Καὶ Εὐσέβιος (κατὰ τὴν λατινικὴν ὑπὸ τοῦ Ἰερωνύμου μετάφρασιν τοῦ χρονικοῦ) « Τὰ τεύχη (λέγει) τῶν Γραφῶν εἶχεν ὁ Φιλάδελφος ἐν τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκῃ, ἣν ἐκ παντὸς φιλολογίας εἶδους κατασκεύασε » κτλ. Καὶ ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ χρονικῷ « Ἀπέθετο (λέγει) τὰς Γραφὰς (ὁ Φιλάδελφος) ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν κατασκευασθείσαις αὐτῷ βιβλιοθήκαις » (σελ. 326 Bon.). « Ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ συστάσαις βιβλιοθήκαις », ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Σύγγελλος (σελ. 516): ὅστις εἶπε καὶ ἀλλαχού (σελ. 518), ὅτι τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκην ὁ Φιλάδελφος καθίστησι. Τὸν Σύγγελλον ἐπηκολούθησε καὶ ὁ Κεδρηνός. Μόνον Ἰσιδώρος ὁ Ἰσπάλων ἐνόμισεν ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ἢ οἱ τούτου διάδοχοι προσέσχον τὸν νοῦν εἰς κατασκευὴν βιβλιοθηκῶν ἐκ βιβλίων παντοδαπῶν, καὶ μάλιστα Πτολεμαῖος, ὁ Φιλάδελφος τὸ ἐπώνυμον » (α). Ὁ δὲ νεώτερος Βήμισιος ὁ Σκότος (ἐκ Βρετανίας) ἐγκλημα κατήνεγκε κατὰ Ἀριστέου, ὅτι πρῶτον ἐπιστάτην τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης εἶπε τὸν Δημήτριον. « ἐν ᾧ (λέγει) μαρτυρεῖ ὁ Βιτρούβιος, ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τὸ πρῶτον ἐπιστεύθη εἰς τὸν γραμματικὸν Ἀριστοφάνην » (β). Ἀλλ' ὁ Βήμισιος τοιαῦτα ἐγκαλῶν, εἰ καὶ μὴ ἀδίκως, ἀλλ' ὅμως ἀκαταλλήλως καὶ ἀπο τοῦ προσήκοντος τρόπου διώκει τὸν Ἀριστέα· διότι ὁ Βιτρούβιος τοσοῦτον ἀπολείπει τοῦ βεβαιοῦν τὸν Ἀριστοφάνην πρῶτον ἐπιμελητὴν τῆς βιβλιοθήκης, ὥστε καὶ ῥητῶς ἐμνημόνευσεν ἄλλους αὐτῆς προστάτας πρὸ τοῦ Ἀριστοφάνους. Οὗτος δὲ καὶ ἄλλως οὐκ ἠδύνατο προστῆναι ἐπὶ τοῦ Φιλάδεφου, νεώτερος αὐτοῦ γενόμενος».

Ἀπαρτῶμεν.

§. ια. Οὐδὲν παράδοξον, εἰ Βήμισιοι καὶ Βανδάλαι διώκουσιν οὐ

(α) Isid. Ispaliens. Orig. VI. 3. — (β) I. Weemsius Exerc. Theol. L. ι.

μόνον οὕτως ἀτόπως καὶ ἀναρμόστως, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀδίκως καὶ παραλόγως τὸν Ἀριστέα. «Ἐξεστὶ τοῖς τοιούτοις καὶ παραφθόγ- γεσθαι καὶ παρανοεῖν». Ἀλλ' ὅταν Σκαλιγήριοι καὶ Βοβέριοι καὶ Ὀδιοὶ σοφώτατοι περιπίπτωσιν εἰς τοιαύτας ἀτοπίας, τοῦτο δεινόν, καὶ πέρα δεινοῦ! Καὶ πρῶτον ὁ σοφὸς Βοβέριος (ἵνα πρῶτον πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσωμεν ἐν ὀλίγοις τὸ πᾶν) ὁπαδὸς γενόμενος τῆς περὶ τοῦ Ἀριστέου γνώμης τοῦ φίλου καὶ συγχρόνου κριτικοῦ Σκαλιγήρου (α), (καὶ τοι περὶ τὰ πλεῖστα αἰδήμων, καὶ σωφρονικός, καὶ πολὺ τοῦ φίλου πλέον πρὸς καινοτομίας ἐγκρατέστερος), ἐπίστευσε καὶ τὴν Σκαλιγήρειον ἐρμηνείαν τῆς περὶ τοῦ Φαληρέως Ἑρμιπ- πείου περικοπῆς (β). Ὅθεν εὗρισκεν ἀπίθανον ἦν ἰστόρησεν Ἀρι- στέας ἐπὶ τῆς Φιλαδέλφου βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν τοῦ Φαληρέως, διότι τοῦτον ὁ Σκαλιγήρος, ἐξάγων παρ' Ἑρμιππου δόγμα βασιλι- κόν, ἐξώριζε μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ παρεδίδου τῇ θανατη- φάρφ δῆγματι τῆς ἀσπίδος, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλα- δέλφου! Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ψευδοῦς ὑπολήψεως ὁ Βοβέριος ἀνέπλαττε καὶ σύγχυσιν Δημητρίων καὶ Πτολεμαίων παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ. Οὕτω πάντοτε καὶ πανταχοῦ «*Μήτηρ ψευδοσύνη ψεύδεια τέκνα τεκροῖ*»! Ἐπειτα καὶ ἄλλως ἀνοίκειον ἔβλεπεν εἰς τὸν περιφανέ- στατον Φαληρέα τὴν ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν, διότι μῆτε ταύτης ἐξηκρίβου τὸ εἶδος, καὶ τὸ ἔργον ἔκρινεν ἴσως ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῶν αὐτῶ συγχρόνων φυλάκων μικρῶν τινων βιβλιο- θηκῶν, συμφύρων τὰ ἔθνη τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου καθ' ὃν ἔζη, πρὸς τὰ τῶν παλαιῶν, καὶ τούτων Ἑλλήνων. (Οὕτως ἄλλοι πάλιν τῶν νεωτέρων κριτικῶν καὶ αὐτὰς τὰς Ὀμηρικὰς ἐκφράσεις καὶ παραβολὰς ἀγροίκους εὔρηκαν πολλάκις καὶ σκαιάς, ἢ ὠμάς καὶ ἀπανθρώπους, ὡς πρὸς τῶν κατ' αὐτοὺς ἐθίμων τὴν εὐχαριν ἀστυ- κότητα!). Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ τῆς γραμματικῆς ἐπι- νυμίας, ἐξ ἧς ὁ Τερτυλλιανὸς προσηγόρευσε τὸν Δημήτριον, ἀπαν-

(α) «J. à Woweren Juvenis mihi propter mores et eruditionem caris- simus». J. Scaliger. de Emend. Tempor. L. V. p. 453.

(β) Wower. Syntagm. p. 36 sq.

τῶμεν εἰδικώτερον ἐφεξῆς, ἀνακρίνοντες τὰς σφοδροτέρας περὶ τῶν αὐτῶν ἐπαναλήψεις τοῦ Ὁδίου.

§. 16. Οὗτος τοίνυν ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἠπατήθη πολλαχῶς.

Α) Διότι τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατάστασιν τοῦ πρόσφυγος Φαληρέως ἔκρινε παραβάλλων πρὸς τὴν Ἀθήνησι προτέραν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ καὶ δόξαν (βλ. ὀπισθ. §. 6), μηδόλως διαστέλλων μῆτε τόπου, μῆτε χρόνου, μῆτε τύχης μεταβολήν. Ὑπέμνησε τὸν Ὁδion Οὐόσιος εὐφυστάτα τὰ « Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ » (§. 5), γραμματοδιδάσκαλος ἀποβάς, ὁ πρῶτην μέγας μονάρχης, « παισὶ Κορινθίων βῆτα καὶ ἄλλα λέγων » (ἐν ἐπιγράμ.). Ἀλλ' ὁ Ὁδιος οὐκ ἀπεδέξατο παρομοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Φαληρέως περιστραφέντα τὸν ἄστατον τοῦ βίου τροχόν· οὐδ' ἠνέσχετο παντάπασιν ἵνα καὶ οὗτος, ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀρχῆς, ἀποβῇ ἐπὶ τῆς ξένης, εἰ καὶ μὴ γραμματιστής, ὡς ὁ Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ (ὃν καὶ Φίλων ἐμνημόνευσεν, ὡς παράδειγμα τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀγχιστρόφου μεταβολῆς) (α), ἀλλὰ καὶ γραμματικός, τουτέστι βιβλιοφύλαξ (ὡς ἐξήγησεν Ὁδιος τὸ παρὰ τῷ Τζέτζη γραμματικός! ἀνωτέρω §. 5. σημ.). Ἀποδείκνυσι δὲ τὸ τοῦ πράγματος ἀδύνατον ἐκ δύο μάλιστα ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων· πρῶτον, ἐξ ἧς ἀπήλαυεν ὁ Φαληρεὺς εὐνοίας τοῦ Σωτήρος, ἐν ἀφθόροις διαγῶν, καὶ τῶν φίλων πρῶτος καὶ σύμβουλος τῷ βασιλεῖ διατελῶν. Ἐκ δὲ τούτων ἐξήλεγε καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ τυράννου τῆς Σικελίας, ὡς ἀτόπως δῆθεν καὶ μὴ πρὸς ἔπος ὑπὸ τοῦ Οὐόσιου παραβλήθεν· Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὁ γηραιὸς ἐπιτροχάδην ἀπαντῶν πρὸς τὴν οὕτως ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ τετραγῶδημένην, ὡς ἀπίστευτον καὶ γελοίαν, ἀπ' ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἐπιστάτην βιβλιοθήκης

(α) « Ἀρχαὶ βασιλείων καθρέθησαν. — Ἐγγυαταί μου τὸν λόγον Διονύσιος ὁ ἐν Κορίνθῳ, ὃς Σικελίας μὲν τύραννος ἦν, ἐκπεσὼν δὲ τῆς ἡγεμονίας, εἰς Κόρινθον καταφεύγει, καὶ γραμματιστῆς ὁ τοσοῦτος ἡγεμὼν γίνεται » (Φιλ. ἐν βίῳ πολιτ. ἢ περὶ Ἰωσήφ §. 23). πρβλ. Διόδωρ. ις. 137: Δίλιαν. Π. ιστ. γ. 12. — καὶ Δημήτριος (εἴτ' αὐτὸς οὗτος ὁ Φαληρεὺς, εἴτε καὶ μᾶλλον ὁ Ἀλεξανδρινός, εἰς ὃν τινεὶ ἀποδίδουσι τὸ περὶ Ἐρμηνείας §. 252). « Πτωχεύει ἐν Κορίνθῳ Διονύσιος, διδάσκων γράμματα » κτλ.

τοῦ Δημητρίου μεταβολήν· ἀπέδειξεν αὐτὴν καὶ λίαν πιστευτὴν καὶ δυνατὴν, μνημονεύσας ἐκ τῆς ἱστορίας ἄλλην παρομοίον καὶ πολὺ μείζονος ἡγεμόνος, τοῦ Διονυσίου, πολὺ χείρονα, διὸ καὶ τῆς τοῦ Φαληρέως παραδοχοτέραν μεταβολήν. Οὗτος μὲν γὰρ ἐκπεσὼν τῶν Ἀθηνῶν, κατέστη τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης ἐπιμελητῆς, ἐν ἀφθόνοις διάγων καὶ τιμώμενος παρὰ τοῖς Πτολεμαίοις. Ὁ δὲ Διονύσιος ἀπὸ τοσοῦτου μονάρχου, δι' ὧν 24, ἐτῶν κρατήσας τῆς Σικελίας, ἐπώχρευεν ἐν Κορίνθῳ, διάγων ἄτιμος καὶ πειναλέος γραμματιστής. Ταῦτα συντόμως ἅμα καὶ μουσικῶς ἐξέφρασεν Οὐόσσιος ἐν ὀλίγοις εἰπὼν, « ἦπτον εἶναι θαυμαστὸν τὸ τοῦ Φαληρέως, ἡ τὸ τοῦ Σικελίας τυράννου Διονυσίου ». Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδισ καὶ ταῦτα διέστρεψεν. Ἀλλὰ τίς εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν, ὅτι κατεστάθῃ καὶ ὁ Δημήτριος ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης, ὅπως ἀπὸ τούτου πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὡς ἂν ταλαίπωρός τις γραμματακόφρων, λιμοκτονῶν ἐν τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἀνακτόροις, ὡς ὁ Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ; Μὴ γὰρ ἐπέλειπον δι' αὐτὸν αἱ τοῦ Μουσίου συντάξεις; καὶ αἱ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισήμους σοφοὺς βασιλικαὶ μεγαλοδωρεαὶ; ἢ μήπως πάλιν ὁ τῶν βασιλοπαίδων τοῦ Σωτῆρος διδάσκαλος καὶ τῆς βιβλιοθήκης φροντιστὴς Ζηνόδοτος ἀπήλαυεν ὀλίγης ἀφθονίας καὶ φιλίας καὶ τιμῆς παρὰ τῷ φιλομούσῳ βασιλεῖ; Παρομοίως καὶ ὁ Φαληρεὺς ἡδύνατο καὶ πρῶτος εἶναι τῶν εὐδαιμόνων τοῦ Πτολεμαίου φίλων, καὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστατεῖν.

Ἐπειτα, καὶ ἄλλο ἐπιχείρημα παρενέπλεξεν Ὀδισ ἀπὸ τῆς μεγαλοφροσύνης τοῦ Φαληρέως, δι' ἣν οὐκ ἄν ποτε (λέγει) κατεδέξατο τοιαύτην ἐπαγγελίαν εὐτελῇ, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν, ἀτιμαστικὴν (§. ε.)· καὶ τοιαύτην ἀποδείκνυσι τὴν τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστασίαν, διότι παρεδίδοτο συνήθως ἀνθρώποις γραμματικοῖς! ἀλλὰ περὶ τούτου τοῦ γραμματικισμοῦ λέγομεν εὐθὺς παρακατιόντες. Ὁ δὲ κριτικὸς πανηγυρίζων τὴν βασιλικὴν τοῦ Φαληρέως μεγαλοφροσύνην, ἐμνημόνευσεν ὡς λαμπρὰν αὐτῆς ἀπόδειξιν καὶ τὴν περὶ τῆς δαπάνης πολυτέλειαν. Ἀλλὰ ταύτην πρῶτον μὲν,

μεταξὺ πολλῶν καὶ ἄλλων διαβολῶν ἱστόρησαν ὅ,τε Σάμιος Δοῦρις, πολλὰ καὶ ἄλλα τῶν Ἀθηναίων καταψευσάμενος (Πλούτ. Περικλ. §. κη), καὶ Καρύστιος ὁ Περγαμηνὸς, ἐκτραγωδήσαντες τὰ πλεῖστα ἐξεπίτηδες ἐπὶ ψόγῳ τοῦ Δημητρίου. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ αὐτὸς ὁ εὐγλωττος Βανδάλης παρετραύλισεν, ἀποδεικνύων καὶ οὗτος ἐξ αὐτῶν τὴν κακοήθειαν καὶ μοχθηρίαν τοῦ Φαληρέως! (α). Ἐπειτα καὶ ἄλλως, εἴπερ ὁ Δημήτριος (ὡς λέγουσιν) α ἐτέλει θοίνας καθ' ἐκάστην λαμπρὰς, πλῆθος ἔχων συνδείπνων, καὶ ῥάσματα μύρων ῥαίνων κατὰ γῆς, καὶ τὰ ἐδάφη τῶν οἰκημάτων διηνηθισμένα κατασκευάζων, καὶ μάγειρα Μοσχίωνα τὸν ἄριστον τῶν τότε μαγείρων ἔχων ἐωνημένον, » (διότι καὶ τοῦτον ἢ τοῦ Δημητρίου λαμπρότης κατέστησεν ὀνομαστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν), « ὅστις μόνον ἐξ ὧν αὐτῷ ὁ Δημήτριος ἐχαρίσατο λειψάνων τῶν καθημερινῶν τραπεζῶν ἠγόρασεν ἐν ἔτεσι δύο τρεῖς συνοικίας » (Ἀθῆν. ιβ, 542), ταῦτα, λέγομεν, καὶ τὰ τοιαῦτα τρυφερὸν μὲν καὶ φιλήδονον καὶ συδαριτικὸν [ἐμφαίνουσιν ἥθος, καὶ βίου ὑγρότητα (ἵνα μὴ λέγωμεν ἀσωτίαν)· σὺ δ' ἂν θέλῃς, πρόσθετος καὶ φαντασίαν ἀρχοντικὴν, καὶ λαμπρότητα μεγαλόδοξον, καὶ προσέτι δημαγωγικὴν Ἀλκιβιάδειον φιλοτιμίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μεγαλοφροσύνην ἀληθινήν. Ὁ Ἀλκιβιάδης Ὀλύμπια νικήσας, εἰστίασεν ἄπασαν ἐκείνην τὴν μυριοπληθῆ πανήγυριν. Ὡσαύτως καὶ τις ἄλλος Λεόφρων, καὶ αὐτὸς Ὀλυμπιονίκης· ἄλλος δέ τις ἄλλους τινάς· ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ πάντας Ἀθηναίους (6). Ἀλλὰ τίς ἐκ τούτων ἐπήνεσε τοὺς ἄνδρας ὡς μεγαλόφρονας καὶ μεγαλοφύεις; εἰ δέ τις τὰ τοιαῦτα θαυμάζει, θαυμαζέτω λοιπὸν ὡς δείγματα βασιλικῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τὰ τῶν Λευκούλλων πολυτάλαντα καὶ πολυανθρωπώτατα δεῖπνα, καὶ Μήδων καὶ Περσῶν τὴν πολύχρυσον χλιδὴν, καὶ τὸ

(α) Van Dale Diss. c. 3. p. 21. — Ἀλλ' ἴδε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Βοναμὺ μετὰ κρίσεως συγγραφείσαν Βιογραφίαν τοῦ Φαληρέως, in *Memoir. de l'Academ. des Inscript.* T. VIII. p. 157. sqq.

(α) Σουίδ. λ. Ἀθηναῖος. « Καὶ Χάρης δὲ ὁ Ἀθηναῖος (ἔφ' ὃν ἔλαθε διὰ Λυσάνθρου 60 ταλάντων) ἐδείπνησεν Ἀθηναίους ἐν τῇ ἀγορᾷ ». Ἀθῆν. ιβ. 532.

πίρειν παρ' ἐκείνοις α ἔξ ὑαλίνων ἐκπωμάτων καὶ χρυσίδων ἄκρατον οἶνον ἡδύν ».

« Οἱ βάρβαροι γὰρ αὐτοὶ ἤγουνται μόνους,

Τοὺς πλείους δυνάμεις καταργεῖν καὶ πλεῖν » (Ἀριστοτ. Ἀχαρν. 74—77).

Ἀλλ' ὁ Κίμων ὁ Ἀθηναῖος « δειπνον παρσκευάζεν αἰεὶ εὐτελές, τοὺς ἀπόρους τῶν Ἀθηναίων εἰσιόντας δειπνίζων » (Ἀθην. ΙΒ. 533). Ὁ δὲ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Τιμόθεος, ἀπορρίψας τὰ δειπνα τὰ πολυτελῆ καὶ τὰς στρατηγικὰς ἐστιάσεις ἐκείνας (ὁποίας καὶ αὐτὸς ποτε φορτικῶς ἐπεδείκνυτο), πολὺ προτιμωτέραν ἔκρινε τὴν τράπεζαν τοῦ Πλάτωνος, « ἀφελῶς ἅμα καὶ μουσικῶς παρ' αὐτῷ ἐστιαθεὶς » (α). Σφόδρα περιττοὶ γινόμεθα καὶ ὀχληροὶ, συνείροντες τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' Ὀδῖος αἴτιος! ὅστις καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις λεγομένην ἀβροδίαιτον τοῦ φαληρέως πολυτέλειαν ἀπέδειξεν ἡμῖν ὡς τεκμήριον τῆς αὐτοῦ μεγαλοφροσύνης, δι' ἣν οὐκ ἂν ποτε κατεδέξατο τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης! Ἀλλὰ διὰ μὲν τοιαύτην ἀσωτίαν (εἴπερ ἦν ἑνοχος ὁ Φαληρεὺς) ἐπέπληξαν ἂν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις οἱ Ἀρεοπαγῖται· καθὼς ὕστερον καὶ τὸν ἀπογονὸν αὐτοῦ καὶ ὁμώνυμον Δημήτριον, « κελεύσαντες αὐτὸν βέλτιον ζῆν » (Ἀθην. δ, 167). Ὁ δὲ κριτικὸς παρὰ τὰς λαμπράς, ἀς ἐμνημόνευσε, καὶ σολοίκους ἐκείνας καὶ συβαρίτιδας θοίνας, εἶχεν (εἴπερ ἤθελεν εἰπεῖν) ἄλλα πολὺ λαμπρότερα καὶ ἀληθέστερα δείγματα τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ φιλοσόφου τῶν Ἀθηναίων ἀρχοντος, καὶ περικλεοῦς ἐπίσης καὶ νομοθέτου καὶ ῥήτορος καὶ γραμματικοῦ ὁποῖα κἀκεῖνα. Ὅτι κατασταθεὶς ὑπὸ Κασσάνδρου ἐπιστάτης τῶν Ἀθηναίων, « οὐ μόνον οὐ κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὥρθωσε » (Στράβ. Θ, 398)· καὶ ὅτι « πολλὰ καὶ τὰ κάλλιστα τῇ πατρίδι ἐπολιτεύσατο· καὶ γὰρ προσόδοις καὶ κατασκευαῖς ἡύξησε τὴν πόλιν » (Λαέρτ. Ε, ε, 2) κτλ. Ἀλλὰ καὶ τῶν τετυφωμένων εὑρίσκει τὴν θεραπείαν. Καὶ τοὺς νέους ἐνουθέτει τὴν αἰδῶ πανταχοῦ ἀχώριστον περιφέρειν (Λαέρτ.). Καὶ τοὺς πλεονέκτας χαριέντως καὶ

(α) Αἰλιαν. Π. ἱστορ. Β. 18. — Ἀθην. Ι, 419.

κομφῶς ἐπέσκαπτε λέγων· « Οὕτω συντόνως ὀρύττειν (ἐν μεταλλείαις), ὡς ἂν προσδοκῶντας αὐτὸν ἀνάξιν τὸν Πλούτωνα » (Στράβ. γ, 147). Καὶ ὅτι « πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερά τῶν ἀδύλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἐμελλον, οὐκ ἔλαβον, ἃ δ' εἶχον, ἀπέβαλλον· ὥσπερ αἰνίγματος πρόπον ἀτυχοῦντες » (α). Ἄλλα μεγαλόφρονα τοῦ Φαληρέως παραλείπομεν, ἐν οἷς καὶ ἡ περὶ τῶν καταστραφέντων ἀνδριάντων ἀπόκρισις, ἣν καὶ Ὁδισ ἀνέφερε παράλληλον πρὸς τὰς θοίνας τὰς λαμπράς!

Κάκεινο δὲ προστίθῃσι παράλογον ὁ κριτικός· ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην μεγαλοφροσύνην ὁ Φαληρεὺς, ἀφείς τὸν Πτολεμαῖον (ἐπὶ τὴν ἄδοξον τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν καλοῦντα), πρὸς ἄλλους ἂν ἀπῆρχετο βασιλεῖς, λίαν ἀσπαστὸς καὶ ἀποδεκτός (§. ε). Ἰ! καλὴν, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὑψηλόνοιαν καὶ μεγαλοψυχίαν ἐπεδείκνυτ' ἂν ὁ φιλόσοφος οὗτος, εἴπερ, ἀπολιπὼν τὴν εἰς ἣν κατέφυγε, καὶ διέτριψε πολυετῶς, καὶ τοσοῦτον εὐημέρησεν, εὐεργετικωτάτην οἰκίαν τῶν Πτολεμαίων, ταύτην λέγω τὴν οἰκίαν ἀπολακτίσας (καὶ ταῦτα, δι' ὑπουργίαν μάλιστα πρέπουσαν εἰς ἄνδρα φιλολόγον καὶ φιλόσοφον), ἔπειτα, παρῆλθ' ἤδη, καὶ προβεβηκώς, περιήρχετο κρούων θύρας ἄλλων βασιλείων, ὡς ῥα κένδυτος θυρεπανόικτης, δοξοκοπιᾷ βουλευμίων, καὶ ἐπαιτῶν εὐνοίας καὶ τιμᾶς, αἵτινες ἂν κατήσχυνον τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ κλέος τῆς Ἀθήνησιν αὐτοῦ πολιτείας! Ὁ πρόην δι' ὅλης δεκαετίας κυβερνήσας τὴν πόλιν, καὶ τ' ὄνομα μὲν ἐπιστάτης, ἢ ἐπιμελητῆς αὐτῆς καὶ δημαγωγός, τὸ δὲ πράγμα γενόμενος βασιλεὺς καὶ φύλαξ τῆς δημοκρατίας, ἄξια γ' ἂν ἔπραττε τοῦ τε βήματος τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ τῶν τοσοῦτων δι' αὐτὸν ἐκκλησιῶν, καὶ ψηφισμάτων, καὶ στεφάνων, καὶ αὐτῆς τῆς τριακοσιοστῆς τῶν ἀνδριάντων, εἰ μετὰ πολλὰς θωπείας καὶ περιδρομάς ὀνομάζετο, τέλος, ἔπαρχος βαρβάρου τινὸς χώρας, τιμνθεὶς ὑπὸ Λυσιμάχου, ἢ

(α) Ἀθην. γ. 233. Τὸ δὲ αἰνίγματος πρόπον εἶπεν ὁ Φαληρεὺς, εἰς ἐκείνης τῆς τῶν φθιριζομένων ἀλιέων πρὸς τὸν Ὀμηροῦ αἰνιγματώδους ἀποκρίσεως. « Ἄσπ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ἃ δ' οὐκ ἔλομεν, φερόμεσθα ». Ἡρόδ. ἐν βίῳ Ὀμήρου καὶ Schweigh. Animadv. εἰς Ἀθην. τ. 3. σελ. 349.

Σελεύκου, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν μῆτε πεπαιδευμένων, μῆτε φιλομούσων, κατὰ τοὺς Πτολεμαίους, συχνάκις δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου! Ἄτοπα τὰ τοιαῦτα πιθανοῦργοῦνται περὶ τῆς δῆθεν μεγαλοφροσύνης τοῦ Φαλγρέως· πᾶν δὲ μάλιστα τούαντίον, καὶ λίαν αὐτὸν ἀπύνητον καὶ μικρόψυχον παριστῶσιν· εἴ γε διὰ μεираκιώδη φιλοτιμίαν ὀργισθεὶς πρὸς φίλον βασιλέα, ἄλλων ἡγεμόνων ἐθήρευεν εὐνοίας. Ὅστις καὶ πρὸς αὐτοὺς αὐτοῦ τοὺς συμπολίτας, οὕτως ἀχαριστήσαντας, τοσαύτην ἐπεδείκνυε μεγαλοψυχίαν, ὥστε καὶ φυγὰς ὦν ἐν Αἰγύπτῳ αἰ διωρεάς αὐτοῖς πέμπειν » (Πλούτ.). Ἐπειτα, κἄν θῶμεν ὅτι παρεξέπιπτεν εἰς τοσαύτην κενοδοξίαν μικροφροσύνην, ἐκτυφωθείς, καὶ τὴν αἰδῶ τῆς προτέρως εὐκλείας καὶ τὸ μέγεθος τοῦ φρονήματος ἀπολέσας, ταχέως ἂν ἐξήγειρον αὐτὸν πάλιν πολλοὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσόφων αὐτοῦ φίλων, ὑπενθυμίζοντες τὸ καλὸν αὐτοῦ γνωμικόν, καὶ κατασπῶντες ἐπαίρομένους τὰς ὁφρῦς, « ὡς ἐπισκοτούσας τῷ βίῳ » (α). Καὶ τοῦτο δ' ἂν τις ὑπολάβῃ· δικαίως· ὅτι ὁ ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει θαυμαστός καὶ πολύπειρος Δημήτριος οὐ μόνον ἐπὶ ξένης οὐδέποτ' ἐζήλωσε τοιαύτας τιμὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς χρυσὰς Ἀθήνας εἶγε πάλιν ὡς ἄρχων μετεκαλεῖτο, μνημονεύων μετὰ τῆς εὐκλείας καὶ τοὺς χαλεποὺς καὶ θορυβώδεις περισπασμοὺς καὶ κινδύνους τῆς πολιτείας, εἶπεν ἂν καὶ αὐτὸς τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους· ὅτι αἱ Εἰ μὲν τις ὁδοὺς δύο δείξει, τὴν μὲν εἰς ἄδου φέρουσαν, τὴν δ' ἐπὶ τὸ βῆμα, ἥδιον ἂν τὴν ἐτέραν ἦλθον, τὴν εὐθὺ τοῦ ἄδου » (β). Ὁ δ' αὐτὸς Θεμιστοκλῆς παρὰ τοῖς Πέρσαις φυγὰς διατρίβων, οὔτε σατραπειὰς τινὰς ἐζήτει καὶ παραδυναστείας, οὔτε κίθαριν φορεῖν ὀρθήν, ἀλλ' ἰδιώτευεν, εὐλαβούμενος τὸν φθόνον, καὶ ἀγαπῶν εἰς

(α) « Ἐλεγεν (ὁ Φαλγρεὺς) μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὁφρῦς, ὅλῳ γοῦν ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ » (παρὰ Λαερτ. Ε. ε §. 10). Ὁ δὲ Μενάγιος (observat. ib.) ὀρθότερον νομίζει γραπτόν, « μὴ κ ρ ὦ μ ἐ ν μ ἐ ρ ο ς », ἢ ἁπλῶς « μὴ κ ρ ὦ μ ἐ ρ ο ς » εἶναι τὰς ὁφρῦς, ὅλῳ δ' ἐπισκοτεῖν » κτλ. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ μὴ φαίνεται δριμύτερον.

(β) Δίλιαν. Π. ιστορ. Θ. 18. Τοιαῦτά τινα καὶ τὸν Δημοσθένην εἰπὼντα ἐστέρησαν ἢ Πλούταρχος ἐν βίῳ Δημοσθέν. §. κς.

ἀς ἐκαρπούτο μεγάλας δωρεὰς καὶ τιμὰς (Πλούτ. Θεμιστοκλ.). Πολὺ γ' ἂν μᾶλλον ὁ Φαληρεὺς προηρεῖτο τὸν παρὰ τοῖς φιλομούσοις Πτολεμαίοις ἀκίνδυνον καὶ φιλόσοφον βίον, ἀποφεύγων πᾶσαν δοξοθηρίαν πολιτικὴν. Οὕτω δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἀθηναίων ἐνδοξοὶ στρατηγοί, καὶ τοὶ μὴ φυγάδες, κατεβίουν ὅμως ἔξω τῆς πόλεως ἐκουσίως ιδιωτεύοντες, ἄλλοι ἀλλαχοῦ, καὶ Χαθρίας ἐν αὐτῇ κἀκείνος τῇ Αἰγύπτῳ (α). Εἰ δὲ καὶ παρωργίζετο πρὸς αὐτὸν ὁ Φιλάделφος, ὡς ὑπέθετο διλημματίζων ὁ Ὀδῖος (S. ε) (ἐπειδὴ κατεδικάσθημεν διαδραμεῖν ὅλους τοῦ κριτικοῦ τοὺς ὄνειρους), πάλιν ἡδύνατο φιλοσόφως ὁ Φαληρεὺς ὑπομῆναι, πράττων τὸν φιλοτιμώτατον βασιλέα, καὶ στέγων καὶ αὐτὴν τὴν (κατὰ τὸν Ὀδῖον) φαύλην μὲν, ἀλλ' ὅμως (ὡς οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθεῖ) μουσοφιλή τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστασίαν πολὺ πάντως προθυμότερον, ἢ ὅσον ὁ μέγας ἐκείνος Θεμιστοκλῆς, τὸν βάρβαρον Πέρσῃ ἐξημερῶν, ὑπέμεινε καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς αὐτὸν βαρβαρικὴν προσκύνησιν (Πλούτ. Θεμιστ.). Ὡς δὲ, τέλος, οὗτος οὐκ ἠνέσχετο προδοῦναι τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην εὐγνωμοσύνην· ὡσαύτως καὶ ὁ Φαληρεὺς οὐκ ἂν ποτε κατεδέξατο ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος (καὶ ταῦτα χωρὶς ἀνάγκης) ἀποθῆναι, τὸν εὐεργέτην βασιλέα προδούς. Ἐγγυᾶται δέ μου τὸν λόγον αὐτὸς πάλιν ὁ Δημήτριος, συμμαρτυροῦντος καὶ τοῦ Ὀδίου. Ὀκταετίαν, ἢ δεκαετίαν ὅλην (ὡς Ὀδῖος διατείνεται) παρέμεινεν ὁ Φαληρεὺς παρὰ τῷ βασιλεῖ Κασσάνδρῳ, φυγὰς εἰς τὰς Θήβας διασφθεῖς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν. Πῶς ἄρα διῆγε παρ' αὐτῷ δι' ὅλων τῶν ἐτῶν τούτων; ποίαν ἀξίαν ἢ δύνάμειν καὶ ἐξουσίαν πολιτικὴν, ποῖον καὶ μικρὸν ἀντάλλαγμα τῆς Ἀθήνησι λαμπρότητος ἀνταπέδωκεν ὁ φίλος αὐτῷ Κάσσανδρος; Οὐδὲ ἔν. Καὶ ἐφιλοξένει μὲν ἐξάπαντος τὸν πρόσφυγα, βασιλικῶς ἐπιμελουμένου καὶ θεραπεύων, καὶ συμβούλῳ πολλάκις ἐχρῆτο, καὶ πρεσβευτὴν ἀπέστειλεν (ὡς Ὀδῖος ἠξίωσεν, ἡπισθ. σελ. 71). Καὶ συνερ-

(α) * Ἀπαιεῖ (οἱ Ἀθηναῖοι) εἰσι χαλεποί· διὰ καὶ εἴλοντο αὐτῶν οἱ ἐνδοξοὶ ἔξω τῆς πόλεως καταβίβν. Ἰρικράτης μὲν ἐν Θράκῃ, Κόνων δ' ἐν Κύπρῳ, Τιμόθεος δ' ἐν Λέσβῳ, Χάρης δ' ἐν Σιρίῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Χαθρίας ἐν Αἰγύπτῳ. Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. IB. 532.

ῥαψώδει δὲ πάντως μετ' αὐτοῦ τὸν Ὀμηρον ὁ Κάσσανδρος, « οὕτω φιλόμηρος ὢν, ὡς διὰ στόματος ἔχειν τῶν ἐπῶν τὰ πολλά » (Αἰθν. ιδ 620). Καὶ συνέποχον ἴσως ἐπὶ τοῦ ἄρματος πολλάκις ἔσχε τιμῶν. Οὕτω καὶ Διονύσιος ὁ τύρηνος ἐτίμησε τὸν Πλάτωνα, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς Σικελίαν, αὐτὸς μὲν ἡνιοχῶν, ὁ Διονύσιος, τὸν δὲ φιλόσοφον ἔχων ἐπὶ τοῦ ἄρματος παραβάτην. Καὶ τις ἴσως τῶν φιλομούσων Θηβαίων, βλέπων τὸν Δημήτριον καὶ Κάσσανδρον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρματος, ἐχάρη τε καὶ εἶπεν ὅ,τι παρῳδήσεν ὁμηρίζων εὐφυῶς καὶ ὁ Συρακούσιος ἐκεῖνος περὶ Διονυσίου καὶ τοῦ Πλάτωνα:

— « Μίγα δ' ἱεραχε φήγινος ἄξω »

Εὐρισθόσυνη· δαινὸν γὰρ ἄγειν βροτῶν, ἄνδρα γ' ἄριστον » (Αἰθν. Π. Ιστ. Δ, 18).

Ἀλλὰ τί ἦσαν (εἴπερ ἦσαν καὶ ὅλως) τὰ τοιαῦτα φιλοφρονήματα πρὸς τὸν ἔκπτωτον καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πατρίδος, καὶ ξένον εἰς τὰς Θήβας, καὶ πλάνητα Δημήτριον; Ποσάκις ἴσως ὦκτειρον αὐτὸν αὐτοὶ πάλιν οἱ Θηβαῖοι, βλέποντες ἰδιώτην καὶ τῆς προτέρας δόξης ἔρημον· ὡς ἤλουν καὶ τὸν ὁμώνυμον αὐτοῦ Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, ὁπότε καὶ ἐκεῖνος μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν, ἦλθεν εἰς τὰς Θήβας ἰδιώτης, καὶ πλανώμενος « παρὰ γάματα Δίρχης, Ἰσμηνοῦ θ' ὕδωρ » (Πλουτ. Δημητ. §. με.). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κάσσανδρος πιεζόμενος τότε συχνάκις ἐκ τῶν πολέμων τοῦ Πολιορκητοῦ, καὶ παρῆδεν ἴσως κάποτε τὸν ἐπεξενωμένον φίλον, ἀμελήσας ὑπ' ἀσχολίας, πολὺ πλέον εὐκολώτερον, ἢ ὁ μέγας Περικλῆς τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον Ἀναξαγόραν (Πλουτ. Περικλ. §. 15).

§. ιδ. « Καὶ διῆγ'ε λοιπὸν ἐν Θήβαις ὁ Φαληρεὺς « ἀδοξῶν, καὶ ταπεινὰ πράττων » (βλ. ὅπισθ. σελ. 70), καὶ πενόμενος δὲ, ἴσως, καὶ ἀγαπῶν φιλόσοφον πενίαν (ἀφ' ἧς πρῶτην ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐφιλοτιμήθη καὶ τὸν Ἀριστείδην καὶ τὸν Σωκράτην αὐτὸν ἀπαλλάξαι, ὡς δῆθεν ἀπὸ μεγίστου κακοῦ, καθὼς εἶπε χαριέντως ὁ Πλούταρχος, Ἀριστείδ. §. α). Ἀπεδέχετο δὲ καὶ τὸν φίλον Κράττητα παραμυθούντα (α), καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν παρεμύθει, φέρων

(α) Πλουτάρχ. πῶς αὖ τις διακρ. τὸν λόγ. τοῦ φίλου· σελ. 255. τόμ. 5. Reiske.

γενναίως τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν, καὶ φιλοσοφῶν περὶ τὰς ὀξύ-
 ῥόπους τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων στροφὰς καὶ περιπετείας· ὥστε
 καὶ τοὺς Εὐριπίδου στίχους ἐκείνους

— — — — Μί' ἡμέρα

Τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὰ δ' ἤρ' ἄνω,
 διώρθου σφώτερον αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς λέγων, ὅτι « βέλτιον ἂν εἶχεν,
 εἰ μὴ *μίαρ ἡμέρας*, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου » (α). Οὕτω
 δ' ἔχων ὁ Δημήτριος οὐτ' ἀπέλιπε ταχέως τὰς Θήβας καὶ τὴν
 Μακεδονίαν, ἀγανακτήσας, οὔτε πρὸς ἄλλους βασιλεῖς ἐπεφοίτησεν,
 ἀρχάς τινας καὶ τιμὰς καὶ δόξας θηρεύων, ἀλλὰ παρέμεινε καὶ μέχρι
 τῆς Κασσάνδρου τελευτῆς, καὶ μετέπειτα, παραμυθῶν τὴν χήραν αὐ-
 τοῦ, τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τὴν πρὸς τὸν Κάσσανδρον εὐγνωμοσύνην,
 ὡς αὐτὸς Ὀδῖος διεβεβαίου ἐν τοῖς προηγουμένοις (Κεφ. Δ. §. ζ.). Καὶ
 κατὰ ταύτην ἄρα τὴν διάνωσιν τοῦ κριτικοῦ, παρομοίως ἂν παρέμει-
 νεν ὁ Φαληρεὺς καὶ παρὰ τῷ Φιλαδέλφῳ, φέρων γενναίως τὴν τοῦτου
 (καθ' Ὀδῖον) τραχύτητα, διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα, τὸν Λαγίδην,
 εὐγνωμοσύνην, συνεργῶν δὲ προθύμως καὶ εἰς τὴν κοινωφελεστάτην
 τῶν βιβλίων συναγωγὴν· ἀφ' ἧς πάντως καὶ τέρψιν ἐκαρποῦτο καὶ
 θυμηδίαν, οἷας ἐν Θήβαις ἐστέρητό. Εἰ δὲ καὶ μεταξὺ τῶν καλ-
 λίστων ἔργων τῆς Ἀθήνησιν αὐτοῦ πολιτείας ἀπαριθμεῖται καὶ αὐτοῦ,
 ὅτι « κατασκευαῖς ἐκόσμησε τὴν πόλιν », πολὺ φιλοτιμότερον
 ἐσπούδασε καὶ περὶ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατασκευὴν τῆς βιβλιοθή-
 κης, φιλοσόφως ἅμα καὶ φιλανθρωπῶς συντελὼν εἰς τὴν αὐξήσειν τοῦ
 καλλίστου τῶν ψυχῶν ἰατροῦ καὶ παμπλουτοῦ τῶν γνώσεων
 θησαυροῦ. Καὶ οὕτω κατεκόσμηε τὴν Ἀλεξανδρίαν, θαυμαζόμενος
 ἀπὸ τῆς σοφίας οὐχ ἥττον, ἢ πρόην ἀπὸ τῆς πολιτείας, ὑπότε μετὰ
 κλέους ἐκόσμηε τὰς Ἀθήνας (ε). Ἄδοξον ἔργον ἔκρινεν Ὀδῖος τὴν ἐπὶ

(α) Πλούτ. παραμ. π. Ἀπολλών, σελ. 395: T. c. Reisk.

(ε) « Medioeriter doctos magnos in rep. viros, et doctissimos homines
 non nimis in rep. versatos, multos commemorare possumus; qui vero utra-
 que re exccelleret, ut et doctrinae studijs et regenda civitate princeps esset,
 quis facile praeter hunc (Demetrium Phalareum) inveniri potest? (Cicer.
 de Leg. 1. III c. 6) Ταύτην τὴν περὶ τοῦ Φαληρεῖος μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος

τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσιαν τοῦ Φαληρέως! Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔκρινε τοιοῦτο κᾶκείνος ὁ τοῦ Φαληρέως συγγενὴς καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Τιμόθεος· ὅστις, εἴ ποθεν, ἐξαίφνης ἐπιστάς, ἐβλεπει αὐτὸν περὶ τὰ κάλλιστα σπουδάζοντα καὶ διαλεγόμενον, εἶπεν ἂν καὶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ περὶ τοῦ Πλάτωνος ἐπεφώνησεν (ὁπότε τοῦτον ἤκουσε μετὰ τῶν φίλων διαλεγόμενον οὐχὶ περὶ τριηρῶν καὶ φόρων καὶ συμμάχων, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν εἵριστο σπουδάζειν ὁ Πλάτων) «ὦ τοῦ βίου, καὶ τῆς ὄντως εὐδαιμονίας!» (Ὁδῶ; ὁ Τιμόθεος εὐδαιμονοστέραν ἔκρινε τὴν φιλόσοφον τοῦ Πλάτωνος σπουδὴν, παρ' ἣν εἶχεν αὐτὸς τότε παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις εὐκλειαν καὶ τιμὴν (Αἰλιαν. Π. ἱ. Β, 10). Πόσοι καὶ τὸν Δημήτριον παρομοίως εὐδαιμονίζον, ἴλεων ὄρωντες καὶ σεμνὸν ἀσχολούμενον μετὰ τῶν φίλων περὶ τὴν μουσομήτορα βιβλιοθήκην καὶ τὴν σύνοικον αὐτῇ φιλοσοφίαν, ἀφ' ἧς ἐθαυμάζετο τιμώμενος, καὶ τοι ξένος καὶ μετανάστης! Ὁ Φαληρεὺς ἐν Αἰγύπτῳ φυγὰς παροικῶν, ὁμοιάζει κάλλιστον ἀνδριάντα, ἐκτετοπισμένον ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτοῦ χώρας εἰς ξένην γῆν, ὅπου, καὶ τοι μὴ κατέχων τὴν προσήκουσαν διάταξιν καὶ θέσιν, ἐφ' ἧς τὸ πρῶτον ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀπήστραπτεν ὅλην τοῦ κάλλους τὴν τελειότητα, θαυμάζεται πάλιν ὅμως καὶ τιμᾶται, κατακοσμῶν κᾶκείνον τὸν τόπον, εἰς ὃν μετετέθη. Τοιαύτην εἶδεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὰς Σάρδεις θαυμαστήν καὶ τιμίαν ἰδρυμένην ἐν τῇ τῆς Μητρὸς ἱερῇ, τὴν αἰχμαλώτον μετ' ἄλλων ἀναθημάτων ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀπαχθεῖσαν καλλίστην ἐκείνην κόρην, τὴν ὑδροφόρον καλουμένην, ἣν αὐτὸς εἶχε πρῶτον Ἀθήνησιν ἀνατεθειμένην· (ὅθεν καὶ παθὼν τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀγάλματος, ἐζήτησε παρὰ τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας τὴν εἰς Ἀθήνας πάλιν τῆς κόρης ἀποστολήν. Πλούταρχ. Θεμιστ. §. λ.).

μνημονεύει καὶ ὁ κλεινὸς Οὐαλκενῆρος, βραχυλόγως ἅμα καὶ καιρίως ἐξελέγχων καὶ αὐτὸς τὰς ὀδυρεῖς περὶ τὴν τοῦ Φαληρέως ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσιαν ἀμφιβολίας καὶ δυσπιστίας· «Ὁ τοσούτα (λίγαι) τῶν ἀρχαίων, ἀληθῆ τὰ πλείστα, μνημονεύσας περὶ τοῦ Φαληρέως, διὰ τί μὴ καὶ ταύτην ἐξήγηκε τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κικέρωνος;» κτλ. Valeken. de Aristobul. Jud. p. 56.

Τοιοῦτος καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ Ἀπόλλων, φυγαδευθεὶς ποτε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὴν τὴν ἐπωνυμίαν βάρβα-
 ροὺς, ἀλλ' ὅμως πάλιν καταλαμπρύνει τὸ ταμεῖον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ
 ἴσταται μόνος, ὡς πανέξοχος τῶν ἄλλων τῶν μυρίων Ἑλληνικῶν
 ἀριστουργημάτων, ὅσα κατακοσμοῦσι τὰς ἀχανεὶς αἰθούσας τοῦ
 Βατικάνου, κινῶν τῶν ὁρώντων τὸ θάμβος, καὶ διδάσκων ἀκένωτα
 μαθήματα τοὺς ἀγαλματοποιούς. Καὶ ταῦτα μὲν ὁδοῦ πάρεργον.
 Ὁ δὲ Δημήτριος καὶ ψυχὴν φιλόσοφον, « καὶ ῥίξας (ὡς εἶπε περὶ
 αὐτοῦ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ Φυγῆς) » καὶ ῥίξας ἔχων παντα-
 χροῦ ζῆν τε καὶ τρέφειν καὶ παντὶ τρόπῳ προσφύεσθαι δυνα-
 μένας (οἷας εἶχε καὶ Θεμιστοκλῆς, χορηγίᾳ βασιλικῇ παρὰ τῇ
 Πέρσῃ πρυτανευόμενος), διῆγε καὶ αὐτὸς ἐν ἀφθόνοις, καὶ τοῖς
 Ἀθηναίοις δωρεὰς ἔπεμπε », τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Λαγίδου τε καὶ
 τοῦ φιλαδέλφου· ἡγάπα δὲ πάλιν εὐχαρίστως καὶ εἰς τὴν εὐκλειε-
 στάτην ἐπιμέλειαν τῆς βιβλιοθήκης (εἰς ἣν αὐτὸν συνήλασεν, ὡς
 ἂν εἰς ἐπονείδιστον ἔργον, ὁ κριτικὸς, γυμνῶσας αὐτὸν ἀπὸ πάσης
 ἄλλης τιμῆς, ἀφ' οὗ παρώξυνε κατ' αὐτοῦ τὸν φιλάδελφον § ε'). Ἐν
 ταύτῃ τῇ τῶν βιβλίων συναγωγῇ καὶ αὐτὸς ὁ μέγας ἀνὴρ εὗρισκεν
 ἄκος ψυχῆς, ὡς αἰεὶ ἀνθρώπινα πάσχων, ἀνεπόλει καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας
 τύχης, ξеноπαθῶν ἐνίοτε καὶ νοσταλγῶν πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ
 πολλὰ δὲ καὶ λαμπρότατα συνέγραψε κατ' ἐκείνην τὴν (ἀπὸ τῶν
 πολιτευμάτων τῆς πατρίδος) ἡδεῖαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀγα-
 πητὴν, ἐνίοτε δ' οὖν ἰσως καὶ οὐκ ὑρᾶν (ὡς εἶπεν, εἴπερ εἶπεν ὀρθῶς
 ὁ Κικέρων) καὶ δυσάρεστον σχολήν (α), αὐτὸς τε φιλοσοφῶν, καὶ

(α) « Multa praeclara in illo calamitoso otio scripsit »
 (Cicer. de Finib. V. c. 19. βλ. καὶ ἐπισθ. Κεφ. Ε, § ζ). Ἰσομνησκει καὶ ταῦτα
 τὸν Ὀδίων ὁ Οὐαλεντήρος (ἐνθ. ἀνωτέρ.), προστιθεὶς καὶ ὅτι τὸ calamitoso otio
 προσέθηκεν ὁ Κικέρων, τῇ τοῦ λόγου ὑποθέσει δουλεύων μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ ἀκριβέ-
 στατον ἐκφραζόμενος· πῶς ἂν οὐκ ᾔδων ἠσθάνετο τὴν σχολὴν ἐκείνην ὁ γραμματι-
 κώτατος (litteratissimus) φιλόσοφος, ὅστις ἐκπεσὼν ἀπ' ἀγαρίστου πατρίδος, καὶ
 τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων ἀπαλλαγείς, ἠδύνατο τοῖς φίλοις σπουδάσασθαι διὰς προσ-
 νέχειν, ἐν ἀφθόνοις δὲ ἀγῶνι, καὶ ῥίξας ἔχων (κατὰ τὸν Πλούταρχον);
 καὶ. Σφόδρα ταῦτα τοῦ Οὐαλεντήρου καὶ ἀληθῆ· πλὴν ἀλλ' (ὡς μὴ παντάπασι

τοὺς ἄλλους διδάσκων, διὰ τῶν καλλίστων αὐτοῦ συγγραφῶν (α). «Καὶ γὰρ τοῖς παλαιοῖς, ὡς ἔοικεν, αἱ μούσαι τὰ κάλλιστα τῶν συνταγμάτων καὶ δοκιμώτατα φυγὴν λαβοῦσαι συνεργὸν ἐπετέλεσαν. Θουκυδίδης Ἀθηναῖος συνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων ἐν Θράκῃ περὶ τὴν Σκαπτὴν ὕλην. Ξενοφῶν, ἐν Σκιλλοῦντι τῆς Ἡλείας· Φίλιππος, ἐν Ἠπείρῳ· Τίμαιος ὁ Ταυρομενίτης, ἐν Ἀθήναις· Ἀνδρoτίων Ἀθηναῖος, ἐν Μεγάροις· Βακχυλίδης ὁ ποιητής, ἐν Πελοποννήσῳ » (β). καὶ Δημήτριος, Ὀδισ, ὁ Φαληρεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἄλλοτε καὶ κατ' ἐκείνον μάλιστα τὸν καιρὸν, ὅτε τοῦτον εἰσάγεις προσκεκρουχότα τῷ Φιλαδέλφῳ, καὶ περιβεβλημένον τὴν ἦν εἶπας ἀναρσίαν καὶ ἄτιμον τιμὴν τῆς τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσις! Τί λέγεις ὦ ἀγαθέ; «Ὁ μέγας Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου βιβλιοθήκης *σύνταξιν* »· καὶ αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς «*παρήγει τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ — βιβλία κτᾶσθαι* »· καὶ σὺ τοῦτον ἀναπλάττεις αἰσχυρόμενον ὡς ἀναξίαν ἐαυτοῦ τὴν ἐπιστάσιν εἰς τὴν ἐξ ὧν αὐτὸς παρήγει βιβλίων *σύνταξιν* τῶν βασιλικῶν βιβλιοθηκῶν; Ἀλλὰ πρὸς ταύτας τὰς εἰκαίαις εἰκοτολογίας, ἄλλας μεταβαίνομεν δὲ καὶ εἰς ἄλλας.

§. ιε. Β) Μόνος τῶν ἀρχαίων ὁ Τερτυλλιανὸς προσεῖπε γραμματικὸν τὸν Δημήτριον· τοῦτο δὲ δραξάμενος πρῶτος ὁ Βοβέρτος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ὀδισ, αὐτὸν μὲν τὸν γηραιὸν τῆς Ἀφρικῆς διδάσκαλον, «*ἄνδρα τὰ τε ἅλλα ἐνδοξον, καὶ τῶν μάλιστα ἐπὶ Ῥώμῃ λαμπρῶν*» (γ), καὶ *παντοδαπῆς παιδείας ἔμπειρον* (δ), καὶ *ὀξυνοῦστατον*

καὶ τὸν Κικέρωνα ψεῖσωμεν) ἴσως ἐνίστο καὶ ἐξενοπάθει ὁ Φαληρεὺς, τὴν δὲ πρόσκαιρον ἀθυμίαν ἐθεράπευε διὰ τῆς σπουδῆς.

(α) Μεταξὺ τῶν Φαληρεῶς συγγραμμάτων, ὧν ἡμῖν ὁ χρόνος μὲν ἐφθόνησεν, ὁ δὲ Λαίρτιος παρέδωκε τῶν γε πλείστων τὸν κατάλογον, μνημονεύεται καὶ ἐν ἐπιγραφόμενον Πτολεμαῖος. (πιθανώτατα βιογραφία Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος), καὶ ἄλλα δὲ πῶς ὑποσημαίνοντα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αὐτοῦ διατριβὴν, εἰον τὰ περὶ *Χάριτος, περὶ τύχης, περὶ μεγалоψυχίας, περὶ γήρως*, κτλ.

(β) Πλούταρχ. *περί φυγῆς*. σελ. 388. τόμ. 8. R. — (γ) Εὐσεβ. *Ἐκκλ. ιστορ.* Β, 2.

(δ) «Tertul. fuit omni genere litterarum peritus». Lactant. *de Inst.* V. c. 1.

Τερτυλλιανόν » (α) κατεδίκασαν, ὡς μὴ ἐξ ακριβοῦντα μήτε τὴν ἐπο-
χὴν, μήτε τὴν ἀξίαν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἀλλ' εἴτε ἐξ ὁμω-
νυμίας ἀπατηθέντα, εἴτε καὶ νομίσαντα τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀθηναίων
ὡς ἕνα τινὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ συνήθως ἐπιστατούντων εἰς τὰς ἐν
Ῥώμῃ βιβλιοθήκας δυστήνων γραμματικῶν! Καὶ τοῦτο πάλιν τὸ
γραμματικὸς τοῦ Τερτυλλιανοῦ προβάλλουσι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι
τοιούτον τινα βιβλιοφύλακα διέγραψε τὸν Φαληρέα καὶ ὁ πάντας
ἐπίσης καὶ Πτολεμαίους καὶ Δημητρίους συγχύσας, ἀνιστόρητος
κάκκεινος καὶ πλαστογράφος Ἀριστέας! (§. α, καὶ §. γ). Οὕτως οἱ
ἄνδρες ἐσπούδασαν θηρεῦσαι διὰ μιᾶς βολίδος δύο λαγῶνους (τὸ
τῆς παροιμίας): ἀλλὰ « δύο διώξαντες πτωχὰς, οὐδενὸς ἀντέ-
σχοιτο »! Πρῶτον μὲν γὰρ μόνος τῶν ἀρχαίων (ὡς προείπομεν)
ὁ Τερτυλλιανὸς ἐπωνόμασε γραμματικὸν τὸν Δημήτριον. Εἰ δὲ καὶ
(καθὼς θέλουσι) φαύλη τις ὑπῆρχε καὶ τοῦ Δημητρίου δὴθεν ἀναξία,
διὸ καὶ ὑποπτος, ἡ ἐπωνυμία, μία λέξις ὅμως, ἥ καὶ φράσις ἄκυρος
ἐνός τινος (ἔστω καὶ ἐνδόξου) μάρτυρος οὐδὲν παραβλάπτει τὴν
ὑπὸ τοσούτων ἄλλων μαρτύρων, καὶ τούτων ἐνδόξων, βεβαιουμέ-
νην τοῦ πράγματος πίστιν. Καὶ ὁ Ἀριστέας, ἱστορῶν τὸν Δημή-
τριον (χωρὶς τῆς παρὰ τῷ Τερτυλλιανῷ γραμματικῶνυμίας) κατα-
σταθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης, ἐξέφρασεν
ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, ὡς φανήσεται μετ'
ὀλίγον. Ἐπειτα, ὅτι ὑπῆρχε καὶ γραμματικὸς, ὡς ἐκ τῶν γραμ-
ματικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ὁ καὶ ἄλλως φιλόσοφος καὶ πολιτι-
κὸς Δημήτριος, σεσημειῖται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (§. γ. σημ.). Τελευ-
ταῖον, οὔτε προσφυστέραν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, οὔτε δικαιότεραν
ἢ ἐκφαντικώτεραν ἄλλην τῶν Δημητρίου ἐπωνυμιῶν ἡδύνατο μετα-
χειρίσασθαι ὁ δριμύς Τερτυλλιανός, παρὰ τὸ « δοκιμώτατος τῶν
τότε γραμματικῶν ». Περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης ἐποιεῖτο
τὸν λόγον ὁ πολυῦδμων οὗτος ἄφρος· ὤθεν καὶ πρὸς τοῦτο τὴν
φράσιν ἐφιλοκάλησε. Καὶ τὸν μὲν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιο-

(α) « Quid Tertul. eruditius? quid acutius? » S. Hieronym. Epist. ad
Magen. Tom. II, p. 328.

θήκης φιλοτιμώτατον Φιλάδελφον ἀπ' οὐδεμιᾶς βασιλικῆς ἐπωνυμίας προσεῖπεν· ἀλλὰ πολυμαθέστατον τῶν Πτολεμαίων, καὶ μνηστὴν τοῦ βιβλιακοῦ καὶ φιλομήρου μάλιστα Πεισιστράτου. Ἡ δὲ συλλογὴ τῶν βιβλίων οὔτε φιλοσόφων ἐστὶν ἰδιαίτατον ἔργον, οὔτε νομοθετῶν, ἢ ἀρχόντων εὐκλεσεστάτων, ἀλλὰ τῆς κριτικῆς κυρίως ἐπιστήμης, περὶ ἣν ἀσχολοῦνται μάλιστα οἱ πολυῖστορες γραμματικοὶ (οἱ καὶ ἄλλως φιλολόγοι), τὰ κάλλιστα τῶν συγγραμμάτων καὶ τὰς τούτων ἀκριβεῖς ἐκλέγοντες ἐκδόσεις. Καὶ τοιοῦτοι γραμματικοὶ ἦνθουν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῶν ἐφεξῆς Πτολεμαίων (οἷον οἱ Ἀριστάρχιοι, ἀπὸ Ἀριστάρχου, οὗ καὶ αὐτοῦ ὁ Τερτυλλιανὸς ἐμνημόνευσε (α), καὶ ἄλλοι περιώνυμοι), ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, οἷος ἦν καὶ Φιλητᾶς, καὶ Ζηνόδοτος αὐτός, « ὁ πρῶτος (μετ' Ἀριστοτέλην) τῶν Ὀμήρου διορθωτῆς γενόμενος » (κατὰ τὸν Σουΐδαν). Τῶν δὲ τοιούτων τῶν τότε περιφήμων γραμματικῶν ἄριστον καὶ σοφώτατον ὁ πολυμαθέστατος Φιλάδελφος κρῖνας τὸν φαληρέα, κατέστησεν ἐπὶ τῆς τῶν βιβλίων συναγωγῆς. Καὶ λοιπὸν ὁ Τερτυλλιανὸς δοκιμώτατον τῶν γραμματικῶν, ὡς ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπιστασίας, ἀποκαλέσας τὸν Δημήτριον, ἀπεκάλεσε πολὺ κυριώτερον καὶ ἐνδοξότερον, ἢ εἴπερ αὐτὸν ἐπωνόμαζε φιλόσοφον καὶ ἀρχόντα τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ περὶ τῶν Ὀδίων κριτικοὶ κατὰλιπόντες τοῦ Τερτυλλανείου χωρίου τὸν νοῦν, ἐπλανώτο περιεργόμενοι καὶ παλαιὰς καὶ νέας βιβλιοθήκας, ὅπως ἀποδείξωσι τοὺς προῖσταμένους γραμματικούς ἀδόξους καὶ τριωβολιμαίους, πρὸς ἑλεγχον τοῦ Ἀριστέου καὶ αὐτοῦ τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Ἀλλὰ τοῦτον κακῶς πλανηθέντα περὶ τὴν γραμματικωνυμίαν εἰπόντες, κάκιστα πεπλάνηται πάντως αὐτοί! Ἐν τούτοις δὲ παράδοξος μάλιστα

(α) = Medici ab Erasistrato, Grammatici ab Aristarcho = Tertul. Apolog. 6. Οὕτω μνημονεύονται καὶ ἄλλοι πάλιν Ἀριστοφάνεσι (ἀπὸ Ἀριστοφάνους τοῦ γραμματικοῦ), οἷον Καλλίστρατος, Διόδωρος, Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἀριστοφάνεος (Ἀθῆν. α, 21. καὶ ε, καὶ ια) καὶ ἄλλοι Καλλιμάχειασι, οἷον Ἐρμύπιππος ὁ Καλλιμάχειος, Ἰστροί, κτλ. (Ἀθῆν. ε, 213, καὶ ζ, 292).

φαίνεται ὁ Βοθέριος, ὅστις ἐν τῷ περὶ Πολυμαθείας αὐτοῦ πονήματι πολυμαθῶς διαγράψας τὴν ἀξίαν καὶ τὸ πλάτος καὶ τὴν μυρίαν ὠφέλειαν τῆς κριτικῆς γραμματικῆς (κεφ. ιη, καὶ ιθ), ἔπειτα σκανδαλισθεὶς, εὗρηκεν ἀναξίαν τοῦ Φαληρέως καὶ τὴν τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν, καὶ τὴν ταύτην προσφορωτάτην ἐπωνυμίαν, τὴν *γραμματικός*!

§. ις'. Γ.) Ἀντίειπεν ὁ κλεινὸς Ὀδῖος πρὸς τοῦ καθηγήτορος Βοθερίου τὴν ὑπερβολὴν, ἀπολογηθεὶς ὑπὲρ τῶν βιβλιοφυλάκων γραμματικῶν, καὶ δεῖξας τούτων ἱκανοὺς μὴ μόνον ὡς γραμματικοὺς, ἀλλὰ καὶ ὡς φιλοσόφους κλειζομένους (α)· καὶ τοιοῦτους ἐμνημόνευσεν ἐκ τῆς ἱστορίας ἄλλους τε καὶ *Διονύσιον τὸν Ἀλεξανδρέα*, καὶ τὸν *περιώνυμον Ἐρατοσθένην*. Μετὰ τούτων δὲ καὶ αὐτὸν παρέβαλε τὸν Φαληρέα Δημήτριον (§. δ). Ὁρθῶς γε ταῦτα καὶ λίαν μουσικῶς ὁ γραμματικώτατος κριτικὸς! Ἀλλ' ἐφεξῆς ἐξαίφνης ἦσε παλινωδία· καὶ διομολογήσας ἑαυτὸν ἀκροσφαλῆ, καὶ λίαν ἰσχνὸν καὶ ἀσθενικὸν πρὸς τὸ πάντα ῥαδίως πιστεῦειν (ὡς φιλόποπτος δηλαδὴ, καὶ μὴ πάνυ τις ταχυπειθής, μηδὲ πλαδαρᾶς εὐπιστίας ἔμπλεως), ἀπεῖπεν ἀποτόμως, οὐδ' *ἠρέσχετο* πιστεῦσαι, ὅτι καὶ ὁ Φαληρεὺς (καὶ τοι φιλόσοφος καὶ αὐτὸς, καὶ τοι πολῦπειρος καὶ πλήρης πολυμαθείας γραμματικῆς) ἡδύνατο τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης ἐπιστατῆται· διότι πρῶτον ὑπῆρξεν ἐν Ἀθήναις ἀρχὼν καὶ νομοθέτης! Καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπίνοιαν ἰσχυροποιῶν ὁ κριτικὸς, ἀπέφηνεν εὐθὺς καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Πτολεμαίων ἀσημοτάτην νομιζομένην τὴν ἐπαγγελίαν τῶν ἐν βιβλιοθήκαις προῖσταμένων γραμματικῶν, καὶ τούτους αὐτοὺς ἀδόξους τινὰς καὶ φάυλους, καὶ οἷον ἐν *Καρὸς μοίρα* λογιζομένους, ἐν οἷς πάλιν συνηριθμῆσε καὶ τὸν *Ἀλεξανδρέα Διονύσιον* καὶ αὐτὸν τὸν *Ἐρατοσθέ-*

(α) Ὁ δὲ Τζέτζης (Χιλ. η, 158) εἶτε ἀκριβῶς, εἶτε μετὰ τῆς συνήθους ἀπερίσκεψίς καὶ τὸν Ἱπποκράτην εἶπε βιβλιοφύλακα τοῦ ἐν Κῷ βιβλιοφυλάκειου (βλ. Demagist. l. c. p. 563). Οὐδὲν δὲ παράδοξον εἶπερ καὶ ἐν Κῷ, ἢ ἐν Κνίδῳ, ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἱπποκράτους βιβλιοθήκη, ἢ γραμματοφυλακεῖον (ἱατρικῶν τινων πινάκων καὶ βιβλίων συλλογὴ), ὡς ὑπῆρχε καὶ ἐν Σάμῳ ἢ τοῦ Πολυκράτους βιβλιοθήκη, καὶ ἡ πολὺ μαίζων ἐν Ἀθήναις τοῦ Πειτιστράτου (βλ. ὁπίθ. σελ. 247).

την! (δ. ς). Ἄλλὰ μὴ θαυμάσῃς μηδὲ περὶ τούτων, ἀναγνώστα. Πολλάκις ὁ Ὀδριακὸς λόγος, καὶ τοὶ πολυμαθείας πλούτῳ κομῶν, ἔχει ὅμως καὶ τι περὶ τὰς ἐννοίας ἀνώμαλον, καὶ σκολιόν, καὶ μεταπίπτον ἐξαίφνης εἰς τάναντία· οἷον ἔλεγον οἱ πάλαι χαριεντιζόμενοι περὶ τῆς πλουσίας μὲν καὶ περικλεοῦς, ἀλλ' ὅμως ἀνωμάλου ἀκείνης καὶ τραχείας πόλεως τῶν Κορινθίων· ὅτι,

« Κόρινθος ὄφρυξ τε καὶ κοιλαίνεται » (Στράβ. II, 382).

Ἡμεῖς δὲ περὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας καὶ τιμῆς τῶν ἀρχαίων ἐκείνων γραμματικῶν καὶ κριτικῶν, ἴσως τι ὑπενθυρίσομεν τὸν σοφώτατον Ὀδριον παρακατιόντες. Νῦν δὲ μετ' αὐτοῦ συνομολογοῦμεν, ὅτι οὔτε *Πρίγκητες* καὶ *μεγιστᾶνες*, οὔτε *Κόμητες*, ἢ *Βαρόνοι* ὑπῆρχον οἱ προστάται τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἐπισήμων βιβλιοθηκῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ἀλεξανδρείας· ἦσαν δὲ ὅμως ἄνδρες σοφοὶ καὶ πολυῖστορες, τὰ μέγιστα τιμώμενοι παρὰ τοῖς τότε φιλομούσοις βασιλεῦσι, καὶ μάλιστα παρὰ Πτολεμαίοις· αἵτινες, εἰ καὶ μὴ περιέβαλλον τοὺς ἄνδρας τὰ τῶν νεωτέρων τίτλων καλλιστεία, ἀλλ' ὅμως καὶ συμβούλοις αὐτοῖς ἐχρῶντο, καὶ πρέσβεις ἀπέστελλον, καὶ συνδαιτυμόνας εἶχον, καὶ τῶν ἰδίων τέκνων διδασκάλους καὶ παιδευτάς. Οὕτω Ζηνόδοτος τοὺς ἀνακτας υἱοὺς τοῦ Σωτῆρος ἐπαίδευσε, καὶ Φιλητᾶς ἰδίως αὐτὸν τὸν φιλάδελφον (α). Ὅτι δὲ ἡ τῶν ἡγεμόνων ὑπὸ σοφῶν καὶ χρηστῶν διδασκάλων ἐκπαίδευσις καὶ λογικὴ διάπλaxis κρίνεται δικαίως λαμπρότατον πολίτευμα, οὐδ' ἂν αὐτὸς Ὀδριος ἀρνηθεῖν. Οὕτω καὶ Ἀριστοτέλης (ὁ μὴ μᾶλλον φιλόσοφος, ἢ γραμματικὸς) εὐκλεῶς ἐπολιτεύσατο, παιδεύσας Ἀλέξανδρον, καὶ Πλάτων τὸν Δίωνα, καὶ Λύσις ὁ πυθαγορικὸς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἄλλοτε ἄλλον (β). Ἄλλ' οἱ

(α) Οὕτω καὶ Ἀριστόδημος ὁ Νυσαεὺς, γραμματικὸς ἐπίσημος, ἐκπαίδευσε Πομπήιον τὸν Μάγνον. Καὶ τῶν τούτου παιδῶν ἄλλος Ἀριστόδημος ἐπεσάτει (Στράβ. id, 650). Τηλεφῶς, Περγαμηνὸς γραμματικὸς, ἐδίδαξεν Οὐῆρον τὸν αὐτοκράτορα (Σουῖα). Θεόδωρος Γαδάρης, σοφιστῆς, τὸν Καίσαρα Τιβέριον (Σουῖδ.). κτλ. κτλ.

(β) « Εἴ τις οὖν ἀπράκτους (ἀπολιτύτετους) λέγει τοὺς φιλοσόφους, ἀλλ' εὐθὺς γε αὐτοῦ καὶ ἀνόητα ταῦτα ». Διλιαν. Π. ἱστορ. γ. 17. βλ. καὶ id, 25. πρὸς. καὶ Ἀντιγόν. ἐπιστ. πρὸς Ζήνωνα (Λαίρτ. Z. a. 8).

περὶ τὸν Ὀδίων πρέστησαν ἡμῖν τοὺς μὲν γραμματικούς ἐκείνους οὕτως ἀφιλοσόφους καὶ ὀλιγομαθεῖς, ὥστε μικρὸν διαφέρειν τῶν χαμαιδιδασκάλων γραμματιστῶν, ἢ καὶ ταπεινῶν τινῶν λογοπτῶν, ὅποιοι πολλάκις ἐγίνοντο φύλακες ἀσκήμων, κατὰ τόπους καὶ μικρῶν τινῶν βιβλίων ἀποθηκῶν. Τοὺς δὲ πάλιν Πτολεμαίους καὶ τοὺς ἄλλους σοφοὺς ἡγεμόνας (παρ' οἷς οἱ ἄνδρες ἐκείνοι προΐσταντο τῶν βιβλιοθηκῶν) οὕτως ἀναισθήτους ὑπέλαβον καὶ τετυφωμένους, ὥστε μὴδὲν διαφέρειν τῶν κατὰ τοὺς Οὐοσσίους χρόνους ἡγεμόνων ἐκείνων, παρ' οἷς (ὡς οὗτος λέγει) ἐπέειχον τόπον ἐπιστημότερον οἱ τῶν ἱεράκων καὶ θηρευτικῶν κυνῶν ἐπιστάται, καὶ οἱ κλειδοῦχοι τῶν ἀνακτόρων, παρὰ τοὺς σοφοὺς προστάτας τῶν Μουσείων καὶ βιβλιοθηκῶν. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα (λέγει) διέφερε παντάπασι καὶ τότε, καθὼς καὶ νῦν, παρὰ τοῖς φιλομούσοις ἡγεμόσιν· οἵτινες περὶ λόγους καὶ φιλοσοφίαν σπουδάζοντες, οὐ προτιμῶσι τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις πρὸ τῶν ψυχικῶν ἀγαθῶν· οὐδὲ τὸ μεταξὺ θηρίων διατρίβειν κυνηγετοῦντες, καὶ κάπρον θηρεύοντες, ἢ πτηνάριον, παρὰ τὸ διάγειν πολλάκις μετὰ τῶν σοφῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, αὖροντες· καὶ προβιβάζοντες τὴν παιδείαν τιμαῖς (α). Ἐπὶ δὲ τῶν Πτολεμαίων,

(α) Voss. de LXX. c. 4. p. 10. Ἀλλὰ καὶ ἐν Observ. ad Pomp. Melam p. 65. ἐξελέγχων τὸν Ὀδίων, ὅτι τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης προϊσταμένους ἐκφραζέει, ὡς ἂν τινὰς μικροὺς ἐπιστάτας ὀλίγων βιβλίων ἐν διδασκαλείαις συναγωγῆς. « Ἀλλ' ἔαν (λέγει) περάσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, εὐρίσκει βασιλικὸν βιβλιοθηκάρχην τὸν Ῥημηνσίον ἀρχιεπίσκοπον καὶ πρωτόθρονον (primate) πάσης Γαλλίας. Ἐάν δ' εἰς Ῥώμην ἀπέλθῃ, ἔρκει τὸν πρῶτον Καρδινάλιον εὐρήσει τίτλωνυμούμενον καὶ ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ῥώμης ἐκκλησιαστικῆς, κτλ. « Ἀλλ' οὗτοι » (πάλιν ἀπήντησεν Ὀδῖος) « μόνον τὸ ἐπώνυμον, ἢ τὸν τίτλον φέρουσι, χάριν τιμῆς. Τοιοῦτοι δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπίτιμοι βιβλιοθηκάρχαι πάντως οὐχ ὑπάρχον » (Hody pag. 43). Ἀλλ' ὑπῆρχεν (ἀπαντῶμεν ἡμεῖς) αὐτῇ τῆς ἐπαγγελίας ἢ τιμῆς, ἣν καὶ οὐ, σφώτατε Ὀδῖε, ὁμολογεῖς ἥδη στόματι μεγάλῳ. Εἰ δ' ἦν τοσοῦτον ᾧζηλον καὶ χαμερπὲς τὸ ἐπάγγελμα (καθὼς ἔλεγες ἀνωτέρω), πῶς λοιπὸν ἀρκεῖ καὶ μόνον αὐτὸ καὶ ψιλὸν τὸ ἐπώνυμον πρυτανεύομενον χάριν τιμῆς, ὡς τίτλος λαμπρὸς καὶ πολὺζηλον καλλιστεῖον εἰς ἐπισήμους ἀξιωματικούς; Τί δέ; μήπως καὶ ἔμπρακτοι τῶν μεγάλων βιβλιοθηκῶν ἐπιστάται οὐκ ἐγίνοντο πολλάκις καὶ μάλιστα καθ' ἡμᾶς, ἄνδρες καὶ ἀπὸ παιδείας καὶ ἀπὸ γένους ἐπισημότατοι, ἔχοντες καὶ ἄλλους δευτερεύοντας συνεργούς, ἢ τηρητὰς (custos); Ἀλλ' ἴσως τὰ τοιαῦτα τοῦ Ὀδίου φρονήματα κατὰ μέρος ἀνῆκουσιν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζη, ὅποτε

ἐὰν καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ λαμπρότητος ἀπιδώμεν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀχανῆ, καὶ μεγέθει τε καὶ κάλλει παυσιπέροχον τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης ἀξίαν, τότε τῶν ὑπὸ τοιούτων βασιλείων εἰς τοιαύτης βιβλιοθήκης ἐπιστασίαν ἐκλεγομένων ἀνδρῶν τὸ ἐπάγγελμα τοσοῦτον ἐνδοξότερον φανήσεται τῶν καθ' ἡμᾶς, ὅσω καὶ ἡ βιβλιοθήκη ἐκείνη ὑπερεῖχε τὴν Βατικανήν, συνάμα λαμβανομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν τῶν κατ' Εὐρώπην βιβλιοθηκῶν (α). ὥστε δικαίως ἂν τις εἴποι, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης προστασία τοῦ Φαληρέως ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου ὑπῆρχεν οὐχ ἥττον ἐνδοξότερα τῆς προστασίας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ Κασσάνδρου.

§. ιζ'. Καθεῖνο δὲ παράδοξον ἐποίησεν Ὀδισ, παραστήσας τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς πολλῶ τῷ μέτρῳ διεστηκότας καὶ λίαν ἀτιμότερους τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φιλοσόφων (ὅθεν καὶ τὴν φασολογίαν μεταξὺ τῶν λογίων ἐπέειχον τάξιν) τοῦτο δὲ πῶς ἄρα καὶ ἐφιλοτέγχνησεν; Ἐκλέξας ἀπὸ τῶν Λαερτίου βίων ὅσα καταλέγονται γραμματικώτερα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων συγγράμματα (ἐν οἷς παρεσιώπησε πολλὰ καὶ ἄλλα πολλῶν), κατέδραμε καὶ δι' αὐτῶν τοὺς γραμματικούς, ἀποφαινόμενος, ὅτι τὰ τοιαῦτα συνέγραψαν οἱ φιλόσοφοι παίζοντες πρὸς ἄνεσιν (§. γ). Ἀλλ' εἴτε παίζοντες, εἴτε σπουδάζοντες, Ὀδισ, καὶ μάλιστα φιλοσοφούντες, ἡσχολοῦντο καὶ περὶ τὰ γράμματα καὶ τοὺς λόγους, ἦσαν λοιπὸν κατὰ ταῦτα καὶ οὗτοι γραμματικοί, « θεωροῦντες (ὡς ὁ Πλάτων) τῆς γραμματικῆς τὴν δύναμιν (Λαέρτ. γ. 19). Καθὼς καὶ οἱ γραμματικοὶ πάλιν ἐφιλοσόφουν, ἐπιστημονικώτερον συγγράφοντες

κατὰ τὴν Εὐρώπην μάλλον τινὲς ἐτίμων τὰ πινάκια τῶν ἀλλοκότων παρασῆμων τῆς ἱπποσιτῆς εὐγενείας, παρὰ τὰ ψυχραφελῆ βιβλία. Εἰ δ' ἀνίστατο τὴν σήμερον ὁ τοῦ Ὁξωνίου ἀρχιδιάκονος, ἐβλεπεν ἂν πολλοὺς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς καλουμένων Λόρδων (εὐγενῶν κυρίων) ἀγαλλομένους οὐχ ἥττον ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ ἐπὶ εὐγενείᾳ εὐρισκε δὲ καὶ μὴ μόνον βιβλιοφύλακας ἀνδρας ἐπιστήμους, ἀλλὰ καὶ ἐφημερίδων ἐκδότας, οἷος ὁ Λόρδος Δουγκάνων, ἐφημερίδα καθ' ἡμᾶς μεγαλοφρόνως ἐκδούς. Βλ. τοῦ σοφοῦ Μ. Σχινᾶ τὸν Θεατὴν ἀριθμ. δ. σελ. 16.

(α) Οὕτως ἔκρινε Vossius in Appendic. etc. p. 66. Κατὰ τὸν Ἀγγέλιον, καὶ τὸν Ἀρμυανὸν, ἡ Ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη ἀνέβη ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς 700; χιλιάδας τόμων. Βλ. Lips. de Bibliothec. c. 4.

θεωρήματα. Καὶ οὐχ ἥττον ἦν φιλόσοφος ὁ γραμματικὸς Καλλιμαχος περὶ νομίμων συγγράφων, καὶ ὅσα τῆς φυσικῆς ιστορίας (οἷον περὶ ἀνέμων, ὀρνέων, ποταμῶν, κτλ.), καὶ ὁ Ἐρατοσθένης (περὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν αἰρέσεων, καὶ διαλόγους, καὶ ἄλλα φιλόσοφα συντιθεῖς), παρ' ὅ,τι ἦν γραμματικὸς ὁ Στωϊκὸς Στράβων γεωγραφῶν, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχαιότατος Δημόκριτος (ἔπαιξε γὰρ κἀκείνους τοιαῦτα παίγνια!), περὶ Ὀμήρου, καὶ ὀρθοεπέας, καὶ γλωσσέων πραγματευόμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ γραμματικά. Οἱ δὲ Στωϊκοὶ καὶ τρίτον τῆς φιλοσοφίας μέρος ἐδογματίζον τὸ λογικόν, δηλαδή τὸ περὶ τὴν λογικὴν, καὶ καθόλου περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ γράμματα ἀσχολούμενον, μεθόλως διαιροῦντες τὴν γραμματικὴν τοῦ λόγου θεωρίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης φιλοσοφίας (α). Μηδὲ σὺ διαίρει τὰς Μούσας, Ὀδιδε, καλὸν παιδεύμα Μουσῶν, αἵτινες (εἰ καὶ μὴ κατ' ἀκριβείαν ἐτυμολογικὴν, ἀλλ' ὅμως κατὰ πραγματικὴν ἀλήθειαν) ἐκ τοῦ ὁμοῦ οὔσαι παρωνομάσθησαν. Συγγενῇ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ συνώνυμα πολλάκις ὑπῆρχον τό, τε λόγιος καὶ τό σοφός, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν σύνθετα, τὸ φιλόσοφος καὶ φιλοσοφία, καὶ τὸ φιλόλογος, ἢ φιλόλογος καὶ φιλολογία (β). Καὶ ἀφ' οὗ δὲ διεκρίθησαν αἱ γνώσεις, καὶ διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων ἥτε φιλολογία καὶ ἡ φιλοσοφία, τὸν οἰκεῖον ἐκατέρω ἐπέχουσα κύκλον, ἔμειναν ὅμως πάλιν ἐν πολλοῖς

(α) Δαίερτ. Ζ. γγ—ν. κτλ. πρὸς καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 527. Harl.

(β) Τὸ συννηθέστερον φιλόλογος εὐρίσκεται παρὰ τισι τῶν ἀρχαίων καὶ προπαροξύτονον (φιλόλογος)· καὶ τοῦτο φαίνεται γραμματιώτερον (ὃ φιλῶν τοὺς λόγους, ἢ φίλος λόγων, κατὰ τὰ φιλόθεος, φιλόμουσος, φιλόσοφος, καὶ τὰ τοιαῦτα). Εὐρίσκεται δὲ καὶ κύριον ὄνομα τὸ φιλόλογος (Πλουτάρχ. Κικερ. 48)· τὸ δὲ παροξύτονον (φιλόλογος) ἐμφαίνει τὸν φιλοῦντα λέγειν (καὶ ἄλλως λογοφίλον), τὸν ἅλῃ καὶ πολυλόγον ('Αθην. Β. 39, κατ' Ἀρκάδ. σελ. 89), ὡς, οἷνος φιλολόγους ποιεῖ· ἢ καὶ τὸν περὶ φίλων λέγοντα (ὡς καὶ τὰ παρόμοια ἐνεργητικά, θεολόγος, ἀρεταλόγος, ἀρχαιολόγος, ὁ λέγων περὶ Θεοῦ, ἀρετῆς, κτλ.). 'Αλλ' ἢ διὰ τῶν αὐτῶν αὐτῇ μῆτε πάντοτε φυλάττεται μῆτε παρὰ πᾶσι (καὶ μάλιστα τοῖς ἀρχαίοις). Ὁ Πλάτων συνάπτει παράλληλα τὰ φιλόλογος καὶ φιλόσοφος (Πολιτ. Θ. 383)· ἔπειτα καὶ αὐτὸ τὸ φιλόλογος (ἐπὶ τοῦ φλυάρου) ἐκφράζεται καὶ διὰ τοῦ παροξύτονου φιλόλογος (ὡς φίλος λόγων, οὐχὶ τῶν τῆς παιδείας, ἀλλὰ τῶν πολλῶν καὶ τῆς συνήθους λαλιᾶς). Βλ. Lohebeck εἰς Φρόνιχ. 383, καὶ Riemer ἐλλήνογερμαν. λεξικ. λ. φιλόλογος.

ἀλλήλων συναφαιπτόμεναι. Οὕτως Ἰσοκράτης μὲν ὁ ῥήτωρ (Πανηγ.) « τὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν », καὶ τὴν « περὶ τοὺς ποιητὰς φιλοσοφίαν » ὠνόμαζε τὴν φιλόσοφον σπουδὴν τῆς ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς. Πλάτων δὲ πάλιν καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ πασῶν ἐν γένει τῶν τότε μαθήσεων ἐγκρατεῖς, φαίνονται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν συγγραμμάτων οὐ μᾶλλον φιλοσοφοῦντες, ἢ γραμματικευόμενοι καὶ φιλολογοῦντες. Καὶ κατὰ ταύτην μάλιστα μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὴν σημασίαν ὠνομάσθησαν *φιλολόγοι* ἄλλοι τε παντοδαποὶ καὶ μάλιστα οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας γραμματικοί, (καὶ πρῶτος ὁ Ἐρατοσθένης) (α), ἄνδρες πολυέστορες, καὶ μὴ μόνον περὶ τοὺς γραμματικούς τῆς γλώσσης ἀσχολούμενοι κανόνας, ἀλλὰ πάσης τῆς ἐν λόγοις ἐγκυκλίου παιδείας ἐγκρατεῖς (τουτέστι ποιηταὶ καὶ ποιητῶν ἐξηγηταί, ῥήτορες, ἱστορικοί, ἀρχαιολόγοι, μυθογράφοι, γεωγράφοι, ἐθνογράφοι, χρονολόγοι, μουσικοί, νόμων καὶ πολιτειῶν ἔμπειροι, μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν καὶ τῶν ἰδίως φιλοσοφικῶν λεγομένων γνώσεων ἐπιστήμονες, καὶ ἐπὶ πᾶσι τῶν παντοδαπῶν συγγραμμάτων κριτικοί). Ὁ χρόνος ἠϋξήσε πάντως τὴν τῆς τότε φιλολογικῆς παιδείας περιοχὴν (ὅποια πλατύτερον θεωρεῖται παρὰ τοῖς νεωτέροις, καὶ τινῶν ἄλλων γνώσεων προστεθεισῶν) (β), ἀλλ' οὐδὲν ἦπτον ὑπῆρχον ἐνδοξοὶ καὶ περιώνυμοι σοφοί, φιλοσόφων καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἱ τῆς ἀρχαιότητος ἐκείνοι *φιλολόγοι*, οἱ αὐτοὶ καλούμενοι συνωνύμως καὶ *γραμματικοὶ* καὶ *κριτικοὶ* (ὡς ὠνομάσθη πρῶτον Ἀπολλόδωρος ὁ Κυμαῖος, παρ' αὐτῶν τῶν Ἀμφικτυόνων λαβὼν τὴν τιμὴν, κατὰ τὸν Πλίνιον) (γ). Τούτων .δὲ

(α) Sueton. de Grammat. c. 10. — (β) Bl. Wolfs Museum der Alterthumswissenschaft. I. Bd. Berlin, 1807. καὶ Frödr. Ast, Grundriss der Philologie. pag. 14—22. Landshut. 1808. καὶ Θεοφίλου διατριβὴν περὶ Φιλολογίας ἐν Λογίῳ Ἑρμῆ. 1817. σελ. 2—6.

(γ) Plin. Hist. VIII. 37. Ὁ δὲ Κλήμης ὁ ἱερώτατος (Στρωμ. Α, 309) « Ἀπολλόδωρος (λέγει) ὁ Κυμαῖος πρῶτος τῶν κριτικῶν εἰσηγήσατο τοῦτομα, καὶ γράμματι καὶ προσηγορεύθη· ἐνίοι δὲ Ἐρατοσθένην τὸν Κυρηναῖον φασιν (ἐπειδὴ ἐξέδωκεν οὗτος βιβλία δύο γράμματι καὶ ἐπιγράψας)· Ἰννομάσθη δὲ γραμματικῆς, ὡς νῦν ὀνομάζεται » (συνήθως, δηλονότι τὸν ἔμπειρον τῆς περὶ τὴν γραμματικὴν

τινας εὐρίσκομεν τοὺς αὐτοὺς καὶ *φιλολόγους*, ἢ *γραμματικούς* ἐπίσης καὶ φιλοσόφους ὀνομασμένους· οἷον « Ἐκαταῖος, ὁ Ἀδδηρίτης φιλόσοφος, ἐπεκλήθη καὶ κριτικὸς γραμματικὸς, οἷα γραμματικὴν ἔχων παρασκευήν » (Σουῖδ.). Καὶ Κράτης ὁ Μαλλώτης (ἐκ Μαλλοῦ τῆς Κιλικίας), γραμματικὸς καὶ οὗτος τῶν ἐκ Περγᾶμου (καὶ πρεσβευτῆς εἰς Ἱώμην ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου πεμφθεὶς), ὁ αὐτὸς καὶ Στωϊκὸς καλεῖται *φιλόσοφος*, καὶ φιλοσόφου διδάσκαλος ἐνδόξου, τοῦ Παναιτίου (α)· καὶ Θεόφραστος ὁμοίως *φιλόσοφος* ὁ αὐτὸς καὶ *φιλόλογος* (ὡμολόγησε δὲ καὶ Ὀδισ, §. γ.). Ἰδστε καὶ ὁ Θεόφραστος μαθητῆς, ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, εἴπερ ἤκουεν ἑαυτὸν μὴ μόνον φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ *φιλόλογον* λεγόμενον, καὶ κριτικόν, ἢ *γραμματικόν*, οὐδόλως ἂν ἐπησχύνθη ὡς ἀναξίαν ἑαυτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν (οἷαν Ὀδισ ἐκρινεν)· ὡς οὐδ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ἐλυπεῖτο *φιλόλογος* ἀκούων, ἀλλὰ καὶ λίαν ἠγάλλετο, καὶ πολλὰ συνέγραψε *φιλολογικά*, ἢ *γραμματικά*. Ὁ δὲ Στράβων καὶ πάντας τοὺς τοῦ Μουσείου μετόχους, καὶ γραμματικούς καὶ φιλοσόφους, ἐπίσης ὀνόμασε *φιλολόγους*. Ἰσαύτως καὶ τοὺς πολυμαθεῖς ἄνδρας τῆς Ταρσοῦ (Στράβ. ιδ, 673, 675, καὶ ιζ. 794). Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ πολυμαθείᾳ περικλησάτατον *γραμματικόν*

τέχνην θεωρίας καὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν συγγραφέων), πρῶτος Πραξιφάνης Διονυσιφάνους Μιτηλναῖος » κτλ. (ἴθην ἴσως πρὸς διαστολὴν τῆς καινῆς καὶ συνήθους ταύτης σημασίας τοῦ γραμματικὸς, ἀπὸ τῆς τοῦ φιλολόγου, προσετίθετο πολλᾶκις καὶ τὸ κριτικὸς, οἷον « Φιλητᾶς ὁ Κῶς γραμματικὸς καὶ κριτικὸς » Σουῖδ.) κτλ. Ὅτι δὲ τούτο πάλιν ὑπῆρχε συνώνυμιν τοῦ φιλόλογος, μαρτυροῦσιν ἄλλα τε πολλὰ, κἀκείνο τὸ τοῦ Σκύμνου τοῦ Χίου περιγητεῦ· ὅστις (Περίπλ. στίχ. 19) ὀνομάζει ἕνα « τῶν Ἀττικῶν γνησίων τε φιλολόγων » τὸν γραμματικὸν Ἀπολλοδώρον (οὗ σώζεται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ βιβλιοθήκη). Τούτου δὲ τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλόλογου μνημονεύουσι καὶ Στράβων (α, 31), Αἰνιανὸς (περὶ Μεγαροῦ), Ἀθήναιος (γ, ζ, ια, ιδ), Λαέρτιος (α. 1. §. 10). Περὶ ἄλλων ἐνδόξων Ἀπολλοδώρων ἑλ. Fabric. Bibl. Gr. vol. 4 p. 299. Harl. ἐν οἷς καὶ ὁ μνημονευόμενος ἐν Ἐφεσίῳ ἐπιγραφῇ. « Ἡ βουλὴ ἐτίμησε Πόπλιον Αἴλιον Φλαβιανὸν Ἀπολλοδώρον Ἀσπένδιον φιλόλογον » (Spon Voyage d'Italie etc. T. 3 p. 132).

(α) Σουῖδ. λ. Κράτης. Στράβ. ιδ, 676. πρβλ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 558. Harl.

Ἐρατοσθένην, τὸν Ἀγλαοῦ παῖδα, καὶ Ἀρίστωνος τοῦ Στωϊκοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Στωϊκάρχου Ζήνωνος στωϊκὸν μαθητὴν (α), ὁ μὲν Ὀδῖος ἐγκατέμιξε συγχορδულῆσας μετὰ τῶν ἄλλων, ὅσους ὑπεροπτικῶς καὶ σεσυρμένως ἀπηρίθμησε, γραμματικῶν, μόλις αὐτῷ χαρισάμενος ὀλίγα φιλοσοφίας ἄνθη (δ. ε, καὶ γ). Ἄλλος ὁμοῦς Ὀδίου πιστότερος (καὶ κείνος φιλόλογος καὶ κριτικὸς γραμματικὸς), ὁ Λουκιανός, « τοῦτον (λέγει) τὸν Ἐρατοσθένην οὐ μόνον γραμματικόν, ἀλλὰ καὶ ποιητὴν ἄν τις δοιομάσειε, καὶ φιλόσοφον, καὶ γεωμέτρην » (ε). Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐρατοσθένην διδάσκαλον Καλλιμάχον, τὸν ὑπὲρ τὰ 800, βιβλία συγγράψαντα παντοδαπά, ποιήματά τε καὶ καταλογάδην, καὶ « κρείσσορα βασκαρίας ἄσαντα », καὶ « παρὰ τοῖς Αἰγύπτου βασιλεῦσι τιμημένον », ὡς ἓνα τῶν χυδαίων γραμματικῶν ἐμνημόνευσεν Ὀδῖος, μιμούμενος ἴσως τὸν ὑποχονδριακὸν καὶ δύσκολον Σεθηριανόν, ὅστις ἀναγινώσκων « κατέσκαπτε τὸν Αἴβυν ποιητὴν (τὸν Καλλιμάχον)· ἀνιώμετος δὲ ἐπὶ μᾶλλον, ἥδη πολλαχού καὶ τῷ βιβλίῳ προσέπτευε » (γ). Ὡσαύτως ἐξουθένησεν ὁ κριτικὸς καὶ τὸν Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον, Καλλιμάχου καὶ τοῦτον μαθητὴν, οὗτινος οἱ μαθηταὶ καὶ τὰ φιλόσοφα συγγράμματα διώρθουν, οἷος ἦν Ἀσκληπιάδης Διοτίμου Μυρλεανός (ἐκ τῆς Ἀπαμείας), συνταξάμενος « φιλοσόφῳ βιβλίων διορθωτικά » (Σουῖδ.). Ἀλλ' ὥφειλεν ὁ κριτικὸς ἵνα καὶ τοῦ Καλλιμάχου φεισθῇ, χάριν τοῦ φίλου Ἑρμίππου, τοῦ Συμυρναίου ἐκείνου ἱστορικοῦ, ὃν τοσοῦτον ἐπῆνεσε πρῶτον, σύμμαχον καλῶν (κεφ. Δ, §. γ), ὅστις καὶ αὐτὸς γραμματικὸς ὑπῆρχε Καλλιμάχειος (Ἀθήν.). Ἀλλὰ παραλείπω τὸ περὶ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων φιλολόγων μακρότερα λέγειν, μή μου τὸ βιβλίον ἐκπεσόν εἰς ἀπειρόκαλον καὶ μεираκιώδη φιλοτιμίαν, φιλόλογον

(α) Ἀθήν. Ζ, 281. Βλ. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. 562. Harl.

(ε) Λουκιαν. περὶ Μακροβ. σελ. 228. τόμ. 3. Reitz. πρὸς Σκύμν. περιηγ. σ. 112: βλ. καὶ Eratosthen. Geograph. Fragment. ed. F. Seidel Götting. 1789. 8.

(γ) Σουῖδ. λ. Σεθηριανός, πρὸς λ. Καλλιμάχος: καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 82. Harl.

μᾶλλον, ἢ φιλόλογον ἀποδοῖ. Οὕτω τὸ τῆς Ὀδίου « *καπιθηές, ἀμέτρητον στόμα Μούσης* » λάλους πρὸς ἀντήχησιν ποιεῖ πολ-
λάκις καὶ τοὺς λιθώδεις! Ἡ πῶς ἂν τις παρῇθε σιωπῶν οὕτως
αὐτογνωμονοῦντα τὸν ἄλλως πολυμαθέστατον κριτικόν; ὅστις,
ἐπειδὴ οὐκ εἶχεν ἱκανὴν εὐπιστίαν (ὡς εἶπεν), ἵνα παραδεχθῇ τὴν
τοῦ Φαληρέως ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν, οὕτως ἀποτόμως
καὶ ταύτην ἐξεφάυλισε, καὶ καθόλου δὲ τὸ γραμματικὸς ὄνομα καὶ
πρᾶγμα προσεπηλάκισεν, ὥστε καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν φιλο-
σόφων γραμματικῶν ἐξωγράφησεν ὡς ἄλλους τινὰς ἀθλίους γραμ-
ματοκύριους καὶ γυμνοῦντάς τινες γραμμαδιδασκαλίδας, πάν-
τοτε περὶ μορίων καὶ πτώσεων καὶ στιγμῶν γραμματικῶν διαλε-
γομένους, καὶ φέροντας ἐπὶ τῆς ῥάχews τὴν τοῦ Παλλαδᾶ πεντάστι-
χον κατάρα. Καὶ Λουκιανὸς μὲν ἀστείως ἱστορῶν τῶν κατ' αὐτὸν
Λαπιθῶν τὸ συμπόσιον, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸ κεκλημένους ἀπὸ φιλοσο-
φίας καὶ λόγων εὐκλεσεστάτους κατακλίνων εὐσχήμως, ὡς ἕκαστος
ἀξίας εἶχεν, ἐσχάτους ἐκάθισε τὸν ῥήτορα (Διονυσόδωρον) καὶ τὸν
γραμματικὸν (Ἰστιάειον)· ἐτίμησε δὲ ὅμως πάντας ὁμοίως, « *μου-
σεῖόν τι τὸ συμπόσιον* » ἀποκαλῶν (ὡς τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας), καὶ
σοφωτάτους ἅπαντας τοὺς ἐστιωμένους, καὶ « *ὅτι περ τὸ κεφάλαιον*
ἐξ ἐκάστης αἱρέσεως (α). Ὡσαύτως καὶ Ἀθήναιος (Α, ι) τοὺς δει-
πνοσοφιστὰς ἐστιῶν, ἀνέμιξε μετὰ φιλοσόφων καὶ τῶν γραμματι-
κῶν τοὺς χαριεστάτους. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδίου, εἴ ποτε συνέγραφε
τοιοῦτό τι συμπόσιον σοφῶν, οὐδ' ἂν ἐκάθιζεν ὅλως τοὺς ἀρχαίους
γραμματικούς καὶ φιλόλογους συνδαιτυμόνας μετὰ τῶν φιλοσόφων,
ἀλλ' ἐξω πού παρέρριπτεν αὐτοὺς δειπνοῦντας τὰ λείψανα τῆς
τραπέζης τῶν φιλοσόφων, καὶ συζητοῦντας μετὰ κραυγῶν πρὸς
ἀλλήλους, τί τὸ μῶν, καὶ τί τὸ κᾶτα, καὶ ποσαγῶς τὸ δὴ!

§. ιγ. Ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνων μὲν ἀπολογοῦνται ἄλλα τε μυρία καὶ
αὐτὸ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας Μουσεῖον, ἀσίγητον δι' αἰῶνος φωνὴν
ἀφ' ἑνὸς ἐν ᾧ πάσης καὶ παντοίας ἀπήλαυνον παρὰ τοῖς βασιλεῦσι

(α) Λουκιαν. Συμπ. ἢ Λαπιθ. § 9, 10, σελ. 424. τόμ. 3. Reitz.

τιμῆς. Καὶ ἄλλο δὲ Μουσεῖον ἀρχαιότατον ἀντιφθέγγεται πρὸς τὸν Ὀδῖον, τὸ κατὰ τὴν Τροιζῆνα τῶν Μουσῶν ἱερόν, καὶ Πιτθεὺς αὐτός, ὁ πάππος Ἡρακλέους, α. *λόγιος ἀνὴρ καὶ σοφώτατος τῶν τότε* « νομιζόμενος, ὅστις ἐν τούτῳ τῷ Μουσείῳ ἐδίδαξε α. *λόγων τέχνην* », ὡς ὁ Πausanias ἰστορήσῃ τὴν παράδοσιν, καὶ αὐτοῦ Πιτθεὺς δῆθεν προσενεχθὲν αὐτῷ σύγγραμμα ἀναγνοῦς (α). Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ Πausanίου, καὶ πολὺ πρότερον, ἴσως, οὐδὲν ἐσφύζετο παρ' Ἑλλήσιν ἀρχαιότερον Ὀμήρου, ἀλλ' οὗτος πάλιν ὑπῆρξεν, ὡς τῆς ἄλλης ἀπάσης τῶν Ἑλλήνων σοφίας, οὕτω καὶ αὐτῶν μάλιστα τῶν γραμματικῶν ὁ πατήρ, ἐν οἷς ὑβριζομέναις, οὐδ' αὐτὸς ἐπαινεῖται. Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι πρὸς τὸν παρ' Ὀδίου πολὺν τῶν γραμματικῶν προπηλακισμόν ἠγανάκτησεν ἄν, ἴσως, καὶ αὐτὸς ὁ μισογράμματος Ἐπίκουρος, καὶ αὐτὸς ὁ Πύρρων ὁ Ἐφεκτικός, ὁμολογοῦντες ἀμφοτέρω τὸ τῆς Γραμματικῆς ἀναγκαῖον (β): ἐπέμυζαν δ' ἂν πάντως δυσφοροῦσαι καὶ αἱ καὶ τῆς Ἑλλάδος γραμματικαί, οἷον Ἀναγallis ἢ Κερκυραία, καὶ Παμφίλη Ἐπιδαυρία ἢ σοφῇ (Σουίδ.), καὶ ἢ φιλομηροτάτῃ θυγάτηρ τῆς Ἀλεξάνδρου πόλεως Ἑστιάα (Στράβ. ιγ, 599), καὶ εἴ τινας ἄλλαι, καὶ δῦο, τέλος, βασιλίδες, ἢ πε Ἀθηναία καὶ Ἀθηναῖς καλουμένη πρότερον, Εὐδοξία, ἢ ποιικιλτρία τῶν Ὀμηροκέντρων, καὶ ἢ βασιλὶς καὶ βασιλόπαις Εὐδοκία, ἢ καλλιποκλήσασα τὸν Ἀριάδνης πλόκαμον, καὶ καλὴν φυτεύσασα τὴν Ἰωρίαν, ἀφ' ἧς καὶ αὐτὸς, ἴσως, Ὀδῖος ἠνθολόγησεν (γ). Ἀλλὰ πρὸς ταύτας αὐτὸς πάλιν ὁ σοφὸς ἀπολογεῖσθαι ὅστις ἀλλαχοῦ καὶ πάνυ ἐπιχαρίτως διέγραψε, μαθὼν παρὰ τοῦ Φιλέλφου, τὴν εὐγλωττίαν τῶν Βυζαντιδίων γυναικῶν (δ).

(α) Πausan. Β. λα. §. 4. Βλ. καὶ Πλουτάρχ. Θρο. §. γ.

(β) « Αὐτοὺς δὲ εὐρήσομεν τοὺς τῆς Γραμματικῆς κατατόρους, Πύρρονά τε καὶ Ἐπίκουρον, ἐξομολογουμένους τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς. ὦν ὁ μὲν Πύρρων ἱστορεῖται τὴν Ὀμηρικὴν διὰ παντός ποιῆσιν ἀναγινώσκων· μὴ ἂν ποτε τοῦτο πειθήσας, εἴπερ μὴ ἐγίνωσκεν αὐτὴν χρῆσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν γραμματικὴν ἀναγκάσαν », κτλ. Σέξτ. π. Μαθηματ. σελ. 54.

(γ) Βλ. Σωκρ. Ἑκκλ. Ιστ. Ζ, 21: Ζωναρ. χρομ. ιγ. σελ. 45: Τρέτζ. χιλ. 10. 306. καὶ Fabr. Bibl. Gr. L. V. c. 5.

(δ) Ὁ σοφὸς Ὀδῖος συνέγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ περὶ τῶν μετὰ τὴν Βυζαντιν.

§. ιθ'. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀσκήμους τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν ἐπιστάτας οὐδὲν πρὸς ἔπος ἐμνημόνευσεν ὁ κριτικός. Εἴπερ ἐπὶ τῆς Παλατινῆς καὶ τῆς Ὀκτωϊανῆς, ἢ καὶ ἄλλης τινὸς τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς Ῥώμην συνηγμένων δημοσίων βιβλιοθηκῶν (οἷον τοῦ Τιβερίου, τοῦ Τραϊανοῦ, τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, τῆς Καπιτωλίνης) (α) ἐπεστάτουν καὶ πτωχοὶ τινες καὶ ἀπὸ δούλων γραμματικοί, ἀλλ' ὅμως τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προστάται γεγονάσιν ἄλλοι τε περικλεεῖς καὶ Καλλιμάχος, ὁ Βάττου μὲν τοῦ κτίστου τῆς Κυρήνης ἀπόγονος (β), Βάττου δὲ καὶ Μεσάτμας υἱός, καὶ ἔγγονος Καλλιμάχου στρατηγοῦ (γ). Τούτου δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δούλος καὶ μαθητῆς Ἰστρος ἀπέβη διὰ τῆς σοφίας πολλῶν συγκλητικῶν Ῥωμαίων ἐπιφανέστερος. Ἀριστοφάνης δὲ πάλιν ὁ Βυζάντιος, Καλλιμάχου καὶ οὗτος μαθητῆς, ὁ προστάς τῆς βιβλιοθήκης (κατὰ τὸν Πλίνιον), στρατηγοῦ καὶ αὐτὸς υἱός ἦν, Ἀπελλοῦ, ἡγουμένου στρατιωτῶν (Σουίδ.). Τὸν δ' Ἀλεξανδρέα Διονύσιον (εἴτε τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἴτε τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν προστάντα· διότι τοῦτο οὐ διακρίνεται ῥητῶς παρὰ τῷ Σουίδᾳ), καὶ αὐτὸς Ὀδίας ὡς ἔνδοξον ἐν ἀξιώμασιν ἐμνημόνευσεν (§. δ, καὶ ε). Καθόλου δὲ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθηκῶν οἱ προεσθηκότερες τοσούτω παρὰ τοὺς ἐν Ῥώμῃ διέφερον, ὅσον καὶ αὐταὶ αἱ βιβλιοθήκαι, καὶ οἱ φιλομουσότατοι Πτολεμαῖοι, οἱ Σωτῆρες μάλιστα καὶ Φιλάδελφοι καὶ Εὐεργέται, παρὰ τοὺς γάστρωνας Λευκόλλους (ἢ Λουκούλους), καὶ τοὺς ἀγρίους Σύλλας καὶ Μομμίους! Ἐπῆρεν ὁ Σύλλας αἰχμαλώτον εἰς τὴν Ῥώμην ἐξ Ἀθηνῶν τὴν Ἀπελλίκωντος βιβλιοθήκην· ἀλλὰ πόσῃν εἰς

τῆς ἑλπίδος ἐλλήνων συγγραφῶν, ἐν τῇ Humfr. Hody de Graecis illustribus, Linguae Graecae literarumque instauratoribus. Londini. 1742. 'Εν ᾧ καὶ Φιλίππου μνημονεύει, τοῦ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀλώσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίψαντος. (p 51—61). Ἐπαινῇ δὲ κατὰ τὸ πρέπον καὶ τοὺς τότε λογίους Ἕλληνας, οἵτινες μετανοσάντες ἐκ τῆς αἰχμαλώτου πατρίδος εἰς τὴν τότε κατάζοφον Εὐρώπην, ἀνῆψαν πάλιν ἐν αὐτῇ τὰ φῶτα τῆς παιδείας.

(α) Βλ. Lipsius de Biblioth. c. 6, 7. — (β) Στράβ. ις. 837. πρὸς καὶ Σχολ. εἰς Καλλιμ. ὕμν. Β 65.

(γ) Βλ. αὐτοῦ τοῦ Καλλιμάχου τὸ εἰς τὸν πατέρα Βάττον ἐπιγράμμα (κε, σελ. 292. τ. α. Ernest.).

αὐτὴν ἔδειξεν ὀλιγορίαν, ἀποδείκνυσιν ὁ κατασταθεὶς ἐπ' αὐτῆς ἀνώνυμος ἐπιστάτης (οὔτε φιλόσοφος, ἢ γραμματικός, οὐτ' ἀπελεύθερός τις, ἴσως, ἀλλ' εἰς ἐκ τῶν αὐτοῦ ἀνδραποδῶν), ὃν (χρημασιν, ἢ κολακεῖα) αὐθεραπεύων ὁ *Τυραννίων* (ἀμισγνὸς γραμματικός) διεχειρίζετο (καθὼς ᾔθελε) τὴν *βιβλιοθήκην* (α). Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ τοιοῦτοι ἄρπαγες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀξίας καὶ συντηρήσεως τῶν βιβλίων ἐτοίμως καὶ εἰς πλῆθος ἐλήστευον ἀλλοτριῶν θησαυρῶν, ἀπογυμνοῦντες ἐξ αὐτῶν τὴν Ἑλλάδα (ὁποῖος καὶ Μόμμιος ἐφάνη περὶ τὰ ἀναθήματα τῆς Κορίνθου (6)). Τὸ δὲ παρadoxότερον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ φιλολογώτατος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς Κικέρων *δοῦλον* εἶχε φύλακα τῆς ἑαυτοῦ βιβλιοθήκης.

(α) Στράβ. ιγ, 609: Πλούτ. Σύλλ: Λουκιαν. τ. γ. σελ. 102. Reitz: Σουλδ. λ. Ἀπελλία. καὶ Τυραννίων. Περὶ τῆς Ἀπελλικῆς βιβλιοθήκης, καὶ ἰδίως περὶ τῶν ἐν αὐτῇ βιβλίων Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου, διέλαθε καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ Ἀριστοτέλους Buhle (praef. p. 17—19), καὶ ὁ τοῦ περὶ Ζώων ἱστορίας τοῦ Ἀριστοτέλους περιεκτὴς ἐκδότης Σνειδέρος (praef. p. 77—93) ὅπου καὶ τὰ περὶ Νηλέως, τοῦ κληρονομήσαντος τὴν Θεοφράστου βιβλιοθήκην, εἰρημένα ὑπὸ τε Στράβωνος καὶ Πλουτάρχου παραβάλλοντες πρὸς τὰ τοῦ Ἀθηναίου (βλ. ὅπισθ. σελ. 250), ὁ μὲν Βύλης θεραπεύει τὴν ἐναντιοφάνειαν, κρίνων, ὅτι ὁ Φιλάδελφος ὠνήματο παρὰ τοῦ Νηλέως πάντα τὰ τῶν ἄλλων συγγραφεῶν, πλὴν τῶν αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους (ὅστις καὶ Vossius de Sectis philosoph. c. 16. καὶ Lipsius de Biblioth. c. 3) ὁ δὲ Σνειδέρος ἐκρίνει (οὐ πᾶν τοι δικάσις λόγοις) συγκεχυμένον τὸ τοῦ Ἀθηναίου χωρίον, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συνοψιστοῦ τοῦ Ἀθηναίου· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Στράβωνος καὶ τοῦ Πλουτάρχου θεωρεῖ τινα ἀντιλεγόμενα.

(6) « Σχεδὸν γὰρ τε καὶ τῶν ἄλλων ἀναθημάτων τῶν ἐν Ῥώμῃ τὰ πλεῖστα καὶ ἀριστα ἐντεῦθεν » (ἐκ τῆς κατασκαφῆς Κορίνθου) « ἀφικται· τινὰ δὲ καὶ αἱ κύκλιαι τῆς Ῥώμης πόλεις ἔσχον. Μεγαλόφρων γὰρ ὢν μάλλον, ἢ φιλότεχνος ὁ Μόμιος, ὥς φασι, μετεδίδου βραδίως τοῖς δεηθεῖσι. Διούκοις δὲ κατασκευάσας τὸ τῆς Εὐτυχίας ἱερὸν, καὶ σταθὸν τινα, χρηστὴν ἡγήσατο ὃν εἶχεν ἀνδριάντων ὅσας τὸ τῆς Εὐτυχίας ἱερὸν, καὶ σταθὸν μέγας ἀναδείξας, εἴτ' ἀποδύσας· οὐκ ἀπέδωκε δὲ Μόμιος, ὥς κοσμήσας τὸ ἱερὸν μέχρις ἀναδείξεως, εἴτ' ἀποδύσας· οὐκ ἀπέδωκε δὲ πρῶτος ὁ ἡγεῖναι ἐκεῖνος, — ὥστ' ἡδοκίμει τοῦ ἀναθέντος μάλλον » (Στράβ. η, 381). Καλὴ τῇ ἀληθείᾳ μεγалоφροσύνη (ὥς εἶπε καταχρηστικώτερον ὁ Στράβων τὴν μάλλον ἀνάληγον ἁστυάν τοῦ Μομμίου). Τοιοῦτοι μεγαλόφρονες καὶ μεγαλόδωροι φαίνονται καὶ πάντες οἱ λησταί, φιλοδωροῦντες ἐτοίμως ἅπτερ ἀπόνως ἑλαθόν. Καὶ τοι ὁ Διούκοις πλῆθος καὶ αὐτὸς βιβλίων ἐκ Πότιου κομίσας εἰς Ῥώμην (Isidor), ἐπιλοτιμῆτο ὅμως καὶ ἄλλως εἰς συναγωγὴν πολλῶν καὶ καλῶς γυγμμένων βιβλίων· καὶ τὰς βιβλιοθήκας εἶχεν ἀντιμένους τοῖς πᾶσι, καὶ πολλὰς συνεσχόλας τοῖς φιλόδοξοις. βλ. Πλούτ. Αὐτοκρ. §. μβ.

Διονύσιον, τὸν αὐτὸν καὶ ὁμωγητὴν (ὅστις καὶ ἐδραπέτευσε κλέψας βιβλία πολλὰ, καθὼς αὐτὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων Δημοσθένης ἀποκαλεῖται) (α). Ὁ δὲ πάλιν εὐκλεέστατος καὶ Καῖσαρ καὶ φιλόλογος καὶ ἱστορικός, ὁπότ' ἐπολέμει πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, ἐπέσυρε τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Σεραπείου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ μεγάλης (εἰ καὶ μὴ πάσης) βιβλιοθήκης (β), ἅκων μὲν καὶ μὴ βουλόμενος (ὅποια συμβαίνουν πολὺν ἀκρίβειαν εἰς τοὺς κοσμοφθόρους πολέμους), ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω φανεῖς περὶ τὴν εἰς τὰ καλὰ φειδῶ καὶ συντήρησιν πάμπλου διαφέρων Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ὅστις τὴν Ῥόδον πολιορκῶν, καὶ τὴν περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν (πολυπρόσωπον εἰκονογραφίαν) τοῦ ζωγράφου Πρωτογένους ἐν τινι τῶν προαστείων λαβὼν, ἐπειδὴ πέμψαντες οἱ Ῥόδιοι κήρυκα παρεκάλουν φείσασθαι, καὶ μὴ διαφθεῖραι τὴν ζωγραφίαν, ἀπεκρίνατο· « τὰς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἐμπρήσειν μᾶλλον, ἢ τέχνης πόρον τοσοῦτον ». Ἄλλ' ὅμως ὕστερον « καὶ ταύτην τὴν (δι' ἐτῶν ὄλων ἐπτὰ συντελεσθεῖσαν) γραφὴν (ζωγραφίαν), « εἰς ταὐτὸ ταῖς ἀλλοδαπαῖς συναρπάξαντες ἐν Ῥώμῃ, τὸ πῦρ ἐπερείματο » (Πλούτ. Δημητρ. §. κβ). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδισιὸς οὕτε δικαίως, οὐτ' εὐθυρρήμονως, ἢ ἀληθῶς συνεπέριε τὴν ἀτιμὸν ἀσημότητα τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προστατῶν τῆς βιβλιοθήκης, ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀπελευθέρων, παραβάλλων τοὺς περὶ τὰς Μούσας ὀλιγώρους Ῥωμαίους πρὸς τοὺς Ἕλληνας· οἵτινες καὶ δοῦλοι πολλὰκις ὑπὸ τῶν δορικτητόρων ἀπαγόμενοι Ῥωμαίων, ἐκόσμου τὴν Ῥώμην, διακρέποντες καὶ ἀφ' ὧν συνήγον ἰδίων αὐτῶν βιβλιοθηκῶν (γ).

(α) Cicero Epist. XIII. 77 τὸν αὐτὸν ἴσως εἶχε καὶ διδάσκαλον τῶν ἑαυτοῦ υἱῶν (Epist. VII. 30 VI. 1 VIII. 4 κτλ.). Θαυμαστὸν δὲ πᾶς καὶ τοῦτον τὸν βιβλίον κλέπτειν δοῦλον ὁ κλεινὸς Ὀδισιὸς οὐκ ἐμνημόνευσε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπελευθέρων βιβλιοφυλάκων τῆς Ῥώμης, ὅσους παρέβαλε πρὸς τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας!

(β) Πλούταρχ. Ἰουλ. Καίσα. §. μθ. — Ammian. Lib. 22. πρὸς. Ἐπιφάν. περὶ μέτρ. §. ια, καὶ Dion. Petav. animad. in S. Epiphani. Tom. 2. p. 383.

(γ) Οὕτω Τυραννίδων ὁ ἐξ Ἀμισού (ὁ προρρήθεις) ἀλὸς μετὰ τῆς πατρίδος ὑπὸ Λουκούλλου (ὅτι κατεπολέμησε τὴν Μιθριδάτην. βλ. Πλούτ. Λουκούλ. §. ιθ). « καὶ διαπρεπὴς ἐν Ῥώμῃ γενόμενος, καὶ πλούσιος, ἐκτήσατο καὶ βιβλία ὑπὲρ τὰς τρεῖς μυριάδας » (Σουῖδ). Ἄλλος, Ἐπαφρόδιτος, Χαίρωνεύς γραμματικὸς — « ἀνήθη ὑπὸ τοῦ Μοδέστου, ἐπάρχου Αἰγύπτου, καὶ πικιδύσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ, διέπρεψεν

Τελευταῖον, καὶ αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους ἠδίκησεν, ἐν μέρει γοῦν, ὁ κριτικός· διότι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην, μεταξὺ τῶν ὧν ἀπῆντα χειραφέτων καὶ ἀπὸ δούλων φυλάκων τῶν βιβλιοθηκῶν, ἠδύνατ' ἀπαντῆσαι καὶ τὸν εὐπατρίδην καὶ πολυμαθέστατον τῶν Ῥωμαίων φιλολόγον Οὐάβριον, προστατοῦντα τῆς Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος βιβλιοθήκης (ὅστις καὶ συνέγραψε περὶ βιβλιοθηκῶν). Καὶ ἄλλον ἔτι λαμπρότερον ἐπιστάτην πασῶν τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπὶ τῆς Ὀστίας (Ostiensis) ὁδοῦ εὐρεθεῖσα ἀρχαία ἐκείνη ἐπιγραφὴ· α' Ἀρχιερεῖ Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου πάσης, *Λευκίῳ Ἰουλίῳ Οὐεστινίῳ*, καὶ ἐπιστάτῃ τοῦ Μουσείου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν, Ῥωμαϊκῶν τε καὶ Ἑλληνικῶν, καὶ ἐπὶ τῆς παιδείας Ἀδριανοῦ, [καὶ] ἐπιστολεῖ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος » (α). Εἰ δὲ καὶ ὁ προειρημένος (ἐπὶ Νέρω-

(ἐπὶ Νέρωνος) — ἀνούμενος δὲ ζεῖ βιβλία, ἐκτῆσατο μυριάδας τρεῖς· [καὶ] τοῦτων δὲ σπουδαίων καὶ ἀνυπερβατέων » (τουτέστι σπανίων, καὶ μὴ κοινῶν). Σουῖδ.

(α) Δεμάγιτρος (l. c. p. 567) 'Ο δ' αὐτὸς (p. 561) καὶ ἄλλον Διονύσιον τὸν Μιλήσιον σοριστήν, « ὃν Ἀδριανὸς σατράπην ἀπέφηνεν οὐκ ἄφαντων ἐθνῶν, κατέλαβε δὲ τοῖς δημοσίοις ἱππέουσιν, καὶ τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σιτευμένοις » (Φιλότηρ. βίοις Σοριστ. β βλ. Α κβ. § 3), καὶ τοῦτον τὸν Διονύσιον ὁ Δεμάγιτρος ἤριθμησεν ὡς ἓνα τῶν προστάτων τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἢ (τὸ πιθανώτερον) τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν, ἐπάγων εἰς μαρτυρίαν λατινικῆς ἐπιγραφῆς τεμμάχιον (ἐκ τοῦ *Maffei Antiquit. Gall. p. 188*), ὅπου μνημονεύεται « Διονύσιος ἐπ' Ἀδριανοῦ ἐπιμελητής (procurator) τῆς Ἀλεξανδρινῆς Διοικήσεως, καὶ ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν (bibliothecar. Graec. et Latin.), Ἀνθύπατος, Λυκίας, Παμφυλίας, Γαλατίας » κτλ. καὶ προσέτι « ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν (ab epistolis) τοῦ αὐτοκράτορος ». — Ὅθεν ὁ Δεμάγιτρος νομίζει (οὗ τι πάνυ πιθανόν λέγων), ὅτι ἐκ τούτου τοῦ Διονυσίου τοῦ Μιλήσιου παραλαβὼν ὁ Σουῖδας ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἀλεξανδρεῖα Διονύσιον καὶ τὰ ἐπώνυμα ἐκεῖνα « καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν καὶ πρεσβειῶν ἰγνέτο καὶ ἀποκριμάτων » (βλ. ἀνωτ. § 5). Ἄλλ' εἴτε καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Διονύσιος εἶχε καὶ ταῦτα τὰ ἁξιώματα, εἴτε μόνος ὁ Μιλήσιος ὁ σοφιστής (οὗτινος οὐδόλως ὁ Σουῖδας ἐμνημόνευσεν· ἄλλου δὲ τινος ὁμωνύμου ἱστορικοῦ), καὶ εἴτε τὸν Μιλήσιον σοριστήν, εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ Διονύσιον ὁμώνυμον, ἐννοεῖ ἡ ἐπιγραφὴ, φαίνεται σαφῶς καὶ ἐξ αὐτῆς, ὅτι τὴν τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάτην οὐκ ἀπεξέουν καὶ ἄνδρες ἐπισημότατοι, καὶ πολὺ πλείονων ἐπιστάται λαῶν, παρὰ τὸν μόνον Ἀθηναίων ἐπιστατήσαντα Φαληρέα· ὁ δὲ Δεμάγιτρος (αὐτόθ.) ἐρῶθαι μνημονεύει καὶ τὸν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων προσηκόντα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει (πλητεῖον τῆς ἁγίας Σοφίας) καθιδρυμένης (ἐν τῷ Μουσείῳ) βιβλιοθήκης.

νος ἀκμάσας καὶ μέχρι Τραϊανοῦ) Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς προέστη τῶν ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθηκῶν (ὡς Ὀδῖος ἐξέλαβεν) (α), ὑπάρχον λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Ῥώμην (ἐπὶ τῶν τὰ Πτολεμαϊκὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καλὰ ζηλούντων μάλιστα Καισάρων) ἐπιστάται τῶν βιβλιοθηκῶν ἄνδρες καὶ ἐν ἐπαγγέλμασι πολιτικοῖς ἐπιφανέστατοι, καὶ αὐτοὶ μόνον ἀπὸ δούλων, ὡς ἔγραψεν ὁ κριτικός. Καὶ τοὶ καὶ δούλων παῖδες ἐν Ῥώμῃ ἀπέβησαν καὶ ἄλλως ἐν ἀξιώμασι λαμπροί. Οὕτω Θεοδώρου τοῦ Γαδάρεως, καὶ ἀπὸ δούλων σοφιστοῦ, καὶ Τιβερίου τὸν Καίσαρα διδάσκοντος ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ συγκλητικός (Σουίδ.). Ὁ δὲ φίλος τοῦ Ὀδίου Ἑρμῆππος καὶ βιβλίον ὅλον συνέγραψε *α περὶ τῶν διαπρεψάντων ἐν παιδείᾳ δούλων* (β). Ἀλλὰ καὶ αὐτός, τέλος, ὁ καὶ ἐκ παιδείας καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐπιφανέστατος Δημήτριος (οὗτινος ἀναξιώτατην τὴν ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσιαν ἔκρινεν ὁ κριτικός, ὡς μόνον εἰς γραμματικούς τινες ἀπελευθέρους καὶ οἰκότηριβας ἀρμόζουσιν), καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Φαληρεὺς οὔτε τῶν ἀπὸ Κόδρου τις ἦν, ἢ τῶν Πεισιστρατιδῶν, οὔτε ὅλως εὐγενής, ἀλλ' *οἰκότηριβς, ἐκ τῆς Κόδρωνος οἰκίας* (γ).

ὡς καὶ τοῦτον Ἰνδοξὸν διὰ τὸ ἐπαγγέλμα, καὶ μάλιστα τιμώμενον, καθὼς μαρτυρεῖ Κωνσταντῖνος ὁ Μανασσῆς ἐν τῷ Χρονικῷ (βλ. καὶ ὁπισθ. σελ. 332).

(α) Vet. urb. Descript. apud Mabill. Analect. IV. p. 503, καὶ Demagistr. l. c. p. 567.

(β) Σουίδ. λ. Ἰστρος. πρβλ. καὶ Gell. N. Attic. 11. 18. ὅπου πολλοὶ ἀριθμοῦνται φιλόσοφοι γεγονότες ἀπὸ δούλων, εἶναι Φαίδων (Διέρετ. β. θ), Μένιππος, Πομπύλος (Διέρετ. Ε, β, 3), Περσεύς, Διογένης ὁ Κυνικός, Ἐπίκτητος, ὁ Ἰστρος αὐτός, κτλ.

(γ) « Καὶ περ οὐκ εὐγενὲς ὦν ἦν γὰρ ἐκ τῆς Κόνωνος οἰκίας, ὡς Φαθωρίνος ἐν α, τῶν ἀπομνημονευμάτων φησί » (παρὰ Διέρετ. Ε, ε, 3). « Δημήτριον δὲ τὸν Φαληρεὰ οἰκότηριβς γενέσθαι λέγουσιν ἐκ τῆς οἰκίας Τιμοθέου καὶ Κόνωνος » (Ἀλφ. ποικ. ἐστ. 16. 43). « Ὁ δὲ Τιμόθεος (ὁ τοῦ Κόνωνος πατήρ) « ἐταίρας ἦν υἱὸς Θράκης τὸ γένος, σεμνὴς δὲ ἄλλως τοῦς τρόπους » (Ἀθην. 17. 577. πρβλ. καὶ Menag. Not. in Isert. vol. 2. p. 221). Περὶ ἄλλων πολλῶν πολλαχοῦ ἀπὸ δούλων, ἢ καὶ ἄλλως δυσγενεῶς καὶ φαύλης καταστάσεως εἰς τὰς μεγίστας ἀνελθόντων ἀρχὸς βλ. Ἀθήναιον (αὐτόθ.), καὶ Ἀλφ. ποικ. (αὐτ.). πρόσθε καὶ τὰ τοῦ Ἑλλαδίου « Ὅτι Ὀνηλάτου μὲν υἱὸς Διονύσιος ἦν, ὁ τῆς Σικελίας ἀρχεὺς ἔτη μ, δούσιν ἀποδέοντα Ἀγαθοκλῆς δὲ, Κεραιμῆς. — Τῆς δ' Ἀταρνείας δούλος ἦρξεν, Ἑρμείας. Πῶρος δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰνδῶν κουρέως ἦν υἱός. Βράδουλλις δὲ τις Ἰλλυριῶν ἱερατῆγησεν, ἀνθρώπους γεγυνώς καὶ Ὀρθαγόρας Σικυῶνος ἱεραράνησεν, ὁ μάλιστα

§. κ'. Δ) Πρώτον τῆς βιβλιοθήκης ιδρυτὴν ἀπέδειξεν Ὀδίας Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα (§. ζ.). Ὁρθῶς καὶ ταῦτα καὶ πάνυ σοφῶς. Ἀλλὰ παραυτίκα πάλιν ἀντιπεριέπεσεν εἰς λαμπρὰς πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσεις. Αὐτὸς δι' ἰσχυρίσθη περὶ τοῦ Ἀριστέου, ὅτι λίαν ἡπατημένως ὑπέλαβε πρῶτον τῆς βιβλιοθήκης ιδρυτὴν οὐχὶ τὸν Λαγίδην, ἀλλὰ τὸν Φιλάδελφον (βλ. ὅπισθ. §. η). Καὶ πάλιν παρευθὺς (§. ι) ἀποδείκνυσιν τὸν Ἀριστέα, αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ῥήσεις παρατιθεῖς, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγνώριζε προϋπάρχουσιν (πρὸ τῶν Φιλαδέλφου χρόνων) βιβλιοθήκην βασιλικήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο μόνον ἀληθεύει, ἄρα καὶ αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἐξελέγχει τὴν πρῶτην αὐτοῦ γνώμην, ὡς ψευδῇ καὶ πάσης ἐπικρισεως ἤττονα φαντασίαν, δι' ἧς ἡμῖν ἐφοίθαζεν ὑποδεικνύς ἐκ ποίας αἰτίας ὁ Ἀριστέας πλανηθεὶς, κατέστησε τὸν Δημήτριον ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φιλαδέλφου! Πάλιν, συγκρούων πρὸς τὸν Ἀριστέα τοὺς, οὓς λέγει τούτου ὁπαδοὺς (πάντας ἐννοῶν τοὺς ἱεροὺς πατέρας καὶ ἱστορικοὺς, ὅσοι μνημονεύουσι καὶ τὴν ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσιν τοῦ Φαληρέως), ἀπεδείκνυσεν αὐτοὺς ἐξ ὧν ἀνέφερεν αὐτῶν χρήσεων (§. ι), ὅτι δῆθεν οὗτοι τὸν Φιλάδελφον θέλουσι πρῶτον τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης καθιδρυτὴν. Ἀλλ' αὐτὸς πάλιν ἀλλαχοῦ (§. ζ'), μνημονεύων ἐκεῖνα τὰ τοῦ Ἀθηναίου (ε, 202) « περὶ δὲ βιβλίων πλήθους καὶ βιβλιοθηκῶν κατασκευῆς » κτλ. εἰς ἔπαινον εἰρημένα τοῦ Φιλαδέλφου, παρήγαγεν αὐτὰ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι « ἀξίως ὁ Φιλάδελφος ἐκλεβόθη διὰ τὴν περὶ τὴν βιβλιοθήκην φιλοτιμίαν »· ἐκ δὲ τούτων οὐδ' ὧς ὑπενόησε καὶ ὅτι ταῦτα λέγων ὁ Ἀθηναῖος ἐφρόνει τὸν Φιλάδελφον πρῶτον θεμελιωτὴν τῆς τῶν βιβλιοθηκῶν κατασκευῆς (τοῦ δὲ Λαγίδου οὐδεμίαν ποιεῖται μνησίαν ἢ τοῦ Ἀθηναίου περικοπή). Διὰ τί λοιπὸν

ρος » (Ελλάδ. παρὰ Φωτ. ἀναγ. σοθ). Ἄλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδίας μέγα τῶν ἐν Ἑλλάδι γραμματικῶν βιβλιοφυλάκων διειδὼς προσέκειρε καὶ τὴν τοῦ γένους ἀράνειαν! ὡς ἂν ἀπὸ θούλων ἀρχοντας μὲν καὶ ἡγεμόνας ἰθὺς γινομένους, ἐνδύεσθαι δὲ γραμματικούς καὶ βιβλιοθηκῶν ἐπιστάτας μὴ γινομένους! μὴ δὲ τοιοῦτους πάλιν ἂν ἀρχόντων, διὰ τὴν ἄχρηστοφον τοῦ βίου μεταβολήν!

ὁ κριτικὸς οὐκ ἐξήγησε παρομοίως καὶ τὰς ῥήσεις τῶν ὧν λέγει ὀπαδῶν τοῦ Ἀριστέου; Ἡ τί διαφέρουσι τὸ παρ' Ἀθηναίῳ α βιβλίων πλῆθος, καὶ ἡ βιβλιοθηκῶν κατασκευὴ, παρὰ τὰ τοῦ Ἰουστίνου ἐκεῖνα, ὅτι α βιβλιοθήκην κατεσκεύασεν ὁ Φιλάδελφος, — πανταγόθεν συνάγων βιβλία, καὶ τ' ἄλλα τὰ τῶν ἄλλων ὅσα κατέλεξε ταυτοσήμαντα; (βλ. ὁπισθ. §. ε. πρβλ. καὶ §. ζ. σημ.). Μὴ γὰρ ἔγραψάν τινες ἐκ τούτων δὴ τῶν Ἀριστέου ὀπαδῶν, προσθέντες ἐπὶ λέξεως, ὅτι οὐχ ὁ Λαγίδης, ἀλλ' ὁ Φιλάδελφος ἐπεχείρησε πρῶτιστα βιβλιοθήκης κατασκευήν; Καὶ αὐτὸς ὁ γηραιὸς Τερτυλλιανὸς, λέγων τὸν Φιλάδελφον τοῦ Πεισιστράτου ζήλωτὴν περὶ τὴν εἰς τὰς βιβλιοθήκας σπουδὴν, ἄλλο τι ἐσήμανε διὰ τοῦ πληθυντικοῦ βιβλιοθηκῶν, ἥ, ὅτι μὴ ἀγαπῶν εἰς μίαν (τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς συσταθεῖσαν), πολλὰς ἐποίει τὰς βιβλιοθήκας ὁ Φιλάδελφος, μιμούμενος τὸν Πεισίστρατον; (τοῦτον δὲ πρῶτον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἱστορούμενον, ὡς μεγάλην συναγαγόντα βιβλιοθήκην, ἠπίστατο ὁ Τερτυλλιανός). Καὶ αὐτὸς δὲ, τέλος, ὁ εὖρους καὶ γλυκὺς Μανασσῆς στιχοιργήσας τὰ

— — — — — α ὡς πρῶτος βασιλείων

τὴν Ἀλεξάνδρου τέθεικε βιβλίων πολλῶν μητέρα·

Ἀπειραρίθμους γάρ φασι βιβλῶν αὐτὸν ἀθροΐσαι» κτλ. τί ἄλλο ἐξέφρασε παρὰ τὸ παρ' Ἀθηναίῳ πλῆθος τῶν βιβλίων, ὅπερ ὁ Φιλάδελφος πρῶτος τῶν ἄλλων βασιλείων συνήθροισεν, αὐξήσας εἰς κάλλος καὶ μέγεθος τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὀλίγην καὶ μικράν (ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ) τῶν βιβλίων συναγωγὴν; (τοῦτο γὰρ ἐνόει προφανῶς ὁ Μανασσῆς γράφων τὴν Ἀλεξάνδρειαν α βιβλίων πολλῶν μητέρα, καὶ ταύτης τῆς πληθύσεως πρῶτον εἶπε τὸν Φιλάδελφον ἀρχηγέτην, οὐχὶ δὲ καὶ καθιδρυτὴν, ἢ συνίστορα τῆς βιβλιοθήκης). Πότερον λοιπὸν, ὁ Ἀθήναιος ἄρα, καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Καλλιξενός (καὶ εἴ τινες ἄλλοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱστορήσαν παρόμοια), οὗτοι λέγομεν ψευσθέντες, ἔψευσαν καὶ τὸν μακάριον Ἰουστίνον, καὶ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τοὺς ἄλλους Ἀριστέου ὀπαδοὺς, ἐκείνοις μᾶλλον ἢ τούτῳ πεπιστευκότας περὶ τοῦ πρώτου καθε-

δρυτοῦ τῆς βιβλιοθήκης; Ἄλλ' εἴπερ οὗτοι ἐπλανήθησαν, τί πρὸς τὸν Ἀριστέα; οὗτος ἔγραψεν ἀλήθειαν, προυπάρχουσιν εἰπὼν τὴν βιβλιοθήκην, καὶ πρὶν ὁ Φαληρεὺς ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου καταστῆ εἰς βιβλίων συναγωγὴν. Ἡ μήποτε καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀθήναιον καὶ οἱ τούτῳ συμφωνοῦντες ὁπαδοὶ τοῦ Ἀριστέου λέγουσιν ἅπαντες ἴσα καὶ ταῦτά πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀριστέα, θεωροῦντες τὸν Φιλᾶδελφον οὐχὶ πρῶτον κατασκευαστὴν, ἀλλὰ πρῶτον ἀρχηγέτην τῆς ἀχανοῦς αὐξήσεως τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθηκῶν, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδιδος ἐξήγησε τὸν Ἀθήναιον; τοῦτο φαίνεται πάντως ἀληθές καὶ βέβαιον. Τοὺς δ' Ἀριστέου ὁπαδοὺς ἀδίκως, καὶ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀντιτίπτων κατεδίκασεν ὁ κριτικός. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι καὶ αὐτῶν τινες τῶν, ὣν λέγει, ὁπαδῶν, οἱ ἀρχαιότατοι (ὧν τὰς ῥήσεις ἀπεσιώπησε, μὲν τις τινὰς ἰσιδύρους ἰσπάλων ἐνθυμηθεὶς) ἐξελέγγουσι τὴν πλάνην τοῦ ἀνδρός. Αὐτίκα ὁ θεῖος Εἰρηναῖος (κατὰ Αἰρέσ. γ). «Πτολεμαῖος ὁ Λάγου φιλοτιμούμενος τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατασκευασμένην βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοσμησαὶ» κτλ. Καὶ Κλήμης ὁ ἱερώτατος (Στρωματ. α) «Ἐρμηνευθῆναι δὲ τὰς γραφὰς — φασὶν ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου· ἢ, ὡς τινες, ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, — τὴν μεγίστην φιλοτιμίαν εἰς τοῦτο προσεσχευαμένου Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. — Φιλοτιμούμενος (γὰρ) ὁ βασιλεὺς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς αὐτὸν (γρ. πρὸς ΑΥΤΟΥ) γενομένην βιβλιοθήκην» κτλ. (α). Ἀρκοῦσιν οὗτοι οἱ δύο καὶ τηλικούτοι· εἰ δέ τις καὶ ἄλλος, διδάξει καὶ αὐτοὺς τὸν Ὀδιδον τὸ φρόνημα τῶν Ἀριστέου ὁπαδῶν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

§. κα. Ε) Τελευταῖον· σφόδρα φιλοτίμως καὶ παρὰ τεταμένως

(α) Μνημονεῖαι καὶ ὁ Βανδάλης τῆς Κλημεντείου ταύτης ῥήσεως (Diss. c. 8. p. 67). Καὶ (ἐπειδὴ καὶ γραμματικώτερον ὁ ἀνὴρ ἐνίοτε φιλολογεῖν ἀγαπᾷ) τὸ αὖτε τυπογραφικόν, ἢ καὶ τῶν μεταγραφῶν σφάλμα, τὸ, πρὸς αὐτὸν (ἀντὶ πρὸς αὐτὸ οὐ = ὑπ' αὐτὸ οὐ, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω Εἰρηναῖος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ) κρατεῖ, καὶ δικαιολογεῖ ὁ γραμματικώτατος Βανδάλης, φέρων καὶ παρδείγματα φράσεως ὁμοίας (!) ἐκ τοῦ Πίνακος τοῦ Κέδιστος· ποῖον; τὸ «πρὸς ἰατρὸν γίνεσθαι» (βηλωνίτι παρὰ γίνεσθαι)! Τειοῦτοι χαρίεντες ἡλληνισταὶ φαίνονται πολλάκις καὶ τινες ἄλλοι τῶν Ἀριστοτελέων φιλολόγων κριτικῶν!

ἐπεμαχρυνεν ὁ κριτικός τὴν ζώην τοῦ Ζηνοδότου, μέχρι καὶ τῶν Εὐεργέτου χρόνων αὐτὸν καταγαγὼν (§. θ. βλ. καὶ σημ.), ὅπως ἀποκλείσῃ τῷ Δημητρίῳ τὴν εἰς τὰς βιβλιοθήκας πάροδον μὴ μόνον ἐπὶ ζώντος ἔτι τοῦ Λαγίδου, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μακρὸν, ἴσως, μετὰ τὸν Δημήτριον ἐπιζήσαντος Φιλαδέλφου. (α) (ὡς ἂν εἴπερ ἦν ἀδύνατον, ἔτι ζῶντα καὶ διδάσκοντα τὸν Ζηνόδοτον παραχωρήσῃ τῷ Δημητρίῳ τῆς τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσεως, τοῦ βασιλέως προστάξαντος!). Ἄλλ' ἔστω, καὶ ζήτω βίον ἐννεάγηρων καὶ τετρακώρων ὁ Ζηνόδοτος, μέχρι τελευτῆς ἐπιστατῶν τῆς βιβλιοθήκης. Οὐδὲν ἐκ τούτου παραβιάζεται Ἀριστέας. Ὁ Φαληρεὺς οὐδέποτε κατεστάθη βιβλιοθηκοφύλαξ, κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν (β), οὐτ' ἐπὶ τοῦ Λαγίδου, οὔτε ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου (καθὼς ἐξήγησε τὰ τοῦ Ἀριστεύου καὶ Ὀδίου μετ' ἄλλων συχῶν) (γ). Αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν (§. η) ἀπεδέξατο ὡς πρᾶγμα πιθανώτατον, ὅτι ἡδύνατο ὁ βασιλεὺς ἐπιθεῖναι τῷ πολυμαθεστάτῳ Δημητρίῳ τὴν περὶ βιβλίων συναγωγῆς ἐπιστάσιν, εἰς κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης — α καὶ τοῦτο (προστίθῃσιν) ἔγραψεν Ἀριστέας, οὐδὲν ἀντέλεγεν αὐτός ». Ἀλλὰ τί ἄλλο παρὰ τοῦτο ἔγραψεν ὁ Ἀριστέας; ἐκεῖνος αὐτὸς εἰπάτω. « Κατασταθεὶς ἐπὶ τῆς τοῦ

(α) Ὁ « Δημήτριος, ἴσως, ἐτελεύτησε πλεόν ἢ 70, ἐτῶν, καὶ μετὰ τὸ 7, ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (βλ. ὁπισθ. σελ. 261). Ὁ δὲ Βοναμῦς (βλ. ὁπισθ. σελ. 348), δοιούων καὶ αὐτὸς τῇ ἐξ Ἑρμίππου πλάνῃ τῶν Σκαλιγηρικῶν, ὑποτίθῃσι θανόντα τὸν Δημήτριον τῷ 66, ἢ 67, ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

(β) « Equidem non arbitror Demetrium tempore Ptolemaei Lagi Bibliothecae fuisse regiae custodem proprie sic dictum. — neque à scriptoribus antiquis, plures istae bibliothecae praefectos commemorantibus, hoc exulenti patriae Demetrio munus usquam contribuitur. » Valckenaer, de Aristob. Jud. p. 56. Καὶ τοι μὴδ' αὐτὸ τοῦ βιβλιοφύλακος τὸ ἐπάγγελμα ἀνάξιον τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ διατρέποντος Φαληρέως ἔκρινεν ὁ αὐτὸς Οὐαλκενῆρος. « Neque tamen (λέγει) ipsius degentis in Aegypto persona munus hoc indignum arbitror, minime gentium! » (ibid.).

(γ) Βλ. Demagistr. l. c. p. 561. ἔπου καταλέγων οὗτος τοὺς ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης προστάτας, δευτέρον μετὰ τὸν Ζηνόδοτον ἔταξεν ἐν τῷ καταλόγῳ, μὴδὲν δίδον, καὶ αὐτὸν τὸν (ὡς εἶπεν ὁ Εὐνιος) « πρᾶγμα τι μᾶλλον ἢ ὀνόματι » ἐπιστατήσαντα τῶν βιβλιοθηκῶν Φαληρεῖα.

βασιλέως βιβλιοθήκης Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἐχρηματίσθη πολλὰ διάφορα (δηλονότι ἔξοδα, ἀναλώματα, τὰ πρὸς ἀγορὰν χρήματα) πρὸς τὸ συναγαγεῖν, εἰ δυνατόν, ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην βιβλία. Καὶ ποιούμενος ἀγορασμοὺς καὶ μεταγραφάς, ἐπὶ τέλος ἤγαγεν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὴν τοῦ βασιλέως πρόθεσιν ὡς καὶ μετ' ὀλίγα· — « Προσαγγέλλεται δέ μοι » (λέγει πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Φαληρεὺς) « καὶ [τά] τῶν Ἰουδαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἄξια καὶ τῆς παρὰ σοὶ βιβλιοθήκης εἶναι. Τί τὸ κωλύον οὖν, εἶπεν (ὁ βασιλεὺς) ἐστὶ, σὲ τοῦτο ποιῆσαι; πάντα γὰρ ὑποτέτακται σοὶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν » (α). Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα ἀναφορᾷ αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς ἀνακηρύττει τὸ ἔργον τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστάσεως λέγων « Προστάξάντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειπόντων εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων ὅπως ἐπισυναχθῇ, καὶ τὰ διαπεπτωκότα τύχη τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς » κτλ. Ἰδοὺ ποῖός τις, καὶ δικτὶ κατεσιάθη ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὁ Φαληρεὺς, « πρὸς τὸ συναγαγεῖν βιβλία εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης, ἐπισκευάζων καὶ ἐκ τῶν πρῶην συνηγμένων τὰ διαπεπτωκότα » (περὶ ὧν λέγομεν εὐθύς). Καὶ ὁ μὲν Ζηνόδοτος προΐστατο τῆς βιβλιοθήκης ἐξ ἐπαγγέλματος, ὡς ἐντιμὸς αὐτῆς ἐπιμελητὴς καὶ φύλαξ ἀπ' ἀρχῆς καταστάς ὑπὸ Πτολεμαίου, καὶ φροντίζων καὶ αὐτὸς (πῶς δ' οὐχί;) τὰ δυνατὰ πρὸς βιβλίων τινῶν κτήσιν, καὶ τινῶν περὶ τὴν γραφὴν ἡμαρτημένων τὴν κριτικὴν διόρθωσιν (ὡς διώρθου καὶ τὸν Ὁμηρον). Ὁ δὲ Δημήτριος εἶχε τὴν ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐπιστάσαν ἀπόλυτον καὶ καθολικὴν, καθὼς πρῶτος ἡγεμὼν καὶ κυβερνήτης, καὶ οἷον ἀρχιτέκτων τοῦ μεγάλου κατα-

(α) Ἀριστέας ἐκδ. Hody pag. 2. πρβλ. καὶ τὰ τοῦ Ἰωσήπου· « Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὃς ἦν ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλέως, σπουδάζων, εἰ δυνατόν εἴη, πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην συναγαγεῖν βιβλία, καὶ συνωνούμενος, εἴ τι περὶ μόνον ἀκούσειε σπουδῆς ἄξιον, ἢ ἡδὺ τῇ τοῦ βασιλέως προαιρήσει (μάλιστα γὰρ περὶ τὴν συλλογὴν τῶν βιβλίων εἶχε φιλοκαλῶς), συνηγωνίζετο » κτλ. Ἰωσ. Ἀρχαιολ. βιβλ. ΙΒ, β. §. α.

σχευάσματος καὶ συντελεστῆς, διέπων τὰ πάντα, καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπισκοπῶν καὶ διατάσσων, καὶ μετ' ἐξουσίας ἐνεργῶν, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα παρρησιαζόμενος, καὶ γνωμοδοτῶν, καὶ πέμπων μὲν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ γνωρίμους καὶ σοφοὺς (ὡς ἤθελε καὶ Ὁδῖος §. η), εἰς προμήθειαν βιβλίων καὶ συλλογῇ, ἐπιστατῶν δὲ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ διάκρισιν τῶν ἀξίων τῆς βιβλιοθήκης, καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν δὲ τῶν περὶ τὰ γράμματα τυχόν διεφθαρμένων παντοδαπῶν τινων συγγραμμάτων (καθὸ καὶ πολυμαθέστερος τοῦ Ζηνοδότου, καὶ τὴν φήμην ἐνδοξότερος)· διὰ ταῦτα καὶ « ἐχρηματίσθη » ἢ διεχειρίσθη παρὰ τοῦ βασιλέως « χρήματα πολλὰ, πρὸς ἀγορασμοὺς καὶ μεταγραφὰς », καὶ « πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν αὐτῷ ὑποτέτακτο ». Τοιοῦτον « ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης κατασταθέντα » τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἱστορήσεν ὁ Ἀριστέας.

§. κβ'. Ἀλλ' ὁ σοφὸς Ὁδῖος εἰσάγει τὸν ἱστορικὸν φρονούντα καὶ λέγοντα δῆθεν, ὅτι « κατετάχθη ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ὁ Φαληρεὺς, ὡς κοινός τις βιβλιοφύλαξ » (βλ. §. η), καὶ τ' ἄλλα, καὶ ὅτι περὶ τε τῶν ἀποκειμένων βιβλίων ἐφροντίζε, μὴ βλαβῶσι, καὶ περὶ τῶν βεβλαμμένων καὶ κατατετριμμένων, ὅπως ἐπισκευασθῶσι ». Ὡστε βλέπεις, ἀναγνώστα, καὶ τὸν Φαληρέα (καθὼς αὐτὸν ἐζωγράφησεν ὡς ἐκ τοῦ Ἀριστέου δῆθεν ὁ κριτικός) ὡς ἕνα τινὰ τῶν ἐσχάτων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τεταγμένων φυλάκων, ἢ τηρητῶν, κρατοῦντα τοὺς καταλόγους καὶ τὰς κλεῖς τῆς βιβλιοθήκης, καὶ διευθετίζοντα τοὺς τόμους ἐν ταῖς θήκαις, καὶ προσγράφοντα τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ σπογγίζοντα πολλάκις (ἂν τύχη) τὴν ἐπιζάνουσαν κόριν, καὶ τ' ἄλλα φροντίζοντα τὰ περὶ τὴν διάθεσιν τοῦ οἰκοδομήματος, καὶ, τέλος, συναρμύζοντα καὶ συγκολλῶντα (καθὼς οἱ βιβλιοδέται), καὶ συμπηγνύοντα τὰς μεμβράνας τῶν σαθρῶν καὶ σκωληκοβρώτων, καὶ διὰ χρῆσιν, ἢ παλαιώσιν, ἢ ἄλλως ὁπωσδήποτε κεκακωμένων τόμων· (εἴτε κατὰ σελίδας ὑπῆρχον οὗτοι εἰς σώματα συνεστοιχωμένοι, εἴτε καὶ ἐν ἀπλάϊς διφθέραις εἰλητοί)· τοιαύτην τινὰ φαίνεται νομίζων Ὁδῖος τὴν ἐπισκευὴν τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ διαπεπτωκότων βιβλίων, ἐρμηνεύσας τοῦτο βεβλαμ-

μένα και κατατετριμμένα (α). 'Αλλ' εἶγε καὶ τοιαύτη χειρωνακτικὴ καὶ βάναντος ὑπῆρχεν ἡ τοῦ Φαληρέως ἐν τοῖς βιβλίοις ἐπισκευή, οἷαν ἐπλάσαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἐπ' οὐκ εἶδει τοῦ Ἀριστέου, καὶ οὕτω πάλιν ὤφειλον οἱ ἄνδρες ἐνθυμηθῆναι τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες τιμῶντες τὸν Φιλάτιον (ἢ Φιλτάτιον), ἄνδρα καὶ τοῦτον γραμματικόν, διὰ μόνην τῆς εἰς σύμπληξιν βιβλίων χρησίμου κόλλης τὴν ἐφεύρουν, ἀνέστησαν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα (β). 'Αλλ' οἱ κριτικοί, σφόδρα δῆθεν ἐξαίροντες τὸν Δημήτριον καὶ τιμῶντες, ὅπως ἀτιμάσῃ τὸν Ἀριστέα, ἀναξίαν τοῦ περικλειοῦς ἀνδρὸς εὐρίσκουσι καὶ αὐτὴν τὴν εἰς κατασκευὴν τῆς ἐπιφανεστάτης ἐκείνης βιβλιοθήκης μεγαλουργὸν ἐπιστάσαν! Καὶ φρόνος μὲν τὸ πάλαι κατέσπασεν ἐν Ἀθήναις εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν τὰς ὅλων

(α) « Laesos detritos que » (Hody pag. 46). Καὶ ὑπέμνησε μὲν πάλιν τὸν Ὀδίων Οὐόσιος, ὅτι κακῶς ἐνόησε τὰς Ἀριστέου καὶ Ἰωσήπου φράσεις, ἐλαβὼν τὸν Δημήτριον ὡς κοινόν τινα βιβλιοφύλακα, φροντίζοντα περὶ στοιχίσεως καὶ συγκολλήσεως τῶν βιβλίων καὶ ἐν τῇ τετριμμένῃ τευχῇ (ὡς ἐξήγησε τὸ διαπεπτωκότα). « Διαπεπτωκότα (λέγει) βιβλία ὑπάρχουσιν, ὧν τὰ γράμματα (κατὰ τόπους) διὰ παλαιότητα, ἢ ἄλλην, τυχόν, ἐπισκῆψαν λύμην διεξέπεσαν ἐξαλειφθέντα, ἢ καὶ διαβρωθέντα· τὰ δὲ τοιαῦτα καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες συντοὶ καὶ φιλέμμενοι φροντίζουσιν ὅπως τυχῶσι τῆς προσήκουσας ἐπισκευῆς, καὶ μεταγράφουσι πολλάκι· καλεῖν οὖσι » κτλ. (Voss. Appendix etc. p. 66). Ὁ δὲ Ὀδίων ἀπαντῶν ἐν ὑποσημειώσει (p. 46). 'Αλλ' ἐγώ γε, λέγει, οὐδέποτε ἐνόμισα τὸν Δημήτριον αὐτὸν ἐπισκευάζοντα τὰ βιβλία, ἀλλὰ δι' ἄλλων (ὑπερετῶν τινων καὶ τεχνιτῶν). Τὸ δὲ διαπεπτωκότα (λέγει) σημαίνει τὰ μὴ μόνον περὶ τὴν γραφὴν (κατὰ τὸν Οὐόσιον), ἀλλὰ καὶ παντοίως ἄλλως περὶ τὴν στοίχωσιν καὶ σύμπληξιν τῶν σελιδῶν κεκακωμένα, καὶ ταῦτα εἶπον ἐβλαμμένα καὶ τετριμμένα » κτλ. — Ἀλλὰ κἄν δώμεν ὅτι τὸ διαπεπτωκότα κυρίως δηλοῖ καθολικωτέραν κατὰ τὸν Ὀδίων σημασίαν, τὰς μὲν ἅλλας τὰς περὶ τὴν στοίχωσιν καὶ τὴν ἄλλην ἐξωτερικὴν κατέστασιν τῶν βιβλίων ἐλάβας καὶ κακώσεις ἐθεράπευε δι' ἄλλων ὁ Φαληρέως· ἐστὼ τεῦτο (κατὰ τὸν Ὀδίων)· τὸ δὲ τὰ διαπεπτωκότα τῶν γραμμάτων (στοιχεῖα τε καὶ λέξεις) ἀναπληρῶν ἐν τῷ κεμένῳ, καὶ διορθῶν, καὶ ἀνακαινίζουσιν, ἄρα ἡ μικρὸν ἔργον καὶ τοῦ τυχόντος βιβλιοφύλακος ἐνόμιζεν ὁ κριτικός;

(β) « Ζητήματος ἐν ταῖς Ἀθήναις ἀνακύψαντος περὶ τῶν κεκολλημένων βιβλίων, τοῖς μαλὲν ἐπιζητοῦσι τὸ μέτρον τοῦ κόλλου Φιλάτιος (ἄλλ. Φιλτάτιος) ὁ τοῦ Ἰστορικοῦ (Ὀλυμπιοδώρου) ἑταῖρος, εὐφυῶς περὶ γραμματικὴν ἔχων, τοῦτο ἀπιδείξει· καὶ εὐδοκμήσας, τυγχάνει παρὰ τῶν πολιτῶν εἰκότος », Ὀλυμπιοδ. παρὰ Φωτ. κώδ. 80.

τῶν τοῦ ἔτους ἡμερῶν ἱσαριθμούς εἰκόνας τοῦ Φαληρέως, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν, δι' ἣν ἐστάθησαν αἱ εἰκόνας, ἀφῆκεν ἀκατάλυτον δι' αἰῶνος πανταχοῦ καὶ πάντοτε περιαδιδόμενην. Ἡ δὲ τῶν νεωτέρων κριτικῶν καχύποπτος δυσπιστία πεπειράται καταστρέψαι καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς τῶν ἱστορουμένων ἔργων τὸ κάλλιστον· αὐτὴν δηλαδὴ τὴν τῆς Φιλαδελφείου μεγαλοφροσύνης ἰσοστάσιον φιλοτιμίαν αὐτοῦ καὶ σπουδὴν εἰς σύνταξιν τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης, ἥς τινος, καὶ διαλυθείσης, λείψανα πολλὰ περιῆλθον ἀειθαλῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, αὖξοντα καὶ τρέφοντα καὶ κατακοσμοῦντα καὶ αὐτῶν τῶν κριτικῶν τὴν νεωτέραν σοφίαν! Ἀλλ' εἰς μάτην ἐβασάνισε τοὺς ἄνδρας ἡ δυσπιστία· καὶ σφραγιζέτωσαν τὸν λόγον οἱ μάρτυρες.

§. κβ'. Τὴν ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν βιβλιοθηκῶν βασιλικῇ τοῦ Φαληρέως καὶ τελεσιουργὸν ἐπιστάσιον μαρτυροῦσι·

Α) Αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, συμβουλευὼν τῷ Πτολεμαίῳ « καῖσθαι τὰ περὶ βασιλείας βιβλία ». Πρὸς δὲ τὴν τῶν τοιούτων βιβλίων ἐκλογὴν καὶ συναγωγὴν τίνα ἄλλον ἢ σοφώτερον, ἢ φιλοτιμότερον εὔρεν ἢ ὁ βασιλεὺς (αὐτὸς τε ὁ Λαγίδης, καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ συμβασιλεύων, ὁ Φιλάδελφος) παρὰ τὸν σύμβουλον αὐτόν; Καὶ ταύτην λοιπὸν ἱστόρησεν Ἀριστεύς τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐγκεχειρισμένην τῷ Φαληρεῖ φροντίδα καὶ προστασίαν εἰς συλλογὴν τῶν τε περὶ βασιλείας βιβλίων, καὶ τῶν περὶ νομοθεσίας (ἥς καὶ ταύτης ἤρξεν ὁ Φαληρεὺς ἐν Αἰγύπτῳ συνὼν τῷ Πτολεμαίῳ », κατὰ τὸν Αἰλιανὸν, γ, 17), καὶ παντοίων ἄλλων συγγραμμάτων ἀξίων λόγου καὶ σπουδῆς.

Β) Ὁ Ἀριστόβουλος, γράφων πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα (τρισέγγονον τοῦ Φιλαδέλφου), μαρτυρεῖ λέγων· « Ἡ δὲ ὅλη ἐρμηνεία τῶν διὰ τοῦ νόμου πάντων » (τῶν βιβλίων δηλαδὴ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, γέγονεν) « ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως, σοῦ δὲ προγόνου, προσεγεγραμμένου μείζονα φιλοτιμίαι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, τοῦ πράγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων » κτλ. Ὅπως δὲ ἐπραγματεύσατο τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν ὁ Φαληρεὺς, ἱστόρησεν Ἀριστεύς, διαγράψας

τὴν αὐτοῦ πραγματείαν, καὶ τὴν φιλότιμον ἐπιμέλειαν εἰς τὴν τῶν σπουδαιοτάτων βιβλίων συναγωγὴν. (Περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου βλ. τὸ ἐφεξῆς κεφάλαιον).

Γ) Ὁ Ἰώσηπος ἀντιγράφων τὰ τοῦ Ἀριστεύου, συνεπικυροῖ κατὰ λέξιν καὶ ὅτι αὐτὸς *Φαληρεὺς ἦν ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλέως*.

Δ) Πάντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἱεροὶ πατέρες καὶ ἀρχαιότατοι διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς (οὗς Ὁδῖος εἶπεν Ἀριστεύου ὁπαδοὺς), ὁμολογοῦσι τὸν Φαληρεὰ προστάντα τῆς τῶν βιβλιοθηκῶν κατασκευῆς, οἱ μὲν ὀνομαστί καὶ κατὰ λέξιν, ὡς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ἰούλιος ὁ Ἀφρικανὸς (παρὰ τῷ Συγκέλλῳ), ὁ Τερτυλλιανὸς, Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος, ὁ μακάριος Ἱερώνυμος, καὶ Ρουφῖνος ὁ τούτου σύγχρονος (περὶ ὧν προείπομεν). οἱ δὲ, καὶ ὡς γνωστὸν τὸ πρᾶγμα ὑπονοοῦντες, ὅσοι πρὸς τὸν Ἀριστεύ, ἢ πρὸς τὸν Ἰώσηπον παραπέμπουσι τοὺς ἀναγνώστας, ἢ καὶ μόνον ἐν παρόδῳ μνημονεύουσι τὴν τῶν Πτολεμαίων (τοῦ Λαγίδου καὶ τοῦ Φιλადέλφου) πρὸς κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης σπουδὴν· ὡς ὁ μάρτυς Ἰουστίνος, ὁ θεῖος Εἰρηναῖος, ὁ Ἀλεξανδρεὺς Θεωνᾶς, ὁ Λαοδικεῖας Ἀνατόλιος, ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος, Αὐγουστίνος ὁ ἱερώτατος, ὁ θεῖος Χρυσόστομος κτλ. Πρόσθετε καὶ τὸν Αἰγύπτιον Κοσμάν τὸν Ἰνδικοπλεύστην, ὅστις μνημονεύσας καὶ αὐτὸς ἐπ' ἀκριβὲς *Δημητρίου τοῦ Φαληρέως*, ἔπειτα δι' ἀβελψίαν τῶν ἀντιγραφῶν εὐρίσκειται τὴν σήμερον *Τρύφωνα* τὸν Δημήτριον μόνος ἀποκαλῶν (α).

(α) «Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος μαθὼν παρὰ Τρύφωνα τοῦ Φαληρέως περὶ τῶν ἰουδαϊκῶν βιβλίων» κτλ. (Κοσμ. Τοπογραφ. χριστ. βιβλ. ιβ). Ὅτι τῶν βιβλιογράφων καὶ βιβλιοκαπῆλων ἡ ἀμάθεια κατέστρεψε τὸ Δημητρίου εἰς τὸ Τρύφωνος (εἴτε τὰς δύο πρώτας συλλαβὰς ἐξηλειμμένας εἰς παλαιὸν ἀπόγραφον ἰδούσα, καὶ μόνον τὰ ὑπολοιπα, τὰ τριῶν, εἰς τὸ Τρύφου καὶ Τρύφωνος μεταβαλοῦσα, εἴτε καὶ δις κατὰ λάθος γεγραμμένον τοῦ Φαληρέως, τὸ πρῶτον εἰς τὸ Τρύφωνα διαστρέψασα, ὡς καὶ παρ' Ἐπιφανίῳ μετέπλασε τὸν Φαληρεῖα εἰς Φαληρινόν, εἴτε καὶ ἄλλως ἐπωροδῆποτε ληρῆσασα περὶ τὴν τοῦ ὀνόματος μεταγραφὴν), τοῦτο βεββίως κατανοεῖ πᾶς τις διανοηθεὶς, ὅτι οὐχ ὑπῆρχεν ἐπὶ τοσούτον ἀμαθὴς ὁ Αἰγύπτιος Ἰνδικοπλεύστης, ὥστε καὶ τὸ κύριον ὄνομα τοῦ μάλιστα δι' αὐτὴν τῶν Γραφῶν ἐρμηνεύειν περιφῆμου Φαληρέως ἀγνοεῖν. Ὁ δὲ σφόδρὸς αὐτοῦ ἰκδότης (Montfaucon in Collect. nov. PP. (Agnec. vol. 2. p. 344),

Ε) Καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν νεωτέρων σοφῶν ἄνδρες ἐπὶ κριτικῇ πολυμαθείᾳ περικλεέστατοι βεβαιοῦσιν ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν γεγονότα τὸν Φαληρέα Δημήτριον. Μετὰ τοὺς ἐνδόξους Οὔοσσους καὶ τοὺς Βάλτωνας καὶ τοσούτους ἄλλους, ἀρκεῖτωσαν ἔτι τέσσαρες μνημονευόμενοι πρὸς τὸ παρὸν, ὅ, τε περιώνυμος Ἰσαάκ ὁ Κασσιώδης ἐκεῖνος (α), καὶ Λίψιος (β), καὶ (ὃν προείπομεν) ὁ Οὐαλκενῆρος, καὶ ὁ κλεινὸς Εὐνίος (γ).

Σ) Τελευταῖον, καὶ οἷον ἀκριθείας σφραγίς, ἐπικεῖσθω τὸ *Πλαυτίον σχόλιον*, ὅπου τρανῶς ὁ Φαληρεὺς μαρτυρεῖται συνεργήσας τῇ βασιλικῇ τοῦ φιλαδέλφου δαπάνῃ εἰς τὸ συλλέγειν ἐξ ἀπάντων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν ἅξια λόγου βιβλία, πρὸς κατασκευὴν τῶν βιβλιοθηκῶν. Βλέπε τοῦτο τὸ σχόλιον ἐφεξῆς (κεφ. κδ. §. α. ἀρθρ. θ).

§. κγ'. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπιστάσις τοῦ Φαληρέως ἄλλῃς ἤδη, καὶ πολλὰ, καὶ « γῆν ὁράς » ἀναγνώστα, μετὰ πλοῦν κεφαλαίου μακροῦ.

καὶ ὁ τοῦτον ἄλλως διορθῶν περιώνυμος Οὐαλκενῆρος (De Aristob. Jud. p. 56), καὶ ὁ Φαβρίκιος, εἰς μᾶττην, ἴσως, ἀπεθαύμασαν τὸ τοιοῦτον μνημονικὸν (ὡς ἔκριναν) ἀμάρτημα τοῦ Ἰνδικοπλεύστου. Εἰς μᾶττην δὲ πάλιν καὶ ὁ σοφὸς Δεμάχιστρος (Diss. IV. p. 45a) διίσχυρίσθη, ὅτι καὶ ὁ Φαληρεὺς ἐπωνομάσθη Τρύφων εἴτε ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων, ὡς τρυφερός καὶ τρυφητής, καθὼς καὶ Διοδοτος, ὁ τὴν Συρίαν βασιλείαν σφετερισάμενος, ἐπωνομάσθη Τρύφων ('Αθήν. η. 333: Στράβ. ις, 752: Μακκαεῖ. Α. ια, 39), καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλεπάτωρ παρ' Ἰουστίνῳ (prolog. 27, et 39) καὶ ἐν τῇ Ἄρμεν. μεταφράσει Εὐσεβίου (χρονικ. α. σελ. 186 Maij. Περιττὰ ταῦτα νομίζομεν), καὶ πολὺ τῆς ἀκριθείας ἀπολειπόμενα. Ὁ δ' οὖν Ἰνδικοπλεύστης ἤματι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου μνημονεύει. δὲ καὶ Φώτιος τῆς τούτου συγγραφῆς ἐπ' ὀνόματι Χριστιανῶν βιβλίου (ἀναγν. λς. πρβλ. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 4. p. 253. Harl.).

(α) « Et Josephus, et omnes scriptores ecclesiastici, qui de translatione τῶν LXX literis aliquid mandarunt, Demetrium quoque Phalereum venisse in Aegyptum et Alexandrinae Bibliothecae fuisse praefectum etc. » Is. Casaubon. not. in Diog. Laert. L. V. c. 5. seg. 78. p. 308. τόμ. 1.

(β) Lipsius de Bibliothec. Syntag. c. 2.

(γ) Heynii Opuscul. Academ. vol. I. p. 91, et 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Τὰ κατὰ τὸν Ἀριστόβουλον.

§. α. Ἀριστόβουλος ὁ Ἰουδαῖος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, περιπα-
τητικὸς φιλόσοφος καὶ διδάσκαλος τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ
φιλομήτορος, συνέγραψεν *Ἐξηγήσεις τῆς Μωσέως Γραφῆς*, καὶ
ταύτας ἀνέθηκε προσφωνήσας πρὸς αὐτὸν τὸν Φιλομήτορα (α). Ἐκ
δὲ τούτων τῶν ἐξηγήσεων σμικρότάτα τινα χωρία καὶ εἰς ἡμᾶς
ἀπεσφύθησαν παρὰ τῷ ἱερῷ Κλήμεντι μάλιστα καὶ τῷ Εὐσεβίῳ,
ἐν οἷς καὶ τὸ ἐφεξῆς « Διηρμηνεύται γὰρ (τινὰ τῆς Νομοθεσίας)
πρὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως δι' ἐτέρων, πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ
Περσῶν ἐπικρατήσεως — Ἡ δὲ ὅλη ἐρμηνεία τῶν διὰ τοῦ νόμου
πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως, σοῦ δὲ
προγόνου, προσενεγκαμένου μεῖζονα φιλοτιμίαν Δημητρίου τοῦ
πραγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων » (β). Καὶ περὶ μὲν τῆς πρὸ τοῦ
Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἣν ὁ Ἀριστόβουλος λέγει, φερομένης
ἐρμηνείας μερῶν τινῶν καὶ ἀποσπασμάτων τῆς Πεντατεύχου τοῦ
Μωϋσέως ἀλλαγῇ διαλαμβάνομεν ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ. Τῆς δ'
ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ Φαληρέως ὑπὸ τῶν Θ, γενομένης
ἐρμηνείας ὅλων τῶν θείων Γραφῶν ἔχομεν ἀρχαιότατον καὶ λαμ-
πρότατον μάρτυρα τὸν ἐκ περιπάτου φιλόσοφον Ἀριστόβουλον,
βεβαιοῦντα συνάμα καὶ τὸ κῦρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀριστέου.

§. β'. Ἄλλ' οἱ κριτικοὶ τοῦ Ἀριστέου καὶ τῶν Θ, πολέμιοι, πιε-
ζόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες πρὸς τῆς μαρτυρίας τὸ βάρος,

(α) Ἀλεξανδρ. χρονικ. σελ. 337 Bon. Τὸ σύγγραμμά μνημονεύεται καὶ δι' ἄλλων
ὀνομάτων ταυτοσμήν « Βίβλοι ἐξηγητικαὶ τοῦ Μωϋσέως νόμου »
(Ἀνατὸλ. παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. Ζ, η) καὶ, « Τῶν ἱερῶν νόμων ἐρμην-
εῖα » (Εὐσεβ. Εὐαγγ. προπαρ. ζ, 14), καὶ, « Τὸ πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα
σύγγραμμά (αὐτ. η, 9). Ὁ δὲ ἱερώνυμος ταῦτα *Explanationum in Moysen
commentarios* καλεῖ· ἴτοι, ἐξηγήσεων (ἢ ἐξηγητικῶν) εἰς τὸν Μωϋ-
σῆν ὑπομνήματα. S. Hieronym. *Chronic. ad Olymp.* 151.

(β) Ἀριστόβουλ. παρὰ Κλήμ. Στρωμ. α, 410, καὶ Εὐσεβ. Εὐαγγ. προπαρ. Θ
κιφ. ζ. καὶ ΠΓ. 16.

ταχείαν ἐπενόησαν καὶ πρόχειρον ἀπαλλαγὴν, τὴν παραγραφὴν. Πρῶτος Σίμων, ἢ Σιμωνίως, Γάλλος μοναχὸς πολυμαθὴς (ἐκ τῆς λεγομένης *Συναγωγῆς τοῦ Εὐκτηρίου*), ἀντιλέγων πρὸς Οὐάσσιον καὶ Βάλτωνα, ἀξιόχρεων ὑπὲρ τοῦ Ἀριστέου μάρτυρα προβαλλομένους τὸν Ἀριστόβουλον, παρεγράψατο παντάπασι τὴν μαρτυρίαν, ἀπορρίψας ὡς νόθα καὶ ψευδεπίγραφα τὰ μνημονευόμενα βιβλία τοῦ Ἀριστοβούλου (α). Τὴν γνώμην τοῦ Σίμωνος ἡσπάσθησαν ἀμφοτέραις ὠλέναις ἀγκαλισθέντες καὶ ἄλλοι, καὶ Βανδάλης, καὶ ὁ περικλεὴς Ὀδισ, ὅστις καὶ εἰς τὸν β, αἰῶνα μ. Χ. πεπλασμένα κατὰγει ταῦτα δὴ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ἀριστόβουλον (β), καὶ πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀβροτέρας καὶ πλουσίας περιπλέκει τὰς ἀντιρρήσεις, ἡρέμα προχωρῶν ἀπὸ τῶν ἡπιωπέρων εἰς τὰς δυσχερεῖς καὶ δυσπορωτάτας. Ταύτας οὖν τὰς ἀντιρρήσεις ἐκτιθέμεθα πάσας ἐφεξῆς, συνοψίζοντες ἀκριβῶς, καὶ καθυποτάσσοντες ἐκάστη παρὰ πόδας τὴν ἀπάντησιν.

§. γ'. « Πρῶτον (λέγουσιν)· ἂν ὑποτεθῶσιν ὡς γνήσια τὰ τοῦ Ἀριστοβούλου, ταῦτα λοιπὸν ἀντέγραψεν οὗτος ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστειανοῦ βιβλιδιάρχου, πεπλασμένου μὲν καὶ ὑποβολιμαίου, ἀλλ' ὅμως σφόδρα παλαιοῦ. Καὶ φαίνεται μὲν παράδοξον, πῶς φιλόσοφος ἀνὴρ καὶ διδάσκαλος τοῦ βασιλέως ἡπατήθη περὶ τε τῆς

(α) R. Simon Hist. Critique de V. T. L. II. c. 2 et L. III. c. 23.

(β) Ὁ Ὀδισ διαμαρτύρεται ὅτι εἶχεν ἥδη γεγραμμένα τὰ περὶ τῆς Ἀριστοβούλου νοθείας, καθ' ὃν χρόνον ἐξεδέθη ἀγγλιστί τὸ τοῦ Σίμωνος κριτικὴ ἱστορία τῆς Π. Δ. (τῷ 1682), ἐν ᾗ καὶ οὗτος νοθίζει τὸν Ἀριστόβουλον. Καὶ τοι (προστίθουσιν Ὀδισ) οὐδὲν ὁ Σίμων ἐξήνεγκεν ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης » (Hody pag. 54). Πιστεύμεν Ὀδίῳ προθύμως. Καὶ ἔννοιαί πολλαί καὶ πραγμάτων εὐρέσεις συμπίπτουσι κατὰ συγκυρίαν αἱ αὐταὶ ταυτοχρόνως εἰς διαφόρους κεφαλὰς. Ἄλλ' εὐχρῆς ὑπῆρχεν ἔργον, εἴ γε καὶ Ὀδισ, ὡς ὁ Σίμων, ἀναποδείκτον ἐξέφερε τὴν ἐπίνοιαν, μηδὲν πρᾶγματα παρασχὼν μὴτ' αὐτὸς αὐτῷ πρὸς ματαίων ἐπιχειρημάτων εὐρεῖν, μήτε τοῖς ἀναγνώσταις πρὸς ἐπίκρισιν. Καὶ ὅμως (τίς ἂν ἐπίστευσε;) τὴν Ὀδισκὴν καὶ Σιμωνέειον ταύτην ἐπίνοιαν ἀταλαιπώρως ἀπεδέξαντο καὶ ἄλλοι τῶν μετὰ ταῦτα μισαριστέων σοφῶν (βλ. Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 471 Harl.), καὶ ὁ περὶφηρὸς Εἰχόρνιος (Eichhorn Allg. Bibl. V. 253), καὶ νῦν ὡς ποτε, ὁ Φράγκελος, ὁ ἀρχιερθεῖνος (Historisch-Kritische Studien zu der Septuaginta. I. Bd. I. Abth. p. 14-19).

ἐρμηνείας τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς αὐτοῦ χρόνους ἔζων εἰσέτι τινὲς αὐτὸν γνωρίζαντες τὸν Φιλάδελφον! Ἄλλ' ὅταν διορίσωμεν τὸν Ἀριστέου μῦθον πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλομήτορος κεραμουργηθέντα (α), τότε φαίνεται, ὅτι τὴν ἐκ τοῦ τοιοῦτου μύθου περὶ τῆς ἐρμηνείας (ὡς φιλοτιμία τάχα τοῦ Φιλαδέλφου καὶ σπουδῇ τοῦ Φαληρέως γεγεννημένης) διαθρυλληθεῖσαν ὑπόληψιν, ἐγγηράσασαν ἤδη ταῖς τῶν Ἰουδαίων ψυχαῖς, καὶ χρόνῳ κεκρατηκυῖαν, παρεδέξατο πιστεύσας ἀδυσανίστως καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστόβουλος (β). Βλέπομεν δὲ (λέγουσι) καὶ ἐκ τῶν ὁσημέραι παραδειγμάτων ἀνδρας σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους ῥαδίως συγχωροῦντας ψευδῆ, καὶ ταῦτα μὴδ' ἀπὸ χρόνων προγενεστέρων, ἀλλ' ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς ἡλικίᾳ προσφάτως διεξέραψωδημένα.

Ἀπαντῶμεν.

§. δ'. Ἡπίστατο μὲν καὶ ὁ πολύμητις Ὀδυσσεὺς «*ψεῦδεα πολλὰ*» λέγειν, πλὴν ἄλλ' ὅμως «*ἐτόμοισιν ὁμοῖα*» καὶ πιθανά· οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων σοφοὶ κακῶς Ὀδυσσηΐζουσι, λίαν ἀπίθανα τερατολογοῦντες. Πόθεν ἔμαθον οἱ ἄνδρες, ἢ πόθεν ἔχουσιν ἐξελέγχειν τὸν Ἀριστόβουλον ἀντιγράψαντα τὰ τοῦ Ἀριστέου; — Εἴπερ ἔτι κατ' αὐτὸν περιῆσαν ἄνδρες αὐτόπται τοῦ Φιλαδέλφου, τί μὴ παρ' αὐτῶν ἐμάνθανεν ὁ φιλόσοφος Ἀριστόβουλος τὴν ἀλήθειαν; — Πῶς δὲ πάλιν καὶ εἰς τούτων τὰς ψυχὰς ἐπεκράτησεν ὁ μῦθος,

(α) Πρὸ τοῦ Ἀριστοβούλου διορίζουσι καὶ ἄλλαι γράψαντα τὸν (ὡς λέγουσι) Ψευδαριστεῖα τοῦτον (βλ. Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 664. Harl.). Ἄλλ' ὅμως ἀλλὰ χωρὶς πάλιν ὁ αὐτὸς Ὀδίων λέγει τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν πλάσσειν εἰς αὐτὴν πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως (βλ. ἐφεξῆς κεφ. κγ. §. γ). Ὁ δὲ θεμιωτότερος Βανδάλης καὶ μετὰ Χριστὸν, τοῦ μὲν Φίλωνος κατόπιν, πρότερον δὲ ὅμως Ἰωσήπου (μεταξὺ τοῦ 40—60 μ. Χ.) τίθησι τὸ πλάσμα τοῦ Ἀριστέου, καὶ παρὰ τοῦ Φίλωνος αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν τῆς συγγραφῆς δανεισάμενος θέλει τὸν Ψευδαριστεῖα τοῦτον ὁ Βανδάλης! (Diss. c. 1 p. 5)· τοιαῦτά τινε καὶ Σχευβέλιος ὠνευρώετο (Schwebelius Comm. de Pseudo-Arist. Onold. 1770, 4). Ἄλλοι δ' ἄλλα πολλὰ χεῖρνα. Βλ. περὶ τούτων πάντων ἐφεξῆς βιβλ. Β. κεφ. α.

(β) Τοῦτο καὶ πρὸ τοῦ Ὀδίου εἶπε καὶ Βοθέριος· ἀλλὰ τὸν Ἀριστοβούλου οὕτως οὐδὲως ἐξανόησιν (ὡς Ὀδίων ποιεῖ ἐφεξῆς), ἀληθῆ δὲ καὶ γνήσιον συγγραφία φαίνεται· διαμολογῶν. Βλ. Wower. Syntagm. c. 3. p. 34.

ἐξαλείψας τὴν ἥν ἐκ τῶν ἰδίων αἰσθήσεων εἶχον ἐναργῆ τοῦ πράγματος πληροφρίαν; Ἄρα γε παντάπασιν ἐαυτῶν ἀπέβησαν ἐπιλήσμονες; ἢ καὶ φύσει τινὲς εὐήθεις ἦσαν καὶ κρονόληροι πάντες οἱ περιόντες ἐκεῖνοι; μωροὶ δὲ τινες πάλιν αὐτὸς τε ὁ φιλόσοφος καὶ πάντες οἱ ἄλλοι σοφοί, τρέχοντες κατόπιν ἐνὸς μυθογράφου γόητος, καὶ συνεπισύροντες τοσαύτας μυριάδας τῶν ὁμοφύλων καὶ συνοίκων καὶ σὺν αὐτοῖς συμπροσευχομένων ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν θεῶν Γραφῶν; (ἐπεὶ δὴ πῶς ἂν ἄλλως ἐνεγέγρασκεν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων ὁ τοῦ Ἀριστέου μῦθος, εἰ μὴ διότι μὴδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπισταμένων τὰ κατὰ τὸν Φιλάδελφον ἐξήλεγχετο;). Ἡ μήποτε καὶ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς ἐκείνους ἐξαίφνης ἐνέπεσε πανδημεὶ νόσημα παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνο τὸ τῶν Ἀβδηριτῶν, καὶ πάντες ἐτραγώδουν τὸν Ἀριστέου μῦθον, καθὼς οἱ Ἀβδηρίται τὴν Εὐριπίδειον Ἀνδρομέδαν; (Λουκιαν. προοιμ. πῶς δεῖ ἱστορ. συγγράφ.). *Σφύδρα παλαιὰ* (valde antiquum) ἐπὶ τοῦ Ἀριστοβούλου λέγουσι τὸ τοῦ Ἀριστέου βιβλίδιον. Ἔστω καὶ λογισώμεθα τὰ ἔτη. Ὁ Ἀριστοβούλος ἤκμαζε μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς Ἀλεξανδρείας περὶ τὸ δ, ἔτος τῆς Φιλομήτορος βασιλείας, καὶ ἐπομένως περὶ τὰ 175 π. Χ. (ὡς φανήσεται ἐν τοῖς ἐφεξῆς)· τὸ δὲ τότε *σφύδρα πεπαλαιωμένον* ἤδη βιβλίδιον ἂν ὑποτεθῇ (χάριν τῶν Ὀδιακῶν) πρὸ 50 (τὸ μετριώτατον) ἐτῶν πλαστουργηθὲν, συνεγράφη λοιπὸν περὶ τὸ 225 π. Χ. (τουτέστι μετὰ τὴν ἐν ἔτει 283—282 γενομένην ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν, ἔτος περίπου 57), ὅτε δηλονότι ἔζων οὐ μόνον οἱ γονεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἀριστοβούλου, καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν Ἰουδαῖοι σοφοί· πῶς λοιπὸν οὗτοι μῆτε παρעוּתָא ἀναφύεῖσαν ἐξήλεγχον τὴν μυθοποιάν, ἀλλὰ καὶ παρεδίδουν αὐτὴν ὕστερον, ἔτι παιδί, τῷ Ἀριστοβούλῳ; (διότι πάντως αὐτῆς ἐμνημόνευσον, ὅπῃ ἐδίδασκον αὐτὸν τὰς ἡρμηνευμένας Γραφάς). Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ (τῷ 175 π. Χ.) περιῆσαν ἔτι καὶ τινες τῶν ἰδόντων τὸν Φιλάδελφον (καθὼς αὐτὸς Ὀδῖος ὠμολόγησεν), ὀγδοηκοντούτεις τινὲς ἴσως (διότι ὁ Φιλάδελφος ἐτελεύτησε περὶ τὸ 244 π. Χ.

βλ. ὀπισθ. κεφ. ζ. §. λς), οἱ ἄρα πάπποι τοῦ Ἀριστοβούλου καὶ τῶν διδασκάλων οἱ ἄμμοι διδάσκαλοι ἔδον αὐτοφει καὶ τὸν Φαληρέα καὶ τοὺς Ὁ, πρεσβυτέρους ἐπὶ Φιλαδέλφου κατὰ τὴν Ἀλεξανδρεῖαν ἐρμηνεύοντες τὰς Γραφάς. Ὡστε ὁ Ἀριστόβουλος μανθάνων τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος παρὰ τοσούτων ἀξιοπίστων μαρτύρων, πῶς ἀπεδέξατο ληροῦντα τὸν ψευδάνυμον Ἀριστέα; Εἰ δὲ καὶ προσείλετο συμψεύσασθαι μετ' ἐκείνου, ἀλλ' αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἔγραφε πρὸς τὸν Φιλομήτορα πῶς οὖν ἐτόλμα τοσοῦτον μῦθον ἀναφέρειν εἰς αὐτὸν τὸν πρόπαππον τοῦ βασιλέως, τὸν Φιλᾶδελφον; Ἡδύνατό ποτε περὶ πραγμάτων οὕτω δημοσίων οὕτως ἀναιδῶς μυθολογεῖν, ἐν μέσῳ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἀνακτόρων ψευδοκοπῶν, ὡς ἂν εἰ μηδ' ὅλως μητ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, μήτε τις ἄλλος τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις διαπρεπόντων Ἑλλήνων Ἀλεξανδρέων μηδεμίαν εἶχον γνῶσιν περὶ τῶν μεγαλουργημάτων τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ μάλιστα περὶ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Φαληρέως καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν; ἢ μήπως καὶ εἰς τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλέως (πρὸς ὃν ὁ Ἀριστόβουλος προσεφώνει τὴν συγγραφὴν) καὶ εἰς ὅλων τῶν αὐτοῖς γνωρίμων τὰς ψυχὰς ἐνυπῆρχε τότε (καθὼς καὶ εἰς τὰς τῶν Ἰουδαίων) ἐγγεγρακῶς καὶ πεπολιωμένος ὁ μῦθος τοῦ Ἀριστέου; Καὶ ἐπίστευαν λοιπὸν κἀκεῖνοι οἱ Ἀλεξανδρεῖς τυφλῶς παραδεδεγμένοι τὴν ψευδῇ διήγησιν; καὶ ταύτην περὶ πράγματος οὗτ' ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύσπῳ, οὔτε πού μακρὰν καὶ εἰ τοὺς ὑπὲρ Θούλην τόπους, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῇ βασιλευούσῃ πόλει πανηγυρικῶς καὶ πανδήμως διαπραχθέντος; Οὐδ' αὐτῶν δὲ, τέλος, τῶν δημοσίων ἀρχείων, ἐν οἷς ἦσαν ἀναγεγραμμένα παῖσαι τῶν βασιλέων αἱ πράξεις (σελ. 118), οὐδὲ τούτων ἐπεμνήσθησαν, ὅθεν ἂν ἐμάνθανον τὸ ἀληθές; Σφόδρα παράδοξα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων. Καὶ μέχρις ἂν ἀποδείξωσι τοὺς Ἀλεξανδρεῖς ἐκείνους ἅπαντας ἀναισθήτους τινὰς ὄντας μαμακούθους, *Μελιτιδου καὶ Μαργίτου χείρονας*, δικαίως αὐτοὶ φαίνονται εἰ καὶ μὴ σπουδάζαντες ὡς Μαργίταις χρῆσθαι τοῖς ἀναγνώσταις, ἀλλ' ὅμως ἄγαν βαρέως σφαλέντες περὶ τὴν κρίσιν.

§. 6. « Δεύτερον (λέγουσιν). Ἐάν διακριτῶσμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς βασιανίσκοντες τὸ τοῦ Ἀριστοβούλου κῦρος, εὐρεθήσεται λίαν ἀσθενέστερον καὶ ἀφαιρότερον, ἢ ὅσον νομίζεται κοινός. Ἄν διερευνήσωμεν τὰ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἡλικίας, δυοῖν θάτερον προκύψει, ἢ ὅτι συνέγραψε πρὸς τινὰ Πτολεμαῖον νεώτερον τοῦ Φιλομήτορος, ἢ πάντως ὅτι ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐζήσεν, ἄδελφος ὑπάρχει καὶ ἀδέδαιος. Ὁ Ἀριστοβούλος ἔγραψε πρὸς *Πτολεμαῖον* ἀπλῶς, καὶ χωρὶς τινος ἐπωνυμίας. Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (ὃ κατηκολούθησε καὶ Εὐσέβιος) προσέθηκε καὶ τὸ *Φιλομήτορος* ἐπωνυμιον ἀπὸ φιλῆς εἰκασίας, διότι ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Β, τῶν Μακκαβαίων γίνεται μνεία Ἀριστοβούλου τινὸς ἱερέως Ἰουδαίου, διδασκάλου Πτολεμαίου τινὸς βασιλέως, ὃν ὁ Κλήμης ὑπέλαβεν εἶναι τὸν *Φιλομήτορα*. Ὅτι δ' ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἀριστοβούλου ὑπομνήμασιν οὔτε Κλήμης οὔτε ὁ Εὐσέβιος εὗρηκε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Φιλομήτορος, γίνεται δῆλον ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσεως καὶ διαφωνίας· νῦν μὲν γὰρ τὸν *Φιλομήτορα* γράφουσι, νῦν δὲ πάλιν ἄλλον ἀρχαιότερον Πτολεμαῖον, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν *Φιλάδελφον*. Αὐτίκα ὁ Κλήμης ἀλλαχοῦ μὲν ἔχει ταῦτα· « Ἀριστοβούλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν *Φιλομήτορα* κατὰ λέξιν γράφει » κτλ. (Στρωματ. α)· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ (Στρωμ. ε.) « Ἀριστοβούλῳ δὲ τῷ κατὰ *Πτολεμαῖον* γεγερότῳ τὸν *Φιλάδελφον*, οὗ μέμνηται ὁ συνταξάμενος τὴν τῶν Μακκαβαίων ἐπιτομὴν, βιβλία γεγονέναι ἱκανά » κτλ. Εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ὁ Κλήμης ἐνόμισεν ὅτι Πτολεμαῖος, οὗ μέμνηται καὶ ἡ Β, τῶν Μακκαβαίων, ὑπῆρχεν ὁ *Φιλομήτωρ*· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ, ὑπέλαβε τὸν *Φιλάδελφον* (α). Ὁ δὲ πάλιν Εὐσέβιος ἐν τῷ *Χρονικῷ Κανόνι* (ὃ περ ἐκολούθησαν καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Χρονικοῦ, καὶ Μαριανὸς ὁ Σκότος, καὶ Ἄδων ὁ Βιέννης, καὶ Βέδας ἐν τοῖς χρονικοῖς) πρὸς τὸν Φιλομήτορα γράψαι τὸν Ἀριστοβούλον ἱστορεῖ, παρεπόμενος

(α) Οὕτω καὶ Σκαλίγρος (ὃ καὶ κατὰ τοῦτο παρηκολούθησεν ὁ Ὅδιος) διαφανήσαντα πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἱερὸν Κλήμεντα καὶ πλανηθέντα βεβαίως (Scalig. Animadv. ad Euseb. Chron. N. MDCCCXLI p. 142). — Σμ. σημ.

εἰς τὸ πρῶτον χωρίον τοῦ Κλήμεντος. Ἦν δὲ τοῖς βιβλίοις τῆς *Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς*, ὅπου πολλάκις τῶν Ἀριστοβούλου ἐξηγήσεων μνημονεύει, καὶ χωρία δὲ τούτων ἐκφέρει, οὐδαμῶς τὸν *Φιλομήτορα* τιθῆσιν ὁ Εὐσέβιος, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις τόποις ἀπλῶς ἀναφέρει τὴν Ἀριστοβούλου συγγραφὴν τὴν πρὸς τὸν *Πτολεμαῖον*· οἷον· « Ἀριστόβουλος αὐτῷ Πτολεμαίῳ τὴν τῶν ἱερῶν νόμων προσφωνῶν ἐρμηνείαν » (*Εὐαγ. Προπαρ. ζ. 14*). Καὶ ἀλλαχοῦ (η, 9), « Ἀριστόβουλος ἐν τῷ πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα συγγράμματι ». Καὶ πάλιν (ιγ, 12) « Ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου, βασιλεῖ Πτολεμαίῳ προσπεφωνημένων ». Καὶ τέταρτον, τέλος, ὁ Εὐσέβιος ποιεῖ τὸν Ἀριστόβουλον Ἐλεαζάρῳ σύγχρονον τῷ ἀρχιερεῖ (περὶ οὗ διελάθεν ὁ Ἀρίστεας), καὶ τούτους ἀμφοτέρους ἀνάγει εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου, λέγων· « Ἀπαρκεῖν ἡγοῦμαι τὰς Ἐλεαζάρου καὶ Ἀριστοβούλου διηγήσεις, ἀνδρῶν τὸ μὲν γένος Ἑβραίων ἀνέκαθεν, τὸν δὲ χρόνον, κατὰ τοὺς Πτολεμαίου χρόνους διαπρεψάντων » (η, 8). Θέλει καὶ τι περισσότερον; Ἀνατόλιος ὁ Ἄλεξανδρεὺς καὶ ἓνα τῶν Ο, ποιεῖ τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ ὅτι τὰ ὑπομνήματα προσεφώνησεν οὐχὶ πρὸς ἓνα τινα Πτολεμαῖον, ἀλλὰ πρὸς δύο, τὸν Φιλάδελφον δηλονότι καὶ τὸν Λαγίδην· ἀκούει· « Μαθεῖν δ' ἔστιν ἐκ τῶν — ἔτι παλαιότερων, ἀμφοτέρων Ἀγαθοβούλων τῶν ἐπὶ κλην διδασκάλων (α), Ἀριστοβούλου τε τοῦ

(α) « Διόρθου (ὅ,τι καὶ λέγῃ Οὐάλεσιος) » τῶν ἔτι παλαιότερων ἀμφοτέρων, Ἀγαθοβούλου τοῦ ἐπὶ κλην διδασκάλου, καὶ Ἀριστοβούλου τοῦ πάνυ » κτλ. Σημ. Hody. p. 51. — [Οὕτω καὶ Σαλλύστριος διώρθου πρὸ τοῦ Ὀδίου (εἰς Εὐσεβ. Χρον. οὐλ. 142). Ἐρεξῆς δὲ ἀντὶ τοῦ « πάνυ » ἔγραψε τοῦ « ἀπὸ Πανεάδος », ὁ Σαλλύστριος, ὡς ἔχει καὶ Ῥουρῖνος (ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τῆς Εὐσεβίου Ἑκκλ. λήγης), Aristobulus ex Panace (ἔστι δὲ ἡ Πανεάς, Παλαιστίνης πόλις, ἡ μετὰ ταῦτα Καίσαρειά Φιλιππου μετονομασθεῖσα). Ἀλλ' ὁ Ὀρίσιος ὀρθῶς κρίνων καὶ δικαίως, τὸ « τοῦ πάνυ » προτιμᾷ (ὡς ἔχουσι καὶ πάντα τὰ τοῦ Εὐσεβίου ἀπόγραφα ἐν ταῖς φερομέναις ἐκδόσεσιν). « Ὁ δὲ Ῥουρῖνος (λέγει) πλανηθεὶς δι' ἄνοιαν τῆς τοῦ πάνυ σημασίας, ἔτρεψε τὴν φωνὴν εἰς τὸ Πανεάδος. Οὕτω (λέγει) καὶ τις ἄλλος λατίνος μεταφραστὴς Ἰωάννου τοῦ τῆς Κλίμακος (δ, 88) τὸ, « Ἰωάννης ὁ μὲν πάνυ » (ἤθελε γράφειν Ἰω. ὁ πάνυ) » μεταποίησεν εἰς τὸ Joannes Opanius » (Hody p. 51, 52). Ἀλλ' εἰ μὲν καὶ Ῥουρῖνος ἐκείνος τσαυτὴν ἔπαχε τοῦ πάνυ ἄνοιαν, ὅσην καὶ ὁ τῆς Κλίμακος

πάννυ δς ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα κατειλεγμένος, τοῖς τὰς ἱερὰς καὶ θαίας — ἐρμηνεύσας Γραφὰς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ τούτου πατρὶ, καὶ βίβλους ἐξηγητικὰς τοῦ Μωϋσέως νόμου τοῖς αὐτοῖς προσεφώνησε βασιλεῦσι η' (α). Τοσαύτη διαφωνία περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τούτου καὶ τοῦ, πρὸς ὃν ἔγραψε, Πτολεμαίου, παρὰ Κλήμεντι καὶ Ἀνατολίῳ καὶ Εὐσεβίῳ κρατεῖ η'.

Ἀπαρτῶμεν.

§. 5'. Θυμαστόν τινα τῷ ὄντι καὶ μέγαν τόλμης θησαυρὸν πλουτοῦσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον! οἵτινες οὕτως ἰταμῶς κατεδίκασαν τοὺς ἀρχαιοτάτους τῆς Ἐκκλησίας πατέρας ὡς ἐσφαλμένους περὶ πραγμάτων καὶ προσώπων, ὧν τὴν γνῶσιν ἅπασαν οἱ πολυέστορες οὗτοι ὀφείλουσι πάλιν εἰς μόνους ἐκείνους. Καὶ λοιπὸν κατ' αὐτοὺς ὁ μὲν πολυμαθέστατος Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν τοῖς Πτολεμαίοις πόλιν τραφεῖς, καὶ τὰς Ἀριστοβούλου βίβλους πολλάκις ἐκμελετήσας, καὶ μόλις τρεῖς καὶ ἡμισὺν αἰῶνας μετ' ἐκείνων ἀκμάσας ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, οὗτος μὲν συνείκαζε φιλάς καὶ γυμνάς εἰκασίας, ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Φιλομήτορα προστιθεὶς εἰς τε τὴν Ἀριστοβούλου συγγραφὴν καὶ εἰς τὴν ῥῆσιν τῆς Β, τῶν Μακκαβαίων (ἄτε δὴ μηδὲν μηδόλως βέβαιον ἐπιστάμενος μήτε περὶ τῶν βασιλέων τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, μήτε περὶ τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων ἐπιστήμων ἀνδρῶν καὶ συμβεβηκότων!)· αὐτοὶ δὲ οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον καὶ τὸν ἑαυτῶν καθηγεμόνα, τὸν Σκαλίγηρον, ἑτερογενεῖς σοφοί, μετὰ τοσαύτας ἡλίου κύκλων ἑκατοντάδας ἀνατείλαντες εἰς τῶν γραμμάτων τὴν παλαίγονον πολιτείαν, καὶ

μεταφραστῆς, περὶ τούτου οὐκ ἐγγνώμεθα τῷ Ὀδίῳ. Ἐν δὲ τούτοις ὁμοῖς (εἰς πολ- λάκις ἀνθρώποι πάσχουσι) καὶ αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἔλαθεν εἰς ὁμοῖον σφάλμα περιπε- σάν· ἀντὶ Ἰωάννου τοῦ (συγγραφέως) τῆς Κλίμακος ἔγραψε Iohannis Climaci (Ἰωάννου τοῦ Κλίμακου, ὡς ἐξ ὀνομαστικ. ὁ Κλίμακος), ἔλα- θὼν ὡς ἐπώνυμον τοῦ συγγραφέως τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ συγγράμματος· καὶ τοι τούτου ἐκ τοῦ λατινικοῦ μεταφραστοῦ μνημονεύων (Scala Paradisi). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μικρά, καὶ μηδὲ μνήμης ἄξια. Περὶ δὲ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Ἀνατολίου λέγο- μεν ἐφ' ἑξῆς §. 5. ἀθρ. γ. — Σημ. ἡμῖν.]

(α) Ἀνατόλ. ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πάσχα Κανόσι, παρ' Εὐσεβ. Ἑλλ. ιστορ. Ζ. κεφ. λx (ἀλλ. λδ').

μηδὲ φυλλάδιον ὀλόκληρον ἰδόντες τῶν μηκέτι σωζομένων Ἀριστοβούλου συγγραφῶν, μόνα δὲ τὰ παρὰ Κλήμεντι καὶ Εὐσέβιῳ διασωθέντα τούτων ἀποσπάσματα διαδραμόντες, οὗτοι δὲ κάθηνται « Σεμνοὶ καὶ γαῦροι μαθηταί, κρείττονες διδασκάλων », καὶ διορίζουσιν ἀπτῶτως καὶ ἀσφαλῶς τὰ κατὰ τὸν Ἀριστοβούλου, ἀρարότα δηλαδὴ θεσμοθετοῦντες αὐτοὶ, καὶ βέβαια καὶ τετράγωνα· καὶ φαίνονται λοιπὸν (καθὼς ἀξιούσι) συνετοὶ μὲν αὐτοὶ περὶ ταῦτα καὶ πεπνυμένοι, « βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρποῦμενοι », οἱ δὲ περὶ τὸν Κλήμεντα καὶ Εὐσέβιον πλανῆται τινες ἀστάτως περιρρέμβομενοι καὶ δονούμενοι « ὡς κοῦφαι σκιά »! Παράδοξος τῷ ὄντι καὶ ὑπέροπλος ἡ ἀξίωσις, καὶ αὐτὴ ἐκείνη ἡ ὕβρις ἡ ὑπερήβιος καὶ ὑπέραντλος! (α). Πλὴν ἀλλ' ἐξήλεγξαν τὸν τύπον τῶν τοιούτων παραλογισμῶν ἄλλοι πάλιν ἐκ τῶν νεωτέρων συνετοὶ κριτικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ κλεινὸς Οὐαλκενῆρος (β). Τούτῳ καὶ ἡμεῖς συμφώνως (εἰ καὶ μὴ πάντα) θεωροῦμεν, καὶ πλατύτερον ἀνακρίνομεν τὰς προηγηθείσας περὶ τῶν μνημονευθέντων πατέρων Ὀδιακὰς κρίσεις, ἀρχόμενοι πρῶτον ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος.

Α) Ὅτι τ' ὄνομα τοῦ Φιλομήτορος οὐκ ἐμπεριείχετο κατὰ λέξιν ἐν ταῖς Ἀριστοβούλου συγγραφαῖς, εἰς μάτην ὁ κριτικὸς ἐσπούδασεν ἀποδείξαι, προβαλλόμενος ὡς λέγει διαφωνίας τῶν πατέρων. Ἰπάρχει πρᾶγμα ὁμολογούμενον, ὅτι πολλάκις οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τοὺς Πτολεμαίους ἐμνημόνευον ἀπλῶς ἐκ τῆς κυριωνυμίας, μὴ προσθείντες καὶ τὸ ἐπώνυμον (βλ. ὀπισθ. σελ. 181)· καὶ ὁ Ἀριστοβούλος λοιπὸν ἐπέγραψε τὰς *Ἐξηγήσεις* ἀπλῶς « *Βασιλεῖ Πτολεμαίῳ* ». Κρίσθω τοῦτο καὶ συνομολογοῦμεν· πλὴν ἀλλ' ὅμως ὥφειλεν ὁ κριτικὸς ἀποδείξαι, καὶ ὅτι εἰς τὰς Ἀριστοβούλου ταύτας συγγραφάς ἔλειπε παντάπασι καὶ πᾶν ἕτερον οἰονδήποτε γινώρισμα χαρακτηριστικόν

(α) Βλ. καὶ τοὺς ὁδῶ συμφωνοῦντας Chr. Wolf. Bibl. Hebr. Pr. I. p. 215. καὶ J. Cleric. epist. critic. adject. Art. critic. p. 189. edit. Lips. πρὸς καὶ Scharfenberg not. in Fabric. Bibl. Gr. vol. 3. p. 659. Harl.

(β) Valekenae. de Aristobul. Jud. §. 8. p. 22. sq. πρὸς καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 469. Harl.

τοῦ *Πτολεμαίου* ἐκείνου, πρὸς ὃν ὁ φιλόσοφος προσεφώνει τὰς ἔξηγήσεις. *Πτολεμαῖον* ἀπλῶς καὶ ὁ Θεόκριτος ὀνομάζει τὸν *Φιλάδελφον*, εἰς ὃν ἐποίησε τὸ ἰζ', Εἰδύλλιον. *Πτολεμαῖον* δὲ μόνον καὶ τὸν τούτου πατέρα· ἀλλ' ἐκ πόσων χαρακτῆρων διέκρινεν ἑκατέρους! καὶ τὸν ἕτερον ἅπαξ που προσεῖπε καὶ ὀνομαστικῶς *Λαγίδην*· καὶ αὐτὴ δὲ (ἵνα μὴ πολλοὶ γινώμεθα προστιθέντες ἄλλα πάμπολλα παραδείγματα), αὐτὴ ἢ παρὰ τῷ Ἀριστέα τοῦ ἀρχιερέως πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἐπιστολῇ, « βασιλεῖ *Πτολεμαίῳ* » ἀπλῶς ἐπιγραφομένη, φέρει παρακείμενον καὶ τὸ τούτου γνῶρισμα, « *τὴν ἀδελφὴν καὶ βασιλίссαν Ἀρσινόην* ». Παρομοίως ἡδύναντο καὶ τὰ τοῦ Ἀριστοβούλου βιβλία περιέχειν ἰδιάζοντάς τινας χαρακτῆρας τοῦ πρὸς ὃν ἀνετίθεντο *Πτολεμαίου*, δακτυλοδεικτυντάς τὸν *Φιλομήτορα*· καὶ μάρτυς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τεμάχιον, ἐν ᾧ τοῦ *Φιλαδέλφου* μνημονεύων ὁ Ἀριστοβούλος πρὸς τὸν *βασιλέα*, προστίθῃσι καὶ τὸ, « *σοὺ δὲ προγόρου* » (προπροπάππου δηλονότι)· παρομοίως ἡδύναντο, δι' ἄλλην περίστασιν, καὶ τοῦ *πάππου* (τοῦ *Φιλοπάτορος*) μνημονεύειν, ἢ καὶ τοῦ (Ἐπιφανοῦς), πατρός τοῦ *Φιλομήτορος*. Ἐπειτα τίς οἶδεν εἰμὴ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς, ἢ καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κώδικος τῶν Ἀριστοβούλου πρὸς τὸν *Πτολεμαῖον* ἔξηγήσεων, ὑπῆρχεν ἐπιγραφῆτις, ἢ ὑπογραφῇ, φέρουσα προσγεγραμμένον καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ *Φιλομήτορος* (ὡς εἴθισται μάλιστα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰς ὑποθέσεις τῶν βιβλίων πλατύτερον ὑποσημειοῦν) (α). Ἀλλὰ

(α) Τοιαῦται ἐν τῷ τέλει ἐκάστης τῶν τοῦ θείου Παύλου ἐπιστολῶν φέρονται παλαιαὶ ὑποσημειώσεις, ἢ (κατὰ τοὺς ἀρχαίους) ὑπογραφαί· οἷον (ἐν τῇ πρὸς Τίτον) « Πρὸς Τίτον, τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς Νικομηδείας » κτλ. Καὶ (ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρινὸν κώδικα, ἐκδ. Μόσχ.) « Ἐξοδος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου » (εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐξόδου). Καὶ (ἐν τῷ τέλει τῆς Β. Μακκαβ.) « Ἰουδα τοῦ Μακκαθαίου πράξεων ΕΠΙΤΟΜΗ » (οὕτω γραπτέον, ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου ἐπιστολῇ, ὁρθῶς ἔκρινεν ὁ Οὐαλκεντρες, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 34). Καὶ ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς, ἐν κεφαλίδι μὲν ἐπιγράφεται « Διαταγαὶ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου, ἡ καθολικὴ διδασκαλία ». Ἐν δὲ τῷ τέλει τῶν ταῖς Διαταγαῖς συνημμένων Ἀποστολικῶν κανόνων, συντομῶς

ταῦτα μὲν ἀφῶμεν· ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς διακεκροτημένας διαφωνίας δῆθεν τοῦ Κλήμεντος τὰς αὐτοῦ πρὸς ἑαυτόν. *Τετράκις* τὸ σύνολον ἀναφέρει τὸν Ἀριστόβουλον ὁ ἱερώτατος Κλήμης, ὡς ἐξηκριβώσεν ὅ,τε Οὐαλκενῆρος (ἐνθ. ἀνωτέρω), καὶ πάντες τῶν πεφροτισμένων ἐκδόσεων οἱ πίνακες. Ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ λέγει· «*Ἀριστόβουλος ὁ περιπατητικός*» (Στρωμ. α, 360)· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, «*Ἀριστόβουλος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα*» (Στρωμ. α, 410)· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ (Στρωμ. ε, 705) «*Ἀριστοβούλω δὲ τῷ κατὰ Πτολεμαῖον γεγορότι τὸν Φιλάδελφον, οὗ μέμνηται ὁ συνταξάμενος τὴν τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιτομὴν, βιβλία γεγονέναι ἱκανά, δι' ὧν ἀποδείκνυσιν τὴν περιπατητικὴν φιλοσοφίαν*» κτλ. (α). ἐν δὲ, τέλος, τῷ τετάρτῳ γράφει τ' ὄνομα μόνον ἀπλῶς, «*ὡς φησὶν Ἀριστόβουλος*» (Στρωμ. ε, 755). Ἐν τούτῳ τῷ τετάρτῳ χωρίῳ ὁ Κλήμης (ἐν' ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου ἀρξώμεθα) τὸ τελευταῖον μνημονεύσας τὸν Ἀριστόβουλον ἐξέφερεν ἀπλῶς, ὡς ἐκ τῶν προηγηθέντων ἤδη γνωστόν. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ, περὶ φιλοσοφίας τὸν λόγον ποιούμενος (ὅτι ἡ παρ' Ἰουδαίοις φιλοσοφία προκατῆρξε τῆς παρ' Ἑλλήσι) διαγράφει τὸν Ἀριστόβουλον ὡς ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς αἵρέσεως ἣ κατηκολούθει, καθὼς προσηγόρευσε καὶ τὸν ἐκεῖνου ὁμογενῆ Φίλωνα· «*διὰ πολλῶν ὁ Πυθαγόρειος ὑποδείκνυσιν Φίλων, οὗ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Περιπατητικός*». Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, μέλλων ἀποδεικνύειν ὅτι πολλὰ καὶ Πλάτων παρέλαβεν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, φέρει μάρτυρα τὸν Ἀριστόβουλον, προστιθεὶς

τερον· «*Τέλος Διάταγῶν (γρ. ΤΟΝ Διαταγῶν) τῶν ἀγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, ἡ [ΤΗΣ] καθολικῆς Διδασκαλίας*» (ἐκδ. Coteler. PP. Apostol. T. 1. p. 450) κτλ. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων. Ἡ δὲ παρὰ τῷ Συγκελλῷ τοῦ Μανέθωνος πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἐπιστολὴ φέρει καὶ διπλὴν τοῦ ὀνόματος ἐπιγραφὴν. «*Βασίλει μεγάλω, Πτολεμαίω Φιλαδέλφω σεβαστῷ, Μανέθων ἀρχιερεὺς καὶ γραμματεὺς τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερῶν ἀδύτων, γένει Σεθεννότης ὑπάρχων, Ἡλιουπόλιτης, τῷ Δεσπότῃ μου Πτολεμαίῳ χαίρειν*». Συγκέλ. Χρονολογ. σελ. 73. Bon.

(α) Τὸ ἀνωτέρω γεγονέναι εἰς τὸ πεπὸνῆσαι πρῶτον, ὁρῶς ἅμα καὶ λίαν ἐπιτυχῶς· τὸ ἀσυνάρτητον τοῦ λόγου διορθῶν, ὁ σοφὸς Οὐαλκενῆρος (αὐτ. σελ. 30).

καὶ τὸν τόπον τῆς τούτου συγγραφῆς· « Ἀριστόβουλος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Φιλομήτορα » κτλ. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς χωρίοις σύμφωνος πρὸς ἑαυτὸν ὁ ἱερώτατος φαίνεται Κλήμης. Ἐν δὲ, τέλος, τῷ τρίτῳ (τῷ μάλιστα παροξύναντι τὸν Ὀδίων) πάλιν διαλαμβάνων, ὅτι πολλὰ καὶ τῆς Πλατωνικῆς καὶ τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τῶν θείων Γραφῶν, προστίθῃσιν ὅτι, « καὶ τὴν περιπατητικὴν φιλοσοφίαν ἔκτε τοῦ κατὰ Μωσέα νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἡρτῆσθαι προσητῶν ἀποδείκνυσιν ὁ Ἀριστόβουλος » (καὶ ἅμα διαγράφων καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὴν ἐπισημότητα τοῦ ἀνδρός, προστίθῃσιν εισάπαξ), « ὁ κατὰ Πτολεμαῖον γεγονὼς τὸν Φιλάδελφον, οὗ μέμνηται ὁ συνταξάμενος τὴν τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιτομὴν ». Πῶς λοιπὸν ὁ κατὰ πάντα τ' ἄλλα περὶ τοῦ Ἀλεξανδρέως Ἀριστοβούλου μηδὲν πρὸς ἑαυτὸν διαφωνήσας Ἀλεξανδρεὺς Κλήμης, εἰς τοῦτο μόνον τὸ χωρίον ἐπελάθετο ἑαυτοῦ (κατὰ τὸν Ὀδίων); Πῶς; ὁ τοσοῦτον ἀκριβῶς διαγράφας τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ τὴν φιλόσοφον αὐτοῦ αἵρεσιν ὀνομάσας, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα, ἐφ' οὗ ἤκμαζε καὶ πρὸς ὃν προσεφώνει τὴν συγγραφὴν, τὸν γ, τῶν Πτολεμαίων, τὸν Φιλομήτορα διορίτας, ἔπειτα μικρὸν προχωρήσας εἰς τοσαύτην ἐνέπεσε λήθην, ὥστε πάλιν τὸν αὐτὸν Ἀριστόβουλον εἰς τοῦ β, Πτολεμαίου, τοῦ Φιλαδέλφου, τοὺς χρόνους ἀναγαγεῖν; Καὶ τοῦτο οὐκ ἤρκεσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἔπαθε χεῖρονα λήθην ὁ Κλήμης (ἥτις ἔπεται πάντως, κατὰ τὸν Ὀδίων, εἰ καὶ μὴ καὶ ταύτην ὁ δόκτωρ ἐξεπόμεπευσε ῥητῶς). Ὁ Κλήμης ὑπολαμβάνων ὅτι ὁ Ἀριστόβουλος οὗτος ὑπῆρχεν ὁ αὐτὸς καὶ οὗ μέμνηται ἢ τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιτομῇ », ἀνῆγε λοιπὸν καὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ εἰς τοὺς Φιλαδέλφου χρόνους, καθὼς καὶ τὸν Ἀριστόβουλον! Ἀλλ' εἴπερ ἦν ὀλίγω δικαιότερον ὁ κριτικὸς, οὐκ ἂν ἀπέριπτεν εἰς τὸν συγγραφέα τὰ σφάλματα τοῦ μεταγραφέως. Εἰ δὲ καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος μνήμης ἐτίθει τὸ ἀμάρτημα, οὐδὲν ἂν οὐδ' ἐκ τούτου παρεβλάπτετο ἡ ἀλήθεια. Πόσοι καὶ ἄλλοι τῶν ἐνδόξων συγγραφέων ἔπαθον περὶ τὰς κυρίας ὀνομασίας σφάλματα μνημονικά, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Κικέρων, *Αἴαντα* γράψας

ἀντὶ τοῦ ἔκτορος (α), καὶ πάλιν ἄλλον ἀντ' ἄλλου, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ καὶ διορθοῖ (β). Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ Κλήμης ἔγραψε καὶ ὧδε πάντως, καθὼς ἐν τοῖς παραλαβοῦσι, « Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα »· τῶν δὲ βιβλιογράφων ἡ ἀβλεψία μετέβαλε τὸ Φιλομήτορα εἰς τὸ Φιλαδέλφον. Τοιαῦτα δὲ τῶν ἀντιγραφῶν παραπτώματα (καὶ μάλιστα περὶ τὰς Πτολεμαίων ἐπωνυμίας) ἀπαντῶνται πάμπόλλα καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι (βλ. ὅπισθ. σελ. 270). Αὐτὸς ὁ Ὀδῖος μνημονεύων τὴν παρὰ Φωτίῳ τοῦ Μέμονος ῥῆσιν, ἐν ᾗ γράφεται ἡμαρτημένως « Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου » (ἀντὶ τοῦ Σωτήρος, ἢ τοῦ Λάγου), ἔκρινεν ἐξαλειπτέον ὅλως τὸ Φιλαδέλφον (Hody σελίδι 24), ὡς ἂν ὑπὸ τινος ἀπαιδεύτου χειρὸς παρεγγεγραμμένον· ἀλλ' εἴτ' ἐξαλειπτέον, εἴτε προσηκόντως τοῦτο διορθώτεον, ὁμολογεῖ καὶ Ὀδῖος ὅτι συμβαίνουνσι πολλάκις συγχύσεις περὶ τὰς Πτολεμαϊκὰς προσηγορίας· διὰ τί λοιπὸν οὐκ ἐξέλαβε τοιαύτην καὶ τὴν ἐν τῷ Κλημεντίῳ τόπῳ γραφὴν, προεῖλετο δὲ μᾶλλον ἀπ' αὐτῆς ἐξελέγξαι τὸν ἱερώτατον συγγραφεὺς τοσοῦτον ἀμαθῶς καὶ ἀστάτως ἀντιφάσκοντα πρὸς ἑαυτὸν καὶ διχογνωμοῦντα; (γ).

(α) Gell. Noct. attic. XV. 6. — (β) Cicero. Epist. ad Attic. XIII. 44. πρὸς Perizon. in Animadvers. hist. p. 7, 8.

(γ) Καὶ ὁ Οὐαλκενῆρος (De Aristoteli. p. 30) ἔκρινεν τὸ Φιλαδέλφον σφάλμα προφανές οὐχὶ τοῦ Κλήμεντος, ἀλλ' ἀμαθούς τινος σχολιαστοῦ. « Ὁ Κλήμης (λίγα) ἔγραψεν « Ἀριστοβούλῳ δὲ βιβλία πεπρόνηται ἰκανά, δι' ὧν ἀποδείκνυσιν τὴν περιπατητικὴν φιλοσοφίαν, κτλ. Ἄναγνώστης δέ τις ἱστορίας ἀμαθὴς παρενόησε (μεταξὺ τοῦ Ἀριστοβούλου δὲ καὶ τοῦ βιβλίου) καὶ τὰ ἐξῆς « τῷ κατὰ Πτολεμαῖον γεγενησὶ τὸν Φιλαδέλφον, ὃ μὲν νηται ὁ συνταξάμενος τὴν τῶν Μακαβαϊκῶν ἐπιτομήν ». Ἀλλὰ συγγνώμη! εἰ μὴδὲν ἀποδεχόμεθα μῆτε τὴν περὶ τούτου κρίσιν τοῦ σφωτάτου Οὐαλκενῆρου, μῆτε τὴν περὶ τινων ἄλλων τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος χωρίων, ἀπερ' ὡσαύτως εἶδε καὶ τῷ κριτικῷ δεικνυασμένα· ἴνα εἶεν τὰ ἐξῆς. Ἐν Στρωμ. α (σελ. 350) ἀριθμῶν ὁ Κλήμης τοὺς ἐπὶ τὰ σφωτά, ἴνα μετ' ἄλλων ἐξ ὀνόματος κατὰ συνεχὴ σειρὰν, ἐπειδὴ κατήντησεν εἰς τὸν ἑσχατον Ἐπιμενίδην τὸν Κρητῆ, ἐπισυνῆψεν (ὡς εἶδει) καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Τίτον (Κρητῶν καὶ τούτων ἐπίσκοπον) τοῦ θείου Παύλου ἐπιστολῆς λέγων· « Ὁ ἰλυνικὸν εἶδε προφήτην, ὃ μὲν νηται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπι-

Β) Καὶ περὶ τοῦ Εὐσεβίου δὲ οὐχ ἤττον παράδοξα ἀποφαίνεται Ὀδῖος, ἀσύμφωνον πρὸς ἑαυτὸν εἰσάγων καὶ τοῦτον καὶ ἀντιφάσκοντα ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀριστοδοῦλου. Καὶ πρῶτον μὲν, (ἐξά-

στολῇ λέγων οὕτως « κτλ. (ἀπὸ τοῦ 25, μέχρι τοῦ 39, στίχου τῆς σελίδος). Ταῦτα γὰρ διεσκευασμένα τίθησιν ὁ Οὐαλκενῆρος, ὡς ἄτοπον καὶ μακρὰν παρένθεσιν, καὶ μηδὲν πρέπουσαν εἰς τὴν συγγραφικὴν τοῦ Κλήμεντος ἀκρίβειαν. Εὐρίσκει δὲ καὶ φράσιν ἄμυστον ἐν αὐτοῖς τὴν, « ὃν ἐλλήνηνικόν οἶδε προφήτην, οὐ μὲν νηταί » κτλ. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τὸ πᾶν κακοῦν ἀσύνδετον ἀπαιτεῖ προφανῶς τὸν πρὸ τοῦ οὐ διεκπεσόντα ΚΑΙ ὁ Κλήμης ἔγραψεν « Ὀν εἶδε, ΚΑΙ οὐ μέμνηται » κτλ. ἢ « Οὐ ΚΑΙ μέμνηται » ὡς ἔχει καὶ ὁ παλαιὸς Λατίνος, μεθερμηνεύσας « Quem novit, ejus etiam meminit ». [Οὕτω καὶ ἀλλὰ γὰρ (Στρώμ. σελ. 815, καὶ παρ' Οὐαλκεν. σελ. 90) ὁ Κλήμης ἔγραψεν « ἐν ᾗ (ἡμέρᾳ) καὶ δι' ἧς τὰ πάντα ἐποίησε, ἧς ΚΑΙ χωρὶς ἐγένετο οὐδὲ ἐν » κτλ. (εἰ μὴ γνησιώτερον καὶ ὡδε τὸ « καὶ ἧς χωρὶς »). Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸ ἀνωτέρω τοῦ Κλήμεντος χωρίον τὸ « οὐ μὲν νηταί » κτλ. γραπτέον καὶ τὸ ἐφεξῆς μετὰ τοῦ συνδέσμου, ΚΑΙ ὁ συνταξάμενος, μαρτυρῆσαι ὁ Εὐσεβίος εὐδύς]. Τὴν δ' οὖν περὶ τοῦ Ἐπιμενίδου διεσκευασμένην νεμισθεῖσαν παρ' ἐνθεσιν (ἢ μᾶλλον παρ' ἐκθεσιν) καὶ λείπει, καὶ σύνθεσις, καὶ διάκτις γνησίαν τοῦ Κλήμεντος ἀποδείκνυσιν ὅστις καὶ ἐφεξῆς (σελ. 372) μνημονεύων τοῦ ἐν Πράξ. κς, Ἀρατείου ἡμιστίχου « Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμεν », ὅμοιον ἐπάγει πάλιν ἐπισοδιῶδες τὸ ἐφεξῆς: « ἐξ ὧν δῆλον, ὅτι καὶ ποιητικῶς χωρῶντος (ὁ Ἀπόστολος) παραδείγμασι, δοκιμάζει τὰ παρ' Ἑλλανοὶ καλῶς εἰρημένα ». Εἰ δὲ καὶ ἡ ἀνωτέρω παρέκθεσις φαίνεται μικροτέρα, ἀλλ' ἔχει καὶ ἄλλας τοιαύτας ὁ Κλήμης. Ὁ δὲ καὶ ταύτας, ὁ Οὐαλκενῆρος, ὡς παρεγγράπτους ἐξοβελίζει: οὕτω τὴν ἐν σελ. 294 ῥῆσιν τοῦ θεοῦ Δανιὴλ (οὕτως ἀναγκαίαν εἰς τὸν ἐκεῖ θεωρούμενον συμψηφισμὸν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προφητευσθεισῶν ἐβδ ο μ ἀ δ ω ν' πρὸς σελ. 404), καὶ τὴν (ἐν σελ. 404, στίχ. 12—405, στίχ. 24) περὶ τῶν ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν παρ' ἐκθεσιν, ἣν καὶ παντάπασι ξένην νομίζει τοῦ προκειμένου (καὶ τοι ἐξηρημένην ἐκ τῆς προφητουμένης ἀπὸ Ἀδάμ ἄχρι Ῥωμαίων χρονολογίας, ἐν ᾗ μνημονεύσας καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐξοδὸν τὴν ἐξ Αἰγύπτου, ὅπου τὸ πρῶτον ἦλθεν αἱ μετὰ τοῦ Ἰακώβ 75 ψυχαί, παρεξέβη καὶ εἰς τὴν ἐκ τούτου παρ' Ἐφὸρ καὶ ἄλλοις ἱστορικοῖς διαίρεσιν τῶν 75 ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν. Ὁ δὲ κριτικὸς (σελ. 32) τελευταῖον, ἐξωβελίζει καὶ τὸ ἐφεξῆς (Στρώμ. α, 392), « Ἐν τῇ αἰμαλωσίᾳ ταύτῃ γίνεται Ἑσθῆρ καὶ Μαρδοχαῖος, οὗ φέρεται βιβλίον, ὡς καὶ τὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν » — « Οἱ βιβλίον! τίνας; (λέγει), τοῦ Μαρδοχαίου »; — Ναὶ (ἀπαντῶμεν)· τούτου σύγγραμμα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐπισημοτάτοις Ἑβραίοις ἐνομήσθη τὸ βιβλίον τῆς Ἑσθῆρ (ἐν ᾧ, κεφ. θ. 20, γέγραπται ταῦτα. Ἐγραψε δὲ Μαρδοχαῖος τοῦς λόγους· τοῦτους αἰς βιβλίον). Εἰ δὲ τις τὸ οὐ τρέπει· εἰς τὸ ὩΝ, καὶ οὕτως ἐξεῖ πάλιν καὶ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὴν ἀπυργίαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τῆς Ἑσθῆρ (Θ. 29). — Καὶ

σθενίζων τάχα τὴν Εὐσεβίου μαρτυρίαν, ὡς ἂν ἐξ ὑποβολέως ἤπα-
τημένου, τοῦ Κλήμεντος, ὑπαγορευθεῖσαν) αὐτῷ Κλήμεντι (λέγει)
κατηκολούθησε καὶ Εὐσεβίος ἐν τοῖς χρονικοῖς, τάξας τὸν Ἀριστό-

ἐγραψεν Ἐσθήρ - καὶ Μαρδοχαῖος - ὅσα ἐποίησαν » κτλ. (βλ. καὶ Huet. *Demonst. Evangel. Pr. IV. p. 203*, Bassani, 1782). Ἀντὶ δὲ τοῦ « ὧς καὶ τὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν ὑποπτεύει, τέλος, ὅτι ἐγραψεν ὁ διασκευαστής, « ὡς καὶ τὸ Γ, τῶν Μακκαβ. ». Ὁρθότατα συνείδεν ὁ κριτικός καὶ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Γ, (τρίτου), καὶ τὴν ὁμοιότητα τῆς Ἐσθηρικῆς ἱστορίας πρὸς τὸν ἐν τῷ Γ, τῶν Μακκαβ. ἱστοροῦμενον κίνδυνον τῶν Ἰουδαίων (πρβλ. Ἐσθήρ κεφ. γ, μέχρι τέλους, καὶ Γ. Μακ. γ. μέχρι τέλους) καὶ τοι, καὶ ὡς ἔχει τὸ χωρίον, χωρὶς τοῦ Γ, ἀναγινωσκόμενον, τοῦτο πάλιν, τὸ τρίτον, ἀκινδύνως ἂν ἐσθίμηναι, κατὰ συνεκδοχὴν τοῦ ἑλίου ἀντὶ τοῦ μέρους. Καὶ μάρτυς ὁ Εὐσεβίος, ὅστις μόνον τὸ ζ, κεφαλαιον μόνης τῆς Β τῶν Μακκαβ. σημαίνει, ἐγραψεν· ὅτι ἡ τῶν Ζ, παιδῶν ἱστορία περιέχεται « ἐν τοῖς οὗτοι καλοῦμένοις Μακκαβαϊκοῖς συγγραμμάσι » (Ἐκκλησιολ. γ. 10). Εἰ δὲ καὶ τὸ, ὡς, ἔτρεπεν εἰς τὸ οἶον ὁ κριτικός, πᾶσαν ἀπεδίδου σαφῆστατα τὴν ἔννοιαν εὐχὴ τοῦ (κατ' αὐτὸν) διασκευαστοῦ, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος. Ὁ Κλήμης ἐγραψεν « Ἐσθήρ καὶ Μαρδοχαῖος, οὗ (ἡ δὲ ν) φέρεται βιβλίον, οἶον καὶ τὸ Γ, τῶν Μακκαβ. ». Τούτου δὲ τοῦ χωρίου δέθεν διασκευαστὴν ἐνόμισεν ὁ Οὐαλκενῆρος τὸν αὐτὸν καὶ τὸν τῆς ἀνωτέρω τῆς πρώτης τοῦ Κλήμεντος περιουσίας, τῆς « οὗ μένεται [καὶ] ὁ συνταξάμενος, τὴν τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιτομὴν (ὡς ὀνομάζεται ἡ Β, Μακκαβαίων, ἐν κεφ. β. 28). Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα παρομοίως ἀνέγνω παρὰ Κλήμεντι, καὶ μετέγραψεν ὡς γνήσια, καὶ ὁ Εὐσεβίος λίγων. « Οὗτος δ' ἦν (ὁ Ἀριστόβουλος) αὐτὸς ἐκεῖνος, οὗ ΚΑΙ ἡ Β, τῶν Μακκαβαίων ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου μνημονεύει » (Εὐαγγ. προπαρ. η. 9). Ταῦτα παρεκδοτικώτερον περὶ τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος, εἰς οὗτος τὰς συγγραφὰς ἡ κριτικὴ ἀκρίβεια λίαν προχείρους καὶ ὀλίγας ἐπέβαλε τοῖς ἰδιωτοῖς (οἷους καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ τῶν ἀρχαίων, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Ὀμηρικά). Ἀλλ' εὐκατεῖον ἂν ἦν, εἴπερ ὁ καθὺς Οὐαλκενῆρος ὑπῆρχε περὶ τὰ τοιαῦτα πολλῶν ἄλλων εὐλαβέστερος. Ὁ δὲ καὶ λογοκλόπον ἀντικρυς ἐνόμασε τὸν θεωρητικὸν Κλήμεντα (καὶ τοι τοῦτον ἄλλως ἐπαινῶν), μῆτε καλὴν μῆτε δικαίαν ταύτην χάριν ἀποδιδούς εἰς τὴν ἱεράν καὶ πλουσίαν ἐκείνην τῆς πολυμαθείας βιβλιοθήκην, ἀφ' ἧς καὶ αὐτὴ τῶν νεωτέρων ἡ κριτικὴ καθ' ἑκάστην ἐναθερύνεται στολιζομένη τὰς λογοδαυδαίας αὐτῆς συγγραφάς. — « Ἐξείδωκεν ὁ Κλήμης εἰς τὸν γράμματι σμῆνον (ἡ φιλολογικὸν) κόσμον (in orbe literato) τὰ ἀλλότρια ὡς ἴδια, μὴ ὀνομάσας τὸν συγγραφέα », (τοῦτέστι τὸν Ἀριστόβουλον, κτλ.), ταῦτα διεσάλπισε περὶ τοῦ Κλήμεντος ὁ Οὐαλκενῆρος! (σελ. 10, πρβλ. 12, 71). — Ἀλλ' οὕτως ἂν ἐξήλεγε λογοκλόπους καὶ πάντας τοὺς ἐνδοξοτάτους πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Ἀπόστολον Παῦλον (διότι κακίμως εἶπε τὸ « φθειροῦσιν ἡθλ » κτλ. μὴ μνημονεύσας τὸν πεποιητὴν), ἔπειτα τὸ ἱερὸς Κλήμης Στωματεῖς ἐπιγράφας τὸ σύνταγμα, δικηρύξεν

βουλον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλομήτορος ». Ἄλλ' ὁ Κλήμης (ὡς διατείνεται ὁ κριτικός), εἶχε δύο γνώμας ἀμφιρόπους, ταλαντευόμενος, καὶ νῦν μὲν ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, νῦν δ' ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος τάττων τὸν Ἀριστόβουλον! διὰ τί λοιπὸν ὁ Εὐσέβιος οὐκ ἀντέγραψεν ἐν τοῖς χρονικοῖς ἀμφοτέρως τὰς Κλημεντεῖους γνώμας

ὅτι οὐ μόνον ἰδίᾳ ἐξέδωκε γνώμας, ἀλλὰ ποικίλῃν χρεῖων συναγωγὴν, ἐκ παλαιῶν συγγραφέων ἀπνηθισμένην, ὃ δηλοῖ τὸ Στρωματεῖς (βλ. Ἀθην. α, 4. καὶ Casaub. αὐτοῦ. παρὰ Schweigh. in Athen. vol. I. p. 53. καὶ αὐτὸν Κλήμεντα Στρωμ. δ, 347). Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀριστόβουλον πολλάκις ἐν ἄλλοις χωρίοις ὠνόμασε (καὶ τινὰ δ' εἶς); καὶ παρ' αὐτοῦ Κλημεντος πρῶτον ἐμαθεν ὁ Οὐαλεντῆρος, ἄλλωντε πολλῶν συγγραφέων τὰ νόματα, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοβούλου! Ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ τοιοῦτων ὑπὲρ τῶν θείων πατέρων ἀπολογεῖσθαι μάταιον κρίνομεν καὶ περιττόν· αὐτὸς δὲ ὁ κριτικός σφοδρὰ περιέργως φαίνεται καὶ γλίσχρος, κατασπῶν πρὸς τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου τὰς ἀξιώσεις τὸ σεμνὸν καὶ ἀκέραιον πνεῦμα τῶν ἁγίων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας· οἵτινες οὔτε μελέτας ἀκάρπους ἔγραφον καὶ σφιστικὰς, ψυχρῶς περὶ τοὺς λόγους καλῶς πρὸς τοὺς, οὔτε τὸ παρὰ τῶν πολλῶν ἐδίψων δοξάριον, ὑψηλὴν πανεπιστημιούσης ἐπαίροντες, ὀφρῦν, καὶ σοβαρὴν κριτικῆς δεινότητος ἔχον ἐπιδεικνύμενοι ἐν τῇ κακότητι τῶν ἄλλων ὑπερψία. Ἀλλ' αὐτῶς καὶ φιλοπόνως ἀπὸ πάντων τὰ κάλλιστα ἀπανθίζοντες, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τῆς ἀνωθεν σοφίας τὴν ὑπακοήν, ἔνα μόνον εἶχον σκοπὸν, τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδὲ γὰρ ἐαυτοὺς, οὐδὲ τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις ἐκέρυσσον, ἀλλὰ τὸ ἐκέρυσμα τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων. Εἰ δὲ ποτε καὶ τῶν ἑξῶ συγγραφέων ἐξ ἐνόματος ἐμνημόνευον, πρὸς πειθὴ τῶν ἐθνικῶν ἐπίουον τὸ τοιοῦτο, διὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ πρὸς εὐσέβειαν προπαρασκευάζοντες. Καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τὰς παρ' ἁλλήλων εἴτε λόγου κλοπίας, εἴτε καὶ μιμήσεις καὶ ἀποστιπώσεις, ἀποδεικνύοντες (ὡς ὁ Κλήμης καὶ Εὐσέβιος), καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλήσιν ἑμολογουμένας (Ἀθην. β, γ, δ, ι; Πορφύρ. κτλ.), οὐκ ἐπὶ φόγῳ τοῦτο ἐποίουν, ἀλλ' ὅπως ἀποδείξωσιν ὅτι παρομοίως καὶ τῆς ἡς αὐτοὶ ἐκήρυττον ἀρχεγόνου σοφίας τῶν θείων Γραφῶν πολλὰ ἡ Ἑλληνικὴ σοφία δανεισμένη, ἐξέφερον ὡς ἴδια. Καὶ λίαν ἄρα φαίνεται θαυμαστὸν, πῶς ὁ περὶ πολλὰ καὶ χρήσιμα σοφῶς Οὐαλεντῆρος ἀπώλλυεν ἐνίοτε καὶ εἰς ματαιοσπουδίας τὸν χρόνον, συναγων ἀπὸ λειμῶνων ἀκάνθας. Καὶ τοι πάντῃ διάφορος παρὰ τοὺς ἀπειροκάλους, ἡ βασκανὸς ἐκείνου, ὅσοι ἐπὶ φόγῳ μόνῳ συνῆξαν λόγου κλόπων ἐκείνων ἐκείνων τὰς (οἶα τὸν τὰ δας (οἶα τὸν τὰ δας (οἶα τὸν τὰ δας Fabricij, καὶ τὰ τοῦ Almeloveen, κτλ.), καὶ ἄλλας ταιούτας ἀγρίας βοτάνας καὶ βοσκὰς κερήνων σφιστιῶντων, κενὴν ἀναγνώσταις ματαιοσχολοῖς ἡδονὴν προξενούντες, καὶ κενωτέρων δοξᾶν ἀντλαμβάνοντες. Ὁ δὲ σοφὸς Βαταῦς καὶ αὐτὰς τὰς τῶν ἀρχαίων κατὰ Πλάτωνος καὶ πολλῶν ἄλλων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὡς λογοκλόπων, ἐκτοξευθεὶς ἀκατηγόριας μνημονεύων (σελ. 65 καὶ 12), προσεφίλο-

προείλετο δὲ μᾶλλον τὴν ἑτέραν, καὶ ταύτην τὴν περὶ τοῦ φιλομήτορος; Διὰ τί ἄλλο; εἰ μὴ διότι οὐδέποτε ἀνέγνω ταρὰ τῷ Κλήμεντι τὸν *Φιλάδελφον* (καθὼς προαπεδείχθη), εἴ γε τῷ ὄντι (κατὰ τὸν κριτικὸν) ἀντέγραφεν ἐκ τοῦ Κλήμεντος ὁ Εὐσέβιος. Ὅταν δ' ἀναπολήσωμεν καὶ τὴν β, τῶν Μακκαδαίων, καὶ τῶν ἀρχαίων ὑπομνημάτων τὸν θησαυρὸν, τότε φανήσεται σαφῶς, ὅτι καὶ Κλήμης καὶ Εὐσέβιος ἐκ τῶν αὐτῶν ἤρυσαντο πηγῶν τὴν ἐπὶ τοῦ φιλομήτορος ἡλικίαν τοῦ Ἀριστοδοῦλου. Αὐτὸς δὲ ἄρα ὁ κριτικὸς, ὁ πάσας ἐπιστάμενος τὰς Εὐσεβίου μελέτας, καὶ τοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸν συγγραφέα τοῦ χρονικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας (α), καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ὅσους ἐμνημόνευσε, καὶ ὅσους ἐσιώπησε χρονολόγους, καὶ αὐτὸν δὲ μετὰ τούτων τὸν ἐπισημώτατον μεταφραστὴν τῶν Εὐσεβίου χρονικῶν Ἰερώνυμον (β), ἅπαντας ὁμοίως ὡς πλανωμένους κατόπιν τοῦ πρωτοπλανήτου Κλήμεντος ἀγγελῆδον ἀποστέλλων, τίνα καὶ ποῖον ἄρα γε ἱστορικὸν καὶ χρονογράφον αὐτὸς, ἀπλανῆ σημάντορα, παρα-

τιμήθη κἂν τοῖτοις δριμύ καὶ καυστηρὸν τῆς φιλολογικῆς τῶ κέντρου προσπιθεῖν (σελ. 65). Κατατρέχει δὲ μάλιστα τὸν Ἰουδαῖον Ἀριστοδοῦλον (εἰς δὲ καὶ κυρίως ἐξέδωκε τὴν βαθυτέρας καὶ αὐτὴν ἐπικρίσεως χρηζέουσιν Διὰ τριβήν), τὸ μόνον ὡς κλειψιλογον, ἀλλὰ καὶ ὡς πολλῶν Ὀρφείως δῆθεν καὶ Αἰνου στίγων, καὶ ἐνὶ Ὀμηρικῷ, πλαστογράφον, ἐκείνον πάντως αὐτὸν, αὐτότατον ἐξελέγγων! (ἐκ πλείων τοῦτον ἀσφαλῶν χαρακτήρων γνωρίσας; ἡ μήπως ἤρκεσεν ὁ πρότερον αὐτοῦ Ἰαχυμῆχως μετὰ Μοσχμίου τοιούτων ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς πλαστογράφων ὑποκτείνσας τὸν Ἀριστοδοῦλον; ὡς ἂν εἴπερ οὗτος ἦν μόνος μετὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων ἐλληνοστῆς! πρβλ. Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 469 Harl.). Ἀλλ' εἴπερ ἐβλεπέ ποθεν ὁ Ἀλεξανδρινὸς Ἀριστοδοῦλος τὴν σοφὴν τοῦ Βατανοῦ διατριβήν, ἐξεφόρα δὲ καὶ εἰσα, τυχόν, καὶ αὐτὸς ὁ Οὐαλκενῆρας ἠθολόγησε παρ' ἄλλων σιωπηλῶς (βλ. ἐφεξ. §. ια σημ.). εἶπεν ἂν πρὸς αὐτὸν χαριέντως, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κριτικὸς τοῦ ἱεροῦ κατεργασμένο Κλήμεντος (σελ. 12). « ὅτι ἄρα δύνασαι καὶ σὺ, Βατανεῖ, καυχῆσθαι τὸ Καλλιμάχων ἐκείνο » οὐκ ἀπὸ ρυσμοῦ Εἰκάξω· φ ω ρ ὶ σ δ' ἔχ ν ι α φ ὠ ρ ε μ α θ ο ν »!

(α) Ἀριστοδοῦλος Ἰουδαῖος, περιπατητικὸς φιλόσοφος ἐγνωρίζετο, ὅς Πτολεμαῖον τῷ Φιλομήτορι ἐξηγήσεις τῆς Μωϋσείας γραφῆς ἀνέθηκεν. Εὐσεβ. Χρονικ. β. Ὀλυμπ. 151: σελ. 355. ἐκδ. Majj. — Καὶ ἡ παρ' αὐτῷ ἀρμενικὴ μετάφρασις. — Ἰωάννης καὶ Χρονικ. Πασχάλ. Ὀλυμπ. 150, τὸ δ. (σελ. 337 ἐκδ. Bon.).

(β) Hieronym. in Eus. Chronic. Can. ad Olympiad. CLII, τὸ 4. pag. 145. edit. Scalig. πρβλ. καὶ Εὐσεβ. Χρονικ. Καν. αὐτέθ. pag. 187.

ΤΟΜ. Δ.

26

κολουθῶν, ἐκίνησε τὰς περὶ τῶν Ἀριστοβούλου χρόνων· ἀμφιβολίας· Πλὴν ἀλλ' ἐξεφώρασε, τέλος, καὶ τὸν Εὐσέβιον οὕτω λαμπρῶς ἀντιλέγοντα πρὸς ἑαυτὸν, ὥστε τὸν, ὃν ἔταξεν ἐν τῇ Κανὼν σύγχρονον τοῦ Φιλομήτορος, Ἀριστόβουλον, τοῦτον ἐν Η, τῆς *Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς* ὁμόχρονον Ἑλεάζαρου ποιεῖ, συντάσσει οὐκ ἀμφοτέρους ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ *Φιλαδέλφου*! « Ἀλλ' ὅμως (λέγει πρὸς ἀπάντησιν ὁ Οὐαλκενῆρος σελ. 28), εἴπερ Ὁδῖος ὑπῆρχε καὶ περὶ τὴν κριτικὴν ἐπιστήμην ἐπίσης γεγυμνασμένος, ὅσον ἦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων, ἔβλεπεν ἂν, ὅτι ὁ Εὐσέβιος ἔγραψεν ἐν τῇ προμνησθείσῃ περικοπῇ (βλ. ἑπισθ. §. ε) « κατὰ τοὺς *Πτολεμαίων χρόνους* »· καὶ τὸ πρᾶγμα πρόδηλον. Ὁ Εὐσέβιος περὶ τῆς ἀλληγορικῆς σημασίας πολλῶν τῆς Γραφῆς χωρίων διαίτε γόμενος, ἀναφέρει τὸν λόγον εἰς τὰς *Ἑλεάζαρου* διηγήσεις (ἐννοῶν τὰς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ σφωζομένας, σελ. 16—20, Hod.), καὶ τοῖς τοῦ Ἀριστοβούλου, οἵτινες ἀμφοτέρωι διέπρεψαν κατὰ τοὺς *Πτολεμαίων χρόνους* (ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ *Φιλαδέλφου*, ὁ Ἑλεάζαρος, ὁ δὲ Ἀριστόβουλος ἐπὶ *Φιλομήτορος*). Οὕτω βραχυλογίας χάριν ὁ ἱστορικὸς συνῆψεν ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς ὑφ' ἓν ὄνομα (τὸ κύριον), παραδραμῶν ἑκατέρων τὰς ἐπικλήσεις. Καὶ μαρτυρεῖ πάλιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος ἀλλαχού τῆς *Προπαρασκευῆς*, τὸν μὲν Ἑλεάζαρον τάσσω « κατὰ τὸν δεῦτερον *Πτολεμαῖον*, τὸν ἐπικληθέντα *Φιλαδέλφον* » (βιβλ. η. σελ. 349)· τὸν δ' Ἀριστόβουλον ἰδίως ἐπὶ τοῦ *Φιλομήτορος* (βιβλ. θ. 410· ὅπου μνημονεύει, καθὼς καὶ Κλήμης, « τοῦ πρώτου τῶν πρὸς τὸν *Φιλομήτορα* »)· καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν Ἀριστόβουλον ἀκμάσαντα λέγει « κατὰ τὴν *Πτολεμαίων ἡγεμονίαν* » (βιβλ. Ζ. κεφ. 13), τοῦ *Φιλομήτορος* δηλαδή, καὶ τοῦ (συνεβασιλεύσαντος αὐτῷ) Β, *Εὐεργέτου*, τοῦ καὶ *Ψύσκωνος*· (ὅπου παρατήρησον καὶ αὐθις, πῶς ὑφ' ἓν ὄνομα συνῆψεν ἑκατέρους τοὺς *Πτολεμαίους*). Καὶ λίαν ἄρα θαυμαστὸς φαίνεται Ὁδῖος, μηδαμῶς τῆς *Προπαρασκευῆς* εὗρίσκων τὸν Εὐσέβιον ὀρίζοντα σαφῶς τὸν *Πτολεμαῖον*, ἐφ' οὗ ἤκμασεν ὁ Ἀριστόβουλος! Τέσσαρα χωρία (λέγει πάλιν Οὐαλκενῆρος) ἤρθημεν Ὁδῖος ἐκ τῆς *Προπαρασκευῆς*

(βλ. ὅπισθ. §. ε). ἀλλὰ διὰ τί παρέλιπε καὶ ἄλλο, μηδὲν ὅν αὐτῷ παραλείπτον, τὸ τοῦ Ζ, βιβλίου (κεφ. 6), ὅπου τὸ πρῶτον ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου τινὰ μνημονεύων ὁ Εὐσεβίος ὀνομάζει καὶ τὸν (ἐφ' οὗ ἡμᾶς) *Φιλομήτορα*; Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς οὐδὲν ἑκρινεν ὁ συγγραφεὺς ἀναγκαίαν τὴν συχνὴν τῆς αὐτῆς ἐπωνυμίας ἐπανάληψιν. Ἡ μήπως οὐκ ἐξήρκει λέγων « ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου, τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ προσπεποιημένων; » κτλ. Ἢδη δὲ πολλοὶ καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς βασιλεῖ τινι προσφωνοῦντες τὰς συγγραφάς, παραλείπουσι καὶ τὸ κύριον ὄνομα πολλάκις, ἐπιγράφοντες ἀπλῶς « τῷ βασιλεῖ » (au Roi)! Καὶ περὶ μὲν Εὐσεβίου τοσαῦτα.

Γ) Ἡ δὲ τοῦ ἱεροῦ Ἀνατολίου παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ περικοπὴ (βλ. ὅπισθ. §. ε) πολλὰ πράγματα παρέτχεν οὐχ ὀδὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς σοφοῖς κριτικοῖς, ὅσοι ταύτης ἐμνημόνευσαν. Ἄπαντες ἀπαξιαπλῶς κατεδίδασκαν τὸν Ἀνατόλιον ὡς πλανηθέντα περὶ τὴν ἱστορίαν, καὶ γράψαντα μηδὲν ὑγιές (α). Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐλκενῆρος (σελ. 25—27) ἀντιλέγων πρὸς τὸν Ὀδίων ὅτι ματαίως εἰς τοιοῦτου μάρτυρος κατέφυγε τὴν προστασίαν, ἄγαν τρανὰς καὶ πλήρεις τὰς Ἀνατολίου πλάνας ἐξέφρασε, λέγων· « Οὐκ ἄγνοῶ τὸν Ἀνατόλιον μετὰ μεγάλων ἐπαίνων παρ' Εὐσεβίῳ μνημονευόμενον, ὡς ἀνδρα ἀγαθὸν καὶ πολυμαθῆ κτλ. (β). Ἀλλὰ καὶ τοιοῦτος ὢν (λέγει), καὶ μαθηματικὸς ὁ Ἀνατόλιος, ἠδύνατο πλανηθῆναι περὶ τὴν ἱστορίαν· πλὴν γὰρ ἐκείνων (ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀριστοβούλου ἔνα τῶν Ο, τῆς Γραφῆς ἐρμηνέων ποιεῖ), γράφει καὶ ἄλλα θαυμαστά τινα καὶ ἀνήκουστα. Διορίζων γὰρ τοῦ πάσχα τὴν ἑορτὴν, λέγει· « Ἰου-

(α) Bl. Wolf Bibl. Hebraica. P I. p. 216. — Brucker Hist. Crit. Philosph. vol. 2. p. 701. πρβλ. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 469. Harl.

(β) Ἰδοὺ τοῦ Εὐσεβίου αἱ λέξεις αὐταί (Ἑκκλ. ἱστορ. Ζ, 32)· « Ἀνατόλιος αὐτῷ (τῷ Λαοδικεῖας Διονυσίῳ) διάδοχος, ἀγαθὸς φασιν ἀγαθὸν, καθίσταται, γένος μὲν καὶ αὐτὸς Ἀλεξανδρεὺς, λόγων δ' ἑνεκα καὶ παιδείας τῆς Ἑλλήνων, φιλοσοφίας τε τὰ πρῶτα τῶν μάλιστα καθ' ἡμᾶς δοκιμασμάτων ἀπεινηγμένους· αἵτε ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας, ἀστρονομίας τε καὶ τῆς ἄλλης διαλεκτικῆς ἐτι τε φυσικῆς θεωρίας, ῥητορικῶν τε αὐ μαθημάτων ἐληλακώς εἰς ἄκρον· ὧν ἑνεκα καὶ τῆς ἐπ' Ἀλεξοδρείας Ἀριστοτέλους διαδοχῆς (ἀλλ. διδασχῆς) τὴν διατριβὴν λόγος ἔχει πρὸς τῶν τῆδε πολιτῶν συστήσασθαι αὐτὸν ἀξιοθῆναι » κτλ. Ἦμερσαι δὲ τῷ 270· μ. Χ.

δαίοις ἐγινώσκετο τοῖς πάλαι καὶ πρὸ Χριστοῦ ἐφυλάττετό τε πρὸς αὐτῶν μάλιστα. Μαθεῖν δ' ἔστιν ἐκ τῶν ὑπὸ Φίλωνος, Ἰωσήπου, Μουσαίου, λεγομένων· καὶ οὐ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑστὶ παλαιότερων, ἀμφοτέρων Ἀγαθοβούλων τῶν ἐπὶ κλην διδασκάλων, Ἀριστοβούλου τε τοῦ πάνυ » κτλ. « Καὶ ὅσον μὲν περὶ τοῦ Ἰωσήπου (συνεχίζει λέγων ὁ Οὐαλκενῆρος) νομίζω ὅτι πάντως οὐ συνηριθμεῖ καὶ τοῦτον ὁ Ἀνατόλιος μεθ' ὧν λέγει « πρὸ Χριστοῦ γενομένων » ! ὥς μὴπω πρότερον εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ γεννηθέντα (α). Ἄλλ' ἄσμενος ἂν ἔμαθον (λέγει), τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ Ἀγαθόβουλοι, ἄμφω Ἰουδαῖοι, ἄμφω τοῦ Ἰουδαίου Φίλωνος ἀρχαιότεροι, ἄμφω (τὸ θαυμαστότερον) τὸ ἐπὶ κλην διδάσκαλοι; Ἡθέλησεν ὁ Σκαλίγηρος τοῦτο τὸ δύσχερον θεραπεῦσαι, γράφων ἐξ εἰκασίας « ἀμφοτέρων, Ἀγαθοβούλου τοῦ ἐπὶ κλην διδασκάλου καὶ Ἀριστοβούλου » κτλ. (βλ. ὅπισθ. §. ε. σημ.). Ἄλλ', ὅν ὁ Σκαλίγηρος ἀφῆκε κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον φαίνεται θαυμαστότερος, ὁ Ἰουδαῖος ἐκεῖνος Μουσαῖος, ὁ καὶ τῶν Ἀγαθοβούλων καὶ Ἀριστοβούλου νεώτερος. Τοῦτον ὑποπτεύω μὴπως καὶ αὐτὸς ὁ πλεῖστα ἀναγνούς Ὀδῖος ἠγνῶει παντελῶς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σωζόμενος (Ἐκκλ. ἱστορ. η, 18) ἀντιγράφων τὴν ῥῆσιν ἐξ Εὐσεβίου, παντάπασιν ἀπέσχετο τῶν ὀνομάτων τούτων (τῶν Ἀγαθοβούλων καὶ τοῦ Μουσαίου), ὡς ἀνηκούστων (β). Ἀνήκουστοι ἦσαν καὶ αὐτῷ Διονυσίῳ τῷ Πεταβίῳ, ὅστις παρὰ τῷ Οὐαλεσίῳ (εἰς Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ.) μνημονεύων ὡς ἐκ τῆς Ἀνατολίου περιποπῆς τοὺς Ἀριστοβούλους καὶ τὸν Ἀγαθόβουλον (κατὰ πλάνην τῆς γραφίδος, ἀντὶ, τοὺς Ἀγαθοβούλους καὶ τὸν Ἀριστοβου-

(α) Ἄλλ' ἀδίκως τοῦτο κατεῖρωνεύεται τοῦ Ἀνατολίου ὁ Οὐαλκενῆρος. Ὁ Ἀνατόλιος εἶπεν ὅτι ταῦτα (τὰ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐορτῆς τοῦ πάσχα) « ἐγινώσκοντο καὶ ἐφυλάττοντο τοῖς πάλαι Ἰουδαίοις καὶ πρὸ Χριστοῦ ». Καὶ ταύτης τῆς φυλακῆς καὶ διατηρήσεως μάρτυρα φέρει καὶ τὸν ἱστορικὸν Ἰωσήπον. Ὅταν δὲ τις περὶ τῶν ἀρχαίων ἐπιμαρτύρηται καὶ τινα πολὺ νεώτερον ἱστορικόν, μὴπως καὶ τοῦτον ἐκείνοις ὁμόχρονον φαίνεται παρεισάγων; Ἄτοπον τὸ σκῆμμα τοῦτο καὶ λίαν ἄχαρι διέπραξεν ὁ σοφὸς Οὐαλκενῆρος. Σημ. ἡμετ.

(β) Βλ. τὴν Σωζομένου ῥῆσιν ἐφεξῆς παρακατιῶν.

λοιπὸν τὸν Μουσαῖον ὅμως καὶ οὗτος ἀγνοῶν ἀπεσιώπησε (α). Καὶ λοιπὸν τοὺς Πεταβίῳ, καὶ Σκαλιγῆρῳ, καὶ Οὐαλεσίῳ, καὶ Ὀδίῳ, καὶ ἐπομένως πᾶσιν τῇ ἀρχαιότητι (ἥ· τινος οὐδὲν περὶ τοῦτο τό-
 εἶδος ἐκείνους ἐλάνθανεν) ὁλοτελῶς ἀγνοουμένους Ἰουδαίους συγ-
 γραφεῖς (αὐτὸν τε τὸν μετὰ τοῦ Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου μνημονευό-
 μενον Μουσαῖον, καὶ τοὺς ἔτι τούτων ἀρχαιοτέρους διδασκάλους
 Ἀγαθοβούλους), θέλεις πιστεύσωμεν, ὅτι τούτους ἐγνώριζεν εἰς
 καὶ μόνος, ὁ Ἀνατόλιος; Ἐγὼ (προστίθηναι ὁ Οὐαλκενῆρος) ὑπονοῶ,
 μήπως ὁ Ἀνατόλιος ἀνέγνω παρὰ τινι ἐλληνιστῇ Ἰουδαίῳ, ὅτι τῶν
 διαβατηρίων ἐν τῇ (τὸ πᾶσχα) διέταξεν ὁ Μουσαῖος·
 ἡγνοεῖ δὲ ἄρα ὁ Ἀνατόλιος, ὅτι Μουσαῖον ἀπεκάλεσάν τινες αὐτὸν
 τὸν νομοθέτην Μωϋσῆν, πρὸς ἐλληνικὴν καὶ χάριεν ὄνομα τὴν φω-
 νὴν μεταβάλοντες (ὡς ὁ Ἀρτάπανος παρ' Εὐσεβίου, Εὐαγγ. Προπαρ.
 βιβλ. Θ, 17. σελ. 431—436, καὶ ὁ Νουρήνιος, ἐν οἷς μνημονεύει
 αὐτῶν συμφορῶν, ἃς ὁ Μουσαῖος ἐπῆγαγε τῇ Αἰγύπτῳ· αὐτὸθ.
 βιβλ. Δ. κεφ. 8.). Καὶ λοιπὸν, εἰ ταῦτα ἀληθῆ ὑποπτεύω, καὶ
 εἴπερ ὁ παρ' Ἀνατολίῳ Μουσαῖος ὁ αὐτός ἐστι καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων
 θεῶς νομοθέτης Μωϋσῆς, ποίου τινὸς ἐγκλήματος ἔνοχον ὠμμεν
 τὸν Ἀνατόλιον, ὅστις τούτου τοῦ Μουσαίου παλαιτέρους εἶπεν ἐκεῖ-
 νους τοὺς σκοτίους διδασκάλους Ἀγαθοβούλους, καὶ αὐτὸν ἐκεῖ-
 νον (οὐ τινος τὰς συγγραφὰς φαίνεται καὶ αὐτὸς ἀνεγνώκως) τὸν

(α) Βλ. Petav. Animadv. ad Epiphan. Haer. τίμ. 2. p. 198. [Ἄλλ' ὅμως ὁ αὐτὸς
 Πεταβίος ἄλλῳ πρότερον, αὐτὸθ. σελ. 169. οὐ μόνον ἀπλῶς ὀνομάζει τὸν Μουσαῖον,
 ἀλλὰ καὶ πάλαι δὲ τῶν Ἰουδαίων συγγραφῶν τοῦτον προσδιορίζει.
 Ἰδοὺ αἱ λέξεις τοῦ Πεταβίου « In primis (docent) Agathobuli duo, et Aristo-
 bulus horum discipulus, qui unus ex LXX Senioribus fuit, apud Anato-
 lium in fragmento. — Idem et Musaeus vetus Judaeorum scrip-
 tor docuit. Sed et Philo », etc. Ἐγνώριζε λοιπὸν καὶ ὁ Πεταβίος τὸν Μου-
 σαῖον (ὡς ἀνέγνωκεν ἐν ταῖς κοιναῖς ἐκδόσεσι τοῦ Εὐσεβίου). Ὅθεν ἐξαιρεῖσθαι τῆς
 τετραδὸς τῶν εὐθὺς ἐπαγομένων ἀνωτέρω πανσόρων περὶ τὰ τοιαῦτα μαρτύρων.
 Ἐπειδὴ δὲ καὶ Οὐαλέσιος ἀντέγραψεν ὅσα ἐρεξῆς ὁ Πεταβίος (σελ. 198) ἐξίφρασε-
 συντομώτερον, ἐξακριβίως ἄρα καὶ Οὐαλέσιος, ὡς ἀνεγνώκως πάντως καὶ τὰ προη-
 γηθέντα (σελ. 169) τοῦ Πεταβίου, καὶ μὴδὲν περὶ τοῦ ἐκεῖθεν μνημονευομένου
 Μουσαίου ἀντειπὼν (βλ. καὶ ἐρεξῆς τὴν ἀπάντησιν). — Σημ. ἡμετ.]

Ἀριστόβουλον; (α). Μὴ τοίνυν θαυμάζωμεν (λέγει) μὴδὲ διὰ τὰς ἐφεξῆς τοῦ Ἀνατολίου δισσὰς ἀμαρτάδας· ὅστις πρῶτον μὲν εἶπεν, ὅτι τὰς τοῦ Νόμου ἐξηγητικὰς βίβλους προσεφώνησεν ὁ Ἀριστόβουλος τοῖς πρώτοις Πτολεμαίοις, τῷ Φιλαδέλφῳ, καὶ τῷ Λαγίδῃ (ἐν ᾧ βεβαίως αὐτὰς προσεφώνησε τῷ ζ, Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι)· εἶτα δὲ καὶ δεύτερον ἐξιστόρησεν ἡμῖν, εἰς καὶ μόνος ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων αὐτός, ὅτι ὁ Ἀριστόβουλος ὑπῆρχεν εἰς τῶν Ο, τῆς Γραφῆς ἐρμηνευτῶν. (βλ. τὴν ῥῆσιν ὀπισθ. σελ. 392). Πρόσθε, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν Ο, τούτων, ὧν τὰ ὀνόματα διεκοίνωσεν Ἀριστέας (ἐν τῇ Ἐλεαζάρου πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἐπιστολῇ) οὐδείς οὐδόλως εὐρίσκεται καλούμενος Ἀριστόβουλος. Καὶ φαίνεται πάλιν πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀνατόλιος ἀνέγνω πούποτε τὰς Ἀριστοβούλου ἐξηγήσεις προσφωνηθείσας τῷ *Φιλαδέλφῳ* (ὁπαῖον ἦδη καὶ ἡμεῖς ἴδομεν πρὸ μικροῦ, σελ. 397, παρὰ τινος μωροῦ σχολιαστοῦ παρεγγραφὲν εἰς τὸν *Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα*). Τοῦτο γοῦν τὸ ψευδὲς ἐνθυμηθεῖς (ἐν ᾧ συνέγραψεν) ὁ Ἀνατόλιος, καὶ μὴδὲν περὶ τοῦ πράγματος ἐξερευνήσας, τὸν *Ἐξηγητὴν* τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου Ἀριστοβούλου εὐκόλως μετεμόρφωσεν εἰς ἓνα τῶν Ο!». Ταῦτα (κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν) ἔκρινε περὶ τοῦ Ἀνατολίου ὁ Οὐαλκενῆρος.

Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδὲ ταῦτα τοῦ κριτικοῦ δυνάμεθα παραδέξασθαι. Τιμῶμεν καὶ τὴν τούτου σοφίαν, καὶ οὕς παρέστησεν, ὡς ἀντιπροσώπους πρέσβεις τῆς ἀρχαιότητος, ἐνδοξοτάτους ἀνδρας, τοὺς τε περὶ τὸν Πεταβίον καὶ Οὐαλέσιον (περὶ ὧν ἀνωτέρω προσεσημείωται), καὶ τὸν Σκαλίγηρον καὶ τὸν Ὀδιον (οὗς πολλάκις πάλιν αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἐν ἄλλοις διεψευσμένους τρανῶς ἐξελέγγει). Οὐδ' ἐξετάζομεν ὅλως, εἴ περ οἱ ἀπὸ τοῦ ις, αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἀκμάσαντες οὔτοι

(α) Καὶ λίαν ἄτοπος (ἀπαντῶμεν εὐθύς, καὶ σύγγνωθι Οὐαλκενῆρε), καὶ πάντῃ περὶ ἁδόξου ἢ ὑπόνοια. Πῶς; ὁ πολυμαθέστατος Ἀνατόλιος ἠγνοεῖ τὰ τοῦ Νουμηνίου, καὶ Ἀρταπάνου, καὶ ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἐξελληνίσθη εἰς τὸ Μουσαῖος; Παχυλὴν ταύτην εἶπας καὶ λίαν ἀνάρμοστον Ἀνατολίῳ τὴν ἄγνοιαν! πλὴν ἄλλ' ἔστω, καὶ δῶμεν. Ἀλλὰ πῶς πάλιν αὐτὸς ὁ γραφικώτατος Ἀνατόλιος ἐπίστευεν, ὅτι ὁ παρ' αὐτῷ ἄγνωστος οὗτος Μουσαῖος, (ὃν ἐνόμιζε πάντως ἕτερον τοῦ Μωϋσέως) διέταξε τὴν τὼ ν δ α θ α τ η ρ ε ι ω ν ε ο ρ τ ῆ ν; ἢ μήπως οὐδέ ταύτην τίς ἦν ὁ διατάξας ἐγνώριζεν ὁ Ἀνατόλιος;

παντογνώσται τῶν τοιοῦτου εἶδους γνώσεων καὶ συγγραφῶν (δηλονότι τῆς τῶν ἀρχαίων ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων φιλολογικῆς ἱστορίας) ὑπῆρχον *περὶ τοῦτο τὸ εἶδος πολυμαθέστεροι*, παρὰ τὸν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκ τῆς Ἀλεξανδρινῆς προελθόντα Σχολῆς (ἦν καὶ αὐτὸς Οὐαλκενῆρος *φωριώτης ἀνδρῶν πολυμαθεστάτων* ὡμολόγησεν ἐν τῇ Διατριβῇ σελ. 21), καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν Σχολὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συστησάμενον Ἀνατόλιον (α). Ἀλλ' ὅτι πάλιν ὁ Ἀνατόλιος οὗτος, ὁ (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) « *λόγων ἑρεκα καὶ παιδείας ἑλληνικῆς καὶ φιλοσοφίας τὰ πρῶτα τῶν τότε δοκιμωτάτων* » (ὁποίων καὶ πόσων!) « *ἀπερεγκάμενος* », ὑπῆρχεν οὕτω μὲν ἀμαθὴς τῆς ἱστορίας, ὥστε μήτε τὰς Ἀρταπάνου καὶ Νομμηνίου γνωρίζειν συγγραφάς (ὧν μικρά τινα χωρία διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ τοῦ Ἀνατολίου νέος γηραιὸς σύγχρονος Εὐσέβιος), μήτε καὶ αὐτὴν τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, οὕτω δέ τις ὀρνεώδης, ἢ καὶ φιλοψευδής, ὥστε τερατοποιεῖν ἀνυπάρχτους συγγραφεῖς, καὶ προσέτι (τὸ χειρίστον) τοσούτον ἀναίσθητος πρὸς αὐτάς, ἃς εἶχε μετὰ χεῖρας (ὡς καὶ Οὐαλκενῆρος ὡμολόγησε) τὰς *Ἐξηγητικὰς* τοῦ Ἀριστοβούλου *βιβλους*, τοσούτον δ' ἀμύητος καὶ αὐτῆς τῆς Β, τῶν Μακκαβαίων (ἐν ᾗ διορίζεται σαφῶς ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, καθ' ὃν ἔζη οὗτος ὁ Ἀριστοβούλος), ὅτι, λέγομεν, ὑπῆρχε τοιοῦτος ὁ Ἀνατόλιος, τοῦτο θαυμάζομεν πῶς ἐπίστευσε, καὶ ἀμφιβάλλομεν, εἴ γ' ἐπίστευσεν εἰλικρινῶς ἡ μουσα τοῦ Οὐαλκενῆρου. Πολὺ δὲ μᾶλλον φαίνεται θαυμαστόν, πῶς καὶ αὐτὸς ὁ Εὐσέβιος, τοσούτοις ἐγκωμίοις καταστέψας τὸν Ἀνατόλιον, ἔπειτα ὡς δεῖγμα καὶ γεῦμα τῆς ἐν λόγοις δυνάμεως αὐτοῦ καὶ πολυμαθείας ἐξήνεγκε τοῦτ' αὐτὸ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον, οὕτω βαρέων καὶ ἀσυγγνώστων σφαλμάτων ὑπόδικον παρέχον τοῖς κριτικοῖς τὸν ἱερὸν τῆς Λαοδικείας ποιμένα! Ἡ μήπως οὐκ εἶδε ταῦτα καὶ ὁ Εὐσέβιος; (Οὗτος δὲ καὶ αὐτὰς τὰς περὶ Μουσαίου ῥήσεις τοῦ Νομμηνίου καὶ Ἀρταπάνου διέσωσε καὶ εἰς ἡμᾶς). Ἰδὼν

(α) Εὐσεβ. Ζ. 32 (βλ. ἐπισθ. σελ. 403 σημ.), ἱερόνομ. (Καταλ. τῶν Ἐκκλ. Συγγραφ. κεφ. 73) κατὰ Cave Script. Eccles. Hist. liter. p. 71. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 461, Harl.

δὲ καὶ μεταγράψας τὰ σφάλματα, πῶς παρέλιπεν ἀνεξέλεγκτα, μὴδὲ λέξιν γούιν περὶ τούτων σημειωσάμενος, οὕτως ἀμφιλαφῶν ὄντων καὶ ὀγκυρῶν, καὶ οὕτως ἀντικρυς ἀντιλεγόντων πρὸς ὅσα πάλιν ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος ἀλλαχοῦ* (ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Προπαρσκειῇ) ῥητῶς περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου διώρισεν; Ἀλλὰ τὸ τούτοις πιστεύειν ταύτῃν ἂν εἴη, καὶ εἴ τις ἐπίσης καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κατακρίνοι ὡς συνένοχον τῶν αὐτῶν ἐγκλημάτων (ἅτινα διὰ τὸ μέγεθος ἠπόρησεν ὁ κριτικὸς ἀνωτέρω, πῶς ἄν τις ὀνομάσειεν ὀρθῶς!). Τί λοιπὸν ἀπολογηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ λαμπροῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ φερωνύμου φωστήρος Ἀνατολίου; Παρίδωμεν αὐτὸν οὕτως ἀμαυρῶς ἐκλείποντα καὶ ἐπιπροσθούμενον ὑπὸ τῆς δυσμύθου ἀστραψάσης φωτοφανείας τῶν νεολαμπῶν Σκαλιγέρων καὶ Ὀδίων; ἄπαγε! Καὶ δεινὸν μὲν τὸ πρὸς τασούτων καὶ τηλικούτων σοφῶν παμφανοτάτην Μοῦσαν ἀντιλέγειν, κινιότερα παρεισάγοντας* (ὅσα δὲ τινες προεῖπον ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ πατρὸς Ἀνατολίου, ἀσθενῆ τινα φαίνονται καὶ ἀσύστατα) (α). Ἀλλ' ὅμως ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς τὸ δοκοῦν κρινέτωσαν δ' αὐτοὶ πάλιν οἱ κριτικοί.

(α) Οἱ μὲν τινες ὑπέθεντο δύο Ἀριστοβούλους, ἓνα μὲν, ὡς ἓνα τῶν Ο, παρ' Ἀνατολίῳ λεγόμενον, ἕτερον δὲ τὸν παρὰ Κλήμεντι καὶ Εὐσεβίῳ συγγραφέα τῶν πρὸς Πτολεμαῖον ἐξηγήσεων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου (βλ. Spencer. ad Origen. c. Cels. L. IV. 51. p. 543. — I. Scalig. ad Euseb. Chronic. p. 142. — Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 469 Harl.). Δύο τινὰς ἐπισήμους Ἰουδαίους Ἀριστοβούλους ἔκρινε καὶ Βουδδαῖος ἀνευ ἀποδείξεων (Hist. Philos. Ebr. p. 72, καὶ Fabric. l. c. p. 470). Ἀλλ' ὁ Ἀνατόλιος (ὡς ἐκ τῆς κοινῆς ἐκδοδομένης τοῦ χωρίου γραφῆς) ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν λέγει καὶ αὐτὸς τὸν Ἀριστοβούλου. πρόσθετος καὶ ὅτι Ἀριστοβούλος οὐδεὶς τῶν Ο, φαίνεται καλούμενος (ἐν τῇ παρ' Ἀριστέα καταλόγῳ). Ὁ δὲ κλεινὸς Δεμάγιστρος δύο καὶ αὐτὸς κρίνων τοὺς Ἀριστοβούλους, καὶ τὸ Ἀγαθόβουλος ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ συνώνυμον Ἀριστόβουλος θεωρῶν, παραδέχεται ὡς ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ Ἰωὰς (τοιαῦτα δὲ φέρονται λίγαι καὶ ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Ο, οἷον Ἰάσων, κτλ.) καὶ τοῦτον πάλιν, τὸν Ιωὰς Ἀριστοβούλου, νομίζει τὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἐπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μ. Ἀριστοβούλου τὴν Κασσανδρείαν, τὸν ἱστορικόν. Καὶ Κασσανδρεία δὲ θέλει καλούμενον τὸν ἱστορικὸν τοῦτον, οὐκ ἀπὸ τῆς πόλεως Κασσανδρείας, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ φίλου αὐτοῦ Κασσανδρου! Ἀλλ' οὐδὲ διὰ τῶν τοιούτων παραδόξων θεραπεύεται ἡ ἐν τῷ χωρίῳ ταυότης τοῦ Ἀριστοβού-

Οὐτε τῆς Ἀνατολίου, οὐτε τῆς Εὐσεβίου φρενὸς καὶ χειρὸς ἔργα φαίνονται τὰ τοσαῦτα σφάλματα τῆς Ἀνατολιάδος περικοπῆς, ἀλλὰ τῆς ἀμαθοῦς τῶν ἀντιγραφῶν ἀπροσεξίας. Ὁ Ἀνατόλιος, ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ Εὐσεβίος, ἔγραψε, ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΟΥ· ὁ δὲ τυφλώτων ἢ νυστάζων μεταγραφεὺς συνεστρέβλωσε τὰ γράμματα εἰς τὸ Μουδαίου καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τὸ Μουσαίου· τὸ δὲ ἅπαξ ἐν τῷ κειμένῳ γεγραμμένον ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ἐδισσεύθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ πρώτου πλανηθέντος ἀντιγραφέως· ἄλλος δέ τις κακόμοστος προσκόψας πρὸς τὴν διπλὴν τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος γραφὴν, ἔτρεψε τὸ ἕτερον τῶν δύο Ἀρίστοβούλου, εἰς τὸ ὁμοιόφωνον καὶ ταυτόσημον ΑΓΑΘΟΒΟΥΛΟΥ, καὶ τοῦτο κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν (ὡς νομίσας ὁ ἀσύντακτος συντακτέον πρὸς τὸ προηγούμενον ἀμφοτέρων) καὶ οὕτως ἐξηγρῆσεν ὅλην τὴν ὕφην καὶ τὸ νόημα τοῦ κόμματος, ὅπερ ὁ Σκαλίγηρος εἰς μάτην ἐπειράθη διορθοῦν (α). Ἀπὸ δὲ, τέλος, τοῦ γνησίου « ΟΣ ΩΣΑΝΕΝ », κτλ. ἐξέπεσαν διὰ τῶν γραμμάτων ὁμοιόμορφον αἱ μέσαι συλλαβαί, (ὡς ἂν), καταλειφθεῖσας μόνης τῆς ΕΝ (ἴσως δὲ καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐγράφετο γνησίως ΕΙ) καὶ τὸ ἐφεξῆς « τοῖς ΕΞ αὐτῶν » μεταποιήθη εἰς τὸ « τοῖς αὐτοῖς ». Οὕτω νομίζομεν ὅτι συνέστη τὸ πολυσύνθετον ἔκτρωμα τῆς διαφθορᾶς τοῦ Ἀνατολικοῦ χωρίου, κακωθέντος δηλονότι κατ' αὐτὴν, ἐν ᾗ

λου, ὡς ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ (ἐπὶ μὲν τοῦ Φιλαδέλφου) ἐρμηνεύσαντος, ἐπὶ δὲ τοῦ Φιλομήτορος ἐξηγήσαντος τὰς Γραφάς! (βλ. Demagistr. Diss. I. p. 319, καὶ Diss. V. pag. 514—516).

(α) Ὁ Σκαλίγηρος διορθῶν τὸ πληθυντικὸν Ἀγαθοβούλων εἰς τὸ ἐνικὸν Ἀγαθοβούλου (κατὰ τὴν Ῥουρίνου μετάφρασιν), φαίνεται ὅτι ἀποδέχεται καὶ τινα Ἀγαθοβούλον, Ἀλεξανδρινὸν ἑλληνιστὴν, προγενέστερον τοῦ Φίλωνος. Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν (εἴπερ ἦσαν ἀληθῆ), ὁ Ἀνατόλιος ἔγραψε « Καὶ τῶν ἐτι παλαιοτέρων τούτων ἀμφοτέρων » (ὕπερ τούτους ἀμφοτέρους, δηλαδή τὸν Φίλωνα καὶ Ἰώσηπον, παλαιότερων — τίνων τούτων;) « Ἀγαθοβούλου τε, καὶ Ἀριστοβούλου τοῦ ἐπὶ κλην δισδάσκαλου, τοῦ πᾶν, δς κτλ. Τοῦ δ' ὑποτιθεμένου τούτου Ἀγαθοβούλου, φανερὸν ὅτι διαφέρει ὁ πολὺ νεώτερος Ἀγαθόβουλος ἐκεῖνος, οὗ μέμνηται Δουκιανὸς ἐν Αἰγύπτῳ διατριβόντος (περὶ τῆς Περιεγρ. τελευτ. §. 17. καὶ Δημῶν. §. 3), ἀκμάσαντος περὶ τὸ 120 μ. Χ.

καίται, τὴν Εὐσεβίου ἱστορίαν ὑπὸ βιβλιοκαπῆλων ἢ ἀντιγραφέων ἀμαθῶν, ὡς φαίνονται κατὰ λέξεις διεσθαρμένα καὶ ἄλλα ταύτης χωρία. Καὶ κρίνομεν λοιπὸν γνησίαν τῆς Ἀνατολίου ῥήσεως ἀνάγνωσιν, ταύτην « Μαθεῖν δ' ἔστιν ἐκ τῶν ὑπὸ Φίλωνος ΚΑΙ Ἰωσήπου ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΟΥ λεγομένων καὶ οὐ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ ΤΟΥ ἔτι παλαιότερου τούτων ἀμφοτέρων, ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ἐπὶ κλην διδασκάλου, τοῦ πάνυ δς, ΩΣΑΝΕΙ τοῖς ἐβδομήκοντα κατελεγεγμένος, τοῖς τὰς ἱεράς καὶ θείας [τῶν] Ἑβραίων ἐρμηνεύσασι γραφάς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ τούτου πατρὶ, καὶ βίβλους ἐξηγητικάς τοῦ Μωσέως νόμου τοῖς ΕΞ ΑΥΤΩΝ προσεφώνησε βασιλεῦσι » (α). Ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἔγραψεν ὁ Ἀνατόλιος, ἑαυτοῦ τε ἄξια, καὶ σύμφωνα τῷ τε Εὐσεβίῳ καὶ τῷ Κλήμεντι καὶ αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ. Οὕτω καὶ τὸ ἀμφοτέρων, ἀναφερόμενον εἰς τοὺς προηγουμένους δύο (τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Ἰωσήπον), μαρτυρεῖ δύο τούτους μόνους γράψαντα τὸν Ἀνατόλιον· ὁ δὲ τρίτος ὁ σκανδαλώδης ἐκεῖνος Μουσαῖος (ὃν οὕτως ἐπιμελῶς ἐζήτει παρὰ τοῖς Ἀρταπάνοις καὶ Νουμηνίοις ὁ κριτικός), οὔτε Μωϋσῆς τις ἐστίν, οὔτ' ἄλλος συγγραφεὺς, ἀλλ' ὁ ἅπλοος Ἰουδαῖος οἷχονται δὲ καὶ οἱ ἀνήκουστοι ἄμφω διδασκαλοὶ Ἀγαθόβουλοι, ἐνός καὶ μόνου μένοντος, τοῦ πάνυ γνωστοῦ καὶ περικλεοῦς Ἀριστοβούλου τοῦ διδασκάλου (β). Καὶ τὰ δύο δὲ τὰ ἔσχατα τῷ Ἀνατολίῳ προσγραφέντα σφάλματα ἀφανίζονται· ὁ ἱερός πατὴρ ἐπαινῶν τὸν Ἀριστόβουλον ὡς ἀκριβῶς ἐξηγήσαντα τὰς Γραφάς, παραβάλλει τοῦτον ὁμοιωματικῶς πρὸς τοὺς Ο. νοῶν ὅτι, καθὼς ἐκεῖνοι κατενόησαν ἐπ' ἀριθμὸς καὶ μετέφρασαν ἑλληνιστὶ τὰς Ἑβραϊκὰς Γραφάς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐξηγήσεν αὐτάς τὰς ἑλληνικάς, ἀναπτύσσων εἰς τὸ σαφέστερον, ὡς ἂν εἴπερ ὑπῆρχε καὶ αὐτὸς εἰς ἐξ ἐκείνων, καὶ ἐν ἐκείνοις κατελεγεγμένος. Παρομοίως καὶ Φίλων (περὶ Μωσ. Β)

(α) Ὁ ΚΑΙ (εἰς τὸ « καὶ βίβλους » κτλ.) ἀναφέρει τὴν ἑνωσίαν πρὸς τὰ ἄνω « δ ι δ α σ κ α λ ο υ τ ο υ π ά ν υ . » (τουτ. δς, ὁ διδασκαλος, ὁ πάνυ, ὁ περικλής), καὶ βίβλους, κτλ.

(β) Β. Μακκαβ. α. 10. βλ. καὶ ἐφεξῆς §. η, καὶ θ.

ἐξυμνῶν τῶν Ο, τὴν σοφίαν, εἶπεν ὅτι « τούτοις ἐξεγένετο συνδραμεῖν λογισμοῖς εἰλικρινέσι τῷ Μωσέως καθαρωτάτῳ πνεύματι »· ἀλλ' οὔτε οἱ τὰ Μωσέως εἰλικρινῶς ἐρμηνεύσαντες Ο, ἦσαν ἐκεῖνοι σύγχρονοι, οὔτε μὴν ὁ τὰ τῶν Ο, εἰλικρινέσι καὶ αὐτὸς λογισμοῖς ἐξηγήσας Ἀριστόβουλος συνεχράνισεν ἐκείνοις. ἔς δὲ πάλιν οἱ Ο, μεθηρμάνευσαν τὰς Ἑβραϊκὰς Γραφὰς χαριζόμενοι τοῖς δυοῖ Πτολεμαίοις (τῷ Λαγίδῃ καὶ τῷ Φιλαδέλφῳ), παρομοίως καὶ Ἀριστόβουλος ἀνέθηκε τὰς τῶν Γραφῶν ἐξηγήσεις τοῖς ἐξ αὐτῶν (ἀπογόνους) βασιλεῦσι, δυοῖ καὶ τούτοις Πτολεμαίοις (τῷ Φιλομήτορι καὶ τῷ Φύσκῳ)· ὅτι δὲ τούτους ἐνόει τοὺς βασιλεῖς ὁ ἱερὸς Ἀνατόλιος, μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ Εὐσέβιος, ὅστις (τοῦτο τὸ χωρίον ἴσως τοῦ Ἀνατολίου φέρων κατὰ νοῦν) εἶπε περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου, ὅτι « ἤκμασε κατὰ τὴν (τῶν δύο τούτων) Πτολεμαίων ἡγεμονίαν » (ὅπισθ. σελ. 402). Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸν Φιλομήτορα μόνον προσεφώνησεν ὁ Ἀριστόβουλος τὰς ἐξηγήσεις, ἀλλ' οὐδὲν παράδοξον, εἴπερ ὁ Ἀνατόλιος προσέλαβεν ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸν συμβασιλεύσαντα ἀδελφόν (α). Ἐπελάμπρυνε δὲ καὶ ἄλλως τὴν Ἀριστοβούλου πρὸς τοὺς Ο, παρομοίωσιν. Δυσὶν ἐκεῖνοι (πατρὶ καὶ υἱῷ) βασιλεῦσιν ἡρμάνευσαν τὰς Γραφὰς. Δυσὶ καὶ οὗτος (ἀδελφοῖς) βασιλεῦσι ἐξήγησε τὸν Νόμον τοῦ Μωσέως, εἰς τὸν πρεσβύτερον προσφωνήσας τὴν βίβλον.

Ταύτην τοῦ χωρίου τὴν γνησιότητα μαρτυρεῖ, κατὰ μέρος, καὶ Σωζόμενος ὁ ἱστορικός (ὃν καὶ Οὐαλκενῆρος ὠνόμασεν ἀνωτέρω) λέγων· « Ἑβραίων τοῖς πάλαι, ὡς ἱστορεῖ Εὐσέβιος ὑπὸ μάρ-

(α) « Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἀποθανόντος, δύο παῖδες αὐτοῦ Πτολεμαῖοι τὴν ἀρχὴν μετ' αὐτὸν διεδέξαντο, ὃν ὁ πρεσβύτερος Φιλομήτωρ ἐπεκρίλητο, ὁ δὲ νεώτερος Εὐεργέτης (ὁ καὶ Φύσκων)· πρὸς ἀλλήλους δὲ στασιάζοντες ἐναλλὰξ ἐβασιλεύσαν. — Πρῶτος γὰρ ὁ Φιλομήτωρ μόνος (α), ἔτη ἐβασιλεύσε· — Ἐπειτα βασιλεύουσιν οἱ δύο ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους μέχρι τοῦ 15· — καὶ κρατεῖ πάλιν ὁ Φιλομήτωρ ἔτη 17 (τὰ πάντα 18). Οὗ ἀποθανόντος ὁ β. Εὐεργέτης κρατεῖ ἔτη 18. (Εὐσεβ. Χρον. κη.) ὡς γίνεσθαι τὸν ἀπαντα χρόνον ἐκατέρων ἀδελφῶν ἔτη 18. » (Σύγκριλ. χρονογραφ. σελ. 537. Βον. πρελ. Ἰωσήφ. Ἰουδ. ἀρχ. 16, δ. καὶ Πολύβ. Ἐκλογ. πρεσβ. πθ. καὶ ριε. σελ. 716, 766. τόμ. 6. ἐκδ. Vindob. καὶ Διοδ. Σικ. Ἐκλογ. τόμ. 6. σελ. 594 καὶ σημ. Wessel. — I. Voss. Can. Chronol. p. 225 sq. καὶ τὸν εἰς πλάτος ταῦτα ἐξηκριβωκότα Champoll. Annal. des Lagid. T. II. ch. IX. καὶ X.

τυσι Φίλωνι καὶ Ἰωσήφῳ καὶ Ἀριστοβούλῳ καὶ ἑτέροις πλείστοις, μετὰ [τὴν] ἑαρινὴν ἰσημερίαν τὰ διαβατήρια θυόντων » κτλ. Οὕτως ὁ ἱστορικός (τῷ 440 μ.Χ.) καθαρώτερον ἀντίγραφον τῆς Εὐσεβίου ἱστορίας ἀναγινώσκων, οὔτε Μουσαῖον, οὔτε Ζεῦρος ἀμφοτέρων διδασκάλων Ἀγαθοβούλων ὅλως ἐμνημόνευσε, τὸ δὲ ἑτέροις πλείστοις προσέθηκεν ὁ Σωζόμενος οὐχί (καθὼς ὑπενόησεν ὁ Οὐαλκενῆρος) τὸν ἔνα Μουσαῖον καὶ τοὺς δύο Ἀγαθοβούλους ὑποσημαίνων (διότι οἱ τρεῖς οὐτ' εἰσίν, οὔτε λέγονται πλείστοι!), ἀλλ' ἀνάγων τὴν ἔννοιαν ἀπλῶς καὶ περιληπτικῶς εἰς τοὺς ἰουδαίους ἐκείνους (οὓς εἶπε προηγουμένως παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ ὁ Ἀνατόλιος) « τοὺς πάλαι καὶ πρὸ Χριστοῦ γινώσκοντας τὸν περὶ τοῦ Πάσχα λόγον » (α). Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστόβουλον μετὰ τῶν ἄλλων ἀορίστως συμπεριέλαβε, μόνους ὀνομάσας τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Ἰώσηπον « ἔχομεν (λέγει) μάρτυρας σοφοὺς Ἑβραίους, οἷον Φίλωνα καὶ Ἰώσηπον καὶ ἄλλους τινάς, οἵτινες ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασι διαβεβαιοῦνται, ὅτι οὐ δύναται ἀκριβῶς ἄλλως τὸ πάσχα γενέσθαι, ἢ μετ' ἑαρινὴν ἰσημερίαν ἐνσῆσαν » κτλ. (β). Τελευταῖον καὶ αὐτὴ ἡ εἰς τὸν Ῥουφῖνον ἀπονεμομένη λατινικὴ ἐρμηνεία τοῦ παρ' Εὐσεβίῳ Κανόνος τοῦ Ἀνατολίου (καί τοι πολλαχῶς σφαλέντος τοῦ μεταφραστῆ) τὸν μὲν Φίλωνα καὶ Ἰώσηπον περιέχει, Μουσαίου δ' οὐδόλως μὲνηται οὐδενός (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ῥουφῖνος ἀνέγνω), καὶ τὸ Ἀγαθοβούλων ἐξέφερεν ἐνικῶς Ἀγαθοβούλου (ὅθεν πάλιν καταφαίνεται ἡ περὶ ἧς εἵπομεν πλάνη τῆς διττογραφίας τοῦ ἐνός Ἀριστοβούλου, εἰς δύο διαφόρους, Ἀγαθοβούλου καὶ Ἀριστοβούλου) (γ). Ταῦτα κρίνομεν περὶ τῆς

(α) « Ἐστὶ δ' οὐχ' ἡμέτερος οὗτος ὁ λόγος. Ἰουδαίοις δ' ἐγινώσκετο τοῖς πάλαι καὶ πρὸ Χριστοῦ » κτλ. (Ἀνατόλ. παρ' Εὐσεβ. Ζ, 32).

(β) Χρυσόστομ. Δόγ. εἰς τὸ Πάσχ. ζ. τόμ. η. σελ. 277.

(γ) Τῶν περὶ τοῦ Πάσχα Κανόνων τοῦ Ἀνατολίου (ὧν τεμάχιον μόνον σώζεται παρ' Εὐσεβίῳ) ἐξίδωκεν ὁλόκληρον λατινικὴν μετάφρασιν Λίγιδος ὁ Βύχειρος (Bucher, τῷ 1634), ὡς ἐξ ἑρχαίων χειρογράφων τὸν Ῥουφῖνον μεταφραστὴν ἐπιγεγραμμένων. Ὁ Κάβης γνήσιον τοῦ Ἀνατολίου νομίζει τὸ πῶμα, καί τοι καλῶς μὲν ὑπὸ τοῦ Ῥουφῖνου ἡρμηνευμένον, χειρὸν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν διατεθὲν (Cane

Ἀνατολίου περικοπῆς· καὶ εἰ μὲν ὀρθὰ δόξουσι, καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ἄλλος τις τῶν περὶ τὰς κριτικὰς τῶν βιβλίων διορθώσεις δεξιῶν, μαλακῇ χειρὶ τὸ παλαιὸν τῆς κακογραφίας ἕλκος περιψηλαφῶν, εὐρήσει τὴν ὑγιᾶ καὶ γνησίαν ἀνάγνωσιν τοῦ χωρίου. Τῶν δ' οὖν ἐν αὐτῷ (κατὰ τὰς κοινὰς τοῦ Εὐσεβίου ἐκδόσεις) φερομένων χυδαιστάτων σφαλμάτων οὐδεὶς οὐδέποτε οὐδ' ὁλως ἐνοχον ἀποδείξει τὸν ἱερώτατον καὶ σοφώτατον Ἀνατόλιον. Ἀλλ' ἐπ' ἀναιμεν εἰς τὰ ὀδίακά.

§. ζ'. «*Τρίτον* (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδιον), ὁ Ἀριστόβουλος ἔγραψε πρὸς Πτολεμαῖον οὐχὶ τὸν *Φιλομήτορα*, ἀλλὰ τὸν τούτου *διάδοχον* (τὸν φύσκωνα)· καὶ τοῦτο δείκνυται ἐκ τῆς παρ' Εὐσεβίῳ γνῶμης, ἥτις θέλει τοῦτον τὸν Ἀριστόβουλον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ τὸν « οὐ μνημονεύει ἡ Β, τῶν Μακκαβαίων » (ἐν τῇ τῶν ἱεροστο-

Script. Eccles. histor. literar. p. 71). Ὁ δὲ Δουπῖνος ὑπόπτευσεν νόθον τὸ σύνταγμα, πρὸς τῇ παρ' Εὐσεβίου σφριζομένη γνησίᾳ τοῦ Ἀνατολίου περικοπῇ συββραφέν. (Dupin Noun. Bibl. des aut. Eccl. Tom. 1. p. 193). Ἀντεῖπε δὲ πάλιν πρὸς τὸν Δουπῖνον ὁ Κάβης (τόμ. Β σελ 32), ἀδελφον κρίνων εἴτε 'Ρουφῖνος, εἴτε ἄλλος ἐστὶν ὁ μεταφραστής. Ὑπερασπίζεται τὸ γνήσιον τοῦ λατινίζοντος τούτου Πατριάρχου τοῦ Ἀνατολίου καὶ Ὁλύμπερος (Histor. Theologico-critic. etc. T. 13. p. 232). Ἀλλ' ἴσως μεταφράσθη οὐχ ὑπὸ τοῦ 'Ρουφίνου (400 : μ. Χ), ὀψιαιτέρου δὲ καὶ ὑπὸ τινος ἀμαθετέρου, περὶ τὸν ζ. αἰῶνα (διότι ὁ κατὰ τὸ 701, ἀεμάσας Βίβας ἀναφέρει τινὰ χωρία ἐξ αὐτοῦ). Ἐν ταύτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κείται καὶ τὸ παρ' Εὐσεβίου ταμάχιον, ἀλλ' ἐν πολλοῖς διεφαρμύνον. Ἰδοῦ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς ἡ λατινικὴ μετάφρασις (ἀπὸ τοῦ « Μ ο υ σ α ι ο ς ε ἴ ν ὁ ἔ σ τ ι καὶ ἑ ρ ε ῖ η ς » Sicut evidenter edocet Philo et Josephus (τὸ Μ ο υ σ α ι ο ς εἰσπεῖ, sed et horum antiquiores, Agathobulus (ἐνικῶς), et ab eo eruditus (ἀντι τοῦ ὁ δ' ἰ δ ἁ σ κ α λ ο ς !) Aristobulus ex P an eade, qui unus ex illis LXX senioribus fuit, qui missi fuerunt à Pontificibus ad Ptolemaeum Regem, Hebraeorum libros interpretari in Graecum sermonem, qui que multa ex traditionibus Moysis proponenti Regi percontantique responderunt » (Apud Hody pag. 51). Ἐκ ταύτης τῆς ἑρμηνείας ὁ Σκαλγῆρος ὀρμηθεὶς δι' ὠρθον τὸ Ἀ γ α θ ο β ο ὐ λ ο ν εἰς τὸ ἐνικὸν Ἀγαθοβούλου, καὶ τὸ π ἄ ν ο εἰς τὸ Π α ν ε ἄ δ ο ς (βλ. ὁπισθ. σελ. 391). Σὺ δὲ βλέπεις, ἀναγνώστα, ὅτι ὁ μεταφραστής περὶ τὸ τέλος τοῦ προκειμένου χωρίου μὴ νοήσας τὰ τοῦ Ἀνατολίου, « δ ε ς κ αὶ β ἱ β λ ο υ ς ἱ ξ η γ η τ ι κ ἄ ς π ρ ο σ ε φ ῶ ν η ς » κτλ. ἐποίησεν αὐτοὺς τοὺς Ο, ἀποκρινομένους πολλὰ ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν παραδόσεων ἐρωτῶντι τῷ βασιλεῖ! Καὶ ὅμως ὁ λῆρος οὗτος τῆς μεταφράσεως δεικνύει τὸν μεταφραστὴν ἔχοντα κατὰ νοῦν τὴν παρὰ τῷ Ἀριστέει τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν Ο, συνδιάλεξιν! Καὶ κείσθω λοιπὸν καὶ οὗτος (εἰ καὶ Ὀδῖον δοκῇ) πλάγιός τις μάρτυς τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς!

λυμιτῶν πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίους ἐπιστολῇ). Καὶ φαίνεται τῷ ὄντι πιθανόν, ἥ ὅτι ὁ αὐτός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ Ἀριστόβουλος, ἡ καὶ, ὅτι αἱ τούτου ἐπώνυμοι βίβλοι τῶν πρὸς Πτολεμαῖον Ἐξηγήσεων εἰσὶν ὑποβολιμαῖαι. Καὶ ἐν ἀποσπάσματι δὲ τούτων τῶν Ἐξηγήσεων, σωζομένων παρ' Εὐσεβίου [Εὐαγ. Προπαρ. η. 10] φαίνεται καὶ αὐτός ὁ συγγραφεὺς διδάσκαλον τοῦ βασιλέως ἑαυτὸν γενέσθαι ὑπαινιττόμενος, ἐν οἷς καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτείνεται τὸν βασιλέα, πυνθανόμενον περὶ Ἰουδαίων καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς λατρείας. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ἐκεῖνος (οὗτινος διδάσκαλον λέγει γενέσθαι τὸν Ἀριστόβουλον ἢ ἐν τῇ Β, τῶν Μακκαβαίων προειρημένη ἐπιστολῇ) ὑπῆρχεν οὐχ ὁ Φιλομήτωρ (ὡς ὑπέλαθεν ὁ Κλήμης, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ πλανηθεὶς Εὐσέβιος), ἀλλ' ὁ τούτου διάδοχος. Καὶ τοῦτο δείκνυται σαφῶς ἐκ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐκδέδοται ἡ ἐπιστολή. Αὕτη ἐξεδόθη « ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ὀγδού » τῆς τῶν Μακκαβαίων λεγομένης ἐποχῆς (α), ὁ δὲ Φιλομήτωρ ὑπῆρχεν ἤδη τετελευτηκὼς ὅλην εἰκοσαετίαν πρότερον, κατὰ τὸ 167 τῆς αὐτῆς ἐποχῆς (βλ. Α. Μακκαβ. ια, 18-19). Ἐπειδὴ δὲ τὸ 188 ἔτος τῆς ἐπιστολῆς, ὁπότε ἠκμαῖεν ὁ Ἀριστόβουλος, συμπίπτει πρὸς τὸ 122 (κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τοῦ Ἀστρονόμου συμπηφισμὸν), ἡ (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) τὸ 123 ἀπὸ τῆς Φιλαδέλφου τελευτῆς, εὐκόλως ἄρα ἐν τούτῳ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἠδύνατο πλασθῆναι ὁ τοῦ Ἀρι-

(α) Ἡ ἐποχὴ λέγεται καὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἀπὸ τοῦ Α, Σελεύκου, τοῦ Νικάτορος. (Νικάτωρ οὗτος γέγραπται καὶ ἐν τοῖς νομίσμασιν· ἡ δ' ἑτέρα τούτου γραφή, ἡ Νικάτωρ, οὐ πάντως φαίνεται ἀκριβής). Ἡρξάτο δὲ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὸ 312, π. Χ. Ὀλυμ. 117, τὸ α. Ταύτῃ χρόνῳ καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν Μακκαβαϊκῶν βιβλίων, ὀνομάζοντες « τῆς βασιλείας Ἑλληνῶν » (Α. Μακκαβ. α, 10. πρβλ. καὶ ζ, ι: ια, 18: ιγ, 41: καὶ Β. Μακκ. α, 7, κτλ.) « Ἕλληνας δὲ καὶ Μακεδόνας κατὰ τὴν τῶν Μακκαβαίων γραφὴν τοὺς αὐτοὺς μεμαθήκαμεν » (Ἀφρικ. παρὰ Συγκ. Χρονολ. σελ. 527. Bon.). Ὄθεν ἡ ἐποχὴ ἐπωνόμασται καὶ Μακκαβ. αὐτὴ (βλ. Hegewisch Einleit. in die Hist. Chronolog. Alton. 1811. καὶ Champol. I. c. T. 1. p. 326. καὶ T. 11. 163). Ὁ δὲ κλεινὸς Δεμάστιρος ἀπ' ἄλλης ἐποχῆς (τῆς Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως) ψηφίζων τὰ ἀνωτέρω τῆς ἐπιστολῆς ἔτη, ξένα τινὰ καὶ ἀπίθανα φαίνεται χρονολογῶν (Demigist. I. c. p. 318) βλ. ἐφεξῆς §. 1. — Σημ. ἡμετ.

στέου μῦθος καὶ κρατῆσαι, νομισθεὶς ὡς ἀληθὴς, παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν Ἰουδαίοις (ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀριστόβουλος) » (α).

Ἀπαρτῶμεν.

§. ἡ. Κεῖσθω λοιπὸν πρᾶγμα πάντως πιθανόν, ὡς εἶπεν Ὁδῖος ἀνωτέρω (εἰ καὶ μετὰ τινος ὑποδιαίρεσσεως, περὶ ἧς ἐφεξῆς), καθ' ἡμᾶς δὲ καὶ βέβαιον καὶ ἀληθινόν, ὅτι ὁ πατὴρ τῶν Ἐξηγήσεων Ἀριστόβουλος, ὁ αὐτός ἐστιν ἐκεῖνος, οὗ μέμνηται καὶ ἡ ἐν Β, τῶν Μακκαθαίων ἐπιστολή (6). Λέγει δὲ ἡ ἐπιστολή ταῦτα· « Ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἡ γερουσία, καὶ Ἰούδας, Ἀριστοβούλῳ διδασκάλῳ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν χρηστῶν ἱερέων γένους, καὶ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίοις, χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν » κτλ. — β) Κεῖσθω πρὸς ὦραν (Ὁδίου χάριν), καὶ ὅτι Πτολεμαῖος οὗτος, οὗτινας διδάσκαλον λέγει τὸν Ἀριστόβουλον ἡ ἐπιστολή,

(α) Ἄλλ' ἐν τοῖς προηγουμένοις (§. γ) ὁ αὐτὸς Ὁδῖος ὁμολόγησε περιόντας εἶτι κατὰ τοὺς Ἀριστοβούλου χρόνους ἀνθρώπους γνωρίσαντας τὸν Φιλάδεφον. Ὅστε βραχύτερον ἐκεῖ ἐθεώρει τὸν ἀπὸ τῆς Φιλαδέλφου τελευτῆς· μέχρις Ἀριστοβούλου διαδραμόντα χρόνον, καθ' ὃν ἐπλάσθη δᾶθεν ὁ Ἀριστέου μῦθος. Ἥδη δὲ παρατείνων τσιτο τὸ διάστημα, πότερον συμπαρατείνει καὶ τὸν βίον τούτων δὴ τῶν γνωρίσαντων τὸν Φιλάδεφον, ἑκατὸν καὶ πενήκοντούτεις σχεδὸν ἅπαντας τούτους εἰσάγων (ὡς διαβιῶσαντας δηλονότι καθ' ὅλην τούτων τῶν 123 ἐτῶν τὴν παράτασιν); ἀλλὰ καὶ τούτου δοθέντος, μένουσι πάλιν ὅσα εἶπομεν (§. δ). Ἡ τῶν γηραιῶν ἐκείνων τοῦ Φιλαδέλφου αὐτοπτῶν ἡδὴ παντελῶς ἐπιλαθόμενος, ἄλλως πως διαμετρεῖ τὸν μακρὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐπλάσθη καὶ ἐκράτησεν ἡ τοῦ Ἀριστέου μυθολογία; Ἄλλ' αὐτὸς πάλιν μετ' ὀλίγον (§. θ. σημ.) οὕτω γηραιὸν (ἐπὶ τοῦ 123 ἔτους) εὐρήσκει τὸν Ἀριστοβούλον, ὥστε μὴδὲ ζῆν αὐτὸν τότε διισχυρισθῆσεται παντὶ σθένει (ὡς ἐφόμεθα ἐφεξῆς). Τοιαῦτα διαπλέκει καὶ πάλιν ἀναλύει παίζουσα πολλάκις ἡ Ὁδίακὴ εὐφυΐα.

(β) Ταύτην τὴν ταυτότητα τοῦ Ἀριστοβούλου ἀρνείναι ὁ Σκαλίηρος (Scalig. in Eus. Chronic. p. 142), καὶ Σιμώνιος (R. Simon Hist. crit. du V. T. L. III, c. 23). Τούτους ὁμαλῶς ἠκολούθησε καὶ Ὁδῖος ἐν οἷς πρότερον ἀντίλεγε τῷ Κλήμει καὶ τῷ Εὐσεβίῳ (βλ. §. δ, καὶ ε). Ἄλλ' ἤδη καὶ αὐτὸς αὐτὴν ὡς πιθανὴν ἀνακηρύττει· πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων σοφῶν καθομολογοῦσιν· οἷον Grotius (Com. in Lib. Maccab.), G. Voss. (Hist. Graec. I. 10. p. 90), J. Vossius (Obser. ad P. Mel. Append. p. 66), Walton (Proleg. Bib. IX. 4), G. Spencerus (in Orig. c. Cels. p. 543), Houbigant (Not. Crit. in V. Test. Tom. I. p. 455), Huetius (Demonst. Evang. IV. c. 2. §. 27 καὶ c. 12. §. 4), Demagistr. (Diss. I. p. 315, 317), Valckenaer. (de Aristob. Jud. p. 35). κτλ. κτλ.

ὑπῆρχεν, οὐχ' ὁ πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν τελευτήσας Φιλομήτωρ, ἀλλ' ὁ
 τούτου διάδοχος, ὁ Φύσκων, ὁ καὶ Β, Εὐεργέτης. Ἀλλ' ἐκ τούτων,
 οὕτω κειμένων, ἀποροῦμεν, κατὰ ποίας ἄρα συλλογιστικῆς ἀπο-
 δείξεως ἀφύκτους ἀνάγκας συνεπέραναν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, ὅτι
 πάντως πρὸς τὸν Φύσκωνα τοῦτον ὁ Ἀριστόβουλος προσεφώνησε
 τὰς Ἐξηγήσεις, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸν Φιλομήτορα (καθὼς ἔγραψαν οἱ
 περὶ τὸν Κλήμεντα καὶ Εὐσέβιον). Πῶς; ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Ἀριστό-
 βουλος τὸν Φύσκωνα (νέον ἔτι πάντως, καὶ πρὶν ἢ τῷ ἀδελφῷ συμ-
 βασιλεύῃ), οὐκ ἠδύνατο τότε προσφωνῆσαι τὰς ἐξηγήσεις πρὸς τὸν
 ὅλην δωδεκαετίαν καθ' ἑαυτὸν βασιλεύσαντα πρεσβύτερον ἀδελφόν,
 τὸν Φιλομήτορα; Ἀλλὰ τοῦτ' ἂν εἴη τὸ αὐτὸ σχεδόν, καὶ ὡς ἂν
 εἰ παρομοίως ἔλεγαν, ὅτι, ἐπειδὴ Ζηνόδοτος ὁ Ἐφέσιος ἐγένετο τοῦ
 νέου Φιλαδέλφου διδάσκαλος, ἐπὶ τούτου λοιπὸν πάντως, ἀλλ' οὐκ
 ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ Λαγίδου, προέστη τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 βιβλιοθήκης! Ἐπειτα, τοῦτον μὲν τὸν Ζηνόδοτον ἀποδέχονται τῆς
 βιβλιοθήκης ἐπὶ τοῦ Λαγίδου προεστηκότα, καθ' ὃν καιρὸν ἐδίδα-
 σκεν ἔτι παῖδα τὸν Φιλάδελφον, διότι τοῦτο παρέδωκεν ὁ Σουίδας.
 Τὸν δ' Ἀριστόβουλον προσφωνήσαντα τῷ Φιλομήτορι τὰ βιβλία,
 καθ' ὃν χρόνον ἐδίδασκε νέον ἔτι τὸν Β, Εὐεργέτην, οὐκ ἀποδέχονται,
 διότι τοῦτο βεβαιουσι Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Εὐσέβιος;
 Ἀλλ' εἰ μὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ποῖα λοιπὸν ἄλλα λέγουντ' ἂν
 δικαίως παράχορδα καὶ παράλογα συμπεράσματα; Ἄλλοι δὲ
 ὅμως πολὺ πάντως εὐλογώτερά κρίνοντες, « Οὐδὲν ἄτοπον, λέγου-
 σιν, οὐδ' ἀπεικός, εἴπερ ὁ πρὸς τὸν Φιλομήτορα γράψας Ἀριστό-
 βουλος ὑπῆρχεν ὁ αὐτὸς καὶ τοῦ Φύσκωνος διδάσκαλος » (α).
 Ἐπειτα καὶ τὸ τοῦ Φιλομήτορος χρηστὸν καὶ φιλόφρονον ἦθος,
 πολλὴν τοῖς Ἰουδαίοις ιδίως ἐπιείκειαν ἐπιδειξαμένου (β), πρὸς

(α) Βλ. H. Grotij. Not. in II. Maccab. c. 1. §. 10. — Wesseling Lect. publ. de Arist. Jud. (In Valckenaer. de Aristobul. Jud. p. 131), πρὸς. καὶ Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 469. Harl.

(β) Βλ. Ἰώσηφ. Ἰουδ. Ἀρχ. II. κεφ. γ. §. 4. καὶ κεφ. δ. §. 5, 7. καὶ Β. κ. Ἀπίων. §. 5. σελ. 472 Hav. Τὴν τοῦ Φιλομήτορος πρεξίτητα καὶ χρηστότητα καὶ

αὐτὸν τοῦτον δικαιοῖ καὶ τὰς τοῦ Νόμου ἐξηγήσεις ὑπὸ τοῦ Ἀριστο-
βούλου προσφωνηθῆναι· ὅστις καὶ αὐτὸς παρὼν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ,
τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως ἀπήλαυε, μετ' αὐτοῦ συμφιλοσοφῶν ἐν
τοῖς βασιλείοις, καὶ διδάσκων τὸν νεώτερον ἀδελφόν (α). Καὶ ταῦτα
μὲν ἔστωσαν, ἐάν, ἴσως, ὁ ἐν τῇ Μακκαβαϊκῇ ἐπιστολῇ Πτολεμαῖος
αὐτὸς ὁ Φύσκων ἐκληφθῇ (καθὼς οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἀπαιτοῦσι), καὶ
τούτου τάχα διδάσκαλος ὁ Ἀριστόβουλος γεγωνῶς.

Ἄλλοι δὲ ὅμως πολὺ πιθανώτερα κρίνοντες, αὐτοῦ τοῦ Φιλομή-
τορος διδάσκαλον γενέσθαι λέγουσι τὸν φιλόσοφον Ἀριστόβουλον,
πρὸς ὃν ἤδη βασιλεύοντα προσεφώνησε καὶ τὰς Ἐξηγήσεις, παρέ-
μεινε δ' αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον καὶ ἐφ' ὅσον ἐβασίλευεν ὁ Φιλομήτωρ,
καὶ μετὰ τὴν τούτου τελευτὴν, ἐπὶ τοῦ διαδόχου καὶ ἀδελφοῦ,
τοῦ Φύσκωνος, χάριν τιμῆς εἰς τὸν φιλόσοφον διατηρηθὲν διὰ βίου.
Διὸ καὶ οἱ ἐξ ἱεροσολύμων Ἰουδαῖοι γράφοντες ὕστερον τὴν ἐν Β,
τῶν Μακκαβαίων ἐπιστολὴν, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Φύσκωνος βασιλεύοντος
(ἐν τῷ ἔτος τῆς ἐπιστολῆς ἀδιάφθορον ἐκληφθῇ), διδάσκαλον τοῦ
βασιλέως Πτολεμαίου προσφωνοῦσι τὸν τότε γηραλέον ἤδη Ἀρι-
στόβουλον. Οὕτω κρίνουσιν οἱ περὶ τὸν Οὐόσσιον (β), καὶ Βασνά-
γιον, καὶ ἄλλοι (γ), καὶ Δεμάγιστρος (δ). Μαρτυρεῖ δὲ πρὸ πάντων
καὶ ὁ ἱερὸς Ἀνατόλιος, ἐπὶ κληρ εἰπὼν, ἡ ἐπώνυμον τοῦ Ἀριστο-

Πολύβιος μαρτυρεῖ (ἐν Ἐκλογ. τόμ. 3. σελ. 149. Vind.), καὶ Διόδωρ. (ἐν Ἐκλογ.
τόμ. β. σελ. 595, Wessel. καὶ σημ.).

(α) Ἐναντίας τοῦ χρηστοῦ Φιλομήτορος ἐφάνη βασιλεύσας ὁ ἀδελφὸς Φύσκων, ὁ
καὶ Β, Εὐεργέτης (βλ. Διόδωρ. Ἐκλογ. τ. β. σελ. 594, 593 Wessel. πρὸς καὶ
Σύγκριλ. Χρονολ. σελ. 539 Bon. καὶ Scalig. Εὐσεβ. Χρονικ. σελ. 68). Ὅθεν καὶ
Κ α κ ρ γ ε τ ης ἐλέγχετο ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων. Ὁ δ' αὐτὸς, καὶ καθὼς φιλόμουςος
καὶ πολυμαθὴς καὶ συγγραφεὺς, προσσηγορεύετο καὶ φιλολόγος (βλ. Ἀθῆν. σελ.
61, 184, 549. πρὸς καὶ Valcken. l. c. p. 20).

(β) Voss. App. ad P. Melam p. 67. — (γ) Basnage Hist. des Juifs. III.
c. 6. §. 5. p. 404. Τοῦ Βασναγίου τὴν γνώμην ἀπιδέχεται καὶ Brucker (Hist.
Philos. II. p. 699). πρὸς καὶ Fabric. Bibl. Graec. l. c. p. 469.

(δ) Ὁ Δεμάγιστρος (Diss. I. p. 317) καὶ λατινικὴν ἐξίφεριν ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν
(ἐκ τῶν Gruteri, 369, 2) « Aufidio — magistri Imperatorum » (διδασκάλου τῶν
αὐτοκρατόρων).

βούλου τὸ διδάσκαλος (« Ἀριστοβούλου, τοῦ ἐπίκλην διδασκάλου »), καθὼς δηλονότι προσωνομύϊαν ἔντιμον καὶ σεμνὴν ἐπέκλησιν, ὡς γέρας ἀπονεμομένην τῷ γενομένῳ διδασκάλῳ τοῦ Φιλομήτορος βασιλέως. Εἰ δὲ καὶ ἡ ἐπιστολὴ διδάσκαλον τοῦτον ἀπλῶς τοῦ Πτολεμαίου (χωρὶς τοῦ Φιλομήτορος) ὀνομάζει, ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ τὴν περὶ ἧς προεῖπομεν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων, οἵτινες πολλάκις Πτολεμαίους ἀπλῶς (χωρὶς τῆς ἐκάστου προσωνομίας) προσηγόρευον ἅπαντας τοὺς Αἰγύπτου βασιλεῖς, εἴ τε ζῶντας αὐτοὺς ἐμνημόνευον, εἴ τε καὶ τεθνηκότας; Αὐτίκα Πολύβιος, περὶ τούτων αὐτῶν τῶν δισσῶν Πτολεμαίων (τοῦ Φιλομήτορος καὶ τοῦ Φύσκωνος) συμβασιλεύοντων τὸν λόγον ποιούμενος, « πρεσβείας (λέγει) παραγενομένης παρὰ τῶν βασιλέων ἀμφοτέρων, Πτολεμαίου καὶ Πτολεμαίου ». (Ἐκλογ. πρεσβ. πθ) ».

Τελευταῖον, ἐὰν τῆς ἐν B, τῶν Μακκαβ. εἰρημένης ἐπιστολῆς τὸ ἔτος τεθῇ παρὰ τῶν ἀντιγραφῶν τεταραγμένον, γραφάντων κατὰ λάθος 188, ἀντὶ 148 (καθὼς φαίνεται πιθανώτατον), τότε ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη οὐκ ἐπὶ Φύσκωνος βασιλεύοντος, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλομήτορος, ὥστε ὁ τούτῳ τὰς ἐξηγήσεις προσφωνήσας Ἀριστόβουλος, τοῦ αὐτοῦ λοιπὸν βασιλέως καὶ διδάσκαλος ἀποδείκνυται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς. Ἀλλὰ περὶ τούτου λέγομεν εὐθὺς, ἀπαντήσαντες πρότερον πρὸς τὸ τελευταῖον παρὰ τῶν κριτικῶν κατ' Ἀριστοβούλου τοξευόμενον ἔχευεुकὲς καὶ πυρφόρον βέλος, τὸ ἐφεξῆς.

§. θ. « Τέταρτον καὶ τελευταῖον (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὅδιον)· ἐὰν προβῶμεν ἐπιμελέστερον ἔτι περαιτέρω τοῦ πράγματος ἐρευνῶντες, εὐρήσομεν χώραν ὑποψίας δικαίας, μήποτε ταῦτα δὴ τὰ ὑπομνήματα, ἢ αἱ ἐξηγήσεις, πρὸς οὐδένα τῶν Πτολεμαίων ἐγράφησαν, ἀλλ' ἐξεδόθησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀριστοβούλου διδασκάλου τοῦ Πτολεμαίου, ὑπὸ τινος νεωτέρου πλαστοουργηθέντα. Καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ῥαδίως πείθομεν ἑαυτοὺς, ὅτι μήτ' Ἀριστόβουλος διδάσκαλος Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως μηδεὶς ἐγένετο πώποτε, καὶ ἡ τούτου μνημονεύουσα ἐν τῇ B, τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιστολὴ νόθος ἐστὶ

καὶ αὐτὴ καὶ πλαστή. Ὁ δὲ πατὴρ τῶν ἐξηγήσεων δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ἐξέδωκεν αὐτάς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ τοιούτου Ἀριστοβούλου, εἰ μὴ διότι εὗρηκεν ἕνα τοιοῦτόν τινα μνημονευόμενον ἐν τῇ προειρημένῃ ἐπιστολῇ. Ὅτι δὲ πέπλασται αὕτη ἡ ἐπιστολὴ συμπεραίνεται ἐντεῦθεν. Ἔτος τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς ἐπιγράφεται τὸ 188, τῆς Μακκαθαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ δὲ τότε βασιλεύων Πτολεμαῖος εἶχε καὶ διδάσκαλον, τοῦτον δὴ τὸν Ἀριστόβουλον, ὡς ἀξιοῖ ἡ ἐπιστολὴ, καὶ ῥητῶς αὐτὸν ἀποκαλεῖ διδάσκαλον τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ τοῦτο πάντως ἦν ἀδύνατον· ὁ γὰρ τότε βασιλεύων Πτολεμαῖος, οὐ γέρος τις ἦν (διδασκάλου χρεῖαν ἔχων), ἀλλὰ γέρον. Ὁ Πτολεμαῖος οὗτος ὑπῆρχεν ὁ τοῦ Φιλομήτορος ἀδελφός, ὁ Φύσκων τὸ ἐπίκλην, καὶ δεῦτερος Εὐεργέτης· ὅστις κατὰ τὸ βῆθ' ἐτος τῆς ἐπιστολῆς οὐκ ἂν ἦν νεώτερος τῶν 60 ἐτῶν καθότι τὸ 188 Μακκαθαῖον ἔτος συμπίπτει πρὸς τὸ 21, ἀπὸ τῆς Φιλομήτορος τελευτῆς. Ὁ δὲ Φιλομήτωρ ἐβασίλευσεν ἔτη 35 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς (καὶ λοιπὸν ὁ Φύσκων ἦγεν ἔτος τότε τοῦλάχιστον ἐξηκοστόν!). Ὅτι δὲ ἡ ἐπιστολὴ νοεῖ τὸν Πτολεμαῖον τοῦτον οὐχὶ πάλαι ποτὲ γενόμενον, ἀλλὰ τότε δὴ (καθ' ὃν ἐπεστάλη χρόνον) διατελοῦντα μαθητὴν τοῦ Ἀριστοβούλου, φαίνεται σαφῶς ἐξ αὐτῶν αὐτῆς τῶν λέξεων· α' ἔτους 188, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις — Ἀριστοβούλῳ διδασκάλῳ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν χριστῶν ἱερέων γένους ὃ κτλ. (βλ. ὀπισθ. §. η) (α).

(α) « Ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ (λέγει πρὸς τὸν Ὅδιον Οὐόσσιος), ὅτι τοῖς (τῶν βασιλοπαίδων) τροφείοις καὶ παιδαγωγοῖς καὶ παιδευταῖς παραμένοντι τὰ ἑπώνυμα ταῦτα καὶ ἐρ' ὅσον χρόνον διαθίσκονται καὶ αὐτοί, καὶ οὓς ἐπαίδευσαν, οἱ βασιλεῖς; Πλήθουσιν αἱ βίβλοι παραδειγμάτων βασιλέων, οἵτινες καὶ εἰς ἔσχατον ἐλάσαντες γῆρας, διδάσκαλος προσαγορεύουσι τοὺς ἐαυτῶν παιδευτάς. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐπὶ μακρότατον ὁ βασιλεὺς αὐτῆς βασιλεύσῃ, τοῦ κατ' αὐτὸν ὁμοῦς γινωσκένου τροφείου, ἡ ἐπιστάτου καὶ διδασκάλου ὁ τίτλος οὐ παύεται (Voss. Append. p. 67). Ὁ δὲ Ὅδιος (pag. 53) ἐν ὑποσημειώσει ἀνταπήνησεν (ὑπερίμνη καὶ πράξις τῇ φωνῇ) τὰ ἑξῆς: « Ἀλλ' εἰ μὲν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ζωσὶ τότε τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου διδάσκαλος, οὐκ ἂν ἄρνησθην ὅτι ἡδύνατα τῷ τίτλῳ τοῦτ' κατακαλλύεσθαι· ἐπειδὴ δ' ὁ Πτολεμαῖος ἦν τότε πάντως ἐξηκοντούτης, τῶν δὲ νέων βασιλέων ἐπιστάταις καὶ

« Τὴν περὶ τῆς νοθείας τῶν Ἀριστοβούλου ἐξηγήσεων ὑποψίαν αὐξάνει (λέγουσι) καὶ ἐκεῖνο μάλιστα, ὅτι πρῶτος αὐτῶν ἐμνημόνευσεν ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς β', ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ἀλλ' εἴ τις Ἀριστοβούλος, ἐκ τῶν παρ' Ἰουδαίοις ἄκρων ιερέων ἔλκων τὸ γένος, συνέγραψε πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον

καθ' ἣν καὶ διορίζονται τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκότες, οὐδὲν φαίνεται πιθανόν ὅτι ἔζη μέχρι τότε ὁ διδάσκαλος τοῦ βασιλέως. Τελευταίον, ἔξεστι περὶ τούτου τοῦ πράγματος ἀμφιβάλλειν διὰ τοῦτο γοῦν, ὅτι τούτου τοῦ Ἀριστοβούλου τοῦ διδασκάλου οὐδὲν μέμνηται ὁ Ἰώσηπος. Ταῦτα ὁ Ὀδισ. Ὁ δὲ πάλιν Δεμάγιστρος ἀντιτάγων· « Καὶ τί βλάπτει (λέγει), εἴπερ ὁ διδάσκαλος Ἀριστοβούλος ὑπερεῖχε τότε τὸν ἐξηκοντούτη Πτολεμαῖον δέκα, ἢ καὶ εἴκοσι ἐνιαυτοὺς, ὁ γοῦν ἐξηκοντούτης ὡν ἦδη »; καὶ (Diss. I. p. 317). Δίκαια ταῦτα (νομίζομεν) ἀντεγώγησε πρὸς τὸν Ὀδισ. ὁ καὶ αὐτὸς Ἀπὸ διδασκάλων (De - Magistris) ἐπονομασθεὶς Δεμάγιστρος. Ἠδύνατο δὲ καὶ ἐκ παραδειγμάτων ἀπαντᾶν, ὑπομνήσας τὸν κριτικὸν περὶ μόνου τοῦ Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου, τοῦ διδάξαντος τὸν Φιλάδελφον καὶ τοὺς ἄλλους Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου παῖδας. Ἢ εὖ παρέστησεν ἐκεῖνος αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἐπιζητήσαντα μέχρι καὶ τῆς Φιλάδελφου τελευτῆς (65, καὶ ἐκείνου ζήσαντος ἔτη), καὶ μέχρις ἀρχομένης τῆς βασιλείας τοῦ Εὐσεβίου; (βλ. ἐπισθ. κεφ. ια. §. 6). Διὰ τί μὴ παρομοίως ἐφιλοτιμήθη καὶ περὶ τὸν Ἀριστοβούλον, τοσοῦτον καὶ τοῦτον προβεβηκότα τῇ ἡλικίᾳ ἐπιστήσας παιδί τῷ Πτολεμαίῳ, καὶ τοσοῦτον ἔπειτα παρατείνας αὐτοῦ τὸν βίον, ὅσον ὑπετίθει καὶ τὸν Ζηνοδότον; Ἢ πόθεν ἔμαθε τὸν Ἀριστοβούλον πρὸ τοῦ Φύσκωνος ἀποθάνοντα; ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα παραλείπομεν. Ἐκεῖνο δὲ μόνον ἀποροῦμεν. Πόθεν ἐπληροφορήθη ὁ σοφὸς Ὀδισ., ὅτι ἡ ἀνωτέρω φράσις, « Ἀριστοβούλου διδασκάλου τοῦ βασιλέως, παρίστησι τοῦτον οὐχ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν ἐργείᾳ διδάσκοντα τότε τὸν Πτολεμαῖον, καθ' ὃν χρόνον ἐγράφετο ἡ ἐπιστολή; Ἀρὰ γε διότι οὐκ ἔστι πρὸς τῷ διδασκάλῳ προστεθειμένον καὶ τὸ πρῶτον, ἢ τὸ πάλαι, ἢ τὸ γενομένον κατ' ἄλλα; ἀλλὰ πρῶτον μὲν, κατ' ἐκεῖνους τοὺς χρόνους οὐκ ἦσαν συνήθεις οὔτε παρ' Ἰουδαίοις, οὔτε παρ' Ἑλλήσιν (ὡς νομίζομεν) οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖνοι τίτλοι, οἱ ἀπὸ ὑπάρχων, καὶ ἀπὸ ὑπάτων, κατ' αὐτὸ καθ' ἡμᾶς γαλλικὸν ex-professeur! Ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς πολλάκις τοὺς ἡγεμόνας, ἡ στρατηγούς, καὶ πεπαυμένους ἦδη τῆς ἀρχῆς ἐπιστέλλοντες, προσέγραφον ἔναστε καὶ τὸ πρῶτον ἄξιωμα, χωρὶς αὐτοῦ τοῦ πρῶτον (καὶ νῦν δὲ καὶ ἡμᾶς καὶ στρατηγοῖς, καὶ βασιλεῦσι πολλάκις, τῆς ἀρχῆς πεπαυμένοις, παραμένει τὸ ἐπώνυμον). Ὅθεν καὶ ἱστορικῶς οἱ ἐπισημότατοι μνημονεύονται πυκνὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μετὰ τοῦ ἐπωνυμίου τῆς ἀρχῆς, οἷον, Ἰριαράτης ὁ στρατηγός, κατ' ἄλλα. Ἐπειτα (ὅπως ἂν ἔχωσι τὰ τοιαῦτα), αὐτὸς ὁ κριτικὸς ὡμαλόγησεν, ὅτι (ζῶντος τοῦ Ἀριστοβούλου τεθίντος, ὅπου ἐγράφετο ἡ ἐπιστολή) οὐδ' αὐτὸς ἀπαρνεῖται τοῦ βασιλικοῦ διδασκάλου τὸν τίτλον, παραμεινάντα τῷ Ἀριστοβούλῳ· πῶς λοιπὸν πάλιν ἐξηγεῖ τὰς αὐτὰς λέξεις τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ἐμπράκτως, ἢ ἐνεργείᾳ, τότε καὶ μὴ πρῶτον διδασκαλὸν τοῦ Πτολεμαίου σημαινούσας τὸν Ἀριστοβούλον; — Σημ. ἡμετ.

ἐξηγήσεις τοῦ Μωσέως νόμου, διὰ τί μὴδὲ μίαν τούτου μνείαν Ἰώσηπος ἐποίησατο, μὴδὲ γοῦν ἐν λεξειδίῳ περὶ Ἀριστοβούλου, τοιοῦτου ἀνδρός, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι προσθεῖς; Οὕτω καὶ οἱ δόκιμοι ἦσαν ἐκεῖναι αἱ ἐξηγήσεις, ὥστε δι' αὐτάς ὁ Ἀριστοβούλος παρ' Εὐσεβίῳ μὲν, « σοφὸς ἐν Ἰουδαίοις ἀνὴρ », παρ' Ἀνατολίῳ δὲ πάλιν, ὁ πᾶν, παρὰ δὲ τῷ Βέδα, πολυμαθέστατος ἐκλείσθη. Τῶν δὲ τοιούτων ἐξηγήσεων τὸν συγγραφεὴ πῶς οὐκ ὄφειλε καὶ Ἰώσηπος διαμνημονεῦσαι, εἴπερ ἦν αὐτοῦ προγενέστερος ἐκεῖνος; Ἐξηγήσεις τοῦ νόμου Μωσέως, ὑπὸ Ἰουδαίου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου γραφείσας, πῶς ἂν εἶχε σιωπῇ παρελθεῖν ὁ Ἰώσηπος; ἢ πῶς ἂν ἐπελάθετο Ἀριστοβούλου τοῦ Ἰουδαίου, τοῦ διδασκάλου Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, εἴ τι καὶ ἐξ ἀκοῆς ἐμάνθανε περὶ αὐτοῦ; Ἄλλ' ἡ λύσις τοῦ ἀπορήματος πρόχειρος. Γνωστόν ἐστι τοῖς πᾶσι, πόσον ὑπῆρξε φορὸς καὶ γόνιμος ψευδῶν συγγραφέων ὁ μετὰ τὴν Ἰωσήπου ἡλικίαν ἐγγύτατος αἶων, αὐτὴ δηλονότι ἡ δευτέρα ἀπὸ Χριστοῦ Σωτῆρος ἑκατονταετηρίς. Ταύτης τῆς ἐποχῆς ἀπόζουσαι φαίνονται καὶ αἱ προειρημέναι ἐξηγήσεις· διότι καὶ αὗται (παρ' Εὐσεβίῳ Εὐαγ. Προπ. ζ, 13, καὶ 10, κτλ.) διαβεβαιοῦσιν ἐγκαταστάτους καὶ περιζυροῦσιν τὴν γνώμην ἐκείνην· ὅτι οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι τὸ πλεῖστον τῆς αὐτῶν σοφίας καὶ ἐπιστήμης ἤρυσαντο καὶ ἐξήνεγκαν ἐκ τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ κατ' ἐκείνον τὸν αἰῶνα Πατέρες ἐπέφερον κατὰ τῶν ἐθνικῶν φιλοσόφων, οἵτινες, ὡς ἐχθροὶ τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας, κατεφρόνουν τῶν ἱερῶν βιβλίων, καυχώμενοι συνήθως εἰς τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν. Πρόδηλον δὲ τοῦτο πᾶσι τοῖς μεταχειριζομένοις τὰς συγγραφάς Ἰουστίνου τε τοῦ Μάρτυρος (Παραινετικ.), καὶ Θεοφίλου τοῦ Ἀντιοχείας (πρὸς Αὐτόλυν. β.) καὶ Τατιανοῦ (πρὸς τοὺς Ἕλληνας), καὶ τοῦ Κλήμεντος αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις αἰῶνα, τὸν δεύτερον, περὶ τὸ τέλος, ἀκμάσαντος καὶ τούτου· ἵνα μὴδὲν λέγωμεν περὶ τῶν ἐφεξῆς ἐν ταῖς εἰσέπειτα χρόνοις ἀκμασάντων ἐκκλησιαστικῶν ».

Ἀπαρτῶμεν.

§. ι. Τὴν στενὴν καὶ σχολιὰν ἀτραπὸν τῶν ζητητικῶν περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου ἐρευνῶν ἀκροβατήσας ὁ κριτικὸς, κατήντησε, τέλος, εἰς τὸ βαθύκρημον τῆς πυρρῶνικῆς ἀκαταληψίας χωρίον· πλὴν ἀλλ' ὅμως εὗρηκε ῥάστην καὶ ταχεῖαν ἐκδυσιν, ὅλην τοῦ Ἀριστοβούλου τὴν ὑπαρξίν ἀποτόμῳς ἀπαρνησάμενος, καὶ βίψας τὰς ἐπωνύμους αὐτοῦ Ἐξηγήσεις κατὰ κεφαλῆς εἰς τὸ κυνόσαργες τῆς νοθείας. Ἐπειδὴ δὲ χαρακτηρίζει τὸν Ἀριστοβούλου καὶ ἡ τῆς Β, τῶν Μακκαβ. ἐπιστολῇ, καὶ ταύτην ἡ πυρρῶνεις διάθεσις παντόλμῳς ἐξενόθισε. Καὶ τὸν μὲν Ἐπίκτητον (φέρ' εἰπεῖν), ἀναγράφοντα τὴν Διογένους πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ἐπιστολὴν (α), ἀποδέχονται προθύμῳς οἱ κριτικοί, καὶ πιστεύουσιν, ὅτι πάντως ἐξ ἱστορίας εἶχε μαθὼν τὰ περὶ ταύτης δὴ τῆς, παρ' ἄλλῳ μηδεὶ τῶν ἀρχαίων μνημονευομένης, ἐπιστολῆς τοῦ Διογένους ὁ πλέων ἢ 300, ἐνιαυτοὺς μεταγενέστερος Ἐπίκτητος. Τὴν δ' ἐν τοῖς Μακκαθαϊκοῖς διατηρηθεῖσαν ὅλης πόλεως δημοσίαν πρὸς Ἀριστοβούλου ἐπιστολὴν, πλάσμα νομίζουσιν οἱ βαθύφρονες! Οὕτως ἀδυσώπητοι κατ' Ἀριστεύου παρωργίσθησαν, δωρεὰν αὐτὸν μισήσαντες! ὅθεν οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ πάντα τινὰ καὶ ἄλλον, καὶ λᾶξ καὶ πῦξ ἐπιβαίνοντες, ἀναίρουσιν, ὅστις ἂν ᾗ, ὅταν ᾗ περὶ ἐκείνου, ἢ περὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, καὶ τῶν Ο, μαρτυρῇ. Τὰς Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεις ἀναγνόντες ἀσπασίως ἐδοκίμασαν ὁ Κλήμης, ὁ Ἰβριγγένης, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, καὶ ἄλλοι· « τίς οὖν μὴ θαυμάσει (φησὶν Ούόσσιος) τοὺς ἤδη κατὰ τὸν διεφθαρμένον ἡμῶν αἰῶνα προκύψαντας ἀγχινοὺς τούτους καὶ διορατικοὺς, οἵτινες αὐτάς μὲν, ἃς οὐδέποτε ἀνέγνων, τὰς Ἐξηγήσεις, ὡς νόθους ἀποκηρύττουσι, τοὺς δὲ ταύτας ἀναγνόντας ἅπαντας, ὡς ἠπατημένους, ἢ καταψευσαμένους, θρασέως ἀνασκευάζουσιν; » (ε). Ἀμφότεροι οἱ Οὐμπερδοί (ὁ Ὀδριος, καὶ ὁ Πριδῶς) (γ), ὁ Σιμώνιος, ὁ Βανδάλης (δ), ἄλλοι

(α) Ἐπίκτητ. Διατριβ. Δ. α. §. 30.

(β) Bl. I. Voss. Append. p. 66. — (γ) Prideaux Hist. Jud. ann. 277. A. C.

(δ) Ὁ, καθὼ μὲν ἱατροὺς, ἀξιότιμος, καθὼ δ' ἐλληνιστὴς καὶ κριτικὸς, Μεγαρέων

μετ' αὐτοὺς (καθὼς προείπομεν) πεπλασμένον θέλουσι καὶ νόθον τὸν Ἀριστοβούλου, τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες περισσολίζοντες λόγους, ὅσους καὶ Ὀδῖος ἀνωτέρω φιλοτιμώτερον πάντων καὶ τεχνικώτερον ἐξετόρνεισε.

τάξιν ἔχον Βανδάλης, νοθίζον καὶ αὐτὸς τὰς Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεις ἡ θαυμαστὸν (λέγει) τῷ ὄντι, πῶς τῶν Ἐξηγήσεων τούτων οὐδεὶς ἄλλος ἐμνημόνευσεν. Οὐ Ψευδαριστείας οὗτος, οὐκ Ἰώσηπος, οὐ Φίλων, οὐ Κλήμης, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς οὔτε τῶν Ἰουδαίων, οὔτε τῶν Χριστιανῶν, δοσεὶ περὶ ταύτης τῆς (τῶν Ο) ἐρμηνείας ἐμνημόνευσαν (Van Dale Diss. c. 18. p. 213, 214). Οὕτως ὁ φλοιώδης Βανδάλης συνέχευεν, ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, τὰς Ἀριστοβούλου ἐξηγήσεις, καὶ τῶν Ο, τὴν μετάφρασιν (βλ. Valcken l. c. p. 22). Καὶ ἐν ᾧ μνημονεύει τὰ τοῦ Ἀνατολίου (ἐρ' οἷς ταῦτα σημειοῖ) ἐκ τοῦ Εὐσεβίου (ἐκκλ. ἱστορ. Ζ, 32), προστιθεὶς καὶ αὐτὴν τὴν Εὐσεβίου (Προπ. γ. θ), καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος (Στρωμ. Ε.) περὶ τῶν Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεων τὴν μαρτυρίαν (ibid. p. 214), ἔπειτα οὔτε Κλήμης (λέγει), οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν ἐκμνήσθη τῶν Ἐξηγήσεων! Ἀπίστα φαίνονται τῷ ὄντι πολλάκις τὰ ταῦτα ῥήματα, ἡ θαύματα τῶν Ἀριστομαχῶν κριτικῶν. Ἡδὲ καὶ ἡμᾶς καὶ Φράγγελος ὁ ἀρχιραββίνος νεώτατος Ἀριστοβούλου κατεξάνεστη. Καὶ πρῶτον μὲν (ὡς εἰκὸς!), ἀθλην εἶπε καὶ ἀεὶβαιον, τίς ἦν ἄρα καὶ πότε ἤμαξεν Ἀριστοβούλος οὗτος, ὁ πατὴρ τῶν Ἐξηγήσεων! Ἐπειτα δὲ τοῦτον ἀπέφηνε καὶ πάντῃ διάφορον τοῦ κατὰ τὴν φιλομήτορος αὐλὴν ἀκμάσαντος Ἀριστοβούλου τοῦ περὶ πατρίτου. [Τίνα δὲ τοῦτον λέγει, καὶ πόθεν μαθὼν, οὐ διώρισεν. Ἰωῆς ἐννοεῖ τὸν ἐν τῇ Β, τῶν Μακκαβ. διδασκαλὸν Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως. Ἀλλὰ τοῦτον ὁ Κλήμης καὶ ὁ Εὐσεβίος, παρ' ὧν ἔμαθεν ὁ Φράγγελος καὶ τὸν πατέρα τῶν Ἐξηγήσεων, καὶ τοῦ περὶ πατρίτου τὴν προσηγορίαν, ἔνα λέγουσι καὶ τὸν αὐτόν. Ὁ δὲ κριτικὸς αὐτῃ πρὸς τοὺτους ἀντιπεῖν, οὔτε πάλιν πρὸς τὸν Ὀδῖον, νοθίζοντα τὴν Μακκαβαίαν ἐπιστολὴν εὐγε ποίω. Τὸ σύντομον καὶ ἀρριστικὸν ὕψος ὑπερηφῶς δυσχερεῖς πολλὰς]. Τὸν δὲ πατέρα τῶν Ἐξηγήσεων ἐγνώρισε νεώτερον ὁ Φράγγελος. α) « Διότι (λέγει) διαλεγόμενος περὶ τῶν ἀνθρωπικώτερον ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων (παρ' Εὐσεβ. Εὐ. Προπ. II, 9), ἐπιδείκνυται σκοπὸν καὶ τόνον πολεμικόν, ὡς ἂν εἴπερ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν πολεμίους τῶν Γραφῶν, ὅποιοι ἐφάνησαν ὑστερον Κέλσος καὶ Πορφυρίου ». [Ἀλλ' ὁ Εὐνάσιος οὗτος, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἐδόμησεν εἰς μόνον τοῦ ἀρχιραββίνου τὰ ὅσα. Ὁ δὲ Ἀριστοβούλος ἐξηγῶν τὰς γραφάς, ἄρχειε πάντως διασφαῖται καὶ ἕκαστα τῶν σημεινομένων, ἐπιλύων καὶ τινα παρὰ τοῖς φιλομαθεῖσι κινούμενα ζητήματα, ὅποια πολλάκις περὶ πολλῶν καὶ παντοίων ἐζητοῦντο συνήθως παρὰ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ σοφοῖς ἐξ ἀρχῆς ὡς ὀφόμεθα ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Ἐπειτα, τὸν μὲν Κέλσον ἔκτειρεν ὁ οὐγχερονος Ὀριγένης, ὅτι οὐκ ἀνέγνω τὸ βιβλίον τοῦ ἀρχιεῖς Ἀριστοβούλου ὁ δὲ Φράγγελος ἀναγνοὺς τὰ τοῦ Κέλσου πρῶτον παρ' Ὀριγένης, διδάσκει ἔπειτα τὸν Ὀριγένην πότε ἤμαξεν ὁ Ἀριστοβούλος!]. β) Λέγει, « παντὶ πλὴν ἰσθιν ἀπίθανον τὸ νομίζειν, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἤμαξεν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ

Προπαρασκευάζων οὗτος τὴν νοθοποιῶν τῶν Ἐξηγήσεων τοῦ Ἀριστοβούλου, ὡμολόγησε προηγουμένως, ὡς εἶδομεν (§. ζ), τοῦτον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἐν τῇ Μακκαβαίᾳ ἐπιστολῇ μνημονευόμενον Ἀριστόβουλον. Ἦδη δὲ καταντήσας πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ, ῥᾶστα καὶ διὰ μιᾶς κατέπραξε τὴν δεῖξιν τῆς νοθείας τῶν Ἐξηγήσεων, ἀνακηρύξας ὑποβολιμαίαν καὶ νόθον καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν! Καὶ τοῦτο πόθεν δῆλον; ἐκ μόνου τοῦ ἔτους, καθ' ὃ φέρεται γεγραμμένη. Τότε γὰρ (φησι) βασιλεύων Πτολεμαῖος ὁ Φύσκων, ἡδὴ ἐξηκοντούτης, οὐδόλως ἡδύνατο μαθητεύειν, ἔχων διδάσκαλον τὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ προσαγορευόμενον Ἀριστόβουλον. Ἀλλὰ περὶ ταύτης μὲν τῆς ψευδῶς συμπερανθείσης γεροντομαθείας τοῦ Φύσκωνος, προσείπομεν ἀνωτέρω (§. η). Εἰ δέ τι καὶ ὧδε ῥητέον, λέγομεν ὅτι, καὶ εἰ τοιοῦτό τι (καθ' ὑπόθεσιν) ἐσήμεαιεν ἡ φράσις τῆς ἐπιστολῆς, αὐτοὶ πρῶτοι οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ὦφειλον ἀσπάσασθαι καὶ καθομολογῆσαι τὸ πρᾶγμα προθύμως. Μὴ γὰρ οὐκ εἰσῆγον αὐτοὶ οὗτοι πρὸ μικροῦ καὶ τὸν Φιλᾶδελφον, παρομοίως γηραλέον ἡδὴ καὶ περὶ βίου δυσμᾶς ἐπιδόντα ἑαυτὸν οὐχ ἀπλῶς εἰς φιλοσοφίαν, ἀλλ' εἰς πρωτόπειρον τῶν γραμμάτων σπουδὴν; (βλ. κεφ. Θ. §. ζ.). Ἐπειτα δὲ καὶ ἄλλως, διὰ τί τοσοῦτον ἄτοπον εὐρίσκουσι πρᾶγμα συνήθως εἰς τὸν φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρεγόμενον ἄνθρωπον πολλάκις ἐπισυμβῆναι; τοῦτο δὲ καὶ ὁ παλαιὸς ἐπῆνεσε γνωμολόγος εἰπὼν,

« Καλὸν δὲ καὶ γέροντι μανθάνειν σοφά ».

Ὁ δὲ Σόλων, καὶ νομοθέτης ὢν καὶ φιλόσοφος, ὑπὲργηρως ἦδη, φαίνεται διὰ τοῦτο καὶ καυχώμενος·

« Αἰεὶ γηράσκω, πολλὰ διδασκόμενος ».

ἡ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων σπουδῇ, ἐτόλμησεν οὗτος ὁ Ἀριστόβουλος ἀναγνῶναι πρὸς τὸν Φιλομήτορα νόθους στίχους τοῦ Ὀρφέου, διαφθείρας καὶ ἕνα Ὀμηρικὸν, ὁποῖους ἐν ταῖς Ἐξηγήσεσιν ἐξήλεγξεν ὁ Οὐαλκενῆρος ο. [Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Οὐαλκενῆρος ὁ τοὺς στίχους ἐξελέγξας ὁπωσδήποτε (διότι ἄλλος περὶ τούτου λόγος, εἰ Ἀριστόβουλος αἰτίας), ὡμολόγησε καὶ διεκήρυξε καὶ τὸ γνῶσιον τῶν Ἐξηγήσεων, καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος ἀκμάσαντα, καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ τὸν ἐν τῇ Β, τῶν Μακκαβαίων. Ὁ δὲ Φράγκλος μάτην ἐτόξευσε κατὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ λαμπροῦ τῶν παλαιῶν ἐκ τοῦ πατρῶου συγγενοῦς Ἀριστοβούλου]. (Frœnckel l. c. pag. 19).

Τί παράδοξον λοιπόν εἰ καὶ φύσκων, ὁ καὶ τοὶ Κακεργέτης (Ἀθῆν. Δ, 184), ἀλλ' ὅμως φιλολόγος βασιλεὺς, καὶ γέρων ἤδη ἐξηκοντούτης φιλομαθῶν ἐδιδάσκετο καθ' ὥρας ὠρισμένας, ἀκροώμενος Ἀριστοβούλου τοῦ φιλοσόφου, ὃν, ἴσως, εἶχε καὶ ἐκ παίδων διδάσκαλον; Ὅτι δὲ καὶ τοιοῦτοι κακεργέται, καὶ ἄλλως κακοήθεις, ἐπιθυμοῦσιν ἐνίστε, καὶ μάλιστα περὶ τὸ γῆρας, σπουδαιότερων μαθημάτων ἀκοῦειν, μάρτυς ὁ τρυφηλότετος Λούκουλος· ὅστις ἤδη πρεσβύτης, καὶ τῶν ἐνδόξων στρατειῶν πεπαυμένος, ἐξῆ μὲν βίον ἑπικούρειον, ἡσπάζετο δὲ ὅμως πᾶσαν φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα τὴν τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας· καὶ πολλάκις ἐμβάλλων εἰς τοὺς περιπάτους συνεσχόλαζε τοῖς φιλολόγοις, καὶ φίλον εἶχε καὶ συμβιωτὴν τὸν Ἀσκαλωνίτην Ἀντίοχον (Πλούτ. Λουκούλ. §. μβ). Ἀλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ὑπῆρχε νέος παντελῶς, ἤδη δὲ καὶ τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας, τῆς δὲ βασιλείας τὸ 23, εἶχεν ὑπερβᾶς, ὁπότε δι' ἐπιστολῆς μετεκαλεῖτο τὸν φιλόσοφον Ζήνωνα τὰ πρὸς ἀρετὴν παιδευτήν· ἐκεῖνος δὲ παραιτησάμενος ἐπεμψεν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν Περσαῖον (α)· ὁ δ' αὐτὸς Ἀντίγονος καὶ α Μεγεδμήμον μαθητὴν ἀνεκλήρυττεν ἑαυτὸν (Λαερτ. Β. ιη. §. 17), καθὼς ἴσως πολλάκις καὶ Λούκουλος ἐκάλει διδάσκαλον τὸν Ἀσκαλωνίτην. Μάρκος δὲ ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ οὐ μόνον τῶν ἐκ παιδὸς αὐτοῦ διδασκάλων ἐν τοῖς πρὸς ἑαυτὸν ἐμνημονευσας (Α. 5—13), ἀλλὰ καὶ γέρων ἤδη πρὸς Σέξτον τὸν ἐκ Βοιωτίας ἐθαύμαζε, « μαθησόμενος ἂ οὐπω ᾗδει » καθὼς ἔλεγε, « καλὸν εὐρίσκων καὶ γηράσκοντι τὸ μαθάνειν ». Ὅθεν καὶ ὁ Λούκιος ἐθαύμαζε, « πῶς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς, γηράσκων ἤδη, δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου γουίᾱ, ὥσπερ οἱ παῖδες ». (Φιλόστρ. ἐν Βίοις Σοφιστ. βιβ. Β, α, §. 9). Πῶς οὖν καὶ ὁ φύσκων (εἴπερ ἦν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος τῆς ἐπιστολῆς) οὐκ ἠδύνατο σπουδάζειν ἐν τοῖς αὐτοῦ βασιλείοις, ἀκροώμενος Ἀριστοβούλου, καὶ διδάσκαλον αὐτὸν ἀποκαλῶν; Εἰ δὲ καὶ πάνυ τότε γεγηρακότα καὶ αὐτὸν προφέρει τοῦ

(α) Βλ. Σπινθ. Κεφ. I. §. ζ. πρὸς καὶ Κεφ. ζ. §. κθ, καὶ λ.

Ἀριστοβούλου, ἀλλὰ καὶ Ζήνων τοιοῦτος ἦν, καὶ Μενέδημος· « Εὐφράντορος δὲ τοῦ γηραιοῦ, καὶ ὑπὲρ ἑκατὸν ἔτη γεγονότος, διήκουσεν Ἀπίων ὁ Ἀλεξανδρεὺς » (Σουίδ. λ. Ἀπίων). Καὶ ταῦτα μὲν ὑπερεκπερισσοῦ, χάριν τῆς Ἀριστοβούλου διδασκαλωνμίας, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς πλασθείσης γεροντομαθείας τοῦ Φύσκωνος· πρὸς ἣν ὁ κριτικὸς, ὡς πρὸς λυδίαν λίθον, βασανίσας τὴν καθιερωμένην τῶν Μακκαθαϊκῶν ἐπιστολὴν, κίεδον ἐξήλεγε, « καὶ τοῦ πονηροῦ καὶ νόθου κόμματος! ». Ἀλλ' ἐξετάσωμεν σπουδαιότερον καὶ τὰ περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐπιστολῆς.

§. ια'. Τὸ 188, ἔτος τῆς ἐπιστολῆς (ὡς φέρεται κοινῶς ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν), ἡμαρτημένον ἔκριναν τινες τῶν σοφῶν, ἐξ ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφῶν παραπλασθέν· καὶ λέγουσιν οὐκ ἀπίθανα. Δύω τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίους ἐπιστολὰς περιέχει τὸ α, κεφάλαιον τῆς Β, τῶν Μακκαθαίων (α). Ἡ πρώτη χρονολογεῖται « βασιλεύοντος Δημητρίου, ἔτους ἑκατοστοῦ ἐξηκοστοῦ ἐννάτου (κατὰ τὴν χρονολογίαν δηλαδὴ τῆς ἐποχῆς τῶν Σελευκιδῶν· βλ. ὅπισθ. §. ζ. σημ.). Ἡ δὲ δευτέρα (ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος), αἶτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ὀγδόου » κτλ. (βλ. ὅπισθ. §. η). Ἀμφότεραι ἀναγγέλλουσι πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τὸν καθαρισμὸν (ἦτοι τὸν ἐγκαινισμὸν) τοῦ (ὑπ' Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς βεβηλωθέντος) ἱεροῦ, καὶ πότε τοῦτον ἑορταστέον, καὶ πῶς (§. 8—9, καὶ §. 18. πρὸ βλ. Β. Μακκ. ι. 5, 6). Καὶ ἡ μὲν πρώτη τῶν ἐπιστολῶν διη-

(α) Τρεῖς αὐτὰς ἀριθμοῦσιν ὁ Οὐβιγάντης, καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων, διαιροῦντες τὴν α, εἰς δύο, τὴν μὲν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ σ, ἰδαρίου· τῆς δὲ β, ἀρχὴν ποιοῦντες τὸ « βασιλεύοντος Δημητρίου » κτλ. καὶ νομίζουσι τὴν α, γεγραμμένην ἐπὶ φιλοπάτορος Αἰγύπτου βασιλεύοντος, ὅποτε ἦσαν ἐν περιστάσεσιν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαῖοι, καθὼς συμπεραίνεται ἐκ τοῦ §. 5, « μὴ ὑμᾶς ἐγκαταλίποι » (ὁ Θεὸς) ἐν καί ρ ᾧ π ο ν η ρ ᾧ » (βλ. Houbigant. Not. Crit. in Vet. Test. vol. 1. p. 454. Francof. 1777). Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα τὰ ἐν §. 1—5 (ἅτινα νομίζουσι χωριστὴν ἐπιστολὴν, ἢ ἀποσπάσματα ἐπιστολῆς), φαίνονται μάλλον προοίμιον τῆς α, ἐπιστολῆς, εὐχὰς περιέχον, ἐν αἷς καὶ τὸ « μὴ ὑμᾶς ἐγκαταλίποι » κτλ. (ὅπουτ' ἂν ἐπέλθῃ δηλονότι εἰσοδήποτε καιρὸς πονηρός): μετὰ δὲ τὰς εὐχὰς, ἀρχεται κυρίως ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐπιστολῆς, ἀπὸ τοῦ « βασιλεύοντος » κτλ.

γείται καὶ τὰ κατὰ τὴν τριετίαν (καθ' ἣν ἐτυράννει τῶν Ἱεροσολύμων Ἀντιόχος) ἐπελθόντα τοῖς Ἰουδαίοις κακὰ (§. 7, 8)· ἡ δὲ Β, ἰδίως εὐαγγελίζεται τὸν ἐν Περσίδι θάνατον τοῦ Ἀντιόχου (§. 11—18). Συνέβη δὲ ὁ μὲν τοῦ ναοῦ καθαρισμὸς (ὑπὸ τοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου) ἔτει 148 (Α. Μακκ. δ, 52), ὁ δὲ τοῦ Ἀντιόχου θάνατος, ἔτει 149 (Α. Μακκ. ε, 16). Ὅθεν ὁ Οὐάκλενῆρος ἔκρινε γραπτέον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπιστολαῖς, ἔτους 149· τὸ δὲ α βασιλεῦοντος Δημητρίου » παντάπασιν ἐξαλειπτέον ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς (ὡς μήπω τότε Δημητρίου τοῦ Νικάνορος βασιλεύοντος)· διότι νομίζει μὴ πολὺ κατὰ χρόνον ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων τὰς ἐπιστολάς ἀμφοτέρας, ἀλλὰ τὴν μὲν πρώτην γεγραμμένην ἢ περὶ τὸ τέλος τοῦ 148, ἢ μᾶλλον περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ 149, τὴν δὲ Β, εὐθύς μετὰ τὸν Ἀντιόχου θάνατον, συμβάντα κατὰ τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ (α). Ἀλλ' ὅτι μὲν συγχρονίζει σχεδὸν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἡ πρώτη ἐπιστολῇ, τοῦτο καὶ λίαν πιθανῶς εἴκασεν ὁ σοφὸς Οὐάκλενῆρος (ὡς φανήσεται εὐθύς). Τὸ δ' οὖν α βασιλεῦοντος Δημητρίου » μηδὲν ἔξαλειπτέον (τὸ γ' ἐμοὶ δοκοῦν), μόνον δὲ τὸ Δημητρίου τρεπτέον εἰς τὸ Ἀντιόχου (β)· (ὅν, καί τοι μισθόν, ἐμνημόνευσαν ὅμως, ὡς ἀρξάντα πολιτικῶς οὕτως ὠνόμασαν καὶ ἰάσωνά τὸν Ψευδαρχιερέα αὐτόθι). Καὶ φαίνεται ἄρα ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀντιόχου γεγραμμένη ἢ πρώτη ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπομνήσαντες τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφοὺς ὅσα καὶ πρότερον εἶχον ἤδη γράψαντες (ὡς δηλοῖ τὸ α ἐγγεγραφήκαμεν ») περὶ τῆς ἐν τοῖς προλαβούσι τρισὶν ἔτεσιν (α ἐν τοῖς ἔτεσι τούτοις ») ὑπ' Ἀντιόχου καταθλίψεως τῶν Ἰουδαίων, τελευταῖον ἐξαγγέλλουσι τὸν καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ, καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐπετελείου ταύτης ἑορτῆς· α Καὶ νῦν (γράφομεν) ἔτα

(α) Βλ. Valcken. de Aristob. §. XIV. p. 38. sq.

(β) Οὕτω καὶ Β. Μακκαβ. κεφ. θ. 15. ἐξ ἀδελφείας τῶν ἀντιγραφίων γύγραπται· Ἀθηνάϊοις, ἀντὶ Ἀντισχεύουσι (πρὸς αὐτ. κεφ. δ. §. 9). Ὡσαύτως ἰσως καὶ τὸ, κεφ. ε. 1, Ἀθηνάϊον τρεπτέον εἰς τὸ Ἀντισχεύα (ὡς ἔχει καὶ ἡ Βουλγάτα Antiochenum). Βλ. Grotij Comm. ibid. καὶ Nonhigant. Not. crit. ibid. p. 458.

ἀγῆτε τὰς ἡμέρας οὗ κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ εὐαγγέλια πῶς ἂν ἐμελλον οὕτω βραδέως ἀναγγεῖλαι τῷ 169, διαλιπόντες ἔνδεκα ὁλόκληρα ἔτη, ἀφ' οὗ ἐγένετο ὁ καθαρισμός, καὶ διετάχθη ἡ ἐορτή; (Α. Μακκαβ. δ, 59). Ἰστε φαίνεται πιθανωτάτη ἡ τοῦ 169, εἰς τὸ 149, ἢ 148 μεταποίησις ἐπὶ τῆς α, ἐπιστολῆς. Ἀλλὰ περὶ ταύτης μὲν ἄλλη παρ' ἄλλοις ἢ σκέψις. Τῆς δὲ περὶ ἧς ὁ λόγος (τῆς β) τὸ 188, ὁ μὲν Οὐβιγάντης (πολὺ πρὸ τοῦ Οὐαλκενήρου) ἔκρινε τρεπτόν εἰς τὸ 148 (α). Ὁ δὲ Οὐαλκενήρος (ἔτι πιθανώτερον) εἰς τὸ 149 (β)· καὶ λόγους ἐπιφέρουσιν ἀμφοτέρω ἰσχυροὺς, δύο δὲ μάλιστα τοὺς ἐφεξῆς· α) Οὐδόλως φαίνεται πιθανόν, ὅτι οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι ἀνέμειναν ὅλους 40, (ἢ 39) ἐνιαυτοὺς, ἵνα κοινοποιήσωσι πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἔτι κατὰ τὸ 148, διαταχθεῖσαν ἐορτὴν τῶν ἐγκαινίων. β) Ὁ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ ἱστορούμενος ὁλεθρὸς τοῦ Ἀντιόχου καταγγέλλεται ὡς νέον καὶ χαρμόσουν συμβεβηκός. Τοῦτον δὲ πῶς ἂν εἶχον ὡς καινὸν ἀναγγέλλειν, διαδραμόντων ἤδη, ἀφ' οὗ συνέβη (τῷ 149) ὅλων 39, ἐτῶν; Καὶ φαίνεται ἄρα τὸ 188 τρεπτόν εἰς τὸ 149. Τότε δὲ ἔζη καὶ αὐτός ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς μνημονευόμενος Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ὃν (ἄλλως ἄλλων ἐκλαβόντων) ὀρθῶς ἀπέδειξεν ὁ Οὐαλκενήρος, τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν αὐτὸν (σελ. 40). Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἄρα καὶ ὁ τότε (τῷ 149) βασιλεύων τῆς Αἰγύπτου

(α) Houbig. l. c. p. 455. Τῆς δὲ πρώτης τὸ 169 ἀφῆκε κατὰ χάραν ὁ Οὐβιγάντης, μηδὲν πολυπραγμονήσας (σελ. 454). Ἀλλὰ τὸ περὶ τούτων φιλοκρινεῖν, ἄλλοτριον τῆς ἡμετέρας ὑποθέσεως.

(β) Valcken l. c. Ἀλλὰ τὸν Οὐβιγάντην ὁ Οὐαλκενήρος οὐδόλως ἀνέμασεν, αὐτὸς δ' ὡς οἰκίαν ἐξάγει τὴν γνώμην! Οὗτοι καὶ ἀλλαχοῦ (l. c. σελ. 19) τὴν περὶ τοῦ Βανθάλου κρίσιν (βλ. ἐπισθ. σελ. 19) ἐκ τοῦ Δεμαγιστρῶν (Disser. I. p. 315) κατὰ λίξιν ἀντέγραψε, μηδὲν τοῦτου ἐπιμνησθεῖς. Ἀλλὰ τοιαῦτα τοῦ παρὰ ταῦτα μηδὲν ἥττον εὐκλεοῦς κριτικοῦ μικρὰ παραμελήματα, ἢ ἀμνημονήματα παραλείπομεν· καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἄλλως ἐσημειώσαμεν (τί γὰρ τὰ τοιαῦτα πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός;), εἰ μὴ μόνον ἵνα δείξωμεν, ὅτι πάντως τῆς « π ρ ὁ σ ε χ ε σ ε α υ τ ῶ » «ωτηρίου παραγγελίας εἶχεν ἀμνημονήσας ὁ κριτικὸς, ὅπως ἔφηγεν ἀδίκως τὸν ἱερώτατον Στρωματίτα, ὡς ἐνόστο σιωπήσαντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστοβούλου! (βλ. ἐπισθ. σελ. 399).

Πτολεμαῖος (οὗτινος διδάσκαλον τὸν Ἀριστόβουλον ἡ ἐπιστολὴ προσαγορεύει) ὑπῆρχεν οὐχ ὁ Φύσκων, ἀλλ' ἐξάπαντος ὁ τούτου πρεσβύτερος ἀδελφός, ὁ Φιλομήτωρ, δέκατον ἑβδόμον ἔτος ἄγων ἦδ' ἡ βασιλείας (διότι τὸ 149 τῆς Σελευκιδῶν ἐποχῆς συμπίπτει πρὸς τὸ α, τῆς 154 Ὀλυμπ. ὁ δὲ Φιλομήτωρ ἐβασίλευσε τὸ α, τῆς 150) (α). Ὅτι δὲ κατὰ τὸ 17 ἔτος μόνος ἐβασίλευσεν ὁ πρότερον β, ἔτη (ἀπὸ τοῦ 11 τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ ἐφεξῆς) μετὰ Φύσκωνος τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ συμβασιλεύσας Φιλομήτωρ, προείπομεν (σελ. 411) (β).

Τοῦτον τὸν Φιλομήτωρ διδάξας ἐκ παίδων ἔτι ὁ Ἀριστόβουλος, καὶ οἰκείως πρὸς αὐτὸν καὶ βασιλεύσαντα διατελῶν, ἔφερε καὶ τὸ ἐπώνυμον διδάσκαλος τοῦ βασιλέως, ὡς αὐτὸν προσηγόρευσεν ἡ ἐπιστολὴ, καθὼς τοιοῦτον συνήθως γνωριζόμενον παρὰ πᾶσιν. Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐαλκενῆρος εἰσάγει περὶ τούτου μικράν τινα διαφορὰν· « Εἰ μὲν (λέγει) ἡ ἐπιστολὴ ὑπῆρχε γεγραμμένη ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ καθ' ὃ συνήθως ἐπιγράφεται ἔτος (τὸ 188), ἦν ἂν οὐ σμικρὰ δυσκολία περὶ τὴν λύσιν τῆς, ἥς Ὁδῖος καθήψατο, διδασκαλωνυμίας τοῦ Ἀριστοβούλου. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἔγραψαν οἱ ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίους καὶ πρὸς τὸν Ἀριστόβουλον, ὃν διὰ τε τὴν ἐκ τοῦ γένους λαμπρότητα καὶ σοφίαν προσηγόρευσαν καὶ ἰδίως ἐξ ὀνόματος· φήμη δὲ τις ἀψευδὴς ἀνὰ πᾶσαν χωροῦσα τὴν Ἰουδαίαν ἐκήρυττεν, ὡς τῷ βασιλεῖ Φιλομήτορι (πρὸς ὃν καὶ τὰς βίβλους ἀνέθηκεν) οἰκείως ἔχοντα, καὶ συνόντα, καὶ ὡς

(α) Valcken. l. c. p. 44. πρὸς. καὶ Honbigant. l. c. p. 455. « Notatio (λέγει) anno 148, optime concordat et cum clade Antiochi, et cum aetate Aristobuli, Ptolemaei Philometoris educatore » κτλ.

(β) « Καὶ ἐβασίλευσαν οἱ δύο (Φιλομήτωρ καὶ ὁ Φύσκων, ἡ β, Εὐεργέτης) ἀπὸ τούτου τοῦ β, ἔτους τοῦ Φιλομήτορος, ἕως τοῦ ιζ', ἔτους αὐτοῦ (τ, δὲ τοῦ Εὐεργέτου), καὶ πάλιν στασιάζουσι κατ' ἄλλήλων· καὶ χρηματίζει ἀπὸ τοῦ ιη, ἔτους μόνου τοῦ Φιλομήτορος ἡ κατ' Αἰγύπτου ἀρχή » κτλ. (Σύγκλ. Χρονολ. σελ. 538. Bon.). « Ὅστε ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη περὶ τὸ τέλος τοῦ ιζ', ἔτους (καθ' ὃ διεστασίασαν οἱ ἀδελφοί). » « Ὁ δὲ Φιλομήτωρ ὑπερίσχε, παραχωρήσας τῷ νεωτέρῳ ἀδελφῷ τὴν Λιβύης καὶ Κυρήνης ἀρχήν » (αὐτ. αὐτόθ.). πρὸς. καὶ Champol. l. c. ἐπισθ. σελ. 411.

ἐπιλύσαντα ζητήματά τινα πρὸς αὐτὸν προβληθέντα (α)· διὰ ταῦτα, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ καὶ διδάσκαλος τοῦ βασιλείως παρὰ τοῖς Παλαιστῖναις Ἰουδαίοις ὁ Ἀριστοβούλος ἐνομισθῇ· ὅθεν καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται (κατὰ τὴν συνήθη παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἑκφρασιν) διὰ τοῦτου τοῦ ἐπώνυμου προσηγόρευσαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τὸν γηραιὸν ». Ταῦτα ὁ Οὐαλέντιος, ἀβλαβῆ μὲν ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλ' ἴσως περιεργότερα τοῦ δέοντος. Ὅσον τὸ ἐξ ἡμῶν, νομίζομεν ὅτι, καὶ εἴπερ ἦν ἡ ἐπιστολὴ γεγραμμένη καθ' ὃ κοινῶς ἐπιφέρει ἔτος (τὸ 188), τοσαῦτον εὐκόλως καὶ εὐλόγως ἡδύνατο καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κατὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ γράφεσθαι καὶ λέγεσθαι διδάσκαλος καὶ θανόντος ἤδη τοῦ βασιλείως Πτολεμαίου (τοῦ Φιλομήτορος) ὁ τοῦτον διδάξας Ἀριστοβούλος, ὅσον καὶ εἴ τις ἂν γράφοι καὶ λέγοι (ὡς ἔγραψαν πολλοὶ) καὶ τὸν Ἀριστοτέλῃ διδάσκαλον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ βεβασιλευκότος

(α) Τοῦτο δεῖκνυται ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀριστοβούλου παρ' Εὐσεβίου (Εὐαγ. Προπ. η, 376) ἐκείνων· « Ἰκανῶς εἰρημένον πρὸς τὰ προκείμενα ζητήματα, ἐπερώνησας καὶ σὺ, βασιλεῦ ». [Ἀποτείνεται δὲ πρὸς αὐτὸν τὴν βασιλεία, καθὼς πρὸς τοῦτον τὰς ἐξηγήσεις προσαρμόσας, ὅπερ δεῖκνυται καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων, οἷον· « ὅταν γὰρ θυνάμεις ἐξαποστέλλῃς σὺ, βασιλεὺς ὢν » (αὐτ. η. σελ. 376) καὶ (ιγ. 664) « ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου — σὺ δὲ προγόνοισι » κτλ.]. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ εἰς τὰς ἑξηγήσεις ὁ Ἀριστοβούλος ἐπέλυε πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τινα ζητήματα κινούμενα παρὰ τοῖς φιλομαθέσιν Ἰουδαίοις ἐκ τοῦ Μωσείως νόμου (ὅποια καὶ ἐξ Ὁμήρου εἰκνουν οἱ ἐπιμελότεροι τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, οἷον τὰ τοῦ Πορφυρίου « Ὁμηρικὰ ζητήματα » κτλ. βλ. Hemsterhuis. εἰς Λουκιαν. σελ. 242). Ὅθεν καὶ Ἀνατόλιος μνημονεύων τὴν τὰς ζητησόμενα κατὰ τὴν Ἑξοδὸν ἐπιλύοντα, ἐνὸς μόνου, τοῦ Ἀριστοβούλου προσέθηκε τοὺς λόγους αὐτολεγεῖ· « Ὁ δὲ Ἀριστοβούλος προστίθησι » κτλ. μέχρι τοῦ « ἡ σελήνη » (Εὐσεβ. ἐκκλ. ιστορ. Ζ. 32). Ταῦτα δὲ πιθανῶς ἐλήφθησαν ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἑξοδὸν ἐξηγῶν τοῦ Ἀριστοβούλου (ὅπερ οὐ συνείδεν ὁ τοῦ Εὐσεβίου ἐκδότης Οὐαλέσιος). Τὰς ζητούμενα (περὶ τῶν τοπικῶν ἐνομάτων ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ) ἐπραγματεύσατο καὶ ὁ Εὐσεβίος (αὐτὸς. προσιμ.)· πρὸς καὶ Φωτ. βιβλιοθ. σελ. 246. Διδάσκων δέ τις μονάζων ἔγραψεν εἰς τὰς Ζητούμενα τῶν Παράλειπόμενων (Σουίδ.). Οὗτω δὲ καὶ Εὐαγόρας, περὶ τῶν παρὰ Θεοκυδίδου ζητούμενων (αὐτ.). Ὡσαύτως καὶ Ἀριστοβούλος ἐπέλυε ζητήματα παντοῖα ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλείως, τὰ δὲ καὶ παρ' ἄλλων προτεινόμενα, σύμφωνα ποιεῖν τοῖς τότε σπουδάζουσιν· οὐ μόνον τῶν ὁμογενῶν αὐτῷ διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μάλιστα τῶν ἐν τῇ Μουσείῳ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ περὶ παντοδαπὰς ζητήματα φιλολογούντων Ἑλλήνων. Βλ. Valcken. l. c. p. 37, sq.

ἤδη, καὶ τελευτήσαντος· (οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς γράφων πρὸς Ἀριστοτέλην ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν περὶ τῶν ἀκροματικῶν λόγων ἐπιστολήν, καυχᾶται ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ)· ἢ τὸν Στράτωνα καὶ Φιλητᾶν, διδασκάλους Πτολεμαίου βασιλέως (τοῦ Φιλαδέλφου)· πρόσθε καὶ τὸν Λυφίδιον (ὁπισθ. σελ. 417). Ὅτι δὲ πάλιν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαϊκὴ ἐκκλησία τοσοῦτον ἠπατήθη, ὥστε διὰ μόνας τὰς ἐπιλύσεις τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως προβαλλομένων ζητημάτων ἐνόμισε καὶ ὠνόμασεν αὐτογνωμόνως διδάσκαλον τοῦ βασιλέως τὸν Ἀριστόβουλον, τοῦτο φαίνεται δυσχερέστατον. Καὶ ἄλλως δὲ διδάσκαλον (ἢ ῥαββίνον) ἠδύναντο πάντως οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὸν Ἀριστόβουλον (ὡς καὶ πάντας τοὺς παρ' αὐτοῖς νομοδιδασκάλους) ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ἀποκαλεῖν· ἀλλ' ὅτι διὰ τὸ αὐτὸ ἔθος ἐπωνόμασαν αὐτὸν καὶ διδάσκαλον Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἰδιαζόντως ἐν ἐπιστολῇ ἐπισήμῳ προσαγορεύοντες, τοῦτο δὲ καὶ παντελῶς ἀπίθανον. Πᾶν δὲ μάλιστα τούναντίον, ἐξ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν βασιλέα οἰκειότητος, καὶ τῆς περὶ ζητημάτων νομικῶν μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεως (ἦν ὀρθότατα συνεῖδε καὶ ἐξέφρασεν ἡ Οὐαλκενήρειος πολυμάθεια) δέικνυται πραγματικῶς διδάτκαλος τοῦ βασιλέως ὁ λαμπρὸς Ἀριστόβουλος γεγονώς, ἐκ παιδῶν ἔτι παιδεύσας τὸν χρηστὸν φιλομήτορα (καὶ τίς οἶδεν, εἰ μὴ τούτου διήκουσε σπουδάζων καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός, ὁ Φύσκων. Καὶ γὰρ « ἀμφοτέρους ἔτι βραχεῖς τὴν ἡλικίαν κατέλειπεν ὁ πατήρ »· Ἰώσηφ. Ἀρχ. ΙΒ.δ, 11). Ἐν δὲ τοῖς βασιλικαῖς μαθήμασιν, ὅσα παιδὶ τῷ φιλομήτορι παρεδίδου, τὸ ἐπ' αὐτῷ, ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἀνεμίγνυε πιθανώτατα καὶ τινα θεωρήματα τῆς Μωσαϊκῆς φιλοσοφίας· ὅθεν καὶ ὕστερον μετὰ τοῦ μαθητοῦ βασιλεύοντος ἤδη συνεφιλοσόφει περὶ νομικῶν ζητημάτων, καὶ ὅλας ἐξηγήσεις τοῦ Μωσέως νόμου προσεφώνησε πρὸς αὐτόν. Ματαίως λοιπὸν, καὶ οἷον οὐδὲν ἂν γένοιτο ματαιότερον, ἐσπούδασαν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον ἐκ τῆς Ἀριστοβούλου διδασκαλίας ὑποβολιμαίαν ἐξελέγξαι τὴν ἐν τῷ α, τῆς Β. τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιστολήν. Ταύτην δὲ καὶ ἰδίως ὁ κλεινὸς Οὐαλκενήριος (σελ. 41) γνησιωτάτην πλήρει τῷ στόματι ἀνεκήρυξε, συγχωρῶν

(ὡς λέγει) καὶ τῷ οὐχ ἄπαξ περὶ τὰ τοιαῦτα πλανηθέντι τοῦ Ὀδίου συμψήφω, τῷ ἱατρῷ Βανδάλῃ (α). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεων πρῶτον τῆς νοθείας τεκμήριον ἔστησεν Ὀδίου

(α) Ὡς πολλὰ ψευδῆ, ἄτοπα, γελοῖα περιέχουσιν τὴν Β, τῶν Μακκαθαίων (καὶ μάλιστα τὰ δύο πρῶτα αὐτῆς κεφάλαια, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐπιστολὴ) κατεδικασεν ὁ ἱατροφιλόσοφος Βανδάλῃς! Μυκτηρίζει τὸ «ἐν κοιλώματι, φρέατος τάξιιν (εἶδος) ἔχοντι, (ὅπερ αὐτὸς ἡρμήνευσεν ἀπλῶς φρέαρ, puteum!) κεκρυμμένον, καὶ μετὰ 70 ἐνταυτοῦς ἀνευρεθὲν πῦρ τοῦ θυσιαστήριου (Β. Μακκ. α. 19—23). Καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἰερεμίου (αὐτόθ. β. 1—9) μνημονεύμενα, ὡς γεγραμμένα ἐν ταῖς δημοσίαις ἀπογραφαῖς (ἀς ὁ Βανδάλῃς ἡρμήνευσεν Ἰερεμίου συγγραμματα, Scripta Ieremiae), καὶ ἕσα τοιαῦτα, λίαν εὐρηκεν ὁ ἄνθρωπος θαυμαστὰ καὶ ἀπίθανα, φυσικώτερον, ἢ χειροουργικώτερον ἀνατέμνων! (πρὸς καὶ Valcken. l. c. p. 37). Χείριστα δὲ πάντων τῶν ἐν τῇ Β. τῶν Μακκαθαίων εὐρηκεν ὁ κριτικὸς τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχου θάνατον, ὡς ἄλλως μὲν ἱστορούμενα ἐν τῇ ἐπιστολῇ (κεφ. α. 11—17), ἄλλως δὲ μετὰ μικρὸν (κεφ. θ. ι. κτλ.), καὶ ἄλλως παρ' Ἰωσήφω (Ἀρχ. IB. 9). Εἰ δὲ καὶ τὴν Α. Μακκαθ. (κεφ. 5. 16) παρετήρει ὁ Βανδάλῃς, ἄλλως ἂν εὕρισκε πάλιν ἐκεῖ τὴν αὐτὴν διήγησιν. (βλ. Van Dale Diss. cap. 28). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἔγραψαν οἱ ἱεροὶ ἱστορικοὶ, οὐ πάντα συνάμα τὰ περιστατικὰ διαλαβόντες ἕκαστος, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦτο διηγούμενος, ὁ δ' ἐκεῖνο. Ἐὰν δὲ τις πανταχόθεν συνείρων συνάψῃ τὰ πάντα κατὰ σειράν, βλέπει φανερώς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν μερῶν τοῦ ἱστορήματος. Ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἐλυμαΐδα τῆς Περσίας (Α. 5. 1), τὴν καὶ Περσίπολιν (Β. θ. 2), καὶ τὸ κατ' αὐτὴν πλούσιον ἱερὸν τῆς Ναναίας (τῆς Ἀρτέμιδος) συλῆσαι βουληθείς (Β. α. 13: Α. 5, 2. πρὸς Στράβ. 15. 744), εἰσῆλθε μετὰ τῶν φίλων (τῶν αὐλικῶν καὶ ἡγεμόνων) εἰς τὸν περίβολον τοῦ τεμένους (Β. α, 15—16), ὅπου οἱ ἱερεῖς πέτρας ἄνωθεν ἐπιρίπτοντες, συνεκεραύνωσαν τοὺς ἡγεμόνας (εὗτον γρ. πύχθον. ὡς δὲ καὶ τὸ τὰς κεφαλὰς, ἐφ' ἑξῆς: βλ. Houbigant. Not. Crit. p. 455). Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίοχος διασωθεὶς, ἀσχημόνα ποιεῖται τὴν ἀναζυγήν (Β. θ. 2: Α. 5. 4) μετὰ λύπης μεγάλης, καὶ φεύγων ἔπεισεν ἐκ τοῦ ἄρματος (Β. θ. 7), καὶ νόσφ' ἀποπίπτει, καὶ τελευτᾷ (Α. 5, 8. Ἰωσήφ. Ἀρχ. αὐτ.). Ἡ γοῦν ἐπιστολὴ (Β. α, 16 κτλ.) ἔσπευσεν (ὡς ἔδει) συντόμως εὐαγγελίσασθαι τὸν ὄλεθρον τοῦ τυράννου, δεικνύουσα μόνον, ὅτι πάλιν ἱεροσυλῆσαι πειραθείς (καὶ τοῦτ' ἰδίως αὐτοῦ θρησκείας εἰδωλείον), ἀπέλαθεν ἐν αὐτῷ τὰ ἐπίχειρα τῆς πρώτης τοῦ θεοῦ ναοῦ ἱεροσυλίας (βλ. καὶ Πολύβ. παρ' Ἰωσήφω, αὐτ. καὶ Πολύβ. Ἑκλογ. τόμ. γ. σελ. 111. Vindob.). Μένονται δὲ Πολυβίου καὶ Διοδώρου καὶ Ἰερώνυμος (εἰς Δαυιδ. 1α, 31), ὡς μαρτυρούντων ταύτην τὴν Ἀντίοχου πείραν εἰς τὸ συλῆσαι τὸν ἐν Ἐλυμαΐδῃ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος: ὡς καὶ πρότερον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Μέγας συλίσας τὸν ἐν Ἐλυμαΐδῃ τοῦ Βήλου ναὸν, ἀπώλετο (βλ. καὶ Στράβ. 15. 744. Διοδώρ. Ἑκλ. β. Iustin. 32. 2. Ἰερώνυμ. εἰς Δαν. 1α, 17). Ταῦτα παρέργως περὶ τῆς Β.

αὐτὴν πάλιν τὴν νοθείαν τῆς ἐπιστολῆς (ἀφ' ἧς δῆθεν ὁ πατὴρ τῶν Ἐξηγήσεων ἐδανείσθη τ' ὄνομα τοῦ Ἀριστοβούλου), ἔρρει λοιπὸν καὶ τοῦτο τὸ δυσειδὲς καὶ κακέμφατον τεκμήριον, ἐξίτηλον, ὡς κηλὶς ἀσβόλης, ἐξαλειφθέν! Καί τοι καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁ λόγος οὗτος θεωρούμενος, κοῦφος φαίνεται καὶ ψυχρὸς· α Καλὸς, μὰ τὸν Ἡρακλῆν » (λέγει πρὸς τὸν Ὀδίων χαριεντιζόμενος ὁ δριμύς Βαταυὸς), πάνυ καλὸς λόγος ἐλίγησε τὸν πατέρα τῶν Ἐξηγήσεων ἐκδοῦναι ταύτας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀριστοβούλου, διότι ἀνέγνω τ' ὄνομά τινος Ἀριστοβούλου διδασκάλου τοῦ βασιλέως, ἐν τινι ἐπιστολῇ, καὶ ταύτῃ νόθῃ καὶ σκοτίᾳ! Ἄλλ' ὥφειλε καὶ Ὀδῖος εἰπεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο πέπλασται καὶ αὕτη δὴ ἡ ἐπιστολή, ἵνα κόσμον καὶ αὕτη καὶ κάλλος εἰς τὰς Ἐξηγήσεις, ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βασιλικοῦ διδασκάλου, περιποιήσῃ! Ὡφειλεν ὀρίσαι καὶ πότε ἄρα, καὶ ὑπὸ ποίου τινὸς Ἰουδαίου τάχα, ἢ χριστιανοῦ, διεβράψωδ' ἔχθη τὸ πλάσμα τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς; — ἄρ' αὖ γε καὶ αὕτη (καθὼς εἶπε καὶ τὰς ἐξηγήσεις) ἐπλάσθη κατὰ τὸν β, αἰῶνα μετὰ Χ.; — Καὶ ὅμως τὸ γνήσιον καὶ ταύτης (ὡς καὶ τῆς πρώτης) ἐπιστολῆς ἀποδείκνυσι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπλαστος καὶ ἀρχαῖος τοῦ λόγου χαρακτήρ, καὶ τὸ τῶν λέξεων ἀτυφον, καὶ τῶν εἰπόντων τὸ ἀνεπιτήδευτον. Ἀμφότεραι ἐστάλησαν ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ Ἰουδαίους, γεγραμμέναι κατὰ τὸ ὕφος τῆς Α, τῶν Μακκαθαίων, ἧτις « κατὰ τὸ τῆς θείας Γραφῆς ἀρχαῖκόν ἰδίωμα τὸν χαρακτῆρα φέρει » (α).

Ἐσχάτον δειγμα τῆς νοθείας τῶν Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεων εἶπον οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, τὴν παντελῆ τοῦ Ἰωσήπου περὶ τούτων σιωπῇ. — Ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν ὥφειλεν ἐξ ἀνάγκης ἐπιμνησθῆναι τῶν Ἀριστοβουλείων Ἐξηγήσεων ὁ Ἰώσηπος, ὅστις οὐδ' αὖ-

τῶν Μακκαθίων. (βλ. τοὺς Ἱπομνηματιστάς) Ὁ δὲ Βανδάλης (καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτῇ σύμψηφος) φαίνεται γελοῖος, ἀναιρῶν δῆθεν τὰ τῆς ἐπιστολῆς (καὶ τὰ ἐν Β, κεφ. 7, κτλ.) ἐκ τῶν τοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχ. ιβ, 9, ἅπερ καὶ αὐτὰ περιόψας ἐξέφερον!) ὡς ἂν εἴπερ ὁ Ἰώσηπος οὗτ' ἐγίνωσκεν, οὔτε ἐτίμα τὴν. ἢ οἱ βανδαλίζοντες καταπρηνεῖσιν ἱερὰν καὶ παρ' Ἑβραίοις τιμίαν Β. βίβλον τῶν Μακκαθαίων!

(α) βλ. Valeken. De Aristobul. Jud. p. 36, 38 πρὸς καὶ p. 34

τοῦ τοῦ Φίλωνος ἐμνημόνευσεν οὐδεμίαν συγγραφὴν; Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀπεστέλλετο πρὸς τοὺς τὸν Καίσαρα Γάϊον ὁ Φίλων, οὐδ' ἂν αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φίλωνος εὕρισκας παρ' Ἰωσήφου». Ταῦτα συντόμως ἅμα καὶ σαφῶς ἀπήντησε πρὸς Ὀδίων Οὐόσσιος, ἐν ὀλίγοις πολλὰ. « Ἀλλ' ἄρκει (πάλιν ἐπανελάθεν Ὀδίων), ἄρκει καὶ, ὅτι τοῦ τοῦ Φίλωνος ὁ Ἰώσηπος ἐπεμνήσθη ». — Ἀρκεῖ πάντως (ἀπαντῶμεν ἡμεῖς), ὅσον εἰς γινώσκιν ἐνὸς καὶ μόνου χαρακτήρος τοῦ Φίλωνος, καθὼς δηλονότι ἐνθόξου καὶ φιλοσόφου πρεσβευτοῦ γενομένου (Ἰώσηφ. Ἀρχ. ΙΙΙ. γ. §. 1): ἀλλὰ καθὼς συγγραφίως, τὸσον βαθέως καὶ περὶ τοῦ Φίλωνος ἀπεσιώπησεν ὁ Ἰώσηπος, ὅσον καὶ περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου. Ἰστε πρεσβευτὴν μὲν Ἰουδαίων ἔχοντα Φίλωνα ἐκ τοῦ Ἰωσήφου, συγγραφεὰ δὲ οὐδένα. Καὶ κινδυνεύουσιν ἄρα (κατὰ τὴν Ὀδίου κρίσιν) καὶ τὰ τοῦ Φίλωνος εἰς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ὑπομνήματα νόθα φαίνεσθαι καὶ ὑποβολιμαῖα, ὡς καὶ τοῦ Ἀριστοβούλου αἱ ἑξηγήσεις, ἐνεκά γε ταύτης τῆς Ἰωσήφου σιωπῆς! ἢ μήπως οὐδὲ τὰ Φιλώνεια ὑπομνήματα ἀνέγω ὁ Ἰώσηπος; οὐδ' ὑπῆρχον ὅλως ἐπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένα αἱ τοῦ γηραιοῦ καὶ ζώντος ἐτι, ὅπότε αὐτὸς ἐγεννήθη, διασημοτάτου Φίλωνος περικλεεῖς καὶ περιεδόμεναι συγγραφαί; Καίτοι τί Φίλωνα λέγομεν; οὐδ' αὐτὴν τὴν ἄγαν καὶ παρ' Ἰουδαίοις σεπτὴν καὶ κανονικὴν βιβλίον τοῦ Ἰωβ οὐδόλως ἐμνημόνευσεν ὁ Ἰώσηπος (τοῦλάχιστον ἐν ταῖς ἀποσφθεῖσιν αὐτοῦ συγγράμμασιν), οὐδ' αὐτὰ τὰ πρόσωπον τοῦ μακαρίου καὶ θεοστέπτου πολύτλα, τοῦ πέμπτου ἀπὸ Ἀβραάμ, οὐδὲ τ' ὄνομα γοῦν ἀνέφερεν ὁλοτελῶς ὁ Ἰουδαῖος ἀρχαιολόγος (α). Τί λοιπὸν ποιήσεις Ὀδιε; νόθον ὑποπτεύσεις καὶ ταύτην τὴν θεόπνευστον βίβλον, καὶ τ' ὄνομα τὸ τοῦ Ἰωβ ἄγνωστον παντάπασιν, ἢ ψευδόπλαστον, διότι μηδὲ περὶ τούτων μηδεμίαν ἐποιήσατο μνηεῖαν ὁ Ἰώσηπος; Εἰ δὲ καὶ θεῖαν οὔσαν, καὶ θρησκευτικὸν μελέτημα, τὴν βίβλον τοῦ Ἰωβ παρῆλθε σιωπῶν ὁ ἱστορικός, πολὺ γ' ἂν εὐχερέστερον ἡδύνατο σιωπῆσαι τὰς Ἀριστοβούλου ἑξηγήσεις· καίτοι καὶ ταύτας πολ-

(α) Bl. J. B. Oupjannoi in Fl. Joseph. vol. 2. p. 305. Hay.

λάκις ἀναγινούς, καὶ αὐτὸ δὲ τ' ὄνομα τοῦ Ἀριστοβούλου, τοῦ διδασκάλου Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, διηγετικῶς καθορῶν ἐγχεραραγμένον ἐν τῇ τῆς Β, τῶν Μακκαθαίων ἐπιστολῇ. Ὅτι δὲ καὶ ταύτην ἀνεγίνωσκεν ὁ Ἰώσηπος ἐν τε τοῖς Μακκαθαϊκοῖς (ὧν συνέγραψε τὴν ἐπιτομὴν) γεγραμμένην, τηρουμένην δὲ πάντως καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐτι πρὸ τῆς ἀλώσεως ὑφιστάσιν ἀρχείοις τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσαλύμων, οὐδ' αὐτὸς ἂν Ὁδῖος ἐξαρνος γένοιτο. Εἰ μὴ πως, τυχόν, εἴποιεν οἱ Ὀδριακοί, ὅτι καὶ ἀναγινώσκων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τὸν Ἀριστοβούλου ὁ Ἰώσηπος, ἄλλον τινὰ τοῦτον ὑπελάμβανε, διάφορον παντάπασιν παρὰ τὸν ὁμώνυμον πατέρα τῶν δῆθεν μετ' αὐτὸν ἐκδεδομένων Εἰρηγήσεων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δοθῇ τὸ παράδοξον, εὐρεθῇσεται λοιπὸν ὁ Ἰώσηπος καὶ ἄλλον ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων τοῦ γένους αὐτοῦ σοφῶν ἀποσιωπήσας, τοῦτον δὲ τὸν Ἀριστοβούλου, τὸν διδασκαλὸν Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὃν Ἰούδας ἐτίμησεν ἐκεῖνος ὁ Μακκαθαῖος, καὶ πᾶσα ἡ τότε πολιτεία τῶν Ἰουδαίων ἡ γράψασα τὴν ἐπιστολὴν. Ἐπειτα, μὴ γὰρ ἐγράψε κατὰλογον ὅλων τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ πεπαιδευμένων ὁ Ἰώσηπος, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας καὶ τὰς τούτων συγγραφὰς ἀριθμήσας, παρέλιπε μόνον τὸν Ἀριστοβούλου; (καίτοι καὶ τούτους ἐξεπίτηδες ἱστορῶν, ὑπέκειτ' ἂν πάλιν, ὡς ἄνθρωπος, εἰς λήθην τινῶν)· ἀλλ' αὐτὸς ὀλιγίστους ἐκ τῶν ὁμοφύλων ὠνόμασε συγγραφέων, εἴ τιτι συνήντησε κατὰ τὸν δρόμον τῆς ἱστορίας. Τῶν δ' εἰς τὸν Μωσέως νόμον Εἰρηγήσεων τοῦ Ἀριστοβούλου τότε μόνον ὥφειλεν ἐπιμνησθῆναι ὁ Ἰώσηπος, εἰ συνέγραψε καὶ αὐτὸς (ὡς συνέγραψεν ἴσως, καὶ ἀπώλετο) πραγματείαν, ἐξηγῶν τὰς περὶ Θεοῦ καὶ περὶ νόμων δόξας τῶν Ἰουδαίων (α). Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ (αὐτῷ) φαίνεται πῶς τὰς Ἀριστοβούλου Εἰρηγήσεις ἀνωδύμως ὑπαινιττῶμενος, ἐν οἷς λέγει ὅτι, « Πολλῶν πονησάντων περὶ τὴν ἀσχη-

(α) * Προήρημαι δὲ συγγράφαι κατὰ τὰς ἡμετέρας δόξας τῶν Ἰουδαίων ἐν Δ. βιβλίοις περὶ Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τὴν κατ' αὐτοὺς εὐαγγέλιον ἔχουσαν ἡμῖν ποιεῖν, τὰ δὲ κεκώλυται ». Ἰώσηπ. Ἀρχ. Κ. ἐν τῷ τῆς Π, πρῶτ. καὶ Ἀρχαιολ. προσίμ. καὶ Βύσεβ. Εὐ. Προπ. η, 8. καὶ Νικηφ. Ἐκκλ. ἱστορ. β. 18.

σιν ταύτην (τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐρμηνείαν), μόλις τινές, δύο ἢ τρεῖς, κατώρθωσαν ». Ὅθεν πάλιν ὁ Βαταῦδος πρὸς τὸν Ἀγγλον κριτικὸν ἀποτεινόμενος: « Εἴκοσιν ἔτη (λέγει) ὁ Ὀδῖος ἡσχολήθη περὶ τὴν συγγραφὴν τῆς (κατ' Ἀριστεύου) διατριβῆς, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλον τοσοῦτον ἐσχόλαζε χρόνον, διασκεπτόμενος πρότερον ἡσυχώτερον, καὶ ἐπιθεωρῶν ὅσα μετ' ὀργῆς, Οὐοσσίου καταφερόμενος, ἔγραψε περὶ τε τῶν ἄλλων ἀπάντων, καὶ περὶ ταύτης δὴ τῆς ἐπ' Ἀριστοβούλου τοῦ Ἰωσήπου σιγῆς, οὐκ ἂν ἔγραφεν ὁ ἄνθρωπος ὅτι αὐτὸς διὰ ταύτην δὴ τὴν Ἰωσήπου σιωπὴν, περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τούτου διηγεκῶς ἀμφιβάλλων διατελέσω ». Πῶς; ὅσων ὁ Ἰώσηπος ἐν ταῖς ἱστορίαις οὐκ ἐπεμνήσθη, περὶ τούτων πάντων ἀμφιβαλοῦμεν εἰ καὶ ὅλως ὑπῆρξαν, ἐὰν ὅπωςδήποτε παραβάλλωνται σχετικῶς πρὸς τὸν Ἀριστοβούλου; Καὶ μήπως ἐμνημόνευσεν ὁ ἀρχαιολόγος τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοθρήσκους καὶ ὁμοφύλους αὐτοῦ σοφοὺς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἀριστοβούλου παραδράμῃ; ἀλλ' ἔγωγε συγγραφέα παρόμοιον Ἀριστοβούλου (φιλόσοφον καὶ τῶν Γραφῶν ἐξηγητὴν) οὐδ' ἓνα γοῦν ἐγνώρισα παρ' Ἰωσήφῳ μνημονευθέντα. Πολλὰ λέγει πρὸς Ἰουστον Ἰουδαῖον, τὴν πατρίδα Τιθερίαν, σύγχρονον αὐτοῦ ἱστορικόν, περὶ τῶν ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ πολέμῳ πεπραγμένων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα γέγραffen, ἵνα ψευδόμενον αὐτὸν ἐξελέγξῃ (α). Ἀρισταῖον δὲ καὶ Κλεόδημον καὶ Εὐπόλεμον καὶ Ἐκαταῖον, περὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων διαλαβόντας, μνημονεύει ὡς ἐθνικούς. Ποῦ λοιπὸν ὑπῆρχε τόπος διὰ τὸν Ἀριστοβούλου; κτλ. Καὶ ταῦτα μὲν ἔκρινεν ὁ Οὐαλκενῆρος (6).

Ἀλλ' εἴ γε, τέλος, καὶ ἀνέφερεν ὀνομαστὶ τὸν Ἀριστοβούλου ὁ Ἰώσηπος, μήπως, ἀναγνώστα, νομίζεις, ὅτι ἐμελλεν ἀγαπήσειν ἀρκεσθὲν εἰς ταύτην τὴν μαρτυρίαν τὸ φίλερι καὶ δύσκολον φύλον τῶν περὶ τὸν Ὀδῖον τούτων δυσμενιδῶν; Εὐθὺς ἂν πάλιν ἐκράζον, ὅτι καὶ Ἰώσηπος (ὡς καὶ Κλήμης καὶ Εὐσέβιος) ἡπατήθη, πιστεύ-

(α) Ἰωσήφ. ἐν τῷ αὐτοῦ βίβ. Σ. ξ'. σελ. 31. τόμ. β. Hav. πρὸς Menag. in J. Mart. lib. II. Segm. 41. pag. 91. — (6) Valcken. l. c. p. 24.

σαι τῇ δῆθεν πλαστῇ ἐκείνῃ ἐπιστολῇ τῆς Β, τῶν Μακκαθαίων. Καί τί λέγομεν Ἀριστόβουλον; Αὐτόν τὸν Ἀριστεά (δὲ ὃν βλασφημεῖται καὶ Ἀριστόβουλος) ὅλον σχεδὸν ἀντιγράφας ἐπεκύρωσεν ὁ Ἰωσήπος, καὶ ὅμως οὐδόλως ἔσχυσε μαλάξαι τὴν κατ' Ἀριστείου τραχυνηθεῖσαν διάθεσιν τῶν κριτικῶν! καὶ νῦν κάθηνται προβάλλοντες τὴν Ἰωσήπου σιωπὴν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οὐδεὶς ὑπῆρξεν ἄλλος συγγραφεὺς (αὐτὸς τουτέστιν ὁ Ἀριστόβουλος) ἐπικυρῶν παρομοίως καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστεά! Ἀλλ' εἴπερ ὁ Ἰωσήπος ἀπιστεῖται στεντοροφῶνως ὑπὲρ Ἀριστείου μαρτυρῶν, κρίνεται λοιπὸν ἀξιοπίστος ἡ τούτου περὶ ἄλλου συνομολογοῦντος μάρτυρος τυχαία σιωπὴ πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ Ἀριστείου; *

Τί δ' ἂν τις εἴποι καὶ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὠνειρεύθησαν πλασθεῖσας τὰς Ἀριστοβουλῖνας συγγραφάς; Πρῶτος πάντων (λέγουσιν) ὁ Κλήμης τούτων ἐμνημόνευσεν ὁ Στρωματεύς. — Ὡς ἂν, (ἀπαντᾷ μειδιῶν ὁ Οὐαλκενῆρος σελ. 23—36, ὅθεν ἀπανθίζομεν τὰς προσφορωτέρας αὐτοῦ γνώμας), ὡς ἂν εἴπερ εἴχομεν ἑκατοντάδας ὅλας συγγραφῶν τοῦ β, αἰῶνος, οἵτινες ὤφειλον ἐξάπαντος ἐπιμνησθῆναι τοῦ Ἀριστοβούλου, καὶ ὅμως οὐκ ἐπεμνήσθησαν! Ἀλλὰ τῶν μὲν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον χριστιανῶν συγγραφῶν ὀλιγώτατα συγγράμματα διεσώθησαν καὶ εἰς ἡμᾶς. Καὶ τοὺς μὲν πατέρας τοὺς Ἀποστολικούς (τὸν θεῖον Ἰγνάτιον, καὶ Πολύκαρπον, καὶ τὸν Ῥώμης Κλήμεντα, κτλ.), πάντως οὐδεὶς ἀπαιτῆσει μνηεῖν Ἀριστοβούλου ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς αὐτῶν συγγραφαῖς. Ἰσως δέ τις εἴπῃ τὸν Ἀθηναγόραν, καὶ Θεόφιλον, καὶ Τατιανὸν [πρόσθετε καὶ τὸν *Εἰρηναῖον*]: ἀλλὰ καὶ οὗτοι Κλήμεντος ἦσαν σύγχρονοι· καὶ ἔπειτα, οὐδὲ τὰς Φίλωνος συγγραφάς ἐμνημόνευσαν οὗτοι, οὐδ' αὐτὴν Ἰωσήπου τὴν Ἀρχαιολογίαν (ὅτι μὴ Εἰρηναῖος ἀπαξ καὶ μόνος)· διὰ τί λοιπὸν ὤφειλον ἐξάπαντος ἐξαιρέτως ὀνομάσαι τὰς ἐξηγητικὰς βίβλους τοῦ Ἀριστοβούλου; Τὸν δὲ Τερτυλλιανὸν οὐδεὶς ἂν εἴποι (ὡς ἱκανῶς μαρτυροῦντα περὶ τοῦ Ἀριστείου, δι' ὃν ἀπιστεῖται ὁ Ἀριστόβουλος). Μένει λοιπὸν ὁ μάρτυς καὶ φιλόσοφος Ἰουστίνος· ἀλλὰ περὶ τούτου μᾶλλον (λέγει) θαυμάζω, ὅτι καὶ ἄλλους τοσού-

τους ἐμνημόνευσε συγγραφεῖς, ἡ ὅτι παρέλιπεν ἀμνημονεύτους ἄς
 μὴδ', ἴσως, ἀνέγνω ἐξηγήσεις τοῦ Ἀριστοβούλου. [Ἐπειτα καὶ ἄλλως,
 ὁ θεῖος Ἰουστίνος ἐμαρτύρησε τῷ 164, μ. Χ. τότε δὲ καὶ ὁ Κλήμης
 ἦνθει, νέος τὴν ἡλικίαν]. Ἀλλ' ἴσως Ἰουδαίους τινὰς Ὀδῖος ἀπῆτει
 συγγραφεῖς, μνημονεύοντας Ἀριστοβούλου πρὸ τοῦ Κλήμεντος.
 Ἀλλὰ καὶ οὗτοί εἰσιν ὀλίγιστοι· οὐδένας γὰρ ἄλλους ἔχομεν εἰπεῖν
 σφ'ζομένους, εἰ μὴ τοὺς πάντας δύω καὶ μόνους, τὸν Φίλωνα καὶ τὸν
 Ἰώσηπον. Καὶ περὶ τούτου μὲν προεῖπόμεν· τὸ δὲ Φίλωνος ὄνομα
 οὐδ' ἔψαυσε ὅλως ἡ εὐλαβὴς τοῦ Ὀδίου περίνοια, καλῶς γε ποιούσα!
 διότι ὁ Φίλων οὐδὲ γοῦν ἓνα τινὰ τῶν ὁμογενῶν ὠνόμασε συγγρα-
 φέων (πλὴν τῶν τῆς θεῖας Γραφῆς)· ἀλλ' οὐδ' ἐκ πᾶν ἐθνικῶν
 αὐτῶν, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ἐξήνεγκε μαρτυρίας. Καθόλου δὲ ποῖός
 τις ἠδύνατο συγγράφαι κατὰ τὸν β, αἰῶνα τὰς Ἀριστοβούλου
 ταύτας ἐξηγήσεις; Χριστιανὸς τις; ἢ Ἰουδαῖος; Ἀλλὰ χριστιανοῦ
 μὲν οὐκ ἂν εἴποιεν αὐτὰς ἔργον (διότι οἱ τότε χριστιανοὶ καὶ σοφοὶ
 Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρῶτος ὁ Κλήμης, καὶ Ἰριγένης
 ὁ τούτου μαθητὴς, μνημονεύουσι τῇ τῶν ἱερῶν νόμων ἐρμηνείᾳ
 ὡς Ἰουδαίου σύγγραμμα). Ἰουδαῖός τις λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ συγγρα-
 φεύς. Ἀλλὰ πρὸς τινα δὴ σκοπὸν, ἐν ποίᾳ δ' Ἑλληνίδι σχολῇ παι-
 δευθεὶς ἐπὶ τοῦ β, αἰῶνος ὁ Ἰουδαῖος οὗτος, ὁ περιπατητικὸς φιλό-
 σοφος, συνέταττεν οὕτω γλαφυρὰς καὶ πολυμαθεῖς ἐξηγήσεις, μεστὰς
 ἐλληνισμοῦ, καὶ πλήρεις μαρτυριῶν πολλῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων,
 συγγραφέων καὶ ποιητῶν; Τοιαῦτα τῶν Γραφῶν ὑπομνήματα κατὰ
 μὲν τὰ 175 π. Χ. πάντως ἠδύνατο συγγράφειν Ἰουδαῖος ἀνὴρ ἐν
 Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσοφῶν, καὶ θεοπρεπέστερον διὰ τῆς ἀλληγορικῆς
 φιλοσοφίας τὰς δόξας τὰς περὶ Θεοῦ καὶ τοὺς πατέρας νόμους
 ἐξηγῶν, χάριν τε τῶν ἰδίων ὁμογενῶν, τῶν Ἑλληνιστῶν, καὶ μάλιστα
 καταιδῶν καὶ ἐπιστομίζων τοὺς τῶν ἀχμαζόντων τότε Ἰουδαίον
 καταφρονούντας ἐθνικούς· καὶ ταῦτα συγγράφειν ἠδύνατο μάλιστα,
 βασιλέα μαθητὴν καὶ φίλον ἔχων εὐνοοῦντα τοῖς Ἰουδαίοις, τὸν
 φιλόανθρωπον φιλομήτορα. Κατὰ δὲ τὸν β, αἰῶνα, τοῦ ναοῦ κατα-
 στραφέντος ἤδη, καὶ τῶν Ἰουδαίων οὕτως ἀθλίως διασπαρέντων,

πρὸς τί τέλος ὁ Ἰουδαῖος οὗτος ὁ πολυμαθὴς ἐκοπιάζε, πλαστου-
γῶν τοιαύτην συγγραφὴν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Ἀριστοβούλου,
οὗτινος εὗρηκε τὸ ὄνομα ἐν τῇ Μακκαβαϊδὶ ἐπιστολῇ; Καί φέ-
ρονται μὲν ψευδεπίγραφά τινα τοῦ β, αἰῶνος συγγράμματα (περί
ὧν Ὁδῖος ἐπεμνήσθη)· ἀλλ' οὐδὲν τούτων (φασὶν ὁ Οὐαλκενῆρος)
ὁμοιάζει πρὸς τὰς Ἀριστοβούλου Ἐξηγήσεις, (ὅσον περὶ τούτων
ἔξεστι κρίνειν ἐκ τῶν ἀποσφθέντων χωρίων), οὔτε κατὰ τὴν φράσιν,
οὔτε κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν. Πρόσθε, ἀναγνώστα,
ποῖς Οὐαλκενῆρου τούτοις, ὅτι καὶ τῶν μνημονευομένων ψευδεπι-
γράφων τὴν νοθείαν πρῶτοι κατεξήλεγκαν αὐτοὶ πάλιν οἱ πατέρες
ἐκεῖνοι, οὔτινες ἀνέφερον ὡς γνησίας καὶ κυρίας τὰς Ἀριστοβούλου
συγγραφάς (α). Εἰ δὲ καὶ αὗται ἀποδεικνύουσι τὴν ἑλληνικὴν
φιλοσοφίαν πολλὰ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῆς ἀρχηγόνου Μω-
σαϊκῆς θεοσοφίας δανεισαμένην, διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αὗται συνε-
γράφησαν κατὰ τὸν β, αἰῶνα, ὅποτε Κλήμης καὶ οἱ τοῦτου σύγχρο-
νοὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν ἀπεδείκνυν;
Παράδοξος τῇ ἀληθείᾳ χρονικοῦ γνωρίσματος χαρακτηρ! Τὸ αὐτὸ,
καὶ ὡς ἂν εἴ τις ἔλεγεν, ὅτι καὶ τὰ βιβλία τοῦ Πλάτωνος συνε-
γράφησαν πολλοὺς ὑστερὸν αἰῶνας, ὅποτε καὶ ἄλλοι τινὲς παρο-
μοίας ἐξέδωκαν πραγματείας! Καὶ διὰ τί μὴ μάλλον αἱ ἐξηγήσεις
ἐμφαίνουσι καὶ κατὰ τοῦτο τοὺς Ἀριστοβούλου χρόνους, καὶ τοὺς
ἐτι προγενεστέρους, (καὶ μάλιστα τοὺς ἀπ' Ἀλεξάνδρου, καὶ τοῦ Α,
Πτολεμαίου, καὶ ἀπὸ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν); Τότε γὰρ οἱ ἐν
Συρίᾳ καὶ μάλιστα οἱ Ἀλεξανδρινοὶ καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαῖοι,
ἑλληνικῆς γευσάμενοι σοφίας, ἀπεδείκνυν τοὺς ἐπὶ λόγων δυνάμει
βρενθυομένους Ἕλληνας μὴδὲν τῆς ἀληθείας ἔχοντας μάθημα παλιν,
ὅτι μὴ ἐπήγαγεν ἐκ τῆς αἰωνίου σοφίας καὶ τῶν νόμων τοῦ παρ'
αὐτοῖς ἀγνώστου Θεοῦ! Καὶ τοῦτο πολὺ βεβαιότερον ἀπεφαίνοντο

(α) « Ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ νέων γραφῶν, αἱ αὐτὰς ἐπλασαν, προφέ-
ρουσιν εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ τῆς ἀληθείας μὴ ἐπισταμένων γραμ-
ματα ». Ὀρίγην. Α. 17. Τοιαῦτα καὶ Κλήμης πελλαχοῦ, καὶ Εὐσεβίος (βίβλ. Ιστορ.
κτλ

καὶ ἀληθέστερον παρὰ τοὺς παλαιούς Αἰγυπτίους· οἵτινες ἔχοντες κἀκείνοι μετὰ τῆς εἰδωλοθρήσκου πλάνης ἀνεμιμιγμένα πολλὰ καὶ τῆς θείας νομοθεσίας καὶ τῶν Πατριαρχικῶν παραδόσεων ἀρχαῖα καὶ σεμνότατα θεωρήματα, ἔλεγον πρὸς τὸν Σόλωνα, ὅτι « Ἕλληνες ὑμεῖς αἰεὶ παῖδες ἐστέ. — Οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολὺν μάθημα » (Πλάτων. Τιμ. πρὸς Κλήμ. Στρ. Α. σελ. 261). Τὴν δὲ τοιαύτην τῶν σοφῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων ἐλεγκτικὴν διδασκαλίαν, ἐκ τῶν προγόνων κατιούσαν, καὶ φίλων διεδέξατο καὶ ἰώσηπος· οἵτινες καὶ αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων τὰς μεμυθουργημένας πλάνας ἐξήλεγχον ἐκ τῶν θείων Γραφῶν.

§. 16'. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος καὶ ἄλλην ἐν ὑποσημειώσει προσέθηκε περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου γνώμην (σελ. 54)· ὅτι τάχα α σφάλλεται ὁ Εὐσέβιος, τοῦτον δὴ τὸν πατέρα τῶν *Ἐξηγήσεων* Ἀριστόβουλον ἓνα ποιῶν καὶ τὸν αὐτὸν *Ἀριστοβούλου τῷ Περιπατητικῷ*, ὅστις οὐκ Ἰουδαῖος ὑπῆρχεν ἀλλ' ἐθνικός. Καὶ τοῦτο (λέγει) συνάγεται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Ἀριστόβουλος οὗτος ὁ ἐθνικός μνημονεύει τοὺς Ἰουδαίους ἐν τινὶ ῥήσει παρὰ Κυρίλλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας περισφθείσῃ, τῇ ἐφεξῆς. « Ἀριστόβουλος δὲ ὁ Περιπατητικὸς ἀλαχού οὕτω λέγει· Ἄπαντα μὲν τοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λέγεται καὶ παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι, τὰ μὲν παρ' Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν τῇ *Συρία* ὑπὸ τῶν *καλουμένων Ἰουδαίων* » (α). Περὶ τούτων (λέγει Ὀδῖος) οὐκ ἂν οὕτως ἐλάλησεν Ἰουδαῖος ἀνὴρ. Ὁ δὲ πατὴρ τῶν *Ἐξηγήσεων* ἐν τοῖς παρ' Εὐσεβίῳ ἀποσπάσμασι πρωτοπροσώπως ἐκφράζεται λέγων, « ἡμεῖς » ἢ « οἱ ἡμέτεροι πολῖται », κτλ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν (ἀπαντῶμεν), καὶ εἴπερ ἀληθῶς ὑπῆρχεν ἡ μαρτυρία τοιαύτη, οἶαν Ὀδῖος ἐξέλαβε, καὶ οὕτως ἐπλανήθη τῆς ὀρθῆς σκέψεως. Ὁ ἐξ *Ἑβραίων φιλόσοφος* Ἀριστόβουλος ἡδύνατο λέγειν ἀπαλύτως τοὺς *καλουμένους Ἰουδαίους*, οὐχ ὥς ἄλλοι οἰκιστὲς διαγράφων, ἀλλὰ διαστῆλ-
λων αὐτοὺς διὰ τῆς ἰδίαις αὐτῶν *κλήσεως* τῆς ἐθνικῆς ἀπὸ τῶν

(α) Ἀριστοβούλ. π. Κυρίλλ. Ἀλεξ. κατὰ Ἰουλιαν. Δ. σελ. 134.

ἄλλων κατοίκων τῆς Συρίας, ἧς μέρος ἦν καὶ ἡ Ἰουδαία (Σράβ. ΙΓ' σελ. 760· ὅθεν καὶ Ἡρόδοτος Σύρους τοὺς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ λέγων, τοὺς Ἰουδαίους ἐνέει, παρ' Ἰωσήφω κατὰ Ἀπίων. α. §. κβ). Ὁ δὲ Ὀδῖος ἤθελεν ἄρα ἵνα καὶ ἑαυτὸν, Ἀστυδάμαντος τρόπον, ὁ φιλόσοφος ἀναμείξῃ, λέγων· « Τὰ δὲ (φιλοσοφεῖται) ἐν Συρίᾳ, ὑφ' ἡμῶν τῶν καλουμένων Ἰουδαίων (ἢ τι ἄλλο τοιοῦτο). Ἀλλ' ὅταν ἐκ τῆς φράσεως ταύτης τοσοῦτον Ἰουδαῖος φαίνεται καὶ ὁ Ἀριστοβούλος, ὅσον καὶ Φίλων, ὅστις τὰ αὐτὰ σχεδὸν, ὅσα καὶ Ἀριστοβούλος, περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τε καὶ κατὰ τὴν βάρβαρον χώραν φιλοσοφίας διαλαμβάνων, καὶ ἐν Πέρσαις μὲν ἱστορῶν τὸ τῶν Μάχων στίφος τὰ τῆς φύσεως ἔργα διερευνώμενον· ἐν Ἰνδοῖς δὲ, τὸ τῶν γυμνοσοφιστῶν, ἐπιφέρει· « Ἔστι δὲ καὶ ἡ Παλαιστίνη καὶ Συρία καλοκἀγαθίας οὐκ ἄγονος, ἣν πολυανθρωποτάτου γένους τῶν Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγη μοῖρα νέμεται » κτλ. (α). Οὕτως οὐδὲ Φίλων εἶπεν ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων (ἢ τῶν ἡμετέρων πολιτῶν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο περιαιτολογικόν, ἐνθα μὴ δεῖ). Εἰ δὲ καὶ τὸ καλουμένων προσετίθει πρὸς τὸ Ἰουδαίων ὁ Φίλων, καὶ οὕτως οὐκ ἂν ἦττον Ἰουδαῖός τε ἐφαίνετο, καὶ φιλόσοφος ἀκριβῶς ἑλληνίζων. Ὡς οὐδ' ὁ Ἰώσηπος ἐξελέγχεται γένους καὶ θρησκείματος ἑτέρου τῶν Γαλιλαίων, διότι διακρίνει τούτους ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς προσηγορίας, λέγων· « ἐσπράττηγουν τῶν παρ' ἡμῖν Γαλιλαίων ὀνομαζομένων » (κατὰ Ἀπίων. Α. §. θ')· οὐδ' ὁ Θουκυδίδης αὐτὸς βαρβάρου χώρας γέννημα, διότι εἶπεν « ἡ γὰρ Ἑλλάς καλουμένη » (Α. 2). Καὶ ταῦτα μὲν ἐξήρουν, εἰ γε τὸ ἀπὸ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας μνημονευόμενον χωρίον ὑπῆρχεν ἀληθῶς τοῦ Ἀριστοβούλου.

Ἀλλ' ἐν τούτῳ κατωλίσθησαν ὀλίσθημα παράδοξον οἱ τὸν Ἀριστοβούλον κατατρέχοντες ἀγέρωχοι κριτικοί. Τὸ χωρίον οὐκ ἔστιν οὔτε τοῦ Ἀριστοβούλου, οὔτ' ἄλλου τινὸς Ἰουδαίου ἑλληνίζοντος, ἀλλὰ γνησίου Ἑλλήνος ἀνδρός, τοῦ ἐπὶ Σελεύκου τοῦ Νικατόρος ἱστορικοῦ

(α) Φίλ. π. τεῦ πάντα σπουδ. εἶναι ἐλεύθερον, σελ. 457 τμή. β. Mang.

Μεγασθένους, σωζόμενον αὐταῖς λέξεσι παρά τε τῷ Εὐσεβίῳ (Εὐαγ. Προπ. Θ, 6), καὶ παρὰ τῷ ἱερῷ Κλήμεντι. Ἄκουε· « *Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἀριστοβούλος ὁ περιπατητικὸς* » (ὑπέδειξε τὴν παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίαν προκατάρξαι τῆς παρ' Ἑλλήσι), « καὶ ἄλλοι πλείους· ἵνα μὴ κατ' ὄνομα ἐπιὼν διατρίβω. Φανερότατα δὲ, Μεγασθένης ὁ συγγραφεὺς, ὁ Σελεύκῳ τῷ Νικάνορι συμβεβιωκὸς, ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν ὥδε γράφει. Ἄπαντα μὲν τοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, λέγεται καὶ παρὰ τοῖς ἐξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι· τὰ μὲν παρ' Ἰδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχυμάνων, τὰ δὲ ἐν τῇ *Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλοῦμενων Ἰουδαίων* » (α). Ἐκ τοῦ Κλήμεντος πιθανῶς ἀντέγραψε τὴν ῥῆσιν καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος. Καὶ παρὰ τούτῳ μὲν συνέτριψαν τὴν φράσιν οἱ ἀντιγραφεῖς, παραλείψαντες τὰ μετοξὺ τοῦ « *περιπατητικὸς* » καὶ τοῦ « *ὥδε γράφει* ». Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος, ὁ καὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Κλήμεντα τοσάκις ἀνελίζας, ὥστε καὶ εὐθύνειν τούτους ἐπιχειρῆσαι τοὺς σοφωτάτους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, ἄπορον, πῶς οὐκ ἐνέπεσεν εἰς τὸ χωρίον, οὕτως ἐμφανῶς καὶ προὔπτον προκείμενον. Πολὺ δὲ μᾶλλον ἀπορώτερον, πῶς οὐδ' αὐτὸς ὁ καὶ τὸν Κλήμεντα καὶ τὸν Ἀριστοβούλου οὕτως αὐστηρῶς ἐτάσας πολυμαθέστατος Οὐαλκενῆρος, (εἰ μὴ καὶ τοῦτον ἀπεπλάνησαν αἱ Σειρήνες Ὀδίου), οὐδ' αὐτὸς ἐνόησε τὴν ῥῆσιν τοῦ Μεγασθένους οὕσαν, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐν τοῖς Ἀριστοβούλου κατέταξεν αὐτὴν ἀποσπάσμασιν, ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου μεταγράφας, καὶ δριμύτως ἐπικρίνας καὶ δι' αὐτὴν τὸν Ἰουδαῖον Ἀριστοβούλου. Ὁ δ' ἡγνόμενος ἄρα τὸν Ἑλληνα Μεγασθένην κατεξελέγχων! (β). Ὁ δὲ κλεινὸς Εὐχόρνης ἔτι παραδοξότερον ἐπλανήθη· διότι καὶ αὐτὸς Ὀδίῳ συμφωνῶν, καὶ κρίνων ἐκ τῆς παρὰ τῷ Κυρίλλῳ κεκολοθω-

(α) Κλήμ. Στρωμ. Α. σελ. 224. Lugd. 1616. Τῶν Ἰνδικῶν τοῦ Μεγασθένους καὶ Στράβων (β. 68, 70) μνημονεύει, καὶ Ἰωσήπος (Ἰουδ. ἱστορ. Ι. ια. §. 1. καὶ κατ. Ἀπίων. Α. §. 20), καὶ ἄλλοι. Οὕτω καὶ ὁ Κλήμενς ὁ μαθητὴς Ἀριστοτέλους ἔγραψε τῷ Μεγασθένει συμφωνῶν· « *Καλοῦνται δὲ, ὡς φασίν, οἱ φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰδοῖς Καλανί, παρὰ δὲ Σύροις Ἰουδαῖοι* », Κλήμ. παρ' Ἰωσήφ. κατ. Ἀπίων. Α. §. 28. — (β) Valcken. l. c. p. 67.

μένους ῥήσεως τὸν δῆθεν Ἀριστόβουλον, ποιεῖ τοῦτον καὶ *Χριστιανόν!* παραπέμπει δὲ τὸν ἀναγνώστην καὶ εἰς τὸν *Εὐσέβιον* (Θ, 6), ὡς ἂν καὶ τοῦτον Ἀριστοβούλου δῆθεν γράφοντα ῥῆσιν, οἷα τανῦν κεῖται παρὰ Κυρίλλῳ! (α) Ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποθέσεως καὶ αὐτὸς ὁ ἱερώτατος Κύριλλος ἔγραψε τὸ χωρίον ὡς ἐκ τοῦ 'Ιουδαίου Ἀριστοβούλου (ἐπιλαθόμενος τοῦ Ξετᾶσθένους), καὶ τότε πάλιν ὤφειλεν ὁ σοφὸς Ὁδῖος ἐνθυμηθῆναι, ὅτι καὶ Κύριλλος ὁ πολίτης καὶ ποιμὴν τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν περιπατητικὸν Ἀριστόβουλον ὀνομάζων, οὐδένα ἄλλον ἐνόει, εἰ μὴ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον, ὃν καὶ οἱ προγενέστεροι αὐτοῦ συμπολιταὶ καὶ συνδιδάσκαλοι, Κλήμης τε καὶ Ἰβριγένης, μετ' ὧν καὶ ὁ Εὐσέβιος. Κάκεινο δὲ προσθετέον. Τὸ πρωτοπρόσωπον ἡμῶν, ὃπερ Ὁδῖος ἀπῆτει ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ, ὡς γνώρισμα δῆθεν τοῦ περιπατητικοῦ Ἰουδαίου Ἀριστοβούλου, τοῦτ' αὐτὸ προσέθηκε ῥητῶς αὐτὸς ὁ Ἀριστόβουλος ἐν ταῖς *Ἐξηγήσεσι*, δεικνύων οὐχὶ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τὴν περιπατητικὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν. « Ὅτι δεῖ (λέγει) περὶ Θεοῦ διαλήψεις » (πουτέστιν *υπολήψεις*) « ὅσας ἔχειν » ὁ μάλιστα καλῶς παρακελεύεται ἡ καθ' ἡμᾶς αἵρεσις » (β), πουτέστιν ἡμῶν τῶν περιπατητικῶν. Καὶ μαρτυρεῖ λοιπὸν αὐτὸς ὁ πατὴρ τῶν *Ἐξηγήσεων* Ἀριστόβουλος ὁ 'Ιουδαῖος, ὅτι ὁ αὐτὸς ἦν καὶ ὁ τῆς αἵρέσεως τῆς ἐκ περιπάτου, καθὼς οὐ μόνον ὁ Εὐσέβιος, ἀλλὰ καὶ Κλήμης αὐτὸν διέγραψεν· ἀλλὰ τοῦτοις Ὁδῖος οὐ προσέσχεν· ὅθεν ἐσφάλη καὶ ἄλλο σφάλμα. Ἀπὸ ταύτης μόνης τῆς μίθης, καὶ ταύτης ἁλλοτρίας, καὶ παρεξηγηθείσης φράσεως, τῆς « τῶν καλουμένων 'Ιουδαίων », ὁρμηθεὶς, ἐξήνεγκεν ἡμῖν ἐξαίφνης ἐκ τῶν Περιπάτου κήπων ἄλλον νέον, *εθνικόν* (καὶ πάντως Ἕλληνα τὸ γένος) φιλόσοφον Ἀριστόβουλον· τίνα τοῦτον; καὶ πόθεν; ἄγνωστον.

(α) Eichhorn Bibliothek. der biblischen Literatur Th. V. S. 279, 282. πρὸς καὶ τὸν Φράγκελον (Frankel. l. c. pag. 19—20). Ὅστις εὐθύνει μὲν τὴν ταύτην περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου πλάνην τοῦ Ὁδίου καὶ τοῦ Εἰχωρίου (τὸν δὲ Ὁδᾶκωνῆρον παραιοῦσεν), ἄλλον δ' αὐτὸς ἐν τοῖς φιλομύθοις βασιλείαις ἰδημιούργησεν Ἀριστοβούλου, παλαιόν, καὶ τοῦ παρὰ Κλήμεντι διάφορον (βλ. ἐπισθ. σελ. 423), παρ' Ὁδίου πάντως τὸ πρόσωπον δανεισάμενος, ὡς εὐφόμεθα εὐθὺς ἐν τοῖς ἀνωτέρω.
(β) Ἀριστόβουλ. παρ' Εὐσέβ. Πρωτοκ. σελ. 666. πρὸς καὶ Valer. l. c. p. 68.

ἀνήκουστον, ἀνιστόρητον παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι (τοῦτον, ἴσως, καὶ ὁ Φράγκελος προπέρυσιν ἐκάθισεν ἐν τοῖς φιλομήτορος βασιλείοις, ἐξ ὁδίου παραλαβών)· ἔθεν καὶ εὐθύνθη δικαίως ἡ τόλμη τῆς Ὀδιακῆς πολυμαθείας παρ' ἄλλων περὶ τὰ τοιαῦτα δοκιμωτέρων (α).

§. ιγ'. Συμπεραίνομεν τὸ κεφάλαιον, ἐπαναλαμβάνοντες περιληπτικῶς τὰς ἐπισήμους ἐνδείξεις καὶ μαρτυρίας, τὰς περὶ Ἀριστοβούλου τοῦ Ἰουδαίου, φιλοσόφου περιπατητικοῦ, καὶ γνησίου συγγραφέως τῶν Ἑξηγητικῶν τοῦ νόμου βίβλων, ὡς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι προσεφώνησε.

Α) Ἡ ἐν τῷ Α, κεφ. τῆς Β. Μακκαβαίων ἐπιστολῇ, διδάσκαλον Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἀποκαλοῦσα τὸν Ἀριστόβουλον, δείκνυσιν αὐτὸν εἶναι τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τοῖς παρ' Εὐσεβίῳ τε καὶ Κλήμεντι σωζομένοις τῶν Ἑξηγήσεων χωρίοις διαλέγεται πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα διδακτικῶς, ἐξηγῶν τὰ τῆς Μωσαϊκῆς φιλοσοφίας. Ὅτι δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἦν ὁ Φιλομήτωρ ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς πιθανωτάτης διορθώσεως τοῦ ἔτους τῆς ἐπιστολῆς.

Β) Ἐν τοῖς ῥηθείσι σωζομένοις χωρίοις ὁ Ἀριστόβουλος πολλάκις μεταχειρίζεται τὸν ἀλληγορικὸν τῆς ἐξηγήσεως τρόπον, σεμνῶς καὶ θεοπρεπῶς ἐρμηνεύων τὰ τοῦ θεοπνεύστου προφήτου καὶ νομοθέτου, τοῦ (κατὰ τὴν ὀρθοτάτην ἰωσήπου παρατήρησιν) « τὰ μὲν αἰνιττομένου δεξιῶς, τὰ δὲ ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος, ὅσα δ' ἐξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερε, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος » (ε). Πολλοὶ τῶν νεωτέρων καινοτομιστῶν χθίζῃν τινα καὶ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις εἰσαχθεῖσαν παρ' Ἰουδαίοις ἐθέλουσι τὴν ἀλληγορίαν (συγχύζοντες τὴν κατὰ χρῆσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἱεράν καὶ ἀρχαιοτάτην χρῆσιν). Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐαλκενῆρος (σελ. 69) πρῶτον παρ' Ἰουδαίοις ἀλληγορητὴν φαίνεται νομίζων τὸν Ἀριστόβουλον· ἀλλ' ἡ γνώμη τῶν τοιούτων ἀντίκειται πρὸς τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ὅστις καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον

(α) Βλ. Fabric. Bibl. Graec. vol. 3. p. 470. Harl.

(ε) Ἰωσ. π. Ἀρχαιολ. πρὸς τὴν §. δ. πρὸς καὶ Ἰουδαίους. Πτολεμαίῳ, Ἐπιστολ. βιβλ. γ. ἐπιστ. 19.

Μωϋσῆν ἀναφέρει δικαίως τὸν ἀλληγορικὸν τῆς λέξεως τρόπον (πάνυ συνήθη καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις τῆς θείας Γραφῆς). Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Φίλων, ὅτι « ταῦτα (τὰ ἀλληγορικώτερα) εἰς ἀκοὰς ἦλθε τὰς ἡμετέρας ἀρχαιολογούμενα παρὰ θεσπεσίοις ἀνδράσιν, οἳ τὰ Μωσείως οὐ παρέργως διηρμήνευσαν » (α). Καὶ, « Ἔστι δὲ αὐτοῖς (τοῖς Θεραπευταῖς) καὶ συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, οἳ τῆς αἰρέσεως » (αὐτῶν τῶν Θεραπευτῶν) « ἀρχηγέται γενόμενοι, πολλὰ μνημεῖα τῆς ἀλληγορομένης ιδέας ἀπέλιπον » (β). Τίς ἂν ἀμφιβάλλοι δικαίως, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀρχαίων τούτων τοῦ Μωσείως διερμηνευτῶν συγκατέλεγεν ὁ Φίλων καὶ τὸν εἰ καὶ μὴ πρῶτον, ἀλλ' ὅμως διασημώτατον ἐπ' ἀλληγορίᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ διδάσκαλον Ἀριστοβούλον; ὁμοίως καὶ τὰς αὐτοῦ Ἐξηγήσεις μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ παλαιῶν τῆς ἀλληγορομένης ιδέας συγγραφῶν; (γ).

Γ') Καὶ Ἰωσήπος, ὡς εἶπομεν (σελ. 435) ἤνιξάτο τὸν Ἀριστοβούλον.

Δ) Τὰ δὲ τοῦ Κλήμεντος προεγράφησαν.

Ε) Καὶ ἰριγένης ὁ θαυμασιος, ἀπαντῶν πρὸς τὸν Ἐπικούρειον Κέλσον, διαβάλλοντα τὰς ἀλληγορικὰς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας, ὡς αὐτόπους καὶ πολὺ τῶν μύθων αἰσχύλους κτλ. — « ἔοικε (λέγει) περὶ τῶν Φίλωνος συγγραμμάτων ταῦτα λέγειν, ἢ καὶ τῶν ἔτι ἀρχαιοτέρων, ὅποιά ἐστι τοῦ Ἀριστοβούλου. Στοχάζομαι δὲ τὸν

(α) Φίλ. περὶ περιτεμῆς σελ. 211. τόμ. β. Mang.

(β) Αὐτ. τ. β. σελ. 475. Καὶ ἀλλοῦ (τ. β. σελ. 458) « τὰ πλεῖστα διὰ συμβολῶν ἀρχαιοτροπῶς ἐκλήθη παρ' αὐτοῖς φιλοσοφεῖται ». κτλ. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστέῳ (σελ. 17, 20. ἐκδ. Hody) ὁ πρὸ τοῦ Ἀριστοβούλου ἐνασχεδὼν πρότερον αἰὼν ἀκμάσας ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος, ἀλληγορεῖ (πρβ. Εὐσεβ. Εὐαγ. Προπ. η. γ καὶ ιο). Καὶ πάλιν ὁ Ἰωσήπος (Ἀρχ. ΙΙΙ, α. §. 2) « ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τῶν πατρίων » λέγει τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἑσσηνῶν (τῶν Θεραπευτῶν). Ὁ δ' Οὐαλεντήριος (l. c. p. 69) τὰ μὲν Ἐλεάζαρου πλάσμα τοῦ Ἀριστέου ἀποφηνάμενος, τὰ δ' ἄνωτέρω χωρία τοῦ Φίλωνος καὶ τοῦ Ἰωσήπου παρασιωπῆσας (καὶ τοὺς αὐτῶν ἀμφοτέρων ἐπ' ἄλλοις ἐν παρῶν μνημονεύσας), καὶ τοὺς Φίλωνος θεραπευτὰς θεολαβεῖς (ἱερατικούς) προσαναγορεύσας, ἐσπευσεν ἀποδείξαι πρῶτον ἀλληγορικὴν τὸν Ἀριστοβούλον· διότι εὐτὸς ἀποδίδωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀλληγορικὴν Ἐξήγησιν τῶν προκειμένων. Ὡσάνει προσέθηκεν ὁ Ἀριστοβούλος, καὶ ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἀλληγορεῖ! ἤ, ὡσάνει καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδύνατο μετ' ἄλλους πολὺ προγενεστέρους ἀλληγορεῖν! Ἀλλὰ περὶ ἀλληγορίας λέγομέν τινα καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Κέλσον μὴ ἀνεγνωκέναι τὰ βιβλία. Ἐπεὶ πολλαχοῦ οὕτως ἐπιτε-
τευχθαί μοι φαίνεται, ὥστε αἰρεθῆναι ἂν καὶ τοὺς ἐν Ἑλληνσι φιλο-
σοφοῦντας ὑπὸ τῶν λεγομένων, ἐν οἷς οὐ μόνον φράσεις ἐξήσκηται,
ἀλλὰ καὶ νοήματα, καὶ δόγματα, καὶ ἡ χρῆσις τῶν, ὡς οἴσται,
ἀπὸ τῶν Γραφῶν μύθων, ὁ Κέλσος » (α).

Γ) Ὁ ἱερὸς Ἀνατόλιος· Ζ) Ὁ Εὐσεβίος· Η) Ὁ Ἀλεξανδρείας Κύ-
ριλλος· Θ) Ὁ ἱερώνυμος (ἐν τοῖς Εὐσεβίου Χρονικοῖς, καὶ ἐν Κατα-
λόγῳ τῶν Συγγρ. λξζ. Κλήμης Ἀλεξ.). Ι) Ὁ ῥωμαῖος Πρόσπερος
(Χρονικ.). ΙΑ) Ὁ Σωζόμενος (ζ. 18). ΙΒ) Τὸ Ἀλεξανδρινὸν Πασχά-
λιον, συμφώνως περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀριστοβούλου μαρτυροῦσιν. Ἄλλους
τούτων ἐφεξῆς (οἷον τὸν Σκότον καὶ τὸν Βέδαν, καὶ αἷτις ἕτερος)
παραλείπομεν.

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, πολλῶν ὄντων καὶ ἀγαθῶν, ὅσοι μαρτυροῦ-
σιν ἀναμνήσθωσαν συγγραφεῖς τὸν φιλόσοφον Ἀριστοβούλου (β), τοὺς
μὲν τινὰς ἐμνημονεύσαμεν (οἷον Οὐρυσίους ἀμφοτέρους, καὶ Γρά-
τιον, καὶ Οὐδινιάντην, καὶ Ἰέτιον, καὶ Σπέγκερον, καὶ τοὺς περὶ τὸν

(α) Ὀρίγ. κ. Κέλσ. Δ. §. 51. σελ. 542. τόμ. α. — « Ταῦτα (λέγει ὁ Δεμάτριος ἀγανακτῶν) ταῦτα πρὸς Κέλσον οὕτως ἀπήντησεν Ὀριγένης, ὥστε πολὺ μᾶλλον ἀρμαίνει αὐτὰ λεγόμενα πρὸς Βανδάλην. Πρὸ δὲ τοῦ Ὀριγένης καὶ Κλήμης τῶν Ἀριστοβούλου ἐξηγήσεων ἐμνημόνευσε, καὶ Εὐσεβίος ὕστερον πολλὰς, καὶ ἄλλαι. Ἰτω νῦν καὶ ἀντιλεγέτω ὁ (ἱερὸς) Βανδάλης, ὁ τοὺς ζῶντας θεραπεύειν, τοὺς δὲ πενηθῶτας, ὅσων ἐν τοῖς συγγράμμασιν εὐκλεεστάτη σωφροσύνη, ἀποκτείνειν ἐπιχειρῶν, καὶ πρὸς τε θείας ἀμὰ καὶ πρὸς ἀνθρωπίνας πίστει ἀντιτιθεῖς καὶ ἱερυ-
γόμενος ἐνείρους, αἰεὶς οὐδὲ Κέλσος ἐξέχεεν ὁ Ἐπικεύρεις ». Demagistr. Diss. I. p. 316.

(β) Αὐτίκα ὁ γεναρὸς Βάτων τὸν Ἀριστοβούλου (λέγει) = *Auctorem indubita-
tum esse, et paulo post Aristeam scripsisse; et vel ab ipso, vel ab alijs, qui
rei gestae interfuerunt, veritatem addiscere potuisse*. (Proleg. IX. 4). Ταῦτα
καὶ αὐτὸς Ὀδριος καὶ τοὶ μὴ παιδόμενοι, ἐμνημόνευσε, προστιθεὶς ὡς ἐμφορὰ τοῦ
Βάτωνος καὶ τὸν σερβὸν Stillingleet (Hody pag. 50). Ὁ δὲ Buxtorfius (ad
Libr. Cosri, p. 33 in Biblioth. Florent.) λέγει ὅτι « Καὶ νῦν ἐπεὶ σώζονται
λαμβάνουσαι κατὰ τὴν Μάντουαν παρὰ τοῖς Βανδικταῖς μοναχοῖς αἱ τοῦ Ἀριστο-
βούλου Ἑξήγησεις ἐν μεμβράναις ». Ἀλλὰ τὴν Βυξτορφίου ταύτην, εἶδον ἀπί-
στευτον ἔκριναν ὁ Eschenbach (in Epigen. p. 149), καὶ ὁ Φαβρίκιος (Bibl. Graec.
vol. 3. p. 470 Harl.), καὶ ὁ Valckenaer (l. c. p. 21).

Φαβρίκιον (βλ. §. η, ιβ)· ἄλλους δὲ πολλοὺς παραλείπομεν, μόνους προσθέντες τινὰς ἐκ τῶν μήπω πάνυ πρόην, τοὺς ἐπισημοτάτους, αὐτό τε τὸ Οὐαλκενήρου κλέος, καὶ τὸν λαμπρὸν Βεσσαλίγγιον (ὅστις καὶ ῥητῶς τὸ κατ' Ἀριστοβούλου δόγμα τοῦ Ὀδίου καταδί-
κασεν ὡς σφόδρα παράνομον καὶ παράτολμον) (α), καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς δριμύν Δεβέττην (β), καὶ Φριδερίκον τὸν Βλῆκον (γ).
Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις κορυφαῖον τάσσομεν ἀρχαῖον ἄνδρα, καὶ ἀεί-
ποτε παρὰ πᾶσι τοῖς Ὀδικακοῖς νεάζοντα καὶ πιστότατον, αὐτὸν
τὸν ἐνδοξὸν Ὀδίων, ὅστις, ἀφ' οὗ τὸ κατ' Ἀριστοβούλου κεφάλαιον
ἐντέχνως ἐξύφανε, καὶ τὴν Μακκαθαίαν ἐπιστολὴν ὡς κίβδηλον
ἐξεσύριξε, προσεπιβεβαιώσας καὶ ὅτι « περὶ τούτου τοῦ Ἀριστο-
βούλου διηγεκῶς ἀμφιβάλλων διατελέσει », ἔπειτα προχωρήσας
ἐπ' ἄλλα θεωρήματα, μετ' ὀλίγας σελίδας διεκήρυξε τὰ ἐφεξῆς·
« Ἀριστοβούλου Ἰουδαίου, διδασκάλου Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτο-
ρος ἀδελφοῦ, γίνεται μυσία ἐν τῇ κατ' ἀρχὰς τῆς Β. Μακκαθ.
ἐπιστολῇ· τοῦτον δὲ τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ τὸν συγγραφεὰ τῶν
προειρημένων Ἐξηγήσεων ὑπέλαβον ἄνδρες πολυμαθεῖς, οἷον Κλή-
μης καὶ Εὐσέβιος. Ὅτι δὲ ἤκμασε τῷ ὄντι κατ' ἐκείνους τοὺς
χρόνους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀριστόβουλος τις Ἰουδαῖος σοφός, εἰς
οὗτινος τὸ γοῦν ὄνομα ἐξεδόθησαν αὐταὶ αἱ ἐξηγήσεις, οὐδόλως
ἐξεστὶν ἀμφιβάλλειν » (δ). Ἀλλαχοῦ δὲ, τέλος, καὶ αὐτὰς τὰς

(α) « Est profecto illud (Hodij) decretum nimis calidum et temerarium »
etc. P. Wesseling. Lect. publ. de Aristob. Jud. ad calcem Valcken. Dia-
trib. p. 131.

(β) « Diesen Aristobulus halten Boddy p. 52. und Eichhorn, Allg. Biblioth.
V. 253. aus nicht ganz zureichenden Gründen für unächt » etc. W. M. L.
De-Wette Lehrbuch der historisch-krit. Einleit. in die Bibel etc. p. 60.
Berlin 1833. tout. « Τοῦτον τὸν Ἀριστόβουλον Ὀδίου καὶ Ἐξηγίας ὑπέλαβον ὡς
μὴ γνήσιον, εἰς μὴ πάντῃ ἀποκρίσας βάσει· σπληνθέντες ».

(γ) Bl. F. Bleek Einig. aphor. Beitrage zu d. Unterch. über den Pen-
tateuch. in E. F. K. Rosenmüller's Biblisch-Exegetisches Repertorium. I
Bd. p. 74. Leipzig 1822.

(δ) Ἰδοὺ αἱ λέξεις τοῦ Ὀδίου αὐταί· « Aristobuli Judaei, qui Ptolemaeo
Philometoris fratri praeceptor fuerit, mentio habetur in epistola

Ἐξηγήσεις συγχωρεῖ γνησίας εἶναι τοῦ Ἀριστοβούλου τούτου συγγραφέας, λέγων « Εἰ δὲ καὶ γνησίος ἐγένετο συγγραφεὺς (τῶν Ἐξηγήσεων) ὁ Ἀριστοβούλος, καὶ ἐζήσεν ἐπὶ τῶν *Πτολεμαίων* (τοῦ Φιλομήτορος καὶ τοῦ Φύσκωνος), ἀλλ' ὅμως ἠδύνατο πλανηθῆναι (περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου, συνεργείᾳ τοῦ Φαληρέως, ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν), ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ψευδαριστέου, γόητος ἀρχαιότητου! » (α). Καὶ ἀπέχεις λοιπὸν ἀναγνώστα, παρ' αὐτοῦ ὁδίου λαβὼν, εὐσύμβολον καὶ δικηριβολογημένον τὸν πολυσχιδῆ τῆς περὶ Ἀριστοβούλου θηρυβώδους πραγματείας *ισολογισμῶν*. Ὅσα πρότερον ἀνετίθει καὶ ἤρνεϊτο, ταῦτα τίθησιν ὁ ἄνθρωπος ἤδη, ἴσα ἰσάκεις εὐγνωμόνως ἀποπληρῶν!

illa quae initio libri II. Maceab. extat; quem eundem fuisse cum Auctore praedictorum Commentariorum existimarunt Viri eruditi, ut Clemens Alex. et Eusebius. Floruisse revera temporibus istis Alexandriae Aristobulum quendam Judaeum eruditum, cuius nomine saltem commentarij isti editi sunt, dubitari non potest. (Hody Libr. II. c. IX. §. 3. p. 189). Τινεὶ δὲ τῶν ὁδίου ὀπαδῶν καὶ αὐτὸ τὸ δῆθεν ψευδεπίγραφον τῶν Ἀριστοβούλου συγγραφῶν προβάλλουσι μετ' ἀμφιβολίας. Οὕτως ὁ Carpov. (Crit. Srcr. p. 485) ἔκρινεν « ἀμφιβολίᾳ καὶ πίστει καὶ ἀκραιότητος τὰς παρ' Εὐσεβίου καὶ Κλήμεντι περιγραφὰς τοῦ Ἀριστοβούλου »! Καὶ καθ' ἡμᾶς δὲ ἡ σοφὴ κατηχητὴς Γλαῖρος, ὁ Γάλλος, νεωτερίζων καὶ αὐτὸς, ἐν γε ταῖς περὶ τῶν Ὁ κρίσει, καὶ Ὀδιῶν πολλαῖς, ἄδελον ἔκρινεν « καὶ ἀδέβαιον, εἰ μὴ τὸ (τοῦ Ἀριστοβούλου) βιβλίον κεχάλευται ὑπὸ τινος Ἰουδαίου ἐλληνιστοῦ ». J. B. Glaire *Introduci. historique et critique aux Livres de l'A. et du N. Testament T. I. p. 183. conf. p. 167. Paris. 1843.*

(α) « Et si fuerit scriptor genuinus (Aristobulus), vixeritque sub Ptolemaeis, potuisse tamen à Pseudo-Aristea, impostore vetustissimo, in errorem abduci. Hody L. II. c. III. §. 2. p. 99. — [Ἀλλ' εἰπερ ὁ Ψευδαριστίας οὗτος ὑπῆρχεν ἤδη ἐπ' Ἀριστοβούλου (τῷ 175 π. Χ.) γόης ἀρχαϊότητος, εἰς τὴν ὑπερθετικὴν λοιπὸν αὐτοῦ παλαιώσιν ἐδαπανήθη πάντως χρόνος μακρὸς, μῖας τοῦλάχιστον ἑκατονταετηρίδος. Καὶ φαίνεται ἄρα ὁ γόης οὗτος τοῦ ὁδίου (κατ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν) ἀκμάσας ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν (τῷ 282: π. Χ.), καὶ τότε ἄρα κατεγοητεύσεν αὐτόν τε τὸν Φιλάδελφον, καὶ τὸν Φαληρέα Δημήτριον, καὶ τὸν ἀρχιερεῖα Ἐλεάζαρον συνάμα μετὰ τῶν Ὁ, πρεσβυτέρων! (πρὸβλ. καὶ ὁπισθ. §. δ, καὶ §. ζ, σημ. καὶ §. θ). — Σημ. ἡμετ.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

*Ζητεῖται περὶ τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ πρὸς Ἀντίγονον
ναυμαχίας καὶ νίκης Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου.*

§. α. Ἱστορῶν ὁ Ἀριστέας ὅπως ὑπεδέξατο τοὺς Ο, τὸ πρῶτον ἐμφανισθέντας ὁ Φιλάδελφος, εἰσάγει τοῦτον λέγοντα πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐφεξῆς· α Μεγάλην δὲ τέθειμαι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐν ἣ παραγεγόνατε· καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἐπίσημος ἔσται πάντα τὸν [τῆς] ζωῆς ἡμῶν χρόνον. *Συνέτυχε δὲ καὶ κατὰ τὴν νίκην ἡμῖν προσπειπῶκεναι τῆς πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίας διὰ δειπνῆσαι σήμερον μεθ' ὑμῶν βουλήσομαι v.*

§. β'. α Τίς ἄρα (ζητοῦσιν οἱ Ὀδριακοί), τίς αὕτη ἡ νίκη τῆς πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίας Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου; Ἐν (λέγουσιν) ἐρωτήσωμεν τὸν κλεινὸν Οὔβασιον, ἀποκριθήσεται (σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Ρικκιόλιος), ὅτι ἡ αὕτη ἔστι, καὶ ἦν ὁ Διόδωρος (Κ. 73—76) διὰ μακρῶν ἐξιστόρησε γενομένην, ἐν ἔτει 3, τῆς 118 Ὀλυμπιάδος· προσθήσει δὲ καὶ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, περιχαρὴς γενόμενος διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἀπαλλαγὴν, διέταξε *θυσιὰν ἐτησίαν καὶ ἐτήσια συμπόσια (α).* Ἀλλ' ἐκ τούτων (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδριαν) φαίνεται ὁ πολυμαθέστατος Οὔβασιος μὴτε τοὺς Ἀριστέου λόγους· μὴτε τὸν Διόδωρον ἱκανῶς ἐννοήσας. Οὔδεμίαν οὗτος ὁ ἱστορικὸς μνημονεύει ναυμαχίαν λαμπράν, οἷαν φαίνεται παιανίζων ὁ Ἀριστέας· ἱστορεῖ δὲ μόνον τὸν μὲν Ἀντίγονον κατὰ γῆν, Δημήτριον δὲ τὸν υἱὸν Ἀντιγόνου διὰ θαλάσσης, μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπιστρατεύσαντας κατὰ Πτολεμαίου· διὰ δὲ τὰς Αἰγυπτίων οὐχὺς προφυλακὰς, καὶ τοῦ Νείλου τὴν πλημμύραν, καὶ τῆς τριχυμίας τὸ μέγεθος, ἠναγκάσθησαν ἀμφότεροι πάλιν ἀναχωρῆσαι παντελῶς ἄπρακτοι, χωρὶς μάχης μηδεμιᾶς. Ἀλλ' οὐδὲ Πausanias μὲννηται ναυμάχου τοῦδε ἀγῶνος, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν στρατείαν

(α) Voss. de LXX, c. 3. — Ricciol. Chronol. T. 1. L. 3. c. 6.

ιστορεῖ (Α. 5, 6). Οὐδὲ, τέλος, ὁ Πλούταρχος λέγει δὲ μόνον οὗτος τοσαῦτα· « Αὐτὸς τ' οὖν (ὁ Ἀντίγονος) ἐντυχὼν κατὰ γῆν πολλαῖς ἀπορίαις, καὶ Δημητρίου χειμῶνι καὶ κλύδωνι μεγάλῳ κινδυνεύσαντος εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ χαλεπούς ἐκριφῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νηῶν ἀπολέσαντος, ἐπανῆλθεν ἄπρακτος » (Δημητρ. §. 10). Καὶ περὶ τῆς ἐτησίας ἐορτῆς σφάλλεται παντάπασι Οὔσισιος· οὐδὲ γὰρ περὶ ταύτης ὁ Διόδωρος εἶπεν οὐδέν· λέγει δὲ μόνον ὅτι, « Πτολεμαῖος δὲ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολέμιων περιχαρὴς γενόμενος, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς χαριστήρια, τοὺς φίλους εἰστία λαμπρῶς ». Καθεῖνο δὲ ματαίως ὑπέλαβεν Οὔσισιος, ὅτι δῆθεν ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀριστέου λόγων καταφαίνεται σαφῶς, ὅτι αὕτη δὴ ἡ ἐτησία ἐορτὴ ἐφυλάττετο μέχρις ἐξ ἡμερῶν Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης. Ἀλλὰ ταῦτα τοσοῦτον ἀπέχουσι τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ λόγων τοῦ Φιλαδέλφου, ὥστε οὐ μόνον οὗτος οὐδὲν οὐδόλως εἶπε περὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ὡς ἐορτάζοντος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοῦναντίον, αὐτὸς λέγει ὅτι καθιέρωσε τὴν ἐορτὴν, τὸ μὲν, διότι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνίκησε τὸν Ἀντίγονον, τὸ δὲ, διότι κατ' αὐτὴν ἦλθον καὶ οἱ Ο'. οὕτως ὁ Ἰώσηπος τοὺς Ἀριστέου λόγους ἐξηγεῖ λέγων· « Τὴν μὲν τοι γε ἡμέραν, καθ' ἣν ἦλθον πρὸς αὐτόν, ἐπιφανῆ ποιήσῃ, καὶ κατὰ πᾶν ἔτος ἐπίσημον εἰς ὅλον τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, ἐπηγγέλλετο· ἔτυχε γὰρ ἡ αὐτὴ εἶναι τῆς παρουσίας αὐτῶν καὶ τῆς νίκης, ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε » (Ἰώσ. Ἀρχ. ΙΒ. β. 10).

§. γ'. « Ἀλλὰ καὶ δοθῇ (λέγουσιν) ὅτι ὁ Ἀριστέας ἐκείνην ἐννοεῖ τὴν νίκην, ἣν ὁ Λάγου Πτολεμαῖος ἐνίκησε τὸν Ἀντίγονον (ὡς ὁ Διόδωρος ἱστορεῖ), καὶ οὕτω πάλιν ὁ Ἀριστέας οὗτος ἐξελέγχεται περιπεσῶν εἰς αἰσχιστον ἀμάρτημα· πρῶτον μὲν, διότι μνημονεύει ναυμαχίας, μηδέποτε γενομένης· ἔπειτα δὲ, καὶ ὅτι ῥητῶς εἶπε τὸν Φιλάδελφον αὐτὸν (οὐχὶ τὸν Λαγίδην) νικήσαντα τὸν μέγαν Ἀντίγονον· ἐν ᾧ ὁ Φιλάδελφος ἤρξατο βασιλεῦεν πολλοὺς ὕστερον ἐνιαυτοὺς μετὰ τὴν Ἀντιγόνου τελευτὴν, παῖς παντάπασι τυγχάνων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς παρὰ τῷ Διοδώρῳ μάχης ἐκείνης. Βεβαίως

δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ φιλάδελφος, εἰς ἑαυτὸν (οὐκ εἰς τὸν πατέρα) τὴν νίκην ἐκείνην ἀναφέρων, ἐν οἷς λέγει (παρὰ τῷ Ἀριστέῃ) «τὴν νίκην ἡμῶν προσπεπτωκέναι» (ἐμοὶ δηλονότι· πληθυντικῶς, ὡς βασιλεὺς, ἐκφραζόμενος, καθὼς καὶ ἐφεξῆς «πάντα τὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον») (α). Ταῦτα λέγει καὶ Ἰώσηπος· «Ἔτυχε γὰρ (ἡμέρα) ἡ αὐτὴ εἶναι τῆς παρουσίας αὐτῶν, καὶ τῆς νίκης, ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησεν». Ὁ δὲ Ρικκιόλιος, ἐκλαμβάνων τὸ πληθυντικὸν ἡμῶν καὶ ἡμῶν ὡς εἰρημένον ἐκ προσώπου αὐτοῦ τε τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ ζώντος ἔτι πατρὸς (ὅποτε νομίζει γενομένην τὴν ἐρμηνείαν), ἀπατάται· διότι κἀν δῶμεν, ἐξ ὑποθέσεως, ὅτι τότε καὶ Ἀριστέας ἐνόμιζε γενομένην τὴν ἐρμηνείαν, ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν οὐδόλως ἠδύνατο παρεισάγειν τὸν Φιλάδελφον ἐπὶ τοσοῦτον τετυφωμένον, ὥστε καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνατιθέναι τὴν νίκην ἐκείνην, ἣν μόνος ἐνίκησεν ὁ πατὴρ, ὁ Λαγίδης, καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς ἔκειτο νήπιος ἔτι ἐν τῇ κοιτίδι».

§. δ'. «Ἄλλον Ἀντίγονον τὸν παρὰ τῷ Ἀριστέῃ τοῦτον ἐνόμισεν ὁ Σαλιανὸς (Χρονικ. ἔτ. 3785, §. 2), τὸν ἐπὶ κλην Γονατᾶν, Δημητρίου μὲν υἱόν, ἐγγενον δὲ τοῦ μεγάλου Ἀντιγόνου. Τοῦτον τὸν Γονατᾶν ὁ Φιλάδελφος βοηθῶν τοῖς Ἀθηναίοις ἐνίκησε, πέμψας ναυτικὸν καὶ Πάτροκλον στρατηγόν, περὶ τὸ ἰγ, ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ ἔτος φαίνεται ὅτι μετεφράσθησαν αἱ Γραφαὶ ὑπὸ τῶν Ο, παρόντων ἤδη κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καθ' ἣν ἡμέραν ἦλθον τὰ εὐαγγέλια τῆς νίκης ἐκείνης». κτλ. Τοιαῦτα ὁ Σαλιανὸς, ὅστις ἀλλαχοῦ πάλιν τίθησι τὴν ἐρμηνείαν περὶ τὸ 7 ἢ 8 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἄλλ' ὅτι μὲν (ἀπαντῶσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων) οὐχὶ τὸν μέγαν Ἀντίγονον, ἀλλὰ τὸν Γονατᾶν ἐξ ἀνάγκης ἐκληπτέον παρὰ τῷ Ἀριστέῃ, τοῦτο παρὲ-

(α) Ἄλλ' ὁ Φιλάδελφος, Ὅδισ, δι' ὅλης τῆς πρὸς τοὺς Ο, προσλαλῶς ἐνικῶς διαλέγεται περὶ ἑαυτοῦ· οἶον, εὐχαριστῶ, τέθειμα, βουλήσομαι κτλ. (Ἀριστέας σελ. 20: Hody), μόνον δὲ τῆς ἀνωτέρω φράσεως (§. α) τὰς ἀνταυμιᾶς ἡμῶν, καὶ ἡμῶν ἐξέφερε πληθυντικῶς. Ὅρθως οὖν ταύτας ἐξέλαβον ἄλλοι ἀπὸ κοινοῦ εἰρημένως ἐπ' ἀμφοτέρων, αὐτοῦ τε τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ ζώντος ἔτι πατρὸς. — Σημ. ἡμῶν.

πεται πάντως ἐκ τῆς χρονολογίας. Ὅτι δὲ τὸν Γονατᾶν ἐνίκησεν ὁ Φιλάδελφος, οἷαν Ἀριστέας λέγει νίκην, δι' ἣν καὶ ἐνιαύσιον ἔταξεν ἑορτὴν, τοῦτο παρ' οὐδενὶ βλέπομεν τῶν ἐνδόξων ιστορικῶν. Ἄν ὁ Ἀριστέας ἐννοῇ (κατὰ τὸν Σαλιανόν) τὸ ναυτικόν, ὅπερ ὁ Φιλάδελφος ἔστειλε κατ' Ἀντίγονου, μετὰ Πατρόκλου νικαρχοῦντος, ἀλλ' ὑπὸ τούτου οὐδὲν ἐπράχθη ἀξιόλογον, οὐδὲ μάχην ὅλως συνῆψε πρὸς Ἀντίγονον· τοσοῦτον ὁ Φιλάδελφος ἀπέχει τοῦ νικῆσαι τότε νίκην ἐτησίας ἑορτῆς, καὶ συμποσίων ἀξίαν! καὶ μάρτυς ὁ Ἰουστίνος ἱστορῶν (ΚΣ, 2), ὅτι κατὰ τὴν στρατείαν ἐκείνην « ὁ Ἀντίγονος πολυτρόπῳ πολέμῳ παρά τε Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως (τοῦ Φιλαδέλφου) καὶ τῶν Σπαρτιατῶν πιεζόμενος, — ὀλίγην δύνανμιν ἐν εἶδει στρατοπέδῳ πρὸς τούτους καταλιπὼν, — ἀπῆλθε πανστρατιᾷ πρὸς τοὺς ἐπιόντας Γαλάτας — (ὡς δὲ τούτους ἐνίκησε) Πτολεμαῖος μὲν (τοῦτ. ὁ τοῦ Πτολεμαίου στόλος) καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐκκλίνοντες τὸν νικητὴν, εἰς τὰ ὀχυρώτερα καταφεύγουσιν. Ἀντίγονος δὲ τὴν τούτων ἀναχώρησιν ἰδὼν, — πόλεμον ἐπάγει τοῖς Ἀθηναίοις ». Ὡσαύτως καὶ Πausanίας λέγων « Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου πεζῶ τε καὶ ναυσὶν ἐπ' Ἀθήνας στρατεύει. Τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀμυνοῦντες ἀφίκοντο μὲν ὁ Αἰγυπτίῳ ὁμοῦ Πατρόκλῳ στόλος, ἐξίσαι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πανδημεῖ, τὸν βασιλέα ἡγεῖσθαι σφίσιν Ἀρέα ἐπιτάξαντες. — Πάτροκλος, ἀποστέλλων ἀγγέλους, προέτρπε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀρέα ἄρχειν τῆς πρὸς Ἀντίγονον μάχης. — Ἀρεὺς δὲ, ὡς σφίσι τὰ ἐπιτήδεια ἐξανήλωτο, ἀπῆγεν ὀπίσω τὴν στρατίαν. — Τοῖς δὲ Ἀθηναίοις, ἀντισχοῦσιν ἐπὶ μακρότατον, ἐποιήσατο Ἀντίγονος εἰρήνην, ἐφ' ᾧ τε σφίσιν ἐπαγάγη φρουρὰν εἰς τὸ Μουσεῖον » (Pausan. Γ, 5, §. 3). Καὶ πάλιν ἀλλαγῶ (Α, ζ. καὶ α) « Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος ναυτικὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐπ' Ἀντίγονον καὶ Μακεδόνας· ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν μέγα ἐγένετο εἰς σωτηρίαν Ἀθηναίοις ».

§. ε. « Καὶ λοιπὸν (συμπεραίνουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων) εἴτε τὸν Μέγαν Ἀντίγονον ἐνόησεν ὁ Ἀριστέας, εἴτε τὸν Γονατᾶν, καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ στόλον τοῦ Φιλαδέλφου, φαίνεται πεπλανημένος λαμ-

πρῶς. Ὁ κλεινότατος Ὑσπέριος (Χρονικ. ἔτ. 3727) ἐνόμισεν, ὅτι τῆς ὑπ' Ἀριστέου πανηγυρισθείσης ταύτης ναυμαχίας παρά τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσιν οὐχ εὐρίσκεται μνεῖα « διὰ τὴν ἑλλειψιν τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ιστοριῶν » Καὶ ἔστι μὲν ἐνδεχόμενον ἴσως καὶ δυνατόν τὸ αἰτιολόγημα, πλὴν ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἀναιρεῖ τὴν περὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἀμφιβολίαν τῶν ἐπιστημόνων καὶ δικαίων περὶ τὰ πράγματα τιμητῶν, ὅσοι μὴ καθωσίωσαν ἑαυτοὺς παραδόντες τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἡρησκευτικῶς εἰς τὸν Ἀριστέαν ».

§. 5. « Ἐγὼ δὲ (προστίθῃσιν Ὁδῖος), εἴπερ ἔξεστιν εἰπεῖν ὅτι μάλιστα φρονῶ περὶ τοῦ πράγματος, ὑπάγομαι καὶ κλίνω ῥαδίως πρὸς τὸ πιστεῦσαι, ὅτι τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην, ἣν Πτολεμαῖος ὁ Κεραυρὸς, Μακεδόνων βασιλεὺς, καὶ τῶν Λαγίδου παίδων ὁ πρεσβύτατος, ἐνίκησε καταναυμαχήσας Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν (ὡς ιστόρησε Μέμνων παρὰ Φωτίῳ, κώδ. σκδ), ταύτην τὴν νίκην ἀνέθηκεν ὁ Ἀριστέας εἰς τὸν Φιλάδελφον Πτολεμαῖον, διότι καὶ τοῦτον εἶχεν ἐκ παραδόσεως μαθὼν, ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου (α).

(α) « Ἐμίσησα (σημειοὶ παρὰ πόδας ὁ Ὁδῖος), καὶ καταφρόνησα πάντες τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους (καὶ τοὶ οὐκ ὀλίγοι), ὅσοι μηδὲνα τῆς ἀληθείας λόγον ποιούμενοι, πειρῶνται μετὰ πεισμονῆς τὰς ἰδίας αὐτῶν πλάνας, καὶν θίμης καὶν μὴ θέμης, ὑπερασπίζειν, μήτε εἴ τι παρ' αὐτοῖς ψευδές, μήτε εἴ τι παρὰ τοῖς ἐναντίοις ὀρθόν τε καὶ καλὸν εὐκρινῶς ὁμολογοῦντες. Ἄλλ' ὅμως παρ' ἐμοὶ τὸ αὐτό ἐστὶ καὶ ἀδιάφορον, εἴτε ἄλλους ἀναιροῖην, εἴτ' αὐτὸς ἐμπαυτόν. Ὅθεν, ἵνα μή τι κρύψω τὸν ἀνσγνώστην, κατ' ἐμοῦ φαινόμενον ἀντιλέγειν, ὁμολογῶ, ὅτι ὁ Λαέρτις μέμνηται ναυμαχίας, ἐν ᾗ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἐνίκηθη, ἀφ' οὗ κατέσχευεν ἤδη τὰς Ἀθήνας. « Μετὰ τὴν Ἀντιγόνου (λέγει) ναυμαχίαν πολλῶν προσιόντων, καὶ ἐπὶ στόλῳ παρακλήσεως ἡ γράφοντων, αὐτὸς (ὁ Ἀρκεσίλαος) ἐσιώπησε (Λαέρτ. Δ. 5, 14). Τὴν δ' αὐτὴν ἴσως ναυμαχίαν σημαίνει καὶ ὁ Πλούταρχος λέγων, ὅτι « ἐν τῇ περὶ Κῶν ναυμαχίᾳ — μέλλων (ὁ Ἀντίγονος) ναυμαχεῖν πρὸς τοὺς Πτολεμαίου στρατηγούς, εἰπόντος τοῦ Κυβερνήτου πολὺ πλείονας εἶναι τὰς τῶν πολεμίων ναῦς, ἐμὲ δὲ, ἔφη, αὐτὸν παρόντα πρὸς πόσους ἀντιτάττεται »; (Πλούταρχ. Ἀποφθ. Βασιλ. καὶ ἐν τῷ Π. τ. ἐαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόν.). Ταύτης οὖν τῆς νίκης ὁ Ἀριστέας μνημονεύων, καὶ ἄλλην ἡμῖν παρέσχευ ἀποδείξειν, ὅτι τὴν τῶν Γραφῶν ἑρμηνείαν ἐνόμιζε γενε-

Ἀπαντῶμεν.

§. ζ. Ὅτι τῶν Γραφῶν ἡ ἐρμηνεία γέγονεν ἐπὶ τῆς διετίας καθ' ἣν ὁ Φιλαδέλφους ἐβασίλευε ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς, προείπομεν (Κεφ. Γ §. α, κτλ.). Τότε λοιπὸν ἐγένετο καὶ ἡ παρὰ τῷ Ἀριστέα πρὸς Ἀντίγονον νικηφόρος ναυμαχία τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλ' Ἀντίγονος οὗτος ὁ μέγας οὐκ ἂν ἦν (ὡς ἥδη πᾶν πρόφην τεθνηκώς)· ὑπῆρχεν ἄρα ὁ τοῦτου ἔγγονος, τοῦ δὲ Δημητρίου υἱός, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὅστις, καὶ τοι μήπω τότε τῆς Μακεδονίας κεκρατηκώς, ἐβασίλευεν ὁμῶς καὶ πρότερον ἐν τῇ Ἑλλάδι δι' ὧν δέκα ἐτῶν (βλ. ὅπισθ. σελ. 216)· ὅθεν καὶ περὶ τὸ δ, τῆς 124 Ὀλυμπ. (δύο περίπου ἔτη μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτήν) ἐναυμάχησε καὶ πρὸς τὸν Κεραινὸν ἐπελθόντα στόλῳ μεγάλῳ (βλ. ὅπισθ. σελ. 215). Τοιαύτην τινὰ ναυμαχίαν ἴσως καὶ πρότερον ἔτι πρὸ δύο ἐτῶν συνάψας πρὸς τοὺς Φιλαδέλφου

μὲν οὐκ καθ' ὃν καιρὸν συνεβασίλευε τῷ πατρὶ ὁ Φιλαδέλφους, ἀλλὰ πολλοὺς ὕστερον ἑνιαυτοῦ. Καθότι ὁ Γονατᾶς Ἀντίγονος ἤρξατο βασιλεύειν 5, ἔτι μετὰ τὴν Λαγίδου τελευτήν (Εὐσέβ. Χρονικ.)· κατίσχε δὲ τὰς Ἀθήνας Ὀλυμπ. ρθ, τὸ 3, ἥτοι τῷ α3, μετὰ τὸν Λαγίδου θάνατον. — Ἀπέδωκε δὲ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν τοῖς Ἀθηναίοις ἔτι 29, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαγίδου (Εὐσέβ. Χρονικ.). — Πρὸ ταύτης οὖν τῆς ἐποχῆς φαίνεται ὅτι ἐνίκηθη, ναυμαχήσας πρὸς τὸν Φιλαδέλφου στόλον, καὶ ἴσως κατ' αὐτὸ τὸ α3, ἔτος ἀπὸ τῆς Λαγίδου τελευτῆς; (Hody pag. 58). — [Καλὴ καὶ γενναία τοῦ περικλεοῦς Ὀδίου ἡ ἐξομολόγησις! ἀλλ' (εἰ δεῖ τ' ἀληθῆς εἰπεῖν) καὶ φιλένδοξος ὀλίγον, ἢ καὶ πάντῃ περιττὴ! Εἰ γὰρ τούτους τοὺς συγγραφεῖς εὐρίσκειν ἐναντίους πρὸς τὴν ἀνωτέρω περὶ τοῦ Κεραινοῦ προεκτεθεισάν ἀμαρτυρίαν αὐτοῦ γνώμην, τί μὴ ταύτην ἀπέπτυσεν καὶ ἔλως, μὴ μολύνας τὸ χαρτίον; ἀλλ' ἴσως ἐμυμήθη τοὺς φιλοτίμους λιθεῖς ἐκείνους, οἵτινες ἢ πρόσωπον, ἢ σχῆμα τι χάρᾳ ζήντες ἡμαρτημένως, ἔπειτα τοῦτ' αὐτὸ διωρθωμένως ἀποδόντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος, παραλείπουσιν ἄδικτον καὶ τὸ πρῶτον χάραγμα, φειδόμενοι, μὴ ταφῇ παντάπασιν εἰς τὴν λήθην ὁ πρότερος πόνος, ἀγνωστος καὶ ἀθαύρατος καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν θεωρῶν! ἴσως δὲ καὶ τὸ κατ' Ἀριστέου πάθος ἐπίσσει τὸν ἄνδρα γράφειν ὡς ἔρηκτα, καὶ ἔσα κἀλλιον ἂν ἔμενον ἄρρηκτα καὶ ἄγραφα. «Καὶ τι (λέγει ὁ Δεμάστιος) ἐν τοῖς δικαστηρίοις κεκώλυται τοῖς κατηγοροῖσι ταιαυτὰ μινυρίσματα προφέρειν. Ἀλλ' αὐδ' ἂν καταδικασθεῖν πώποτε παρὰ δικασταῖς δικαίαις ἐγκαλοῦμενος, ὅταν ὁ κατηγορὸς αὐτὸς ἑαυτὸν κατακρίνῃ. Ἢ δὲ τοῦ Ἀριστέου διήγησις, εἰ καὶ ἔλως ἔλειπον αἱ τοῦ Λαερτίου καὶ Πλουτάρχου μαρτυρίαι, οὐδὲν ἥτιον ἂν ἦν ἀληθές» (Diss. V. p. 499). Περὶ δὲ τῆς Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Γονατᾶν ναυμαχίας, βλ. εὐθὺς ἐν τῇ ἀπαντήσῃ. — Σημ. ἡμεῖς.]

στρατηγούς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν, ἐνίκηθη. Καὶ ταύτης τῆς νίκης τὰ εὐαγγέλια ἀφίκοντο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν συγχρόνως μετὰ τῶν Ο.— Ἀλλὰ τοιαύτην (λέγουσι) ναυμαχίαν τοῦ Γονατᾶ πρὸς τὸν Φιλαδέλφον, ἐπὶ ζῶντος ἔτι τοῦ Λαγίδου συμβᾶσαν, οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἱστορήσεν.— Ἀλλ' ἱστορήσεν αὐτὴν Ἀριστέας ὡς πάλιν ὁ Λαέρτιος καὶ ὁ Πλούταρχος καὶ Ἰουστίνος (καὶ τοὶ μὴδ' οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἐν πᾶσιν ὁμολογοῦντες) ἐμνημόνευσαν τὴν ὕστερον εἴτε περὶ τὴν Κῶν, εἴτε περὶ τὴν Ἄνδρον γενομένην ἐπὶ τοῦ Θ, ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ταῦτα πρῶτον ἀπαντῶμεν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ὀδίων. Εἰ δὲ καὶ μαρτυρίαν οὗτοι πάντως ἀπαιτοῦσιν, ἐφαρμόζομεν λοιπὸν ἐπὶ τῆς τιθεμένης προτέρας ταύτης ναυμαχίας, τὴν ἣν Ὀδῖος ἐξ εἰκασίας ἐμνημόνευσεν ἀνωτέρω (σελ. 453) μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου περὶ τῆς ἀμφὶ τὴν Κῶν ναυμαχίας τοῦ Γονατᾶ πρὸς τοὺς *Πτολεμαίου στρατηγούς* (α). Αἱ δὲ περὶ τῆς ὕστερας τοῦ

(x) Ὁ Δεμάγιστρος (Diss. V. p. 499) ὀρίζων τὸν χρόνον τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ναυμαχίας, φαίνεται πῶς ἀποδεχόμενος τὴν ἀνωτέρω παρ' Ὀδίου μνημονευθεῖσαν κατ' Ἀντίγονον (τοῦ Γονατᾶ) ναυμαχίαν τοῦ Φιλαδέλφου, προστιθεὶς εἰς τοῦ Λαέρτιου καὶ Πλουτάρχου τὰς μαρτυρίας καὶ ἄλλην τοῦ Ἰουστίνου, λέγοντος· «ὅτι Πτολεμαῖος (ὁ Φιλαδέλφος) ἐνίκησε τὸν Ἀντίγονον ναυμαχήσας κατὰ τὴν Ἄνδρον (Justin. prolog. L. 27). Λέγει δὲ τὴν ναυμαχίαν ὁ Ἰουστίνος γενομένην κατὰ τὴν Ἄνδρον, ἅτε μίαν καὶ αὐτὴν εἶσαν τῶν Κυκλάδων, ὡς ὁ Πλούταρχος πάλιν ἀνόμασε τὴν Κῶν («ἐν τῇ περὶ Κῶν ναυμαχίᾳ»). Ἄλλ' ὁ σοφὸς Δεμάγιστρος φαίνεται πρὸς αὐτὸν διαφωνῶν διεῖσι ἀλλաχοῦ τῆς Ἀπολογίας ἐρβότερον θεωρεῖ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν γενομένην περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας, ἢ δὲ πρὸς τὸν Γονατᾶ, αὕτη ναυμαχία γέγονεν εἰ καὶ μὴ περὶ τὰ μείσα (καθὼς Ὀδῖος ἀνωτέρω συνεῖκασεν), ἀλλ' ἐξάπαντος περὶ τὸ 10, ἢ τὸ 9 ἔτος βασιλεύοντος τοῦ Φιλαδέλφου. Τότε καὶ ὁ τοῦ Ὀδίου ἔκδικος (βλ. ὁπισθ. κεφ. Ζ. §. λ) πιθανολογεῖ τὴν ἐρμηνείαν, ὡς ἐκ τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ταύτης ναυμαχίας, ἣν καὶ αὐτὸς τὴν κατὰ τοῦ Γονατᾶ ἐκλαμβάνει, τιθεὶς περὶ τὸ α, τῆς 126 Ὀλυμπιάδος, καὶ τὸ 9 ἔτος τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας (Vindication of the history etc p. 110 sqq.). Ὁ δὲ τὰ πλείστα τῶν ὀδικῶν φρονημάτων υἱοθετήσας σοφώτατος Ροδομύλλερὸς προεχώρησε καὶ μακρότερον, ὅ ὁ Ἀριστέας (λέγει) ἱστορεῖ ναυμαχίαν τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, περὶ ἧς οὐδὲν εἶπεν οὐδεὶς συγγραφεύς»!! (Rosenmüll. Handbuch für die Literatur etc p. 380 Tom. 2). Καὶ ποῦ τοιαύτην ναυμαχίαν ῥητῶς ἱστορήσεν Ἀριστέας; πῶς δὲ πάλιν οὐδεὶς τῶν ἱστορικῶν ἐμνημόνευσε ναυμαχίας Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Γονατᾶν;

φιλαδέλφου πρὸς τὸν Ἰονατᾶν ναυμαχίας μαρτυρίαι τοῦ Λαερτίου καὶ Ιουστίνου οὐδεμίαν ἔχουσι χώραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος.

§. γ. α. Ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον νομίζομεν, ὅτι ὁ Ἀριστέας μνημονεύει ναυμαχίαν καὶ νίκην Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου, πρῶτην πρὸς αὐτὸν τὸν μέγαν Ἀντίγονον γενομένην, ἧς τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν ἐπετέλουν καθ' ἣν ἡμέραν ἦλθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἱ Ο, καθὼς ἔκρινεν ὀρθῶς ὁ γηραιὸς Οὔόσσιος. — « Ἀλλὰ κατ' Ἀντιγόνου τοῦ μεγάλου (λέγουσι) ναυμαχίαν καὶ νίκην τοῦ Λαγίδου λαμπρὴν (οἷαν ἐμνημόνευσεν Ἀριστέας), οὐχ εὐρίσκομεν ἱστορουμένην παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις ἱστορικοῖς ». — Ἐστω τοῦτο πρὸς τὸ παρόν. Ἀλλὰ μήποτε παρὰ τοῦτο ψεύδεται ὁ κατὰ τοὺς Ἀριστοβούλου χρόνους ἤδη παλαιὸς (καθὼς ὡμολογήθη σελ. 448) καὶ Ἀλεξανδρινὸς Ἀριστέας, οὕτως ἀναισχύντως ἢ ἀναισθήτως πλάττων βασιλικὰς ναυμαχίας καὶ νίκας παντάπασιν ἀνυπάρκτους; ἀλλὰ τοῦτο μόνη τις ἰσχυρογνώμων καὶ πάντολμος ἐμπάθεια χωρεῖ. Οἱ δὲ τῷ ὄντι δίκαιοι τῶν ἀρχαίων πραγμάτων ἐκτιμηταί, ὅσakis βλέπουσιν ἱστορικὸν συμβεβηκὸς ἐν παρόδῳ καὶ ἀκροθιγῶς μνημονευόμενον παρ' ἐνὶ τινι καὶ μόνῳ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅταν μῆτε πρὸς τὸν χρόνον μῆτε πρὸς τὰς ἄλλας περιστάσεις προφανῶς ἀντιβαίνει τὸ πρᾶγμα, ψῆγμα τοῦτο κρίνουσι χρυσοῦ, πολύτιμον εἰς τὴν ἱστορίαν, ἥτις ἐν πολλοῖς ἐξελέγχεται πολλάκις ἐλλειπῆς (καὶ μάλιστα περὶ τὰ Πτολεμαϊκὰ), διὰ τὴν ἀτέλειαν τῶν εἰς ἡμᾶς περισφθεισῶν ἐκ τῶν τότε χρόνων ἱστοριῶν, καθὼς ἔκρινε περὶ τούτου σοφῶς ὁ σοφὸς Ὑσσερίος. Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδῖος φοβούμενος μὴ φανῇ καθωσιωμένος εἰς τὸν Ἀριστέα, καθωσιώθη ὅλος εἰς ἑαυτὸν, μῆτε τὴν Ὑσσερίου μῆτε τὴν Οὔοσσιου καὶ τοσοῦτων ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν ἀποδεξάμενος γνώμην, ἀλλὰ μὴδ' αὐτὰ τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἱστορικοῖς σφῶζόμενα γνωρίσματα τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ μνημονευομένης ναυμαχίας.

§. θ'. Τὴν ναυμαχίαν ταύτην (ὅσον ἂν Ὀδῖος ἀντιλέγῃ) ἱστορεῖ Διόδωρος· καὶ ὁ σοφὸς Οὔόσσιος, ὅσον συντόμως καὶ βραχυλόγως, τόσον εὐλόγως καὶ δικαίως ἀπέφηνε τὴν αὐτὴν παρὰ τε τῷ Διόδωρῳ καὶ τῷ Ἀριστέᾳ. Καὶ ἡ δεῖξις πρόχειρος.

§. ι. Πρῶτον. Ὁ Διόδωρος, εἰ καὶ μὴ ῥητῶς ἱστορεῖ ναυμαχίαν ἐκ παρατάξεως ἐν τῷ πελάγει γενομένην, ἱστορεῖ ὁμῶς τὸν Ἀντιγόνου μετὰ Δημητρίου στόλον πειραθέντα τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποβάσεως, καὶ ἀποκρουσθέντα ὑπὸ τε τῶν παραλίων τοῦ Πτολεμαίου προτειχισμάτων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς στόμασι τοῦ Νείλου ἀμυνομένων ἐνόπλων πλοίων, ἢ σκαφῶν. Ἰδοὺ αἱ λέξεις αὐταὶ τοῦ ἱστορικοῦ· « Ἀντίγονος — προσέπλευσεν ἐπὶ τὸ καλούμενον Ψευδόστομον, νομίζων ἐνταῦθα δυνήσεσθαι τινας τῶν στρατιωτῶν ἀποβιβᾶσαι. Εὐρὼν δὲ πρὸς αὐτῷ φυλακὴν ἰσχυράν, καὶ τοῖς τε ὀξυβέλεσι καὶ τοῖς ἄλλοις παντοίοις βέλεσι ἀνειργόμενος, ἀπέπλευσεν. — Ἔπειτα προσέπλευσεν ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ Νείλου τὸ καλούμενον Φαγνητικόν » (ἄλλ. *Φατριτικόν*, ἢ καθὼς ὁ Στράβων, *Φατρικόν*). « Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Πτολεμαῖον πυθόμενοι τὸν κατὰ πλοῖον τῶν πολεμίων, ἤγον ὀξέως βοηθήσαντες· καὶ τὴν δύναμιν διασκευάσαντες ἔστησαν ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν. Ὁ δὲ Δημήτριος ἀποτυχὼν καὶ ταύτης τῆς ἐκβάσεως, — ἐπαλινδρόμει παντὶ τῷ στόλῳ. Εἴτ' ἐμπεσόντος βορέου λαμπροῦ, καὶ τοῦ κλύδωνος εἰς ὕψος αἰρομένου, τρία μὲν σκάφη τῶν τετρηρικῶν, καὶ τῶν στρατιωτικῶν πορείων ἅμα (ἴσ. ἄλλα) κατὰ τὸ αὐτὸ βιαιότερον ὑπὸ τοῦ κύματος εἰς τὴν γῆν ἐξεβράσθη, καὶ τοῖς περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὑποχείρια κατέστη. — Τῶν δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον διειληφόντων πᾶσαν τὴν περὶ τὸν ποταμὸν ἔκβασιν φυλακαῖς ἰσχυραῖς, καὶ πολλῶν μὲν σκαφῶν ποταμίων αὐτῷ παρεσκευασμένων, πάντων δὲ τούτων ἐχόντων βέλη παντοῖα καὶ τοὺς χρησομένους αὐτοῖς ἄνδρας, οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον οὐ μετρῶς ἤπορουντο. — Καὶ ταχὺ πάλιν ὁ Ἀντίγονος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν, συμπαραπλέοντος αὐτῷ καὶ τοῦ στόλου παντός » (Διόδωρ. Κ, §. 75—76.). Ἐκ τῶν Διοδώρου τούτων βλέπομεν σαφῶς, ὅτι ὁ τοῦ Ἀντιγόνου στόλος βιαζόμενος τὴν ἀπόβασιν, ἐμάχετο πάντως πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον· καὶ οὗτοι πάλιν ἐδέχοντο τοὺς πολεμίους ἐπιπλέοντας, ὅπλα τε ἀνταίροντες, « ναύμαχα δόρατα μακρά » (τὸ τοῦ ποιητοῦ), καὶ βέλεσι παντοίοις ἐκ τῆς παραποταμίας γῆς, καὶ σκάγεσι μάλιστα πολλοῖς ὥπλι-

σμένοις ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ κωλύοντες τὴν ἀπόβασιν. Τοιαύτη δὲ μάχη νηῶν ἐπιπλεουσῶν πρὸς ἄλλας ἀνθισταμένας, καὶ ὑπὸ τῶν παραλίων ἅμα φυλακῶν ἐνισχυομένας, τί ἂν ἕτερον εἴη, ἢ πῶς ἂν ἄλλως λέγοιτο, εἰ μὴ *Ναυμαχία*; Ἡ μήπως μάχη νηῶν ἐν πελάγει μὲν ἔστι τε καὶ λέγεται *ναυμαχία*, ἐν δὲ τῷ ποταμῷ καὶ τοῖς στενοῖς καὶ παρ' αἰγιαλοῖς, οὐ; Καὶ ὅτε λοιπὸν ὁ Κίμων μετὰ τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων προσεφέρετο πρὸς τὰς νῆας τῶν Περσῶν, εἰσορμισάμενος εἰς Εὐρυμέδοντα τὸν ποταμὸν, εἴπερ αὐταὶ μὴ ἀντεξέπλεον, ἐδέχοντο δὲ τὸν Κίμωνα μένουσαι κατ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν, τότε ἐκείνη ἡ μάχη οὐκ ἂν ἐλέγετο *ναυμαχία*; (Πλούτ. Κίμων. §. 16). *Ναυμαχία* διαρκῆς οὐκ ἐγένετο καὶ ἐκείνη ἡ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Συρακουσίων, « ἐν τῷ λιμένι κατ' ὀλίγους *ναυμαχισάντων*; » (Διόδωρ. ιγ, 15). Καὶ τῶν μὲν Ἑλλήνων *κοίτης* ἐπὶ νηυσὶ πολεμούντων, καὶ τοὺς Τρῶας ἀμυνομένων, ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν ναύσταθμον ἐφορμήσαντας, ἐλέγετο ἡ ἐπὶ ταῖς νηυσὶ *μάχη* (ἰλ. Ν.), πρὸς δὲ τὸν ἐπιπλέοντα τοῦ Ἀντιγόνου στόλον ἐν τοῖς τοῦ Νείλου στόμασι, καὶ ἀπὸ πλοίων πολλῶν καὶ ἀπὸ τῆς παραλίας οἱ Αἰγύπτιοι μαχόμενοι οὐκ ἐναυμάχουν; Ὁ δὲ πάλιν ἐκ τῆς τοιαύτης *ναυμαχίας* πλοῖα τῶν πολεμίων (πορεῖα στρατιωτῶν καὶ σκάφη τετρηρικά) ὑποχείρια λαβὼν ὑπὸ τοῦ κύματος ἐκβρασθέντα, καὶ πολλῶν δὲ πρὸς αὐτὸν αὐτομολησάντων κρατήσας (Διόδωρ. αὐτόθ.), καὶ τὴν ἀπόβασιν πάντοθεν ἀποκρούσας, καὶ, τέλος, ὅλον τὸν Ἀντιγόνου στόλον παλινδρομῆσαι καταναγκάσας Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης, πῶς ἂν ἄλλως καλοῖτο εἰ μὴ *ναυμαχία*; Καὶ ταῦτα μὲν ἐξωγράφησεν ὁ Διόδωρος. Ὁ δὲ Πausanias τὴν αὐτὴν Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ Λαγίδου στρατεῖαν ἱστορῶν, οὐχ ἀπλῶς σκάφειν, ἀλλὰ, μᾶλλον ἐκφαντικώτερον, *τριήρεσιν* εἶπεν ἀμυνομένον τοὺς πολεμίους τὸ Πτολεμαίου ναυτικόν. « Πτολεμαῖον (λέγει) εἰς Αἴγυπτον, Ἀντιγόνος τε κατὰ γῆν, καὶ ναυσὶν ἅμα ἐπολιόρκει Δημήτριος. Πτολεμαῖος δὲ εἰς πᾶν ἀφικόμενος τοῦ κινδύνου, διέσωσεν ὅμως τὴν ἀρχὴν, στρατιᾷ τε ἀντικαθήμενος ἐπὶ Πηλουσίῳ, καὶ *ΤΡΙΗΡΕΣΙΝ* ἀμυνομένος ἅμα ἐκ τοῦ ποταμοῦ (Πausan. Α. §. 6).

§. ια'. Δεύτερον. Τὴν ἐκ τῆς ναυμαχίας ταύτην νίκην πόσον μέγα εὐτύχημα ἐνόμιζεν ὁ Πτολεμαῖος, ἱστορεῖ λαμπρῶς αὐτὸς πάλιν ὁ Διόδωρος λέγων « Πτολεμαῖος δὲ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολεμίων περιχαρὴς γενόμενος, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς χαριστήρια, τοὺς φίλους εἰστία λαμπρῶς. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς περὶ Σέλευκον καὶ Αντίμαχον καὶ Κάσσανδρον ἔγραψε περὶ ΤΩΝ ΕΥΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, καὶ περὶ τοῦ πλήθους τῶν πρὸς αὐτὸν αὐτομολησάντων. Αὐτὸς δὲ τὸ δεύτερον (α) ἠγωνισμένος ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου, καὶ νομισας ΔΟΡΙΚΗΤΩΝ ἔχειν τὴν χώραν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν » (Κ. 76.). Καὶ λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος οὕτως ἐτίμα τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην, ὥστε δι' αὐτὴν ἐνόμιζεν ὅτι ἀπέβη τῆς Αἰγύπτου πάσης δορικτήτωρ, δορι τούτῳ δηλαδή, τῷ ἀπὸ τῶν τριηρέων πρὸς τὸν Ἀντιγόνου στόλον πολέμῳ (διότι κατὰ γῆν οὐδεμίαν συνῆψε μάχην) νικήσας τοὺς πολεμίους, καὶ τὴν χώραν ἔμπειδον κτησάμενος (β). Εἰ δ' ἐσφύζοντο καὶ καθ' ἡμᾶς αἱ τούτου πρὸς τοὺς περὶ Σέλευκον καὶ Αντίμαχον ἐπιστολαί, ἐν αἷς τὰ εὐτυχήματα καὶ κατορθώματα τῆς μάχης ἐκείνης διέγραφε (καὶ ἀφ' ὧν ἴσως καὶ Διόδωρος ἀντέγραψε καὶ ἄλλα καὶ αὐτὸ τὸ τῶν εὐτυχημάτων), ἐβλέπομεν ἂν ἴσως καὶ αὐτὸν τὸν Λαγίδην ναυμαχίαν ῥητῶς τὴν ἀμυντικὴν ἐκείνην μάχην ἀποκαλοῦντα, καθὼς αὐτὴν ἐνόμασεν ὀρθῶς καὶ δικαίως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Φιλάделφος παρὰ τῇ Ἀριστέα.

§. ιβ'. Τρίτον. Μετὰ τὴν μάχην ἐκείνην ὁ Πτολεμαῖος « θύσας τοῖς θεοῖς χαριστήρια τοὺς φίλους εἰστία λαμπρῶς » ταῦτα δὲ λέγων ὁ Διόδωρος, ἅπαξ ἐννοεῖ τότε μόνον γενομένην καὶ τὴν ἐστίασιν (καθὼς καὶ ὁ Ἑκδικος ὀρθῶς παρετήρησε, σελ. 86 κτλ.).

(α) Τὸ πρῶτον ἠγωνίσθη κατὰ Περδίκκου (Ὀλυμπ. 114, τὸ γ) μετὰ πολλῆς στρατιᾶς εἰς Αἴγυπτον στρατεύσαντος (Διόδωρ. ιη, 33—36. Πausan. Α. 6.). ὁ δὲ δεύτερος οὗτος ἀγὼν ἐγένετο μετὰ ἔτη περίπου 12 (Ὀλυμπ. 118, τὸ γ) τῷ 305 π. χ. βλ. Champol. Annal. des Lag. T. I. p. 339—343.

(β) « Τὴν Αἴγυπτον ὥσαυτε δορικτήτων εἶχε », εἶπε περὶ Πτολεμαίου ὁ Διόδωρος (ιη, §. 43), καὶ ὅτε τὸν πρῶτον ἠγωνίστατο ἀγῶνα, « παραδόξως ἀποτετριμμένος τὸν τι Περδίκκον καὶ τὰς βασιλικὰς δυνάμεις » (πρβλ. καὶ π.βλ. ιη, §. 39).

παρὰ δὲ τῷ Ἀριστέα καὶ ὕστερον φαίνεται κατ' ἔτος ἑορταζομένη τῆς νίκης ἐκείνης ἡ μνήμη, καθ' ἣν συνέπεσε καὶ ἡ ἡμέρα τῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφίξεως τῶν Ο, (μετὰ ἔτη περίπου 22 ἀπὸ τῆς ναυμαχίας). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Διοδώρος περὶ τῆς ἐνιαυσίας ταύτης ἑορτῆς ἐσιώπησε, μὴ παρὰ τοῦτο οὐκ ἤγετο κατ' ἔτος ἡ ἑορτή; Ἀλλ' ὅσον ἐκ τῆς Διοδώρου σιωπῆς οὐδ' αὐτὴ λοιπὸν ὑπῆρξεν ἢ πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν νικηφόρος ναυμαχία τοῦ Φιλαδέλφου. Εἰ δὲ ταύτην μόλις διὰ μιᾶς λέξεως ὑπεστήμανεν ὁ Λαέρτιος, ἐν παρόδῳ δὲ καὶ ἀσαφῶς ὁ Πλούταρχος, διαφύως δὲ πάλιν παρὰ τοῦτον ὁ Ἰουστίνος (τὴν *Ἀνδρῶν* ὀνομάζων ἀντὶ τῆς *Κω*), καὶ τὴν ὑπὸ Διοδώρου λοιπὸν σιωπηθεῖσαν ἐτήσιον ἀνάμνησιν τῆς ἑορτῆς ἐμνημόνευσεν ἄλλος ἱστορικὸς, ὁ Ἀριστέας, τοσοῦτ' ἢ μᾶλλον τῆς Διοδώρου σιωπῆς πιστότερος, ὅσῳ καὶ πλησιέστερος ὑπῆρχε, καὶ σύγχρονος συνεορταστῆς καὶ συνδαιτυμῶν τῆς αὐτῆς ἑορτῆς. Ὅτι δὲ καὶ πόλεις πολλάκις καὶ βασιλεῖς εἴτε μεγάλων κινδύνων ἀπαλλαγέντες, εἴτε λαμπροῦ τινος εὐτυχήματος ἀπολαύσαντες, καὶ ἐπὶ πόλεων δὲ κτίσει, καὶ γενεθλίοις, ἢ ἀναγορεύσει βασιλείων, καὶ δι' ἄλλας ἀξιωματικὰς αἰτίας, ἐώρταζον ἐτήσιους ἑορτάς καὶ παρὰ βαρβάρους καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, περιττοὶ γινόμεθα φέροντες παραδείγματα. Ἐν μόνον μνημονεύομεν, τὴν λεγομένην τῶν Ταραντίνων *Νηστείαν* (ἑορτὴν εἰς νηστείας ἀνάμνησιν). Εἰώρταζον δὲ ταύτην οἱ Ταραντῖνοι, διότι « Πολιορκουμένων αὐτῶν ὑπὸ Ἀθηναίων, καὶ μελλόντων ἀλῶναι λιμῶ, οἱ Ῥηγῖνοι ἐψηφίσαντο μίαν ἡμέραν ἐν ταῖς δέκα νηστεύειν, καὶ ἐκείνης τὰς τροφὰς ἐκχωρῆσαι Ταραντίνους. Ἀποστάντων οὖν αὐτῶν (τῶν πολιορκητῶν), ἐσώθησαν καὶ μεμνημένοι τοῦ πάθους, ἑορτὴν ἄγουσι τὴν καλουμένην *Νηστείαν* οἱ Ταραντῖνοι » (α). Εἰ δὲ ταῦτα μία πόλις, οἱ Ταραντῖνοι, πολὺ

(α) Αἰλιαν. Π. ἱστορ. Ε. κ. « Ἄλλη δὲ πολὺ διάφορος παρ' Ἀθηναίους *Νηστεία* λεγομένη κἀκείνη, σκυθρωποτάτη ἡμέρα, ἡ τρίτη καὶ μίση τῆς (ἐξ Αἰγύπτου. Ἡρόδ. β, 171) ἑορτῆς τῶν Θεσμοφορίων, καθ' ἣν ἐν νηστεύον αἱ γυναῖκες (Πλούταρχ. Δημοσθ. Σ. λ. πρὸς Ἀθην. δ, 156 καὶ ε, 307· δθεν καὶ *Νηστεία* ἡ θεσμοφόρος Δήμητρα· Νικάνδρ. Ἀλεξ. 136). Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι αὕτη τῶν πολλὰ καὶ

μαλλον ἐμελλεν ἐορτάζειν τὴν ἀείμνηστον ἐκείνην *Νίκην*, δι' ἣν
 δορίκτορον ἔσχεν ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος
 ὁ Λαγίδης, ὅστις, καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἔλαβε τῆς Αἰγύπτου τὴν
 ἀρχὴν, ἔστησε καὶ *Πενταετηρίδα*, καὶ ἐπαχὴν ἐπισημοτάτην, τὴν
 ἀπ' αὐτοῦ παρονομασθεῖσαν τῶν *Λαγιδῶν*. Καὶ Ἀθηναῖοι δὲ κατ'
 ἔτος (6, Βοηδρομι.) ἐώρταζον τὴν ἐν Μαραθῶνι Νίκην (Πλούτ. πότ.
 Ἀθηναῖοι — ἐνδοξότ.).

§. ιγ'. Τούτων οὕτω τεθέντων, ἀναλάβωμεν τοὺς παρὰ τῷ Ἀρι-
 στέᾳ πρὸς τοὺς Ο, λόγους τοῦ Φιλαδέλφου, ἐξ ὧν τὴν ἀμαθῆ τοῦ
 Ἀριστέου νοθεῖαν ὡσφράνθη καὶ κατέδειξεν ἡ τοῦ Ὀδίου κριτικὴ.
 « Μεγάλην δὲ τέθειμαι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐν ᾗ παραγεγόνατε
 καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἐπίσημος ἔσται πάντα τὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον.
 Συνέτυχε δὲ καὶ κατὰ τὴν *νίκην* ἡμῖν προσπεπτωκέναι τῆς πρὸς
 Ἀντίγονον ναυμαχίας » κτλ. (α). Λέγει τοίνυν ὁ βασιλεὺς, ὅτι
 μεγάλην καὶ λαμπρὰν νομίσας τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῶν Ο,
 ἐπίσημον αὐτὴν καταστήσει, καὶ τιμήσει δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς.

ἄλλα ἐκ τῆς Ἀσίας παραλαβόντων Ἀθηναίων ἡ νηστεία ἐτελεῖτο κατὰ μῆνα Πυαν-
 ψιδῶνα, τὸν αὐτὸν καὶ παρ' Ἑβραίοις *Τισρι* (Ὀκτώβριον), ὁπότε (τῇ 10 τοῦ μηνός)
 καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἦγετο πάνδημος νηστεία, κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ
 Ἰασμοῦ (Λευϊτ. ις, 29, 34. πρὸς Θεοδώρ. εἰς τὰ Ἀπορ. Λευϊτ. ἔρωτ. κβ. βλ. καὶ
 Πράξ. κς. 9). ταύτης τῆς νηστείας ἐμνημόνευσε καὶ Πλούταρχος (Συμποσ. Δ. ε). Βλ.
 Spanhem. Observat. εἰς Καλλίμ. ὕμν. Δήμητρ. στίχ. 12. σελ. 757. τόμ. β.

(α) Οὕτω καὶ Ἰώσηπος· « Ἐτυχὲ γὰρ ἡ αὐτὴ (ἡμέρα) εἶναι τῆς παρουσίας αὐτῶν
 (τῶν Ο), καὶ τῆς νίκης, ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε » (Ἀρχ. ΙΒ. κεφ. β, §. 10).
 Σημειώσαι δὲ ὅτι ἦν ὁ Ἀριστέας εἶπε *νίκην*, ὁ Ἰώσηπος ἐξέφρασε κοινότερον
νίκης ἡμέραν (σύνθεσις δὲ παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς μάλιστα καὶ τὴν ἑορτὴν
 ἀπλῶς ἡμέραν καλεῖν, ὡς, « τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς » Πράξ.
 β. 1. τουτ. τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντ.). τοῦτ' αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸ *νίκη* (ἐπὶ νίκη
 ἑορτῇ), ὡς καὶ τὸ *νηστεία* (ἀνωτέρω), καὶ μυρίων ἄλλων ἑορτῶν ὀνόματα
 ἀπαρallάτως λεγόμενα πρὸς τὴν ἀφορμὴν, ἣ τὴν ὑπόθεσιν ἐκάστης ἑορτῆς. Οἱ δὲ
 κριτικοὶ λίαν ἐπλανήθησαν ἐλαβόντες τὴν ἐπὶ μνήμῃ τῆς νίκης ἐορτάσιμον ἡμέραν
 ἀν' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ νίκη ἐγένετο. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ λόγιος Οὔγος
 παθὼν, ἐνόμισε τὴν ἐρμηνείαν γενομένην κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ὅπτα τὸν Ἀντί-
 γονον κατεπολέμησεν ὁ Λαγίδης· τὸν δ' Ἀριστέα κατέρρινεν ὡς ἐξ ἀπάτης ἐλαβόντα
 τὸν Φιλαδέλφον ἀντὶ τοῦ Λαγίδου βλ. L. Hug de Pentat. versionc Alexandr.
 Comment. §. 7. p. 13—14.

Πῶς; ἀναγράφας δηλονότι καὶ συνάψας καὶ ταύτης τῆς ἡμέρας τὴν μνήμην μετὰ τῆς, καθ' ἣν συνέπεσεν, ἐνιαυσίου ἐορτῆς τῆς κατ' Ἀντιγόνου νίκης. Ἡ διὰ τί ἄλλο ἐμνημόνευσε τῆς νίκης ταύτης ὁ Φιλάδελφος, εἰ μὴ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι κοινὴν ἀμφοτέρων τῶν εὐτυχημάτων μνήμην ἐπιτελέσει κατ' ἔτος, ὡς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας κατὰ τύχην συμπεπτωκότων; Ὅτι δὲ τὸ «κατὰ τὴν νίκην» σημαίνει τὸ κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐορτὴν, δηλοῖ πως καὶ ἡ ἐφεξῆς ἐπακολουθοῦσα πρόσκλησις τῶν Ο, εἰς τὴν κοινὴν ἐστίασιν· «Διὸ δειπνήσαι (λέγει) μεθ' ὑμῶν σήμερον βουλήσομαι». (ἐν τῇ πανδαισίᾳ δηλονότι τῆς ἐορτῆς, καθ' ἣν πανηγυρίζομεν τῆς κατ' Ἀντιγόνου ναυμαχίας τὴν νίκην, πάλαι συμβᾶσαν, ὡς ἂν σήμερον). «Καὶ ἐκέλευσεν (ὁ βασιλεὺς) — τὰ κατὰ τὸ συμπόσιον ἐτοιμάζειν».

§. 18'. Ταῦτα σημαίνουσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀριστεύου. Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀδῖος ἐξελέγχων τάχα τούτους, ἐπλανήθη πολλαχῶς. α) Ἠρνήσατο τὴν παρὰ Διοδώρῳ καὶ Πausανίᾳ διαδηλουμένην ἀμυντικὴν ναυμαχίαν. Αὐτὸς ὁ Λαγίδης Πτολεμαῖος ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους ἐκείνης τῆς μάχης τὰ εὐτυχήματα (καθὼς προεῖδομεν). Ὁ Διόδωρος λέγει τοῦτον ἐπὶ λέξεως ἡγωνισμέρον τὸ δεύτερον ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου, παραβάλλων δηλονότι τὸν πρὸς Ἀντίγονον τοῦτον ἀγῶνα, ὡς ἰσοπαλῇ καὶ ἰσοστάσιον, πρὸς τὴν πρώτην ἐκείνην τὴν κατὰ Περδίκκου πεζομαχίαν. Εἰ δὲ καὶ μὴ ναυμαχίαν ἐκ παρατάξεως, ἀλλ' ὁμῶς ναυμαχικὸν ἀγῶνα σαφῶς ὁ ἱστορικὸς διαγράφει, λέγων· «βέλεσι παντοίοις ὁ Πτολεμαῖος ἀνεῖργε τῶν ἐν τῷ στόλῳ πολεμίων τὴν ἀπόδασιν, καὶ σκάφη ποτάμια καὶ βέλη ἐν αὐτοῖς παντοῖα, καὶ τοὺς τούτοις χρησομένους εἶχε παρεσκευασμένους». Ὁ Πausανίας, τέλος, ἔγραψε τοῦτον καὶ τρυφήσειν ἀμυνόμενον τοὺς ἐπιπλέοντας ἐχθροὺς ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Ὁ δὲ κριτικὸς ὀρθῶς τῷ στόματι διεβεβαίωσεν (§. 6), ὅτι ὁ Πausανίας οὐδενὸς ἀγῶνος ναυμάχου μέμνηται· καὶ ὅτι οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον ἀνεχώρησαν χωρὶς μάχης μηδεμιᾶς! (α). — β) Ἠρνήσατο τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ

(α) Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐράσιος, «Ὅτι δὲ (λέγει) μηδεμίαν ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ναυμαχίαν» (δηλονότι στόλου πρὸς στόλον ἐν πελάγει μάχην ἐκ

ταύτῃ ἐνιαύσιον ἑορτὴν, ἧς τινος ὁ μὲν Διόδωρος ἰστόρησε τὴν ἀρχὴν, ὁ δ' Ἀριστέας συντόμως ἐξέφρασε τὴν κατ' ἔτος ἐπανάληψιν, ὡς ὁ σοφὸς Οὐόσιος παρετήρησε. — γ) Ἐσυκοφάντησε τὸν Ἀριστέα, λέγων αὐτὸν ἀμαρτήσαντα τὰ αἰσχιστα, διότι ἐπέγραψεν εἰς τὸν Φιλάδελφον ἀνύπαρκτον ναυμαχίαν, καὶ ταύτην πρὸς Ἀντίγονον, ἥδη τότε πρὸ πολλοῦ τετελευτηκότα (καθ' ὃν καιρὸν ὁ Φιλάδελφος ἔτι νανίον ἐβαυκαλίζετο τιθηνούμενος ἐπὶ τῆς κοιτίδος!). Τούτου δὲ τὴν δεῖξιν κατασκευάζων περιέκειρε μίαν πρόθεσιν ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ λόγων τοῦ Φιλαδέλφου. Οὗτος λέγει, ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ἀφίξως τῶν Ο, α *Συνέτυχε καὶ ΚΑΤΑ τὴν νίκην* ἡμῖν προσπεπτωκεναι ». Ὁ δὲ κριτικὸς τἀνάπαλιν α *Συνέτυχε τὴν νίκην* ἡμῖν προσπεπτωκέσθαι » (κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξως τῶν Ο,). Ἐκ δὲ τούτου διεστράφη πᾶν τὸ νόημα τῆς φράσεως· καὶ τὸ κατὰ τὴν *νίκην* (ἥτοι τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ ἑορτὴν), ἀπέθεε αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς νίκης. — δ) Τελευταῖον· ἐξηγῶν ὁ κριτικὸς καὶ τὸ ἡμῖν ὡς βασιλικώτερον εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου (ἀντι τοῦ ἐνικοῦ ἐμοῖ), εἰσάγει λοιπὸν τὸν Φιλάδελφον αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν ἐπιγράφοντα καὶ τὴν νίκην καὶ τὴν πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίαν· καὶ ταῦτα συμπεσόντα κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξως τῶν Ο! Ἀλλὰ τῶν αἰσχύσεων τῷ ὄντι τούτων ἀμαρτημάτων οὐχ ὁ Ἀριστέας ἔνοχος, ὁ δὲ τὸ κείμενον αὐτοῦ διαφθείρων. Ὁ δὲ Ἰώσηπος τ' ἄλλα πάντα περὶ τὴν φράσιν τῷ Ἀριστέᾳ συμφωνῶν, μόνον τὸ ἀόριστον ἐκείνο τὸ

πα ρ α τ ᾱ ξ ε ω ς) « ἐμνημόνευσεν ὁ Διόδωρος, διὰ τοῦτο μάλιστα ἀπέθεε διασημότερα καὶ λαμπρότερα ἐκείνη ἡ νίκη, ἥτις ἤρκεσε καὶ μόνη πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπιονομασθῆναι Σωτήρα, ὡς διασώσαντα τοὺς οἰκείους, καὶ τρέψαντα τοὺς πολέμιους εἰς φυγὴν. Τίς ἄρνοεὶ τὸν Πομπήϊον ἐπὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐκλεῖσθαι, διότι κατέπαυσεν ἀναίμακτως τὸν πόλεμον τὸν πειρατικόν; » (Voss. Append. p. 68. πρὸλ. Πλούταρχ. Πομπ. §. κη). Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ γερκεὶς φαίνεται πως ἀμελότερον καὶ μετ' ὀλιγορίας (ὡς εἶπεν ἐνίοτε) πρὸς τὸν τότε νέον Ὀδίων ἀπαντῶν· διότι τὸ Σωτὴρ ἐπάνυμνον οὔτε παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, οὔτε τότε ἐδόθη τῷ Πτολεμαίῳ, δυνάμει ὕστερον ἐναυτοῦς (Ὀλυμπ. 119, τὴ α), καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμίων (Παυσ. Δ, η, πρὸλ. Διόδωρ. Κ. βλ. ἐπιθ. σελ. 156.). Τὸν δὲ Πομπήϊον εἶπεν ἁ γ α ι μ ω τ ι καταπαύσαι τὸν πειρατικὸν πόλεμον, ὥστε διότι « μάχη μίση, καὶ ταύτην βραχείᾳ (τῇ περὶ τὸ Κορακῆσιον τῆς Κιλικίας) ἐξέτέλεσε τὸ μέγα ἔργον » (Πλούταρχ. Πομπ. §. κη).

«κατὰ τὴν νίκην τῆς πρὸς Ἀντίγονον ναυμαχίας» παρέφρασεν ὀριστικώτερον εἰπὼν «Ἡμέραν τῆς νίκης, ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε». Καὶ ἡμέραν μὲν τῆς νίκης αὐτὴν καὶ ὁ Ἰώσηπος τὴν ἑορτὴν ἐννοεῖ. Τὸ δὲ «ἐνίκησεν» ἀναφέρων εἰς αὐτὸν τὸν Φιλάδελφον, καταχρηστικώτερον ἐξεφράσθη, καὶ οἷον κατὰ συνεκδοχὴν. Ἀνέφερε τὴν πατρῴαν ἀνδραγαθίαν εἰς τὸν υἱὸν οὐχ ὡς αὐτουργόν, ἀλλ' ὡς διαδόχον καὶ συμμετόχον καὶ κείνης τῆς οἰκιακῆς εὐκλείας τοῦ ζῶντος ἔτι πατρός, μεθ' οὗ καὶ συνεώρταζεν, ἐπαγαλλόμενος ὡς οἰκεία, τῇ νίκῃ, δι' ἣν ἔσχε περισωθεῖσαν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν. (ὅθεν εἶπε καὶ πληθυντικῶς «ἡμῖν προσπεπτωκενά ἐστι κατὰ τὴν νίκην». βλ. ὅπισθ. σελ. 451). Ἰσως δὲ καὶ πρὸς μείζονα τοῦ Φιλαδέλφου ἔπαινον ὁ Ἰώσηπος συνεχώρησε τὴν τοιαύτην κατάχρησιν, ὡς ἐπιλαμπρύναντος, καὶ οἷον ἀναγκαινίσαντος τῆς πατρῴας νίκης τὴν μνήμην, δι' ἣς αὐτὸς ἐπισυνῆψεν ἑορτῆς ἐπὶ τῇ τῶν Ο, παρουσίᾳ, μίαν ἐξ ἀμφοτέρων τὴν ἐτήσιον πανήγυριν ποιῶν (α). Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὔτε παντελῶς ἀπίθανα, καὶ σεμνὰ δέ πως καὶ πρέποντα περὶ τοῦ Ἰωσήπου λεγόμενα. Εἰ δέ τις τῶν αὐστηροτέρων μὴ κατὰχρησιν καὶ συνεκδοχὴν νομίζοι τὴν φράσιν, ἀλλ' ὑπαιθρον ἀμάρτημα τοῦ ἱστορικοῦ (εἴτε ῥεμβασμῷ διανοίας σφαλέντος, εἴτε κατὰ τι καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν ἀλλοιωθέντος), οὐδὲν ἐκ τούτων ἢ Ἀριστέου παραβλάπτεται γνησιότης. Ὅπως δὲ ποτε παρέφρασεν ὁ Ἰώσηπος, ὥφειλον οἱ περὶ τὸν Ὀδίων αὐτὴν πρῶτον ἀκέραιον καὶ ἄθικτον ἀνακρίνειν τὴν φράσιν τοῦ Ἀριστέου, πρὸς ὃν αὐτοῖς ὁ πόλεμος· οἱ δὲ, ταύτην περικείραντες, ἔπειτα μεθερμήνευσαν κατὰ τὴν παρ' Ἰωσήπῳ φαινομένην ἐν μέρει διαφοράν· ἀλλὰ καὶ οὕτω μένουσιν ἔμπεδα τὰ τοῦ Ἀριστέου.

(α) Ταύτην τὴν Ἰωσήπου κατάχρησιν καὶ ὁ περικλεῆς Σπαργέμιος ἐσημείωσε λέγων «περὶ τοῦ ἐκ τῆς Αἰγύπτου φυγαδευθέντος στόλου τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ τῆς ναυμαχίας τῆς ἐπὶ τούτῳ διαταχθείσης ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, οὐχὶ τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ Λαγίδου, βλέπε τὸν Διόδωρον βιβλ. Κ. σελ. 806» (Spanhem. εἰς Ἰωσήφ. αὐτ. σελ. 593. τόμ. α). Ὅτε μαρτυρεῖ καὶ οὗτος τὴν παρ' Ἀριστέου καὶ Ἰωσήφου ναυμαχίαν εἶναι τὴν αὐτήν, καὶ ἣν Διόδωρος ἱστορεῖ.

§. ιε. Ἡμεῖς δὲ τῆς ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῶν Ο, καταστάσεως ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ταύτης ἐορτῆς λαμπρότατον μαρτύριον νομίζομεν κα-
κεῖνην τὴν ἐν Φάρῳ κατ' ἔτος γινομένην ἐορτὴν καὶ παρήγγυριν,
ἣν ὁ Φίλων διηγεῖται μέχρι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τελουμένην (περὶ ἧς καὶ
ἐν τοῖς ἐφεξῆς). Καὶ τῆς μὲν κατ' Ἀντιγόνου νίκης τὴν ἀνάμνησιν
αἱ τῶν βασιλέων διαδοχαὶ καὶ πολιτικαὶ περιστάσεις ἀπημαύρω-
σαν καὶ ἐξήλειψαν, οὐδ' ἐπέζησεν ἴσως ἐπὶ μακρὸν ἡ πολιτικὴ αὕτη
ἐορτὴ μετὰ τὴν Φιλαδέλφου τελευτήν. Τὴν δὲ μετ' αὐτῆς συναφθεῖ-
σαν ἐπὶ τῇ τῶν Ο, παρουσίᾳ καὶ τῇ τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνείᾳ
θρησκευτικὴν ἐορτὴν ἦγον πάλιν κατ' ἔτος ἀδιαλείπτως οἱ Ἀλε-
ξανδρεῖς Ἰουδαῖοι μέχρι καὶ τοῦ Φίλωνος αὐτοῦ (320, ἔτη περίπου
μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ο,). α Καὶ διέπλεον εἰς τὴν Φάρον οὐκ Ἰου-
δαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ παμπληθεῖς ἄλλοι, τό τε χωρίον σεμνύνοντες,
ἐν ᾧ πρῶτον τὸ τῆς ἐρμηνείας (τῶν Γραφῶν) ἐξέλαμψε, καὶ παλαιὰς
ἐνεκα εὐεργεσίας, ἀεὶ νεαζούσης, εὐχαριστήσαντες τῷ θεῷ »
(Φίλων. π. Βίου Μωσ. Β, §. 7). Καὶ στηκῆτω λοιπὸν καὶ Φίλων
ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ φιλόσοφος, ὑπερασπιστὴς τῆς Ἀριστέου ἀληθείας
καὶ μάρτυς πιστός. Ἡμεῖς δὲ μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο ζήτημα τῶν
ὀδριακῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

*Εἰ Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης ἐστρατήγει κατὰ τὴν στρατείαν
ἐκείνην, ὅψ' ἦς δέκα μυριάδες Ἰουδαίων ἀπῆχθησαν
αἰχμάλωτοι εἰς Αἴγυπτον.*

§. α. « Ἐγράψε (λέγουσιν) Ἀριστεάς, ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Λάγου
δέκα, ἧ (κατὰ τὸν Ἰώσηπον) ὑπὲρ τὰς ἑνδεκά (α) μυριάδας Ἰου-

(α) « Ἀρχομένου δ' ἔργου χρηρὸς πρόσωπον θέμεν τηλαυγές ». Ἀλλὰ παρ' Ὀδίου προσέπεσεν ἁμάρτημα παρευθὲς εἰς τὸ προοίμιον τοῦ κεφαλαίου. Ὁ Ἰώσηπος οὐκ εἶπεν ὁδισμοῦ τὰς μυριάδας ὑπὲρ τὰς ἑνδεκά (super undecim), ἀλλ' ὅσας καὶ Ἀριστεάς. — « Βραχεῖ πλείων μυριάδων δέκα » λέγει ὁ Ἀριστεάς (pag. 111. Hody.) καὶ πάλιν « ὑπὲρ δέκα μυριάδας »

ΤΟΜ. Α'.

30

δαίων ἀπήγαγεν αἰχμαλώτους εἰς Αἴγυπτον. Καὶ ὅτι μὲν ἀπήχθησάν τινες μυριάδες, ἀληθές· ἀλλ' ὁ Ἀριστέας ἐψεύσθη πάντως, πλανηθεὶς περὶ τὰς περιστάσεις τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης (ὅπερ οὐκ ἂν ἔπασχεν, εἴπερ ἦνθει διατρίβων ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Φιλαδέλφου!). Καὶ τοῦτο δείκνυται διχῶς ἐκ τῶν ἐφεξῆς. α) Ἡ στρατεία ἐκείνη, καθ' ἣν ἀπήχθησαν εἰς Αἴγυπτον οἱ αἰχμαλῶται Ἰουδαῖοι, ὑπῆρχε προγενεστέρα τῶν ἄλλων, ὧν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ἐστράτευσε κατὰ τῆς Συρίας. β) Τῆς προγενεστέρας ἐκείνης στρατείας ἐστρατῆγει οὐκ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος αὐτοπροσώπως (ὡς ἔγραψεν Ἀριστέας), ἀλλ' ἕτερος στρατηγός· ἰδοὺ ἡ δεξις ».

§. 6'. Α) α (λέγουσιν) ὁ Ἰώσηπος ἱστορήσας, ὅπως ὁ Πτολεμαῖος ἡμέρα Σαββάτου κατέσχε τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πολλοὺς ἔλαβεν αἰχμαλώτους (οἷς καὶ φιλανθρώπως ὕστερον ἐχρήσατο), προστίθῃσι καὶ τὰ ἐφεξῆς· « Οὐκ ὀλίγοι δ' οὐδὲ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων ἐκουσίως εἰς τὴν Αἴγυπτον παρεγένοντο, τῆς τε ἀρετῆς τῶν τύπων αὐτοῦ καὶ τῆς τοῦ Πτολεμαίου φιλοτιμίας προσκαλουμένης » (Ἀρχ. ΙΒ. α). Ἐγένετο δὲ ἡ πρώτη στρατεία (καθ' ἣν ἐάλωσαν τὰ Ἱεροσόλυμα) μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου

(p. VI.). « Ὀλίγη πλείονας τῶν δέκα μυριάδων » καὶ ὁ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΒ. β. §. 3). καὶ πάλιν « ὑπὲρ δέκα μυριάδας » (αὐτ. §. 4. σελ. 586 καὶ 589. τόμ. α. Hav.). Ταῦτα τὰ χωρία τοῦ Ἰωσήπου πάντως καὶ Ὀδῖος ἐννοεῖ. Ἀνέγνω δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐσφαλμένως, ἵσως ἐν τῇ τῆς Βασιλ. ἐκδόσει. Παράλειπε δὲ καὶ ἄλλο. Ὁ Ἰώσηπος ὀλίγη πρότερον ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ (§. 1) προειμαζόμενος τῆς περὶ τῶν Ο, κατ' Ἀρισταῖον ἱστορίας, λέγει τοὺς αἰχμαλώτους τούτους « ὅντας δ' ὡς δέκα μυριάδας » (ΙΒ. β. §. 1. σελ. 585, ἢ, κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν, περὶ δ' ὡς δέκα). ἀλλὰ πῶς ἂν ἡδύνατο ὁ ἱστορικός ἀντιλέγειν οὕτω λαμπρῶς οὐ μόνον πρὸς Ἀριστέαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὅστις εἶπε δις ἐφεξῆς· ὑπὲρ δέκα τὰς μυριάδας; Οἱ σοφοὶ τοῦ Ἰωσήπου σημειωταὶ οὐδὲν περὶ ταύτης τῆς διαφορᾶς ἐσημείωσαν (ἐκδ. Hav.). καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδῖος ἐσιώπησε (τρίτην αὐτὸς εἰσαγαγὼν ἀνάγνωσιν, τὴν « ὑπὲρ τὰς ἐνδεκά », supra undecim). Πότερον ἄρα, τοῦ συγγραφῆως, ἢ τοῦ μεταγραφῆως τὸ λάθος, δ' ὡς δέκα γράψαντος ἀντὶ δέκα; τὸ β, πιθανώτατον. Οὕτω καὶ ἐν τῇ λατινικῇ τοῦ Ἰωσήπου μεταφράσει, ἐν ᾗ τὸ καίμενον ἔχει ὑπὲρ δέκα μυριάδας, ἢ μετάφρασις λέγει « paulo plurā quam centum decem millia, (ἀντὶ μόνον centum millia). Ἰώσηπ. αὐτ. σελ. 586. ἐκδ. Hav. ἀλλὰ περὶ τούτων βλ. ἐφεξῆς Κεφ. ιε. §. 5. — Σημ. ἡμεῖς.

τελευτῆς· περὶ τῆς στρατείας ταύτης καὶ τῶν κατ' αὐτὴν αἰχμαλωτισθέντων Ἰουδαίων συμφωνεῖ τῷ Ἰωσήφῳ καὶ Εὐσέβιος (Χρονικ. Ὀλυμπ. 114, τὸ γ). Κατ' ἄλλην δὲ δευτέραν στρατείαν (9 ἔτει μετὰ τὴν πρώτην, καὶ 12, ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς, ἥτοι Ὀλυμπ. 117, τὸ α, ὁπότε καὶ Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν ἐνίκησεν ὁ Πτολεμαῖος περὶ τὴν Γάζαν), παρεγένοντο εἰς Αἴγυπτον (ὡς εἶπεν ὁ Ἰωσήφος) ἑκουσίως πλῆθος Ἰουδαίων, ἀκολουθήσαντες ἐπανερχομένῳ οἴκαδε τῷ Λαγίδῃ· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ τότε τούτῳ συνὼν Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων, λέγων « Μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην ὁ Πτολεμαῖος ἐγένετο τῶν ἐπὶ Συρίαν τόπων ἐγκρατῆς, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πυθνανόμενοι τὴν ἡπιότητα καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Πτολεμαίου, συναπαίρειν εἰς Αἴγυπτον αὐτῷ, καὶ κοινωνεῖν τῶν πραγμάτων ἐβούλοντο, ὧν εἰς ἦν καὶ Ἐζεκίας ὁ Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων » κτλ. (α). Ὁ δ' αὐτὸς Ἑκαταῖος ἀποδείκνυσιν καὶ τὴν πρώτην στρατείαν λέγων « Πολλὰς ἀνασπάστους εἰς Βαβυλῶνα Πέρσαι πρότερον ἐποίησαν μυριάδας (Ἰουδαίων). Οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην μετέβησαν διὰ τὴν ἐν Συρίᾳ στάσιν » (β). Ἐν τούτοις ὁ Ἑκαταῖος μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον λέγων, ἐννοεῖ σαφῶς τὴν πρώτην στρατείαν, ὡς γενομένην εὐθὺς (μετὰ 2, ἔτη) ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς. Ἔστιτε τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀπαγωγὴν τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ὁ Ἑκαταῖος ἱστορεῖ γενομένην οὐκ ἐπὶ τῆς δευτέρας τοῦ Πτολεμαίου στρατείας (καθ' ἣν αὐτῷ συναπῆρην εἰς Αἴγυπτον ἄλλη τῶν Ἰουδαίων πλῆθος ἑκουσίως)· ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην, ὁπότε καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην κατέσχευεν ὁ Πτολεμαῖος (ὡς ὁ Διόδωρος ἐφεξῆς μαρτυρήσει) » [Καὶ λοιπὸν ὁ Ἀριστέας συνέχῃ τὰς δύο τοῦ Πτολεμαίου στρατείας εἰς μίαν, μνησάμενος μνημονεύσας τῆς δευτέρας. Τοῦτο πρῶτον σφάλμα τοῦ Ἀριστέου].

δ. γ. « Δεύτερον (λέγουσιν)· ὁ Ἀριστέας ἱστορεῖ τὸν Λάγου Πτο-

(α) Ἑκατ. παρ' Ἰωσήφ. κ. Ἀπών. Α. §. 22. — (β) Παρ' Ἰωσήφ. αὐτόθ.

λεμαῖον αὐτὸν αὐτοπροσώπως στρατηγήσαι τῆς στρατείας ἐκείνης, καθ' ἣν τὴν Κοίλην Συρίαν ὑπέταξε μετὰ τῆς Φοινίκης, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἀπήγαγεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς Αἴγυπτον αἰχμαλώτους· « Ἐκεῖνος γάρ » (λέγει περὶ τοῦ Λαγίδου) « ἐπελθὼν τὰ κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην ἅπαντα, συγχρώμενος εὐημερία μετ' ἀνδρείας, τοὺς μὲν μετώκισε [ἴσ. γρ. μετώκιζε], τοὺς δὲ ἠχμαλώτιζε, φόβῳ ἅπαντα ὑποχείρια ποιούμενος, ἐν ὅσῳ [ἴσ. γρ. ἐν ᾧ] καὶ πρὸς δέκα μυριάδας ἐκ τῆς Ἰουδαίων χώρας εἰς Αἴγυπτον μετήγαγεν· ἂν ὡς τρεῖς μυριάδας καθοπλίσας ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν εἰς τὴν χώραν κατώκισεν ἐν τοῖς φρουρίοις » κτλ. Καὶ πάλιν· « Ὅσοι » (λέγει ὁ Φιλάδελφος ἐν τῷ προστάγματι) « Ὅσοι τῶν συνεστρατευμένων τῷ πατρὶ ἡμῶν » κτλ. Ταῦτα ὁ Ἀριστέας. Ἄλλ' ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, ἀκριβέστατος ἱστορικός, ὅλον ἱστορεῖ τοῦναντίον, ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τῆς στρατείας ἐκείνης ἐστρατήγει οὐκ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος (ὁ τοῦ Φιλαδέλφου πατήρ) αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ Νικάνωρ ὁ τούτου στρατηγός· « Ὅρων δὲ (λέγει περὶ τοῦ Πτολεμαίου) τὴν τε Φοινίκην, καὶ τὴν Κοίλην ὀνομαζομένην Συρίαν, εὐφυῶς κειμένας κατὰ τῆς Αἰγύπτου, πολλὴν εἰσέφερετο σπουδὴν κυριεῦσαι τούτων τῶν πόλεων. Ἐξαπέστειλεν οὖν τὴν ἱκανὴν δύναμιν, καὶ στρατηγὸν ἓνα τῶν φίλων προχειρισάμενος, Νικάνωρα. Οὗτος δὲ στρατεύσας εἰς τὴν Συρίαν, Λαομέδοντα μὲν τὸν σατράπην ἐξώγρησε, τὴν δὲ Συρίαν ἅπασαν ἐχειρώσατο· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς κατὰ τὴν Φοινίκην πόλεις προσαγαγόμενος, καὶ ποιήσας ἐμφροῦρους, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, σύντομον τὴν στρατείαν καὶ πρακτικὴν πεποιημένος » (Διόδωρ. ιη. §. 43).

§. δ'. « Ἄλλ' ἐν τούτοις (λέγουσιν) οὐκ ἀποκρυπτεόν τὸν ἀναγνώστην τὰ τοῦ Ἀγαθαρχίδου, ὅστις καὶ οὗτος ἱστορεῖ παρ' Ἰωσήφῳ (Ἀρχ. ΙΒ. α), ὅτι αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος αὐτοπροσώπως ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων ἡμέρᾳ Σαββάτου· « Εἰσιόντος (λέγει) εἰς τὴν πόλιν Πτολεμαίου μετὰ δυνάμεως » κτλ. Καὶ φαίνεται λοιπὸν καὶ Ἀγαθαρχίδης συμφωνῶν Ἰωσήφῳ καὶ Εὐσεβίῳ πρὸς δικαίωσιν τοῦ Ἀριστέου. Ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ὁ

Ἰώσηπος (ὅστις ἔσφηλε καὶ τὸν Εὐσέβιον) ὅπως οὖν ἀπεπλανήθη τῆς ἀληθείας· διότι μαθὼν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος εἶλε τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων ἡμέρᾳ Σαββάτου, καὶ ὅτι πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων ἀπήγαγεν αἰχμαλώτους εἰς Αἴγυπτον, ἐνόμισε λοιπὸν ὁ Ἰώσηπος ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρω γεγόνاسι καιρόν. Ἀλλὰ τῶν μὲν Ἰουδαίων ἡ αἰχμαλωσία συνέβη κατὰ τὴν πρώτην στρατείαν, ἧς οὐχ ὁ Πτολεμαῖος, ἀλλ' ὁ Νικάνωρ ἐστρατήγει (κατὰ τὴν Διοδώρου μαρτυρίαν)· τὴν δὲ πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὰς ὁμόρους χώρας ὑπάρχει βέβαιον (constat), ὅτι πολλὰκις μὲν κατέσχεν ὁ Πτολεμαῖος, πολλὰκις δ' ἀπέβαλε πάλιν, Ἀντιγόνου κυριεύσαντος » (α).

§. ε. « Οὐδ' ἐκεῖνο (λέγουσι) παραλείπτεον· ὅτι τὴν Ἑκαταίου περὶ Ἰουδαίων συγγραφὴν (ὅθεν ἐξήχθησαν αἱ ἀνωτέρω μαρτυρίαι) μνημονεύει καὶ Ὀριγένης (κατὰ Κέλσ. α). « Καὶ Ἑκαταίου δὲ τοῦ ἱστορικοῦ φέρεται περὶ Ἰουδαίων βιβλίον, ἐν ᾧ προστίθεται μᾶλλον πῶς ὡς σοφῶ τῶ (Ἰουδαίων) ἔθνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ Ἐρέννιον Φίλωνα ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι, πρῶτον μὲν ἀμφιβάλλειν εἰ τοῦ ἱστορικοῦ ἐστὶ τὸ σύγγραμμα· δευτέρου δὲ λέγειν, ὅτι εἴπερ ἐστὶν αὐτοῦ, εἰκὸς αὐτὸν συνηρπάσθαι ὑπὸ τῆς παρ' Ἰουδαίοις πιθανότητος καὶ συγκατατεθεῖσθαι αὐτῶν τῷ λόγῳ » (τουτέστι, τῷ δόγματι τῆς θρησκείας, γενόμενον προσήλυτον ἐν κρυπτῷ) (β). Εἰ μὲν οὖν (λέγουσι) τὸ πρῶτον τούτων ἀληθεύει,

(α) Καὶ πότε λοιπὸν (ἐρωτῶμεν παρὰ πόδας τὸν κριτικόν), πότε τὸ πρῶτον ἐκυρίευσεν τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Πτολεμαῖος; ἄρα γε πρὸ τῆς πρώτης στρατείας; ἢ μετὰ ταύτην; ἢ καὶ μετὰ τὴν δευτέραν στρατείαν; ἢ μήπως τὸ πολλὰκις κυριεῖσθαι τῆς Ἱερουσαλὴμ οὐδόπως καταλογίζεται εἰς οὐδεμίαν στρατείαν; Ἐκ τίνος δὲ πάλιν ἡ Διοδώρου, ἡ Ἑκαταίου, ἡ Ἀγαθαρχίδου, ἡ καὶ Ἰωσήπου βιβλιογραφία (καθὼς εἶπεν) ὁ κριτικὸς ταύτας τὰς νῦν μὲν ὑπὸ Λαγίδου νῦν δ' ὑπ' Ἀντιγόνου πολλὰς πολλακις κατασχέσεις, καὶ πολλακις ἀποβολὰς τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ὁμόρων χωρῶν;—Ἐν μόνον ἐν τοῦτοις καίται βέβαιον καὶ αὐτεσθηκὸς, ὅτι συνέχισεν Ὀδῖος τὰ κατὰ τὸν Λαγίδην καὶ τὸν Ἀντίγονον πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν κάτω Πτολεμαίων συμβεβηκότα τοῖς Ἰουδαίοις. βλ. ἐφεξῆς σελ. 472. — Σημ. ἡμετ.

(β) Βλ. G. Voss. Hist. Graec. I. 10. p. 86. ἐκδ. West. ὁ δ' Ἐρέννιος οὗτος Φίλων φαίνεται ὅ αὐτὸς καὶ ὁ Βύβλιος Φίλων (ἀπὸ Βύβλου πόλεως Φοινίκης).

σφόδρα μὲν ἐξασθενεῖ καὶ ἀμαυροῦται τὸ κῶρος τῶν ἐξαγομένων ἐκ τῆς Ἑκαταίου συγγραφῆς (βλ. §. 6), ἀλλ' οὐχὶ καὶ παντάπασιν ἀναιρεῖται· καθότι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι βεβαιοῦσι τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων γενομένην ἐπὶ τῆς πρώτης στρατείας (ὅτε Νικάνωρ ἐστρατήγει). Ἐγὼ δὲ (λέγει Ὁδισ) καὶ λίαν ἀσμένως τοῖς Ἀριστέου ὁπαδοῖς (ἂν ἀρέσκη τοῦτοις) συγχωρῶ, μὴ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἑκαταίου, ἀλλ' ὑπό τινος Ἰουδαίου ψευδωνύμως τὸ βιβλίον ἐκδοθέν. Ἀλλὰ τοῦτο πάλιν ἀποβαίνει νέα τῆς Ἀριστηίδος μυθολογίας ἀπόδειξις· οὗτος γάρ ὁ Ἀριστέας, ὅστις ἐπεθύμησε πιστεῦσθαι Ἑκαταίῳ σύγχρονος, ἢ μικρῷ νεώτερος, φέρει μαρτυρίαν ἐκ ταύτης τῆς συγγραφῆς, ὡς ἂν οὔσης γνησίας τοῦ Ἑκαταίου. Ὅτι δὲ τὸ βιβλίον, ἂν ὑποτεθῇ ψευδεπίγραφον, ἐξεδόθη πολὺν χρόνον μετὰ τὴν Ἑκαταίου τελευτὴν, οὐδεὶς ἂν ἀμφισβάλῃ.

Ἀπαρτῶμεν.

§. 7. Τρία τινὰ εἶδη μετοίκων Ἰουδαίων ἐστὶν ἡ ἰώσηπος, μετὰ τὴν Ἱεροσολύμων ἄλωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἢ εἰς ἄλλας χώρας, μεταναστάντων· λεγέτω δὲ ταῦτα αὐτὸς ὁ ἀρχαιολόγος (Ἀρχ. IB. α). « Τὴν Συρίαν ἄπασαν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, Σωτῆρος τότε χρηματίζοντος, τάναντία παθεῖν τῇ ἐπικλήσει » (Αὕτη τοῦ Πτολεμαίου ἡ πρώτη στρατεία. Ὀλυμπ. ριδ, τὸ γ). « Κατέσχε δὲ οὗτος τὰ Ἱεροσόλυμα, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ χρησάμενος. Εἰσελθὼν γάρ

Σουίδ. λ. Φίλων) γραμματικῶς, ὅστις ἤκουσε κατὰ τοὺς χρόνους Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ (100—120. π. X.)· ἔγραψε περὶ πόλεων, καὶ ἄλλα, καὶ τὰ Φοινικικὰ (ἐξελλνίσας τὰ τοῦ Σαγχιωνιάθου)· τούτου μνημονεύουσι καὶ ἄλλοι καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (λ. Βαβυλὼν, καὶ Σχολ. Berkel), καὶ Εὐσεβίος, ἅλλα τε συγγράμματα ἀναγέρον, καὶ αὐτὸ τὸ περὶ Ἰουδαίων (Εὐαγ. προπ. σελ. 40. πρὸλ. σελ. 31, 32, 41). Ἄλλος Ἑρένιος Φίλων ὑπῆρξεν ἀρχαιότερος, ἰατρός Ταρσεύς, συγγράψας περὶ ἱατρικῶν (Στεφ. Βυζ. λ. Κύρτος), ὅστις καὶ Φίλων ἀπλῶς ὀνομάζεται παρὰ τῷ Γαληνῷ. Τούτου δὲ πάλιν διάφορος Φίλων ὁ πρεσβύτερος (Εὐσεβ. αὐτ. σελ. 421, 430, κτλ. πρὸλ. Voss. I. c. p. 486). ἑτέρος δὲ παντάπασιν ὁ παλαιός Ἀθηναῖος, τῆς τετάρτης Ἀκαδημίας ἀρχηγός, καὶ διὰδοχος Κλειτομάχου (αὐτ. 726, 739. Λαέρτ. ζ, α. 17, καὶ θ, 12, γ. καὶ Menag. observ. S. 16). κτλ. Τούτων δὲ πάντων ἑτέρος, τέλος, ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ Ἰουδαῖος Φίλων, ὁ Πλατωνικός φιλόσοφος, οὗ σφύζονται καὶ καθ' ἡμᾶς τὰ συγγράμματα. — Σχμ. ἡμετ.

Σαββάτοις εἰς τὴν πόλιν ὡς θύσων, — ἀπόνως ἐγκρατὴς γίνεται τῆς πόλεως, καὶ πικρῶς ἤρξεν αὐτῆς· μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ Ἀγαθαρχίδης. — Ὁ δὲ Πτολεμαῖος πολλοὺς αἰχμαλώτους λαβὼν ἀπὸ τε τῆς ὀρεινῆς Ἰουδαίας, καὶ τῶν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τόπων, καὶ τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τῶν ἐν Γαριζεῖν, κατῴκισεν ἅπαντας εἰς Αἴγυπτον ἀγαγών ». (Ἐν τούτῳ εἶδος Ἰουδαίων, ἐκ τῶν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τόπων καὶ τῶν ὁμόρων χωρίων ἀποικισθέντων). Πάλιν « Ἐγνωκὼς δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων περὶ τε τὴν τῶν ὄρκων φυλακὴν καὶ τὰς πίστει βεβαιωτάτους ὑπάρχοντας, — πολλοὺς αὐτῶν εἰς τὰ φρούρια καταλογίσας, καὶ τοῖς Μακεδόσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰσοπολίτας ποιήσας, ὅρκους ἔλαβε παρ' αὐτῶν, ὅπως τοῖς ἐκγόνοις τοῦ παραθεμένου τὴν πίστιν διαφυλάξωσιν ». ("Ἄλλο τούτο εἶδος, τῶν ἰδίως ἐκ τῆς πρωτευούσης πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων τότε μετοικισθέντων, καὶ τούτων οὐ πάντων· οὐδὲ γὰρ λέγει τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξερημωθείσαν). Καὶ τέλος· « Οὐκ ὀλίγοι δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων ἐκουσίως εἰς τὴν Αἴγυπτον παρεγένοντο, τῆς τε ἀρετῆς τῶν τόπων αὐτοὺς καὶ τῆς τοῦ Πτολεμαίου φιλοτιμίας προσκαλουμένης ». (Τρίτον τούτο εἶδος, τῶν ἐκουσίως μεταναστάντων εἰς Αἴγυπτον). Ἐν τούτοις ὁ Ἰώσηπος διακρίνας τὰ διπλᾶ τῶν αἰχμαλώτων εἶδη, ὑποσυνάπτει παρευθὺς καὶ τρίτους, τοὺς ἐκουσίως ἐκ διαφόρων ὑπηκόων ἤδη τῷ Πτολεμαίῳ χωρῶν, τῆς τε Παλαιστίνης καὶ Συρίας (ἴσως καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἱεροσολύμων) εἰς τὴν Αἴγυπτον μετοικίσαντας, πάντα ταῦτα συνεύρων ὑφ' ἑν, ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ Πτολεμαίου στρατείας συμβεβηκότα, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἀκολούθως κατὰ συνέχειαν, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἐκστρατεύσῃ τὴν δὲ δευτέραν στρατείαν οὐδόλως οὐτ' ἀνέμιξεν οὐτ' ἐνόησεν ὁ Ἰώσηπος. Κάλλιστα τούτο συνείδεν ὁ γηραιὸς Οὐόσσιος (α)· καὶ παρεκάλεσε τὸν Ὀδίων « ἵνα μὴ καταξαίνη τὰ χωρία τῶν συγγραφέων, ἀλλότριον αὐτοῖς νόημα προσάπτων, πιστεύῃ δὲ μᾶλλον αὐτῷ τε Ἰωσήπῳ, καὶ, ὅ περ' Ἰώσηπος οὗτος καὶ πάντες οἱ ὄρχαιοι πεπιστευέκασιν, Ἀριστέχ'· παρ' ᾧ βλέπει καὶ

(α) J. Voss. Append. p. 69.

τὸν φιλάδελφον (ἐν τῷ προστάγματι) διακρίνοντα τοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπαχθέντας αἰχμαλώτους οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπὸ Πτολεμαίου ἀλώσεως τῶν ἱεροσολύμων, ἀλλὰ καὶ πρότερον (ὑπὸ Περσῶν), καὶ ὕστερον· «Ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινας προῆσαν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα εἰσὶν εἰσηγμένοι» (Ἀριστ. σελ. δ). Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδίας κατέκρινε τοὺς Οὐοσσίου λόγους ὡς ἀπίθανους. «Πῶς ἂν (λέγει) μετανέστησαν ἐκουσίως ἄλλοι Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐλκόμενοι ὑπὸ τῆς Πτολεμαίου φιλανθρωπίας, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν πρώτην στρατεῖαν, ὅποτε ἔβλεπον τοὺς αὐτῶν ὁμογενεῖς ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας αἰχμαλώτους ἀπαγομένους;» (σελ. 62). Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ἐπελάθετο ὁ περὶ Πτολεμαίων Σύνταγμα σοφὸν συγγραφέα κριτικὸς (α), ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Λαγίδης κατέσχε τὴν Συρίαν καὶ Φοινίκην ἀπὸ τῆς πρώτης στρατείας (Ὀλυμπ. ριδ, τὸ γ), μέχρις οὗ διεπολεμῆθη πρὸς Ἀντίγονον (Ὀλυμπ. ρις, τὸ β), χρόνους ὀλοκλήρους ὀκτὼ περίπου (ε). Ἐν τούτῳ γοῦν τῷ μεταξὺ μετέφκησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ ἐκουσίως μεταναστάντες, βλέποντες ἤδη φανεράν τὴν

(α) Τούτου ἔτι ἀνεκδότου μνημονεύει Ὀδίας σελ. 59. (Syntagma Historico-chronologicum de Ptolemaeis Aegypti regibus). Ἐμεινε δὲ ἀνεκδοτὸν καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος (Valeken. de Aristob. Jud. p. 29). Εἰ δ' ἐξεδόθη μέχρι σήμερον, ἀγνοοῦμεν.

(β) Βλ. Διόδωρ. ιη § 43—ιθ. §. 57 κτλ. Κατὰ δὲ τὸ β, τῆς ρις, Ὀλυμπ. κατέσχευεν Ἀντίγονος τὴν Φοινίκην καὶ Συρίαν μέχρι τοῦ α, τῆς ριζ, ὅποτε πάλιν στρατεύσας τὸ δεύτερον ὁ Πτολεμαῖος ἀνέλαβε τὰς χώρας, νικήσας ἐν Γάζῃ τὸν Δημήτριον, καὶ πάλιν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατέλιπεν αὐτὰς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον (Διόδωρ. ιθ. §. 58—93). Ἐννία δὲ σχεδὸν ὕστερον ἐναιατοὺς (Ὀλυμπ. ριβ, τὸ γ) ὑπέταξε καὶ κατέσχε τὴν Κοίλην Συρίαν, Ἀντιγόνου φονευθέντος (Διόδωρ. Κ. §. 113, κτλ.). Ταῦτα μόνον συνέβησαν μεταξύ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ Λαγίδου περὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης, ὧν ἤρχε σταθερῶς ἐφεξῆς καὶ Φιλάδελφος (Θεόφραντ. ις, 84), μέχρι τοῦ πρὸς Ἀντίοχον πολέμου. Ἐκτοτε δὲ πολλάκις περὶ τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης ἐπολέμησαν οἱ Λαγίδαι πρὸς τοὺς Σελευκίδας, ὡς ἄλλοι τε, καὶ Πολύβιος (* §. 67) ιστόρησε, προσθεὶς ὅτι «τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ (τῶν Λαγιδῶν) μᾶλλον ἡετίμως οἱ κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐχλοὶ προσκυνοῦσι» (ε. §. 86). Καὶ τοῦτο νοοῦν ὁ Ἀφρικανὸς καὶ ὁ Σύγκελλος (Χρον. σελ. 525—527) λέγοντες, ὅτι «Ἡ μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου διαιρεθεῖσα (τῶν Μακεδόνων) ἀρχὴ εἰς ἀρχάς — ὑποχείριον ἔσχε τὸ τῶν Ἰουδαίων εἶδος, ποτὲ μὲν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ποτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου», κτλ. πρὸλ. Ἰωσήφ. Ἀρχ. ΙΒ. γ. Καὶ ταῦτα Ὀδίας ἀνέμιξε μετὰ τῶν ἐπὶ Λαγίδου καὶ Ἀντιγόνου συμβεβηκότων τοῖς Ἰουδαίοις. βλ. ὁπισθ. σελ. 469.

περὶ τοὺς αἰχμαλώτους φιλανθρωπίαν τοῦ Σωτῆρος. Καὶ τὰ μὲν Ἰωσήπου ταῦτα.

§. ζ'. Τὰ δὲ τοῦ Ἑκαταίου, μέρος μὲν ὀρθῶς ἐπισυνῆψε τοῖς Ἰωσήπου ὁ κριτικὸς, ὅσα δηλοῦσι τὴν ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ Πτολεμαίου στρατείας εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην μετοικεσίαν τῶν Ἰουδαίων. Καὶ κατὰ ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ Ἑκαταῖος Ἀριστέα καὶ Ἰωσήφω. Τὰ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν εἰς Συρίαν τοῦ Πτολεμαίου στρατείαν (μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην) ἱστορούμενα παρ' Ἑκαταίῳ, οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ προκείμενον. Οὕτε Ἰουδαίους λέγει ῥητῶς ὁ Ἑκαταῖος, οὔτε τούτων ἰδίως πληθὺν ἀκολούθησασαν εἰς Αἴγυπτον τῷ Λαγίδῃ μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην, ἀλλ' ἔγραψεν ἀπλῶς ὅτι « πολλοὶ τῶν (τῆς Συρίας) ἀνθρώπων », δηλονότι τῶν ἐγγχωρίων κατοίκων, ἢ πολιτῶν (τοῦτο γὰρ ἐν ταῦθα τὸ ἀνθρώπος σημαίνει· φῶς) (α) « ἐβουλήθησαν συναπαίρειν εἰς Αἴγυπτον τῷ Πτολεμαίῳ » (ὅποτε δηλονότι γενόμενος τῆς Συρίας ἐπ' ὀλίγους μῆνας ἐγκρατὴς, ἠτοιμάζετο πάλιν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Αἴγυπτον, διαφεύγων ἐπιόντα πολλῇ δυνάμει τὸν Ἀντίγονον ὡς καὶ ἐπ' ἀνῆλθε, κατασκάψας Ἄκκην καὶ Ἰόππην καὶ Σαμάρειαν καὶ Γάζαν, κατὰ τὸν Διόδωρον). Τούτων δὲ τῶν βουλευθέντων συναπαίρειν τῷ Πτολεμαίῳ, καὶ κοινωρεῖν αὐτῷ τῶν πραγμάτων (δηλονότι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πολιτευμάτων) ὅθεν εἰκάζεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν τινες τῶν ἐπιστημοτέρων τῆς Συρίας), εἰ πολλοὶ, ἢ ὀλιγοί, τέλος, συναπῆραν, καὶ εἴπερ ἦσαν ἐν τούτοις καὶ Ἰουδαῖοι, οὐδὲν διώρισεν Ἑκαταῖος. Καὶ παράλογον οὐδὲν, εἰ μετὰ τὸν τούτων ἦσαν καὶ Ἰου-

(α) Οὕτω καὶ Ἀγαθαρχίδης ἀνθρώπους εἶπεν ἀντιπατοίκους (τοὺς πολίτας τῶν Ἱερουσαλήμων). βλ. τὴν ῥῆσιν ἐφεξῆς. Οὕτω καὶ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἰωάν. δ. 28. πρὸς Ματθ. κζ, 32. Πράξ. ις, κα. κς. κτλ. (Τοιοῦτο καὶ τὸ Γαλ. hommes du pays). Ταύτας δὲ τῆς χρήσεως παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις Ἀττικοῖς (δοκῶν γνωρίζομεν ἡμεῖς) οὐχ εὐρίσκονται παραδείγματα· φαίνεται δὲ ὅμως συνῆθες τῇ κατὰ τοὺς Ἀλεξάνδρου χρόνους κοινῇ τῶν Ἑλλήνων φωνῇ, εἰς ἣν ἐνίοτε ἔξεφέροντο καὶ αὐτοὶ οἱ ἄλλως ἀπικείμενοι. Καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Ἀγαθαρχίδου μάλιστα ῥητῶς ἔκρινεν ὁ Φώτιος λέγων· ὅτι, καίτοι λόγου μεγέθει καὶ ἀξιώματι χαίρων, « λέγει μὲν τοι λογῶνιν οὐ πάνυ προσταθειμένος ». (Ἀναγ. σιγ). καὶ, « Ὅτι κτλ. χρηταὶ ὁ συγγραφεὺς, ἀπτικιστὴς καί τοι ὢν, τῇ τῆς καμάρως λέξει » (Ἀναγ. εν).

δαῖτοι, ὅποῖος μνημονεύεται καὶ Ἐζεκίας ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων (καὶ βλέπε πάλιν πῶς διακρίνει κατὰ λέξιν ὁ Ἐκαταῖος τοὺς Ἰουδαίους, ἀφ' ὧν εἴπε καθολικώτερον ἀνθρώπων)· ἀλλὰ ποίαν ὁμοίωσιν ἔχουσιν οὗτοι πρὸς τοὺς παρ' Ἰωσήφ πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων εἰς Αἴγυπτον ἐκουσίως παραγενομένους, μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς πρώτης στρατείας ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων; Σφόδρα λοιπὸν ἐσφαλμένως ὁ κριτικὸς ἐξέλαβε τὰ τοῦ Ἐκαταίου, παρερμηνεύσας καὶ αὐτὸ τὸ ἀνθρώπους (τῆς Συρίας) εἰδικῶς εἰς τὸ Ἰουδαίους (ὡς ἂν εἴησαν οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας ἅπαντες Ἰουδαῖοι!). Καὶ οὐδ' αὐτῶ γοῦν προσέσχε τῷ Ἰωσήφ, ὅστις ἐν τῷ α, κεφαλαίῳ τοῦ IB, βιβλίου τῆς Ἀρχαιολογίας ἱστορῶν τὰς εἰς Αἴγυπτον μετοικεσίας τῶν Ἰουδαίων (αἰχμαλώτων καὶ ἐβελοντῶν), τὰς γενομένας μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς α, στρατείας ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν μὲν Ἀγαθαρχίδου σύμφωνον μαρτυρίαν ἐπισυνῆψεν ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ· τὰ δὲ τοῦ Ἐκαταίου, ὡς μηδεμίαν ἔχοντα σχέσιν, ἀνέφερεν ὁ Ἰωσήπος ἀλλαχοῦ (ἐν τῷ α, κατὰ Ἀπίωνος §. κβ), ἄλλο τι πάντῃ διάφορον ἐκεῖ ἀποδεικνύων, ὅτι δηλαδὴ καὶ τότε (κατὰ τὴν β, τοῦ Πτολεμαίου στρατείας) ἤρχμαζε τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος. Ἐπὶ τούτῳ φέρει μάρτυρα τὸν Ἐκαταῖον, ἐπαινοῦντα μάλιστα τὸν ἀρχιερεῖα Ἐζεκίαν· καθὼς πάλιν δι' ἄλλον λόγον αὐτόθι προσέθηκε καὶ ἄλλην ὁμοίαν τῇ πρώτῃ ῥῆσιν τοῦ Ἀγαθαρχίδου, μαρτυροῦντος τὴν ἀκριβῆ παρ' Ἰουδαίοις τῶν θείων νόμων φυλακὴν. Ταῦτα δὲ βλέπει πᾶς τις σαφῶς, τὰ Ἰωσήπεια χωρία διεξερχόμενος. Ἀλλ' ὁ τοῦ Ὀδίου κάλαμος, οἷά τις σφενδάμινος α τριπτήρ δικῶν » (τὸ τοῦ κωμικοῦ), συνεκύκησε καὶ συνετάραξε τὰ πάντα, πρὸς στηλίτευσιν τοῦ κατ' αὐτὸν Ψευδαριστέου.

§. ή. Ἐρχόμεθα εἰς τὸ δεῦτερον ἐπιχείρημα. Δείκνυσιν ἐκ τοῦ Διοδώρου μὴ τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν στρατηλατήσαντα κατὰ τὴν πρώτῃν στρατείαν (ὡς Ἀριστέας ἱστορεῖ), ἀλλὰ τὸν τούτου στρατηγὸν Νικάνορα (α). Καὶ ὅμως τῷ Ἀριστέᾳ συμμαρτυροῦσι·

(α) Τοῦτο συνυποκρίνεται Ὀδῖον κατ' Ἀριστέον καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ Rosenmüller Handbuch für die Literatur etc. 2. Th. p. 383.

α) Ὁ Ἀγαθαρχίδης, ἔνδοξος γραμματικὸς καὶ φιλόσοφος συγγραφεὺς ἐκ περιπάτων (Στράβ. ιδ), τὴν πατρίδα Κνίδιος, ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος Πτολεμαίου ἀκμάσας (α), ὅστις συνέγραψε καὶ ἄλλα παντοῖα, καὶ τὰς πράξεις τῶν (Ἀλεξάνδρου) διαδόχων. Ἐκ τούτου τοῦ βιβλίου ἐμνημόνευσεν ὁ Ἰώσηπος τὰ ἐφεξῆς· « *Εἰσιόντος εἰς τὴν πόλιν* (τῶν Ἱεροσολύμων) *Πτολεμαίου τοῦ Ἀάγου μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τοῦ φυλάττειν τὴν πόλιν, διατηρούντων τὴν ἄνοιαν* » (τῆς ἀργίας τοῦ σαββάτου), « ἡ μὲν πατρίς εἰλήφει δεσπότην πικρὸν, ὁ δὲ νόμος ἐξηλέγχθη φαῦλον ἔχων ἐθισμόν » (β).

β) Ὁ Ἀππιανός· « Τὴν μεγίστην πόλιν, Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀγινάτην αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) καὶ Πτολεμαῖος, ὁ πρῶτος Αἰγύπτου βασιλεὺς, καθιρρῆκει » (γ).

γ) Καὶ Ἰώσηπος ὡσαύτως ἱστορήσεν (ὡς προεῖπομεν) αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῆς πρώτης στρατείας δόλῳ κατασχόντα τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ αἰχμαλωτίσαντα τὴν Ἰουδαίαν. Ἡπατημένον τὸν Ἰώσηπον ἐνόμισεν ὁ κριτικὸς (σελ. 469). Ἀλλὰ παρὰ τὰς τοιαύτας ὑπονοίας τῶν νεωτέρων, πᾶς τις ἀπαθῆς τῶν πραγμάτων θεωρὸς κρίνει (νομίζομεν) ἀσυγκρίτως ἀξιοπιστότερον ἄνθρωπον ἱεροσολυμίτην, σοφὸν ἱερέα τοῦ συνεστῶτος ἔτι ναοῦ, καὶ σύνεγγυς τῶν πραγμάτων γενόμενον, τὸν Ἰώσηπον, ὅστις ἠδύνατο πάντως γνωρίζειν ἀκριβῶς, ποσάκις καὶ πότε καὶ ὑπὸ τίνων βασιλέων ἐλάλῃεν αὐτῷ ἡ πατρίς, καὶ μετωκίσθησαν αἰχμάλωτοι οἱ ὁμογενεῖς· καὶ ταῦτα δὲ διηγούμενος συμφωνεῖ καὶ πρὸς τοὺς ἐξωθεν ἱστορικοὺς, τὸν παλαιὸν Ἀγαθαρχίδην, καὶ τὸν Ἀππιανόν. Κἀκεῖνο δὲ παράδοξον Ὀδῖος ποιεῖ. Αὐτὸν ἐκείνους τὸν Ἰώσηπον, ὃν εἰσάγει μάρτυρα τῆς κατὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν (δῆθεν) στρατείας τοῦ Πτο-

(α) Βλ. Σουῖδ. λ. Ἀγαθαρχίδης — Φώτ. ἀναγν. σιγ. καὶ σν. πρβλ. καὶ Fabr. Bibl. Graec. vol. 3. p. 32. Harl. καὶ Wessel. εἰς Διόδ. Σικελ. γ. § 11, σελ. 181. τόμ. α.

(β) Ἀγαθαρχίδ. παρ' Ἰωσήφ. κατὰ Ἀπίων. α. § κβ. πρβλ. Ἀρχαιολ. IB. ια. (βλ. καὶ Διοσκ. § δ.).

(γ) Ἀππιαν. Συριακ. § 50, σελ. 610. τόμ. α. Schweigh.

λεμαίου μετοικεσίας τῶν Ἰουδαίων, παρ' οὗ καὶ τὰ Ἀγαθαρχίδου ἀντέγραψε καὶ τὰ Ἑκαταίου, τοῦτον αὐτὸν πάλιν ἔκρινεν ἐξηπατημένον, δι' ἓνα καὶ μόνον ἄλλος ἀποχρῶντα λόγον, διότι συμφωνεῖ πρὸς τὸν Ἀριστεάν!

δ) Ὡσαύτως καὶ Εὐσέβιος ὁ ἱστορικὸς (ὃν Ὁδῖος ἀποφαίνεται πλανηθέντα παρὰ τοῦ Ἰωσήπου· ὥσανεὶ μὴ εἶχεν ἀναγνοῦς ὁ Εὐσέβιος μήτε τὸν Ἀγαθαρχίδην, μήτε τὸν Ἑκαταίον, μήτ' ἄλλον μηδένα τῶν τότε σωζομένων ἱστορικῶν!) ἐχρονολόγησεν, ὅτι κατὰ τὸ γ, τῆς 114 Ὀλυμπ. (ἐπὶ τῆς πρώτης στρατείας) « Πτολεμαῖος ὁ Λάγου δόλῳ παραλαβὼν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπάτη, πολλοὺς ἐκ τῆς Ἰουδαίας μετέφερεν εἰς Αἴγυπτον ». (Χρονικ. Β. σελ. 347. Μεσδιολ.). Τῇ Εὐσεβίου χρονολογίᾳ κατηκολούθησαν καὶ Ἱερώνυμος, καὶ ἡ Ἀρμενικὴ μετὰφρασις, καὶ ὁ Σύγκελλος, καὶ τῶν νεωτέρων χρονογράφων οἱ ἐπιστημώτατοι.

ε) Μένει λοιπὸν μόνος ὁ Διόδωρος ἱστορῶν, ὅτι διὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικάνορος, ἀλλ' οὐκ αὐτοπροσώπως ὁ Πτολεμαῖος ἐχειρώσατο τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Ἀλλὰ α) ὁ Διόδωρος τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν ἀπλῶς ἱστορῶν ὑπὸ τοῦ Νικάνορος κυριευθείσας, οὐδεμίαν μνήμην ποιεῖται ἰδίως περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς ἄλλης Ἰουδαίας. Ὡστε ἡ τούτου μαρτυρία οὐκ ἀντιλέγει ῥητῶς ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Ἀριστείου καὶ Ἑκαταίου καὶ Ἀγαθαρχίδου καὶ Ἰωσήπου περὶ τῶν μετοικισθέντων Ἰουδαίων διήγησιν. Καὶ καταναγκάζεται ἄρα καὶ ὁ Σικελιώτης ἱστορικὸς, ὡς πρῶτον ὁ Σμυρναῖος Ἑρμιππος, μάχεσθαι πρὸς Ἀριστεά, μηδὲν ἔχων πρᾶγμα πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν κοινόν. — β) Ὁ Διόδωρος λέγει μὲν τὴν τότε τοῦ Νικάνορος στρατείαν « σύντομον καὶ πρακτικὴν γεγεννημένην »· ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ πολέμων κατέδραμεν ὁ Νικάνωρ ἄγων καὶ φέρων ἅπασαν τὴν Συρίαν, οὐδὲν εἶπεν ὁ ἱστορικὸς· ἀλλ' οὐδ' ἐσήμανεν ὅπως, ὅτι μετὰ τὴν Νικάνορος ἐπιστροφὴν οὐκέτι ἐξῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ Φοινίκην αὐτοπροσώπως ὁ Πτολεμαῖος μέχρι τῆς δευτέρας αὐτοῦ στρατείας. Ὁ δὲ τὸν Διόδωρον πολλάκις ἀνεγνωκὼς Ἰώσηπος ἱστορεῖ σαφῶς, ὅτι στρατεύσας κατὰ τῆς Συ-

ρίας ὁ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ, ἔπραξεν ἐναντία τῆς αὐτοῦ ἐπωνυμίας, βλάψας δηλαδὴ καὶ πορθήσας τὴν χώραν. Καὶ φαίνεται ὅρα ὅτι μετὰ τὴν Νικάνορος ἐπιστροφὴν, διὰ τινὰ στάσιν μετ' ὀλίγον, ἴσως, κατὰ τόπους τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης ἐπισυμβᾶσαν, ἐστράτευσεν ὁ Πτολεμαῖος αὐτὸς μετὰ δυνάμεως, καταστρεφόμενος τοὺς ἀφεστηκότας· τότε καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσαλύμων δόλῳ κατέσχευεν (ἥτις πάντως οὐκ ἐδέξατο παρὰ τοῦ Νικάνορος φρουράν· ἢ πῶς ἂν ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Σωτὴρ ἀπάτῃ καὶ δόλῳ; καὶ ἴσως οὐδ' ἀνέβη παντάπασιν εἰς αὐτὴν ὁ Νικάνωρ), καὶ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους ἡχμαλώτισεν. Ὡστε κακῶς ὁ κριτικὸς περιέκλεισε τὴν πρώτην τοῦ Πτολεμαίου στρατείαν εἰς μόνην τὴν προλαβοῦσαν τοῦ Νικάνορος στρατηγίαν. — γ) Τοιαύτην τινὰ τῆς αὐτοπροσώπου τοῦ Πτολεμαίου στρατείας τὴν ἀφορμὴν καὶ αὐτὸς ὁ Ἑκαταῖος φαίνεται μαρτυρῶν. Διότι τὴν εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην μετανάστευσιν τῶν Ἰουδαίων αἰτιολογῶν, ἐπιφέρει « διὰ τὴν ἐν Συρίᾳ στάσιν ». Στάσιν δὲ λέγων ὁ Ἑκαταῖος οὐκ ἐννοεῖ πάντως μάχην καὶ πόλεμον τοῦ Πτολεμαίου πρὸς Ἀντίγονον περὶ τῆς Συρίας, οὐδὲ τὴν τοῦ Νικάνορος στρατείαν, ὅποτε τὸ πρῶτον ἡ Συρία καὶ Φοινίκη τῷ Πτολεμαίῳ συντόμως ὑπετάγησαν, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὴν στάσιν πολιτικὴν, ἢ ἐπαράστασιν, οὐχὶ τῶν Ἰουδαίων (οὔτε γὰρ Ἰουδαῖοι μόνοι κατῴκουν τὴν Συρίαν, καὶ ὁ Ἑκαταῖος διακρίνει τούτους ῥητῶς, ὡς ἐκ τῆς Ἰουδαίας ἀποσπασθέντας), ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἤδη ἐπὶ τοῦ Νικάνορος ὑποταγέντων Σύρων κατὰ τόπους ἐπανάστασιν, οὓς αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος κατέστρεψεν ἐπελθὼν, τοὺς μὲν μετὰκίλῳ, τοὺς δὲ καὶ αἰχμαλωτίζῳ, καὶ πάντα φόβῳ ὑποχείρια ποιούμενος (ὡς εὐκρινέστερον ἰστόρησεν Ἀριστέας τὰ τῆς στάσεως κακὰ). — δ) Τελευταῖον ὁ Διοδώρος, ὅστις καὶ τὸν Ἑκαταῖον ἀνέγνω, Πτολεμαίου τοῦ Λάγου σύγχρονον αὐτὸν ὁμολογῶν (α), καὶ αὐτὸν τὸν Ἀγαθαρχίδην (ὃν καὶ ὡς ἐπιτυγχάνοντα περὶ τὴν ἱστορίαν ἐπαινεῖ) (β), οὗτ' ἐναντία πρὸς τούτους εἰκότως ἡδύνατα συγ-

(α) Βλ. Διοδώρ. Βιβλ. Α. §. 37 καὶ 46· καὶ Βιβλ. Β. §. 47. τόμ. Α. σελ. 44, 56, 158; Wessel. — (β) Βλ. Διοδώρ. Α. §. 41; Γ. §. 11. Τ. Α. σελ. 50 καὶ 181. Wess.

γράφειν (ἀφ' ὧν πολλὰ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἠρανίζετο), καὶ εἰ ποθεν ἄλλοθεν ἠπίστατο μηδέποτε πρὸ τῆς δευτέρας στρατείας ἐπελθόντα τὸν Πτολεμαῖον αὐτὸν κατὰ τῆς Συρίας, ἀντέλεγεν ἄν, καὶ μάλιστα πρὸς Ἀγαθαρχίδην, ἱστοροῦντα κατὰ λέξιν τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου κατὰσχεν τῶν Ἱεροσολύμων. Ὁ δὲ, τὴν πρώτην, τὴν διὰ τοῦ Νικάνορος, εἰς τὸ Πτολεμαίου βασιλείον κράτος ὑποταγὴν τῆς Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης συντόμως διηγηθεὶς, ἔπειτα τὰς ἐφεξῆς ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου κρατοῦντος περιστάσεις τῶν τόπων τούτων παρέλιπεν, ἐπιτέμνων τὸν λόγον, μέχρις οὗ πάλιν αὐτῶν ἐπεμνήσθη, ὁπότε μετέβαλον ἄλλον ἐπελθόντα δεσπότην, τὸν Ἀντίγονον.

§. θ'. Οὕτε Διόδωρος λοιπὸν ἀντιλέγει (εἰ δὲ καὶ ἀντέλεγεν, ὑπῆρχεν ἄν πρὸς ἄλλους ἀντιμαρτυροῦντας, πολλῶ πλείονας, εἰς οὐδεὶς), καὶ Ἀγαθαρχίδης μετὰ τοῦ Ἑκαταίου καὶ Ἀππιανοῦ συμ-μαρτυροῦσι λαμπρῶς Ἀριστέα καὶ Ἰωσήφω περὶ τε τῆς εἰς Φοινίκην καὶ τὴν Συρίαν αὐτοπροσώπου τοῦ Πτολεμαίου στρατείας, καὶ περὶ τῆς τότε τῶν ἐξ Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς ἄλλης Ἰουδαίας αἰχμαλωτισθέντων Ἰουδαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον μετοικεσίας. Ταύτην δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἄλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν Ἰουδαίων ἀπαγωγὴν, ὁμολογοῦσι καὶ ἐξ αὐτῶν πῶν Ἀριστεομαχῶν κριτικῶν ἄνδρες ἐπίσημοι, καὶ προγενέστεροι καὶ νεώτεροι, οἷον Τραύγοτος ὁ Μύκκης, καὶ Πέτρος ὁ Βεσσελίγγιος, καὶ νεώτατος ὁ Ἰγὸς (α) ἄλλους παραλείπομεν.

§. ι. Τὴν δὲ, τέλος, νοθεῖαν τοῦ περὶ Ἰουδαίων βιβλίου τοῦ Ἑκαταίου (§. ε) δῶρον ἄδωρον τοῖς Ἀριστεύου φίλοις ὁ σοφὸς Ὀδῖος ἐδωρήσατο, μηδαμῶς ἀποδεχομένοις! Αὐτὸς πρῶτος ὠμολόγησε τὸ γνήσιον τῆς συγγραφῆς· διότι τὴν ἐκ ταύτης μαρτυρίαν ὑπέβηκε θεμέλιον τῆς ἀποδείξεως τῶν κατὰ τὴν δευτέραν δῆθεν τοῦ Πτο-

(α) S. T. Mücke de origin. Version. Sept. interpr. pag. 59. — P. Wesseling. de fragm. Orph. in Valcker. Diatrib. de Arist. Jud. p. 132. — Hug de Pentateuchii Version. Alexandr. pag. 17. πρβλ. καὶ Herbst historisch-kritisch. Einleit. in die heil. Schrift. des Alt Test. i. Th. pag. 149.

λεμαίου στρατείαν ἔχοντι μετοικησάντων Ἰουδαίων (§. 6). Εἰ δὲ καὶ Φίλων ὁ Ἑρέννιος, ἔτη 400, μετὰ τὸν Ἑκαταῖον, καὶ 20 περίπου μετὰ τὸν Ἰώσηπον ἀκμάσας (τῷ 120 μ. Χ.), ὑποπτεύσατο διττὴν ὑποψίαν περὶ τῆς Ἑκαταίου συγγραφῆς (ἢ τοῦτον αὐτὸν λέγων ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων συναρπασθῆναι, ἢ τὸ βιβλίον εἶναι ψευδεπίγραφον), πῶς ἄλλως ἡδύνατο γράψαι δριμύς τῶν Ἰουδαίων εἰδωλόβρησκος ἐχθρός; Ὅτι δὲ τοιοῦτοι πολλοὶ καὶ Σύριοι καὶ Αἰγύπτιοι μάλιστα κατὰ τε τοὺς Ἑρεννίου χρόνους καὶ ἔτι πρότερον ἐξήνεγκαν πικρὰς κατὰ τῶν Ἰουδαίων βλασφημίας, αὐτὸς πάλιν ὁ Ἰώσηπος εἰλικρινῶς ὡμολόγησε, γενναίως αὐτοὺς (ἐν τοῖς κατὰ Ἀπίωνος) ἐξελέγχων. Οὐδόλως οὖν παράδοξα τὰ τοῦ Ἑρεννίου παραληρήματα. Ταῦτα δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος Ἠριγέννης ἐμνημόνευσε πρὸς ἔλεγχον τῆς αὐτοῦ τοῦ Ἑρεννίου παρανοίας. Διότι ἀντιλέγων πρὸς τὸν Κέλσον (ἄγριον καὶ τοῦτον χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων ἐχθρόν, μικρῷ τοῦ Ἑρεννίου μεταγενέστερον), περιφρονοῦντα τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, « Πόσῳ (λέγει) βελτίων Κέλσου ὁ Πυθαγόρειος Νουμήνιος, ὅστις ἐγκατέταξε (τοῖς σοφοῖς ἔθνεσι) τοὺς Ἰουδαίους. Λέγεται δὲ καὶ Ἑρμιππον ἱστορηκεῖναι Πυθαγόραν τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν » (καὶ εὐθὺς ἐπιφέρει) « Καὶ Ἑκαταίου δὲ τοῦ ἱστορικοῦ φέρεται περὶ Ἰουδαίων βιβλίον, ἐν ᾧ προστίθεται μᾶλλον πῶς ὡς σαφῶς τῷ ἔθνει ἐπὶ τοσούτον, ὥστε καὶ Ἑρέννιον » κτλ. (βλ. τὰ λοιπὰ ὀπισθ. §. ε). Ἰστε ὁ Ἠριγέννης καὶ τὸν Ἑκαταῖον ἐπαινεῖ μετ' Ἑρμίππου καὶ Νουμηνίου συγκατάτασων, καὶ τὴν αὐτοῦ συγγραφὴν ἀποδέχεται γνησίαν. Ὁ δὲ περίσοφος Σκαλίγηρος, μετὰ 1500 ἐνιαυτοὺς κατόπιν Ἑρεννίου γενόμενος, ἐφάνη καὶ τούτου παραδοχότερος. Πρῶτος οὗτος πάλιν διεκήρυξεν, ὡς τοῦ Ἀριστεύου, οὕτω καὶ τῆς Ἑκαταίου συγγραφῆς τὴν νοθείαν, ταύτην προτιμήσας (καθὼς ἔπρεπεν!) ἐκ τῶν διπλῶν τοῦ Ἑρεννίου ὑπονοιῶν· καὶ διατείνεται δὲ κατὰ λέξιν ὁ Σκαλίγηρος ὅτι « Τὸ περὶ Ἰουδαίων τοῦ Ἑκαταίου βιβλίον ἐπλάσθη παλαιόθεν ὑπὸ τινων ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων, καθὼς (λέγει) ΣΑΦΩΣ συνάγεται ἐκ τοῦ Ἠριγένους » (Ἀκούεις, τί συνάγεται σαφῶς ἐκ τοῦ

ἐπιγίνους;). Καὶ λοιπὸν ὑπῆρξε καὶ τοῦτο (κατ' αὐτὸν) τὸ βιβλίον, ὁποῖον καὶ τὸ τοῦ Ἀριστέου (καθὼς εἶπεν *ἐλληνίζων περὶ τούτου*) «*τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων παρεγχείρημα*» (α). Τὴν Σκαλιγήρειον ταύτην ὑπόνοιαν μετὰ κρότου κατησπάσθησαν καὶ ἄλλοι (β), καὶ μάλιστα πάντων ὁ σοφώτατος Βεντλῆϊος, φιλοτιμηθεὶς καὶ δι' ἄλλης πάλιν οὗτος ὑπόνοιας φιλολογικώτερον αὐτὴν ἐμπεδῶσαι (γ).

(α) «*Quid Aristeas ille-quod est τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων παρεγχείρημα? Quid Hecataeus de Judaeis, quem ab iisdem Hellenistis antiquitus confictum fuisse manifeste ex Origene colligitur?*» (Scalig. Epist. 415 ad Is. Casaubon.). Καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ μέγας Σκαλιγήριος ἀλλαχοῦ πολλὰς ἐμνημόνευσεν ὡς γνησιωτάτην ταύτην τὴν περὶ Ἰουδαίων συγγραφὴν τοῦ Ἑκαταίου (β). Scalig. Not. in fragment. vet. Graec. p. 12, 24, etc). Ὅθεν πρὸς αὐτὸν ἀπάντησε γενναίως ὁ σοφὸς Spencer (Annotat. εἰς ἱερίγ. κ. Κέλσ. Α. §. 15.), πρὸς βλ. καὶ Saint-Croix Examen des historiens d'Alexandre le Grand. Paris. 1804, pag. 558, καὶ Schoell Hist. de la Litterat. Grecq. vol. 3. p. 212.

(β) Eichhorn Bibl. der Bibl. Litterat. 5 Bd. 1. Abth. p. 43r.

(γ) Ὁ ἱερός Κλήμης (ἐν Στρωματ. Ε, 717) μνημονεύει ῥῆσιν τοῦ Σοφοκλέους, ὡς ἐκ τοῦ Ἑκαταίου, λέγων «Ὁ μὲν Σοφοκλῆς, ὡς φησὶν Ἑκαταῖος, ὁ τὰς ἱστορίας συνταξάμενος, ἐν τῷ κατὰ Ἄθραμον καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ἀντικρυς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐκβοᾷ.

«*Εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, εἰς ἐστὶ Θεός*»

Ὡς οὐρανὸν τ' εἰτεύς καὶ γαῖαν μακρὰν,

Πόντου τε χαροπὸν οἶδμα, κνέμων βίαν.

Θνήτῳ δὲ πολλοὶ (ἰσ. γρ. πολλὰ) καρδίαν πλανώμενοι,

Ἰδρυσάμεσθα, πημάτων παραψυχὴν,

Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων, ἢ χαλκῶν,

Ἡ χρυσοτεύκτων, ἢ ἡ φαντίνων τύπους» κτλ.

Τοὺς αὐτοὺς στίχους καὶ Ἰουστίνος (λόγ. πρὸς Ἕλληνας) ἐμνημόνευσεν, καὶ Ἀθηνάγορας ἐν μέρει (Πρεσβ. π. Χριστιαν.), καὶ Εὐσέβιος (Εὐ. Προπ.), καὶ ὁ Θεοδώρητος (Θεραπευτ. Ἑλλήν. παθ.), καὶ ἄλλοι τῶν Πατέρων. Ὁ δὲ κλεινὸς Βεντλῆϊος (Bentlejus Epist. ad Millium p. 12, et 93), ἐπεχείρησεν ἀποδείξει ἀνοθεύς μὲν τοὺς στίχους, ταύτους, νόθον δὲ καὶ τὴν ταύτους περιέχουσαν Ἑκαταίου συγγραφὴν (οἶαν αὐτὴν καὶ Σκαλιγήριος ἀνεκέρυξεν), ἐξ ἧς τοὺς στίχους ὁ Κλήμης ἐμνημόνευσεν ἀνωτέρω. (Ὡς ταύτης, λέγει, καὶ Ἰουστίνος αὐτοὺς ἐμάθεν! Ἐκ δὲ τούτου πάλιν καὶ τοῦ Κλήμεντος ἀντεγράψαν καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες). Καὶ πῶς μὲν ἀποδείκνυσιν τὴν νοθείαν τῶν στίχων ὁ κριτικὸς, λέγομεν ἐφεξῆς· ἥδη δὲ πρῶτον σημειοῦμεν δύο πλάνας αὐτοῦ μεγάλας. Α) Λέγει περὶ τοῦ Κλήμεντος, ὅτι πάντως ἐμάθη τοὺς στίχους ἐξ Ἑκαταίου. — Ἀλλ' ὁ Κλήμης ἀναγράφει τοὺς αὐτοὺς στίχους καὶ ἀλλαχοῦ (Προτρεπτ. πρὸς τοὺς

Ἐπεδοκίμασε δὲ καὶ Οὐαλκενῆρος, ἀφοριστώτερον ἀποφηνάμενος·
« Ὅτι τὴν Ἑκαταίου νοθείαν ὑπενόησε μὲν ὁ Σκαλίγηρος, ἀπέδειξε
δ' ὁ Βεντλῆιος, καὶ ἀμφότεροι παρηκολούθησαν τῇ παρ' Ὠριγένει

Ἑλλαν.) ἐξέφερε τούτους ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, λέγων « Ὁ δὲ τοῦ Σοφίλλου Σο-
φοκλῆς (λέγει) ». Ὡσαύτως καὶ ὁ μάρτυς Ἰουστίνος· « Ἄκούσατε καὶ Σοφο-
κλέους οὕτω λέγοντος » (Ἑκαταίου δ' οὗτος εὐδαμῶς μνημονεύει). Β) Ὁ
Κλήμης ἀνέφερε τοὺς Σοφοκλέους στίχους καὶ ἐκ τοῦ Ἑκαταίου (συμπαριστῶν δηλο-
ντί καὶ τοῦτον μετὰ τοῦ Σοφοκλέους συμπαρτυροῦντα τῇ ἀληθείᾳ). Τὸ δ' Ἑκαταίου
βιβλίον (ἐξ οὗ ἀντέγραψεν) ἐνομάζει « τὸ κατὰ Ἄθραμον καὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους » ὁ δὲ Σκαλίγηρος, ἀκολουθῶν δὴθεν Ἑρηνίῳ, διεκρύψε νοθὸν ἄλλο βιβλίον
τοῦ Ἑκαταίου « τὸ περὶ Ἰουδαίων », ὡς ἐνομάζει τοῦτο ῥητῶς ὁ Ὠριγένης καὶ
αὐτὸς ὁ παρ' αὐτῷ Ἑρηνίος. Ὁ δὲ κλεινὸς Βεντλῆιος ἐξέλαβε τοῦτο ψευδῶς ὡς τὸ αὐτὸ
καὶ τὸ παρὰ τῷ Κλήμει ἀνωτέρω (τὸ κατὰ Ἄθραμον κτλ.). Ὅτι δὲ ταῦτα
διέφερον ἀπ' ἀλλήλων, ἀρκεῖ πρὸς ἀποδείξιν καὶ μόνῃ ἑκατέρωθεν ἢ διαφορῶς ἐπιγραφῇ
ὥς διάφορα μνημονεύει ταῦτα καὶ Ἰωσήπος, ἐνομάζων ἰδίως « τὸ περὶ Ἰου-
δαίων Ἑκαταίου βιβλίον (Α. κ. Ἀπίων. §. κβ), καὶ πάλιν « τὸ περὶ
τοῦ Ἀθραμόν, ὃ συνέταξεν Ἑκαταῖος » (Ἀρχ. Α., §. Σ. ε). Ὡσαύτως καὶ Εὐσέβιος
τὸ κατὰ Ἄθραμον καὶ τοῦς Αἰγυπτίους » ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὡς ὁ Κλήμης
ἐπιγραφῇ μνημονεύσας (Εὐαγ. Προπ. σελ. 689), τὸ περὶ Ἰουδαίων διεκρίνειν,
ὡς ἰδιαιτέρον Ἑκαταίου σύγγραμμα, λέγων « Ἑκαταῖος — ἰδίαν βίβλον ἀνα-
θεῖς τῇ περὶ Ἰουδαίων ἱστορίᾳ » (σελ. 418). Ὁ δ' αὐτὸς καὶ τὸ περὶ τοῦ
Ἀθραμόν, ὡς καὶ Ἰωσήπος, ἐνομάζει (σελ. 417). Εἰ δὲ τοῦτο ὑπῆρχε τὸ αὐτὸ καὶ
« τὸ κατὰ Ἄθραμον καὶ τοὺς Αἰγυπτίους », ἀνάγεται λοιπὸν καὶ
τοῦτο εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς ἱστορίας τοῦ Ἑκαταίου, ὡν καὶ Διοδώρος
ἐπεμνήσθη (Α. σελ. 56: Τ. α. Wes.), καὶ Πλούταρχος (περὶ Ἰουδ. καὶ Οσίρ.) τὰς
δ' αὐτὰς ἱστορίας καὶ Κλήμης πάντως ἐννοεῖ λέγων « Ἑκαταῖος, ὁ τὰς
ἱστορίας συνταξάμενος ». Ὡστε καὶ τοῦτο δείκνυσαι τὸ περὶ Ἰου-
δαίων διάφορον παρὰ τὰς Αἰγυπτιακὰς ἱστορίας. Συνῆπτε δὲ καὶ τὸν
Ἄθραμον μετὰ τὸν Αἰγυπτίων ὁ Ἑκαταῖος, ἴσως, ὡς ἱστορίων καὶ αὐτὸν εἰς τὴν Αἰ-
γυπτίον καταβάντα (Γενέσ. ιβ), καὶ πατέρα γεγονέντα τῶν ὑπερῶν ἐν Αἰγύπτῳ πλη-
θυνόντων Ἑβραίων. Γ) Τῆς δὲ νοθείας τῶν Σοφοκλείων στίχων ἀποδείξιν προσέθηκε
ὁ Βεντλῆιος τρία μάλιστα ξένα τῆς Ἀττικῆς τοῦ Σοφοκλέους γλῶσσαι· ἰδιώματα· α) τὸ
ἀουναίρετον ἰονικὸν χαλκείων (στίχ. 6) « Χρυσὸς λέγει » (λέγει, ἐκ τοῦ Φρύνιχου)
« ἄττικως· τὸ γὰρ χρύσεος, ἰακόν· ὡσαύτως καὶ ἀργυροῦς, χαλκοῦς »
κτλ. (εὐχὶ χαλκοῦς). Καὶ ὅμως ἠπάτησεν ὁ Φρύνιχος τὸν Βεντλῆιον, διότι αὐτὸς
ὁ Σοφοκλῆς εἶπε « τὸ χρύσεον τῆς Αἰκῆς... ὄμμα » (βλ. Σοφοκλ. Ἀεΐφαν. τόμ.
3. σελ. 670 ἐκδ. Brunck). Οὕτως ἠδύνατο λέγειν καὶ χαλκείων (γενεα. πλ. α.
τοῦ χαλκοῦς, χαλκοῦς), ἢ χαλκείους (τύπους). Ἄλλ' ἢ γνησιωτέρα τοῦ
στίχου τούτου γραφὴ φαίνεται « ἐκ λίθων, ἢ καὶ ἐξ ὕλων »· οὕτως ἀναγινώσκεται

(κ. Κέλσ. Α) κρίσει τοῦ Φίλωνος Ἐρεννίου! (α) Ὁ δὲ καλὸς Βανδαλῆς ἐπαμφοτερίζων, καὶ πῶς ἀποκλίνων πρὸς τὴν ἑκαταίου γνησιότητα, προστίθῃσιν ὅμως ἐτέρωθεν, ὅτι ἑκαταῖος οὗτος ἐγένετο σφόδρα φιλοψευδὴς τις ἱστορικός· καὶ φέρει πρὸς ἀπόδειξιν τὸ παρ' Αἰλιανῷ (π. Ζώων ἱστορ. ια, 1) περὶ τῶν Ὑπερβορέων μυθώδης τοῦ ἑκαταίου χωρίον (ε). Τὸν δὲ σοφὸν Βαλέσιον καὶ λίαν ἂν τις θαυμάσοι, πῶς ἔκρινε τὴν ἑκαταίου νοθείαν ἐκ τῆς παρὰ τῷ Ἀριστέα πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἀναφορᾶς Δημητρίου τοῦ

καὶ παρ' αὐτῷ Κλήμεντι (Προτρίπτ.), καὶ παρὰ τῷ Ἰουστίνῳ. — (ε) Λέγει τὸ κατὰ γενικὴν ἐκφερόμενον θεῶν χρυσοτεύκτων, ἢ ἑλκωντῶν (τύπους), ξείνων καὶ τοῦτο τῶν Ἀττικῶν, οἵτινες λέγουσι χρυσοτεύκτους τύπους, ὡς χαλκᾶς εἰκόνας « κτλ., συντάσσοντες τὰ ἐπιθετα οὐχὶ πρὸς τὰ τυπούμενα πρόσωπα (θεῶν, ἁνδρῶν κτλ.), ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ τυπώματα καὶ ὁμοιώματα (τὰ ἀγάλματα). Ὁρῶν τοῦτο εἶπεν ὁ κριτικός· ὥφειλε λοιπὸν καὶ διορθῶσαι τὴν ἐσφαλμένην γραφὴν, γράψας « ἢ χρυσοτεύκτ ΟΥΣ, ἢ ἑλκωντίν ΟΥΣ τύπους », καθὼς καὶ αὐτὸς ὑπένοιθ' ἔδειξε διὰ καὶ ὁ Brunek τόμ. γ. σελ. 683 (καίτοι καὶ εὐτος τὴν περὶ νοθείας τῶν στίχων γνώμην τοῦ Βεντλίου ἐπαινῶν), καὶ ὁ Musgrav. (Τ. 2. σελ. 272), καὶ ὁ Bothe (Τ. 2. σελ. 146). — γ) Τὸ « καρδίᾳ πλανώμενοι » εὐρίσκειν ὁ Βεντλῆς καθαρὸν ἑβραϊσμὸν, καὶ φέρει μαρτύρια, τὸ « ἀείπλανῶνται » τῇ « καρδίᾳ » (ψαλμ. 143), καὶ τὸ « ἢ καρδίᾳ μου πλανῶται » (Ἠσ. κε). Καὶ ὅμως ἐπελάθετο ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀττικὸς Εὐριπίδης εἶπε « πλάνος (τοῦτ'· πλάνη) καρδίᾳ προσίσταται » (Εὐριπίδ. λείψ. τόμ. 2. σελ. 497 ἐκδ. Barnes.) δηλονότι τὸ αὐτὸ καὶ « πλανῶται ἢ καρδίᾳ ». Τοιοῦτο καὶ τὸ Μένανδρου τοῦ Ἀθηναίου. « Εἴ τις δὲ θυσίαν προσφέρων, ὃ Παμφίλει, — ἡ κατασκευασματα, — ἡ δὲ ἐλέφαντος, ἡ σμαράγδου ζώδια » (ὡς τὸ ἐλέφαντι τίνους τύπους), « εὐνουν νομίζει τὸν θεὸν καθιστάται, πεπλάνηται ἐκείνος, καὶ φρένας κούφας ἔχει » (Μένανδρ. παρὰ Κλήμεντ. Στρωμ. ε. σελ. 718),

(α) Valekenae. Diatrib. de Aristob. Jud. p. 18.

(ε) Van Dale Diss. c. 29. p. 220. Ἐπελάθετο ὁ Βανδαλῆς τοῦ Διοδώρου, μνημονεύοντος τὸν ἑκαταῖον καὶ ὡς ἕνα « τῶν τὰς παλαιὰς μυθολογίας (περὶ τῶν ὑπερβορέων) ἀναγεγραφότων (Διοδ. β. §. 47. σελ. 158 Wessel. πρὸς. καὶ Σχολ. Ἀπολλων. Ῥόδ. Β. 677, καὶ Plin. VI, 17). Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ Διοδωρος ἐν ἄλλοις φέρει μάρτυρα πιστὸν τὸν ἑκαταῖον (Α. §. 46). Ἀλλ' ὅσον ἐκ τῆς Βανδαλείου ταύτης αὐστηρότητος, οὐδεμίᾳ λοιπὸν ἡμῖν ὑπολείπεται πίστις εἰς τὴν Ἀγαθαρχίδου (ὅστις καὶ αὐτὸς πολλὰ παράδοξα συνέγραψε. βλ. Φωτ. ἀναγ. σν. καὶ Συλλογ. Γεωγρ. τόμ. α. σελ. 193. Βιέν.), οὐτ' αὐτοῦ Ἡροδότου, οὐτ' ἄλλων τοσούτων ἀρχαίων ἱστορικών, οἵτινες « περὶ τῶν ἀπειτάτων — τὰ πλείω λεγόμενα ἐξ ἄκοῆς » (Στράβ. ιε, 685).

Φαληρέως λέγων· « Ὅτι (ὁ Φαληρεὺς) φέρει μαρτυρίαν ὡς ἐξ ἀρχαίου συγγραφέως, Ἐκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου· ἀλλ' οὗτος ἦν αὐτῷ σύγχρονος, ὡς ἀκριάσας καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων, κατὰ Σουίδαν » (α). Ἀλλ' ὅτι μὲν Ἐκαταῖος « συνήκμασεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ Πτολεμαίῳ τῷ Ἀάγου συγγενόμενος », ἔγραψαν ἄλλοι σαφέστερον παρὰ τὸν Σουίδαν (β). Ὅτι δὲ καὶ σύγχρονοι συγχρόνων (καὶ οὗτοι πάλιν, ἢ νεώτεροι γεραιτέρων, ἢ καὶ ὁμηλικες ὁμηλικῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ γεραιτέροι νεωτέρων, προλαβόντων εἰς ἐκδοσιν τινὸς συγγράμματος) ἐκφέρουσι πολλάκις μαρτυρίας πιστάς, ἄπορον ὅπως ἐπελάθετο ἡ τοῦ Βελεσίου πολυμάθεια· καὶ ταῦτα, σχολιάζοντος τὴν (ἐν ἧ καὶ τὴν ῥηθεῖσαν κρίσιν ἐξέδωκεν) ἱστορίαν τοῦ Εὐσεβίου, ὅστις ἄλλων τε μέμνηται συγχρόνων, καὶ τῶν Ἀνατολίου τοῦ Ἀαοδικεῖας συγγραφεῶν (Ἑκκλ. ἱστορ. ζ, 32). Οὕτω καὶ ὁ Κλήμης (τῷ 190) ἐπεμνήσθη Τατιανοῦ (τῷ 170), ζῶντος ἴσως ἔτι καὶ κατ' αὐτὸν (Στρωμ. α, καὶ γ, κτλ.). Ὠριγένην δὲ πρὸς τὰς τοῦ συγχρόνου Κέλσου γραφὰς ἀπαντῶντα, καὶ ἰώσηπον πρὸς Ἀπίωνα, καὶ πρὸς Ἰούστον, καὶ πολλὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων παραδείγματα παραλείπομεν. Ἐν δ' ἔτι μόνον (εἴπερ ἔξεστιν) ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπομνησχομεν τὸν Βαλέσιον. Ὅτι καὶ Πέτρος ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἀνέφερε τὰς τοῦ νεωτέρου Παύλου θεοπνεύστους ἐπιστολάς (Β, Πέτρ. γ, 15). Καὶ τοιαῦτα μὲν ἔκριναν περὶ τῆς Ἐκαταίου συγγραφῆς, ἀντιλεγόμεναις ὑπονοίαις κατηκολουθηκότες, οἱ περικλεεῖς οὗτοι κριτικοί. Ἡμῖν δὲ ὅμως (καὶ μυρίοις ἄλλοις) συγχωρήσουσιν (ἐλπίζομεν) οἱ ἄνδρες, ἵνα περὶ τῆς Ἐκαταίου γνησιότητος συμπλανώμεθα μετὰ τοῦ βαρβάρου Ἰώσηπου, καὶ τοῦ ἀγραμμάτου Ὠριγένους, καὶ τῶν παντελῶς ἀφιολόγων, Κλήμεντος καὶ Εὐσεβίου (οὔτινες, οἱ τρεῖς, πολλοὺς πρὸ τοῦ Σκαλιγῆρου αἰῶνας καὶ αὐτὸν τὸν Ἐρέννιον ὄλον

(α) Vales. in not. εἰς Εὐσεβ. Ἑκκλ. ἱστορ. ε. 9.

(β) Ἰώσηπ. κ. Ἀπίων. Α. §. 26. πρὸς Διοδωρ. Α. 46. Λαίρτ. θ, ια. γ καὶ Menag. observ. ibid. Καὶ ὁ Εὐσεβίος λέγει τοῦτον « Σαφαλίους νεώτερον » (Εὐαγ. Πρὸς παρ. εἰλ. 680).

τότε πάντως αναγνόντες, ὁ δ' Εὐσέβιος καὶ τὸν Κλήμεντα καὶ τὸν Ὠριγένην, ὁ δὲ Θεοδώρητος καὶ τούτους ἀγκαινῶν, ὅσον ὅμως περὶ τῶν εἰς Ἑκαταῖον ὑπονοιῶν, χαίρειν Ἐρεννίῳ προσεῖπον μακρά!). Ταύτην δὲ τὴν πλάνην πλανηθήσονται πολλοὶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἕως ἂν ἡ τῶν νεωτέρων ταύτων σοφία τρανύτερον ἀποδείξῃ, πῶς ὁ μὲν Ἰώσηπος πρὸς Ἀπίωνα, δριμύν καὶ πολυμαθὴ τῆς Ἀλεξανδρείας γραμματικόν, καὶ πρὸς ἄλλους τοιούτους συγχρόνους τῶν Ἰουδαίων ἐχθροὺς δημοσίως ἀντιλέγων, ἐξέφερε πεποιθότως μαρτυρίας ἐκ μὴ γνησίας καὶ γνωστῆς, ἀλλὰ σκοτίας, καὶ ταύτης ὑπὸ τινων Ἰουδαίων Ἑλληνιστῶν πεπλασμένης συγγραφῆς τοῦ Ἑκαταίου! Πῶς δὲ καὶ ὁ Κλήμης πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐμνημόνευε θαρρόντως, ὡς γνησίους, οὐ μόνον Ἑκαταίου ψευδωνύμους ῥήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τότε ὁλοκλήρου σφισσομένου, καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι περιχδομένου Σοφοκλέους στίχους ὑποβολιμαίους καὶ νοθογενεῖς καὶ ἐβραϊσπλάστους! (τούτους δὲ οὐ μόνον Ἰουστίνος ὁ μάρτυς πρὸ τοῦ Κλήμεντος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀθηναγόρας, καὶ οὗτος Ἀθηναῖος φιλόσοφος, ἐξήγγειλεν ἐν τῇ Ἀπολογία, τῷ 177). Εἰς ποῖαν δὲ, τέλος, ἐχέγγυον ἀφορμὴν καὶ αὐτοὶ οἱ κριτικοὶ τὰς ἑαυτῶν ἐσθήριζαν ὑπονοίας, ἐν ᾗ μήτε τὰς Σοφοκλέους (πλὴν ἐπτὰ μόνων, καὶ τινων βραχυτάτων λειψάνων) ἔχουσι τραγωδίας, μήτε Ἑκαταίου, μήτε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐρεννίου Φίλωνος μηδεμίαν συγγραφὴν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ποικίλαι περὶ τῶν παρὰ τῷ Ἀριστέῳ λυτρωθέντων αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ἀμφιβολίαι τῶν κριτικῶν.

§. α. Μὴ ἀρκεσθέντες οἱ περὶ τὸν Ὀδιον εἰς ὅσα τοῦ Ἀριστέου κατελάλησαν, ὡς ψευσθέντος περὶ τε τοῦ χρόνου καὶ τοῦ αὐτοῦργου τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τοῦ Λαγίδου μετοικεσίας τῶν Ἰουδαίων, ἐπιφέρουσι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ ἱστορικοῦ σκιαμάχους πληγὰς.

§. β'. Α) α Λέγουσιν (Ὡδ. σελ. 62) ἐκ τῆς Ἑκαταίου μαρτυρίας (εἴτε ὁ ἀληθὴς οὗτός ἐστιν Ἑκαταῖος, εἴ τε τις Ἰουδαῖος τ' ὄνομα ψευδόμενος) εὐρήκαμεν, ὅτι τοὺς ἐκ τῆς Ἰουδαίας αἰχμαλώτους ὁ Λαχίδης α μετέστησεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην ». Ὁ δ' Ἀριστέας ἐξ ἐναντίας πάντας εἰς τὴν Αἴγυπτον νομίζει μετοικισθέντας· διότι διορίζων α τὰς δέκα μυριάδας, ὅσας Πτολεμαῖος εἰς Αἴγυπτον μετήγαγεν », οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν περὶ ἄλλων εἰς Φοινίκην μετασταθέντων· πλὴν εἰ μὴ τούτους ἐννοεῖ, ἐν οἷς λέγει περὶ τοῦ Πτολεμαίου, ὅτι α (ἐπελθὼν τὰ κατὰ Κολίην Συρίαν καὶ Φοινίκην) τοὺς μὲν μετῴκιζε » κτλ.

Ἀπαντῶμεν.

§. γ'. Ναί, ὦ ἀγαθοί, τούτους πάντως ὁ Ἀριστέας ἐννοεῖ· διότι, μεταξὺ τῶν ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλους τόπους τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας μετοικιζομένων ἀνθρώπων, ὑπῆρχον πάντως καὶ Ἰουδαῖοι, διάφοροι τῶν ἰδίως ἐκ τῆς Ἰουδαίας περὶ δέκα μυριάδας εἰς Αἴγυπτον ἀπάντων μετοικισθέντων, καθὼς Ἰωσήπος ἱστορεῖ (ΙΒ, α). Ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες, τί κοινὸν ἤδη πρὸς τοῦτον τὸν Ἑκαταῖον; οὔτινες αὐτὸν ἐξ Ἀριστεύου τὸ πρῶτον καὶ Ἰωσήπου μαθόντες, καὶ μετὰ πολλῆς βασανίσαντες εἰρωνείας, καὶ νῦν μὲν ἐκείνον τὸν ἀληθινόν, ἀλλ' ὅμως συνηρπασμένον ὑπὸ Ἰουδαίων ἐκλαθόντες, νῦν δὲ πάλιν εἰς αὐτόχροημα ψευδάνυμον καὶ πλαστογράφον Ἰουδαῖον μεταποιήσαντες, ἔπειτα τοῦτον προβάλλετε μάρτυρα κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστεύου καὶ Ἰωσήπου! Ἀλλ' εἰ μὲν ὁ γνήσιός ἐστιν Ἑκαταῖος, συμμαρτυρεῖ λοιπὸν καὶ οὗτος τοῖς αὐτοῦ τὸ πρῶτον μνημονεύσασιν (ἢ μήπως ὁ Ἰωσήπος καὶ ὁ Ἀριστέας εἰσήγαγον ἀναίσθητως τὸν Ἑκαταῖον ἀντιμαρτυροῦντα καθ' ἑαυτῶν;). Εἰ δὲ πάλιν, καθ' ὑμᾶς, ὑπάρχει πλαστογράφος, πῶς οὐκ αἰδεῖσθε τοιοῦτον σύμμαχον προσλαμβάνοντες πρὸς ἔλεγχον τοῦ Ἀριστεύου;

§. δ. Β) α Ὁ Σκαλίγηρος (λέγουσιν) ἀπιστεῖ παντάπασιν ὅτι ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου πάντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ αἰχμαλώτοι Ἰουδαῖοι, νομίζων ὅτι ἐξ ἐκείνης δὴ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπέμειναν αἱ τε κατὰ τοὺς Πτολεμαίων χρόνους πολυάριθμοι τῶν Ἑλληνιστῶν.

ἐν Αἰγύπτῳ συναγωγαί, καὶ αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Αἰγυπτίων Ἰουδαίων τὸ πλῆθος. Καὶ Σαμαρεῖται δὲ μέχρι σήμερον κατοικοῦσιν ἐν Καΐρῳ (α). Ἀλλὰ τοῦτο (λέγει Ὁδισ), καὶ τοι κατὰ μέρος ἴσως ἀληθεύον, χωρὶς ὅμως ἀνάγκης οὐδεμιᾶς ἐπίστευσεν ὁ Σκαλίγηρος. Μεγάλη πληθὺς Ἰουδαίων ἐτι ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μετώκησεν εἰς Αἴγυπτον (ὡς βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἱστορίας. βλ. ἐφεξ. §. ια)· καὶ (ἵνα παραλίπω τοὺς ἐπὶ τοῦ Λαγίδου ἐκουσίως μεταναστατεύσαντας), πολλὺς πάλιν ὄχλος παρεγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος Πτολεμαίου, ὁπότε κατεσκεύασε τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ναὸν Ὀνίας ὁ ἀρχιερεὺς (Ἰώσηπ. Ἀρχ. ιγ. 3. καὶ Ἰουδ. πολέμ. ζ. 30, καὶ Ἰερώνυμ. εἰς Δανιήλ). Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα στίφη κατὰ καιροὺς ἀναμφιβόλως μετηνάστευσαν εἰς Αἴγυπτον. Ἐγὼ δὲ (προστίθηναι), ὥσπερ οὐκ ἀρνούμαι ποσοὺς τινας Ἰουδαίους (Judaeos aliquot) ἀπολυθῆναι ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα, οὕτως οὐδ' ἀποδέχομαι πάλιν ἅπαντα τὰ περὶ τῆς ἀπολύσεως ταύτης ὑπ' Ἀριστέου παραδοθέντα. Πολλὰ ψευδῆ καὶ ἀντιφατικὰ παρέπλασαν Ἰουδαῖοι. Καὶ τινες αὐτῶν εἰς τοῦτο μανίας κατήντησαν, ὥστε καὶ τὸν Ἑσδραν αὐτὸν (τραεῖς αἰῶνας ἤδη τοῦ Φιλαδέλφου προγενέστερον) ἐμυθολόγησαν μεσιτεῦσαι πρὸς τὸν Φιλάδελφον ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν Ἰουδαίων (β). Καὶ ὁ μὲν ἡμέτερος Ἀριστέας, ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ Ἰώσηπος καὶ Εὐσέβιος καὶ ἄλλοι, γράφουσι τὸν Φιλάδελφον ἀπολύσαι τοὺς Ἰουδαίους, ὅπως τύχη τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν. Ὁ δὲ Γοριονίδης Ἰώσηπος (ιζ. Ἰουδ. γ. 2) μετὰ τὴν ἐρμηνείαν λέγει τοὺς αἰχμαλώτους ἀπολυθῆναι ».

(α) J. Scalig. ad. Euseb. Chr. num. 1731. « Κατὰ τοὺς Σκαλιγέρου δηλονότι χρόνους (σημειῖ Ὁδισ)· ἀλλ' ὅμως (λέγει) τὴν σήμερον τῇ (1700) εὐχὴ ὑπελείφθησαν ἐν Καΐρῳ Σαμαρεῖται, ὡς ὁ Vansleblius (ἐν τῇ De praesenti statu Aegypti) μαρτυρεῖ ». [Καὶ ἀλλαχῇ δὲ ὁ Σκαλίγηρος (De Emendat. tempor. VII. p. 663) οὐ μόνον ἐν Καΐρῳ Σαμαρεῖτας μεγάλῃν ἔχοντας συναγωγὴν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ νῆσιν κατοικοῦντας ἐσημείωσε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀραβὸς τινος γεωγράφου. βλ. Spanhem. Not. εἰς Ἰωσήπ. Ἀρχ. ΙΒ. α].

(β) B. Gotfrid. Viterbiens. in Chronic. part. XI.

Ἀπαυῶμεν.

§. ε. Δικαίως ἐπερράπισε τὴν εἰς τὸν Ἀριστέα Σκαλιγῆρειον ἀπιστίαν ὁ κλεινὸς Ὁδίας· ἀλλ' αὐτὸς ἐνέπεσεν εἰς ἄλλην ἀλογω-
τέραν. *Ποσοὺς τινας Ἰουδαίους* στέργει ἀπολυθέντας, πόσους ὁμως, οὔτε διώρισεν, οὔτ' ἠπίστατο διορίσαι (ἢ πόθεν ἂν εἶχεν ὁλως εἰπεῖν;). — « Οὐκ ἀποδέχεται (λέγει) τὰ τοῦ Ἀριστέου, διότι πολλὰ διεμυθολόγησαν Ἰουδαῖοι ». — Ἀλλ' ὁ Ἀριστέας οὐκ ἦν Ἰουδαῖος, Ἕλληνα δὲ προσήλυτος· (συγκαταθήσουσι δὲ ῥᾶστα καὶ οἱ Ὀδιακοί, καθὼς ἐπίστευσαν καὶ τῷ Ἑρεννίῳ Φίλῳ, μαρτυροῦντι περὶ τοῦ ἑκαταίου, ὅτι συγκατετέθη τῷ λόγῳ καὶ δόγματι τῶν Ἰουδαίων!). Εἰ δὲ καὶ πάντως Ἰουδαῖον ἐθέλει τὸν Ἀριστέαν ὁ κριτικὸς, ἀλλὰ πάλιν τὸ καὶ πρὸς τοῦτον, καὶ πρὸς Ἰώσηπον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς τὴν ἱστορίαν ἐπικυροῦντας ἀρχαίους ἄνδρας ἀντιτάττειν μωρὰς ἀντιλογίας καὶ λήρους μυθογράφων Ῥαββινιδίων (οἷος καὶ ὁ Γορίωνος παῖς), τοῦτο προφανῶς ὑπερτερεῖ πάσης ἀτοπίας υπερβολῆν! Ἄτοπον δ' ἂν εἴη καὶ αὐτὸ τὸ πρὸς τοιαύτας παραλογίας ὅλος ἀπαν-
τῆν. Ἀπέχομεν καὶ χορευέτωσαν εὐθύμως αἱ Γοριωνίδες Μοῦσαι παρὰ τοῖς φιλοκάλοις αὐτῶν ἐρασταῖς!

§. ς'. Γ' « Δέκα μυριάδας περίπου (λέγουσιν) ἰζόρησεν Ἀριστέας ὑπὸ τοῦ Λαγίδου μετοικισθείσας εἰς τὴν Αἴγυπτον » αὐτῶν δὲ τρεῖς μὲν περίπου μυριάδας ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν καθοπλίσας ὁ Λαγίδης, κατόικισεν ἐν τοῖς φρουρίοις, τὸ δὲ λοιπὸν χόμα τῶν πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἔτι δὲ καὶ γυναικῶν, εἶασεν εἰς οἰκετίαν (δουλείαν δεσποτῶν), οὐχ οὔτω τῇ προαιρέσει κατὰ ψυχὴν ἔχων, ὡς κατακρατούμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, δι' ἃς ἐπεπονήντο χρεῖας ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι ». Χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἄλλους Ἰουδαίους ἱκανοὺς εἶπεν ὁ Ἀριστέας, ἥδη πρότερον ὑπὸ Περσῶν ἐκτοπισθέντας εἰς τὴν Αἴγυπτον· προστεθέντων οὖν καὶ τούτων, αὐξάνει πολὺ πλεόν ὁ προσιρρημένος τῶν δεκακισμυρίων ἀριθμὸς, οἵτινες ἐδούλευον κατ' οἴκους δεσπόταις πικροῖς. Ἀλλὰ περὶ τούτου (φησὶν Ὁδίας) οὐκ ἂν δυνάμην μὴ ἀμφιβάλλειν· τοῖς γὰρ εἰς Αἴγυπτον αἰχμαλώτοις ἀπαχθεῖσιν ὅτι φιλανθρώπως ἦν χρώμενος ὁ Λαγίδης, ἅλις ἀπέδει-

ξαν οἱ μετέπειτα μετοικήσαντες αὐτοθελῶς, τῆς τοῦ Λαγίδου χρηστότητος καὶ φιλοτιμίας αὐτοὺς προσκαλουμένης (ὡς Ἐκαστος καὶ Ἰωσήπος μαρτυροῦσι). Πρόσθετες καὶ ἄλλην Ἰωσήπου μαρτυρίαν, ὅτι πολλὰς ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος εὐεργεσίας καὶ τιμὰς ἀπέδωκε τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίοις (γ. Ἀπίωνος β. §. 4), καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι « τοὺς Ἰουδαίους ἐποίησεν ἰσοπολίτας τοῖς Μακεδόσιν » (Ἀρχ. ΙΒ. α) (α). Θωμασὸν δὲ κἀκεῖνο δοκεῖ. Πῶς ὁ ὁ Πτολεμαῖος κατεπίστευσε τὰ φρούρια τῆς χώρας εἰς 30, ἢ καὶ 40 χιλιάδας (β) αἰχμαλώτων Ἰουδαίων, ὧν τοὺς ὁμογενεῖς εἶχε καταδικάσας εἰς δουλείαν σκληράν; ποίαν πίξιν ἀπαράβατον ἡδύνατο παρὰ τούτων ἐλπίζειν; καθότι πάντως οὗτοι ὑπῆρχον ὑπὲρ πάντας ἄλλους ἐπίφοβοι καὶ ἐπίδοξοι ταχέως ἂν νεωτερίσειεν ἐπαναστάντες, ἵνα τοὺς ἐκκεῖν συμπολίτας, πατέρας, μητέρας, ἀδελφούς, ἀδελφὰς, νιούς, θυγατέρας, συγγενεῖς (γ), τοὺς φίλους αὐτοὺς ἀφαρπάσαντες ἀπὸ τῆς δουλείας, ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὴν φίλην πατρίδα. Διὰ ταῦτα πιθανώτερον δοκεῖ μὰ τὸν Ἡρακλῆν (Hercle!), ὅτι τῶν εἰς Αἴγυπτον ἀπαχθέντων Ἰουδαίων τὸ πλεῖστον μέρος ἡλευθέρωσεν αὐτὸς ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος, « ὡς εὐεργετικὸς ἀνὴρ καὶ ἐπιεικής » (Διόδωρ. ιη, 33) (δ). Ὁ δὲ Φιλάδελφος

(α) Μὴ λεγε καθόλου τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι, διότι τοῦτο οὐκ εἶπεν ὁ Ἰωσήπος, ἀλλὰ μόνον ὅτι « πολλοὺς αὐτῶν (τῶν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων) εἰς τὰ φρούρια καταλοχίσας, καὶ τοῖς Μακεδόσι ποιήσας ἰσοπολίτας, ὄρκους ἔλαβε παρ' αὐτῶν » κτλ. (βλ. ὁπισθ. Κεφ. ιδ. §. 5). — Σημ. ἡμετ.

(β) Πλὴν τῶν 30000, ἢ τρισμυρίων, οὓς αὐτὸς μετήγαγεν ὁ Πτολεμαῖος, καὶ ἄλλους τῶν ὑπὸ Περσῶν αἰχμαλωτισθέντων πιστοὺς κρίνας κατίστησεν εἰς φρούρια, καθὼς λέγει ἡ τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Ἐλεάζαρον ἐπιστολή (Σημ. Hody σελ. 64).

(γ) Ἄπορον πῶς οὐκ ἀπηρίθμησε καὶ τὰς συζύγους, ὁ κλεινὸς Ὀδισ (κατὰ τὸ « ἄμυνέμεναι ὧρεσι »), προσθεῖς καὶ πάντας ἐξ ὀνόματος τοὺς ἐξ αἵματος καὶ τοὺς ἐξ ἀγχιστείας βαθμοὺς εἰς τοῦτο τὸ πλατὺ διάγραμμα τῆς συγγενείας! — Σημ. ἡμετ.

(δ) Ὁ Ἰωσήπος λέγει, ὅτι « Πτολεμαῖος ὁ Λάγου [οὐ μόνον] τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις ἐνεχείρισε φρούρια, πιστῶς ἅμα καὶ γενναίως φυλάξειν ὑπολαμβάνων, (ἀλλὰ) καὶ Κυρήνης ἐγκρατῶς ἀρχεῖν βουλόμενος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Λιβύῃ πόλεων, εἰς αὐτὰς μέρος Ἰουδαίων ἐπεμψε κατοικῆσον » (κατ. Ἀπίων. β. §. 4). Ἐκ τούτων νομίζοι ὅτι κατὰγονται οἱ ἐν τῇ Ἑκινῇ Διαθήκῃ (Πράξ. γ. 9) λεγόμενοι

ὑστερον εὐνοῖαν παρά τῶν ἐξω πόλεων θηρώμενος, ἐπέτρεψε τοῖς βουλομένοις ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Ἐντεῦθεν ἀφορμὴν ὁ Ἄριστέας λαβὼν, ἐπλάσε τοσαύτην Ἰουδαίων πληθύν ἀπελευθερωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου. Προσέθηκε δὲ καὶ τοσαύτας εὐεργεσίας ὑπ' αὐτοῦ προσδαψιλευθείσας, ὅπως λάβῃ παρά τῶν Ἰουδαίων τὸν κατ' αὐτοὺς νόμον, καὶ τοὺς ἐρμηνεύσαντας αὐτόν. Ἀλλὰ τοῦτο (λέγει) μόνον οὐδόλως οὐδέποτε συγχωρήσω. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ διύσχυρισθήσομαι, ἂν τις τραχύτερον ἀντιλέγῃ ».

Ἀπαρτῶμεν.

§. ζ'. Εὖγε τῆς ἐπιεικείας, ὅτι μόνον ἑνὸς, τοῦ ἐσχάτου, τῶν προβλημάτων ἀντέχεται στερόρως ὁ κριτικὸς (καὶ πραγματευέσεται δὲ περὶ τούτου ἐν τοῖς ἐφεξῆς, κεφ. ιθ'), τ' ἄλλα πάντα χαριέντως καὶ λίαν εὐμενῶς συγχωρῶν, ἴσα καὶ εἰ μηδόλως περὶ τούτων ἀντίειπεν (ὡς αἰσθανόμενος καὶ αὐτὸς τὸ σαθρὸν τῆς ἀντιλογίας). Πλὴν, ἀλλ' ἵνα μὴ παραλίπωμεν τὸν Ἄριστέαν δωρεάν, ἐφ' οἷς οὐχ ἡμαρτε, συγχωρούμενον, ὑπομιμνήσκωμεν τοὺς περὶ τὸν διδάσκαλον, ἐν τίσιν ἀδίκως κατηγορήσαν Ἀριστεύου. α) Τὰς πρόφην μὲν ὑπὸ Περσῶν, ὑστερον δὲ καὶ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου μετοικισθείσας πολλὰς τῶν Ἰουδαίων μυριάδας μαρτυρεῖ λαμπρῶς ὁ ἑκαταῖος· ὅστις ἱστορῶν τὸ γένος τὸ ἐβραϊκὸν πολυανθρωπότατον γεγονὸς, « πολλὰς μὲν γάρ (φησιν) ἀνασπάστους εἰς Βαβυλῶνα Πέρσαι πρό-

Κυρηναῖοι » (Ὁδῖος αὐτόθ. σελ. 64). [Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ περὶ τῶν Κυρηναίων εἶπεν, ἴσως, οὐκ ἀπίθανον ὁ κριτικὸς. Ἐκεῖνο δὲ πῶς σοι φαίνεται ἀναγνώστα; Μικρὸν ἀνωτέρω ἀπεδείκνυν ἀδύνατον τὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καταπίπτουσαν τῶν φρουρίων, πολλὴν καὶ ἡμῶν, « ὥσπερ βαλεὺς κατὰ νότον » κατατλήσας τὸν περὶ συγγείας καὶ νεωτεροποιίας λόγον, πρὸς ἔλεγχον τοῦ Ἀριστεύου. Ἡδὴ δ' ἐξαίφνης ἀποδέχεται τὸν ἰώσηπον ταυτὰ μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἐγχειρίσεως τῶν φρουρίων, καὶ τῆς ἄλλης εἰς τοὺς Ἰουδαίους πίστεως τοῦ Αὐγιδίου, δι' ὃν ὑπελάμβανε καὶ τὴν Κυρήνην καὶ τὴν ἄλλην Λιβύην καθέξειν ἀσφαλῶς. Ἐκ δὲ τούτων, ὡς πιστῶς καὶ βεβαίως εἰρημένων, καὶ αὐτὸς ὁ κριτικὸς ἐγενεαλόγει τοὺς ὑστερον ἐπικληθέντας Κυρηναίους! Καὶ λοιπὸν ὁ σοφὸς Ὁδῖος αὐτὸς αὐτὸν ἀναιρᾷ, καὶ τὰ πρότερα διὰ τῶν ὑστέρων ἀνατρέπων, ἀπῆλαξε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κόπου μακροτέρας περὶ τούτων ἀντιρρήσεως, καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώττας ἀπὸ τῆς ἀκέρπου περὶ τῆς τοιαύτης ἀντιλογίας διατρίβῃς]. — Σημ. ἡμετ.

τερον αὐτῶν ἐποίησαν μυριάδας· Οὐκ ὀλίγαι δὲ καὶ μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον » (ἐπὶ τῆς πρώτης, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Ὀδion, στρατείας τοῦ Πτολεμαίου) « εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην μετέστησαν, διὰ τὴν ἐν Συρίᾳ στάσιν » (βλ. Κεφ. ΙΔ. §. β. καὶ §. η). Ἐκ δὲ τῆς Βαβυλωνος εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον ἱκαροὶ (ὡς λέγει Ἀριστέας, σελ. 2) σὺν τῷ Πέρσῃ (ἴσως τῷ Καμβύσῃ, τῷ πρώτῳ καταστρεφασμένῳ τὴν Αἴγυπτον)· καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ὕστερον, ἐπικρατούντων ἤδη τῶν Περσῶν (α). Ἀλλ' οὗτοι ἦσαν πάντῃ διάφοροι παρὰ τὰς δέκα περίπου μυριάδας, οὓς ὕστερον ὁ Λαγίδης ἀπήγαγεν αἰχμαλώτους· καὶ ἡ τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολὴ διακρίνει τούτους σαφῶς (Ἀριστ. σελ. 6) Ἐκ δὲ τούτων τρεῖς μυριάδας ὁ Λαγίδης καθοπέλισας, εἰς τε τὸ στρατιωτικὸν κατεχώρισε, καὶ ἐν τοῖς φρουρίοις κατήκισεν, ἐλευθέρους καὶ ἰσοπολλίτας τοῖς Μακεδόσι (κατὰ τὸν Ἰώσηπον) ἀναδείξας, καὶ ὅρκους παρ' αὐτῶν λαβὼν περὶ τῆς πιστῆς διαφυλάξεως τῶν φρουρίων. Ὡσαύτως καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ Περσῶν τὸ πρότερον εἰς Αἴγυπτον ἀπαχθέντων κατέστησεν εἰς φρούρια ὅσους ἔκρινε πιστούς. Καὶ λοιπὸν ἐκ μὲν τῶν ὑπὸ Λαγίδου μετοικισθέντων ἔμειναν ὡς ἐπτὰ μυριάδες δουλεύοντων ἐν οἰκεταῖς. Ἐμείναν δὲ τοιοῦτοι πάντως πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀνασπάστων γενομένων πρότερον ὑπὸ τῶν Περσῶν. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Λαγίδου βασιλείαν ἀπήχθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς αἰχμαλῶτοι, ἀρπαγέντες ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατ' ἄλλας πάλιν μετὰ τὴν πρώτην στρατείαν συμπεσούσας ἀφορμάς.

(α) Ἀριστέας σελ. 6. βλ. καὶ Ἰωσήπ. Ἀρχ. ια. ε. §. 6 (πρὸς καὶ Νεεμ. α, 3). Λέγει δὲ πάλιν καὶ Ἐκαταῖος « τοὺς Ἰουδαίους προπηλακισμένους πολλάκις ὑπὸ τῶν Περσικῶν βασιλέων καὶ σατραπῶν » (παρ' Ἰωσήπ. κατ' Ἀπίων. α. §. 26). Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον καὶ πολλὸν πρὸ τῆς Περσῶν ἐπικρατήσεως, ἐπὶ Οὐάφριος (ἢ Οὐαφρῆ) Αἰγύπτου βασιλεύοντος, « προσέφυγον αὐτῷ, ἀλούσης ὑπὸ Ἀσσυρίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, οἱ τῶν Ἰουδαίων ὑπόλοιποι » (Χρονικ. Α. κεφ. κ. σελ. 105 ἐκδ. Mediol. — πρὸς Ἰερειμ. ν. καὶ να, καὶ Δ. Βασίλ. κς. §. 26. Ἰωσήπ. Ἀρχ. Ι. θ. §. α. ζ. κτλ. βλ. καὶ ἔμπροσθ. §. 4). Ἕτεροι δὲ πάλιν ἦσαν, οὓς λέγει Ἀριστέας (πρὸ τῶν εἰσελθόντων σὺν τῷ Πέρσῃ) πρὸς συμμαχίαν εἰς Αἴγυπτον ἐξαπεσταλμένους, πρὸς τῶν Ἀθιόπων βασιλεῖα μάχεσθαι σὺν Ψαμμήτιχῳ. Ὁ δὲ Ψαμμήτιχος οὗτος φαίνεται ὁ αὐτός, καὶ Διεδώρ. Α. §. 66. (τέμ. α. σελ. 77—79. Wess.). πρὸς καὶ Ἡρόδοτ. Β. §. 154—157.

Καὶ ταῦτα τὰ τρία εἶδη τῶν αἰχμαλώτων διακρίνει σαφῶς τὸ τοῦ Φιλαδέλφου πρόσταγμα « τοὺς τε ὑπὸ τῶν συστρατευσαμένων τῷ *Λαγίδῃ* δουλωθέντας, ὁμοίως δὲ καὶ εἴτινες προῆσαν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα εἰσὶν εἰσηγμένοι ». Καὶ ἐκ τούτων λοιπὸν συνίσταντο οἱ ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας ἐν δουλείᾳ εὐρεθέντες, καὶ ἐλευθερωθέντες ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων συνετάραξαν τὰ πάντα, συναναφύραντες καὶ τοὺς πρῶτον ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ τοὺς ὕστερον ὑπὸ Λαγίδου μετοικισθέντας, καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερωθέντας, ὅπως αὐξήσαντες πανταχόθεν τῶν αἰχμαλώτων τὸν ὄχλον, ἐξελέγξωσι τὸν Ἀριστέα ψευδόμενον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας εὐρεθέντων ἐν οἰκετίαις, οὓς ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν κρατούντων δεσποτῶν πληρώσας τὰ λύτρα ὁ Φιλάδελφος. Τοῦτο πρῶτον ἠδίκησαν οἱ ἄνδρες τὸν Ἀριστέα, « ἀναίτιον αἰτιώμενοι ». (β) Τὴν περὶ τοὺς τρισυρίους καὶ τοὺς ἄλλους τῶν προὑπαρχόντων αἰχμαλώτων εὐεργεσίαν τοῦ Λαγίδου (ὅσους αὐτὸς ἐλευθερώσας κατελόχισεν ἐν τοῖς φρουρίοις) διέγραψε σαφῶς ὁ Ἀριστέας· καὶ τὸ παρ' αὐτῇ διάταγμα τοῦ Φιλαδέλφου διεκήρυξεν, ὡς ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὁ φιλόανθρωπος Λαγίδης παρεχώρησε τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν στρατιωτῶν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων, ὡς ἄλλο τι καινότερον δῆθεν ἐφευρόντες, ἐξύμνησαν θαυμαστικῶς τὸν Λαγίδην ὡς *εὐεργετικὸν ἄνδρα καὶ ἐπιεικῆ* (ὅποιον καὶ Διόδωρος αὐτὸν μαρτυρεῖ)· καὶ λοιπὸν συνέλασαν ἐκ τούτου πάντας σχεδὸν τοὺς αἰχμαλώτους ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λαγίδου πρότερον ἐλευθερωθέντας, ὅπως μὴδεῖς ὑπολειφθῇ λυτρωθεῖς ὕστερον ὑπὸ Φιλαδέλφου! Τῆς δὲ τοιαύτης τοῦ Λαγίδου φιλανθρωπίας ἐνδειξὴν φέρουσι καὶ τοὺς ὕστερον αὐθορμήτως εἰς τὴν Αἴγυπτον μετοικησάντας Ἰουδαίους (ὡς οὐκ ἂν ποτε τάχα μεταναστάντας, εἴπερ ἔβλεπον ἐν Αἰγύπτῳ δουλεύοντας τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς!). Ἀλλὰ περὶ τῶν ἐκουσίως τούτων μεταναστευσάντων προείπομεν (Κεφ. ΙΔ. §. η). Τὴν δ' αὐθαίρετον μετοικεσίαν τούτων τῶν Ἰουδαίων (ὅσους ἦ τε τῆς Αἰγύπτου εὐφορία καὶ ἡ τοῦ Λαγίδου πρὸς τοὺς ἀπελευθερωθέντας χρηστότης προσεκαλεῖτο), οὐδ' ἄλλως ἀπετείχιζεν ἡ δου-

λεία τῶν πρῶν αἰχμαλωτισθέντων, καὶ ποικίλοις κατὰ χώρας δεσπόταις δουλευόντων καὶ ταλαιπωρουμένων ὁμογενῶν· οἵτινες ἐκ διαφόρων τόπων τῆς Ἰουδαίας ἐξανδραποδισθέντες, ἐλάνθανον οἱ πλείστοι κατὰ τὴν πολυανθρωποτάτην χώραν τῆς Αἰγύπτου διεσπαρμένοι, ὡς εἰς ἀχανὲς πέλαγος ἐμπεσόντες (ὅποια συμβαίνουσι συνήθως εἰς τοὺς ἀπὸ διαφόρων χωρῶν ἔθνους τινὸς εἰς ἄλλην εὐρύχωρον ἐπικράτειαν δουλαγωγούμενους). γ) Τελευταῖον καὶ αὐτὴν τὴν εἰς τὰς τρεῖς, ἢ καὶ τέσσαρας μυριάδας των ἐλευθερωθέντων ὑπὸ τοῦ Λαγίδου καταπίστευσιν τῶν φρουρίων εἴρηκαν ἀπίθανον οἱ περὶ τὸν Ὀδίων· καὶ μακρὸν ἐξέδωκαν συγγενῶν κατάλογον, ὑπὲρ ὧν ἐκινδύνευσον νεωτεροποιήσιν αὐτοὶ οἱ πεπιστευμένοι τῶν φρουρίων τὴν φυλακὴν. Ὡς ἂν εἴπερ ἦσαν ἐξ ἀνάγκης ἅπαντες οὗτοι συγγενεῖς καὶ φίλοι πάντων τῶν ἐν πάσῃ τῇ Αἰγύπτῳ πρὸ τοσούτων χρόνων, ἔτι ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐφεξῆς μέχρι Λαγίδου δουλευόντων, καὶ ἐκ διαφόρων τόπων ἐξανδραποδισθέντων Ἰουδαίων! Ἡ καὶ (ἂν ὑποτεθῇ τοῦτο τὸ παράδοξον), ὥσανει μὴ ἦσαν αὐτοὶ πάλιν οἱ τοσοῦτον ἀκριβῶς βεβαθμολογημένοι συγγενεῖς, ἀσφαλῆ τῷ βασιλεῖ παρακείμενα ἐνέχυρα καὶ ἐγγύγια τῆς ἐνόρκου πίστεως τῶν τὰ φρούρια ἐγκεχειρισμένων, καὶ ταῦτα δεσπόταις ὑπεζυγμένοι δυσμενεστάτοις πρὸς Ἰουδαίους, τοῖς Αἰγυπτίοις. Πλὴν ἄλλ' ὅμως αὕτη πάλιν ἡ τοῦ Ὀδίου σύνεσις φθάσασα ἀπέρριψε τὴν Ἰωσήπου μαρτυρίαν (ὡς πρὸ μικροῦ ἐσημειώσαμεν σελ. 488)! Σὺ δὲ σύναψον, ἀναγνώστα, καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἰωσήπου, περὶ τῆς μεγάλης ὑπολήψεως ἣν εἶχεν ὁ Λαγίδης πρὸς τὴν πίστην τῶν Ἰουδαίων διάθεσιν, α ἐγνωκὼς τοὺς ἀπὸ Ἱεροσολύμων περὶ τε τὴν τῶν ὄρκων φυλακὴν καὶ τὰς πίστεις βεβαιοτάτους ὑπάρχοντας — διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν εἰς τὰ φρούρια κατελόχισε » (Ἀρχ. ΙΒ. α). Πρόσθετε (τὸ μέγιστον) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐκαταίου τοὺς λόγους (οὓς ἀπεσιώπησεν Ὀδίων), μαρτυροῦντος ὅτι καὶ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν ἐπιείκειαν καὶ πίστιν, ἣν αὐτῷ παρέσχον Ἰουδαῖοι, τὴν Σαμαρείτιν χώραν προσέθηκεν αὐτοῖς ἔχειν ἀφορολόγητον (παρ' Ἰωσήφ. κ. Ἀπίων. Β, § δ). Καὶ εὐρίσκεται ἄρα καὶ ἐν τούτοις

ἀνέγκλητος καὶ ἀληθεύων ὁ Ἀριστεύς. Οἱ δὲ τούτῳ πικρῶς ἐγκαλοῦντες, ἄδικοι περὶ τὰς κρίσεις, καὶ πολλοὺς πολλὰκις ἐπομώσωσιν *Ηρακλεῖς*!

§. η. Δ). « Ἐν τῷ περὶ τῶν αἰχμαλώτων (λέγουσιν) Ἰουδαίων βασιλικῷ προστάγματι λόγος τῆς ἐλευθερώσεως ἀποδίδεται ὁ ἐφεξῆς. « Νομίζομεν γὰρ καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἡμῶν βούλησιν καὶ παρὰ τὸ καλῶς ἔχον ἡχμαλωτῆσθαι τούτους. *Διὰ δὲ τὴν στρατιωτικὴν προπέτειαν τὴν τε χώραν αὐτῶν κατεφθάρθαι, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων μεταγωγὴν εἰς Αἴγυπτον γεγενηταί· ἱκανὴ γάρ ἦν ἡ παρὰ τὸ πεδῖον γεγονυῖα ἐκ* » (ἴσ. ἐξαλειπτόν τὴν ἐκ) « τῶν στρατιωτῶν ὡφέλεια· διὸ παρτελὼς ἀνεπιεικὴς ἐστὶ καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων καταδυναστεία (α). Πᾶσιν οὖν ἀνθρώποις τὸ δίκαιον ἀπονέμειν ὁμολογούμενοι, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοῖς ἀλόγως καταδυναστευομένοις, προστετάχαμεν » κτλ. Ἐν τοῦτοις (λέγουσι) φαίνονται οἱ Ἰουδαῖοι χωρὶς τινος ἐγκλήματος

(α) Ταῦτα τοῦ Ἀριστείου παρ' Ἰωσήφου συντέμνεται οὕτως. « Νομίζω γὰρ αὐτοὺς καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς προαίρεσιν, καὶ παρὰ τὸ δέον ἡχμαλωτῆσθαι· τὴν δὲ χώραν αὐτῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν αὐθαδίαν κεκακῆσθαι, καὶ διὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον αὐτῶν μεταγωγὴν πολλὴν ὠφέλειαν ἐκ τούτου τοῖς στρατιώταις γεγενῆσθαι » κτλ. (Ἀρχ. ΙΒ. β. §. 3). Ἄλλ' ἐν τοῖτοις φαίνεται τις διαφωνία· ὁ Ἀριστεύς λέγει, ὅτι « ἱκανὴ ἦν ἡ παρὰ τὸ πεδῖον (τῆς μάχης) γεγονυῖα τῶν στρατιωτῶν ὠφέλεια » (τὸ κέρδος δηλονότι ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τῶν σκύλων οἱ τοῦ Λαγίδου στρατιῶται, οὐκ ἐλθόντες ἐν τῷ πεδίῳ τοὺς πολεμίους, καὶ « νεκροὺς ἀμπεδίον συλήσαντες τε, θνεῖσιν τε » ἰλ. ζ, 71). Παρ' Ἰωσήφου δὲ τοῦτο μὲν ὅλως ἔλλειπει· λέγει δὲ τῶν στρατιωτῶν πολλὴν τὴν ὠφέλειαν (εἰς τὴν, ὡς εἶκός, ὠφέλιον ἀρκεσθῆναι) τὴν γενομένην ἐξ αὐτῆς τῆς εἰς Αἴγυπτον τῶν αἰχμαλώτων μεταγωγῆς. Ἀλλὰ ταύτην μάλιστα κατακρίνει τὸ διάταγμα, ὡς ἀνεπιεικὲς ἔργον τῆς τῶν στρατιωτῶν αὐθαδίας καὶ προπετείας. Πότερον ἄρα αὐτὸς ὁ Ἰωσήπος ἐξέφρασεν οὕτως, ἐν ᾧ συνέτεμεν τὰς περιόδους, ἐν μέρει τῆς ἐννοίας παρεκπεσών; ἢ καὶ ταῦτα τοῦ Ἰωσήφου (ὡς καὶ ἄλλα τινα) πεπνυμένος βλάβην ἐκ τῆς ἀβλεψίας τῶν ἀρχαίων ἀντιγραφῶν; περὶ τούτων κρινέτω πᾶς τις τὸ δοκοῦν. Τὴν δ' οὖν ἀνωτέρω τοῦ Ἀριστείου φράσιν τὴν « ἱκανὴ ἦν ἡ παρὰ τὸ πεδῖον... ὠφέλεια » παρενόησε καὶ ὁ παλαιὸς λατίνος μεταφραστὴς, ἐρμηνεύσας τοῦτο τὸ ἀδιανόητον « Nam quod commodi contigit ex auxilio militum regionis, hoc satis magnum fuit (τουτ. « Ἡ γὰρ ἐκ τῆς βοηθείας τῶν τῆς χώρας στρατιωτῶν συμβῆσα ὠφέλεια ἅλις μεγάλη ἐγένετο! » (οὕτως ἔγραψε καὶ Ὁδῖος τὴν ἐρμηνείαν ρ. 64). Περὶ τοῦ Ἰωσήφου βλ. καὶ ἐπισθ. κίρ. γ. §. 18. σελ. 461. — Σημ. ἡμετ.

ἐκ τῆς πατρίδος ἀνασπασθέντες· ἀλλὰ τοῦτο ψευδές, ὡς μαρτυρεῖ Ἑκαταῖος (κᾶν τοῖς Ἰουδαίοις εὖνους, κᾶν καὶ Ἰουδαῖος οὗτος ὑπο-
τεθῇ), λέγων· ὅτι μετέστησαν εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην· διότι
συνεκίνησαν ἐν Συρίᾳ στάσεις καὶ ταραχάς. Καὶ ῥᾶστα λοιπὸν
ἕκαστος συνορᾷ, ὅτι πάντα ταῦτα (τὰ ἐν τῇ προστάγματι τοῦ
Φιλαδέλφου) οὐδὲν ἕτερον ὑπάρχουσιν, εἰ μὴ μελέτη τινὸς Ἰου-
δαίου κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες ἐπιστεύοντο τοσοῦτους αἰχ-
μωλώτους ἀπαγαγόντες».

Ἀπαντῶμεν

§. Θ'. Ποίαν μὲν ὁ Ἑκαταῖος ἐννοεῖ τὴν ἐν Συρίᾳ στάσιν
προεῖπομεν (Κεφ. ιδ. §. η. ἄρθρ. ε). Ὁ δὲ κριτικὸς πρὸς τὴν
παρεξηγήσει τοῦ Ἑκαταίου παρίστησιν αὐτὸν καὶ γελοῖον ὑπο-
κριτὴν. Καλὰ τῇ ἀληθείᾳ εὖνός τε τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἑκαταῖος (εἴτε
ὡς διεφθαρμένος ὑπ' αὐτῶν, εἴτε καὶ ὡς αὐτόχρημα Ἰουδαῖος,
κατὰ τὴν Σκαλιγέρσιον γενεαλογίαν!), εἴπερ ἰστόρει τούτους ὡς
ταραξίᾳς στασιαστὰς ὑπὸ τοῦ Αγαγίδου ἐξοικισθέντας! καλὰ δὲ τὸν
Ἑκαταῖον ἐνόσι καὶ Ἰώσηπος, ὁ τούτου μνημονεύσας, καὶ μηδὲν
μηδὲν ὑπονοήσας κατ' Ἀριστέου! Ὁ δὲ κλεινὸς Ὄδιος ἐπελάθετο
καὶ Ἀγαθαρχίδου· ὃν ἡμῖν πρότερον ὑποδείξας φιλανθρωπῶς, ἵνα μὴ
τοῦτον ἀποκρύψῃ τοὺς ἀναγνώστας, ὡς εἶπεν· ἐν τοῖς προηγηθείσιν
(κεφ. ιδ. §. δ.), ἤδη παντελῶς ἀπέκρυψε· διότι καὶ Ἀγαθαρχίδης
ιστόρησε τὸν Πτολεμαῖον εἰσελθόντα τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ
λαβόντα τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε στασιάζοντας, οὔτε μαχομένους·
(οὐδὲ γὰρ ὑπερόουν πόλεμον), πᾶν δὲ μάλιστα τὸνναντίον, ὅτι
« ὅπλα λαβεῖν οὐκ ἠθέλησαν (σαββατίζοντες). διὸ καὶ διὰ τὴν ἄκαιρον
δεισισταμονίαν χαλεπὸν ὑπέμειναν ἔχειν δεσπότην » (παρ' Ἰωσ. Ἀρχ.
ιβ. α. βλ. καὶ ὁπισθ. σελ. 475). Κἀκεῖνο δὲ τοῦ κριτικοῦ μεγάλῃν
ἔχει παραδοξίαν. Τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ στάσεως, δι' ἣν (λέγει) ἐξοκίσθη-
σαν οὐκ ὀλίγαι μυριάδες Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, βασι-
λέως τῶν Αἰγυπτίων, μάρτυρα φέρει τὸν Ἑκαταῖον καὶ πάλιν εὐθὺς
αὐτὸν ψευδίζει τὸν Ἑκαταῖον, ἀθροῶν σχεδὸν τοὺς Αἰγυπτίους, ὡς
μόνον (καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω) πιστευομένους (ἀλλ' οὐχὶ δηλαδὴ

καὶ τῇ ἀληθείᾳ γενομένους) αἰχμαλωτιστὰς τοσούτων Ἰουδαίων πολυπληθῶν! Κρίνον ἤδη, ἀναγνώστα, ποῦν σοι δοκεῖ σοφιστικόν μελετημάτιον (καὶ τοῦτο χιόνος ψυχρότερον), τὸ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ἱστορικόν τοῦ Φιλαδέλφου πρόσταγμα, ἢ τὸ σχέδιον τῶν κατ' αὐτοῦ πλασμάτων τοῦ κριτικοῦ;

§. ι. Ε.) «Τελευταῖον (λέγουσιν) ὁ Ἀριστέας εἰπὼν πρὸς δέκα μυριάδας Ἰουδαίων εἰς Αἴγυπτον ἀπαχθείσας ὑπὸ τοῦ Λαγίδου, ὑποσυνάπτει καὶ τὰ ἐφεξῆς. «Ἦδη μὲν τοι καὶ πρότερον ἱκανῶν εἰσεληλυθότων σὺν τῷ Πέρσῃ, καὶ πρὸ τούτων ἐτέρων συμμάχων ἐξαπεσταλμένων, πρὸς τὸν Αἰθιοπίων βασιλέα μάχεσθαι σὺν Ψαμμήτῳ, ἀλλ' οὐ τοσοῦτοι πλήθει παρεγενήθησαν, ὅσους Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Λάγου μετήγαγεν». Οὕτω δὲ (λέγουσιν) ἀπαριθμῶν ὁ Ἀριστέας τὰ ποικίλα κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸ τῆς Λαγίδου βασιλείας μεταναστεύσαντα σμήνη τῶν Ἰουδαίων, φαίνεται παντάπασιν ἀγνοῶν (ὑπερ' Ἀριστέας ὁ τοῦ Φιλαδέλφου αὐλικός, οὐκ ἠδύνατο πάντως ἀγνοεῖν), ὅτι καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ὀλίγω πρὸ τῆς Πτολεμαίου τοῦ Λάγου βασιλείας μετήγαγεν ἀποικίαν (coloniam) Ἰουδαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ μέρος δὲ τῆς πόλεως, ἧς αὐτὸς ἐγένετο κτίστης, τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔδωκεν αὐτοῖς εἰς κατοίκησιν, καὶ προνόμιον ἰσοπολιτείας ταῖς Μακεδόσιν, ὡς Ἰώσηπος ἱστόρησε (κατ. Ἀπίων. Β), καὶ μετ' ἐκείνον ὁ Ἠγήσιπος » (α).

Ἀπαντῶμεν.

§. ια. Ἀλλ' ὦ βέλτιστοι, πρῶτον μὲν, εἰπέ τις τῶν ἀρχαίων,

(α) Ἐν Ἀνακεφαλαίῳ σκετὶ περὶ ἀλώσεως Ἱεροσολύμων. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀποδίδεται μᾶλλον εἰς τὸν ἱερὸν Ἀμβρόσιον, ἢ ἄλλον τινά, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἱστορικὸν Ἠγήσιπον οὐ μέμνηται Εὐσέβιος (Εκκλ. ἱστορ. δ, 22). Ἰκάρχει δὲ τὸ σύγγραμμα μόνον Λατινικόν (Anacephalaecosis de excidio urbis Jerosol.), καὶ φαίνεται μετάφρασις τῆς περὶ Ἰουδαίων πολέμου συγγραφῆς τοῦ Ἰωσήπου. Ὄθεν καὶ τὸ ὄνομα κακογραφῶν Iosippus (Ἰωσήπος Josephus) παρεφθάρη ὑπὸ βαρβάρων βιβλιοκαπῶν εἰς τὸ Igisippus (Ἰγίσιππος), ὡς ἐπέδειξεν Οὐόσσος: I. Voss. de LXX. Append. p. 127. πρβλ. Cave Script. Hist. Eccles. vol. 1. p. 151, καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 5. p. 56 καὶ vol. 7. p. 157. Harl. — Σερμ. ἡμετέρ.).

« Ἀπλῶς τὸ μὴ λέγειν οὐ τοῦ μὴ εἰδέναι σημεῖόν ἐστι » (Στράβ. α, 36). Εἰ γοῦν καὶ Ἀριστέας ἐσιώπησε τὴν λεγομένην ταύτην ἐπ' Ἀλεξάνδρου μετοικεσίαν, τίς τῶν τῆς ἀληθείας ἀκριβοστών ἐκλαμβάνει τὴν σιωπὴν ὡς βέβαιον τεκμήριον τῆς παντελοῦς ἀγνοίας τοῦ σεσιωπηκότος; Ἐπειτ' αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος (παρ' οὗ καὶ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες, μαθόντες τὴν ἡν λέγετε μετοικεσίαν, προβάλλετε ταύτην πρὸς ἔλεγχον τῆς Ἀριστέου μωρίας), αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰώσηπος καὶ τὸν Ἀριστέαν ἀνέγνω, καὶ τὴν παρ' αὐτῷ σιωπηθεῖσαν μετοικεσίαν πάντως παρετήρησε, καὶ ὅμως οὐδόλως αὐτοῦ κατέκρινεν, ἢ ἀγνοίαν τοῦ πράγματος, ἢ νοθείαν τῆς συγγραφῆς. Τὸ δὲ μέγιστον, οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος ἐγνώριζεν, οὐδ' ἐξόρησεν ὅλως οἶαν ὑμεῖς λέγετε, ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου γενομένην εἰς Αἴγυπτον κυρίως ἀποικίαν τῶν Ἰουδαίων· τί δὲ παραδίδωσιν οὗτος; αὐτὸς εἰπάτω « Οὐ γὰρ ἀπορίᾳ γε τῶν οἰκησόντων τὴν μετὰ σπουδῆς ὑπ' αὐτοῦ πόλιν κτιζομένην Ἀλέξανδρος τῶν ἡμετέρων ΤΙΝΑΣ ἐκεῖ συνήθροισεν· ἀλλὰ πάντας δοκιμάζων ἐπιμελῶς, ἀρετῆς καὶ πίστεως τοῦτο τοῖς ἡμετέροις τὸ γέρας ἔδωκε » κτλ. (κατὰ Ἀπίων. β, §. 4). Καὶ τὸν τόπον δὲ περιέγραψεν ὁ ἱστορικός, τὸ παράλιον τῆς πόλεως μέρος, ὅπερ ἐδόθη εἰς κατοίκησιν τῶν *τινῶν* τούτων οἰκογενειῶν, μετὰ δικαιώματος πολιτείας ἴσης τοῖς Μακεδόσι· καὶ ἦσαν ἔτι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου « πρὸς τοῖς βασιλείοις ἰδρυμένοι, καὶ μέχρι νῦν (φησὶν) αὐτῶν ἡ φυλὴ τὴν προσηγορίαν ἔχει Μακεδόνες » (αὐτόθ.). Τούτων τοίνυν τῶν Ἰουδαίων (οἵτινες καὶ μέχρις Ἰωσήπου, πολλὰς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον γενεάς, οὐκ ἦσαν εἰ μὴ μία *φυλὴ*, τῶν ἄλλων τῶν τότε πολυαριθμῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικῶν Ἰουδαίων διὰ τοῦ Μακεδόνες ἐπιθέτου μάλιστα διακρινομένη, καὶ ὡς ἄν. εἴποις, *μία συνοικία*, ἢ βραχὺ δημίδιον, εἰς εὐπερίγραφον τόπον, πρὸς τοῖς βασιλείοις, καθιδρυμένου) (α), τούτων λέγομεν τῶν ἐπ' Ἀλεξάνδρου μεταναστάντων

(α) Τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μακεδόνων ἱσοπολιτείαν καὶ Πτολεμαῖος ὕστερον ὁ Ἀγρίδης ἐχαρίσατο καὶ ἄλλοις Ἰουδαίοις (βλ. δπισθ. σελ. 471). Ὑστερον δὲ « καὶ πάντες

τινῶν μετοίκων τὴν δράκα, πῶς ἔμελλεν ὁ τὰ πάντα ἀκριβῆς Ἀριστέας παραβαλεῖν πρὸς τὰ μυριοπληθῆ καὶ πάμφυλα σμῆνη τῶν ὧν ἐμνημόνευσεν ἀποικιῶν; ὅστις οὐδὲ τοὺς ἐπὶ τῆς πρώτης ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων εἰς Αἴγυπτον μεταναστάντας (ὡς προείπομεν §. ζ, σελ. 490, σημ.), οὐδ' ἐκείνους ὠνόμασεν (ὡς μὴδ' ἐκείνους, ἴσως, γενομένους σφόδρα πολυπληθεῖς, μὴδὲ καταμείναντας ἕως τέλους εἰς τὴν Αἴγυπτον). Καὶ θαῦμα, πῶς ὁ κλεινὸς Ὀδῖος οὐκ ἐπεχείρησεν ἐξελέγξαι τὸν Ἀριστέαν καὶ ἐκ τῆς περὶ τούτων σιωπῆς. Ἀλλ' ἀφίσταμαι καὶ σγάζω κόπην λόγων περὶ τούτου μακροτέρων, τιμῶν (ὅσον ἔνεστι) τὸ παράγγελμα: «μὴ κακῷ κακὸν ἰᾶσθαι», μὴδὲ λάβρον παγγλωσίαν κατασιγάζειν δι' ἀμετροπείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ.

*Περὶ τῆς εἰς τὸν βασιλεῖα, τὸν Φιλάδελφον, εἰσόδου
Δημητρίου τοῦ Φαληρέως.*

§. α. Δυσφορεῖς, ἴσως, ἀναγνώστα, πρὸς τὴν ὀχληρὰν συνέχειαν τῶν ἀγωνιστικῶν κεφαλαίων, ἢ θέσεων ἀντιλογικῶν. Ἀχαρι δὲ καὶ ὅλως τὸ «θέσεις ληκυθίζειν». Ἀλλὰ πρὸς τοιοῦτους εὐρεσιλόγους κατὰ τῆς ἀληθείας ληκυθιστάς, ἢ μάλλον, πρὸς τοιοῦτους Ἐριδος υἱούς, μάχης ἀκορέστους, ὡς ἄλλους Ἀνταίους, ὁ Ἀριστέας ἀντιπαλαίει, μὴτ' ἀναπνοὴν αὐτῷ πρὸς ἄνεσιν ἐνδιδόντας, μῆτε διὰ μιᾶς καταβαλλομένους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πτώσεως ἀνισταμένους, θρασυτέρους. Ἀλλας ἤδη κατ' Ἀριστέου πλήγας ἐπανατείνουσιν, ἄλλος ἄλλοθεν χεῖρας ἀνασφόμενοι.

§. β'. Ὁ σεμνὸς Βοθέριος διαβάλλει τὴν εἰσόδον, ἢ ἔγγραφον ἀναφορὰν, ἣν εἰσήνεγκεν ὁ Φαληρεὺς εἰς τὸν βασιλεῖα, τὸν Φιλάδελφον, γνωμοδοτῶν περὶ ζήτησεως καὶ μεταφράσεως τῶν ἑβραϊκῶν

οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαῖοι, Ἀλεξανδρεῖς ἰλέγοντό, ἴσως (τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι) πολιτείας παρὰ τῶν βασιλέων τετυχηότες ». Ἰώσ. Ἀρχ. ΙΘ, τ. §. 2. πρ. 18, α, §. 1. καὶ γ, §. 4. καὶ Φίλων, τ. Β. σελ. 599. Mang. βλ. καὶ Γ. Μακάβ. Β, 30.

Γρχῶν (α). « Γ'ελοίως (λέγει ὁ Βοθέριος) πρὸς παρόντα τὸν βασιλέα παρῶν ὁ Δημήτριος διαλέγεται δι' ἐπιστολῆς » (β). — « Ἄτοπος ὁ γέλως, ἀνέκραξεν ἀπ' ἐναντίας ὁ γέρων Οὐόσσιος· διότι καὶ τότε καὶ νῦν ἐστὶ πρᾶγμα συνηθέστατον τὸ δι' ἐπιστολῶν καὶ ἀναφορῶν τοῖς βασιλεῦσι πολλάκις προσδιαλέγεσθαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν ταῖς αὐλαῖς ἀναστρεφόμενους » (γ). Ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Βοθερίου συνήθης ἅμα καὶ φαλαγγάρχης Σκαλίγηρος, στραφεὶς πρὸς συνεστηκότα τὸν φίλον, εἶπε μειδιάσας,

« Ἄγχι σχῶν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθῇσθ' οἱ ἄλλοι », ὅτι καὶ παρὰ τῷ Πλαύτῳ (παλαιῷ Ῥωμαίῳ κωμικῷ) τοιοῦτό τι ἀναγινώσκωμεν « ὅτι λέγουσιν αὐτὸν εἰωθῆναι δῆθεν προσέρχεσθαι τῷ βασιλεῖ δι' ἐπιστολῆς » (δ). Ἀλλ' ὁ κλεινὸς Ὀιδίος ἥρέμα προσκύψας, καὶ παρακούσας, διέκοψεν ἔτι φθειγόμενον τὸν Σκαλίγηρον, ἀνακράζων· « Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἀμφίβολον, εἶπερ ὁ Πλαῦτος εἶπε περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις διατριβόντων. Ἐγὼ δὲ (προστίθησι) καὶ περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Σινῶν ἀνέγων τοιοῦτό τι λεγόμενον, ὅτι, παρεκτός τῶν γυναικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν εὐνούχων, ἄλλος οὐδεὶς συγχωρεῖται προσίεναι πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ διὰ γράμματος (ε)· οὐδ' ἀρνοῦμαι τοῦτο τὸ ἔθος καὶ παρ' ἄλλοις τισὶ

(α) Εἰς τοσοῦτον ὀνομάζει τὸ γράμμα ὁ Ἀριστίας (σελ. V. ἐκδ. Hody, ὅθεν καὶ ἐρεῖς αὐτόθ). ἀντὶ τοῦ τῆς εἰσόδου ταύτης ἰσ. γρ. τῆς εἰσόδου ταύτης). Εἰς τοσοῦτον λέγει καὶ τὸ δοῦναι τῷ βασιλεῖ τὸ τοιοῦτο (περὶ δημοσίων μάλιστα πραγμάτων) διὰ γράμματα, ἢ ὑπόμνημα· παρὰ δὲ τῷ Ἰωσήφῳ ἀντὶ Εἰς τοσοῦτον ἀναγινώσκεται Ἐκ τοσοῦτον (ὡς ἐξέδωκε καὶ Havercamp ὑποσημειώσας καὶ τὸ Εἰς τοσοῦτον). Ἐν δὲ ταῖς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ γνώμαις καὶ ἐπιστολαῖς (παρὰ Fabric. Bibl. Gr. vol. 12. p. 516), αἱ τοιαῦται ἐκδόσεις καὶ γράμματι δὲ καλοῦνται, καὶ ἐπιστολίδι, καὶ λατινικώτερον κωδίκει καὶ λοί, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς πολλάκις καὶ ὑπομνήσεως, καὶ σημειώματα (notes), καὶ πιττάκι. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν, καὶ τὸ κωδίκει καὶ λοί τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν γραμματίων, ἢ ἐπιστολίδιων (ὡς καὶ τὸ γαλλικ. billet, ἅπερ οἱ χυδαίεστοι λέγουσιν ἐνίοτε καὶ ξενικῶς ῥαβασία). βλ. καὶ ἐρεξ. §. γ. σημ. σελ. 503. — Σημ. ἡμετ. — (β) Wower. Syntagm. c. 4. p. 41. — (γ) Voss. de LXX. c. 4.

(δ) « Quasi regem adiri solere ejum ajunt per epistolam ». Plaut. apud Scaliger ad Euseb. Num. MDCCCLXXXIV. — (ε) Herbert in Itinerar.

τῶν βασιλέων κρατήσαν (α). Λίαν ὁμως ἀμφιβάλλω, εἰ διὰ τοιούτων ὁσωνδήποτε παραδειγμάτων δικαιωθήσεται ὁ Ἀριστέας. Ὅστις πρὸ μικροῦ παραστήσας τὸν Δημήτριον ἀμέσως διαλεγόμενον πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην θησαυρίσεως τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν, ἔπειτα λίαν ἀπιθάνως εἰσάγει τὸν αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς προσιόντα, ὡς ἂν οὐκ ἔχοντα ἐξουσίαν ἐντυγχάνειν τῷ βασιλεῖ διὰ ζώσης φωνῆς περὶ βιβλίων ἀντιγραφῆς! Ἀλλὰ τίς ἂν πιστεύσειεν, ὅτι τοιοῦτος ἀνὴρ, ὁ Δημήτριος, ἀπὸ τε τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἀπὸ τῆς συνηθείας καὶ συναναστροφῆς εἰς τὰ μάλιστα τῷ βασιλεῖ προσωκειωμένος, διετέτακτο μὴ ἄλλως εἰ μὴ μόνον διὰ γράμματος πρὸς αὐτὸν ἐξαγγέλλειν ὅτι εἶχε κατὰ νοῦν; Λέγει ὁ Ἀριστέας, ὅτι διὰ τοῦτο δῆθεν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τὸν Δημήτριον ἔγγραφον ἀναφορὰν εἰσδοῦναι περὶ τῆς τῶν ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἀντιγραφῆς, διότι « πάντα διὰ προσταγμάτων — τοῖς βασιλεῦσι τούτοις (τῆς Αἰγύπτου) διωκεῖτο, οὐδὲν (γρ. οὐδὲν δ') ἀπεριμμένως, οὐδὲ εἰκῇ ». Ἀλλὰ τοῦτο ταχέως ἀναιρεῖται ἐξ ὧν αὐτὸς πάλιν ὁ Ἀριστέας ἔγραψε μικρὸν ἀνωτέρω· ὅτι ὁ Δημήτριος ἀπὸ στόματος διελέχθη πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐπισυναγωγῆς τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν· καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς Ἀριστέας παρὼν καὶ συλλαλὼν μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐξητεῖτο χωρὶς τινος ἐπιστολῆς τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων ἰουδαίων, καὶ ὅτι, τέλος, καὶ Σωσίβιος καὶ Ἀνδρέας ὁμοίως διὰ ζώσης φωνῆς συνεβούλευον περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ. Καὶ φαίνεται ἄρα ὁ Ἀριστέας, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἔγραψε ταῦτα τὰ περὶ τῆς εἰσδόσεως, ἵνα πρᾶσιψῃ κολλήσας ἀκόλουθον καὶ τὴν (πρὸς τὸν ἰουδαίων ἀρχιερέα) περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως, κύρος δι' αὐτῆς καὶ ἀξιοπιστίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἱστορίαν προμνηστευόμενος. Καὶ ἐσημείωσε μὲν ὁ Σκαλίγηρος ἐκ τοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχ. ιγ, 3) ὅτι καὶ Ὀνίας, Ἰουδαῖος ἀρχιερεὺς, οἰκείος Πτολεμαίῳ τῷ Φι-

(α) Ὁ Ὅδιος ὑποσημειοῖ καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ Κλεομένηος παράδειγμα, καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ Τακίτου καὶ Σενέκα μαρτύρια. Πάντα ταῦτα ἐπιτιθέμεθα κατωτέρω. — Σημ. ἡμετ.

λομήτορι, δι' ἐπιστολῆς καὶ κεῖνος ἐξητήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως ἄδειαν, ὅπως οἰκοδομήσῃ ναὸν ἐν Αἰγύπτῳ, «καίτοι (καθὼς λέγει) μηδ' ὡς ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως ὁ Ὀνίας ἀνακεχωρηκώς». Ἀλλ' ὅμως (καὶ συγγνώτω ὁ Σκαλίγηρος) οὔτε βέβαιον ὑπάρχει τοῦτο, καὶ ἐξ ἧς ἐπιστολῆς ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς, φαίνεται σαφῶς ὅτι τότε ὁ Ὀνίας οὐ διέτριβεν ἐν τοῖς βασιλείοις » (α). Τοιαῦτα ὁ Ὅδιος.

Ἀπαντῶμεν.

§. γ. Ἀλλ' εἰ μὲν ὁ χρηστός Βοθέριος εὗρισκε *γελοῖαν* τὴν περὶ βιβλιοθήκης (δημοσίου πράγματος), ἥς ὁ Δημήτριος ἐπεστάτει, ἔγγραφον αὐτοῦ πρὸς παρόντα τὸν βασιλέα ἀναφορὰν, ὥψειλεν ὁ σοφὸς Ὅδιος καταλιπὼν γελῶντα τὸν Βοθέριον, ἀκοῦσαι μᾶλλον τὸν Οὐάσσιον, καὶ αὐτὸν αὐτοῦ τὸν ἀρχιδιδάσκαλον Σκαλίγηρον, οἵτινες συνείδον σπουδαιότερον τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἔθος μέχρι καὶ τῆς

(α) Οὐδὲν (καὶ συγγνώτωσαν ἀμφότεροι καὶ Σκαλίγηρος καὶ Ὅδιος) οὐτ' ἐκ τῆς Ὀνίου, οὐτ' ἐκ τῆς βασιλέως ἐπιστολῆς, εὐτ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου, οὔτε σαφῶς, οὔτε σκοτεινῶς οὐδὲν οὐδ' ὡς διακρίνεται περὶ τῆς Ὀνίου εἴτε διατριβῆς, εἴτε μὴ διατριβῆς ἐν τοῖς βασιλείοις, ὅπότ' ἔγραφε πρὸς τὸν Φιλομήτορα τὴν ἐπιστολήν. Ὁ Ἰωσήπος εἶπε μόνον περὶ τοῦ Ὀνίου ὅτι «Φεύγει πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτου βασιλέα, καὶ τιμῆς ἀξιωθεὶς ὑπὸ τε αὐτοῦ καὶ τῆς Κλεοπάτρας, λαμβάνει τόπον ἀξιόσας ἐν τῇ νομῇ τῇ Ἠλιουπολίτῃ — οἰκοδομῆσαι ἱερόν» (Ἀρχ. ΙΒ. θ. §. 5. πρὸς καὶ π. Ἰουδ. πολ. Α. α. § 1. καὶ Ζ. ι. §. 2). Καὶ πάλιν (Ἀρχ. ιγ. γ. §. α.) «Ὁς (Ὀνίας) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φυγὼν πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον, τὸν ἐπικαλούμενον Φιλομήτορα, διῆγε — καὶ διέγνω πέμψας (τουτ. ἐπιστέλλας) πρὸς Πτολεμαῖον — αἰτήσασθαι ἐξουσίαν, ὅπως οἰκοδομήσῃ, κτλ. (καὶ μετ' ὀλίγα) «Γράφει Πτολεμαῖος τοιαύτην ἐπιστολήν» (καὶ ἐφεξῆς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἐπιστολαί, ἡ τοῦ Ὀνίου, καὶ ἡ τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ παρὰ τὴν ἐνομήξει τὴν Ὀνίου ἐπιστολήν. «Ἀνέγνωμέν σου τὴν παράκλησιν»). Τὸ μόνον βέβαιον ὑπάρχει, ὅτι ὁ Ὀνίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρὼν πρὸς παρόντα τὸν βασιλέα ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν. Καὶ ὅτι πάσης τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης ἡξιοῦτο παρὰ τῷ βασιλεῖ (Ἰουδ. πολ. ζ, 10. §. 2). Ὅστε καὶ ἐκτὸς τῶν βασιλείων ἐκοιμᾶτο καὶ ἤριστα (καθὼς Ὅδιος ἀπαιτεῖ), εἶχεν ὅμως ἀκώλυτον τὴν εἰσόδον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἠδύνατο διὰ ζωῆς φωνῆς αἰτήσασθαι καὶ λαβεῖν τὴν ἄδειαν εἰς τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν (τοῦτο δὲ καὶ Ὅδιος ἀνωτέρω ἤξλου περὶ τοῦ Φαληρέως). Ἐπειδὴ δὲ προσήλθεν ὁ Ὀνίας δι' ἐγγράφου ἀναφορᾶς, ἀποδείκνυσιν ἄρα καὶ οὗτος τὸ τοιοῦτο ἔθος ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Πτολεμαίων κρατοῦν, καὶ (καθὼς εἶπεν Ἀριστέας) «πάντα διὰ προσεταγμάτων τοῖς βασιλεῦσι τοῖς γινόμενα». — Σημ. ἡμετ.

σήμερον παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν ἐπικρατοῦν. Καὶ αὐτὸς ὁ Δούτωρ ἤκουσε, καὶ εἶδεν, ἥσως, πολλάκις τοὺς βασιλικούς ὑπουργούς (ἢ καὶ ἄλλους δημοσίων ἔργων ἐπιστήμους φροντιστάς), ὅτι δι' ἐγγράφων ὑπομνήσεων καὶ ἀναφορῶν, ἢ σχεδίων, καὶ γραμματείων εἰσέρχονται πρὸς τὸν βασιλέα, φέροντες ἕκαστος ὑπὸ μάλης τὸ θυλάκιον, ἢ χαρτοφυλάκιον, ὁπόταν εἰσάγωσι γνώμας καὶ σκέμματα καὶ δηλώσεις περὶ ὧν ἐπιστατοῦσι δημοσίων, ἐντυχάνοντες συνάμα καὶ ἀπὸ στόματος, καὶ πολλάκις περὶ τῶν αὐτῶν βουλευόμενοι μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκτὰς, καὶ ἐνδον τῶν ἀνακτόρων (ὡς συμβαίνει πολλάκις) ἔχωσι τὴν κατοίκησιν. Ὡσαύτως καὶ οἱ κατὰ πόλεις βασιλευούσας ἐνδιατρίβοντες ἄλλων ἐθνῶν πρεσβευταὶ διὰ σημειώσεων, ἢ δηλώσεων, καὶ διαγγελίων ἐγγράφων εἰσαγγέλλουσιν ἕκαστος τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐκείνων αὐλῆς πρὸς τὸ κράτος, παρ' ᾧ πρεσβεύουσι, γραπτὰς δὲ πάλιν ἀντιλαμβάνουσι καὶ τὰς ἀπαντήσεις. Οὐδ' ἀναρεῖ τὸ κρατῆσαν ἔθος ἢ πρεσβευτῶν τινῶν, ἢ ὑπουργῶν, πρὸς τὸν βασιλέα συνήθεια καὶ οἰκειότης, καὶ οἱ κατ' ἰδίαν μετ' αὐτοῦ χρηματισμοί. Οὕτως οὐδὲ τὸν Δημήτριον ἐκώλυνεν ἀπὸ τῆς γραπτῆς εἰσδόσεως ἢ πρὸς τὸν Φιλάδελφον φιλία καὶ πυκνὴ συνέντευξις, καὶ ἡ περὶ τῶν πραγμάτων ἀπὸ στόματος κοινολογία καὶ συμβουλὴ (καθὼς Ὀδῖος ἀπεφάνητο)· πᾶν δὲ μάλιστα τούναντίον, αὐτὸ τὸ καθήκον τοῦ ὑπουργήματος ἀπῆται τὴν ἐκδοσιν, ἥσων ἄλλως ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ προσφικειωμένος ὁ Δημήτριος, καὶ εἴτε ἐν αὐτοῖς κατῴκει τοῖς βασιλείοις, εἴτε καὶ ἐκτὰς κατὰ τὸ Μουσεῖον, φέρ' εἰπεῖν, ἢ τὸν μέγαρ ἐκεῖνον οἶκον, ἐν ᾧ ἦν τὸ αὐτοσσίτιον (Στράβ.), ἢ καὶ εἰς ἰδίαν οἰκίαν λαμπράν. (ἢ πόθεν Ὀδῖος ἐπληροφορήθη τοῦ εἶχε τὴν οἰκῆσιν ὁ Φαληρεὺς;). Ὁ δὲ κριτικὸς εὐκόλως ἡμῖν ἀνείλε τὸν Ἀριστεά, προβαλὼν καὶ τὴν αὐτοῦ τε Ἀριστεύου καὶ Σωσιβίου καὶ Ἀνδρέου περὶ λύσεως τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ἄγραφον πρὸς τὸν Φιλάδελφον προτροπὴν! ὡς ἂν εἴπερ ἦν τὸ αὐτὸ πρὸς βασιλέα συμβουλὴ περὶ χάριτος πρὸς τοὺς ὑπηκόους μεγαλοπρεποῦς καὶ βασιλικῆς, καὶ εἰσδόσις, ἢ ἀναφορά, τοῦ ὑπουργοῦ, ἐκ τοῦ ἰδίου καθήκοντος ὑπαγορευομένη, περὶ τῶν ἐγγεχειρισμένων.

αὐτῷ πραγμάτων! ἢ ὥσανεὶ τὸ τοιοῦτο τῶν εισδόσεων ἔθος ἐδέσμευε τὴν προαίρεσιν τοῦ μονάρχου μὴδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ διάταγμα ἐκφέρειν, καὶ μάλιστα πρὸς εὐεργεσίαν! Κἀκεῖνο δὲ τοῦ Ὀδίου ἀστεῖον. Τὸ μὲν τοῦ βασιλέως τῶν Σινῶν ἔθος ἔγραψεν ἐν τῷ κειμένῳ κατὰ σειρὰν (ὡς τάχα βαρβαρικὸν καὶ ἀνίσχυρον!), τὰς δὲ Ῥωμαϊκὰς, καὶ μίαν τοῦ Πλουτάρχου μαρτυρίαν περὶ τῶν ἐγγράφων πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἀναφορῶν, ἀπέρριψεν ὑπὸ τὴν πέζαν τῆς σελίδος ἐν ὑποσημειώσει (οἷον αἰδούμενος, ἢ ὑποκρύπτων τὸν ἀναγνώστην τὰς ἐναντίας εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν ἀποδείξεις). Ἄλλ' ἐκθετέον καὶ ταύτας ἐμφανῶς πρὸς διατράνωσιν τῆς ἀληθείας. Ὁ Τάκιτος, Ῥωμαῖος ἱστορικός, μνημονεύει τὸν Σηιανὸν αὐτὸν (ἄρχοντα Ῥωμαῖον μεγαλόδοξον) προσελθόντα πρὸς Τιβερίον τὸν Καίσαρα, καὶ ζητήσαντα τὴν Λιβίαν εἰς γυναικα διὰ γραμματίου, ἢ γραπτῆς ἀναφορᾶς (κωδικέλλου)· αὐτὸς (προστίθῃσιν ὁ ἱστορικός) ἔθος ὑπῆρχε τότε διὰ γραμματίου, καὶ τοι παρόντι, τῷ Καίσαρι προσεῖναι » (α). Καὶ Σενέκας δὲ μέμνηται τῶν κωδικέλλων τούτων, ὡς ὀνομάζοντο παρὰ Ῥωμαίοις κυρίως αἱ τοιαῦται πρὸς παρόντας τοὺς βασιλεῖς ἀναφοραί (β). Ἀλλὰ καὶ Πλουτάρχος (Κλεομ. 5. ιγ) τοιούτων ἐμνημόνευσε *γραμματίων*, ἱστορῶν περὶ τοῦ Κλεομένου, βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτι τοῦτον ἔβλεπον οἱ ἐντυγχάνοντες, « οὐχ ὑπ' ἀγγέλων ὄχλου καὶ θυρωρῶν, ἢ διὰ *γραμματίων* χρηματίζοντα χαλεπῶς καὶ μόλις ». Ταῦτα σεσημείωκεν Ὀδῖος. Πρόσθετε τούτοις, ἀναγνώστα, καὶ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ

(α) «Sejanum composuisse ad Tiberium Caesarem Codicillos (de Livia). Moris quippe tum erat, quamquam praesentem, scripto adire» (Tacit. Ann. IV. 39. apud. Hody p. 65, ἐκ τοῦ πρῶτον μνημονεύσαντος Οὐσσίου. Append. ad Pomp. Mel. p. 69). [ταύτην τὴν παρὰ Τακίτω Λιβίαν, ἢ Λιουίαν (Livia) ἡ Δίον Λιουίλλαν γράφει (Livillam ὑποκριστικῶς), ὡς καὶ Εἰφιλῖνος καὶ Σουετώνιος, ὁ δὲ Ζωναρᾶς, « τὴν Ἰοὺλίαν, ἑτέροι δὲ Λιβίαν γράφουσι ». Βλ. Δίων ἱστορ. ν. 3. 22. σελ. 880 sqq. καὶ τὰς αὐτὰς, σημ. τοῦ ἐκδ. Reim. — Σημ. ἡμῶν.].

(β) Video te, mi Lucili, cum maxime, audio: adeo tecum sum, ut dubitem, an incipiam non epistolas, sed codicillos tibi scribere (Senec. Epist. 55. apud Hody. ibid.).

Πλουτάρχου χωρίον σαφέστερον περί Δημητρίου (τοῦ Πολιορκητοῦ) ὅτι « Δόξαντος αὐτοῦ ποτε δημοτικώτερον ἐξελαύνειν, καὶ πρὸς ἔντευξιν ἔχειν οὐκ ἀηδῶς, συνέδραμόν τινες ἐγγράφους ἀξιῶσεις ἀναδιδόντες (α). Δεξαμένου δὲ πάσας, καὶ τῇ χλαμύδι συλλαβόντος, ἤσθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ παρηκολούθουν. ὥς δ' ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξίου (ποταμοῦ) γέφυραν, ἀναπτύξας τὴν χλαμύδα, πάσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐξέρριψε » (Δημήτρ. §. μβ). Ἐπισύναψον καὶ τὸ τοῦ Λουκιανοῦ « Ἦλετο δεῖν ἀπαιτεῖν παρὰ τῆς πόλεως τὰ κτήματα, καὶ γραμματεῖον ἐπιδούς, ἡξίου ταῦτα κομίσασθαι » κτλ. (Περεγρ. τελευτ. §. 16) ἄλλα παραδείγματα ζητεῖν περιττόν. Καὶ χωρὶς δὲ τούτων ἥρκει πρὸς ἀπόδειξιν καὶ μόνη ἡ τοῦ Ὀνίου παρόντος πρὸς παρόντα τὸν Φιλομήτορα παράκλησις, ἡ ἐπιστολὴ (καὶ ἐπιδοκιμᾶζῃ, καὶ τε μὴ, ὁ κριτικός), καθὼ καὶ περὶ δημοσίου πράγματος (τοῦ ναοῦ), καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἀλεξανδρείαν εἰσδοθεῖσα, καὶ πρὸς βασιλέα ἀπόγονον καὶ διαδοχὸν αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ, πρὸς ὃν καὶ ὁ Φαληρεὺς ἔγραψε τὴν εἰσδοσιν, Φιλαδέλφου, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν τῆς Πτολεμαϊκῆς Αὐλῆς. Κἀκεῖνο, δὲ, τέλος, ἀναλογιστέον. Ὁ Ἀριστέας ἔγραφεν ἐν μέσῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐστῶτων τῶν Πτολεμαϊκῶν βασιλείων καὶ τῶν ἀρχείων, ὅθεν αὐτὸς ἔλαβε τὰ ἀντίγραφα (καθὼς ἐπὶ λέξεως αὐτὰ καλεῖ) τὰ τῆς εἰσδόσεως καὶ τῶν ἐπιστολῶν. Πῶς ἡδύνατο δημοσιεύειν ἀνυπάρχοντες γραφάς, καὶ ταύτας βασιλικάς, πρὸς πίστωσιν (κατὰ τὸν Ὀδίων) τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἱστορίας; Πότερον, τοσοῦτον αὐτὸς ἔσχυε δημοσίως

(α) Ἐγγράφους ἀξιῶσεις εἶπεν ὁ Πλούταρχος, ἃ πρὸ μικροῦ προεῖπε γραμμάτια· αἱ δ' αὐταὶ λέγονται καὶ Διτῆσεις, καὶ Δεήσεις (ᾧθεν καὶ ἡ ἐπὶ τῶν δεήσεων παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς), καὶ Παρακλήσεις (ὡς ὠνόμασεν ὁ Φιλομήτωρ τὴν Ὀνίου ἐπιστολήν. βλ. ὁπισθ. §. γ. σημ.). Ὁ δὲ Λουκιανὸς (ἀνωτέρω) καὶ γραμματεῖον εἶπε τὸ γραμμάτιον, τὴν συνήθως παρ' ἡμῖν (καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς πολλὰκις) ἀναφοράν. Ἐχει καὶ Ἡσύχιος· « Ἀναφορά, δέησις, παράκλησις »· ὅπερ καὶ ὡς οἱ σχολιασταὶ συνέχισαν πρὸς τὸ (ἐν ψαλμ. ν, 20) ἀναφορὰν, τὸ αὐτὸ καὶ προσφορὰν, κάρπωμα θυσίας (βλ. Θεοδώρητ. ἐρμην. εἰς ψαλμ. ν. Οὕτω καὶ Σύμμαχος εἶπεν ἀναφοράν, Γεν. η, 20, ὅπου οἱ Ο, ἐλοπαρπωσι ν), κατὰ τὸ « θυσίας ἀναφέρειν (Β. Παρ. κθ. 31. Ἑβρ. ζ. 27).

πλαστογραφεῖν ἀτιμωρητί; ἢ τοσοῦτον ἀγραμμάτους, ἢ καὶ βλέν-
 νους παντελῶς καὶ ἀβελτέρους εὔρισκε τοὺς τε συγχρόνους Ἀλε-
 ξανδρεῖς καὶ τοὺς ἐφεξῆς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀριστοβούλου; (ὡμολό-
 γησε δὲ καὶ αὐτὸς Ὀδῖος πολὺ πρὸ τοῦ Ἀριστοβούλου ἐκδοθεῖσαν
 ταύτην δὴ τοῦ κατ' αὐτὸν Ψευδαριστέου τὴν συγγραφὴν, ὅπισθ.
 σελ. 448). Καὶ τίς οὐκ ἂν ἐξήλεγε ἐν εὐκολῳ τὴν πλαστογραφίαν,
 ἐγκύψας πρὸς ὀλίγον ἐν τοῖς βασιλικαῖς χαρτοφυλακαῖς, ὅθεν ὁ
 Ἀριστέας (ὡς γράφει) λαβὼν κατεχώρισε τὰ ἀντίγραφα; Καὶ
 ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

§. δ. Β'. α' Ἀλλὰ καὶ (ἐπαναλαμβάνουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον)
 καὶ ἐπιθυμοῦμεν, ὅτι προσέταξεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δημήτρίῳ εἰσδύνα-
 ῖν τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλ' αὕτη παρευθὺς, ὡς προσβάλλωμεν τὰς ὀψεις,
 φανήσεται τοσοῦτον ἄτοπος καὶ ἀηδὴς, ὡς οὐκ ἂν γένοιτο χεῖρων.
 Ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς τὸν Δημήτριον, πόσαι τινὲς μυριάδες βι-
 βλίων τυγχάνουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ; ὁ δὲ Δημήτριος ἀποκριθεὶς
 τὰ δέοντα, προσέθηκε καὶ ὅτι, προσαγγέλλεται δέ μοι καὶ τὰ τῶν
 Ἰουδαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἄξια καὶ τῆς παρὰ σοὶ βιβλιοθήκης
 εἶναι, — ἀλλ' ἑρμηνείας προσδεῖται, γέγραπται γὰρ ἐβραϊστί. Ταῦ-
 τ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς εἶπε, γραφῆναι πρὸς τὸν ἀρχιερεῖα τῶν Ἰου-
 δαίων, ὅπως τελείωσιν λάβωσιν. Ἐφεξῆς δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώ-
 τους ἐλύτρωσε πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου. α' ὡς δὲ ταῦτα
 πάντα κατεπράχθη, τότε ἐκέλευσε τὸν Δημήτριον εἰσδύνα-
 ῖν τῆς τῶν ἐβραϊκῶν βιβλίων ἀντιγραφῆς». Καὶ γράφει λοιπὸν τὴν
 εἰσδосιν ὁ Δημήτριος (ὡς λέγει ὁ Ἀριστέας): γράφει δὲ τί; «Πε-
 ποιημένος οὐ παρέργως τὴν (περὶ τῆς βιβλιοθήκης) ἐπιμέλειαν,
 προσαναφέρω σοὶ τὰδε· τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἐτέ-
 ροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει· τυγχάνει γὰρ ἐβραϊκοῖς γράμμασι
 καὶ φωνῇ λεγόμενα. Δέον δὲ ἐστὶ καὶ ταῦτα ὑπάρχειν παρὰ σοὶ
 δηκρικῶς, διὰ τὸ καὶ φιλοσοφώτερον εἶναι καὶ ἀκέραιον τὴν
 νομοθεσίαν ταύτην, ὡς ἂν οὕσαν θεῖαν». — Πόσον ἄλογον πρᾶγμα
 καὶ παράχορδον, πόσον δὲ ἀπεικὸς καὶ πάσης πιθανότητος ἀπε-
 σχοινισμένον! ὁ Δημήτριος ἐν τῇ εἰσδόσει διδάσκει τὸν βασιλέα

περὶ τῶν ἐβραϊκῶν βιβλίων, ὡς ἂν περὶ καινοῦ τινος καὶ ἀνηκού-
στου πράγματος, ὅπερ αὐτὸς εἶχε πρὸ μικροῦ πρὸς αὐτὸν δηλο-
ποιήσας, καὶ ἡπίστατο γνωστότατον ὃν τῇ βασιλεῖαι.

Ἀπαιτῶμεν.

§. ε. Ἄλλ' ἐκείνα μὲν, ὦ ἄνδρες, ἔγραψεν Ἀριστέας αὐτὸς
ιστορῶν, τὰ δὲ κατὰ τὴν εἴδοσιν ἔγραψεν ὁ Δημήτριος· τί
συγχύζετε τὰ πρόσωπα, καὶ διαρθείρετε τὰ πράγματα; Πρῶ-
τον ὁ ἱστορικὸς διηγήθη τὴν πρώτην περὶ τῶν βιβλίων μετὰ
τοῦ βασιλέως συνομιλίαν τοῦ Δημητρίου, καὶ τὰ τότε κατ' ἰδίαν
δεδογμένα περὶ κτήσεως τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν, ἔργον πράττων
ιστορικῶς διακριβοῦντος τὰ πράγματα κατὰ τάξιν καὶ μετὰ σα-
φηνείας (εἰ μὴ γὰρ ταῦτα προδιώκει διασαφῶν, οὐκ ἂν ἦν ἱστορι-
κώτατος Ἀριστέας, ἀλλὰ γρίφων τις δημιουργός·). Εἶτα δὲ προ-
σέθηκε καὶ τὴν εἴδοσιν αὐτὴν, ἣν εἰσήνεγκεν ὁ Δημήτριος ἐξ ἐπαγ-
γέλματος πρὸς τὸν βασιλέα, τὰ πρῶτην κατ' ἰδίαν δεδηλωμένα
διακαινούμενος καὶ ἐπισήμως. Ἐπειτα, ἐρωτῶμεν τοὺς ἄνδρας, μή-
πως ἐν ἐστὶ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅταν ὁ ἄρχων συνδιαλεγόμενος
μετὰ τινος, ἢ τινῶν, τῶν περὶ αὐτὸν ὑπουργῶν, μανθάνῃ καὶ βου-
λεύηται καὶ ψηφίζῃ κατ' ἰδίαν περὶ τινος τῶν πρακτέων, καὶ ὅταν
πάλιν ὁ ἐπὶ τοῦ πράγματος τεταγμένος ὑπουργὸς εἰσάγῃ πρὸς
τὸν ἄρχοντα κατὰ τοὺς τύπους ἐπισήμως τὴν περὶ τούτου ἀνα-
φοράν, εἰσηγούμενος τὸ ἔργον ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ ἐνδιδοῦς τὴν πρῶ-
την τῆς πράξεως εἰσβολήν; Ἄλλ' οὕτως ἐξαιρετέον λοιπὸν καὶ ἐκ
τῶν πρακτικῶν (ἢ πρωτοκόλλων), καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας πᾶ-
σαν προκατασκευτὴν καὶ προδιήγησιν τῶν ἰδιαιτέρων προδιασκε-
ψεων καὶ διαλέξεων καὶ προβουλευμάτων, διότι περιέχονται ἐν
τούτοις τὰ αὐτὰ, ὅσα καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμως ἐκδοθεῖσι γράμμασι
καὶ ψηφίσμασιν ἢ αὐτὰ γούν τὰ ψηφίσματα, ὡς περιττὰ καὶ
φλύαρα, κατακριτέον. Τί δὲ διαφέρει τῶν τοιούτων δημοσίων γραμ-
μάτων ἢ τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῶν προβεβου-
λευμένων ἀναφορά; ἢ μήπως οἱ περὶ τὸν κριτικὸν ἐξέλαβον αὐτὴν
ὡς ἰδιωτικὴν ἐπιστολήν, ἀναγγέλλουσαν ἀπλῶς κατ' ἐπανάληψιν τὰ

προδηλωθέντα; Πόσον δὲ διαφέρει καὶ αὐτὴ τῆς πρώτης ιστορικῆς συνομιλίας ἢ ἔκφρασις παρὰ τὴν τῆς εἰσδόσεως ἐρμηνείαν, καὶ πόση ἢ τοῦ πρέποντος ἐν ἑκατέροις ἐπιτήρησις, βλέπουσι τρανῶς οἱ μὴ ἐθελοκακοῦντες. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων, μῆτε Λογγίνοι τινες ἀνεφάνησαν ὄντες, μὴτ' ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ κριτικοί, κατακρίναντες ὡς τῶν αὐτῶν πραγμάτων ταυτολόγον περιοχὴν τὴν τε περὶ τῶν βιβλίων προδιήγησιν τοῦ ἱστορικοῦ, καὶ τὴν ἐξ ἐπαγγέλματος εἰσδοσιν τοῦ Δημητρίου! Τελευταῖον· πᾶσα ἄρα φαινομένη παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι περὶ τῶν αὐτῶν ἐπανάληψις ὑπάρχει περιττὴ καὶ ἄκριτος παλλιλογία, καὶ δεῖξις δὲ νοθείας ἢ παρεγγραφῆς τοῦ δις ταυτογραφομένου χωρίου; Ἀλλὰ κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, τί μὴ τάχος ἐξωδέλυσαν οἱ κριτικοὶ καὶ τοσαύτας ἄλλας ὁμοίας ταυτολογίας, αἵτινες ἐμφαίνονται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις οὐ μόνον τῶν ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητόρων αὐτῶν (α), καὶ τῶν ποιητῶν, καὶ μάλιστα παρ' Ὀμήρῳ πολλάκις παλλιλογοῦντι;

§. 5. Γ). Ἀλλ' ἐπέρχεται καὶ ἄλλη ταυτολογία. «Ὁ Δημήτριος (λέγουσιν) ἔγραψεν ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολῇ, ὅτι — α Πόρρω γεγάνασιν οἱ τε συγγραφεῖς, καὶ ποιηταί, καὶ τὰ τῶν ἱστορικῶν πλῆθος τῆς ἐπιμνήσεως τῶν βιβλίων (τῆς ἐβραϊκῆς νομοθεσίας), καὶ τῶν κατ' αὐτὰ πεπολιτευμένων καὶ πολιτευομένων ἀνδρῶν, διὰ τὸ ἀγνῆν τινα καὶ σεμνὴν εἶναι τὴν ἐν τούτοις θεωρίαν». — Ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος εἰσάγει πάλιν ὁ Ἀριστέας τὸν βασιλέα καὶ αὖθις ἐρωτῶντα τὸν Δημήτριον· «Πῶς τηλικούτων συντετελεσμένων (γραφῶν) οὐδεὶς ἐπεβάλετο τῶν ἱστορικῶν ἢ ποιητῶν ἐπιμνησθῆναι;» — Τοσοῦτον ἐπιλήσμονα καὶ σαθρὰν εἶχε τὴν μνήμην ὁ βασιλεὺς, ὥστε ὅ,τι πρότερον ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἐμεμαθήκει, τοῦτο παντάπασι τῆς αὐτοῦ φρενὸς ἐξερρήθη; Οὗτος ἄρα γ' ἐστὶν Ἀριστέας ἐκεῖνος, ὁ Πτολεμαίου πε-

(α) Οἷον παρὰ τῷ Δημοσθένει πολλαχοῦ, καὶ τῷ Λισίγνῃ κτλ. ὅταν δηλονότι μέλλαντες ἐπάγειν νόμον τινὰ σαφίστατον, ἐκφράζωσι πρῶτον τοῦ νόμου τούτου τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπειτ' ἐπιφέρουσι καὶ αὐτὸ τοῦ νόμου τὸ κείμενον, ταῦτο σχεδὸν παλαιᾶς κατὰ λέξιν καὶ ἀπαράλλακτον κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἔκφρασιν (βλ. Λισίγν. κ. Τιμάρχ. §. 7. κτλ.).

ριπόρφυρος ὑπασπιστής; Οὗτος ἀνὴρ σοφός, ὅστις καταξάινει καὶ βασιανίζει τὸν ἀναγνώστην διὰ τοσούτων φιλυπριῶν;».

Ἀπαρτῶμεν.

§. Ζ. Οὗτός ἐστιν, ὦ ἄνδρες, αὐτὸς ἐκεῖνος αὐτότατος Ἀριστέας, οὗτ' ἀποκναίων, ἢ λυπῶν ὅλως τοὺς εὐγνώμονας ἀναγνώστας, ἀλλὰ καὶ τέρπων αὐτοὺς ἐμμελῶς, καὶ διδάσκων τὰ ὄντα μετὰ ἀληθείας· αὐτὸς δὲ μᾶλλον ὁ αἰδῖμος ἀνὴρ καταξάινεται καὶ διαστρεβλοῦται δεινῶς ὑπὸ τῆς σοφιστικῆς κακοτεχνίας, ἥτις διὰ λόγων συλᾷ πολλάκις ἱστορικὰ πράγματα, συκοφαντοῦσα καὶ τὰ μέγιστα καὶ τὰ σμικρότατα. Τοιοῦτό τι φαίνεται καὶ τὸ προκείμενον ἐπιχείρημα τῶν Ἀριστέων κατηγορῶν, οἵτινες διελθόντες ὅλας τριάκοντα καὶ δύο σελίδας τῆς συγγραφῆς, εὑρον ἐν τῷ τέλει ταύτης τὸν βασιλέα, λέγοντά τινα παρόμοια πρὸς ὅσα εἶπεν ἐν ἀρχῇ τοῦ συντάγματος εἰς τὴν εἰσδοσιν ὁ Δημήτριος· καὶ φέγουσι λοιπὸν τὸν ἱστορικόν, διότι καὶ ταῦτα κάκεινα πιστῶς ἐξέθηκεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καθὼς συνέβησαν. Ἀλλ' (ἐὰν πρέπη τις ἀπάντησις καὶ πρὸς τοῦτο τὸ πτωχὸν λοιδορήμα) ὁ Φιλάδελφος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ Μωσαϊκοῦ μάλιστα νόμου θαυμάσας τὴν τοῦ νομοθέτου διάνοιαν, ἀναπολήσας δὲ καὶ ὅσα κατὰ τὴν εἰσδοσιν ἔγραψεν ὁ Δημήτριος λέγων, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἐπεμνήσθη ταύτης τῆς νομοθεσίας, διὰ τοῦτο μάλιστα διαπορῶν καὶ ξενιζόμενος ὁ Φιλάδελφος, ἠρώτησε καὶ αὐθις τὸν Δημήτριον, πῶς τοιούτων θεσμῶν θεοπρεπῶν διέμειναν ἄγευστοι καὶ ἀδαεῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί; Οὔτε φυσικώτερον, οὔτε συνθηστέρον πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι παρὰ τὸ θαμὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἐξετάζειν, ὅταν κινηθῶσι σφοδρῶς τὴν ψυχὴν ὑπὸ τινος παραδόξου. Καὶ τοῦτο παθόντα τὸν βασιλέα διέγραψεν ἀφελῶς ἅμα καὶ ἀκριβῶς ὁ ἱστορικός. Ὡστε ἀντ' ἐπιλήσμονος καὶ τὴν μνήμην ἀμβλυτέρου, πᾶν τούναντιον, μνημονικώτατος ἐκ ταύτης τῆς ἐρωτήσεως ἀναφαίνεται ὁ Φιλάδελφος. Εἰ δὲ καὶ πάλιν, ἐξ ὑποθέσεως, ὁ μεγαλοπράγμων καὶ πολύφροντις βασιλεὺς, πολλῶν ἤδη μηνῶν ἀπὸ τῆς εἰσδόσεως μέχρι τέλους τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ἐν τῷ μεταξὺ

διαδραμόντων, ἐπιλαθόμενος εἴ τι περὶ τούτου πρῶτον εἶχε παρὰ τοῦ Δημητρίου μαθὼν, ἐπηρώτησε καὶ αὐθις περὶ τῶν αὐτῶν, διὰ ταύτην λοιπὸν τὴν μικρὰν ἐπιλησημοσύνην τοῦ βασιλέως πλύνεται διὰ τοσοῦτων ὕβρεων ὁ τὴν ἐρώτησιν, ὡς ἐγένετο, διαγραφάσας Ἀριστέας; Τί δὲ καὶ τοσοῦτον ἀγανακτοῦσι νῦν οἱ ἄνδρες ὑπὲρ τοῦ Φιλᾶδέλφου, ὡς ἂν δῆθεν τὰ αἰσχίστα ὑβρισμένου, διότι κινδυνεύει ἐκ τῆς τοιαύτης ἐρωτήσεως φανῆναι περὶ τὸ μηδονικὸν ἀσθενές; Μὴ γὰρ ὀλίγον αὐτοὶ οὗτοι δι᾽ ἑσχυρίσθησαν ἐν τοῖς προηγηθεῖσι (Κεφ. Θ, §. 5, σελ. 245), ὅτι γένος ἔτι ὁ Φιλᾶδελφος ἐπίνοσος ἐγένετο, διαφθαρεὶς ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τροφῆς; Τί παράδοξον λοιπὸν, εἴ γε (κατ' αὐτοὺς) καὶ τὴν μνήμην ἔσχευ ἀμαυροτέραν; Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτας λοιδορίας γίνεται πολλάκις ἰσχυρὰ καὶ ἀδιψος ἀπάντησις ἡ σιωπή!

§. ἦ. Δ). Ἄλλο κακόν. «Ὁ Δημήτριος (λέγουσιν) εἰς τὴν εἰσδοσιν φαίνεται διαφωνῶν καὶ ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτόν. Κατ' ἀρχὰς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, πόσαι μυριάδες βιβλίων τυγχάνουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ; αὐτὸς τὰς εἰκοσι βασιλεῦ (ἀπεκρίθη)· πληρώσω (γρ. σπουδάσω) δὲ σὺν (ἰσ. γρ. ἐν) ὀλίγῳ χρόνῳ, πρὸς τὸ πληρωθῆναι πεντήκοντα μυριάδας, τὰ λοιπὰ [συναθροίσαι]». — Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνήγγειλε διὰ τῆς εἰσδόσεως πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι ὀλιγώτατα βιβλία λείπουσιν εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης, λέγων· «Τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία, σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν, ἀπολείπει». Οὕτως ἔχει καὶ Εὐσέβιος (ἐκ τοῦ Ἀριστέου)· ὁ δὲ Ἰώσηπος ἔγραψε μόνον τὸ σὺν ἑτέροις· τὸ δὲ ὀλίγοις τισὶ παρῆλπε χάριν συντόμιαις».

Ἀπαντῶμεν.

§. θ'. «Ἢ, ἡ σιωπὴ· μὴδὲν εἴπης νήπιον»! Ποῖαν ἔχει σχέσιν ἡ τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν βασιλέα προλαβοῦσα ἀπόκρισις πρὸς τὴν παραβάλλομένην φράσιν τῆς εἰσδόσεως; ἢ ἀναφορὰς; Ἐκεῖ ὁ Δημήτριος ἀπεκρίνατο περὶ τῆς ποσότητος καθόλου τῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης ἀθροιζομένων βιβλίων. Ἐνταῦθα γράφει τὴν εἰσδοσιν περὶ μόνων τῶν βιβλίων τῶν ἐβραϊκῶν. Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες, πλανᾶσθε,

παρερμηνεύοντες τὴν ῥῆσιν, καὶ συγχύζοντες τὰ τῶν Ἰουδαίων ὀλίγα βιβλία πρὸς τὰς ὕλας μυριάδας. Ἀλλ' ἰδοὺ τῆς φράσεως ὁ γνήσιος νοῦς. Ὁ Δημήτριος ἀναγγέλλει διὰ τῆς εισδόσεως ἀπλῶς, ὅτι λείπουσιν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τὰ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία « σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισί », καὶ τούτοις δηλονότι τῶν Ἰουδαίων βιβλίοις οὗσι (Λέγει δὲ τὰ προφητικά, καὶ ὅσα ἄλλα μετὰ τῶν βιβλίων τοῦ νόμου, ἥτοι τῆς Πεντατεύχου, συναπαρτίζουσι τὸ ἄθροισμα τῶν κανονικῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν). Ὡς ἂν εἶπερ ἔλεγε (κατ' ἄλλην τῶν λέξεων ἰσοδύναμον συνθήκην) « ἀπολείπει τὰ βιβλία τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισί (τῶ νόμῳ συνημμένοις). Ὅτι δὲ τοῦτο σημαίνει ὁ λόγος δηλοῦσι τὰ ἐφεξῆς.

A) Αὐτὴ τοῦ λόγου ἡ περίοδος ὁλόκληρος ἐκτεθεῖσα « Τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει· τυγχάνει γὰρ ἐβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα ». Τίς ἐν τούτοις οὐχ ὄρᾳ, ὅτι τῆς ἐπιφερομένης αἰτιολογίας ἡ κατακλείς συμπεριλαμβάνει μετὰ τῶν τοῦ νόμου βιβλίων καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὀλίγα τινα, ὡς ὁμοειδῆ καὶ ὁμοιογραφα; Τίνα τυγχάνουσι γράμμασιν ἐβραϊκοῖς λεγόμενα; τὰ προηγούμενα πάντως ἀμφότερα, τὰ τε τοῦ νόμου, καὶ τὰ ἕτερα τὰ ὀλίγα βιβλία. Καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τὰ ἐφεξῆς μέχρι τέλους τῆς εισδόσεως εἰς τὰς ἐβραϊκὰς ἀναφέρεται βίβλους. Εἰ δὲ καὶ τὰ σὺν ὀλίγοις τισὶν ἐσήμεναι ἐτέρου τινὸς εἶδους βιβλία ὁποιαδήποτε, καὶ τὴν ἔννοιαν ἀνέφερε πρὸς τὰς μυριάδας τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ (καθὼς ἐνόμισαν οἱ κριτικοί), τότε κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ὤφειλεν ὁ Δημήτριος ἄλλως κατασκευάζει τὴν συνθήκην τοῦ λόγου, γράφων, φερ' εἰπεῖν, οὕτως. « Ἀπολείπουσιν σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισί, καὶ τὰ βιβλία τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων. Ταῦτα γὰρ τυγχάνει γράμμασιν ἐβραϊκοῖς » κτλ. B) Καὶ ἄλλως δὲ ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὅλης ὕφης τῆς ἀναφορᾶς γίνεται τὸ πρᾶγμα καταφανές. Ὁ Δημήτριος ἀρχεται τῆς εισδόσεως οὕτω. « Προστάξαντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειπόντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων, ὅπως ἐπισυναχθῇ, — προσαναφέρω σοι τάδε. Τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων

βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει ἢ κτλ. Εἰσβάλλων ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως περὶ τῆς ἐπισυνάξεως τῶν ἀπολειπόντων βιβλίων καθόλου προσταγῆς, εὐθὺς ἐπιφέρει, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπολειπόντων εἰσὶ καὶ τὰ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων σὺν ἑτέροις. Περὶ μόνων τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἔγραψε τὴν εἰσδοσιν ὁ Δημήτριος, ἵνα ζητηθῶσιν ἐξ Ἱερουσαλὴμ· καὶ τούτων ἄρα μόνον τὴν ἑλλειψιν ἀναγγέλλει, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅσα ἔλειπον εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐκείνων ἐπισυνάξεως ἄλλοτε ἀνέφερε πρὸς τὸν βασιλέα, ἥδη δὲ προσανέφερεν ἰδίως περὶ τῶν ἑβραϊκῶν. ὥστε καὶ τὸ σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶ φανερὸν, ὅτι συνῆψεν ἀνωνύμως (διὰ τὸ σύντομον) πρὸς τοῖς ὀνομαστὶ διορισθεῖσι βιβλίοις τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων· καὶ πάντα δὲ ταῦτα κοινῶς ἐδήλωσε γεγραμμένα *γράμμασιν ἑβραϊκοῖς*. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν σαφέστατον καὶ τοῖς ἄκρῳ δακτύλῳ συνθέσεως γευσάμενοις ἑλληνικῆς· καὶ ἴσως οὐδ' αὐτοὶ οἱ τοῦ Ἀριστέου πολέμιοι παρεξέπιπτον τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀληθείας, εἴπερ ἔκρινον ἀπαθέστερον ἐκ τῆς ὅλης συμφοράς τὸ χωρίον. Γ) Καὶ Εὐσέβιος ὁλόκληρον ἀντιγράψας τὴν Ἀριστέου φράσιν, καὶ Ἰώσηπος συντομώτερον (μόνον τὸ σὺν ἑτέροις προσθεῖς, τὸ δ' ὀλίγοις τισὶ, κατὰ τὸν Ὅδιον, χάριν τῆς τοῦ λόγου συντομίας παραλιπὼν), παρομοίως ἐξέλαβον ἀκρίβειαν τὸ νόημα τῆς φράσεως, καθὼς προεξηγήσαμεν. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Ὅδιον ἐμνημόνευσαν τούτους ἀμφοτέρους πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οὕτω πάντως ἔγραψεν Ἀριστέας, ὥς καὶ οὗτοι μετέγραψαν (συνανοηταίνοντες δηλαδὴ καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦ πάντων ἀνθρώπων ἀβελτερωτάτου πλαστογράφου! ὅστις πρὸ δύο μόλις σελίδων γράψας ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν 50 μυριάδων τῆς βιβλιοθήκης ἔλειπον ἔτι 30 μυριάδες βιβλίων, ἔπειτ' ἐξαίφνης εἶπε ταῦτα «ὀλίγα τινά»!)· πλὴν ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα περιίσταται εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ τὸν Ἀριστέου γνήσιον νοῦν μαρτυροῦσι καὶ Ἰώσηπος καὶ Εὐσέβιος (α). Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνώστα, ὅτι τρα-

(α) Οὕτως ἐξήγησε τὸ χωρίον καὶ ὁ Ἐκδικὸς (Vindication of the history of the Septuagint p. 161).

χείαν ταύτην οἱ ἄνδρες ἐκίνησαν χορδὴν, καὶ σφόδρα τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἀποκναίσουσιν μετ' ὀλίγον, ὅπότε ἐπιχειρήσουσι παντοίως ἀποδεικνύειν, ὅτι μόνην τὴν Πεντάτευχον ἠρμήνευσαν οἱ Ο. (βλ. ἐφεξῆς βιβλ. Β. κεφ. ζ. §. 11).

§. 1. Ἄλλ' ἐπάγεται, τέλος, καὶ λόγος ἄλλος εὐπρόσωπος, καὶ πρὸς τὸ φανακίζειν καὶ οὗτος εὖ μεμηχανευμένος. Πρῶτος ὁ Σκαλίγηρος, καὶ μετ' αὐτὸν Βοδέριος, καὶ Ῥέβετος, καὶ εἴ τις ἕτερος, καὶ Ὁδῖος κατεδίδασαν νοθείας αὐτὴν τε τοῦ Δημητρίου τὴν εἰσδοσιν, καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴν, καὶ τὴν ἐκείνου πρὸς τοῦτον ἀποκρίσιν, κρίνοντες τὰ γράμματα ἀπὸ τῆς φράσεως καὶ τῆς ἰδέας τοῦ λόγου· « διότι πάντα ταῦτα (λέγουσι) τὴν αὐτὴν ἔχουσι συνθήκην, καὶ λόγου χαρακτῆρα τὸν αὐτόν. Ὡστε φαίνονται σαφῶς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γεννήματα συγγραφῆς ». Καὶ Σεράριος μὲν καὶ Γρεζῆρος, οἱ Ἀριστέου φίλοι, ἠρνήσαντο τὴν ταυτότητα. Αὐτὸς δὲ ὁ Οὐόσσιος ὡμολόγησε μὲν οὕτως ἔχον τὰ πρᾶγμα· « φαίνεται δὲ ὅμως (εἶπε) σαφῶς, ὅτι ὁ Ἀριστέας οὐκ ἠθέλησεν ἀντιγράψαι τὰς γραφάς κατὰ λέξιν, μετέφερε δὲ πρὸς τὸ ἴδιόν αὐτοῦ ὕφος τὴν ἔννοιαν μόνην τῶν πρωτοτύπων ». — « Ἄλλ' αὕτη τοῦ Οὐόσσίου ἡ ἀπάντησις (ἀντεῖπον οἱ περὶ τὸν Ὁδῖον) ἀρέσκει μόνους ἐκείνους, ὅσοι τρέχουσι κατὰπιν πεπαλαιωμένων προλήψεων πεζοὶ καὶ ἀνυπόδητοι, δεισιδαιμονῶντες. Τοῖς δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀπρολήπτως ἰχνηλατοῦσιν, ἡ ἀπάντησις τοῦ Οὐόσσίου φαίνεται σαφὴς καὶ ἄκρατος διέκδυσις, καὶ τρόπος ὑποφυγῆς. Πῶς ἂν ὁ Ἀριστέας, ὁ τοῦ Πτολεμαίου αὐλικός, ἡδύνατο μεταλλάξαι τὸ ὕφος αὐτῆς τε τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν; Μαρτυρεῖ δὲ (λέγει) καὶ φιλολογώτατος ἀνὴρ, ὁ Οὐαλέσιος (α), ὅτι ἡ τοῦ Φαληρέως εἰσδοσις, ἢ ἐπιστολὴ, παντάπασιν ἀνάλατός ἐστι καὶ πλήρης βαρβαρισμῶν. Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ὡμολόγηται πάντως ἐξοχος τῆς ἀττικῆς εὐγλωττίας διδάσκαλος, καὶ ρητόρων γλαφυρώτατος (κατὰ τὸν Κικέρωνα). Τούτου δοθέντος (σκοπεῖτω δὲ καὶ ὁ ἀναγνώστης καθ' ἑαυτὸν), συμπεραίνει-

(α) H. Vales. not. ad Euseb. Hiss. Eccles. V, 8.

ται λοιπόν, ὅτι τὴν ῥηθεῖσαν εἰσδοσιν οὐ μόνον οὐχ' ὁ Φαλιρεὺς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἂν ἔγραψεν ὁ τοῦ φιλαδέλφου μεγιστάν· Ἀριστέας, ὅστις, ἅτε δὴ τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὑπῆρχεν εἰκότως καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης εἰδημονέστατος, καὶ περὶ τὸ γράφειν εὐφραδέστατος τεχνίτης » (α).

Ἀπαρτῶμεν.

§. ια. Πρῶτον· ἡ περὶ τῆς πράσεως τῶν σεσημειωμένων γραμμάτων κρίσις στηρίζεται ἐπ' ἀδήλοις. Ποῦ εὗρηκαν οἱ κριτικοὶ ἄλλην ὁμολογουμένως γνησίαν καὶ ἀληθινὴν, ἢ αὐτοῦ τοῦ φιλαδέλφου, ἢ καὶ τοῦ ἀρχιερέως Ἐλεάζαρου συγγραφὴν, ἵνα, παραβαλόντες πρὸς ταύτην τὰς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ φερομένας ἀμφοτέρας, τούτων ἐπιστολάς, ἐξελέγξωσιν αὐτῶν ἀναντιρρήτον τὴν νοθεῖαν; ἢ μήπως πάλιν εὗρηκαν εἰς ταύτας αὐτάς ἄλλα τινα πλαστογραφίας τεκμήρια, εἴτε ἐκ τῆς διανοίας, εἴτε καὶ ἀπότινων μεταγενεστέρων λεκτικῶν ιδιωτισμῶν, ἐξελέγχοντα τὸ πλάσμα; Οὐδὲν τοιοῦτον οὐδαμοῦ. Πᾶσα δὲ, ὡς ἐκ τῆς φράσεως, φέρουσι τὸν τύπον τῆς ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου μάλιστα χρόνων εἰθισμένης

(α) Ὁ δὲ Φρασσήσιος (προστίθαι ὁ Ὀδίας ὑποσημειῶν) ἀπήντησεν, ἐτι « ἡ τοῦ Δημητρίου ἐπιστολὴ, ἴσως ὕστερον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων πλασθεῖσα, παρενεγράφη εἰς τὴν Ἀριστέου βίβλον πρὸς πίστωσιν τοῦ ἐπισημετάτου πράγματος· ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδόλως ἀπαιμεῖται τὸ γνήσιον τῶν ἄλλων τῆς ἱστορίας μερῶν » κτλ. *Fraessen. Disquisit. Bibl. L. 2. c. 3. apud Hody. p. 67.* [Ἄλλ' ὁ καλὸς καὶ καλὸς Φρασσήσιος λίαν φαίνεται καταπτῆξας τὴν ἐξυγχολον Οὐαλεσίου κρίσιν, ἣν ἐξήνεγκε κατὰ τῆς Δημητρίου ἐπιστολῆς· διὸ καὶ ταύτην ἀποκόψας παρέρριψε τοῖς θαρδᾶπτουσι τὸν Ἀριστέαν, ἐξουθενόμενος τὴν ἀκραιότητα τῶν ἄλλων τῆς ἱστορίας μερῶν! Ἀλλὰ ποῖαν εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀπὸ τοιούτου πλάσματος πίστεως ἢ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ὁμαλῶς ἀποδεδεγμένη συγγραφὴ τοῦ Ἀριστέου; ἢ πῶς ἡδύνατο παραπληροθῆναι τοιοῦτο γράμμα κατ' Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου τάχιστα καὶ ῥᾶστα ἂν ἐξηλείχτο παρὰ τοῦ τυχόντος; Ἐπειτα, μήπως ἐν καὶ μόνον ὑπῆρχεν ἀντίγραφον τῆς Ἀριστιτέιδος ἱστορίας, ἐν ᾧ πᾶσιν ἐξῆν τὰ δοκῶντα διασκευάζειν; Τί δέ, τέλος, ὁ Φρασσήσιος οὐκ ἀπῆλθε παρ' Οὐαλεσίου καὶ τινα δείγματα τῶν ὧν εὗρηκεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ βαρβαρισμῶν; Σὺ δὲ σημειώσαι, ἀναγνώστα, ὅτι οὐδ' αὐτὸς Ὀδίας ἐνιμίζει τὴν Οὐαλεσίου κρίσιν λίαν ὀχυρὰν καὶ ἀσφαλῆ! διὸ καὶ παρέλιπε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου· καὶ ἐπεὶ οὐκ ἔτι λοιπὸν καὶ κριτὸν, ἐπειδὴν ἀκούσης καὶ τὴν ἀπάντησιν. — Σημ. ἡμετ.].

κοινῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ἰδίως τῆς ἀττικίζουσας Ἀλεξανδρινῆς διαλέκτου, καθ' ἣν εὗρέθησαν γεγραμμένα καὶ ἄλλα τινὰ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον εὗρεθέντων ἐν παπύροις γραμμάτων τῆς αὐτῆς τῶν Πτολεμαίων. Τὸν αὐτὸν ἔχει χαρακτῆρα καὶ ἡ τοῦ Φαληρέως ἐπιστολιμαία εἰσδοσις, ἥτις ἴσως ἐγράφη καὶ αὐτὴ οὐχ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ καθαρῶς ἀττικίζοντος σοφοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν βασιλικῶν γραμματέων, κατὰ τὸ σύνθηες ὕφος τῆς αὐτῆς, ὑπαγορευσάντος τοῦ φαληρέως μόνην τὴν ἔννοιαν· καθὼ γράμμα δηλονότι καὶ αὐτὴ δημόσιον, ἀνήκον εἰς ὑπουργίαν βασιλικήν. Καὶ κατὰ ταῦτα λοιπὸν οὐδὲν παράδοξον, εἴ περ ὁ φραστικὸς τῶν ἐπιστολῶν χαρακτῆρ συμπίπτει, πρὸς τὴν, καὶ ταύτην κοινήν, ἢ Ἀλεξανδρινήν, διάλεκτον τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς. Ἄν δὲ ταῦτα φανῶσιν ἀσθενῆ καὶ ἀναποδείκτα, λέγομεν λοιπὸν τὸ δεύτερον, ὅπερ εἰ καὶ βραχυλόγως, ἀλλ' ὅμως λίαν συνετῶς καὶ ἐπισταμένως ἀπήντησεν Οὐόσιος· ὅτι ὁ Ἀριστέας τηρήσας ἀκριβῶς τὸ νόημα τῶν πρωτοτύπων ἐπιστολῶν, μετέβαλε τὸ ὕφος ἐν ὀλίγοις, παρατρέψας πρὸς τὸ σύνθηες ἰδίωμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ συγγραφῆς (ὡς εἰώθασι καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐν τοῖς τοιούτοις ποιεῖν). Εἰ δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ὀδῖος μὴ περιεσφρόνει ταύτην τὴν ἀπάντησιν, ὡς ὕβλον γραϊκὸν (ἀδεισιδαίμονος διῆθεν ἐλευθεροφροσύνης δόκησιν θηρώμενος αὐτὸς), ἰχνυλάτει δὲ τῷ ὄντι τὸν ἀληθῆ λόγον, εὐκόλως ἂν ἐπληροφορεῖτο τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἱστορικὸς Ἀριστέας ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν ἐπιστολῶν τὸ μὲν πλεῖστον διετήρησε καὶ τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις τῶν πρωτοτύπων αὐτῶν τινῶν δὲ χωρίων τὸ νόημα κρατήσας πιστῶς, ἀπέδωκε τὴν φράσιν ἐλευθερώτερον, μεταρρυθμίσας πρὸς τὸ σύνθηες ἰδίωμα τῆς κατ' αὐτὸν συγγραφῆς. Οὕτω καὶ τὴν ἐν τῇ Α, τῶν Μακκαβαίων (κεφ. ιβ') Λακωνιστὶ πάντως γραφεῖσαν ἐπιστολὴν Ἀρέως τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν, ἀναγινώσκομεν μεταβεβλημένην πρὸς τὸ κοινότερον ὕφος, καὶ ὁμοιόμορφον τῇ παρὰ τοῦ ἰωνάθαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας γραφείσῃ ἐπιστολῇ. Καὶ ταύτας πάλιν ἀμφοτέρως ὁμοιοσχημονας πρὸς ὅλον τὸν χαρακτῆρα τῆς, ἐν ᾗ φέρονται, βίβλου τῶν Μακκαδαϊκῶν.

Ἀλλὰ τίς ποτε τῶν ὀρθῶν καὶ δίκαια φρονούντων ἐτόλμησεν ἢ τὰς ἐπιστολάς αὐτάς ὡς ἐκ τῆς φράσεως, ἢ καὶ δι' αὐτάς ὀλόκληρον τὴν βίβλον νοθείας κατηγορεῖται; Ὁ δὲ πάλιν Ἰώσηπος τὴν εἰρημένην πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας τοῦ Ἰωνάθαν ἐπιστολὴν ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐξέφερε κατὰ τόπους, τὸ μὲν νόημα διατηρῶν, τὴν δὲ σύνθεσιν πρὸς τὸ γλαφυρότερον μεθαρμόζων. Καὶ ἄλλων δὲ διαφόρων ἐπιστολάς, καὶ ψηφίσματα πόλεων Ἑλληνικῶν, καὶ δόγματα Ῥωμαίων, παρὰ τῷ αὐτῷ ἱστορικῷ ἀναγινώσκομεν ὁμοιοτύπῳ καὶ παρεμφερῇ καὶ ὁμόχρῳ πρὸς τὸν Ἰωσήπειον τοῦ λόγου χαρακτῆρα (α). Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέῳ τῶν τριῶν (περὶ ὧν ὁ λόγος) γραμμάτων τὰ ἀντίγραφα ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς λαβὼν ὁ Ἰώσηπος, ἐν πολλοῖς ἐξέφερε διαφέροντα, καὶ λέξιν καὶ συνθήκην πρὸς τὴν ιδεάν τοῦ κατ' αὐτὸν λόγου μεταβαλὼν. Καὶ τοι τί λέγομεν τὸν Ἰωσήπον; Αὐτὸς ὁ ἀκριβέστατος Θουκυδίδης μνημονεύων τῆς πρὸς τὸν Ξέρξην παρὰ Πausανίου, Λακεδαιμονίων βασιλέως, λακωνιστὶ (τίς ἀμφιβάλλει;) πρωτοτύπως γραφείσης ἐπιστολῆς, ἀττικώτερον ἐξέφερε τὸ ἀντίγραφον, μεθαρμόσας πρὸς τὴν φράσιν τὴν Θουκυδίδειον (Α. §. 128.). Ὁ δὲ πάλιν Ἡρόδοτος (ε. 59, 60, 61) ἀντιγράφων ἀρχαιοτάτας, καὶ πολλὴν τῶν Τρωϊκῶν προγενεστέρας, ἐν γράμμασι Καδμείοις καὶ ἔπεσιν ἡρώοις γεγραμμένας ἐπιγραφάς, ἐξέφρασε κατὰ τὴν οἰκίαν Ἰωνικὴν διάλεκτον (β). Ἀλλαχοῦ δὲ

(α) Οἶον τὴν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως πρὸς Πτολεμαῖον, καὶ τὴν τούτου πρὸς τὸν πατέρα Ζεῦξιν ἐπιστολὴν ('Αρχ. ΙΒ, γ, §. 3—4), καὶ πάλιν τὴν Ὀνίου πρὸς τὸν Φιλομήτορα Πτολεμαῖον, καὶ τὴν τούτου πρὸς ἐκεῖνον ἀπάντησιν ('Αρχ. ΙΓ, γ, §. 2). προβλ. καὶ 'Αρχ. ΙΔ κεφ. η, §. 5 καὶ κεφ. ι, §. 2—26. καὶ κεφ. ιε, §. 3 κτλ.

(β) Ταύτας τὰς παρ' Ἡροδότῳ ἐπιγραφάς ὁ κλεινὸς Οὐόλφις (Wolf. Proleg. Homer. ed. 1795. p. 55, 56) ὑποπτεύσας ὡς ἐκ τῆς φράσεως, κατέκρινεν ὡς πεπλασμένας, καὶ πολλὰ μεταγενεστέρας ἐκείνων τῶν χρόνων, καθ' οὓς αὐτὰς ἐχρονολόγησεν ὁ Ἡρόδοτος· εὐδὲ γὰρ σφῆζουσι (λέγει) τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκείνης τῆς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἑλληνικῆς φωνῆς. Οὕτως εὐδ' ὑπενόησε παντάπασιν ὁ φιλολογώτατος ἄνθρωπος, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἐξέφρασε καὶ ταύτας Ἰωνικώτερον, προσαρμόζων αὐτὰς τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ διαλέκτῳ τὸν χαρακτῆρα. Ἄλλ' ἀντίειπεν ἄλλοι σοφοὶ πρὸς ταύτην τὴν Οὐόλφιου πλάνην (βλ. *Histoire des premiers Temps de la Grèce* par Clavier. T. 1. Discours prélim. p. 39. Paris 1822). Καὶ ἐσφὸς Βουχλῆρης

πάλιν χρησμούς τῆς Πυθίας αὐτοῖς τοῖς μέτροις ἀποδοῦς (δ, 155, 159), ἔπειτα μετ' ὀλίγον (§. 163) ἐξήνεγκεν ἄλλον χρησμόν, ἀναλύσας εἰς τὸ πεζότερον. Ὁ δὲ πάλιν Ἀριστοτέλης ἄλλην ἀρχαιοτάτην, καὶ Καδμείους γράμμασι κακέεικνεν γεγραμμένην ἀναφέρων ἐπιγραφὴν, μετέγραψεν ἐν στίχοις οὐδὲν σχεδὸν διαφέρειν τῆς κοινῆς κατ' αὐτὸν διαλέκτου (περὶ θαυμασ. ἀκουσμ. σελ. 185). Περὶ δὲ τοῦ Πορφυρίου, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν χρησμῶν ἓνια μετέβαλεν ἐπὶ τὸ σαφέστερον, διατηρήσας τὸν νοῦν ἀκραιφνῶς, λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ (κεφ. ιη, §. η) (α). Ἀλλὰ πολλοὶ γινόμεθα πλείονα παραδείγματα προστιθέντες πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι πολλάκις εἰώθεισαν οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἀντιγράφους ἐτέρων ῥήσεις ἐκφράζειν ἀκραιφνῶς κατὰ τὸ νόημα, μεθαρμύζοντες ἑνιαχοῦ τὸν τύπον τῆς διαλέκτου πρὸς τὸ κοινότερον, ἢ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδίας ἑκαστος συγγραφῆς. Τοῦτο καὶ Ἀριστεύς ἐποίησεν. Οὐδ' ἐκινδύνευε διὰ τοῦτο προσκρούσαι τῷ βασιλεῖ (καθὼς Ὀδῖος ἐφοβήθη), ὥς μήτε παραχαράττων τὸν γνήσιον νοῦν τῶν ἐπιστολῶν, καὶ πράγμα ποιῶν σύνθηες καὶ κοινὸν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸν ἐλάνθανε τὸν βασιλέα. Τοῦ δὲ περικλεοῦς Οὐάλεσιου [θαυμάζομεν τὴν κριτικὴν αἴσθησιν, ἥτις εὔρηκεν οὕτως ἀναλον, καὶ ἀηδῆ, καὶ βαρβαρισμούς ὅλους ἀποστᾶζουσαν τὴν Δημητρίου ἐπιστολὴν! Ἀλλὰ τί οὐ κατέδειξε καὶ τούτους τοὺς βαρβαρισμούς; α ἔνισταμένω γάρ μοι (κηρύττει περὶ αὐτοῦ ὁ σύγχρονος Οὐόσιος), καὶ ἀπαιτοῦνται (τὸν

μικρά τινα τῆς πρώτης τούτων τῶν ἐπιγραφῶν πρὸς τὸν ἀρχαιότερον τύπον τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς μεταβαλὼν, καὶ γράμμασιν ἀρχαίοις χραζάας κατὰ τὸν τρόπον τῆς παλαιογραφίας, ἀπέδειξε ἐν ὀλίγῃ εἶσαν τὴν διαφορὰν πρὸς τὴν Ἡροδοτείου αὐτῶν ἑκφρασιν (Bouhier apud Maffei in Galliae Antiquit. quaedam selectae. p. 168).

(α) Τοιαῦτα καὶ τὰ σωζόμενα κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον ἀποσπάσματα τῶν Ζαλευκοῦ καὶ Χαράνδου νόμων, Δωριεῖσι πάντως τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων. Καὶ τοῦ Πυθαγόρου ἄλλα τε καὶ τὰ συμβολικὰ ἀποφθέγματα. Καὶ Ἀλέλλου τὸ περὶ Φύσεως τοῦ παντός, Δωριεῖσι τὸ πρῶτον καὶ τοῦτο συγγραφὴν (κατὰ τοὺς, ὅσοι γνήσιον κρίνουσι τὸ βιβλίον). Οὕτω καὶ τοὺς Ἡρακλειωτικοὺς πίνακας ἐκ τῆς Δωρικῆς εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον μετέφερον οἱ ἐκδοταὶ (Maittaire καὶ Mazochius) κτλ. Βλ. καὶ Demagistr. Diss. II p. 388.

Οὐαλέσιον) ἵνα καὶ τὸν λόγον τῆς κρίσεως ἀποδῶ, οὐδὲν εἶχεν ἀντειπεῖν ἕτερον, ἢ τοῦτο μόνον, ὅτι πᾶσαι αἱ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ δοκοῦσιν αὐτῷ συγγραφέως » (α). Καὶ λοιπὸν παρὰ τὴν Οὐαλεσίου Μοῦσαν πολὺ κριτικωτέρα, καὶ μᾶλλον ἐλλη- νικῇ ἀνεφάνη αὐτὴ τε τοῦ Οὐρσίου, καὶ ἡ τοῦ περικλησοῦς Κασω- βῶνος, ὅστις ἐπήνεσε κακείνος (ὡς προείπομεν) τὸ ἀρχαιότροπον κάλλος τῆς Ἀριστέου συγγραφῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ ἀπογράφων τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων, εἴπερ οὐδόλως ὑπῆρχον ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ο, μεταφράσεως τῶν Γραφῶν· καὶ περὶ τινῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Ἀριστέου, εἴ- περ ἐκ τούτων καταφωρᾶται (καθὼς λέγουσιν) Ἰουδαῖος ὢν ὁ συγγραφεύς.

§. α. « Ὁ Ἀριστέας (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων) ἔγραψεν ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ βιβλίου, ὅτι Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς βουλόμενος λα- βεῖν ἐλληνικὴν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων, ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρέσβεις πρὸς Ἐλεάζαρον ἀρχιερέα « διὰ τὸ γεγράφθαι παρ' αὐτοῖς ἐν διφθέραις ἐβραϊκοῖς γράμμασι ». Λέγων δὲ « παρ' αὐτοῖς » ἐνοεῖ πάντως αὐτοὺς, πρὸς οὓς ἔπεμπε τὴν πρεσ- βείαν, τοὺς κατοίκους τῆς Ἰουδαίας. Ἐκ δὲ τούτου φαίνεται λοι- πὸν σαφῶς ὁ Ἀριστέας νομίζων, ὅτι μόνον κατὰ τὴν Ἰουδαίαν εὐρί- σκοντο βιβλία τοῦ νόμου ἐβραϊκὰ, παρὰ δὲ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ κατ' Αἴγυπτον οἰκοῦσιν Ἰουδαίοις οὐδόλως ὑπῆρχον τοιαῦτα βιβλία. Ἐσαύτως καὶ Ἐπιφάνιος, ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ παρ' αὐτῷ Ἀριστέου, παρέστησε τὸν Δημήτριον λέγοντα πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ὅτι « παρὰ τοῖς [ἐν] Ἱεροσολύμοις καὶ τῇ Ἰουδαίᾳ ὑπάρχουσι βιβλία θεϊκαὶ τῶν προφητῶν » κτλ. Ἀλλ' ὅτι οἱ κατ' Αἴγυπτον Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας οὐδεμίαν εἶχον βίβλον τοῦ κατ' αὐ- τοὺς νόμου, ἡλίχον ἐστὶ ψεῦσμα, αὐτόθεν φαίνεται λαμπρῶς, οὐδὲ

(α) Voss. Append. ad Pomp. Mel. p. 70.

χρήζει ὅλως ἐλέγχων· ἀρκεῖ δὲ μόνον ἂν τις ἐνθυμηθῇ, πόση τῶν Ἰουδαίων πληθὺς κατόκει τότε τὴν Αἴγυπτον, ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου συνηθροισμένη, καὶ ἀνθοῦσα μετ' εὐθηνίας. Ἐγραψε δὲ ἄρα τοιαῦτα ὁ ἡμέτερος Ἀριστέας, διότι ἔζησε μετὰ τοὺς Φιλαδέλφου χρόνους, ὁπότε κώδηνες ἑβραῖοι μόνον παρὰ τοῖς Παλαιστινοῖς εὐρίσκοντο Ἰουδαίους, οἱ δὲ κατ' Ἀλεξάνδρειαν οὐδὲν εἶχον ἑβραϊκὸν ἀπόγραφον τῆς Γραφῆς, ἅτε δὴ τῇ ἐλληνικῇ χρώμενοι μεταφράσει ἐν τε ταῖς Συναγωγαῖς καὶ κατ' ἰδίαν. Ἐκ δὲ τούτου πλανηθεὶς τὴν μνήμην ὁ Ἀριστέας ὑπέλαβεν, ὅτι μὴδ' ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ βιβλία τοῦ νόμου ἑβραϊστὶ γεγραμμένα ». Ταῦτα πρῶτον λέγουσιν οἱ κριτικοί.

Ἀπαρτῶμεν.

§. 6'. Ἀλλ' ἀπαντάτω πρῶτον Ἀριστέας αὐτός. Ἰδοὺ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος περίοδος· « ἔχοντες ἡμεῖς πρὸς τὸ περιέργως (ἴσ. γρ. περιέργως πρὸς τὸ) τὰ θεῖα κατανοεῖν, ἑαυτοὺς ἐπεδῶκαμεν εἰς [τὴν πρὸς] τὸν προειρημένον ἄνδρα (τὸν Ἐλεάζαρον) πρεσβεῖαν, καλοκἀγαθία καὶ δόξῃ προτετιμημένον ὑπὸ τε τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἄλλων, καὶ κατεκτημένον μεγίστην ὠφέλειαν **ΤΟΙΣ ΣΥΝ ΕΑΥΤῶ** καὶ **ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ἈΛΛΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΠΟΛΙΤΑΙΣ**, πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ θείου νόμου· διὰ τὸ γεγράφθαι **ΠΑΡ' Αὐτοῖς** ἐν διφθέραις ἑβραϊκοῖς γράμμασιν ». Ἐν τούτοις βλέπεις, ἀναγνώστα, σαφῶς, ὅτι τὸ *Αὐτοῖς* ἀναφέρεται εἰς τε τοὺς σὺν αὐτῷ Ἐλεαζάρῳ κατοικοῦντας (ἐν Ἱεροσολύμοις), καὶ εἰς πάντας τοὺς κατὰ τοὺς ἄλλους τόπους πολίτας αὐτοῦ καὶ ὁμογενεῖς (α): *εἰς πάντας δηλοῦσι τοὺς Ἰουδαίους*. Παρ' αὐτοῖς λοιπὸν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναφορικῶς (ὡς μὴ Ἰουδαῖος αὐτός) εἶπεν ὁ Ἀριστέας, ὅτι ἐγγεγραπτο ὁ νόμος ἑβραϊκοῖς γράμμασι· διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε τούτου τὴν ἐλληνικὴν ἐρμηνείαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων ἀποκόψαντες ἐκ τῆς ὅλης φράσεως μόνον τὸ « διὰ τὸ γεγράφθαι παρ' αὐτοῖς » κτλ. ἐφήρμωσαν εἰς μόνους τοὺς Ἱεροσολυμίτας, καὶ παρέστησαν

(α) Ὅτι τὸ *πολίτας* ἐνταῦθα σημαίνει καθολικώτερον τὸ ὁμογενεῖς, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν ἄλλη πάλιν αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοῦ χρῆσις, ἂν βλέπῃς ἐφεξῆς §. 8.

τὸν Ἀριστέαν νομίζοντα τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ σπερουμένους ἐβραϊκῶν βιβλίων τοῦ κατ' αὐτοὺς νόμου, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου! Πότεραν ἄρ' αὖτε, σεσυρμένως καὶ ἐπιπολαιῶς, ἐκ πολλῆς ὑπεροψίας, ἀναγινώσκοντες παρενόουν οἱ ἄνδρες τὸν Ἀριστέαν; ἢ μήπως κατασχεθέντες εἰσάπαξ ὑπὸ τῆς ἐπινοίας, ὅτι δῆθεν ὁ Ἀριστέας οὗτος ὑπῆρχεν Ἰουδαῖος πλαστογράφος καὶ ψευδώνυμος, οὐδὲν λοιπὸν ἐβλεπον εἰ μὴ φάσμα Ἰουδαῖον εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς φράσεις ἐπικαθήμενον; τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον· διὰ τοῦτο καὶ μηδὲ τῆς α παρ' αὐτοῖς ἡ ἀντωνυμίας τὴν γνησίαν διέκριναν ἀναφοράν, ὅφ' ἧς ὁ Ἀριστέας ἀποδείκνυται σαφῶς ἄλλος τις τὸ ἔθνος καὶ τὴν γλῶσσαν, διάφορος αὐτῶν (παρ' οἷς ὑπῆρχεν ὁ νόμος ἐβραϊστὶ γεγραμμένος), δηλονότι τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλο. Ἐν τῇ εἰσδόσει τοῦ Δημητρίου πολλὰκις πάντως ἀνέγνωσαν οἱ κριτικοὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Φιλάδελφος ἤτήσατο τὰ βιβλία τῶν Γραφῶν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐξ Ἱεροσολύμων. Λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ὁ Δημήτριος· α Τὰ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει· τυγχάνει γὰρ ἐβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα· ἀμελέστερον δὲ, καὶ οὐχ ὥς ὑπάρχει, σεσήμανται· καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδόντων προσαναφέρεται. — Ἐὰν (ἴσ. Εἰ) οὖν φανεῖται, βασιλεῦ, γραφήσεται πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρχιερέα ἢ κτλ. Ἐκ τούτων φαίνεται φανώτερον φωτὸς, ὅτι καὶ κώδικας ἐβραϊκοὺς ἐν Αἰγύπτῳ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν εὐρισκομένους ἐγνώριζεν ὁ Ἀριστέας, καὶ τούτους ὄντας ἀμελέστερον, καὶ οὐχ ὥς ἔδει (δηλονότι κατὰ τὴν γνησίαν ἀκριβείαν) ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν κεχαραγμένους, ὥς ἔλεγον οἱ εἰδότες (ἄνδρες Ἰουδαῖοι δηλαδή)· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν ἄκρον ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ βασιλέως πρέσβεις, ζητοῦντες ἀκριβέστατα ἀντίγραφα, καὶ ἐμπείρους ἐρμηνεῖς. Τοῦτο διαρρήδην ἱστορήσεν Ἀριστέας· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τούτων οὐδὲν ὠφελήθησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον. Παρεξηγοῦντες δὲ βιαίως τοὺς λόγους τοῦ ἱστορικοῦ, παρεξωλίσθησαν εἰς γελοῖον συμπέρασμα. Πῶς γὰρ ὁ (κατ' αὐτοὺς) μετὰ τοὺς Φιλαδέλφου χρόνους γενόμενος πλαστογράφος οὗτος, ὁ τριπάνουργος Ἰουδαῖος, ὑπῆρχεν ἐν ταύτῃ καὶ τοσοῦτον

ἡλιθίος καὶ παχύδερμος, ὥστε μήτ' αὐτὸς ᾔσθάνετο, μήτε παρά-
 τινος τῶν ἰδίων ἤκουσε συγγενῶν, τίνι διαλέκτῳ ἀνεγίνωσκον ἐν
 ταῖς κατ' Αἴγυπτον συναγωγαῖς οἱ πατέρες αὐτοῦ τὰς θείας Γραφάς,
 πρὶν ἐξελληνισθῶσιν;

§. γ'. α Ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς μωρίας (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν
 Ὀδίων) ἔγραψεν Ἀριστέας, ἐξ ὧν καταφωρᾶται Ἰουδαῖος ὧν ὁ συγ-
 γραφεὺς οὗτος. Μέλλων ὁ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος ἀποστέλλειν πρὸς
 τὸν βασιλέα τοὺς Ο, πρεσβυτέρους συνάμα μετὰ τῶν πρεσβευτῶν,
 α δι' ὅρκων (τοὺς πρέσβεις) ἐπιστοῦτο, μὴ προῖσθαι τοὺς ἀνθρώ-
 πους, εἴ τις ἐτέρα χρεία πρὸς τὰ κατ' ἰδίαν αὐτῷ (ἴσ. γρ. αὐτὸν)
 κατεπέλγοι ν. — Οὕτω (λέγουσιν) ἀχάριστον καὶ αὐθάδη νομίζεις
 τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀρχιερέα, τὸν ἄνδρα τὸν σοφὸν καὶ ἀστυκὸν,
 οὕτω δ' ἀπαίδευτον καὶ ἀπολίτευτον καὶ ἀγροῖκον, ὥστε λέγειν
 κατὰ πρόσωπον πρὸς τοὺς πρεσβευτάς, ὅτι οὐκ ἂν ὑπηρετήσε τῷ
 βασιλεῖ διὰ τῆς τῶν πρεσβυτέρων ἀποστολῆς, εἴ τινα χρεῖαν
 εἶχεν ἰδίαν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς; (α) Ποῖος βασιλεὺς; αὐτὸς ἐκεῖνος
 ὅστις πρὸ μικροῦ τοσούτων εὐεργεσιῶν ὑπόχρεων ἀνέδειξεν ἅπαν τὸ
 ἰουδαϊκὸν ἔθνος· ὅστις ἡλευθέρωσεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας αὐτῶν
 αἰχμαλώτους, αὐτὸς πληρώσας τὰ λύτρα· ὅστις, τέλος, καὶ δῶρα
 καὶ ἀναθήματα ἀνεκτίμητα ἔπεμψεν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν.
 Ἐπειτα κἀκεῖνο πῶς οὐ λίαν ἄκοσμον καὶ ἀσεβές; ὁ μέγας ἀρχιε-
 ρεὺς, ἄνθρωπος ἀγιώτατος καὶ σεμνότατος, οὕτω ψυχρῶς καὶ ἐπὶ
 ματαίῳ χωρὶς τινος αἰτίας ὀρκωμνεῖ! Τίς οὐκ αἰσθάνεται ταῦτα
 σφόδρα μὲν ἀτόπως καὶ μωρῶς, ἀλλ' ὅμως ἐξεπίτηδες πεπλα-
 σμένα, ὅπως δι' αὐτῶν εὐδοξία καὶ τιμὴ περιποιηθῇ τοῖς Ο, πρεσ-
 βυτέροις; ἵνα πάντες δηλαδὴ πιστεύσωσιν, ὅτι τοιοῦτους ἄλλους
 ἄνδρας παρομοίους εἰς μάτην ζητήσεις καθ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν! ν
Ἀπαντῶμεν.

§. δ'. α Μάθε πρῶτον τὰ ἑλληνικὰ (ἔλεγεν ὁ Γάλλος Λαχάρπης
 πρὸς τινα τῶν αὐτοῦ συμπολιτῶν, παρεξηγούντα καὶ ψέγοντα τὸν

(α) Minime se per illos viros inservitutum Regi, « si quid sui fuisse
 et sibi negotii ». Hody pag. 68.

ἡμέτερον Σοφοκλῆν) (α), μάθε τὰ ἑλληνικά, καὶ τότε κρῖνε τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς ». Τοῦτ' ἂν εἶπεν ἐκεῖνος καὶ πρὸς αὐτοὺς, ἵσως (εἰ καὶ προπετέστερον εἰπεῖν) τοὺς περὶ τὸν σοφώτατον Ὀδίων, οἵτινες κατακρίνουσι τὸν Ἀριστεά πολλὰκις, διότι οὐκ ἐξακριβοῦσι τὸ νόημα τῶν, ὧν παρασπῶσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ περικοπτοῦσι, ῥητῶν. Οὐδὲ ἐν ὃ Ἀριστεάς ἐγράψε ῥῆμα παριστῶν τὸν ἀρχιερέα τοιοῦτον, ὅποιον οἱ ἄνδρες αὐτὸν κατετοιχογράφησαν. Τί δὲ εἶπεν ὁ ἀρχιερεὺς πρὸς τοὺς πρέσβεις, εἰπάτω πάλιν ὁ Ἀριστεάς αὐτός. Ἀφ' οὗ διέγραφεν ὁ ἱστορικός τοὺς Ο, πρεσβυτέρους α ὡς ἄνδρας ἀρίστους, καὶ παιδείᾳ διαφέροντας, καὶ γονέων τετευχότας ἐνδοξῶν, καὶ πρὸς τὰς πρεσβείας εὐθέτους » (διὰ πολιτικὴν σύνεσιν), ἔτι δὲ α καὶ λίαν ἀγαπῶντας τὸν Ἐλεάζαρον, καὶ δυσαπησπαστως ἔχοντας πρὸς ἐκεῖνον, ὡς καὶ ἐκεῖνος πρὸς αὐτοὺς », ταῦτα διαγράψας ἀφελῶς καὶ εἰλικρινῶς ὁ Ἀριστεάς, διηγεῖται παρעוּתוֹ καὶ ὅπως ὁ ἀρχιερεὺς συνίστα τοὺς ἄνδρας πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ βασιλείως, πολλὰ καὶ περὶ τῆς τούτων ἐπανόδου παρακαλῶν. Τῶν δὲ πρέσβεων ἐτοίμως ὑποσχομένων, καὶ τὸν ἀρχιερέα παραινούντων περὶ τούτων ἀφροντιστεῖν, α Καὶ λίαν διαγωνιᾶν (ἔφη ὁ ἀρχιερεὺς). Οἶδα γάρ ὅτι φιλάγαθος ὢν ὁ βασιλεὺς, πάντων μέγιστον ἡγεῖται τὸ μεταπέμπεσθαι τοὺς ἀγωγῇ καὶ φρονήσει διαφέροντας. Μετίληφα γὰρ καλῶς αὐτὸν λέγειν, ὅτι περὶ ἐαυτὸν ἔχων ἄνδρας δικαίους καὶ σώφρονας, τὴν μεγίστην ἂν φυλακὴν τῆς βασιλείας ἔξειν, συμβουλευόντων παρρῆσιά πρὸς τὸ συμφέρον τῶν φίλων. Ὁ δὲ » (τὸ δικαίους καὶ σώφρονας ὄντας παρρῆσιά συμβουλευεῖν) α συνέστι τοῖς ἀποστελλομένοις (πρεσβυτέροις). ΚΑΙ δι' ὅρων ἐπιστοῦτο μὴ προῖεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, εἴ τις ἑτέρα χρεῖα πρὸς τὰ κατ' ἰδίαν αὐτὸν κατεπέλγοι. ΠΡΟΣ ΔΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗΝ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΠΟΛΙΤΑΙΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΝ ΕΞΑΠΟΣΤΕΛΛΕΙΝ ΑΥΤΟΥΣ » κτλ. Οὔτε σαφέστερον, οὔτε πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τε συνιστῶντος ἀρχιερέως καὶ τῶν συνισταμένων πρεσβυτέρων πρεπωδέστερον ἡδύ-

(α) Bz. Labarpe Cours de Littérature. T. 1 p. 395.

νατο ἐξηγγῆσθαι ἢ πρὸς τοὺς πρέσβεις σύστασις αὐτῶν. Ὁ ἀρχιερεὺς
 αὖτα καὶ ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων ἐπαινέσας τὸ φιλάγαθον ἦθος τοῦ
 βασιλέως, μαρτυρήσας δὲ καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ἀποστελλομένων
 πρεσβυτέρων, ὑποσυνάπτει καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πρὸς ὅπερ ἀπεστέλ-
 λοντο ἱεροῦ τῆς ἐρμηνείας ἔργου. Καὶ δι' ὅρκων (εὐορκῶν κατὰ
 τοὺς νόμους) ἐπιστοῦτο τοὺς πρέσβεις, ὅτι, ἂν μὲν αὐτὸν ἄλλη τις
 ἀνάγκη κατεπείλῃ πρὸς ἰδίας ἐάντοῦ χρεώδης ὑπουργίας, οὐδέ-
 ποτε τοὺς ἄνδρας τούτους προέται, μακρὰν ποὺ ἐξαποστέλλων,
 πρὸς δὲ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, καὶ ἠθικὴν ἐπαρθῶσιν καὶ
 οἰκοδομῇ ὅλων αὐτοῦ τῶν ὁμογενῶν καὶ συμπολιτῶν (ἦτοι
 τῶν κατὰ τόπους συμπατριωτῶν καὶ ὁμοθρήσκων τῆς Ἰουδαϊκῆς
 πολιτικῆς μελῶν) ἐξαποστέλλει τοὺς ἄνδρας (ἐρμηνεύοντες τὸν
 θεῖον νόμον παρὰ τῷ βασιλεῖ). Ταῦτα λέγει ὁ Ἐλεάζαρος, ὡς
 βλέπει πᾶς τις τῶν ἀναγνωστῶν, ὅσοι μὴ ὀφθαλμιῶσιν ὑπὸ κακο-
 χύμου κατ' Ἀριστεύου φλεγμονῆς. Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἡρμή-
 νευσε καὶ ὁ παλαιὸς Λατίνος τὴν Ἀριστεύου περικοπήν (α). Οἱ δὲ
 περὶ τὸν Ὀδίων οὔτε τοῦ πρωτοτύπου τὴν ἔννοιαν ἐξηκρίθωσαν, καὶ
 τὸν ὀρθῶς ἐλατινίσαντα παρῆδον.

§. ε. Καὶ ἄλλοι δὲ τὴν μὲν σοφίαν Ὀδίου κατώτεροι, τὸ δὲ κατ'
 Ἀριστεύου μῖσος οὐχ ἤττον οἰδαίνοντες καὶ σφριγῶντες, εὗρηκαν παρ'
 αὐτῷ λεπτολογίας τινὰς καὶ μικρολογισμίας, δι' ὧν πράγματα μι-
 κροπρεπῆ καὶ φαῦλα λίαν ἐξαίρονται, ὡς μεγάλα. Τοιαύτας ὁ Χα-
 μιῆρος (συναينوῦντος καὶ τοῦ Ὀδίου) (ς), καὶ ὁ Σιμώνιος (γ) ἐκρίναν
 τὰς πρὸς τὸν φιλάδελφον ἐξ ἐτοίμου γενομένης ἀποκρίσεις ἐκάστου
 τῶν Ο, πρεσβυτέρων. α. Θαυμαστὸν (λέγουσιν), ὅπως καὶ μεθ' ὧν
 ἐπευφημήσων ἐπιδοκιμάζονται, ὥσπερ καὶ μεθ' ὧν ἡκούσθη ἄλλο τι
 τοιοῦτο ἔσον, ἢ παρόμοιον! προστίθῃσι δὲ (λέγουσιν) ὁ Ἀριστεύς, ὅτι

(α) «Praeterea jurejurando affirmabat, istos viros non dimissurum, si
 quid aliud suum negotium instaret nunc vero dimittere illos
 ad emendationem rei communiter omnibus civibus utilis». Arist. apud Hody
 pag. XV.

(ς) Dan. Chamierus Panstrat. Cathol. XIII. 4. — (γ) Simon. Hist. Crit. II. 2.

καὶ πᾶσι τοῖς παραληφόμενοις τὴν ἀναγραφὴν ἄπιστον (τὸ χρῆμα τῶν ἐξ ἐτοίμου ἀποκρίσεων) φανεῖται (α). Τὰ δὲ τοιαῦτα (λέγουσι) πολλὴν κατηγοροῦσι μικρόνοιαν τοῦ συγγραφέως, καὶ πτόησιν φρενῶν ἀπρεπῇ καὶ ἀνάρμοστον εἰς τὸν γνήσιον Ἀριστέαν, ὅστις (εἴ τις ᾔν) εἰκότως ἂν ὑπῆρχε μεγάλῳφρων τις ἀνὴρ, ὡς πράγμασιν ἐντεθραμμένος μεγάλοις, καὶ τηλικούτου βασιλέως συνήθης ὢν ».

Ἀπαντῶμεν.

§. 5'. Ἄλλ' αἱ μὲν ἀποκρίσεις, ὧ βέλτιστοι Χαμιῆροι, καλαί τε εἰσὶ καὶ ἐπαινεταί, καὶ περὶ μεγάλων πολιτικῶν φροντισμάτων συνετῶς καὶ ὑπέρευ ἐξηγγελημένοι· διὸ καὶ δικαίως αὐτὰς ὁ βασιλεὺς ἀπεδέχετο συναινῶν· ἐπευφημήσει δὲ καὶ πᾶς τις ὁ ταύτας ἐπισταμένως ἀναγινώσκων. Δικαίως δὲ καὶ ὁ Ἀριστέας θαυμάζει τὰ θαυμαστά καὶ τίμια, ὡς ἀληθινὸς καὶ βέβαιος τοῦ καλοῦ ἐραστής (6)· τὸ δ' αὐτὸ καὶ Φίλων ἐποίησε (γ), καὶ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΒ. β, 11), καὶ πάντες οἱ φιλάγαθοι καὶ παντὸς οἰήματος ὑποῦλου περιφιλαυτίας ἐλεύθεροι τῶν πραγμάτων ἐκλογισταί, οἵτινες « οὐ τὸ μηδὲν θαυμάζειν », ἀλλὰ τὸ τὰ μεγάλα θαυμάζειν ἀξίως τίθενται δεῖγμα φιλοσοφίας καὶ μεγαλοφροσύνης. « Κραγέται δὲ πολλοὶοι ταπεινὰ νέμονται ».

(α) Τοῦτο τὸ ἄπιστον φανεῖται ὁ λογιώτατος Σιμώνιος εὖ καὶ ἐπισταμένως συντάξας πρὸς τὸ ἀναγραφὴν, ἐλοιδύρησε τὸν Ἀριστέαν καὶ διὰ τοῦτο, ὡς λίαν δῆθεν ἀπειρόκαλον, καὶ φορτικὸν, καὶ κορύζης ἀνάπλεον περιουτολόγον, εὖτως ἐκθειάζοντα τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ ἱστορίαν! Ἄλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδισ (pag. 68) δικαιότερος κατὰ τοῦτο φανεί, ἥλεγξε φιλικῶς τὸν Σιμώνιον, ὡς μὴ κατανοήσαντα τὴν φράσιν τοῦ Ἀριστέου. — Σημ. ἡμετ.

(6) « Τοῖς γὰρ ἀληθινῶς καὶ βεβαίως ἀγαθοῖς τιμῇ τε καλλίστη, τὸ τιμῆσαι τινα τῶν ἀξίων· καὶ κόσμος εὐπρεπέστατος, τὸ [ἔτερον] ἐπικουμῆσαι περιουσίᾳ δόξης καὶ ἀφρονίᾳ γινόμενον· οἱ δὲ γλίσχροι περὶ τοὺς ἐτέρων ἐπαίνους ἐπι πένεσθαι καὶ πεινῆν εἰσὶ καὶ τῶν ἰδίων ». Πλούταρχ. π. τοῦ ἀκούειν. σελ. 160, Τ. 5. R.

(γ) « Ὡς δ' ἔχον (εἰ οὐ) ἐπὶ ξενίαν κληθέντες, λόγοις ἀστείους καὶ σπουδαίοις τὸν ἱστιάτορα εὐώχουν ἀνθεστίωντες· ὁ μὲν γὰρ ἀπεπειράτο τῆς ἐκάστου σοφίας, καινὰς, ἀλλ' οὐ τὰς ἐν ἔθαι ζητήσεις προτείνων· εἰ δὲ εὐστόχως καὶ εὐθυβόλως, οὐκ ἐπιτρέποντες μακρηγορεῖν τοῦ καιροῦ, καθάπερ ἀποφθειγγόμενοι τὰ προτιθέντα διελύοντο ». Φίλ. Βίω Μωσ. Β. σελ. 139, τόμ. Β. Mang.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

*Περὶ τῶν διαταγῇ τοῦ Δημητρίου δημοσίως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων
ἐκφωνηθεῖσῶν ἁρῶν εἰς ἀμετάβλητον συντήρησιν τῶν
ἡρμηνευμένων Γραφῶν.*

§. α. α Πολλὰ μὲν (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων) ἔγραψεν ὁ ψευ-
δώνυμος Ἀριστέας μωρῶς, πολλὰ δὲ καὶ ἀνιστορικῶς! (α), ὅποια
οὐδέποτε ἂν ἔγραψεν ἄνθρωπος ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Φιλαδέλφου
διασημότητος. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πλεῖστα συγγραφέως ἀπόζοντα
Ἰουδαίου, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐφεξῆς. Διηγεῖται, ὅτι, α τελειωθείσαν τὴν
ἐρμηνείαν, συναγαγὼν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ὁ Δημήτριος, παρα-
νέγνω πᾶσι, παρόντων καὶ τῶν διερμηνευσάντων οὔτινες καὶ μεγάλης
ἀποδοχῆς παρὰ τοῦ πλῆθους ἔτυχον, ὡς ἂν μεγάλων ἀγαθῶν πα-
ραίτιοι γεγονότες. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Δημήτριον ἀποδεξάμενοι,
παρακάλεσαν δοῦναι τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν μεταγράψαντα τὸν πᾶν-
τα νόμον. Καθὼς δὲ ἀνεγνώσθη τὰ τεύχη, στάντες οἱ ἱερεῖς, καὶ
τῶν ἐρμηνέων οἱ πρεσβύτεροι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πολιτεύματος, οὔτε
ἡγούμενοι τοῦ πλῆθους, εἶπον· ἐπεὶ καλῶς καὶ ὁσίως διηρμήνευται
καὶ κατὰ πᾶν ἡκριβωμένως, καλῶς ἔχον ἐστὶν ἵνα διαμένη ταῦτα
οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ γένηται μηδεμία διασκευή. Πάντων δὲ
ἐπιφωνησάντων τοῖς εἰρημένοις, *ἐκέλευσεν* (ὁ Δημήτριος) *διαρά-
σθαι ΚΑΘΩΣ ΕΘΘΣ ΑΥΤΟΙΣ ΕΣΤΙΝ*, εἴ τις διασκευάσει
προστιθείς, ἢ μεταφέρων τι τὸ σύνολον τῶν γεγραμμένων, ἢ
ποιούμενος ἀφαίρεισιν » κτλ. (β). Ἐκ τούτου (λέγουσιν οἱ κριτικοί)

(α) Οὕτω κατὰ λέξιν ἐλληνικὴν ἐξέφρασεν Ὀδῖος τὸ ἀνιστορικόν,
ἥτοι ἀμαθῶς τῆς ἱστορίας ἔχειν (διότι τοῦτο πάντως ἔννοε!)· εἰ δὲ καὶ
ἄγραμμάτικός, καὶ ἀνελληνικός ἐστὶν ἢ λίξις ἢ ἀνιστορικός
(ἢ ἀνιστορικός), καὶ παντάπασιν ἀπρεπὴς εἰς ἀτεκτον καὶ δριμύν ἑλληνικῶν
συγγραμμάτων δικαστὴν, ἀλλ' ὅμως ἐφείνται τὰ τοιαῦτα ἐνίοτε τοῖς ξένοις ἑλλη-
νισταῖς. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Λαέρτιος ἀφύστικός (Ζ.). λέγει δὲ τοῦτο καὶ ἡ συνήθεια·
ἀλλ' οὐδέποτε καὶ ἐπὶ ῥῆμα ἀφυσικῶς!

(β) Παρ' Ἰωσήφου μετὰ τὸ « πάντων ἐπιφωνησάντων » (ἢ κατὰ τὸν
Ἰωσήφον· « ἐπαγεσάντων τὴν γνώμην ») ἀντὶ τοῦ « ἐκέλευσε δια-

τοῦ, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστὶ, φαίνεται νομίζων ὁ Ἀριστέας, ὅτι τοιαῦται κατάραι ὑπῆρχον συνήθεις παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις *MONON* (*solum* Judaeis), καὶ μήτε παρ' Ἑλλήσι, μήτε παρ' Αἰγυπτίοις. Ἀλλ' ὁ ταῦτα γράφων φαίνεται τὸ γένος Ἰουδαῖος, ὅστις ἠπίστατο μὲν τὸ ἔθος παρ' Ἰουδαίοις νενομισμένον, ἠγνόει δὲ τοῦτο καὶ παρ' Ἑλλήσι κρατοῦν ».

Ἀπαντῶμεν.

Τοιοῦτόν ἐστι « τὸ τέχνη σοφίζεσθαι! Μίαν μόνον λέξιν ἀφελών, ἢ προσθεῖς, ἀναιρεῖς, ἢ κατασκευάζεις ὅ,τι ἂν θέλῃς· μεταβάλλεις τὰ πάντα, « οὖρομα καὶ γερεὴν καὶ φύσιν ἠδὲ τέχνην ». Οἷον ἥδη κατώρθωσε καὶ ὁ κριτικός· ὅστις ἀπέδειξεν ἡμῖν γνήσιον Ἰουδαῖον τὸν Ἀριστέαν, μίαν μόνην φωνὴν πρὸς τῇ ΑΥΤΟΙΣ ἀντωνυμία προσαρτήσας, τὸ *MONON*. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ λεξειδίον, Ἀριστέας οὐκ ἔγραψεν. Ὅ,τι δὲ καὶ ἔγραψε σαφές ἐστὶ καὶ ἀληθινόν. Τὸ « καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστὶ », σημαίνει τὸ καθ' ὃν τρόπον καὶ τύπον εἰώθασιν ἰδίως αὐτοὶ (οἱ Ἰουδαῖοι) καταρᾶσθαι, μηδὲν ἀποκλείον ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τοῦ καταρᾶσθαι κατ' ἄλλον πάλιν τρόπον καὶ τύπον, καθ' ὃν κακείνων ἕκαστον εἴωθε· καθὼς ἔθος κακείοις ἐστὶ· (αὐτὸ γὰρ ἄλλους ἄλλως τε

ράσασθαι· γέγραπται τὰ ἐφεξῆς· « Ἐκέλευσαν, εἴ τις ἢ περισσόν τι προσγεγραμμένον ὀρθῶς τῷ νόμῳ, ἢ λείπον, πάλιν ἐπισκοποῦντα τοῦτο, καὶ ποιοῦντα φανερόν διορθοῦν σωφρόνως τοῦτο πράττοντες, ἵνα τὸ κριθὲν ἀπαξ ἔχειν καλῶς, εἰσαεὶ διαμείνῃ » (Ἀρχ. ΙΒ, β. 12). Ταῦτα τὰ Εἴ τις κτλ. προφανῶς ἀντιλέγουσιν οὐ μόνον πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἀριστέου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὅλην σύμφρασιν αὐτοῦ τοῦ παρ' Ἰωσήφω χωρίου. Εἰ γὰρ « ἠξίωσαν πάντες, ἐπεὶ καλῶς τὰ τῆς ἐρμηνείας ἀπήρτισται, καὶ διαμείναι ταῦθ' ὡς ἔχει, καὶ μὴ μετακινεῖν αὐτὰ », πῶς πάλιν μετὰ τοῦτο παρεκάλεσαν, εἴ τις εἰ περισσόν τι προσγεγραμμένον ὀρθῶς, πάλιν ἐπισκοπεῖν τοῦτο καὶ διορθοῦν; Εἰ δὲ καὶ παντί τινι ἔξεσται « πάλιν διορθοῦν », πῶς « τὸ κριθὲν ἀπαξ ἔχειν καλῶς, εἰσαεὶ διαμείνῃ; Ἐκ τούτων τῶν ἀντιφάσεων φαίνεται προφανῶς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ παρ' Ἰωσήφω χωρίου τεταραγμένον ὑπὸ τῶν ἀντιγραφίων, παραλιπόντων μὲν τινὰ τοῦ κειμένου, παρεγγραφάντων δὲ καὶ τινὰ σημείωσιν ἐκ τοῦ περιεσίδου.

ποιεῖν, οὐκ αὐτὸ τὸ τι ποιεῖν ἀναιρεῖ! »). Οὕτω καὶ τὸ « καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταγιάζειν » (Ἰωάν. ιθ, 40) δηλοῖ τὸ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἰδίως εἰθισμένον εἶδος τῆς ταφῆς· ἀλλὰ τίς ἐκ τούτου νουνεχῆς ὑποτίθῃσι τὸν θεῖον Εὐαγγελιστὴν φρονοῦντα, ὅτι ΜΟΝΟΝ οἱ Ἰουδαῖοι, τ' ἄλλα δὲ τῆς οἰκουμένης ἔθνη κατ' οὐδένα τρόπον οὐδόλως ἐνταγιάζουσιν; Κακεῖνο δ' ἂν τις ἄσμενος ἐρωτήσαι τοὺς περὶ τὸν Ὀδῖον σοφούς. Εἴπερ ὁ κατ' αὐτοὺς Ἰουδαῖος οὗτος, ὁ (πάλιν κατ' αὐτοὺς) Ἀλεξανδρινός, οὐκ ὑπίστατο τὸ ἔθος καὶ παρ' Ἑλλήσι καὶ παρ' Αἰγυπτίοις νενομισμένον, ποῖαν λοιπὸν χώραν κατῴκει, καὶ ποῦ τῆς οἰκουμένης ἐρημάζων ἐπλαστογράφει; ἢ μήπως ἐπ' αὐτοῦ οὐκ ἦσαν οὐτ' Αἰγύπτιοι, οὔτε Ἕλληνες οὔτε κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὔτε κατὰ τὴν Συρίαν, μεθ' ὧν συμπολιτεύομενος, ἐμάνθανεν ἂν τοὺς τοιαύτους δημοσίους αὐτῶν ἐθισμούς;

§. 6'. « Οἱ δὲ τινες (λέγουσι) πάλιν (ἐπειδὴ καὶ Δημήτριος, ὁ τοῖς Ἰουδαίοις κελεύσας ἐπαράσασθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστίν, φαίνεται αὐτὸς Ἕλλην), ἐξέλαβον τὸ αὐτοῖς, ὡς ἀναφερόμενον οὐχὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας »! (παπαί! τοῦτο δὴ παντάπασιν, ὦ ἄνδρες, ἄτοπον εἶπον οἱ εἰπόντες καὶ σόλοικον καὶ παράλογον, καὶ μηδὲ γοῦν ἀνανεύσεως ἄξιον!). — « Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχη (λέγουσι) τὸ πρᾶγμα, βεβαιουται πανταχόθεν Ἰουδαῖός τις ὢν ὁ πατὴρ τοῦ βιβλιαρίου. Ὅτι γὰρ τὸ περὶ τῆς ἀρᾶς παρὰ τοῦ Δημητρίου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοῦτο κέλευσμα μυθῶδες ἐστὶ πλάσμα, ῥᾶστα πᾶς τις πείθεται, ὅταν ἀναλογισθῇ, πόσον εὐαγὲς ἅμα καὶ σκυθρωπὸν καὶ φρικτῶδες ἐνομίζετο καὶ παρ' Ἑλλήσι, καὶ παρ' Αἰγυπτίοις, καὶ παρ' αὐτοῖς Ἰουδαίοις τὸ καταρᾶσθαι δημοσίως. Ὅθεν οὐδ' ἐχρῶντο κατάραις, εἰ μὴ μόνον ἐπὶ πραγμάτων μεγάλων, ἀπάσης θεραπείας ἀνεπιδέκτων, ἢ καὶ τινος ἐσχάτης ἀνάγκης κατεπειγούσης. Καὶ φαίνεται ἄρα παντάπασιν ἄλογον ὅτι ὁ Δημήτριος, ἐθνικὸς ἄνθρωπος, ἐκέλευσε τοῖς Ἰουδαίοις ποιήσασθαι κατάραις, χάριν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἰδίου αὐτῶν νόμου, ἣν αὐτὸς ἐφρόντισε γενέσθαι ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον, ὅπως καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν λοιπῶν βιβλίων ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ ἀποτεθῇ ».

Τοῦτο μετὰ τοῦ Ὀδίου συμψηφίζουσι καὶ ἄλλοι τῶν Ἀριστεομάχων σοφῶν (α). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδίων ἐκφέρουσι καὶ παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι μήτε Ῥωμαῖοι, μήτε Ἕλληνες, μήτε ἄλλα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐχρῶντο κατάραις πανδήμοις, εἰ μὴ ἐπὶ συμβεβηκότων μεγάλων, ἐσχάτην νομίζοντες τὸ πρᾶγμα ποινὴν. Μνημονεύομεν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ παρ' αὐτοῖς παραδείγματα, χάριν τῶν περιέργων ἀναγνωστῶν.

§. γ'. Α) «Λέγουσιν» οἱ Ῥωμαῖοι τοσοῦτον ἔφριττον τὰς ἀράς, ὥς ἐ καὶ παρ' ἰδιώτου τινὸς ἐξεφέροντο, πᾶν κακὸν ἐνόμιζον ἐξ αὐτῶν ἐπιπίπτειν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἐνεχομένων· «Τὸ δεσμευθῆναι κατάραις οὐδεὶς ὅστις οὐ φοβεῖται» λέγει Πλίνιος· καὶ πάλιν «ἀράς δ' Ῥωμαίων δῆμος Πομπηίῳ κατηράσατο, ἃς ἐκεῖνος ἀνέπλησεν εὐθύς» (β). Καὶ Ὁράτιος,

«Ἀράς ὑμῖν ἐπαράσσομαι. Κατὰρα
οὐδεμιᾶ θυσιᾷ ἐξίλάσκεται» (γ).

Διώξαντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Ταρκύνιον κατάρας ἔθεντο πανδήμους, εἴ τις ἑαυτὸν, ἢ ἄλλον ἀναγορεύσει βασιλέα. Ὅθεν ὕστερον καὶ Ἰούλιος ὁ Καῖσαρ προσφωνούμενος ὑπὸ τινων βασιλεὺς, ἀπηγόρευσε τούτοις, ἀφοσιούμενος καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν ἐπωνυμίαν, ὥς ἀθέμιτον, μετὰ τὴν τῶν προγόνων ἀράν (Ἀππιαν. Ἐμφυλ. πολ. Β). Θορυβουμένης δὲ τῆς πόλεως ἐκ τῆς φήμης τῶν Γαλατῶν, χρήματα θησαυρίζαντες εἰς τὸ δημόσιον οἱ Ῥωμαῖοι, κατηράσαντο, εἴ τις αὐτὰ κοινοίη, πλὴν μόνον ὅταν πόλεμος ἐπὶ Γαλατικὸς (Ἀππιαν. αὐτόθ.).

(α) Wower. Synt. p. 43. — Weems. Exercit. Theol. Lib. I. — Rivet. Isagog. ad S. Scr. c. 10. — Episcop. Instit. L. 5. c. 21. Alex. Morus in Caus. Dei. p. 148. — [Σημειῶσαι δὲ, ἀναγνώστα, ὅτι πάντες οὗτοι (πλὴν τοῦ Μώρου) εἰ τῆς πιθανότητος κριταί, ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω «ἐκέλευσεν» (ὁ Δημήτριος) διὰ τὸ ἀσασθαι, ἀντὶ τοῦ Δημητρίου ἐξέλαβον τὸν Πτολεμαῖον, μὴ ἐξακριβώσαντες τὴν ἑλληνικὴν τοῦ λόγου συνθήκην, μηδὲ γὰρ τῷ λατίνῳ προσχόντες μεταφραστῇ, ὅστις ἔγραψεν ἐπὶ λέξεως «Jussit Demetrius». Ταύτην δὲ τὴν ἐπαρίστερον ἐκδοχὴν τῶν κριτικῶν καὶ αὐτὸς Ὀδῖος ἐπιτροχάδην παρεδήλωσεν, ἀπλῶς μνημονεύσας pag. 69. — Σημ. ἡμεν.].

(β) Plin. Hist. Nat. 8. 7. — (γ) Horat. Epod. 5. in Conid. Veneficam.

Καρχηδόνας ἀλούσης ὑπὸ Σκιπίωνος, καὶ κατασκαφείσης, οἱ παρὰ τῆς Συγκλήτου πεμφθέντες πρὸς αὐτὸν δέκα πρέσβεις ἀράς ἐξεφώνησαν, εἴ τις οἰκῇσι Καρχηδόνα, καὶ μάλιστα Βύρσαν, καὶ τὰ καλούμενα Μέγαρα (α)· (ὅθεν ὕστερον ὁ Καῖσαρ ἐκτρεπόμενος τὰς ἀράς, ἐπ' ἄλλης παρὰ τὴν προτέραν τοποθεσίας ἀνήγειρε τὴν Καρχηδόνα) (β). Τὸν δὲ Κράσσον ὁρμώμενον πρὸς τὸν Παρθικὸν πόλεμον Ἀτῆιος ὁ δῆμαρχος ἐκώλυε. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, α ὁ Ἀτῆιος προδραμὼν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔθηκεν ἐσχαρίδα καιομένην· καὶ τοῦ Κράσσου γενομένου κατ' αὐτὴν, ἐπιθυμιῶν καὶ κατασπένδων, ἀράς ἐπηράτο δεινὰς μὲν αὐτάς καὶ φρικώδεις, δεινούς δὲ τινὰς θεοὺς καὶ ἀλλοκότους ἐπ' αὐταῖς καλῶν καὶ ὀνομάζων. Ταύτας φασὶ Ῥωμαῖοι τὰς ἀράς, ἀποθέτους καὶ παλαιάς, τοιαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥς περιφυγεῖν μηδένα τῶν ἐνσχεθέντων αὐταῖς· κακῶς δὲ πράσσειν καὶ τὸν χρυσάμενον· ὅθεν οὐκ ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν αὐτάς, οὐδ' ὑπὸ πολλῶν ἀρᾶσθαι » (Πλουτ. Κράσσ. §. 15). Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν οὕτως » (γ).

Β) α Περί δὲ τῶν Ἑλλήνων οἶδαμεν, ὅτι ὁ μὲν Ἀγαμέμνων κατηράσατο, κατὰ παλαιὸν ἔθος, εἴ τις ἀνακτίζει πάλιν τὸ Ἴλιον. Οὕτω καὶ Κροῖσος ἐξελὼν τὴν Σιδηνὴν, εἰς ἣν ὁ τύραννος κατέφυγε Γλαυκίας, ἀράς ἔθετο κατὰ τῶν τειχιούντων πάλιν τὸν τόπον. (Στράβ. ιγ, 601). Ἀριστείδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος ἔγραψεν α ἀράς θέσθαι τοὺς ἱερεῖς, εἴ τις ἐπικηρυκεύσαιο Μήδοις, ἢ τὴν συμμαχίαν ἀπολίποι τῶν Ἑλλήνων » (Πλούτ. Ἀριστείδ. §. 10). Τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην, ὅτι περὶ τὰ μυστήρια ἡσέβησε, καταδικάσαντες ἀπόντα οἱ

(α) Ἀππ. Πολ. Λιβυκ. — καὶ, Ἐμφυλ. Πολ. α. πρβ. καὶ Ζωναρ. Χρον. τ. β.

(β) Ἀππιαν. Πολ. Λιβυκ. περὶ τὸ τέλος. Κατὰ δὲ τὸν Εὐτρόπιον (Ἐπιτ. ἱστορ. δ.) πολὺ πρὸ τῶν Καίσαρος χρόνων ἀνωκοδομήθη ἡ Καρχηδὼν δόγματι τῆς Συγκλήτου.

(γ) Πρέσβεις καὶ τὸ παρὰ τοῦ Λαμπριδίου (Lamprid. in Heliogab. c. 18) ἱστοροῦμενον· ὅτι τῆς Σεμιαμίρας [Semiamira ἢ καὶ ἄλλ. Σεαμίς, καὶ ἦτεν ὁρθῶς Σεαμίς, καὶ πάντῃ ἐσφαλμένως παρ' Εὐτροπ. Symia, Syra. Βλ. Δίων. ογ. σελ. 1317, καὶ Σημ. — καὶ Ἡρωδιαν. Σειφιλίν. Ζωναρ.] μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἡλιογαβάλου κατασφαγείσης, ἀπηγορεύθη μηδέποτε γυναῖκα εἰς τὴν Σύγκλητον εἰσεύναι, τῆς δὲ τολμησάσης τὴν κεφαλὴν θεοῖς καταχρονίαις ἀφοσιοῦσθαι. Bodys p. 8. 70.

Ἀθηναῖοι, καὶ τὰ χρήματα δημεύσαντες, «ἐτι προσεψήφισαντο καὶ καταρᾶσθαι (τούτου) πάντας ἱερεῖς καὶ ἱερεῖας». Καὶ πάλιν τῆς καθόδου αὐτῷ ψηφισθείσης, προσέταξαν «καὶ τὰς ἀράς ἀφοσιώσασθαι Εὐμολπίδας καὶ Κήρυκας, ἃς ἐποίησαντο, τοῦ δήμου προστάξαντος» (Πλούτ. Ἀλκιβ. §. 22, 33). Οἱ δὲ πάλιν Ἴωνες ἐπηράσαντο, εἴ τι τινὲς οἰκοδομήσαιεν τῶν (ὑπὸ Περσῶν) ἐμπρησθέντων ἱερῶν—ἵνα ὑπομνημα τοῖς ἐπιγινομένοις ἢ τῆς πῶν βαρβάρων ἀσεβείας». (Ἰσοκρ. Πανηγ. §. μ.α). Εὐμένης δὲ, τέλος, ζῶν παραδοθεὶς εἰς χεῖρας Ἀντιγόνου τοῦ πολεμίου ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν (ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ Ἀργυράσπιδες), κατηράσατο τοῖς προδόταις λέγων· «Ἐσχάτον ἐγὼ θῦμα τῶν ἀπίστων γενόμενος ταύτας ἡμῖν τὰς ἀράς ἐπκρῶμαι. Πένητες καὶ ἄοικοι πάντα τὸν αἰῶνα διαγάγοιτε ἐν ταύτῃ τῇ κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐξορίᾳ· καὶ καταφάγοιεν ὑμᾶς αὐτὰ ὑμῶν τὰ ὄπλα, δι' ὧν πλείους τῶν ὑμετέρων, ἢ τῶν πολεμίων διεφθείρατε στρατηγούς. (Πλούτ. Εὐμέν. §. ιθ. καὶ Ἰουστίν. ιδ, 4), Καὶ ἐξέθησαν αἱ κατάραι· ὁ γὰρ αὐτὸς Ἀντίγονος τοὺς Ἀργυράσπιδας, ὡς ἀσεβεῖς καὶ θηριώδεις, ἐκέλευσεν ἐκτρίψαι καὶ καταφθεῖραι, ὅπως μηδεὶς αὐτῶν εἰς Μακεδονίαν ἄπεισι, μηδ' ὄψεται τὴν ἐλληνικὴν θάλασσαν». Τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων (α).

Γ) Περὶ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ὁ Διόδωρος ἰστορήσῃ *Βόχχορον*

(α) Θυμωσθὲν, πῶς ἢ τοῦ Ὀδίου πελυμάνεα, οὐ μόνον δημοσίων ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῶν ἀρίων ἐκλέγουσα ὀρμαθοὺς, παρέλιπε καὶ ἄλλα παραδείγματα ἑλληνικά, οἷον τὸν Ὀμηρικὸν Χρῦσιν κατευχόμενον πρὸς Ἀπόλλωνα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (Ἰλ. α. 42). Καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Τρῶας ἅμα καταρωμένους, εἴ τις τὰ ὄρνια παραβαίῃ (Ἰλ. γ. 300). Καὶ τὸν Αἴαντα τὰς Ἑρινύς ἐπικαλούμενον φρικτῶς κατὰ τῶν Ἀτρεΐδων (Σοφ Αἴαντ. 838). Καὶ τὸν Οἰδίπουν καταρωμένον τοῖς υἱοῖς (Σοφ. Οἰδ. Κολ. 1384, κτλ. Εὐριπ. Φοίν. 67). Καὶ Θησέα τῷ Ἰππολύτῳ (Εὐριπ. Ἰππολ. 888). Καὶ Μίνω τοῖς Ἀθηναίοις ἐπαρώμενον αὐχμὸν καὶ λιμὸν (Διόδ. δ. §. 61. τόμ. α. σελ. 304. Wess). Καὶ αὐτοὺς Ἀθηναίους ἐτι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσοκράτους «ἐν τοῖς συλλόγοις ἀράς ποιούμενους, εἴ τις ἐπικηρυκεύσεται Πέρσαις τῶν πολιτῶν» (Ἰσοκρ. Πανηγ. §. 42). κτλ. Πρῶθις καὶ τοὺς Φωκαεῖς· οἵτινες καταλείποντες τὴν πατρίδα Φώκαιαν «ἐπονήσαντο ἰσχυράς κατάραις τῇ ὑπολειπομένῃ ἰσχυτῶν τοῦ στόλου πρὸς δι' ταύτης καὶ μύθρον σιδήριον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμασαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίαν ἔλθιν, πρὶν ἢ τὸν μύθρον τοῦτον ἀναφθῆναι» κτλ. (Ἡρόδ. Α. 165). — Σημ. ἡμεῖς

ἀρχαιότατον Αιγύπτου βασιλέα (α), — καταρώμενον Μηνᾶ τῷ βασιλεῖ, τῷ πρώτῳ καταδείξαντι τρυφήν καὶ πολυτέλειαν ἐξ ἀρχῆς α καὶ τὴν κατάραν ἀνέγραψε τοῖς ἱεροῖς γράμμασι εἰς τὸν τοῦ Διὸς ναὸν ἐν Θήβαις. Ὁ δὲ δοκεῖ μάλιστα αἷτιον γενέσθαι τοῦ μὴ διαμεῖναι τὴν δόξαν τοῦ Μηνᾶ καὶ τὰς τιμὰς ἐς τοὺς ὕστερον χρόνους ».

Δ) Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν Γαλατῶν ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς Κατ-
σαρος ὑπεμνήμασιν (περὶ Γαλλικ. πολέμ. I. §. 7)· ὅτι οἱ τῶν
Γαλατῶν ἱππεῖς μάχην πρὸς αὐτὸν συνάπτειν μέλλοντες, ἀγνώστους
ᾤμισαν ὄρκον, ἐπαρσάμενοι, α μὴθ' ὑπὸ στέγην εἶναι δεκτὸν, μὴτε
τοῖς τέκνοις, μὴτε ταῖς γυναῖξι προσιτὸν, τὸν μὴ δις διεξελά-
σαντα διὰ τῶν ταγμάτων τῶν ἐχθρῶν ».

Ε) Ὅσον δὲ περὶ τῶν Ἰουδαίων (λέγουσι), τὸν μὲν ὑπὸ Βαλᾶκ,
Μωαβιτῶν βασιλέως, μισθωθέντα πρὸς τὸ καταράσασθαι τοὺς
Ἰσραηλῖτας μάντιν Βαλαάμ, παραλείπομεν (Ἀριθ. κβ). Ὁ δὲ Ναυτῆς
Ἰησοῦς κατακαύσας τὴν Ἰεριχώ, κατηράσατο, εἴ τις αὐτὴν πάλιν
ἀνακτίζῃ· (ὡς καὶ Ἀγαμέμνων ὕστερον τὸ Ἴλιον, καὶ Κροῖσος τὴν
Σιδωνήν, καὶ Ῥωμαῖοι Καρχηδόνα). « Καὶ ὥρμισεν Ἰησοῦς, λέγων·
ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς οἰκοδομήσῃ τὴν πόλιν ἐκείνην » κτλ.
(Ἰησ. ζ. 26). Καὶ κατὰ τοῦ οἰκοδομήσαντος ὕστερον ἐπληρώθη-
σαν αἱ ἀραὶ (Γ. Βασιλ. ιζ, 34). Ἐπὶ δὲ τοῦ Νεεμίου οἱ Ἰουδαῖοι
« ἐπιστήλθοσαν ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν ὅρκῳ τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῷ νόμῳ τοῦ
Θεοῦ » (Νεεμ. I. 30). Καὶ αὐτὸς ὁ Νεεμίας « ἐξετίναξε τὴν ἀνα-
βολὴν αὐτοῦ καὶ εἶπεν· οὕτως ἐκτινάξαι ὁ Θεὸς πάντα ἄνδρα, ὃς
οὐ στήσῃ τὸν λόγον τοῦτον, ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ » κτλ. (Νεεμ. Ε,
§. 13). Ἀλλὰ καὶ τῷ περὶ τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων διατάγματι
Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀναγινώσκομεν ταῦτα· « Καὶ ὁ Θεὸς
καταστρέψαι πάντα βασιλέα, καὶ λαόν, ὃς ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ

(α) « Οὐ Βόκχοριν, ἀλλὰ Τνέφαχθον, τὸν Βοκχόριδος τοῦ
σοφοῦ πατέρα » καλεῖ τούτον ὁ Διόδωρος Α. §. 45 (τόμ. α. σελ. 54, καὶ ποτ.
Wessel.). Μένεται καὶ Πλούταρχος τῆς ἀρχῆς ταύτης, Τέχνατιν γράφον τὸν
βασιλέα (Πλούτ. τόμ. β. σελ. 354). Ἀλεξίς δὲ Νεόχαδιν εἶπε τούτον παρ' Ἀθηναίῳ
(Βίβλ. I. σελ. 618). Ὁ δὲ Ὀδισς κατὰ λάθος ὠνόμασε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τοῦ
πατρός· — Σημ. ἡμετ.

ἀλλάξει, ἢ ἀφανίσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ » (Ἔσδρ. ς. 12) (α).

§. δ'. « Ἐκ τοσούτων οὖν παραδειγμάτων (συμπεραίνουν οἱ περὶ τὸν Ὅδιον) καταφαίνεται τηλαυγῶς, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι οὐδέποτε κατ' οὐδενὸς ἐξεφώνουν πανδήμους ἀράς, εἰ μὴ ἐπὶ πραγμάτων μεγίστων. Καὶ ὅμως ὁ Ἀριστέας οὐ μόνον τὸν Δημήτριον ἰστόρησε κελεύσαντα τοῖς Ἰουδαίοις καταράσασθαι πανδήμως, εἴ τις τολμήσει ποῖαν τινα μεταβολὴν ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα ἡμῖν παρέστησεν, ὅτι ταύτην ἀκούσας τὴν δι' ἀρῶν ἀπὸ πάσης διαφθορᾶς ἀσφάλισιν τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων, μεγάλως ἐχάρη· « *τὴν γὰρ πρόθεσιν, ἣν εἶχεν, ἀσφαλῶς ἔδοξε τετελεσθαι* » — Πῶς; τὴν πρόθεσιν ἣν εἶχε; τὴν ποῖαν; ἵνα δηλαδὴ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου διερμηνευθὲν ἐλληνιστὶ ἀποτεθῇ εἰς τὴν αὐτοῦ βιβλιοθήκην· (ἢ τίς ἄλλος εἰ μὴ οὗτος ὑπῆρχεν ὁ τοῦ βασιλέως σκοπός;). Ἀλλ' ἐκ τούτων ἕκαστος αἰσθάνεται, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ διήγημα παρεπλάσθη ὑπὸ τινος Ἰουδαίου ἐξεπίτηδες, ὅπως ἡ παρὰ τοῖς Ἑλληνισταῖς Ἰουδαίοις ἐν χρήσει γενομένη τῶν Γραφῶν ἐρμηνεία πιστευθῇ, ὅτι ἐξ ἀρχῆς διετηρήθη ἀρτία καὶ ὁλόκληρος, καὶ πάσης προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως, ἢ μεταβολῆς καθαρύουσα καὶ ἀκέραιος καὶ ἀκραιφνής. Καὶ ὅτι τοιαύτη διαμένει καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, οὔτινες ἀπέχουσιν ἀκριβῶς ἀπὸ πάσης

(α) Οὔτε τοῦ Μωυσίου Βαλαάμ, οὔτε τοῦ Διατάγματος τοῦ Πέρσου βασιλέως τὸ παραδειγμα ἀνήκει εἰς τοὺς Ἰουδαίους κυρίως, ὡς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ τὰ τοῦ Νεμίου· πλὴν ἀλλ' εἶχε καὶ ἄλλα κυρίως Ἰουδαῖα παραδείγματα καὶ ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ ἀρῶν ἐκ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀριθμῆσαι ὁ σοφὸς Ὅδιος, ὃ παρέλιπε συντομίας, ἴσως, χάριν Ὁλόν, ὅτε ὤμωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ λέγοντες· « *ἐπὶ κατάρτας ὁ δὶ δ' οὗς γυναικα Βενιαμίν* » (Κριτ. κα, 18). Καὶ Δεβώρα καὶ Βαράκ « *καταρῶμενοι Μηρώξ, καὶ πάντα κατοικοῦντα ἐν αὐτῇ* » (Κριτ. ε, 23). Καὶ Ἐλισσαὶ ἀκαταρῶμενος τοῖς παιδαρίοις » (Δ. Βασίλ. Β. 24) κτλ. Σημεῖα δὲ τὸν ἀλάστορα καταρῶμενον τῷ Δαβὶδ (Β. Βασ. ιγ, 5—10) παραλείπομεν. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως ὑπῆρχε πᾶν σύμψαις τοῖς Ἰουδαίοις τὸ κατάρσθαι, δῆλον καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς· οἷον « *καταράσσονται αὐτοί, καὶ οὐ εὐλογῆσαι* » (Ψαλ. ρη, 27) κτλ. ἴθι· « *εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι τοὺς καταρῶμενους ἡμᾶς* » ὁ Εὐαγγελικὸς ἰδιόμορφη λόγος (Ματθ. ε, 44.) — Σημ. ἡμετ.

εἰς αὐτὴν ραδιουργίας διὰ τὸν φόβον τῆς θείας ποιότητος. — Ταῦτα τῷ Ὁδῖῳ ἀρέσκει. « Βοβερῖῳ δὲ (φησὶν ὁ αὐτός), καὶ Ῥιδέτῳ καὶ τῷ Ἐπισκοπίῳ καὶ ἄλλοις ἤρεσε μᾶλλον, ὅτι τοῦτο πλάττων τὸ διήγημα ὁ Ἀριστέας, ἀπέβλεπε πρὸς ἐκεῖνα τὰ τοῦ Δευτερονομίου. « Οὐ προσθήσετε πρὸς τὰ ῥῆμα, ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ » (Δευτ. δ. 2).

Ἀπαρτῶμεν.

§. 2. Α) Ἐπλανήθησαν οἱ ἄνδρες περὶ τὸ πρᾶγμα. Μόνον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις λέγουσι τὰς δημοσίους ἀράς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσιν εἰθισμένας· τὴν δ' ἀπαρχάρακτον συντήρησιν τῆς ἐρμηνείας τῶν θείων Γραφῶν μιᾶν ἐκρίναν, ὡς φαίνεται, καὶ Φυλὸν· ὅθεν οὐδὲ πανδήμων ἐνόρκων ἀρῶν εἰς ἔμπεδον ἀσφάλειαν ἀξιοῦσι τὸ ἔργον. Καὶ ὅμως ὅλη τοῦ Ἀριστέου ἡ ἱστορία τὸ κοινωφελὲς μεγαλειὸν τοῦ πράγματος διαγράφει, συμμαρτυροῦντος καὶ τοῦ Φίλωνος (α). Πῶς; ὡς ἐν τῶν πολλῶν εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἀθροισμένων, καὶ τῶν ἐσχάτων ἴσως καὶ λίαν εὐώνων βιβλίων, εἰσωρήθη καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν *θείων Γραφῶν*; Καὶ πρὸς τοιοῦτου λοιπὸν εὐτελοῦς καὶ ἰδιωτικοῦ συγγράμματος κτῆσιν τοσαῦτα μὲν ἐφρόντισεν ὁ ἐκ Φαλῆρου σοφὸς, τοσαῦτα δὲ φιλοτίμως ἐδαπάνησεν αὐτὸς ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, τοσαῦτα δὲ, τέλος, ἐπεμελήθη καὶ ἡγωνίασε καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων ἐθνάρχης ἀρχιερεὺς; Ἔνεκα τοιοῦτου φαύλου κτήματος προηγέθησαν τοσαῦται πολιτικαὶ προπαρασκευαί, καὶ ἐγράφοντο μὲν παρὰ τοῦ Δημητρίου εἰσδόσεις, ἐξεδίδοντο δὲ βασιλικά διατάγματα, καὶ μυριάδες ἀπελύοντο αἰχμαλώτων, καὶ προσεβείαι καὶ δῶρα καὶ ἀναθήματα πρὸς τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἐτέλλοντο, καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἐρμηνέων ἡ ἀφιξὶς ἐωρτάζετο μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εὐθύς, καθίστατο δὲ καὶ πανηγύρεως ἐτησίας ὑπόθεσις, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, αὐτὴ τε πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια « καὶ πᾶσα Ἱερουσόλυμα » συνεκινήθησαν, πρὸς ἐπιτυχίαν ἐνὸς τριωβολιμαίου βιβλίου.

(α) « Τὸ δ' ἔργον (τῆς ἐρμηνείας) ἐπεὶ καὶ μέγα ἦν καὶ κοινωφελές, οὐκ ἰδιώταις, οὐδ' ἄρχουσιν, ὧν οὐ πολλὸς ἀριθμὸς, ἀλλὰ βασιλεῦσι, καὶ βασιλείῳ ἀντιέθη τῷ δακτυλωτάτῳ » κτλ. Φιλ. βίβλ. Μωσ. Β. τόμ. β. σελ. 138. Mang.

δαρίου; Λίαν ἄτοπα ταῦτα, καὶ πρὸς ὅλην τὴν τῆς ἱστορίας ὑπόθεσιν ἐναντία καὶ παράλογα φαίνονται νομίσαντες οἱ κριτικοί! ἢ πῶς ἂν ἄλλως ἔκρινον τὴν ἐρμηνείαν ἀναξίαν τῶν εἰς ἄχραντον αὐτῆς διατήρησιν πανδήμων ὀρκων καὶ ἁρῶν; (α). Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ διήγημα ποίαν ἰδίως εὗρηκαν οἱ ἄνδρες ἀπιθανότητα, διεγείρουσαν εὐλόγως τῆς κριτικῆς αὐστηρότητος τὴν ἀπιστοσύνην; Τελεσθεῖσα ἡ τῶν Γραφῶν ἐρμηνεία παρανεγνώσθη πρὸς ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἔμελλον αὐτῇ χρῆσθαι, ὡς βιβλῶν Λόγων Θεοῦ! Οὗτοι δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν δοκιμάσαντες ἐκύρωσαν, ὡς σύμφωνον τῇ πρωτοτύπῳ Γραφῇ· καὶ τὸν Δημήτριον παρεκάλεσαν, ἵνα καὶ ἀντίγραφον αὐτοῖς τῆς ὅλης ἐρμηνείας δοθῇ· « Δοῦναι τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν μεταγράψαντα τὸν πάντα νόμον ». Μετὰ ταῦτα οἱ τε ἱερεῖς, καὶ αὐτοὶ τῶν ἐρμηνευτῶν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ πολιτεύματος ἐζήτησαν, « ἵνα τὰ βιβλία διαμένωσιν οὕτως ἔχοντα διὰ παντός, καὶ μὴ γένηται μηδεμία διασκευὴ καὶ μεταβολή ». Καὶ τὸ πλῆθος ἐπευφήμησεν εἰς τὸ ζήτημα. Συγκατανεύσας δὲ καὶ ὁ Δημήτριος, ἐκέλευσεν αὐτοῖς διαράσασθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστὶ ». Τί τούτων ἄπιστον

(α) « Κοῦφόν τι πάντως (λέγει μειδιῶν ὁ γηραιὸς Οὐόσσιστος), καὶ μηδενὸς ἀξίον ἔδειξεν ὁ δῖος τὸ διατηρῆσαι τὴν ἐρμηνείαν ἀδιάφθορον καὶ ἀκραιφνή! — « Νὰ ἰ (ἐπισπεύσει ὁ δῖος) κοῦφον, εἰ καὶ μὴ τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ τῷ γὰρ ἡμετέριον καὶ τοῖς Ἕλλησι » (Voss. App. p. 71, καὶ Hody p. 72). Ἀλλὰ πῶς; (ἐπαντῶμεν ἡμεῖς) ὁ Δημήτριος καὶ οἱ Ἕλληνες οὗτοι (οἱ περὶ τὸν Φιλάδελφον) οὐκ ἤθελον τὸ ἀδιάφθορον καὶ ἀκραιόν τῆς ἐφ' ἣ τοσαῦτα ἐμόγησαν καὶ κατεδάπανον ἐρμηνείας; ἢ μήπως καὶ αὐτῶν τῶν μυριαρίθμων ὑπηκόων Ἰουδαίων οὐκ ἤθελον ἐκπληροῦν καὶ διανσπαύειν τὴν περὶ τῆς ἀκραιότητος τῶν πατρῶων νόμων θρησκευτικὴν μέριμναν καὶ ἀξίωσιν; Μήπως, τέλος, οὐκ εἶχον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες θεῖους τινας χρησμούς καὶ νόμους πατρῶους, ὧν τὴν ἀσφάλειαν παντοιοτρόπως διατηροῦντες, ἐγνώριζον οὕτως, ὅτι δικαίως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι περὶ τῶν εἰκείων ἡγωνίων; Οἱ Ἀθηναῖοι κατηράσαντο πανδημῶς τὸν Ἀλκιβιάδην, — ὡς ἀνομήσαντα περὶ τὰ μυστήρια. Ἄτοπον ἄρα γε καὶ ἄγνωστον πρᾶγμα, καὶ τοῦ εἰκείου ἥτους ἀλλότριον ἵπποι οἱ Ἀθηναῖοι Δημήτριος, εἰ καὶ τοῦ Ἰουδαίου ἐκέλευε θέλοντας, καὶ δεομένου, διαράσασθαι πανδημῶς (κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος), εἴ τις καὶ παρ' αὐτοῖς μετακινῶν τοὺς θεῖους νενομισμένους νόμους, ἅψ' ὧν ἐξήρτητο πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτῶν δικαιοσύνη;

καὶ παράδοξον; Τὸ πλῆθος ἐζήτησεν ἀντίγραφον εἰς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν, καὶ τὸ βιβλίον ἀπετέθη μὲν ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ, ἐξεδόθη δὲ δι' ἀπογράφων καὶ εἰς τὸ κοινόν, καὶ τὴν τότε ἐπέσχε τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῶν Γραφῶν, τιμώμενον καὶ ἰσχύον, ὡς ἐπίσης ἱερὸν καὶ κανονικόν, καθὼς ἐκεῖνο. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι φοβούμενοι πᾶσαν διασκευὴν καὶ διανύθειν τῶν θείων λογίων, οὐχ οὕτως ἂν παρὰ τῶν ἐθνικῶν, ὅσαν παρὰ τινων Ἰουδαίων πονηρῶν ῥαδιουργηθείσαν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἂν προκύψουσιν τῶν πατρῶων ἐθίμων καὶ θρησκευμάτων ταραχὴν καὶ διαφθορὴν (καὶ μάλιστα κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι μετελάμβανον ἐπὶ πλεον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐπιλανθάνοντες τῆς τότε ἐβραϊκῆς), ψηφίζουσι τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐρμηνείας ἔμπειρον τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ταύτην διαρκῆ διαμείνεν ἐπιθυμοῦσι. Παῖς δ' ἂν γένοιτο νόμων καὶ γραφῶν μὴ τοῖ γε θείων, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπίνων ἀσφάλεια καὶ πίστωσης ἰσχυροτέρα, παρὰ τὴν δι' ὅρων καὶ πανδήμων ἀρῶν; Ἐκέλευσεν οὖν τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Δημήτριος διαράσασθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστίν — « Ἀλλ' ὁ Δημήτριος (λέγουσιν) ὑπῆρχεν ἐθνικός » — Ναί! Ἀλλ' ὁ ἐθνικός οὗτος καὶ εἰδωλόθρησκος Δημήτριος, τιμῶν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἀθήνῃσι τιμώμενον ἄγνωστον θεόν, διεκέρυξε δις (ἐν τε τῇ εἰσόδῳ, καὶ ὅτε προσέφερε τελειωθείσαν τὴν ἐρμηνείαν τῷ βασιλεῖ) « θεῶν εἶναι τὴν γομοθεσίαν, καὶ σεμνὴν καὶ ἀγνήν τὴν ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις θεωρίαν ». Ἀλλ' ὁ Δημήτριος οὗτος, ὡς φιλόσοφος καὶ φιλόλογος ἀνὴρ, ἐτίμα πάντως καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἐβραϊκῶν Γραφῶν (οὐχ ἥττον, ἢ ἑκκαταῖς), ἄγνωστον οὖσαν μέχρι τότε παρ' Ἑλλήσι, τὸ πλεῖστον, καὶ ἀδημοσίευστον καὶ τοὶ διὰ τῆς φήμης ἀπὸ κλέος τῆς γομοθεσίας ἐφοῖτα τότε πανταχοῦ ». (Φίλων βίβ. Μωσ. Β). Ἀλλ' ὁ Δημήτριος οὗτος, ὡς πολιτικός καὶ φίλος τῷ βασιλεῖ, καὶ σχέσεις εἶχε καὶ γνωριμότητα πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ λόγοις διαπρέποντας καὶ ἐπισημοτάτους τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίων, παρ' ὧν ἔλαστα αὐτῷ προσανεφέμετο (ὡς λέγει ἐν τῇ εἰσόδῳ), καὶ παρ' ὧν, ἴσως, προστράπη καλεῖσθαι τοὺς

Ἰουδαίους διαράσασθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστί· καὶ ἐκέλευσε, συνορῶν τὴν ἐκ τοῦ πράγματος ἀσφάλειαν τοῦ πατρῷου νόμου τοσοῦτων μυριάδων ὑπηκόων τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος οὗτος, τέλος, ὡς ἔνδοξος νομοθέτης, εἶχε καὶ πάτριον ἑλληνικὸν ἔθος τὸ δι' ὅρκων ἐμπεδοῦν τὴν τῶν νόμων φυλακὴν. Οὕτως ὁ Λυκούργος, «ἀγασθεὶς καὶ ἀγαπήσας τὸ κάλλος καὶ μέγεθος τῆς ἰδίας νομοθεσίας, — συναγαγὼν ἅπαντας τοὺς πολίτας ἐν ἐκκλησίᾳ, ὅρκους ἔλαβε παρ' αὐτῶν ἐμμένειν τοῖς καθεστῶσι νόμοις, καὶ μηδὲν ἀλλάσσειν, μήτε μετακινεῖν» (Πλούτ. Λυκούργ. §. κθ). Ὅτι δὲ μετὰ τῶν ὅρκων ἦσαν πολλὰκις ἐπισυνημμένα καὶ ἀραὶ κατὰ τῶν ἐπιρκούντων, φανερόν.

§. 5'. Β) Ἐπλανήθησαν οἱ κριτικοὶ καὶ περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὧν συνεσώρευσαν παραδείγματων τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσι χρήσεως τῶν ἀρῶν. Εἴπερ ὁ Πλίνιος ὡμολόγει φοβερὸν τὸ κατὰρα περιπαρῆναι, καὶ ἡ φαρμακίς τοῦ Ὁρατίου ἠπείλει κατὰ τινων ἀνεξιλάστους ἀράς, αἱ δὲ πάλιν τοῦ Εὐμένους ἀπέβησαν τελεσφόροι κατὰ τῶν ἰδίων προδοτῶν, καὶ οἱ τῶν Γαλατῶν ἱππεῖς κατηρῶντο παροξύνοντες ἀλλήλους κατὰ τῶν πολεμίων, ταῦτα, λέγω, καὶ τὰ τούτων ὅμοια τί κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν τῶν κριτικῶν (α); Οὗτοι ἐπεχείρησαν ἐξελέγξαι τὸν Ἀριστέα ψευδώνυμόν τινα πλαστογράφον Ἰουδαῖον, ταύτας μάλιστα προβάλλοντες εἰς ἀπόδειξιν, τὰς ἐπ' ἀσφαλίσει τῆς ἐρμηνείας πανδήμως, Δημητρίου κελεύσαντος, γενομένης ἀράς. Ἀλλ' αὐτοὶ ἀπέδειξαν ὅτι

(α) «Πρὸς τί (λέγει πάλιν Οὐόσσιος) ταῦτα πάντα συνῆξεν Ὀδῖος τὰ παραδείγματα τῶν ἀρῶν, ὧν οὐδὲ ἐν συμβάλλει πρὸς τὸ πρᾶγμα; χυλῖαις πλείονα χωρία ἡδύνατο συσσωρεῦσαι, ἐν οἷς φαίνονται πάλιν ἄνθρωποι κατ' ἀνθρώπων Ἀράς καὶ Ἐρινύας καλοῦντες, διὰ φαύλην αἰτίαν καὶ πωλλῆναις οὐτιδανῇ» (Voss. *ibid.*). «Ἀλλ' οὐχὶ καὶ πανδῆμως καὶ πανηγυρικῶς (ἀπεκρίνατο Ὀδῖος), ἦ, εἰ πᾶσι καὶ ἐν»! (Hody *ibid.*). Καὶ μήπως (ἀπαντῶμεν) ἡ Ὁρατίου φαρμακίς κατηράτο πανηγυρικῶς καὶ πανδήμως; Πάνδημι δὲ τινες ἦσαν καὶ αἱ ἀνωτέρω τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν Γαλατῶν ἀραί; ἢ μήπως καὶ τὰ ἰδιωτικὰ τῶν ἀρῶν παραδείγματα οὐκ ἔχουσι πίστιν εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι παρομοίως ἡδύνατο καὶ ἐν συλλογῇ δημοσίῳ οἱ αὐτοὶ τοῦ ἔθνους ἄνθρωποι διαράσασθαι συνήθεις ἀράς;

οὐχ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες ἐφρυσσον τὰς ποινίμους ἀράς, καὶ ἰδίαις καὶ δημοσίαις. Ἡ μήπως πάλιν αὐτὸς τε ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀριστέας, συνοικοῦντες καὶ συλλαλοῦντες πολλάκις μετὰ τῶν λογιωτάτων Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων, ἠγνόουν ἄρα γε πόσον μέγα καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον ἐνομιζέτο παρὰ πᾶσιν Ἰουδαίοις ἡ πιστὴ διατήρησις τῆς τότε πρώτον εἰς ἄλλην γλῶσσαν γενομένης, καὶ παμπληθεὶ κυρωθείσης τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνείας, ἥπερ ἐμελλον χρῆσθαι πανταχοῦ τοσαῦται μυριάδες ἑλληνιστῶν; Ἡ μήπως, τέλος, οἱ Ἰουδαῖοι ἄλλας ἐπ' ἄλλαις αἰτίαις ἐκφέροντες συνήθως ἀράς, οὐ κατηρῶντο καὶ κατὰ τῶν διαφθειρόντων ὅπωςδῆποτε τὰς θείας Γραφάς; — Ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς τοσοῦτον ἀρχαῖον, ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος νόμος, ὃν εἶδε πάντως καὶ ἀνέγνω κατὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὁ Δημήτριος.

§. ζ'. Εἶπον οἱ περὶ τὸν Βοβέριον, ὅτι γράφων ὁ Ἀριστέας τὸ περὶ τῆς ἀράς (ὡς λέγουσι) πλάσμα, ἀπέβλεπε πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν ῥῆσιν τοῦ Δευτερονομίου, τὴν « Οὐ προσθήσετε πρὸς τὸ ῥῆμα, ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ » (βλ. ὀπισθ. §. δ). Ἀλλ' εἰ μὲν ἔκριναν οἱ ἄνδρες δικαιοτέραν, ἔλεγον ἂν ἀπλούστερον καὶ εἰλικρινέστερον, ὅτι ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐπλήρουν αὐτοὶ ἐκείνοι οἱ τὰς πανδήμους ἀράς ὑπὲρ τῶν θείων Γραφῶν ποιησάμενοι Ἰουδαῖοι· ὁ δ' Ἀριστέας ἱστορήσε τὸ πρᾶγμα πιστῶς, καθὼς ἐγένετο. Πλὴν, ἀλλὰ καὶ οὕτως, ὅσον ἂν ἐσπούδασαν συσκιᾶσαι τὴν ἀλήθειαν, ὡμολόγησαν ὅμως, ὅτι τὸ διήγημα τοῦ Ἀριστεύου βεβαιούται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θείου νόμου, κελεύοντος τοὺς Ἰουδαίους ἀχραντα διατηρεῖν εἰσαεὶ καὶ ἀναλλοίωτα τὰ λόγια τῶν θείων Γραφῶν. Ὅθεν καὶ οἱ Ο, ἐρμηνεῖς πρὸς τοῦτ' ἀπέβλεπον τὸ πρόσταγμα, « λογιζόμενοι, ὅσον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, θεσπισθέντας νόμους χρησιμοῖς διερμηνεύειν, μὴτ' ἀφελεῖν αὐτὰ, μὴτε προσθεῖναι, μὴτε μεταθεῖναι δυναμέτους ». (Φίλων βίβ. Μωσ. Β). Κατὰ δὲ τῶν ὅπωςδῆποτε παραβαινόντων τὰ παραγγέλματα τῆς τοῦ Θεοῦ Διαθήκης (ὡν ὑπῆρχεν ἔν καὶ τὸ ἀνωτέρω, τὸ « Οὐ προσθήσετε πρὸς τὸ ῥῆμα, — καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ ») καὶ κατάραν ὁ θεῖος ἐβρόντησε

νόμος. « Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου » (Δευτερον. κζ, 26. πρβλ. Γαλατ. γ. 10). Καὶ ταύτην τὴν κατάραν ἀείποτε ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν προσετάχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Νομοθέτου, καὶ οἱ τότε ζῶντες καὶ οἱ μεταγενέστεροι. « Καὶ οὐχ ὑμῖν (λέγει) μόνοις ἐγὼ διατίθεμαι τὴν διαθήκην ταύτην, καὶ τὴν ἀρὰν ταύτην· ἀλλὰ καὶ τοῖς ὧδε οὓσι μεθ' ὑμῶν σήμερον ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ τοῖς μὴ οὓσι μεθ' ὑμῶν ὧδε σήμερον ». (Δευτερ. κθ, 14). Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ Νεεμίου (τὸ μόνον, ἐξ ὧν Ὁδῖος ἐμνημόνευσε παραδειγμάτων, προσφυῆς καὶ κατάλληλον), « εἰσῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι ἐν ἀρᾷ καὶ ἐν ὄρκῳ τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ » (βλ. §. γ). Καθὼς δὲ οὗτοι συνετισθέντες καὶ κλαύσαντες, ὥς ἤκουσαν τὸ πρῶτον μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναγινωσκόμενον πανδήμως ὑπὸ τοῦ γραμματέως Ἑσδρα τὸ τοῦ νόμου βιβλίον (Νεεμ. η. 9), ἐποίησαν ὄρκον καὶ ἀρὰν εἰς τὴν τούτου φυλακὴν. ὡσαύτως καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ ἀπόγονοι, ὥς ἤκουσαν τὸ πρῶτον τὴν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἐλληνικὴν τοῦ νόμου ἐρμηνείαν, « διηρῶσαντο φυλάττεσθαι ἀέντια καὶ μένοντα τὰ γεγραμμένα, τοῦ ποιεῖν αὐτὰ, μηδεὶς μὴτε προστιθέντος, μὴτ' ἀφαιρᾶντος μηδέν ». Καὶ τοῦτο ἄρα τὸ νόμιμον ἀκριβῶς μαθὼν ὁ Δημήτριος « ἐκέλευσε προηγουμένως τοῖς Ἰουδαίοις διαρᾶσθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστι.

Ταύτην τὴν ἀπὸ πάσης προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ἀσφαλῆ τῶν θείων λογίων διατήρησιν, ἣν μετὰ κατάρας ὁ παλαιὸς διέταξε νόμος, ὀρῶμεν ὡσαύτως προστεταγμένην καὶ ἐν τῇ Καινῇ τοῦ Θεοῦ Διαθήκῃ. « Ἐάν τις » (γράφει ὁ θεὸς Εὐαγγελιστὴς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει), « εἴαν τις ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. Καὶ εἴαν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ » (Ἀποκ. κβ. 19). Τὰς αὐτὰς σχεδὸν φοβερὰς ἀπειλὰς ἀναγινώσκουμεν καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ (κθ. 20). « Κολληθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἀραὶ

τῆς Διαθήκης ταύτης, αἱ γεγραμμέναι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, καὶ ἐξαλείψει Κύριος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν » κτλ.

Κατὰ ταῦτα καὶ τῶν ἱερῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἀρχαιότατοι, τὸν ὕγιᾶ τῆς ἐκκλησίας θεσμὸν ἀπὸ τῶν παραχαρᾶτοντων ἀσραλῇ καὶ ἄνοθον διατηροῦντες, προσέγραφον ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν βιβλοῖς ὅρκον ἱερὸν, ὑποχρεοῦντες τοὺς γραφεῖς πρὸς ἄπτωτον καὶ ἀκριβῆ μεταγραφὴν. Αὐτίκα ὁ Ἀποστολικὸς Εἰρηναῖος πρὸς τῷ τέλει τοῦ *περὶ τῆς Ὁρθοδόξου* αὐτοῦ συγγράμματος προσέγραψε καὶ τὴν ἐφεξῆς *χαριεστάτην σημείωσιν* (ὡς Εὐσέβιος αὐτὴν ἀποκαλεῖ). « Ὁρκίζω σε τὸν μεταγραφόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο, κατὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου παρουσίας αὐτοῦ, ἧς ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ἵνα ἀντιβάλῃς ὃ μετεγράψω, καὶ κατορθώσῃς αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, ὅθεν μετεγράψω ἐπιμελῶς· καὶ τὸν ὅρκον τοῦτον ὁμοίως μεταγράψῃς, καὶ θήσεις ἐν τῷ ἀντιγράφῳ » (α). Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Εὐσέβιος τοιοῦτον προσέγραψεν ἐν τῷ β, τῶν αὐτοῦ χρονικῶν, ὃν ὁ μακάριος ἱερώνυμος διετήρησεν ἐν τῇ μεταφράσει (Ἐκδ. Σκαλιγ. σελ. 5). Τοιαύτην μετ' ἁρῶν διαμαρτυρίαν ἀναγινώσκομεν καὶ ἐν τοῖς Κλημεντείσις (β). Καὶ Διονύσιος ὁ Κορίνθου (παρ' Εὐσεβ. Ἐκ ις. δ, 23), καὶ οὗτος Ἀποστολικὸς ἀνὴρ, ἐκφωνεῖ τὸ « οὐαὶ κατὰ τῶν ἀποστόλων τοῦ διαδόλου » (οὕτω λέγων τοὺς ῥαδιουργοῦντας τὰς ἱερὰς γραφάς, καὶ αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς, α ἢς *ζυζανίων γεγεμένικα* »). Ἄλλα παραδείγματα τῶν ἀρχαίων Πατέρων παραλείπομεν. Καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις δὲ εὐρίσκονται παραδείγματα τοιούτων ὀρκισμῶν, οἷον παρὰ τῷ Τερτυλλιανῷ (ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ κατὰ Θύαλεντινῶν), καὶ παρὰ τῷ Ρουφίνῳ (ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ « *περὶ ἀρχῶν* » βιβλίου τοῦ Ὀριγένοους). Πρόσθετε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου Διονυσίου τοῦ Φιλαβίου εὐρεθεῖσαν ἐπιγεγραμμένην ἀράν (γ), καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον (δ).

(α) Εἰρην. παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. Ε, 20· καὶ S. Hieron. S. Eccles. γ, Irinaeus. πρβλ. καὶ Voss. App. p. 71.

(β) Ἐπιστολ. Πέτρου πρὸς Ἰάκωβ. σελ. 603, 604. Vol. ι. PP. Apost. καὶ σημ. τοῦ ἐκδότου Coteler. — (γ) Montfaucon Diar. Italic. p. 494 καὶ 79.

(δ) Bl. Fabric. Bibl. Graec. T. γ. p. 79 — 80. ἰκδ. Hamb. 1723.

§. ἡ. Οὐδὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπῆρχεν ἀσυνήθης ὁ πρὸς ἀμετάβλητον τῆς νομοθεσίας διατήρησιν ὀρκισμός. Περὶ τοῦ Λυκούργου προσείπομεν (§. ε). Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ Δίωνι (λόγ. Π. σελ. 667), βλέπομεν ὅτι καὶ προσεγράφοντο πρὸς τῷ τέλει πάσης βιβλίου τῶν νόμων ἀραὶ «κατὰ τοῦ τολμήσοιτος ἀκυροῦν αὐτοὺς καὶ διαφθεῖρειν». Τοιαῦτά τινα καὶ τὰ Πορφυρίου (παρ' Εὐσεβ. Εὐαγ. Προπ. Δ. σελ. 86)· ὅστις ἀντιγράφων τοὺς χρησμοὺς τῶν ἀπορήτων, ἐπόμνυται λέγων. «Ἐπεὶ ἀγῶ τοι θεοὺς μαρτύρομαι, ὡς οὐδὲν οὔτε προτσέθεικα, οὔτ' ἀφείλον τῶν χρησθέντων νοημάτων· εἰ μή που λέξιν ἡμαρτημένην διώρθωσα, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον μεταβέβληκα, ἢ τὸ μέτρον ἐλλείπον ἀνεπλήρωσα, ἢ τι τῶν μὴ πρὸς τὴν πρόθεσιν συντεινόντων διέγραψα· ὡς τόν γε νοῦν ἀκραφνῇ τῶν ῥηθέντων διετήρησα, εὐλαβοῦμενος τὴν ἐκ τούτων ἀσέδειαν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐκ τῆς ἱεροσυλίας τιμωρὸν ἐπομένην δίκην». Ὁ δ' ὄνειροκρίτης Ἀρτεμίδωρος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Ὀνειροκριτικά (Β. 75) προσέγραψε λέγων· «Δέομαι δὲ ὀλίγα τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς βιβλίοις, μήτε προσθεῖναι, μήτε τῶν ὄντων ἀφελεῖν. Εἴτε γὰρ δύναίτο τις τοῖς ἐμοῖς προσθεῖναι, ῥᾶον ἂν ἰδίᾳ ποιήσειεν· εἰ δὲ τινα τῶν γεγραμμένων ταῖς δε ταῖς βιβλίοις περισσὰ δοκεῖ, οἷς ἀρέσκειται μόνοις χρήσθω, τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων μὴ ἐξαίρων, θεὸν ἐπόπτην καὶ φύλακα πάντων νομίζων τὸν Ἀπόλλωνα». Ὅτι δὲ καὶ εἰς στήλας ἐπέγραφον ἀρὰς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατὰ τῶν μετακινούντων αὐτάς, καὶ συγγεόντων εἴτε τάφους, εἴτε ὄρια τεμενῶν καὶ ἄλλων χωρίων, ἐφ' οἷς ἴσταντο (ὅποῖαι καὶ ἄλλαι, καὶ ἡ τοῦ Ἀττικοῦ Ἡρώδου ἐπιγραφὴ) (α), τοῦτο παραλείπομεν.

§. θ'. Καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν παλαιῶν ἀστρολόγων καὶ χημικῶν φέρονται προσγεγραμμένοι παρομοίων ἀρῶν τύποι, κατ' ἀρ-

(α) Βλ. Φιλόστρ. ἐν Βίοις Σοφιστ. σελ. 557. ed Morel. βλ. καὶ Salmas. ad inscript. Herod. p. 9. sq. et in Hist. August. c. 16. Πρβλ. καὶ ἄλλην ἐμοῖαν στήλην Ἀντωνίας Σωκρατικῆς· ἐν Βοικηίου Ἐπιγραφ. Τ. α, σελ. 531. [Ἡ στήλη αὕτη, σώζεται καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν Ἀθήναις, δεξιῶθεν ἀνιῶσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν]. Περὶ ἄλλων παρομοίων ἐπιγραφῶν, καὶ μάλιστα Ῥωμαϊκῶν. Βλ. I. Mabillon Musaei Ital. T. 1. p. 147, καὶ Aringho, Roma Subterranea. T. 1. p. 138.

χαίαν συνήθειαν τῶν Χαλδαίων καὶ Σύρων καὶ Αἰγυπτίων (παρ' ὧν καὶ Οὐάλεντινος, καὶ ἄλλοι αἰρετικοὶ τοὺς αὐτοὺς μετέφερον τύπους εἰς τὰς ἑαυτῶν συγγραφάς). Οἷον Οὐετίου τοῦ Οὐάλεντος (ἀστρολόγου ἐθνικοῦ)· «Ὁρκίζω σε, ἀδελφέ μου τιμωτάτε, καὶ τοὺς μυσταγωγούς μου, οὐρανοῦ μὲν ἀστήρικτον κύτος καὶ κύκλον δυωδεκάζωνον, — ἐν ἀποκρύφοις συντηρῆσαι — μηδὲ λωβῆσαι τινα τῶν προγεγραμμένων, ἢ μελλόντων λέγεσθαι, πρὸς τὸ ἀθετηθῆναι τοὺς ἐντυγχάνοντας. — Ἐπιорκοῦσι δὲ, μήτε γῇ βατῇ, μήτε θάλασσα πλωτῇ, μήτε τέκνων σπορά, τυφλός τε νοῦς, » κτλ. (α). Ὅτι δὲ καὶ οἱ Ἑσσηνοὶ (οἱ Θεραπευταὶ) ὥρκιζον ἕκαστον τῶν εἰς τὴν αἵρεσιν προσιόντων ὅρκους φρικώδεις, ἄλλα τε τηρεῖν, « καὶ μηδενὶ μεταδοῦναι τῶν δογμάτων ἐτέρως, ἢ ὡς αὐτὸς παρέλαβε, — καὶ συντηρήσειν ὁμοίως τὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν βιβλία », ἱστόρησε μὲν Ἰώσηπος (Ἰουδ. Πολ. Β, η, 7. πρβ. Εὐσεβ. Προπ. Θ), ἐπανέλαβε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πορφύριος (π. Ἀποχ. Α, §. 13). Ἀλλὰ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς Ἰουδαῖοι, ἐν τοῖς διὰ τύπων ἐκδιδομένοις τῆς αὐτῶν θρησκείας βιβλίοις συνεκτυποῦσι καὶ ὅρας, καὶ ἀναθέματα, κατὰ τῶν, εἴ τις αὐτὰ διαφθεῖροι (β).

§. ι. Ἐκ πάντων τούτων ἀπόδεικνυται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔθος εἶχον καὶ νόμιμον ἀρχαιότατον (ὅθεν καὶ εἰς τ' ἄλλα ἔθνη μετεδόθη) τὸ δι' ἁρῶν ἀσφαλίζειν τὰς ἱεράς αὐτῶν βίβλους ἀπὸ πάσης δολόσεως καὶ διασκευῆς. Καὶ κατὰ τοῦτο διέταξεν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος διαρᾶσθαι κατὰ παντὸς, εἴ τις ὅπωςδῆποτε τολμή-

(α) Ἐκ τῶν Ἀνθολογιῶν Οὐετίου Οὐάλεντος Ἀντιοχίως apud Selden, in Marmor. Arundellian. p. 151 et de Dijs Syris p. 35. Ταῦτα καὶ Jul. Firmic. in praefat. Lib. VII. Mathes. πρβλ. Coteler. I. c. Bl. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 4. p. 147. Harl. [Τριπλᾶ τινα φαίνονται τὰ εἶδη τῶν ἁρῶν, ἃς προσέγραφον ἐν τοῖς βιβλίοις οἱ παλαιοί· α) κατὰ τῶν διανοθευόντων καὶ ὅπωςδῆποτε βρδισυργούντων τὰ γεγραμμένα· β) κατὰ τῶν ἐκφερόντων εἰς βιβλίους καὶ ἀμμήτους (ὅψ' ἂν αὐ μόνον διεπαίζοντο, ἀλλὰ καὶ ἐνοθεύοντο). γ) κατὰ τῶν ἀφαιρούντων ἀπὸ τοῦ κτήτορος τὸ βιβλίον (ὃ καὶ νῦν ἔτι παρὰ τισι τῶν καθ' ἡμᾶς συνεθίζεται). Bl. Observat. Sacr. III. c. 1].

(β) Bl. Wagenseil in Tel. ign. Satanae p. 27.

σοι διανοθεῖσαι καὶ τὴν ἑλληνίδα τῶν Γραφῶν ἐρμηνεῖαν, καθὼς ἰστόρησεν Ἀριστέας, ἐπεκύρωσε δὲ καὶ Εὐσέβιος (Εὐαγ. Προπαρ. η). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὅδιον ἀδίκως ἔψεξαν καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἱστορικόν, ὡς ὠμολόγησαν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν νεωτέρων σοφῶν ἄνδρες ἐπιστημώτατοι (α).

§. ια'. Γ). Ἐπλανήθησαν τέλος, οἱ περὶ τὸν Ὅδιον, κακῶς ἐκλαβόντες τὴν περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν πρόθεσιν τοῦ βασιλέως. *Μίαν καὶ ἀπ.λὴν λέγουσι τὴν πρόθεσιν ταύτην, ὅπως δη.λαδὴ καὶ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων ἐξελληνισθὲν ἀποτεθῇ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ* (§. δ). Καὶ ὅμως ὁ μεγαλόφρων ἐκεῖνος βασιλεὺς εἶχε καὶ ἄλλον ἐν ταυτῷ πολλῷ βασιλικώτερον, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ τὴν ἐρμηνείαν οἰκονομήσαντος θεοῦ ἄξιοι πρεσύτερον σκοπόν. — Ποῖον; — ἀπορεῖ Ὁδῖος; ἀλλ' ἐκήρυξε τούτον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολῇ. «*Βουλευμένων δὲ* (λέγει) *ἡμῶν καὶ τούτοις χαρίζεσθαι, καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν Οἰκουμένην Ἰουδαίοις καὶ τοῖς μετέπειτα, προηγήμεθα τὸν νόμον ὑμῶν μεθερμηνεύσαιμι ἁμασιν ἑλληνικοῖς ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν λεγομένων ἑβραϊκῶν γραμμῶν, ἵνα ὑπάρχῃ καὶ ταῦτα παρ' ἡμῖν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ σὺν τοῖς ἄλλοις βασιλικοῖς βιβλίοις* » κτλ. Ἰδοὺ τοῦ βασιλέως ἡ διττὴ πρόθεσις, ἀποβλέπουσα πρὸς ἀμφοτέρω, τὴν τε βιβλιοθήκην καὶ τὸ κοινὸν ὄφελος ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων, τῶν χρησομένων τῇ ἐρμηνείᾳ. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς διετράνωσεν ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολῇ, λέγων· «*ὅτι πέμπει τοὺς ἐρμηνεύσοντας τὸν νόμον. α πρὸς τὴν κοινὴν πᾶσι τοῖς πολιταῖς ὡφέλειαν* ». Καὶ ἡδύνατο μὲν ὁ Φιλᾶδελφος μίαν τινὰ μετὰφρασιν τῶν ἑβραϊκῶν Γραφῶν, ὑφ' ἐνός τινος ἢ πλείονων ἐρμηνευτῶν ἰδιωτικῶς φιλοπονηθεῖσαν, εἰς τε τὴν βασιλικὴν ἀποθησαυρίσαι βιβλιοθήκην, καὶ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίοις εἰς χρῆσιν παρασχεῖν περὶ τούτου τίς ἀμφιβάλλει; Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μετὰ-

(α) Βλ. Observat. Saer. L. III. c. 1. καὶ Fabric. Bibl. Gr. vol. 5. p. 75-80.

φρασις εὐκόλως ἂν ὑπέκειτο εἰς μομφὰς καὶ ὑπονοίας καὶ ἀντιλογίας ποικίλας, ὡς μὴ ἔχουσα κύρος. Τὸ δ' ἄλλως ὑπὸ τῆς θείας Σοφίας προώριστο. Διὰ ταῦτα ὁ συνετὸς βασιλεὺς ἐφιλοτιμεῖτο (τοῦ Δημητρίου μάλιστα παραινούντος), ὅπως ἡ τῶν θείων παρ' Ἰουδαίοις πιστευομένων Γραφῶν ἐρμηνεῖα βουλῇ τε τοῦ Ἀρχιερέως καὶ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐκλεγέντων ἀρίστων ἐρμηνευτῶν ἐξ ἀντιγραφῶν ἀκριβεστάτων ἐκπονηθεῖσα, καὶ πανδήμως δὲ ὑπὸ τοῦ ἔθνους δοκιμασθεῖσα, κτῆμα βέβαιον ἀποβῇ καὶ ἀναντίρρητον καὶ ἀμώμητον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. Ὅθεν, ἀρ' οὐ πανδήμως ἐδοκιμάσθη ἡ ἐρμηνεῖα ὡς καλῶς καὶ ὁσίως ἡρμηνευμένη, ἐψηφίσθη ἀκολούθως καὶ ἵνα διαμένῃσι τὰ γεγραμμένα διὰ παντὸς αἰῶνα καὶ ἀμετάβλητα· ἡ δὲ ψῆφος ἀραρότως καὶ δι' ἀρῶν ἐπεσφραγίσθη. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς «ἐχάρη μεγάλως», νομίσας ἤδη «ἀσφαλῶς τὴν πρόθεσιν, ἥν' εἶχε, τετελεῖσθαι»· καὶ ταῦτα καθαρῶς καὶ σαφῶς οὐχ ἤττον, ἢ ἀληθινῶς ἱστορήσεν Ἀριστέας. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδίων οὐ προσέσχον. Σπεύδοντες δὲ πανταχόθεν μωμήσασθαι τὸν ἱστορικόν, αὐτοὶ τε τὴν ἐαυτῶν φιλόσογον ἐμπάθειαν ἐστηλίτευσαν, εἰς ποικίλας ἀντιφάσεις περιπεσόντες, καὶ τὸν Ἀριστέαν λαμπρότερον ἀπέδειξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τῆς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἕνεκα τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, μεγαλοδωρίας τοῦ Φιλαδέλφου.

§. α. Ὁ λογιώτατος Λιχθόφωτος ἄγχει βιαίως, ὡς ψεύστην, ἀπωθὼν εἰς τὸ βάρβαρον τῆς νοθείας τὸν Ἀριστέαν, δι' ὃς ἱστορήσεν φιλοτιματάτας τοῦ Φιλαδέλφου δαπάνας, ὅσας ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς οὕτως ἀφειδῶς ἐξέχεεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς τε δουλεύοντας αἰχμαλώτους λυτρώσας, καὶ δῶρα καὶ ἀναθήματα πέμψας εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων, μόνον διὰ χάριν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν! Ἡ περὶ τοῦτο δαπάνη (λέγει ὁ κριτικὸς) συγκεφαλαιοῦται τοῦλάχιστον εἰς χίλια τάλαντα· ἀλλὰ τοσούτων οὐδ' αὐτὴ ὀλο-

κληρος ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκη συνέστη· οὐδ' αὐτὸ τῶν ἐτησίων τῆς Αἰγύπτου προσόδων ὅλον τὸ κεφάλαιον ἀνέβαινεν εἰς τοσοῦτον ἀριθμὸν (α). Ὁ δὲ κλεινὸς Οὐόσσιος ἀπαντῶν, «Οἱ ταῦτα (λέγει) φρονοῦντες ἀγνοοῦσιν, ἡλίκων ἦν τὸ τῆς Αἰγύπτου χρῆμα· καὶ ὅτι ἡ τοῦ Πτολεμαίου ἐτησία πρόσδοδος ἀνέβαινεν εἰς πολλὰς χιλιάδας ταλάντων, χιλιάδας ὅλας πεντήκοντα!» (β). Ἀλλ' ὁ σοφὸς Ὀδισ, δίκαια ταῦτα ποιῶν, τὸν μὲν Λιχθόφωτον κατέκρινεν, ὡς πάντως πλανηθέντα περὶ τὴν ἐτησίαν τῶν Πτολεμαίων πρόσδοτον· ὠμολόγησε δὲ καὶ αὐτὸς πλουσιωτάτους γενομένους τοὺς Πτολεμαίους, καὶ μάλιστα τὸν Φιλάδελφον· καί τοι (λέγει) τὸ κατ' ἔτος αὐτῶν εἰσόδημα παρὰ πολὺ τῶν 50,000 ταλάντων ἔλασπον ἦν.

§. 6'. Ἀλλ' ἐτέρωθεν πάλιν ὁ κριτικὸς, «*μίλη δουλεύων γρηεῖ*», συμφωνεῖ μετὰ Βαλλίου (γ), καὶ Βοβερίου (δ), καὶ αὐτοῦ Λιχθοφώτου, καὶ τοῦ Σίμωνος, πρᾶγμα νομιζὼν ἄπιστον ὅπως τὴν ὑπὲρ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν ἐξαισίαν τοῦ Φιλαδέλφου δαπάνην, ὡς ἰστόρησεν αὐτὴν Ἀριστέας· «Καὶ ἦν μὲν ὁ Φιλάδελφος (λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδισ), οἷον Ἀππιανὸς αὐτὸν διαγράφει, λέγων· ὅτι «Καὶ πορίσαι δεινότητος (γρ. δυνατώτατος) ἦν βασιλέων, καὶ δαπανῆσαι λαμπρότατος, καὶ κατασκευάσαι μεγαλουργότατος» (ε), ἀλλ' ὁμῶς ὑπερβαίνει πᾶσαν πίστιν, ὅτι καὶ τοσοῦτον ἠθέλησεν ἐκχεῖν θησαυρὸν εἰς ἐνὸς βιβλίου κτήσιν, ἐν ᾧ μόλις ἐδαπάνησε τοσαῦτα εἰς ὅλην τὴν βιβλιοθήκην. Καὶ φαίνεται ἄρα ὁ Ἀριστέας ὅτι παρέπλασεν Ἰουδαϊκῇ ματαιοφροσύνῃ τοσαύτας περὶ τὸν νόμον γενομένας δαπάνας, ὅπως πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας πιστεῦειν, ὅτι δῆθεν ὁ Φιλάδελφος οὕτως ἐτίμα τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοσαύτην

(α) Lightfoot, in Rabbinica et Talmudic. expositione (παρ' Ὀδίσ. σελ. 72).
Ταῦτα καὶ Simonius in Crit. Sacr.

(β) I. Voss. Respons. ad object. Crit. Sacr. Simonij p. 333.

(γ) A. Baillius Hist. Chronol. L. I. — (δ) Wower. Syntag. c. 9.

(ε) Ἀππιαν. προειμ. Ῥωμ. ἱστ. §. I. (σελ. 13. vol. I. ed. Schweigh. πρόλ. καὶ annot. vol. 3. p. 135).

ὑπὲρ αὐτοῦ κατέβαλε δαπάνην, ὥστε πάσας τὰς λοιπὰς μυριάδας τῶν βιβλίων, ὡς πρὸς τοῦτο δὴ τὸ ἐν τῷ ἐβραϊκῷ, ἐλογίζετο ἴσα καὶ μηδενί.

§. γ'. Ἄλλ' ὅτι μὲν (λέγουσιν) ὁ Φιλάδελφος ἐδωρήσατό ποτε τοῖς Ἰουδαίοις λαμπροτάτας δωρεάς, οὐ δυσκόλως συγχωρήσομεν. Διότι καὶ ἄλλας πόλεις ἐκεῖνος μεγάλας ἐτίμησε δωρεαῖς, προσαγάμενος τοὺς λαοὺς, ὡς ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἰσοροῦσιν. Αὐτίκα Μένων ὁ Ἡρακλεώτης (παρὰ Φωτ. Ἀναγν. σκδ.) λέγει· « Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναβὰς, λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὐεργετεῖν τὰς πόλεις προήγετο, ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Ἡρακλεώταις ἀρτάβας πυροῦ πενταχοσίας, καὶ ναὸν αὐτοῖς Προικοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἡρακλέους ἀνεδείματο ». Τοιαύτην τὴν Φιλαδέλφον μεγαλοδωρίαν ὑμνήσε καὶ Θεόκριτος (ἰζ. 141)· « Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δεδωρηται βασιλευσι, Πολλὸν δὲ πτολίεσσι » (χρυσόν). Καὶ Φίλων δὲ μαρτυρεῖ « τοσαύταις γενεαῖς ἀδόμενον τὸ Φιλαδέλφου κλέος, πολλὰ δείγματα καὶ μνημεῖα τῆς μεγαλοφροσύνης κατὰ πόλεις καὶ χώρας καταλιπόντος· ὡς ἤδη καὶ ἐν παροιμίας εἶδει τὰς ὑπερόγκους φιλοτιμίας καὶ μεγάλας κατασκευὰς Φιλαδελφείους ἀπ' ἐκείνου καλεῖσθαι » (βίβλ. Μωσ. β.). Μία τοίνυν τῶν ὑπὸ τῆς Φιλαδέλφου μεγαλοδωρίας τετιμημένων πόλεων φαίνεται καὶ ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων. Καὶ τοῦτο (λέγουσι) παρέσχε τῷ Ψευδαριστέᾳ λαβὴν τῆς μυθοπλαστίας, ὅτι δὴθεν ὁ Φιλάδελφος ἐχαρίσατο τοῖς Ἰουδαίοις τοσοῦτον σωρὸν δωρεῶν, ὅπως ἀντιλάβῃ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου. Πότερον δὲ, τοιαῦτα ἦσαν ἄρα τὰ παρ' αὐτοῦ πεμφθέντα δῶρα, ὅποια διέγραψεν αὐτός, ἢ μὴ τοιαῦτα, οὔτε βεβαιούμεν (εἰ γὰρ ὑπῆρχε καὶ τι ἀληθές, διὰ πλείστων καὶ τοῦτο κατεμόλυνε μύθων), οὔτε πάλιν ἀπαρνούμεθα (ἡδύνατο γὰρ καὶ τι ἀληθές ἀναμίξαι μετὰ τοσοῦτων ψευσμάτων). Πιθανὸν δὲ ὅμως δοκεῖ καὶ πιστὸν, ὅτι ὁ Φιλάδελφος καθιέρωσεν ἀναθήματά τινα καὶ εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, ὡς ἐδείματα καὶ τῷ Θεῷ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἱεράν. Καὶ εἴπερ ἦσαν ἀληθῶς ἐν Αἰγύπτῳ δουλεύοντες οἱ παρὰ τοῦ Λαγίδου μετοικισθέντες Ἰουδαῖοι,

οὐδὲ τοῦτο φαίνεται παράλογον, ὅτι ὁ Φιλάделφος, ὁ μηδέποτε δωρούμενος φειδωλῇ χειρὶ καὶ συνεσταλμένη, πρὸς ταῖς ἄλλαις ταῖς πεμφθείσαις εἰς Ἱεροσόλυμα φιλοτίμοις δωρεαῖς προσέθηκε φιλαγάθως καὶ τὴν λύσιν τῶν αἰχμαλώτων, πληρώσας αὐτῶν τὰ λύτρα ἐκ τοῦ ἰδίου θησαυροῦ ». Ταῦτα οἱ περὶ τὸν Ὀδιον.

§. δ'. Ἄλλος δὲ τις Ὀδίου συμπολίτης καὶ ὁμόφρων, ὁ Πριδῶς, ἔτι φιλοτιμότερον καὶ μετὰ λογιστικῆς ἀκριθείας ἐπεμελήθη τὸν Ἀριστέα ψευδόμενον περὶ τοῦ πράγματος ἐξελέγξει. α Ὁ Ἀριστέας (λέγει οὗτος) ποιεῖ τὸν Πτολεμαῖον ἄπιστον πλῆθος καταβαλόντα χρημάτων, ἕνεκα τοῦ κτήσασθαι τὴν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου. Κατ' αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος ἔδαπάνησε α) εἰς λύτρα τῶν κατὰ τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ δουλευόντων αἰχμαλώτων Ἰουδαίων τάλαντα 660 (α)· β) εἰς σκεύη ἀργυρᾶ πεμφθέντα ἀναθήματα εἰς τὸν ναόν, τάλαντα 70· γ) εἰς ἕτερα σκεύη χρυσᾶ, τάλαντα 50· δ) εἰς λίθους πολυτίμους πρὸς ἐπικόσμησιν τῶν σκευῶν (πενταπλασίως ὑπερέχοντας τὴν τοῦ χρυσοῦ τιμὴν), τάλαντα 250· ε) εἰς θυσίας, ἀργυρᾶ τάλαντα 100· ς) εἰς τοὺς OB, ἐρμηνευτάς, ὅτε ἦλθον (ἐκάστῳ ἀνὰ 3 τάλαντα ἀργυρᾶ), τὸ ὅλον τάλαντα 216· καὶ πάλιν ὁπότε ἀνεχώρουν (ἐκάστῳ ἀνὰ 2, τάλαντα χρυσοῦ, καὶ χρυσοῦν κυλίκιον ἑνὸς ταλάντου) τὸ ὅλον πάλιν τάλαντα 216. Πάντα δὲ ταῦτα συμποσούμενα ἀποτελοῦσι 1046 τάλαντα ἀργύρου, καὶ 516 τάλαντα χρυσοῦ. Ἀναγόμενα δὲ τὰ πάντα εἰς τὸ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς σύνθητος νόμισμα τῆς στερ. λιγγεῖου λίτρας ἀναβαλνουςιν εἰς ἓν ἑκατομύριον, καὶ ἑννεακοσίας δεκαοκτὼ χιλιάδας

(α) « Πλεῖν δὲ ταλάντων ἐξακοσίων ἐξήκοντα ἢ ὀσίοις (τῶν λύτρων) ἐγένετο » (Ἀριστέας· σελ. V. ἐκδ. Hody). Ἄλλ' ὀλίγω πρότερον ἀντὶ ἐξακοσίων γέγραπται τετρακοσίων (p. IV. Hody). Οὕτως ἔχει καὶ ἰώσηπος τὸ μὲν πρῶτον « τετρακοσίαι » (μόνον), τὸ δὲ δεύτερον « τάλαντα ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα καὶ τετρακοσίαι τῶν λύτρων ἐγένετο » (Ἀρχ. IB. β. §. 2. σελ. 587, 588. Παν.). Πότερον τὸ ἀληθέστερον, τὸ τετρακοσίαι; ἢ τὸ ἐξακοσίαι; Βλ. τὰς περὶ τούτου εἰκασίας ἐφεξῆς §. ιζ'. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδιον οὐδεμίαν περὶ ταύτης τῆς παρ' Ἰωσήφ πρὸς Ἀριστέαν, καὶ αὐτοῦ τούτου πρὸς αὐτὸν διαφωνίας μνησκύσαντο. — Σημ. ἡμετ.

καὶ πεντακόσια τριακονταεπτὰ στερλίγγια, καὶ δέκα σελίγγια (1,918,537, σελίγ. 10). Ἐάν δὲ προστεθῇ καὶ ἡ ἀξία τῶν ἄλλων δωρεῶν (στολῶν καὶ τρικλίνων), ὅσας τοῖς OB πρεσβυτέροις ἀναχωροῦσι προσεπεγορήγησεν ἡ τοῦ βασιλέως μεγαλοπρέπεια (κατὰ τὸν Ἀριστέαν), καὶ προσέτι τὰ δαπανηθέντα εἰς τε τὴν ἐξ Ἱεροσολύμων μετὰπεμψιν καὶ εἰς τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν, τότε τὸ κεφάλαιον τῆς ὅλης ποσότητος συγκορυφουῖται εἰς ὀλόκληρα στερλίγγιον δύω ἑκατομύρια (2,000,000). Ταῦτα δὲ λίαν πιθανῶς ἡδύναντο κατὰ τὸ εἰκοσαπλάσιον ὑπερέχειν τὴν ἀξίαν τῆς ὅλης βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ τοιαύτην διήγησιν, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος ἐδαπάνησε τοσαῦτα, χάριν ἐνός βιβλίου, καὶ τούτου μῆτι πάνυ δοκοῦντος ἀξιότιμου μῆτε παρ' αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, μῆτε παρ' ἄλλῳ τινὶ τῶν κατ' αὐτὸν αὐλικῶν (ὡς ἀνθρώποις οὖσιν ἐθνικοῖς), τοιαύτην, λέγω, διήγησιν τίς ἂν ἀποδεξαίτο πιστεύσας ὡς ἀληθινήν καὶ γνησίαν ἱστορίαν; v. Τοιαῦτα καὶ ὁ Πριδῶς (α).

§. ε. Ἡμεῖς δὲ πρὸς ταύτας τὰς λεπτὰς ἀκριβολογίας τῶν κριτικῶν τὸ μὲν σύνολον ἀπαντῶντες, πρῶτον ἐνθυμιζόμεν τοὺς ἄνδρας ὅτι λίαν ἐμπορικῶς καὶ, ὡς εἰπεῖν, τραπεζιτικῶς ἐξώγκωσαν τὸ κεφάλαιον τῆς εἰς τὴν ἐρμηνείαν δαπάνης, προστιθέντες ἀδίκως εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τὸ μέγιστον τῆς ποσότητος μέρος, τὰ λύτρα

(α) Humf. Prideaux Connexion P. 2. B. 1. p. 37 (βλ. Vindication of the history etc. p. 136, 137). Σύμφωνα δὲ πρὸς τὸν Πριδῶν διέλαβε καὶ τις ἄλλος ἐπελθὼν μετ' αὐτόν, ὁ Fasson. de Graec. Sacr. Lit. Edit. p. 43, 44. Ἄλλος δὲ τις λογιστὴς, ὁ Diodatus (De Chr. Hellen. p. 193) χίλια διακόσια τὰ τάλαντα ἀριθμεῖ, μὴ διακρίνων τὰ χρυσὰ τῶν ἀργυρῶν. «Τοῦτα δὲ (προστίθῃσι) τὸ κεφάλαιον μάλιστα ἀπέρριπτον τριῶν ἐτῶν πρόσδοι» κτλ. Ὁ δὲ Βανδάλης, καὶ τοὶ θερμουργοί, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐτόλμουν ὑπερβῆναι τὰ χίλια τάλαντα, ἀλλ' ἐν τούτοις σταθεῖς ὁλοφύρεται! (Van Dale Diss. c. IX. p. 71). Πολλὸ δὲ παρὰ πάντας τραγικώτερος ἐφάνη περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν δώρων ἄλλος τις παραδοξολόγος, ὅστις ἀνεβίβασε τὴν τιμὴν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας τάλαντα «Phislas aureas viginti, argenteas triginti, — centum millium talenta». Sarn. de LXX. p. 14. Οὕτως οἱ κριτικαὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν τούτοις διαφωνοῦντες, περιπίπτουσιν εἰς ἁμαρτήματα βαρύτερα καὶ πραγματικώτερα τῶν ὧν ἐξελέγχειν ἐπιχειροῦσι (βλ. καὶ Demagistr. Apolog. Diss. III. p. 415—417 καὶ Diss. 1. p. 355). — Συμ. ἤμαρ.

τῶν αἰχμαλώτων (660 τάλαντα). Καὶ ἔστι μὲν ἀληθές, ὅτι τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας ἢ κτῆσις παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν λύτρωσιν τῶν δεδουλωμένων (ὡς αὐτὸς ἱστορήσεν Ἀριστέας, ἀρχόμενος τῆς συγγραφῆς)· ἀλλ' ὅμως τὸ ἔργον ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν φιλάνθρωπον καὶ φιλοδίκαιον αὐτοῦ τρόπον καὶ μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος ἐν τε τῷ περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως προστάγματι, καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐλεάζαρον ἐπιστολῇ, ἄδικον ἀνακηρύττων γενομένην τὴν καταδούλωσιν, διὰ τὰς τῶν ὀχλῶν ὀρμὰς καὶ ὅτι τὸ τότε κακῶς πραχθὲν αὐτὸς ἤδη θεραπεύει καὶ διορθοῦται, πᾶσι τὸ δίκαιον ἀπονέμων, καὶ ἅμα καθῆκον εὐσεβείας ἐκπληρῶν, « καὶ τῷ μεγίστῳ Θεῷ χαριστήριον τὴν λύτρωσιν τῶν δεδουλωμένων ἀνατιθεῖς ». Ἰδοὺ εἰς ποίας αἰτίας ἀποδίδωσι τὴν τῶν λύτρων δαπάνην αὐτὸς ὁ Φιλάδελφος. Ταύτην δὲ δήπου καὶ χωρὶς τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν ἡδύνατο πάντως καταβαλεῖν ἢ φιλάνθρωπος μεγαλοψυχία τοῦ βασιλέως καὶ κατ' ἄλλην τινὰ περιστάσιν, καὶ δι' ἀπλῆν τῶν φίλων μεσιτείαν· οὔτινες, καὶ πρὶν ἢ κινηθῇ τὸ περὶ τῆς ἐρμηνείας ζήτημα, διεφρόντιζον περὶ τῆς ἀπολύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ὡς Ἀριστέας αὐτὸς μαρτυρεῖ, καὶ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΒ, 6, 2), λέγων « ὅτι πολλάκις καὶ πρότερον ὁ Ἀριστέας ἔγνω περὶ τούτου παρακαλέσαι τὸν βασιλέα ». Ἐγγυᾶται δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τοῦ βασιλέως ἡ μεγαλοδωρία, ὅστις ἐν τῷ περὶ λύσεως τῶν αἰχμαλώτων διατάγματι προσέθηκεν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς « εἴτινες προῆσαν » (πρὸ τῶν ὑπὸ τοῦ Λαγίδου αἰχμαλωτισθέντων), « ἢ καὶ μετὰ ταῦτα εἰσηγμένοι »· ὅθεν καὶ ὁ Ἰώσηπος τὴν μὲν λύσιν τῶν αἰχμαλώτων ἐξήνεγκεν ὡς μίαν τῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους εὐεργεσιῶν τοῦ Φιλαδέλφου, τὴν δὲ τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν ἀπένειμεν ἰδίως εἰς τὴν αὐτοῦ περὶ τοῦ γυνῶναι τοὺς νόμους ἐπιθυμίαν (Β, Ἀπίων, §. 4: καὶ Ἀρχ. προσιμ., §. 3). Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως ὁ Φιλάδελφος ἡδύνατο λυτρώσασθαι τοὺς δεδουλωμένους ἔνεκα τῆς ἰδίας αὐτοῦ φιλανθρωπίας, μαρτυροῦσιν καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Ὀδίων. Ἡ οὐ διετείνοντο οὗτοι μικρὸν ἀνωτέρω (σελ. 488), ὅτι καὶ Λαγίδης τὸ πλεῖστον τῶν αἰχμαλώτων ἀπέλυσεν ἔνεκα τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος; (Ὁ δὲ

Φιλάδελφος ὁμολόγηται φιλάγαθος πολλῶ πλεον τοῦ πατρὸς). Ἀλλ' ἤδη παρὰβύουσιν οἱ ἄνδρες καὶ τὰ λύτρα εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς εἰς τὴν ἐρμηνείαν δαπάνης, ἄγαν ἔκτοπον καὶ τερατώδη παριστῶντες δῆθεν τὴν ἀτοπίαν. α *Εἰς ἐνὸς βιβλίου ἀγορὰν 1046 ἀργυρὰ τάλαντα, καὶ 516 χρυσᾶ!*

§. 5'. Ἀλλ' ἔστω τὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀναφανέντων ἀκριβολόγων τούτων τοῦ Φιλαδελφείου ταμείου λογιστῶν, καὶ προστιθέσθωσαν καὶ τὰ λύτρα πρὸς ἐξόγκωσιν τῆς τιμῆς τοῦ ἐνὸς δὴ τούτου καὶ μόρου βιβλίου! Ἀλλὰ μήπως οὐκ ἐγγυῶνται καὶ ταύτην τοῦ Φιλαδέλφου τὴν μεγαλοδωρίαν αὐταὶ πάλιν αἱ μαρτυρίαι τῶν προμνημονευθέντων ἱστορικῶν; Εἰ μὲν γὰρ ἔγραφον οὗτοι φειδωλὸν τινα καὶ γλίσχρον δι' ἀνελευθερίαν, ἢ πένητα καὶ ἄχαριν γενόμενον τὸν Φιλάδελφον, ἢ καὶ ὅλως περὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλοδωρίας ἐσιώπων, δικαίως ἂν ἀμφέβαλλον οἱ κριτικοὶ περὶ τῆς ὑπ' Ἀριστέου διαγραφείσης φιλοτιμίας τοῦ βασιλέως· ἐπειδὴ δὲ συμφώνως ὁμολογοῦσι τὰς εἰς ἔθνη τε καὶ πόλεις ἐπιφανεστάτας αὐτοῦ δωρεάς, τίς ἂν ἀμφιβάλοι δικαίως, ὅτι μίαν τῶν ὑπερόγκων καὶ φιλαδελφείων φιλοτιμιῶν ὑπῆρξε καὶ ἡ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μάλιστα πρὸς κτῆσιν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν; Ἡ πρὸς μὲν τοὺς Ἡρακλεώτας ὁ Φιλάδελφος ἐφιλοτιμεῖτο μεγαλοφρόνως, ὡσαύτως καὶ πρὸς ἄλλας πόλεις μακρὰν τῆς ἐπικρατείας κειμένης, καὶ βασιλεῦσι καὶ λαοῖς πολλὰ χαριζόμενος (ἅτε δὴ καὶ φύσει τὸ φιλότιμον ἔχων μεγαλουργὸν, καὶ πολιτικῇ συνέσει τὴν παρὰ τῶν ξένων προσαχόμενος εὖνοιαν, α *ἐν ᾗ κεῖται τὸ παράπαν ἡ τῶν μοναρχῶν ἀσφάλεια* » Πολύβ. λειψ.). Ὁλόκληρον δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοῦτο γειτονεῖον, καὶ τὸ πλεῖστον ὑπῆκον εὐεργετῶν ὁ Φιλάδελφος, μικρά τινα καὶ γλίσχρα καὶ τῆς συνοίκου μεγαλοφρονίας ἀνάξια εὐεργετεῖν ἔμελλε; Καὶ πῶς; ὅστις πρὸς τῇ λύσει τῶν αἰχμαλώτων καὶ ταῖς ἄλλαις εὐεργεσίαις, « *καὶ χρήματα πολλὰκίς ἐδωρήσατο τοῖς Ἰουδαίοις;* » (α).

(α) Ἰωσήφ. κατ' Ἀπίων. Β. §. 4. Ἄπορρον πῶς διέλαθε τοὺς κριτικούς αὕτη ἢ

Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἠνώχλησε τοὺς κριτικούς οὐχ' οὕτω τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος, ὅσον ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς Ἰουδαίους μεγαλοδωρεῶν τοῦ βασιλείως. Εἰ μὲν γὰρ ὁ Ἀριστέας ἔγραφεν, ὅτι διὰ μόνην βασιλικὴν φιλοτιμίαν, ἣ καὶ δημαγωγῶν καὶ προσοικειούμενος ὁ Φιλᾶδελφος εὐηργέτησε τὰς αὐτὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν (οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς κτῆσιν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν), μηδὲν ἄμφισβηλλε, ἀναγνώστα, ὅτι παρεδέχοντο τὴν διήγησιν ἀταλαιπώρως καὶ σιωπῶντες οἱ παῖδες οὗτοι τῆς κριτικῆς, καὶ οὐτ' αὐτὸν τὸν Ἀριστέαν εὕρισκον λῆρον Ἰουδαῖον, οὔτε τὰ διαγραφόμενα δῶρα μετὰ πολλῆς ἐξετίμων τῆς ἀκριβολογίας, οὔτε τὴν ἀξίαν τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης εὖ καὶ ἐπισταμένως διεψήφίζοντο, οὔτε τῶν ἐτησίων τῆς Αἰγύπτου προσόδων ἐκάθιζον λογοθέσιον αὐστηρόν· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς παρὰ Θεοκρίτῳ καὶ τῷ Μέμνωνι καὶ τῷ Φίλωνι περὶ τῆς Φιλᾶδέλφου μεγαλοπρεπείας ἱστορουμένοις ἐπεδείξαντο τοιαύτην ἀμφισβολίαν καὶ δυσπιστίαν, οὐδ' εἰς τὴν παρὰ τῷ Καλλιζένῳ πολύχρυσον ἐκείνην πομπήν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀριστέου προσέπεσαν βαρεῖς διὰ μόνην τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν! Ἄλλ' εἰς μάτην, ὡς ὀφόμεθα, παρωξύνθησαν.

§. Ζ'. Μήτε παρὰ τῷ βασιλεῖ, μήτε παρὰ τοῖς ἐκείνου φίλοις καὶ αὐλικοῖς ἀξιότιμον οὔσαν λέγουσι τὴν βίβλον τοῦ Νόμου τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἂν οὖσιν ἐθνικοῖς! Ἄλλ' ὁ Φίλων (καὶ συγχωρήσουσιν οἱ ἄνδρες, εἴ τινες πιστεύουσιν ἐκείνῳ μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς), ὁ Φίλων λέγει ῥητῶς, ὅτι ὁ Φιλᾶδελφος « *ἔλαβε ζῆλον καὶ πόθον τῆς Ἰουδαίων νομοθεσίας* » (βίβλ. Μωσ. β. σελ. 139)· συνομολογεῖ δὲ καὶ ἰώσηππος, ἱστορῶν αὐτὸν ἐπιθυμητὴν τοῦ γινῶναι τοὺς Νόμους (κατ. Απ. π. Β. §. 4). Ὁ δὲ ζηλωτὴς τινος καὶ ἐπιθυμητῆς « *οὐ τεταγμένα δαπανᾷ πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ ἐφετοῦ* » / Εἰ δ' ἐθνικὸς καὶ εἰδωλόθηρστος οὗτος, ὁ τοῦ Φιλητᾶ καὶ Στράτωνος καὶ ἄλλων φιλοσόφων στεψηφόρος ἀκροατῆς, « *ἄλλ' εἵχεν ὕσως ἐναύσματα καὶ τῆς Ἰουδαί-*

πολλάκις παρὰ τοῦ βασιλέως τοῖς Ἰουδαίοις δόσις χρημάτων· Εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸν ἂν προσετίθουν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν, ἐξεγκοῦντες εἰς πολλάς καὶ ἄλλας μυριάδας ταλάντων τὸ κεφάλαιον τῆς δαπάνης!

κῆς φιλοσοφίας ἄμα καὶ εὐσεβείας » (ὡς ἔλεγεν ὁ Φίλων περὶ τοῦ Ῥωμαίου ἐκείνου ἡγεμόνος), « εἴτε καὶ πάλαι προμαθὼν, ἕνεκα τῆς περὶ παιδείαν σπουδῆς, εἴτε καὶ ἀφ' οὗ τῶν χωρῶν ἐκράτησεν, ἐν αἷς Ἰουδαῖοι καθ' ἑκάστην πόλιν εἰσι παμπληθεῖς » (Φίλ. περὶ Ἀρετῶν). Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικὸς οὐδόλως ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς ἰδίας θρησκείας οὐτ' αὐτὸς, οὔτε ὁ Δημήτριος, μὴ καὶ τὴν Ἰουδαίων νομοθεσίαν σεμνύνειν, θείαν αὐτὴν πρεσβύων (τοιαῦτα δὲ καὶ παρ' Ἑλλήσι ψευδῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐνομιζόντο καὶ τὰ Μίνως, καὶ τὰ Λυκούργου νομοθετήματα), καὶ πρὸς δικαιοπραγίαν μάλιστα συντελεστικὴν. Οὕτω καὶ Στράβων, εἰδωλόθρησκος ὢν καὶ κεῖνος, ἀνεκέρυξεν ὅμως τοὺς Ἰουδαίους « ὡς ἀληθῶς θεοσεβεῖς » (α). Καὶ Ἀντίοχος ὁ μέγας ἐν ἐπιστολαῖς ὡμολόγει τὴν πρὸς θεὸν εὐσεβειαν τῶν Ἰουδαίων, παρέχων αὐτοῖς καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας σύνταξιν (παρ' Ἰωσήφ. Ἀρχ. ΙΒ, γ, 3). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Φιλαδέλφου υἱὸς Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης (τὸν πατέρα δὴπου εἰς τὴν θεοσεβειαν μιμούμενος), « κατασχὼν ὅλην Συρίαν κατὰ κράτος, οὐ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ θεοῖς χαριστήρια τῆς νίκης ἔθυσεν, ἀλλὰ παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλὰς, ὡς τοῖς Ἰουδαίοις νόμιμον ἐστίν, ἐπετέλεσε θυσίας τῷ Θεῷ, καὶ ἀνέθηκεν ἀναθήματα τῆς νίκης » (Ἰώσ. κ. Ἀπίων. Β, §. 5). « Καὶ αὐτοὶ δὲ, τέλος, οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ἐτίμησάν τε καὶ προσεκόσμησαν τὸ ἱερὸν » (ὡς ὁ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς μετὰ τῆς γυναικὸς) « πέμψαντες ἀναθήματα, σκευὴ ἀκρατοφόρα » (αὐτ. Ἰουδ. πολέμ. Ε, ιγ, 6). Ὅτι δὲ « καὶ ἀλλῶς οὐκ ἄρεν θείας ἐπιφροσύνης εἰς τὸ τοιοῦτον ἔργον τῆς ἐρμηνείας ἐσπούδασεν ὁ Φιλάδελφος, εἶπε μὲν ὁ Φίλων (βίβλ. Μωσ. β. σελ. 139), ἀπεφάναντο δὲ καὶ οἱ ἱεροὶ τῆς Ἐκκλησίας πατέρες· συνομολογήσουσι δὲ πάντως καὶ αὐτοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν οἱ εὐγνώμονες, ὅσοι μὴ ἀνθρωποποιούσι τὰ πάντα, μηδὲ νομίζουσι τὸν ὀρθὸν τοῦ ἀνθρώπου λόγον ισχυρότερον καὶ αὐτῆς τῆς θείας βουλῆς. Οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ τὸ σμικρότατον τῶν θείων λογίων θεωροῦντες

(α) « Οἱ δὲ διαδεξάμενοι (τὸν Μωσέα) χρόνους μὲν τινὰς ἐν ταῖς αὐτοῖς διέμειναν δικαιοπραγῶντες, καὶ θεοσεβεῖς ὡς ἀληθῶς ὄντες » Στράβ. 15. σελ. 761, 762).

ὡς ἠσχαυρὸν παντὸς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἀπείρως τιμιώτερον, οὐδόλως ἀπορήσουσι, πῶς ὁ εἰπὼν, « Ἐμοὶ τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμοὶ τὸ χρυσίον » καὶ ὃ τιτι θέλω δίδωμι αὐτὸ », ἐνευσεν εὐμενῶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μεγαλόφρονος βασιλέως, ἵνα μὴ σταθμίσῃ λεπτολόγως πρὸς τάλαντα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τὴν εἰς προπαρασκευὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου προοικονομηθεῖσαν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐῶμεν πρὸς τὸ παρόν.

§. 4. Ὁ δὲ Φιλάδελφος, καὶ καθὼ πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ φύσει βασιλικὸς, ὥφειλε τὰ πρόσφορα καὶ λυσιτελεῖ τοῖς τε ἄλλοις ὑπηκόοις καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐκ παντὸς τρόπου περιποιεῖν. Ἀλέξανδρον μιμούμενος καὶ αὐτὸν αὐτοῦ τὸν πατέρα, τὸν Λαγίδην (ὅστις τὸν ἐκ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων μῶμον διὰ τοσούτων πρὸς τοὺς ἐαλωκότας εὐεργεσιῶν ἐσπούδασεν ἐξαλεῖψαι). Γνωστὰ δὲ τούτων αἱ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀγαθουργίαι, καὶ τὰ προνόμια, καὶ τούτων τὸ κάλλιστον καὶ λυσιτελέστατον εἰς εὐδαιμονίαν ἐθνους, τὸ αὐτόνομον, ἐν τῇ τῶν νόμων ἐρμηνείᾳ μάλιστα κείμενον, καθ' οὗς ὥφειλον πολιτεύεσθαι. Διὰ ταύτας τὰς τῶν πρώτων μάλιστα Πτολεμαίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εὐεργεσίας « Ἦ τε Αἴγυπτος καὶ ἡ Κυρηναία (ἅτε τῶν αὐτῶν ἡγεμόνων τυχοῦσα) τοσαῦτα συντάγματα τῶν Ἰουδαίων ἐθρεψαν διαφερόντως, καὶ συνήνευσαν χρώμενα τοῖς πατρίοις τῶν Ἰουδαίων νόμοις. Ἐν γοῦν Αἰγύπτῳ κατοικίᾳ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἀποδεδειγμένη χωρὶς, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως ἀφώριστο μέγα μέρος τῷ ἔθνει τούτῳ· καθίσταται δὲ καὶ ἐθνάρχης αὐτῶν, ὃς διοικεῖ τε τὸ ἔθνος, καὶ διαιτᾷ κρίσεις, καὶ συμβολαίων ἐπιμελεῖται, καὶ προσταγμάτων, ὡς ἂν πολιτείας ἄρχων αὐτοτελοῦς » κτλ. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ταῦτα Στράβων (α). Ἐπειτα τί παραδόξον, εἰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν φόρων, ὧν ἐλάμβανε παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὁ Φιλάδελφος, ἐφιλοτιμήσατο χαρίσασθαι τούτοις ἐνός, ἴσως, ἐνιαυ-

(α) Στράβ. παρ' Ἰωσήφ. Ἀρχ. βιβλ. ΙΔ. κεφ. 5. §. 6. βλ. καὶ κεφ. 1. §. 1. καὶ βιβλ. ΙΘ. ε. §. 2. καὶ Ἰουδ. πολ. Β. 18. 7. καὶ κατ' Ἀπών. Β.—Περὶ τῶν προνομίων καὶ τῆς γενομένης τῶν Ἰουδαίων βλ. καὶ Φίλων. περὶ ἀρετ. ἢ πρεσ. πρὸς Γαῖον σελ. 1020, καὶ εἰς Φλάκκον 971, 975.

τοῦ τέλη, δαπανήσας εἰς κοινὴν ὅλου τοῦ ἔθνους εὐεργεσίαν; Ἐπὶ τοῦ 5, Πτολεμαίου μόνῃ τῶν Ἱεροσολύμων ἡ πόλις ἐτέλει κατ' ἔτος φόρον εἴκοσι τάλαντα. Ὀκτακισχίλια δὲ τάλαντα πάλιν συνθηροῦντο μόνον ἐκ τῶν τῆς Κοίτης Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Ἰουδαίας σὺν τῇ Σαμαρείᾳ τελῶν, ἅτινα καὶ πύξθησαν εἰς διπλάσιον ἀριθμὸν (ἴδ. Ἀρχ. ΙΒ, δ, 1—4)· ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ ἐφεξῆς.

§. 6. Τελευταῖον, καὶ καθὼ φιλόλογος καὶ φιλομουσάτατος ὁ Φιλάδελφος, οὐδόλως ἂν ἐφείσατο παντοίας δαπάνης εἰς κτήσιν τῶν ἱερῶν παρ' Ἰουδαίοις Γραφῶν. Ὅστις οὐ μόνον εἰς συναγωγὴν τῶν καλλίστων βιβλίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αὔξησιν καὶ πρόοδον τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐμπορίας, ἐφιλοτιμεῖτο διαφερόντως. Ὀκτακόσια τάλαντα παρ' Ἀλεξάνδρου ἔλαβεν ὁ Σταγειρίτης εἰς σύνταξιν τῆς περὶ τῶν ζώων ἱστορίας, ἧτις καὶ πολυτάλαντος πραγματεία ἐπωνομάσθη (Ἀθῆν. Θ, 399.—Πλίν. ΙΙ, 17). Πολλῷ πλείονα πάντως ἐδαπάνησεν ὁ Φιλάδελφος εἰς ὁμοίως πολυτάλαντους γεωγραφικὰς καὶ φυσικὰς ἀνακαλύψεις, φιλοιστορῶν· ὅθεν καὶ εἰς τὴν θήραν τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων μεγάλας ἀπένεμε δωρεάς, καὶ πολλὰ πάνυ χρήματα ἐδαπάνησεν (α). Ὁ δ' αὐτὸς μεγαλόφρων ἡγεμὼν « οἰκείως ἔχων πρὸς τὸν Ἄρατον, καὶ γραφαῖς (ζωγραφίαις) καὶ πίναξιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος θεραπευόμενος (ἦναι γὰρ ἔτι ἡ δόξα τῆς Σικυωνίας μούσης καὶ χρηστογραφίας), ἐδωρήσατο τῇ πόλει (Σικυῶνι) περὶ ἑκατὸν τάλαντα.—Αὐτῷ δὲ τῷ Ἀράτῳ ἐξ τάλαντα κατ' ἐνιαυτὸν ἀπέστελλε » (Πλούτ. Ἀράτ, §. 17, μα). Στράτωνι δὲ τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ τῷ Λαμψακηνῷ ὀγδοήκοτα δέδωκε τάλαντα (Λαέρτ. Ε. γ, 3)· τὰς δὲ συντάξεις τῶν εἰς τὸ Μουσεῖον συνθηρομένων πολλῶν καὶ διασήμεων ἀνδρῶν τί χρὴ λέγειν; Πρόσθετε καὶ τινα τῶν ἄλλων τῶν Φιλαδέλφειων μεγαλουργιῶν μνημονευόμενα παρὰ δειγμάτων. 800, τάλαντα ἐδαπάνησεν ὁ Φιλάδελφος εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθέντα παρὰ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Φάρον, ἐν τῶν ἀρχαίων

(α) Βλ. Διόδωρ. Γ. §. 36. σελ. 202 (πρὸς ἐπισθ. κεφ. Θ, §. 16. σημ.). βλ. καὶ Demagist. Apol. p. 380 sqq.

ἐπὶ θαυμάτων τοῦ κόσμου (Πλίν. τ. Β. σελ. 739). Ὁ δ' αὐτὸς ἔτεμε πρῶτος στρατοπέδῳ τὸν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἰσθμὸν, δι' οὗ ἐφίετο εἰς τὴν Κοπτὸν φόρτος μυριοπλουτος (Στρ. ιζ, 815). Εἰς τὴν Φιλαδέλφον ἀποδίδωσιν ὁ Πλίνιος καὶ τὴν διακοπὴν τοῦ μεταξὺ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἰσθμοῦ, καὶ τὴν κατασκευὴν διώρυγος, τὸ μὲν πλάτος ποδῶν 100, τὸ δὲ ὕψος 30, τὸ δὲ μῆκος μυλλίων 17, καὶ βημάτων 500 (α). Εἰς δὲ τοιαύτῃ διώρυγος κατασκευὴν φανερόν, ὅτι πολὺ ταλάντων πλήθος κατενάλωθη. Καὶ πόλεις ὅλας ἔκτιζεν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κατ' Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πολὺν δ' αὐτοῦ χρυσὸν εἶχον καὶ θεῶν ἐρικυδέεσσι οἶκοι — σὺν ἄλλοις γράεσσι (Θεόκρ. ιζ, 108). Ἄλλα τῆς Φιλαδέλφου μεγαλοφροσύνης ἔργα καὶ φιλότιμα καὶ κοινωφελῆ παραινέομεν. Πῶς οὖν ἄπιστον δοκεῖ, εἰ καὶ πρὸς κτήσιν βιβλίων οὕτω τιμίων καὶ θείων νενομισμένων, καὶ εἰς τσσαύτας ὑπηκόων μυριάδας ἀναγκαιοτάτων, ἐπεδαφιλεύσατο τάλαντα περίπου δεκάκις πλείονα, παρ' ὅσα μόνῳ τῷ Ἀράτῳ ἐχορήγησε, χάριν τῶν καλῶν τῆς Σικωνίας Μούσης εἰκόνων; Καὶ εἰ πρὸς θήραν ἐλεφάντων ἔδωκε πάντα πάντῃ πολλὰ χρήματα, καὶ τοῖς Ἡρακλεώταις ἀνήγειρεν ναὸν ἐκ προικοννησίου λίθου (ἔργον Φιλαδέλφειον πάντως καὶ τοῦτον οἰκοδομῶν), οὐκ ἠδύνατο ἄρα, πολὺ βασιλικώτερα ποιῶν, αἰχμαλώτων λυτρώσασθαι μυριάδας, καὶ ἀναθήματα καθιεῖν εἰς τὸ ἐπιφανέστατον ἱερὸν, οὗτινος καὶ ὁ Πολύβιος ὕστερον τὴν ἐπιφάνειαν ἀνεκέρυξε; (παρ' Ἰωσήφ, Ἀρχ. ΙΒ γ, 3). Ἡ μὲν οὖν τῶν Πτολεμαίων περιεκτέςτατος ὑπῆρχεν ἀφιλοτιμότερος περὶ πάντα τὰ φιλόπλοκα καὶ θεοφιλῆ παρὰ τοὺς Πέρσας ἐκείνους, Κῦρόν τε καὶ Δαρεῖον καὶ Ἀρταξέρξην, οἵτινες καὶ δαπάνην πολυτάλαντον προσέφερον εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

(α) Plin. IV. 29 καὶ Harduin. not. 16. — Διόδ. Α. 39, Wes. καὶ Στράβ. (ιζ, 804). * Οἱ μὲντοι (λέγει) Πτολεμαῖοι βασιλεῖς διακόψαντες (τὸν ἰσθμὸν), κλειστόν ἐποίησαν τὸν Εὐριπὸν ὥστε, ὅτε βούλοιντο, ἐκπλεῖν ἀκωλύτως εἰς τὴν ἐξω θάλατταν, καὶ ἀσπλεῖν πάλιν. — πρβλ. καὶ Palmer. ad Strabon. Exercit. 3503. καὶ Fr. de Schmidt Opuscul. quib. res Aegypti. explan. p. 136—158.

καὶ εἰς ἄλλας εὐεργεσίας, καὶ πάντας τοὺς βουλομένους τῶν ὑπηκόων Ἰουδαίων ἀπέλουν ἐπανελθεῖν ἐλευθέρους εἰς τὴν πατρίδα, καθὼς αἱ θεῖαι μαρτυροῦσι Γραφαί; (α).

§. 6. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα διελογίζετο πάντως καὶ ἡ τοῦ Ὀδίου πολυμάθεια. Ὅθεν καὶ βία μὲν, καὶ λοξῶς, καὶ ἀμφιρρεπῶς, νῦν μὲν πρὸς τοῦτον, νῦν δὲ πρὸς τὸν ἕτερον μετοκλάζουσα πόδα (ὡς οἱ ἀσκωλιζόντες, ἢ διαβαίνοντες ἀκάνθας), ἀλλ' ὅμως συγχωρεῖ, τέλος, ἀφιερώματά τινα παρὰ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ εἰς τὸν Ἰουδαίων ναόν, ὅποια καὶ τῷ θεῷ καὶ τῇ πόλει τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐκεῖνος ἐδώρησατο. Καὶ ταῦτα μὲν ἀποδέχεται πιστῶς καὶ ἀναντιρρήτως, ὅποια Μένων ἰσθόρησε· τὰ δὲ παρὰ τῷ Ἀριστεῖ οὐκέτι· κἀθηται δὲ ταῦτα σκοπῶν ἀσκαρδαμυκτί (ὡς οἱ μέλλοντες σῆτον ἐκλέγειν ἐξ αἶρας καὶ ζιζανίων μεμιγμένων πολλῶν· ἢ μικρὰ χρυσίου ψήγματα ἀπ' ἄλλων μορίων συμπεφυρμένων), καὶ διασκέπτεται μετὰ ἀπορίας (§. γ), ποῖα τάχα ἐκ τῆς καμμιγοῦς Ἀριστεύου πανσπερμίας ὡς ἀληθῆ καὶ γνήσια διαλέξας, ἀποδέξεται ἀσφαλῶς! (διότι μέγαν ἔτρεχε κίνδυνον, οὐχ ὀρεῖς περὶ τὰ καιρία βλαθῆναι τῆς ἀληθείας, εἴπερ ἐπίστευεν οὕτω λαμπρὰς γενομένης τὰς δωρεάς!). Καὶ τὰ λύτρα δὲ τῶν αἰχμαλώτων ἀγανακτῶν μὲν, καὶ οἷον ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου ἐκφέρων, ἀλλ' ὅμως ἀποτίνει· μόνον ἀπέστω ἡ τῶν Γραφῶν ἐρμηνεία! Καὶ λοιπὸν ὁ σοφὸς Ὄδιος ἀντιλέγει πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πριδῶν κατὰ τοῦτο. καθότι αὐτὸς μὲν ἀποδέχεται πάσας σχεδόν, ἢ γοῦν τὰς πλείστας τῶν παρὰ τῷ Ἀριστεῖ πολυταλάντων εἰς τοὺς Ἰουδαίους δωρεῶν τοῦ Φιλαδέλφου· μόνον δὲ τὸ μικρὸν (κατ' αὐτόν) καὶ εὐτελεῖς ἀντίδωρον τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας οὐκ ἀποδέχεται οὐδαμῇ οὐδαμῶς. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πριδῶν, οὐδ' αὐτὰς ἀποδέχονται τὰς δωρεάς, ὡς εἰς ἄπιστον ποσότητα χρημάτων ἀναβαινούσας, καὶ σχεδὸν ἰσομετρουμένας πρὸς τὴν ἐτησίαν τοῦ βασιλείου πρόσδοτον (κατὰ τὸν Λιχθόφωτον).

(α) Ἑσθρ. γ. 3—12. καὶ ζ, 12—26. Πρβλ. Α. Ἑσθρ γ. 25 καὶ η, 9—24. καὶ Ἰώσηφ. Ἀρχ. 1α. κεφ. γ. § 8, καὶ κεφ. δ. § 6. καὶ κεφ. ι. § 1.

« Ἰπτοῦ γε, μεγάλη » (ἀπαντᾷ πρὸς τὸν Πριδὼν ἀστείως ὁ ὁμογενὴς καὶ συμπολίτης αὐτοῦ Ἑλδίκος) (α), μεγάλη φαίνεται πάντως καὶ ἀπίστευτος ἡ τοσαύτη δαπάνη, συγκρινομένη πρὸς τὸ εἰσόδημα ἑνὸς τινος ἀξιώματος, ἢ καὶ μιᾶς ἐπισκοπῆς τῆς Ἀγγλίας! ἀλλ' ὅταν θεωρήσωμεν τὸ πρᾶγμα ὡς ἔργον μεγάλου καὶ γενναίου φρονος βασιλέως, ὅστις ἠπίστατο πρὸς τὰ κάλλιστα χρῆσθαι τῷ πλούτῳ τῶν βασιλικῶν αὐτοῦ προσόδων, οὐδόλως ἀπίθανον εὐρήσμεν τὸ ποσόν ». Ἀλλ' ἴδωμεν ἐν παρόδῳ καὶ ποῶς τις εἰκάζεται ὁ πλοῦτος τοῦ Φιλαδέλφου.

§. ια'. Πρῶτον. Εἰς πεντήκοντα περίπου χιλιάδας ταλάντων, ἀνεβίβασε τὸ εἰσόδημα τοῦ Πτολεμαϊκοῦ βασιλείου ὁ Οὐόσσιος. Πολὺ δὲ πάλιν ἔλασσον (ἀορίστως) εἶπεν Ὁδίσος. Ἀλλὰ καὶ οὕτω μένει τὸ πρᾶγμα ἀδιόριστον· καὶ ἡ πρόσδοδος πάντως ὑπῆρξε διάφορος κατὰ καιροὺς, καὶ κατὰ τὴν συχνάκις μεταβληθεῖσαν ἑκτασιν τῆς ἐπικρατείας. Ἐπὶ τοῦ κάκιστα καὶ ῥαθυμότατα τὴν βασιλείαν διοικήσαντος Πτολεμαίου τοῦ Αὐλήτου, μόνης τῆς Αἰγύπτου αἱ πρόσδοδοι συνεποσούντο εἰς δώδεκα χιλιάδας καὶ πεντακάσια τάλαντα (β), χωρὶς δηλονότι τῶν ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, αἵτινες ὡς προείπομεν (§. η), ἐπὶ τοῦ Σ. Πτολεμαίου,

(α) Vindication of the history etc. p. 137 sqq.

(β) Κικέρ. παρὰ Στράβ. ιζ, 798. εἶπα δὲ καὶ ἀλλαχῇ ὁ Κικέρων Regnum Aegypti opulentissimum. Cicer de Legib. Agr. 11. 'Ὁ δὲ μακάριος Ἱερώνυμος γράφων περὶ τοῦ Φιλαδέλφου ὅτι εἶχε χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μέγαν σταθμόν, « Οὕτω (προστίθηναι), ὥστε ἐκ τῆς Αἰγύπτου πρόσδοδον ἐλάμβανε κατ' ἔτος δεκατέσσαρας χιλιάδας καὶ 800 τάλαντα ἀργυρίου, καὶ σίτου ἀρτάβας μυριάδας δεκαπέντε (150,000) ». S. Hieron. Comm. in Daniel c. XI 5. p. 1081 tom. 2. Paris 1609. 'Ἄλλ' ὁ Διόδωρος (λέγει) πλείων ἐξακισχιλίων ταλάντων (ιζ. §. 52. σελ. 201. καὶ not. Wess). ἤγουν τὰ ἡμίση τῶν ὁ Στράβων ἱστόρησεν. Οἱ δὲ ταύτην τὴν ἀντιλογίαν διαλλάττοντες εἶπον, ὅτι ὁ Διόδωρος λέγει 'Ἀλεξανδρινὰ τάλαντα, διπλάσια ὂντα τῶν Ἀττικῶν, ὧν ὁ Στράβων ἔννοεῖ (βλ. Lipsij Amīrand. L. 11. cap. 3. in ej. oper. vol. 2. p. 594. et S. Petit. observ. L. 4). 'Ἀλλὰ πόθεν δῆλον, ὅτι ὁ Στράβων γράφων περὶ τῶν προσόδων τῆς 'Ἀλεξανδρείας, εἰσῆγε τάλαντα τῆς Ἀττικῆς; ἔπειτα καὶ ὅτι τὸ 'Ἀλεξανδρινόν τάλαντον ὑπῆρχε διπλάσιον τοῦ Ἀττικῷ, πολλὰς ἔχει τὰς ἀντιλογίας. βλ. ἐφεξῆς §. 15. ἀριθ. δ, σημ.

ἀνέβησαν εἰς ἄλλας 16, χιλιάδας ταλάντων. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς Φιλαδέλφου α πολυχρύσου βασιλείας » (Ἀθῆν. Ε, 202), ὅτι ἦσαν πολὺ πλείονες αἱ πρόσοδοι τοῦ Κράτους, μαρτυρεῖ τὸ ἐφεξῆς. Ὁ Θεόκριτος ζωγραφῶν τὴν ἔκτασιν τῆς Φιλαδέλφου ἐπικρατείας, ἀριθμεῖ τὰς ὑπηκόους αὐτῷ πόλεις 33,339. (γρ. 33,333) (α). Ἄν τοίνυν ὑποτεθῇ (λέγει ὁ Ἐκδικος) ὁ κατ' ἔτος παρ' ἐκάστης τούτων φόρος 10 τάλαντα ἀργύρου, καὶ ἐν τάλαντον χρυσοῦ (τοῦ μέσου ληφθέντος μεταξὺ τῶν μεγίστων καὶ ἐλαχίστων (β), τότε τὸ ἐτήσιον τοῦ Φιλαδέλφου εἰσόδημα ἀνέβαινεν εἰς 333,390 τάλαντα ἀργυρᾶ, καὶ 33,339, τάλαντα χρυσᾶ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν ὑπολογισ-

(α) « Τρεῖς μὲν οἱ πολέων ἐκατοντάδες ἐνδέδμηνται, Τρεῖς δ' ἀρα χιλιάδες τρισσαῖς ἐπὶ μυριάδεσσι, Διὰ δὲ τριάδες, μετὰ δὲ σφίσιν ἐννεάδες τρεῖς ». (Θεόκριτ. Εἰδ. ιζ, 83. ὅπου ἀντὶ τοῦ ἐννεάδεσ, ὑπῆρχεν ἐν ταῖς ἐκδόσιν. πρότερον ἡ μαρτυρ. ἐνδεκάδεσ, καὶ ὅλος ὁ ἀριθμὸς ἐλογίζετο κατὰ ἐξ μονάδας πλείον τοῦ δικαίου (ἦτοι 33,339. ταύτην τὴν ἀνάγνωσιν ἔγραψε καὶ ὁ Ἐκδικος, καὶ πρὸς ταύτην ὑπολογίζεται καὶ τὴν πρόσοδον). βλ. Casaub. Lect. Theocr. p. 129 t. 2. Theocr. ed. Reisk. πρὸς καὶ ἐκδ. Wuesteman. Theocr. Reliqu. p. 270 (καὶ ὁ Σχολ. τοῦ Θεοκρίτου γράφει ὁρθῶς, 33,333). Ὁ Jacobs (ἐλ. Wuest. ibid.) νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐθεώρει τὸν 3 ἀριθ. ὡς μυστηριώδη. Ὁ δὲ Διδώδωρος λέγει τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Λιγύπτου ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαίων χρόνων πλείους τῶν 18000 (καὶ ἐπὶ Ἀμάσιος, 20,000 κατὰ τὸν Ἡρόδ. Β. 177). ἐπὶ δὲ τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου, πλείους τῶν 30,000 (Διδώδ. Α, 31). ἵστε μαρτυρεῖται ὁ παρὰ Θεοκρίτῳ πολὺς ἀριθμὸς τῶν ἐν Λιγύπτῳ πόλεων (ἐν αἷς συμπεριλαμβάνονται καθόλου καὶ πολίχνια καὶ κώμαι καὶ χωριῖδια μικρά). Οἱ δὲ τινας ἐξέλαβον τὰς πόλεις ὡς ἀνηκούσας εἰς ἑλὴν τὴν Φιλαδέλφου ἐπικράτειαν (ὅπερ ὁμοίως οὐ λέγει ὁ Θεόκριτος). βλ. F. Schmidt Opuscula etc. p. 313.

(β) Μόνῃς τῆς Ἀλεξανδρείας ὁ φόρος ὑποτίθεται κατ' ἔτος 1,500,000 Στερλινγίων λινρῶν (Vindication etc. p. 137. καὶ Arbuthnots Dissertation antient Coins, Weights and Measures, p. 193 Lond. 1727). ἦτοι διοτήλων ταλάντων 7,030,000. (δραχμῶν ἑλληνικῶν 42,180,000). Καὶ Στράβων δὲ τὴν Ἀλεξανδρείαν « μέγιστον ἐμπορεῖον » λέγει. « καὶ ὅτι ἐκ τῆς Ἰνδοκίης καὶ τῶν ἄκρων τῶν Αἰθιοπικῶν πολυτιμωτάτος κομίζεται φόρτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, — ὥστε τὰ τέλη δημοσίου συνάγεσθαι, τὰ μὲν εἰσαγωγικά, τὰ δὲ ἐξαγωγικά. τῶν δὲ βαρυτίμων βαρὺα καὶ τὰ τέλη καὶ γὰρ διὰ καὶ μονοπωλίας ἔχει· μὲν γὰρ ἡ Ἀλεξανδρεία τῶν τοιούτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ὑποδεχέσθαι ἐστι, καὶ χορηγεῖ τῷ ἐκτὸς » (Στράβ. ιζ, 798). « Ὡστε παρὰ πολλοῖς αὐτὴν πρώτην ἀριθμεῖσθαι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην (πόλεων), κάλλει καὶ μεγέθει καὶ προσόδων πλήθει διαφέρουσιν » κτλ. (Διδώδωρ. ιζ, 52).

σμών τοῦ Πριδῶ, τὸ μὲν ἀργυροῦν τάλαντον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 206 Στερλίγγια καὶ 5 σελίγγια· τὸ δὲ χρυσοῦν, πρὸς Στερλ. 3,300. τὸ ἄρα κεφάλαιον τῆς ὅλης τοῦ Φιλαδέλφου προσόδου ἀνέβαιεν εἰς 178,680,387 Στερλίγγια καὶ 10 σελίγγια. Πλήθος χρημάτων ὑπέρογκον (837,415,416: δίστηλα τάληρα, καὶ 50 λεπτά). Κἄν δὲ τοῦτον ἐλαττώσωσι τὸν ἀριθμὸν ἀφελόντες, ὅσον ἂν κρίνωσιν εὐλογον οἱ Ἀριστεομάχοι, πάλιν ὅμως εὐρήσουσι πάντως τὸν Πτολεμαῖον ἱκανῶς πλούσιον, ὥστε πρὸς τοῖς ἄλλοις βασιλικοῖς ἀναλώμασι δαπανῆσαι καὶ δύο ἑκατομμύρια στερλιγγίων εἰς ἔργον ἐνδοξότατον, καὶ κτῆσιν βιβλίου, οὗ τινος ἐγένετο σφοδρὴς καὶ πολυζήλος ἐπιθυμητής.

§. ιβ'. Δεύτερον. Ὁ Ἀππιανὸς ἱστορῶν τὰς δυνάμεις τοῦ Φιλαδέλφου (200,000 πεζικοῦ, καὶ 4,000 ἵππικοῦ, καὶ 2,000 ἀμάξας, καὶ 300 ἐλέφαντας κατὰ ξηράν, κατὰ δὲ θάλασσαν τριήρεις καὶ πλοῖα παντοδαπά 4330) (α), προστίθῃσι καὶ τὰ ἐφεξῆς « χρημάτων δ' ἐν τοῖς θησαυροῖς τέσσαρας καὶ ἑβδομήκοντα μυριάδες ταλάντων, ὡς ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀναγραφαῖς εὐρηται » (β). Τούτων δὲ τῶν χρημάτων ἂν μόνον τὸ δεκατημόριον ὑποτεθῇ ἐκ νομισμάτων χρυσῶν, τὰ δὲ λοιπὰ $\frac{9}{10}$ ἐξ ἀργύρου, εὐρεθήσεται λοιπὸν ὁ μὲν χρυσὸς 74,000 τάλαντα, ὁ δὲ ἀργυρὸς 666,000 τάλαντα, καὶ ἀμφοτέρω ὁμοῦ

(α) Σύμφωνα τούτοις καὶ ὁ Καλλιξενὸς ἀριθμεῖ « Τὰ μέγιστα τῶν πλοίων ἦν παρ' αὐτῷ τριακοντῆρεις δύο, εἰκοσῆρης μία, 4 τρισκαδεκῆρεις, δωδεκῆρεις 2, ἐνδεκῆρεις 14, ἐννείρεις 30, ἐπτήρεις 37, ἐξήρεις 5, πεντήρεις 17· τὰ δ' ἀπὸ τετρήρους μέχρη τριηρημιολίας διπλάσια τούτων· τὰ δ' εἰς τὰς νήσους πεμπόμενα, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, ὧν ἦρχε, καὶ τὴν Λιβύην, πλείονα ἦν τῶν 4,000 » (παρ' Ἀθην. Ε. 203). Τοιαύτας τινὰς τὰς κατὰ ξηράν καὶ θάλασσαν δυνάμεις τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Ἰερώνυμος ἀριθμεῖ (S. Hieron. Comm. in Dan. l. c.)

(β) Ἀππιαν. Ῥωμ. ἱστορ. προσέμ. §. ι. σελ. 13. τόμ. 1. Schweighaus. (βλ. καὶ Annot. t. 3. p. 125). Τὸ δὲ τάλαντον τὸ μὲν Αἰγυπτιακὸν περιεῖχε 80 λίτρας Ῥωμαϊκᾶς ἰσοδυναμοῦσας πρὸς 60 μνᾶς Ἀττικᾶς (6,000 δραχμαί), ὡς ἐκ τῶν Οὐάρωνος ἔγραψεν ὁ Πλίνιος (Hist. N. L. 33. c. 3. §. 15. πρὸς Πολύβ. ἐκλογ. πρὸς 35. Liv. 38, 11). Ὡστε αἱ 74 μυριάδες, ἢ 740 χιλιάδες ταλάντων (πρὸς 60, μνᾶς ἢ 6,000 ἀττικᾶς δραχμαί) ἀπαρτίζευσαι δραχ. 4440000000. ἅλλὰ τὰ περὶ τοῦ Αἰγυπτίου ταλάντου οὐκ εὐρίσκονται ἐπ' ἀκριβὲς διωριμμένα (βλ. ἐφεξῆς §. ιε).

(καθ' ὃν προστίθῃσιν ὑπολογισμὸν ὁ Πριδῶς) συμποσθῇσονται εἰς στερλίγγια 381,562,500. (= 1,788,256,250, δίστηλα τάληρα, ἢ δραχμας 10,729,537,500). Πότερον δὲ σημαίνουνσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀππιανοῦ, ἄρα γε τὴν ἐτησίαν τοῦ Φιλαδέλφου πρόδοτον, ἢ τὸν ἐν τῷ ταμεῖῳ κείμενον ἀπόθετον πλοῦτον; περὶ τούτου οὐδὲν διαφερόμεθα πρὸς τοὺς κριτικούς. Ἐστω οὗτος καὶ ἀπόθετος, ἂν θέλωσι, καὶ λανθάνων, καὶ πλείων τοῦ ἐν χρήσει καὶ φαινομένου, κυρῶν καὶ αὐτὰς τὴν περὶ τοῦ πλούτου γνώμην τοῦ Ῥωμαίου ποιητοῦ (α). Ὁ δ' εὐγνώμων ἀναγνώστης, πρὸς ὁποτέραν τῶν ἐννοιῶν ἀποκλίνη, εἰλεῖται πάντως καὶ κρίνει, πόσον ἀδίκως οἱ ἄνδρες ἠπίστησαν ἀμφιβάλλοντες, εἴ περ ὁ τοσοῦτον πλούσιος, καὶ οὕτω μεγαλόφρων καὶ φιλόμουσος βασιλεὺς ἡδύνατο δαπανῆσαι δύο ἑκατομμύρια στερλίγγειον νομίσματος πρὸς κτῆσιν βιβλίου, ἐνὸς μὲν (ὡς περικροτοῦσιν οἱ κριτικοὶ, τοῦ τεύχους τῶν θείων Γραφῶν), ἀλλ' ὅμως βιβλίου περικλεοῦς καὶ περιβοήτου, ὅπερ εἶχεν ἀναγνούς οὐδεὶς, οὐδ' ὁ μέγιστος τῶν αὐτοῦ προγενεστέρων ἐθνικῶν μοναρχῶν, οὐδ' Ἑλλήνων, οὔτε βαρβάρων βιβλίου περιέχοντος (πλὴν τῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἰδίως ἀνηκόντων ἐθίμων καὶ ἱεροτελεστιῶν), ἱστορίαν πραγμάτων πιστὴν, καὶ νομοθεσίαν ἀγνοτάτην, καὶ προρρήσεις ὑψηλὰς, καὶ φιλοσοφίαν τελειοτάτην ἀπασῶν, ὅσας ἐφιλοσόφησαν πάντες οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου! Ὁ Ἀππιανὸς ὑπῆρχεν Ἀλεξανδρεὺς, φέρει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου καὶ τὰς εἰσέτι τότε σωζομένας δημοσίους τῆς πόλεως ἐκείνης ἀναγραφάς, (κώδικας, ἢ καταλόγους) (β). Τί ἄρα καὶ πρὸς ταῦτα ποιήσουσιν οἱ μισαρισταῖοι;

(α) « Φλάκκος δὲ ποιητὴς ἐπιπερώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὐ μὴ τὰ παρορῶμενα καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων εἰσεῖν » (παρὰ Πλουτάρχ., Λουκούλ. §. 39). Τοιοῦτον ἄθεκτον καὶ ἀπόθετον θησαυρὸν πολλῶν ταλάντων μυριάδων εἶχον καὶ οἱ Πέρσαι Βασιλεῖς πρὸς τὰ παράλογα τῆς τύχης καταφυγὴν (Διόδωρ. ΙΖ. 211. Wes. — Πλουτάρχ. Ἀλεξ.).

(β) Καὶ ὅμως οἱ περὶ τὸν σφῶν Λετρώνα νομίσαντες μὴ ὅτι τὴν μεγάλην παρ' Ἀππιανῷ ποσότητα τοῦ Πτολεμαϊκοῦ θησαυροῦ, ἐξέλαβον τὰ 740,000 τάλαντα πρὸς τὴν ἀξίαν τὰ λάντου χαλκοῦ! (ἦν δὲ παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἐν χρήσει καὶ χαλκοῦν τάλαντον), καὶ διώρισαν ὡς ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 12,333 τάλαντα

ἀπιστήσουσιν ἄρα καὶ τούτῳ τῷ ἱστοριογράφῳ; (λέγοντες ἴσως, ὅτι καὶ οὗτος ἐψεύσατο μεγαλύνων τὴν δοξάν τοῦ Φιλαδέλφου, καθὼς καὶ Ἀριστέας, ὑπερυψῶν τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν!) ἢ καθορῶντες τρανῶς τὸν σεμνότατον Ἀππιανὸν ἐπικυροῦντα τὴν Ἀριστέου διήγησιν, παύσονται ποτε καὶ τοῦτον συκοφαντοῦντες, καὶ πτωχίζοντες τὸν Φιλάδελφον; τοῦτο νομίζομεν· εἰ δ' ἀναβάλονται καὶ ὀκνοῦσι, πεισάτω λοιπὸν αὐτοὺς ὁ Καλλιξένος, (παρ' Ἀθην. Ε, 206), μαρτυρῶν τὸν Φιλαδέλφου μέγαν πλοῦτον σφῆζόμενον ἐν τοῖς θησαυροῖς, μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου Πτολεμαίου (τοῦ Αὐλήτου). « Πᾶς δ' ὁ τοῦ βασιλέως τοῦ Φιλαδέλφου πλοῦτος φυλαχθεὶς, κατελύθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου Πτολεμαίου, τοῦ καὶ τὸν Γαβινιακὸν συστήσαμένου πόλεμον, οὐκ ἀνδρὸς γενομένου, ἀλλ' αὐλήτου καὶ μάγου ».

§. ιγ. Τρίτον. Τὸν Φιλαδέλφου μεγαλήνορα πλοῦτον βεβαιοῦσιν ἰδίως καὶ αἱ πρὸς αὐξήσιν καὶ πλατυσμὸν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἐμπορίου βασιλικώταται πράξεις αὐτοῦ. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐξοχος δημιουργὸς καὶ προστάτης τῆς εἰς Ἀνατολὰς καὶ Λιβύην καὶ τὴν Μεσόγειον καὶ τὰς νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα πλατυνθείσης ἐμπορίας καὶ ναυπορίας τῶν Αἰγυπτίων. Πολὺς δὲ συνήγετο πλοῦτος

ἀργυρᾶ, ἢ περίπου 52,000,000 φράγκα Γαλλικὰ, (βλ. Récompense promise ect-Aunonce contenu dans un papyrus Grec. par M. Letronne p. 13. Paris, 1833). Ἄλλ' ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ταιαύτης ἀργυραμοιβικῆς φαίνεται λίαν παράδοξος, καὶ τὸ πᾶν ἐσφαλμένος. Πρῶτον μὲν τὸ τάλαντον, ἀπλῶς λεγόμενον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν (ὡς εὐρίσκεται καὶ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ), ἔχει πάντοτε σχεδὸν ὑπονοούμενον τὸ ἀργυροῦν· ἔταν δὲ σημαίνει τὸ χαλκοῦν, ἔχει καὶ τοῦτο ῥητῶς προσθεμιμένον. Ἐπειτα, τί ποιήσωμεν τοσαύτας παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς μαρτυρίας τῶν μυριαριθμῶν ἀργυρῶν τε καὶ χρυσῶν ὀνυμαστὶ διωρισμένων τάλαντων τοῦ Φιλαδέλφου θησαυροῦ; ἢ καθεῖνα μεταμειψόμεν πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ χαλκοῦ: Τελευταῖον, βασιλεὺς, ὅστις εἰς ἐν μόνον συμπόσιον (τὸ κατὰ τὴν σκηνὴν) εἶχεν ἐκτεθειμένον μόνον κυλικεῖων καὶ ποτηρίων πλήθος ἀξίων « μυρίων τάλαντων ἀργυρίου » (βλ. ἐφεξ. §. ιγ), ὁ τοιοῦτος ἐτήριος θησαυρὸν ἀπέθετον δῶδε καὶ μὲν ὡς χιλιάδας τάλαντων ἀργυρῶν; ὅθεν καὶ ὁ Droysen (ἐν Rheinisches Museum 111. Jahrg p. 519) τὰ παρ' Ἀππιανῷ ταῦτα τάλαντα ὀρθῶς ἐξέλαβεν ἀργυρᾶ, καὶ ἀνέγαγεν εἰς 895,400,000, τάληρων Προυσσιακῶν.

ἐκ τῶν Ἰνδικῶν ἐμποριῶν μάλιστα, καὶ τῶν Τρωγλοδυτικῶν, καὶ τῆς ἄλλης Αἰθιοπίας, καὶ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. Ὅθεν ἤρχοντο πρώτιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐμπορεύματα τιμιώτατα, ἀπὸ τοῦ ζῶικου γένους (οἷον ζῶα παντοῖα, ἐλεφάντινα ὀστά, χελῶναι ἰνδικαί, σιρικὸν, πορφύρα, μαργαρίται, κτλ.), καὶ τοῦ γένους τοῦ φυτικού, (ἔβενος, κιννάμωμον, βύσσος, ἀρώματα καὶ μύρα παντοῖα), καὶ τοῦ ὀρυκτοῦ (ἀργυρος, χρυσός, λίθων πολυτίμων εἶδη παντοδαπὰ, κτλ.). Μαρτυροῦσι περὶ τούτων οὐ μόνον οἱ συγγραφεῖς, οἷον Ἀγαθαρχίδης, Διόδωρος, Στράβων, Ἀρριανός, Φιλόστρατος, Πλίνιος, καὶ ἄλλοι (α). ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ παρὰ τῷ Καλλιξένῳ πομπή, καθ' ἣν διαγράφονται παντοῖα τῶν τριῶν τῆς φύσεως γενῶν πολυτιμώτατα δείγματα, καὶ τεχνικὰ καὶ αὐτοφυῆ. Ἐκ δὲ τῶν τοιούτων ἐμπορευμάτων εἰσέφερε πολὺς πλοῦτος καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον, « καὶ χρυσόρροας ὁ Νεῖλος ἦν, — χρυσὸν ἀκίβδηλον καταφέρων, ὡς πᾶσιν ἐξαρκεῖν ἀνθρώποις » (Ἀθῆν. Ε, 203), καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου. Ὅστις « πολλῶν βασιλείων πλούτῳ διέφερε, καὶ περὶ πάντα ἐσπουδάκει τὰ κατασκευάσματα φιλοτίμως, καὶ πλοίων πλήθει πάντας ὑπερέβαλλε » (Ἀθῆν. αὐτ.) « καὶ πορίσαι δυνατότατος ἦν, καὶ δαπανῆσαι λαμπρότατος, καὶ κατασκευάσαι μεγαλουργότατος » (Ἀππιαν.). Ἐντεῦθεν καὶ τὰ τοσαῦτα κατασκευάσματα οὐ μόνον τῆς μεγαλουργίας αὐτοῦ, περὶ ὧν εἴπομέν τινα προηγουμένως (§. θ), ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ φιλοτιμίαν. Οἷα καὶ Καλλιξένος ὁ Ῥόδιος ἐξωγράφησε τὰ δύο ἐκεῖνα μάλιστα. α) τὴν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἄκρας (ἐντὸς τῶν βασιλείων) κατασκευασθεῖσαν πολυθαύμαστον σκηνὴν, εἰς ἣν μεταξὺ τῶν ἄλλων πολυδαπάνων κατασκευῶν ἰσπερροῦνται καὶ τὰ κυλίκεια καὶ ποτήρια — πάντα χρυσᾷ καὶ διαλίθα, — κατὰ δὲ τὸν σταθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν ἀναβαίνοντα « εἰς μυρία τάλαντα ἀργυρίου » καὶ β) τὴν περιβόητον πομπὴν « τῆς πολυχρύσου χελιδῆς », καθ' ἣν ἐδαπανήθησαν 2239 τάλαντα καὶ

(α) Βλ. τὰς μαρτυρίας παρὰ τῷ σοφῷ Schmidt Opuscula etc. p. 152.

50 μναὶ εἰς μὴν τοῦ Α Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης τὰ στεφανώματα (α). Ἐκ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων ἐπισκεψάσθω πᾶς τις δίκαιος ἀναγνώστης, εἴπερ ὁ βασιλεὺς οὗτος, ὅστις μόνον εἰς μίαν θῆν πομπικὴν ἡδύνατο καὶ ἔχαιρε τσαυτάς χιλιάδας τάλαντων ἐκχέων, ἔμελλεν ἔπειτα φείσεσθαι, ἢ ἀπορῆσαι δύο ἑκατομμυρίων στερλίσγων εἰς δύο συνάμα πράξεις, οὕτω φιλανθρώπους καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ βασιλικὰς, τὴν λύτρωσιν τῶν σκληροῦς δεσπόταις ἀνόμως δουλευόντων ἐντὸς τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπικρατείας, καὶ τὴν εἰς πάντας ἀνθρώπους κοινοποιήσιν τῆς ζηλωτῆς, ἧς καὶ αὐτὸς οὐ χωρὶς Θεοῦ βουλῆς ἔλαβεν ἕμερον καὶ πόθον, νομοθεσίας τῶν Ἰουδαίων. Καὶ εἴπερ ὁ δαπανήσας 800 τάλαντα εἰς τὸν φωτοφόρον Φάρον ὑπὲρ τῶν *πλωϊζομένων μόνον*, ἐνόμιζεν ἔπειτα δαπάνην μεγάλην, ἂν ἀναλώσῃ τὰ διπλάσια πρὸς ἐρμηνεῖαν βιβλίου, διαταχθέντος ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εἰς φωτισμὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου.

§. ιδ. Τέταρτον καὶ τελευταῖον. Ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν προειρημένων συγγραφέων καὶ παραδειγμάτων ἀπολείπηται παρὰ τισιν ἰσχυρογνωμοῦσιν ἀμφιβολία τις, καὶ δυσπιστία, περὶ τῆς πρὸς ἐρμηνεῖαν τῶν Γραφῶν (κατὰ τὸν Ἀριστέαν) δαπάνης τοῦ Φιλαδέλφου, ἔχομεν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θεοπνεύστων βιβλίων ἄλλο παράδειγμα, λίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ μάλιστα λαμπρόν· (διεμνημόνευσε δὲ καὶ τούτου ὁ Ἑκδικὸς σελ. 141). Ὁ προφητὰνὰξ Δαβὶδ, «κατὰ τὴν πτωχείαν αὐτοῦ ἡτοίμασεν εἰς οἶκον Κυρίου» (δηλαδὴ ναοῦ κατασκευὴν) «*χρυσίου τάλαντων ἑκατὸν*

(α) Ἀθήν. Ε. 196 — 203. Τὰ 2239, ταῦτα τάλαντα ὁ μὲν Ἑκδικὸς (Vindicat. p. 140) καὶ ὁ Δεμάγιστρος (Diss. 3. p. 414) καὶ ἄλλοι (Schmidt l. c. p. 309) νομίζουσι δαπανηθέντα εἰς ὅλην τῆς πομπῆς τὴν κατασκευὴν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου· ἀλλ' ὅσον φαίνεται ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Καλλιξένου, τὸ δαπάνημα τούτου τοῦ νομίσματος ἀναφέρεται εἰς μόνους τοὺς 23 χρυσοὺς στεφάνους, εἰς ἑσπεφανώθησαν ὁ α, Πτολεμαῖος μετὰ τῆς Βερενίκης ἐφ' ἁρμάτων χρυσῶν, καὶ εἰς τὰ (δι' αὐτοὺς διορισθέντα) τεμένη ἐν Λαωδυνῇ. Καὶ οἱ τούτους στεφανοῦντες φαίνονται διάφοροι παρὰ τὸν Φιλάδελφον (βλ. ὁπισθ. Κεφ. Γ. §. η.).

χιλιάδας, καὶ ἀργυρίου τάλαντων χιλίας χιλιάδας ὦ. Πρὸς ταύ-
 τας δὲ προσέθηκε καὶ αὐτὸς ἐξ ἰδίων « τρισχίλια τάλαντα χρυ-
 σίου τοῦ ἐκ Σουφίρ, καὶ ἑπτακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου δο-
 κίμου » (Α. Παρ. κβ, 14. καὶ κθ, 4). Ἀμφότερα δὲ ταῦτα,
 καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα κεφάλαια, ἀναγόμενα εἰς νόμισμα
 στερλιγγεῖον, κατὰ τὸν Πριδῶν ὑπολογισμὸν, (πρὸς τὴν ἀξίαν
 δηλαδὴ τοῦ ἀττικοῦ τάλαντου), ἀπκρτίζουσι πεντακόςκι τεσσα-
 ρακονταεπτὰ ἑκατομμύρια, καὶ πεντακοσία; ἑννενηκοντατρεῖς χι-
 λιάδας, καὶ ἑπτακοσίας καὶ πεντήκοντα στερλιγγεῖους λίτρας. Ἄν
 δὲ πάλιν λογισθῶσι πρὸς τὸ τάλαντον τὸ ἐβραϊκόν, (συγκείμενον
 ἐκ 3000 σίκλων), τότε τὸ ποσὸν ἀναβαίνει εἰς ἔνδεκα χιλιάδας
 καὶ ἑννεήκοντα τέσσαρα ἑκατομμύρια, καὶ ἑπτακοσίας καὶ πεν-
 τήκοντα χιλιάδας στερλιγγεῖων λιτρῶν (ἤτοι διστήλων τάλήρων
 51,997,395,000). Τοσαύτη δὲ ποσότης χρημάτων ὑπερτερεῖ πάντα
 χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς, τῶν γε πλείστων, τῆς
 Εὐρώπης βασιλείων. Καὶ ὅμως εἶχεν αὐτὴν εἰς βασιλεὺς τῆς Ἰου-
 δαίας ἐν βρρχεῖ βασιλεύων ἐπικρατεῖα! Τί λοιπὸν ἐροῦσι καὶ
 πρὸς ταῦτα οἱ Ἀριστεράχοι; κρινούσιν ἄρα καὶ τὸν θεόπνευστον
 συγγραφέα τῆς βίβλου. καθὼς καὶ τὸν Ἀριστέαν (§. 6), λέγοντες
 ὅτι ἄχρειος ἐψεύσατο τοῦ τοσούτου πλούτου τοὺς ἀριθμοὺς, ὅπως
 ἐπιλαμπρύνῃ τὸ μέγεθος τοῦ ναοῦ καὶ τὰ κάλλος, ὡς ἂν ὑπερτε-
 ρούντος ἀπάτας τὰς κατὰ τὴν Οἰκουμένην οἰκοδομὰς; Ἀλλ' ἀπέ-
 στω πάσης εὐσεβοῦς καὶ συνετῆς καρδίας τοσαύτη δυσσέβεια! (α).

(α) Οὗτος ὁ μαθησιαρχὸς ἐκεῖνος Βολταῖρος, μεταξὺ τῶν ἄλλων τοξευμάτων ὧν
 ἐτόξευεν εἰς οὐρανὸν, ἐκωμώδητε καὶ τοῦτον τὸν πλοῦτον τοῦ Δαβὶδ· ἀλλ' ἀπὴν-
 τηρεν ὁ Γάλλος Κλήμας, ἐξελέγχων τὰς βωμολόχους τοῦ σατυρικοῦ παρανοίας, καὶ
 ἀποδεικνύων, ὅτι κατὰ τοὺς Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος χρόνους (καὶ πολὺ ὑστερον)
 ὁ χρυτὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἄργυρος ὑπῆρχε πολὺ κοινότερος καὶ ἡφρονώτερος κατὰ τὴν
 Ἀσίαν, ἢ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἄλλην Εὐρώπην (βλ. τὴν, ἣν ὁ ἀειδύμος Θεοτόκης
 ἀνοήτως μετέφρασεν, α' Ἀνασκευὴν τῆς τελευταίου διερμηνευ-
 θείσης Δεαθῆκης». σελ. 135. Πένη 1794). Τοιούτου πλούτου παλαιοῦ δεῖγ-
 ματα βλέπομεν καὶ πρὸς τοῖς θεοῖς προφήταις· οἷον τὰ τῆς Τύρου (Ἰεζκ. κζ,
 κτλ.), καὶ τὰ τῆς Νινευί (Ναὺμ. β. 9). Εἰσὶ δὲ τινὰ καὶ παρ' Ὀμήρῳ, οἷον χρυσαὶ
 πικνοπλῖαι, ὡς ἡ τοῦ Δυκίου Γλαύκου (Ἠλ. γ' 235), καὶ ἄλλα παλαιὰ καὶ ὁμοῦ καὶ ἑπαθλὰ

Καὶ περὶ μὲν τῆς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ὑπερόγκου φανείσης δαπάνης τοῦ Φιλαδέλφου τσαῦτα.

§. ιε. Οἱ δὲ κριτικοὶ καὶ ἄλλως ἠπατήθησαν παρὰ πολὺ περὶ τὸν ὑπολογισμόν τῆς δαπάνης ταύτης. Ἐξώγκωσαν ὑπὲρ τὸ δίκαιον τὸν σταθμὸν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν παρὰ τῷ Ἀριστεῖα ταλάντων, ἐν ᾧ μετέβαλλον αὐτὰ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν καθ' ἡμᾶς νομισμάτων, καθὼς ἄριστα παρετήρησε καὶ διὰ μακρῶν ἀπέδειξε ὁ Ἐκδικος (α). Τέσσαρα δὲ μάλιστα θεωρεῖ, τὰ ἐφεξῆς.

α) Τὸ ἀττικὸν ἀργυροῦν τάλαντον (ἐπὶ σταθμοῦ = λίτραις 120) ὑπῆρχε τὸ κοινὸν μέτρον, δι' οὗ οἱ ἀρχαῖοι διωρίζον τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ὑπῆρχε δὲ καὶ τάλαντον ἀττικὸν χρυσοῦν, λόγον ἔχον πρὸς τὸ ἀργυροῦν, ὅν τὰ 10: 1, ἢ τὰ 12: 1, ἢ τὰ 13: 1, ὡς ἔγγιστα· (ἦτοι ἐν τάλαντον χρυσοῦν ἰσοστάσιον ἦν κατὰ τὴν ὁλικὴν πρὸς 13 τάλαντα ἀργύρου) (β). Ἀδίκως οὖν ὁ Πριδὼς διο-

τάλαντα χρυσᾶ (Il. I. M. T. Ψ. βλ καὶ τὰ πολύχρυσα ἀνέκτορα. Ὅδ. Δ 73, καὶ II, 87—100 κτλ.). Ἀλλ' ὁ Σαρδανάπαλος ἐν Ἀσσυρίᾳ τελευτῶν, ἐνέθηκεν ἐν ᾗ κατεκῆη πυρρὰ « μυριάδας χιλιάς τάλαντων χρυσοῦ, καὶ ἀργυρίου μυριάδας μυριάδας τάλαντων » (Κτησίας παρ' Ἀθην. IB, 529. πρὸς Διόδωρ. Β, §. 27, 28). Καὶ Κύρος ἐκ τῶν στρατειῶν ἔφερε 34,000 τάλαντα χρυσοῦ, πλὴν τῶν ἀμυθῆτων χρυσῶν κατασκευασμάτων (Plin. I. 38, 3). Περὶ δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅποσα συνέλεξεν ἐκ μόνης τῆς Δαμασκού, βλ. Curtium, 3 16. Πρόσθετε καὶ τὴν Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς πολύχρυσον πομπήν (Ἀθην. Ε, 195). κτλ. Καὶ ταῦτα μὲν καὶ πάμπολλα ἄλλα τοιαῦτα μαρτύρια τῆς καὶ ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ ἐν Ἀσίᾳ πληθύς τοῦ χρυσοῦ, ἣν ἐχλεύασεν ὁ γελοιαστὴς. Ὁ δὲ Ἑλέριος (Not. εἰς Α. Παραλειπ. κβ. 14) ἐνόμισεν ὑπ' ἀντιγραφίῳ ἐσφαλμένον τὸν πολὺν τῶν ταλάντων ἀριθμὸν, ὑποπεύων « μήπως ἀντὶ τοῦ ἑκατὸν χιλιάδας τάλαντων (χρυσίου) ἐγγράπτο μόνον ἑκατὸν τάλαντα· καὶ ἀντὶ τοῦ χιλιάς χιλιάδας (ἀργυρ.) μόνον « χιλία τάλαντα ». Πρὸς τοῦτό πως ἀποκλίνει καὶ Houbigant (Not. Crit. in V. T. vol. 2, p. 295). Ἀλλὰ μάτην ὑπόπτευσαν καὶ οὗτοι οἱ κριτικοὶ τὸ ἱβραϊκόν. Καὶ γὰρ καὶ οἱ Ο, τὸν αὐτὸν συμφώνως ἐξέφρασαν ἀριθμὸν (πρὸς βλ. καὶ Ἰώστ. Ἀρχ. Ζ. ιδ. 10)· συμμαρτυροῦσι δὲ καὶ τὰ μνημονευθέντα παραδείγματα τῶν ἔξω ἱστορικῶν (βλ. καὶ Σημ. εἰς Ἀνασκουήν, κτλ. σελ. 494· καὶ Calmet. Comm. in I. Chronic. I. c.).

(α) Vindication etc. p. 142—155. πρὸς βλ. καὶ Demagistr. I. c. p. 414. Sqf.

(β) « Τὸ χρυσίον τοῦ ἀργυρίου δεκαπλάσιον » (Πολυδ. Θ. 5, 76 ἐκ μαρτυρίας τοῦ Μενάνδρου· ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου ἀνάστασιν, πληθυνθέντος ἐν Ἑλλάδι μᾶλλον τοῦ χρυσοῦ). Πρῶτερον δὲ ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος « ὁ χρυσὸς (ἀργύρου) οὐκ ἐκασταίος ἦν » (Πλάτ. Ἰππάρχ.). Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἡροδότου

ρίζει τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀναλογίαν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον ὡς 16: 1 (α). Κατὰ δὲ τὴν ὀρθὴν ἀναλογίαν τοῦ 13: 1 λογιζόμενα τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ τάλαντα (1046 ἄργυρᾶ, καὶ 516 χρυσᾶ), ἀποτελοῦσι συνάμα λίτρας στερλίνγελους 302, 637, καὶ 10 σελίγγια. Ὡστε οἱ ἐκτιμήσαντες τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ τάλαντα εἰς 1,918,537 (ἢ καὶ δύο ἑκατομμύρια) στερλίνγια (βλ. §. δ) μόνον τὸ ἕκτον μέρος τούτων κρητήσαντες, δύνανται ἀκινδύνως ἀποδοῦναι τὰ λοιπὰ τῆς ποσότητος ταύτης εἰς τὸν ζάπλουτον αὐτῆς δεσπότην, τὸν Φιλάδελφον, ἵνα μῆτε οὗτος πτωχεύσῃ χάριν ἐνός βιβλίου, μῆτε λίαν ἄτοπα δοκῇ παρ' αὐτοῖς ὁ Ἀριστέας ἱστορῶν!

β) Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καὶ ἐπὶ νομίσματος τὸ ἄργυροῦν τάλαντον ὡς μέτρον κοινόν, πρὸς ὅπερ ἐλογίζοντο τὴν ἀξίαν ὧλων τῶν χρυσῶν καὶ ἄργυρῶν νομισμάτων· α τὸ τάλαντον μέγιστόν ἐστι χρυσοῦ καὶ ἄργυρίου μέρος » (ἴσ. γρ. μέτρον. Πολυδ. Θ. ζ, 52)· καὶ πρὸς τοῦτο τὸ τάλαντον ἀνῆγον ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς τὰ κεφάλαια τῆς ἀξίας τῶν ἄργυρῶν καὶ χρυσῶν νομισμάτων (β). Ἐν δὲ τάλαντον

(Γ, 95) « τὸ χρυσίον τρισεκαεσάσιον ἐλογίζετο » (βλ. καὶ Demagistr. l. c. p. 416). Περὶ δὲ τοῖς ἀρχαιοτάτοις, ἀδελφον ὅπως κυρίως ἦν ὁ τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον λόγος· « Περὶ τοῦ τάλαντου τῶν Ἑλλήνων (λέγει ὁ Σχολ. Ὁμήρου εἰς Ἰλ 1, 122), βραχύ τι τὸ τάλαντον τοῦ χρυσοῦ ἐστὶ παρ' αὐτοῖς· ὡς καὶ Διφίλος ἐν Ἀργύρῳ, βραχύ τι τὸ τάλαντον φησὶ· Τάλαντον, οὐ τάλαντα· ταῦτα δὲ ἐστὶ χρυσοῦ τάλαντον. πρβλ. καὶ Πολυδ. Θ. ζ. « παρὰ τοῖς ἐπ' Ὁμήρου ὀλίγον ἡδυνάτο τὸ τάλαντον ».

(α) Priccaux praef. in Histor. Jud. Ὁ δὲ γελοιοκτῆς Βολταῖρος πολὺ θαυμάσιον ἐσοφίσθη, διορίσας τὴν ἀναλογίαν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον ὡς 20: 1. ἵνα πρὸς τὸ ἀπιστότερον δῆθεν ἐπαυξήσῃ τὸν Σολομῶντος πλοῦτον (βλ. Ἀνασκευὴν κτλ σελ. 134).

(β) « Χρήματα δὲ — εἰς ἄργυρον λογισθέντα, τάλαντα πέντε τῶν τριηκλίων » (Ξενοφ. Κυροπαίδ. γ. σελ. 68 ἐκδ. Paris 1625). Καὶ, « οὓς χρυσὸν ἐς πενήκοντα τάλαντα ἄργυρίου » (αὐτ. Ἑλλην. γ. σελ. 502). Καὶ παρ' Ἀθηναίων (ε, 197) τὰ χρυσᾶ καὶ ἄργυρᾶ σκευὴ ἐκτιμῶνται κοινῶς εἰς ἑκατὸν τάλαντα ἄργυρίου (βλ. ὁπιθ. §. γ). Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων δόσις καὶ λήψις (βλ. Πολυδ. Ἑλογ. κεφ. λε. πρβλ. καὶ κεφ. κη — καὶ Liv. 38. c. 8. 11). Περὶ δὲ τῷ Ἀριστέᾳ ἀναγινώσκωμεν, ὅτι τὸ πρῶτον ὁ Φιλάδελφος ἐκάστοι (τῶν Θ, πρεσβυτέρων) « τρία τάλαντα προσέταξεν ἄργυρίου δοθῆναι, καὶ τὸν ὑποκαταστήσαντα παῖδα » (διότι, ὡς ἐξ ἄργυρῶν συγκείμενα δραχμῶν, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης ἵνα καὶ διὰ τινας

ἀργυροῦν ἄττικόν ἐτιμᾶτο 6000, δραχμῶν ἀργυρῶν ἄττικῶν (α). Καὶ κατὰ τοῦτον πάλιν τὸν νομισματικὸν ὑπολογισμὸν ἀποδείκνυσιν ὁ ἔκδικος ὅπερ ἀνωτέρω διώρισε κεφάλαιον τῶν 302, 637 στερλινγγίων λιτρῶν, καὶ ταῦτα κατὰ λόγον τοῦ ἄττικοῦ τάλαντου.

γ) Ἀλλὰ τὸ τάλαντον κατὰ χώρας ἦν διάφορον, καὶ ὑποδιηρεῖτο μὲν πανταχοῦ σχεδὸν εἰς μνᾶς, καὶ δραχμάς· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τόπους αἱ μναὶ καὶ δραχμαὶ διέφερον κατὰ τὴν ὁλκὴν, ἢ τὸν σταθμόν, διὸ καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ ἡ τοῦ τάλαντου ὁλκὴ καὶ ἀξία διέφερε κατὰ πολιτείας ἀναλόγως, κατὰ τε προσθήκην καὶ ὑφαίρεσιν (β). Καὶ ὥφειλον ἄρα πάντως οἱ περὶ τὸν Πριδὼν ὀρίσαι πρῶτον ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν τοῦ Αἰγυπτίου τάλαντου, καὶ ἐπειτα τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ κεφάλαιον τῆς Φιλαδέλφου δαπάνης μεταβαλεῖν εἰς ἀγγλικὸν νόμισμα. Εἰ δὲ τοῦτο ἐποίουν, οὐκ ἂν εὕρισκον ἴσως αἰτίαν οὕτως ἀφειδῶς καταδικάσαι τὸν Ἀριστέαν. Πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι τὸ ἄττικὸν ἀργυροῦν τάλαντον συνίστατο ἐξ 6,000 δραχμῶν, ἢ 80 λιτρῶν ῥωμαϊκῶν, ὡς Πολύβιος καὶ Λίβιος μαρτυροῦσιν (γ)· 80 λιτρῶν ῥωμαϊκῶν καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν τάλαντον ὁ Πλίνιος εἶπε, κατὰ τὴν Οὐάβρωνος αὐθεντίαν (δ)· καὶ φαίνεται λοιπὸν κατὰ τούτους τὸ Αἰγυπτιακὸν ἢ Ἀλεξανδρινὸν τάλαντον ἴσον τῷ Ἀττικῷ, κατὰ τε τὴν νομισματικὴν ἀξίαν, καὶ κατὰ τὴν σταθμικὴν, ὡς ἐκ τοῦ Γαληνοῦ συνάγεται (ε). Ἀλλ' ὅμως ἐτέρωθεν ἀναφαίνονται ἄλλαι δυσκολίαι.

ὑπὲρ τοῦ φορτοφόρου μετακομισθῶσι διὰ τὸ βάρος). Τὸ δὲ δεύτερον ἔδωκεν ὁ Φιλάδελφος ἐκάστην χρυσοῦ τάλαντα δύο (πρὸς τὸ ἀργυροῦν καὶ ταῦτα λογιζόμενοι, ἀλλ' ἴσως ἐκ χρυσοῦ συγκείμενα νομίσματος· ὅθεν οὐδὲ φορτοφόρος εἰτάγεται κομιστής). Βλ. Ἀριστ. σελ. 33, 35. Hody.

(α) Τὰ δέκα τάλαντα = 60000 δραχμαῖς, ὑπῆρχον ἰσότημα 3000 θαλαίαις (Ξενοφ. Κύρ. Ἀναβ. Α. σελ. 16α). Ὁ δὲ θαλαίαις, ἰσότημος πρὸς χρυσοῦν στατήρα ἄττικόν (Πολύβ. Θ. 5. Σχολ. Ἀριστοφ. Ἑκκλ. 598. Σουῖδ. λ. θαλαίαις. Διόδωρ. κτλ. Καθὼς δὲ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς 80, Penny — weight ἀργύρου, ἢ 5, Penny — weight χρυσοῦ, πεισθεὶς μίαν λίτραν στερλινγγίαν, οὕτως 6000 δραχμαὶ ἀργυραὶ, ἢ 300 χρυσαὶ (θαλαίαι), ἢ 600 δραχμαὶ χρυσαὶ, πεισθεὶς ἐν τάλαντον ἄττικόν. — (β) Πολύβ. Θ. 5. 86. Plin. H. N. L. 35. p. 705. A. Gell. 3. c. 17.

(γ) Πολύβ. Ἑκκ. πρὸς 35, καὶ Liv. 38. c. 11. — (δ) Plin. L. 33. p. 614.

(ε) Γαλην. περὶ μέτρ. καὶ σταθμ. γ. τόμ. 13. σελ. 976. πρόβλ. καὶ σελ. 981.

δ) Τὸ σταθμικὸν τῶν Αἰγυπτίων ἢ Ἀλεξανδρινῶν τάλαντον ὑπῆρχεν ἄρα ἰσοδύναμον πρὸς τὸ παρ' αὐτοῖς τούτοις νομισματικόν; ἢ καὶ πρὸς τὸ ἄττικόν, ὡς ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἐξ ὧν ἀπληρτίζετο δραχμῶν; Περὶ τούτου ἀμφιβάλλεται. Καὶ βλέπομεν σαφῶς πολλὴν σύγχυσιν τῆς ἀξίας τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ τάλαντου πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἄττικων δραχμῶν. Ὁ Ἀππιανὸς λέγει τὸ Εὐβοϊκὸν τάλαντον ἄξιον 7000 δραχμῶν Ἀλεξανδρινῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τάλαντον τῶν Εὐβοέων ἔσχυεν 10000 δραχμὰς ἄττικάς, ἄρα τὸ τάλαντον τὸ Ἀττικὸν ὑπῆρχε τοῦ τῶν Ἀλεξανδρέων ὑποδεέστερον, ὡς τὰ 7 πρὸς τὰ 10. Ἀλλ' ἐν τούτῳ μὲν ἴσως ἔγκειται τις ὑπόνοια πλάνης (α). Ὁ δὲ Πολυδεύκης (Θ, ς, τμ. 85, 86), πᾶν τούναντίον ἀποφαίνεται, τὸ τάλαντον τῆς Ἀλεξανδρείας ἄξιον 1500 δραχμῶν ἄττικων. Καὶ αὐτὴ ἡ Κλεοπάτρα λέγει τὴν Αἰγυπτιακὴν δραχμὴν τὸ ἐκτμηόριον τῆς Ἀττικῆς (παρὰ Γαλήν. περ. μέτρ. κεφ. 10). καὶ ἐπομένως τὸ Αἰγύπτιον τάλαντον ὑπῆρχεν ἴσον κατ' ἀξίαν πρὸς μόναν 1000, δραχμὰς ἄττικάς. Ὁ δὲ τέλος Ἡρων νῦν μὲν λέγει τὸ Πτολεμαϊκὸν τάλαντον ἰσοδύναμον πρὸς 1500, ἄττικὰς δραχμὰς· ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν εἶπεν, ὅτι μία Πτολεμαϊκὴ μνᾶ ὑπῆρχεν ἰσοδύναμος πρὸς τὸ πεμπτημόριον τῆς Αἰγυπτιακῆς μνᾶς, καὶ ἐπομένως τὸ Πτολεμαϊκὸν τάλαντον ἦν ἴσον 2000, δραχμαῖς ἄττικαῖς (β).

(α) Ἀππιαν. Ε. 2. πρὸβ. Letronne l. c. p. 14. Ὁ δὲ Droysen l. c. p. 518, πῶς τὸν τοῦ Εὐβοϊκοῦ τάλαντου λόγον πρὸς τὸν τοῦ Ἀττικοῦ ὡς 75: 73: ἐξάγει τὸ Ἀττικὸν τάλ. = 6813 $\frac{1}{3}$; δραχμαῖς ἀργυρ. Ἀλεξανδριναῖς, ἴσαι = 1210. ταλῆρ. Προυσιακαῖς. κτλ. Ἄλλοι δὲ τινες ἐνόμισαν, ὅτι τὸ Αἰγυπτιακὸν ἀργυρεὺν τάλαντον ὑπῆρχεν ἰσοδύναμον πρὸς δύο ἄττικά τάλαντα ἀργυρᾶ, ὡς συνήγαγον ἐκ τοῦ Φήστου (Festi). ἀλλ' εὐδὲ τούτων ἡ γνώμη ἐξέρωται (Vindication etc. p. 153). Μόνον τὸ Ἀλεξανδρινὸν διδραχμεὺν τίθεται ἴσον πρὸς τέσσαρας δραχμὰς ἄττικάς, ἢ πρὸς ἓνα σίκλον Ἑβραϊκόν (ἰωσ. ἀρχ. γ. 8. α. πρὸβ. ἐφεξ. βιβλ. Β. κεφ. Δ. §. κ'). Ἦστε μία Ἀλεξανδρινὴ δραχμὴ ὑπῆρχεν ἰσοστάσις πρὸς δύο ἄττικάς· ἀλλὰ τοῦτο πάλιν ἀντιβαίνει πρὸς τὰς ἐφεξῆς μαρτυρίας. Μήποτε οὖν καὶ τὸ Ἀλεξανδρινὸν τοῦτο διδραχμον ἀνῆκεν εἰς ἐκείνα τὰ νομίσματα τῶν Αἰγυπτίων, ὅτινα (καθὼς λέγουσιν) ἐκρίνοντο ἰδίως κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄττικων; (βλ. Letronne. l. c. p. 11).

(β) βλ. Notas εἰς Πολυδεύκ. Θ. ς, τμ. 85, 86. σελ. 1067, 1068. πρὸβ. Aug. Maij ad calem Iliad. Gr. p. 156. Οὕτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς περικλητὴς φιλόλογος Βοϊκ.

Ἐν τοσαύταις οὖν τῶν ἀρχαίων καὶ αὐτῶν τῶν νεωτέρων περὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ταλάντου διαφωνίαις, πῶς ἐθάβησαν οἱ περὶ τὸν Πριδὼν ὀρίσαι τὴν τούτου ἀξίαν, οὕτως ἀποφαντικῶς ἀνάγοντες τὸ κεφάλαιον τῆς Φιλαδέλφου δαπάνης εἰς τὸ στεργίγγειον (ἢ καὶ ἄλλο οἰονδήποτε τῶν νεωτέρων) σύνηδες νόμισμα; Ἐάν δὲ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστέῳ Αἰγυπτιακοῦ ταλάντου ἡ ἀξία λογισθῇ τὸ τρίτον τοῦ Ἀττικοῦ, ἦτοι, 2000 δραχμῶν ἀττικῶν (κατὰ τὸν Ἡρώνα), ἢ τὸ τέταρτον τοῦ Ἀττικοῦ, ἦτοι, 1500 (κατ' αὐτὸν πάλιν τὸν Ἡρώνα καὶ τὸν Πολυδεύκην), ἢ, τέλος, τὸ ἕκτον, ἦτοι, 1000 μόνον (κατὰ τὴν Κλεοπάτραν), τί ἄλλο μένει, εἰ μὴ, ἢ τὸ τρίτον, ἢ τὸ τέταρτον, ἢ τὸ ἕκτον μόνον μέρος τοῦ πρὸς τὴν ἐξακισχιλιόδραχμον τοῦ ἀττικοῦ ταλάντου τιμὴν ἐκλογισθέντος κεφαλαίου τῆς δαπάνης τοῦ Φιλαδέλφου; Εἰ δ' ἔστιν ἀκριβὴς ἡ τῶν ἀττικῶν δραχμῶν καὶ ταλάντων πρὸς τὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀναλογία, ἣν συνήγαγον οἱ νεώτεροι ἐκ τῶν σφωζομένων καθ' ἡμᾶς Πτολεμαϊκῶν μεταλλοσάμων (médaillies), τὸ μὲν τάλαντον τὸ Ἀλεξανδρινὸν ἴσχυε τὰ τέσσαρα τῶν πέντε μερῶν τοῦ Ἀττικοῦ (ἦτοι περιεῖχε 4,200 φράγκα, τὸ δ' ἀττικὸν ἡδύνατο δραχμᾶς 6,000)· ἡ δὲ δραχμὴ ἡ Ἀλεξανδρινὴ ὑπῆρχε περίπου $\frac{1}{100}$ τῆς Ἀττικῆς (α).

χως διαρίκει τὸ Ἀλεξανδρ. τάλαντον = $\frac{1}{4}$ τοῦ Ἀττικοῦ (Böckh Staatshaushalt. I, 20). Ὅτι δὲ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀργύριον ὑπῆρχεν ἐλάσσονος ἐκτικῆς καὶ ἀξίας παρὰ τὸ ἀττικόν, φαίνεται καὶ ἐκ τινος χωρίου τοῦ Λαερτίου (ἐπαρέλειπεν ὁ Ἑκδικος), τὸ ἐφεξῆς: «Ἐφασκε δὲ (Ζήνων) τοὺς μὲν τῶν ἀσכולίκων λόγους καὶ ἀπρητισμένους ἐμοῖς εἶναι τῷ ἀργυρίῳ τῷ Ἀλεξανδρινῷ, εὐφράτους μὲν καὶ περιγεγραμμένους, καθὰ καὶ τὸ νόμισμα, οὐδὲν δὲ διὰ ταῦτα βελτίονας· τοὺς δὲ τούναντιον ἀφωμοῖσι τοῖς ἀττικαῖς τετραδράχμοις, εἰχ' μὲν κεκομμένους καὶ σκολίκους, καὶ ἑλκεῖν μὲν τοῖς πολλὰς τὰς κεκαλλιγραφημένας λέξεις» (Λαέρτ. Ζ. α §. 19. πρὸς. καὶ Menag. Observ. p. 274 καὶ 390). Μιμνῆται δὲ καὶ ἄλλοι οἱ Λαέρτιος «μὲν δ' Ἀλεξανδρινῶν» (Βιέλ. Δ. ζ. §. 4. καὶ ἄλλοι οἱ «ὁ βολῶν Ἀλεξανδρινῶν» (H. 331) κτλ. Βλ. καὶ Ἐπιφάν. περὶ μίτρ. καὶ I. Scaliger. de Re nummaria. - Gronov. de Pecun. veter. — Leusden Philol. Hebr. mixt. p. 29. — Ed. Bernard. de mens. et ponderib. veter. πρὸς καὶ ἐφεξῆς κεφ. x. §. 1. σημ.

(α) βλ. Letronne l. c. p. 14.

ἵστε καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀναλογίαν ἐλαττοῦται πλέον ἢ τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ πολυβρυλλήτου δαπανήματος. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλις, καὶ χάριν τῆς ἀκριβείας μᾶλλον, ἢ πρὸς ὑποφυγὴν τοῦ διαβαλλομένου πλήθους τῆς Φιλαδέλφου δαπάνης. Ἐξογκούτωςαν αὐτὴν οἱ ἄνδρες πρὸς τὸ δοκοῦν οὐ φροντίς Ἀριστέα. Ὁ Φιλάδελφος καὶ ἤθελε καὶ ἡδύνατο καὶ χίλια καὶ πολλαπλάσια τάλαντα δαπανῆσαι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς, εἰς ἣν ὠρμήθη θεόθεν, ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν.

§. 15. Ἄλλο δὲ τι θεωροῦμεν ἤδη, τὸ ἐφεξῆς. Περὶ τὴν λύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων φαίνεται τις διαφωνία μεταξὺ Ἀριστέου καὶ Ἰωσήπου (κατὰ τὰς νῦν φερομένας ἐκδόσεις), καὶ αὕτη τριπλῇ, περὶ τε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ περὶ τὸ ποσὸν τῶν κατὰ κεφαλὴν δοθέντων λύτρων, καὶ τὸ τούτων κεφάλαιον, ἀναγόμενον εἰς τάλαντα. Καὶ ταύτης τῆς διαφωνίας καθήψαντο γενναίως οἱ μωμοσκοποὶ λέγοντες. α. Εἰ μὲν ὁ Πτολεμαῖος ἐπλήρωσε 660, τάλαντα πρὸς λύτρωσιν ἑκατὸν χιλιάδων αἰχμαλώτων, ἀνὰ εἴκοσι δραχμὰς κατὰ κεφαλὴν (ὡς ἔχει ὁ Ἀριστέας), τότε λοιπὸν οἱ αἰχμαλῶται ἦσαν οὐχὶ 100,000 χιλιάδες, ἀλλ' 198,000. Εἰ δὲ καὶ ἐπλήρωσε 460 τάλαντα λύτρα ἐπὶ χιλιάδων ἑκατὸν εἴκοσι, ἀνὰ ἑκατὸν εἴκοσι δραχμὰς κατὰ κεφαλὴν (ὡς ἔχει ὁ Ἰώσηπος), τότε λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰχμαλώτων μολὶς ἀναβαίνει εἰς 23,000 χιλιάδας. ἵστε καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἀντιφάσεως προδίδεται σαφῶς ὁ Ψευδαριστέας η.

Ἀπαντῶμεν.

§. 15. Ἄλλ' ἐάν (ἀνθυπέβαλε προχειρῶς ὁ Ἑκδικος), ἐάν ἐκ ταύτης τῆς ἀντιφάσεως συνάγεται ψεύστης τις, καὶ οὐχ ὁ γνήσιος Ἀριστέας, ὁ συγγράψας τὴν ἱστορίαν, ἔπεται λοιπὸν, ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος συνέγραψε τὴν Ἀρχαιολογίαν (ἥς μέρος ἡ τοῦ Ἀριστέου σύνοψις ἀποτελεῖ), διότι καὶ οὗτος πάλιν ἐν τούτοις ἀντιφάσκει πρὸς Ἀριστέαν· ἀλλὰ τοιαύτην κρίσιν ἐν ἄλλοις συγγράμμασιν οὐδεὶς τῶν φιλολόγων (ὅσον ἡμεῖς οἶδαμεν), ἐτόλμησε μέχρι σήμερον ἐξενεγκεῖν. Οἶδασι δὲ πάλιν καὶ αὐτοὶ οἱ κριτικοὶ, ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε κρίνει τὸ γνήσιον τῶν συγγραφῶν ἐκ τῶν σφαλμάτων τῶν ἀντιγραφῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰχμαλώτων, ὁ Ἰώσηπος, τρεῖς μνημονεύσας ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ (Ἀρχ. IB, 6) τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, ἀπαξ μὲν ἔχει δώδεκα, δις δὲ ἐφεξῆς γράφει δέκα τὰς μυριάδας, ὅσας καὶ Ἀριστέας (βλ. ὅπισθ. σελ. 466 σημ.) τίς οὖν ἀμφιβάλλει, ὅτι καὶ ἀργόμενος τοῦ κεφαλαίου ἔγραψεν ὁ ἀρχαιολόγος κακῶς δέκα τὰς μυριάδας; ἡ δὲ τῶν ἀντιγραφῶν ἀπροσεξία μετεποίησεν εἰς δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, ὡς ἀρεῖλεν ἐφεξῆς καὶ τὴν προκειμένην περὶ πρόθεσιν, ἣτις σφίζεται ἐν τισιν ἀντιγράφοις (α). Ἰὼτε περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων οὐδεμία φαίνεται τοῦ Ἰωσήπου πρὸς τὸν Ἀριστέαν διαφωνία. Μένει ἤδη ἡ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ κεφαλὴν δοθέντων λύτρων, καὶ ἡ περὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἐκ τούτων συμποσούμενων τάλαντων. Ὁ μὲν οὖν Ἀριστέας ἔχει κατὰ κεφαλὴν 20 δραχμὰς, τὸ δὲ ὅλον 660 τάλαντα. Ὁ δὲ Ἰώσηπος, αὐξάνων τὸ κεφαλικὸν εἰς 120 δραχμὰς, καταβιβάζει τὴν ὅλην τῶν λύτρων ποσότητα εἰς τάλαντα 460. Ἀντίφρασις τρανὴ καὶ προφανής. Ἀλλὰ καὶ ὧδε προφανῶς ἐσφάλησαν οἱ ἀντιγραφεῖς· διότι πᾶς τις ὁμολογεῖ, ὅτι οἰουδήποτε συγγραμματος ὁ πιστὸς ἐπιτομεὺς ἀποδίδωσιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως ἀναλλοίωτον ἐν πᾶσι καὶ ἀμετάβλητον. Καὶ τοῦτ' ἐπραξεν ὁ Ἰώσηπος περὶ τὸν Ἀριστέαν. Εἰ δὲ καὶ μετέβαλλε τὰ περιστατικά τῆς ἥν συνέτεμεν ἱστορίας, οὐτ' ἐπιτομὴν

(α) « Ὅντας δώδεκα μυριάδας τὸν ἀριθμὸν » (ἄλλο χειρόγραφον. « ὅντας περὶ δώδεκα κτλ. Ἰωσήπ. αὐτῆς. § 1 σελ. 585 τ. α. Παν.). Ὅτι δὲ καὶ περὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν ἐγένετο παράπτωμα τῶν ἀντιγραφῶν μαρτυρεῖ ἐκ τοῦ σὺνεργου ἄλλο παρόμοιον. Αὐτὸ τὸ « δέκα μυριάδων » (Ἰωσήπ. IB, β, § 3), καθὼς ὁρθῶς ἐξέδωκεν ὁ Ἀθεράμπιος, εὐρίσκεται ἐν τισι χειρογράφοις ἐν δελτα ἐκ δὲ τῶν τοιούτων χειρογράφων διήλθε τὸ παράπτωμα καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ Βασιλείᾳ καὶ Γενεύῃ ἐκδόσεις τοῦ Ἰωσήπου (βλ. Havercamp. ibid.). Ὅθεν ἠπατήθη καὶ Ὁδίσ (βλ. ὅπισθ. σελ. 466). Καὶ ἄλλα δὲ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς σφάλματα ἀντιγραφῶν ἐτερέρῃσαν ἐν τοῖς Ἰωσήπου (βλ. περ. Ἰουδ. πολ. Ζ. 10 §. 4 σελ. 435 Παν. τόμ. 2 κτλ.). Σημειώσκει δὲ, ὅτι ὁ Ἐκδικὸς ἐπράτησεν ὡς γνησίαν τὴν ἀπαξ παρ' Ἰωσήπου τῶν δώδεκα μυριάδων γραφὴν, καὶ πρὸς ταύτην ἔπειτα λαίπην διορθοῖ τὴν ἄλλην τὴν δις μὲν παρ' Ἰωσήπου, πανταχοῦ δὲ παρὰ τῷ Ἀριστίᾳ γραφὴν, δέκα (Vindication eet. p. 158). Ἄλλ' ἡ διόρθωσις, τὸ γ' ἔμοι δοκοῦν, βιαστέρα φαίνεται, καὶ χωρὶς ἀνάγκης οὐδεμιᾶς. βλ. ἐν τοῖς ἑφεξῆς σελ. 570.

εποiei τότε πιστήν, καὶ πᾶς τις ἂν ἐπίστευε τῇ συγγραφῇ μᾶλλον, ἢ τῷ συνοφιστῇ. Νῦν δὲ πάντα τ' ἄλλα, καὶ τὰ καιριώτατα μάλιστα, συμφωνῶν ὁ Ἰωσήπος, φανερόν, ὅτι καὶ τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς ἔγραψε τοὺς αὐτοὺς, οὓς εἶχε καὶ Ἀριστέας· οἱ δὲ μεταγραφεῖς, εἴτε περὶ τοῦτον, εἴτε περὶ ἐκεῖνον, ἢ καὶ ἐν ἀμφοτέροις μετέβαλον ἐξ ἀπροσεξίας τὰ ἀριθμητικὰ στοιχεῖα (οἷον συμβέβηκε καὶ περὶ πολλὰς ἄλλας τῶν ἀρχαίων συγγραφάς). Τῶν μὲν οὖν κατὰ κεφαλὴν λύτρων τὸν ἀριθμὸν οἱ μὲν τινες ἐξέλαβον ἡμαρτημένον ἐν ταῖς Ἰωσήπου, καὶ προτιμῶσιν, ὡς μᾶλλον γνήσιον, τὸν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ (τὰς εἴκοσι δραχμὰς) (α). Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἑκδικὸν προκρίνουσι μᾶλλον (καὶ λίαν ὀρθῶς, ὥς γε καὶ ἡμῖν δοκεῖ) τὰς παρ' Ἰωσήπῳ ἑκατὸν εἴκοσιν (β). Εἴπομεν δὲ πρὸ μικροῦ (σελ. σελ. 568. σημ.), ὅτι καὶ τὸν ἀπαξ εὐρισκόμενον παρ' Ἰωσήπῳ ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων (τὰς δώδεκα μυριάδας) ἐκράτησαν ὡς μᾶλλον γνήσιον οἱ περὶ τὸν Ἑκδικόν. Τούτους οὖν τοὺς ἀριθμοὺς πολλαπλασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους, εὐρίσκουσι τὸ κεφάλαιον τῶν λύτρων συμποσούμενον ὅλον εἰς 14,400,000 δραχμὰς· καὶ ταύτας ἀνάγοντες εἰς ἄττικά τάλαντα (ἀνὰ 6,000 δραχμὰς) εὐρίσκουσι προκύπτειν τάλαντα 2,400. Ὅθεν κρίνουσι πρῶτον, ὅτι ὁσάκις ὁ Ἰωσήπος μνημονεύει τῶν τάλαντων τὸν ἀριθμὸν, ἔγραψεν αὐτὸν ἐν στοιχείοις ἀριθμητικοῖς· ἔγραψε δὲ τοῦτον δις, πρῶτον μὲν ἐν τῷ

(α) Βλ. εἰς Ἰωσήπ. ΙΒ β. § γ. σημ. Haverc. καὶ Usser. in Annal. V. T. ad an. 3727.

(β) * Τὰ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ τάλαντα φανερόν, ὅτι ἦσαν αἰγυπτίαν, ἢ ἀλεξανδρινά· αἱ δὲ εἴκοσιν αἰγυπτιακαὶ δραχμαὶ ἀπετέλουσαν μόλις τὸ 3 $\frac{1}{2}$, ἢ γοῦν τὸ πέμπτον μέρος τῆς ἁγριαῆς δραχμῆς (κατὰ τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας τοῦ Πολυδεύκου καὶ τῆς Κλεοπάτρας), ἀλλὰ τοσοῦτον ποσὸν λίαν ἐστὶν εὐνελές καὶ ἀσημαντὸν λύτρων ἐκαστοῦ αἰχμαλώτου, καὶ ἐπομένως ἀπίθανον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ μεταγραφεῖς τοῦ Ἀριστέου ἔγραψαν μόνον κ(20) ἀντὶ ρκ(120)· καὶ αὕτη ἡ γνησία γραφὴ διεσώθη παρ' Ἰωσήπῳ (βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. Κ. § ε). Ὅτι δὲ αἱ 120 αἰγυπτιακαὶ δραχμαὶ ἦσαν ἰσοδύναμοι 30 σίκλων ἐβραϊκῶν, καὶ οὕτως εἶχον τινα σχέσιν πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου διαωρισμένην τιμὴν τῶν αἰχμαλώτων, τοῦτο, λέγει ὁ Ἑκδικος, λίαν ἀσύστατον ἐφαντάσθησαν οἱ κριτικοί. Vindication of the history etc p. 157—159 (βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. Κ. § δ)

« πλειόνων δέ, ἢ βυ (= 2,400) ταλάντων », ὅπου νῦν ἀναγινώσκειται ὁλόγραφον μόνον τὸ τετρακοσίων· δεύτερον δὲ ἐν τῷ « ὑπὲρ βυξ (= 2,460) », ὅπου νῦν μόνον « ἐξήκοιτα καὶ τετρακόσια » (Ἰώσηπ. σελ. 587, 588. Hav.) (α). Ἐκ δὲ τούτου συμπεραίνουσι λοιπὸν, ὅτι ὁ μεταγραφεὺς ἐπλανήθη παραλιπὼν ἐν ἑκατέροις τοῖς χωρίοις τὸ στοιχεῖον β, (= δισχιλία). Πρὸς δὲ ταύτην τὴν διόρθωσιν κρίνουσι τρεπτέα καὶ τὰ τοῦ Ἀριστέου, πολλῶ γε πλεόν ἐν ἐκείνῳ πλανηθέντων τῶν ἀντιγραφῶν. Καθότι τὸ μὲν πρῶτον ἔγραψαν καὶ ἐκὶ ὑπὲρ τὰ τετρακόσια (ἀντὶ « ὑπὲρ τὰ βυ », ἢ δισχιλία τετρακόσια)· τὸ δὲ δεύτερον διέφθειραν πολὺ χεῖρον, γράψαντες πάλιν « ἐξακοσίων ἐξήκοιτα » (ἢ ἐν ἀριθμοῖς χξ, ἀντὶ βυξ, ἢτοι δισχιλίω τετρακοσίων ἐξήκοιτα). Ταῦτα κρίνουσιν οἱ περὶ τὸν ἔκδικον, λίαν εὐφυῶς διαλλάττοντες τὸν Ἀριστέα πρὸς τὸν Ἰώσηπον, καὶ λίαν ὁμοιολήθως ἐπανορθοῦντες τὰ παρ' ἑκατέροις σφάλματα τῶν ἀριθμῶν. Πλὴν ἀλλ' (ὁμολογοῦμεν), ὅτι ἔχει καὶ τινὰς ἀντιλογίας ἡ διόρθωσις· α) Πάντῃ φαίνεται παράδοξον, ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ τοῦ Ἀριστέου καὶ τοῦ Ἰωσήπου παρέβλεψαν ἐν ἑκατέροις τὸ β (δισχιλία), ὡς ἂν ἐκ συνθήκης πλανηθέντες, ἢ ὥσανεὶ μετέγραψαν ἀμφοτέρω τὰ συγγράμματα οἱ αὐτοὶ ἀντιγραφεῖς. Ἐν μόνον ἐν τούτοις μόλις ἂν τις ὑποπτεύσειεν· ὅτι ὁ Ἰώσηπος οὐχ εὔρηκε τὸ β, στοιχεῖον ἐν τοῖς Ἀριστέου ἀπογράφοις, ὡς ἐκ τούτων πρόπαλαι δι' ἀβλεψίαν τῶν ἀντιγραφῶν ἐκπεσόν. β) Τίθεται ὡς βάσις ὁ μόνον ἄπαξ παρ' Ἰωσήφ φερόμενος τῶν αἰχμαλώτων ἀριθμὸς « μυριάδες δώδεκα » (120,000), ἐν ᾧ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἰωσήφῳ ἐφεξῆς, καὶ παρὰ τῷ Ἀριστέῳ πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀπογράφοις, καὶ παρ' Εὐσεβίῳ, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μεταφρασταῖς ἀμφοτέρων, γράφεται σταθερῶς (ὡς προσέπομεν) « ὑπὲρ τὰς δέκα » (ἢ « πλεῖν τῶν δέκα » κτλ.). Πρὸς ταύτας δὲ τὰς 10,000 πολλαπλασιαζόμενος ὁ τῶν 120 δραχμῶν (τοῦ κεφαλαίου λύτρου) ἀριθμὸς (προ-

(α) Τὰ ἐξήκοιτα τάλαντα προσετέθησαν ὕστερον εἰς ἐξαγορὰν καὶ τῶν νηπίων ὑπὲρ ὧν ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς ἶνα καὶ τοῖς ἄλλοις αἰχμαλώτοις λύτρα δοθῇναι ('Ἀριστ. καὶ Ἰώσηπ.). Τούτων δὲ τῶν νηπίων τὸν ἀριθμὸν ὑπέθετο πιθανῶς ὁ ἔκδικος; 30,000, ἢ 35,000 χιλιάδας.

στιθεμένου καὶ τοῦ τῶν νηπίων ὑποτεθέντος ἀριθμοῦ), οὐδόλως ἀπο-
 δίδωσι τὸ διοριζόμενον τῶν 2460 ταλάντων κεφάλαιον. γ).
 Τοῦτο τὸ κεφάλαιον εὗρηκεν ὁ Ἑκδικος, ἐκλαβὼν τὸ τάλαντον ὡς
 ἀττικὸν ἀνὰ (6,000 δραχμᾶς)· ἀλλ' αὐτὸς ὡμολόγησε (καὶ τὸ
 πρᾶγμα φαίνεται βέβαιον), ὅτι τὰ παρὰ τῷ Ἀριστεῶ τάλαντα ὑπὲρ-
 χον Αἰγυπτιακὰ (πολὺ περὶ τὰς δραχμὰς ἐλαττούμενα τῆς ἀξίας
 τῶν ἀττικῶν). Ἐπρεπεν οὖν πάντως, ἵνα καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν
 εἰς λύτρα δεδομένων δραχμῶν ἀναλογισθῇ εἰς Αἰγυπτιακὰ τάλ-
 λαντα. Ταῦτα δὲ ἀποτελοῦσιν ἢ τρεῖς, ἢ πεντάκις πλείονα τῶν
 2460 (κατὰ τὴν ἀναλογίαν δηλαδὴ τῆς Αἰγυπτίας πρὸς τὴν ἀτ-
 τικὴν δραχμὴν), δηλονότι, ἢ 7380 (ἐπτακισχίλια τριακόσια ὀγ-
 δοήκοντα, καὶ ἐν στοιχείοις ἑλληνικοῖς, ζ'τπ), ἢ 12,300 (δωδεκα-
 κισχίλια τριακόσια, ιβτ)· ἀλλ' οὐδετέρα τούτων ἀνάγνωσις συμ-
 φωνεῖ οὔτε πρὸς τὴν Ἰωσήπου, οὔτε πρὸς τὴν Ἀριστεύου καθ' ἡμᾶς
 φερομένην γραφὴν τῶν ἀριθμῶν.

§. ιη'. Ἀλλ' ἀπαλλάττοντες τὸν ἀναγνώστην ἐκ τῆς ὀχληρᾶς καὶ
 ἀπεράντου ταύτης ταλαντολογίας, συμπεραίνομεν πρᾶγμα βέβαιον,
 ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῶν εἰς λύτρα δοθέντων ταλάντων ὑπάρχουσι παρὰ τε
 τῷ Ἰωσήφῳ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστεῶ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν προ-
 φανῶς διεσθαρμένοι. Καὶ ἀνήκει ἄρα εἰς τοὺς πολυῖστορας κριτικούς,
 πρῶτον μὲν ὀρίσασθαι βεβαίως τὴν ἀξίαν τῶν Αἰγυπτίων ταλάντων
 καὶ δραχμῶν, ἔπειτα δὲ πρὸς ταύτην ἀναλογίσασθαι καὶ τὰ λύτρα
 τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τότε πρὸς τὸ προκύπτον συγκεφαλαίωμα
 διαλλάττειν τὴν μεταξὺ τῆς Ἀριστεύου ἱστορίας καὶ τῆς Ἰωσήπου
 ἐπιτομῆς φαινομένην περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ταλάντων διαφωνίαν. Οἱ
 δὲ πολυμαθεῖς Ἀριστεομάχαι πάντῃ τοῦτον ἄχαριν καὶ ἄκαρπον
 ἀγῶνα τηνάλλως ἠγωνίσαντο, κινουντες ἀμφιβολίας κατὰ τῆς
 Ἀριστεύου ἱστορίας ἐκ μόνης τῆς περὶ τοὺς ἀριθμοὺς πλάνης τῶν
 ἀντιγραφῶν, καὶ καθόλου κρίνοντες ἄπιστον καὶ ἀπίθανον τὴν ὅλην
 ὑπὲρ τῆς τῶν Γραφῶν ἐρμηνείας δαπάνην τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλὰ
 περὶ ταύτης οὐτ' αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος ἀμφέβαλεν, οὔτε ὁ Εὐσέβιος,
 ἀντιγράφων συνοπτικῶς καὶ ταύτην μετ' ἄλλων περικοπῶν ἐκ τοῦ

Ἀριστέου (Εὐαγ. Προπαρ. Η. κεφ. 3.), οὔτε ὁ μακάριος Ἱερώνυμος περιείργασται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπεκύρωσεν (ὡς ἐν τῷ αὐτῷ παραγράφῳ τὸν τε μέγαν τοῦ φιλαδέλφου πλοῦτον, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τῶν Γραφῶν ἐρμηνείαν συνημμένως ἱστορῶν) (α), οὐτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἀντεῖπεν, ὅσοι τῆς φιλαδέλφου ταύτης μεγαλοδωρίας ἐμνημόνευσαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Θεωνᾶς (β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

*Περὶ πολλῶν τιμῶν καὶ ἄλλων τεκμηρίων, ὧν ἐπάγουσιν οἱ
χριστικοὶ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι Ἰουδαίου τιμὸς ὄξει συγγραφῆως
ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστέου.*

§. α. « Ἴδαν ἐς πολὺδενδρον ἀνὴρ ὑλατόμας ἐνθάδ,

Παπταίνει, παρείντος ἄδην, πύθεν ἄρξεται ἔργῳ » (Θεόκριτ. ιζ. 10).

Οὕτω δασὺν καὶ πυκνὸν καθορᾶς, ἀναγνώστα, τὸν δρυμὸν τῶν κατ' Ἀριστέου φυτευθέντων ψόγων καὶ ἐγκλημάτων. Καὶ ὀλίγα μὲν ἐκ τούτων τῶν ἀκάρπων καὶ βελονοφύλλων φυτῶν ἀπέμειναν ἥδη, εἰς ὅσα μὴ ἐπέβαλεν εἰσέτι τὰς ἀμφοιστόμους αὐτοῦ γνάθους ὁ τῆς ἐν πᾶσι πράγμασι νικώσης ἀληθείας ἀκάματος πέλεκυς· πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα τὰ ὀλίγα κατεξανίστανται καὶ ὑλομανοῦσι. Τοιοῦτό τι φανήσεται καὶ τὸ παρὸν κεφάλαιον, ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων ἀντιρρήσεων κατὰ πυκνὸν συνεστηκός, ὡς ἂν χωρίον ἀγρίας καὶ τραγώσης λόχμης ἀνάπλεον. Καταλέγομεν οὖν καὶ ταῦτας τῶν σοφῶν τὰς ἀντιρρήσεις, ὅσας συνεφόρησαν ὡς τεκμήρια τῆς ἰουδαϊζούσης δῆθεν Ἀριστέου συγγραφῆς· καὶ πάσας ἐκτιθέμεθα κατὰ τάξιν, παραβάλλοντες παρ' ἐκάστη καὶ τὴν ἀπάντησιν ἐκ τῶν ἀπλουστάτων φωνῶν (ὡς πεπεσμέθα) τῆς ἀληθείας.

(α) S. Hieron. Comm. in Daniel. c. XI. 5. p. 1080, Tom. 2.

(β) « Quas (S. Scripturas) mira diligentia et largissimo impendio Ptolemaeus Philadelphus in linguam nostram traduci curavit ». Θεωνᾶς ἐν τῇ πρὸς Λουκιανὸν ἐπιστολῇ, ἧς ἡ λατινικὴ ἐρμηνεία μόνον· περιεσφῆθη ap. Acherium, Spicil. III. p. 297, καὶ ἐν Galand. Bibl. PP. IV. p. 69. Bl. καὶ Lumpet Histor. Theologico-critica etc. vol. 13. p. 606

§. 6'. Α) Ὁ Δημήτριος εἰσάγεται παραινῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τὸν βασιλέα, ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων ἐρμηνεῖς σοφοῦς « ἐξ ἀφ' ἐκάστης τῶν *IB φυλῶν* », τούτέστιν OB, τοὺς πάντας. « Ἀλλ' οὗτος (λέγουσιν) ὁ ἀριθμὸς φαίνεται πεπλάσμενος, ἢ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν μεγάλην τῶν Ἰουδαίων ὑπόληψιν, ἢ πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου αὐτῶν Συνεδρίου, ὡς καὶ τούτου (καθὼς κοινῶς ἐνομιζέτο) ἐξ OB, συνεστῶτος ἀνδρῶν, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς B. Εἰ δὲ καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἢ ἄλλος τις Ἕλλην ἐθνικὸς ἐπεστάτει τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, τίς ποτε πιστεύει, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐμελλε φροντίζειν ἢ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, ἢ περὶ τῆς κατὰ φυλὴν ἐκλογῆς τῶν ἐρμηνευτῶν; Ἀλλὰ περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ πλατύτερον » (Ὁδῖος βιβ. α. κεφ. ιζ').

Ἀπαντῶμεν.

§. γ'. Πρὸς ἐκεῖνα λοιπὸν τὰ πλατέα ὅταν φθάσωμεν, ἀντιτάξομεν τὰ εἰκότα (βλ. ἐφεξῆς βιβλ. B. κεφ. ε). Ὅσον δὲ πρὸς τὸ παρὸν, τοσοῦτον μόνον λέγομεν ὅτι οὐκ ἂν ἔλεγον τὰ τοιαῦτα οἱ κριτικοί, εἴ γε προσεῖχον τοῖς λόγοις αὐτοῦ πάλιν, καθ' οὗ συσχόντες τὰ ὅσα καταβοῶσι, τοῦ Ἀριστεύ. Παρ' αὐτῷ γὰρ ὁ Δημήτριος ἀποφαίνεται τρανῶς, ὅτι τὰ περὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν νομίμων ἔμαθε παρ' ἄλλων ἀπαγγειλάντων « Προσαγγέλλεται δέ μοι καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἀξία » καὶ πάλιν « Καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδῶτων προσαναφέρεται » (σελ. 2 καὶ 5). Οἱ δὲ ἄλλοι οὗτοι οἱ εἰδότες ἦσαν πάντως οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων ἐπιστημότατοι, οἵτινες (καθὸ Μωσέως ἀπόγονοι καὶ μαθηταί), καὶ τὸν 72 ἀριθμὸν τιμῶντες (ὡς θέλουσιν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον), καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐρμηνείας ἀσφάλειαν καὶ πάγκοινον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀποδοχὴν ἀφορῶντες (ὅπερ ἐσιώπησαν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον), αὐτοὶ τε ἔκριναν ἀναγκαῖον, καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον εἰσηγήσαντο, καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κατὰ φυλὴν ἐκλογὴν τῶν ἐρμηνευτῶν. Ὁ δὲ Ἀριστεύς ταῦτα ἱστορῶν, καὶ γράμμασι βασιλικαῖς (τῇ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Ἐλεάζκρον ἐπιστολῇ) δημοσίως ἐπικυρῶν, ὑπῆρχεν Ἕλλην καὶ γνήσιος ἱστορικὸς οὐχ ἥττον Ἡροδότου, καὶ Διοδώρου, καὶ εἰ

τις ἑτερος τῶν ἀρχαίων ιστόρησε πιστῶς ἔθιμα καὶ πράξεις ἄλλων ξένων ἐθνῶν (οἷον Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν κτλ.), παρ' αὐτῶν ἐκείνων παρὼν παρόντων μαθὼν. Εἰ δὲ μὴ, λεγέτωσαν οἱ ἄνδρες, ἂν θέλωσι, καὶ τούτους Πέρσας ἢ Αἰγυπτίους, ὡς εἶπον ἄλλοι καὶ τὸν Ὀμηρον γέννημα καὶ θρέμμα τῆς γηραιᾶς Αἰγύπτου, διότι πολλὰ τῶν κατ' αὐτὴν διέγραψεν ἀκριβέστατα (α).

§. δ'. Β) « Ὁ Φιλάδελφος (λέγουσι) διέταξεν εἰς λύτρα τῶν αἰγ-
μαλώτων κατὰ κεφαλὴν 120 δραχμὰς (κατὰ τὴν ἀληθεστέραν
παρ' Ἰωσήφω γραφήν)· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δείκνυσιν Ἰουδαῖον τὸν
πλάστην τοῦ διηγήματος. Διότι δοθέντος, ὅτι ἡ δραχμὴ ἐνταῦθα
σημαίνει τὴν κοινὴν (δηλονότι τὴν ἀττικὴν), αἱ 120, δραχμαὶ
ἀποτελοῦσιν ἑβραϊκοὺς σίκλους, ἢ στατῆρας (ἀργυρὰ τετράδραχμα)
τριακοντα. Τοσούτου δὲ διατέτακται ἡ τοῦ δούλου τιμὴ καὶ ὑπὸ
τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων » (ε).

Ἀπαντῶμεν.

§. ε. Ἐπλανήθησαν καὶ τούτοις οἱ κριτικοί. α) Ἡ δραχμὴ παρὰ
τῷ Ἀρίστῳ λογίζεται πάντως ἀλεξανδρινή, δυναμένη (ἔστω καὶ
κατὰ τὸν Λετρώνα) μόλις τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ἀττικῆς (βλ. κεφ. ιθ. §. ιε).
ὅθεν αἱ 120 δραχμαὶ πάντως οὐκ ἀποτελοῦσι τριακοντα σίκλους
ἑβραϊκοὺς, ἢ ἀττικὰ τετράδραχμα· πολλοὺ γε καὶ δεῖ! β) Καθὼς
παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, οὕτω καὶ παρ' ἄλλοις ἀρχαίοις ἐθνεσι βλέπο-
μεν πολλάκις ὠρισμένην τοῦ δούλου τὴν τιμὴν. Παρ' Ἀθηναίοις ὁ
μέσος ὅρος τῆς τιμῆς τῶν ἀνδραπόδων (καὶ τούτων ἐργατικῶν)
φαίνεται δραχμῶν 250 (ἤτοι περίπου 220 φράγκων Γαλλικῶν
κατὰ τὸν Λετρώνα) (γ). Παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπὶ τῶν αὐτοκρα-

(α) Βλ. ἐπισθ. κεφ. ΙΑ, §. ζ. σελ. 335. καὶ Fabric. Bibl. Gr. I. p. 260.

(β) Ἐξδ. κα. 3τ. ὅθεν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τριακοντα ἀργύρια ἔστησαν
εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ δούλου μορφήν λαβόντες θεανθρώπου δεσπότην
καὶ Σωτῆρα τῶν ὧων. Καὶ τοῦτον ὁ προδότης μαθητὴς « ὡς δούλον φυγά-
δα » πέπρακε τοῖς σταυρωταῖς. (Χρυσόστ. καὶ Τρεπάρ. ἰσπερ. τῆς μεγ. Παρασκ.)
[τοῦτο καὶ Ὀδῖος προστίθειν αὐτῷ. ἐκ τοῦ Ὑσσερίου. πρὸς. καὶ I. C. Mieg Anti-
quit. Serv. hebr. p. 406]. — Σημ. ἡμετ.

(γ) Βλ. Memoir. de l'Académ. T. VI. p. 202: καὶ Letronne l. c. p. 23. ὅτι

τόρων, φαίνεται πολύ πλέον ύψηλοτέρα. Εἰς φυγάδος δούλου μηνυ-
τὴν βλέπομεν ἐπικεκηρυγμένα μῆνυτρα 10,000 δηνάρια (περίπου
600, φράγκα) (α). ἀναλογοῦσι δὲ καὶ τὰ μῆνυτρα, ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον, πρὸς τὴν συνηθεστέραν τοῦ δούλου τιμὴν. Παρὰ δὲ τοῖς
Αἰγυπτίοις, τέλος, οἱ δούλοι ἦσαν εὐωνότεροι. Εἰς πάπυρον Αἰγύ-
πτιον (ἔστι δὲ γραμμάτιον ἀνακηρύττον μῆνυτρα περὶ δύο δούλων
δραπετῶν), διακηρύττονται τῷ ἀνευρόντι σῶφρα καὶ μῆνυτρα (περὶ
ἐκατέρου) δύο τάλαντα χαλκᾶ, καὶ 200 δραχμαὶ χαλκαὶ (τὸ ὅλον
175 φράγκα γαλλικά). Ὁ δὲ πάπυρος οὗτος φαίνεται γεγραμμένος
περὶ τὸ 25 ἔτος τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος (τῷ
146, π. Χ.) (β). Ἐπὶ δὲ τοῦ α, καὶ β, Πτολεμαίου (διὰ τὸ πλῆθος
τῶν ἐπείσυχθέντων ὑπὸ τοῦ Λαγίδου αἰχμαλώτων) ὑπῆρχε πιθα-
νῶς πολὺ εὐωνότερα παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ συνήθης τῶν ἀνδρα-
πόδων τιμὴ. Κἄν δὲ καὶ παρὰ τούτοις ἴση καὶ παραπλησία τῇ
παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὑποτεθῇ, μήπως διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστέας ὑπῆρχεν
Ἰουδαῖος; Μὴ γὰρ οὐκ ἔχουσι τὰ ἔθνη συνηθείας τινάς, καὶ τάξεις
ὁμοίας, καὶ πολλάκις τὰς αὐτάς; Καὶ εἴ περ ὁ Πετρώνιος, τυχὸν, ἢ
ἄλλος τις ῥωμαῖος ἱστορικὸς ἔγραφεν, ὅτι ἀνδράποδᾶ τινὰ κατὰ
τὴν Ῥώμην ἐπωλήθησαν ἐπὶ τιμῇ ἀναλόγῳ τῶν 120 δραχμῶν,
ἐκινδύνευσεν λοιπὸν διὰ τοῦτο κῆκεῖνος Ἰουδαῖος φανῆναι; γ) Τελευ-
ταῖον ἰουδαϊκὴν θέλωσιν ἐξάπαντος οἱ ἄνδρες τὴν παρὰ τῷ Ἀρι-
στέᾳ τῶν λύτρων τιμὴν; Ἔστω, χάριν αὐτῶν! ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς
ἀνυπάρκτου ταύτης ὑποθέσεως κερδανοῦσιν οὐδέν! Περὶ δούλων
Ἰουδαίων ἰουδαϊκᾶ καὶ τὰ λύτρα δικαίως ἔταξεν ὁ Φιλάδελφος,
παρ' αὐτῶν τῶν ὑπηκόων Ἰουδαίων ταῦτα μαθὼν ἢ μήπως ἡγνῶει
καὶ αὐτάς τας πανδήμους πολιτικὰς αὐτῶν συνηθείας ἢ αὐλὴ τῆς
Ἀλεξανδρείας;

δὲ καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν, ἢ ἑλλειψὶν τῶν τοῦ δούλου προτερημάτων μετεβάλ्लετο
καὶ ἡ τιμὴ, φανερὸν. (Ὅθεν καὶ ὁ Δουκιανὸς, ἐν Βίῳ ν π ρ ᾶ σ ε ι, τὸν μὲν 20-
μῶν πωλεῖ, τὸν δὲ καὶ δύο τάλαντων ἄλλον δὲ μολις δύο ἑβελῶν).

(α) Petronius et Fortunatian. παρὰ Letronn. ibid.

(β) Τοῦτον τὸν πάπυρον εἰδὼκα μετὰ πολυμαθῶν σημειώσεων ὁ σφόδρ, ἐν μνημο-
νύμῳ, Letronne. βλ. l. c. p. 3.

§. 1.^ο « Ἐν ταῖς Ἀριστέου (λέγουσι) πρὸς Ἐλεάζαρον τὸν ἀρχιερέα περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων διαλέξεσιν, εἰσάγεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐξηγῶν τὴν ἀγίαν Γραφήν, καὶ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα προσφέρων οὕτως· « Πάντα (γὰρ τὰ κτήνη), ὅσα διχηλεῖ, καὶ μηρυκισμὸν ἀνάγει, σαφῶς τοῖς νοοῦσιν ἐκτίθεται τὸ τῆς μνήμης » κτλ. καὶ, « Διὸ παρακαλεῖται καὶ διὰ τῆς Γραφῆς ὁ λέγων οὕτως· « Μνεῖα μνησθήσῃ τοῦ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος ἐν σοὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά »· καταννοούμενα γὰρ, καὶ μεγάλα καὶ ἐνδοξα φαίνεται » κτλ. (Ἀριστέας σελ. 18.). Ἐνταῦθα (λέγει Ὁδῖος) καλῶ τὸν ἀναγνώστην, παρίτω δὲ καὶ πᾶς τις ἄλλος ἀκριβοῦς τῶν πραγμάτων κριτῆς, καὶ κρινέτω δικαίως· πότερον, ἡδυνάτο ποτε ὁ Ἀριστέας (ὅστις, καθ' ὃν χρόνον συνδιαλέγετο μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, ὑπῆρχεν ἔτι τῶν Γραφῶν ἀμαθίης καὶ ἀμύητος, ὡς μήπω ταύτας ἀναγνοῦς), ἡδύνατο, λέγων, διαμνημονεύειν ὅλην ἐκείνην τὴν συνδιάλεξιν οὕτως ἀκριφῶς καὶ καταλεπτῶς, ὥστε καταγράψαι ἐπ' ἀκριβοῦς μὴ μόνον τοὺς ἄλλους τοῦ ἀρχιερέως λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ χωρία τῆς θείας Γραφῆς; καὶ ταῦτα ἀπαρχλάκτως, καθ' ὃν τρόπον εἰώθασιν οἱ ὑπομνηματισταί; Κρινέτω λοιπὸν ἤδη πᾶς εἰλικρινὴς καὶ φρόνιμος ἀναγνώστης, εἰ μὴ φαίνεται ἡλίου τηλαυγέστερον, ὅτι ταῦτα τὰ χωρία συνέταξεν Ἰουδαῖός τις ὑπομνηματιστής, ὅστις ἐσπούδασεν ἐξηγήσασθαι τόπους τινὰς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Ἀπαντῶμεν.

§. 2.^ο Μὴ πρότερον, ἀναγνώστα, μὴ δικάσῃς τὴν δίκην, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. Δεινὰ μὲν καὶ ταῦτα, καὶ σφόδρα δικανικὰ κατήγγειλαν οἱ περὶ τὸν Ὁδῖον· ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλο τι, ἐφ' ὅσον ἡγόρευον οἱ ἄνδρες, ἐδειλιῶμεν, μήπως προσθῶσι κακείνο. Ποῦ εὗρεν ὁ ἀρχιερεὺς αὐτάς, ὅσας ἀπήγγειλεν ἐλληνιστί, τὰς λέξεις καὶ φράσεις τῆς Γραφῆς, μήπω τότε! παρὰ τῶν Ὁ, μεθηρημνησμένης; Ἀλλ' ὅμως ἀνεπνεύσαμεν, ἐνθυμηθέντες (ἴσως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ κατήγοροι διενθυμηθήσονται), ὅτι καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, οἷον Θουκυδίδης, καὶ Ξενοφῶν, ἀνέγραψαν ἐν ταῖς αὐτῶν ἱστορίαις αὐτοὶ συντάξαντες πολλὰς καὶ ἄλλων συνδιαλέξεις, καὶ ξένων καὶ ὁμοφύλων.

καὶ χρησμούς τινας ἐπισυνῆψαν, καὶ μακρὰς δὲ πολλάκις δημηγορίας ἐξέφρασαν, καί τοι πολλοὺς μετὰ τὰ συμβεβηκότα χρόνους ἐκδόντες τὰς συγγραφάς. Καὶ ὁμῶς οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων οὔτε τοὺς συγγραφεῖς αὐτοὺς ἐλοιδόρησεν ὡς ψεύστας καὶ πλαστογράφους, οὔτε τὰς ἀναγεγραμμένας διαλέξεις ἐξέλαβεν ὡς ἀπόδειξιν τῆς νοθείας τῶν συγγραφῶν. Ἀποδέχεται δὲ πᾶς τις καὶ ταύτας ὡς ἀληθεῖς, ἐπιστάμενος, ὅτι καὶ τὰ παρ' ἄλλων εἰρημμένα συντάττουσιν οἱ ἔνδοξοι ἱστορικοὶ, πρέποντα κατασκευάζοντες καὶ κατάλληλα πρὸς τε τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὸ τοῦ εἰπόντος ἥθος, καὶ τὰς ἐξεις, καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ πάθη, καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ πιστὴν εἰκόνα τῶν λαλούντων ἐκφέροντες τοὺς λόγους, καὶ ὅταν ἐκείνους αὐτοὺς γράφωσι τοὺς ἀληθινούς κατὰ λέξιν (ὅσους ἂν, τυχόν, ἐπ' ἀκριβὲς διαμνημονεύσωσι), καὶ ὅταν τὸ νόημα μόνον καὶ τὰς γνώμας ἀκραιφνῶς ἐξηγῶσι, κατὰ τὸν τῆς φράσεως αὐτῶν χαρακτῆρα (α). Τοῦτο καὶ Ἀριστέας ἐποίησεν, ἐρμηνεύσας σύμπασαν τὴν ἔννοιαν τῶν ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως λεχθέντων· καὶ τούτων, οὔτε ποικίλων τινῶν καὶ παντοδαπῶν, οὔτε μακρὰν πραγματείαν ἀποτελούντων, ἀλλὰ διὰ βραχέων (ὡς λέγει ῥητῶς), καὶ ἐν μιᾷ σχεδὸν καὶ μόνῃ σελίδι περιληφθέντων. Τὰς δὲ τῆς θείας Γραφῆς ἐβραϊκὰς ῥήσεις αὐτὸς μὲν ὁ ἀρχιερεὺς (ἐλληνίζων πάντως πρὸς Ἕλληνα, τὸν Ἀριστέαν), μετέφραζεν αὐτοσχεδιάζων, ὡς εἶχεν, ἐκ τοῦ παρόντος. Ὁ δὲ πάλιν Ἀριστέας ἔγραψεν ὕστερον ἐν τῇ συγγραφῇ περιβαλὼν ταῖς ἐννοίαις τὰς λέξεις ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ὁδῶν δὲ, ὅτι μετὰ τὴν μετάφρασιν ἔγραψε τὴν περὶ ταύτης ἱστορίαν! Ἄτοπον δὲ λέγουσι καὶ αὐτοὶ ὅτι ὁ Ἀριστέας, ὅποτε συνδιελέγετο μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, ὑπῆρχε παντελῶς ἀμύητος τῶν θείων Γραφῶν, ὡς μηδέπω ταύτας ἀναγνοὺς (ὡς ἀνείηπίσαντο μαθόντες

(α) « Καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι — χαλεπὸν τὴν ἀκρίθειαν αὐτῇ τῶν λεχθέντων διαμνημονεύσαι ἐν, ἐμοὶ τε ὧν αὐτὸς ἤκουσα, καὶ τοῖς ἀλλοῦν ποτε ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν. Ὡς δ' ἂν ἐδόκουν μοι ἕκαστοι περὶ τῶν αἰ παρόντων τὰ δεινὰ μάλιστα εἰπεῖν, ἐχόμενον ὅτι ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται ». Θεουκυδίδ., Α. §. 86.

οἱ ἄνδρες ἀκριβῶς, ὅτι αὐτός τε ὁ Ἀριστέας καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι τῶν τότε κατ' Αἴγυπτον Ἑλλήνων σοφοὶ εἶχον ἀδυνάτως μαθεῖν ἑβραϊκῶς!). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο συγχωροῦμεν προθύμως τοῖς κριτικοῖς, καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ πάλιν τὸν Ἀριστέαν παραπέμπομεν τοὺς ἄνδρας, ἵνα πληροφορηθῶσιν, ὅτι, καὶ τοι τὸ γένος Ἕλληνας, εἶχεν ὅμως γνώσεις ἱκανὰς τῆς περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν ἐντολῶν ὑψηλῆς τῶν ἑβραίων φιλοσοφίας, ἅτε θεοσεβῆς ὑπάρχων (βλ. σελ. 37), καὶ κάτοχος τοῦ λόγου τῶν Ἰουδαίων πολὺ μᾶλλον ἐμμελέστερον, ἢ ὅσον ἐνόμιζε τὸν Ἐκαταῖον ὁ Ἑρέννιος (σελ. 469, 479). Ὄθεν καὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων εἰδημονέστχτος ἦν, ὡς φαίνεται λαμπρῶς ἐξ ὧν αὐτὸς ἠρώτησε πρῶτος τὸν Ἀρχιερέα περὶ τε βρωμάτων, καὶ ποτῶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων νομιζομένων εἶναι κνωδάλων, λέγων· « Διὰ τί μιᾶς τῆς καταβολῆς (γενέσεως) οὔσης, τὰ μὲν ἀκάθαρτα νομίζεται πρὸς βρῶσιν, τὰ δὲ καὶ πρὸς ἀρῆν; δεισιδαιμόνως γὰρ (ἔλεγε) τὰ πλεῖστα τὴν νομοθεσίαν ἔχειν· ἐν δὲ τούτοις πάλιν, πάνν δεισιδαιμόνως » (Ἀριστέας σελ. 15). Ταῦτα (κατὰ τὴν πολλῶν περὶ τῶν τοιούτων ὑπόληψιν, δι' ἣν μάλιστα τοὺς Ἰουδαίους δεισιδαίμονας οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν) ἠρώτησεν ὁ Ἀριστέας τὸν Ἐλεάζαρον. Οὗτος δὲ ἀπάντησε πρὸς τὸν Ἀριστέαν τὴν ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν· ἦν ἐπὶ πολὺ βασανίσαντες οἱ περὶ τὸν Ὀδίων, εὗρηκαν, τέλος, Ἰουδαῖον πάντως ὄντα τὸν συγγραφέα τῆς ἱστορίας, καὶ μάλιστα σπουδάσαντα περὶ τὴν ἐξήγησιν τινῶν χωρίων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου! (§. 5.). Ἀλλ' εἰ μὴ καὶ Ἀριστέας ὁ τῆς ἱστορίας συγγραφεὺς, αὐτὸς ὅμως ὁ τὰ παρ' αὐτῷ τοῦ νόμου κεφάλαια συντόμως ἐξηγήσας, οὐ μόνον Ἰουδαῖος ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὁ Ἐλεάζαρος αὐτός! καὶ ὅσον κατὰ τοῦτο, λίαν ὀρθῶς συνείκασαν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων. Ὁ δ' ἀρχιερεὺς ἐσπούδασε πάντως (καθὼς εἶπαν) καὶ ἐξηγήσασθαι τὰ προβαλλόμενα χωρία τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ὡς σοφώτατος ὑπομνηματιστὴς τῶν Γραφῶν. Τοιοῦτοι δὲ καὶ πρότερον καὶ ὕστερον Ἐλεάζαρου καὶ ἄλλοι παρ' Ἰουδαίοις ἄνδρες θεσπέσιοι τὰ Μωσέως οὐ παρέργως ἡρμήνευσαν (Φίλων). Καὶ Ἀριστόβουλος ἐκεῖνος (μέμνηται δὲ πού καὶ

καὶ αὐτοὶ οἱ κριτικοὶ) κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον συνέγραψε τὰς τῷ Φιλομήτορι προσφωνηθείσας ἐξηγήσεις τῶν *Ιερῶν γένων* (βλ. Κεφ. IB. §. γ. σελ. 445). Εἰ δ' ἐμελέτων οἱ ἄνδρες μετὰ πλείονος ἀνοχῆς τὸν Ἀριστεάν, ἔβλεπον ἂν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Αἴγυπτον λογιωτάτους ἀρχιερεῖς ὁμιλιῶν, εἶχε συντάξας *περὶ τινῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων συγγραφήν*, ἣν καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀπέστειλε Φιλοκράτην, πρὶν ἢ σταλῇ πρὸς εὐτυχῆς εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πρὶν ἢ γράψῃ πρὸς αὐτὸν τὴν περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο, ἱστορικὴν ἐπιστολήν. Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ταῦτα προοιμιαζόμενος τῆς ἐπιστολῆς. « Ἄξιόν [δ'] ἐστὶ καὶ ταῦτά σοι (τὰ περὶ τῆς μεταφράσεως) δηλῶσαι. — Καὶ πρότερον δὲ διεπεμψάμην σοι περὶ ὧν ἐρόμικον ἀξιωματικῶν εἶναι τὴν ἀναγραφὴν (α), ἣν μετελάβομεν παρὰ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον λογιωτάτων ἀρχιερέων τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων ». Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ Ἀριστέας. Σὺ δὲ, τέκνον σεμνῆς Θέμιδος, ἀναγνώστα, δίκασον ἤδη. Κἂν εὗρης (ὡς νομίζω) τοὺς κατηγοροὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστείου ἐλεγχόμενους, παραίνεσον τὰ πρέποντα μετ' ἐπιεικείας, ἐνθυμηθεῖς, ὅτι πολλάκις α *φρενῶν ταραχαὶ παρέπληξαν καὶ σοφούς* ».

§. γ. Δ) « Κακεῖνοι δὲ (λέγουσιν) οἱ περὶ τε τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὀρθοσεύας καὶ τῆς νομοθεσίας τῶν Ἰουδαίων ὑπέρογκοι ἔπαινοι Ἰουδαίων τὸν συγγραφεῖα διασαλπίζουσι. Παραλείπομεν τ' ἄλλα τὰ πολλὰ, ἀρκούμενοι μόνῳ τῷ ἐφεξῆς. α Νομίζειν γὰρ τοῖς πολλοῖς (ἴσ. γρ. τοὺς πολλοὺς) περιεργίαν ἔχειν τινὰ τῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ περὶ τε τῶν βρωμάτων, καὶ ποτῶν, καὶ τῶν νομιζομένων

(α) Αὕτη ἡ περὶ τῶν (παρ' Ἰουδαίους) ἀξιωματικῶν ἀναγραφῶν τοῦ Ἀριστείου φαίνεται πάντῃ διάφορος τοῦ περὶ Ἰουδαίων βιβλίου, ὅπερ ἰννοεῖ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυίστωρ ἐν οἷς ἐμνημόνευσεν « Ἀριστείου τὸν περὶ Ἰουδαίων λόγον » (παρ' Εὐσεβ. Εὐαγ. Προπ. Θ. 25). Ὁ δὲ κλεινὸς Φαβρίκιος (Fabric. Bibl. Gr. vol. 3) ἐσφαλῶς, συγχύσας καὶ αὐτὴν τὴν παρὰ τῷ Πολυίστῳ περὶ τῶν Ἰουδαίων λόγον τοῦ Ἀριστείου πρὸς τὸ « περὶ ἱερμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου βιβλίον » (αὐτὴν δηλαδὴ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἱστορικῆς). Βλ. καὶ ἐπισθ. Κεφ. B. §. Γ. σελ. 32—34.

ἀκαθάρτων εἶναι κνωδάλων » (α). Καὶ τοσαύτην ἄρα πρόσκλησιν καὶ προσπάθειαν εἶχε πρὸς τὴν Ἰουδαίων νομοθεσίαν ὁ Ἀριστέας, ἐθνικὸς ἄνθρωπος, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ κατ' αὐτῆς παρὰ τῶν πολλῶν διαβολαὶ συνεῖχον αὐτὸν ἔμφροντιν, καὶ σύννου, καὶ μεριμνῶντα; ».

Ἀπαντῶμεν.

§. θ'. Ἀλλ' οὐδεμίαν ὁ Ἀριστέας ἐπεδείξατο περιπάθειαν, ἢ μερίμνην καὶ ἀγωνίαν, ἀναφέρων ἐκ φιλομαθείας τὴν περὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν νόμων *ὑπὲρ ἡμῶν τῶν πολλῶν*. Μετὰ τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων συνομιλῶν ὁ σοφοῦ βασιλέως σοφὸς ὑπασπιστὴς, οὔτε περὶ στόλῶν, ἢ στρατιωτῶν, οὔτε περὶ πόρων, ἢ ἄλλων τοιούτων ἂν διελέγετο καταλλήλως καὶ προσφυῶς, ὅσον περὶ τῆς Ἰουδαίων νομοθεσίας, ὑπὲρ ἧς καὶ ἐπρέσβευεν, ἐξαίτουμένος τὴν μετάφρασιν. διὸ καὶ τὰς περὶ ταύτης τῶν πολλῶν δοξασίας ἀνέφερε, φιλοσοφῶν, καὶ μετ' ἐπιμελείας φιλοκρινῶν. Ὅτι δὲ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὸ θρησκευμα καὶ τὸ ἔθνος τῶν κατὰ τὴν σεμνὴν νομοθεσίαν διαγόντων Ἰουδαίων ἐτίμα ὁ Ἀριστέας, ὅτε θεοσεβῆς, καὶ εἰς τῶν φοβουμένων τὸν θεὸν ἐθνικῶν, εἴρηται μὲν καὶ ἀλλαχοῦ, κηρύττουσι δὲ τρανῶς καὶ αὐτὰ τὰ προοίμια, καὶ ἄλλαι σελίδες τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς. Ὅθεν ἡμεῖς καὶ λίαν θαυμάζομεν τοὺς περὶ τὸν Ὀδίων, πῶς ἀφέντες ἄλλα τοῦ βιβλίου χωρία πολὺ μᾶλλον ἐκφαντικώτερα, προβάλλουσι τὰ ἀνωτέρω κοῦφα καὶ ἀσθενῆ τεκμήρια τῆς εἰς τοὺς Ἰουδαίους προσκλίσεως τοῦ ἱστορικοῦ. Αὐτίκα πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα διαλεγόμενος ὑπὲρ τῆς αἰτουμένης λύσεως τῶν αἰχμαλώ-

(α) Ταῦτα Ὀδίας οὕτως ἔγραψεν (ἐκ τοῦ λατινικοῦ μεταφραστοῦ) « Quoniam existimavit- (ὁ Ἀριστέας δηλαδὴ) multis videri nonnulla in lege temere comprehensa: ut illa quae de cibo, et potu ect. (Hody pag. 75). Ὅπου βλέπεις, ἀναγνώστα, πόσον ὁ μεταφραστὴς πλανηθεὶς τῆς ἐννοίας ἀπεπλάνησε καὶ τὸν Ὀδίων· ἀλλ' ὥφειλεν αὐτὸς γοῦν ὁ πολλῆς ἑλληνίδος μούσπης ἀνάπλεως κριτικὸς, ἵνα κρίνῃ τὸν Ἀριστέαν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων, ὅστις οὗτε περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, ὅτι εἰ νόμος ἐστιν (existimavit), ἀλλ' ἐτι εἰ πολλοὶ νομίζουσιν, » οὔτε διὰ τοῦ (τινὰ τῶν τῆς νομοθεσίας) » περιεργίαν εἶχειν » (περιεργίαν δηλονότι μικρολογίαν) ἐσφύμαν τὸ temere comprehensa (εἰ καὶ ὡς εἰμπε-
ριεργόμην α).

των ὁ Ἀριστέας, ἀνεκήρυξεν, ὅτι α Κατευθύνει τὴν αὐτοῦ βασι-
 λείαν ὁ τοσούτως αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) τὸν νόμον θεός· τὸν
 γὰρ πάντων ἐπόπτην καὶ κτίστην Θεὸν οὗτοι σέβονται, ὅν καὶ
 πάντες, ἡμεῖς δὲ μάλιστα (οἱ Ἕλληες), προσονομάζοντες ἐτέρως
 Ζῆνα· διὰ τοῦτο (γρ. τούτου) δ' οὐκ ἀνοικεῖως οἱ πρῶτοι διεσή-
 μαναν, δι' ὃν ζωοποιεῖται τὰ πάντα καὶ γίνεται, τοῦτον ἀπάν-
 των ἡγεῖσθαί τε καὶ κυριεύειν » (Ἀριστέας σελ. 3). Τίς ἄλλη σα-
 φεστέρα καὶ μᾶλλον πεπαρρησιασμένη δεῖξις τῆς πρὸς τὸν νόμον
 καὶ τὴν θεοσέβειαν τῶν Ἰουδαίων παρὰ τοῦ Ἀριστέου τιμῆς; Καὶ
 ὅμως ταύτην οἱ περὶ τὸν Ὀδίων παρεῖδον, καὶ ἴσως, οὐκ ἀέκοντι
 θυμῷ· διότι διαγράφει τὸν Ἀριστέαν ἀντικρυς Ἕλληνα μὲν τὸ
 γένος, ἀλλὰ τῆς εἰδωλοθρήσκου πολυθείας ἀνώτερον, καὶ περὶ Θεοῦ
 μοναρχίας πλατωνικώτερον φιλοσοφοῦντα (βλ. ὅπισθ. σελ. 35). Ὅτι
 δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν φιλοσόφων συνείδον καὶ ἐτί-
 μησαν τὰ κράτιστα καὶ θεοπρεπέστερα τῶν παρ' Ἰουδαίοις θρη-
 σκευτικῶν φρονημάτων, ὁμολογήσει καὶ αὐτὸς Ὀδῖος μετ' ὀλίγον,
 καὶ τοι μηδένα τούτων ἐξ ὀνόματος ἀναφέρων. Ἡμεῖς δὲ προ-
 λαμβάνοντες, ὀνομάζομέν τινας ἐξ αὐτῶν· καὶ πρῶτιστα πάλιν
 αὐτὸν τὸν Ἀριστέου σχεδὸν σύγχρονον, Ἐκαταῖον τὸν Ἀβδηρίτην,
 καλὰ καὶ λαμπρὰ μαρτυρήσαντα περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε (καθὼς
 εἶδομεν σελ. 469) ὁ Ἑβραϊομάχος Ἑρέννιος ἐψέξε καὶ ὡς Ἰουδαίζον-
 τα τὸν ἱστορικόν, α συναρπασθέντα ὑπὸ τῆς παρ' Ἰουδαίοις πιθα-
 νότητος ». (Καὶ σημειῶσαι παροδικῶς, ἀναγνώττα, ὅτι τοιαῦτα
 περὶ Ἐκαταίου λέγων ὁ Ἑρέννιος, ἠπίστατο ἄρα καὶ ἄλλους τῶν
 Ἑλλήνων σοφῶν τιμῶντας τὴν Ἰουδαίων Θεοσέβειαν· ὅπερ ἀνεκή-
 ρυξε καὶ Ἰώσηπος [βλ. ὅπισθ. σελ. 35]. Ἡ πῶς ἂν ἄλλως ὑπω-
 πτεύσατο τοιαῦτα περὶ τοῦ Ἐκαταίου προχειρῶς ὁ Ἑρέννιος;). Ἀλλ'
 ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ Φαληρεὺς ὅμως ἐν τῇ πρὸς Πτολε-
 μαῖον εἰσδόσει (παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ σελ. 5.) μάρτυρα τὸν Ἐκαταῖον
 εἰσάγει πιστόν, α ἀγνήν τινα καὶ σεμνήν τὴν ἐν τούτοις (τοῖς
 ἑβραϊκοῖς βιβλίοις) θεωρίαν » ὁμολογοῦντα. Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν
 Ἑλλήνων συγγραφέων εὐφήμεως τῶν Ἰουδαίων ἐμνημόνευσαν, καὶ

ὅμως οὐκ ἦσαν Ἰουδαῖοι. Αὐτός ὁ τοῦ περιπάτου καθηγεμὼν, ὁ Ἀριστοτέλης, παρὰ τῷ μαθητῇ Κλεάρχῳ ἐπήνεσεν ἄνδρα Ἰουδαῖον ἑλληνιστὴν, οὐ μόνον «ὡς ἑλληνικὸν τῇ τε διαλέκτῳ καὶ τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πολλῆς καὶ θαυμασίας ἐν τῇ διαίτῃ καὶ σωφροσύνῃ καρτερίαν» (παρ' Ἰωσήφῳ κ. Ἀπίων. α, §. 22). Καὶ Διόδωρος ὁ ἱστορικὸς, τὴν Μωσέως ἀνδρίαν καὶ φρόνησιν μετ' αἰδοῦς μνημονεύει, καὶ τοὺς νόμους ὡς θεοσδότους νομιζομένους ἱστορεῖ λέγων «γέγραπται δὲ καὶ τοῖς νόμοις, ὅτι Μωσῆς ἀκούσας τοῦ Θεοῦ τάδε λέγει τοῖς Ἰουδαίοις» (α). Καὶ Λογγίνος ὁ κριτικώτατος ἐθαύμασε τὸ θεοπρεπὲς ὕψος τῆς ἐπὶ τῇ δημιουργίᾳ τοῦ φωτός φράσεως τοῦ Μωσέως (β). Περὶ τοῦ Στράβωνος προείπομεν (κεφ. ΙΘ. §. ζ.). Τὸν δὲ Πολύστορα, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐπήνεσε τὰ ἔθραϊλά, ἀναβιάλλομεν εἰς τὰ ἐφεξῆς. Ἔως λοιπὸν ἅπαντας τούτους ἀποδείξωσιν οἱ κριτικοὶ τὸ γένος Ἰουδαίους, ἔνεκα τῶν εἰς τούτους ἐπαίνων, μενέτω ἐν τοσούτῳ καὶ ὁ Ἀριστέας Ἕλληνα, ὡς ἐκεῖνοι, καλὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων φρονῶν καὶ γράφων καὶ οὗτος, καθὼς ἐκεῖνοι.

§. ι. Ε) «Δημήτριος (λέγουσιν) ὁ Φαληρεὺς, ὁ τοσοῦτον πρὸ Ἑλληνιστῶν ἐπὶ νομοθεσίᾳ περικλεῆς, ἐν τῇ πρὸς Πτολεμαῖον εἰσδόσει, λέγει τὴν Ἰουδαίων νομοθεσίαν «καὶ φιλοσοφώτεραν εἶναι καὶ ἀκέραιον, ὥς ἂν οὕσαν θεῖαν». Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς ἱστορίας, ἐρωτήσαντος τοῦ βασιλέως, πῶς τοιαύτης οὐσης τῆς νομοθεσίας οὐδεὶς τῶν ἱστορικῶν καὶ ποιητῶν ἐπεμνήσθη; ὁ Δημήτριος εἶπε· «Διὰ τὸ σεμνὴν εἶναι τὴν νομοθεσίαν, καὶ διὰ Θεοῦ γεγονέναι» (διὰ τοῦτο) «καὶ τινες τῶν ἐπιβαλομένων» (ἐξενεγκεῖν τινα ἐξ αὐτῆς), «ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πληγέντες, τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν. Καὶ γὰρ, ἔφησεν, ἀκηκοέναι Θεοπόμπου, διότι, μέλλων τινὰ τῶν προφητη-

(α) Διόδωρ. ἐκλογ. τοῦ μ. βιβλ. τμή. Ε. σελ. 544 Wess. πρὸς. καὶ Pet. Zornii proleg. in Hecat. Abderit. Fragm. p. 37.

(β) Λογγ. π. ὕψ. τμ. Θ. ὅθεν καὶ ὁ κλεινὸς Κασσιανὸς (ὑπερβολῇ πάντως χρεώσμενος) ἐνόμισεν τὸν σιφὸν Λογγίνον ἡμιχριστιανόν. Casaub. Not. in Vopisc. Cap. 30. pag. 513.

νευμένων ἐπισφαλέστερον ἐκ τοῦ νόμου προσιστορεῖν, *ταραχὴν λα-
βεῖν* τῆς διανοίας πλείον ἡμερῶν τριάκοντα· κατὰ δὲ τὴν ἄνεσιν
ἐξιλιάσκεισθαι τὸν Θεόν· [καί] σαφές αὐτῷ γενέσθαι, τίνος χάριν τὸ
συμβαῖνόν ἐστι, δι' ὀνείρου σημανθέντος, ὅτι τὰ θεῖα βούλεται πε-
ριεργασάμενος εἰς κοινούς ἀνθρώπους ἐκφέρειν· ἀποσχόμενον δὲ,
οὕτως ἀποκαταστῆναι. Καὶ περὶ Θεοδέκτου δὲ, τοῦ τῶν Τραγω-
δῶν ποιητοῦ, μετέλαβον ἐγὼ· διότι παραφέρειν μέλλοντος (ἰσ.
γρ. μέλλων) τι τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ βίβλῳ πρὸς τι δράμα,
τὰς ὅψεις ἀπεγλυκώθη (γρ. ἀπεγλαυκώθη),— καὶ ἐξιλιάσάμενος τὸν
Θεόν ἐν πολλαῖς ἡμέραις, ἀποκατέστη » Ταῦτα (λέγει Ὀδῖος) το-
σοῦτον ἀπέχω πιστεῦσαι παρὰ Δημητρίου, τό τε γένος καὶ τὴν
θρησκείαν Ἕλληνος ἀνδρὸς, εἰρημένα, ὥς οὐδὲ ὧς· εὐλαβοῦμαι πᾶσαν
τὴν διήγησιν εἰς τὰ γελοῖα καὶ δεισιδαιμονέστατα μυθάρια κατα-
τάξαι. Τοιαῦτά τινα καὶ Ἰουδαῖοι μυθολογοῦσι περὶ Ἰωνάθαν τοῦ
(τῶν προφητῶν) παραφραστοῦ, ὅτι ἐπιχειρήσας τὰς θείας Γραφάς
εἰς τὸ Χαλδαϊκὸν παραφράζειν, φωνῆς αὐτῷ γενομένης οὐρανόθεν,
«τίς ὁ τολμῶν τὰ ἀπόκρυφα τοῦ θεοῦ εἰς ἀνθρώπους ἐκφέρειν» ;
φοβηθεὶς, ἀπέσχετο τῆς ἐρμηνείας τῶν ἄλλων τευχῶν.— Κάκεινο
δὲ (λέγει) παρατηρητέον· τοὺς μύθους τοὺς προειρημένους οὐ μόνον
αὐτὸς ὁ Δημήτριος εἰσάγεται πιστεύων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ Ἕλ-
ληνες· τοῦτο γὰρ ἐννοεῖ πάντως ὁ συγγραφεὺς, συνάπτων τὰς περὶ
Θεοπόμπου καὶ Θεοδέκτου μυθουργίας ὡς αἰτίαν, δι' ἣν οὐδεὶς τῶν
ἱστορικῶν καὶ ποιητῶν ἐπεβάλετο μνησθῆναι τῆς Ἰουδαϊκῆς νο-
μοθεσίας* .

Ἀπαντῶμεν.

§. ια' Α) Οὐδὲν ξένον καὶ ἀλλότριον τῶν ἑλληνικῶν δοξασιῶν
ἐπραττεν ὁ Δημήτριος, φρονῶν τὴν Ἰουδαίων νομοθεσίαν φιλόσοφον
καὶ θεσιανοῦσαν καὶ θεόσδοτον. Τοιαύτην παρέλαβε νενομισμένην παρ'
Ἰουδαίοις. Τοιαύτην καὶ Ἐκκασίος ὁ Ἀβδηρίτης αὐτὴν ὠμολόγησεν,
Ἕλληνα κάκεινος, καὶ σοφὸς ἱστορικός. « Καὶ οἱ ἀρχαῖοι (προστίθησιν
ὁ φιλόσοφος Γεωγράφος), τὰ παρὰ τῶν Θεῶν (διδόμενον πρόσταγμα)
ἐπρέσβευον μᾶλλον καὶ ἐσέμνυνον.—Οὕτως ὁ Μίνως παρὰ τοῖς Κρησίν

Ἐννέωρος βασιλεὺς Διὸς μεγάλου βασιστῆς »· δι' ἐννέα ἐτῶν, ὡς φησι Πλάτων, ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ ἀντρον τοῦ Διὸς, καὶ παρ' ἐκείνων τὰ προστάγματα λαμβάνων καὶ διακομίζων εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ δ' ὅμοια ἐποίει καὶ Λυκούργος ὁ ζηλωτὴς αὐτοῦ. Πυκνὰ γάρ, ὡς εἰκεν, ἀποδημῶν ἐπυκνάνετο παρὰ τῆς Πυθίας, ἃ προσήκει παραγγέλλειν τοῖς Λακεδαιμονίοις. — Τοιοῦτος δέ τις ἦν καὶ ὁ Μωϋσῆς » (α). Τί λοιπὸν ἀνοίκειον καὶ ξένον Ἕλληνας ἀνδρὸς ἐποίει ὁ Δημήτριος, εἴ γε καὶ αὐτὸς τὴν θείαν παρ' Ἰουδαίοις νενομισμένην νομοθεσίαν ὡμολόγει τοιαύτην, ἀποδεχόμενος καὶ τὸν Μωϋσῆν, ὡς ἓνα τινὰ τῶν παρὰ Θεοῦ λαβόντων τοὺς νόμους, οἷον καὶ Ὀμηρος, καὶ οἱ Κρήτες ἔλεγον τὸν Μίνωα, καὶ Λακεδαιμόνιοι τὸν Λυκούργον; (εἰ δὲ καὶ τῶν παλαιῶν αἱ περὶ τοῦ Μίνω καὶ Λυκούργου δοξασταὶ ὑπῆρχον ψευδεῖς· μία δὲ καὶ μόνη, ἡ ἀγία καὶ ἀρχαιοτάτη διὰ τοῦ Μωσέως νομοθεσία, ὑπῆρξεν ἀληθῶς θεόδοτος, ἥς τινος τὴν φήμην παραλαβόντες καὶ ἄλλων ἐθνῶν νομοθεταί, παρομοίως καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἐξεθείασαν νόμους, ἄλλος ὁ περὶ τούτου λόγος) (β). Ἀλλὰ τὸ πλεῖον λέγειν περὶ τούτων περιττὸν (βλ. καὶ ὅπισθ. σελ. 549). Ἐν δὲ μόνον ἔτι κρίνομεν προσθετέον, τὸ ἐφεξῆς. Εἴπερ τὸν ὑπὸ τοῦ Φαληρέως ἔπαινον τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς νομοθεσίας ἔκριναν οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον Ἕλληνας ἀνδρὸς ἀλλοτρίον, Ἰουδαίου δὲ τινος προφανῆ πλαστογραφίαν, τί λοιπὸν ἐροῦσι περὶ τῆς τῶν

(α) Στράβ. ις, 762 πρὸλ. Ἰωσήφ. κατ' Ἀπίων. β. §. ις.

(β) Καὶ Ὀμηρος καὶ Λυκούργος ἦλθον εἰς Αἴγυπτον (Διόδωρ. παρ' Εὐσεβ. Εὐαγγ. Προπαρ. Ι. σελ. 281. πρὸλ. Κλήμεντ. σελ. 580 ἐκδ. Lugd Bat.). Αἶγει δὲ καὶ Στράβων τὸν Λυκούργον εἰς Κρήτην ἐλθόντα « πησιόσασαι Θάλητι, μιλοποιῶν ἀνδρὶ καὶ νομοθετικῷ, ἱστορήσαντα δὲ παρ' αὐτοῦ τὸν τρόπον, ὃν Ῥαδάμανθός τε πρότερον, καὶ ὕστερον Μίνως, ὡς παρὰ Διὸς, τοὺς νόμους ἐκφέρει εἰς ἀνθρώπους, γενόμενον δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ καταμαθόντα τὰ ἐκεῖ νόμιμα, ἐντυχόντα δὲ, ὡς φασὶ τίνες καὶ Ὀμήρῳ διατρίβοντι ἐν Χίῳ, κατάρται πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν » (Στράβ. Ι. 482. πρὸλ. καὶ Ζ. 298 τὰ περὶ Γετῶν ἱστορούμενα). Ὅτι δὲ κατὰ τὴν Αἴγυπτον μάλιστα καὶ ἄλλαχευ περιήδοντο τὰ κατὰ τὸν Μωϋσέα φανερόν. Ὅθεν ὁ ἱερὸς Κλήμης « παρὰ τε Ἑλλήσιν ᾄδεται ὁ Μίνως ἐννέωρος βασιλεὺς θαρσις τῆς Διὸς, ἀκηκοότων αὐτῶν ὅπως ποτὲ μετὰ Μωϋσέως διελέγετο ὁ Θεός, ὡς εἴ τις λαλῆσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον ». Κλήμ. Στρωμ. α. σελ. 269. πρὸλ. Huet. Dem. Evang. prop. IV. c. 8. §. 9. Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἐπιστολῆς, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀκκεδαμονίων Ἄρειος, ἡ Ἀρεὺς, γράφων πρὸς Ὀνίαν τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερέα, καυχᾶται ὅτι « εὐρέθη ἐν γραφῇ περὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ ἐκ γένους Ἀδραάμ; (α). Ἡ μὴπως καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, δι' αὐτὴν δὲ καὶ πᾶσαν τὴν ἱερὰν τῶν Μακκαβαίων βίβλον ἐκσυρίζουσιν, ὡς μυθογράφου τινὸς τερατεῖαν, οἷαν ἔκριναν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀριστέου;

Β) Περὶ δὲ τῶν Θεοπόμπου καὶ Θεοδέκτου διηγημάτων, αὐτὸς μὲν ὁ Δημήτριος ἤκουσε περὶ αὐτῶν, ἐκ φήμης παραλαβόν. « Ἐφησεν ἀκηκοέναι Θεοπόμπου (ἴσ. γρ. περὶ Θεοπόμπου) — καὶ περὶ Θεοδέκτου μετέλαβε » (τουτ. παρέλαβεν ἐκ φήμης καὶ παραδόσεως, ἡ καὶ ἀπὸ συγγραφῆς) (β). Τί δὲ ἔλεγον οἱ ταῦτα λέγοντες; οὐδὲν

(α) Α. Μακκ. ιβ. 20—22. πρβλ. Ἰώσηπ. Ἀρχ. ιβ. 4. καὶ ιγ, 5. σελ. 606. καὶ 648. τὰ μ. α. Παν. Ἡ δὲ συγγένεια παρ' ἄλλοις ἄλλως θεωρούμενη φαίνεται ἐκ τοῦ φαλ. γ, υἱοῦ Ἐβερ, ἐξ οὗ ὁ Ἀδραάμ (Γενεσ. ια, 17, 26). Τοῦ φαλ. ἀπόγονοι φαίνονται οἱ Πελασγοί, Δωριεὺς συγγενεῖς καὶ Σπαρτιατῶν. βλ. Stillingfleet Orig. Sacr. L. 3. c. 4 καὶ Grot. ad 1. Macc. 12. — Scaliger. de Canon. Isagog. p. 332. — Bochart. in Chanaan l. 22. — Selden. de Synedr. II. 3. p. 5 — Huet. Demost. Evang. prop. IV. c. 8. §. 10. — Calmet Diss. de cognation. Iudaeor. et Laced. — Demagistr. Diss. V. pag. 517. βλ. καὶ Στέρ. Βυζ. λ. Ἰουδαία.

(β) Θεόπομπος Χίος, ἱστορικὸς, Ἰσοκράτους μαθητὴς, ἐπὶ Φιλίππου καὶ μέχρις Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Α. Πτολεμαίου ἡκμάσας, σύγχρονος Θεοδέκτου, Φασηλίου ἐκ Λυκίας τραγῳδῶν ποιητοῦ, ἡκμαζόν δὲ ἀμφότεροι περὶ τὴν ργ. Ὀλυμ. (Σουίδ. λ. Θεοδέκτης βλ. καὶ λ. Θεόπομπος, ὅπου γράφεται ἡμάρτημένως Ὀλυμ. ιγ). Ἐντεῦθεν ὁ Βανδάλης ὀρμηθεὶς, ἐξελέγχει καὶ ὡς ἐκ τῆς χρονολογίας ψευδόμενον τὸν Ἀριστέαν καθότι εἰσάγει τὸν πολὺ τοῦ Θεοπόμπου νεώτερον Φαληρέα λέγοντα, « ὅτι ἤκουσε Θεοπόμπου » (ἤγουν ἀπὸ στόματος αὐτοῦ). Ἀλλ' ὁ Βανδάλης πανταχοῦ γελοῖως ἀρισταρχίζει, καὶ κρίνων καὶ γραμματικευόμενος κἀκίστα. Ἡ δὲ φράσις τοῦ Ἀριστείου προφανῶς ἡμάρτηται ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν. Εἰς μόνα Βανδάλεια ὧτα φαίνεται ἑλληνικὸν τὸ πάντῃ σόλοικον καὶ ἀτυντακτον, « Ἀκηκοέναι Θεοπόμπου, διότι ἐμὲλλον τινὰ — προσιστορεῖν ταραχὴν λαβεῖν » κτλ. (βλ. σελ. 582). Ὁ δ' Ἀριστέας, ἴσως, ἔγραψεν « Ἀκηκοέναι περὶ Θεοπόμπου, διότι ἐμὲλλον τινὰ — προσιστορεῖν, ταραχὴν λαβεῖν, ἢ ἀδιότι ἐμὲλλον κτλ. ἢ διότι ἐμὲλλον... ἔλαθε κτλ. Ὅτι δὲ καὶ ἡ περὶ προσθεῖα, φανερόν ἐκ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅστις (ὁπότε γίνεται λόγος περὶ τινος αὐτῆς γενόμενου) λήγει συνήθως « ἤκουσε τοῦ δεινός λέγοντος, ὅτι ἡ δεινὸς κτλ. (οὐχὶ δὲ μόνον ἤκουσε τοῦ δεινός, ἀλλ' ὅτι) Ὅθεν καὶ Ἰώσηπος ἐξέτερεν ἀπολύτως,

παράλογον, οὐδ' ἀπίθανον. Ὅτι μὲν γάρ τινα χωρία τῆς Πεντατεύχου προϋπῆρχον ὑπὸ τινων, ἴσως, ἐλληνιστῶν πολὺ πρὸ τοῦ Φαληρέως ἡρμηνευμένα, μαρτυρεῖ τρανῶς ὁ Ἀριστάρχου, ὡς ἐροῦμεν ἐν τῇ οἰκείῳ τόπῳ· καὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀριστέας *ἐπισφαλέστερον ἡρμηνευμένα*. Ὁ τοίνυν Θεόπομπος, « ὁ εἰς πᾶσαν ἱστορίαν πολλὰ χρήματα (κατὰ τὸν Ἀθήναιον) καταναλώσας », καὶ ἐπομένως καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ περιεργασάμενος, ὡσαύτως καὶ ὁ τούτου « *περὶ τὰ πρωτεῖα τῶν λόγων* » ἐφάμιλλος τραγικὸς Θεοδόκτης ἐπεχείρησαν ἐκ τούτων τῶν τῆς Γραφῆς ἡρμηνευμένων χωρίων τινὰ παραφέρειν, ὁ μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν, ὁ δὲ εἰς τὴν τραγωδίαν, ἐπὶ λοιδορίᾳ δηλαδὴ καὶ διασυρμῷ, μετὰ *περιεργείας* καὶ *κακοηθείας* ἐκπομπεύοντες τὰ θεῖα εἰς τοὺς ἐθνικούς· διὰ τοῦτο καὶ τῆς θείας ἐπειράθησαν ὀργῆς. Ταῦτα διεκέρυττεν ἡ φύξις, εἴτε παρ' αὐτῶν μαθοῦσα τῶν παθόντων (εἰ δ' ἠλθέουσιν, ἢ ἐψεύδοντο καὶ κατειρωνεύοντο ταῦτα λέγοντες, ἠπίσταντο πάλιν αὐτοὶ) (α), εἴτε καὶ διότι τούτους καταμωκωμένους καὶ χλευάζοντάς τινα τῶν Γραφικῶν, ἔπειτα, κατὰ τύχην, νοσήσαντας ἐκατέρους τὰς προειρημένας νόσους, ὡς ὑπὸ θεοῦ λοιπόν αὐτοὺς τιμωρηθέντας ἐνόμισαν καὶ διεκέρυξαν πολλοὶ, διὰ τὴν περὶ

ἄρθωσας τὴν σύνταξιν· « δηλῶν—ὡς Θεόπομπος τε βουλευθεὶς ἱστορήσκει—ἰταράχην τὴν διάνοιαν, » κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Ἀριστέου φράσις εἶχεν, ὡς ἐξέλαβεν ὁ Βανδάλης, πάλιν ὁ Θεόπομπος ἠδύνατο καὶ προσωπικῶς ἰδεῖν τὸν Φαληρέα κατὰ τὴν Αἴγυπτον διατρίβοντα. Ἰστορεῖται γὰρ ὁ Θεόπομπος « μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον εἰς Αἴγυπτον ἀφικέσθαι, Πτολεμαῖον δὲ (τὸν Λάγου) τὸν ταύτῃ βασιλεῖα οὐ προσέσθαι τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὡς πολυπράγμονα ἐνελεῖν ἐθελῆσαι, εἰ μὴ τινες τῶν φίλων παραιτησάμενοι διεσώσαντο » (Φωτ. ἀναγ. ρος). Ἀλλ' ὁ Βανδάλης οὐδὲν περὶ τούτων φροντίζει· τὸ δὲ οὐνήθης θράσος ἀνεξωσμένος, χωρεῖ καὶ παραπαλεῖ δι' ὀλοκλήρου κεφαλαίου, λοιδορῶν, τέλος, καὶ τὸν Ἰετίον, ὁ Βανδάλης! (Diss. cap. 26).

(α) « Δεινὸν μυθολόγον » τὸν Θεόπομπον ὠνόμασεν ὁ Ἀλιανδρ (Π. ἱστορ. γ. 18), καὶ « μύθους καὶ βλασφημίας συντάττοντα » ὁ ἱερὸς Κλήμης (Στρωμ. α). Καὶ Πολύβιος δὲ ψέγει « τὴν ἀθυροστομίαν αὐτοῦ καὶ κακογλωσσίαν, — καὶ ὅτι τὸ ψεῦδος αἰσχροῦς καὶ ἀπρεπῶς διατίθεται » (Πολύβ. τόμ. 6. σελ. 443. καὶ τόμ. γ. σελ. 19—21 Vindob. 1763. πρβλ. καὶ Διονύς. Ἀλικαρ. ἐπιστ. πρὸς Πομπ. κτλ.). Ἐλεγε δὲ ὁμοίως καὶ τινὰς ἀληθείας πάντως ὁ Θεόπομπος· ὅθεν πάλιν αὐτὸν « ἀνέθρακα φιλότητος, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντα εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν, » ἀνεκέρυξεν ὁ Ἀθήναιος Γ. 85.

τὰς θείας ῥήσεις αὐτῶν κακόσχολον περιέργειαν. Καὶ τοῦτο κοινῶς ἐπίστευετο. Ὁμολόγησε δ' ἂν, ἴσως, τὸ πρᾶγμα καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδῖος, εἴπερ ἐνεθυμείτο καὶ ἄλλο τι παρόμοιον τοῦ Φίλωνος διήγημα, τὸ ἐφεξῆς. « Καὶ πρῶην ἤκουσα χλευάζοντος καὶ κατακερτομοῦντος ἀνδρὸς ἀθέου καὶ ἀσεβοῦς, ὃς ἐτόλμα λέγειν. Μεγάλοι δὲ καὶ ὑπερβάλλουσαι [αἱ] δωρεαί, ἃς φησι Μωϋσῆς τὸν ἡγεμόνα τῶν ὄλων ὀρέγειν στοιχείου προσθήκη » — (χλευάζων δηλονότι τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετονομασίαν τοῦ Ἄβραμ εἰς τὸ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρας εἰς τὴν Σάρρας), « καὶ ὅσα ὁμοιότροπα συνείρων ἀπνευστί καὶ ἐπισαρκαζῶν ἅμα διεξῆει. Τῆς μὲν φρενοβλαθείας οὖν οὐκ εἰς μακράν ἐδωκε τὴν ἀρμόζουσαν δίκην· ἀπὸ γὰρ μικρᾶς καὶ τῆς τυχούσης προφάσεως ἐπὶ ἀγχόνην ἤξεν, ἵν' ὁ μιὰρὸς καὶ δυσκάρητος μηδὲ καθαρῶ θανάτῳ τελευτήσῃ » (α). Παρομοίως ἔλεγον καὶ τότε τιμωρθέντας τὸν Θεόπομπον καὶ Θεοδέκτην (καὶ τοὶ μετριωτέρᾳ θεομηνίᾳ περιπεσόντας), διότι ἐπεχείρησαν ἀκείνοι κατακερτομεῖν τὰ θεία, παραφέροντες εἰς τὰς αὐτῶν συγγραφάς. Ταῦτα τὰ λεγόμενα καὶ ὁ Φαληρεὺς διηγείτο, καὶ ὁ Ἀριστέας ἔγραψεν, ὡς ἤκουσε παρὰ τοῦ Φαληρέως συμπαρόν. Εἰ δὲ καὶ τούτοις ἐπίστευσεν ἀδιστάκτως ὁ ἐκ Φαλήρου σοφὸς, οὐδὲ τοῦτο πάλιν ὤφειλε, παροξύναι τοὺς κριτικούς, ἐνθυμηθέντας, ὅτι ἐπὶ τοῦ Φαληρέως οὐκ ἦν ἐπὶ τοσοῦτον αὐστηρὰ καὶ ἀκριβὴς ἡ κριτικὴ ἐπιστήμη, ὥστε πρὸς πᾶν ὁπωσδήποτε παράδοξον ἀπιστεῖν! Καὶ αὐτὸς ἰδίως ὁ Φαληρεὺς οὔτε δριμύς καὶ ὁμφακίας τις ὑπῆρχε καὶ δυσπρόσοιστος περὶ τὰς τοιαύτας πίστεις, ἀλλὰ καὶ μείλιχος καὶ εὐένδοτος. Τόσον εὐκόλως ἐπίστευσε καὶ γλαυκωθέντα κατὰ θεομηνίαν, καὶ θεόθεν πάλιν λαθέντα τὸν Θεοδέκτην, ὅσον καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἐκ Φαλήρου φιλόσοφος « τὰς ὀφείας ἀποβαλὼν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνόμιζε κομίσασθαι αὖθις παρὰ τοῦ Σεράπιδος· ὅθεν εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς παιᾶνας ἐποίησεν » (β). Ὡστε κάλλιον (νομίζομεν) καὶ κριτικώτερον ἂν ἔπραττεν ὁ κλεινὸς Ὀδῖος, εἴγε τὰς τοῦ Θεοδέκτου καὶ Θεοπόμπου διηγήσεις παρέ-

(α) Φίλων περὶ τῶν μετονομαζ. τόμ. α. σελ. 587. M. πρβ. Demagist. Diss. V. p. 540. — (β) Αἰετ. E. 1, 7. πρβλ. καὶ Σημ. Casaub.

θαλλε πρὸς ταῦτα τὰ ἑλληνικώτερα μᾶλλον, ἢ πρὸς τὰ ταλμουδικὰ ληρήματα (ὦν καὶ ὁ σύμψηφος αὐτῷ Σιμωνίως, φιλοτίμως ἐμνημόνευσεν) (α). Ὁ δὲ σοφὸς Ὀδιδος προσηγανάκτησε, καὶ ὅτι ὁ κατ' αὐτὸν Ἰουδαῖος Ψευδαριστέας, οὐ μόνον τὸν Φαληρέα, ἀλλὰ καὶ πάντας δὴ τοὺς Ἕλληνας συνυπονοεῖ πεπιστευκότας ταῦτα τὰ Θεοπόμπεια καὶ Θεοδέκτεια μυθουργήματα! Ἐπειδὴ μόνον, (οὐχ ὁρᾷς;) οἱ Ἕλληνισταὶ Ἰουδαῖοι ἦσαν περὶ τὰ τοιαῦτα πλάσματα δεινοί· αὐτοὶ δὲ ἄρα οἱ Ἕλληνες οὐδὲν τοιοῦτον ἐπλαττον, οὐδ' ἐπρέσβευσον! Ἀλλὰ πῶς ὁ δόκτωρ οὐκ ἐνεθυμήθη καὶ ἐκείνην τὴν Στησιχόρου ποιήν, καὶ τὴν τούτου *Παλινοδία*, καὶ αὐτὸν τὸν μεγαλοπρεπῶς αὐτῆς μνημονεύοντα θεῖον Πλάτωνα; λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως οὗτος ὁ ἐν φιλοσόφοις Ὀμηρος· « Ἔστι δὲ τοῖς ἀμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαυτοὺς ἀρχαῖος, ὃν Ὀμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησιχόρος δὲ τῶν γὰρ ὁμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ᾔγνόησεν, ὥσπερ Ὀμηρος· ἀλλ', ἅτε μουσικὸς ὢν, ἔγνω τὴν αἰτίαν· καὶ ποιεῖ εὐθύς· « *Οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ' ἔβας ἐν ρηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ' ἔκεο πέργαμα Τροίης* »· ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην Παλινοδίαν, παραχρῆμα ἀνέβλεψε » (β). Τί ποιῶμεν ἤδη, ὦ φίλοι Ὀδισκοί; ἐκσυρξόμεν καὶ τῶν τοῦ Πλάτωνος συγγραμμάτων τὸν Φαῖδρον, ὡς ψευδεπίγραφον, διότι περιέχει τοιοῦτο διήγημα ψευδές, καὶ παρόμοιον πρὸς ἃ λέγετε τῶν Ταλμουδιστῶν; Ἀπορρήξομεν δὲ καὶ τὰ τῆς *Ἑλένης ἐγκώμιον* ἐκ τῶν Ἰσοκράτους λόγων; καὶ ἐκ τῶν τοῦ Δίωνος τὸν *Τρωϊκὸν* καὶ τὸν περὶ *βασιλείας*, καὶ πάντα τὰ τῶν ἄλλων, ἐν οἷς γίνεται μνεῖα τούτου τοῦ διηγήματος; καὶ τοὶ ταῦτα λίαν εὐλογοφανῶς· διότι καὶ Ἀρχέλαος ὁ Κύπριος διεκήρυξε « *ψευδὴ τὸν περὶ τῆς (Στησιχόρου) πηρώσεως εἶναι λόγον* » (γ). ἢ ταῦτα κατὰ χώραν

(α) Simon. Hist. Crit. V. T. Tom. 2. c. 2.

(β) Πλάτ. Φαῖδρ. σελ. 313 T. 10: πρὸς. Λουκιαν. Ἀληθ. Ἱστορ. Β. §. 15. καὶ ὑπὲρ τῶν Εἰκόν. §. 15. — Φιλίστρατ. Ἀπολλ. γ. 2. σελ. 246. — Κόνων. Διηγῆς. ιη. καὶ παρὰ Φωτ. ἀναγ. ρπς.

(γ) Φώτ. ἀναγ. ργ. — πρὸς. καὶ S. August. epist. ad Hieron. καὶ S. Hieron. epist. ad August. apud Demagistr. l.c. p. 541.

εὐόντες, ἀποδεξόμεθα καὶ τὸν Ἀριστεὴν γνησίως ἱστοροῦντα τὰ περὶ τοῦ Θεοπόμπου καὶ Θεοδέκτου παρόμοια διηγήματα, καθὼς αὐτὰ παρέλαβε καὶ διηγῆσατο ὁ Φαληρεύς· τοῦτο φαίνεται δικαιότερον. Καὶ ὥρα λοιπὸν καὶ τοῖς Ἀριστεομάχοις ἅσαι περὶ τούτου τὴν Παλινωδῖαν τοῦ ἡμεραίου μελοποιοῦ. Εἰ δὲ καὶ μὴ θέλουσιν, ἀλλὰ πᾶς τις οἶμαι, τῶν δικαίων ἀναγνώστων ὑπηχῆσει καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐκεῖνο τὸ Στρησιχόρειον. « Οὐκ ἔστ' ἔνυμος ὁ λόγος ἡμῶν οὗτος »· συνεπηχῆσουσι δὲ καὶ Ἰώσηπος καὶ Εὐσέβιος, οἵτινες ἀντέγραψαν καὶ τὰ κατὰ τὸν Θεόπομπον, καὶ τὸν Θεοδέκτην, ὁλόκληρα ἐκ τοῦ Ἀριστεύου, χωρὶς ὑπονοίας μηδεμιᾶς, ὡς μηδὺλως παραβλάπτοντα τὸ γνήσιον τῆς ἱστορίας.

§. ιβ'. 5) Ἄν δὲ (λέγουσιν) ἀπὸ τοῦ Φαληρέως ἐπ' αὐτὸν μεταβῶμεν τὸν βασιλέα, πῶς ἄρα καὶ τοῦτον διατεθέντα πρὸς τὴν Ἰουδαϊκὴν νομοθεσίαν εἰσήγαγεν ὁ Ἀριστεύς; « Ὅρθου, (τὸ τοῦ Ῥωμαίου ποιητοῦ) ὄρθου τὰ ὦτα Πάμφιλε, καὶ σοὶ δι' ἐνδὸς λόγου τὸ πρᾶγμα φράσω ». Οὐ μόνον λόγια Θεοῦ τὰς τῶν Ἰουδαίων γραφὰς ὠμολόγησεν ὁ Φιλάδελφος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Ο, παρεγένοντο, κατ' ἐνιαυτὸν ὑπέσχετο διὰ βίου ἐορτάζειν (βλ. ὀπισθ. σελ. 450). Καὶ τὴν ἐρμηνείαν παρὰ Δημητρίου λαβὼν, προσεκύνησε. Καὶ ὅτε δὲ τὸ πρῶτον ἶδε τὰ τεύχη τὰ ἐβραϊκὰ « πολλὴν ἐφίστη χρόνον, καὶ προσεκύνησε καὶ ταῦτα σχεδὸν ἕως ἐπτάκις » καὶ προσέτι (βαβαὶ τῆς τοῦ χρηστοῦ ἀνδρὸς εὐσεβείας!) καὶ προήχθη δακρῦσαι τῇ χαρᾷ πεπληρωμένος! — Ἐ τῆς ἀναιδοῦς κεφαλῆς! (ἐπιφωνοῦσιν, ἐννοοῦντες τὸν Ἀριστεὴν), ἥτις εἰς τὸ παντὲλές ὅλον ἀπετρίψατο τὰ μέτωπον· οὐδὲ γοῦν ἠρυθρίασε τοιοῦτο πλάσμα δημοσιεύουσα! Πόσας γὰρ ἀναισχυντίας τὸ λέγειν, ὅτι βασιλεὺς « τοῖς εἰδώλοις προσεστηκώς » (ὡς φησὶν ὁ Χρυσόστομος εἰς Γένεσ. ἡμῖλ. δ), « καὶ ἀπ' ἐναντίας τῇ θρησκείᾳ προσκείμενος » θείαις τιμαῖς ἐσεβάσθη, καὶ δάκρυσι καθύγρανε τὰ τεύχη τῶν Ἰουδαίων, ἅτινα διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἤτήσατο καὶ ἠρμήνευσεν, ὅπως ἀποτεθῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην; Τοῦτο τὸ ψεῦσμα χρεῖζει Δημοκρίτου

καταγελαστοῦ μᾶλλον, ἢ Ἀριστάρχου διορθωτοῦ· καὶ ἀντιλέγης, οὐκ ἂν με πείσεις, οὐδ' ἦν πείσης! » (α).

Ἀπαντῶμεν.

§. ιγ'. Ἀλλ' εἰ μὲν ὁ Φιλάδελφος ὠνόμαζε καὶ ἐνόμιζε θείας τὰς Ἰουδαίων Γραφάς (ὡς καὶ Δημήτριος, καὶ Ἐκαταίος, καὶ ἄλλοι περὶ ὧν εἵπομεν), τί παράδοξον ἐπραξε καὶ ἀπίθανον, εἰ καὶ προσεκύνησεν αὐτάς, περιπτυσσάμενος καὶ καταφιλήσας; (β). Τοιαύτην τινὰ προσκύνησιν ἐπεδείξατο ὕστερον πρὸς τὰς θείας Γραφάς καὶ τις ἄλλος δυσσεβής, ὁ τῶν Ἀβάρων βασιλεὺς (καὶ τοὶ δουλοῦς), ἐπομνύμενος καὶ προσκυνῶν τὸν Θεὸν τὸν λαλήσαντα τὰ ἐν ταῖς ἀγίαις διφθέραις ἄχραντα ῥήματα (γ)· καὶ ταῦτα μὲν μεταγενέστερα. Ὅτι

(α) Hody pag. 76. Τοιαῦτα καὶ Van Dale c. 14. p. 113 etc.

(β) Προσκυνῶ, εὐ μένον τὸ προσκίπτων, ἢ κύπτων ἕως ἰσάφους τιμῶς (εἴτε λατρευτικῆς καὶ θερησκευτικῆς, εἴτε κατ' ἔθος πολιτικῆν, ἐπὶ τιμητικῇ προσαγορεύσει. Γεν. ιη, 2: κγ, 7, κτλ. βλ. καὶ Εὐριπ. Ὀρ. 1507. Ἡρόδοτ. Β, 80. Εὐνεφ. κτλ.), ἀλλὰ καὶ (κατὰ πρόωκον μάλιστα σημασίαν) τὸ καταφιλῶ τῷ στόματι, ἀσπάζομαι. Ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ πολλὰ καὶ τὸ ἀπλοῦν κυνεῖν (τὸ καταφιλεῖν). Σημαίνει δὲ καὶ τὸ φιλῶν τὴν χεῖρά μου τιμῶ, ἢ προσαγορεύω καὶ μακρόθεν, (ἔθεν καὶ τὸ λατινικὸν adorare, τὸ προσκυνεῖν, ἐκ τοῦ os, oris, τὸ στόμα, ὡς ἂν εἴποις προστομίζειν). « Προσεκύνησεν ἡ χεὶρ μου περὶ τὸ στόμα μου » Σύμμαχ. εἰς ἰωβ. λα, 27. ἔπει εἰ Ο, σαφέστερον. « Χεὶρά μου ἐπέθηκε ἐπὶ στόματί μου ἐφύλησα » κτλ. Τοιοῦτο καὶ τὸ « τὴν χεῖρα τῷ στόματι προσαγαγόντος, οὐδὲν ἄλλ' ἢ προσκυνεῖν (τὸν θεὸν) ὑπελάμβανον » (Λουκιαν. Δημισθ. ἐγκώμ. §. 49 πρὸς Plin. 28. 2.). Οὕτως οὖν καὶ ὁ Φιλάδελφος ἀμφεκύνησεν, τοιούτῃ καταφιλήσας τῷ στόματι τὰ βιβλία, ὡς ἱερὰ καὶ θεῖα. Σημειώσαι δὲ ὅτι τὸ προσεκύνησεν (ὁ Φιλάδελφος) ἐπὶ μὲν τῆς ἐρμηνείας (ὅτε ἔλαθεν αὐτὴν παρὰ τοῦ Δημητρίου) ἔχει καὶ Ἰωσήπος, ὡς ὁ Ἀριστέας. Τὸ δὲ προσεκύνησεν ἕως ἐπτάκις (ἐπὶ τῶν ἑβραϊκῶν πρωτοτύπων) οὐκ ἀναγινώσκεται παρὰ Ἰωσήφ, οὐχὶ διὰ συντομίαν ὑπ' αὐτοῦ παραλειφθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκπεσόν ἐν τῇ μεταγραφῇ. Πλὴν εἰ μὴ τις λέγοι τοῦτο προσατελὲν, τυχόν, ὑπὸ τινος ἐν τοῖς Ἀριστέου. Ἀλλ' ἂν καὶ γνήσιον τεθῇ τὸ κώλον, ὃ τῆς Αἰγυπτίου βασιλεὺς ἐπτάκις τὴν γραφὴν προσκυνῶν, οὐδὲν ἀπαῖον ἐποίει εὐ μένον πρὸς Ἰουδαίους (παρ' οἷς ἦν τιμωτάτος ὁ ἐβδόμος ἀριθμὸς), ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους αὐτούς. « Ἐν γὰρ Αἰγύπτῳ τοὺς θεοὺς ὑμνέουσι διὰ τῶν ἐπτὰ φωνῶν ἐν τῷ εἰς ἱερεῖς » (Δημ. Φαληρ. π. ἐρμην. §. α). Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐπτά καὶ ἄλλα καὶ βλ. Βιβ. Β. κεφ. 8.

(γ) « Νῦν ἔφη καὶ τοὺς Ῥωμαίων ὄρκους ὁμνῶναι βούλομαι. Παραχρῆμα οὖν ἐκ τῆς Συγγεδόνης πόλεως τὴν ἀρχιερωσύνην οἰκῶν τὰς θεοπετίαις βίβλους αὐτῷ

δὲ καὶ ὁ φιλάδελφος ἡδύνατο καὶ τὰς θείας τῶν Ἰουδαίων Γραφὰς γνησίως τιμᾶν, καὶ τοι προστετηκὼς τοῖς εἰδώλοις (κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. κα, §. γ), εἵπομεν καὶ πάλιν ἐροῦμεν. Οὐδ' ἂν εἴποι τις εὐλόγως, ὅτι τὰ θεῖα κεκριμένα βιβλία τῶν Ἰουδαίων ἐνόμιζεν ὁ ἐθνικὸς βασιλεὺς μικροτέρας τιμῆς καὶ προσκυνήσεως ἄξια, παρὰ τοὺς ἱεροὺς λόγους, οὓς ἐτίμων οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ παρὰ τὰ Σιβύλλεια, λίαν καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων τετιμημένα (Στράβ. ἰζ. 814), καὶ, τέλος, παρὰ τινας λίθους ἱεροῦς, οἷον τὸν Ἀθήνησι, καὶ αὐτὸν τὸν λίθινον τοῦ Δημόνακτος θῶκον, ὃν προσεκύνοιν στεφανοῦντες οἱ Ἀθηναῖοι (α). Τοὺς δ' οὖν κριτικούς ἐλύπησεν (ὡς φαίνεται) καὶ παρώξυνεν οὐχὶ κυρίως ἢ πρὸς τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς προσκύνῃσι τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλὰ μᾶλλον, ἢ ἐκ τούτου προκύπτουσα διέξις, ὅτι θεσπεσία τις καὶ ἀγία ἐφάνη ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐρμηνεία, καὶ οὐκ ἄνευ Θεοῦ γεγεννημένη· ὡς γὰρ τοιαύτην πάντως καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὴν ἀποδεχόμενος ἐτίμα προσκυνῶν. Ἡ δὲ δυσπιστία τῶν κριτικῶν βέβηλον ὄλως καὶ ἀθείαστον αὐτὴν δογματοκοποῦσα, καὶ πειρωμένη νυκτοκλοπῆσαι τὴν ἀξίαν τῶν Ο, ψέγει λοιπὸν τὸν ἱστορικὸν Ἀριστέαν, διότι καὶ αὗτος ἐπαχρυπνεῖ, «*λύγρον καλῶν*» (τὸ τοῦ Δημοσθένους), διηγούμενος δηλονότι καὶ μαρτυρῶν τὴν ὡς ἐπὶ θεοσδότῃ τῇ ἐρμηνείᾳ τιμὴν τοῦ βασιλέως· Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀριστέας καὶ χωρὶς τούτου τοῦ διηγήματος ἀνεκλήρυξε ῥητῶς καὶ ἀλλαχοῦ τὸ τῆς ἐρμηνείας ὄσιον, ὡς λέγομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ὅτι δὲ καὶ

(προσῆνεγκε) διὰ τῶν ἐν μέσῳ τὰς ἀγγελίας διακομιζόντων. Καὶ δε, δολερῶτατά πως ἐπικρυψάμενος τὸν νοῦν, ἀνίσταται τε ἐκ τῆς καθέδρας, καὶ σὺν φόβῳ δῆθεν πολλῷ καὶ σεβασμῳ ταῦτα προσηγορεύμενος δέχεσθαι, καὶ προσκυνῆσαι προθυμότερα, δυνυμι (ἔφη) κατὰ τοῦ λαλήσαντος τὰ ἐν ταῖς ἀγίαις διφοβραῖς ῥήματα θεοῦ, μηδὲν εἰρημέσον παρ' αὐτοῦ διαψεύσεσθαι κτλ. Μένανδρ. Προτροπ. ἐπὶ λόγ. Πρεσβ. β. πρὸ βλ. Demagistr. Diss. V. p. 544.

(α) Πλούταρχ. Σύλ. §. κε. πρὸ βλ. Ἡρόκλ. λ. λίθοι, καὶ λιθομάται, καὶ σχάλ. Κριτικ. — «*Καὶ τὸν θῶκον τὸν λίθινον, ἐφ' οὗ εἰώθει (ὁ Δημόναξ), ὁπότε κάμνῃ, ἀναπαύεσθαι, πρὸ οὗ καὶ οὖνον (οἱ Ἀθηναῖοι), καὶ ἰσπερὶ οὖνον εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοῦ, ἡ γοῦν μὲν οἱ ἱεροὶ ἐτίμει τὸν λίθον*» κτλ. Λουκιαν. Δημῶν. §. 67.

δάκρυσι καθύγραπεν ὁ Φιλάδελφος τὰς ἐβραϊκὰς Γραφάς, πόθεν ἄρά γε μαθὼν ἔγραψεν ὁ Ὁδῖος; Ἰδοὺ τοῦ Ἀριστέου αἱ λέξεις αὐταί· « Πολὺν ἐπιστάς χρόνον, καὶ προσκυνήσας — εἶπεν· εὐχαριστῶ μὲν, ἄνδρες, ὑμῖν· τῷ δὲ ἀποστείλαντι, μᾶλλον· μέγιστον δὲ, τῷ Θεῷ, οὗτινός ἐστι τὰ λόγια ταῦτα. Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντων εἰπόντων ὑπὸ μίαν φωνήν, τῶν τε παραγεγονότων, καὶ τῶν συμπαρόντων, « εὖ βασιλεῦ » (α), προήχθη δακρύσαι, τῇ χαρᾷ (ἴσ. χαρᾷ) πεπληρωμένος. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς ἔντασις καὶ τὸ τῆς τιμῆς ὑπερτεῖνον δακρύειν ἀναγκάζει κατὰ τὰς ἐπιτυχίας ». Ἐκ τῶν λόγων τούτων φαίνεται ἐναργῶς, ὅτι ὁ βασιλεὺς χαίρων διὰ τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, ὡς ἤκουσε καὶ τὴν βοήν τῶν τε παραγεγονότων πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συμπαρόντων, ἀπάντων ὁμοφώνως αὐτὸν ἐπαινεσάντων, καὶ ἀγαθὰ εὐξαμένων, ἐκινήθη εἰς δάκρυα χαρᾶς, « φύσει τῆς μεγάλης χαρᾶς πασχούσης καὶ τὰ τῶν λυπηρῶν σύμβολα » (ὡς ἐσημείωσεν ὁ Ἰώσηπος). Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ὁδῖον ἄτεγκτοι κριτικοὶ καὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς χρηστότητος τὸ καθαρὸν καὶ τέρεν δάκρυον κατεθόλωσαν διὰ τῆς πλαστολογίας, εἰσάγοντες δακρύοντα τὸν Φιλάδελφον, οὐχ ὑπὸ χαρᾶς, καὶ (ὡς εἶπεν ὁ Ἰώσηπος) « δι' ὑπερβολὴν ἡδονῆς », ἀλλὰ διὰ πολλὴν δῆθεν εὐλαβείας καὶ κατανύξεως ὑπερβολὴν! καὶ πάλιν οὐχ ἀπλῶς καὶ μόνον χάριεν δακρύσαντα, ἢ δακρύοντα κεχαρηκότα, ἀλλὰ καὶ δακρυρροοῦντα, καὶ κλαίοντα κρουνηδὸν, ἀστακτὶ τῶν δακρύων ἐπὶ τὰ βιβλία καταρρέοντων (ἢ τί ἄλλο σημαίνει τὸ, καθὼς εἶπαν, καθύγραπεν τοῖς δάκρυσι τὰ βιβλία;). Οὕτω δὲ σατυρικῶς καὶ ἀτόπως τὴν Ἀριστέου φράσιν παρερμηνεύσαντες, ἀφῆκαν ἔπειτα κατ' αὐτοῦ τὰς ἀγενεῖς ἐκείνας καὶ λοιδορὸς φωνάς! (σελ. 589). Ἀλλ', ὦ βέλτιστοι, τὰ μὲν Ἀριστέου ἀπλᾶ τε ὄντα, καὶ σαφῆ, καὶ ἀληθῆ, οὔτε Δημοκρίτου καταγελαστοῦ χρῆζουσιν, οὔτε κριτικοῦ Ἀριστάρχου πρὸς δῆθεν ἑλεγχον τῶν διεψευσμένων. Ὑμεῖς δὲ πολὺ

(α) Ἀντί « εὖ γε (εἰπας), βασιλεῦ »! ἢ καὶ, « εὖ σοι γένοιτο »! Οὕτω καὶ Ἰώσηπος ἐξέφρασεν « ἐκποσάντων, γίνεσθαι τὰ γὰρ ἅ τῷ βασιλεῖ ».

κερδαίνετε λαθόντες τὸν Φιλάδελφον. Εἰ γὰρ ποθεν ἔβλεπεν ἐκεῖνος ὑμᾶς καὶ ἤκουε τοιαῦτα κατ' Ἀριστέου βλασφημοῦντας, πάντως ἂν ἀπέπεμψεν ἐκποδὸν, πειναλέους μὲν καὶ νήστες ἀπάσης τιμῆς, « βαρυλόγοις δ' ἔρχεσι παιιομένοις » καταλιπὼν, ὡς ἀπέπεμψεν ἀγανακτήσας καὶ Ζωῖλον ἐκείνον τὸν Ὀμηρομάστιγα κριτικόν. Εκείνος μὲν ἐμάστιζε τὴν Ὀμήρου κουροτρόφον ποίησιν καὶ τὴν εἰκόνα, μετὰ ἐπτακοσίους ἐνιαυτοὺς ὁ κακοδαίμων ἐξαναστάς ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως καταξίνετε τὴν ἡπιόδωρον καὶ χρηστομαθείας πλήρη τοῦ Ἀριστέου συγγραφὴν, ἣν δισχυλίαν ἐτῶν κύκλοι μέχρις ὑμῶν ἐσεβάσθησαν, καὶ ὁ πᾶς αἰὼν οὐ διαλείψει τιμῶν (α).

§. ιδ'. Ζ) « Πλάττει (λέγουσιν) ὁ Ἀριστέας τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων, ὅτι διαλεγόμενος πρὸς τοὺς ἐξ Αἰγύπτου πρέσβεις (ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀριστέας αὐτός) ἔλεγεν, ὅτι « Τὸν μόνον Θεὸν καὶ δυνατὸν σεβόμεθα παρ' ὅλην τὴν — κτίσιν ὅθεν οἱ Αἰγυπτίῳι καθηγερμένες ἱερεῖς, ἐγκαχυφότες εἰς πολλὰ, καὶ μετεσχηκότες πραγμάτων, ἀνθρώπους Θεοῦ προσονομάζουσιν ἡμᾶς ὁ τοῖς λοιποῖς οὐ πρόσσεστιν, εἰ μή τις σέβεται τὸν κατ' ἀλήθειαν Θεόν· ἀλλ' εἰσὶν ἄνθρωποι βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ σκέπης » κτλ. — Πάλιν, ὅτε τὰς ἑβραϊκὰς Γραφὰς ὁ βασιλεὺς ἀνωμολόγει λόγια Θεοῦ, πάντες οἱ παρεστώτες (ἐν οἷς ἦσαν καὶ Μενέδημος ὁ Ἱερρατρεύς, καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων πολλοί), πάντες ὑποβυμαδὸν ὑπὸ μίαν ψαλὴν ἐπευφήμησαν, καὶ ἐπεκύρωσαν τὸ ῥηθὲν ἐκδοήσαντες, « εὖ

(α) « Ζωῖλος ὁ Ὀμηρομάστιξ (διότι ἐπέκωπτεν Ὀμηρον) ἐπικλημένος, προεἰσθὼν τῷ βασιλεῖ (Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ), ἐπεδείξατο ὃ συνέγραψεν εἰς τὴν Ὀμήρου ἱλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀγανακτήσας, οὐδεμίαν αὐτὸν ἀξίωσιν ἀποκρίσεως. Ἦδη δὲ πολὺν χρόνον ὁ Ζωῖλος περισσῶν, καὶ πεινᾷ τραχόμενος, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα λαθεῖν τι παρ' αὐτοῦ ἀξίων. Τὸν δὲ βασιλεὺς λέγουσιν εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι Ὀμηρος μὲν πρὸ χιλίων ἐτῶν ἤδη τεθνηκώς, πολλὰς ἀνθρώπων χιλιάδας διατρέφει· σὺ δὲ, ὦ Ζωῖλε, σφώτερος ἐκείνου καυχώμενος εἶναι, πάντως οὐχ ὅπως σεαυτὸν, ἀλλὰ καὶ πολλῇ πλείους ἐκείνου χιλιάδας δύστην βόσκειν! » Vitruv. praefat. c. 12 et 13. πρβλ. καὶ Σουῖδ. λ. Ζωῖλος. καὶ Γαλλην. Θεραπ. Μιθ. Α. 3.

βασιλεῦ »! Ταῦτα δὲ πάντα ἀναμφισβόλως ψευδέστατα τυγχάνουσιν, ἰουδαϊκῆς ἀλαζονείας καὶ φιλοψευδίας ἀπόζοντα, καὶ διὰ τοῦτο πλαστοουργηθέντα, ὅπως περιπονήσωσι τῷ γένει καὶ τῷ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων εὐδοξίαν τινὰ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς » κτλ.

Ἀπαντῶμεν.

§. ιε. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁ Ἀριστέας ἱστορήσεν ὅτι ἔλεγεν ὁ Ἀρχιερεὺς· αὐτὸς δ' ἐξ ἑαυτοῦ οὐδὲν περὶ τούτων ἀπεφάνθη ὁ Ἀριστέας. Εἰ τοίνυν οἱ κριτικοὶ τερατολόγον εὐρίσκουσι τὸν ἀρχιερέα, διὰ τί περὶ τοῦτου εἰσπράττουσιν εὐθύναι τὸν Ἀριστέαν; ἔπειτα, διὰ τί καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ ἀρχιερέως εὐρίσκουσι ψευδεῖς; Ἄνδρες τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιφανέστατοι, καὶ πολὺ τῆς δημώδους πολυθείας καὶ κτισματολατρείας ἀνώτεροι, *Δια νομίζοντες πάντων πατέρα* (Διόδωρ. Α, §. ιε), καὶ τῆς ἐβραϊκῆς νομοθεσίας τὸ καλὸν καὶ θεοπρεπὲς θεωροῦντες, ὠνόμαζον τοὺς Ἰουδαίους *ἀνθρώπους* (δαούλους δηλονότι καὶ λάτρεις) Θεοῦ (α). Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Μωσῆα « *θαυμαστὸν καὶ θεῖον ἄνδρα* » ἐνόμιζον οἱ σοφοὶ τῶν Αἰγυπτίων, ὡς Ἰώσηπος ἀπέδειξεν (Α, κατ. Ἀπίων.

(α) Τὸ ἄνθρωπος, ὅτι σημαίνει ἐνταῦθα τὸ δούλος, θεράπων, μαρτυρεῖ μὲν καὶ τὸ ἐφεξῆς τοῦ Ἀριστέου ἄνθρωποι βρωτῶν καὶ ποτῶν κτλ. δεῦλοι δηλαδὴ καύλας, κτλ. δηλοῦσι δὲ καὶ πολλὰ χωρία τῆς Γραφῆς· ἐν ᾗ ἄνθρωποι θεοῦ ἐξαιρέτως οἱ προφῆται, καθὼς θεράποντες καὶ ἐρμηνεῖς τῶν θείων βουλῶν (Ἰσο. ιδ. 6: Κριτ. ιγ, 68: Γ. Βασ. ιγ. 1: Δ. Βασίλ. α, 9 κτλ. ὅπου ἡ ἀντίστοιχος ἐβραϊκὴ λέξις σημαίνει δούλον)· τίθεται δὲ καὶ καθολικώτερον ἡ λέξις ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ δούλου, ἀντιθέτως πρὸς τὸ κύριος καὶ δεσπότης (Λευκ. ιθ. 36). Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις τὸ homo (Petron. Satyr. c. 63. Gell. Noct. Att. 5, 14). Ὅθεν καὶ ὁ Αἰλιανός· « *πεῦ γὰρ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ δεσπότῃ τίθηται;* » (Αἰλ. Ζ. ἱστ. ζ, 28). Τελευτῶν τι φαίνεται καὶ παρὰ Πλάτωνα (Φαίδων.), ὅπου ἄνθρωπος καλεῖται ὁ τῶν ἐνδεκαῶν πηρέτης. Καὶ συνήθως δὲ παρ' ἡμῖν ἄνθρωπος τὸ τοῦ θεοῦ, πολλάκις ὁ ὑπηρέτης. Παρὰ δὲ τοῖς ἱεροῖς Πατέράσιν ἡ χρῆσις τῆς φράσεως πυκνοτέρα, οἷον « *ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος* » ἔγ' ὁ (Μ. Κωνσταν. παρὰ Γελασ. Κυζικ. ἱστ. γ), καὶ Ὁριγένης· « *Λέγεται ἐν ψαλμοῖς καὶ τοῖς ἀγγέλοις τρέφεσθαι, κοινωνούντων τῶν ἀνθρώπων τοῦ θεοῦ (οἵτινες ἐβραϊοὶ προσκαρτεροῦνται) τοῖς ἀγγέλοις, καὶ οἰνοὶ καὶ συνεστίων αὐτοῖς γινόμενων* » κτλ. (Ὁριγ. περὶ Εὐχῆς· τόμ. α. σελ. 237). βλ. καὶ Petit. Observ. Miscell. III, 15 καὶ Schleusn. Lex. N. T. vol. 1. p. 211.

§. 31). Ὡσαύτως καὶ Ἕλληνες, καὶ ἄλλοι ἐθνικοὶ εἶχον καὶ ὠνόμαζον αὐτὸν *προφήτην* (α). Ἄλλος δέ τις βασιλεὺς ἐθνικὸς (ὁ Ἀρταξέρξης) « καὶ υἱοὺς τοῦ ὑψίστου, μεγίστου, ἱωάντος Θεοῦ » προσεῖπε τοὺς Ἰουδαίους, ὡς τῷ Θεῷ *προσανέχοντα* (Ἑσθῆρ, η, 12: καὶ Ἰώσ. Ἀρχ. ια, ς, 12). Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, ὁ Φιλοπάτωρ, ὡμολόγησεν, ὡς λέγομεν εὐθύς. Ἀλλὰ καὶ Καῖσαρ ὁ Σεβαστὸς ἀνεκήρυξε τὸν Ὑρκανὸν, ἀρχιερέα Θεοῦ ὑψίστου, καὶ ἱερὰς προσεῖπε τὰς βίβλους τῶν Ἰουδαίων (Ἰώσ. Ἀρχ. ις, ς, 2). Μαρτυρεῖ δὲ πρὸ πάντων ὁ ἡμέτερος Ὡριγένης (κ. Κέλσ. Ε. §. 50) « Τὸν ἐπὶ πᾶσι Θεὸν καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων τῆς ἡμετέρας πίστεως, Ἑβραίων καλεῖσθαι Θεόν ». Ὁμολογήσει δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς Ὁδίδιος μετ' ὀλίγον (βλ. ἐφεξῆς §. ις). Τί λοιπὸν παράδοξον, ἢ ἄπιστον ἔλεγεν ὁ ἀρχιερεὺς λέγων, ὅτι τῶν Αἰγυπτίων οἱ σοφώτεροι προσωνόμαζον τοὺς Ἰουδαίους ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ; Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Μενέδημου καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν φιλοσόφων, καὶ λίαν ἡπατήθη τῶν Ὀδιακῶν ἢ κριτικῇ, εἰσάγουσα τούτους παρόντας δῆθεν, καὶ ψήφοις ἰδίαις ἐπικυροῦντας τὴν ὁμολογίαν τοῦ βασιλέως, ὅποτε τὰς ἐβραϊκὰς Γραφὰς ἀνεκήρυξε *χρησμούς καὶ λόγια Θεοῦ!* Καίτοι καὶ τοῦτο ἦν οὐκ ἀπίθανον (διότι καὶ Μενέδημος καὶ πάντες οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι ἠπίσταντο καὶ ὡμολόγουν ὑπάρχοντας καὶ παρὰ βαρβάρους θεῖους χρησμούς)· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀριστέας οὕτε τὸν Μενέδημον, οὕτ' ἄλλον τινὰ τῶν φιλοσόφων ἱστόρησε τότε παρόντας ἐπὶ τῆς πρώτης τῶν Ο, παραστάσεως· πᾶν δὲ μάλιστα τοῦναντίον, μόνους αὐτοὺς εἰσελθόντας διαγράφει τοὺς πρεσβυτέρους, συμπαρόντας δὲ καὶ τοὺς περὶ τὸν βασιλέα (τοὺς ὑπασπιστάς καὶ σωματοφύλακας)· τοὺς δὲ περὶ τὸν Μενέδημον ὕστερον εἰσάγει παραγενομένους ἐπὶ τοῦ συμποσίου. Ἰδοὺ αἱ λέξεις τοῦ Ἀριστέου. α Ἐκέλευσεν (ὁ Φιλάδελφος) τοὺς λοιποὺς πάντας ἀπολύσαι, τοὺς ἐπὶ τῶν χρεῶν (τοὺς ἐξωθεν ἐλθόντας διὰ χρεῖας ἰδίας), καλεῖν δὲ τοὺς ἀνθρώπους (τοὺς Ο). — Ἀπολύσας οὖν οὕς ἐνόμιζε περισσοὺς, ὑπέμεινε περιπα-

(α) Νεμῆν. παρὰ Πορφ. περὶ τοῦ Νυμφ. ἀντρεῖν

τῶν, ἕως ἂν παραγενομένους ἀσπάσῃται. Παρελθόντων δὲ σὺν τοῖς ἀπεσταλμένοις δώροις καὶ ταῖς διαφόροις διφθέραις, — πολὺν ἐπιτεῖλα χρόνον, καὶ προσκυνήσας (τὰ βιβλία), — εἶπεν· εὐχαριστῶ μὲν, ἄνδρες, ὑμῖν· τῷ δ' ἀποστείλαντι, μᾶλλον· μέγιστον δὲ, τῷ Θεῷ, οὗ τινὸς ἐστὶ τὰ λόγια ταῦτα. Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντων εἰπόντων — τῶν τε παραγεγονότων καὶ τῶν συμπαρόντων, εὖ βασιλεῦ, προήχθη δακρύσαι » κτλ. Ἐνταῦθα βλέπομεν σαφῶς μόνους τοὺς παραγεγονότας (τοὺς Ο), καὶ τοὺς ἄλλους (τοὺς περὶ τὸν βασιλέα θεράποντας καὶ ἀξιωματικούς) συμπαρόντας (α), οἵτινες ἅμα πάντες ἐπαινέσαντες τότε εὐγνώμον τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν περὶ τὰς θείας Γραφὰς σεβασμὸν, ἐπευχρήθησαν αὐτῷ τὸ εὖ. Μενέδημον δὲ καὶ φιλοσόφους οὐδαμοῦ βλέπομεν ἐνταῦθα ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστέου ὠνομασμένου. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀσπασάμενος τοὺς ἄνδρας ὁ βασιλεὺς, ἀπέλυσεν εἰς ἃς ἐκέλευσεν αὐτοῖς δοθῆναι καταλύσεις, καλέσας καὶ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐκεῖ δὲ « ὡς ἀνεκλήθησαν », ἤδη τοῦ βασιλέως πρὸς ἕκαστον τῶν Ο, διαλεγόμενου, τότε φαίνεται καὶ Μενέδημος ὁ Ἐρετριεὺς φιλόσοφος, καὶ οἱ λοιποὶ, κοινωνοῦντες τῆς τραπέζης καὶ τῶν λόγων. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἄραντες ἐκ μέσου τοῦ συμποσίου τοὺς φιλοσόφους, ἀνάγουσιν ἐπὶ τῆς πρώτης πρὸς τὸν βασιλέα ἐμφανίσεως τῶν Ο, καὶ παριστῶσιν ὡς συμπαρόντας, ἄκοντας μὲν αὐτοὺς, ἄκοντος δὲ καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἀριστέου μὴδὲν ὅλως περὶ τούτων εἰδότες, μὴδ' ἰσορήσαντος μὴδὲ γρῦ.

§. ις. Η) α Οὗτ' ἐν λόγῳ (λέγουσιν) οὗτ' ἐν ἀριθμῷ » οὔτε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐθνικοῖς ὑπῆρχον οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ τὰ τούτων ἔθιμα παρὰ πᾶσι κατεφρονούντο. Ὁμολογοῦσι δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ Σαλμέρων καὶ ὁ Σαβελλικός (β). Ἀλλ' ὅμως (λέγει Ὀδίδιος)

(α) Τοῦτο τὸ « παραγεγονότων καὶ συμπαρόντων » ὁ τρισεπέρατος Βανδάλης ἐρμηνεύει « qui ibi aderant ac superveniebant » τουτέστιν « ὅσοι ἐκεῖ παρῆσαν, καὶ ὅσοι ἐπήρχοντο »! (Van Dale p. 115). Οὕτως ἔκρινεν ἐκδοῦναι τὴν φράσιν, πρωθυστερίως μὲν καὶ καρινικῶς, πλὴν ἀλλ' ὅμως — ἁμαθῶς καὶ διεστραμμένως!

(β) Salmer. l. c. c. i. — Sabellicus Lib. 7. Exemplor. c. 5.

οὐκ ἐξέπεσαν τῆς μνήμης τῆς ἐμῆς ἐκεῖναι αἱ τιμαί, δι' ὧν τινες τῶν ἡγεμόνων λέγονται ὅτι ἐτίμησαν τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων οὐδὲ τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ ἐκεῖνα ῥήματα, δι' ὧν τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐκόσμησαν θρησκείαν Κύρος (Ἑσδρ. Α, 2), καὶ Δαρεῖος (Αὐτ. Σ, 10), καὶ Ἀρταξέρξης, Περσῶν βασιλεῖς, ἐν τοῖς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ σωζομένοις διατάγμασιν αὐτῶν. Κύρος μὲν καὶ Δαρεῖος ὁμολογοῦντες, ὅτι, « Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, αὐτός (ἐστίν) ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὁ θεὸς ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ». Ὁ δ' Ἀρταξέρξης καὶ τὸν Ἑσδραν ὀνομάζων « γραμματεῖα τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ », καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν « οἶκον θεοῦ », καὶ « οἶκον τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ » (α). Καὶ φαίνεται λοιπὸν ἀναμφίβολον ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ ἄνδρες, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ θρησκευματος, τὸν αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις προσεκύνουν θεόν, τὸν θεὸν δηλαδή τὸν ἀληθινόν, τὸν πάντων δημιουργόν· οὐδὲ περιώριζεν οὐδέποτ' οὐδεὶς τῶν πάντων σοφῶν τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ σέβας εἰς τὰ εἰδῶλα· ὅθεν οὐδόλως ἀμφισβάλλω, ὅτι καὶ πάντες οἱ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν περιεργότερον ἐξετάζοντες, ἢ καὶ μετὰ τῶν σοφωτέρων Ἰουδαίων συνομιλοῦντες, ἐπίστευον αὐτοὺς τὸν ἀληθῆ θεὸν σεβομένους. Καὶ οὐδὲν ἄρα θαυμαστόν, εἰ καὶ οἱ προειρημένοι βασιλεῖς ἐπίστευον τὸν Ἰουδαίων θεὸν εἶναι τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον καὶ μέγιστον. Ἐκεῖνο δὲ μείζονα παρέχει τὴν δυσχέρειαν· πῶς ὁ Ἀρταξέρξης τὸν Μωσέως νόμον ὠνόμασε *νόμον τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ*, ὡς ἂν πιστεύων αὐτὸν ὑπὸ θεοῦ δεδομένον (καθὼς ἔγραψε περὶ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων ὁ Ἀριστέας!). Πλὴν ἀλλ' ὅμως φαίνεται πιθανόν, ὅτι τὸ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ διάταγμα τοῦ Ἀρταξέρξεως ὑπηρετοῦν ἐξ ὀνόματος καὶ κελεύσματος τοῦ βασιλέως, ὑπὸ τινος Ἰουδαίου γραμμα-

(α) Ἑσδρ. Ζ. 12, 21, κτλ. [Πρόσθετος, ἀναγνώστης, ὁ παρέλειπεν ὁδὸς, ὅτι καὶ δυσίας διέταξαν, Δαρεῖος καὶ Ἀρταξέρξης ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ὑπαρχόντων, ἵνα προσφέρωσιν οἱ ἱερεῖς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ ναῷ, « ἵνα ὡς προσφέροντες εὐωδίας τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ προσεύχονται εἰς ζωὴν τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ » (Ἑσδρ. ζ. 8—10). Τοιαῦτα καὶ ὁ Κύρος διέταξε βλ. Ἰωσήφ. Ἀρχαιολ. Ιλ. α. §. 3. καὶ δ. §. 6—9. καὶ ε, ι, κτλ. Σημ. ἡμετ.].

τέλλοντος παρὰ τῷ βασιλεῖ. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται τις εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν τοῦ Κύρου καὶ Δαρείου διαταγμάτων. Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα τὰ προστάγματα συνεγράφοντο περὶ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς τοὺς Ἰουδαίους, πιθανόν, ὅτι καὶ εἰς Ἰουδαίους γραμματεῖς ἢ περὶ τούτων ἀνετίθετο φροντίς. Εἰ δὲ καὶ Ἀρταξέρξης ἐπίστευε τῷ ὄντι, ὅτι τῶν Ἰουδαίων ὁ νόμος ὑπῆρχε νόμος τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦτο λοιπὸν ὑποληπτέον θείᾳ τινὶ χάριτι γεγονός. Διδάσκουσι δὲ καὶ αἱ ἱεραὶ Γραφαί, ὅτι κατ' ἐξάαιρετον χάριν ὁ θεὸς ἐξήγειρε τὸν Κύρον καὶ τὸν Δαρείον καὶ Ἀρταξέρξην εἰς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ὅτι τῆς τοιαύτης χάριτος μετέσχον ὁμοίως καὶ Φιλάδελφος ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ Φαληρεὺς, καὶ Μενέδημος, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, εἴ τις τοῦτο πιστεύει, χαίρων ἀπολαύετω τῆς δοξασίας αὐτοῦ ». Ταῦτα ὁ Ὁδῖος.

Ἀπαντῶμεν.

§. ιζ'. « Καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἀριθμῷ, οὐδ' ἀτιμότητι ἐνὶ μοίρῃ » (καθὼς εἶπεν ὁ χρησμὸς διὰ τοὺς Μεγαρεῖς) ὑπῆρχον οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ πᾶσι τοῖς γνωρίζουσιν αὐτοὺς ἔθνεσι· καὶ τοῦτο μαρτυροῦσι μὲν αἱ θεῖαι Γραφαί, ἀπέδειξε δὲ καὶ Ἰώσηπος, μάρτυρας παραστησάμενος « τὰς Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων ἀρχαίας ἀναγραφάς » (Α. κατ. Ἀπίων.). Καὶ παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς Ἕλλησιν, ἀφ' οὗ ἐγνώσθη ὕστερον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, εὗρέθησαν ἄνδρες σοφοὶ καὶ φιλαλήθεις συγγραφεῖς, οἵτινες « οὐ παρέργως αὐτῶν ἐμνημόνευσαν » (αὐτόθ.). Καὶ οἱ Σπαρτιαῖται δὲ καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων Σύγκλητος ἐτίμησαν τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος δι' ἐπιστολῶν· τὰς δὲ παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Συρίας, καὶ παρ' ἄλλων ἐθνῶν πρὸς αὐτοὺς τιμὰς καὶ συμμαχίας παραλείπομεν (Ἰώσ. Ἀρχ. ΙΒ, γ: ΙΓ, ι, 4: ιδ, Ι, κτλ.). Προστιθέμεθα δὲ μόνον τὸ περὶ τοῦ Ὑρκανοῦ, τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέως καὶ ἐθνάρχου, ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐψηφίσαντο « τιμῆσαι τὸν ἄνδρα χρυσῷ στεφάνῳ, ἀριστείῳ κατὰ τὸν νόμον, καὶ στῆσαι αὐτοῦ εἰκόνα χαλκῇ ἐν τῷ τεμένει τοῦ δήμου καὶ τῶν Χαρίτων, ἀνειπεῖν δὲ τὸν στέφανον ἐν τῷ Θεάτρῳ, Διονυσίοις » κτλ. (παρ' Ἰωσήφ. Αρχ. ΙΔ.

η, 5). Εἰ δὲ τινες πάλιν τῶν Αἰγυπτίων αὐτῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἴ τινες ἄλλοι (ὕστερον καὶ μάλιστα μετὰ τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτησιν) πολλὰ καὶ βλάβη κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐξήνεγκαν, ψεύδη συντιθέντες (τὰ μὲν ἐξ ἀμαθείας, τὰ δὲ καὶ δι' ἐρπάθειαν, ἢ κενοδοξίαν), καὶ ταῦτα ἄλλοι παρ' ἄλλων μεταγράφοντες ἀταλαιπώρως, ἀλλὰ καὶ τούτους ἡ ἀρχαιότης ἐξήλεγξε. Καὶ σοφῶς ἄρα καὶ δικαίως ὁ Ἰώσηπος ἀπεφάνητο καθόλου περὶ τῶν τοιούτων φιλολοιδόρων ἀνθρώπων, ὅτι, α *Βλασφημοῦσι μάλιστα τοῖς ἐνθόξαισι προσπλεκόμενοι, τινὲς μὲν διὰ φθόρον καὶ κακοήθειαν, ἄλλοι δὲ διὰ τοῦ κετολογεῖν μνήμης ἀξιοθήσεσθαι νομίζοντες· παρὰ μὲν οὖν τοῖς ἀνοήτοις ταύτης οὐδαμῶς ἁμαρτάνουσι τῆς ἐλπίδος, οἱ δ' ὑγιαίνοντες τῇ κρίσει πολλὴν αὐτῶν μοχθηρίαν καταδικάζουσι* » (κ. Ἀπίων. Α, §. κδ). Ὅτι δὲ καὶ τὸ ἱεροπρεπὲς τῆς αὐτῶν νομοθεσίας, καὶ πρὶν ἐξελληνισθῶσιν οἱ νόμοι, ὑπῆρχεν ἀκουστὸν α *παρὰ τῇ ἡμίσει τμήματι τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, τῇ βαρβαρικῇ* », καὶ ἀφ' οὗ ἐξελληνίσθησαν, α *ἐπεδείκνυντο ζηλωτοὶ καὶ περιμάχῃται καὶ ιδιώταις καὶ ἡγεμόσιν* », εἶπε μὲν ὁ Φίλων ἀνακηρύξας ἐνώπιον Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων (βίβλ. Μωσ. β), λέγομεν δὲ καὶ ἀλλαχοῦ πλατύτερον. Ὡστε θαυμαστὸν, πῶς ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξερρύθησαν ἐκ τῆς μνήμης τοῦ πολυμαθεστάτου κριτικοῦ· ὁ δ' ἐπέμβετο μᾶλλον χασμωμένοις τισὶ Σαλμέρωσι καὶ Σαβελλικοῖς!

Ἀλλὰ καὶ ὅσα τούτοις ἐναντία παραδείγματα παρεξήνεγκεν ἐκ τοῦ ταμείου τῆς εὐρείας αὐτοῦ μνήμης, καὶ ταῦτα λίαν ἐξέφερε γλίσχρα καὶ πενιχρά, καὶ σφόδρα φειδωλῇ κατηριθμησε χεῖρι. Μόνα τὰ Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου διατάγματα ἐμνημόνευσεν, ὡς τιμῶντα τὴν θρησκείαν καὶ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ταῦτα δὲ μόλις ὁμολογήσας, ἔπειτα πάλιν εὐθὺς ἐπεχείρησεν ἁμαυρῶσαι· ἀλλὰ περὶ τούτων μὲν λέγομεν παρακατιόντες. Μετὰ δὲ τῶν μνημονευθέντων τριῶν τῆς Περσίας βασιλέων, προστεθείσθω ἐκ τῆς θείας Γραφῆς καὶ Ναβουχοδονόσορ ὁ Χαλδαῖος, ὅστις τοὺς τρεῖς Ἰουδαίους παῖδας ὠνόμασε α *δούλους τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου* »

καὶ τὸν θεὸν αὐτῶν τὸν ὑψίστον ἐβλοχεῖ καὶ δόγμα ἐξέδωκεν, ὅτι « πᾶς λαὸς, φυλὴ, γλῶσσα, ἢ ἄν εἴπῃ βλασφημίαν κατὰ τοῦ θεοῦ (τῶν τριῶν παιδῶν), εἰς ἀπόλειαν ἔσονται — ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ἕτερος, ὅστις δυνησεται ῥύσασθαι οὕτως ». Καὶ πάλιν τὸν θεὸν τοῦ Δαυὶδ ὁμολογεῖ, ὅτι « ἐπ' ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν (τῶν Ἰουδαίων) αὐτὸς ἐστὶ θεὸς θεῶν, καὶ κύριος τῶν βασιλέων ». Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Δαυὶδ (τὸν ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων) ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἔχει « πνεῦμα θεοῦ ἄγιον » κτλ. Ὡσαύτως καὶ ὁ Βαλτάσαρ, ὁ ἑσχατος Χαλδαίων βασιλεὺς (α). Καὶ Δαρείος δὲ πάλιν, ὁ Μῆδος βασιλεὺς, τὸν Δαυὶδ « δοῦλον θεοῦ τοῦ ζῶντος » ἀποκαλεῖ. καὶ δόγμα γράφει πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς γῆς, « ἵνα ὡς τρέμοντες καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ τοῦ Δαυὶδ ὅτι αὐτὸς ἐστὶ θεὸς ζῶν, καὶ μένων εἰς αἰῶνας » (β). Ὁ δὲ πάλιν Ἀχιὼρ, ὁ τῶν ἐθνικῶν Ἀρμενικῶν στρατηγός, ὁμολογεῖ πρὸς τὸν Χαλδαῖον ἀρχιστράτηγον Ὁλοφέρνην, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι προσκυνοῦσι τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ, θεῷ ᾧ ἐπέγνωσαν », καὶ τὰς εἰς αὐτοὺς θαυμαστάς εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ διηγεῖται (Ἰουδ. β, 5—21). Οὕτως καὶ Ἀρταξέρξης, ὁ τῆς Ἑσθῆρ σύζυγος, ἀνεκήρυξε πανδημῶς τοὺς Ἰουδαίους « υἱοὺς (τουτ. παῖδας—δούλους) τοῦ ὑψίστου, μεγίστου, ζῶντος θεοῦ » (βλ. δπισθ. σελ. 595). Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Πτολεμαῖος ἐξεφώνησεν ὁ Φιλοπάτωρ, « Ἀπολύσατε τοὺς (οὓς εἰς θάνατον εἶχε συναιρούσας Ἰουδαίους) υἱοὺς τοῦ παρτοκράτορος, ἐπουρανίου θεοῦ ζῶντος » (Γ. Μακκαβ. γ, 28). Ἐν δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀνωτέρω χρόνους προσεῴμεν, εὐρήσμεν καὶ ἄλλους ἐθνικοὺς ἀληθῆ τὸν παρ' ἐβραίοις θεὸν ἀνομολογοῦντας. Οὕτως ὁ Ἀβιμέλεχ ἐπιγινούς, ὅτι « ὁ θεὸς ἦν μετὰ τοῦ Ἀβραάμ ἐν πᾶσιν οἷς ἂν ποιῇ » — « Ὁμοίαν μοι (λέγει) τὸν θεόν, μὴ ἀδικήσιν με » κτλ. (Γενέσ. κζ, 22, 23). Ὁ Αἰγύπτιος Πεντεφρής ὁ κύριος τοῦ Ἰωσήφ, « ᾗδει, ὅτι, Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅσα

(α) Δαυὶδ β, 47·γ, 26 κτλ. δ, 6 κτλ. ε, 14, κτλ.

(β) Δαυὶδ γ, 20, κτλ. πρὸς. Ἰωσήφ. Ἀρχ. Γ. ια.

ἀν ποιῇ, Κύριος εὐδοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ » (Γεν. λθ, 3), (α). Καὶ αὐτὸς ὁ Φαραὼ ἀνεκήρυξεν, ὅτι ὁ Ἰωσήφ « ἔχει πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ—καὶ ὁ Θεὸς ἔδειξεν αὐτῷ πάντα » (Γεν. μα, 38, 39). Τὸν δὲ μάντιν Βαλαάμ. τὰ ἐνδοξα μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἀνυμνοῦντα, παραλείπομεν διότι « ὁ θεὸς ἐρέβαλεν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ῥῆμα » (Ἀριθμ. κγ, 16). Καὶ ἡ πόρνη δὲ Ράαβ αἰγλήην δεξαμένη θεογνωσίας, ὠμολόγει πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅτι « Κύριος

(α) Τὸ ἔθρ. αὐτῷ. ἔχει Ἰερεβὰχ, ἡ Ἰαῶ (Ichovah, ἡ Iahnoh, τὸ τετραγράμνον ὄνομα τοῦ Θεοῦ) ὑπερ εἰ Ο, ὁ Κύριος συχνότατα ἐρμηνεύουσαν. — Ὁ δὲ κλεινὸς Κλήρικος « Οὐχ ἑπαιτῶ (φκσιν) ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ Πεντεφρὴς ἐγνώριζε τὸν θεὸν τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἐβραῖος συγγραφεὺς διαλεγόμενος περὶ ἀνθρώπου ἰθνητοῦ, ἑβραϊκῶς ἐχρήσατο τῷ τρόπῳ τοῦ λέγειν. Οὕτω (λέγει) καὶ ἐν Α. Βασ. κθ, 6, ὁ Ἀγγλὺς, βασιλεὺς τῶν Φυλισταίων, θμνύει « ζῇ Κύριος » (ὁ θεὸς τῶν Ἑβραίων Ἰερεβὰχ). Καὶ Ἀγγλὺς μὲν ὥμοσαν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τῶν Φυλισταίων· ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐχρήσατο τῷ ἑβραϊκῷ τύπῳ καθὼς (προστίθουν ὁ Capell. not. crit. in Exod VI, 2), καὶ εἰ τις κοιμηθῶν γράφων ἐν τῇ Τερεντίου καὶ τοῦ Πλάτου λατινικῇ διαλέκτῳ, πράξιν ἐχουσιν ληφθῆσαν ἐκ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς, εἰσάγει τὸν Ἀεραάμ, ἡ τὴν Ἰσαάκ, κτλ. θμνύοντας, Mecastor, Aedepol (ἡ τὸν Κάστορα, ἡ τὸν Πολυδεύκη), εὐχ ὅτι θμνυν κἀκείνοι οἱ ἄγιοι ἄνδρες τοὺς βεβήλους θεοὺς τῶν ἰθνητῶν, ἀλλ' ἵνα παραστήσῃ μόνον, ὅτι καὶ τότε παρ' Ἑβραίοις ἐχρὶόντο συνήθως ὀκνημωσίαις τισὶν, ὡς καὶ παρὰ λατίνοις » (βλ. I. Clerici Art Critic. p. 137. Lond. 1698). Τοιαῦτα εἰ σοφὰ εὗτοι κριτικοί! Ἀλλ' ὅτι μὲν ἐσφαλῶσαν μέγα σφάλμα, δείκνυσιν αὐτὸ τὸ καίμενον τῆς θείας Γραφῆς. Ὁ αὐτὸς Ἐβραῖος συγγραφεὺς (ὁ θεὸς Μωϋσῆς) ὅστις εἶπε πρὸ μικροῦ « Καὶ ἦν Κύριος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυχάνων », — προστίθουν εὐθὺς καὶ τὸ « Καὶ ᾔδει ὁ κύριος αὐτοῦ, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ » κτλ (Γεν. ἐνθ. ἀνωτ.). Πῶς λοιπὸν ὁ θεόπτης ἐπὶ τῆς κυρίας σημασίας πρότερον χρησάμενος τῷ Κύριος (Ἰερεβὰχ), ἔπειτα περὶ τοῦ Πεντεφρῆ ἐχρήσατο τῷ αὐτῷ προσκηνητῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τινος ψευδωνύμου θεοῦ τοῦ Πεντεφρῆ; Ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς Προφήτης καὶ ᾔδει, καὶ Γεν. κα, 22 (βλ. ἀνωτ.) ἐπὶ τῆς αὐτῆς φρασσεως ἐξέφερε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν κυρίαν αὐτοῦ σημασίαν· οὕτω καίτοι καὶ ἐν Α. Βασ. κθ (βλ. ἀνωτ.). Καὶ ὁ Πεντεφρὴς διέβλεπεν ἐν τῷ θεωρηματικῷ Ἰωσήφ ἀκτῖνα θεογνωσίας (ἥτις καὶ ἄλλοις ἐπιλαμψεν ἰθνητοῖς). Ἰσαάτως καὶ Ἀγγλὺς ἐν τῷ Δαβὶδ (εὗτος δὲ καὶ ἐκ παραδόσεως ἐγίνωσκε τὸν θεὸν τῆς Κιβωτοῦ, ὅστις ἐμάστιξε τοὺς πατέρας αὐτοῦ. α, Βασ. ς). Ἡμεῖς δ' ἀπὸ καρδίας ἀν εὐχαρίμεθα τοῖς ἡμετέροις φιλομαθέσι νέοις, μηδέποτε εἰς τισαύτην κριτικὴν ἐλάσαι σοφίαν, ὥστε τίθεναι κωμωδίας ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τοὺς θεωπάτορας πατριάρχας ἀναβιβάζειν εἰς τὸ θείατρον, ἰθνητῶν θμνύοντας θεοὺς! καὶ ταῦτα, ἵνα δείξωσι τί, ὅτι καὶ οἱ θεόπνευστοι προφῆται μετεχειρίζοντο καὶ ἐπὶ τῶν ψευδοθεῶν τὸ φεβερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

ὁ θεὸς ὑμῶν, θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω » (α). Οἱ δ' ἀλλόφυλοι φυλισταῖοι θαυμάσαντες τὴν Κιβωτὸν, μετὰ φρίκης ἀνεβῶν « δόσετε τῷ Κυρίῳ δόξαν », ὅτι οὗτος ὁ θεὸς ὁ πατάξας τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Φαραῶ (Α, Βασ. Σ, 5). Ὁ Τύρου βασιλεὺς Χιράμ « εὐλογεῖ τὸν Κύριον, τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν » (Β, Παραλ. β. 12). Ὡσαύτως καὶ ἡ βασίλισσα Σαβὰ (Β, Παραλ. θ, 8: Γ, Βασ. ι, 9). Ἄδερ, ὁ Σύρων βασιλεὺς τιμᾷ τὸν Ἐλισσαῖον ὡς ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, καὶ Ἀζάηλ ὁμοίως (Α, Βασ. η, 7). Οἱ τὸν Ἰωνᾶν εἰς ὠκεῖς ναυστολοῦντες ἔθνικοὶ ἐφοβήθησαν τὸν Κύριον (τὸν Θεὸν τοῦ Ἰωνᾶ), καὶ ἔθυσαν θυσίαν τῷ Κυρίῳ (Ἰων. α, 16: καὶ Θεοδῶρ. αὐτ.). Καὶ αὐτοὶ οἱ Νινευῖται ἀκούσαντες τοῦ Ἰωνᾶ τὸ κήρυγμα « ἐπίστευσαν τῷ θεῷ » (Ἰων. γ, 5), καὶ πάλιν (ἐπὶ Δαρσίου) Σερασάρ καὶ Ἀρβεσεσέρ, ὁ βασιλεὺς (ἀλλόφυλοι κατοικοῦντες ἐν Σαμαρείᾳ) ἀπέστειλαν εἰς Βαβυλὸν ἐξιλάσασθαι τὸν Κύριον (Ζαχαρ. ζ, 2: καὶ Θεοδῶρ. ἐρμην. αὐτ.). Οὕτως ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ παρ' αὐτῶν πολλάκις ἐπεγινώσκετο τῶν ἐθνικῶν, δι' ἣν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπεδείκνυτο πρόνοιαν, « ὡς οὐκ Ἰουδαίων θεὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν » (Ῥωμ. γ. 29). Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων.

§. ιη. Ἐκ δὲ τῆς κοσμικῆς ιστορίας, ὅτε μέγας Ἀλέξανδρος παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἔθυσε τῷ θεῷ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀρχιερέως τετραγράμματον ὄνομα τοῦ θεοῦ προσεκύνησεν, ὡς ἱστόρησεν ὁ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ια, η, §. 3—6) (6). Καὶ ὁ τοῦ Φιλαδέλφου πατρῴζων υἱὸς Πτολε-

(α) Ἰσο. β, 11. πρὸς Θεοδωρῆν. ἐρμην. εἰς Ἰωνᾶν, προσίμ. σελ. 718 τόμ. 6. εκδ. Εὐγεν.

(6) Ἀπερρίπτει τὸ τοῦ Ἰωσήπου διήγημα ὡς ψευδὲς εὐ μόνον ὁ κριτικὸς Βαν-δάλης (l. c. esp. X. p. 75—79) ἐν οἷς οὐχ ἤττον ἀμαθῶς, ἢ στρεβλῶς καὶ παρεξηγεῖ τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, καὶ πρὸ τοῦ μεταγραφῆαις τούτου, καὶ πολὺ μετ' αὐτὸν, ἐπιστημώτεροι κριτικοὶ (οἷον Thomas Wagstaffe in Respons. ad Lloyd. Epist. ad Scherlock.—Ephemerid. Literat. Götting. 1781. p. 61.—καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ ἀγγλὸς ἱστορικὸς Γύλλος, Gill, Hist. de la Grèce. vol. 1. ect.). Ἀποδεικνύουσι δὲ τὸ ψεῦδος τοῦ ἱστορήματος ἐκ τοῦ ὅτι μήτ' Ἀρριανὸς

ματός ὁ Εὐεργέτης παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλὰς, ὡς (τοῖς Ἰουδαίοις) νόμιμόν ἐστιν, ἐπετέλεσε θυσίας τῷ θεῷ (Ἰωσήφ. βλ. ὁπισθ. σελ. 549). Ὁ δὲ πάλιν Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ἐν τῇ

μήτῃ Διόδωρος, μήτῃ Πλούταρχος, μήτῃ Κύρτιος ὁ Ῥωμαῖος, οἱ τὰ κατ' Ἀλέξανδρον ἱστορήσαντες μνημονεύουσι περὶ τούτου. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν (ἀπαντῶμεν) εἰ καὶ ἡμᾶς οὗτοι σωζόμενοι συγγραφεῖς ἀντέγραψαν ἐκ τῶν προγενεστέρων ἱστορικῶν (ὡς καὶ Ἀρριανὸς ἐκ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου) ὥστε, εἴ τι οὗτοι οἱ πρῶτοι κατὰ τύχην παρεσιώπησαν, τοῦτο παρέλιπον καὶ εἰ ἐξ αὐτῶν ἀπανθίσαντες τὴν Ἀλεξάνδρου ἱστορίαν. Ἐπειτα, καὶ ἐξ αὐτῶν τινες ἱστοροῦσιν, ὅσα ματαίως ζητήσεις παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἢ καὶ ἄλλως πως εὐρήσεις ἱστορούμενα, τὰ δὲ καὶ ὅπως ἀντιλέγοντα· οἷον ὁ μὲν Διόδωρος ἱστορεῖ τὴν Ἀμοζόνων βασιλείαν συμμείξασαν Ἀλεξάνδρῳ (Διόδωρ. ἱ. §. 77. σελ. 220. τόμ. 6. Wees), Ἀρριανὸς δὲ (Ἀναβ. ζ. 13), καὶ Στράβων (ια, 505), καὶ ἄλλοι παρὰ Πλούταρχῳ (Ἀλεξ. μς) ἀντιλέγουσιν· αὐτὸς δὲ ὁ χρηστάτατος Πλούταρχος ἐπισμυκτηρίζει, λέγων· «Ταῦτα μὲν οὖν ἂν τις εὖτ' ἀπιστῶν, ἦττον, οὕτε πιστεύων, μᾶλλον Ἀλέξανδρον θαυμάσει» (αὐτόθ.). Καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾧ ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, διαφωνοῦσι (βλ. ὁπισθ. σελ. 196)· ἄλλα πολλὰ παραλείπομεν. Ἀλλ' οὗδ' ἐξ αὐτῆς τῆς σειρᾶς τῆς ἱστορίας ἐξειλέγεται ὡς ἀποποντὸν διήγημα. Ὁ Ἀλέξανδρος τὰ περὶ τὴν Γάζαν διοικήσας — παρ' ἧλθεν εἰς Αἴγυπτον (Διόδ. ἱ. §. 49. Ἀρριαν. γ, α. Ἰωσήφ. Ἀρχ. ια, η. 4—6). Οὐδὲν δὲ δυσχερὲς, εἰ μετὰ τὸ διοικῆσαι τὰ τῆς Γάζης, ἀνέβη καὶ εἰς τὴν ια, μίλια περίπου ἀπέχουσαν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων (Ἰωσήφ. αὐτόθ.). Ἦν δὲ πάντως οὐκ ἀνέγκυστος ἡ πόλις τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Εἶγε καὶ Κλέαρχος, σύγχρονος αὐτῷ μαθητὴς Ἀριστοτέλους, ἐμνημόνευσε καὶ τῶν Ἰουδαίων, ὡς φίλοσφρων, καὶ τῆς πόλεως αὐτῶν ἐξ ἐνόματος. (Ἰωσ. α. Ἀπίων. §. κβ). Ἰππάρχης δὲ καὶ ἄλλως ὠρμισμένος κατὰ τῶν Ἰουδαίων ὁ Ἀλεξάνδρος, ὅτι ἐφάνησαν πρὸς τὸν Δαρεῖον πιστοὶ διὰ τοὺς πρὸς ἐκεῖνον ὅρκους (Ἰωσ. Ἀρχ. αὐτόθ.). Ἰωὴς δὲ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς περιφθον ἱερὸν ἤθελε θεάσασθαι. Οἰκίον δὲ καὶ ἄλλως εἰς τὸ ἔθος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ περὶ πάντα τὰ θεῖα τιμῇ· ὅστις, «καὶ ὅτε διαβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν μετεπορεύετο τὴν Περσῶν ἀσέβειαν [ἰσ. γρ. τὴν] εἰς τοὺς Ἕλληνας, παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπειράθη λαθεῖν δίκην, — τῶν δὲ τοῖς θεοῖς καταπεφημισμένων πάντων ἀπίστοχοι» (Πολύβ. ε, 10). «Καὶ εἰς Μίμφιν ἰδὼν, ἔθυσεν τοῖς τε ἄλλοις θεοῖς καὶ τῷ Ἄπιδι» (Ἀρριαν. γ. α). Τελευταῖον τὸ διήγημα τοῦ Ἰωσήφου μαρτυρεῖ καὶ ἑκαταῖος ὁ Ἀδδην-ρίτης, ἱστορῶν ὅτι· Ἐτίμα (ὁ Ἀλέξανδρος) τὸ ἔθνος (τῶν Ἰουδαίων) καὶ διὰ τὴν ἐπιείκειαν καὶ πίστιν ἣν αὐτῷ παρέσχον οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν Σαμαρείην χώραν προσέθηκεν εἶναι αὐτοῖς ἀφορολόγητον» (Ἑκατ. παρ' Ἰωσήφ. κ. Ἀπίων. β. §. δ.). Ὁ δ' Ἀλέξανδρος διήλθε διὰ τῆς Σαμαρείας ἐπανιών ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων (Ἰωσήφ. Ἀρχ. ια, η. 6). Βεβαίως τὸ πρᾶγμα καὶ οἱ Ταλμουδικαὶ (in Ioma 69. καὶ Taanith c. 9) διορίζοντες καὶ τὸν μῆνα τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν παρ' αὐτοῖς Χασαλὼν, ἢ Χασαυ, ἢ Χασαυ (Νοέμβριον), εὐτὴν ἐωρτάζον καὶ τὴν κα, εἰς ἀνάμνησιν, ὅτι κρίσιν καὶ εὐνοίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐθράσμη-

πρὸς Ὀνίαν ἐπιστολῇ (ζητοῦντα κτίσαι ναὸν ἐν Αἰγύπτῳ), μετὰ πολλῆς ἔγραφεν εὐλαβείας τὰ ἐφεξῆς. α. Θαυμάζομεν, εἰ ἔσται τῷ θεῷ κεχαρισμένον τὸ ἱερὸν, καθιδρυσόμενον ἐν ἀσελγεί τῷ πῶ. Ἐπειδὴ δὲ σὺ φῆς Ἰσαΐαν τὸν προφήτην τοῦτο προειρηκέναι, συγχωροῦμέν σοι, εἰ μέλλει τοῦτο ἔσθαι κατὰ τὸν νόμον, ὥστε μηδὲν ἡμῶς δοκεῖν εἰς τὸν θεὸν ἐξημαρτηκέναι » (παρ' Ἰωσήφ. Ἀρχ. ιγ, γ, 2). Καὶ Ἀντίοχος ὁ μέγας, Συρίας βασιλεὺς, ἐμαρτύρησε τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν καὶ πίστιν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας σύνταξιν παρέσχεν αὐτοῖς διὰ τὴν εὐσέβειαν (παρ' Ἰωσήφ. βλ. ὅπισθ. σελ. 549). Καὶ Δημήτριος ὁ Νικάτωρ, « ἅγιον τὸ ἱερὸν » αὐτῶν ὁμολογεῖ (α). Ἀλλὰ καὶ ἐν τε τοῖς Κιουσάρων καὶ Αὐτοκρατόρων δόγμασι, καὶ ἐν ψηφίσμασι πόλεων ἑλληνικῶν πολλάκις ἀπαν-

τευσαν κατὰ τῶν ἐπιθυλουσαμένων Σαμαρειτῶν (Ἰωσήφ. αὐτόθ). Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ ἱστορικοῦ Ἰουστίνου ἐκεῖνα « Alexandrum obviam cum infulis multos Orientis Reges habuisse (Just. XI. 10), εἰς ταύτην τὴν Ἰωσήφου διήγησιν ἀφορῶσιν, ὡς ἀπεφῆναι δικαίως ὁ κλεινὸς Vossius (not. in Just. l. c.). Καὶ Ἰηριγένης ἀπεδείξατο τὸ ἱστορικὸν λέγων. « ὥς μὲν ἐπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα παθεῖν τι αὐτοῦς (τοὺς Ἰουδαίους) ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τοι γὰρ μὴ βουλκθῆντας, διὰ τινος συνθήκας καὶ ἔρκους, ἀναλαμβάνειν ὅπλα κατὰ Δαρείου. Τότε φασὶ καὶ τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖα, ἐκδύναντα τὴν ἱερατικὴν στείλην, προσκεκυῖσθαι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, φάσκοντος αὐτῷ τούτῳ τῷ στήματι ἐωρακέναι τινὰ ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνου ὑποτάξαι τὴν Ἀσίαν ἅλην. » (Ἰηριγέν. κατ. Κέλσ. ε, σελ. 616). Συνομολογεῖ δὲ καὶ Εὐσέβιος (Χρονικ. β, σελ. 346 ἐκδ. Mediolan.), καὶ Ἰερώνυμος (Comm. in Daniel III. 46), καὶ Θεοδώρητος (Ἑρμην. εἰς Ἰσαΐ. ζ. 10), καὶ Sulpicius Sever. (Hist. Sac. 11), καὶ Σύγγελλος χρονογ. (σελ. 496, Bon.), καὶ ἱστορῶν Συναγωγ. (παρὰ Σκαλιγέρῳ Thes. σελ. 368), κτλ. Ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων ἄνδρες ἐπίσχοι ἀντιποῦν πρὸς τοὺς ψευδίζοντες τὸ ἱστορικόν, πιθανώτατον αὐτὸ νομίζοντες, ὅτι ἐκ παραδόσεως (ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς ἑκαταίας καὶ ἄλλων τότε σφεζμένης ἱστορίας) εἶχε μαθὼν ὁ Ἰωσήφης βλ. Ρόλλινον (Rollin Hist. ancien. T. 6. p. 346, sqq. Paris, 1737), καὶ V. Fassin. De Alexandr. M. ingr. Hierosol. Florent. 1780, καὶ Theoph. Chr. Harles Introduct. in Hist. L. Gr. Tom. 2. Part. I. p. 61, καὶ Segur. Hist. univers. Tom. 3. p. 380. πρὸς καὶ Reland. καὶ ἄλλους Σχολ. εἰς Ἰωσήφ. ια, η, §. 4. p. 580 Hav.

(α) Δημ. παρ' Ἰωσήφ. Ἀρχ. ιγ. δ. §. 9. Οὕτω καὶ Ἀππιανὸς « ἀγιώτατον εἶπε τὸ ἱερὸν (Συριακ. βλ. ὅπισθ. Κεφ. ΙΑ. §. η). Ὁ δὲ Μηναίμαχος καὶ περὶ ὧν τῆς Ἰουδαίας εἶπεν « ἀπὸ γὰρ ἁγίας ἁγίας Συρίας » (*pud Hertel. p. 572. Bl. Demagistr. Diss. V. p. 546).

τῶμεν τιμὰς εἰς τὸν θεὸν καὶ τὰς ἱεροποιὰς καὶ τὰ νόμιμα τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἕκαστος βλέπει παρ' Ἰωσήπου ('Ιουδ. 'Αρχ. ΙΒ, κεφ. ι, καὶ ιβ'). Καὶ αὐτὸς ὁ Πομπήιος τὴν πόλιν τῶν ἱεροσολύμων κατὰ κράτος ἐλὼν, καὶ εἰς τὸν ναὸν εἰσελθὼν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἄδυτον (τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων, ἔνθα μόνον τῷ ἀρχιερεὶ εἰσιέναι θεμετὸν), καὶ πολὺν κειμηλίων χρυσὸν, καὶ τάλαντα δισχίλια χρημάτων ἱερῶν ἀποκείμενα θεατάμενος, ὅμως τούτων οὐδενὸς ἤψατο δι' εὐσέβειαν (ὡς ἔγραψεν Ἰώσηπος), σεβασθεὶς τὸ θεῖον· ὤθεν καὶ μετὰ μίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἡμέραν καθάραι τε τὸ ἱερὸν τοῖς νεωκόροις ἐκέλευσε, καὶ τὰς ἐξ ἔθους ἐπιτελεῖν θυσίας· καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Ἰουδαίων τὸ φιλόθρησκον ἀπεθύμασε » (α). Τοσαῦτα καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας.

Ὁ δὲ κλεινὸς Ὀιδίος φαίνεται καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιλέγων. Ἐνθεν μὲν γὰρ καὶ πάνυ φιλοτίμως ἀνεκήρυξεν, ὅτι, « πάντες παντὸς ἔθνους καὶ θρησκείματος οἱ σοφοί, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις ὡμολόγουν θεόν ». Καὶ τοῦτο μὲν, ἴσως, τὸ καθολικὸν ἀξίωμα τοῦ δόκτωρος ἐπιδέχεται καὶ τινὰς ἐξαιρέσεις (ἐπεὶ δὴ πάντως μετὰ τῶν σοφῶν τούτων, οὔτε τὸν ἄθεον Διαγόραν ἠρίθμει, οὔτε τοὺς περὶ τὸν Ἐπίκουρον, οὔτ' ἄλλους τινὰς τοιούτους ψευδομένους τ' ὄνομα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀρετῆς), πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπαινοῦμεν τὸν ἄνδρα, ὅτι καὶ ἄκων, ἴσως, ἀνέτρεψε δ' ὅμως ἐκ θεμελίων ὅσα κακῶς ἔγραψε προσηγουμένως, συκοφαντῶν τὸν Ἀριστέαν ὡς ψευδογράφον, διότι οὗτος καὶ τὸν Φαληρέα καὶ τὸν Φιλάδελφον (ἄνδρας καὶ τούτους σοφοὺς) καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἰσθόρησε, σεβομένους τὰ παρ'

(α) Ἰώσηπ. Ἰουδ. πολ. Α. ζ. § 4—6. καὶ Ἀρχ. ιδ. δ. § 4. «Ὁ δὲ Κικέρων (οὐ πᾶν τοι τοῖς Ἰουδαίοις εὐνοῶν) ἐπαινῶν καὶ αὐτὸς τὸν Πομπήιον, ὅτι μεθ' αὐτοῦ ἤψατο τοῦ ἱεροῦ, νομίζει μᾶλλον, ὅτι διὰ συνέσει προσηρέχθη οὕτως ἐγκατὰς ὁ αὐτοκράτωρ στρατηγός· « ἵνα μὴ (φησὶν) ἐν οὗτοι φιλοπόνηται καὶ κακολόγηται πόλεις χώραν καταλίπη τοῖς συκοφάνταις (obtreclatoribus). Οὐ γὰρ πιστεύω (προστίθησι) τὴν θρησκείαν, καὶ ταύτην οὕτως Ἰουδαίων τε καὶ ἑθρῶν, κάλυμα γενέσθαι τῷ ἁρίστῳ τῶν αὐτοκρατόρων· αἰδῶ δὲ μᾶλλον » (Non enim credo religionem et Iudaeorum et hostium impedimento praestantissimo Imperatore, sed pudorem fuisse. Cicer. Orat. pro Flacco). Ὅστε ἐλέγετο καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι τὴν θρησκείαν τῶν Ἰουδαίων πεθοθεὶς ὁ Πομπήιος, ἐπείσκατο τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐπίστευεν ὁ Κικέρων, καὶ μὴ!

Ἰουδαίοις νενομισμένα σεπτὰ καὶ θεία! Ἀλλ' ἐτέρωθεν πάλιν ὁ κριτικὸς τὰ τε παραδείγματα τῶν προφανῶς τιμησάντων τὸν ἐν Ἰουδαίᾳ γνωστὸν θεὸν φειδωλότατα (καθὼς προσέειπεν) ἐμνημόνευσε, μόλις ἐπὶ τῶν τριῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἀριθμήσας, καὶ ταῦτα πάλιν παρὰ πόδας ἐξασθενίζει (α). Ἀπορεῖ πῶς ὁ Ἄρταξέρξης ἐνόμιζε θεόσδοτον τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων! ὡς ἂν εἴπερ ἡ Μωσαϊκὴ ἱστορία ὑπῆρχεν ἄγνωστος παντάπασιν καὶ ἀνήκουστος εἰς τὸν τοσοῦτον μυριάδων Ἰουδαίων βασιλεύοντα Πέρσην, ἐξ ὧν εἶχε καὶ θεράποντας ἐν αὐτοῖς αὐτοῦ τοῖς βασιλεῖσι! Ὁ δὲ κριτικὸς τὴν οὕτω προφανῇ καὶ φυσικῇ αἰτίαν ὑπεριδὼν, αἰτιᾶται τὸν γραφέα τῆς βασιλικῆς ἐπιστολῆς, ὡς Ἰουδαῖον ὄντα, καὶ δολίως τὸ καθ' ἑαυτὸν φρόνημα παρεμβύσαντα εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, πῶθεν ἔμαθεν ὁ σοφὸς, ὅτι ὁ γράψας τὸ διάταγμα ὑπῆρχε παῖς Ἑβραίων; Καὶ οὗτος τοσοῦτον τολμηρὸς, ὥστε τοιαῦτα γράφειν καὶ παρεμβύειν ἐν τοῖς διατάγμασιν, ἀγνοοῦντος τοῦ βασιλέως; Ἀλλὰ τοῦτ' ἂν εἴη τὸ αὐτὸ, ὡς καὶ ἂν τις λέγῃ παρομοίως, ὅτι καὶ τὴν σήμερον Ἰουδαῖός τις, ἢ χριστιανὸς, γραμματεῦν παρὰ τῷ Πέρσῃ, ἢ καὶ τῷ Σουλτάνῳ τοῦ Μαρόκου, τολμᾷ καὶ

(α) Ὁ Ὅσιος ἐμνημόνευσεν ἐν παρόδῳ καὶ τὴν παρ' Ἰωσήπου τοῦ Φιλομήτορος πρὸς Ὀνίαν (περὶ τοῦ κατ' Αἴγυπτον ναοῦ) προδιαληφθεῖσαν ἀνωτέρω ἐπιστολήν. « Ἀλλὰ καὶ ταύτην (λέγει), καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐ δύναμαι μὴ πιστεῦναι ὑπὸ τινος Ἰουδαίου πεπλάσθαι » (Hody pag. 76). Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰουδαῖος Ἀρχαιολόγος συγγραψὼν μάλιστα διὰ τοὺς Ἑλληνας (« ἐπειδὴ, λέγει, μέλλουσιν αἱ τῶν ἡμετέρων πράξεις ἀναγραφαῖ τὸ πλέον εἰς τοὺς Ἑλληνας ἵνασι » Ἀρχ. ις. σ. §. 8), καὶ πολλοὺς ἔχων πάντοτε τοὺς συκοφάντας τῶν Ἰουδαίων, οὐκ ἠδύνατο μὴ τὰ βεβηκα καὶ ὁμολογούμενα γράφειν, « δεικνύς ὅτι πάσης τιμῆς ἄνωθεν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτυγχάνοντες, οὐδὲν τῶν πατρῶν ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων πράττειν· ἀλλὰ καὶ συνειργοῦντο τὰ τῆς θρησκείας ἔχοντες, καὶ τῶν εἰς τὸν θεὸν τιμῶν » (αὐτόθ.). Ὅσον δὲ ἐκ τῆς Ὀδιακῆς καὶ Βανδαλείου κριτικῆς, εἴπερ ἔμενεν ἐπ' αὐτῇ ἡ διάκρισις τῶν γνησίων τε καὶ μὴ, οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον ἂν εἴχομεν μὴ τοι γε τῆς Ἰωσήπου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν συγγραψῶν, ὅσαι ἀντιβαίνουναι πρὸς τὰς αὐτῶν παραδόξιας. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἑσδρα ἡ βίβλος (ἐν ᾗ τὰ Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου σφύζονται διατάγματα) εἰ μὴ καὶ παρ' Ἑβραίοις κανονικῇ καὶ θεόπνευστος ἐλογίζετο, καὶ ταύτην ἂν οἱ κριτικοὶ, μηδὲν μελλήσαντες, ἐξεβρίπτουν εὐθὺς εἰς τὸ Κυνόσαργος τῆς νοθείας, ὡς καὶ τὴν Β, τῶν Μακκαθαίων, συνάμα μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀριστοῦ!

γράφει ὡς ἐξ αὐτοῦ δῆθεν τοῦ ἡγεμόνος ἐπιστολὴν, ὁμολογοῦσαν θείας εἶναι πάσας τὰς προφητείας τῶν Ἰουδαίων! Ἐπειτα καὶ σφόδρα πολλὴν ἀνοιαν, ἢ ἀναισθησίαν κατέχευεν ὁ κριτικὸς οὐ μόνον αὐτοῦ τοῦ βασιλέως (ὑπογράφοντος πᾶν τὸ προσαγόμενον ἄνευ ἀναγνώσεως), ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν ὁμογενῶν καὶ ἐν τοῖς πράγμασι Περσῶν, οἵτινες οὐδόλως λοιπὸν ἠπίσαντο, οὐδ' ἐξήταζον ὅ, τι πότε ἐγράφετο ὡς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπετίθετο ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς βασιλείας! Ἄλλ' οὕτως ὁ ἀνὴρ κινδυνεύει, μὴ μόνον αὐτό τε τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ τὸ τοῦ Δαρείου περὶ τοῦ ναοῦ προεκδοθῆν διὰ ταγμα (ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐτήρετο ἐν τοῖς βασιλικοῖς χαρτοφυλακείοις. Ἑσθρ. Γ, 1), ὡς ὑπόνοθα καὶ διεσκευασμένα ὑπὸ τινος Ἰουδαίου γραμματέως κατεξελέγξαι, ἀλλὰ καὶ κείναι παρομοίως τὰ πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Μαρδοχαίου γραφέντα ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, ἢ μνημοσύνοις γράμμασι, τῶν αὐτοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου χρονικῶν (Ἑσθρ. Γ, 1. κτλ.)· διότι καὶ ὁ Μαρδοχαῖος Ἰουδαῖος ἦν, καὶ τὰ δι' αὐτὸν ἀπομνημονευθέντα βραδίως ἂν ἐξαλκαῦθησαν ὑπὸ τινος Ἰουδαίου, γραμματέως καὶ τότε τυχόντος (καὶ μάλιστα ἐν ᾧ ἐβασίλευεν ἡ Ἑσθέρ!)· ἢ τί διαφέρει τῶν προκειμένων οὗτος ὁ παραλογισμός; Ἄλλ' ἔπρεπεν ἄρά γε εἰς τὸν σοφὸν τοῦ Ὁξωνίου Ἀρχιδιάκονον, οὕτως ὑποπτα καὶ διεσκευασμένα, καὶ (ὅσον ἐκ τούτων δὴ τῶν παρεγγράπτων τάχα φωνῶν) ψευδεπίγραφα παριστᾶν καὶ δεδολωμένα τὰ χωρία τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Γραφῆς; Ἀστεῖος δέ τις φαίνεται προστιθεῖς, καὶ ὅτι θεία τινὶ χάριτι φωτισθεὶς ὁ Ἀρταξέρξης, ἐπίστευε θεόσδοτον τὸν Ἰουδαίων νόμον, καθὼς καὶ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ κατὰ θεῖαν βούλησιν ἐκινήθησαν οἱ περὶ τοῦ Κῦρον! — Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἶπεν ἡ Γραφή ῥητῶς, ὅτι «ἐξήγειρε Κύριος τὸ πνεῦμα Κύρου» (α), καὶ ὅτι ὁ ναὸς ἀνφικοδομήθη «ἀπὸ γνώμης Θεοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἀπὸ γνώμης Κυρίου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρθασασθᾶ (Ἀρταξέρξου) βασιλέως Περσῶν (β). Εἰ δὲ καὶ τὸ πρὸς τὸν νόμον καὶ τὴν θεὸν τῶν Ἰουδαίων

(α) Β. Παρ. λς. 22. Ἑσθρ. α, 1. Ἠσαΐ. με, 1.

(β) Ἑσθρ. γ, 14.

σέβας τοῦ Ἀρταξέρξου εἰς τὴν θείαν βούλησιν Ὁδῖος ἀναφέρει, τὴ μὴ παρομοίως μεταδίδωσι τῆς τοιαύτης χάριτος καὶ τῷ Δαρεῖω καὶ τῷ Κύρῳ, καὶ πᾶσι δὲ προσέτι τοῖς (ὡς εἶπε) πάντων τῶν ἔθνων σοφοῖς, ὅσοι ἐπεγίνωσκον τὸν αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις θεόν; Οὕτω δὲ τιμῶν τοὺς ἐκ παντοίων ἔθνων σοφοὺς, διὰ τί πάλιν ἐφθόνησε ταύτης τῆς τιμῆς μόνῳ τῷ φιλαδέλφῳ καὶ τῷ φαληρεῖ καὶ τῷ Ἀριστέα; Ἀλλ' ἴσως ἐτίμησεν ἐξαιρέτως τοὺς περὶ τὸν Ἀρταξέρξην καὶ Δαρεῖον καὶ τὸν Κύρον, ὡς συνεργήσαντας εἰς τοῦ προσκαίρου ναοῦ τὴν κατασκευὴν. Καὶ πῶς; μὴ γὰρ τούτων ὀλιγώτερον ὑπηρετήσαν τῇ θείᾳ βουλῇ οἱ περὶ τὸν Φιλάδελφον, κατασκευάσαντες τὸν ἀκατάλυτον ναὸν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, εἰς διάδοσιν τοῦ θείου λόγου καὶ προπαρσκευὴν τῶν ἔθνων πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου; Ἀλλ' ἡμεῖς παρὰ μυρίους τοιούτους κριτικούς πολὺ μᾶλλον ἀξιοπίστους νομίζομεν τοὺς Χριστοστόμους καὶ Εὐσεβίους καὶ τοὺς Στρωματεῖς Κλήμεντας, οἵτινες « *θεῶν τι βούλημα μεμελετημένον εἰς ἑλληνικὰς ἀκοὰς* » ἀπεφάνησαν τὴν ἐρμηνείαν (α). Ὅθεν καὶ οἱ ταύτῃ καθυπερεστήσαντες ἔθνικοι, θείᾳ τινὶ μοίρᾳ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν τε τὸν θεόν, καὶ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων (βλ. καὶ ἐφεξῆς κεφ. κα. §. γ.).

§. ιθ'. Τελευταῖον οἱ περὶ τὸν Ὁδῖον συμπεραίνουνσιν, ὅτι οὐδ' εἰς τὴν Ἐκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου συγγραφὴν (καὶ ταύτην, λέγουσιν, ὑπό τινος Ἰουδαίου συνθεσθεμένην, ὡς ὑπώπτευστε καὶ Ἑρέννιος. βλ. ὅπισθ. κεφ. ιδ. §. ε. καὶ ι.), οὐδ' εἰς ἐκείνην ἐνυπῆρχέ τι παρόμοιον ὧν ἔγραψεν Ἀριστεας, ὑπερεπαινῶν τὰ Ἰουδαϊκά. Καὶ τοῦτο (λέγουσι) φαίνεται σαφῶς ἐκ τοῦ Ἰωσήπου, ὅστις (ἐν τῷ Α. κατὰ Ἀπίωνος) πολλὰ τῶν Ἐκαταίου μνημονεύων ἀποσπασμάτων, οὐδὲν ἔχει τοιοῦτο, καίτοι πάντως ἐκλεξάμενος τὰ μέγιστα συμβάλλοντα πρὸς τιμὴν τῶν Ἰουδαίων. Καὶ παρ' αὐτῷ δὲ τῷ Ἀριστέᾳ ὁ Ἐκαταῖος οὐδὲν ἕτερον εἰσάγεται λέγων, εἰμὶ τοῦτο μόνον « *ἀγνῆν τινα εἶναι καὶ σεμνὴν τὴν ἐν τοῦτοις (τοῖς Ἑβραϊκοῖς βιβλίοις)* »

(α) Κλήμ. Στρωματ. Α. σελ. 250. πρὸλ. Εὐσεβ. Εὐαγγ. Προπαρ. κ. σελ. 205 καὶ Χρυσόστομ. τόμ. ζ. σελ. 183 Venet. κτλ.

θεωρίαν ». Εγώ δὲ, τέλος, (προστίθῃσιν Ὁδῖος, οἷον ἀνακεφαλαίων τὰ προειρημένα) καταλείπω τῷ ἀναγνώστῃ τὴν ἐκλογὴν ἐλευθέραν, καὶ κεῖται παρ' αὐτῷ προτιμῆσαι καὶ ἀσπάσασθαι, ὅ,τι τῶν εἰρημένων ἀρεστὸν αὐτῷ δοῖται. Οἱ Ἰουδαῖοι καλοῦνται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνθρώποι θεοῦ. Τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἡ θεωρία ἐκίνησε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον εἰς κλαυθμὸν καὶ δάκρυα. Καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ Δημήτριος, καὶ Μεγέδηνος μετὰ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων πιστεύουσι καὶ κηρύττουσι τὸν Μωσέως νόμον ὑπὸ θεοῦ τε κεκυρωμένον, καὶ πάντων τῶν ἄλλων προτιμητέον. Τὰ δ' οὖν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου μνημονευθέντα διηγήματα, τὰ περὶ Θεοπόμπου καὶ Θεοδέκτου, πιστευέτω ὅστις θέλει « πιστενέτω Ἰουδαῖος Διόδωρος », οὐκ ἐγώ! » (α). Ταῦτα καταρῶψωδῆσας ὁ Ὁδῖος, συγκαλεῖ καὶ τὸν Σιμώνιον, καὶ τὸν Χαμιῆρον, καὶ τὸν Βαίλιον, καὶ τὸν Βοβέριον, καὶ πάντα τῶν ὁμογενωμένων τὸν θάλασσαν, καὶ κατορχοῦνται τοῦ Ἄριστέου, καὶ καγχάζουσι στωμύλλοντες τὰς περικόμψους ὑπονοίας, καὶ στεφανοῦσιν ἀλλήλους, ὡς ἀοιδίμους εὐρέτας τῆς ἀληθείας!

§. κ'. Ἀλλ' ἐὰν μεταξὺ τῶν κρότων τούτων ἀκούηται καὶ μικρὰ τις καὶ ὀλιγοστὴ βραχυλόγου ἀπκντήσεως φωνή, ὁ μὲν Ἑκαταῖος εἰς τοσοῦτον τοὺς Ἰουδαίους ἐπῆνεσεν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μισιουδαῖος ἑρέννιος ἀγανικτῶν, διέβαλε τὸν ἱστορικόν, « ὡς ὑπὸ τῆς Ἰουδαίων πιθανότητος συναρπασθέντα » (βλ. ὅπισθ. σελ. 469). Ὁ δὲ πάλιν Ἰώσηπος οὔτε πολλὰ (καθὼς λέγουσι) τῶν Ἑκαταίου χωρίων ἐμνημόνευσε, καὶ ὅσα κεφαλαιωδῶς ἐπέδραμεν ἱκανῶς μαρτυροῦσι τὴν πρὸς Ἰουδαίους τιμὴν τοῦ Ἑλλήνος ἱστορικοῦ. Καὶ αὕτη δὲ ἡ παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ περὶ τῆς ἀγνῆς καὶ σεμνῆς τῶν Ἰουδαίων νομοθεσίας μαρτυρία τοῦ Ἑκαταίου λίαν ἐμφαντικῶς ἐξηγεῖ τὸ σέβας αὐτοῦ τὸ πρὸς τὰς θείας Γραφάς. Τὴν δ' αὐτὴν τοῦ Ἑκαταίου μαρτυρίαν

(α) Ἡμισιγὸς Ὀρατίου « Credat Iudaeus apella » (Hor. Lib. 1. Sat. 5. v. 100). παροιμία ἐπὶ τῶν εὐπιστῶν. Τὸ δὲ apella οἱ μὲν εἶπον κύριον, ὁ Ἀπέλλης (ἀπὸ τίνος εὐήθους Ἰουδαίου καὶ μωροῦ)· οἱ δὲ (πιθανώτερον) παρὰ τὸ pellis, τὸ δέρμα (τὴν ἑλλην. πέλος, ἢ πέλλος, πέλλα, ὅθεν καὶ ἄπελος, ἐπὶ ἔλας μῆκος συνουλιωθέντος).

ἐπανελάβε καὶ Ἰώσηπος, τὸν Ἀριστεά συνοψίζων καὶ ἀνέγνω δὲ ταύτην πάντως καὶ κατ' αὐτὴν, ἣν μετὰ χειρας ὁλόκληρον εἶχε, τὴν Ἑκαταίου συγγραφὴν. Καὶ ὅμως ὁ Ἰώσηπος οὐδὲν ἐξ αὐτῆς τοιοῦτο κατ' Ἀριστείου πόρισμα συνήγαγεν, οὐδ' ὑπενόησεν ὅλως, ὁποῖον οἱ περὶ τὸν Ὀδίων ἐφαντάσθησαν, ὁρμηθέντες ἐκ μόνων τῶν παρ' αὐτῷ τῷ Ἰωσήφῳ πάλιν ἀποσφθέντων ὀλίγων καὶ βραχείων ἐξ αὐτῆς περικοπῶν. Ἐπειτα, τί κοινὸν μεταξὺ τῆς περὶ Ἰουδαίων συγγραφῆς τοῦ Ἑκαταίου, καὶ τῆς Ἀριστείου ἱστορίας; μὴ γὰρ ἐπραγματεύσαντο ἀμφότεροι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν; Τελευταῖον, ὅλον τοῦτο τὸ ἐξ Ἑκαταίου ἐπιχειρήμα τῶν Ὀδιακῶν, καὶ κατ' αὐτὴν αὐτῶν τὴν κρίσιν, λίαν φαίνεται σχολαστικόν, ὡς μηδὲν ὑγιὲς συμπεραίνειν. Εἰ περὶ ὁ Ἑκαταῖος οὐκ ἔγραψε πολλοὺς, καὶ ὅσους ὁ Ἀριστεάς, ἐπαίνους περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὑπῆρχε δὲ (κατ' αὐτοὺς) γνήσιος Ἰουδαῖος οὗτος ὁ ψευδώνυμος Ἑκαταῖος, τί μέλει, ἢ τί βλάπτει τὸν Ἀριστεάν, διότι εἰς τις Ἰουδαῖος ἐπήνεσε τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς ὀλιγώτερον ἢ αὐτὸς, Ἕλληνας, ὁ Ἀριστεάς; ἢ μήπως καὶ οἱ προρρήθέντες Περσῶν βασιλεῖς καὶ αὐτὸς ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξελέγχονται ψευδόμενοι, διότι τετιμῆκασιν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἐκφαντικώτερον παρὰ τὸν Ἑκαταῖον;

§. κα. Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων. Περὶ δὲ τῶν, ὧν ἐμπαικτικῶς (καὶ μετὰ τινων ἐπιτάσεων καὶ ὑπερβολῶν) ἀνεκεφαλαίωσεν ὁ Ὀδῖος, καταλείπων ταῦτα δῆθεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου (βλ. σελ. 609), καὶ περὶ αὐτῶν δὲ τῶν Θεοδέκτου καὶ Θεοπόμπου διηγημάτων, ἀπηντήσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν ἐνδοξον κριτικὸν ἐπιγελάτωσαν, ὅσον θέλουσι· « γέλωτος οὐδαίς φθόρος »! Ἀλλ' ὅμως μὴ καυχᾶσθωσαν καὶ ὡς δῆθεν ὑπερβατικοὶ καὶ ὑψηλότεροι τῆς τῶν *Λιποδέξμων Ἰουδαίων* εὐπιστίας! καθότι αὐτοὶ μάλιστα τοὺς Ἰουδαίους Ῥαββίνους φέρουσι συχνῶς ἐπὶ κεφαλῇς ὑποφῆτας καὶ διδασκάλους, οὐ μόνον ἐν ταῖς κριτικαῖς καὶ φιλολογικαῖς αὐτῶν ἀντιλογίαις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ κριτικὴν πολλὰκις τῶν θειοτάτων ἐννοιῶν τῆς παλαιᾶς Γραφῆς. Σὺ

δὲ, φίλε ἀναγνώστα, εἶδες καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενα ψευδῆ καὶ καταγέλαστα, καὶ τὰς ἡμετέρας περὶ τούτων ἀπλοῦκας ἀπαντήσεις· κρίνον τὸ δοκοῦν· καὶ ἡ γέλα μετ' αὐτῶν, ἡ μεθ' ἡμῶν ἐπεύχου,

Νικᾶν μὲν μῆτε θράσος, μῆτε λάλον σοφίαν,

Ἀλλὰ σεμνὴν ἀλήθειαν, ἀνᾶσσαν ἀγῶν ὀργίων,

Νικᾶν δὲ σώτειραν αἰδῶ παρ' ἀνδράσι σώφροσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

*Περὶ τινῶν ἄλλων κατ' Ἀριστέου προβαλλομένων ἀντιρρήσεων,
αἵτινες προτείνονται ὡς ἀμφίβολοι.*

§. α'. Συντελέσας ὁ κλεινὸς Ὀδῖος τὰς τε πρώτας καὶ ἰσχυράς, καὶ τὰς δευτερευούσας ἀποδείξεις τῆς Ἀριστέου νοθείας, παρατίθησιν ἤδη χαριέντως, ὡς ἡδέα καὶ καλὰ μετὰ τράπεζαν λαμπρὰν ἐπιδόρπια τραγήματα, καὶ τινὰς ἄλλας παρ' ἀνδρῶν σοφῶν κατ' Ἀριστέου κατηγορίας, ἅς τινὰς αὐτὸς μὲν ἀμφιβόλους εὕρισκει καὶ ἀσθενεῖς καὶ δυσδοκιμάστους, καθυποβάλλει δὲ ὅμως καὶ ταύτας εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀναγινωσκόντων, ἵνα πλήρες αὐτῷ τὸ συμπόσιον ᾖ· καὶ, ἐπειδὴ ἐμεθύσθησαν ἤδη οἱ δαιτυμόνες ἐκ τοῦ καλοῦ τῶν βεβαίων ἀποδείξεων ἀνθοσμίου, μὴ μείνωσιν ἄγευστοι μηδὲ τοῦ ἐλάσσονος καὶ δευτερίου τῶν ἀντιλεγομένων! Ἐκτιθέμεθα τοίνυν καὶ ταύτας τὰς ἀντιρρήσεις ἀπάσας κατὰ μὲν τὴν ἔννοιαν ἀκριβῶς, συντομώτερον δὲ καὶ τροχάδην διεξιόντες, ὡς ὀλίγα λείψανα κυμάτων, ὅποια, μετὰ μακρὰν καὶ βαρύκυτον τριχυμίαν ἀφυβρίσαν ἤδη τὸ πέλαγος, ἐξερεύγεται κωφὰ καὶ ἀσθενῆ, καὶ μάλιστα περιφλύζοντα παρὰ τὸν αἰγιαλόν.

§. β'. Πρῶτον. Ἐσκανδαλίσθησαν οἱ κριτικοὶ (καὶ πρώτιστος πάλιν ὁ ἐν ὑπονοίαις γηράσας σοφώτατος Σκαλίγηρος), « ὅτι τοὺς OB, πρεσβυτέρους ἐρμηνεῖς ἱστορήσεν ὁ Ἀριστέας ἐκλεγόντας ἐκ τῶν IB, φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνὰ ἑξ' ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. » Ἀλλὰ (λέγουσιν) αἱ δέκα φυλαὶ, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυ-

λῶνος αἰχμαλωσίαν, οὐδέποτε ἔπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα. Καὶ δὲ καὶ δῶμεν, ὅτι φυλέται τινὲς ἐξ αὐτῶν ὑπέστρεψαν, ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐκ ἠδύνατο ὁ ἀρχιερεὺς ἀνὰ ἐξ πεπαιδευμένους καὶ τοὺς σοφωτάτους ἐξ ἐκάστης φυλῆς προχείρους ἔχειν παρ' ἑαυτοῦ, καὶ ὡς ἐκ καταλόγου παρόντας ἠριθμημένους. Οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἐκάστη τούτων φυλὴ χώραν κατοικίας ὁρισμένην· οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῶν δέκα φυλῶν ἐπιστρέψαντες, κατόικουν πάντως, ὡς πάροιαι, παρενεσπαρμένοι μετὰ τῶν δύο φυλῶν, τῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν (α)^α. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο (λέγει Ὁδισ)^β ἀπήντησαν ἄλλοι τὰ ἐφεξῆς (β). « Ὅτι καὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν 10 φυλῶν πολλοὶ διέλαθον ἐκφυγόντες, οἱ μὲν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἰουδαίαν, οἱ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς Κουθαίους, ἢ Σαμαρείτας (ὅθεν ὕστερον οἱ Σαμαρεῖται ἐλεγον ἐαυτοὺς Ἑβραίους. Ἰώσηφ. ιζ, η, β). Ὅτι δὲ οὐχ ὅλον ἄρδην καὶ μέχρι ἐνός μετῴκηθη τὸ δεκάφυλον εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, φαίνεται 1) ἐκ τῆς Βαιτυλούας (πατρίδος τῆς Ἰουδῆ), ἥτις καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν 10 φυλῶν ὑπῆρχε πόλις ἐπιφανὴς καὶ πολυάνθρωπος, ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν (κατόικουν δ' ἐν αὐτῇ καὶ ἐκ φυλῆς Συμεὼν· Ἰουδῆ θ, 2). — 2) Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ « ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ » (Λουκ. β, 36). — 3) Καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀπόστολος ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν « ταῖς δώδεκα φυλαῖς » (γ). — 4) Καὶ ἡ Γαλιλαία δὲ

(α) Scalig. Animadv. in Euseb. p. 133.—Wower. Syntagm. c. 3. p. 42.—F. Iunius not. in Tertul. Apolog. c. 18.—Episcopus—Rivetius.—Wernersius.—Vorstinus not. in Ganzium.—Prideaux Connex. p. 2. vol. 1. p. 36. Sect. 4.—Van Dale Diss. c. XIII ect.

(β) Bl. Petr. Commestor. in Hist. Scholastic. — Gretzerus in Deffens. Bellarmini II. 6. — Serarius Proleg. Bibl. c. 17. a. 7. [πρὸς. Lightfoot not. Hebr. et Talmudic, p. 911].

(γ) « Ἰάκωβος — ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ » Ἰαν. α. 1 (πρὸς. Πέτρ. α, 1). Διὰ τὴν ἀπορᾶν δὲ καλεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἰουδαίας πανταχοῦ διασπαρμένους φυλῆς τῶν ἐν τῷ τότε διακρινόμενων δώδεκα φυλῶν, αἵτινες κατόικουν κατὰ μέρος οὐ μόνον ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Συρίαν, καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ πανταχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν καὶ « ἡ τῶν Ἑλλήνων διασπορά » (Ἰωαν. ζ. 35), τούτ.

κατὰ τε τοὺς χρόνους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν (Ἰωαν. ζ, 52: Μάρκ. α, 9: Λουκ. Β, 39: Ματθ. δ, 15), καὶ ἔτι πρότερον (Ἰουδιθ, ιε, 5) κατὰ κεῖτο καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων πολυαριθμῶν ἀνῆκε δὲ ἡ Γαλιλαία εἰς τέσσαρας φυλάς, τὴν Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ καὶ Ἀσὴρ καὶ Ἰσάχαρ. — 5) Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἑσδρα (α, 5, 6: καὶ β, 70: καὶ γ, 16, 17) ἀναγινώσκουμεν, ὅτι ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Βαβυλώνας (ἐπὶ Κύρου) οὐ μόνον α οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τοῦ Ἰουδα καὶ Βε-ριαμὴν, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, ἀλλὰ καὶ α πάντες οἱ κυκλόθεν». Καὶ ὅτι α ἐκάθισαν πᾶς Ἰσραὴλ ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν». Καὶ ὅτι α ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ κατὰ-λοιποὶ υἱῶν ἀποικισίας ἐγκαίναι τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ . . . Καὶ προσήνεγκαν . . . χιμάρους αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας ὑπὲρ πάντες Ἰσραὴλ δώδεκα, εἰς ἀριθμὸν φυλῶν Ἰσραὴλ». — 6) Οὕτως ἐπληρώθη τὸ τοῦ Ἠσαίου (Ματθ. δ, 14) α Γῇ Ζαβουλὼν καὶ γῇ Νεφθαλεὶμ, . . . ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα» κτλ. (α). — 7) Ὁ θεῖος Χρυσόστομος (εἰς Ματθ. ιε), ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ Εὐθύμιος ὁ Ζυγαβηνὸς (αὐτόθ.), λέγουσιν, ὅτι οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι α πανταχοῦ τῶν φυλῶν ἦσαν διεσπαρμένοι, καὶ εἰς δώδεκα διηρημένοι μέρη» κτλ. — 8) καὶ Ἠγήσιππος, ὁ τῶν Ἀποστόλων ἐγγιστά γενόμενος ἱστορικός λέγει, ὅτι (ἐπὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου) α Διὰ τὸ πάσχα συνελθύθασιν πᾶσαι αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν» (παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. Β. 23). — 9) Καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (προ-λόγ. Ἑρμην. εἰς Ζαχαρίαν), καὶ Θεοδώρητος (εἰς Ἠσαί. β. 13, καὶ

οἱ μετὰ τῶν Ἑλλήνων διεσπαρμένοι (πρὸς Ἰωσήφ. Ἰουδ. Πολ. ζ. γ. 3. — Φίλων. Τ. Β. σελ. 435 κτλ.). Ὁ δὲ περιούσιος Βανδάλιος ἔκρινεν, ὅτι « τὰς δώδεκα φυλάς ὁ Ἀπόστολος θεωρεῖ ἐκτός τῆς Παλαιστίνης» (Van Dale pag. 105). Ὡστε κατὰ τὸν Βανδάλειον νῦν, εὐδεμῶς λοιπὸν ὑπῆρχε τότε φυλὴ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἀλλ' ἦσαν ἅπασαι διεσκορπισμέναι ἐν τῇ διασπορᾷ! ἀλλὰ ταυτὰ πάντοτε τοῦ κριτικοῦ τούτου τὰ νοήματα! Τὸ δωδεκάφυλον μνημονεύει καὶ ὁ θείος Παῦλος, ὡς λέγμεν ἐφεξῆς, σελ. 616. — Σημ. ἡμετ.

(α) Bl. Uszer. Annal. ad an. 3468, καὶ Walton. prolegom. c. IX. §. 4.

ἀλλαχοῦ) (α), καὶ ὁ Θεοφύλακτος (εἰς Ὡσηῆ γ), καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι (β) παρέδωκαν, ὅτι αἱ ὑπὸ Σαλμανασάρ αἰχμάλωτοι ἀπαχθεῖσαι δέκα φυλαὶ πάλιν ἐπανήλθον μετὰ τῶν δύο (τῆς Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν) ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ, καὶ συνήφθησαν εἰς ἓνα λαὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο δὲ καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἐπραγματεύθησαν (γ). Ἀλλ' ἐγὼ (λέγει Ὁδῖος) περὶ τούτου μὲν (πρὸς δ καὶ λόγοι οὐκ εὐκαταφρόνητοι ἀντιμαρτυροῦσιν) οὐ δύναμαι βεβαίαν ἀπορρήνασθαι γνώμην, πότερον ἀληθεύει, ἢ οὗ (δ). Φαίνεται δὲ ὅμως ἀναμριζοῦν, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν 1Β

(α) Ἐν τῷ ἄνω σημειούμενῳ κερ. β, 13, τοῦ Ἡσαίου, οὐδὲν ὁ ἱερὸς Θεοδώρτος λέγει βητῶς περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δέκα φυλῶν, εἰ μὴ μόνον ἀπλῶς μνημονεύει « τῶν ἀπὸ Βαβυλώνας (τῶν Ἰουδαίων) ἐπαύοδον » (βλ. Θεοδώρ. τόμ. β. σελ. 93, ἐκδ. Εὐγεν.). Ἐν δὲ τῇ εἰς Ἡσ. ξ. 4 ἐρμηνείᾳ λέγει κατὰ λέξιν, ὅτι « οὐ πάντες ἐπανήλθον οἱ γενόμενοι δορυάλωτοι ἄλλ' οἱ ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς· καὶ οὐδὲ οὗτοι πάντες, ἀλλ' ὅσοι τῆς προγονικῆς εὐσεβείας ἀντείχοντο· μεμενῆκασι γὰρ οἱ μὲν τὴν παρά τοῖς Ἀσσυρίοις διαγωγὴν ἀσπασάμενοι, οἱ δὲ τῆς Αἰγύπτου τὴν οἰκισιν προσλόμενοι, οἱ δὲ εἰς ἅπαντα διεσπαρμένοι τὰ ἔθνη » (αὐτόθ. σελ. 185). Φαίνεται δὲ ὅμως ἀλλαχοῦ (εἰς Ὡσηῆ α, 11, γ, β. 16 11. Ἱερειμ. γ, 16. κτλ.), ὅτι οὐκ ἀπέκλειε τῆς ἐπαύοδος μέρη γούν τινα καὶ πατριᾶς τῶν δέκα φυλῶν. « Ἐπειδὴ γὰρ (λέγει) αἱ δέκα φυλαὶ, δισσοκισιάσασαι πρὸς τοὺς ἐκ Δαβὶδ βασιλέας, ἴδιον ἑαυταῖς ἐχειροτόνησαν βασιλεῖα· μετὰ δὲ τὴν ἐκ Βαβυλώνας ἐπαύοδον ἐνωθεῖσαι καὶ συναφθεῖσαι, ἓνα ἔσχον ἡγεμόνα, τὸν Ζοροβάβελ, ἐκ τῆς Δαβιτικῆς βεβλαστηκότα φυλῆς » κτλ. (αὐτόθ. σελ. 650)· πρβλ. καὶ ἐρμην. εἰς Περουχ. ε, 4. — Σημ. ἡμετ.

(β) Ὁ Δωρόθεος ἐν τῇ Συνόψει ἱστορήσκει περὶ τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅτι « Ἐκρινεν ἐν Βαβυλῶνι τὴν φυλὴν Δάν καὶ τοῦ Γάδ, ὅτι ἠτέθουν πρὸς Κύριον — καὶ ἐξηκέν, ὅτι οἱ αὐτοὺς οὐκ ἐπιστρέψει ὁ λαὸς εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν Μηδίᾳ ἔσονται ἕως συντελείας πλάνης αὐτῶν » (Δωρόθ. ἐν τῷ Πατριχάλ. Χρονικ. σελ. 297. ἐκδ. Bon.). Σημ. Ὁδίου.

(γ) Βλ. Iac. Calveri Naphthali ed. Londin. 1672. Ὁ δὲ Σεράριος (proleg. l. c.) ἱσημεριώνει ἐκ τῶν Ἰουδαϊκῶν Σχολῶν καὶ βιβλίων Παθβινικῶν, ὅτι καὶ αἱ καταμεινάντες ἐν Βαβυλῶνι καὶ Περσίδι καὶ Μηδίᾳ, καὶ οἱ τῶν Ἰουδαίων οἰκοῦντες ἐβίβησαν ἐπιμίγνυσθαι, μεταβαίνοντες ἑκατέρωθεν πρὸς ἀλλήλους. Σημ. Ὁδίου.

(δ) « Βεβλιότατόν ἐστι (certissimum) ! σημεῖον Ὁδίου, ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι ἔπιστευον τὰς δέκα φυλάς μετέτις ἀπὸ τῆς πρώτης μετοικεσίας ἐκανελευσάσας εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Τοῦτο καὶ Ὀριγένης (ἐπιστολ. πρὸς Ἀφρικαν.) μαρτυρεῖ λέγων « Ἰκὼ Ῥωμαῖοις δύο φυλαὶ μόναι εἶναι ἱσθόρηται, ἦτε Ἰούδα καὶ [ἢ] Βενιαμὴν· ἔστω καὶ [ἢ] Λευιτικὴ » (Body pag. 79). — [Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν παλαιῶν Ἰουδαίων, ἔστω ἐκ τῶν σημειωμένων λόγων τοῦ Σεραρίου (οὗς καὶ αὐτὸς Ὁδῖος ἐμνημόνευσεν),

φυλῶν ὑπῆρχόν τινες ἐν Ἰουδαίᾳ κατὰ τοὺς Ἑλεαζάρου χρόνους. καὶ τινες ἐξ ἐκάστης φυλῆς κατήκουν πιθανῶς εἰς ἄλλας φυλάς παρενεσπαρμένοι. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Σαλμανασάρου τῶν δέκα φυλῶν αἰχμαλωσίαν, πᾶμπολλοί, χωρὶς ἀντιλογίας, κατέφυγον εἰς τὰς δύο (τὰς ἐν Ἰουδαίᾳ μεινάσας) φυλάς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Οὗτοι δὲ οἱ πρόσφυγες, καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα καὶ αἱ δύο αὗται φυλαὶ μετωκίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, συναπήχθησαν αἰχμάλωτοι καὶ αὐτοί, καὶ πάλιν σὺν ἐκείναις ἐπανισύσαις ἐπανῆλθον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστέας, καὶ τοὶ Ἰουδαῖοι » (λέγει Ὁδῖος κατὰ τὸ σύνθηες) « οὐκ ἂν ἐψεύσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, δύο τῶν φυλῶν οὐσῶν ἐν Ἱεροσολύμοις (ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου), δώδεκα ταύτας εἰσάγειν. Πολλὴ δ' ἂν ἦττον ἔπαθε τασαύτην ἄγνοιαν ὁ καὶ κατὰ τοῦτο τῷ Ἀριστέᾳ παρακολουθήσας, Ἰώσηπος. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐκ τῶν 12 φυλῶν ἐκλεγέντας οὐ, ἐρμηνεῖς ἱστορήσεν ὁ Ἀριστέας, οὐχὶ (καθὼς ὑπέλαβεν ὁ Σκαλίγηρος) τότε μετακληθέντας ἐκ διαφόρων τῆς Ἰουδαίας χωρῶν, ἀλλὰ πάντας ἐν Ἱεροσολύμοις διάγοντας παρὰ τῷ Ἀρχιερεῖ, καὶ πρὸς διαφόρους πρεσβείας συνήθως στελλομένους ».

Ταῦτα σοφῶς ὁ σοφὸς Ὁδῖος ἀντεῖπε πρὸς τὴν πρώτην κατ' Ἀριστέου κατηγορίαν, ἐπιπλήξας κοσμίως καὶ τὸν ταύτης ἀρχηγέτην, τὸν δεινὸν Σκαλίγηρον, ὡς παρεξηγοῦντα τὸν Ἀριστέαν.

εἶδομεν ἀνωτέρω τὸ ἐναντίον. Ἐπειτα δὲ καὶ τὸν Ἰώσηπον, τὸν Ἰουδαίου ἀρχαιολόγον καὶ ἱερέα τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅστις βεβαίως μεταγράφων ἀπ' Ἀρισταίου τὴν ἐκ τῶν 12 φυλῶν ἐκλογὴν τῶν ΟΒ, ποῦ τίθητιν Ὁδῖος; Ὡς γὰρ μετὰ τῶν νεωτέρων Ἰουδαίων; καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν παλαιῶν, οὐς ὡς πρᾶγμα βεβαίως κατατον παρίστανει νομιζόντας τὴν μηδὲποτε τῶν δέκα φυλῶν (κατὰ μέρος γού) ἐπιστροφὴν; Πρόσθετε καὶ τὴν ἐπὶ Ἱερωνύμου παλαιὰν Σχολὴν τῶν Παλαιστινίων Ἰουδαίων, μηδὲν τοιοῦτο τότε φρονέουσαν, διότι πάντως ἂν ἱμάνθαιε τοῦτο διὰ μακροῦ μετ' αὐτῶν ἐν Παλαιστίνῃ συγγενόμενος ὁ Δαλμάτης πατήρ, καὶ τότε οὔτε τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν ὡς γνησίαν ἀπεδέχετο, καὶ λόγον εἶχε καὶ τινὰ εὐπρόσωπον ἀντιφρέσθαι (καθὼς ἐνίοτε συνειθίζει) πρὸς τοὺς Ο. Περὶ δὲ τῆς εἰς τὸν Ὀριγένην προῶτον οὐκ ὀρθῶς ἀπονεμομένης ταύτης ῥήσεως, ἔγγραψεν εὐθύς ἐν ὑποσημειώσει παρακατιόντες, σελ. 620. Ὡστε, ἂν τοὺτους (καὶ τινὰς ἄλλους;) ἐνόμιζεν ἐκλεινὸς Ὁδῖος οὐκ ἔχοντα φρονήτους λόγους, ἐπλανήτο!—Σημ. ἡμετ.]

Ἀλλὰ, πρὸς αἷς ἠρίθμησεν ὁ κριτικὸς ἐκ τῆς Γραφῆς περὶ τῶν 12 φυλῶν μαρτυρίας, ὥφειλε προσθεῖναι καὶ ἄλλας, καὶ μάλιστα τὴν ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Σκαλίγηρος μνημονεύσας διεστρέβλωσε, λέγων δὲ τὴν τοῦ θεοῦ Παύλου· ὅστις διαλεγόμενος πρὸς Ἀγρίππαν, ἀναφέρει τὰς δώδεκα φυλάς, καὶ τότε κατ' αὐτὸν ὑπαρχούσας ἐν Ἰουδαίᾳ. «Καὶ νῦν (λέγει) ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔστηκα κρινόμενος· εἴθε ἦν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἐκτενεῖα νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι» (Πράξ. κς, 6, 7). Ὁ δὲ Σκαλίγηρος «τοῦτο, λέγει, τὸ δωδεκάφυλον τέθειται ἀντὶ τοῦ δίφυλου, καταχρηστικώτερον ὡς ἐκ τῆς συνηθείας ἐκφρασθέντος τοῦ Ἀποστόλου. Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ (α. Κορ. ιε, 5) λέγει «ὦρθη Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα», ἐν ᾧ οἱ Ἀπόστολοι τότε (πρὸ τῆς τοῦ Ματθίου ἐκλογῆς) ἦσαν μόνον ἑνδεκα, καθὼς καὶ Μάρκος αὐτοὺς ὀνομάζει (ις, 14. πρὸς Ματθ. κη. 16. Λουκ. κδ, 33)». Τοιαῦτα ὁ Σκαλίγηρος! καὶ φαίνεται μὲν λίαν ἡδὺς ὁ κριτικὸς, ὅστις τὴν κατὰχρησιν τοῦ 12, ἀντὶ τοῦ 2, παρίστησιν ἐπίσης εὐχερῆ καὶ συνήθη καὶ δυνατὴν, καθὼς καὶ τὴν τοῦ 12, ἀντὶ τοῦ 11 (ὡς ἂν εἴπερ ἦν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἀριθμοῖς ἡ αὐτὴ καὶ ἀνεπαίσθητος, ὡς παρὰ μίαν ἢ δύο καὶ μονάδας, ἡ διαφορά!)· ἀπαραλλάκτως ποιοῦν, ὡσανεὶ ἔλεγε καὶ, ὅτι αἱ μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν δέκα φυλῶν ἀπομείναισι δύο μόνον ἐν Ἰουδαίᾳ φυλαὶ, ὠνομάζοντο καὶ αὗται, ὡς ἐκ τῆς προτέρας συνηθείας, δωδεκάφυλον! Οὕτως ἐκ πρώτης ὥψεως ἐξελέγχεται προφανῆς ἡ ἀτοπία τῆς ἐπινοίας τοῦ κριτικοῦ. Ὁ δὲ θεὸς Ἀπόστολος εἶπε ιβ, τοὺς ια, τότε μείναντας μαθητάς, ὡς τοσοῦτους ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τεταγμένους, καὶ τοσοῦτους πάλιν γεγονότας εὐθὺς (ἄτε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς Ἰούδα πτώσεως προστεθέντος τοῦ Ματθίου). Τὸ βραχὺ διάστημα τῶν ἡμερῶν, ἐν αἷς ἔμειναν ἑνδεκα μόνον οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἡ μιᾶς καὶ μόνης μονάδος ἔλλειψις ἐθεωρεῖτο ἴσα καὶ μηδενί, ὡς πρὸς τὸν ἀμεταβλήτως καὶ κυρίως τεταγμένον τῶν δώδεκα ἀριθμὸν, ὅστις καὶ ἄλλως εἶχε καὶ μεγάλην ἔμφασιν διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ ἀποστολικοῦ

αξιώματος. Ὅθεν καὶ οἱ δώδεκα κατ' ἐξοχὴν ὠνομαζόντο (αὐτοὶ καὶ ἐν ἄλλοις ἀξιώμασιν οἱ ταῦτα κατέχοντες ἔχουσιν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ μόνου τοῦ ἀριθμοῦ, ὅσον α οἱ τρεῖς δυνατοὶ κτλ.) (α). Καὶ οἱ δώδεκα ἐπωνομαζόντο κατ' ἐξοχὴν οὐ μόνον πρὸ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου (Ματθ. κς, 14, 20, 47), ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν εὐθὺς (πρὸ τῆς τοῦ Ματθίου ἐκλογῆς), ὅσον· α Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν IB » (Ἰωαν. κα, 24). Οὕτως εἶπε καὶ ὁ θεὸς Παῦλος « ὥφθη τοῖς IB », ἐννοῶν τοὺς ἐνδεκά δηλονότι (καθὼς πάλιν τὸν Κηφᾶν, ἤτοι τὸν Πέτρον, προτάξας ἰδίως ἐξ ὀνόματος, ἔπειτα καὶ τοῦτον αὐθις συμπεριέλαβε καθολικώτερον εἰς τοὺς δώδεκα). Πρόσθετε καὶ ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἔγραψεν ὁ Παῦλος τὴν α, πρὸς Κορινθίους (καὶ πολλοὺς δὲ πρότερον ἐπιστολὰς), IB, κυρίως ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι (ἀντικατασταθέντος τοῦ Ματθίου μετὰ τὴν Ἀνάληψιν εὐθὺς, καὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Πράξ. α, 26). Ὅθεν ὁ Παῦλος μετεχειρίσθη τὸν οὐ μόνον ἐμφαντικὸν καὶ συνήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντα δωδέκατον τῶν Ἀποστόλων ἀριθμὸν ἀντὶ τῶν ἐκδεκα. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος πρὸς τοῦτο λόγος. Ὁ γὰρ (κατὰ τὴν ὁσίαν τῆς Ἀναστάσεως) τοῖς ἐνδεκά φανερωθεὶς Ἰησοῦς (Ἰωαν. κα) « ὥφθη καὶ ἐπάνω πεντηκοστοῖς ἀδελφοῖς » (α. Κορ. ιε, 6). Ἐν δὲ τούτοις πάντως ἦν καὶ Ματθίας, ὁ μετὰ τῶν ια, (πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς) συγκαταψηφισθεὶς (Πράξ. α, 26. πρβ. καὶ Ὀριγένης. κ. Κέλ. Β, §. 65. σελ. 436). Καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς πρὸς τὸ πλάνον σόφισμα τοῦ Σαλιγέρου.

Ὁ δὲ φιλόκληλος Ἑκδικος (6) ἀποδείκνυστι καὶ ἐξ ἄλλων ἐτι χωρίων τῆς Γραφῆς ὑπαρχούσας ἐν Παλαιστίνῃ τὰς δώδεκα φυλάς (μέρη δηλονότι καὶ πατριὰς ἐξ ἀπασῶν), καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σαλμα-

(α) Β. Βασιλ. κγ. 18, 19. Τοιαῦτα καὶ ἐκ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας, ἐν Ἀθήναις μὲν οἱ Ἑνδεκά (ἄρχοντες, ὡς Ξενοφῶν, Δημοσθένης) κτλ. παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις οἱ Triumviri, καὶ οἱ Decemviri, κτλ. βλ. καὶ Schleusn. Lex. N. Test. vol. I. p. 658.

(6) Vindication of the history of the Septuagint etc. pag. 121—134.

νασάρου τῶν δέκα μετοικεσίαν. Αὐτίκα (λέγει) ἐν Δ. Βασιλ. (κεφ. ιζ. 5.) ἀναγινώσκουμεν, ὅτι ἀνέβη βασιλεὺς Ἀσσυρίων εἰς Σαμάρειαν — καὶ ἀπώκισεν Ἰσραὴλ εἰς Ἀσσυρίους » κτλ. Καὶ πάλιν (αὐτόθι, κεφ. ιη, ιο, ιι) « Ἐν ἔτει ἕκτῳ τῷ Ἐζεκίᾳ » (βασιλεύοντι Ἰούδα) » καὶ θ, ἔτει τῷ Ἰσηὲ βασιλεῖ Ἰσραὴλ — ἀπώκισε βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὴν Σαμάρειαν εἰς Ἀσσυρίους » κτλ. Ἐκ δὲ τούτων (λέγει) τῶν συνωνύμων ὀνομάτων, *Σαμάρεια καὶ Ἰσραὴλ*, εἰκότως δυνάμεθα συμπεραίνειν, ὅτι ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες οἱ ἐπίσημοι τῆς Σαμαρείας καὶ ἄλλων πόλεων τῆς βασιλείας Ἰσραὴλ ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Ἀσσυρίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅλον τὸ σῶμα τῶν δέκα φυλῶν. Καὶ τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς Β. τῶν Παραλειπομένων (κεφ. λ. 1—18), ὅπου βλέπομεν τὸν Ἐζεκίαν, ὅτι μετὰ ταῦτα « Ἀπέστειλεν ἐπὶ πάντα Ἰσραὴλ, — καὶ ἐπιστολὰς ἔγραψεν ἐλθεῖν εἰς οἶκον Κυρίου εἰς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ἐπορεύθησαν οἱ τρέχοντες σὺν ταῖς ἐπιστολαῖς, λέγοντες. Υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον Θεὸν Ἀβραάμ, — καὶ ἐπιστρέψατε τοὺς ἀνασσεφωμένους, τοὺς καταλειφθέντας ἀπὸ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων. Καὶ ἦλθον ἄνθρωποι Ἀσὴρ, καὶ ἀπὸ Μανασσῆ, καὶ ἀπὸ Ζαβουλὼν, καὶ ἀπὸ Ἐφραΐμ, καὶ Ἰσάχαρ », κτλ. Καὶ πάλιν ὕστερον ὁ τοῦ Ἐζεκίου ἐγγονος Ἰωσίας « ἐκαθάρισεν (ἀπὸ τῶν εἰδώλων) τὸν Ἰούδαν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πόλεσι Μανασσῆ καὶ Ἐφραΐμ καὶ Συμεὼν καὶ Νεφθαλείμ κτλ. (Β. Παραλειπ. λδ. 6. 9. πρβλ. καὶ λε, 18). Καὶ ὑπῆρχεν ἄρα καὶ μετὰ τὴν μετοικεσίαν « *κατάλοιποι Ἰσραὴλ* » (Β. Παραλ. λδ. 9), λείψανα δηλονότι τῶν δέκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Σαμαρείας (καθὼς ὕστερον, καὶ μετὰ τὴν μετοικεσίαν τῶν ἐτέρων δύο φυλῶν τῆς Ἰούδα βασιλείας, ἀνέμεινε πάλιν μέχρι καιροῦ καὶ λαὸς *κατάλοιπος ἐν γῇ Ἰούδα*. Δ. Βασιλ. κε, 22: Ἰερεμ. νθ, 16. καὶ ν, 5. κτλ. πρβλ. Ἰωσήφ. Ἀρχ. Ι. θ. 1) (α).

(α) Ὡστε, ὅταν λέγῃ ὁ Ἰώσηπος (ὅπερ ὁ Βανδάλης περικροτεῖ), ὅτι (ὁ Σαλμανασὴρ) τὴν Ἰσραηλιτῶν (τῶν δέκα φυλῶν) ἡγεμονίαν ἄρδην ἡφάνισε, « καὶ πάντα τὸν λαὸν μετῴκισεν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Περσίδα » (Ἰώσηπ. Ἀρχ. θ. ιδ. §. ι), τὸ πλεῖστον ἑνὸς καὶ κρατίστου μέρους, οὐχί

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Κύρου Διάταγμα φαίνεται σαφῶς παρέχον τὴν ἄδειαν τῆς ἐπιστροφῆς οὐ μόνον ταῖς δύο φυλαῖς, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν συνεστηκόσιν Ἰουδαίοις, λέγον· « ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ καταλειπόμενος ἀπὸ πάντων τῶν τόπων » οὗ αὐτὸς παροικεῖ ἐκεῖ (α). Ὅθεν καὶ οἱ μετὰ τοῦ προεξάρχοντος Ζοροβάβελ συνανabάντες οἶον ἡγεμόνες καὶ πρόκριτοι τοῦ ἐπανελθόντος λαοῦ, φαίνονται φύλαρχοι ἢ ἀρχηγοὶ τῶν δώδεκα φυλῶν, δώδεκα καὶ αὐτοὶ καταριθμούμενοι (β). Καὶ φαίνεται μὲν τὸ πλῆθος τῶν μετὰ Ζοροβάβελ συνανabάντων συγγείμενον κυρίως ἐκ δύο μόνον τῶν ἐν Βαβυλῶνι φυλῶν, τῆς Ἰούδα καὶ τῆς Βενιαμίντιδος (Ἰωσηπ. Ἀρχ. ια, γ, ι)· ἀλλ' ὅτι μετὰ τούτων ὑπῆρχον πατρίαὶ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν ὑπὸ Σαλμανασάρ εἰς τὴν Ἀσσυρίαν μετ'ωκισμένων δέκα φυλῶν, δείκνυται ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἑσδρα (β, 70) « Καὶ ἐκάθισαν (λέγει) οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ λαοῦ — ἐν πόλεσιν αὐτῶν » καὶ πᾶς Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν ». Καὶ πάλιν (μετὰ μῆνας ἑπτὰ) *συνήχθη ὁ λαὸς*, ὡς ἀνήρ εις, ἐν Ἱερουσαλὴμ. (Ἑσδρ. γ. 1). Καὶ ὅτε πάλιν ἐτέλεσαν τὸν ναὸν, « ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, καὶ οἱ κατὰ λοιποὺς υἱῶν ἀποικεσίας ἐγκαί-

δὲ σύμπαν τὸ ἄθροισμα τῶν δέκα φυλῶν. Ἑρμηνεύει δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικός, ὅτι· ἐφείθε ἱστορῶν τὴν ἀνωτέρω ρηθεῖσαν τοῦ βασιλέως Ἰω. « *του* πρὸς τε τὸν Ἰουδαῖον καὶ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ προτροπὴν εἰς τὴν εὐσέβειαν, « *πορευθεῖς* (λέγει) καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅσοι ἐκ τῆν αἰχμαλωσίαν καὶ τῆν δουλείαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων διέφυγον, ἀφίενσι μὲν τὰς ἀσεβεῖς πράξεις, καὶ τὰς τιμὰς τὰς πρὸς τοὺς ἄλλοτριους θεοὺς ἔγκειται· ἐπιτελοῦσι δὲ τὰς ἐν τῇ (Ἀρχ. ι. δ. § 4) » πρὸλ. Schulz Schol. in V. T. tom. 3. p. 336, καὶ Voss. de LXX. c. 4. 10.

(α) Ἑσδρ. α. 3. καὶ β. Παρ. λς. 23 — « Κοινῇ τὴν ἐπάνοδον πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις ἐθέτισεν τοῖς βουλευμένοις. » Σύμμελ. Χρονογρ. σελ. 448 Bon. βλ. καὶ Ἰωσηπ. Ἀρχ. ια. α. 3. πρὸλ. Michaelis Syntagm. de decem tribuum exilio in Comment. per annos 1758—1762 prælectar. Nr. III. καὶ Schulz Schol. l. c. p. 348 καὶ vol. x. p. 46.

(β) Νεεμ. Ζ. 7. ἐκδ. Complut. (ἐν ἄλλ. ἐκδ. προστίθεται καὶ τὸ Ἑσδρα ε. Ἐν δὲ Ἑσδρα β, ἀναγινώσκονται ἐν ὅδε καὶ μόνον. Ἀλλ' ἐν τῇ κυρίῳ Ἑσδρα, α, β, ἀριθμοῦνται δώδεκα ἐν ἀκριβείᾳ). πρὸλ. καὶ Schulz l. c. p. 351.

νια τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, — καὶ προσήνεγκαν χιμάρους αἰγῶν — ὑπὲρ παντός Ἰσραὴλ δώδεκα, εἰς ἀριθμὸν φυλῶν Ἰσραὴλ (Ἔσδρ. ζ, 16 — 21, καὶ Α. Ἔσδρ. ζ. 8. καὶ Ἰώσηπ. Ἀρχ. ια. δ. §. 4). Ὡστε ὁ μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ τὸ πρῶτον ἀποικίσας λαὸς εὗρίσκεται συγκείμενος τὸ ὅλον ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν. Καὶ μετὰ τοῦ Ἑσδρα δὲ ὕστερον φαίνονται συναναβάντες πανταχόθεν α ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας υἱοὶ τῆς παροικίας π. Ὅθεν καὶ αὐτοὶ α προσήνεγκαν ὀλοκαυτώσεις τῷ Θεῷ Ἰσραὴλ μόσχους δώδεκα περὶ παντός Ἰσραὴλ — καὶ χιμάρους δώδεκα π (Ἔσδρ. η, 35 καὶ Α. Ἔσδρ. η, 65) (α). Κατὰ ταῦτα ἄρα, τὸ μὲν πλεῖστον καὶ μέγιστον μέρος τοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστρέψαντος λαοῦ συνεποσούτο ἐκ τῶν δύο μάλιστα φυλῶν τοῦ Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν, καὶ ἐκ τῶν Λευϊτῶν (6), αἱ δὲ λοιπαὶ δέκα (τὸ πλεῖστον πάλιν) ἀπέμειναν πέραν τοῦ Εὐφράτου, ὅπου τὸ πρῶτον μετῴκηθησαν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπανῆλθον οὐκ ὀλίγοι. Βεβαιούτωςαν τὸν λόγον κορυφαῖοι ἐπιφανέμενοι οἱ θεοὶ Προφητῆται, προφητεύσαντες ἀψευδῶς τὴν πληρωθεῖσαν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον οὐ μόνον τῶν δύο τοῦ

(α) Καὶ τοῦ Ἀρταξέρξου τὸ διάταγμα κελεύει « Πᾶς ὁ ἐκουσιαζόμενος ἐν βασιλείᾳ μου ἀπὸ λαοῦ Ἰσραὴλ — παρευθῆναι εἰς Ἱερουσαλὴμ », κτλ. (Ἑσδρ. ζ. 13, κτλ.). « Ὁ δὲ Ἑσδρας λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν (τὸ διάταγμα), καὶ ἀναγνοὺς ἐν Βαβυλῶνι τοῖς αὐτοῖσι παρούσι « Ἰουδαίοις, — τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς παρὰ πάντας ἐπέμψεν τοῦς ὁμοειμένους, τοὺς κατὰ τὴν Μηδίαν ὄντας. Μαθόντες δ' οὗτοι τοῦ βασιλέως καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσίθειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἑσδραν εὐνοίαν, ἅπαντες μὲν ὑπερηγάγησαν, πολλοὶ δ' αὐτῶν καὶ τὰς κτήσεις ἀναλαβόντες, ἦλθον εἰς Βαβυλῶνα, ποθοῦντες τὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κάθοδον. Ὁ δὲ πᾶς λαὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν (τὸ πλεῖστον δηλονότι τῶν δέκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ) κατὰ χώραν ἔμεινε. Διὸ καὶ δύο φυλὰς εἶναι συμβέβηκεν ἐπὶ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, « Πωμαίοις ὑπακουούσας » (ἐκ τούτων ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Ὀριγένους ἡ παρ' Ὀδῶν προηγουμένης μνημονευθεῖσα βῆσις αὐτοῦ. βλ. ὁπισθ. σελ. 615) « Αἱ δὲ δέκα φυλαὶ πέραν εἰς τὸν Εὐφράτου ἕως δεῦρο, μυριάδες ἄπειροι » κτλ. (Ἰώσηπ. Ἀρχ. ια, σ. §. 2).

(6) Ὅθεν καὶ (ἐκ τῆς ἐπικρατεστέρως τοῦ Ἰούδα φυλῆς) α ἐκλήθησαν τὸ ὄνομα (Ἰουδαῖοι), ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶνος ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ᾗς πρῶτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, αὐτοὶ τε καὶ ἡ χώρα τῆς προσηγορίας αὐτῆς μετέλαβον » (Ἰώσηπ. Ἀρχ. ια, σ. 2) πρὸς καὶ Selden. de Iure natural. et gentium I. II. c. 4. p. 161, βλ. καὶ Θεοδώρητ. ἐρμην. εἰς Μιχαὴλ ζ, 12.

Ἰούδα φυλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δέκα τοῦ Ἰσραὴλ (ὡς ἐκ μέρους τῶν, ὅσοι ἐκ πασῶν αὐτῶν ἐπανῆλθον)· οἶον, ὡς ἐπ' αὐτῶν «Καὶ συναχθῆσονται υἱοὶ Ἰούδα, καὶ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ θήσονται αὐτοῖς ἀρχὴν μίαν» (τὸν Ζοροβάβελ), «καὶ ἀναβήσονται ἐκ τῆς γῆς» κτλ. (α). πρόσθετες καὶ τὰ τοῦ Ἰερεμίου (γ, 18)· καὶ (ἵνα παραλίπωμεν ἄλλα πάμπολλα) ὁ μέγας Ἰεζεκιὴλ ἀριθμεῖ κατ' ὄνομα τὰς δέκα φυλάς ὡς ἐπανελευσομένης εἰς Ἱερουσαλὴμ, διορίζων καὶ τὰ ὅρια τῆς κατοικίας αὐτῶν (Ἰεζκ. κεφ. μη. πρβλ. καὶ κεφ. μζ. 13, καὶ Ἀβδίου, α, 19, καὶ ἔρμην. Θεοδωρήτ.).

Συμπεραίνομεν τοῦτο τῶν προβαλλομένων τὸ ἰσχυρότατον (διὸ καὶ παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν παραταθὲν) θεώρημα, συγκεφαλαιοῦντες ἐκ τῶν ἀποδείξεων τὰ ἐφεξῆς· α) Καὶ μετὰ τὴν εἰς Ἀσσυρίαν μετακίεσιν τῶν δέκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπέμειναν γένη τούτων, ἡ πατριαι, καταφυγεῖσαι εἰς τὴν ἐτι τότε ἐστηκυῖαν τοῦ Ἰούδα βασιλείαν· αἱ δὲ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐκλωκυῖαν χώραν, παροφθεῖσαι ὑπὸ τῶν δορυκνητῶρων, καὶ τινες, ἴσως, ἐκ τῆς φυγῆς ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐπισυναχθεῖσαι. β) Καὶ ὅτε πάλιν αἱ δύο τῆς Ἰούδα βασιλείας φυλαὶ μετωκίσθησαν ὕστερον εἰς τὴν Βαβυλῶνα, συναπῆχθησαν μετ' αὐτῶν καὶ αἱ παρ' αὐταῖς προσφυγεῖσαι πατριαι τῶν δέκα φυλῶν, καὶ πάλιν συνανέβησαν μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ καὶ τοῦ Εἰσδρα, καὶ ἔκτοτε συναπετέλουν ἓνα λαόν, τὸ δωδεκάφυλον τῶν Ἰουδαίων (διατηρουμένων ὅμως πάντοτε τῶν φυλῶν ἀσυγχύτων καὶ ἀκραιφνῶν). γ) Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἰσραηλίδος βασιλείας, μέχρι τοῦ ἀρχιερέως Εὐεάζαρου καὶ τοῦ Φιλαδέλφου, παρεῆλθον περίπου ἔτη 472· ἀπὸ δὲ τοῦ Ζοροβάβελ μέχρι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἔτη 280· φανερὸν λοιπὸν, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ χρόνῳ καὶ ὅσαι τὸ πρῶτον ἀπελείφθησαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ὅσαι πάλιν μετὰ τῶν δύο φυλῶν ἐπανῆλθον πατριαι τῶν δέκα

(α) Ὡς ἐπ' Α, 11. πρβλ. καὶ ἔρμηνειαν Θεοδωρήτ. αὐτόθ. ἴδε καὶ Ὡς. γ. 5. καὶ 12, 11: Μιχ. ζ, 17 κτλ. πρβλ. S. Hieronym. Comm. in Osee III. 5. βλ. καὶ Schulz Schol. in V. Test. Tom. VIII. p. 6, proleg. in Haggae, §. 2. καὶ tom. VII. καὶ Grot. Comm. in Hos. III. 5.

φυλῶν ηὔξησαν εἰς οὐκ ὀλίγον ἀριθμόν. Ὦθεν καὶ πεπαιδευμένους ἄνδρας ἱκανοὺς εἶχον ἐκάστη κατὰ τε τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰουδαίας. δ) Οὐδεμία τῶν δώδεκα φυλῶν ἠφάνισθη· ἀλλὰ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων πανωλεθρίας ἐσώζετο ἡ τῶν φυλῶν διάκρισις, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν χωρίων τῶν ἀποστολικῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ γένη τὰ ἐβραϊκὰ (ἢ αἱ πατριαὶ) ὑπῆρχον ἀνάγραπτα εἰς καταλόγους, τηρουμένους ἐν τοῖς ἀρχείοις μέχρι καὶ τοῦ Ἡρώδου. Οὗτος δὲ ξένος ὢν τοῦ γένους τῶν Ἰσραηλιτῶν, α καὶ τῷ συνειδῶτι τῆς δυσγενείας κρουόμενος, ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς τῶν γενεῶν, οἰόμενος εὐγενὴς ἀναφανεῖσθαι, τῷ μὴδὲ ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς πατριάρχας» κτλ. ὡς ὁ παλαιὸς Ἀφρικανὸς ἱστορεῖ (παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλησ. ἱστορ. Α, 7) (α). Εἰς μάτην λοιπὸν οἱ περὶ τὸν Ὀδίων παρέστησαν ὡς ἐπιδεκτικὴν ἀμφιβολίας τὴν ἐκ τῶν 16 φυλῶν ἐκλογὴν τῶν οὐ, ἐρμηνευτῶν.

§. γ'. Δεύτερον· «Οἱ περὶ τὸν Ἐπισκόπιον καὶ Ῥίβητον καὶ τινες ἄλλοι σοφοὶ (β) πείθειν ἑαυτοὺς οὐ δύνανται, πῶς περὶ πραγμάτων ἱερῶν (τῆς τῶν θεῶν Γραφῶν ἐρμηνείας) ἐπεμελήθη Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος· α Τίς πιστεύει (λέγουσιν) ὅτι εἰς ἄνθρωπον οὐτιδανόν, καὶ ἀπηνῆ, καὶ μαιφόνον, καὶ ἀσελγῆ, καὶ μιᾶρόν, εἰς ἀδελφοκτόνον καὶ αἱμομίκτην καὶ ἀνουςιουργότατον βασιλέα, ἐπῆλθε τοσαύτη μέριμνα καὶ φροντίς, καὶ δαψιλῆς ἐλευθεριότης, καὶ σπουδὴ λιπαρὰ πρὸς διάδοσιν τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ; Εἰς τὸν θρόνον

(α) ἄλλ' ὁ Οὐαλέσιος (Annot ibid.) ἀμφιβάλλει· διότι, λέγει, ἐσφάζοντο ἔτι ἐπὶ Ἰωσήπου οἱ δημόσιοι πίνακες, ὡς αὐτὸς φησιν (ἐν βίῳ αὐτοῦ §. α). — Ἄλλ' ὁ Ἰωσήπος ἴκνει τοὺς ἱερατικὺς καταλόγους (ἐξ ὧν ἑαυτὸν μέχρι προπάππου γενεαλογεῖ)· καὶ αὗται αἱ δημόσιοι δέλτοι, ἴσως, ἐτηρήθησαν. Ἐπειτα, καὶ αἱ ἐπιστημότεραι οἰκογίνοιται εἶχον πιθανῶς καὶ κατ' οἶκους τοῦ ἰδίου γένους ἀπόγραφα ἐκ τῶν δημοσίων ἀναγραφῶν.

(β) Episcopius Institut. Libr. V. §. 1. c. 21.: Rivetus Isagog. ad S. Script. c. 10: Weemsius Exercit. Theolog. Libr. I.: Vorst. in Ganz. Chronic. eccl. Τούτοις συνυποτίκει (καθὼς εἴωθε), μεταγράφων τὰ αὐτὰ «καὶ οὐ καὶ ὁ Βανδάλης (Diss. cap. VIII. p. 69).

ἀνέβη διὰ μαιφονίας· δυοῖν ἀδελφῶν, τοῦ μὲν ὁμοπατρίου, τοῦ δὲ καὶ ὁμομήτορος τῷ αἵματι ἐλιπάνθη· τῆς αὐταδέλφης Ἀρσινόης γάμοις ἀθεμίτοις κατεμιάνη. Τοιοῦτο στήθος ἐναγὲς καὶ παμμίλαρον πῶς ἂν ἐπυρώθη ὑπὸ τοσούτου ἔρωτος τῆς περὶ τὰ θεῖα τιμῆς; Ὁ δὲ θεός, ὁ μὴδὲ τῷ Δαβὶδ συγχωρήσας τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν, ὡς αἱμάτων μὴ καθαρεύοντι, πῶς ἂν προσεδέξατο παρ' ἡγεμόνος ἀδελφοκτόνου καὶ παλαμναίου τῶν ἱερῶν Γραφῶν τὴν ἐκδοσιν, ἣν θείαν τε λέγουσι, καὶ προφητικὴν, καὶ κανονικὴν;

Ἀπαντῶμεν.

Ὁμολογοῦμεν εὐλικρινῶς, καὶ ἀνεπαίσχυντως, ὅτι παντάπασιν ἀγνοοῦμεν, πῶς εἰς τοιοῦτον (κατ' αὐτοὺς) βέβηλον, τὸν φιλάδελφον, ἐπέτρεψεν ὁ θεός τὴν φροντίδα τῆς *λεγομένης τε καὶ οὐσης* θείας καὶ κανονικῆς ἐρμηνείας τῶν ἁγίων Γραφῶν· καὶ διὰ τί εἰς τοῦτον μάλιστα, καὶ μὴ εἰς ἄλλον τινά· καὶ διὰ τί τότε, καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ μὴ ἄλλοτε, μὴδ' ἄλλοθι μηδαμοῦ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διεξερευνάτωσαν αὐτοὶ πάλιν οἱ περὶ τὸν Ἐπισκόπιον φερωνύμως ἐπισκοποῦντες, καὶ θρασύτερον ἐγκύπτοντες (ὡς εἰώθασι) καὶ εἰς αὐτὴν τὴν αἵσχυσον τῶν ἀνεξερευνήτων τῆς θείας προνοίας βουλῶν. Ἡμεῖς δὲ προσκυνοῦντες τὸ βάθος τῆς θείας γνώσεως καὶ σοφίας, ἧτις οἶδεν *α ἐξάγειν καὶ τίμιον ἐξ ἀναξίου*», ἐπιφωνοῦμεν μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, τοῦ Χρυσορρήμονος· ὅτι αὐτοῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τοῦ ἡμετέρου οἰκονομούμενα· ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων αὖξιν τὰ τῆς ἀληθείας προστάγματα » (α). Σὺν τούτοις δὲ συγχρόνως ὑπομιμνήσκομεν τοὺς κριτικούς (ἐπειδὴ καὶ τῆς πρώτης

(α) « Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, ὅτι οὐ τῶν τὰ ἰουδαϊκὰ φρονούντων τις τὴν σπουδὴν ταύτην ἐποίησεν » (τὴν περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν), « ἀλλ' ἄνθρωποι (ὁ φιλάδελφος) τοῖς εἰδώλοις προστετηκώς, καὶ ἀπ' ἐναντίας τῇ θρησκείᾳ διακείμενος. Τοιαῦτα γὰρ εἰς ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τοῦ ἡμετέρου οἰκονομούμενα· ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων αὖξει τὰ τῆς ἀληθείας προστάγματα » (Χρυσόστομος. Ὁμιλ. β. εἰς τὴν Γένεσ.). Ἄπορον πῶς τούτων ἐπελάθοντο οἱ περὶ τὸν Ἐπισκόπιον· καὶ περὶ ἁπορώτερον, πῶς οὐδ' ὁ κλεινὸς Ὀδῖος αὐτῶν ἐπεμνήσθη ἐνταῦθα, καὶ τοὶ ἄλλαχοι παραμνημονεύσας ἐπὶ ματαίᾳ (βλ. ἐπισθ. σελ. 589).

τοῦ ναοῦ ἐπεμνήσθησαν οἰκοδομῆς), ὅτι καὶ Χιράμ ὁ Τύρου βασιλεὺς ἐθνικὸς ἦν, καὶ εἰδωλολάτρης ἐκ γένους, καὶ ὁμοῦ συνήργησε τῷ Σολομῶντι εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, α καὶ ἀντελάβετο αὐτοῦ, ἐν ξύλοις κεδρίνοις καὶ πευκίνοις, καὶ ἐν χρυσίῳ, καὶ ἐν παντὶ θελήματι αὐτοῦ » (Γ. Βασιλ. θ. 11: ε. 10, κτλ.). Διὰ τὸ λοιπὸν καὶ ὁ τοῖς εἰδώλοις προστετηκὼς, Φιλάδελφος οὐκ ἠδύνατο παρομοίως συνεργῆσαι πρὸς τὴν θείᾳ νεύσει γενομένην ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν; (α). Ἀλλὰ τὸν μὲν Χιράμ (ἂν θέλωσι) παραλείπομεν, ὡς ἀπλῶς γεγόμενον συνεργὸν εἰς τὴν πρώτην τοῦ ναοῦ κατασκευὴν. Οὐδὲ τὸν φονικώτατον Ἡρώδην μνημονεύομεν, ἀνδρὸς τὴν γεγόμενον κλέινον, ἢ ἐπισκευαστὴν, τῆς τρίτης καὶ ἐσχάτης περιόδου τοῦ ναοῦ. Τὸν δὲ Κύρον α τὸν Χριστὸν Κυρίου » ποῦ θήσουσιν, α *ὃν ἐξηγήρει Κύριος οἰκοδομῆσαι οἶκον αὐτῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ* »; Ἀρὰ γε ἦττον ἐθνικὸς καὶ βέβηλος ὑπῆρχεν ὁ Κύρος παρὰ τὸν Φιλάδελφον; ἢ μήπως ἡ λαμπρὰ τοῦ νομικοῦ ναοῦ οἰκοδομὴ, ἥ οὐδ' ἔχνος ὑστερον ὑπελείφθη, ὑπῆρχεν ἔργον θεοπροπέστερον παρὰ τὴν εἰς αἰῶνας ἀίδιον διατελουσάν ἐρμηνείαν καὶ διάδοσιν τῶν θείων Γραφῶν; Καὶ Δαρεῖος δὲ καὶ Ἀρταξέρξης οὐκ ἦσαν ὁμοίως ἐθνικοὶ καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ μετὰ τὸν Κύρον ὑπηρετήσαν τῇ θείᾳ βουλῇ; Οἱ δὲ περὶ τὸν Ὀδιδον πρὸ μικροῦ καὶ αὐτὴν τὴν εἰς τὸν γνωστὸν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀληθεῖ θεὸν παρὰ τῶν τριῶν τούτων βασιλέων τῆς Περσίας εὐλάβειαν καὶ τιμὴν, ἐκ θείας ἐπιτιμίας αὐτοῖς ἐπαυγάσασαν ὡμολόγησαν. (βλ. κεφ. Κ. §. 15, 16). Ἦδη δὲ πρὸς ταῦτα μὲν τὰ παντελῶς ἀνεπίσκεπτα ἐπισκοπικὰ οὐδὲν οἱ ἄνδρες ἀντιλέγουσιν (ὡς δοκιμάζοντες αὐτὰ δηλονότι καὶ ἀποδεχόμενοι μετὰ σιωπῆς), ἵνα

(α) Ὁ δὲ Δεμάστρης καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Σολομῶντα τολμηρότερον παραβάλλει τὸν Φιλάδελφον, καὶ πολλὰς τῶν ἑατέρου βίων περιστάσεις ἐλέγων, εὐρύτερον μᾶλλον, ἢ εὐλαθέστερον ἀριθμεῖ. οἶον, σοφίας ἱερατῆς ὁ Σολομῶν, σοφίας (τῆς ἀνθρωπίνης) καὶ ὁ Φιλάδελφος· ζώντων σπέρσι τῶν πατέρων ἐβασίλευσαν ἀμφοτέρω· τὸν ἀδελφὸν Ἀδωνίαν ἀπέκτεινεν ὁ Σολομῶν ὡς ἐπιβουλον τῆς βασιλείας καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀργαίου ὁ Φιλάδελφος· εὐλαθέστατος νῆπιος καὶ οὗτος περὶ τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς κτλ. βλ. Demagiste. Diss. III. §. 23. pag. 423.

διπλῶς ἁμαρτάνωσι, πρὸς τε ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντες, καὶ (τὸ χεῖρον) ἀνεχόμενοι καὶ αὐτῆς τῆς ἁσυνφύλου συγκρίσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τὸν θεῖον νόμον ἀγνοοῦντος Φιλαδέλφου, πρὸς τὸν ὑπὸ νόμον καὶ θεόχριστον δούλοντοῦ Θεοῦ, τὸν Δαβὶδ, καὶ τοῖς αὐτοῖς σφαμίζοντες ζυγοῖς τὴν ἐνοχλὴν τῶν τε χωρὶς νόμου, καὶ τῶν ἐν νόμῳ ἐπτακίῳτων! Οὕτως οἱ τοῖς ἱεροῖς πατράσιν ἀπειθοῦντες καὶ ἀντιλέγοντες ἀποβαίνουσι πολὺ τῶν πατέρων ἀκριθέστεροι, ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ Φιλαδέλφου τὴν ἀγιωτάτην τήρησιν πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ! Ἄλλο δὲ τι χαριεντίζεται ὁ σοφὸς Ὁδισ, λέγων, ὅτι «Καὶ εἴπερ ἦν τοσαύταις ἀθεμιτοῦργίαις πεπληγμένος ὁ Φιλάδελφος (ὡς λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἐπισκόπιον), περὶ μὲν τῆς εἰς θεὸν αὐτοῦ εὐσεβείας δικαίως ἂν ἠπίστουν οἱ ἄνδρες ὡς ψευδομένῳ τῷ Ἀριστέῳ» — (ἐπειδὴ πάντως, οὐχ ὄρᾳ; ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ Ἀρταξέρξης, οἱ συναίσθησιν λαβόντες τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὑπῆρχον πάσης ἀνοσιουργίας ἀγνοὶ καὶ καθαρεύοντες!) — «Ἄλλ' ἐκ τούτου (λέγει) οὐχ ἔπεται καὶ ὅτι οὐκ ἐφρόντισεν ὁ Φιλάδελφος περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων· ἡδύνατο γὰρ τοῦτο παιῆσαι, εἰ καὶ μὴ δι' εὐσέβειαν μηδεμίαν, ἀλλ' ἐκ φιλολογίας γοῦν καὶ φιλομαθείας, καὶ ἵνα θησαυρισθῇ ἡ ἐρμηνεία εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην. Οὕτω (προστίθῃσι) καὶ Πτολεμαῖος ὁ β. Εὐεργέτης, καὶ τοι μετὰ τῶν μετὰ γενεστέρων τῆς Αἰγύπτου βασιλέων ἀδικώτατος γενόμενος, ἀλλ' ὅμως λίαν φιλομαθὴς ὑπῆρχε καὶ φιλόλογος. ἔλτε (κατὰ τοῦτο) οὐδὲν ἔχει βῆρος, ὁ λόγος, ὃν εἶπαν, ὅτι τάχα οὐκ ἂν συνεχώρησεν ὁ θεὸς ἐρμηνευθῆναι τὰς Γραφὰς δι' ἐπιμελείας βασιλέως ἀδελφοκτόνου!» — Ταῦτα περὶ τούτου παίζει σερμῶς Ὁδισ, ἀντιλέγων δὴθεν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἐπισκόπιον, ἵνα τὸ αὐτὸ ἐτέρωθεν κατασκευάσῃ, ὅτι δηλαδὴ ψεύδεται ὁ Ἀριστέας!

Ἵπερασπίζεται δὲ ὅμως ὡς ἐκ τοῦ ἥθους τὸν Φιλάδελφον, ἀμφοτεράλλων, εἴπερ ἦν ἐπὶ τοσούτον ἀνόσιος καὶ παλαμιναῖος, ὅποιον αὐτὸν πικρῶς διέγραψαν οἱ μισοφιλάδελφοι κριτικοί. «Παλαιοὶ (λέγει) συγγραφεῖς μαρτυροῦσι περὶ αὐτοῦ τάναντία. Παραλείπομεν τὰ ἐγκώμια τοῦ Θεοκρίτου καὶ Καλλιμάχου, συγχρόνων τῷ Φιλα-

δέλφω ποιητῶν. Τοῦτον δὲ καὶ Στράβων συναριθμεῖ μετὰ τῶν χρηστῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Καὶ Ἀθηναῖος « τὸν πάντ᾽ ἄριστον, καὶ πάντων σεμνότατον τῶν δυναστῶν » ἀποκαλεῖ (βιβλ. ε. καὶ ιβ'). Ὁ δὲ Φίλων, « Ἀρεταῖς τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ πάντων, οὐχὶ τῶν καθ' αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάλαι πώποτε γεγενημένων ἄριστον ». Εἰ δὲ τὴν αὐταδέλφην ἔγημε, τοῦτο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων ἔπραξε νόμους (Παυσαν.). Καὶ τοὺς δύο τοὺς ἑτεροθαλεῖς ἀδελφούς ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλεύοντας εὐρών, τὸν μὲν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν, τοῦ δὲ τοὺς Κυπρίους ἐγείροντα εἰς ἀποστασίαν. Ὡστε (λέγει) λίαν ἀμάθης τῆς ἱστορίας φαίνεται ὁ Βόρστιος εἰπών, ὅτι διὰ τῆς ἀδελφοκτονίας ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ Φιλᾶδελφος, ὃν αὐτὸς αὐτοῦ ὁ πατὴρ παρέλαβεν ἀναίμακτον κοινῶν καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας ». Ταῦτα σοφῶς καὶ δικαίως ὁ Ὀδῖος. Προστίθῃσι δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς. « Γελοῖον δὲ (λέγει) κἀκεῖνο τὸ ψεῦδος τὸ τοῦ φυλάρχου, ὅστις εἶπε τὸν Φιλᾶδελφον « ἐξαπατηθῆναι τὴν διάνοιαν, καὶ διασφαρῆναι ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τρυφῆς » (διότι νέος ὢν καθηδυπάθει, παλλακαῖς ἐνασελγαίνων). Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος (Θεμιστοκλ. §. ΑΒ) τὴν Φυλάρχου ἱστορίαν ἔκρινε μυθώδη, λέγων « Φύλαρχος, ὥσπερ ἐν τραγωδίᾳ, τῇ ἱστορίᾳ μηχανὰς τινας καὶ πλάσματα πλάττει ». — Σὺ δὲ σημείωσαι, ἀναγνώστα, πῶς ὁ κλεινὸς Ὀδῖος τοῦτον αὐτὸν τὸν Φύλαρχον ἐκ ταύτης αὐτοῦ τῆς ῥήσεως εἰσήγε πρῶτην κατὰ τοῦ Φιλᾶδέλφου μάρτυρα πιστὸν (βλ. ὁπισθ. σελ. 245), ἐπιλαθόμενος τότε τῆς περὶ τούτου κρίσεως τοῦ Πλουτάρχου. Ἦδη δὲ καὶ ταύτης ἐμνημόνευσεν, εὖγε ποιῶν, καὶ οἷον ἀναιρῶν σιωπηλῶς τὰ προειρημένα. Καὶ ἔστι μὲν ἀξιέπαινος ἐνεκα τῆς προαιρέσεως ὁ ἀνὴρ. Αὐτὴν δὲ ὅμως τὴν τοῦ Φυλάρχου ῥῆσιν, καὶ πρῶτην περιεκοιμήμενην, καὶ ὥδε μικρῷ τελειοτέραν ἐξενεγκών, πανταχοῦ κακῶς ἐξήγησε (βλ. Κεφ. Θ. §. 5. καὶ ι5). Οὕτω « μάταιοι υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ψευθεῖς » (τὸ τοῦ ψαλμοῦ), καὶ μάλιστα, ὅταν κρίνωσι τὰ τῶν ἄλλων ἐν ζυγοῖς ἀδικίας. Τελευταῖον, καὶ τῇ παρὰ μόνῃ τῇ Νέπωτι Κορνηλίᾳ μνημονευομένην κατὰ τοῦ Φιλᾶδέλφου περὶ πατροκτονίας ὑπόνοιαν, τραγὴν συκοφαντίαν

Ὀδῖος ἀπέδειξεν ἐκ τῶν Ἰουστίνου ἱστοριῶν, ὅστις καὶ τὸν Λάγου Πτολεμαῖον ὑπὸ νόσου τελευτήσαντα φρονεῖ καὶ τῆς ἀμοιβαίας τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα εὐσεβείας κάλλιστα δείγματα διηγείται (ις, 1). Καὶ τινες πάλιν ἄλλους, ὀνειδίσαντας τὸν Φιλαδέλφον ὡς ὡμῶς χρησάμενον τῷ Σωτάδῃ (α), δικαίως ἤλεγξεν ὁ κριτικὸς ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου, λέγοντος, ὅτι ὁ Σωτάδης ὑβρίσας εἰς τὸν Φιλαδέλφον, « ἵνα γέλῳτα παράσχῃ τοῖς ἄλλοις, οὐ μεμπτήν ἔδωκε δίκην » καὶ ἐκ τοῦ Ἠγησάνδρου, ἱστορήσαντος, ὅτι « εἰρήκει εἰς τὸν βασιλέα πολλὰ καὶ δεινὰ· διόπερ καὶ τῆς δεούσης ἔτιχε τιμωρίας » (βλ. ὅπισθ. σελ. 102). Οὕτω γενναίως Ὀδῖος ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ Φιλαδέλφου. Πολλὰ δ' ἂν εἶχε προσθεῖναι καὶ ἄλλα πρὸς τοῦτου ἔπαινον, ἀρυσάμενος ἀπὸ τῶν συγγραφέων, ὧν τινὰ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐσημειώσαμεθα. Τὸ δὲ κάλλιστον καὶ μέγιστον τῶν Φιλαδέλφου κατορθωμάτων ἐκεῖνο μάλιστα θαυμάζεται, τὸ περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν θείων Γραφῶν. Τοῦτο περιέβαλεν αὐτὸν ἀγήραντον καὶ ἀμάραντον εὐκλειαν, διὰ πάντων μὲν αἰώνων, διὰ πάσης δὲ τῆς οἰκουμένης ἄχρι συντελείας χωροῦσαν αἰοδιμον. Καὶ εἰ Κύρος καὶ Δαρεῖος καὶ Ἀρταξέρξης ἐγένοντο ζήλωται, διότι, συνεργήσαντες εἰς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, κατηξιώθησαν ἐν ταῖς θείαις μνημονεύεσθαι Γραφαῖς· πολλῶν πλέον ὁ Φιλαδέλφος ἀπέβη ζηλωτότερος διὰ τὴν αὐτῶν τῶν θείων Γραφῶν μὴ μόνον εἰς μίαν χώραν, ἢ βασιλείαν, ἀλλ' εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον διάδοσιν. Διὰ τὸν Φιλαδέλφον πᾶσα γῆ, καὶ Ἑλλάς καὶ βάρβαρος, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἤκουσαν τὸ πρῶτον τὴν ἐν τοῖς Προφῆταις λαλοῦσαν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶδον ἀνοιγένητα τὰ μεγάλα καὶ φωσφόρα πρόθυρα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ὄθεν καὶ τὸ Φιλαδέλφειον ὄνομα κλεῖζεται καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ὡς κάλλιστα καὶ τις τῶν νεωτέρων σοφῶν παρετήρησε (β).

(α) Bl. Christ. Matthiae Theatr. Hist. καὶ Robert. Baillij Op. Hist. I. 1.

(β) « La tolérance envers les religions différentes de la sienne, et particulièrement envers celle des Juifs, — et la version grecque des livres saints, qui fut le fruit de cette tolérance, et qui en est plu à regarder comme

«Τοιαῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Δεσπότης πανσόφως οἰκονομούμενα! ». Τοῦτο δὲ τὸ Φιλαδέλφου κλέος ὁ σοφὸς Ὁδῖος ἢ *λάθετ'*, ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἢ οὐκ ἠθέλησεν ἐξειπεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλως φαίνεται τὸν Φιλάδελφον δικαίων, ὁ δ' αὐτὸς ὡμολόγησεν ἀλλαχοῦ καὶ ἄλλους ἐθνικοὺς οὐ χωρὶς θεοῦ τὰ θεῖα τετιμηκότας, ὥφειλε πάντως καὶ τὴν Ἐπισκοπίου καὶ τῶν ἄλλων κατ' Ἀριστοῦ προκειμένην κατηγορίαν οὐχ ὡς ἀμφίβολον ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ, ἀλλ' ὡς πάντῃ ψευδῇ καὶ ἀνυπόστατον ἐξελέγξει.

§. δ'. Τρίτον. Ὁ Ρίβετος καὶ Βήμισις ὀνειδίζουσιν ὡς ψεύστην τὸν Ἀριστέαν, διότι τὸν ὑπὸ τῶν Ο, τῷ Φιλαδέλφῳ προνενεχθέντα κώδικα τῶν θείων Γραφῶν, ἰστόρησε γεγραμμένον γράμμασι χρυσοῖς. «Οἱ Ῥαββῖνοι (λέγουσι) τῶν Ἑβραίων μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐκ ἐξῆν οὐδενί, οὐδ' αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, τὰς ἱερὰς βίβλους μεταγράφειν, εἰ μὴ μόνον διὰ μέλανος, καὶ τούτου κατεσκευασμένου ἐξεπίτηδες ἀπὸ λιγνύος, ἢ καπνοῦ τινος ἐλαιηροῦ (οἶον ἐξ ἐλαίου, ἢ πίστεως, ἢ στέατος, ἢ ἄλλου τῶν τοιούτων), μεμιγμένου ἐν ξύλῳ κεκαυμένῳ μετ' ὀλίγου μέλιτος, καλῶς ἀναδεδευμένου, μέχρις ἂν λεπτυνθῇ. Μετὰ δὲ ταῦτα ξηρανθὲν ἀπετίθετο· καὶ ὅτε δέοι γράφειν, διελύετο ἐν ὕδατι κηκίδων, ἢ τινὸς τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ καὶ τῷ Μωσεῖ (λέγουσιν) ἐν τῷ Σιναίῳ προσετάγη, ἵνα τὰ θεῖα βιβλία μεταγράφωνται διὰ μέλανος, ἄλλου δὲ χρώματος μηδενός, οἶον ἐρυθροῦ, ἢ πρασίνου, καὶ τῶν ὁμοίων. Ἐάν δ' ἐκ τῶν τοιούτων, κατὰ τύχην, ἐν καὶ μόνον γράμμα, καὶ τὸ σμικρότατον, γραφῇ, βεβηλοῦται τὸ πᾶν τῆς Γραφῆς. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὴ ἡ εὐγενὴς χρυσῇ βαφῇ συγχωρεῖται. Διὰ τοῦτο (λέγουσιν), ὡς ἀνηνέχθη τοῖς Γραμματεῦσιν, ὅτι ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περιεῖχε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γράμμασι χρυσοῖς πανταχοῦ κεχαραγμένον, εὐθὺς ἀνέκραξαν. «Ἄρατε τὸ βιβλίον ἐκ μέσου ». Ταῦτα λέγει καὶ Σχικκάρδιος μεταγράψας ἐξ αὐτῶν τῶν Ταλμουδιστῶν (α).

l'effet de ses ordres et de ses soins particuliers, a fait passer son nom avec gloire jusque dans l'histoire de la Religion révélée. Visconti Iconogr. Grecque T. 3. p. 205. Paris, 1811.

(α) Wilhelm. Schickardus de Jure Hebr. c. 2. [πρὸς καὶ Volgelang.

Ἀπαντῶμεν.

Ἀλλὰ πρὸς ἔλεγχον τῶν λήρων τούτων τῶν ραββινικῶν ἀρκεῖ καὶ μόνος ὁ Ἰώσηπος, ὅστις καὶ Ἰουδαῖος ὢν, καὶ ἱερεὺς, ἰσθόρησεν ὅμως καὶ αὐτὸς, ὡς ὁ Ἀριστέας, τὰς ἐξ Ἱεροσολύμων ἀποσταλείσας διφθέρας τοῦ Νόμου « γεγραμμένας γράμμασι χρυσοῖς »· εἰ δὲ καὶ ἀπηγόρευτο τὸ τοιοῦτο, πῶς ἂν ἐλάνθανε τὸν Ἀριστέαν καὶ τὸν Ἰώσηπον; (α). Ὅτι δὲ καὶ μόνος ὁ Ἰώσηπος ὑπάρχει παρὰ πάσας τὰς τῶν νεωτέρων ραββίνων ἀγέλας ἀσυγκρίτως ἀξιολογώτερος, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖεν οὐδ' οἱ περὶ τὸν Ῥίβετον κομψοὶ Ῥαββινισταί. Ἐπειτα καὶ αὐτὴν τὴν Ταλμουδικὴν κατὰ τῆς χρυσογραφίας ἀπόφανσιν περιώρισάν τινες τῶν κριτικῶν, ἐκλαβόντες ἐπὶ μόνων τῶν ἐν ταῖς Συναγωγαῖς καὶ τῷ ναῷ τηρουμένων κωδίκων τοῦ νόμου. Τὰ δὲ πρὸς χρῆσιν ἰδίαν ἀπόγραφα ἐξεστὶ γράφειν καὶ χρυσοῖς χαρρακτῆρσι. Καὶ τοιαῦτα χρυσόγραφα τεύχη εὐρίσκονται καὶ τὴν σήμερον (β). Ἀλλ' ὁ, τιδή ποτ' ὠνειρεύθησαν οἱ Ταλμουδογράφοι, τὸ γράφειν τὰς ἱερὰς βίβλους γράμμασι χρυσοῖς ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰουδαίοις ἀκώλυτον καὶ σύνηθες, ὡς εἴθιστο καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν, ἐπὶ τινων ἐπιστήμων συγγραμμάτων (γ), ὡς σημεῖον ἐξωτερικὸν τῆς περὶ τὰ γεγραμμένα τιμῆς, καὶ πρὸς κόσμον δὲ φιλοκαλίας, καὶ λαμπρότητος πλουτούσης ἐπίδειξιν (πάντως γὰρ τὸ χρυσογραφεῖν ἀπῆτει καὶ φιλοτιμίαν ἰδίαν, ὅποιαν τὰ πολλὰ καὶ πρὸς δημοσίαν χρῆσιν διωρισμένα τεύχη σέβειν οὐκ ἠδύναντο,

Exercit. Theol. p. 176. — Carpzovij Crit. Sacr. P. II. c. 2. p. 488. — Hudson. Not. εἰς Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. σελ. 593 Tom. α. Hav. — Σημ. ἡμετ.]

(α) Bl. I. Vossij de LXX. cap. 4. p. 10.

(β) Reland. not. εἰς Ἰώσηπ. (αὐτόθι). Ἀλλὰ καὶ τοῦ θείου Εὐαγγελίου χρυσόγραφοι κώδικες ἀρχαῖοι, πρὸς ἰδίαν χρῆσιν μάλιστα κατασκευασμένοι, πολλοὶ καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν εὐρίσκονται καὶ καθ' ἡμᾶς.

(γ) « Ἀνέγνω δὲ τὸν διάλογον, χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον » κτλ. (Λουκιαν. Ἀλεξ. ἡ Ψευδ. § 43. σελ. 247. τόμ. B. Reitz.). Πολλάκις δὲ μόνος ὁ πίναξ τῶν τοῦ βιβλίου κεφαλαιῶν ἐγράφετο χρυσοῖς γράμμασιν, ὡς ἐσημείωσεν ὁ J. Voss. ad Catulum p. 52. πρὸς 3. Reitz. εἰς τὸ Λουκιαν. πρὸς Ἀπαίδευτ. κτλ. σελ. 113 τόμ. 3. Reitz.

διὰ τε τὸ πολυδάπανον, καὶ τὸ τῶν γραμμάτων εὐεξάλειπτον, εὐκόλως τῆς χρυστεῆς βαφῆς ἐκτριβομένης διὰ τὴν συγχὴν μεταχείρισιν). Τὴν δὲ περὶ τοῦ γράφειν μέλανι μόνον τὸν νόμον θεῖαν πρὸς τὸν Μωϋσῆν ἐντολὴν (*ἐνδεκάτην*, ἴσως, ταύτην τοῦ Δεκαλόγου!), καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ Μεγάλου Πεντάτευχον, πρόσθετος καὶ τὴν μαγειρικὴν περὶ τὸ σκεύασμα τοῦ γραφικοῦ μέλανος μαγειρικήν (α), καὶ αὐτὸς ὁ κλεινὸς Ὀδῖος χωρὶς τινος ἀμφιβολίας ἐξεσφριξεν, ὡς ψεύδη παχυλά.

§. ε. Τέταρτον. Ὁ Χαμινῆρος ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἐπιγεγραμμένης Πανστρατιῆς (ε) ἀποτοξεύει κατὰ τοῦ Ἀριστεύου τρεῖς τινας ἰδίως κατηγορίας. Α) « Ὅτι πράγματα μικρὰ καὶ εὐτελῆ ὡς μέγιστα καὶ ὑψηλὰ διαγράφει· οἷον, ὅτι ὁ βασιλεὺς, ὡς εἶδε τὰς παρὰ τῶν Ὁ, κομισθείσας διφθέρας τῶν Γραφῶν, « ἐθαύμασε τῆς ἰσχυρότητος τοῦς ὑμέναις, καὶ τῆς συμβολῆς τὸ ἀνεπίγνωστον ». Ταῦτα ἔχει καὶ Ἰώσηπος. Ὁ δ' Ἀριστεύς ἐπονομάζει τὸ πρᾶγμα καὶ θαυμαστὸν ἰδεῖν· ὅθεν καὶ ὁ βασιλεὺς ἰδὼν ἐξεπλάγη ἀπορῶν, καὶ προσεκύνησεν ἐπάκτως! ὥσανεὶ τὰ τοιαῦτα (τὸ περὶ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν καλλιτέχον συγκόλλησιν τῶν διφθερῶν) συνέβαλον μέγα τι πρὸς εὐσέβειαν, ἥ καὶ προσηύξκνον τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ θεοῦ νόμου ».

Ἀπαντῶμεν.

Ἄλλ' ὁ Πανστρατιογράφος οὗτος, ὡς φαίνεται, μεταξὺ θαυμάσιων καὶ κρότων τοῦ κατ' αὐτὸν παντοδαποῦ στρατοπέδου διάγων, παρήκουσεν, οὐδ' ἐνόησεν ἀκριβῶς, οὔτε τὰς Ἀριστεύου, οὔτε τὰς Ἰωσήπου φωνάς. Ὁ δ' Ἀριστεύς ἱστορήσας πρότερον « τὰς διαφορὰς διφθέρας, ἐν αἷς ἦν ἡ νομοθεσία γεγραμμένη χρυσογραφία, τοῖς Ἰουδαϊκοῖς γράμμασι, θαυμασιῶς εἰργασμένου τοῦ ὑμέναιος, καὶ τῆς

(α) Περὶ τοῦ ἀπὸ χαμιναίας μάλιστα λιγνύος, ἢ ἄσβόλης, σκευαζομένου, καὶ περὶ ἄλλων διαφορῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοῦ γραφικοῦ, ἢ καλλιγραφικοῦ, μέλανος εἰδῶν. βλ. Vitruv. 7, 10. sq. - Plin. 35. 6. - Voss. de Idololatr. 4. 49. - Salmas. de Cruce p. 483. - Montfaucon Palaeograph. I. c. 1. - Mabillon. de Re Diplomat. Lib. 10. cap. 10. pag. 42. etc. - (ε) Chamierus Panstrat. 13. 4.

πρὸς ἄλληλα συμβολῆς ἀνεπαισθήτου κατεσκευασμένης », ἐπιφέρει
 « ὡς δ' ἀπεκάλυψαν (οἱ Ο,) τῶν ἐνεληγμάτων, καὶ τοὺς ὑμένας ἀνέ-
 λιξαν, πολλὸν ἐπίστας χρόνον ὁ βασιλεὺς, καὶ προσκυνήσας σχεδὸν
 ἑπτάκις, εἶπε ». κτλ. εἰσαύτως καὶ Ἰωσήπος· « ὡς δ' ἀποκαλύψαν-
 τες τῶν ἐνεληγμάτων ἀπέδειξαν (οἱ Ο, τὰ βιβλία), θαυμάσας ὁ βα-
 σιλεὺς τῆς ἰσχνότητος τοὺς ὑμένας, καὶ τῆς συμβολῆς τὸ ἀνεπίγνω-
 στον (οὕτω γὰρ ἤρμωστο), καὶ τοῦτο ποιήσας χρόνῳ πλεονί, χάριν
 εἶπεν ἔχειν αὐτοῖς », κτλ. Ὁ δὲ θαυμασιὸς Χαμιῆρος ἀναμάρξας καὶ
 συμφύρας τὰς Ἀριστέου πρὸς τὰς Ἰωσήπου φράσεις, καὶ τὸ νόημα
 διαφθεύρας, παρέστησεν ἡμῖν τὸν Ἀριστέαν λέγοντα δῆθεν, ὅτι ὁ
 βασιλεὺς ἐκπλήκτος, καὶ μονονουχὶ λίθινος ὑπὸ θάμβους ἐγεγόνει,
 θεωρῶν τὴν λεπτότητα τῶν διφθερῶν! καὶ ὅτι « τὴν λεπτότητα
 τῶν ὑμένων ἐκπλαγεὶς ὁ βασιλεὺς, προσεκύνησεν ἑπτάκις »
 (ταύτην δηλαδὴ τὴν λεπτότητα καὶ καλλιτεχνίαν σεβασθεὶς!).

В) Ὁ δ' αὐτὸς Πανστρατιάρχης διατείνεται καὶ ὅτι, « μῦθον
 ἄτοπον ἔπλασεν Ἀριστέας, εἰσάγων τοὺς Ἰουδαίους ὡς ἔχοντας
 ἔθος πρὸ τῆς προσευχῆς ἀπονίπτεσθαι τὰς χεῖρας ἐν τῇ θαλάσῃ ».
Ἀπαρτῶμεν.

Ἄλλ' οὐδ' ἐν τούτῳ κατενόησεν ὁ Χαμιῆρος τὸν Ἀριστέαν.
 Ἰδοὺ τί λέγει αὐτός· « Ἄμα δὲ πρῶτα οἱ Ο, — ἀπελύοντο πρὸς τὸν
 ἑαυτῶν τόπον (τὴν νῆσον Φάρον). ὡς δὲ ἔθος ἐστὶ πᾶσι τοῖς
 Ἰουδαίοις, ἀπονιψάμενοι τῇ θαλάσῃ τὰς χεῖρας, ὡς ἂν ἠϋξάντο
 πρὸς Θεόν, ἐτρέποντο πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν » κτλ. Ἐνταῦθα πᾶς τις
 βλέπει προφανῶς, ὅτι τὸ, « ἔθος ἐστὶ πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις », ἀνα-
 φέρεται πρὸς μόνον τὸ ἀπονίπτεσθαι τὰς χεῖρας (πρὸ τῆς προ-
 σευχῆς), τὸ δὲ τῇ θαλάσῃ, ἰδίως καὶ περιστατικώτερον εἰς τοὺς Ο,
 οἵτινες διαβαίνοντες εἰς τὴν νῆσον, θαλάσσιον ὕδωρ εἶχον πρόχειρον
 πρὸς ἀπονίψιν. (Ἔξεστι δὲ δήπου τοῖς Ἰουδαίοις καὶ θαλασσίῳ πρὸς
 χέρνιβα χρῆσθαι, ὅταν πηγαῖον ἢ ποτάμιον ἀπῇ· καὶ μαρτυρεῖ πρὸ
 πάντων αὐτὸς ὁ Ἰουδαῖος Ἰωσήπος, ἀντιγράφων πιστῶς ἐξ Ἀρίστου
 τὸ ἀπενίπτοισι θαλάσῃ τὰς χεῖρας ») (α). Ὁ δὲ Χαμιῆρος ἐξέ-

(α) Ἄλλε καθάριον ὕδωρ ὑπῆρχε τὸ διατεταγμένον ἰδίως ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς

λαβεν ὡς ἐπὶ πάντων τῶν Ἰουδαίων εἰρημένον τὸ θαλάσσιον ῥίπτεσθαι πρὸ τῆς προσευχῆς! Ἀλλὰ πότερον, ὁ Ἀριστέας ἤρ' ἔτι, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ Ἰώσηπος, ἡγήσονται παντελῶς, ὅτι μυρία τῶν Ἰουδαίων ψῦλα καὶ αὐτοὶ οἱ Ἱεροσολυμίται ἡπόρουν θαλασσίου ὕδατος, ὡς ἄνω κατοικοῦντες μακρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης; (ἀποροῦντες δὲ τοιούτων χερνίσων, οὐδ' ἐνίπτοντο λοιπὸν τὰς χεῖρας πρὸ τῆς προσευχῆς!) ἢ μήπως ὁ Χαμιῆρος ἐνύσταζεν ἀναγινώσκων καὶ τὸν Ἀριστέαν καὶ τὸν Ἰώσηπον;

Γ) Τέλος, κακίζει τὸν Ἀριστέαν ὡς γράφοντα δῆθεν, ὅτι κατὰ τὴν αὐλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας « Οὔκ ἦν ἔθος εἰς πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἔρχεσθαι τοὺς πρέσβεις ἐπιστρέφοντας, καὶ τοὶ περὶ πραγμάτων μεγάλων ὄντας ἀπεσταλμένους. Οἱ δὲ παρ' ἄλλων βασιλέων καὶ πόλεων ἐπιστῆμων πεμπόμενοι πρεσβεύται μὲν μεθ' ἡμέρας τριάκοντα ἐγίνοντο προσιτοὶ εἰς τὴν αὐλὴν ». Ἀλλὰ τοῦτο (προστίθῃσιν ὁ κριτικὸς) οὐδεὶς ἂν πιστεύσειε, πλὴν εἰ μή τις εἴη πολιτικῶν πραγμάτων παντάπασιν ἀμαθής ». Ταῦτα ὁ Χαμιῆρος ὡς ἐκ τοῦ Ἀριστέου!

Ἀπαρτῶμεν.

Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστέας τί λέγει; ἄκουε· « ΚΑΤ' ΕΘΟΣ ΕΙΝΑΙ πεμπταίους εἰς πρόσωπον ἔρχεσθαι τῷ βασιλεῖ τοὺς περὶ χρησίων ἀφικνουμένους » τοὺς δὲ παρὰ βασιλέων, ἢ πόλεων ἐν ὑπεροχῇ, μὲν ἐν τριάκοντα εἰς τὴν αὐλὴν παρίεσθαι ». — Βλέπεις, ἀναγνώστα, πόσον ἐνόει ὁ Χαμιῆρος ὅτι ἐπέκρινεν Ἀριστέαν; Οὗτος λέγει, ἔθος εἶναι, ὁ δὲ Χαμιῆρος, Οὐκ εἶναι ἔθος· ὁ Ἀριστέας λέγει πεμπταίους παρίεσθαι τῷ βασιλεῖ τοὺς περὶ χρησίων ἀφικνουμένους (δηλονότι τοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἢ ἄλλοθεν ποθεν τῆς ἐπικρατείας προσερχομένους ἕνεκα χρειαῶν ἰδίων, ὡς εἶπε

ἀγιασμὸν τῶν ἀκαθάρτων, ἵδωρ τοῦ βαντισμοῦ » (Ἀριθμ. 19, 9—18 κτλ.)· καὶ τοῦτο διαγράφων ὁ Φίλων λέγει· « Οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀμύγει ὕδατι περιβράβυνται, θαλάττῃ μὲν οἱ πολλοί, τινὲς ποταμοῖς, οἱ δὲ κάλπιδιν ἐκ πηγῶν ἀρδύμενοι » Μωσῆς δὲ τέφραν προετοιματάμενος » κτλ. (Φίλων περὶ θούτων κεφ. 252 τόμ. 6. Mang. πρὸς καὶ Spanhem. εἰς Ἰωσήφ. Ἀρχ. 6, 6. §. 12 Hav.).

μικρόν ἀνωτέρω ὁδ' αὐτὸς Ἀριστέας, καὶ ὁ Ἰώσηπος) (α), τοὺτους λέγει παρίστασθαι τῷ βασιλεῖ πεμπταίους, ἢ διὰ πέμπτης ἡμέρας (ὡς ἐξέφρασεν ὁ Ἰώσηπος)· ὁ δὲ Χαμιῆρος νομίσας, ὅτι τὸ μὲν πεμπταίους σημαίνει πεμπτοὺς (οἷον πεμπτεῖους), καὶ τοῦτο, πρέσβεις, ἀπεσταλμένους (missos), τὸ δὲ πάλιν ἀφικνουμένους, τοὺς ἀπὸ πρεσβείας ἐπιστρέφοντας, διεστρέβλωσε καὶ τὴν φράσιν καὶ τὸ νόημα τοῦ Ἀριστεύου (β). Ἰσως δὲ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι οἱ τῶν βασιλέων πρέσβεις ὅψε ποτε προσήεσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ μόλις διὰ μηνὸς, ἀπολίτευτον εἶπε τὸν Ἀριστεάν καὶ ἀγροίκον ὁ κριτικὸς (ὡς ἀναβάλλοντα διὰ χρόνου τῶν ξένων πρέσβειων τὸν χρηματισμόν!). Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ἔγραψε καὶ τοῦτο τὸ ἔθιμον τῆς αὐλῆς τῆς Ἀλεξανδρείας (ἣτις εἶχε πάντως καὶ κείνη τὰς ἰδιαζούσας βασιλείους τάξεις, ἢ ἐθιμοταξίας, ὡς καὶ πᾶσά τις ἄλλη καὶ τότε καὶ νῦν αὐτῇ βασιλείᾳ ἔχει τὰς ἑαυτῆς). Ὁ δὲ τ' ἄλλα μὲν ἴσως πάντα σοφὸς καὶ πολυίδρις Χαμιῆρος, φαίνεται τις ὅμως ἀμαθὴς ἐλληνιστῆς, οὐδὲ λίαν ἀξιόπιστος κριτικὸς, ἀλλὰ τις ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀναβαίνουνσιν ἐνίοτε τῆς κριτικῆς θεμελίδος τὸν θῶκον ἀνίπτοις ποσὶ καὶ χερσίν. «Ἄλλ' ἔσφηλέ (φησὶν ὁ σοφὸς Ὄδιος), καὶ παρεπλάνησε τὸν Χαμιῆρον ἡ λατινικὴ τοῦ Ἀριστεύου παρὰ τοῦ Παλμερίου μετάφρασις, ὅς τις ἐξέλαβε τὸ πεμπταίους ἀντὶ πεμπτοὺς, ἢ πεμφθέντας (missos).» — Ἄλλὰ πότερον (ἀπαντῶμεν), πότερον τῶν δύο τούτων ἐκάθητο κρίνων ὁ κριτικὸς, καὶ πότερον ὥφειλε μᾶλλον ἀκριβῶς εἰδέναι καὶ κατανοεῖν, τὸν Ἀριστεάν; ἢ τὸν Παλμέριον; ἢ μήπως εὐθύνεται καὶ λόγον ὑπέχει ὁ συγγραφεὺς καὶ διὰ τὰς ὀλίγας, ἢ πολλὰς παραφορὰς καὶ παραιτίας τούτου, ἢ ἐκείνου τοῦ ἀμαθοῦς μεταφραστοῦ; Καὶ ὅμως ὁ κλεινὸς Ὄδιος τὴν πλάνην τοῦ Χαμιῆρου καθομολογῶν, ἔπειτα καθίζει καὶ τοῦτον εἰς τὸ συνέδριον τῶν

(α) Οὕτω καὶ Mart. ὁ Garbitius ἐξατίνισι « Qui ob privatum aliquod negotium venissent » (apud Hody pag. XX).

(β) Ἰδὲ ἡ φράσις αὐτῇ τοῦ Χαμιῆρου « Aristeus negat moris fuisse ut quisquam legatum in conspectum Regis admitteretur, etiam si propter negotia missi redierint » etc. Chamier. apud Hody pag. 82.

ἐμβριθῶν τοῦ Ἀριστέου κριτῶν καὶ πάλιν ἀμριταλαντεύεται καὶ διστάζει, πότερον ἄρα, πιστευτός ὁ κριτικός οὗτος διὰ τὰς τοιαύτας κατ' Ἀριστέου κατακρίσεις; ἢ μή;

§. 5'. Πέμπτον. Ἐπίσημος ἀνὴρ, ἑβραϊκὸς Οὐαλέσιος (ὃ κατηκολούθησε καὶ Βόνας ὁ Καρδινάλιος) ἐν ταῖς εἰς Εὐσέβιον (Ἐκ. ΙΓ. Δ, 8) σημειώσεσιν, ἀφ' οὗ κατέκρινε τὴν παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ τοῦ Φαληρέως εἰσδοσιν, ὡς ἀνάλατον καὶ πλήρη βαρβαρισμῶν (βλ. ὁπισθ. σελ. 511), προσέθηκε πρὸς ἔλεγχον τῆς Ἀριστέου ψευδολογίας καὶ τὸ ἐφεξῆς· «ὅτι εἰσάγει τὸν Φαληρέα χρώμενον τῇ μαρτυρίᾳ Ἑκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου, ὡς ἂν παλαιῶ τινος συγγραφῆς! ἐν ᾧ (λέγει) ὁ Ἑκαταῖος οὗτος οὐχ ὑπῆρχε τοῦ Φαληρέως ἀρχαιότερος, ὡς ἀμύσας κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν τούτου διαδόχων (κατὰ Σουίδαν), καὶ Πτολεμαίῳ τῷ Λάγου μάλιστα συγγενόμενος, κατὰ τὸν Ἰώσηπον»,

Πρὸς τὴν Οὐαλεσίου ταύτην γνώμην ἀπηντήσαμεν προηγουμένως (σελ. 483). Ἐπειδὴ δὲ καὶ νῦν Ὀδῖος αὐτὴν ἀναφέρει, προστιθέντες μικρά τινα λέγομεν· ὅτι ὁ Φαληρεὺς παρὰ τῷ Ἀριστέᾳ (ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς Ὀδῖος) οὐθ' ὡς παλαιόν, οὐθ' ὡς κέον μνημονεύει τὸν Ἑκαταῖον, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ βραχυλόγως ἀνέφερεν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, εἰπὼν· «ἀγνήν τινα καὶ σεμνήν εἶναι τὴν ἐν τούτοις (τοῖς βιβλίοις) θεωρίαν, ὡς γρησιῦ Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης». Τοῦτο δὲ καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ Ἑκαταίου πάντως ἡδύνατο ποιεῖν ὁ Δημήτριος, ἀναγνούς τὴν περὶ Ἰουδαίων, ἢ ἄλλην τινὰ προεαδεδομένην αὐτοῦ συγγραφὴν. Οὕτω καὶ Ξενοφῶν ἀνέγνω τοῦ συγχορόνου Πλάτωνος βιβλίον, καὶ ἔγραψεν (ἐν ταῖς εἰς αὐτὸν ἀπανεμομέναις ἐπιστολαῖς)· «ἤδη δέ μοι καὶ Πλάτωνος περιέπεσε σύγγραμμα» κτλ. Καὶ Εὐσέβιος πάλιν τὰ τοῦ Φιλέου, καὶ τοῦ φίλου Παμφίλου (Ἐκ. ἱστορ. γ, 10. 5, 33). Ἄλλων παραδείγματα προσέπομεν (α).

(α) Προσπεθείσθω καὶ αὐτὲς ὁ σοφὸς Ὀδῖος, ὅστις κατελέγχων τινὰς παραδόξολογίας Ἀράβων ἱστορικῶν, φέρει μάρτυρα τὸν σύγχρονον καὶ συμπολίτην αὐτοῦ Ποκόκιον, ἄνδρα πολυμαθέστατον, ἐπευχόμενος αὐτῷ καὶ τὴν χυδαίαν καὶ παράλογον ἐκείνην εὐχὴν· «Cui Deus de meīs, si placuerit, annis addat».

§. ζ'. Ταῦτα ἀπρηθμήτην ὁ κλεινὸς Ὀδῖος, ὡς παρ' ἀνδρῶν σοφῶν κατ' Ἀριστέου τοξευθέντα, περὶ ὧν ὅμως αὐτὸς ἀμφέβαλλεν, ὡς λέγει. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἀτοπίας τῶν ψευδῶν τούτων δοξῶν μήτοι γε αὐτὸς ὁ πολυμαθέστατος ἀνὴρ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὁπωσοῦν γεγευμένων παιδείας οὐδεὶς ἀμφιβάλλειν δύναται, ἐν ὅσων ἂν σιπῆται μὴ αἶρην ἀλλὰ σῆτον. Ὁ δὲ κριτικὸς φαίνεται προσθεὶς καὶ ταῦτα ἐξεπίτηδες, ὅπως ἐξογκώσῃ πανταχόθεν τὴν κατ' Ἀριστέου κατηγορίαν· ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ ἀναδείκνυται περὶ τὸν Ἀριστέαν μᾶλλον δικαιότερος καὶ εὐλικρινέστερος. Πρὶν δὲ μεταβῶμεν εἰς τοῦτο, προστιθέμεθα ἐνταῦθα καὶ τινας ἄλλας δύω, ἧς τρεῖς τοῦ Βανδάλου κατ' Ἀριστέου κατηγορίας, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ τὰ τοῦ Ὀδίου προηγηθέντα ἀμφιβόλου φύσεως οὔσας, τὰς ἐφεξῆς.

§. η'. « Ὁ Ἀριστέας ἔγραψέ (φησι) τὴν ἐρμηνείαν τῶν Γραφῶν γεγεννημένην ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ὡσαύτως καὶ ἰώσηπος· ἀλλ' ὁ Φίλων λέγει, ὅτι ἐκ τοῦ χαλδαϊκοῦ· τῶν δὲ τινες νεωτέρων Ῥαββίνων ἐκ τοῦ Συριακοῦ » (α).

Ἀλλ' ὁ Φίλων (ἀπαντῶμεν) χαλδαϊκὴν λέγων, τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν ἔννοεῖ, καθὼς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει· « Τὸ παλαιὸν ἐγράφησαν οἱ νόμοι γλώσση χαλδαϊκῇ, καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἐν ὁμοίῳ, τὴν διάλεκτον οὐ μεταβάλλοντες » (π. Μωσ. β. σελ. 138). Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πολλαχοῦ τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν χαλδαϊκὴν ὁ Φίλων ὠνόμασεν, οἷον, « τὸ χαλδαῖστί λεγόμενον πάσχα » (π. Μωσ. α), τουτέστιν ἑβραῖστί (ἰώσηπ. Ἀρχ. β. 5). Καὶ τὸ Ἰσαὰκ ὁ μὲν Φίλων λέγει χαλδαϊκόν (π. Ἀβραὰμ §. η), ὁ δ' ἰώσηπος ἑβραϊκόν. Καὶ τὸν Μωϋσῆν αὐτὸν, ἑβραῖον ἐξ ἑβραίων γενόμενον, Χαλδαῖόν τινες προσεῖπον (Κλήμ. Στρ. Α. σελ. 251), ἐκ τοῦ πατρὸς δηλονότι τῶν

(pag. 88). Tout. « προσθεῖν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἐμῶν, ἃν εὐδοκῇ, ἐν ταῦταις » (ὡς ἂν εἴπερ ὁ εὐχόμενος ὑπῆρχεν ἀσφαλῆς καὶ βέβαιος περὶ τῶν ἐφεξῆς ἐτῶν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς! ἢ καὶ ἐχαρίζετο ἐκ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν! Ὁ δὲ πάλιν Ζωοδότης τῶν ὅλων εἶχε χρεῖαν δανείσασθαι ἐξ' ὧν τούτῳ ἐχαρίσατο ἐτῶν πρὸς τὸ χαρίσασθαι καὶ ἄλλῳ. Ἡ μήπως ἐλλείπουσιν ἐνίοτε οἱ χρόνοι ἐκ τοῦ αἰδίου θεοῦ πατρὸς τῆς ζωῆς;)

(α) Van Dale Dissert. cap. 22. pag. 173 sq. καὶ pag. 124.

Ἑβραίων Ἀβραάμ, « ὅς ἐκ Χαλδαίων ἐγένετο » (α). Πρόσθετες καὶ τὸ ἐφεξῆς. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον τῶν Ἰουδαίων, ὁ ἱερεὺς Ἔσδρας εἰσῆγαγεν εἰς τὴν γραφὴν τῶν θείων βιβλίων γράμματα χαλδαϊκὰ (τουτέστιν Ἀσσύρια, οἷς καὶ νῦν Ἑβραῖοι χρῶνται), ἀντὶ τῶν Μωσαϊκῶν γραμμάτων (Χαναναίων ὄντων δηλονότι, ἢ Φοινικικῶν, τῶν αὐτῶν καὶ Σαμαρειτικῶν), ἅπερ ἀπέμαθον οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίαν, συνεθισθέντες εἰς τὰ τῶν Ἀσσυρίων. Διὰ ταῦτα μάλιστα εἶπεν ὁ Φίλων « ὅτι τὴν χαλδαϊκὴν (γλῶσσαν τῆς Γραφῆς) εἰς τὴν Ἑλληνίδα ἠβούλετο (ὁ Φιλᾶδελφος) μεταρμόσαι » (αὐτὴν δηλαδὴ τὴν Ἑβραϊκὴν, ὡς γραφομένην ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα καὶ ἐφεξῆς διὰ χαρακτηριστῶν χαλδαϊκῶν) (β). Ἀλλὰ περὶ τούτου λέγομεν καὶ ἀλλαχοῦ. Τοὺς δὲ μνημονευομένους λήρους Ῥαββίνους μὴτ' ἐρίω στέψαντες, μὴτε μύρω ῥάναντες, ἀποστέλλομεν εἰς κόρακας.

§. θ'. Ἄλλην οἱ περὶ τὸν Βανδάλην κατηγορίαν ἐπάγουσι κατ' Ἀριστέου, ὅτι τῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ συμπόσιον τῶν Ο, αὐτὸς μὲν Ἀριστέας λέγει διαρκέσαν ἐφ' ἡμέρας ἐπτὰ, ὁ δὲ πάλιν Ἰώσηπος ἐφ' ἡμέρας δώδεκα· καὶ τοῦτον πάντως τὸν ἀριθμὸν εὐρίσκουσιν οἱ ἄνδρες πιθανώτερον (ἴσως ὡς ἰσάριθμον τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν καὶ οἱ παρ' Ὀμήρῳ θεοὶ εἰστιάθησαν « μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας »! Ἰλιάδ. α, 423). Ἀλλ' εἰ προσεῖχον ἀκριβέστερον εἰς τὸν Ἀριστέαν, πάντως ἔβλεπον παρ' αὐτῷ τηρηθεῖσαν τὴν γνησίαν γραφὴν τοῦ ἀριθμοῦ· πᾶσα γὰρ ἡ διήγησις τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς οἷς, προσευτέρους ζητημάτων διακρίνεται προφανῶς εἰς ἡμέρας ἐπτὰ. Τοῦτο βεβαιοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος, ὅστις, ἐν ᾧ γράφει, ὅτι « ἐφ' ἡμέρας δώδεκα συμπόσιον (ὁ βασιλεὺς) ἐποίησατο », προστίθῃσιν εὐθὺς

(α) Φίλ. αὐτ. §. 14. πρὸς Γενεσ. 12, 31. ὅθεν ὁ Ἰερώνυμος « Philo arbitratur Linguam Hebraeorum ipsam esse Chaldaicam, quia Abraham de Chaldaeis fuerit » (S. Hieronym. Comm. in Daniel. c. 1).

(β) βλ. Huet. Demonstrat. Evangel. Pr. IV. c. 13. §. 3. sqq. καὶ Walton. Proleg. c. IX. 14. πρὸς Mangey not. in Philon. p. 138. T. 2. Carpzov. Crit. Sacr. p. 502 etc.

α δὲ τῷ βουλομένῳ τὰ κατὰ μέρος γινῶναι τῶν ἐν τῇ συμποσίῳ ζητηθέντων εἶναι (ἴσ. *εἰσεῖναι*) μαθεῖν, ἀναγνόντι τὸ Ἀρισταίου βιβλίον, ὃ συνέγραψε διὰ ταῦτα ». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀριστεὺς εἰς ἑπτὰ ἡμέρας (ὡς ἔφημεν) ὄλην τὴν διήγησιν τῶν ἐν τῇ συμποσίῳ ζητηθέντων διαιρεῖ, φανερόν, ὅτι καὶ Ἰώσηπος ἔγραψεν ἡμέρας ζ' (ἑπτὰ), ἢ δὲ τῶν ἀντιγραφέων ἀβλεψία διέφθειρε τὸ στοιχεῖον, γράψασα ιβ' (δώδεκα). Τοιαῦτα δὲ μεταγραφῶν σφάλματα περὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἀριθμῶν ἀπαντῶνται καὶ διορθοῦνται μυρία καὶ ἐν ἄλλαις ἀρχαίαις, συγγραφαῖς, ὡς προείπομεν (α).

§. 1. Ὁ δὲ καλὸς Βανδάλης καὶ ἄλλην εὕρισκε κῆρα τοῦ συμποσίου· « Διότι (λέγει) ὁ Ἀριστεὺς, ἀφ' οὗ διέγραψεν οὕτως ἐστιαθέντας τὸ πρῶτον τοὺς Ο, μετὰ τοῦ βασιλέως, ἔπειτα καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐρμηνείας εἰσάγει τούτους δειπνοῦντας οὐ μόνον ἐκ τῶν χορηγούμενων αὐτοῖς θαυσιῶς, ὧν προηροῦντο πάντων (σκευαζομένων δηλονότι τῶν βρωμάτων, κατὰ τοὺς ἑβραϊκοὺς ἐθισμοὺς), ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτων, α καὶ ὅσα βασιλεῖ παρεσκευάζετο καθημέραν, καὶ τούτοις ὁ (τῆς τραπέζης αὐτῶν τὴν ἐπιμέλειαν ἔχων) Δωρόθεος ἐπετέλλει » ἤγουν (προστίθῃσιν ἐπεξηγῶν ὁ Βανδάλης) καὶ τότε μετ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως συνεισιδιῶντο. Ταῦτα δὲ (λέγει) ἀντιβαίνουσι πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Μωσέως διατεταγμένην δίκαιαν τῶν Ἰουδαίων. α Ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι, ἢ προσέρχεσθαι ἄλλοφύλῳ » (Πράξ. Ι. 28)· καὶ πάλιν α οἱ Αἰγύπτιοι οὐκ ἠδύναντο συνεσθῆναι μετὰ τῶν ἑβραίων ἄρτους· βδέλυγμα γάρ ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις » (Γενέσ. μγ. 32). Ὅθεν α καὶ τῷ Ἰώσηφ παρέθηκεν ἄρτον αὐτῷ μόνῳ » (ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ τοὺς Αἰγυπτίους, συνδειπνῶν τοῖς ἀδελφοῖς), α καὶ αὐτοῖς (τοῖς ἀδελφοῖς), καθ' ἑαυ-

(α) Βλ. ὁπισθ. σελ. 49: 257: 306: 466: 568, κτλ. Πρόσθετε καὶ ἄλλα παρόμοια· εἶναι ἐν Πλούταρχ. Δημοσθ. §. κδ. τὸ εἶναι δέκα διορθοῦσι πολλοὶ τῶν κριτικῶν εἰς τὸ δεκά (ὡς συμφωνώτερον πρὸς τὴν ἱστορίαν. βλ. Πλούταρχ. Περὶ Α. Τ. σελ. 401. Κ.). καὶ πάλιν (αὐτὸς §. κς) γράφεται πεντηκοντα (ταλάντων), ἀλλὰ οὐδὲ πεντήκοντα (Πλούταρχ. ἐν βίῳ· Ῥητόρ. Δημοσθ.) κτλ. κτλ.

τούς, καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις τοῖς συνδεδειπνοῦσι μετ' αὐτοῦ, καθ' ἑαυτούς » (αὐτόθ.). Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἡρόδοτος, ὅτι « οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρὰ Ἑλλήνα φιλήσειεν ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἑλληνὸς χρεῖσεται, οὐδ' ὀβελοῦσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοῦς διατετμημένου ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται » (Ἡρόδοτ. Β. 41). Καὶ Ἰώσηπος δὲ πολλαχοῦ μαρτυρεῖ τὸ περὶ τὴν δίαιταν ἀκοινώνητον τῶν Ἰουδαίων (ἐν τοῖς κατὰ Ἀπίωνος) ». Τοιαῦτα ὁ Βανδάλης σελ. 155.

Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, φαίνεται γελοῖος, ἰουδαϊκώτερος καὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων βουλούμενος εἶναι περὶ τὴν γνῶσιν τῆς κατὰ νόμους διαίτης αὐτῶν. διότι καὶ Ἰώσηπος ὁ Ἰουδαῖος μαρτυρεῖ ῥητῶς, ὅτι πρὸς τοῖς καθ' ἡμέραν καὶ ἰδίως χορηγούμενοις, καὶ ἐξ αὐτῶν προσέτι τῶν τῷ βασιλεῖ παρεσκευασμένων πολλὰ παρεῖχεν ὁ Δωρόθεος τοῖς Ο, (Ἀρχ. ΙΒ. 6. §. 12)· καὶ ὅμως ὁ Ἰώσηπος οὐδὲν ἐφοβεῖτο (καθὼς ὁ Βανδάλης), μήπως οἱ ὁμογενεῖς αὐτοῦ μιανθῶσιν! (οὐδ' ἐμικαίνοντο, καθὼς λέγομεν εὐθύς). Ἐπειτα, καὶ περὶ τὰς μαρτυρίας, ἃς ἐπέφερε, λίαν ἀεσθής, ἢ διαστρεπτικὸς, ἐφάνη ὁ Βανδάλης· ἢ πῶς οὐ κατείδεν ἐκ τῆς Γενέσεως (μγ. 32), ὅτι καὶ *συνεδείπνουν οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τοῦ Ἰωσήφ* (πρὸς τῇ τραπέζῃ παρακαθήμενοι), καὶ *ἅμα ἐδέειπνον καθ' ἑαυτοὺς* (ἐσθιόντες δηλονότι χωριστὰ τὰ νενομισμένα παρ' αὐτοῖς βρώματα); Οὕτω καὶ οἱ Ο, συνεδεῖπνον τῷ βασιλεῖ, εὐωχούμενοι τὰ κατὰ τοὺς ἐθισμοὺς αὐτῶν ἐσκευασμένα βρωτὰ καὶ ποτὰ (καθὼς εἶπε πάλιν ὁ Ἀριστέας, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος)· καὶ ὅσα προσέτι ἐκ τῶν ἰδίως τῷ βασιλεῖ παρεσκευαζομένων ἐχορηγοῦντο (χάριν ἐξαιρέτου τιμῆς), καὶ ταῦτα ὁ Δωρόθεος *ἐπετέλει* (τουτ. ἐσκεύαζε, παραδιδούς ἀνθρώποις Ἑβραίοις, ὅποιοι πολλοὶ ἦσαν κατ' Ἀλεξάνδρειαν, καὶ κατ' αὐτὴν τοῦ Πτολεμαίου τὴν αὐλήν). Καὶ λοιπὸν οὐτ' ἐκολλῶντο τοῖς ἀλλοφύλοις οἱ Ο, συνεσθιόντες ἀκάθαρτα καὶ κοινὰ (παρὰ τὸν θεῖον νόμον), καὶ πάλιν συνεδεῖπνον ἀπολαύοντες τῶν νομίμως παρατιθεμένων. Οὕτω καὶ Ἰουδοὺ συνεδεῖπνει τῷ Ὀλοφέρνη (Ἰουδοῖ 16, 9), καὶ (ἵνα παραλίπωμεν ἄλλα παραδείγματα), καὶ Ἰώσηπος ὁ ἀνεψιὸς Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως.

ἐπὶ σιμνότητι καὶ προνοίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ δόξαν ἔχων, συνεισιστῆτο καθ' ἡμέραν μετὰ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (Ἰώσ. Ἀρχ. ΙΒ, δ, 2—4), καὶ ὁμῶς ὁ Ἰουδαῖος ἀρχαιολόγος οὐδόλως *ἡλισγημένον* καὶ *μεμιασμένον* αὐτὸν θεωρεῖ (διότι εἰσιστῆτο καὶ οὗτος κατὰ τοὺς ἐθισμούς). Ὡσαύτως καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων Ἀλεξάνδρῳ συστρατεύοντες, τοῖς πατρώοις *ἐθεσιν ἐνέμενον* (αὐτόθ. ΙΑ, η, 5. καὶ κ. Ἀπίων Α, 22). τοῦτο ποιοῦσι καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν ποτε τύχωσιν ἀλλοφύλοις συνδειπνοῦντες. Ὁ δὲ καλὸς Βανδάλης ταῦτα πάντα παριδὼν, ἔπειτα καὶ τὸν Ἡρόδοτον ἡμῖν ἐπήγαγε, περιττός τις τὴν σοφίαν ἐθέλων δοκεῖν. Ὡς ἂν εἴπερ εἶχόν τινα σχέσιν πρὸς τὸ προκειμένον αἱ λόγοι τοῦ Ἡροδότου!

§. ια. Τελευταῖον ὁ Βανδάλης (σελ. 127) ἐξελέγχει τὸν Ἀριστέαν, « καὶ διότι καυχώμενος ὡς Ἕλληνα τὸ γένος, ἔπειτα διαγράφει κάλλιστα οὐ μόνον τὴν Ἰουδαίων χώραν, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ τὸν ναὸν, καὶ τὰς λειτουργίας καὶ στολὰς τῶν ἱερέων, καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἀρχιερέως λογεῖον. Ἀλλὰ πόθεν (λέγει) ἡδύνατο ὁ Ἀριστέας, ἀπερίτμητος ὢν, εἰδέναι τὰ ἐν τῷ ναῷ τελούμενα, εἰσελθὼν καὶ εἰς αὐτὰ σχεδὸν τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ; Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὕτως ἀκριβῶς διαγράφει, οὐ φαίνεται τις Ἰουδαῖος ὢν Ἕλληνιστὴς ὁ Ἀριστέας οὗτος; ».

Οὐχί, Βανδάλη (ἀπαντῶμεν). αἱ γὰρ περὶ τὸν Ἀριστέαν οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ (καθὼς σὺ πλαστουργεῖς), ἀλλ' ἐβλεπον μόνως τὰς ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ ναοῦ τελουμένας ἱεροπραξίας ἄνωθεν ποθεν. — Πόθεν; αὐτὸς εἰπάτω. « Πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν (λέγει) ἀπάντων, ἐπὶ τὴν παρακειμένην ἄκραν τῆς πόλεως ἀναβάντες, ἐθεωροῦμεν » (σελ. 13 ἐκδ. Ὁδ.). Ἀλλὰ ταῦτα ὁ κριτικὸς παρέδραμεν, ἀβρόχοις (τὸ τοῦ λόγου) καὶ ποσὶ καὶ φρεσὶ τὸν Ἀριστέαν καὶ πολλὰκις ἴσως διεξελθὼν, καὶ τύποις ἐλδοῦς. Οὐδ' ἐκεῖνο κἂν ἐνεθυμήθη, ὅτι καὶ Ἐκαταῖος, Ἕλληνα ὢν, διέγραψεν ὁμῶς καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τὸν ναὸν, καὶ τὸν βωμὸν, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἀγιστείας (παρ' Ἰωσήφῳ κατ' Ἀπίων. Α. §. 22)· καὶ ὁμῶς οὔτε τοῦτον, οὔτε τὸν Ἀριστέαν ὑπωπτεύθη Ἰουδαίου ὁ τὰ τούτων

ἀντιγράψας Ἰώσηπος, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν δίκαια φρονούντων οὐδεὶς. Τοιαῦτα καὶ ταῦτα τὰ Βανδάλεια.

§. ιβ'. Ὅσα δὲ καὶ Βανδάλης, καὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ συμφώνως, Ἀριστεύου καταφρυάττονται, θορυβοῦντες, περὶ τε τοῦ 72: ἀριθμοῦ αὐτῶν τε τῶν Ο, καὶ τῶν ἡμερῶν, ἐν αἷς ἡρμήνευσαν οὗτοι τὴν Γραφὴν, καὶ περὶ τῆς Ἀριστεύου πρὸς Ἰώσηπον, καὶ Φίλωνα, καὶ πρὸς ἄλλους δῆθεν διαφωνίας, ἐξ ἧς κατασκευάζουσι τὸ κατ' αὐτοὺς ψευδὲς τῆς ἱστορίας, περὶ πάντων τούτων λέγομεν ἐν τῷ Β, Βιβλίου. Ἦδη δὲ προσαποδίδομεν καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ Α, Βιβλίου κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστεῖ Ἑπτασταδίου· ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Φάρον πύργου, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ ἐπιγραφῆς.

§. α. Ἐγράψεν ὁ Ἀριστεύς, ὅτι μεταξὺ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς νήσου Φάρου κεῖται τὸ Ἑπταστάδιον. Τοῦτο δ' ἦν ἀνάχωμα διὰ τῆς θαλάσσης, οἷόν τις ἰσθμὸς, ἧ γέφυρα, λιθοῖς μεγάλοις κατασκευασμένον· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ὁ Ἀριστεύς· « Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ὁ Δημήτριος παραλαβὼν αὐτοὺς (τοὺς Ο), καὶ διελθὼν τὸ ἐπὶ ἑπτὰ σταδίων ἀνάχωμα τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν νῆσον, καὶ διαβὰς τὴν γέφυραν » κτλ. (α). Ταῦτα κατὰ λέξιν ἔχει καὶ Ἰώσηπος. Καὶ Φίλων δὲ προσέτι διὰ τοῦ Ἑπτασταδίου τούτου διελθόντας εἰς τὴν Φάρον τοὺς ἐρμηνεῖς ὑποδείκνυσιν, ἐν οἷς λέγει·

(α) Τὸ Ἑπταστάδιον (ἔλλειπ. ἀνάχωμα, ἢ χῶμα. Στράβ. 796. Πλούτ. Καίσαρ. § μβ) συνήπτετο πρὸς τὴν Φάρον διὰ γεφύρας. Ὅθεν πολλάκις καὶ αὐτὸ τὸ Ἑπταστάδιον καλεῖται γέφυρα. Οὕτω καὶ Πλίνιος. « a Pharo insula, quae nunc ponte jungitur » (Plin. 13. 11) καὶ πάλιν, « Iuncta ponte Alexandriae Pharus » (5. 21). Καὶ Πομπώνιος Μέλας, « Pharos Alexandriae nunc ponte jungitur » (Pompon. Mel. de situ orb. II. 7). Ὁ δὲ Κάσιος, γεφύρας (πληθυντικ.) ἐνομαζέει τὴν γέφυραν ταύτην (Δίων Κάσι. βιβλ. μη)· τίθεται δὲ παρ' Ἑλλήσι καὶ τὸ πληθυντ. ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ (ὡς καὶ παρὰ Λατίν. pontes ἀντὶ pons)· ἀλλ' ὁ Στράβ. διακρίνει δύο διάπλους γεγεφυρωμένους εἰς τὸν Εὐνύστου λιμένα (βλ. Στράβ. βιβλ. ιζ, 792). πρβλ. Hody pag. 85.

α Νῆτος, ἡ Φάρος, πρόκειται τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥς αὐτὴν ὑποταί-
νιος τίταται πρὸς τὴν πόλιν, περιχυζόμενος οὐκ ἀγγιθαθεῖ, τὰ
δὲ πολλὰ τεναγῶδει θαλάττῃ. — Τοῦτον (οἱ Ο,) ἐξ ἀπάντων τῶν
ἐν κύκλῳ κρινόντες ἐπιτηδεύοντες εἶναι τὸν τόπον ἐνησυχᾶσαι »
κτλ. (Βίω Μωσ. Β. σελ. 139). Ἄλλ' ὁ περικλεῆς Οὐαλέσιος διώκων
καὶ αὐτὸς ὡς ψεύστην τὸν Ἀριστέαν, συμπεραίνει καὶ ἐκ τούτου
δὴ τοῦ Ἑπτασταδίου, ὅτι πολλοὺς μετὰ τὸν Φιλάδελφον χρόνους
ἢ τοῦ Ἀριστέου συνεγράφῃ ἱστορία κατὰ γὰρ τοὺς Φιλαδέλφου
χρόνους τὸ Ἑπταστάδιον οὐκ ἦν, ὕστερον δὲ (λέγει) μετὰ πολλοὺς
ἐνιαυτοὺς κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλέων (α). Εἰς
τὴν Κλεοπάτραν ἀπονέμουςι τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἑπτασταδίου καὶ
τὸ Ἀλεξανδρινόν, ἡ Πασχάλιον Χρονικὸν (β), καὶ Τζέτζης (γ), καὶ
Κεδρηνός (σελ. 320), καὶ Ἀρμιανὸς ὁ Μαρκελλίνος (δ). Οἱ δὲ τὸν
Ἐπιφανιανὸν Ἀριστεὺν κώδικα πλαγουργοῦντες (βλ. ὅπισθ. σελ. 39)
προστίθεασιν, ὅτι ταύτην τὴν γνώμην εἶχε καίκενος ὁ συγγραφεὺς
διότι γράφει περὶ τῶν Ο, ὅτι ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐκ
τῆς Φάρου (ἔπου διεπόνουν τὴν ἐρμηνείαν) καθ' ἐκάστην ἑσπέραν,
περαιούμενοι διὰ σκαφιδίων ὡς μήπω τότε δηλαδὴ κατεσκευα-
σμένου τοῦ τῆς γεφύρας προσχώματος ». Καὶ οὗτοι μὲν τοιαῦτα.

β. β'. Ἄλλ' ὁ κλεινὸς Ὀδῖος ἀνθίσταται πρὸς ταῦτα γενναίως,
ἀποδεικνύων τὸ Ἑπταστάδιον πολὺ πρὸ τῶν χρόνων τῆς Κλεο-
πάτρας ὑφ' ἐστνηλός· φέρει δὲ δείξεις τὰς ἐφεξῆς. α) Ἰούλιος ὁ Καί-

(α) H. Vales. Annot. in Euseb. H. Eccl. V. 8. Τοῦτο συμφωνοῦσι καὶ ὁ Ἁγ-
γρος Gregorius, καὶ ὁ Buntingus, Chron.— καὶ Hylinus Geogr. L. 4. καὶ ἄλλοι.

(β) Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 363. ἐκδ. Bon. Ταῦτα κατὰ γένον ἀνέγραψεν ἐκ
τοῦ Πασχαλίου καὶ Μαλακᾶς Χρονογρ. θ. σελ. 218 Bon. (βλ. ἐφεξῆς β. γ.)

(γ) Τζέτζης. χιλιετ. β. 33. καὶ χιλιετ. γ. 44. (ὅπου καὶ τετραστάδιον τὸ
ἑπταστάδιον μετωνόμασεν, ὡς ὁ Τζέτζης ἴσως αὐτὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ πλανηθεὶς
αὐτοῦ μεταγραφεὺς). Καὶ γὰρ « ἐπταστάδιοις ἡ Φάρος ἀπέχει τῆς πόλεως »
(Ἀριστείδ. λογ. Αἰγυπτ. πρβλ. Στράβ. 792, 794).

(δ) « Haec eadem Regina (Cleopatra) Heptastadium, sicut vix credenda
celeritate, ita magnitudine mira construxit, — et septem diebus totidem
stadia, molibus jactis in mare, solo propinquanti terrae sunt vindicata » etc.
Ammian. Marcellin. Libr. XX. c. 16.

σαρ μαρτυρεῖ σαφῶς, ὅτι τὸ Ἐπταστάδιον κατεσκευάσθη οὐχ' ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας, « ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω βασιλέων τῆς Αἰγύπτου » (α). — β) Ὅσοι τὴν Κλεοπάτραν ἱστοροῦσιν αὐτοῦργόν τοῦ Ἐπτασταδίου, εἰσάγουσι ταύτην μηχανησαμένην τὸ ἔργον, ἀφ' οὗ πολλὴν ἤδη χρόνον ἐβασίλευσεν. Ἀλλ' ὅμως, ὅτε τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος ἐπολέμει, μόλις ἤγε τότε ἡ Κλεοπάτρα τέταρτον μὲν ἔτος τῆς βασιλείας, πρῶτον δὲ καὶ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας (β). Ὅθεν καὶ Λούκιος ὁ Φιλῶρος παῖδα ταύτην ὀνομάζει, τὸν τοῦ Καίσαρος πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς πόλεμον ἱστορῶν. Καὶ Ἀππιανὸς δὲ (Ἐμφυλ. πολέμ. Β) τῶν, ἐφ' ὧν, Πομπήϊος ἐδολοφονήθη, βασιλέων τῆς Αἰγύπτου μνημονεύων (ἐβασίλευε δὲ τότε ἡ Κλεοπάτρα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ), παῖδας ὄντας αὐτοὺς ἱστορεῖ. Πρόσθετε τοῖς καὶ ὅτι, πρὶν ἢ Καῖσαρ εἰς Αἴγυπτον καταπλεύσῃ, ἡ Κλεοπάτρα μόνον ὀνόματι ἐβασίλευε, μηδεμίαν ἔχουσα τῶν πραγμάτων κυριαρχίαν· καὶ μάρτυς ὁ Στράβων (ΙΖ. σελ. 796), ἱστορῶν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον Πτολεμαίου τοῦ Αὐλητοῦ, « Οἱ μὲν Ἀλεξανδρεῖς ἀπέδειξαν βασιλέας τὸν τε πρεσβύτερον τῶν παίδων καὶ τὴν Κλεοπάτραν· οἱ δὲ συνόντες τῷ παιδί, καταστασιάζαντες, ἐξέβαλον τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ἀπῆρε μετὰ τῆς ἀδελφῆς εἰς τὴν Συρίαν. — Ἐπελθὼν δὲ Καῖσαρ τὸν τε μειρακίσκον διαφθεῖρει, καὶ καθίστησι βασιλίσσαν τὴν Κλεοπάτραν, μεταπεμφόμενος ἐκ τῆς φυγῆς ». — γ) Ὅτι τὸ Ἐπταστάδιον ὑπῆρχεν, ὅτε Καῖσαρ πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς ἐπολέμει, μαρτυροῦσι προσέτι Πλούταρχος (Καῖσαρ. §. μθ.), καὶ

(α) « Haec insula (Pharos) objecta Alexandriae portum efficit: sed a superioribus regionibus (scr. Regibus) in longitudinem passum DCCCC. in mare jactis molibus, angusto itinere, et ponte cum oppido conjungitur » (Jul. Caes. de Bell. Civil. Lib. 3. ad fin.). Ὅτι δὲ ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένου regionibus ἀναγνωστίου regibus, δημολογοῦσιν ἄνδρες ἐπισημότατοι, Brodaeus, Scaligerus, Usseus, Sallianus, Brantius etc. Συνομολογεῖ καὶ αὐτὸς Οὐαλέσιος ἀλλαχού (not. in Marcell. L. 22) τὸ ὄρθον τῆς ἀναγνώσεως ταύτης, ἐπιμένων μὲν ὅτι μετὰ τὴν Φιλadelphou βασιλείαν κατεσκευάσθη τὸ Ἐπταστάδιον, συγχωρῶν δὲ ἑμῶς, ὅτι πρὸ τῆς Κλεοπάτρας, Hody pag. 84.

(β) Hody αὐτῷ. [πρὸς. Εὐσεβ. χρονικ. Α. κδ. σελ. 121 Mediol. καὶ Canon' Chronic. ἐν τῇ Συγκρίτ. Χρονιγραφ. σελ. 279. τόμ. 6. Bon.]

Δίων ὁ Κάσσιος (βιβ. μη), καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων Λατίνων Λουκανός, (α) καὶ Συστώνιος (β), καὶ Φλωρος, ὅστις καὶ *Χερσόνησον τὴν Φάρον* ὠνόμασε (γ). — δ) Τέλος, τὸ ἑπταστάδιον χῶμα κατεσκευάσθη μῆτε τάχει ἀπίστω (δι' ἑπτὰ ἡμερῶν), μῆτε μετὰ σπουδῆς καὶ θαυροῦ, καθὼς ὁ Ἀμμιανὸς ἱστορεῖ (παρὰ λόγως ἀντιλέγων καὶ τοῦτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν)· πᾶν δὲ τούναντίον συνάγεται ἐκ τοῦ Στράβωνος, ὅστις καὶ λίαν ζωγραφικῶς αὐτὸ διαγράφει, ὡς ὑπάρχον ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ. καὶ μὴ μόνον ὡς γέφυρα χρησιμεῦον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑδραγωγεῖον· « Τὸ δὲ χῶμα (λέγει) ἔστιν ἀπὸ τῆς Ἠπείρου γέφυρα ἐπὶ τὴν νῆσον, — δύο διάπλους ἀπολείπουσα μόνον εἰς τὸν Εὐνόστου λιμένα, καὶ αὐτοὺς γεγεφυρωμένους. Ἦν δ' οὐ γέφυρα μόνον (τὸ χῶμα) — ἀλλὰ καὶ ὑδραγωγίον, ὅτε γε ῥηκεῖτο (ἡ νῆσος)· νῦν δ' ἡρήμωσεν αὐτὴν ὁ θεὸς Καῖσαρ, ἐν τῷ πρὸς Ἀλεξανδρέας πολέμῳ, τεταγμένην μετὰ βασιλέων ὀλίγοι δ' οἰκοῦσι πρὸς τῷ πύργῳ ναυτικοὶ ἄνδρες » (δ). Πῶς οὖν ταῦτα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Μαρκελλίνου; Ἐκ πάντων ἄρα τῶν μνημονευθέντων ἐπιστήμων μαρτυριῶν ἐξελέγχεται ὁ Μαρκελλίνος οὗτος, ἐσφαλμένως ἀποδιδούς τὴν κτίσιν τοῦ ἑπτασταδίου εἰς τὴν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντι Κλεοπάτρῃ (ε). Μάτην δ' ἐπιφέρουσι καὶ

(α) Lucanus Lib. X. v. 90. — (β) Sueton. vit. Jul. Caesar. cap. 64.

(γ) Florus L. IV. c. 2. Καὶ Οὐίδιος τὴν Φάρον ἀριθμεῖ « μετὰ τῶν ἑπτακαὶ κεχρησμένων νήσων » (Ovid. Metamorph. XV. v. 286.). ὅπερ Ὀδίας ἐξέλαβεν ἐπὶ μόνῃς τῆς διὰ τοῦ ἑπτασταδίου χειρώσεως τῆς Φάρου (σελ. 88). [Ἄλλ' ὅμως ὁ Στράβων τοῦ ἑπτασταδίου μνημονεύει, ὡς ἐπὶ καὶ κατ' αὐτὸν ὑπάρχοντος, προστίθῃσι καὶ ὅτι « ἡ Φάρος πελάγιος πρότερον εὔσα, διὰ τὰς προσχώσεις τοῦ Νείλου, τρόπον τινὰ, χερρόνησος γέγονε » (Στράβ. Α. 58). Καὶ φαίνεται ἄρα, ἐκτὸς τοῦ ἑπτασταδίου καὶ εἰς ἄλλα μέρη κατὰ τόπους τότε κεχρησμένη ἡ Φάρος ὑπὸ τοῦ Νείλου. Ὅθεν καὶ τρόπον τινὰ χερρόνησον αὐτὴν ἱππεν ὁ Στράβων νῆσον δὲ πάλιν συνηθέστερον ὁ Ἰώσηπος (Ἰουδαϊκ. πολ. Δ. ΙΟ. §. 5.), καὶ ὁ Φίλων, κτλ. — Σμ. ἡμετ.].

(δ) Στράβ. ις. 792. Καὶ ἐπὶ τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου (ἄγουσι 180, περίπου ἐνικνούς μετὰ τὸν Στράβωνα) ἡ Φάρος φαίνεται κατοικουμένη (βλ. ἀρετῆς βιβλ. β. κεφ. ε. §. κx).

(ε) Ὁ κλειγὸς Οὐδόσιος (Annot. ad Melam II. 7) διαλλάττει τὸν Μαρκελλίνον καὶ τοὺς αὐτῷ πιστεύσαντας μεταγενεστέρους πρὸς τοὺς τέχναυτάς μαρτυροῦντας

τὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου μαρτυρίαν (π. Μέτρ. §. γ)· διότι καὶ ὁ πατήρ (αὐτόθ.) μαρτυρεῖ ὅτι τὴν νῆσον Φαρίαν καλουμένην καὶ Ἄνω γῆν ἢ, χέρσον δηλονότι παρεκτεινομένην ἄνω πρὸς τὴν θάλασσαν, ἢ νῆσον προσγαλιωθείσαν διὰ τοῦ χύματος. Καὶ ὑπῆρχε λοιπὸν ἐπὶ τῶν Ο, τὸ Ἑπταστάδιον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν, ὃν ὠνειρεύθησαν, παρ' Ἐπιφανίῳ κώδικα τοῦ Ἀριστεύου. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἐσπέραν οἱ ἐρμηνεῖς ἐπεραιούντο εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Φάρου διὰ σκαριδίων, τοῦτο προφανῶς ἱστορήθη σύμφωνον πρὸς τὴν κατὰ Ζυγὴν διαίρεσιν τῶν ὁθ, ἐρμηνευτῶν, κατὰ τὴν Ἐπιφανίου διήγησιν, περὶ ἧς ἐφεξῆς, ἐν τῷ Β, βιβλίῳ.

§. γ'. Ἐκ μὲν οὖν τῶν προεκτεθέντων ἀποδείκνυται τρανῶς, ὅτι καὶ πρὸ τῆς Κλεοπάτρας ὑπῆρχε τὸ Ἑπταστάδιον. Ἐκ δὲ πάλιν τῶν ἐφεξῆς συνάγεται γεφυρωθὲν, οὐχ ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου (καθὼς φαίνεται πως συγχωρῶν ὁ Ὀδισ), ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου καὶ ἰδοὺ ἡ δεξις. Ὅτι τὸ Ἑπταστάδιον κατεσκευάσθη πρὸ τοῦ πύργου τῆς Φάρου ὑπάρχει πρᾶγμα ὁμολογούμενον. Τοῦ γὰρ Ἑπτασταδίου τεχνουργὸς ἐγένετο Δεξιφάνης Κνίδιος, ὁ πατήρ Σωστράτου, τοῦ τὸν πύργον ἀρχιτεκτονήσαντος. Ὁ δὲ πύργος οὗτος συνετελέσθη ἐπὶ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας ἀρχομένης (καὶ πιθανώτατα ὅτε συνεβασίλευε μετὰ τοῦ πατρὸς)· ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν ἐφεξῆς. Ὅτι δὲ τοῦ Ἑπτασταδίου ἀρχιτέκτων ἐγένετο Δεξιφάνης, πάντες ὁμολῶς συμφωνοῦσιν, ὅτε Κεδρηνός, καὶ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν (α), καὶ Ἰωάννης ὁ Τζέτζης, λέγων·

ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὑποτίθουσιν, ὅτι τὸ μὲν Ἑπταστάδιον ὑπῆρχε τῷ ὄντι πρὸ τῆς Κλεοπάτρας· « αὐτὴ δὲ συνῆψε τοῦτο πρὸς τὴν πόλιν, ἀνατρεψάσα τὴν γέφυραν. Ἀλλ' ἡ γέφυρα (ἀπαντᾷ δικαίως ὁ Ὀδισ) ὑψίστατο καὶ ὑστερον, πολλοὺς καὶ μετὰ τὴν Κλεοπάτραν χρόνους (βλ. ἄνωτέρ. §. α. σημ.). Καὶ ἡ τοῦ Ἑπτασταδίου εἰς τὴν Κλεοπάτραν ἀπόδοσις ἐκ πάντων τῶν περιστατικῶν ἐξελέγχεται πλὴν σαφῆς. Hody pag. 85.

(α) « Ρπζ, Ὀλυμπ. ἔτει εθ τῆς τριουμβιρατορίας Αὐγούστου Καίσαρος, τυραννιῶντων τὸν Αἰγυπτίων καὶ τῆς Κλεοπάτρας, τῆς κτισάσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ μεγάλῃ Φάρῳ εἰς τὴν νῆσον τὴν λεγομένην Πρωτέως, καὶ οὖσαν κατέναντι Ἀλεξανδρείας αὐτῆς ὡς ἀπὸ μιλίων, θ, καὶ προσχωσάτης γῆς καὶ λίθους εἰς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τοσοῦ-

Αὕτη οὖν ἀρχιτέκτονι Κυπρίῳ Δεξιφάνῃ (α')

Τὴν θάλασσαν χειρώσασα τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας κτλ.

Ὅτι δὲ πάλιν ὁ Δεξιφάνης οὗτος υἱὸν εἶχε τὸν Σώστρατον, τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ ἐπὶ τῇ Φάρῳ Πύργου, μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῷ πύργῳ ἐπιγραφή, ἥς Πλίνιος (βιβ. ΛΣ, 12), καὶ Στράβων (ΙΖ, 791), καὶ Λουκιανὸς (βλ. ἐφεξ. §. ε), καὶ Σουείδας (λ. Φάρος), καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος μνημονεύουσι πρόσθετες καὶ τὸν Σύγγελλον, καὶ κατὰ μέρος τὸν Εὐσέβιον (ε) κτλ. Λέγει δὲ ἡ ἐπιγραφή α ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΕΙΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ κ. Ὡστε, ὅτι τὸ ἑπταστάδιον κατεσκευάσθη πρὸ τοῦ Φάρου, φαίνεται τοσοῦτον πιθανόν, ὅσον καὶ ὅτι τὰ ἔργα τῶν πατέρων ὑπάρχουσι συνήθως ἀρχαιότερα, ἢ τὰ τῶν υἱῶν.

§. δ'. Αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ τῷ Φάρῳ πύργον τὸ μὲν Πασχάλιον ἀποδίδωσιν, ὡς καὶ τὸ ἑπταστάδιον, εἰς τὴν Κλεοπάτραν, ἀμφοτέρω ψευδῶς, καθὼς εἶδομεν. Τοιαύτην γνώμην ἔχει καὶ ὁ Μαρκελλῖνος λέγων, ὅτι καὶ τὸν Φάρον ἡ Κλεοπάτρα οὐκ ἀνέκτισεν (ὡς ἐξή-

τον διὰ στήμα, ποιησάσης βαδίσξασθαι ἕως αὐτῆς τῆς νῆσου καὶ τῆς Φάρου ἀπὸ ἀνθρώπων, ὅπερ φοβερὸν ἔργον ἐποίησεν ἡ αὕτη Κλεοπάτρα διὰ Δεξιφάνους Κνιδίου μηχανικοῦ, ὃς τὴν θάλασσαν ἐποίησε χθόνα κ (Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 363 ἐκδ. Bon καὶ Μαλαθ θ. σελ. 218). Ταῦτα τὰ τοῦ Πασχαλίου ἀπαρallάκτως γράφονται καθ' ἑκάστης ἐκδόσεως· ἀλλὰ τὸ καίμενον φαίνεται πως τετραγμῖνον (ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν Βυζαντινῶν) ὑπὸ κακοῦ μεταγραφῆς. Ὑποπεύω, μήπως ἔγραψεν ὁ συγγραφεὺς κ τις στίσις ἐν Ἀλ. τῇ μεγ. φάρου εἰς τὴν ΦΑΡΟΝ νῆσον, κτλ. (Οὕτως ἔχει τὸ αὐτὸ Πασχάλιον καὶ ἐν σελ. 326 ἐκδ. αὐτ. α ἐν Φάρῳ τῇ νήτῳ Πρωτίῳς κ). Καὶ ἐφεξῆς· δὲ οὕτως οἶμαι ἀναγνωστέον, κ Καὶ προσχωσάσης γῇ καὶ λίθῳ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τοσοῦτον διάστημα, καὶ ποιησάσης . . . ἕως αὐτῆς· τῆς ΝΗΣΟΥ ΦΑΡΟΥ ΥΠΟ ἀνθρώπων κ κτλ. Τὸ Πασχάλιον τοίνυν φαίνεται διττῶς ἀμαρτάνων, καθότι καὶ τὸν Φάρον καὶ τὸ ἑπταστάδιον ἀποδίδωσιν εἰς τὴν Κλεοπάτραν· ἀλλ' ἐγερῶθιν ἐξελέγχεται πάλιν ὑπ' ἐαυτοῦ, λέγων ἀρχιτέκτονα τοῦ χώματος, τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀχίου Πτολεμαίου καὶ τοῦ Φιλαδέλφου γεγονότα Δεξιφάνην τὸν Κνίδιον.

(α') Ἀτὶ Κυπρίῳ, φανερὸν ὅτι γραπτέον Κνιδίῳ, ὡς ἔγραψε καὶ αὐτὸς δ Τξίτης ἀλλαχού· τῷ Δεξιφάνῃ τῷ σοφῷ, Κνιδίῳ θεῶν ὁρμημένῳ, κτλ (Χιλ. Δ, 141).

(ε) Εὐσιβ. Χρονικ. β. σελ. 350 ἐκδ. Mediol. καὶ Σύγγελ. Χρονικ. σελ. 516. Bon. βλ. καὶ Εὐστ. α. εἰς Διονύσιον, περιηγ. σελ. 37, 38. Τούτοις ἐπακολούθησαν καὶ Ado Viennensis, Marianus Scotus, -P. Comestor, etc.

γρῆσε τὸν Μαρκελλῖνον Ουαλέσιος καὶ Ὁβελος, παρ' ὁδίου σελ. 86), ἀλλ' (ὡς ἔχει κατὰ λέξιν ὁ Μαρκελλῖνος) ἐπενόησεν, ἢ ἐξεύρεν (excoçilasse). Οὕτως ἔχουσι καὶ Τζέτζης, καὶ τινες λατινοβάρβαροι χρονογράφοι (α). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λήρος πολὺς. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς Κλεοπάτρας ἵστατο καὶ ὁ Φάρος, μάρτυς ὁ Καῖσαρ, μνημονεύων ὡς ὑπάρχοντος τοῦ πύργου, καθ' ὃν καιρὸν κατῆγεν αὐτὸς εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τὴν μέχρι τότε μόνον ἐξ ὀνόματος βασιλεύουσαν Κλεοπάτραν (β)· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Λουκιανὸς ἀνωνόμως μὲν, ἀλλ' ὅμως κατὰ ἀρσενικὸν μνημονεύων « τοῦ τότε βασιλεύοντος (οὐχὶ τῆς βασιλευούσης), ὡς λέγομεν εὐθύς (ς. ε.). Καὶ ἔτι πολὺ σαφέστερον μαρτυροῦσιν ὅ,τε Πλίνιος (λς. 12), καὶ ὁ Σουΐδας, ἐπὶ *Πτολεμαίου* λέγοντες ἰδρυθῆναι τὸν Φάρον. Καὶ Πλίνιος μὲν *Πτολεμαῖον* τὸν Φιλάδελφον ἐννοεῖ (βλ. ὅπισθ. σελ. 551). Ὁ δὲ Σουΐδας, τὸν *Λαγίδην* γράφει δὲ ταῦτα· « Φάρος, ἀρσενικῶς λεγόμενος, τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Φάρον σημαίνει, ὃν ἀνέστησεν ἐπὶ *Πτολεμαίου* βασιλέως Αἰγύπτου Σώστρατος Δεξιφάνους, Κνίδιος, ἐν Φάρῳ τῇ νήσῳ Πρωτέως ὅτε καὶ Πύρρος ὁ Ἀχιλλεύς τὴν δυναστείαν τῆς Ἰπείρου παρέληφεν ». — Ἀλλ' ὁ Πύρρος ἐκράτησε τῆς Ἰπείρου πρὶν ὁ Φιλάδελφος βασιλεύσῃ, περίπου 10 πρότερον, ἢ 12, ἐνιαυτοὺς (τῷ β, τῆς 121, ἢ τῷ γ, τῆς 120 Ὀλυμπ. βλ. ὅπισθ. σελ. 203), ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν λέγομεν εὐθύς. Ἐν δὲ τοῖς παρὰ Σκαλιγρῷ χρονολογικοῖς ἀποσπάσμασιν ἀναγινώσκομεν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους *Λυσιμάχου*, τοῦ *Μακεδόνα* βασιλέως, « Σώστρατος Κνίδιος τὸν Φάρον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνέθηκε » (γ). Καὶ ὁ μὲν *Λυσι-*

(α) Βλ. Scaliger. ad fin. Euseb. Chronic. p. 73. — (β) « Pharus turris nomen ab insula accepit ». I. Cass. Bell. civil. L. III. ad finem

(γ) Ἱστορ. Συναγ. παρὰ Σκαλιγ. σελ. 368. « Ὁ μὲν ὡς μὲν τῇ νήσῳ » εἶπε τὸν πύργον ὁ Στράβων (ις), κατὰ γένος δηλονότι ἀρσενικὸν (ὁ Φάρος), ὡς εἶπε καὶ Φύλων (εἰς Φιάκκ. σελ. 522 τόμ. 6.), καὶ ὁ Σουΐδας διώρισεν, πρὸς διαστολὴν τοῦ ὀηλυκεῖ τῆς νήσου ὀνόματος. Τοῦτον τὸν Φάρον ἐννοεῖ καὶ τὸ τοῦ Διοδώρου ἐπιγράμμα ἐκεῖνο « Πύργος δὲ εἰς νήσου ἐπὶ χαιράδας εὐνομα νήσω Ταῦτον ἔχων, ἔρμου σύμβολόν· εἰμι Φάρος » (βλ. Luc. Holsten. not. in Stephan. Byzant. p. 341. Ὅπου ὁ κλεινὸς ἐκδότης φαίνεται πως κατὰ λάθος νηϊσας τὸ ἐπιγράμμα

μαχος ἐτελεύτησε μικρὸν ὕστερον (τρεις, ἢ δύο σχεδὸν ἑνιαυτούς) ἀφ' οὗ ὁ Φιλάδελφος ἐβασίλευσε (βλ. ὅπισθ. Κεφ. Ζ. §. κς). Εἰ δὲ καὶ πολὺ πρότερον, ἢ σύνεγγυς τῆς Λυσιμάχου τελευτῆς ὁ Φάρος ὠκοδομήθη, περὶ τούτου μὲν οὐδὲν ὥρισεν ἡ μαρτυρία. Ὁ δὲ Στράβων λέγει τὰ ἐφεξῆς: «Τοῦτον τὸν πύργον ἀνέθηκε Σώστρατος Κνίδιος, φίλος τῶν βασιλέων» (ιζ', 791). βασιλεῖς δὲ λέγων ὁ Γεωγράφος πληθυντικῶς, ἐννοεῖ πιθανώτατα τὸν Α, Πτολεμαῖον καὶ τὸν υἱόν, τὸν Φιλάδελφον, ὁπότε κατὰ τὴν διετίαν ἐβασίλευε, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς. Ὅθεν ὀρθῶς ὁ Εὐσέβιος ἐν ἀρχῇ τῆς Φιλαδέλφου βασιλείας χρονολογεῖ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Φάρου (Χρονικ. Β, σελ. 356). Ὡσαύτως καὶ Ἱερώνυμος (Εὐσεβ. χρονικ. Ὀλυμπ. 124. τὸ α), καὶ ὁ Σύγγελλος. Καὶ αὕτη φαίνεται ἡ ἀκριβεστέρα χρονολογία τῆς ἐντελοῦς τοῦ Φάρου κατασκευῆς, ὡς ὁ περικλητὴς Ἰσσερίος ἐσημείωσε (βλ. ὅπισθ. σελ. 126). Οὐδ' ἡ ἀνωτέρω τοῦ Σουῖδα μαρτυρία ἀντιλέγει πρὸς ταῦτα· κατ' ἐκείνην γὰρ τὴν ἐποχὴν ἤρξατο τῆς τοῦ Φάρου κατασκευῆς ὁ Λαγίδης. ἥτις ἐπεραιώθη τῷ β, τῆς 124: Ὀλυμπ. (ὡς ὁ κλεινὸς διώρισε Χαμπολίων), ὀλίγους ἴσως μῆνας, οὐχ ὕστερον (ὡς λέγει), ἀλλὰ πρότερον τῆς Λαγίδου τελευτῆς (α).

§. ε. Ὁ δὲ σοφὸς Ὅδιος νομίζει μετ' ἄλλων, ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ πύρ-

ἀνῆκον εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ νῆσον Φάρον, πρὸς ἣ τοῦτο παρασημασιῖ. Ἡβλ. καὶ τὸ «καὶ οὐ μὲν οὖν τὸν Φάρον» (Ἐπίγραμ. β, σελ. 215 Brod.), ὅπου ἴσως ἐξηλήφθη καὶ καθολικώτερον. Ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐπὶ τῇ Φάρῳ πύργῳ πάντα τὰ φρούρια, «Ἄ τοις λιμέσιν ἐπικείμενα, νύκτωρ διὰ τοῦ πυρὸς εἰς ἀσφαλεῖς διαγωγὰς τὰς ναῦς χειραγωγεῖ, φάρου εἰς πολλοὶ καλοῦσι» (Ἡρωδιαν, Δ, β, σελ. 825: Irm.) Τοιοῦτοι φάροι παλαιοὶ μνημονεύονται Σμύρνης, Μισσηνῆς, Ραδέννης, κτλ. Οὗτοι καὶ παρὰ λατίνοις τὸ Pharus, ἰταλ. faro, κτλ. (βλ. Ammian. Marcel. 22. καὶ Solin. κτλ. πρὸβλ. Salmas. Exercitat. Plin. pag. 340). Τοῦ δ' ἐπὶ τῇ Φάρῳ πύργου, πρὸ χρόνων παλαιῶν καταπεσόντος, τὰ ἑσχατὰ λείψανα ἠφανίσθησαν κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1320 γενόμενον μέγαν σεισμόν. βλ. Κωνσταντίνου τοῦ Συναίου (καὶ ὕστερον Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου) Ἀρχαίαν Ἀλεξάνδρειαν, σελ. 57 Μόσκη, 1803.

(α) Champol. Ann. des Lagid. T. 11. p. 14—16. Ἐντεῦθεν καὶ Πλίνιος καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων εἰς τὸν Φιλάδελφον ἀποδίδουσι τὸν Φάρον, ὡς ἐπ' αὐτοῦ βασιλεύοντος περαιωθέντα. βλ. Mémoir. del Académ. des Inscript. VI, 476: καὶ IX, 246. — Schmidt Opuscula etc. p. 137.

γού επιγεγραμμένον « Θεοῖς Σωτῆρσι » σημαίνει τὸν Ἀχίου Πτο-
λεμαῖον καὶ τὴν Βερνίκην, οὗς οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου
τιμῶντες μετὰ τὸν θάνατον, Θεοὺς Σωτῆρας ἀνηγόρευσαν. Οἱ δὲ
πλωτῆρες μάλιστα καὶ τὴν Βερνίκην *Σώττειν* ἰδίως ἐπεκαλοῦντο
προσευχόμενοι καὶ θύοντες· καὶ λιμὴν δὲ τις, εἰς τούτων τιμὴν, *Θεῶν
Σωτῆρων* ἐπωνομάσθη. Ταῦτα δὲ φρονούντες οἱ περὶ τὸν Ὀδιον,
φαίνονται λοιπὸν ὅτι καὶ τὸν πύργον ἐκλαμβάνουσιν ὑπὸ μόνου τοῦ
Φιλαδέλφου κτισθέντα μετὰ τὴν Ἀγκίδου τελευτήν. Ἀλλὰ καὶ
ταύτης δοθείτης τῆς ὑποθέσεως, πρῶτον μὲν, οὐδὲν ὁ Φάρος ἔχει κοινὸν
πρὸς τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, ὅπου τὸ *Ἑπταστάδιον* ὡς ἀντιλεγόμενον
ἀναφέρεται· ἔπειτα καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω
τεθέντων ἀναιρεῖται, ἀλλ' ἔχει πολλὰς καὶ ἄλλας τὰς ἀντιρρήσεις.
Ὁμολογοῦμεν, ὅτι οἱ τοῦ Φιλαδέλφου γονεῖς μετὰ θάνατον ἐπωνομά-
σθησαν Θεοὶ Σωτῆρες, καὶ τοῦτο διὰ μακρῶν ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς
προηγηθεῖσι (κεφ. Σ). Ὅτι δὲ τούτους ἔννοεῖ καὶ τὸ τοῦ Φάρου
ἐπιγράμμα, ἀνανεύει μάρτυς ἰσχυρὸς, ὁ Λουκιανός, ὅστις ἱστορεῖ
τὸν Σώστρατον κρύφα τοῦ βασιλέως ἐπιγράψαντα τὴν ἐπιγραφὴν·
λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως· « Οἰκοδομήσας οὖν (ὁ Κνίδιος ἀρχιτέ-
κτων) τὸ ἔργον, ἔνδοθεν μὲν κατὰ τῶν λίθων τὸ αὐτοῦ ὄνομα ἐπέ-
γραψεν, ἐπιχρίσας δὲ τιτάνη, καὶ ἐπικαλύψας, ἐπέγραψε τοῦ ὀνόμα-
τος τοῦ τότε βασιλευμένου, εἰδὼς, ὅπως καὶ ἐγένετο, πάνυ ὀλίγου χρόνου
συνεκπεσούμενα μὲν τῷ χρίσματι τὰ γράμματα, ἐμφανησόμενον
δὲ, Σώστρατος *Δεξιφάνους Κνίδιος*, Θεοῖς Σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν
πλωτῶντων » (6). Ἐκ τούτων τοίνυν φαίνεται σαφῶς ὁ Σώστρα-
τος, ὅτι τὸ θεοῖς Σωτῆρσιν ἀνέφερεν, οὐχὶ εἰς τοὺς Φιλαδέλφους
γονεῖς (ἢ πρὸς τί κρυφίως τοῦτον ἐκολάκευε, Σωτῆρας τοὺς γεννή-
τορας, μὴδὲν αὐτοῦ εἰδότος, ἐπιγράφων;), ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον
εἰς τοὺς παρὰ πᾶσιν Ἕλλησι νενομισμένους ἐξαίρετως τῶν πλωτῶν-

(α) Hody pag. 37. Καὶ πρὸ τούτου Le Moyen, *Varia Sacra* vol. 2. pag. 128—130. πρὸς καὶ Demagistr. Diss. III. p. 419.

(β) Λουκιαν. π. δ. *ἱστορ. συγγραφεύς* §. 63. σελ. 69. τόμ. β. Reitz. καὶ Ἰα-
ρμενικ. §. 12. σελ. 765 αὐτῶ. ὅπου ὁ Σχολ. ψευδῶς ἀπονέμει τὸν πύργον εἰς
Ἀλέξανδρον τὸν Φίλιππον καὶ Ὀλυμπιάδος. ὡς καὶ τινες ἄλλοι, περὶ ὧν ἔγραψα.

μένων σωτήρας, τοὺς Διοσκόρους, τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυ-
δεύκην (α). Οὕτω δὲ τὴν σημασίαν τῶν ὀνομάτων ἐξεδέχετο καὶ
αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς (ὅστις καὶ μόνος ἱστορεῖ τὸ Σωστράτειον τοῦτο
τέχνημα περὶ τὴν ἐπιγραφὴν, ἐν ᾗ ταύτην οἱ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων
ἀπλῶς μνημονεύουσιν) (β). Ὡστε τὸ θεοῖς Σωτήρσι τῆς ἐπιγραφῆς
οὐδεμίαν παρέχει ἀπόδειξιν τῆς μετὰ θάνατον τῶν γονέων ὑπὸ τοῦ
φιλαδέλφου κατασκευῆς τοῦ πύργου· πᾶν μάλιστα τούναντίον φαί-
νεται λέγων ὁ Στράβων, ὀνομάσας τὸν Σώστρατον « φίλον τῶν
βασιλέων », αὐτοῦ δηλονότι ζώντος τοῦ Αἰγίδου καὶ τοῦ συμβασι-
λεύοντος υἱοῦ, τοῦ φιλαδέλφου, ὅστις καὶ τὴν τῶν ὄλων εἶχε διοίκη-

(α) Εἰς τοὺς Διοσκόρους ἀναφέρει τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ὁ κλεινὸς Σπαγ-
χίμιος (Observat. εἰς Καλλιμ. Ὑμν. Τ. 2. σελ. 495. Ern.). Σωτήρες προσηγο-
ρεῖσθαι κατὰ περιστάσεις καὶ ἄλλοι θεοὶ καὶ ἡμίθεοι, εἰον Ζεὺς, Ἀπόλλων, Πο-
σειδῶν, Ἡρακλῆς, Ἀτληπιὸς, Βάκχος, — καὶ Σώτῃραι θεοὶ, Δημήτηρ, Περ-
σεφόνη, Ἄρτεμις, Ἀρροδίτη κτλ. καὶ οἱ πολιοῦχοι καὶ ἔφοροι νομισμέ-
μιοι. βλ. Spanhem. *ibid.* Τ. 2. σελ. 360. πρβλ. καὶ Le Moyen l. c. βλ. καὶ
δπισθ. σελ. 160.

(β) Οἷον ὁ Στράβων « Τοῦτον δ' ἀνέθηκε Σώστρατος Κνίδιος, φίλος τῶν βασιλέων
τῆς τῶν πωλιζομένων σωτηρίας χάριν, ὡς φησὶν ἡ ἐπιγραφὴ » (τ. 791). Οὕτω καὶ
Plin. (36, 12) κτλ. Ὅθεν τῶν κριτικῶν τινες ἔριναν τὸν Λουκιανὸν ὡς ἀντι-
λίγοντα πρὸς τὸν Στράβωνα καὶ τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς, « εἰτινες (λέγουσι) μαρ-
τυροῦσι ῥητῶς, ὅτι ὁ βασιλεὺς παρέταξε τῷ Σωστράτῳ τὴν ἐξουσίαν ἐπιγράψαι τὸ
ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα » (βλ. Reitz. καὶ M. Solan. *not. in. Lucian. Tom. 2. p.*
68. πρβλ. καὶ I. Voss. *ad Pomp. Melam II. 7*). Ἀλλὰ τίς τῶν συγγραφέων
μαρτυρεῖ τοῦτο; Ὅσον τὸ ἐρ' ἡμῖν, οὐδεμίαν τοιαύτην μαρτυρίαν βλέπομεν ἐν
τοῖς ἄλλοις συγγραφεύσιν, εἰτινες ἀπλῶς καὶ ἀπερισταῖτως ἱστοροῦσι τὴν διὰ μα-
κροῦ διαρκέσαν ἐπιγραφὴν. Ὁ Στράβων ὀνομάζει τὸν Σώστρατον μόνον φί-
λον τῶν βασιλέων, ἄλλο δὲ οὐδέν. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Αἰγίδης καὶ ὁ φιλαδέλφους
μάλιστα ὑπᾶρχον φίλοι τῶν καλῶν τεχνῶν, φανερόν. Ὅτι μάλιστα βεβαίως τὴν
διήγησιν τοῦ Λουκιανοῦ φαίνεται ἡ κατὰ τὴν ἀποσφαιθεῖσαν ἐπιγραφὴν ἀποσώπησης
τοῦ κυρίου ὀνόματος τοῦ βασιλέως· ὥρκει δὲ τοῦτο μνημονεύεσθαι πάντως, καὶ
ἐμνημονεύετο ἐπὶ τῆς ἐκτός γεγραμμένης ἐπιγραφῆς, ἥτις συνεξέπεσε μετὰ τοῦ
χρίσματος; ἔμεινε δὲ διαρκὴς ἡ ἐνδοθεν ἐπὶ τῶν λίθων διὰ καὶ ταύτην ἡ φήμη
παρέδωκε τοῖς ὑστερον. Ἡ μήπως ὁ Σώστρατος αὐτὸς ἀνέθηκε τὸν πύργον; ὁ δὲ
φιλαδέλφους, ὁ τοσαῦτα μετὰ τοῦ Πατρὸς δαπανήσας εἰς τοῦτο τὸ κάλλιστον ἔργον,
ἔβλεπεν ἄσμενος τὸ ἴδιον ὄνομα σπειωπημένον, ἀναγινωσκόμενον δὲ μόνον τὸ τοῦ
ἀρχιτέκτονος; εἰ δὲ καὶ εὗτος ἐπέγραψε τὸ ἴδιον ὄνομα, μόνον αὖ ἐγράφη τὸ
σύνθετος τοῖς τεχνίταις « Σώστρατος ἐποίησε » (πρβλ. καὶ Scalig. *in Euseb.*
Chr. Animadv. p. 132).

σιν. Ὄθεν καὶ τοῦτον μόνον ἐνόησεν ἴσως ὁ Λουκιανὸς, ἐνικῶς, τοῦ βασιλεύοντος, μνημονεύσας. Ἀλλὰ περὶ τούτων προεῖπομεν ἀνωτέρω.

§. 5'. Καὶ τοιοῦτο μὲν « τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἔργον ἀπάντων » (ὡς ὀνομάζει τὸν ἐπὶ τῇ Φάρῳ πύργον ὁ Λουκιανός), διὸ καὶ μεταξὺ τῶν ἐπτὰ τῆς οἰκουμένης θαυμάτων συναριθμοῦμενον (α). Τὸ δὲ ἑπταστάδιον ὑπῆρχε πάντως, ὁπότε παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Φιλάδελφος, ὡς ὑπὸ Δεξιφάνους, τοῦ Σωστράτου πατρὸς, ἀρχιτεκτονηθὲν, ἐπὶ τοῦ Λάγου Πτολεμαίου, βασιλεύοντος. Ἦν δὲ δήπου κάκεῖνος μεγαλόφρων τε καὶ μεγαλουργός, ὡς τρανῶς αὐτὸν ὁ Θεόκριτος ζωγραφεῖ·

— — « Οἷός μιν ἔην τέλεισι μέγα ἔργον

Ὁ Λαγίδας (ἄλλ. Λαγιάδας) Πτολεμαῖος, ἔκα φρεσὶν ἐγκατάθειτο
Βουλὰν, ἂν οὐκ ἄλλος ἀνὴρ οἶός τε νοῆσαι » (ε).

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Καῖσαρ λέγων τὸ ἑπταστάδιον ὑπὸ τῶν ἄνω βασιλέων κατασκευασθὲν, τοὺς δύο βασιλεῖς φαίνεται νοῶν, τὸν Λαγίδην καὶ τὸν Φιλάδελφον, ὡς ἄνω καὶ πρώτους τῶν Πτολεμαίων γενομένους, καὶ τὸν μὲν Λαγίδην κυρίως καὶ πρῶτον γεφυρώσαντα τὴν ἑπταστάδιον ταύτην γέφυραν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Φιλάδελφον, ἴσως, ἐπικοσμήσαντα μᾶλλον, καὶ κρατύναντα τὸ ἔργον (γ). Ἔστε οἱ περὶ τὸν Μαρκελλῖνον ἀπονέμοντες τὸ ἑπταστάδιον εἰς τὴν κάτω που τῶν χρόνων, μετὰ Πτολεμαίους ἅπαντας, καὶ τῶν Λαγιδῶν ἐσχάτην βασιλεύσασαν Κλεοπάτραν, ἀντιφάσκουσι πρὸς τε τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Καῖσαρα, καὶ παραχρονίζουσι πολὺ χεῖρον καὶ μακρότερον παρὰ τοὺς, ὅσοι τάνάπαλιν ἀναχρονίζοντες,

(α) Βλ. Σχολ. εἰς Ἰκαρομέν. πρὸς καὶ Ἰώσηφ. Ἰουδαϊκ. πολ. Δ. 10, §. 5. καὶ H Prideaux Hist. Connex. L. I. p. II. ad an. A. c. 284.

(ε) Θεόκριτ. Εἰδ. ιζ. στιχ. 13. Ὁ Ὀδῖος ὑπονοεῖ, ὅτι μέγα ἔργον λέγων ὁ ποιητής, τὸ ἑπταστάδιον ὑπαινίττεται· ἀλλὰ κούφη (νομίζω) ἡ ὑπόνοια. Ὁ Θεόκριτος ἐννοεῖ τὸν Λαγίδαν, ὅτι πρὸς πᾶν ἀπλῶς μέγα ἔργον ὑπῆρχε καὶ νοῆσαι δεῖξαι, καὶ τελεῖσαι μάλιστα ἔξους, « ἡὗρος τέλεινα τὰ κεν ἐσπερίους νοήσῃ » (Καλλίμαχος).

(γ) Ἐλευθέριος ἄρα ὁ Κλυθέριος, εἰς τὸν Φιλάδελφον ἀπονείμει τὸ ἑπταστάδιον (Cluver. Hist. Epit. Ὁσαύτως καὶ Bussières Hist. Flosc. παρ' Ὀδῖου σελ. 87). Ὁ δὲ περικλεῆς Ὑσσέριος, ὁρθῶς ἱστορήσας τὸν Φάρων κτισθῆντα ἐπὶ Λαγίδου καὶ Φιλαδέλφου συμβασιλεύοντος, ἔπειτα καὶ τὸ ἑπταστάδιον (μηδὲν δέον) εὐχερῶς ὑπέλαβε χτισθῆναι (Annal.).

ἀπένειμαν ψευδῶς, οἱ μὲν τὸ ἑπταστάδιον, οἱ δὲ καὶ τὸν Φάρον εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον (α).

§. ζ'. Τελευταῖον, εἴ τις ὑπολείπεται χρεῖα καὶ ἄλλης μαρτυρίας ἰσχυρᾶς, ὅτι πάντως ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου τὸ ἑπταστάδιον, δι' οὗ διεβίβασεν εἰς τὴν Φάρον ὁ Δημήτριος τοὺς Ο, (καθὼς ἰστορήσεν Ἀριστεάς, ὁ δὲ αὐτὸ τοῦτο ψεγόμενος ὑπ' Οὐαλεσίου), παρίτω μάρτυς ἔσχατος καὶ εὐκλεής, αὐτὸς οὗτος πάλιν Οὐαλέσιος, ὅστις ἀλλάχου σαφῶς ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν, ὠμολόγησε τὸ ἑπταστάδιον ἀρχαιότερον τῆς Κλεοπάτρας· διότι (καθὼς ὀρθῶς συλλογίζεται) οὐ μόνον ὁ Καῖσαρ ἔγραψεν ὑπὸ τῶν ἁγῶ βασιλέων αὐτὸ κατασκευασθῆν, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰώσηπος (τουτέστιν αὐτὸς ὁ Ἀριστεάς) ἰστόρησε δι' αὐτοῦ διαβάντας εἰς τὴν Φάρον τοὺς Ο, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου (β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τιнос φράσεως ὑπὸ χριστιανοῦ τιнос (ὡς λέγουσι) παρεγγεγραμμένης εἰς τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, ἥτις ἄλλως φαίνεται πρὸ Χριστοῦ συντεταγμένη.

§. α. Ἐσχάτον, τέλος, καὶ αὐτὴν τὴν Ἀριστέου φράσιν ἀναχυμίζοντες οἱ περὶ τὸν Ὀδῖον, παρετήρησαν καὶ μίαν τινα γνώμην (ὡς λέγουσι) χριστιανικὴν· ὅθεν ὑποπιτεύθησαν, ὅτι εἰς τὴν ἐβραϊδα

(α) Οὕτως ὁ Ζωναρᾶς· «Ἐκεῖ τὴν πόλιν ἰδρύσατο (ὁ Ἀλέξανδρος), ἠπειρώσας αὐτὴν διὰ χρώματος, νῆσον οὖσαν τὸ πρότερον» (Χρονικ. 2). Τοιαῦτα ὁ Ζωναρᾶς ἐξ ἀπροσεξίας· ὥσπερ μηδέποτε ἀνέγνω Πλούταρχον καὶ Στράβωνα καὶ Ἀρρίανδον καὶ Διόδωρον, ἱστοροῦντας μὲν τὴν κτίσιν καὶ θέσιν τῆς πόλεως, μηδὲν δὲ περὶ χρώματος λέγοντας. Τὸν Ζωναρᾶν ἠκολούθησε καὶ Βαρωνᾶς ὁ Τυδεληνσιος (Barjiona Tudelensis), καὶ εἴ τινας ἄλλοι ξενικοὶ τοῦ κεραμεοῦ αἰῶνος συγγραφεῖς. Ὁ δὲ πάλιν τοῦ Λουιανῶν σχολιαστῆς (ὡς προείπομεν), καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Βαρωνᾶς, καὶ τῆς Βατρικιῶν, καὶ αὐτὸν τὸν Φάρον εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἀναφέρουσι. Καὶ ἄλλα δὲ μυθώδη εἰς αὐτὸν ἀπένειμαν Ἀραβῆς τινες μυθοπλαστοί, παρ' ὧν ἔδανείσατό τινα καὶ ὁ Κεδρηνός, καὶ τινες Λατινοβέρβαροι χρονογράφοι· περὶ δὲ Hody pag. 88.

(β) Vales. not. in Marcell. Εἰς ταῦτα παρακίπτει τὸν ἀναγνώστην καὶ ἐν Annot. in Eus. ubi sup. βλ. καὶ Hody pag. 84. not.

ταύτην χλαῖναν προτέρραψέ τις τῶν χριστιανῶν, ὡς πορφύριον, καὶ μίαν γνώμην Εὐαγγελικὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ. « Ἐρωτήσαντος τοῦ βασιλέως τὸν ΚΑ, τῶν πρεσβυτέρων » πρὸς τίνα δεῖ φιλότιμον εἶναι; » ἐκεῖνος ἀπεκρίνατο· « Πρὸς τοὺς φιλικῶς ἔχοντας ἡμῖν οἰονταί πάντες, ὅτι πρὸς τούτους δέον· ἐγὼ δὲ ὑπολαμβάνω, πρὸς τοὺς ἀντιδοξοῦντας φιλοτιμίαν δεῖ χριστικὴν ἔχειν· ἵνα τούτῳ τῷ τρόπῳ μετάγωμεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ καθήκον καὶ συμφέρον ἑαυτοῖς » κτλ. Πρὸς ταῦτα (λέγουσιν) ὁμοιότατόν ἐστι τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον τοῦ Σωτῆρος· « Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν » κτλ. (Ματθ. ε, 43). Καὶ τοι (προστίθῃσιν Ὁδῖος) οὐκ οἶμαι τὴν γνώμην εἰς τοσοῦτον εἶναι χριστιανικὴν, ὥστε μὴ δύνασθαι ταύτην καὶ ὑπ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου ῥηθῆναι· διότι καὶ παρ' Ἰουδαίους εὐρίσκονται τινες τοιαῦται φιλάνθρωποι γινώμαι· οἷον τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις, « Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν » (Παροιμ. κε, 21, 22). Καὶ Σωκράτους δὲ παρὰ Πλούταρχῳ τοιαύτη τις φέρεται γνώμη, παραινούντος εὐεργετεῖν τοὺς ἐχθρούς. Ἀρίστων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ἐπαινούντος τινος Κλειομένην εἰπόντα, « Ἀγαθοῦ βασιλέως εἶναι, τοὺς μὲν φίλους εὐεργετεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς ποιεῖν », ἔφη· « Καὶ πόσῳ κρεῖσσον ἂν εἴη, ὃ λῶστε, τοὺς μὲν φίλους εὐεργετεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς φίλους ποιεῖν; » ἀνασφύρεται δὲ ἡ γνώμη καὶ εἰς τὸν Σωκράτην (α).

Ἀπαντῶμεν.

§. β'. Καὶ ταῦτα κεῖνται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι· καὶ ἄλλας δὲ τοιαύτας χρείας καὶ γνώμας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχεν Ὁδῖος προσθεῖναι παρομοίως πολλὰς (ε). Εὐρηκε δὲ καὶ παρὰ τῷ Σειράχ.

(α) Πλούταρχ. Λακωνικ. Ἀποφθ. — Καὶ Πυθαγόρας εἰλεγεν « Οὕτως ὁμιλεῖν ἅλλήλοις, ὥστε τοὺς μὲν φίλους ἐχθροὺς μὴ ποιῆσαι, τοὺς δ' ἐχθροὺς φίλους ἐπ' ὑποτασσάσθαι » (Λαίρτ. II. α, 19). Καὶ Ἀντισθένης· « Πάντα δεῖ τοῖς πολεμίοις εὐχασθαι τὰγαθὰ, πλην ἀνδρείας. » (Πλούταρχ. π. τῆς Ἀλεξ. Τύχ. β). Σημ. Ὁδῖου.

(ε) Οἷον τὸ τοῦ Φωκίωνος πρὸς τὸν υἱὸν « μὴ μνηστεικασκεῖν Ἀθηναίους » (Πλούταρχ. Φωκ. §. 35), καὶ τὸ τοῦ Κλειοδούλου τοῦ Λυσιδίου ἀκρίβηγμα « Τὸν φίλον δεῖ εὐεργετεῖν, ὅπως ἢ μᾶλλον φίλος, τὸν δ' ἐχθρὸν φίλον ποιεῖν » (Λαίρτ. Α. ε, 4) κτλ.

ὁμοίαν γνωμολογίαν διὰ τί λοιπὸν τὴν, περὶ ἧς ὁ λόγος, γνώμην ἐσημείωσεν ὡς *χριστιανικὴν*; πότερον, οὐκ ἠδύνατο καὶ ὁ ΚΑ, πρεσβύτερος, καὶ ὡς Ἰουδαῖος, καὶ ὡς Ἑλληνιστὴς, παρόμοιον τι πρὸς τὸ Σειράχειον καὶ τὸ Πυθαγόρειον ἀποφθέγγασθαι; ἢ μήπως τὸ « *φιλοτιμίαν χριστιανικὴν ἔχειν πρὸς τοὺς ἀντιδοξοῦντας* » — ἵνα μετὰ γωμεν αὐτοὺς πρὸς τὸ ἑαυτῶν συμφέρον » (ὅπερ εἶπεν ὁ πρεσβύτερος) ἔχει σχέσιν ἰδιάζουσαν καὶ σημασίας ταυτότητα πρὸς τὸ, « *Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν* » — ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ ἰσχύοντος; Φεῦ! πόσον ἀναξίως τῆς ἑαυτῶν πολυμαθείας ἔκριναν καὶ ἔγραψαν οἱ τοιαῦτα γράψαντες καὶ κρίναντες κριτικοί! Πόσον δ' ἄσπλάγως μεταρρίπτονται, λέγοντες αὐτοὶ καὶ ἀντιλέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ νῦν μὲν τιθέντες, αὐτίκα δὲ πάλιν τὸ τεθὲν ἀναιροῦντες. Ἡ γνώμη (λέγουσι) φαίνεται *χριστιανικὴ* καὶ πάλιν, οὐκ οὕτω *χριστιανικὴ*, ὥστε μὴ προσήκειν καὶ Ἰουδαίῳ· οὐδ' οὕτως αἰθὺς Ἰουδαϊκῇ, ὥστε μὴ πρέπειν καὶ Ἑλληνι ἐθνικῇ! Ἄλλ' ἂν τις κρίνῃ τοιούτοις νόμοις, εὐκόλως ἡμῖν ἀποδείξει τὸ Σειραχιδεῖον ῥητόν, καὶ ὅσα τῶν τοιούτων, ἐρραδιουργημένα καὶ παρέγγραπτα καὶ ταῦτα παρομοίως ὑπὸ Χριστιανῶν!

§. γ'. Ἐνταῦθα καταπαύει ὁ Ὅδιος τὴν κατ' Ἀριστέου πολυμαθὴ καὶ πολυσέλιδον αὐτοῦ συγγραφὴν, ἔσχατον κεφάλαιον, οἷον μαρμαρίνην πύργου στεφάνην, ἣ χρυσοῦν ἀέτωμα κορυφώσας τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν. Καὶ συμπεραίνει, τέλος, λίαν ἀσφαλῆς, ὅτι ἄρα ἡ τοῦ Ἀριεῶου ἱστορία συνεγράφη μικρῷ πρὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ παρατιθέμεθα δὲ καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ἐφοδὸν τοῦ συμπεράσματος. « Ἐπειδὴ (λέγει) τῶν παρὰ τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τοὺς Ο, προβεβλημένων ζητημάτων μνημονεύει μὲν Ἰώσηπος (ἀποστέλλων πρὸς Ἀριστέαν τὸν βουλούμενον περὶ τούτων μαρθάνειν), μνημονεύει δὲ καὶ Φίλων (περὶ Μωσ. Β), εὐκόλως συμπεραίνεται, ὅτι ἡ τοῦ Ἀριστέου ἱστορία αὕτη, καὶ τοι πεπλάσμενὴ καὶ ψευδεπίγραφος, ὑπῆρξεν ὅμως ἀρχαιότερα τῆς Σωτηρίου ἐποχῆς· ὁ γὰρ Φίλων ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ καθόλου περὶ τῆς ἐρμηνείας, ὅτι γέγονεν ὑπὸ τῶν οὖν, πρεσβυτέρων διὰ τῆς Φιλαδέλφου προμηθείας,

ρητῶς διέλαθεν ὁ φίλων, ὡς περὶ βεβαίου καὶ ἀναμφιβόλου πράγματος ἱστορῶν. Ἀλλὰ ταῦτα ῥαδίως ἠδύναντο γράφειν, καὶ τοι πλαστῆς οὔσης τῆς Ἀριστῆιδος συγγραφῆς, καὶ πάσης δὲ τῆς περὶ τὴν ἐρμηνείαν παραδόσεως ἐψευσμένης. Εἰ γὰρ τὸ βιβλίον τοῦ Ἀριστέου (καθὼς ἡ ἡμετέρα δόξα πρεσβεύει) συνεγράφη μικρῷ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἠδύναντο τὰ πλάσματα ταῦτα, θαμὰ φερόμενα διὰ στόματος, κρατῆσαι κατὰ τὰς ὁμιλίας τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων, καὶ ὡς ἀληθῆ ἐκνικῆσαι, καὶ πρὶν ἢ φίλων αὐτῶν διαμνημονεύσῃ (α). Καὶ λοιπὸν (ἐπισφραγίζει λέγων), ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη ψευδὴς ἐστὶ καὶ ὑποβολιμαία, δαφιλῶς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων (εἰ μὴ με πεπλάνηκεν ἡ γνώμη) καὶ χύδην ἀποδεδεικται. Τούτων δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων ὑπάρχουσιν ἑνία (οὐ γὰρ πάντων ἴσον νομίζω τὸ βάρος), καὶ καθ' ἓν ἕκαστον, ἴσως, δυνάμενα πείθειν τὸν σπουδαίως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας συζητοῦντα. Εἰ δὲ διηρημένα καὶ κατὰ μέρος οὐκ ἰσχύσουσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πληροφορεῖσθαι καὶ μεταπείσαι τοὺς εἰς τὸν Ἀρίστεαν θρησκευτικῶς ἀφωσιωμένους, ἀλλ' ὅμως ἡνωμένων ἀπάντων ἡ δύναμις ἀποδῆσεται κραταιότερα.

— — — Ἐπιγνάμψαι θυμὸν ἀτειρῆ

Κ' εἰ μὴ ἕκαστα δύναιντο, δύναιντό τοι ἀθρόα πάντα. (β).

§. δ'. Ταύτην ἐπὶ τέλους ἐπέθηκε κατακλείδα τῶν ἐπιχειρημάτων ἡ Μοῦσα τοῦ πολυμαθοῦς Ὀδίου, α χρησμούς ἀποθεσπύ-

(α) Παράδοξος καὶ αὕτη τοῦ Ὀδίου ἡ ἁσασία περὶ τὴν χρονολογίαν τοῦ κατ' αὐτὸν ψευδαριστέου! Ἀλλαχοῦ τιθεῖται ἁπλῶς τὸν (ὡς λέγει) Ἀριστῆϊον μῦθον πεπλασμένον πρὸ τῶν Φιλομήτορος χρόνων, καθ' οὓς ἤματι δ' Ἀριστόβουλος (ἦγον πρὸ τοῦ 175 π. Χ.) διὰ τοῦτο καὶ Ἀριστόβουλος ἐπεμνήσθη τῆς μυθολογίας, ἀβασανίστως εἰς αὐτὴν ἐμπεσὼν (βλ. ἐπισθ. κεφ. ιβ, σελ. 387). Ἦδη καταβιβάζει τὴν μυθοπλασίαν, κατωτέρω πάντων σχεδὸν τούτων τῶν ἐτῶν, ὀλίγω πρὸ τῆς Σωτηρίου ἐποχῆς ἀνευρίσκων τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς καὶ φίλων ἠπατήθη. Καί, τέλος, εὗρηκε πάλιν ἐπὶ τοῦ Ἀριστοβούλου τὸν Ἀρίστεαν ἀρχαῖοτατον γόητα καὶ τριπέμπελον. (βλ. ἐπισθ. σελ. 448). Ἀλλ' εἰ μὴ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ψηροπατεῖν ἐν γράμμασι, καὶ μινῶδα παίζειν ἐν λόγοις, λεγίστω λοιπὸν ἄλλος, τί ποτ' ἐστὶ, καὶ τίσιν ἁρμόζει τὸ «τὴν σπουδὴν εἰς παρ' οὐδὲ κατὰ νάλισκειν».

(β) — — — Si singula duram

Flectere non poterunt, poterunt tamen omnia mentem. Ovid.

σασα ». Ἀλλ' ἐν ᾧ διετράνου τὸ τῶν ἠνωμένων ἀποδείξουν ἀδιάρρηκτον κράτος, ἄπορον, πῶς οὐκ ἐνεθυμήθη τὸν παλαιὸν Σκίλουρον, καὶ τὴν παρ' ἐκείνῳ δέσμην τῶν ἀθρόων συνδεδεμένων ἀκοντίων, ἥτις, καὶ τοι καθ' ἑαυτὴν ἰσχυρὰ καὶ ἀρράγης, ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐκείνη διήρκεσεν ἀδιάλυτος καὶ ἀκεραία μέχρι τέλους· κατὰ μίαν γὰρ καὶ χωρὶς ἐκάστης ῥάβδου λαμβανομένης ἐν μέρει, καὶ θραυομένης, ἀφ' οὗ ῥαδίως πᾶσαι κατεκλάσθησαν, συνεξέλιπε καὶ ἡ δέσμη, τέλειον ἐξαφανισθεῖσα (Πλούταρ. Ἀποφθ. Βασιλ.). Μόνα τὰ τῆς ἀληθείας ἐπιχειρήματα διαμένουσιν ἰσχυρὰ καὶ ἀρρήκτα, κἂν συλλήβδην ἅπαντα λαμβάνωνται, κἂν χωρὶς καθέκαστα καὶ κατὰ μέρος. Οὐδὲ χρῆζει πολλῶν ἐνθυμημάτων καὶ συλλογισμῶν, πανταχόθεν ὅπως ἔτυχε συσσωρευμένων, πρὸς ἀπόδειξιν ἡ ἀμαχος δύναμις τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ « καὶ ῥῆμα πολλὰκις ἐρ », καὶ μία μόνη φράσις ἀκαλλῆς καὶ ἀφελῆς, συμβάλλει πρὸς πειθῶ πολὺ δραστηκώτερον, παρὰ μυρίας λόγων περιόδους, καὶ πολλὰς γραμμάτων σελίδας, ὅλας κεκαλλιεπημένας, καὶ ἀνθηράς, καὶ διὰ ποικίλων τῆς σοφιστικῆς μαγγανειῶν κεκαρυκευμένας. Ἄλλο τὸ γράφειν καὶ λέγειν ποικίλα καὶ πολλὰ, καὶ ἄλλο τὸ τὰ νημερτῇ καὶ γνήσια καὶ οὐσιώδη. Ἢ δ' ἀπὸ παντός τρόπου νικᾷν φιλοτιμουμένη καλλιλογία γίνεταί πολλακίς ψεύδους ἐρμηνεύτρια, καὶ σαφὲς ἔλεγχος ἀδικίας.

— — « Ἄνδρα δ' οὐδέν' εἶδ' ἐγὼ

Δίκαιον, ὅστις ἐξ ἅπαντος εὖ λέγει.

Χωρὶς τότ' εἰπεῖν πολλὰ, καὶ τὸ τὰ καίρια »! (Σοφοκλ. Οἰδ. Κολ. 806, κτλ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

** Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ Α. Βιβλίου.*

§. α. Ἐκ τῶν προσεκτεθειμένων μέχρι τούδε ποικίλων κατηγοριῶν καὶ ἀπολογιῶν περὶ τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς, ἐπαναλαμβάνομεν συνοπτικῶς τὰ ἐφεξῆς κεφαλαιώδη θεωρήματα, χάριν ὑπομνήσεως τῶν ἀναγνωστῶν.

Α) Ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς σφζόμενον βιβλίον τῆς Ἀριστεύου συγγραφῆς

ὑπάρχει πάντως τὸ αὐτό, ὅπερ ὁ Ἰώσηπος ἀνέγνω συνοψίσας, καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων, ὅσοι τούτου μνημονεύουσι.

Β) Ὅτι τὴν παρὰ τῷ ἱερῷ Ἐπιφανίῳ σύντομον διήγησιν τῆς τῶν Ο, μεταφράσεως κακῶς καὶ ψευδῶς συγχέουσι μετὰ τῆς κυρίας Ἀριστεύου ἱστορίας, νομίζοντες τοῦ ἱεροῦ πατρὸς τὴν διήγησιν, ὡς ἂν ἐπὶ λέξεως ἀντιγεγραμμένην ἐξ ἄλλου δῆθεν ἀντιγράφου, διαφόρου τῆς γνωστῆς Ἀριστηίδος συγγραφῆς, καὶ πλάττοντες ὃν λέγουσιν αὖ *Ἐπιφανιανὸν τοῦ Ἀριστεύου κώδικα* ».

Γ) Ὅτι πάσης τῆς κατ' Ἀριστεύου κατηγορίας τῶν κριτικῶν μία καὶ μόνη κυρίως τίθεται βάσις ἱστορικὴ, ἡ περὶ τοῦ Φαληρέως μαρτυρία τοῦ Ἑρμίππου. Πλὴν ἀλλὰ καὶ αὕτη οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν ὑποπτος ἐξελέγχεται καὶ ἀβέβαιος, ἀλλὰ καὶ παρεξηγεῖται, καὶ (τὸ μέγιστον) ἄσχετός ἐστι παντάπασιν πρὸς τὸν Ἀριστεάν, καὶ ἀκκατάλληλος, καὶ ἀλλοτριζούσα. Ἐπάγεται γὰρ ἀτόπως καὶ βικίως ὡς ἀντιλέγουσα, ἐν ᾧ μηδὲν ἔχει κοινόν, μήτε πρὸς τὸν χρόνον, μήτε πρὸς τὰς περιστάσεις τῆς Ἀριστηίδος ἱστορίας.

Δ) Ὅτι καὶ τ' ἄλλα χωρία τῶν συγγραφέων, ὅσα φέρουσιν ὡς μαρτυρίας εἰς ἀπόδειξιν τῆς νοθείας τοῦ Ἀριστεύου, καὶ ὅσα ἐξ αὐτοῦ τούτου πολλάκις μνημονεύουσιν, ἀτόπως ἐφαρμόζονται, τὰ δὲ καὶ προφανῶς παρερμηνεύονται, καὶ κολοβούμενα παρεξηγοῦνται.

Ε) Ὅτι πάντα τὰ ἐπιχειρήματα, ὅσα κατασκευάζουσιν ἐπιφέροντες πρὸς ἔλεγχον τῆς ἱστορίας, ἐπιστηρίζονται εἰς ὑπονοίας πεπλασμένες, καὶ συμπερασμοὺς πολλάκις ἀδίκους, καὶ πορίσματα ψευδῆ.

Σ) Ὅτι αὐτοὶ οἱ κατήγοροι πολλάκις ἀντιφάσκουσι καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους.

Ζ) Ὅτι τὸ γνήσιον καὶ ἀληθὲς τῆς Ἀριστεύου ἱστορίας μαρτυρεῖται.

1) Ἰπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἀριστοβούλου, μόλις ἓνα αἰῶνα μετὰ τὸν Ἀριστεάν γεγονότος· ὅστις καὶ τὸν Φαληρέα καὶ τὸν Φιλάδεφον μνημονεύων, φανερός ἐστιν ἀνεγνωκὼς καὶ ἀποδεξάμενος ὡς κυρίαν καὶ γνησίαν τὴν βίβλον τοῦ Ἀριστεύου.

2) Ἰπὸ τοῦ Πολυΐτορος Ἀλεξάνδρου (ὀλίγω μετὰ τοὺς Σύλλα χρόνους ἀκμάσαντος, 93, π. Χ.), ὅστις μνημονεύει τὴν Ἀριστεύου συγγραφὴν.

3) Ὑπὸ τοῦ Φίλωνος, ὅστις, εἰ καὶ τ' ὄνομα τοῦ Ἀριστέου ῥητῶς οὐ μνημονεύει, ἀλλ' ἐξ ὧν περὶ τῆς τῶν Ο, μεταφράσεως ἱστορεῖ, δεικνυσὶν ἐναργέστατα, ὅτι εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν Ἀριστέου συγγραφὴν (τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς Ὁδῖος ὠμολόγησεν ἀνωτέρω, κεφ. κγ. §. γ.).

4) Ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου, ὅστις ἀντέγραψε κατ' ἐπιτομὴν, καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αὐτολεξεῖ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀριστέου.

5) Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ῥαββίνων, καὶ πάσης τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῆς.

6) Ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ σοφωτάτων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, Ἰουστίνου, Εἰρηναίου, Κλήμεντος, Ἀνατολίου, Θεωφῶ, Εὐσεβίου, Χρυσοστόμου, Κυρίλλου, Τερτυλλιανοῦ, Ἰερωνύμου, Αὐγουστίνου, καὶ πλείστων ἄλλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐπικυροῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν, οἱ μὲν ἀνωδύμως, οἱ δὲ καὶ μνημονεύοντες ἐξ ὀνόματος, ἢ τὸν πρῶτον αὐτῆς συγγραφεὰ, τὸν Ἀρίσταν, ἢ τοὺς ἐφεξῆς, τὸν Ἀριστόβουλον καὶ τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Ἰώσηπον.

II) Τελευταῖον· ὅτι ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου (ζῶντος ἔτι καὶ τοῦ πατρὸς) ἐγένετο μετάφρασις τῶν Ἰουδαϊκῶν Γραφῶν, καθὼς ἱστορήσεν Ἀριστέας, μαρτυροῦσι καὶ ἐκ τῶν ἐξω σοφῶν ὁ Πλούταρχος, καὶ ὁ Αἰλιανός (περὶ ὧν προείπομεν). Μαρτυρεῖ δὲ πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ Φαληρεὺς (παρὰ τῷ Στρωματεῖ Κλήμεντι), καὶ (ὅσον ἐκ τῶν φράσεων) οἱ ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου ἀκμάσαντες ποιηταί, Θεόκριτος καὶ Καλλίμαχος καὶ Λυκόφρων, καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες φαίνονται σαφῶς ἀνεγνώκτες τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ο, ὡς δεικνύται ἐξ ὧν ἀπ' αὐτῆς λαβόντες ἔχουσι λέξεων καὶ νοημάτων, περὶ ὧν λέγομεν ἐν τῷ ἐφεξῆς βιβλίῳ.

Θ) Τούτοις, ὡς ἐπίμετρον, προσκείσθω καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὑρεθὲν λατινικὸν σχόλιον, γεγραμμένον ἐπὶ μεμβρανείῳ κώδικος κωμωδῶν τοῦ Ῥωμαίου Πλαύτου, πρὸς τῷ τέλει τῆς κωμωδίας τῆς *Paenuli* (σφάζεται δὲ ὁ κώδιξ ἐν Ῥώμῃ, κατὰ τὸ Ῥωμαῖον ἐπιλεγόμενον Συλλογεῖον, *Collegium Romanum*), ὅπερ ἀνεκάλυψε μὲν πρῶτος Ὁσάννος, φιλόλογος ἀνὴρ Γεσσαῖος, ἐξέδωκε δὲ μετ'

ἐξηγήσεων ὁ Ῥίτισχλος (α). Τοῦτο τὸ Πλαυτεῖον σχόλιον ἔγραψεν ὁ φιλόλογος Ἰταλὸς περὶ τὸν ιε, αἰῶνα, ἐκλατινίσας ἀπὸ τινος (ὡς λέγει) Cecio, ὅπου πᾶς τις βλέπει τετραυλισμένον τ' ὄνομα τοῦ ἡμετέρου Τζέτζου, (ὡς καὶ Βελκῆρος ἐσημείωσεν). Ὁ δὲ Τζέτζος ἠρύσατο ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ γνησίων συγγραφεῶν Καλλιμάχου καὶ Ἐρατοσθένους, τῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης ἐπιστατῶν. Λέγει τοίνυν τὸ σχόλιον ταῦτα. «Ὁ γὰρ βασιλεὺς ἐκεῖνος (ὁ Φίλαδελφος) ἀνδράσι φιλοσόφοις καὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις συγγραφεῦσιν εὐμένεστατος ὢν, δαπάνῃ βασιλικῆς φιλοτιμίας πανταχόθεν γῆν ἐφ' ὅσον ἐκράτησε, βιβλία συνάγων, Δημητρίου τοῦ Φαληρέως σπουδῇ, καὶ τῶν Ὁ, πρεσβυτέρων, δῶν κατεσκεύασε βιβλιοθήκας, τὴν μὲν ἐντὸς, τὴν δ' ἐκτὸς τῶν βασιλείων » (6).

1) Τελευταῖον προσθείσθωσαν, καὶ ὅσοι τῶν νεωτέρων τῆς Εὐρώπης σαφῶν ἀπεδέξαντο γνησίαν καὶ ἀληθινὴν τὴν Ἀριστέου ἱστορίαν, ὧν τὰ ὀνόματα, τῶν πλείστων καὶ ἐπισημοτάτων, διεμνήσασαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (κεφ. β. σελ. 20, κτξ') (γ).

(α) Ritschl, Die Alexandrinischen Bibliotheken und die Sammlung der Homerischen Gedichte nach Anleitung eines Plautinischen Scholions. pag. 3. Breslau 1838. Βλ. καὶ τὸν παρεξηγήσεις τινὰς τοῦ Ῥίτισχλου διορθοῦντα H. G. J. Thierschium, De Pentat. version. Alexandrin. L. i. 4. p. 8.

(β) « Nam Rex ille philosophis affectissimus (διορθοῦσι differtissimus, καὶ ὁρρότερον, affectissimus) et caeteris omnibus autoribus claris, disquisitis impensa Regiae munificentiae ubique terrarum quantum valuit voluminibus, opera Demetrii Phaleraei phzxa senum (τοῦτο διορθοῦσι et septuaginta senum) duas bibliothecas fecit, alteram extra Regiam, alteram in Regia. — Ἐφεξῆς δὲ τὸ σχόλιον περιέχει καὶ ταῦτα. « Haec autem fuerunt omnium gentium ac linguarum, quae habere potuit, docta volumina, quae summa diligentia Rex ille in suam linguam fecit ab optimis interpretibus converti (Id. ib.). Τοῦτέστι « Ταῦτα δὲ (τὰ βιβλία) ἦσαν ἐξ ἀπάντων τῶν ἔθνων καὶ γλωσσῶν, ὅσα συναγαγεῖν ἠδυνήθη, τεύχη σαφῆ, καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν αὐτοῦ διάλεκτον δι' ἑρμηνέων ἀρίστων μετέφρασε ». Ταῦτα δὲ βεβαιοῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου, Χρονογρ. σελ. 516 Bon. Βλ. καὶ ὁπισθ. κεφ. γ. §. η. σημ.

(γ) Τοῦτοις προσαριθμείσθωσαν καὶ Αἰψίος (De bibliothec. Syntagm. cap. 2), καὶ Λόμπρος (Lumper, Historia Theologico-critica, etc. vol. 7. pag. 411—461. August. Vindel. 1790), καὶ Mendelssohn ὁ Ἰουδαῖος (Einleitung zum hebr. Pentateuch: παρὰ Frankel l. c. pag. 32).

§. 6'. Ταῦτα συντόμως ἀνακεφαλαιούμεεν, συγκορυφούντες τὰς ἀπαντήσεις, ὅσας κατὰ δύναμιν ἀπηντήσαμεν πρὸς πάσας τὰς κατὰ τῆς Ἀριστέου ιστορίας ἀναιρετικὰς ἀποδείξεις, ἃς ἐπραγματεύσαντο μὲν ἰδίως οἱ περὶ τὸν Ὀδίων καὶ Βανδάλην, συνεπηύξησαν δὲ καὶ ἄλλοι νεώτεροι κριτικοί. Εἰ δέ τινας καὶ ἄλλας παραρρίπτουσιν, ἐν οἷς ἐκφράζουσι τὰς περὶ τῶν ἀληθινῶν (ὡς λέγουσιν) ἐρμηνέων τῆς Γραφῆς ἰδίας αὐτῶν δόξας καὶ ὑπολήψεις, ἀπαντῶμεν καὶ πρὸς ἐκείνας ἐν τῇ βιβλίῳ τῇ ἐφεξῆς.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α'. ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΗΤΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ.

Σελ. 2. στίχ. 29. γράφε οὖν. — Σ. 3. στί. 19. οὔσι. — Σ. 7. στί. 17, οὖν. — Σ. 10. στί. 26. καὶ ἀλλαγῇ γράφε Ἀριστέαν. — Σ. 13. στί. 27. Πουσανία. — Σ. 15. στί. 10. καταγεγραμμένων. — Σ. 17. στί. 25. Uebersetzung. — Σ. 18. στί. 12. ἀρχετύπων, στί. 32. θεραπεύσαι. — Σ. 19. στί. 29. Valckenaer. — Σ. 22. στί. 3. Κασσιωδών, στί. 26. Φριδερίκου. — Σ. 26. στί. 5. κερηνότα, στί. 24. εἰσαίρψεν. — Σ. 27. στί. 29. ὑπέρχρη. — Σ. 28. στί. 29. Ptolemæo, στί. 32. Fabricius. — Σ. 30. στί. 6. Βερενίκη. — Σ. 32. στί. 20. μετὰ τὸ officiers de la garde (πρόσθεσις) βλ. καὶ ὅσα ἐσημείωσεν ὁ Letroune, Recherches pour etc. p. 56, — στί. 28. ἐπιγεγραμμένου. — Σ. 34. στί. 29. συγγίγραφε, στί. 31. Εὐσέβ. — Σ. 37. στί. 6. παρρησιάζεται. — Σ. 41. στί. 16. ἐρμηνευταί. — Σ. 42. στί. 21. Stylo. — Σ. 44. στί. 19. ἀπαντῶντες. — Σ. 47. στί. 7. διπλά, στί. 31. ἐν τοῖς ἐρεξῆς κερ. γ. πρόσθ. καὶ βιβλ. Β. — Σ. 55. στί. 18. κολοβήν. — Σ. 57. στί. 27. fama. — Σελ. 62. στί. 3. νεωτεριστής. — Σ. 64. στί. 34. Βηρύτιον. — Σ. 66. στί. 31. τὸν ἀστρ. λογικὸν (πρόσθεσις) (καὶ τοι τοῦτον τὸν αὐτὸν καὶ τὸν Σμυρναῖον ὑπόπτευσεν ὁ Schweighaus. Animadv. in Athen. vol. 6. p. 149) — Σ. 69. στί. 22. τὸν. — Σ. 73. στί. 27. ἐπηνώρθωσε — Σ. 74. στί. 28. of the. — Σ. 77. στί. 15. διηρημένον. — Σ. 82. στί. 23. Apolog. — Σ. 83. στί. 33. τέταρτος. — Σ. 87. στί. 9. κατασκευάζοντες, στί. 29. Amstelod. — Σ. 88. στί. 23. οὐχ, στί. 30. ὁσιωδῆπος. — Σελ. 89. στίχ. 28. τῆς βασιλείας ἢ ἕως — Σελ. 92. στί. 10. ἀκραϊνής. — Σ. 95. στίχ. 8. μελαίνη. — Σ. 102. στίχ. 10. βλαστημήσαντα. — Σ. 108. στί. 10. ἡ σύμφρασις. — Σ. 110. στί. 30. Βουσιρίται. — Σ. 111. στί. 14. μετὰ τὸ ἐπιμελῇ (πρόσθεσις) Καὶ τοι ὁ Μεινέρος (Meiners ἐν ἱστορ. τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἐπιστημ. Τ. α. σελ. 228) οὐ πάνυ τοι ἄξιον τῶν Ἰωσήπου ἐπικινῶν ἔκρινε τὸν Ἑρμιππον (βλ. καὶ Schweighaus. εἰς Ἀθῆν. Τ. 3. σελ. 206). — Σ. 112. στί. 20. hominem. — Σ. 115. στί. 18. Πυθαγόραν. — Σ. 117. στί. 1. μετακινητέους, στί. 4. μετὰ τὸ φιλίας (πρόσθεσις) Τοιαύτη ψευδὴς φήμη διεκέρυξε καὶ τὸν Φιλάδεμον αὐτὸν, τῆς βασιλείας ἐπιθυμήσαντα, φαρμάκῳ τὸν πατέρα ἀποκτείνει. Καὶ ταύτην τὴν ψευδορhmίαν οὐκ ἄνηκε καὶ αὐτὸς ὁ Γωμάτος Κορνήλιος ὁ Νίπως ἱστορῆσαι, συγγραφεὺς οὐχ ἥττον, ἵτως, Ἑρμίππου καὶ γλαφυρὸς καὶ εὐκταστὸς (βλ. ἐρεξ. κερ. Β. σελ. 133. καὶ Visconti Iconogr. Grec. vol. 3. p. 204). στί. 3. εἰς τὴν Σμύρνην (πρόσθεσις), ἥ καὶ εἰς τὴν Κυρήνην, καὶ αὐτὴν, ἂν θέλῃς, τὴν Ἀλεξάνδρειαν (εἴπερ, ἴσως, ἐν αὐτῇ διήκουσεν ὁ Καλλιμάχειος Ἑρμιππος τοῦ κατὰ τὸν π. Εὐεργέτην ἀρχαίου Καλλιμάχου), οὐκ ἠδύνατο λέγειν διασπαρῆναι. — Σ. 122. στί. 26. κατασκευάζουσι. — Σ. 131. στί. 16. καταρθωκότα. Σ. 134. στί. 17. βασιλοσση, στί. 31. καταγαγεῖν. — Σ. 136. στί. 24. Wissenschaft. — Σ. 144. στί. 23. τῷ δ, τῆς. — Σ. 151. στί. 35. μετὰ τὸ Φιλαδέφου (πρόσθεσις) Περὶ τῆς Καλλιξ. πομπῆς ἔγραψε καὶ Caylus. Memoir. de l'Acad. des Inscr. Τ. 3. p. 96. καὶ Manso Verm. Schr. Τ. 2. p. 336. — Σ. 154. στί. 13. χρυσοῦς. —

Σ. 155. στ. 18. Berenice, στ. 22. εικοσιτρισίην. — Σ. 156. στ. 30. (πρόσθετε)
 Περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων αἰσχίστης πρὸς τὸν ζῶντα θεοποιούμενον
 Δημήτριον κολακείας, (βλ. Ἀθην. γ. 253. Ὁ δὲ Κασσῶδαν τοὺς παιᾶνας, εἰς θεοὺς
 κυρίως, ἢ καὶ τεθνηκότας ἐκτεθειασμένους ἄδουσαι λέγων, παραβάλλει πρὸς τὸ
 παρὰ Ῥωμαίοις Sallustii carmen, εἰς ᾧ καὶ Μάρκος ὁ Ἀντωνίνος ἐγγρα-
 φῆναι ἐκέλευσε τὸ ὄνομα τοῦ θανόντος υἱοῦ αὐτοῦ Οὐδύρου». βλ. Cassaub. παρὰ
 Schweigh. εἰς Ἀθην. Τ. γ. σελ. 488, 490. — Σ. 162. στ. 9. ἀνονόμαστος, στ.
 14. χρυσός. — Σ. 165. στ. 25. πρωθετέρως. — Σ. 173. στ. 31. συγγνωστός.
 — Σ. 171. στ. 10. πρὸ τοῦ ὅστε (πρόσθετε). Καὶ Κικέρων τὴν ἐξ ἀδελφῆν
 καὶ οὐζυγον Ἀλεξάνδρου τοῦ β, Κλεοπάτραν, ἢ Βερενίκην, ἀνόμασεν αὐτοῦ ἀδελ-
 φὴν (Sororem). βλ. Letronne Recherches etc. p. 5—10. — Σ. 182. στ.
 31. τήν. — Σ. 184. στ. 21. θεραπευίδων. — Σ. 187. στ. 14. Π. X. — Σ. 192.
 στ. 16. ἐπάνιμμε. — Σ. 194. στ. 25. ἐάν. — Σ. 201. στ. 11. πολεμίων. — Σ.
 212. στ. 29. ἐξάλειψον τὸ Α. — Σ. 214. στ. 31. ρκδ. τὸ α. — 215. στ. 19.
 ἐρινυῦ. — Σ. 221. στ. Ἰσσεῖ. — Σ. 222. στ. 13. ἀδελφιδῇ. — Σ. 225. στ. 21, ὅρα,
 στ. 23. ἰστών; — Σ. 227. στ. 31. Διθλοφ. — Σ. 234. 19. ἐπιτελοῖτο. — Σ. 251.
 στ. 16 (πρόσθετε) Καὶ τὰ ρωμαϊκὰ ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀριστοτέλους ἐξεδόθησαν, ὡς
 ὁ Θεόφραστος μαρτυρεῖ παρὰ Σιμπλικίῳ (εἰς τὸ περὶ φυσικ. ἀκροάσ. σελ. 216.
 πρβλ. καὶ Buhle εἰς Ἀριστ. τόμ. α. σελ. 136). Καὶ τὰ ἡθικὰ, ὡς αὐτὸς Ἀρι-
 στοτέλης (π. ποιητικ. κεφ. 15). πρβλ. καὶ Schneider εἰς τὸ περὶ Ζώων Ιστορ.
 p. XCI. — Σ. 258. — στ. 15. πρὸ τοῦ Καὶ τὰ μὲν (πρόσθετε). Ἡμεῖς δὲ καὶ
 ἄλλοι τι ὑπονοοῦμεν. Ὁ Σύγκελλος (Χρον. σελ. 496) λέγει «Ἀπὸ 7 ἔτους Ἀλεξάν-
 δρου (ὅποτε Ἀλεξάνδρεια ἢ κατ' Αἴγυπτον ἐκτίσθη), ἕως κθ, Κλεοπάτρας, ἔτη
 τ(300)». (ἢ Ἀλεξάνδρεια ἐκτίσθη γ, ἔπει πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς. Τὰ
 δ' ἐπὶ τῆς Αἴγυπτου ἔτη τῆς Λαγιδῶν δυναστείας ἀπὸ τοῦ Α. Πτολεμαίου μέχρι
 τῆς ἐσχάτης Κλεοπάτρας ἀριθμοῦνται ἔτη 294, καὶ ὁ Champolion εὗρίσκει
 ὁρθὴν τὴν χρονολογίαν ταύτην τοῦ Συγκέλλου Annal. des Lagid. T. I. p. 196).
 Ταῦτα ἵσως εἶχε γράψας καὶ ὁ Ἐπιφάνιος οὕτως. «Ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ Α. Πτολεμαίου
 τοῦ υἱοῦ τοῦ Λάγου, καὶ πατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (ἐφ' οὗ οἱ Φ, ἡρμή-
 νευσαν), μέχρι Κλεοπάτρας, ἔτη 294. Ἀπὸ δὲ ἐξδόμου ἔτους Ἀλεξάνδρου, ἐφ' οὗ
 τῶ αὐτῷ ἔπει ἐκτίσθη ἡ Ἀλεξάνδρεια, μέχρι Κλεοπάτρας, ἔτη 300» (ὡς ἔχει
 καὶ ὁ Σύγκελλος). Οἱ δὲ μεταγραφεῖς ἀνέστρεψαν τὴν ψράσιν, καὶ παρίδοντες τὸ
 Ἀλεξάνδρου, προσδιαφθείραντες δὲ καὶ τοὺς ἀριθμούς, ἐγέννησαν τὸ ἔκτρωμα, ὡς
 ἔχει σήμερον. — στίχ. 19. προσκαλιγνείους. — Σ. 261. στ. 1. ἔτος 66, ἢ 69,
 (πρόσθετε) βλ. καὶ σελ. 378. — Σ. 268. στ. 16. ἔμπροσθεν. — Σ. 270. στ. 22.
 κεφ. vi. — Σ. 277. στ. 13. ἐξάλειψον τὸ (α). — Σ. 283. 9. κατωκισμένον. —
 Σ. 302. στ. 28. ποστοπορίαν. — Σ. 312. στ. 8. ἀκρᾶσας. — Σ. 314. στ. 10. (β). —
 Σ. 320. στ. 32. μετὰ τὸ σφοδρὸν (πρόσθετε) οὕτινος ἰσώσετε μάχιζ ἐκ τοῦ βιβλ. τοῦ. —
 Σ. 323. στ. 25. probatissimum. — Σ. 332. στ. 10. μέμνεται, στ. 11. Δίον, στ. 21.
 Gronov. Σ. 337. στ. 17. βεβλαμμένον. — Σ. 371. στ. 15 (πρόσθετε) βλ. καὶ Titze,
 de Aristotelis operum serie etc. p. 5. Lipsiae. 1827. — Σ. 383. στ. 30. μετὰ τὸ
 Φαληρινὸν (πρόσθετε) καὶ παρὰ τῷ Συγκέλλῳ (Χρον. σελ. 514. Bon.) τὴν Φίλαν
 εἰς Κεφίλλαν, πλ. — Σ. 389. στ. 23. ἡς. — Σ. 416. στ. 30. Vol. — Σ. 420.

στ. 35. μετὰ τὸ ἐπώνυμον (πρόσθετες) Οὕτως καὶ ἐν Αἰγυπτίᾳ Ἐπιγραφῇ (ἐπὶ νοῦ) « κεχειλιαρχηκῶς (κατὰ παρακείμενον) = ἀπὸ χιλιάρχων, ex-militaire (Letronne. Recherches etc. p. 211). — Σ. 473. στ. 13. σαφῶς 480. στ. 30. (πρόσθετες) καὶ Κύριλλ. πρὸς Ἰουλιαν. Α. σελ. 32. — Σ. 481 α (μετὰ τὸ σελ. 481, πρόσθετες) Τὸ περὶ Ἰουδαίων τοῦ Ἐκαταίου καὶ Διδ. μνημονεύει παρὰ Φωτίῳ (κώδ. σμβ. βλ. καὶ ἐπισθ. σελ. 34). Ὁ δὲ πάλιν εἰς καὶ τὸ περὶ. — Σελ. 483 στίχ. 10. Οὐλεσίου. — στίχ. 16. μετὰ τὸ τῶνται (σημειώσαι). Ὁ Ὀριγένης ἐγεννήθη τῷ 186: μ. Χ. Τότε ἤκμαζε Κέλσος (τῷ 175 μ. Χ.). ὑπῆρχε δὲ ἤδη προτεθνηκῶς, ὅτε κατ' αὐτοῦ ἔγ. Ὀριγένης (κ. Κέλσ. Προοιμ. πρὸς βλ. καὶ Spencer admon. ibid.) — Σ. 494 12. ἡνόκει. — Σ. 523. στ. 30. (Z. ε, §. 3.). — Σ. 528. στ. 20. Βόκχοριν. 538. στ. 9. προστέθεικα. — Σ. 536. στ. 8. πρὸ τοῦ Διδ (πρόσθετες) Ὅθεν καὶ « κατάρτατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου », καὶ « Ὡμοσα καὶ ἔστησα φυλάξασθαι » κτλ. (ψαλ. ριη, 21, 106). — Σ. 589. στ. 27. προστετηκῶς — 605. στ. 30. αἰδῶ. — Τ' ἄλλα τὰ περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς προσωδίας τῶν γραφικῶν σφάλματα διορθούτω ἡ εὐμένεια τοῦ ἀναγνώστου.

Τραπε-
-tribun
is. — Σ.
στ. 21.
δόδωροι
Εύει-
ἀπαν-
καὶ δ
γραφε-
2. στ.
— Σ.
Ἐπι-
α τοῦ
— Σ.
τυπο-

Οὐρανὸς ὁ οὐρανὸς ὁ οὐρανὸς

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

				No 3
--	--	--	--	------

No 3

ΠΕΡΙ ΤΩΝ Ο ΕΡΜΙΝΕΥΤΩΝ ΤΗΣ.....

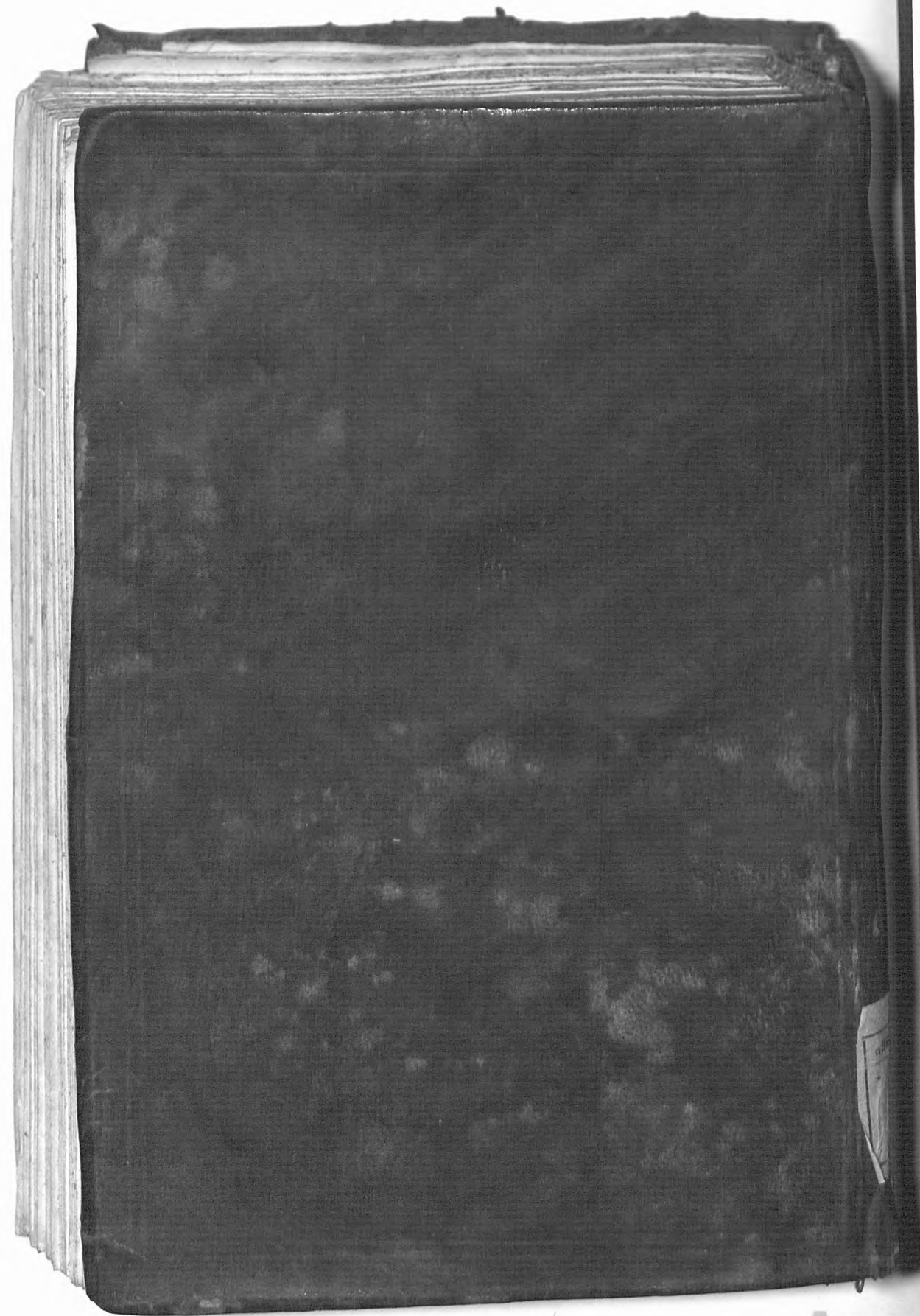
ἀριθ. χρ. 687

Ἡμερομηνία
πατροφῆς

ONOMATEPONYMON

Απόστολ Κεντρική Βιβλιοθήκη Βαφείας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας